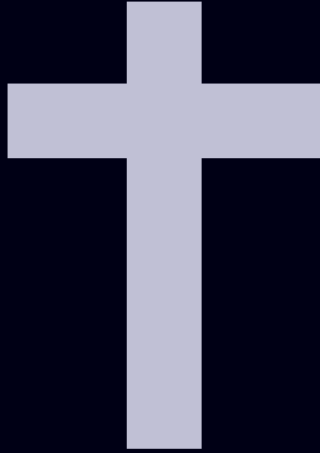

Manö Kamiŋ

The New Testament in the Kobon Language of Papua New Guinea

Manö Kamɨŋ

The New Testament in the Kobon Language of Papua New Guinea Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d

Contents

FRT	1
Madyu	2
Mak	46
Luk	71
Jon	116
Aposil	148
Rom	190
1 Korid	212
2 Korid	232
Galesia	243
Epesas	250
Pilipai	256
Kolosi	261
1 Desalonaika	266
2 Desalonaika	270
1 Dimodi	273
2 Dimodi	279
Daidas	283
Pilimon	286
Hibru	287
Jems	304
1 Pida	309
2 Pida	315
1 Jon	319
2 Jon	324
3 Jon	325
Jud	326
Repelesin	328
Read the New Testament . .	352

Manö Kam+iŋ
The New Testament in the
Kobon language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long
tokples Kobon long Niugini

Manö Kam+iŋ

The New Testament in the Kobon
 Language of Papua New Guinea
 [kpw]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 2005, The Bible Society of Papua New
 Guinea

Print publication, 2005 by The Bible
 Society of Papua New Guinea

Web version
 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you
 under the terms of the Creative Commons
 license (Attribution-Noncommercial-
 No Derivative Works).

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, dis-
 tribute and transmit the text under the
 following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the
 work to *Wycliffe Bible Translators* (but
 not in any way that suggests that they
 endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this
 work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not
 alter, transform, or build upon this
 work.
- **In addition,** you have permission to
 port the text to different file formats,
 as long as you don't change any of the
 text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution,
 you must make clear to others the license
 terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok
 orait na lo bilong Creative Commons
 Attribution-Noncommercial-No Derivative
 Works license. Em i tok olsem **yu ken**
givim kopi long narepela manmeri. Yu
 ken wokim kopi na givim long husat i
 laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela
 samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>.
 Yu no ken kisim mani na salim dispela.
Yu mas givim nating. Na tu, **yu no ken**
senisim Tok.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na nara-
 pela buk i stap long dispela sait i gat tok
 orait long usim wantaim dispela samting
 tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu
 mas askim husat i papa bilong copyright
 long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long
 dispela tok orait, stretim tok, salim Buk
 Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela
 tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English
 i stap long [http://creativecommons.org/li-
 censes/by-nc-nd/3.0/legalcode](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode).

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim**
mipela.

God Manö Ad+iŋ Hain N+ibö u
buk ke ke pes n+ihön n+ihön
mi+döp aui niŋmön

Kobon[tab]Manö ulep[tab]pes

Madyu Jisas Kraiss Manö Aij u Madyu kalı kliñ rıka

*Ebrahim rikö rik dam dapıl gılö Jisas
Krais nıp yag daula
(Luk 3:23-38)*

¹ Jisas Kraiss nap nıhi ilan nıpe gau riklö rik amıl apıl göm nıp yag daula rö hagnıg gabin. Bı kub Ebrahim rikö rik damöm, kiñ Depid nıp yag daula. Depid nıpe rikö rik damöm, Jisas Kraiss nıp yag daula. *

² Anıg gıla:

Ebrahim Aisak nıp yag daula.

Aisak Jekop nıp yag daula.

Jekop nıpe pen, Juda nıp riköm, nımam hain magö u ağıp yag daula.

³ Juda nıpe nıbi Dema aip mıdöm, Peres aip Sera aip kalıp yag daula.

Peres, Hesron nıp yag daula.

Hesron, Ram nıp yag daula. *

⁴ Ram, Aminadap nıp yag daula.

Aminadap, Nason nıp yag daula.

Nason, Salmon nıp yag daula.

⁵ Salmon, Boas nıp yag daula. Boas nıme nıpe u Rehap.

Boas, Obed nıp yag daula. Obed, nıme nıpe u Rud.

Obed, Jesi nıp yag daula.

⁶ Jesi, kiñ Depid nıp yag daula.

Depid, Solomon nıp yag daula.

Solomon nıme nıpe u, nöd bı ne Yuraia nıp udö umö, hainö Depid nıp udöm me, Solomon nıp yag daula. *

⁷ Solomon, Riaboam nıp yag daula.

Riaboam, Abaija nıp yag daula.

Abaija, Esa nıp yag daula.

⁸ Esa, Jihosapad nıp yag daula.

Jihosapad, Joram nıp yag daula.

Joram, Asaia nıp yag daula.

⁹ Asaia, Jodam nıp yag daula.

Jodam, Ehas nıp yag daula.

Ehas, Hesekaia nıp yag daula.

¹⁰ Hesekaia, Manasa nıp yag daula.

Manasa, Emos nıp yag daula.

Emos, Josaiia nıp yag daula.

¹¹ Josaiia, Jekonaia nıp yag dapöm, nımam rımnıp yag daula. Nın anıbu, daun kub Babilon nıbi bı apöm, Isrel nıbi bı kalıp nagı lı dam Babilon ud arla. *

¹² Ud areila, Jekonaia anıb gau mıdöm, Sialdiel nıp yag daula.

Isrel nıbi bı kale Babilon arö göm ram mınöñ Juda ado gi arla u, Sialdiel,

Serababel nıp yag daula. *

¹³ Serababel, Abaiad nıp yag daula.

Abaiad, Eliakim nıp yag daula.

Eliakim, Eso nıp yag daula.

¹⁴ Eso, Sedok nıp yag daula.

Sedok, Ekim nıp yag daula.

Ekim, Elaiad nıp yag daula.

¹⁵ Elaiad, Eliesa nıp yag daula.

Eliesa, Madan nıp yag daula.

Madan, Jekop nıp yag daula.

¹⁶ Jekop, Josep nıp yag daula.

Josep me, nıbi Maria nıp ñeila. Maria nıpe Jisas nıp yag daula. Jisas nıp Kraiss a gımıdal.

¹⁷ Anıb u me, bac hon Ebrahim nıpe rikö riklö rik dam dapıl göm unbö sıduñ böñ dan ara u, hainö bac kiñ Depid nıp yag daula. Yag daulö, Depid nıpe pen rikö riklö rik dam dapıl göm u rö nöp sıduñ böñ dan areia, hainö Babilon bı ke gau nıbö apöm kalıp nagı lı dam ram mınöñ kale u ud arla. Ud areila, hainö pen kauyañ rik dam dapıl göm unbö sıduñ böñ dan ara u, hainö Kraiss nıp yag daula.

Maria Jisas nıp yag daula

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Jisas Kraiss nıp yag daula manö u hagnıg gabin. Jisas nıme Maria, Josep nıp ñeila, nıpe aip ajmil wasö, kale nıñla Maria ñı mudun mıdeia. Ana Uı nıpe u ke gö, ñı mudun anıbu mıdeia. * ¹⁹ Pen nugmul nıpe Josep bı aij u me, manö kub hagaga; gası u nöp nıñöm haga, “Ñı mudun mıdöp anıbu, nıbi bı gau hag ñınabin, nıp nable gınab. Anıb u, agamıñ hag yuın, a ga. ²⁰ Josep anıg nıña u pen, sıbön yañ uhön nıña, Bı Kub ejol nıpe ap nıp haga, “Josep, Depid ñı nıpe! ‘Nıbi anıbu, nıñön gıñıg udnam?’ a gımön, gası u nıñagmön; hañöwañö udmön. Nı mudun mıdöp u, Ana Uı u nöp gö mıdöp. ²¹ Hainö ñı u rik dauö nıpe kub göm, nıbi bı nıpe gau nan sı nan naij gıpal prı u ñik gi yunab u me, hib nıpe Jisas a gımön,” a ga. * ²² Anıg ga anıbu, Bı Kub nıpe bı manö nıpe hagep bı ap nıp hag ña nıñöm nıpe pen anıg gınab a göm haga. ²³ Nıpe haga,

“Nıbi praj bı ap aip ajöm wasö, ñı mudun mıdöm,

ñı ap yag daueinab, hib nıpe u Emanyuel a gınaböl,” a ga.

Emanyuel manö iı u, God hon aip mıdöp. *

²⁴ Pen Josep uhön hanöm uraköm, Bı Kub ejol nıpe manö haga u udöm, nıbi Maria nıp udnam, a göm nıña. ²⁵ Nöd Josep Maria

* 1:1: 1Kr 17:11; Jen 22:18 * 1:3: Jen 38:29-30 * 1:6: 2Sa 12:24 * 1:11: 2Ki 24:14-15; 2Kr 36:10; Jer 27:20

* 1:12: Esr 3:2 * 1:18: Luk 1:27,35 * 1:21: Luk 1:31; 2:21 * 1:23: Ais 7:14 * 1:25: Luk 2:21

aip ajmil wasö, Maria ñi u yag dauö, Josep ñi an'ibu hib n'ipe Jisas a göm me, Maria n'ip böñ nöp uda. *

2

Bi gasi kid hiik n'heb gau apöm Jisas n'ip n'ijla

1 Pen Herod Judia Propins kinj m'idm'idöp ñin u, Maria Jisas n'ip yag daua Bedlehem daun, ram m'nönj Judia an' au. Yag dauö, bi gapi kid hiik n'heb gau, sidö auab lau n'bö Jerusalem apöm, n'ibi bi gau hag n'ijöm hagla, 2 "Juda n'ibi bi, Kinj hon, a g'ipim u n'ip yag daubal! M'ñi l'bal m'idöp gainj Hon ram m'nönj hon sidö auab lau n'bö gau m'idun n'jibun gapi u waielöp; n'ijun me, hib n'ipe hagno adö aranj a gun aubun," a g'ila. * 3 Anig hageila, kinj Herod manö an'ibu n'ijöm, n'ibi bi gai i kale ñi an'ibu n'ip gasi n'ijöm y'ip n'ijagöl rö löp, a göm, gasi iru n'ija. Jerusalem n'ibi bi gau magöñhalö u rö nöp gasi iru n'ijla. 4 Pen kinj Herod, God n'ip nan sabe gep bi kub gau abe, God lo manö hag ñeb bi gau abe, kalip wiñ alö aueila haga, "God manö hagep bi gau Kraiss n'ip yag daunaböl ram m'nönj gai, a g'ila?" ö ga. 5 Anig hageia hagla, "Bi God manö hagep ap, hadame nöp manö kal' k'liñ r'iköm haga rö, n'ip yag daunaböl Bedlehem daun, ram m'nönj Judia an' au. God manö hagep bi an'ibu God Manö kal' k'liñ r'iköm haga,

6 'Ram m'nönj Judia an' gau ram m'nönj ke ke iru m'idöp u me, ram m'nönj Bedlehem n'ijö pro rö l'inab u pen Bi Kub u ram m'nönj an'ibu n'bö apöm, n'ibi bi yad Isrel n'ibi bi kalip abad m'deinab.

Anig g'inab rö, Bedlehem hib kub m'deinab,' a ga," a g'ila. *

7 Anig hageila, kinj Herod n'ijöm, am bi gasi kid hiik n'heb gau kalip agam'ij wiñ alö aueila haga, "Magö mai rö gap' an'ibu waiela?" ö ga. 8 Hageia, n'ip manö an'ibu hag ñeila, kalip Bedlehem hag yuöm pir alöm haga, "Kale am ñi an'ibu ulhai n'ij aij g'imim, ado g'i apim y'ip hagpe, yad abe amem hib n'ipe hagnö adö aranj," a ga.

9 Kinj Herod anig hagö, kale hadlö n'ijöl g'i, gap' kale sidö auab lau n'ijla u nöd nöd gö n'ijöl g'i, kale hain g'ila. Gapi u am am, ñ'ijanj u ram m'deila an' au g'ilan nöp p'idönj ga. 10 Anig gö kale n'ijlö, aij a gö n'ijöl g'i, 11 ram raul m'igan yanj amöm n'ijla, ñ'ijanj u n'ime Maria aip m'dailö. Kale am kugom y'möm, ñ'ijanj u hib haglö adö areia n'ijöm, wad' kale gau anja löm, n'ip nan aij r'imnap

ñ'ila. Gol r'imnap, pouda hañ'ij aij auep r'imnap, wel hañ'ij aij auep r'imnap ñ'ila. *

12 Pen kale sibön an' yanj hanöm uhön n'ijla, God haga, "Ado g'i Herod m'idöp u aragmim!" a ga. An'ib u, haga rö n'ijöm, adan m'ilö ap aramöm, ram kale ado g'i arla.

Josep Maria am'il m'ihau ud p'ñ'ij g'i ram m'nönj Ijip ara

13 Pen bi gasi kid hiik n'heb gau kale anig göl arla n'ijöl g'i, Josep uhön n'ija, ejol ap apöm n'ip haga, "Herod ñ'ijanj u al pak l'inab a göm, ulhai n'ijanj gab. An'ib u, ñ'ijanj am'il m'ihau y'ijid ut g'i, p'ñ'ij g'i ram m'nönj Ijip armön. Aumön a geinam nöp, kauyanj ado g'i aumön," a ga.

14 Hagö, Josep sibön an' yanj nöp uraköm, ñ'ijanj am'il m'ihau ut g'i ram m'nönj Ijip ara.

15 Ut g'i ara an'ibu, Bi Kub n'ipe bi manö n'ipe hagep ap n'ip hag ña n'ijöm n'ipe pen kal' k'liñ r'iköm haga, "Ñi yad u Ijip n'bö wiñ alnö auöp," a ga.

Pen Josep am'lap am Ijip nöp m'idlö, Herod umaia me, hainö kauyanj ado g'i aula. *

16 Pen Herod n'ipe n'ija, bi gasi kid hiik n'heb gau, n'ipe haga rö gageila, n'ip mulu kal yab'ij lugö haga, "Y'ip g'ipal an'ibu, ñ'ijanj bi kub m'idnig gab u yad aigö g'i gem n'ip al pak l'inab?" a göm n'ija. Pen n'ipe gasi ap n'ijöm haga, "Bi gasi kid hiik n'heb gau kalip gap' u waiela ñin u, y'ip hag aij göm arla. An'ib u yad n'ijbin, Bedlehem söl au ñ'ijanj yag dauöl, m'i m'ihöp lugöp gau abe, ñ'ijanj hainö yag daubal gau abe, al pak l'inaböl u, ñi an'ibu abe al pak l'inaböl," a ga. Anig hagöm me, bi n'ipe r'imnap hag yuö amöm, ñ'ijanj Bedlehem söl au m'deila magöñhalö al pak l' hakla.

17 Bedlehem ñ'ijanj al pak l'ila an'ibu, bi God manö hagep Jeremaia g'inab a göm kal' k'liñ r'ika rö nöp g'ila. Jeremaia manö an'ibu kal' k'liñ r'iköm haga,

18 "Rama daun au mög gö, manö hau' kub göm, m'ijönj kub g'inaböl.

N'ibi Resel r'ikö, r'iklö r'ik am'il ap'il g'inab gau,

mög gö m'ijönj g'inaböl.

Ñi kale um hakla n'ijöm n'ibi bi r'imnap kalip hag udöl rö lagnab," a ga. *

Josep Maria am'il m'ihau aip kauyanj ado g'i arla

19 Pen hainö bi kub Herod umö, Josep Ijip gau m'idöm hanöm uhön n'ija, Bi Kub ejol n'ipe ap apöm n'ip haga, 20 "Bi ñ'ijanj al pak l'inig geila gau hadö umbal u me, nabin am'il m'ihau kalip ut g'i, ado g'i ram m'nönj

* 2:2: Nab 24:17 * 2:6: Mai 5:2; Jon 7:42 * 2:11: Sam 72:10-15; Ais 60:6 * 2:15: Hos 11:1 * 2:18: Jer 31:15; Jen 35:19

Isrel armön,” a ga. ²¹ Hagö, Josep ñiñan amil mihau ut gi, ado gi Isrel ara. ²² Pen amjakö, manö ap hagla, “Herod umö, ñi nipe Akeleas Judia Propins ñibi bi kalip abad midöp,” a gila. Hageila, Josep nipe Akeleas midöp ram mñöhön anibu nñöhön ginig arnam a göm, pññiñ ga u pen, hanöm uhön nñja God nñp haga, “Ram mñöhön Judia ado gi aragmön, ne ram mñöhön Galili armön,” a ga. ²³ Hagö, Josep ñiñan amil mihau kalip ut gi Nasared daun aramöm midmidal. Arla anibu, bi God manö hagep gau anig ginab a göm kalñiñ rikla rö nöp ga. Kale kalñiñ riköm hagla, “Nñp bi Nasared ñibö ap, a ginaböl,” a gila. *

3

Jon Bi Ñig Pak Ñeb u God manö hag ñimidöp

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ Nasared mideila ñin an anibu, Jon bi ñig pak ñeb u apöm, ram mñöhön Judia an au, ram mñöhön ñibi bi iru midagmidal, ram mñöhön kabö nöp midmidöp an gau midö nñjöl gi, ñibi bi gau aulö, nipe kalip manö hag ñimidöp. ² Kalip hag ñöm hagamidöp, “Söl midöp, God ñibi bi udöm abad mideinab. Anib u, nan si nan najj gipim u, nñöhön ginig anig gipun a gñimim, arö gñimim,” a gñimidöp. ³ Jon kalip manö hag ñimidöp anibu, bi God manö hagep Aisaia hadame nöp ginab a göm, kalñiñ rikla rö nöp ga. Aisaia manö anibu kalñiñ riköm haga,

“Bi ap, ram mñöhön ñibi bi iru midagpal, ram mñöhön kabö nöp midöp an au am midöm, wññiñ löm hagnab, ‘Bi Kub u auab!

Adan sir u gñlan gñyan gi midainim gau, dum gof pñu gi midainim gau, binig ral aij gi midaimim,’ a ginab,” a ga. *

⁴ Pen Jon walñ nipe u, kaj kamel un udöm gila walñ ap yimöm, kaj kau hañ dip nagñ an u pñg limidöp. Nan ñiñeb nipe u, jon habladññ u abe, bom ñig u abe ñññimidöp.

* ⁵ Ñin anibu, Jerusalem ñibi bi mideila gau abe, ñibi bi ram mñöhön Judia yöp anib gau mideila gau abe, ñig Jodan söi gau ñibi bi mideila gau abe, kale magöñhalö Jon mideila au arla. ⁶ Jon mideila au amöm, nan si nan najj gila gau waiö hag payik pe gñlö nñjöl gi, Jon kalip ñig Jodan an au ñig pak ñimidöp.

⁷ Pen bi Perisi gau abe, bi Sadyusi gau abe iru nöp, Jon hanip ñig pak ñan a göm

auela, Jon kalip sñik hag göm haga, “Kale haiño ñi pai gai i! Gasñ nñöhön nññimim pññiñ gi aubimñ Ñig pakno, God ñibi bi ke ñibö gau kalip hag ginab ñin u, hanip hag gagnab,” a gñimim, pññiñ gi aubim aka? * ⁸ Kale ñig paknig ginabim u, nan si nan najj gipim u, nñöhön ginig anig gipun, a gñimim, arö gñimim, mid aij gñimim. Anig geinabim me, ñibi bi nññaböl, kale nan si nan najj gñimidim u hadö arö gipim. ⁹ Pen kale gasñ ap nññimim, ‘Hon bac ilañ Ebrahim ñi pai nipe midpun nññöm God hanip nan najj ap gagnab,’ a gñimim, gasñ u nññagmim. Ebrahim ñi pai nipe midpun a gipim u nan yñharññ! God kabö gai i udöm, Ebrahim ñi pai nipe gau gi lññig göm, gi liböp! Anñb u, ‘Bi aij Ebrahim riköm rik amil apñi göm hon ke rik dap libal,’ a gipim u, manö u rö hagamim. *

¹⁰ “Nñj aij gñimim! God mab u il halö rñb junig, ru u mab il yan kñd gi midöp. Mab ap magö ñiñeb aij rñmnap pñlagnab u, rñb gi dö gi ud mab inab yan yunab. * ¹¹ Kale nan si nan najj gipim u, nñöhön ginig anig gipun a gñimim, arö gñimim me, yad kalöp ñig nöp pak ñinabin. Pen bi yñp hain aunab u, nipe yad rö wasö; nipe bi kub yabiñ, yad bi pro. Yad nñp nññnö nable ginab. Ma hañ nipe ud ajeinam rö lagöp. Yad kalöp ñig nöp pak ñabin, pen bi anibu nipe apöm, kalöp Ana Uñ u pak ñöm, mab mññan pak ñöm ginab. *

¹² “Nipe wid magö po gö, rik dap pakpal rö u ginig gab. Wid magö ñiñeb gau ke löm, wid cög naböñ naböñ gau ke linab. Anig göm, wid magö ñiñeb nipe gau dam ram raul migan au linab; pen naböñ naböñ gau dam mab pör inmidöp u launab,” a ga.

Jon Jisas nip ñig pak ña
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Ñin anibu, Jisas nipe, Jon yñp ñig pak ñan, a göm, ram mñöhön Galili arö göm, ñig Jodan aramöm, ¹⁴ Jon nñp haga, “Yñp ñig pak ñi,” a ga. Hageia, Jon haga, “Ne nöp me yñp ñig pak ñiñnap. Pen yad aige gem nöp ñig pak ñinam?” ö ga.

¹⁵ Hageia, Jisas haga, “Ne hagabön u arö gñmön, yad hagabin rö nöp gul me, God hagöp hagöp rö nöp ginabul,” a ga. Hageia Jon, “Nññö hagpan,” a göm, Jisas nñp ñig pak ña.

¹⁶ Nñp ñig pak ñi nñjöl gi, Jisas ñig gof au lan apöm nñja, kumi kabö adö lan migan pñral hiñkö, God Ana u yaur dapo rö u gi nñp aua. * ¹⁷ Anig göm auö nñjöl gi, manö ap kumi kabö adö lan ñibö apöm haga, “Ñi

* 2:23: Luk 2:39; Ais 11:1; 53:2; Jon 1:45 * 3:2: Mad 4:17; 1:15 * 3:3: Ais 40:3 * 3:4: 2Ki 1:8 * 3:7: Mad 12:34; 23:33 * 3:9: Jon 8:33,39; Ro 4:12 * 3:10: Mad 7:19; Luk 13:6-9 * 3:11: Jon 1:26-27,33; Ap 1:5
* 3:16: Jon 1:32 * 3:17: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; 17:5; Luk 9:35

aij anibi, ni midmagö yad yabih. Yad nip ninyö, yip aij yabih göp,” a ga. *

4

Seden, Jisas nip gasi ninö nan si nan naji ginim a göm niya

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Nin anibu God Ana u, Seden nibi bi gau kalip por gimidöp rö, Jisas nip u rö nöp ginim a göm, Jisas nip ut gi, ram minöy nibi bi midagmidal, ram minöy kabö nöp midöp an gau ud arö, Seden nipe Jisas nan si nan naji rimnap ginim aka göm ga. *

2 Jisas ram minöy nöp an anib gau nan ninöm wasö, nin unbö nin juöl mihöp (40) mailö abe sibön abe yihariny nöp mideia. Anig göm yihariny nöp midö, nip kyö kub yabih u gö, * 3 Seden Jisas nip gasi ninö, naji ginim a göm apöm, Jisas nip haga, “Yad God Ni nipe midpin a gipan u, kabö gai i hagö, bred rö lan,” a ga. 4 Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kali klin riköm hagla,

‘Nibi bi gau, bred nöp ninöm kaminy midageinabol; God manö hagöp anibu magöyhalö niny udöm me,

kaminy mideinabol,’ a gila,” a ga. *

5 Jisas anig hagö, kijaki Jisas nip ut gi dam daun kub ut Jerusalem amöm, God sabe gep ram i adö gilan gila u löm haga, 6 “Yad God Ni nipe midpin a gipan u, ujan di minöy yan li. God Manö u kali klin riköm hagla,

‘God ejol nipe gau hagö, nöp ninmagö kale udeinabol me,

kabö ma nöp u bininy gagnab,’ a gila,” a ga. *

7 Hageia, Jisas pen haga, “Wasö! God Manö u manö rimnap halö kali klin riköm hagla, ‘God Bi Kub u, nipe bi ninyö aka bi pir alep, a gagemim,’ a gila,” a ga. *

8 Hagö, Seden Jisas nip dam dum kub yabih ap amöm, ram minöy aij aij bi kub ke ke abadpal gau Jisas nip yamöm haga, 9 “Ne kugom yimmön, hib yad hagö adö lan arö, yad ram minöy anib gai i magöyhalö nape nöp ninabin,” a ga.

10 Hageia, Jisas Seden nip haga, “Ne ke gau aru! God Manö u kali klin riköm hagla, ‘God Bi Kub hib nipe u nöp hagpe adö arnrim; wög nip nöp gagemim,’ a gila,” a ga. *

11 Jisas anig hageia ninöm kijaki, Jisas nipe nan naji rimnap ginim a göm gi gi wasö ninyöm, nip arö göm arö ninyöl gi,

ejol rimnap apöm, nip ap at ba göm abad mideila.

Jisas ram minöy Galili il göm nibi bi gau God manö hag na

(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Nin anibu Jon bi nig pak nib u nip nag i leila, Jisas manö anibu apdi ninyöm, ram minöy Galili ado gi ara. * 13 Amöm daun nipe Nasared am midageia; am mideia daun pro Kapaneam, ram minöy Sebyulan Napdalai an au midöp Nig Wanjo Galili got au. 14 Jisas ram minöy anibu amöm, nibi bi gau kalip manö aij u hag ni ajmidöp u me, bi God manö hagep Aisaia ginab a göm kali klin rika rö nöp ga. Nipe haga,

15-16 “Ram minöy Sebyulan abe Napdalai abe, Nig Wanjo Galili got au,

Nig Jodan sidö wad arab böy lau, Juda nibi bi wasö ram minöy Galili au midpal gau

kale mailö kub yabih ninybal. Sibön gau midöm umöl rö la u

pen mailö kub u hadö ninybal,” a ga. *

17 Jisas nin anibu il göm, nibi bi gau kalip God manö aij u hag ni ajöl gi haga, “Nan si nan naji gpim adö u, nihön ginig anig gipun a ghemim, arö ghemim. Söl midöp, God nibi bi udöm kumi kabö adö lan au abad mideinab; nin hain por abad midmidim u, mihni auöp!” a ga. *

Jisas bi mihau mihau, “Kale yad aip aumim,” a ga

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

18 Jisas Nig Wanjo Galili got adö au ap lug aramöm niya, bi kabsat udep mamil mihau, uben yumil kabsat udailö. Bi madöl mihau, niamam ap hib nipe u Saimon, niamam ap hib nipe u Edru. Saimon nip hib ap Pida a gimidal. 19 Jisas kalip mihöy ninöm haga, “Yip hain gimil. Yad kalöp ginö, kale mamil mihau, kabsat udep bi wasö, nibi bi udep bi mideinabil,” a ga. 20 Hagö, haga rö nöp ninmil, kabsat udailö uben gau arö gimil, Jisas aip ajmidil.

21 Pen magö ap rapin amöm niya, Jems aip Jon aip nap Sebedi aip nig magib migam u apilar midöl göm, uben luöl udöl gi mideila. Jisas ninöm, kalip mihöy wän alö, 22 kale nap Sebedi nig magib au arö gimil, Jisas aip arla.

Jisas gau ajöm nibi bi kalip manö hag na
(Luk 6:17-19)

23 Jisas ram minöy Galili an gau gi ajöl göm, Juda magum gep ram gau gau amöm, God nibi bi udöm abad mideinab manö aij u, nibi bi gau kalip hag ni ajöl gi, nan nihön

* 4:1: Hib 2:18; 4:15 * 4:2: Eks 34:28 * 4:4: Dud 8:3 * 4:6: Sam 91:11-12 * 4:7: Dud 6:16 * 4:10: Dud 6:13 * 4:12: Mad 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20 * 4:15-16: Ais 9:1-2 * 4:17: Mad 3:2; 19:27 * 4:23: Mad 9:35; Mak 1:39; Ap 10:38

nihön n̄bi b̄i gau kal̄p ga gau gö kam̄iŋ l̄im̄döp. * ²⁴ An̄ig gö, ram m̄in̄öŋ Siria n̄bi b̄i gau magöŋhalö manö an̄ibu n̄iŋöm, n̄bi b̄i nan n̄ihön n̄ihön ga gau daulö, Jisas gö kam̄iŋ l̄im̄döp. N̄bi b̄i an̄ib gau, r̄imnap nan ga; r̄imnap hañ roman̄ ilön kub ga; r̄imnap k̄ijaki aban̄ ala; r̄imnap amgö m̄imainö auö, ap lug paköm ḡil ḡil ḡim̄idal; r̄imnap ñin ma k̄ila ga; pen n̄bi b̄i nan n̄ihön n̄ihön ga gau daulö, Jisas gö magöŋhalö kam̄iŋ la. * ²⁵ Pen Galili n̄bi b̄i löm, Dekapolis n̄bi b̄i löm, Jerusalem n̄bi b̄i löm, Judia n̄bi b̄i löm, ñig Jordan nö lödan̄ au n̄bi b̄i löm, iru nöŋ Jisas arö n̄iŋöl ḡi, hain arla. *

5

Jisas nö ilö lan̄ am m̄idöm, manö hag ña
(Luk 6:20-23)

¹ Jisas, n̄bi b̄i iru nöŋ an̄ib gau n̄iŋöm, am nö ilö lan̄ b̄i n̄ipe unbö m̄igan lan̄ u aip asik m̄idöl göm, kal̄p manö hag ña.

N̄bi b̄i m̄iñ m̄iñ ḡinaböl
(Luk 6:20-23)

² Jisas n̄ipe kal̄p hag ñöl ḡi haga,
³ N̄bi b̄i gau, hon n̄bi b̄i aij wasö,
God n̄ipe nöŋ han̄p ḡi ñinab a göm,
God n̄ip hag n̄iŋnaböl gau,
God kal̄p udöm kumi kabö adö lan̄ abad
m̄ideinab u me,

m̄iñ m̄iñ göl. *

⁴ N̄bi b̄i m̄iŋöŋ ḡipal gau,
God kal̄p hag udnab u me,

m̄iñ m̄iñ göl. *

⁵ N̄bi b̄i hain agam̄ij m̄idpal gau,
kale m̄in̄öŋ naböŋ il̄i udnaböl u me,

m̄iñ m̄iñ göl. *

⁶ N̄bi b̄i, God haga rö nöŋ ḡinabun a göm,
n̄iŋbal gau,
God kal̄p abad m̄ideinab u me,

m̄iñ m̄iñ göl. *

⁷ N̄bi b̄i kale n̄bi b̄i gau kal̄p mög n̄iŋöm
ud aij ḡinaböl gau,
God kal̄p pen u rö nöŋ mög n̄iŋöm ud aij
ḡinab u me,

m̄iñ m̄iñ göl.

⁸ N̄bi b̄i God n̄ip gasi añ n̄iŋbal gau,
God n̄ip n̄iŋnaböl u me,

m̄iñ m̄iñ göl.

⁹ N̄bi b̄i n̄iŋnaböl, n̄bi b̄i r̄imnap pen pen
ḡinaböl gau,
kale apöm hagnaböl, 'Kale unbö gag-
mim, agam̄ij m̄idaimim,' a ḡinaböl
gau,
God kal̄p ñi pai yad a ḡinab u me,

m̄iñ m̄iñ göl.

¹⁰ N̄bi b̄i kale God haga rö nöŋ ḡinabun a
ḡi m̄idöl,
n̄bi b̄i r̄imnap kal̄p ḡi naj ḡinaböl u,
God kal̄p udöm kumi kabö adö lan̄ abad
m̄ideinab u me,

m̄iñ m̄iñ göl. *

¹¹ "Kalöp Jisas n̄bi b̄i n̄ipe a göm ḡi naj
göm, manö piral hagöm hag juaiöl, kale
m̄iñ m̄iñ yab̄iŋ ḡimim. * ¹² B̄i God manö
hagep hadame nöŋ gau kal̄p adö an̄ibu
nöŋ ḡila. An̄ib u, kalöp u rö nöŋ geinaböl
u, gasi kub u n̄iŋagmim; God han̄p kumi
kabö adö lan̄ ud aij ḡinab a ḡimim, m̄iñ m̄iñ
yab̄iŋ ḡimim," a ga. *

God n̄bi b̄i n̄ipe gau kale dö sol rö
m̄idpal; kale mailö rö m̄idpal
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ Jisas manö an̄ibu hagöm haga, "N̄bi b̄i
m̄in̄öŋ naböŋ il̄i i m̄idpal gau, dö sol rö kale
m̄idpim. Pen dö sol kal u am haköm kauyan̄
kal gagnab; böŋ nöŋ naj göŋ a göm, abhib
jaköm ud yunaböl.

¹⁴ "Daun kub dum lan̄ m̄idöm, pi göl
m̄idnim rö lagnab; waiö yab̄iŋ m̄ideinab.
An̄ib u rö, n̄bi b̄i m̄in̄öŋ naböŋ il̄i i m̄idpal
gau kal̄p hapö mailö rö m̄idpim. * ¹⁵ N̄bi
b̄i gau hapö lauöm rin cög m̄igan gau pi
gagnaböl. Adö au ḡilan̄ rik l̄ilö mailö gö,
n̄bi b̄i ram raul m̄igan gau magöŋhalö n̄iŋ
aij ḡinaböl. * ¹⁶ An̄ib u rö, kale n̄bi b̄i gau
kal̄p ḡi aij ḡipe, n̄bi b̄i gau kalöp n̄iŋöm,
Nap kumi kabö adö lan̄ m̄idöp hib n̄ipe nöŋ
haglö adö arnab. *

Lo manö u

¹⁷ "Kale hagnabim, Jisas auöp u, God
Mosis n̄ip lo manö haga manö adö u abe, b̄i
God manö hagep r̄imnap hagla manö adö
u abe, arö ḡimim a ḡin̄ig auöp a ḡinabim
u pen u wasö! Yad aubin u, b̄i God manö
hagep gau ḡinab a ḡila rö magöŋhalö ḡinam
a gem aubin. * ¹⁸ Yad kalöp n̄iŋö yab̄iŋ
hagabin. Kumi kabö adö lan̄ abe, m̄in̄öŋ
naböŋ il̄i i abe böŋ nöŋ ur ḡinab u pen God
Manö u manö magöŋ r̄imnap ur gagnab;
magöŋhalö pör pör nöŋ m̄ideinab. Manö
n̄ihön n̄ihön haga u, magöŋhalö haga rö
nöŋ ḡinab. *

¹⁹ "An̄ib u, n̄bi b̄i an God lo manö u
n̄iŋöm, manö pro magöŋ ap arö ḡinam a
göm, n̄bi b̄i gau halöwalö hag ñö arö
ḡinaböl u, God n̄bi b̄i udöm abad m̄ideinab
ñin u, hib kale ap lagnab. Pen n̄bi b̄i an
God lo manö n̄iŋöm, n̄iŋ aij göm, n̄bi b̄i
gau kal̄p hag ñi aij ḡinaböl u, God n̄bi

* 4:24: Mak 6:55 * 4:25: Mak 3:7-8 * 5:3: Ais 57:15 * 5:4: Ais 61:2-3; Rep 7:17 * 5:5: Sam 37:11

* 5:6: Ais 55:1-2 * 5:10: 1Pi 3:14 * 5:11: 1Pi 4:14 * 5:12: 2Kr 36:16; Ap 7:52 * 5:14: Jon 8:12; 9:5

* 5:15: Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 * 5:16: Ep 5:8-9; 1Pi 2:12 * 5:17: Ro 3:31 * 5:18: Luk 16:17; 21:33

* 5:19: Jem 2:10

bɪ udöm abad mɪdeinab ɸin u, hib kale ap rannab. * 20 Bɪ Perisi gau abe, God lo manö hag ɸeb bɪ gau abe, 'God haga rö nöp gɪpun,' a gɪpal u pen kale yɪharɪɲ manö hagöm God haga rö gəppal, wasö. Kale ke pen, God manö haga rö nöp nɪɲmim kabö rö nöp hain gɪmim. Anɪg gɪnabim u me, God kalöp udöm kumi kabö adö lanɲ au abad mɪdeinab.

Nɪbi bɪ kotmaɪ kale gau aip manö hag jɪm ɸimim mɪdaimim
(Luk 12:57-59)

21 "Hadame nöp napɪs nahai iɪanɲ gau God lo manö hagnɪdal adö u kale nɪɲbim. Kale hagnɪdal, 'Wip al pakagmim. Nɪbi bɪ ap, nɪbi bɪ ap al pak lɪnab u, manö kub nɪɲnab,' a gɪmɪdal. * 22 Manö anɪbu nɪɲbim u pen kalöp mɪɸi hag aij gɪnam. Nɪbi bɪ ap, nɪbi bɪ ap nɪp nɪɲö mulu lugnab u, manö kub nɪɲnab. Nɪbi bɪ ap, nɪbi bɪ ap hib dap lugnab u, Juda Kansol gau ap magum göm, nɪp manö kub hagnaböl. Nɪbi bɪ ap, nɪbi bɪ ap nɪp hagnab, 'Ne bɪ hauɪ halö,' a gɪnab u, ram mɪnönɲ mab ke inab mɪgan yanɲ arnɪm rö löp. *

23 "Anɪb u, ne nan God nɪp sabe gɪ ɸeb dam kabö bɪd adö u sabe gɪ ɸinɪg, an mam ne nɪp gɪna rö manö mɪdöp a gɪnabön u, * 24 nan God nɪp sabe gɪ ɸeb anɪbu kabö bɪd au arö gɪmön, nɪpe aip manö hag aij gɪmön, uri agamɪj mɪdaiul a gɪmön, ado gɪ ap nan anɪbu God nɪp sabe gɪ ɸimön.

25 "Nan nɪhön gɪ naji gɪnabim u, kalöp manö kub hagnɪg, dam adan anɲ gau hain ud arlö nɪɲöl gɪ, kalɪp aip manö anɪbu hag ud asɪkmim, dɪm ɸöl mɪdaimim. Wasö u, kalöp dam bɪ kub u nɪp ɸeinaböl, nɪpe pen kalöp ud polisman kai kalɪp ɸö, kalöp dam nagɪ lɪnaböl. 26 Yad kalöp nɪɲö yabɪɪ hagabin, nan nabönɲ kale u böɲ nöp nabönɲ ral pɪs gɪmim höɲ arnabim.

Nɪbi si bɪ si gɪpal

27 "Pen manö ap hagla u, u rö nöp nɪɲbim. Manö anɪbu hagla, 'Nɪbi si bɪ si gəgmim,' a gɪla. * 28 Pen yad kalöp hagabin, bɪ ap nɪbi ap nɪp nɪɲöm, nɪp gɪbnep a göm gasɪ nɪɲnab u, God nɪɲö, bɪ anɪbu gasɪ nɪpe anɲ yanɲ nɪbi anɪbu si gɪnab. 29 Anɪb u, amgö magö yɪjɪg lau nɪɲöm, nan si nan naji gep rö lainɪm u, amgö böɲ anɪbu ud ju yumim. Pen amgö kale u mög nɪɲnabim u, nan si nan naji gɪmim, mab ke inab mɪgan yanɲ armim rö löp. * 30 Pen ɸiməgö yɪjɪg kid u u rö nöp, nan si nan naji gɪnɪg gainɪm, rɪb gɪ dö gɪ yumim. Anɪg gɪmim me, ɸin böɲ lap

nöp mɪdö kamɪɲ arnabim. Wasö u, mab ke inab mɪgan yanɲ arnabim. *

Jisas nɪbi hag yuep manö hag ɸa
(Mad 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 "Kale nɪɲbim, manö ap hagla, 'Bɪ ap nɪbin nɪp arö gɪnɪg, nɪbi i böɲ nöp arö gɪnam a göm, kalɪ kɸiɸ bad ap rɪköm, nɪbi anɪbu nɪp ɸöm me, böɲ nöp arö gɪnab,' a gɪla. * 32 Pen yad kalöp hagabin: bɪ ap, nɪbin nɪpe bɪ ap si udagnab wasö, pen nugmul nɪpe nɪbin yɪharɪɲ nöp arö gɪnab u, gɪ naji gɪnab. Pen nɪbi u nɪp anɪg göm arö gö, am bɪ hain nɪbö ap udnab u, bɪ u nɪpe nɪbin nɪpe arö gɪnab u me, nɪpe anɪg gö, nɪbin nɪpe bɪ si udep nɪbi lɪnab. Pen bɪ an nɪbi anɪbu udnab u, nɪpe u rö nöp nɪbi si udep bɪ lɪnab. *

Manö nɪɲö yabɪɪ hagabun, a gɪpal
(Mad 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

33 "Hadame nöp manö ap hagla u, u rö nöp nɪɲbim. Manö anɪbu hagla, 'Kale Bɪ Kub amgö ilö nɪpe manö nɪɲö yabɪɪ hagnabim u, hagnabim rö nöp gɪmim. God nɪpe nɪɲmɪdöp nɪɲöm hagnabim rö nöp gɪmim,' a gɪla. * 34 Pen yad kalöp hagabin: manö ap hagnɪg, 'God amgö ilö adö u nɪɲö hagabin,' a gɪmim hagəgmim. 'Ram mɪnönɲ kumi kabö adö lanɲ au mɪdöp rö, nɪɲö hagabin,' a gɪmim hagəgmim; God nɪpe ram mɪnönɲ anɪb au sea kɪɲ adö au asɪk mɪdöp. * 35 'Mɪnönɲ nabönɲ iɪ mɪdöp rö nɪɲö hagabin,' a gɪmim hagəgmim; God nɪpe sea kɪɲ adö au asɪköm, ram mɪnönɲ iɪ i ma adö au abö gɪ mɪdöp. 'Jerusalem mɪdöp rö nɪɲö hagabin,' a gɪmim hagəgmim; u Kɪɲ Kub yabɪɪ dauɲ kub nɪpe me. * 36 'Nabɪc yad mɪdöp rö, nɪɲö hagabin,' a gɪmim hagəgmim. Kale ke gɪpe, nabɪc uɲ kale anɪ ap ule aka pɪr ranagnab. 37 Anɪb u, 'Gɪnabin' a gɪmim, 'Gɪnabin' nöp a gɪmim; pen 'Gəgnabin' a gɪmim, 'Gəgnabin' nöp a gɪmim. Manö kuöyanɲ lɪmim hagnim, lɪmim hagnim u, Seden kalöp gasɪ ɸö, hagnabim.

Jisas pen pen gep manö haga
(Luk 6:29-30)

38 "Pen manö ap hagla u, u rö nöp nɪɲbim. Manö anɪbu hagla, 'Amgö magö u bɪg juaiöl, kalɪp pen abe bɪg jumim. Meg magö pa jö gaiöl, kalɪp pen abe pa jö gɪmim,' a gɪla. * 39 Pen yad kalöp hagabin: bɪ ap kalöp gɪ naji gainɪm, nɪp pen gɪ naji gəgmim. Bɪ ap kalöp alaun pak hɪl gainɪm, ado gɪmim böɲ lap abe paknɪm. 40 Bɪ ap apöm

* 5:21: Eks 20:13; Dud 5:17 * 5:22: 1Jn 3:15 * 5:23: Mak 11:25 * 5:27: Eks 20:14; Dud 5:18 * 5:29: Mad 18:9; Mak 9:47 * 5:30: Mad 18:8; Mak 9:43 * 5:31: Dud 24:1-4; Mak 10:4 * 5:32: 1Ko 7:10-11 * 5:33: Eks 20:7; Lep 19:12; Nab 30:2; Dud 23:21 * 5:34: Ais 66:1; Jem 5:12; Mad 23:22 * 5:35: Sam 48:2; Ais 66:1 * 5:38: Eks 21:24; Lep 24:20; Dud 19:21

kalöp manö kub hagöm, 'Sior ne u yip hajt gı', a gainim, sior nöp ñagmim, kolsior u abe ñimim. ⁴¹ Bı ap kalöp hag nıñöm, 'Nan wadt i dam ka au yumön aumön,' a geinab u, jı nıñagmim; ka hagöl au hil gımim, dam yıharıñ ka au yumim aumim. ⁴² Nıbi bı rımnap kalöp, 'Hanıp nan rımnap ñim,' a gaiöl, hałowato ñimim. Pen nıbi bı rımnap kalöp, 'Hanıp nan rımnap yıharıñ ñıbe, hainö pen kalöp ado gı dam ñınabun,' a gaiöl, arö gagmim, hałowato ñimim.

*Kotmat kale gau kalıp mıdmagö limim
(Luk 6:27-28,32-36)*

⁴³ 'Manö ap hagla u, u rö nöp nıñbim. Manö anıbu hagla, 'Mıdaimam kale gau kalıp mıdmagö limim; nıbi bı kotmat kale gau kalıp mulu adıñ nıñmim,' a gıla. *

⁴⁴ Pen yad kalöp hagabin: nıbi bı kotmat kale gau, kalıp mıdmagö limim; nıbi bı kalöp gı naj gıpal gau, God nıp sabe gımim, 'Kalıp abad mıd aij gımön,' a gımim. *

⁴⁵ 'Kale anıg gınabim u, Nap kumi kabö adö lañ mıdöp u, ñı pai nıpe yabıl mıdeinabim. Nıpe gö, sıdö mailö gö, nıbi bı gı aij gıpal gau abe, nıbi bı gı naj gıpal gau abe, mailö gab. Nıpe gö, möñ alöm, nıbi bı gı aij gıpal gau nan wög kale gau ranöm, nıbi bı gı naj gıpal gau nan wög kale gau ranöm göp. ⁴⁶ Kale nıbi bı kalöp mıdmagö lıbal gau nöp ud aij gınabim u, bı dakıs udpal gau gıpal rö nöp gınabim. Anıg geinabim u, God ne aıge göm ñıñı löm kalöp nan aij ñınab. ⁴⁷ Kale añ nam kale gau nöp hag wıhai udnabim u, nıbi bı God nıp gası nıñagpal gau, nıbi bı yıharıñ gau kalıp gıpal rö nöp gınabim.

⁴⁸ 'Anıbu u, Nap kumi kabö adö lañ gı aij yabıl gab rö, kale u rö nöp gı aij yabıl gımim. *

6

*Nıbi bı nan mıdagöp gau kalıp abönamö
ñimim*

¹ 'Pen kale, hib kub udun a gımim, nıbi bı amgö ilö adö kale u nöp God hagöp rö nöp gun, a gımim gıpe u, Nap kale kumi kabö adö lañ mıdöp u nıpe nıñöm kalöp pen nan aij ap ñagnab. * ² Nıbi bı rımnap, God nıp nıñ udpun, a göm, pıral nöp gıpal. Hib kub udun, a göm, kale nıbi bı mög gep rö gau mani nan rımnap ñıñıg, Juda magum gep ram nıbi bı iru nöp ajnaböl gau nöp amöm, nıbi bı amgö ilö adö au ñınaböl. Gınaböl anıbu yad kalöp hagabin: hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl anıbu;

Bapi kalıp nan rımnap halö ñagnab. Kale anıg gınaböl u rö gagmim.

³ 'Pen kale nıbi bı mög gep rö gau kalıp nan ñıñıg, waiö ñagmim; ⁴ agamıj pi gımim rö ñımim. Nan nıñön agamıj gıpım u, Nap kale magöñhalö nıñöb rö, nıñön nıñön gınabim nıñöm, kalöp pen nan aij ñınab.

*Jisas God nıp sabe gep manö hag ña
(Luk 11:2-4)*

⁵ 'Kale God nıp sabe gıñıg gımim u, nıbi bı rımnap, God nıp gası nıñbun, a göm, pıral nöp gıpal rö gagmim. Kale nıbi bı rımnap hanıp nıñlö, hib kub udnabun a göm, am Juda magum gep ram anı u mıdöm aka, am adan ramö gau mıdöm, nıbi bı amgö ilö au God nıp sabe gıpal. Gıpal anıbu yad kalöp hagabin, hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl anıbu; God nıpe manö kalıp u udagnab. * ⁶ Anıbu u, kale God nıp sabe gıñıg, ram magö raul mıgan kale u ammim, ajöñ gı ñımim, Bapi hon amgö nıñagpun nıp sabe gımim. Nan nıñön agamıj gıpım u, Nap kale magöñhalö nıñöb rö, nıñön nıñön gınabim nıñöm, manö kale nıñöm, kalöp pen nan aij ñınab.

⁷ 'Nıbi bı God Manö nıñagpal gau, nıp sabe gıñıg, manö mılö kub yabıl hagpal. Gası kale nöp nıñöm hagpal, 'Manö mılö kub hagno me nıñnab,' a gıpal. * ⁸ Pen kale anıbu rö gagmim. Manö nıñön God nıp sabe gıñıg gabim gau, nıpe nöd nıñnab. * ⁹ Anıbu u, God nıp sabe gıñıg, hagmim, 'Bapi kub kumi kabö adö lañ mıdpan; hib ne i adö lañ mıdöp.

¹⁰ Ne hanıp udmön abad mıdaimön.

Ne kumi kabö adö lañ hagpan rö nıñbal u, hon aui mıñöñ naböñ ilı i gı ñımön nıñjun hon abe manö nöp nıñjun. *

¹¹ Hanıp nan ñıñıeb rımnap nıñme limön; pör pör ñıñban rö u ñıñ añı añı ñımön.

¹² Nıbi bı rımnap hanıp gı naj gıpal nıñjun arö gıpun rö, hon gı naj gıpun u u rö nöp nıñmön arö gımön. *

¹³ Hon gı naj gun rö löp u, ne hanıp abad mıdö, hon gı naj gıgun,' a gımim. *

¹⁴ 'Nıbi bı rımnap kalöp gı naj gaiöl nıñmim arö gınabim u, Nap kale kumi kabö adö lañ mıdöp u nan si nan naj kale gınabim u u rö nöp nıñöm, arö gınab. *

¹⁵ Pen nıbi bı rımnap kalöp gı naj gaiöl nıñmim arö gınabim u, Nap kale nan si nan naj kale gınabim u u rö nöp nıñöm arö gıgnab.

* 5:43: Lep 19:18

* 5:44: Eks 23:4-5; Luk 23:34; Ap 7:60; Ro 12:14,20

* 5:48: Lep 19:2; Dud 18:13

* 6:1:

Mad 23:5 * 6:5: Mad 23:5; Luk 18:10-14

* 6:7: 1Ki 18:26-29

* 6:8: Mad 6:32

* 6:10: Luk 22:42

* 6:12: Mad 6:14-15; 18:21-35

* 6:13: Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15

* 6:14: Mak 11:25-26

Nan ñiñeb hil gipal

16 “Kale nan ñiñeb arö ginig, ñibi bi God níp gasi ñiñbun, a göm, piral nöp gipal rö, gagmim. Kale, ‘Hon mulu halö halö rö midno, ñibi bi ñiñöm hagnaböl, “God níp gasi ñiñöm, nan ñiñeb hil göm me, mulu halö halö midpal,” a ginaböl,’ a göm, piral anig ginaböl. Yad kalöp ñiñö yabñi hagabin: ñibi bi haníp ñiñlan, a göm ginaböl anib gau, ñibi bi gau ñiñöm hib kale haglö adö arnab u pen God kalíp nan aij kumi kabö adö lan ñagnab. * 17 Kale pen nan ñiñeb gau hil geinabim u, mulu halö halö rö midagaimim. Ñig pak aij gimim, wel limim, kom gimim midaimim. 18 Anig geinabim me, kalöp ñibi bi nan magö hil gipal gau a göm, ñiñagnaböl. Nan agamij gipim u, Nap kale, hon amgö ñiñagpun Bi u, ñipe magöñhalö ñiñöb rö, kalöp pen ñöm nan aij ñinab.

Amun God aip midaiun a gimim, niñöl gi midaimim

(Luk 12:21,33-34)

19 “Pen mñönö naböñ il i nan aij aij gau ud magum gun, a gimim gasi u ñiñagmim. Nihön ginig: nan anib gau ud magum geinabim, sipso ñiñöm, hij göm, si udöm ginaböl. * 20 Anib u, nan aij kale rö gau, God ram mñönö kumi kabö adö lan au ud magum gipe, sipso ñiñagnim, hij gagnim, si udagöl, mñep nöp midainim. * 21 Nan aij kale mñönö naböñ adö il i ud magum geinabim u, gasi kale mñeinab mñönö naböñ adö il i; nan aij kale God ram mñönö kumi kabö adö lan au ud magum geinabim u, gasi kale u arnab anib lan.

Hañ roman mailö u

(Luk 11:34-36)

22 “Amgö magö hañ roman hapö mailö rö midöp. Amgö magö kale u aij midö, mailö aij gö ñiñ aij ginabim. 23 Pen amgö magö kale u naij gö, hañ roman kale u sibön ginab. Mailö giböp pen böñ nöp sibön gö, nan ap ñiñagnabim. Kale mailö ñiñagpim u, sibön göp rö midpim.

Mani nan gau god ap rö midagnim

(Luk 16:13; 12:22-31)

24 “Bi añi ap, bi kub mñhöp kalíp wög gi ñinim rö lagöp. Nihön ginig: bi kub ap níp ñiñö aij geinab, ap níp arö ginab: pen bi kub ap níp ñiñö aij geinab, ap níp arö ginab. Anib u, kale mani nan aij mñönö naböñ adö il i midöp gau, ñiñbe aij gö, God níp arö ginabim rö löp u, ñiñ aij gimim.

Gasi kub ñiñagmim

(Luk 12:22-31)

25 “Adö anibu me kalöp hagabin: nan gai ñibö ñiñun midaiun, wañj gai ñibö rol gun midaiun, a gimim, gasi kub u ñiñagmim. Kamñi mñep u nan kub; nan ñiñeb nan pro. Uri midpun i, hañ roman nan yabñi; hañ roman wañj rol gep nan pro. Anig gö ñiñmim, God kalöp gi la u, ñipe nan ñiñeb, wañj hañ roman rol gep, nan pro anib gau ñagnab a gi ñiñbim ar? * 26 Kale ñiñbim, yaur gau nan yñj yimagal; wid, rais, nan gau rik dap magum gappal. Pen Nap kale kumi kabö adö lan u kalíp abad midö, nan ñiñbal. Anib u, yaur u nan yñharñj u pen ñipe nan ñö ñiñbal rö, kalöp u rö nöp ñagnab a gi ñiñbim ar? * 27 Aka, gasi iru ñiñun me, rapñ midun umnabun a gi gasi ñiñbim ar?

28 “Pen nihön ginig wañj nan gau gasi iru ñiñbim Nan pñpñ be gau ranöb gau, wög gagöm, wañj gagöm, gipal. 29 Pen kin Solomon mani iru midö rñb adik aij yabñi gimidöp u, nan pñpñ anib gau rö rñb adik aij gaga. * 30 Nan pñpñ anib gau nan yñharñj. Pör midöm wasö, mññ rö midöm, rol rö laubal. Pen God nan yñharñj anib gau gi löm rñb adik aij gi ñöb u, nihön ginig haníp abad midagnab a gimim ñiñbim Kale anig gasi ñiñnabim u, kale God níp ñiñ ud aij gappim.

31 “Anib u, nan mai ñiñun, ñig mai ñiñun, wañj nihön rol gun, a gimim, gasi kub u ñiñagmim. 32 Nñbi bi God Manö ñiñagpal gau, nan anib gau udun a göm, gasi kub anibu rö ñiñbal. Pen kale ñiñbim, Nap kale kumi kabö adö lan midöp u, kale nan nihön nihön midagöp u ñiñöb. * 33 Anib u, God ñibi bi rñmnap udöm abad mñeinab u, haníp u rö nöp udnab a gimim gasi añi ñiñmim; God ñipe haga rö nöp gi midaiun a gimim, gasi añi ñiñmim; kale anig gipe arö me, nan ñiñeb, ñig ñiñeb, wañj rol gep, nan anib gau magöñhalö kalöp ñinab. * 34 Anib u, rol ruö nihön gun midaiun, a gimim gasi kub u ñiñagmim. Ñin uri u ñin uri. Uri ñin i nöp nan mññör rñmnap midöp u, u nöp gasi ñiñmim.

7

Nñbi bi rñmnap kalíp manö kub hag ggmim

(Luk 6:37-38,41-42)

1 “Hon ñibi bi aij a gimim, ñibi bi rñmnap kalíp gasi naij ñiñnabim u, manö anibu ado gi kale ke aunab. * 2 Anib u, ñiñ aij

* 6:16: Ais 58:5-9 * 6:19: Jem 5:1-3 * 6:20: Mad 19:21; Luk 18:22 * 6:25: Plp 4:6; 1Di 6:6-8; 1Pi 5:7 * 6:26: Mad 10:29-31; Luk 12:6-7 * 6:29: 1Ki 10:4-7; 2Kr 9:3-6 * 6:32: Mad 6:8 * 6:33: 1Ki 3:13-14; Sam 37:4,25; Ro 14:17 * 7:1: Ro 2:1; 1Ko 4:5; Jem 4:11-12

gimim. Kale n̄bi b̄ r̄imnap kalip ginabim r̄o, God kalöp pen ginab. Kale n̄bi b̄ r̄imnap n̄ijmim manö kub hag ginabim r̄o, God kalöp u r̄o nöp manö kub hag ginab. * ³ Mab po amgö kale pak har̄i göl m̄idöp u, n̄ihön gin̄ig mab po an̄ibu nan ȳhar̄iñ a gimim, namam nan ac̄ip amgö n̄ipe m̄idöp u n̄ijmim haggim? ⁴⁻⁵ Ne b̄i manö piral hagep b̄i. Mab po amgö kale pak har̄i göl m̄idöp u nöd ud yumim, amgö n̄ij aij gimim, namam nan ac̄ip amgö n̄ip m̄idöp u n̄ip, 'Ud yu+n' a gimim haggim. ⁶ God nan ut̄ n̄ipe gau, kain hapeb gau kalip ñagmim. K̄ibap m̄lep gau, kaj gau m̄idöp, a gimim ud yuagmim. Pen n̄ihön gin̄ig: ud yunabim, kale abö jö ma jö ḡi yuöm, ado ḡi apöm kalöp haunaböl.

Hon aigöl gun b̄i kub n̄ip sabe gun?

(Luk 11:9-13)

⁷ "Nan n̄ihön m̄idagainim u, God n̄ip hag n̄ijbe kalöp ñinab. Pen nan r̄imnap ul̄hai n̄ijnabim u, udnabim. Han̄ip ajöñ hiik, a gimim, pak gu ḡipe, kalöp ajöñ u hiiknab. * ⁸ Pen n̄ihön gin̄ig: n̄bi b̄i God n̄ip hag n̄ijnaböl u, hag n̄ijnaböl r̄o nöp ginab. Nan ul̄hai n̄ijnaböl u kalip yamnab. Pen, ajöñ u hiik, a göm, pak gu gu ḡilö, hagnaböl r̄o n̄ijöm hiiknab. *

⁹ "Kale b̄i nap gau, ñi pai kale ap maj ap ñi a gö, kale kabö ñinabim? ¹⁰ Aka pen, kabsat ap ñi a gö, haiño ap ñinabimñ U an̄ig gagnabim. ¹¹ Kale n̄bi b̄i aij wasö u pen ñi pai kale gau, nan aij gau nöp ñinabim. Nap kale kumi kabö adö lan̄ b̄i aij yab̄i u, piral gagnab; kale hag n̄ijnabim u, n̄ipe kalöp nan aij ñinab. *

¹² "Pen kale ke, han̄ip adö u ḡilanj, adö u gaglan, a gimim n̄ijbim, adö u nöp n̄bi b̄i gau kalip gimim. Mos̄is God lo manö udöm kal̄i k̄liñ r̄ika manö u abe, b̄i God manö hagep kal̄i k̄liñ r̄ikla manö u abe, iñ me an̄ibu. *

Adan pro, adan majö

(Luk 13:24)

¹³⁻¹⁴ "Mab ke yan̄ adan kub u waiö n̄ijöm am aij ḡipal. N̄bi b̄i iru nöp m̄igan an̄ibu arbal. An̄ib u, kale n̄ij aij gimim, pör m̄lep adan pro u udmim armm. Adan pro an̄ibu uñham arnaböl. N̄bi b̄i añi añi nöp, adan pro m̄ilö an̄ibu klö göm ul̄hai n̄ijöm arnaböl.

Piral hagnaböl, n̄ij aij gimim

(Luk 6:43-46)

¹⁵ "Pen n̄bi b̄i God manö hagabun a göm piral haggal gau, kaj sipsip hain aij r̄o halu

löm aunaböl u pen apöm m̄idöl ḡi, kain hapeb n̄bi b̄i hau löp r̄o u kalöp ginaböl. An̄ib u, n̄ij aij gimim. * ¹⁶ N̄bi b̄i m̄id aij ḡipal r̄o halu löm aunaböl u pen kale nan si nan najj ginaböl r̄o n̄ijmim, kalip n̄ij aij ginabim. Kale n̄ijbim, naḡi ȳhar̄iñ kal̄i kal̄i halö gau magö ñijeb u pilö gu ñijnagnabim. * ¹⁷⁻¹⁸ Mab gau u r̄o nöp ginab. Mab magö ñijeb ur gau, mab magö ñijnagep p̄ilagnab. Pen mab magö ñijnagep ur gau, magö ñijeb p̄ilagnab. ¹⁹ Pen mab magö aij p̄ilagnab gau, r̄ib ḡi dö ḡi dam mab inab u yunaböl. * ²⁰ An̄ib u, n̄bi b̄i gau naḡi ginaböl adö u n̄ijmim, n̄bi b̄i gau aij, n̄bi b̄i gau najj a gimim n̄ijnabim. *

Jisas "Yad kale n̄ijagm̄idin," a ginab

(Luk 13:25-27)

²¹ "N̄bi b̄i ȳip, 'B̄i Kub hon!' 'B̄i Kub hon!' a ḡipal gau magöñhalö, God kalip udöm abad m̄ideinab, a ḡi gas̄i u n̄ijagmim. Bapi yad kumi kabö adö lan̄ m̄idöp u haggöp r̄o ḡipal n̄bi b̄i gau nöp kalip udöm kumi kabö adö lan̄ au abad m̄ideinab. * ²² God n̄bi b̄i manö kub hagnab ñin u, n̄bi b̄i iru nöp ȳip hagnaböl, 'B̄i Kub, hon n̄bi b̄i ne nöp. Hib ne nöp hagnu, manö ne hag ñino. Hib ne nöp hagnu, nan n̄bi b̄i k̄ijaki abanj ala gau hag yuno. Hib ne nöp hagnu, nan gagep r̄o gau iru nöp ḡino,' a ginaböl. ²³ Ȳip an̄ig hagnaböl u pen yad kalip hagnabin, 'Yad kale n̄ijagm̄idin; kale ḡi najj nöp ḡipim, ke gau arim!' a ginabin. *

B̄i m̄ihöp ram m̄ihöp ḡilö

(Luk 6:47-49)

²⁴⁻²⁵ "B̄i gas̄i n̄ijeb yab̄i ap, ram n̄ipe u gin̄ig, kabö adö lan̄ ginab. Hainö hadal kub apöm, möñ kub alöm, ñig ut̄ apöm ginab u pen ram n̄ipe kabö adö lan̄ ḡi p̄idön ginab u, pa jö ma jö ḡi ud aragnab. An̄ib u r̄o me, n̄bi b̄i manö ȳip n̄ijöm, n̄ij udöm, haggpin r̄o ginaböl gau.

²⁶⁻²⁷ "Pen b̄i gas̄i n̄ij aij gagnab ap, ram n̄ipe u gin̄ig, m̄inön kabö kuñup adö au ginab. Hainö hadal kub apöm, möñ kub alöm, ñig ut̄ apöm, ram n̄ipe u böñ nöp pa jö ma jö ḡi ud arnab. An̄ib u r̄o me, n̄bi b̄i manö yad n̄ijöm haggpin r̄o gagnaböl gau," a ga.

²⁸⁻²⁹ Jisas manö an̄ibu hag hakö n̄ijöl ḡi, n̄bi b̄i iru nöp ap m̄ideila gau n̄ijöm hagla, "God lo manö hag ñeb b̄i hon gau manö haggal r̄o haggöp; n̄ipe b̄i manö n̄ij aij yab̄i göm haggöp," a göm, aiö yab̄i ḡila. *

* **7:2:** Mak 4:24 * **7:7:** Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 * **7:8:** 1Jn 3:22; 5:14-15 * **7:11:** Jem 1:17

* **7:12:** Mad 22:39-40; Luk 6:31; Ro 13:8-10 * **7:15:** Mad 24:24; Ap 20:29; 2Pi 2:1 * **7:16:** Gal 5:19-22; Jem 3:12

* **7:19:** Mad 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 * **7:20:** Mad 12:33 * **7:21:** Luk 6:46; Jem 1:25 * **7:23:** Sam 6:8; 2Di

2:19 * **7:28-29:** Mak 1:22; Luk 4:32

8

Jisas bi wös hapeb la u gö, kamij la
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Jisas nö ilö laj m̄deia u arö göm, sir yanj ap lugö n̄njöl gi, n̄ibi bi iru nöp n̄ip hain gila. ² Pen bi wös hapeb la ap, Jisas m̄deia söl au amöm, kugom yimöm, ubör yihöj göm haga, “B̄i Kub. Ne yip gö kamij linig, gö kamij linab. Yip kamij linab u, yad God sabe gep ram raul arnig gabin u, yip wihö gagnaböl,” a ga. ³ Anig hagö, Jisas n̄imago m̄lëbölöm bi an̄ibu ud n̄njöm haga, “Yad ginabin; nöp kamij laj,” a gö, magö an̄ibu nöp n̄ip kamij lö n̄njöl gi, ⁴ Jisas bi an̄ibu n̄ip haga, “Nöp ginö kamij löp an̄ibu, n̄ibi bi r̄imnap kalip hag n̄agmön wasö. Am bi God n̄ip nan sabe gep bi gau kalip nöp yammön haggmön, ‘Yip kamij löp n̄njim!’ a gimön. Anig haggmön, Mosi haga rö, yaur ap God n̄ip pak sabe gi n̄imön. Anig geinabön, n̄ibi bi gau n̄njöm hagnaböl, ‘Nip kamij löp u me anig gab,’ a ginaböl,” a ga. *

Jisas, ami bi kub bi wög gi ñeb n̄ipe u n̄ip gö, kamij la
(Luk 7:1-10)

⁵ Jisas daun pro Kapaneam arö n̄njöl gi, ami bi iru nöp abad m̄dm̄döp bi kub ap, Jisas yip gi n̄inim a göm apöm Jisas n̄ip haga, ⁶ “B̄i Kub, bi wög gi ñeb yad u n̄ip m̄ña kub göm, ilön neb neb gö, anja gagöp; ram au um m̄döp,” a ga. ⁷ Hageia, Jisas haga, “Yad am n̄ip ginö kamij linab,” a ga. ⁸⁻⁹ Hageia, ami bi kub an̄ibu haga, “B̄i Kub, n̄njö hagpan u pen yad bi kub rö ram yad u aumön. Yad n̄inbin u, ami bi kub r̄imnap yip abad m̄dlö, yad pen ami bi r̄imnap kalip abad m̄dem, ‘Arim,’ a ginö, arbal halö; ‘Auim,’ a ginö, aubal halö. Bi yip wög göp u n̄ip, wög gau anig gimön anig gimön a ginö, göp. An̄ib u rö, ne yihar̄ij, ‘Kamij laj,’ a gimön, n̄ip kamij linab,” a ga. ¹⁰ Anig hagö Jisas aiö göm, n̄ibi bi hain areila gau kalip haga, “B̄i an̄ibi m̄lö gau n̄ibö u pen, God göp rö n̄ij aij yab̄i göm me, anig hagöp. Bi hon Isrel n̄ibö ap, God n̄ip n̄ij ud p̄dön göm hagöp an̄ibu rö hagö, yad n̄ijagpin. ¹¹ An̄ib u, hainö n̄ibi bi m̄lö gau n̄ibö gau, God n̄ibi bi udöm kumi kabö adö laj abad m̄deinab an̄j u amöm, Ebrahim, Aisak, Jekop bi aip asiköm, nan n̄in̄eb iru n̄in̄öm, m̄ñ m̄ñ göl gi m̄deinaböl. ¹² Kale anig göm am m̄deinaböl, pen n̄ibi bi hon Isrel n̄ibö gau, am an̄j an̄ibu m̄dageinaböl rö löp. God kalip hag yueinab, am m̄deinaböl höj sibön göp adö yanj. Kale m̄t̄öh magö göm meg magö hau jö ma jö gi n̄in̄jöl gi

m̄deinaböl,” a ga. ¹³ Anig hagöm, Jisas ami bi kub an̄ibu n̄ip haga, “Ne adö gi aru! Hagpan rö nöp ginab,” a ga. Jisas anig hagö, n̄ipe ram aramöm n̄ija, bi n̄ipe nan ga u, Jisas haga magö an̄ibu nöp kamij la.

Jisas Pida n̄ibor n̄ip gö, kamij la
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁴ Pen Jisas Pida ram amöm n̄ija, Pida n̄ibor u, hañ romanj gau mab rö inö, abañ adö laj um m̄deia. ¹⁵ Jisas n̄njöm, am Pida n̄ibor n̄imago n̄ipe ud n̄ijö, magö u nöp kamij lö, n̄ipe uraköm, Jisas n̄ip nan magö ud li aij ga.

Jisas n̄ibi bi iru nöp gö, kamij la
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁶ Dugo magö u, n̄ibi bi kijaki abanj ala gau abe, n̄ibi bi nan ga gau abe, dam Jisas m̄deia u aueila, n̄ipe kijaki gau hag höj yuöm, n̄ibi bi ñ̄i pai nan ga gau gö magöñhalö kamij la. ¹⁷ N̄ipe ga an̄ibu, bi God manö hagep Aisaia, hadame nöp ginab a göm kal̄i kl̄in̄i r̄ika rö nöp ga. N̄ipe kal̄i kl̄in̄i r̄iköm haga, “Han̄ip nan ga gau gö kamij la. Nan n̄ihön n̄ihön han̄ip najj ga gau hag yuö m̄d aij ḡipun,” a ga. *

Bi ap Jisas n̄ip haga, “Yad aip ajeinabul,” a ga
(Luk 9:57-62)

¹⁸ Jisas n̄ija, n̄ibi bi iru nöp ap n̄ip biğ giğabö geila, bi n̄ipe gau kalip haga, “Ñ̄ig wanö juun böñ lödan arun,” a ga. ¹⁹ Anig hagö n̄njöl gi, God lo manö hag ñeb bi ap apöm n̄ip haga, “Manö hag ñeb bi. Ne ram m̄inöñ gai gai arnabön u, yad nöp aip arnabul,” a ga. ²⁰ Hageia, Jisas haga, “Kain hau! gau, kale m̄inöñ m̄igan gau hanbal. Yaur gau, kau kale haneb u m̄döp. Pen yad B̄i Ñ̄i n̄ipe haneb m̄igan u m̄dagöp,” a ga. ²¹ Pen bi Jisas n̄ip n̄ij u da bi ap haga, “B̄i Kub, yad ne aip arul u pen, yip yau a gö, bapi n̄ip umö r̄igöl gem, ne aip ajeinabul,” a ga. ²² Hageia, Jisas haga, “N̄ibi bi yip n̄ij udagpal r̄imnap umaiöl, n̄ibi bi yip n̄ijagpal r̄imnap dam r̄igöl göl; pen ne auö yad aip arul,” a ga.

Jisas hagö, yigön kub ur ga
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Jisas ñ̄ig maḡib udöm arnig gö, bi n̄ipe gau aip hadla. ²⁴ Ñ̄ig an̄j au arlö n̄njöl gi, ad̄ij yigön kub yab̄i u udöm, ñ̄ig ral apöm, ñ̄ig maḡib u ud ado ginig rö ga. Pen Jisas n̄ipe hon haneia rö, ²⁵ bi n̄ipe gau n̄ip am haglö urakö hagla, “B̄i Kub! P̄inöm asad kub u han̄ip ud ado gö, ñ̄ig n̄in̄jun rö löp u, ne han̄ip ud kamij li,” a gila.

* 8:4: Lep 14:1-32; Mad 9:30; Luk 17:14 * 8:11: Luk 13:29 * 8:12: Mad 22:13; 25:30; Luk 13:28 * 8:17: Ais 53:4 * 8:20: 2Ko 8:9 * 8:21: 1Ki 19:20 * 8:24: Sam 4:8

26 Hagaila, kalip haga, “Nihön ginig pññj gabimj Kale manö yad pro pro rñmnap nñj udagpim aka?” ga. Anig hagöm, uraköm, pñnöm asad udeia u hagö hir göm, ñig ral aueia u ur göm ga. * 27 Anig gö, kale aiö göm hagla, “Bì kal yabñ i nipe bì aige rö bì gajip nñjöm pñnöm asad udeia u hir göm, ñig ral auajip u ur göm göp?” ö gila.

Aiön pi halö bì mihau Jisas gö, kamñj la (Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Jisas ñig juöm, ram mñnøj Gadara böj lödan amjaka nñjöm, bì hauñ kñjaki abanj ala mihau wip rñgöl gñmìdal kabö mñgan gau nñbö apjaklö. Bì anñb mihau kalip kñjaki aiön pi abanj alla rö, bì hapeb yabñ mihau mñdmìdil. Adan kalpe mñdmìdil au, nñbi bì rñmnap aragmìdal. 29 Pen kalpe mñhøj apjakmil, Jisas nñp haglö, “God Ñi nñpe. Nihön ginig auabön? Hanñp ilön kub ññng auabön aka nñhön? Ññn ne hanñp ram mñnøj najh hag yuep u auagöp,” a gilö.

* 30 Pen magö anñbu, kaj iru nöp amil ññjeila söñ goñ anñb au me, 31 kñjaki aiön pi bì anñb mihau kalip abanj alla gau, Jisas nñp neb neb göñ gñ hagla, “Hanñp hag yunñg gñmön u, hagö, amun kaj mñdpal gñdan kalip yuö hiikun,” a gila. 32 Hageila, Jisas “Arim,” a gö, bì anñb mihau kalip arö göm, am kaj gau kalip yuö hiikla. Hiiklö kaj gau pñññj gñ mñnøj rul goñ au amöm, gñ dam ñng wanj yan paköm, ñig ññjöm, magöñhalö um hakla.

33 Pen bì kaj mukmìdal gau, ga anñbu nñjöm, yññd daun u amöm, Jisas nñhön nñhön ga u, bì kñjaki abanj alla mihau nñhön nñhön ga manö u, nñbi bì gau kalip magöñhalö hag ññla. 34 Hag ñeila, nñbi bì daun mñdeila anñb gau magöñhalö Jisas nñp nñjun a göm, ap nñp nñjöm, neb neb göñ gñ hagla, “Ram mñnøj hon i arö gñmön, ke gau aru,” a gila.

9

Jisas bì ññmagö ma kñla ga u nñp gö, kamñj la

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Jisas kauyan ñng magñb udöm, ñng wanj juöm, ram mñnøj nñpe hanmñdöp u böj lödan ara. * 2 Pen nñbi bì rñmnap, bì ññmagö ma kñla ga ap, Jisas gö kamñj lñnab, a göm, nñp iløj lñ dapöm Jisas mñdeia au daua. Pen, Jisas gö kamñj lñnab, a göm nññla rö, Jisas bì ññn ma kñla ga anñbu nñp haga, “Ñi me! Gasñ halö mñdaimön. Nan si nan najh gñpan gau nñjem arö gabin,” a ga. 3 Jisas anñg hagö, God lo manö hag ñeb bì gau rñmnap hagla, “Bì i God nñp hag juöl

gñ me, anñg hagab,” a gila. 4 Pen Jisas gasñ nññla anñbu ke nñjöm haga, “Kale nñhön ginig yñp gasñ najh nñjmim anñg hagabim?”

* 5 Yad nñp, ‘Nan si nan najh gñpan gau nñjem arö gabin,’ a gñnö, kalöp aij gñnab, aka ‘Urak aru!’ a gñnö, kalöp aij gñnabñj Aka manö nñhön hagñö, kalöp aij gñnab? 6 Mññi kale nññnabim, Bapi God yñp Bì Ñi nñpe hag la nñjöm, mñnøj nabøj il i apem, nan si nan najh gñpal gau nñjem arö gñnabin,” a ga. Jisas anñg hagöm, bì ññn ma kñla ga u nñp haga, “Urakmön, köp ne u udmön, ram ne aru!” a ga. * 7 Jisas anñg hagö, bì anñbu uraköm köp bad nñpe u udöm ram nñpe ara. 8 Ram nñpe arö nñjöl gñ, nñbi bì gau nñjöm, God hagö Jisas apöm gab, a göm pñññj göm, bì ap mñnøj nabøj il i anñb unbö rö gö nñjagpun a göm, God hib nñpe haglö adö ara.

Jisas bì nñpe Madyu nñp uda

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Jisas ram mñnøj anñbu arö göm, mñgan ap amöm nñja, bì dakñs udep wög gñmñdöp bì ap ram raul mñgan u asik mñdeia. Bì anñbu hib nñpe Madyu. Jisas nñp nñjöm haga, “Yad aip aue!” gö, uraköm Jisas aip ara.

10 Jisas bì nñpe gau aip Madyu ram amöm, nan ñññlö nñjöl gñ, bì dakñs udep gau abe, bì nan si nan najh gñmìdal bì gau abe, iru nöp apöm Jisas bì nñpe gau aip nan ñññla.

11 Nan ññjeila, bì Perisi gau nñjöm, Jisas bì nñpe gau kalip hagla, “Manö hag ñeb bì kale u, nñpe nñhön ginig, bì dakñs udep gau abe, nñbi bì nan si nan najh gñpal gau abe, aip dñm ñöl nan ñññab?” ö gila. *

12 Hageila, Jisas manö anñbu apdi nñjöm haga, “Nñbi bì nan gagöp gau, wös wameb bì gau aragpal; nñbi bì nan göp gau nöp wös wameb bì gau arbal. 13 Pen God manö ap haga il u nñj aij gñmim mñdaimim. Nñpe haga, ‘Yñp nan sabe gñ ññnabim u, yñp aij gagnab; pen nñbi bì gau kalip mög nñjmim gñ aij geinabim u, yñp aij gñnab,’ a ga. Pen yad aunö u, nñbi bì, hon nñbi bì aij, mñd aij gñpun a gñ gasñ nññbal gau, kalñp ulhai nñj udnñg auagnö; yad nñbi bì, hon nan si nan najh gñpun a gñ gasñ nññbal gau, kalñp ulhai nñj udnam a gem aunö,” a ga. *

Nan magö hil gep

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Ññn ap, Jon ñng pak ñeb bì nñpe gau, Jisas mñdeia au apöm hagla, “Hon abe, bì Perisi gau abe, ññn rñmnap, God nñp nöp gasñ nñjun, a gun, nan ññjagpun. Pen bì ne gau nñhön gññg u rö nöp gagpal?” ö gila. *

* 8:26: Mad 14:31; Sam 89:9 * 8:29: Mak 1:24; Luk 4:41 * 9:1: Mad 4:13 * 9:4: Mad 12:25; Luk 9:47; Jon 2:25 * 9:6: Jon 17:2 * 9:11: Luk 15:2 * 9:13: Mad 12:7; Hos 6:6 * 9:14: Luk 18:12

15 Hageila, Jisas kalip haga, "Nibi bi gau, bi nabi udnig gab bi u aip mideinabol nin u, mifn mifn gol gom nan nifnagnabol; pen bi rimnap apom bi anibu nip ud junabol nin u, mog go nan hil gom nifnagnabol," a ga.

16 Pen Jisas nipe kalip manö ap hod riköm haga, "Wahj gison u udöm, wahj papif gi, pa gi dö ginab ramö u al dor gagnabol. Pen ai ginig gom al dor gagnaboln Anig geinabol u, wahj tulö gabin a ginig gab, migan kub yabif pa bifif ginab. 17 Pen nig wain u, u rö nöp. Wain gison nibö u gom, ud kaj meme hafn mlep migan u ral lagnabol. Pen nihön: anig geinabol u, nig wain kamij u ranöm, bif yabif hagöm, kaj meme hafn u pak gi dö gom, hon gom arnab. Anib u, nig wain kamij u udöm, kaj meme hafn kamij nibö migan u ud lilö nöp me, aij ginab," a ga.

Jisas gaia nabi kub ap, pai pro ap, kamij la

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Jisas manö anibu hagö nijöl gi, Juda bi kub ap Jisas mideia au apöm, kugom yimöm haga, "Pai yad u böf nöp umöb u pen ne am nip ud nijö, uraknim," a ga. 19 Hagö, Jisas bi nipe gau aip uraköm, bi anibu aip arla.

20-21 Pen nabi ap, hagape lugöl gi lugöl gi mideia, m unbö migan lan ina. Anig gö, gasi nipe u nöp nijöm, "Jisas wahj nipe mlö kub gol gau nöp ud nijö, yif kamij linab," a gom, Jisas arö nijöl gi, jöl adö gau amöm, wahj nip u ud nijö. * 22 Ud nijö, Jisas ado gom nabi anibu nip nijöm haga, "Yif nij udpan u me, nöp kamij löp. Gasi halö midaimön," a ga. Hagö, nan nip gifidöp u magö anibu nöp kamij löm, hagape aumidöp u mlep ga.

23 Pen Jisas nabi bi anibu arö gom am am, bi kub ram u amjaköm nija, ahij magö pu gom, manö hau kub yabif geila. 24 Jisas nijöm kalip haga, "Kale ke gau arim! Pai i umagöp; yifarif hon hanab," a ga. Anig hagö, nip mifhol gila. 25 Pen Jisas nabi bi anib gau kalip hag höf yuöm, ram raul migan yan amöm, pai uma u nip, nimagö kifd u ud nijö, uraka. 26 Anig gö, manö anibu yag dam ram minöf anib gau magöfhalö ud arla.

Jisas gö, bi amgö we mihau amgö nifl

27 Pen Jisas ram minöf anibu arö gom arö nijöl gi, bi amgö magö we ga mihau nip hain gol gifmil meg migan dap ranmil, haglö, "Depid Ni nipe! Halip mifhöf möf nijmön!" a giflö. * 28 Anig hagailö, pen

Jisas nipe ram raul migan u ara. Bi anib mihau hain ammil ram u apjaklö, Jisas kalip mifhöf haga, "Kale mifhöf, yad kalöp ginö kamij linab a gifmil, yif ap hagabilij Yad yau a ginabin, kale gasi nijbil amgö kale nifl linab aka wasöf?" ö ga. Hageila, haglö, "Bi Kub, holmif nijbul, ne halip geinabön kamij linab," a giflö. 29 Hagailö, Jisas amgö kalip mifhöf ud nijöm haga, "Yif nij udpil u me, hagpil rö ginim," a ga. 30 Hagö, amgö kalip mifhöf kamij lö, nijlö nijöl gi, Jisas kalip mifhöf manö kifö hagöm hag aij gom haga, "Nibi bi gau, Jisas gafif halip kamij löp, a gifmil hagagmil," a ga. * 31 Anig haga u pen kalpe mifhöf ammil, nabi bi ram minöf anib gau magöfhalö hag niflö ara.

Jisas atab ado ga bi ap nip gö, manö ga

32 Pen kalpe mifhöf arlö nijöl gi, nabi bi rimnap, bi aion pi halö atab ado ga bi ap, dap Jisas mideia au daueila. 33 Jisas aion pi bi anibu nip aban ala u hag yuö, manö hag aij ga. Anig gö, nabi bi gau aifö gom hagla, "Ram minöf Isrel i, bi ap anibu rö gö nijagpun," a gila. *

34 Pen bi Perisi gau hagla, "Nipe kifjaki aion pi nap kale Seden kifö u udöm me, aion pi gau hag höf yuöp," a gila. *

Jisas nabi bi gau kalip möf nija

35 Pen Jisas nipe daun pro gau abe, daun kub gau abe gi ajöl gom, Juda magum gep ram gau amöm, Kifj kub ke yabif u nabi bi udöm abad mideinab manö aij u hag nifmidöp. Pen nabi bi gau kalip nan nihön nihön ga u, u rö nöp gö kamij la. * 36 Jisas nija, nabi bi anib gau kaj sipsip gau bi abad midep kale ap midagöp rö u mideila. Gasi kub nijöm ufham mideila u pen kalip bi gi nef ab midageia. Anib u nijöm, Jisas nipe möf yabif nijöm, * 37 bi nipe gau kalip haga, "Nan magö iru yabif nöp wög naböf au po gi midöp u pen nabi bi ral dauerp iru midagpal. * 38 Anib u, kale bi wög naböf nap nibö u nip hag nijbe, bi ral dauerp rimnap yuö, ral dap nip lau adö dauöl," a ga.

10

Jisas manö ud arep bi nipe unbö migan la?

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Jisas bi nipe unbö migan lan u wif alö aueila haga, "Yad ke kalöp hagabin u me, kifjaki aion pi nan gau hag yunig, hag

* 9:20-21: Mad 14:36 * 9:27: Mad 20:29-34 * 9:30: Mad 8:4 * 9:33: Mak 2:12 * 9:34: Mad 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 * 9:35: Mad 4:23; Mak 1:39 * 9:36: Mad 14:14; Nab 27:17; 1Ki 22:17; Sek 10:2; Mak 6:34 * 9:37: Luk 10:2 * 10:1: Mak 6:7; Luk 9:1

yunabim. Nibi bi nan nihon nihon ginab u ro nop gipe, kamij lınab," a ga. *

² Bi Jisas manö ud arep unbö migan lan Jisas hag yua bi gau, hib kale gau me, bi ap Saimon, hib nıpe ap Pida a gimıdal; bi ap Edru, Pida nımam nıpe u; bi ap Jems, Sebedi ni nıpe; bi ap Jon, Jems nımam nıpe; ³ bi ap Pilip; ap Badolomyu; ap Domas; ap Madyu, nıpe dakıs udmıdöp; bi ap Jems, Alpias ni nıpe; bi ap Dadias; ⁴ bi ap Saimon, hib nıpe ap Selod a gimıdal; bi ap Judas Iskariod, nıpe me hainö Jisas nip mumug nınj.

Jisas manö ud arep bi nıpe unbö migan lan kalıp hag ke ke yua

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Jisas bi nıpe anıb gau kalıp manö aij wög u göl a göm, hag ke ke yül gi haga, "Kale Juda nıbi bi wasö an gau abe, Same-ria kai midpal an gau abe, aragmim. ⁶ Pen kale am nıbi bi hon Isrel, nıbi bi kale God nip gasi nınjagpal gau, kalıp hag nil gi hagmim, * ⁷ "God nıbi bi udöm abad mıdeınab ni n u, hadö sol auöp," a gimim. * ⁸ Nıbi bi nan ginim gau gıpe, kamij lınim. Nıbi bi böj nop umöl gau gıpe, kauyan uraköl. Nıbi bi wös hapeb lınim gau gıpe, kamij lınim. Nıbi bi kıkaki aion pi aban alnim gau hag höj yube aran. Bapi hol apıl kalöp por yıharıj wög gıpul rö, kale u rö nop nıbi bi anıb gau kalıp yıharıj wög gi nımim. ⁹ Manı gol, mani silpa, mani atı rımnap ud aragmim. * ¹⁰ Wadı, watıj rımnap halö, ma rırup, walab adıj, nan gau ud aragmim. Pen nihon: nıbi bi wög gi nınaböl gau pen nan nilö nınjaböl. *

¹¹ "Pen daun ap aka ram rıng aglö ap amjakpe, nıbi bi kalöp hag wıhai udöl rö rımnap nınjim, kalıp aip nop mıdmim, ram mınöj ke ap gau arnıg ginabim ni n u nop, kalıp arö gimim armim. ¹²⁻¹⁴ Pen ram ap ammim, "Kale mıdpim!" a gıpe, "Yau, mıdpun; aij aubim," a gaiöl, ram raul mıgan anıbu armim. Pen kalöp manö yad hag nımim hag wıhai ud nınjagıöl u, arık arnıg, acıp acıp ma kıd kale cıg udöm mıdainim u, ab hıı gi yumim armim. *

¹⁵ Yad kalöp nıjö yabıl hagabin: manö kub hagep ni n u, Sodom Gomora nıbi bi ilön pro pro udnaböl; nıbi bi kalöp udnaböl anıb gau, ilön kub yabıl udnaböl. *

Marö iru nop aunab

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶ "Pen nınjim! Yad kalöp kaj sipsip rö u, nıbi bi kain haul rö midpal an gau yuabin. Anıb u, gasi nıj aij göl gi, agamıj kalıp hag nil gi mıdaimim. *

¹⁷ "Pen nıbi bi rımnap kalöp ud sıst löm, dam Juda magum gep ram gau arlö, kansol kale gau ap manö kub hagöm, kalöp paknaböl. Anıb u, nıj aij gimim. * ¹⁸ Kalöp bi yad a göm, fıp gi dam gapman bi kub aka kın mıdeınaböl au ud arlö, kale manö aij yad u, bi kub gau abe, Juda nıbi bi wasö ram mınöj mılö kub gau nıbö gau abe, kalıp hag nınabim. ¹⁹⁻²⁰ Kalöp manö kub hagnaböl anıbu, manö nihon hagnan aka manö aige gun hagnan a gimim pıniıj gimim, gasi iru nınjagmim. Hagpe nıjöl gi, Nap God Ana nıpe kale aip mıdöp u, gasi aij neınab, manö kale adö u ke hagagnabim; Nap God Ana nıpe kalöp hagnab rö nop hagnabim. *

²¹ "Ni n anıbu, nımam gau uraköm, nımam kale ke gau al paklan a göm, bi kub gau kalıp mumug ginaböl. Nap gau uraköm, ni pai kale ke gau al paklan a göm, bi kub gau kalıp mumug ginaböl. Ni pai gau uraköm, nıme nap kale ke gau jöl nöm u rö nop ginaböl. * ²² Yıp lau adö mıdeınabim rö, nıbi bi gau magöhalö kalöp nıjöl, mulu kal alnab. Pen nıbi bi an klö göm, yıp pıg nop mıdeınaböl gau, ni n hain u auö, God kalıp udnab. ²³ Pen mıgan ap arbe, kalöp gi naij gaiöl u, pıniıj gi mıgan ap armim. Yad kalöp nıjö hagabin, Isrel daun gau nıbi bi gau kalıp hag niıbe aragnab adö, yad Bi Ni nıpe aunabin.

²⁴⁻²⁵ "Ni pai skul haggal gau kub mıdlö, hag neı bi kale gau pro mıdagpal. Pen hag neı bi mıdöp rö mıdaiun a göm me, skul haggal. Nıbi bi wög gi niıbal gau kub mıdlö, nıbi bi kalıp abad mıdpal gau pro mıdagpal. Wög gıpal u, nıbi bi kub mıdpal rö mıdaiun a göm, wög gıpal. Anıb u rö, nıbi bi yad gau, yad mıdpin rö mıdaiun a göm, gıpal. Pen nıbi bi gau yıp hag juöm, Seden hib nıpe ap löm yıp Bielsebul a gıpal rö, kalöp bi wög gi neı yad u rö nop hag juöm manö naij hagnaböl me. *

God nip nop pıniıj gep

(Luk 12:2-7)

²⁶ "Nıbi bi gau kalıp nınjim pıniıj gagmim. Manö nihon mıni harı göl mıdöp u, hainö waiö mıdeınab. Nan nihon agamıj gıpal gau, hainö waiö nınjaböl. * ²⁷ Manö yad kalöp pi gem hagnabin u, kale am kalıp

* **10:6:** Jer 50:6 * **10:7:** Mad 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 * **10:9:** Luk 10:4 * **10:10:** Luk 10:7; 1Ko 9:14
 * **10:12-14:** Luk 10:5-6; Ap 13:51 * **10:15:** Mad 11:24; Jud 7 * **10:16:** Luk 10:3; Ro 16:19 * **10:17:** Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 * **10:19-20:** Jon 14:26 * **10:21:** Mai 7:6; Mad 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16
 * **10:24-25:** Mad 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 6:40; 11:15; Jon 13:16; 15:20 * **10:26:** Mak 4:22; Luk 8:17

waiö hag ñimim. Manö yad kalöp r+mid if hagnabin u, ram adö lanj ammim, manö kub hag ñibe n+ñöl.

²⁸ “Kale n+ibi b+ al pak libal b+ gau n+ñjmim p+ñ+ñj gagmim. Kale y+har+ñj hañ bad u nöp al pak l+ñaböl; ana u halö g+ najj göl rö lagöp. P+ñ+ñj g+ñ+g me, B+ Kub n+ibi b+ hañ romanj abe ana abe m+gan mab ke inab yarj yunab u n+ip p+ñ+ñj g+mim. *

²⁹ Yaur pro gau, nan y+har+ñj. Mani a+ magö añ+ nöp yuöm, m+höp udpal. Nan y+har+ñj u pen, God kal+ip n+ñj m+idöp rö, ap y+har+ñj lug pakagnab. ³⁰ Umagö kalöp u, God magöñhalö wö ralöp. ³¹ An+u b u, p+ñ+ñj gagmim. Yaur gau nan pro yab+; kale pen nan yab+ m+dpim. *

Yad Jisas b+ n+ipe a g+mim waiö hagmim (Luk 12:8-9)

³² “N+ibi b+ an y+ip lau adö m+idöm, n+ibi b+ gau kal+ip waiö hag ñ+ñaböl gau, yad pen Bapi yad kumi kabö adö lanj m+idöp u n+ip, y+ip lau adö m+idpal, a gem, waiö hagnabin. ³³ Pen n+ibi b+ an, y+ip c+g aij gagöm, n+ibi b+ aip m+ideinaböl anj au hagnaböl, b+ an+bu yad n+ñagpin, a g+ñaböl u, yad pen Bapi yad kumi kabö adö lanj u n+ip, n+ibi b+ gai i yad n+ñagpin, a g+ñabin. *

Pen pen g+ñaböl (Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ “Yad m+ñöñ naböñ if i aunö u, ‘Jisas n+ipe m+ñöñ naböñ if i aua rö, agam+ñj m+id aij g+ñabun,’ a g+mim, gas+ u n+ñagmim. Yad aunö u me, n+ibi b+ gau manö kub hagöm, pen pen g+ñaböl. ³⁵ An+g g+ñab: ñ+ gau uraköm, nap aip pen pen g+ñaböl. Pai gau uraköm, n+ime aip pen pen g+ñaböl. Ñ+ n+bin gau uraköm, n+ip+is aip pen pen g+ñaböl. * ³⁶ An+g g+ñaböl an+bu, ram kale añ+ m+idpal u, kale ke nöp pen pen g+ñaböl.

³⁷ “N+ibi b+ an, n+ime nap aka ñ+ pai gau nöp m+idmagö löm, y+ip m+idmagö lagnaböl u, n+ibi b+ yad m+idöl rö lagnab. ³⁸ N+ibi b+ an y+ip p+g m+idn+g gaböl, pen gas+ ap n+ñöm hagnaböl, ‘N+ibi b+ r+mmnap han+ñj g+ najj göl rö löp,’ a göm, y+ip arö g+ñaböl u, n+ibi b+ yad m+idöl rö lagnab. ³⁹ N+ibi b+ an, yad ke nöp m+idem, m+id aij g+ñam a g+ñab u, mab ke inab yarj u arnab. N+ibi b+ an pen hagnab, yad Jisas lau adö m+idnö, y+ip al pak l+ñ+g al pak löl a g+ñab u, kam+ñj pör pör m+iddep u udnab. *

God kal+ip pen u rö nöp abad m+ideinab (Mak 9:41)

⁴⁰ “Kale arbe, n+ibi b+ r+mmnap kalöp hag w+hai u daiöl u, y+ip abe hag w+hai udnaböl. Pen y+ip hag w+hai udnaböl rö, B+ y+ip hag

yuö aunö u n+ip abe hag w+hai udnaböl. *

⁴¹ N+ibi b+ an, God manö hagep b+ ap n+ñöm hagnab, ‘B+ auöp i, God wög göp u me, n+ip udnabin,’ a göm, udnab u, aij yab+ g+ñab. God manö hagep b+ an+bu ud aij g+ñab rö, hainö God n+ip u rö nöp ud aij g+ñab. N+ibi b+ an, God n+ibi b+ kam+ñj aij n+ipe ap n+ñöm hagnab, ‘B+ auöp i, God b+ kam+ñj aij n+ipe u me, n+ip udnabin,’ a göm udnab u, aij yab+ g+ñab. God n+ibi b+ kam+ñj aij n+ipe u ud aij g+ñab rö, hainö God n+ip u rö nöp ud aij g+ñab. ⁴² Pen n+ibi b+ an, b+ y+har+ñj yad ap n+ñöm, Jisas b+ n+ipe u a göm, ñ+g m+l dap ñ+ñab u, God n+ñö, aij gö, pen hauñ gagnab,” a ga.

11

Jon b+ n+ipe r+mmnap hag yuö, Jisas n+ip n+ññ+g arla

(Luk 7:18-35)

¹ Jisas b+ n+ipe unbö m+gan lanj gau kal+ip an+g göl an+g göl g+mim a göm hag ñ+ aij göm, ram m+ñöñ an+bu arö göm, daun yöp söl an+ñ gau amöm, n+ibi b+ gau kal+ip manö hag ña.

² Pen Jon b+ ñ+g pak ñeb u nag+ m+idöm, Krais n+ñön n+ñön ga manö u n+ñöm, b+ n+ipe r+mmnap hag yuö, Krais m+deia au amjaköm, ³ n+ip hag n+ñöm hagla, “Han+ip hag ñ+mön, ne b+ ‘Krais’ a gun pör abad m+dpun u nöp auban, aka hon b+ hain n+bö an+bu ke abad m+daiau?” ö g+la.

⁴ Hageila, Jisas kal+ip haga, “Kale Jon m+idöp au ammim hagmim, ‘Hon amun amgö hon ke n+ñun, r+mid hon ke n+ñbun, ⁵ b+ an+bu n+ibi b+ amgö we göp gau gaj+ip amgö n+ñbal. N+ibi b+ ma najj göp gau gaj+ip adan aj aij g+pal. N+ibi b+ wös hapeb löp gau gaj+ip m+lep göp. N+ibi b+ r+mid m+gan p+l göp gau gaj+ip gas+ wakö n+ñbal. N+ibi b+ umbal gau gaj+ip kauyanj urakpal. N+ibi b+ mög gep rö gau, u rö nöp Krais manö aij u hagö n+ñbal,’ a g+mim. * ⁶ Pen manö ap hagmim, ‘N+ibi b+ y+ip n+ñ udöm, gas+ ap ap n+ñagñaböl gau, m+ñ m+ñ yab+ g+ñaböl,’ a g+mim,” a ga.

⁷ An+g hagö, Jon b+ n+ipe gau arlö n+ñöl g+, Jisas n+ibi b+ ap m+deila gau kalöp Jon manö adö u hagöm haga, “Kale nöd ram m+ñöñ kabö nöp m+idöp anj gau arbe ñ+ñ u, n+ñön n+ññ+g arbenj Hod m+lö añ+ ap y+gön ud danj i göp ap n+ññ+g arbe? ⁸ Aka n+ñön n+ññ+g arbenj B+ wal+ñj aij aij nöp libal b+ ap n+ññ+g arbenj B+ wal+ñj aij aij udun a göm n+ñbal gau, b+ kub ram kl+ñ aij gau hanbal. Kale Jon m+idm+idöp ram m+ñöñ nöp au han m+idagm+idal. ⁹ Pen nan n+ñön n+ññ+g arbenj Y+har+ñj aragpe. Jon b+ God manö

* 10:28: Jem 4:12 * 10:31: Mad 6:26 * 10:33: Mak 8:38; Luk 9:26; 2Di 2:12 * 10:35: Mai 7:6 * 10:39: Mad 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25 * 10:40: Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 * 11:5: Ais 35:5-6; 61:1

hagep, bɪ anɪbu nɪŋnɪg arbe. Bɪ God manɔ hagep aunab a gɪmim abad mɪdmɪdim me, bɪ anɪbu me u. Pen Jon nɪpe God manɔ hagep bɪ nɔp wasɔ. ¹⁰ Jon nɪp gasɪ nɪŋɔm, hadame nɔp God nɪpe Nɪ nɪpe nɪp manɔ haga manɔ anɪbu, God Manɔ yan kalɪ kliɪn rɪkɔm hagla,

‘Bɪ manɔ hagep yad u,

hag yunɔ nɔd amɔm,

nɪbi bɪ gau hag nɪ aij gɔ,

hainɔ ne ke arnabɔn,’ a gɔm kalɪ kliɪn rɪkla. *

¹¹ Kalɔp hagabin, nɪbi bɪ mɪnɔŋ nabɔŋ iɪ i mɪdpal gau, aɪn ap Jon rɔ wasɔ. Pen God nɪbi bɪ yɪharɪŋ yabɪ dam kumi kabɔ adɔ laŋ au abad mɪdeinab gau, kale Jon rɔ mɪdageinabɔl; God nɪpe nɪbi bɪ yɪharɪŋ yabɪ gau ud aij yabɪ gɔ, nɪbi bɪ aij nɪpe yabɪ mɪdeinabɔl. ¹² Jon bɪ nɪg pak nɛb bɪ apɔm manɔ aij hag nɪ nɪn u rɪkɔm, nɪbi bɪ gau, God hanɪp udɔm kumi kabɔ adɔ laŋ au abad mɪdainɪm a gɔm, manɔ anɪbu klɔ yabɪ gɪ dam dam, mɪnɪ u rɔ nɔp klɔ yabɪ gɪpal.

¹³ ‘Bɪ God manɔ hagep manɔ kalɪ kliɪn rɪkla gau abe, Mosɪs God lo manɔ kalɪ kliɪn rɪka u abe, iɪ u me, God Mesaia u nɪp yuɔ, nɪpe nɪbi bɪ gau kalɪp udɔm abad mɪdeinab. Manɔ anɪbu nɔp hag daulɔ daulɔ me, Jon aua. * ¹⁴ Pen manɔ hagnɪg gabin u udnabim aka nɪŋagpin. God Jon nɪp hagɔ, apɔm nɪbi bɪ gau kalɪp manɔ hag nɪ u, God Manɔ kalɪ kliɪn rɪkɔm, gɪnab a gɪla rɔ nɔp ga. Kalɪ kliɪn rɪkɔm hagla, bɪ God manɔ hagep Ilaija rɔ bɪ ap aunab, a gɪla.

* ¹⁵ Kale nɪbi bɪ gasɪ rɪmɪd mɪdainɪm gau, manɔ hagabin i rɪmɪd lɪ nɪŋ aij gɪmim.

¹⁶ ‘Nɪbi bɪ mɪnɪ nɪn i mɪdpal gau yad nɪŋbin, kale nɪ painɔŋ rɪmnap maker au asɪkɔm, nɪ painɔŋ rɪmnap meg mɪgan dap ranɔm kalɪp hagpal rɔ u mɪdpal. ¹⁷ Kale hagpal,

‘Hon aɪŋ pu gɪno,

kale nɪhɔn gɪnɪg kugom ralagpin?

Kɪmap mɪtɔŋ gep rɔ ap hagno,

kale nɪhɔn gɪnɪg mɪtɔŋ gagpin?’ ɔ gɪpal.

¹⁸ Anɪb u rɔ, God Jon nɪp yuɔ apɔm, nɪn rɪmnap nan magɔ nɪŋagɔm, nɪg wain nɪŋagɔm gɔ, hagla, ‘Bɪ anɪbi nɪp nan nɪhɔn aban alɔ anɪg gɔp?’ ɔ gɪla. ¹⁹ Bɪ Nɪ nɪpe pen auɔ hagpal, ‘Bɪ nan kub nɪŋɔm, nɪg wain nɪŋɔm, bɪ dakɪs udpal gau aip ajɔm, bɪ nan naj gɪpal gau aip ajɔm gɔp,’ a gɪpal. Pen nɪbi bɪ God Manɔ u nɪŋ udɔm, gɪ aij gɔm, mɪd aij gɪnabɔl u, nɪbi bɪ gau nɪŋɔm

hagnabɔl, God Manɔ u manɔ aij yabɪ, a gɪnabɔl,” a ga. *

Manɔ kub udnabɔl

(Luk 10:13-15)

²⁰⁻²¹ Jisas daun kub nɔd gɪ ajɔm, nan gagep iru nɔp gɔ, nɪbi bɪ gau nɪŋla u pen kale, nɪhɔn gɪnɪg nan si nan naj gɪpun a gɔm, nan si nan naj gɪmɪdal u arɔ gɔm, Jisas nɪp nɪŋ udagla. Anɪg gɪlɔ, Jisas kalɪp hag gɔm haga, ‘Korasin daun nɪbi bɪ gau! Bedsaida daun nɪbi bɪ gau! Nan gagep gau gɪnɔ, nɪŋbe. Pen nan si nan naj gɪpim u arɔ gɪmim, yɪp nɪŋ udagpin. Anɪg gɪpim u, kale manɔ kub yabɪ udnabim. Daun kub Daia Juda nɪbi bɪ wasɔ gau, daun kub Saidon Juda nɪbi bɪ wasɔ gau, nan gagep anɪb gau kalɪp u rɔ nɔp gɪbnep, kale nan si nan naj gɪmɪdal gau arɔ gɔm, wadɪ asɔl rɔ rɪmnap yɪmɔm, run he lɔl gɪ lɔl gɪ mɪdaiblap. * ²² Anɪb u, manɔ kub hagep nɪn u, Daia nɪbi bɪ abe, Saidon nɪbi bɪ abe, manɔ pro rɔ udnabɔl; pen kale Korasin nɪbi bɪ abe, Bedsaida nɪbi bɪ abe, manɔ kub yabɪ udnabim.

²³ ‘Kapaneam nɪbi bɪ gau. Nɪn anɪbu kale kumi kabɔ adɔ laŋ au aragnabim; bɔŋ nɔp mab ke inab ulɔm mɪgan yan u arnabim. Nan gagep kale aŋ au gɪnɔ u, daun kub Sodom gɪbnep, kale nan si nan naj gɪmɪdal gau arɔ gɔm, uri kamɪŋ mɪdaiblap. *

* ²⁴ Adɔ anɪbu yad kalɔp nɪŋɔ hagabin, manɔ kub hagep nɪn u, Sodom nɪbi bɪ gau manɔ pro rɔ udnabɔl; kale Kapaneam nɪbi bɪ manɔ kub yabɪ udnabim,” a ga. *

Yɪp aumim ake lɛmim

(Luk 10:21-22)

²⁵⁻²⁶ Nɪn anɪbu Jisas Nap nɪp haga, ‘Bapi, yad hib ne hagnɔ adɔ laŋ araŋ. Ne Bɪ Kub, kumi kabɔ adɔ laŋ abe, mɪnɔŋ nabɔŋ iɪ i abe abad mɪdpan u, gasɪ ne ke nɪŋɔ aij gɔp rɔ, nɪbi bɪ gasɪ kɪd hiɪk nɪŋun nɪŋbun a gɪpal gau, kalɪp manɔ yad hagabin iɪ u hag nɪagpan; pen nɪbi bɪ nɪ painɔŋ rɔ mɪdpal gau kalɪp gasɪ aij nɪmɔn, manɔ yad hagabin iɪ u hag waiɔ lɪban u, nɔp aij a gabin,” a ga. *

²⁷ Jisas anɪg hagɔm haga, ‘Bapi klɔ nɪpe mɪdɔp rɔ, yɪp nɔb. Nɪbi bɪ rɪmnap yɪp nɪŋ aij gagpal; Bapi nɔp yɪp nɪŋɔb. Yad nɔp Bapi nɪp nɪŋ aij gɪpin. Pen nɪbi bɪ gasɪ aij nɪnam a gem nɪŋbin gau, kalɪp gasɪ aij nɪnɔ, Bapi nɪp nɪŋnabɔl,” a ga. *

²⁸ Jisas anɪg hagɔm haga, ‘Kale nɪbi bɪ nan waɪnɪb kub iru maru pɔr ud ajmim gasɪ iru nɪŋmim mɪdpim gau, yad aumim nɪŋɔm

* 11:10: Mal 3:1; Luk 1:76

* 11:13: Luk 16:16

* 11:14: Mal 4:5; Mad 17:10-13; Mak 9:11-13

* 11:19:

Mad 9:14 * 11:20-21: Ais 23; Esi 26:1-28:26; Joe 3:4-8; Emo 1:9-10; Sek 9:2-4

* 11:23: Ais 14:13-15; Jen 19:24-28

* 11:24: Mad 10:15; Luk 10:12

* 11:25-26: 1Ko 1:26-29

* 11:27: Mad 28:18; Jon 3:35; 17:2; Plp 2:9; Jon 1:18;

10:15 * 11:28: Jer 31:25

nan wañib kub iru maru ud ajabim gau yad ke udnö ake lınabim. * 29 Yad bı hain aij agamıj mıdpin; kal gagnabin; anıbu u, yıp aumim, wög yad gı nımim, hibur gası mıdmagö kalöp arı danı ake lımim. 30 Kale yıp aumim wög yad geınabim u, ud marö ap gagnab; pıta gınab. *

12

God nıp sabe gep nın u, wid magö rık nınla

(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Juda God nıp sabe gep nın u, Jisas bı nıpe gau aip wid wög arı au amöl gı, bı nıpe gau kıyö lö, wid magö anıbu gau rımnıap udöm, hañ pak yuöm, nınöl gı nınöl gı areila. * 2 Anıg geila, bı Perisi gau nınöm, Jisas nıp hagla, “Lo manö hon hagab, nıbi bı God nıp sabe gep nın u wög gagnaböl. Pen bı ne gau nınön gınıg God nıp sabe gep nın wög gagep i, wid magö hañ pak yuaböl?” ö gıla. *

3-4 Hageila, Jisas kalıp haga, “Depid hadame nöp bı nıpe gau aip kıyö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö au löm, bı yıharıñ nınıgıpal, bı God nıp nan sabe gıpal gau nöp nınıbal bred u, kalıp hag nınö nıp nılö, bı nıpe gau aip nınıla. Pen kıyö lö gıla aiud anıbu, God Manö yarı kalı kılın rıkla u kale nınıgıpım ar?” *

5 “Kale Mosıs God Manö kalı kılın rıka u nınıgıpım rö löp. Nıpe kalı kılın rıköm haga, ‘Bı God nıp nan sabe gep bı gau, God nıp sabe gep nın u, God sabe gep ram raul u am mıdöm, wög gıpal. Pen God kalıp manö kub hagagnab,’ a ga. * 6 Pen yad kalöp hagabin, God sabe gep ram anıbu nan kub wasö; yad ke pen Bı kub yabıl mıdpin. * 7 Pen manö ap God Manö kalı kılın rıkla u, nın aij gıgıpım akarı Manö anıbu kalı kılın rıköm hagla, ‘Nıbi bı yıp nan pak sabe gı nınaböl u, yıp aij gagnab; nıbi bı gau kalıp mög nınıgaböl u, yıp aij gınab,’ a gıla. Manö anıbu nınım gıgıpım u me, bı yad gau gı aij gılö nınöl gı, kalıp ud sıkkı hagpe. *

8 ‘God nıp sabe gep nın! God nıp sabe gep nın!’ a gıpım u pen Bı Nı nıpe nöp God nıp sabe gep nın u abad mıdöp a gımim gası u nınıgıpım.

Jisas bı nımıgö pıno ga u gö, kamıñ la
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 Jisas ram mınön anıbu arö göm, ram mınön ap aramöm, Juda magım gep ram raul mıgan u ara. 10 Pen ram raul mıgan

anıbu bı nımıgö pıno ga ap mıdeia. Nıbi bı ap mıdeila gau, Jisas manö rımnıap hagö nıp dam manö kub hagun a göm, nıp manö pır alöm hagla, “God nıp sabe gep nın i, nıbi bı kamıñ lep aka wasö?” gıla. *

11 Hageila, Jisas kalıp haga, “Kaj sıpsıp kale ap God nıp sabe gep nın i ulöm mıgan areınab u, ud yunabım aka wasön Ud yunabım rö löp. 12 Pen kaj sıpsıp u nan yıharıñ. Nıbi bı u nan yabıl. God nıp sabe gep nın i kamıñ ları a gun gınabun u, manö mıdagöp, gınabun,” a ga. *

13 Jisas anıg hagöm, bı nımıgö pıno ga u nıp haga, “Nın mlöbö lı!” a ga. Anıg hagö, nımıgö mlöbö labin a ga. Anıg ga nınöm nımıgö pıno ga u böñ nöp kamıñ löm, nımıgö böñ lau aij mıdeia u rö la.

14 Anıg gö nınöm, bı Perisi gau am magım göm, nıp anıg anıg gun al pak lun, a göm, manö hag nını hag nını gıla. *

Jisas nıpe God bı wög gı nın nıpe

15 Anıg geila, Jisas nınöm, ram mınön anıbu arö göm, mıgan ap arnıg göm ara. Arö nınöl gı, nıbi bı iru nöp nıp hain gıla. Anıg geila, nıbi bı nan ga gau, nıpe gö magönhalö kamıñ lö nınöl gı, 16 kalıp haga, “Bı u anıg anıg göp a gımim, hagagnım!” a ga. *

17 Jisas ga anıbu, bı God manö hagep Aısaia gınab a ga rö nöp ga. Nıpe kalı kılın rıköm haga,

18 “Bı yad böñ nöp hag lıbin i, wög yad gı nıab.

Bı yad nınön, yıp aij yabıl göp me u. Yad nıpe mıdmıgö lıbin.

Ana yad u nıp atı ba gö, nıbi bı kale aıgöl göm ası mıd aij gınaböl manö yad u,

nıbi bı gau magönhalö hag nınab. 19 Pen nıpe nıbi bı gau nınö mulu lugö, manö pen pen hagagnab.

Nıbi bı mıdpal gau, yıp nöp nınöl a göm, meg magö dap ranöm hagagnab.

20 Nıbi bı nınıgıpal gau kalıp agamıj hag aij gınab. Lam hon gınıg gö, kalasın rım lılö inmıdöp rö u kalıp hagnab.

Nıpe anıg göl gı damöm me, God hagöp rö böñ u apranö, nan sı nan nıñ gep böñ u böñ nöp ap lugnab.

21 Nıbi bı ram mınön gau nıbö gau u rö nöp, nıp gası halö abad mıdeınaböl,” a ga. *

Jisas nıpe Bielsebul ktö udöm nan gagep gab, a gıla

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

* 11:30: 1Jn 5:3 * 12:1: Dud 23:25 * 12:2: Eks 20:10 * 12:3-4: Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6 * 12:5: Nab 28:9-10 * 12:6: Mad 12:41-42 * 12:7: Hos 6:6; Mad 9:13 * 12:10: Luk 14:3 * 12:12: Luk 14:5 * 12:14: Jon 5:16 * 12:16: Mad 8:4; Mak 3:12 * 12:21: Mad 3:17; Ais 42:1-4

22 Bɪ kɪjaki aban alö, amgö we göm, maj hañ pɪl göm ga bɪ ap dam Jisas mɪdeia au daueila. Jisas kɪjaki u hag höñ yuö, amgö yabɪl nɪñjöm, manö hagöm ga. 23 Nɪbi bɪ mɪdeila gau, Jisas ga anɪbu nɪñjöm, aiö göm hagla, “Bɪ anɪbi bac Depid Nɪ nɪpe pör abad mɪdpun u rö löp,” a gɪla.

24 Pen bɪ Perisi gau manö anɪbu nɪñjöm, gasɪ kale gau nöp nɪñjöm hagla, “Bɪ anɪbu God klö nɪpe udöm hag höñ yuagöp; nɪpe kɪjaki aiön pi nan gau, nap kale Bielsebul klö udöm hag yuöp,” a gɪ gasɪ nɪñla. *

25-26 Pen gasɪ nɪñla anɪbu, Jisas ke nɪñjöm, kalɪp haga, “Seden uraköm, nɪbi bɪ nɪpe rɪmnap hag yunab u, aige göm bɪ kub mɪdeinabɪñ Ram mɪnönj ap, kale ke pen pen hagöm asɪk ke ke lɪnaböl u, ap lug paknaböl. Ram mɪnönj kub ap aka nɪbi bɪ il aɪ ap, kale ke pen pen hagöm asɪk ke ke lɪnaböl u, ap lug paknaböl. Kale anɪbu rö hagabim u pen Seden nɪpe yam nɪpe ke gau kalɪp hag yuagnab.

27 “Yɪp haggim, ‘Kɪjaki aiön pi nan gau nap kale Bielsebul klö u udmön hag höñ yuban,’ a gɪpim u pen kale yɪp hagpe nɪñjɪn: bɪ kale ke gau Bielsebul klö u udöm kɪjaki aiön pi nan gau hag höñ yubal aka nɪñhön? Kale ke hagnaböl, ‘Nɪbi bɪ ap anɪg göl rö lagöp,’ a gɪnaböl.

28 “Pen God Ana klö u udem, kɪjaki aiön pi nan gau hag höñ yuabin u, nɪñhön gɪnɪg God bɪ nɪpe nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab nɪn u hadö auöp i a gɪmim yɪp udagpim? *

29 “Bɪ klö yabɪl ap mɪdö, nan nɪp gau udnɪg, yɪharɪñ aragnaböl. Nɪp böñ nöp nagɪ adɪk löm me, amöm nan nɪp gau udnaböl.

30 “Nɪbi bɪ yad pɪg mɪdpal gau, nɪbi bɪ gau kalɪp yad daunaböl. Pen nɪbi bɪ yad wasö gau, nɪbi bɪ yad aunɪg gaböl gau kalɪp rɪdɪk gɪ yunaböl. * 31 Anɪb u, kale nɪñj aij gɪmim. Nɪbi bɪ gau nan si nan naj nɪñhön nɪñhön geinaböl u, God nɪñjöm arö gɪnab. Nɪbi bɪ God nɪp manö rɪb junaböl u, u rö nöp God nɪñjöm arö gɪnab. Pen God Ana nɪp manö rɪb junaböl u, God nɪñjöm arö gagnab.

* 32 Bɪ Nɪ nɪpe u nɪp manö naj hageinaböl u, God nɪñjöm arö gɪnab. Pen Ana Uɪ nɪp manö naj hageinaböl u, nɪn i abe, nɪn hain u abe, God nɪpe nɪñj nöp mɪdöm arö gagnab.

Manö ke haggim adö u kalöp manö kub hagnab

(Luk 6:43-45)

33 “Kale yɪp nɪñhön gɪnɪg haggim, ‘Seden aban alö, wög aij u göp,’ a gɪpimɪñ Mab aij gau magö aij pɪlnab; mab najj gau magö

najj pɪlnab. Mab magö pɪlnab magö anɪbu nɪñjöm me, mab u aij mab u najj a gɪnaböl.

* 34 Kale haijo nɪ pai yag daubal gau me anɪg hagabim. Kale nɪbi bɪ najj anɪbu rö, aige gɪmim manö aij hagnabimɪñ Nɪbi bɪ manö hagalp rö nɪñnabun me, hibur gasɪ mɪdmagö kalɪp anɪñ dan nɪñhön rö mɪdöp u nɪñnabun. * 35 Nɪbi bɪ aij gau, hibur gasɪ mɪdmagö anɪñ kale dan nan aij mɪdöp nɪñjöm gɪ aij gɪpal; nɪbi bɪ najj gau, hibur gasɪ mɪdmagö anɪñ kale dan nan najj mɪdöp nɪñjöm gɪ najj gɪpal. 36 Nɪñj aij gɪmim. Hainö manö kub hagep nɪn u, God nɪbi bɪ gau kalɪp magöñhalö, manö hañwäö hagöm nɪbi bɪ rɪmnap gɪ najj gɪla u, nɪñhön gɪnɪg anɪg hagpe a göm, kalɪp hag gɪnab. 37 Anɪb u me, kale ke manö hagnabim u nöp God nɪñjöm hagnab nɪñjöm, kamɪñ arnabim aka ilön udnabim,” a ga.

Nan gagep rö gö nɪñjun, a gɪla
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 God lo manö hag ñeb bɪ rɪmnap abe, bɪ Perisi rɪmnap abe, apöm Jisas nɪp hagla, “Manö hag ñeb bɪ! Nan gagep rö ap gö, hon nɪñjun me, ne God nöp hag yuöp auban a gɪnabun,” a gɪla. *

39 Hageila, Jisas haga, “Kale nɪbi bɪ nan si nan najj nöp gɪmim, God manö haga u nɪñjagpim. Nan gagep rö ap gö nɪñjun a gɪpim u, pen kalöp nan ap gɪnö nɪñjagnabim. Bɪ God manö hagep Jona nɪp ga adö u nöp yɪp u rö nöp gö, nɪñnabim. *

* 40 Hadame nöp kabsal kub u Jona nɪp pa bo yuö, hibur anɪñ yan nɪn mɪhau nɪgan mɪdöm, ado gɪ aua. Anɪb u rö, yad, Bɪ Nɪ nɪpe, u rö nöp nɪn mɪhau nɪgan mɪnönj an gau mɪdem, ado gɪ aunabin. * 41 Hadame nöp Jona amöm, daun kub Ninepa nɪbi bɪ kalɪp hagö, nan si nan najj gɪla gau yɪñɪd arö göm. God nɪp nɪñj udlä. Jona bɪ yɪharɪñ u hagö nɪñla; kale pen Bɪ Kub yabɪl mɪñi mɪdöp i, manö hagöp u udagpim. Anɪb u, hainö manö kub hagep nɪn u, Ninepa bɪ kale uraköm kalöp manö kub haglö, kale manö kub udnabim. *

42 “Nɪbi kwin kub, ram mɪnönj Siba nɪbö u, hadame nöp ga rö u nɪñbim. Ram mɪnönj nɪpe mɪlö gau nɪbö u pen, Juda kɪñ kub Solomon gasɪ kɪd hɪk nɪñeb bɪ u manö nɪp nɪñnɪg aua. Solomon bɪ yɪharɪñ u nɪp anɪg ga; pen nɪñhön gɪnɪg Bɪ Kub mɪñi mɪdöp i manö hagöp u nɪñjagpimɪñ Hainö manö kub hagep nɪn u, Siba kwin uraköm kalöp manö kub hagö, kale manö kub udnabim. *

* 12:24: Mad 9:34; 10:25 * 12:28: Ap 10:38; 1Jn 3:8 * 12:30: Mak 9:40; Luk 9:50 * 12:31: Hib 6:4-6
 * 12:33: Mad 7:16-20 * 12:34: Mad 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:45 * 12:38: Mad 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 * 12:39: Mad 16:4; Mak 8:12 * 12:40: Jo 1:17 * 12:41: Jo 3:5 * 12:42: 1Ki 10:1-10

Kijaki aïon pi nan gau kauyanj ado gi aunim rô lôp, a ga (Luk 11:24-26)

⁴³ “Seden yam nïpe kijaki nan gau ap nïbi bï abanj al mïdôm, hõj amôm, nïbi bï rïmnap abanj alin, a gôm, nïj aj wasõ nïjõm, ⁴⁴ ado gi apôm nïjnab, bï nõd arïk arnab kuõ u aij aij nõp mïdeinab. ⁴⁵ Nïpe nïjõm, kijaki najj nïpe rô wasõ, kijaki najj yabïl, unbõ mudun jïj u u gï dapõm, bï anïbu nïp yuõ hiïknabõl. Anïg gõ, nõd mïd najj ga rô wasõ; hainõ mïd najj yabïl gï nab. Kale nïbi bï uri mïdpim kale nan si nan najj nõd gï mïdmïdim rô wasõ, hainõ nan si nan najj yabïl gï nabim,” a ga. *

Jisas nïme nïmam bï (Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Jisas nïbi bï gau kalïp manõ hagõ nïjõl gï, nïme nïmam nïpe yabïl gau hõj yanj apõm hagla, “Hon Jisas nïp manõ hagnïg aubun,” a gïla. ⁴⁷ Hageila, bï ap ram raul mïgan amôm, Jisas nïp haga, “Name namam ne gau, nõp manõ hagnïg ap mïdpal hõj yanj,” a ga.

⁴⁸⁻⁴⁹ Hageila, nïbi bï nïpe aip ram raul mïgan yanj mïdeila gau kalïp nïj gïgabõ gõm haga, “Nïjõ hagpan u pen, nïbi bï ram raul mïgan mïdpal gai i, kale ami yad, mam yad mïdpal. ⁵⁰ Nïbi bï Bapi yad kumi kabõ adõ lanj manõ hagõp rô nïjõm anïg unbõ rô nõp gïpal gau, ami yad, añ yad, mam yad gau nõp mïdpal,” a ga. *

13

Jisas, God manõ u nïj aij gïlan, a gõm, manõ hod rïkõm haga (Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Nïn añï anïbu nõp, Jisas ram arõ gõm am Nïg Wanjõ Galili gof au asïkõ, ²⁻³ nïbi bï iru yabïl nõp apõm nïp bïg gïgabõ geila. Anïg geila nïjõm nïpe am nïg magïb adõ u asïkõm, amõm nïg anj au danj mïdõ nïjõl gï, nïbi bï nïg wanjõ gof au urak mïdeila.

Jisas nïbi bï gau kalïp manõ hod rïkõm manõ iru nõp hag ña. Hag ñõl gï haga, “Bï ap wid rananj a gõm, wid magõ u dam wõg nabõj gau yueinab. * ⁴ Yïj yuõ, rïmnap adan adõ au lugõ, yaur gau apõm nïjnabõl. ⁵ Rïmnap kabõ adõ mïnõj pro pro mïdeinab au lugõm, yïjïd marep gï nab ⁶ pen kïdïl am pïdõj gagnab rô, sïdõ nïjõm mïlep gï nab. ⁷ Pen rïmnap nagï kalï kalï halõ anj gau lugõm rannab pen nagï anïbu hau gõm pak nïjõ, mïlep gï nab. ⁸ Pen rïmnap mïnõj aij adõ au lugõm, ran aij yabïl gõm, magõ iru yabïl nõp pïlnab. Rïmnap nïn juõl mamïd u (100

rõ pïlnab; rïmnap nïn juõl mïhau nïganj (60) rô pïlnab; rïmnap nïn juõl añï ap ado gï da unbõ wajlem lanj (30) rô pïlnab. ⁹ Kale nïbi bï gasï rïmïd mïdainim gau, manõ hagabin i rïmïd lï nïj aij gïmim,” a ga.

Jisas nïhõn gïnïg manõ hod rïkõm hagmïdõp (Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Jisas anïg hagõ, bï nïpe gau apõm, nïp hag nïjõm hagla, “Nïbi bï gau kalïp nïhõn gïnïg manõ hod rïkmõn nõp hagpan?” õ gïla.

¹¹ Hageila haga, “God nïbi bï nïpe udõm abad mïdeinab manõ pi gõl mïdmïdõp u, kalõp gasï ñõ nïjnabim; pen nïbi bï yïharïj gau nïjagnabõl. ¹² Nïbi bï manõ yïp nïjõm udpal gau, manõ rïmnap halõ nïjõm, il u nïj aij gï nabõl; pen nïbi bï manõ yïp nïjõm udagpal gau, manõ pro nïjbal u bõj nõp ur gï nab. * ¹³ Kalïp manõ hod rïkem hagpin u, kale amgõ halõ, gasï rïmïd halõ u pen, hagõp me u a gõm, nïjagpal.

¹⁴ “Gïpal anïbu, bï God manõ hagep Aïsaia nõd gï nab a gõm kalï kïlï rïka rô nõp gïpal. Manõ anïbu kalï kïlï rïkõm haga,

‘Manõ nïjnabõl u pen manõ hagõp anïg a gõm nïjagnabõl. Amgõ nïjnabõl u pen nan ap nïjagnabõl. *

¹⁵ Nïbi bï gai i manõ yad hagpin u kalïp iru gõ nïjagpal.

God Manõ nïjno, hanïp gõ, nïbi bï nïpe mïdaiun rô lôp a gõm, rïmïd pïl gõm, amgõ ju gõm nõp mïdpal,’ a ga.

¹⁶⁻¹⁷ “Anïb u, kale nïjagpal; pen God kalõp gasï aij ñõ nïjbmim u, mïñ mïñ gïmim. Yad kalõp nïjõ hagabin, God manõ hagep bï gau abe, nïbi bï God Manõ hagõp rô nïjõm gïmïdal gau abe, iru nõp Mesaia nïp nïjnun a gïmïdal u pen yïp amgõ nïjagõm, manõ yïp nïjagla. Pen mïñï kale yïp amgõ nïjmim, manõ yïp apdi nïjnabim u, mïñ mïñ gïmim. *

Bï wid magõ yua aiud haga u, Jisas manõ il u hag ña (Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ “Pen manõ hod rïkem hagajin u, bï narõ u nïpe wid magõ dam wõg nabõj gau yua u, il u hagnõ nïjim,” a ga.

¹⁹ “Wid magõ rïmnap adan adõ au lugõ, yaur gau apõm nïjnabõl a gïpin u, nïbi bï gau, God nïbi bï udõm abad mïdeinab manõ aij u nïjnabõl u pen il u nïjagnabõl nïjõm Seden nïpe gõ bõj nõp hau l gï nabõl, a gem hagpin.

* 12:45: 2Pi 2:20 * 12:50: Ro 8:29 * 13:2-3: Luk 5:1-3 * 13:12: Mad 25:29; Mak 4:25 Luk 8:18; 19:26 * 13:14: Ais 6:9-10; Jon 12:40 Ap 28:26-27 * 13:16-17: Luk 10:23-24

20-21 “Pen magö rîmnap kabö adö mîñöñ pro pro mîdeinab au lugôm, yîñ+d marep gî nab pen kidîh am pîdön gagnab rô, sidö nîñöm mîlep gî nab a gî pin u, nîbi bî gau manö yîp gîsôn nîñaböl magö u, mîñ mîñ gî naböl, pen uri nöp nîbi bî rîmnap apôm, nîbi bî manö yad nîñaböl gau gasî naj nîñöm, kaua maua rô mîdôm, kalîp gî naj gî naböl nîñöm nîbi bî manö yad nöd udla gau, uri manö yîp u hau lugôm, gasî adö rîmnap nîñaböl, a gem haggîn. 22 Magö rîmnap lugnab nagî kalî kalî halö an gau a gî pin u, nîbi bî gau manö yîp u nîñaböl u pen wög waryö, ram, kaj, ru mîñot, utpö kîlno kîbap nan gau nöp gasî nîñöm, God manö aij u arö gî naböl nîñöm nan ñîñeb rîmnap pîlag nab, a gem haggîn. * 23 Pen magö rîmnap mîñöñ aij adö au lugôm, ran aij gôm, magö iru pî nab a gî pin u, nîbi bî gau manö yad u nîñöm, ud pîdön yabî lôm, rîmnap gî aij gî naböl, rîmnap gî aij yabî gî naböl, rîmnap gî aij adö ke yabî gî naböl, a gem haggîn,” a ga.

Nîbi bî gî naj gî pal gau God nîbi bî nîpe gau aip ut gôm mîd pal

24 Jisas kalîp manö ap halö manö hod rîkôm haga, “God nîbi bî udôm abad mîdeinab u, aiud udabin i rô gî nab. Bî kub ap wid magö gau ranan a gôm, dam wög naböñ nîpe gau yunab. 25 Pen sîbôn yan han arnaböl magö u, bî naj ap nan yîñ naj rîmnap dapôm, an anîb gau yuôm arnab. 26 Anîb u, wid yîñ aij u rannab, pen nan yîñ naj u abe rannab. 27 Anîg gö, bî wög gî ñeb gau apôm bî kub u nîp hagnaböl, ‘Bî kub! Nan yîñ aij gau nöp dam wög naböñ u yuban pen nan yîñ naj gau gai nîbö apôm halö ranab?’ ö gî naböl. 28 Nîpe kalîp pen hagnab, ‘Bî kolma yad ap dap yuöp,’ a gî nab. Pen kale hagnaböl, ‘Hon amun nan yîñ naj ranan anîk gau ud ju yuun aka?’ gî naböl. Bî wög naböñ nap nîbö u pen hagôm hagnab, 29 ‘Wasö! Ñîñ i, nan yîñ naj anîb gau ud juim a gî nõ, ammim nan yîñ aij rîmnap halö ud jumim rô lõp! 30 Arö gîpe mîhön göl rannîm. Pen ranöm magö pîlö, rîkep ñîñ u bî nan rîkep yad gau hagnabin, ‘Nan yîñ naj anîb gau ud jumim, dam ugan ugan adîk lîbe, mab laulö in habîk ñîñ arnîm; pen wid magö gau nöp ud magun gîmim, dam wid magö lep raul mîgan yad u yumim,’ a gî nabin,’ a gî nab,” a ga.

Mab masded magö u, manö hod rîkôm haga

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

31-32 Jisas kalîp manö ap pen manö hod rîkôm haga, “Bî ap mab masded magö pro

u dam wög naböñ nîpe u yueinab, ran kub gôm, lõ aij u lõ, yaur gau apôm, lõ ke ke ram gî naböl. Anîb u rô me, God nîbi bî udôm, ram mîñöñ aij nîpe kumi kabö adö lan au abad mîdeinab u,” a ga.

Yîs u, manö hod rîkôm haga (Luk 13:20-21)

33 Manö ap pen hod rîkôm haga, “Nîbi gau nan yîs a gî pal u, ud plau rin kub yan halö ud ado malo gîlö. nan kub yabî ranöb. Anîb u rô me, God nîbi bî udôm, ram mîñöñ aij kumi kabö adö lan au abad mîdeinab u,” a ga.

Jisas ai gîñig nîbi bî gau manö hod rîkôm haggîdöp (Mak 4:33-34)

34 Jisas nîbi bî gau kalîp manö rîmnap hag ñîñig gôm waiö haggîdöp; manö hod rîkôm nöp kalîp hag ñîmîdöp. 35 Ga anîbu, bî God manö hagep ap nöd gî nab a gôm kalî kîñ rîka rô nöp ga. Nîpe manö anîbu kalî kîñ rîkôm haga, “Ram mîñöñ hadame dagol gî la ñîñ u rîkôm, mîd damôm mîñî mîdpun ñîñ i, manö nîñagla u, manö hod rîkep manö u nöp kalîp hag ñîñabin,” a ga. *

Jisas wid magö manö hod rîkôm haga u, manö ît u haga

36 Jisas anîg hagôm, nîbi bî gau kalîp arö gôm, ram raul mîgan arö nîñöl gî, bî nîpe unbö mîgan lan u apôm, nîp hagla, “Nan yîñ naj wög naböñ an gau ranöb a gîmôn, manö hod rîkmôn haggan u, hanîp hagö nîñun,” a gî la.

37 Hageila, haga, “Bî nan yîñ aij yuöp a gî pin u, yad Bî Ñî nîpe. 38-39 Wög naböñ a gî pin u, mîñöñ naböñ îl i magônhalö. Nan yîñ aij a gî pin u, nîbi bî God udôm abad mîdeinab gau. Bî nan yîñ naj dap yuö ranöb a gî pin u, bî yîp nîñö mulu lugöp Seden nîp nöp haggîn. Nan yîñ naj ranöb a gî pin u, Seden nîbi bî nîpe gau kalîp haggîn. Pen wid magö aî gî nab ñîñ a gî pin u, ñîñ ram mîñöñ îl i ur gî nab ñîñ anîbu haggîn. Bî rîk daupe a gî pin u, ejol gau kalîp haggîn. 40 Nan hañöwañ ranöb gau ud juöm, dam mab inab yan yunaböl a gî pin u, ñîñ ram mîñöñ îl i ur gî nab ñîñ anîbu me u. * 41 Bî Ñî nîpe ejol nîpe gau kalîp hag yuö, apôm, nîbi bî nan si naj gî pal gau abe, nîbi bî nîbi bî rîmnap kalîp haggîlö, kale nan si nan naj gî pal gau abe, ejol kale apôm kalîp udôm * 42 mab ke inab mîgan yan u yunaböl, îlön gö nîñöl gî, meg hau rîbîkôm mîñöñ gî naböl, a gem haggîn. *

* 13:22: Luk 12:16-21; 1Di 6:9-10,17 * 13:35: Sam 78:2 * 13:40: Jon 15:6 * 13:41: Mad 24:31; 25:31; Mak 13:27 * 13:42: Mad 8:12

43 Ñin anıbu, nıbi bı Bap kale udöm kumi kabö adö lan abad mıdeınab gau, kale sıdö mailö rö paköl gı mıdeınaböl. Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, manö hagabin i rımıd li nıñ aij gımim. *

Mani kes pi gıla u, manö hod rıköm haga

44 “Pen God nıbi bı udöm abad mıdeınab u, aiud adö i rö mıdöp. Bı ap amöm nıñnab, mani kes hadame nöp pi gıla ap wög adıñ ap mıdeınab. Nıpe nıñöm, nan rımnap ud pa rıbık aij göm, ram arnab. Amöm, ñıñı yabıñ löm, nan nıpe gau magöñhalö sıkim göm, mani udöm, mani anıbu damöm, wög adıñ anıbu rauöm, am mani kes anıbu udnab.

Kıbas aij aij u, manö hod rıköm haga

45-46 “Pen God nıbi bı udöm abad mıdeınab u, aiud adö i rö mıdöp. Bı sıkim gep gau kıbas ulhai nıñ ajöm, kıbas aij aij yabıñ ap nıñöm, ram amöm, nan kale gau magöñhalö sıkim göm, mani udöm, am kıbas anıbu raunaböl.

Uben u, manö hod rıköm haga

47 “God nıbi bı udöm abad mıdeınab u, aiud adö i rö mıdöp. Nıbi bı rımnab uben damöm, ñıg wañö au yulö, kabsat ıru nöp apöm mıgan anıbu arbal. 48 Anıg gılö, uben fıp gı dam goł gau amöm, kabsat aij gau fıhu kabsat lep rin mıgan u löm, kabsat naij gau ud yubal. 49 Ram mınöñ ıñ i ur gınab ñın u anıb unbö rö gınab. God ejol nıpe gau apöm, nıbi bı God Manö hagöp rö gıla gau ke löm, nıbi bı God Manö hagöp rö gagla gau ke löm, 50 dam mab ke inab yañ u yunaböl. Yulö ilön gö, meg kale hau rıb göm, mıñöñ gı mıdeınaböl,” a ga. *

51 Anıg hagöm haga, “Yad manö hagajın gau nıñbım?” ö ga.

Hageia, bı nıpe gau hagla, “Yau, nıñbun,” a gıla.

52 Hageila, haga, “Kale nöd God lo manö u nöp hag mıdmıdim u pen uri kale God nıbi bı udöm abad mıdeınab manö aij hagpin u nıñbım. Anıg nıñöm kale uri nıbi bı gau hag ñınabım u, kale God Manö aij nöd nıbö u abe, God Manö aij hain nıbö u abe hag ñınabım,” a ga.

Nasared nıbi bı Jisas nıñ nıñ udagla (Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

53-54 Pen Jisas nıpe manö hod rıköm manö haga anıbu hag pıs göm, daun nıpe ke Nasared amöm, Juda magum gep ram raul mıgan u amöm, nıbi bı gau kalıp hag ñö, kale nıñöm aiö yabıñ gıla. Kale pen hagla, ‘Bı anıbi nıpe aige göm gası kıd hıñk nıñöm nan gagep unbö rö gab?’ ö gıla.

Hainö pen hagla, * 55-56 “Bı anıbi nıme nap, nıñın nımam nıpe gau, hon aip mıdpal u pen, nıpe aige göm bı kub rö mıdöm, manö ke hagöm, nan gagep rö gau gabıñ Nap nıpe u bı kapeda; nıme Maria; nımam nıpe gau Jems u, Josep u, Saimon u, Judas u. Anıb u, nıpe aige göm apöm anıg gab?” ö gıla. * 57 Anıg hagöm, kale Jisas nıñ naij nıñöm, manö nıpe haga u, udagla.

Pen Jisas kalıp haga, “Bı God manö hagep gau ram mınöñ milö gau amöm haglö, nıñö hagpal a göm nıñnaböl; pen ram mınöñ kale ke u haglö, pıral hagpal rö löp a göm arö gıpal u rö gabım,” a ga. * 58 Manö haga u nıñagla u me, ram mınöñ anıbu nan gagep rö ıru nöp gaga.

14

Herod hagö, Jon Bı Nıg Pak Nıeb u nabic cög rıb gı dö gıla (Mak 6:14-29; Luk 3:19-20; 9:7-9)

1 Pen gapman bı kub ram mınöñ Galili abad mıdmıdöp Herod, Jisas nıpe nıñön nıñön ga manö u nıñöm, 2 am bı nıñ wög gı ñeb rımnab kalıp haga, “Bı Jisas nan gagep rö göp u, nıpe bı ap ke wasö; nıpe Jon bı ñıg pak ñeb u nöp. Nıñ al pak lınö u pen kauyanı uraköm ap mıdöp rö, nan gagep rö anıb gau gab,” a ga.

3-5 Pen Jon nıñ nagı löm, al pak la manö ıñ u anıg göl mıdöp. Herod nıpe nımam Pilip nıbin nıpe u Herodias ud arö, Jon Herod nıñ haga, “Ne unbö gıpan, gı naij gıpan. Bı ap nımam nıpe kamıñ mıdeınab nuwi nıpe udagnab,” a ga. Jon anıg hagö, nıbi anıbu Herodias nıpe Herod nıñ manö haga nıñöm Herod Jon nıñ dam nagı löm, al pak lın a göm gası nıña u pen nıbi bı gau, Jon nıñ bı God manö hagep hon a gıla rö, pıñıñ göm arö ga. *

6 Pen hainö Herod nıme nıñ yag daua ñın u nöp, nıbi bı ıru nöp ap magum göm, nan magö lau ñıñnıg gıla. Ñın anıbu, Herodias pai nıpe u apöm anı au kugom ralö, Herod nıñö, aij yabıñ ga. 7 Anıg gö, nıpe pai anıbu nıñ manö hagöm haga, “Yad manö nıñö yabıñ hagem nöp hagabin, ne nan ap hag nıñeinabön, nöp hañöwañö ud ñınabin,” a ga. 8 Hageia, pai anıbu, nıme haga rö nıñöm haga, “Jon bı ñıg pak ñeb nabıc cög u, kınanı cög mıgan yanı lımön, dap ñımön,” a ga.

9-10 Anıg hagö, Herod nıñö mög ga, pen nıbi bı gau nıñ mıdlö nıñöl gı, pai anıbu nıñ waiö manö nıñö hag löm haga, “Ne nan ap hag nıñeinabön, nöp hañöwañö ñınabin,” a ga rö nıñöm, bı rımnab hag yuö, am Jon nagı mıdeia au amöm, nabıc cög nıñ u rıb

* 13:43: Dan 12:3 * 13:50: Mad 13:42 Luk 13:28 * 13:53-54: Jon 7:15 * 13:55-56: Jon 6:42 * 13:57: Jon 4:44 * 14:3-5: Lep 18:16; 20:21; Mad 21:26; Luk 13:19-20

gı dö göm, ¹¹ ud kınan çög mıgan yan löm, dap pai anıbu nıp nıla. Neıla, nıpe pen damöm nıme nıp nıla.

¹² Pen Jon bı nıpe gau apöm, wip dam rıgöl göm, am Jisas nıp hag nıla.

*Jisas bı unbö paip dausan nan nı nınıla
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)*

¹³ Jisas manö anıbu nınıöm, am ram mınön ke mıgan ap mıdeınam, a göm, nıg magıb udöm, ram mınön anıbu arö göm, hada. Pen nıbi bı gau, Jisas arab au hain arun, a göm, ram mınön kale gau arö göm, il adö aramöm, Jisas arnıg ga gau arla. ¹⁴ Jisas nıpe pen ram mınön mıgan anıbu apjaköm, nıg magıb u arö göm, got gau apöm nını, nıbi bı iru nöp mıdeıla. Kalıp nını, mög gö, nıbi bı nan ga gau gö, kamın la.

¹⁵ Pen dugo magö u, bı nıpe gau Jisas mıdeıla au apöm, nıp hagla, "Söl sıb gınıg gab. Mıdö nöp nan magö nınıeb magö u padiöp. Gai i ram mınön nöp an au. Nıbi bı iru nöp gai i hagö, ram an gai i amöm, nan magö kale rımnar rau nınılan," a gıla. ¹⁶ Anıg hageıla, Jisas kalıp haga, "Wasö, kale aragnaböl. Kale ke kalıp nan magö nınım," a ga. ¹⁷ Hageıla, hagla, "Hon nan magö iru mıdagöp. Yıharın bred magö unbö mamıd kabsal mınöp mıdöp," a gıla.

¹⁸ Hageıla, Jisas haga, "Nan anıb gau ud yıp dauım," a ga. ¹⁹ Anıg hagöm, nıbi bı gau kalıp hagö, nan ufan adö gau bıg gılo nınıl gı, bred kabö u udöm, kabsal mınıhau u udöm, gılan gı nınıöm, God nıp aij a göm, bred u ud jö göm, bı nıpe gau kalıp nı nınıl gı, kale udöl gı, nıbi bı gau kalıp nıme lı nıla. Kabsal u u rö nöp gıla. * ²⁰ Anıg göl nıme lı neıla, nınıl, nınıl, mudun gö, nını haköl rö laga. Nabön nabön arö gıla gau me, Jisas bı nıpe gau wadı unbö mıgan lan u ud yaglö, bön nöp ajman raua. ²¹ Nıbi bı nan nınıla anıb gau, nıbi gau wasö, nı pai pro gau wasö, bı gau nöp me paip dausan rö ara.

*Jisas nıg u adö au abö gı ara
(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)*

²² Jisas, bı nıpe gau kale nıg bön lödan arlan a göm hagö, nıg magıb udöm arla nınıöm nıpe nıbi bı gau kalıp hag yuöm, ²³ nıpe ke God nıp sabe gınıg ram mınön dum ap ara. Mıdö, ram dugnıg geia pen nıpe añ nöp halö dum anıb lan mıdeıla. * ²⁴ Pen bı nıpe gau nıg magıb udöm nıg wanö an kub au arlö nınıl gı, pınöm asad kub yabıl u apöm, nıg magıb u ud adö gınıg rö ga. ²⁵ Magö anıbu ram gısön nöp runıg geia u me, Jisas nıg u adö u abö gı apöm,

bı nıpe gau mıdeıla söl au aueia, ²⁶ kale nınıöm, "U wip ana ap auab!" a göm, anının gö pının göm, aiö kub bıalö gıla. *

²⁷ Jisas pen kalıp haga, "Pınını gagmım! Yad nöp auabin!" a ga.

²⁸ Hageıla, Pida haga, "Bı Kub! Ne nöp auaimön u, yıp abe hagö, nıg u adö au abö gı yagol au nını," a ga.

²⁹⁻³⁰ Hageıla, Jisas haga, "Anıb u, au!" a ga.

Hagö, Pida nıg magıb u arö göm, nıg u adö u abö gı am Jisas mıdeıla au am an au amöm nını, yıgön kub yabıl u apöm, nıg u ral auajıp. Anıg geia nıpe pınını göm, nıg yan had lugöl gı, wın kub alöm haga, "Bı Kub! Ne yıp yııd ud yu!" a ga.

³¹ Anıg hagö, Jisas yııd nıp ud sısı udöm haga, "Nını udep magö ne u udep yabıl göp. Nının gınıg gası mınöp nınıjan?" ö ga. *

³² Anıg hagöm, Jisas aip Pida aip nıg magıb mıgan u arlö nınıl gı, pınöm asad kub udeıla u ur ga. ³³ Anıg gö nınıöm, bı nıpe nıg magıb mıgan yan asık mıdeıla gau, Jisas hib nıpe haglö adö arö nınıl gı hagla, "Nını! Ne God Nı nıpe yabıl!" a gıla.

*Genesared nıbi bı nan ga gau Jisas gö,
kamın la*

(Mak 6:53-56)

³⁴ Pen kale nıg wanö juöm, ram mınön Genesared bön lödan amjakla. ³⁵ Amjaklö, nıbi bı mıdmıdal gau Jisas nıp nınıöm, Jisas nöp auöp a göm, nıbi bı ram mınön söl anıb gau magöhalö wın allö, nıbi bı nan ga gau magöhalö daula. ³⁶ Dapöm, Jisas nıp neb neb göl gı hagla, "Hanıp yau a gö, nıbi bı nan göp gai i, walın nöp got au nöp ud nınıl, kamın lan," a gıla. Hageıla nıpe yau a gö, nıbi bı walın nıpe ud nınıla gau kalıp magöhalö kamın la. *

15

*Nıpıs nıhi bı gımıdal rö, Perisi kai u rö
nöp gımıdal*

(Mak 7:1-13)

¹ Pen nın anıbu, bı Perisi rımnar, bı lo manö hag neb bı rımnar, Jerusale nıbö apöm Jisas nıp hagla, ² "Bı ne gai i, nının gınıg apıs bac bı manö pör u arö göm, nımagö kale nıg lı yuöm wasö, yıharın nöp nan nınıbal?" ö gıla. ³ Hageıla, Jisas pen haga, "Kale nının gınıg God Manö nıpe u arö gımım, bac bı gıla rö nöp gabım? ⁴ God haga, 'Name nap kalıp gı aij gımım ud aij gımım,' a ga. God manö ap hagöm haga, 'Bı ap nıme nap kalıp manö naj rımnar hagnab u, kale bı anıbu nıp al pak löl,' a ga. * ⁵⁻⁷ Pen kale manö anıbu kabö göl

* 14:19: Mad 15:35-39; Mak 8:6-10

* 14:23: Luk 6:12; 9:28

* 14:26: Luk 24:37

* 14:31: Mad 8:26; Mak

4:39 * 14:36: Mad 9:20-21 * 15:4: Eks 20:12; 21:17; Dud 5:16

hag ñagpim. Bî ap, ami bapi arö gînbabin a gî nab u, kalîp hagnab, 'Ami bapi, yad nan aij rîmnap kalpe mîhönj ñîbnep pen mani kalpe mîhönj ñeb mani u, uri yad God nîp ñînbabin a gîpin, nîñöm mani kalpe mîhönj ñeb ap mîdagöp,' a gî nab. Anîg gîlô, kale nîñmim haggim, 'Kale anîg gîpal u, manö mîdagöp,' a gîpim. Anîg haggim u, 'God Manö hagabun,' a gîpim u pen kale piral yabîl haggim, kale ke haggim rö gaggim. Kale manö anîbu rö nîbi bî gau kalîp hag ñîbim u, God manö hagep bî ne Aisaia nîpe bî kalöp rö nöp gasî nîñöm, manö nîñö yabîl ap kalî klîñ rîka. Manö anîbu kalî klîñ rîkôm haga,

⁸⁻⁹ Nîbi bî gai i manö pir alöm haggal,

"God Bî Kub hon," a gîpal u pen

yîharîj manö nöp haggal;

yîp mîdmagö laggal.

Yîp sabe göm,

yîharîj manö nöp haggal.

God Manö nîbi bî gau kalîp hag ñabun a gîpal u pen

bî ram mînönj il i nîbö

manö kale ke haggîdal manö u nöp ud hag ñî ajaböl! a ga, a ga. *

Nîbi bî nan gac göp gau

(Mak 7:14-23)

¹⁰ Jisas anîg haggöm, nîbi bî mîdeila gau wîñ alö aueila haga, "Manö hagabin i, nîñ aij gîmim! ¹¹ Nîbi bî gau nan magö gau haöwawö ñîñlô, hibur anj kalîp yan amöm prî gagöp; hibur anj kale yan gasî najj nîñöm haggal u me, prî gac halö mîdpal," a ga. *

¹² Pen Jisas bî nîpe gau apöm Jisas nîp hagla, "Bî Perisi gau manö haggan u nîñlô, nöp mulu lugöp u, ne nîñban?" ö gîla. ¹³ Hageila, Jisas haga, "U manö mîdagöp. Bap yad kumi kabö adö lanj mîdöp u, nan yîñ nîpe yîmagöp gau magöñhalö il halö bîg ju ud yunab. ¹⁴ Bî anîb gau kale amgö we. Bî amgö we ap, bî amgö we ap nîp ut gî damöm, mîhönjgöl utöm mîgan u ap lug paknabil," a ga. *

¹⁵ Jisas anîg hageia, Pida haga, "Manö anîbu manö hod rik haggan il u hanîp hag ñö nîñun," a ga.

¹⁶⁻¹⁷ Hageia, haga, "Kale nîñagpal rö, kale u rö nöp nîñagpim arj Nîñim! Nan nîhön nîhön haöwawö ñîñbal gau, God nîñö, manö mîdagöp. U yîharîj ñîñöm, hib halö kil yubal. ¹⁸ Hibur anj kale yan gasî najj nîñbal u me, prî halö mîdpal. ¹⁹ Gasî kale ke nîñöm, gasî najj nîñöm, nîbi bî al pak löm, nîbi si bî si göm, nan gau si udöm, manö kub hagnaböl ñîñ u manö piral haggöm, nîbi bî rîmnap kalîp

hag juöm, gîpal. ²⁰ Gîpal anîbu me, God nîñö gac halö mîdpal; pen nan ñîñnîg, ñîmagö ñîg lî yuagöm haöwawö ñîñbal u, God nîñö gac gagöp," a ga.

Kenan nîbi ap Jisas manö haga rö nîñ uda

(Mak 7:24-30)

²¹ Jisas ram mînönj Genesared anîbu arö göm, ram mînönj kub, daun kub mîhöp Daia Saidon anj gau ara. ²² Amöm anîb gau ram mînönj Kenan gau mîdö, nîbi ram mînönj anîb gau nîbö ap. Jisas nîp apöm haga, "Bî Kub, Depid Ñî nîpe, yîp mög nîñmön! Pai yad u kîjaki aban alö, mîd aij gagöp," a ga.

²³ Hageia, Jisas pen hagaga. Pen bî nîpe gau apöm, Jisas nîp hagla, "Nîbi i hanîp hain göl gî, manö hauî nöp gab. Nîp hag yu gau aran!" a gîla.

²⁴ Hageila, Jisas haga, "God yîp yuö aunö u, Juda nîbi bî God nîp arö gîpal gau, kalîp nöp udnam, a gem, aunö," a ga. * ²⁵ Anîg hageia, nîbi Juda wasö anîbu apöm, Jisas mîdeia il au kugom yîmöm haga, "Bî Kub, yîp gî ñîmön!" a ga.

²⁶ Hageia, Jisas haga, "Nan magö ñî pai hon ñeb u, nîhön gîñîg ud kain gau mukun?" ö ga.

²⁷ Hageia, nîbi anîbu pen haga, "Bî Kub, nîñö haggan u pen, bî kub gau nan ñîñlô, nabönj nabönj gau abañ mo gau lugö, kain gau halö ñîñnaböl," a ga.

²⁸ Hageia, Jisas haga, "Nîbi me, yîp nîñ ud pîdönj gîpan u me, nan hag nîñban u gînbabin," a ga. Anîg hagö nîñöl gî, kîjaki u magö anîbu nöp pai nîpe u nîp arö göm hön arö, nîp kamîj la.

Jisas nîbi bî iru nöp kalîp gö, kamîj la

²⁹ Jisas ado gî Ñîg Wanö Galili goî böñ lödan amöm, sîr u gîlanj göm, am dum lanj asîka. ³⁰ Asîk mîdö nîñöl gî, nîbi bî iru nöp, nîbi bî ma najj ga gau, amgö we ga gau, ñîmagö ma gî ga be wa be ga gau, a tab ado gö manö hagagla gau, nan nîhön nîhön ga gau magöñhalö dapöm, Jisas mîdeia ma il au lîlô nîñöl gî, kalîp gö kamîj la. ³¹ Anîg gö, nîbi bî anîb gau nîñöm, aiö göm hagla, "Hon Isrel nîbi bî God hon u aij yabîl. Nîbi bî a tab ado ga gau gö, manö hagaböl; nîbi bî ñîñ ma gî ga be wa be ga gau gö, kamîj löp; nîbi bî ma najj ga gau gö, aj aij gaböl; nîbi bî amgö we ga gau gö, amgö ñîñ nîñnaböl," a göm, hib nîpe haglö adö ara. *

Jisas bî po dausan rö nan ñö ñîñla

(Mak 8:1-10)

³² Jisas bî nîpe unbö mîgan lanj kalîp wîñ al hagö, aueila, haga, "Nîbi bî gai i kalîp mög nîñnabin. Ñîñ mîhau nîganj yad aip

* 15:8-9: Ais 29:13 * 15:11: Mad 12:34 * 15:14: Luk 6:39; Ro 2:19 * 15:24: Mad 10:6 * 15:31: Mak 7:37 * 15:32: Mad 14:14

mɪdɔdjal pen kale nan magö mɪdagöp. Kalɪp yɪharɪŋ hag yunö, amöm adan aŋ au amgö mɪmainö auö, ap lug paköl rö löp,” a ga. *

³³ Hageia, bɪ nɪpe gau hagla, “Ram mɪnönŋ nɪbi bɪ iru mɪdagpal aŋ anɪb gai i, nan magö gai nɪbö uhai nɪŋun dapun, nɪbi bɪ iru nöp anɪb gai i ñino ñɪŋnaböl?” ö gɪla. ³⁴ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gɪ rö mɪdöp?” ö ga.

Hageia, hagla, “Bred unbö mudun jɪŋ kabsat pro rɪmnap halö mɪdöp,” a gɪla.

³⁵ Hageila, Jisas nɪbi bɪ gau kalɪp hagö, mɪnönŋ adö anɪb au asɪkla. ³⁶ Kale anɪg göm asɪklö nɪŋöl gɪ, nɪpe bred magö unbö mudun jɪŋ u udöm, kabsat pro gau abe udöm, God nɪp aij a göm, ud jö göm, bɪ nɪpe gau kalɪp ñö, kale pen udöm, nɪbi bɪ gau kalɪp nɪme lɪ ñɪla. ³⁷ Anɪg göl nɪme lɪ ñeila, ñɪŋlö, ñɪŋlö, mudun gö, ñɪŋ haköl rö laga. Naböŋ naböŋ arö gɪla gau me, Jisas bɪ nɪpe gau wadɪ unbö mudun jɪŋ ud yaglö, böŋ nöp aijanŋ raua.

³⁸ Nɪbi bɪ nan ñɪŋla anɪb gau, nɪbi gau wasö, ñɪ pai pro gau wasö, bɪ gau nöp me, po dausan rö ara.

³⁹ Pen anɪg nan ñɪŋöm, Jisas nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hag yuöm, nɪpe ñɪg magɪb udöm, ram mɪnönŋ Magadan böŋ lamɪŋ amöm, ram mɪnönŋ aŋ anɪb gau ara.

16

Jisas nɪp hagla, “Nan gagep rö ap gö nɪŋun,” a gɪla

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Bɪ Perisi rɪmnap, bɪ Sadyusi rɪmnap, Jisas nɪhön gainɪm nɪp hag juun a göm, apöm nɪp hagla, “Ne Mesaia u mɪdpin a gɪpan u, nan gagep rö ap kumi kabö adö laŋ nɪbö gaimön, nɪŋö hagpan a gun, nɪŋun,” a gɪla. *

² Hag nɪpeila, Jisas haga, “Sɪdö wad amöm, kumi kabö hagape hagape gö nɪŋöl gɪ hagnabim, ‘Ram rɪk aij gɪnab,’ a gɪnabim. ³ Sɪb halö sɪdö lɪm gɪnɪg göm hagape hagape göm kumi wam ñö nɪŋöl gɪ, hagnabim, ‘Möŋ alnɪg gab,’ a gɪnabim. Anɪg gɪmim nɪŋ aij gɪpim u, pen yad uri nan nɪhön nɪhön gabin i, kale nɪŋabim pen it u nɪŋagpim. ⁴ Kale nɪbi bɪ mɪñi mɪdpim gau, mɪd aij gagmim, God nɪp gasɪ u nɪŋagpim. Nan gagep rö ap gö nɪŋun, a gɪpim u, yad gɪnö nɪŋagnabim. Bɪ Jona nɪp ga rö, adö u yɪp gö, nɪŋnabim,” a ga. Jisas anɪg hagöm, kalɪp arö göm mɪgan ap ara. *

Nan yɪs a gɪpal rö u, Jisas manö hod rɪköm haga

(Mak 8:14-21)

⁵ Jisas abe, bɪ nɪpe gau abe ñɪg magɪb udöm, ñɪg wanö böŋ lödanŋ amöm nɪŋla, bred gau hauɪ göm dauagla. ⁶ Anɪg nɪŋöm Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Bɪ Perisi, bɪ Sadyusi, yɪs kale u, nɪŋ aij gɪmim,” a ga. *

⁷ Jisas anɪg haga nɪŋöm, bɪ nɪpe gau, ke hag nɪŋ hag nɪŋ göm hagla, “Hon bred dauagpun u me, anɪg hagab,” a gɪla.

⁸⁻⁹ Pen Jisas kale hageila anɪbu ke nɪŋöm haga, “Kale nɪhön gɪnɪg bred dauagpun, a gɪmim, hag amɪl apɪl gabimŋ Kale yɪp nɪŋ ud aij gagpim. Bɪ paip dausan rö mɪdeila ñɪn u, bred magö unbö mamɪd u udem, ud jö gɪ ñainö, ñɪŋöm naböŋ naböŋ pɪl pali geila, wadɪ aigege rö yagpe aijanŋ raua? *

¹⁰ “Pen ñɪn hain u, bred magö unbö mudun jɪŋ udem, bɪ po dausan rö mɪdeila u ñainö, ñɪŋöm naböŋ naböŋ pɪl pali geila, wadɪ aigege rö yagpe aijanŋ raua? *

¹¹ Ñɪn anɪbu kale ke mɪdmim, bred wadɪ yagpe u pen mɪñi manö hod rɪk hagajɪn u nɪŋagmim, ‘Bred nan a gɪ hagab,’ a gɪpim. Bred nan a gɪ hagagabin. Bɪ Perisi gau abe, bɪ Sadyusi gau abe, yɪs kale u kalöp udnɪm rö löp u, a gem, hagabin,” a ga. ¹² Anɪg hagö, kale nɪŋla nan yɪs bred halö lɪbal u hagaga; bɪ Perisi gau abe, bɪ Sadyusi gau abe, manö hag ñɪbal u nɪŋagmim, a göm, manö hod rɪköm haga.

Pida Jisas nɪp haga, “Ne Mesaia u, God kamɪŋ u Ñɪ nɪpe yabɪŋ,” a ga

(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Hainö Jisas daun kub Sisaria Pilipai aŋ au amjaköm, bɪ nɪpe gau kalɪp hag nɪŋöm haga, “Nɪbi bɪ gau Bɪ Ñɪ nɪpe bɪ an a gɪpal?” ö ga.

¹⁴ Hageia, bɪ nɪpe gau hagla, “Rɪmnap Jon bɪ ñɪg pak ñeb u, a gɪpal; rɪmnap, Ilaija, a gɪpal; rɪmnap, Jeremaia, a gɪpal; rɪmnap pen bɪ God manö hagep ap, a gɪpal,” a gɪla. *

¹⁵ Hageila, Jisas kalɪp haga, “Kale ke pen, yɪp an a gɪmim nɪŋbim?” ö ga.

¹⁶ Hageia, bɪ nɪpe Saimon Pida haga, “Ne Mesaia u, God kamɪŋ u Ñɪ nɪpe yabɪŋ,” a ga. *

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Jona ñɪ nɪpe Saimon. Manö hagpan anɪbu, aij hagpan. Ne gasɪ kabö rö nɪŋban anɪbu, ke gau nɪbö auagöp; Bap kumi kabö adö laŋ u nöp, nöp gasɪ anɪbu ñö, ne kabö rö nɪŋban. *

¹⁸ “Yad nöp hagabin, ne Pida. Gasɪ kabö rö nɪŋban anɪbu, yad nɪbi bɪ yad gau gau uɪ gɪ dapem, cöc yad kabö anɪbu adö u lɪnabin. Umeb magö u cöc yad gö, lug paknɪm rö lagöp. *

* 16:1: Mad 12:38; Luk 11:16 * 16:4: Mad 12:39; Luk 11:29 * 16:6: Luk 12:1 * 16:8-9: Mad 14:17-21
 * 16:10: Mad 15:34-38 * 16:14: Mad 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 * 16:16: Jon 6:69 * 16:17: Gal 1:15-16
 * 16:18: Jon 1:42; Ep 2:20

19 “God ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ au, ki rib u nöŋ n+nabin. Ne m+nöŋ naböŋ iŋ i m+dmön, nag+ adö mai n+nöŋ kabö rö gagöp, wasö geinabön u, God kumi kabö adö laŋ au, u rö nöŋ wasö g+inab. Pen nag+ adö mai n+nöŋ kabö rö m+döp, yau a geinabön u, God kumi kabö adö laŋ au, u rö nöŋ yau a g+inab,” a ga. *

20 Jisas an+g hagöm, b+ n+pe gau kal+p haga, “N+bi b+ gau kal+p, yad Mesaia me an+bu, a g+mim, hagagmim,” a ga.

Jisas, “Ilön udem umem uraknabin,” a ga

(Mak 8:31–9:1; Luk 9:22-27)

21 N+n an+ b+ u, Jisas b+ n+pe gau kal+p, b+ gau y+p an+g an+g g+inaböl, a göm, waiö hagöm haga, “Yad hainö Jerusalem arnö, b+ manö ud as+kep gau löm, b+ God n+p nan sabe gep b+ kub gau löm, b+ God lo manö hag ñeb b+ gau löm, y+p ilön ñöm al pak l+naböl. Pen n+n m+höp m+dem, n+n m+höp n+gan u kauyan uraknabin,” a ga.

22 An+g hageia, Pida, Jisas n+p dam goŋ au amöm, manö klö rö hagöm haga, “B+ Kub! Nöp an+g gagn+m! Manö an+bu hag aij gagpan. God nöŋ abad m+dö, an+g gagn+m,” a ga.

23 Hageia, Jisas ado göm, Pida n+p haga, “Seden, y+p arö g+mön aru! Y+p n+hön g+n+g wasö g+mön hagabön? God gas+ n+ŋöb rö n+ŋagan; n+bi b+ gas+ n+ŋbal rö nöŋ n+nöŋ hagabön,” a ga.

24 Jisas an+g hagöm, b+ n+pe gau kal+p haga, “N+bi b+ an an y+p lau adö m+idun a gaiöl u, nan m+nöŋ naböŋ iŋ i gas+ kub n+ŋbal u arö göm, hañ roman kale ke gas+ kub n+ŋbal u arö göm, mab kros ud kag göm y+p hain göl. * 25 N+bi b+ an, yad Jisas n+p udnö aij gagnab, a göm, n+ŋnab u, kam+n m+idagnab; pen n+bi b+ an, yad Jisas n+p n+ŋ ud m+idainö y+p n+hön gaiöl u, manö m+idagöp a g+inab u, pör nöŋ kam+n nöŋ m+ideinab. *

26 “N+bi b+ an nan m+nöŋ naböŋ adö iŋ i udnam, a göm, gö arnab u, gas+ kub n+pe u adö an+bu nöŋ areinab me, kam+n pör m+iddep u udagnab. Aka God n+p nan an+ b+ gau rauöm, kam+n pör m+iddep u udnabŋ Wasö yab+! *

27 “Hainö yad B+ N+ n+pe, Bapi mailö p+döŋ udem, ejol gau aip ado g+ aunabin n+n u, manö kub u n+ŋem, n+bi b+ g+ aij g+pau gau ke lem, n+bi b+ g+ naji g+pau gau ke lem, pen n+nabin. *

28 “Yad kalöp n+ŋö yab+ hagabin, kale n+bi b+ m+idpim gai i, r+mnap kam+n

m+ideinabim me, B+ N+ n+pe n+bi b+ udöm, kumi kabö adö laŋ au abad m+ideinab n+n u, B+ N+ n+pe auö n+ŋöl g+, n+p n+ŋnabim,” a ga.

17

Jisas hañ roman ke yab+ la (Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Jisas manö an+bu hagöm, n+n unbö kagol j+n u m+döm, Pida, Jems, Jems n+mam Jon kal+p yam uŋ g+, dum i g+lan ap amöm, ke m+deila. 2 An+g göm m+idlö n+ŋöl g+, Jisas hañ roman n+pe u ke yab+ löm, mulu ad+ŋ u sidö rö n+ŋöm, waŋ n+pe u m+mailö yab+ ga. * 3 An+g gö n+ŋöl g+, kale n+ŋla, b+ God manö hagep nöd umlö, Mos+s aip llaia aip, apil Jisas aip manö hag m+deila. 4 Kale n+ŋöm, Pida Jisas n+p haga, “B+ Kub. Hon au m+idpun u, aij yab+ m+idpun. Ne yau a g+mön, ram bada m+hau n+gan gun, nöŋ ap, Mos+s n+p ap, llaia n+p ap,” a ga.

5 Pida an+g hagö n+ŋöl g+, kumi rud yab+ ap apöm, kal+p magöŋhalö paŋu g+ yuö yua. Paŋu g+ yuö yuö n+ŋöl g+, manö ap kumi an+ bu n+öb haga, “N+ m+idmagö yad i, y+p aij yab+ göp. Manö n+hön n+hön hagn+m u, n+ŋ udmim,” a ga. *

6 Manö an+bu an+g göl auö n+ŋöm, Jisas b+ n+pe gau gas+ iru n+ŋöm, p+n+ŋ göm, am m+nöŋ iŋ u paköm, mulu ad+ŋ kale u minöŋ yan l+ m+deila. 7 Jisas apöm, kal+p ud n+ŋöm haga, “P+n+ŋ gaggmim. Urakim!” a ga. 8 Hagö, uraköm n+ŋla, Jisas n+pe nöŋ m+deila.

9 Pen sir u g+yan göl g+, Jisas kal+p haga, “M+n n+hön n+hön gaj+p n+ŋbim an+bu, n+bi b+ gau kal+p hag n+agmim. Hainö B+ N+ n+pe umöm uraknab n+n u me, n+bi b+ gau kal+p hag n+nabim,” a ga.

10 Hageia, n+p hagla, “Lo manö hag ñeb b+ gau n+hön g+n+g hagpal, ‘l+iaia nöd aueinab; hainö Mesaia m+nöŋ naböŋ iŋ i aunab,’ a g+pau?” ö g+la. *

11 Hageila, haga, “N+ŋö hagpal. Manö an+bu m+döp: ‘l+iaia nöd apöm, kal+p hag aij gö, hainö Mesaia u aunab.’ 12 Pen n+ŋim. l+iaia aua u pen auö n+p n+ŋagla. Gas+ kale ke n+ŋla rö, n+p g+ naji g+la. B+ N+ n+pe u n+p u rö nöŋ g+inaböl,” a ga. *

13 Jisas an+g hagö, b+ n+pe gau n+ŋla, Jisas l+iaia hib haga u pen Jon b+ n+g pak ñeb u n+p nöŋ haga. *

K+jaki aban ala n+ ap, Jisas gö, kam+n la (Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

* 16:19: Mad 18:18; Jon 20:23 * 16:24: Mad 10:38; Luk 14:27 * 16:25: Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * 16:26: Mad 4:8-9 * 16:27: Mad 25:31; Sam 62:12; Pro 24:12; Ro 2:6; Rep 22:12 * 17:2: 2Pi 1:16-18 * 17:5: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Dud 18:15 * 17:10: Mal 4:5 * 17:12: Mad 11:14 * 17:13: Luk 1:17

¹⁴ Pen kale ban yaŋ amjaköm nɨŋla, nɨbi bɨ iru nöp mɨdeila. Bɨ ap, nɨbi bɨ mɨdeila aŋ anɨb au apöm, Jisas mɨdeia au kugom yimöm haga, ¹⁵ “Bɨ Kub. Nɨ yad u mög nɨŋmön. Nɨp hauŋ alö, mɨd aij gagöp. Pör amöm, mab inöb aŋ gau abe, nɨg aŋ gau abe gɨ dam pakab. ¹⁶ Nɨp dam bɨ ne gau mɨdajal gau ud arnö, gɨ wasö nɨŋöm arö gɨpal,” a ga.

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Kale nɨbi bɨ mɨñi ñin i mɨdpim gau, God nɨp gasɨ nɨŋmim nɨŋ udagpim; God haga rö gagpim. Mañ mai kale nɨŋ udmim ke gɨnabimŋ Nɨ anɨbu ud yɨp aui dauim,” a ga.

¹⁸ Hagö, ñɨ anɨbu daueila, Jisas kɨjaki nɨp abaj ala u hag gö, höŋ arö, magö u nöp kamɨŋ la.

¹⁹ Anɨg gö, Jisas bɨ nɨpe gau nɨpe mɨdeia au apöm, ke nöp mɨdöl gɨ, nɨp hag nɨŋöm hagla, “Nɨhön gö, kɨjaki abaj ala anɨbu, hag yu wasö nɨŋun arö gɨpun?” ö gɨla. *

²⁰ Hageila, Jisas haga, “Nɨŋ udep magö kale u udep göp u me, hag yu wasö nɨŋmim arö gɨpim. Pen nɨŋim! Nɨŋ udep magö kale u mab masded yɨŋ magö pro mɨdöp rö u mɨdeinab u, nan nɨhön nɨhön hageinabim, hagnabim rö gɨnab. Nö ilö i, ‘Ke gɨdan aru,’ a gɨnabim u, arnab. ²¹ Pen kɨjaki abaj alöp anɨbu, yɨharɨŋ hag yumim rö lagöp. Nan magö arö gɨmim, God nɨp sabe göl gɨ mɨdmim me, hag yunabim,” a ga.

Jisas kuöyaŋ haga, “Umem uraknabin,” a ga

(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

²² Jisas bɨ nɨpe gau aip ram mɨnön Galili apöm magum göm, kalɨp haga, “Söl mɨdöp, Bɨ Nɨ nɨpe nɨp dam nɨbi bɨ rɨmnap kalɨp ñeinaböl, ²³ nɨp böŋ nöp al pak lɨlö umnab u pen ñin mɨhöp mɨdöm, ñin mɨhau nɨganŋ u kauyaŋ uraknab,” a ga.

Jisas anɨg hagö, bɨ nɨpe gau nɨp mög nɨŋöm, gasɨ iru yabɨl nɨŋla.

Jisas God sabe gep ram dakɨs u ña

²⁴ Pen hainö, Jisas bɨ nɨpe gau aip daun pro Kapaneam amjaklö, bɨ God sabe gep ram dakɨs udep gau kale apöm Pida nɨp hagla, “Manö hag ñeb bɨ kale u dakɨs ñöb halö?” ö gɨla. ²⁵ Hageila, Pida haga, “Yau, nɨpe dakɨs ñöb halö,” a ga. Pen Pida anɨg hagöm, ram raul arö nɨŋöl gɨ, Jisas nɨpe nöd hagöm, Pida nɨp hag nɨŋöm haga, “Gasɨ ne nɨhön nɨŋban? Gapman bɨ kub gau, dakɨs mani gai nɨbö udpalŋ Nɨbi bɨ kale ke gau nɨbö udpal aka nɨbi bɨ mlö gau nɨbö udpal?” ö ga.

²⁶ Hageia, Pida haga, “Nɨbi bɨ mlö gau nɨbö udpal,” a ga. Hageia, Jisas haga,

“Nɨŋö, bɨ kale ke gau dakɨs ñagpal. ²⁷ Pen hol ñagnabul u, kalɨp mulu lugnɨm rö löp. Anɨb u, ne nɨg waŋö au ammön, nagɨ huk yumön, kabsal nöd udnabön u, meg mɨgan ud lakmön nɨŋnabön, mani magö aŋ ap meg mɨgan u mɨdeinab. Ud dam dakɨs hol mɨhön u ñmön,” a ga. Hageia me, am haga rö nöp ga.

18

Bɨ kub mɨdaiun, a göm, manö pen pen hagla

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Jisas bɨ nɨpe gau apöm, nɨp hag nɨŋla, “Nɨbi bɨ God udöm, kumi kabö adö laŋ au abad mɨdeinab gau, an nɨbi kub bɨ kub mɨdeinab?” ö gɨla. *

² Hageila, Jisas ñɨ pai pro ap wiñ alö auö, ud angö ilö adö kalɨp au urak ñöm, ³ haga, “Yad kalöp nɨŋö yabɨl hagabin, kale ñɨ pai pro gau gasɨ nɨŋbal rö nɨŋagnabim u, God ram mɨnön kumi kabö adö laŋ au aragnabim. ⁴ Anɨb u, nɨbi bɨ hon nɨbi bɨ kub mɨdagpun a göm, ñɨ pai pro i rö mɨdeinaböl u me, God nɨbi bɨ nɨpe ke udöm, abad mɨdeinab aŋ au, nɨbi bɨ kub rö mɨdeinaböl,” a ga. ⁵ Pen nɨbi bɨ yɨp nɨŋ udöm, ñɨ pai pro i rö ud aij gɨnaböl u, kalɨp nöp wasö, yɨp abe ud aij gɨnaböl. *

Ñɨ pai kalɨp nan naij gɨ yambal u
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ “Pen nɨbi bɨ rɨmnap apöm, ñɨ pai yɨp gasɨ nɨŋ udpal gau, kalɨp nan si nan naij adö u gɨ yamlö, kale gasɨ yɨp u hauŋ göm, nan si nan naij gɨnaböl. Nɨbi bɨ anɨg gɨnɨg geinaböl u, nöd kabö kub ap uŋam u nagɨ ud lɨ rɨbɨköm, dam ñig solwara aŋ au yublap u aij. Kamɨŋ mɨdöm, anɨg gɨ naij yabɨl gɨnaböl u, ilön kub yabɨl udnaböl.

⁷ “Nɨbi bɨ mɨnön naböŋ il i mɨdpal gau marö yabɨl gɨnab. Nagɨ naij adö u göm, nɨbi bɨ rɨmnap kalɨp gasɨ ñilö, adö anɨbu göm ap lug paknaböl u, naij yabɨl gɨnab. Nagɨ adö anɨbu nöd gɨmɨdal, mɨñi gɨpal, hainö u rö nöp gɨnaböl. Anɨg gɨnab pen nɨbi bɨ adö anɨbu gɨ yam naböl gau, ilön ke yabɨl udnaböl.

⁸ “Ñɨmagö ma kale u nɨŋmim, nan si nan naij gɨnɨg gainɨm, ñɨmagö ma u rɨb gɨ dö gɨ yumim. Anɨg gɨmim me, nan si nan naij gep adö u arö gɨmim, God ram mɨnön au ammim, pör mɨdeinabim. Wasö u, ñɨmagö ma halö mɨdmim, pen mɨd aij gagmim, nan si nan naij gep adö u gɨ dammim, ram mɨnön mab ke pör inmɨdöp u arnabim. *

* **17:19:** Mad 10:1 * **17:20:** Mad 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Ko 13:2 * **17:22:** Mad 16:21 * **17:24:** Eks 30:13; 38:26 * **18:1:** Luk 22:24 * **18:3:** Mad 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 * **18:5:** Mad 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 * **18:8:** Mad 5:29-30

9 “Pen amgö u n+ñmim, nan si nan najj g+ñng gain+ñm, amgö böñ an+ñb lau ud gulu g+ yumim. An+ñg g+mim me, nan si nan najj gep adö u arö g+mim, God ram m+ñnõñ au ammim, pör m+ñdeinabin. Wasö u, amgö m+höp halö m+ñmmim, pen m+ñd aij gagmim, nan si nan najj gep adö u g+ dammim, ram m+ñnõñ mab ke pör inm+ñdöp u arnabin.

10 “Kale n+ñj aij g+mim, ñ+ pai pro gau nan y+har+ñj, a g+mim, gas+ u n+ñagmim. Yad kalöp hagabin, ñ+ pai pro gau ejol kale gau, Bapi yad amgö ilö adö n+ñpe u ram m+ñnõñ kumi kabö adö lanj au m+ñdpal. *

Jisas, kaj sipsip ur ga u, manö hod r+ñkõm haga

(Luk 15:3-7)

11 “B+ Ñ+ n+ñpe u, n+ñbi b+ ur g+pal gau, kalip udn+ñg aua. *

12 “B+ ap kaj sipsip n+ñpe ñ+n juöl unbö mam+ñd u rö m+ñdeinab. Pen añ+ ap ur geinab u, n+ñpe n+ñhõn g+ñabñj Sipsip n+ñpe r+mnap kalip arö gö, nan u+añ u+añ ñ+njlö n+ñjöl g+, sipsip n+ñpe ur g+ñab u n+ñp ulhai n+ñj arnab. Am ulhai ulhai udöm, m+ñ m+ñ yab+ñ g+ñab. 13 Kalöp n+ñjõ hagabin, kaj sipsip n+ñpe magõñhalö m+ñ m+ñ göp, pen kaj sipsip n+ñpe ap ur gö, ulhai n+ñj dam dam udnab u, sipsip an+ñbu nõp m+ñ m+ñ yab+ñ g+ñab. 14 An+ñb u rö, Bapi kale kumi kabö adö lanj m+ñdöp u, ñ+ pai pro n+ñpe ap ur gagn+ñm, a göm, n+ñj nõp m+ñdöp.

Añ mam kale gau kalöp g+ñ najj gaiöl u

15 “N+ñbi b+ añ mam, a g+ñabõn gau, b+ ap nõp g+ñ najj gain+ñm, ne pen ammõn, n+ñp aip ke m+ñdmõn, nõp nan n+ñhõn ga an+ñbu waiö hagmõn. An+ñg hagö, n+ñj udö me, nañ+n namam ne yab+ñ m+ñdeinab. * 16 Pen ne an+ñg gö, n+ñpe n+ñjagñab u, ne ammõn, añ mam m+ñhöp rö u+ñ g+ñ dammõn, kale n+ñj m+ñdlö n+ñjöl g+, ne b+ an+ñbu aip manö hagmil. *

17 Pen ne an+ñg gö, n+ñpe manö udagain+ñm u, n+ñbi b+ cõc aubal rö magõñhalö n+ñj m+ñdlö n+ñjöl g+, manö an+ñbu kalip hag ñ+mõn. Pen ne an+ñg gö, n+ñj udageinab u, ne arö g+ñmõn. An+ñg ga n+ñjmon hagmõn, ‘B+ an+ñbu n+ñbi b+ God Manö n+ñjagõm, b+ dak+ñs udep rö u me, an+ñg göp,’ a g+ñmõn, n+ñp arö g+ñmõn.

18 “An+ñb u, yad kalöp n+ñjõ hagabin, m+ñnõñ nabõñ adö il i wasö geinabim u, God n+ñpe kumi kabö adö lanj m+ñdöm, u rö nõp wasö g+ñab; pen yau a geinabim u, n+ñpe u rö nõp yau a g+ñab. *

19 “Yad kalöp hagabin, n+ñbi b+ m+ñhöp m+ñnõñ nabõñ il i m+ñdmil, manö hag adö añ+ñl+ñmil, Bapi yad kumi kabö adö lanj m+ñdöp u n+ñp hag n+ñjeinabil u, hag n+ñjñabil rö g+ñab.

* 20 Pen n+ñbi b+ m+ñhöp aka m+ñhau n+ñganj rö,

gas+ y+ñp n+ñjõm, ap magum geinabol u, yad kalip añ an+ñb au m+ñdeinabin,” a ga.

B+ wög g+ñeb najj u

21 Pida Jisas m+ñdeia söl au apõm haga, “B+ Kub. Mam ap y+ñp g+ñ najj gain+ñm u, ñ+n aigegö rö g+ñ najj geinab, yad n+ñjem arö g+ñamñj Ñ+n unbö mudun j+ñj u rö aka?” ga. 22 Hageia, Jisas haga, “Ñ+n unbö mudun j+ñj wasö; ne b+ an+ñbu nõp g+ñ najj g+ñab u n+ñjmon arö g+ñabõn u, ñ+n juöl ñ+n juöl unbö mudun j+ñj u n+ñjmon arö g+ñabõn. * 23 God n+ñbi b+ udöm ram m+ñnõñ kumi kabö adö lanj au abad m+ñdeinab u, aiud adö i rö m+ñdöp. Kinj ap n+ñpe b+ wög g+ñ ñeb n+ñpe r+mnap kalip mani r+mnap ñõm, hainö pen ñim a g+ñab. Hainö n+ñpe gas+ n+ñjõm hagnab, ‘Kale nabõñ ñ+nlanj,’ a g+ñab. 24 Pen m+ñdöp u pen ñ+naböl, a gö, b+ ap n+ñpe mani ilõñ ñ+n juöl iru yab+ñ nan nabõñ m+ñdnab b+ u daunabol. 25 Pen b+ an+ñbu pen n+ñpe kub yab+ñ m+ñdnab u me, pen ñ+n+ñm rö lagnab. An+ñg gö, b+ kub u n+ñjõm, b+ wög gep n+ñpe r+mnap kalip hagnab, ‘Ñ+ñpe göp an+ñbu rö, n+ñp udmim, n+ñbin ñ+ñ pai, nan n+ñpe n+ñhõn n+ñhõn m+ñdöp gau magõñhalö udmim, dam sikim g+ñpe, rauaiöl n+ñjöl g+, mani an+ñbu dap y+ñp ñ+nimim,’ a g+ñab. 26 An+ñg hagö, b+ an+ñbu pen, kugom y+ñmõm, kinj u n+ñp hagnab, ‘Ne y+ñp mög n+ñjmon, abad m+ñdaimõn; nan ad+ñj ne an+ñb gau magõñhalö nabõñ ralnabin,’ a g+ñab. 27 Hagö, kinj u n+ñp mög n+ñjõm, nan nabõñ n+ñpe u, arö g+ñmõn aru, a g+ñab.

28 “An+ñg göm arö gö n+ñjöl g+, b+ wög g+ñ ñeb an+ñbu n+ñpe pen amõm n+ñjñab, b+ n+ñpe aip wög g+ñm+ñdil b+ ap m+ñdeinab. N+ñp n+ñjõm, uñam ud s+ñs löm hagnab, ‘Nõp mani ilõñ añ+ñ ap ñ+nõ u, nabõñ ral!’ a g+ñab. 29 Hagö, b+ n+ñpe aip wög g+ñm+ñdil an+ñbu kugom y+ñmõm manö neb neb g+ñ hagõm hagnab, ‘Ne y+ñp mög n+ñjmon, abad m+ñdaimõn; nan nabõñ ne an+ñbu magõñhalö nabõñ ralnabin,’ a g+ñab. 30 Hagö, b+ an+ñbu manö n+ñp u n+ñjagõm hagnab, ‘Nõp dam nag+ñ leinabin, nan nabõñ an+ñbu nabõñ ralmõn nõp me, hõñ arnabõn,’ a göm, n+ñp dam nag+ñ linab. 31 An+ñg gö, b+ n+ñpe aip wög g+ñm+ñdal gau, kalip hibur najj gö, amõm kinj u n+ñp manö an+ñbu magõñhalö hag ñ+naböl. 32 Hag ñ+lö, b+ kub u, b+ n+ñpe an+ñbu n+ñp w+ñ alö aueinab hagnab, ‘Ne wög g+ñ ñeb b+ najj yab+ñ. Ne y+ñp m+ñõñ gajan, nõp mög n+ñjem, nan nabõñ yad nõp m+ñdöp u arö g+ñpin. 33 Ne pen n+ñhõn g+ñ+ñg, b+ ne aip wög g+ñpil u n+ñp u rö nõp mög n+ñjmon, arö gagan?’ ö g+ñab. 34 B+ an+ñbu b+ n+ñpe aip wög g+ñm+ñdil u n+ñp mög n+ñjagñab u me, b+ kub an+ñbu kal juõm,

* 18:10: Hib 1:14 * 18:11: Luk 19:10 * 18:15: Luk 17:3; Gal 6:1 * 18:16: Dud 19:15; Jon 8:17 * 18:18: Mad 16:19; Jon 20:23 * 18:19: Mak 11:24; Jon 15:7 * 18:22: Luk 17:4

wög gı ñeb bı anıbu nıp dam nagı lep ka abadep bı gau ñom hagnab, 'Nıp nagı lö, ilön gö nıñöl gı mıdöm, nan naböñ yıp u naböñ magöñhalö ralöm nöp höñ arnab,' a gınab. * ³⁵ Kale añ mam rımnab kalıp u rö nöp geinabim, Bapi yad kumi kabö adö lañ au meidöp u, kalöp pen u rö nöp gınab. Anıb u, nañın namam kale gau kalöp gı najj geinaböl u, kalıp mög nıñmim, mıdmagö lımim, arö gımim," a ga. *

19

Bı nıbi udnıg, böñ nöp udnab; hainö nıp hag yuagnab

(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

¹ Jisas manö anıbu hag pıs göm, ram mınöñ Galılı arö göm, ram mınöñ Judia, ñıg Jodan böñ lödañ adö ara. ² Areia, nıbi bı iru yabıl nıp hain geila nıñöm nıbi bı nan ga gau gö kamıñ la.

³ Pen bı Perisi gau, Jisas nıp hag nıñno, manö najj rımnab hagnım, a göm, apöm hagla, "God Mosıs nıp hag ña lo manö u, nıbi ap nan pro ap gı najj gınab u, bı nıpe nıp hag yunıg, hag yunab aka wasöñ Ne nıñhön gası nıñban?" ö gıla.

⁴ Hageila, Jisas haga, "God Manö kalı klıñ rıkla u kale angö lı nıñagpım arñ Ram mınöñ hadame dagol gı la ñın u, bı ap, nıbi ap, gı la. * ⁵ God haga, 'Adö anıbu me, bı gau nıme nap aip mıdöm, nıbi udöl gı, nıme nap arö göm, kale ber mıhau jım ñöl han mıdlö hañ romanı añı yabıl lınab,' a ga. * ⁶ Anıb u me, God hagö hañ romanı kale mıhöp wasö; uri jım ñöl añı lınab anıbu, bı ap apöm, kalıp hag ud asık ke ke lagnab wasö," ga.

⁷ Jisas anıg hageia, bı Perisi gau nıp hagla, "Pen nıñhön gınıg Mosıs manö ap kalı klıñ rıköm haga, 'Nıbi hag yunıg, nıbi l böñ nöp arö gabin, a gımim, köp ap kalı klıñ rık ñımim, hag yumim,' a ga?" ö gıla. *

⁸ Hageila, Jisas haga, "Kale nıbi bı manö nıñ udagpım u me, Mosıs anıg haga. Pen God nıbi bı hadame gau gı la ñın u, anıg gagmıdal. ⁹ Pen yad kalöp hagabin, bı an, nıbin u bı ap aip ud gılö wasö, yıharıñ nöp hag yuöm, nıbi hain nıbö udnab u, nıbi si udnab nıñöm God nıñö najj yabıl gınab; nıpe nıbi si udep bı me u," a ga. *

¹⁰ Jisas anıg hagö, bı nıpe gau hagla, "Bı gau nıbi kale yıharıñ hag yuagnaböl u, bı praj mıdöm nıbi udagöl u aij," a gıla.

¹¹ Hageila, Jisas haga, "Bı magöñhalö yıharıñ mıdaiöl rö lagöp. God bı yıharıñ mıdaiöl, a göm, hag la gau nöp, yıharıñ

mıdaiöl rö löp. ¹² Bı rımnab, kale wala lagö yag daubal gau, nıbi udagpal. Bı rımnab, bı rımnab wala kalıp rıb gı dö gıpal gau, nıbi udagpal. Pen bı rımnab, God nıbi bı udöm kumi kabö adö lañ au abad mıdeinab wög u gun, a göm, nıbi udagpal. Kale bı praj mıdun, a gımim, bı praj mıdeinabim u aij," a ga.

Jisas ñımagö ara nıpe u ñı pai pro nabıc cög adö lañ la

(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Nıbi bı gau, "Jisas ñımagö ñı pai hon nabıc cög adö lañ löm, God nıp sabe gan," a göm dauela, pen bı nıpe gau kalıp nıñ ij halö löm hag gıla. ¹⁴ Anıg gılö, Jisas pen ñı pai anıb gau wıñ alö aueila nıñöl gı, bı nıpe gau kalıp haga, "Nıñhön gınıg kalıp anıg hag gıpımıñ ñı pai pro anıb gau arö gıpe yıp aulan. God nıbi bı udöm, kumi kabö adö lañ au abad mıdeinab u, ñı pai pro anıb gau rö," a ga. * ¹⁵ Anıg hagöm, God ñı pai pro anıb gau kalıp pıg mıdeian, a göm, Jisas ñımagö ara nıpe u ñı pai pro nabıc cög adö lañ löm, ram mınöñ mıgan ap ara.

Bı ap nan nıpe iru nöp mıdeia

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Bı ap Jisas mıdeia au apöm haga, "Manö hag ñeb bı. Yad nan nıñhön aij u gem, pör mıdep u udnam?" ö ga.

¹⁷ Hageia, Jisas haga, "Yıp nıñhön gınıg, nan aij mai, a gımön, hag nıñabön? God añı me Bı aij. Pen pör pör mıdeinam, a gımön u, lo manö hagöm kalı klıñ rıkla gau nıñmön hagöp rö gımön," a ga. *

¹⁸ Hageia, haga, "Lo adö mai rö hagabön?" ö ga. Hageia, Jisas haga, "Wip al pak gagmön; nıbi si bı si gagmön; nan si udagmön; manö kub hagnaböl u, manö pıral hagagmön; * ¹⁹ name nap manö hagöl adö u nöp nıñmön hain gımön; ne ke mıdmagö lıban rö, nıbi bı rımnab kalıp mıdmagö lımön," a ga. *

²⁰ Anıg hageia, bı praj anıbu haga, "Lo manö gau magöñhalö nıñ hakpın. Pen yad nıñhön nan aij u gem, kamıñ pör mıdep u udnam?" ö ga.

²¹ Hageia, Jisas haga, "Mıd aij yabıl gınam, a gımön u, nan ne gau magöñhalö yumön, mani udmön, nıbi bı mög gep rö gau kalıp ñımön me, mıd aij gep ne u mıdeinab God ram mınöñ kumi kabö adö lañ au. Pen yad hagpın rö gımön, aumön, yad aip ajaiul," a ga.

²² Hagö, bı praj anıbu nan nıpe iru mıdeia rö, manö anıbu nıñöm, gası iru nıñöl gı ara.

* **18:34:** Mad 5:25-26 * **18:35:** Mad 6:15; Mak 11:25; Ep 4:32; Kol 3:13 * **19:4:** Jen 1:27; 5:2 * **19:5:** Jen 2:24; Ep 5:31 * **19:7:** Dud 24:1-4; Mad 5:31 * **19:9:** Mad 5:32; 1Ko 7:10-11 * **19:14:** Mad 18:2-3 * **19:17:** Lep 18:5; Luk 10:28 * **19:18:** Eks 20:12-16; Dud 5:16-20 * **19:19:** Eks 20:12-16; Lep 19:18

²³ Pen nıpe anıg göl arö nıñöl gı, Jısa bı nıpe gau kalıp haga, “Yad kalöp nıñö yabıtı hagabin, nıbi bı mani nan kale iru mıdeınab gau, God nıp uıtham gası nıñ udlö, kalıp udöm kumi kabö adö lañ au abad mıdeınab. ²⁴ Kaj kamel gau, kalı mauötı nagı yubal mıgan u arnıg arnaböl; pen nıbi bı nan iru mıdöp gau, God nıp uıtham gası nıñ udlö, kalıp udöm abad mıdeınab,” a ga.

²⁵ Jısa bı nıpe gau manö anıbu nıñöm, gası kub nıñöm hagla, “Pen bı aıj anıbu, God ud kumi kabö adö lañ au ud aragnab, a gıpan u, nıbi bı an rö ud arnab?” ö gıla.

²⁶ Hageıla, Jısa kalıp nıñöl gı haga, “Nıbi bı gau ke göl rö lagöp. God nöp me, nan nıñöm nıñöm gınıg, gınab,” a ga.

²⁷ Jısa anıg hageıla, Pıda haga, “Nöñ! Hon nan hon gau magöñhalö arö gun, ne aıp nöp cıg gun ajpun u, hon pen nan nıñöm udnabun?” ö ga.

²⁸ Hageıla, Jısa haga, “Yad kalöp nıñö hagabin, nın hain u yad mailö pıdöñ halö apem, nıbi bı magöñhalö abad mıdeınabin. Nın anıbu me, kalöp bı yıp hain geınabım gau hagnö, Isrel nıbi bı ıt ke ke unbö mıgan lañ gau, kalıp abad mıdeınabım. * ²⁹ Nıbi bı yıp nıñ udöm, ram, nıñın nımam, nıme nap, nı paı, wög adıñ, nan nıñöm nıñöm gau arö gınaböl gau, God kalıp hauı gagnab; nan anıb gau rö kalıp pen iru yabıtı ñöm, pör mıdep kalıp nınab. ³⁰ Pen nıbi bı urı nöd araböl gau, hainö iru nöp jöl adö yabıtı gau mıdeınaböl. Pen nıbi bı urı jöl adö yabıtı au mıdpal gau, hainö iru nöp nöd am mıdeınaböl. *

20

Nıbi bı nagı wain wög gıpal gau, manö hod rıköm haga

¹ Jısa anıg hagöm haga, “God nıbi bı udöm abad mıdeınab u, aıud adö i rö mıdöp. Bı wain wög nap nıbö ap, bı rımnap am daunö, wög yıp u gılañ, a göm, ram gısön rıka magö u uraköm, am bı rımnap ulhai nıñöm. ² kalöp mani silpa magö añı añı raunabin, a göm, kalıp aıp manö hag adö añı löm, hag yuö, am wain wög nıpe u wög geıla. ³ Pen sıdö yöp anı au ap ranab magö u, am maker au amöm nıña, bı rımnap yıharıñ mıdeıla. ⁴ Kalıp nıñöm haga, ‘Kale u rö nöp am wög yad u geınabım, yad kalöp mani kabö rö raunabin,’ a ga. ⁵ Hagö, am wög nıpe u geıla. Pen sıdö anı kub lañ magö u abe, sıdö gamıñ gab magö u abe, manö anıbu nöp hagöm, bı rımnap halö udö, wög nıpe u geıla. ⁶ Sıdö wad arnıg gab magö u, kuöyanı maker au

amöm nıña, bı rımnap halö ap mıdep nöp mıdeıla. Kalıp haga, ‘Kale nıñöm gınıg nın i wög gıgmım, yıharıñ yabıtı mıdpım?’ ö ga. ⁷ Hageıla, nıp hagla, ‘Bı ap hanıp wög ap ñagöp,’ a gıla. Hageıla, kalıp haga, ‘Kale u rö nöp am wain wög yad u gıgmım,’ a gö, am wög geıla. ⁸ Duga magö u, wain wög nap u, bı abad mıdep nıpe u nıp haga, ‘Ne ammön, bı wög yıp gaböl gau kalıp hagö, aulö, bı hainö hagnö aubal gau, mani kalıp u nöd nıñöm; bı nöd hagnö aubal gau, mani kalıp u hainö nıñöm,’ a ga. *

⁹ “Hagö, bı abad mıdep u, bı anıb gau kalıp wıñ alö aueıla, bı sıdö wad arö nıñöl gı, ap wög gıla gau, ap mani kale u nöd udla. ¹⁰ Pen kale anıg göl udlö nıñöl gı, bı nöd hagö, ap wög gıla gau, hag nıñla e, ‘Hon mani kub u udnabun,’ a gıla u, pen hainö udöl gı nıñla, kale mani añı anıbu nöp udla. ¹¹ Udöm, adıñ bı wain wög nap nıbö u aıp pen pen hagöm hagla, ¹² ‘Hon nıñöm gınıg, bı hain aubal gau mani udpal añı u rö nöp udpun? Hon hıñm halö urakun, sıdö kal nıñö nıñöl gı, wög gıno gıno iru göp u, pen bı ap pro magö ap wög gajal mani nıñban rö nöp hanıp nıñban!’ a gıla. ¹³ Hageıla, bı wög naböñ nap nıbö u nıñöm, bı kale ap nıp haga, ‘Mam, nöñ! Nöp gı naij gıppın. Nöp mani nıñabin a gıpın rö nıñbin. ¹⁴⁻¹⁵ Bı hain aubal gau, bı nöd aubal gau aıp adıp adıp nıñıg, nıñabin. U nan yad. Anıb u, bı rımnap ai gınıg göm wasö gınabölñ Kalıp halöwafö nıñbin u, ne ai gınıg gıñmön mulu lugöñı Manı nıñbin u ud ram ne arul!’ a ga.

¹⁶ Jısa aıud anıbu hagöm, haga, “Nıbi bı hain mıdpal gau, nöd mıdeınaböl; nıbi bı nöd mıdpal gau, hain mıdeınaböl,” a ga. *

Jısa kuöyanı haga, yıp al pak lılö umem uraknabin, a ga

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Jısa Jerusalem amöl gı, adan anı au, bı nıpe unbö mıgan lañ kalıp dam goı gau amöm, ke mıdaila nıñöl gı kalıp haga, ¹⁸ “Kale nıñım! Hon Jerusalem arno, Bı Nı nıpe nıp mumug göm, nıp dam God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, lo manö hag ñeb bı gau abe, nımagö adö kalıp u leınaböl, kale nıp manö kub hagöm hagnaböl, ‘Bı i nıp al pak lep,’ a gınaböl. * ¹⁹ Anıg hagöm, Juda bı wasö gau kalıp ñeınaböl, nıp hag juöm, rapın paköm, dam mab ba lañ al pak lılö umnab. Nın mıñöp mıdöm, nın mıñau nıganı u kauyanı uraknab,” a ga.

Jems aıp Jon aıp bı kub mıdnıg gası nıñlö

(Mak 10:35-45)

* 19:28: Mad 25:31; Luk 22:30; Rep 3:21 * 19:30: Mad 20:16; Luk 13:30 * 20:8: Lep 19:13; Dud 24:15
 * 20:16: Mad 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30 * 20:18: Mad 16:21; 17:22-23

²⁰ Sebedi ñi n̄pe m̄hōp, n̄me ñi an̄b m̄hau ut̄ ḡ, Jisas m̄deia au ap̄ōm, ub̄ōr ȳihōj ḡōm haga, “Yad manō ap̄ m̄daj̄p̄ auabin,” a ga.

²¹ Hageia haga, “Manō an̄bu n̄hōn?” ̄o ga.

Hageia, haga, “Ȳip aij ḡnab u, hainō ne kiñ m̄dm̄ōn, n̄bi b̄i abad m̄deinab̄ōn ñiñ u, ñi yad m̄hau ba n̄p̄ au as̄i knabil,” a ga. *

²² An̄ig hageia, Jisas haga, “Manō ȳip hag n̄ñbil u, n̄ñ aij gagpil. Ñ̄ig as̄i yad ñ̄ññḡ gabin u, kale m̄hōj u r̄ō n̄p̄ ñ̄ññabil?” ̄o ga. Hageia hagl̄ō, “Yau! Ñ̄ññabil!” a ḡl̄ō. *

²³ Hagail̄ō haga, “N̄ñj̄ō hagabil. Ñ̄ig as̄i ñ̄ññḡ gabin u ñ̄ññabil. Pen b̄i an̄ ȳij̄ḡ b̄ōj lau, b̄i an̄ s̄idaḡō b̄ōj lau as̄i k m̄deinabil u, hagagnabin. Manō u manō yad was̄ō; Bapi manō n̄pe. N̄bi b̄i n̄pe ke hag l̄ōp gau an̄b r̄ō m̄deinabil,” a ga.

²⁴ B̄i n̄pe an̄b m̄hau manō an̄bu an̄ig hagail̄ō, b̄i n̄pe unb̄ō s̄iduj̄ lañ manō u n̄ñl̄ō, mulu luḡō, mamil m̄hau kal̄ip manō hag ḡl̄a. ²⁵ Jisas pen b̄i n̄pe gau kal̄ip maḡōñhal̄ō haḡō aueila haga, “Kale n̄ñbim, Juda n̄bi b̄i was̄ō gau, kiñ kale kl̄ō ḡōm, abad m̄d̄pal; b̄i kub kale manō n̄hōn n̄hōn hagnab̄ōl u n̄ñj̄ōm, ana ud̄ōm, hain ḡnab̄ōl me. * ²⁶ Pen kale ḡipal r̄ō gagmim. B̄i an̄ b̄i kub m̄dainim u, b̄i pro r̄ō m̄d̄ōm, n̄bi b̄i r̄imnap kal̄ip w̄ōg ḡ ñeb̄ b̄i r̄ō m̄dainim. * ²⁷ B̄i an̄ b̄i kub yab̄l̄ m̄dainim u, b̄i pro ram̄ō gau r̄ō m̄d̄ōm, n̄bi b̄i r̄imnap kal̄ip naḡi w̄ōg gep̄ b̄i r̄ō m̄dainim. ²⁸ B̄i Ñ̄i n̄pe u, n̄bi b̄i gau kale w̄ōg ȳip ḡl̄añ a ḡōm, auaga; w̄ōg kal̄ip ḡ ñ̄i damen, hainō nan si nan naj̄ ḡipal ad̄ō u haj̄i ḡi umn̄ō, kale kam̄ñ ar̄ōl, a ḡōm, aua,” a ga. *

Jisas b̄i amḡō we ga m̄hau ḡō, amḡō ñ̄iñ

n̄ñl̄ō (Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Pen Jisas daun kub Jeriko ar̄ō ḡōm ar̄ō n̄ñj̄ōl ḡi, n̄bi b̄i iru n̄p̄ n̄p̄ hain ḡl̄a. ³⁰ B̄i amḡō we m̄hau adan ḡōl au as̄i k m̄dl̄ō n̄ñj̄ōl ḡi, “Jisas auab,” a ḡl̄ō n̄ñmil, meg m̄igan dap ranmil hagl̄ō, “Depid Ñ̄i n̄pe, hal̄ip m̄ōg n̄ñm̄ōn!” a ḡl̄ō.

³¹ Hagail̄ō, n̄bi b̄i gau kal̄ip m̄hōj n̄ñ ij hal̄ō haḡōm hagla, “Manō hauť gagmil!” a ḡl̄a. An̄ig hagla u pen, manō kal̄ip u udaḡōm, meg maḡō rap̄in dap ranmil hagl̄ō, “Depid Ñ̄i n̄pe, hal̄ip m̄ōg n̄ñm̄ōn!” a ḡl̄ō. ³² An̄ig hagail̄ō, Jisas p̄d̄ōj ḡōm, kal̄ip m̄hōj w̄iñ al̄ōm haga, “Hal̄ip n̄hōn gan, a ḡimil, ȳip w̄iñ alabil?” ̄o ga.

* 20:21: Mad 19:28; Luk 22:30

* 20:22: Mad 26:39; Jon 18:11

* 20:25: Luk 22:25-26

* 20:26: Mad 23:11;

Mak 9:35

* 20:28: Luk 22:27; P̄lp 2:7

* 21:5: Sek 9:9

* 21:9: Sam 118:25-26

³³ Hageia hagl̄ō, “B̄i Kub, hal̄ip amḡō we ḡōp u ḡō ñ̄iñ n̄ñull!” a ḡl̄ō. ³⁴ Hagail̄ō, Jisas kal̄ip m̄hōj m̄ōg n̄ñj̄ōm, amḡō kal̄ip u ud n̄ñj̄ō, ȳōp maḡō u n̄p̄ amḡō ñ̄iñ n̄ñl̄ō, n̄pe ar̄ō n̄ñj̄ōl ḡi, hain ḡl̄ō.

21

Jisas Kiñ r̄ō Jerusalem ara

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Jisas b̄i n̄pe gau aip Jerusalem s̄ōs̄ōl ḡōm, ram m̄ñōj pro Bedpagi, Olip Dum s̄ōl amjakla. Amjak̄ōm, b̄i n̄pe m̄hōj hag yūōm haga, ² “Kale m̄hōj ram r̄iñḡ agl̄ō n̄ō l̄ōdan ammil n̄ññabil, kaj donki n̄me pi am̄l̄ m̄hau naḡi ad̄i k l̄nab̄ōl m̄deinabil. N̄ñmil, naḡi u hub̄i kmil pan̄id daumil. ³ Pen n̄bi b̄i ap̄ ap̄ōm, n̄hōn ḡin̄ḡ kaj donki hon u hub̄i k ud arabil a gain̄m u, pen hagnil, ‘B̄i Kub u w̄ōg m̄d̄ō, hagaj̄p̄ udn̄ḡ aubul,’ a ḡimil, ȳñ̄d̄ yau a gain̄ab, daunabil,” a ga. ⁴ Pen kal̄ip m̄hōj hag yūō arl̄ō an̄bu, b̄i God manō hagep ap̄ ḡnab̄ōl, a ḡōm, kal̄i kl̄iñ r̄i ka r̄ō n̄p̄ ga. N̄pe haga, ⁵ “Jerusalem n̄bi b̄i kal̄ip ḡagmim, ‘Kiñ kale b̄i hain u, kaj donki ad̄ō u as̄i k̄ōm, kal̄ōp auab.

N̄pe kaj donki pi ad̄ō u as̄i k̄ōm auab,’ a ḡimim,” a ga. *

⁶ Pen Jisas b̄i n̄pe hag yūō arl̄ō an̄b m̄hau, haga haga r̄ō, ⁷ kaj donki n̄me abe, pi marep abe pan̄id dauail̄ō, b̄i n̄pe gau wah̄ij m̄l̄ō ud jūōm, kaj donki ad̄ō lañ laila, Jisas ad̄ō au as̄i ka. ⁸ N̄bi b̄i iru n̄p̄, B̄i Kub auab, a ḡōm, wah̄ij m̄l̄ō kale ad̄ō lañ rol l̄m̄dal gau ud jūōm, adan maj̄ō au l̄l̄a. R̄imnap am k̄ōp uñ̄, man uñ̄an gau r̄iñ d̄ō ḡi dap̄ōm adan maj̄ō au l̄l̄a. ⁹ N̄bi b̄i gau Jisas n̄p̄ b̄i ḡi ḡigab̄ō ḡōl am̄ōl ḡi meg maḡō dap ran̄ōm hagla, “N̄ñjim! Depid r̄i k̄ō, r̄i k̄ dam̄ōm r̄i k̄ōp u, aūōp i.

N̄p̄ aij a gabun!

B̄i Kub n̄p̄ yūō aūōp b̄i an̄bi me,

n̄p̄ aij a gabun!” a ḡl̄a. *

¹⁰ Jisas Jerusalem amjak̄ō n̄ñj̄ōl ḡi, n̄bi b̄i gau maḡōñhal̄ō hag am̄l̄ ap̄l̄ ḡōm hagla, “B̄i an̄bu an?” ̄o ḡl̄a. ¹¹ Hageila, n̄bi b̄i Jisas aip aula gau hagla, “B̄i i me Jisas, b̄i God manō hagep Nasared, ram m̄ñōj Galili n̄b̄ō u,” a ḡl̄a.

Jisas n̄bi b̄i God sabe gep̄ ram nan s̄i kim geila gau kal̄ip r̄i d̄i k̄ ḡi h̄ōj yan̄ yua

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Jisas God sabe gep̄ ram raul yan̄ am̄ōm n̄ñ̄a, n̄bi b̄i gau nan s̄i kim ḡi m̄deila.

Nıpe nıñöm, kalıp magörjhalö rıdık yuöm, abañ bad mani löm, pen pen yımjik gaila gau ud ado göm, bı yaur sıkim göm, mab po adö asık mıdeila gau, ud ado ga. ¹³ Anıg göm kalıp hag göm haga, “God Manö kalı kılñ rıkla u, God haga,

‘Ram yad u yıp sabe gep ram, pen kale gıppim u,

bı nan si udep ram ap rö löp,’ a ga,” a ga. *

¹⁴ Pen Jisas nıpe God sabe gep ram raul mıgan anıbu mıdö nıñöl gı, nıbi bı amgö we ga rımnab, nıbi bı ma naij ga rımnab aueıla, kalıp gö kamıñ la. ¹⁵ Nıpe nan gagep rö gö, ñı pai pro gau wıñ alöl gı hagla, “Nöp aij a gabun! Depid ñı nıpe! Use!” gıla. Pen kale anıg geila, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe nıñöl, kalıp mulu yabı luga. ¹⁶ Mulu lugö hagla, “Nöp hagaböl u nıñabön?” ö gıla. Hageıla, Jisas kalıp haga, “Yau! Hagaböl u nıñabin u pen kale manö rımnab kalı kılñ rıköm hagla, ‘God, ne gınabön nıñöm ñı pai pro ñı painañ gau hib ne haglö adö arnab,’ a gıla. Kale manö kalı kılñ rıkla anıbu, amgö lı nıñagim ar?” a ga. *

¹⁷ Anıg hagöm, kalıp arö göm, am ram rıñıg ağıö Bedani hana.

*Jisas hagö, mab kia u mıñep ga
(Mak 11:12-14,20-24)*

¹⁸ Ruö Jisas ado gı Jerusalem aramöm adan an gau arö, nıp kıyö lö, ¹⁹ adan majö goł au nıña, mab kia ur ap mıdeila. İ au amöm nıña, magö ñıñeb pıłaga; uñañ au nöp mıdeila. Anıg gö Jisas haga, “Ne hainö magö ap pıłagnabön!” a ga. Anıg hagö nıñöl gı, magö anıbu nöp kia mab ur u mıñep ga. ²⁰ Anıg gö, bı nıpe gau nıñöm, aıö göm hagla, “Aige göm mab anıbi yıñıd mıñep göp?” ö gıla. ²¹ Hageıla, Jisas kalıp haga, “Yad kalöp nıñö hagabin, hon hagno God u rö nöp gınab, a gımim, gası mıñöp wasö, gası añı nöp nıñnabım u, gınab. Pen mab kia mıñep ga u nöp wasö; dum ilö anıbi lıñı gı ñıg kub añ au aru, a gınabım u, arnab. *

²² “Pen kale God nıp nıñ u mıdmim, nıp hag nıñnabım u, hagnabım rö nöp gınab,” a ga. *

*Jisas nıp hagla, “Nöp an hagö anıg hag ajabön?” ö gıla
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)*

²³ Jisas God sabe gep ram u amöm, nıbi bı gau kalıp manö hag ñö nıñöl gı, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı manö ud asıñep gau abe apöm nıp hagla, “Nöp an ne

anıg gımön, a göp, nıñmön anıg gı ajabön?” ö gıla.

²⁴ Hageıla, Jisas pen haga, “Yad kalöp manö ap hag nıñnö, yıp hag ñıbe, yad pen an hagö wög gıpin u, kalöp hag nıñnabın. ²⁵ Jon nıbi bı gau kalıp ñıg pak ña u, nıpe ke gası nıñöm aua aka God hagö, apöm anıg ga?” ö ga. Jisas anıg hagö, kale ke hag nıñ hag nıñ göm hagla, “Hon, ‘God yuö apöm ga,’ a geinabun u, hanıp hagnab, ‘Anıb u, Jon hagöp u nıñön gıñıg nıñ udagpım?’ ö gınab. ²⁶ Pen, ‘Jon gası nıpe ke nıñöm apöm ga,’ a geinabun u, nıbi bı gau hanıp kal gınaböl. Gası kale u, Jon nıpe bı God manö hagep bı ap aua,” a gıla. * ²⁷ Anıg hagöm, Jisas nıp hagla, “Hon nıñagpun,” a gıla. Hageıla, Jisas kalıp haga, “Kale yıp hag ñagpım rö, yad pen an hagö yad apem gabın u, kalöp u rö nöp hag ñagnabın,” a ga.

*Jisas bı madöl mıñau, manö hod rıköm
haga*

²⁸ Jisas anıg hagöm haga, “Pen kale nıñön gası nıñnabımıñ Bı ap ñı nıpe mıñöp mıdeinab. ñı nıpe nañı u nıp hagnab, ‘Ñı me! Mıñı wain wög u am wög gı,’ a gınab. ²⁹ Hagö, ñı nıpe hagnab, ‘Yade am gagnam,’ a göm, hainö pen gası adog nıñöm, am wain wög u geinab. ³⁰ Nap pen am ñı wañıg u nıp u rö nöp hag nıñö, hagnab, ‘Yau, gınam!’ a gınab u pen am gagnab. ³¹ Pen ñı anıb mıñau, an nap hagnab rö gınab?” ö ga. Hageıla, Juda bı kub anıb gau hagla, “Ñı nıpe nañı u nöp nap hagnab rö gınab,” a gıla. Hageıla, Jisas haga, “Yad kalöp nıñö hagabin, kale yıñarın mıdpe nıñöl gı, bı dakıs udpal bı gau abe, bı si udep nıbi gau abe, God nıbi bı udöm kumi kabö adö lañ au abad mıdeinab ram mıñnög u, kalöp abhak löm arnaböl. ³² Jon bı ñıg pak ñeb u, kale nıñön nıñön gıpe God nıp aij gınab u, kalöp hag ña, pen manö nıpe u udagpe. Bı dakıs udöm mani pıral rımnab halö udpal gau abe, bı si udep nıbi gau abe, kale Jon manö haga adö anıbu nıñöm, udla. Udla anıbu kale hadö nıñbe, pen kale ke, Jon manö u udmim, nan si nan naij gıpım u, nıñön gıñıg anıg gıpun a gımim, arö gagpe,” a ga. *

*Bı naij wain wög abadpal, manö hod
rıköm haga*

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Jisas haga, “Mıñı manö hod rıkem ap halö hagnıg gabın i nıñım. Bı wög adın nap nıbö ap nagı wain wög u gı yımöm, waryö göm, nagı wain magö pak hib jakep mıgan ap geinab. Gı löm, nagı wain magö ap si ñıñnaböl u, nıñ mıdaıun,

* 21:13: Ais 56:7; Jer 7:11 * 21:16: Sam 8:2 * 21:21: Mad 17:20; Luk 17:6; 1Ko 13:2; Jon 14:12 * 21:22:

Mad 7:7-11; 18:19 * 21:26: Mad 14:5 * 21:32: Luk 3:12; 7:29-30

a göm, ram mälö kub ap göm, bî rîmnap kalîp hagnab, 'Kale nagî wög yîp u abad mîdaimim, hainö pîlöm po gö, yîp rîmnap, kale rîmnap udmim,' a göm, ram mînönj mälö yabîl gau arnab. * ³⁴ Nagî wain magö u po gö nîñöl gî, bî nîpe gau kalîp hagnab, 'Wain wög yad gau ammin, bî wög abad mîdpal gau hagnab, nagî wain magö yîp rîmnap dauim,' a gî nab. ³⁵ Kale wain wög gau amjaklö, bî wain wög gî mîdeinabol gau uraköm, bî ap nîp gabi paknabol, bî ap nîp böñ nöp al pak lîlö umnab, bî ap nîp kabö ju paknabol. ³⁶ Anîg gîlö, bî nagî wain wög nap nîbö anîbu, bî nîpe rapîñ bad ap pen hag yunab. Hag yuö, areinabol, bî nagî wain wög geinabol gau, kalîp u rö nöp gî naböl. ³⁷ Anîg gîlö, bî wain wög nap nîbö u hagnab, 'Nî yad u yunö me, manö nîp u nîñabol,' a göm, hag yuö arnab. ³⁸ Nî nîpe u amjakö, bî wain wög gî mîdeinabol gau, nîp nîñöm, kale ke hagnabol, 'Bî wög nap nîbö nî nîpe u auab i. Nap hainö umeinab, nan wög gai i nî nîpe udnab. Anîb u, nîp al pak lîno umö, hainö nan wög gai i magöñhalö udnabun,' a gî naböl. * ³⁹ Anîg hagöm, nîp dam wög adîñ goî gau amöm, böñ nöp al pak lî naböl. *

⁴⁰ "Anîg geinabol u, hainö bî nagî wain wög adîñ nap nîbö u apöm, kalîp nîhön nîhön gîñîg gab?" ö ga.

⁴¹ Hageia hagla, "Bî najî gî naböl anîb gau kalîp geinab, ilön kub yabîl udöm umnabol; hainö pen nîbi bî rîmnap halö udöm, kalîp nagî wain wög u lî nab, wög anîbu gî naböl. Nagî wain magö po gî nab nîñ u, nîp rîk dam nî naböl," a gî la.

⁴² Hageila, Jisas haga, "God Manö kalî kliñ rîkla u nîñagpim rö löp. Kale kalî kliñ rîköm hagla,

'Bî ram gep gau, kale kabö ram gîñîg göm, kabö ap udöm hagla, "Kabö i kabö najî göp gö arö gun," a gî la.

Pen Bî Kub nîpe geia nîñöm

kabö anîbu nöp ram nîpe au kabö aij ke yabîl mîdöp.

Bî Kub nîpe anîg gaia,

hon nîñun aiö yabîl gabun,' a gî la. *

⁴³ "Kabö aij udagpim anîbu, God kalöp Juda kai arö göm, nîbi bî ke gau nîbö, nan nîp ñeb nî naböl gau, kalîp udöm abad mîdeinab. ⁴⁴ Nîbi bî kabö adö anîbu ap lug paknabol gau, kalîp rapîñ nöp paknab; pen kabö anîbu ju lugöm, nîbi bî pak rîbîknab gau, böñ nöp pa jö ma jö gî arnab," a ga.

⁴⁵ Bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî Perisi gau abe, Jisas manö hod rîköm haga anîbu, kalîp nöp haga u nîñöm, ⁴⁶ nîp nagî lun, a göm, gasî nîñla u pen nîbi

bî gau, Jisas nîp bî God manö hagep a gî la u me, hanîp kal hagnabol, a göm, nîp nan ap göl rö laga.

22

Bî nîbi udöm nan kub nîñbal

(Luk 14:15-24)

¹ Jisas kauyan manö hod rîköm haga, ² "God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, aiud adö i rö:

"Bî kinj ap nî nîpe u nîbi udnîg gö, nan kub nîñîg, nan magö dap magum gî naböl. ³ Anîg göm, bî nîpe rîmnap hag yuöm hagnab, 'Nîbi bî hag lînö gau am hagpe aulö, nan kub nîñun,' a gî nab. Anîg hagö, kale am nîbi bî anîb gau kalîp hagnabol u pen kale arö gî naböl. ⁴ Anîg gîlö, bî nîpe rîmnap pen kauyan hag yuöm hagnab, 'Kale am nîbi bî anîb gau kalîp hagnab, "Kinj u, kaj kau kub rîmnap, kaj kau pi marep rîmnap pak lauöm, nan gau magöñhalö gî jîñ göm, 'Auöl,' a göp," a gî mim,' a gî nab. ⁵ Anîg hagö, kale am hagnabol u pen manö kalîp u ud yunabol. Rîmnap nan wög kale gau arnabol; rîmnap mani wög kale gau geinabol; ⁶ pen rîmnap, kinj bî nîpe gau gî najî göm, al pak lîlö umnabol. *

⁷ "Anîg gîlö, kinj anîbu nîñö, hibur nîp u najî gö, ami bî nîpe gau hag yuö, am nîbi bî bî nîpe al pak lî naböl anîb gau kalîp magöñhalö al pak hak löm, daun kub kale u lau ju yulö arnab. ⁸ Pen bî nîp wög gî ñeb gau kalîp hagnab, 'Nan magö nan gau hadö magum gî pun, pen nîbi bî nöd wîñ alnö gau auöl rö lagöp. ⁹ Anîb u, kale adan ramö gau ammin, nîbi bî nîñim gau, kalîp magöñhalö, "Aube nan kub nîñun," a gî mim, hañöwañö ut gî daube, nan kub nîñun,' a gî nab. ¹⁰ Anîg hagö, bî nîpe gau am adan ramö ramö gau amöm, nîbi bî aij gau, nîbi bî najî gau kalîp magöñhalö, 'Aube nan kub nîñun,' a göm hañöwañö ut gî dapöm, bî nîbi udöm nan kub nîñnabol ram raul anîbu amöm, sîsî göl mîdeinab.

¹¹ "Kinj anîbu pen, nîbi bî aubal gau nîñîñ a göm, ram raul yan amöm nîñnab, bî ap, nan nîñîñ waiñ lîbal u löm wasö, yîharîñ nöp mîdeinab. ¹² Anîg göm, nîp hagnab, 'Bî me! Nîhön gîñîg, nîbi udöm nan nîñîñ waiñ lîbal u lîmön wasö, yîharîñ nöp auban?" ö gî nab. Hagö, bî anîbu pen manö ap hagageinab. ¹³ Pen kinj u bî nîpe gau kalîp hagnab, 'Bî i nîmağö ma nîp gau nagî lîmim, dam sîböñ göp an yan ud yube, nîbi bî anîb gau aip meg magö hau jö göl gî, mîñîñ magö göl gî mîdlañ,' a gî nab," a ga. *

* 21:33: Ais 5:1-2

* 21:38: Mad 27:18

* 21:39: Hib 13:12

* 21:42: Sam 118:22-23; Ro 9:33; 1Pi 2:6-8

* 22:6: Mad 21:35

* 22:13: Mad 8:12; 25:30; Luk 13:28

14 Jisas aiud anibu hag pis gom, kalip haga, "God nabi bi iru nop wain alnab, pen kalip magorjhalo udagnab. Nabi bi rimnap nop udnab," a ga.

"Gapman bi kub Sisa nip dakis neb aka waso?" gila

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Pen bi Perisi gau, Jisas nip mano nihon hagno, pen hago nangun, nip dam nagt lun, a gom, mano hag nung hag nung gom, * 16 bi kale ke rimnap, Herod bi nipe rimnap yulo, Jisas mdeia au amom hagla, "Mano hag neb bi. Ne bi mano nung yabi nop hagabon. Bi rimnap nungmon pinung gagpan. God hagog ro nop nungmon, nabi bi hag nabon. 17 Anib u, ne gasi nihon nungban? Hon Isrel nabi bi, Sisa bi kub daun kub Rom nihö u, nip dakis neb aka nagep waso?" gila. 18 Hageila, Jisas gasi naj kale nungom haga, "Yip nihon gung neb neb gol g apim, anig gol hag nungabim? 19 Kale dakis nibal kabö magö ap nibe, nungin!" a ga. Hagö, nip kabö magö ap dap neila. 20 Jisas kabö magö anibu nungom kalip haga, "Kabö magö i, bi nabic cog i, an nabic cog midong Hib u, an hib midop?" o ga. 21 Hageila hagla, "U bi kub Sisa," a gila. Hageila, Jisas kalip haga, "Anib u, Sisa nan nipe mdainim, Sisa nip nimim. God nan nipe mdainim, God nip nimim!" a ga. * 22 Anig hagö, kale gasi iru nungom, nip arö gom arla.

Umom kauyan uraknabol aka gom, Jisas nip hag nungla

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 Nin anibu nop, Sadyusi bi rimnap Jisas mdeia au aula. Sadyusi nabi bi anib gau hagdald, nabi bi umom kauyan uraknabol, a gimidal. * 24 Kale Jisas mdeia au apom hagla, "Mano hag neb bi. MosiS haga, 'Bi ap nabi udöm, ni pai yag dapom waso, yiharung umeinab, nimum nipe u, nabi anibu udöm, ni pai nipe gau, a gom, yag daunim,' a ga. *

25 Anib u, bi il halö unbö mudun jing u mdeinabol. Nimum nañi u nabi udöm, ni pai yag dapom waso yiharung umnab. Anig gö, nimum yigwö ang nihö u pen nabi anibu nop udnab. 26 Nimum yigwö ang nihö u pen nabi anibu udöm, u ro nop ni pai yag dapom waso, yiharung umnab. Anib u, nimum yigwö nigan nihö u nabi anibu udöm, u ro nop ni pai yag dapom waso, yiharung umnab. Anibu nop gi dam dam, nimum unbö mudun jing u, magorjhalö ni pai yag dapom waso, yiharung nop umnabol.

27 Pen nabi u, u ro nop umnab. 28 Nimum

gau kale magorjhalö nabi anibu udla. Anib u, nabi bi umbal gau uraknabol nin u, nabi anibu an udnab?" o gila.

29 Hageila, Jisas kalip pen haga, "Kale God Mano hagog u abe, God kiö midop u abe, nunggim u me, dui hagnim hagnim, 'Nabi bi gau umom uraknabol,' a gipim.

30 Nabi bi uraknabol nin u, nabi gau bi udagnabol, bi gau nabi udagnabol. Ejol kumi kabö adö lanj mdpal rö u mdeinabol.

31 Kale, 'Nabi bi umom uraknabol,' a gipim u, God Mano kal kiñ rikla rimnap nunggim ar? 32 God haga, 'Yad Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me yad mdpin,' a ga. Bi gau böng nop umblap u, God bi nöd umla anib gau kalip hagog, 'God kale yad mdpin,' a gaggöp. Bi umlö, rigöl gila anib gau kamung mdpal u me, kalip haga, 'God kale yad mdpin,' a ga. *

33 Jisas manö anibu hag nö, nabi bi mdeila gau nungom, aiö waiö gila.

Lo kub yabim u

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

34 Jisas manö anibu hag aij gö, Sadyusi bi gau manö ap pen hagal rö laga. Pen Perisi bi rimnap, Jisas anig ga u nungom Jisas mdeia au aula. 35 Bi kale lo manö nung aij ga ap, Jisas nihon rö hagnim, a gom haga, 36 "Mano hag neb bi. Lo manö u, manö adö mai manö kub yabim midop?" o ga.

37 Hageila, Jisas haga, "Gasi rimid ne u magorjhalö God lau adö arö, nip midmagö yabim limon. * 38 Manö kub nöd yabim me u. 39 Manö kub yigwö ang nihö u pen anigöl midop: ne ke midmagö lüban rö, nabi bi ke nihö gau abe midmagö limon. *

40 Manö mihau hagajin i, MosiS lo manö kal kiñ rikla manö u magorjhalö abe, God manö hagep bi gau kal kiñ rikla manö u magorjhalö abe, manö il kub yabim me manö anib mihau nop," a ga. *

Jisas hag nungla, "Mesaia a gipim u, nip bi an ni nipe a gimim nungbim?" o ga

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Perisi kai ap magum gom midlö nungöl gi, Jisas kalip manö ap hag nungom haga, 42 "Kale Mesaia u nip nihon gasi nungbim? Nip bi an ni nipe a gimim nungbim?" o ga.

Hageila hagla, "Depid ni nipe," a gila. *

43 Hageila, Jisas haga, "God Ana u Depid nip gasi nö nungöl gi, Depid nipe Mesaia u nip 'Bi Kub yad' a ga. Depid haga,

44 'Bi Kub manö hagog, Bi Kub yad u nip hagog,

"Ne nimagö yung yad lau adö midmön me,

* 22:15: Mak 3:6 * 22:21: Ro 13:7 * 22:23: Ap 23:8 * 22:24: Dud 25:5 * 22:32: Eks 3:6 Mad 8:11

* 22:37: Dud 6:5 * 22:39: Lep 19:18; Mad 7:12 * 22:40: Ro 13:10; Gal 5:14 * 22:42: Jon 7:42 * 22:44:

yad ginö, kaua! maua! ne gau

kalip ab lhi gi yunabön,” a göp, a ga. *
 45 Depid nap ilan nipe a gipim u pen Depid
 nip ‘Bi Kub yad’ a ga. Anib u, kale nihön
 gasi nihim?” ö ga. 46 Jisas manö nipe
 u hag aij gö, kale nip pen hagöl rö lagö
 me, piniig gi mideila nihöm hainö Jisas nip
 manö rimnap halö hag nihagla.

23

*Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi
 gau abe gipal rö gaggim, a ga*
 (Mak 12:38-39; Luk 11:43,46; 20:45-46)

1 Hainö ñin ap, Jisas bi nipe gau abe, nibi
 bi rimnap abe, kalip manö hagöm haga,
 2 “Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi
 gau abe, Mosi ka nipe u udöm, God lo
 manö Mosi hadame nöp kalik kiiñ rika rö
 hag ñibal. 3 Anib u, bi anib gau kale God
 lo manö nihön hagöl u nih udmim hain
 gimim; pen nagik kale göl adö u nihim,
 hain gaggim. God lo manö hag ñibal u
 pen kale ke manö anibu hain gaggal. *

4 Nan gau gimim, nan gau gaggim a gipal
 u, manö iru yabih nöp haggal. Kale haggal
 anibu, wadik marö kub yabih u rö, nibi
 bi gau kalip gam ñibal u, pen kalip mög
 nihöm, rimnap ud asik gaggal. 5 Nibi bi
 gau hanip nöp nihag, a göm, God Manö
 kalik kiiñ rika manö rimnap ud nable cög
 adö lan abe, ñimagö gau abe li ribiköm
 aipal. Hon God bi nipe me gau, a gilan,
 a göm, waij milö kub nagik adih halö aij
 gau rol gipal. * 6 Kale nan kub ñineb an
 u amöm aka Juda magum gep ram gau amöm,
 bi kub mab po asikpal adö u nöp asikpal.
 7 Gasik kale nihbal u, nibi bi iru midpal an
 gau arno, ‘Manö hag ñeb bi kub auabön e!’
 gilö, hanip aij ginab, a göm, nihbal.

8 “Pen kale mam il aini midpim rö, kalöp,
 ‘Hag ñeb bi kub yad,’ a göm hagagöl. Hag
 Ñeb Bi Kub kale aini ap nöp midöp. 9 Minoñ
 naböñ il i bi ap, ‘Bapi bi kub yad,’ a gimim
 hagagim. Nap kale aini ap nöp midöp ram
 minöñ kumi kabö adö lan au. 10 Kale u rö
 nöp, ‘Bi nabik bi kub yad,’ a göm hagagöl.
 Bi nabik bi kub kale aini ap nöp, Mesaia u
 nöp midöp. 11 Kale an au, nibi bi an nipe
 nibi bi kub rö midainim, nipe nibi bi wög
 gi ñeb rö midnab. * 12 Nibi bi hib kale ke
 haglö adö arnab gau, hib kale lugnab; pen
 nibi bi hib kale ke haglö adö aragnab gau,
 hainö hib kub yabih mideinab. *

*Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi
 gau abe, kale manö pir alöm gi naij gep bi*
 (Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52; 20:47)

13 “Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe,
 bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij
 gep bi. God kalöp gi naij ginab. Kale ke God
 nibi bi udöm kumi kabö adö lan au abad
 mideinab migan u aragmim, nibi bi arnik
 gipal gau kalip adan rikpim.

14 “Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe,
 bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij
 gep bi. God kalöp gi naij ginab. Kale nibi
 palpal ram halö si udmim. Anibu pen, nibi
 bi hanip nihöl, a gimim, God nip manö
 milö kub piral gau nöp haggim. Gipim
 anibu me, ilön kub yabih udnabim.

15 “Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe,
 bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi
 naij gep bi. God kalöp gi naij ginab. Nibi
 bi gau manö hanip u nihöm hain gilan,
 a gimim, ram minöñ milö gau uhai nih
 ajmim, rimnap nihim hag ñebe, kale ke
 Seden bi nipe midpim rö wasö, kale Seden
 nibi bi nipe yijig göl yabih linaböl.

16 “Nibi bi gau kalip God adan la u yam
 aij gipun, a gipim u, pen kale bi amög
 we u me, kale ke nihagpim! Anig gipim
 anibu, manö kub yabih midöp. Nibi bi gau
 kalip manö pir alimim haggim, ‘Hon, “God
 sabe gep ram midöp rö, nihö hagabun,” a
 ginabun u, hainö arö gun, a ginabun u, arö
 ginabun. Pen gol udöm, nan God sabe gep
 ram raul yan gila gau, hib anibu hagöl gi,
 “Nihö hagabun,” a ginabun u, hagnabun rö
 nöp ginabun me; arö gagnabun,’ a gipim.

* 17 Kale bi amög we, bi hau! Kale gasi
 nihön nihim: gol u nan yabih aka God sabe
 gep ram ut u nan yabih Nan yabih me, God
 sabe gep ram ut nipe u. Ram ut mideinab
 u, nan ram raul midöp abe ut mideinab
 me.

18 Manö ap u rö nöp, nibi bi gau kalip
 manö pir alimim haggim, ‘Hon, “God kabö
 bid nipe midöp rö nihö hagabun,” a
 ginabun u, manö nihö hagnabun u nan
 yiharih; hainö gasi ap nihun, arö gun, a
 ginabun u, arö ginabun. Pen, nan God
 kabö bid adö au God nip pak sabe gi ñibal
 gau, hib anibu hagöl gi, “Nihö hagabun,”
 a ginabun u, hainö gasi ke ap nihun ke
 gun rö lagnab; hagnabun rö nöp ginabun,’
 a gipim. 19 Kale bi gasi rimid lagöp gau,
 nan nihön u nan kubih Nan God nip pak
 sabe gi ñibal nan u, aka kabö bid adö au
 sabe gi ñibal un Nan yabih me, kabö bid u.
 Kabö bid adö au mideinab u me, nan anibu
 nan God nip ñeb rö linab. 20 Pen ‘Kabö
 bid midöp rö, nihö hagabun,’ a ginaböl
 u, bid adö anibu nan dap laumidal halö
 hagnaböl. 21 Pen ‘God sabe gep ram midöp
 rö, nihö hagabun,’ a ginaböl u, u God ram
 nipe nihöm God hib nipe halö hagnaböl.

* 23:3: Mal 2:7-8 * 23:5: Mad 6:1; Eks 13:9; Dud 6:8; Nab 15:38-39 * 23:11: Mad 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26

* 23:12: Pro 29:23; Luk 14:11; 18:14 * 23:16: Mad 15:14

22 'Kumi kabö adö laŋ mîdöp rö, nîŋö hagabun,' a gî naböl u, God sea kiŋ asîk mîdöp au nîŋöm sea kiŋ anîbu abe, God sea kiŋ anîbu asîk mîdöp u abe mîdöp rö, nîŋö hagabun a gî naböl. *

23 "Kale God lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî najj gep bî. God kalöp gî najj gî nab. Manö nîbi bî rîmnap kalîp haggim adö u kale ke gaggim. Kamöŋ asî, nan hałowalö wög adîŋ ranöb u nîŋbe, nan yabîl rô lö, wö ralbe, am sîduŋ laŋ arö, God nîp añî ap ñun, a gîmim, pör nan kale God nîp ñîbim. Nan pro pro anîbu rô pör anîg gîpim, pen nîhön gînîg manö îl yabîl u anîg gaggimŋ Nîbi bî gau kalîp najj gînîm nagî adö u gaggim; kabö rô gînîm adö u gîmim. Kalîp mög nîŋmim, ud aij gîmim. Gî nabun a gîmim, gîmim. * 24 Nîbi bî gau kalöp adan yamun, a gîpim, pen kale ke bî amgö we. Nan pro pro gau nîŋbe, nan yabîl rô löp, pen nan kub nan hib waiö mîdöp gau nîŋaggim.

25 "Kale God lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî najj gep bî. God kalöp gî najj gî nab. Pler kap kale gau rô, höŋ adö gau ñîg lî yu aij gîpim u, pen aŋ yaŋ nan si nan najj prî u ajman rauöm mîdöp. Hon nan iru udun, a gîmim, hañ romanŋ hon ke gî aij gun, a gîpim. * 26 Kale Perisi bî gau gasî rîmîd lagöp. Pler kap kale aŋ yaŋ ñîg lî yu aij gîbep, höŋ adö gau u rô nöp mîd aij gîböp.

27 "Kale God lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî najj gep bî. God kalöp gî najj gî nab. Wip kabö mîgan gau rîgöl göm, ajön pîl göm, ped rud mailö aij gö, nîbi bî gau nîŋlö, aij göp, pen mîgan aŋ yaŋ wip le hañŋ najj apöl gî mîdöp; kale unbö rô nöp mîdpim. * 28 Kale unbö rô nöp, höŋ adö hañ romanŋ nîŋbun u, kale bî aij rô löp u, pen kalöp aŋ yaŋ, manö piral gau abe, nan si nan najj gau abe, prî u ajman rauöm mîdöp. *

*God kalöp pen gî najj gî nab, a ga
(Luk 11:47-51)*

29 "Kale God lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî najj gep bî. God kalöp gî najj gî nab. Bî God manö hagep hadame nöp allö rîgöl gîla ulöm ka adö u rîb adîk gî aij göl gî haggim, 30 'Apîs bac bî gîla rô u, hon God manö hagep bî gau kalîp al pakagbnoŋ,' a gîpim. 31 Pen haggim anîbu, bî God manö hagep gau kalîp al pak lîmîdal îl u me, hon mîdpun, a gîmim, haggim. *

32 Anîb u, apîs bac bî gî najj gîla u rô, kale u rô nöp gî nabun, a gîmim u, u rô nöp gîmim! 33 Kale hainö ñî pai gai i. Hainö God nîbi bî manö kub hagöm, mab ke inab yaŋ yunab ñîn u, kale aigö gîmim pîñîŋ gî ke gau arnabimŋ Wasö yabîl. Adan kale ap mîdageinab. *

34 "Anîb u, yad kalöp hagabin, yad bî God manö hagep rîmnap, bî gasî kîd hîk nîŋeb rîmnap, bî manö hag ñeb rîmnap yunö, kalöp aueinaböl, rîmnap al pak lî nabim, rîmnap mab ba laŋ al pak lî nabim, rîmnap Juda magum gep ram rau mîgan kale u paknabim, rîmnap pîñîŋ gî arlö nîŋöl gî, ram mînön gau gau rîdîk gî yunabim. 35 Anîb u me, God nîbi bî kamîŋ aij nîpe gau, hadame nöp allö auöp i rô, manö marö u udnabim. Adam ñî nîpe, gî aij nöp gîmîdöp bî u, Ebol nîp nöd îl göm al pak löm, al dapöm, al dapöm, hainö Berekaia ñî nîpe Sekaraia nîp, God nîp sabe gep ram au danŋ, kabö ud gîla bîd au danŋ mîdö nîŋöl gî, nîp aŋ au al pak lîla. * 36 Yad kalöp nîŋö yabîl hagabin: nan gîpim anîbu, manö anîbu kalöp mîñî mîdpim gai i ado gî aunab.

*Jisas Jerusalem nîŋö, mög gö, mîtöŋ ga
(Luk 13:34-35)*

37 "Jerusalem nîbi bî, nîbi bî mög gep rô yad gai i. Bî God manö hagep God kalîp yua bî gau, ram mînön kalöp u aulö, kabö jumim pör nöp al pak lîbim. Yad kalöp kîtakîl nîme pi gau gîpal rô, dam auan mo yad gau lînam a gî lîbîm u pen yîp nîŋmim arö gîpim. 38 God nîpe God sabe gep ram kale u arîk ara; cög nöp mîdöp. * 39 Uri yîp nîŋagnabim; hainö, 'God bî hanîp a göm yua bî i, aij yabîl auab,' a gîmim, ñîn anîbu nöp, yad kauyaŋ nîŋnabim," a ga. *

24

*God sabe gep ram u ud waŋ gî naböl, a ga
(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)*

1 Jisas God sabe gep ram u arö göm, höŋ arö nîŋöl gî, bî nîpe gau nîp hagla, "God sabe gep ram aij gai i nöŋ!" a gîla.

2 Hageila, kalîp haga, "Kale nan anîb gau magöŋhalö nîŋmim hagabin u pen yad kalöp nîŋö yabîl hagabin, hainö ram i ud waŋ gî naböl u, kabö ap kabö ap adö u rô mîdageinab," a ga. *

*Hainö mîd aij gagnaböl
(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)*

3 Jisas am Olip Dum laŋ asîk mîdö nîŋöl gî, bî nîpe gau apöm, kalpe ke nöp ap Jisas

* 23:22: Ais 66:1; Mad 5:34 * 23:23: Lep 27:30; Mai 6:8 * 23:25: Mak 7:4 * 23:27: Ap 23:3 * 23:28: Luk 16:15 * 23:31: Ap 7:52 * 23:33: Mad 3:7; 12:34; Luk 3:7 * 23:35: Jen 4:8; 2Kr 24:20-21 * 23:38: 1Ki 9:7-8; Jer 22:5 * 23:39: Sam 118:26 * 24:2: Luk 19:44

nɪp agamɪj hag nɪŋɔm hagla, “God sabe gep ram ud wal gɪnabɔl a gɪpan u, maɪ mai rɔ anɪg gɪnabɔlɪj Hon nan nɪhɔn u gɔ nɪŋun, ne sɔl aunabɔn nɪŋɔm ram mɪnɔŋ nabɔŋ ɪl i ur gɪnab, a gun nɪŋnabun?” ɔ gɪla.

⁴ Hageila, Jɪsas haga, “Nɪŋ aɪj yabɪl gɪmim. Nɪbi bɪ rɪmnap kalɔp pɪral hagnabɔl. ⁵ Bɪ iru nɔp apɔm, nɪbi bɪ gau kalɪp pɪr alɔm, hɪb yad u udɔm hagnabɔl, ‘Yad nɔp Kraɪs u,’ a gɪnabɔl. Nɪbi bɪ iru nɔp manɔ pɪral kale u nɪj udnabɔl. ⁶ Sɔl au pen pen gɪlɔ, gu gɔ nɪŋnabim; pen mɪlɔ yabɪl gau pen pen gɪnabɔl u, manɔ u nɔp auɔ nɪŋnabim. Anɪg gɔ nɪŋmim, nɪn hain u aunɪg gab a gɪmim pɪnɪŋ gɪgmim. U yɪharɪŋ pen pen alnabɔl. Nɪn hain u hainɔ aunab. ⁷ Nɪbi bɪ mɪgan rɪmnap urakɔm, nɪbi bɪ mɪgan rɪmnap aɪp pen pen gɪnabɔl. Kɪj mɪgan rɪmnap urakɔm, kɪj mɪgan rɪmnap aɪp pen pen gɪnabɔl. Ram mɪnɔŋ gau magɔŋhalɔ munmon udɔm, kɪyɔ kub yabɪl apɔm gɪnab. ⁸ Anɪg geinab, kalɔp nɪbi nɪ pai nɪŋɔb rɔ u gɔ, sɔl mɪdɔp a gɪmim nɪŋnabim.

⁹ “Kale nɪbi bɪ yad mɪdeinabim rɔ, nɪbi bɪ ram mɪnɔŋ gau magɔŋhalɔ kalɔp iru nɪŋɔm, dam nagɪ lɔm, gɪ naj gɔm, bɔŋ nɔp al pak lɪnabɔl. ¹⁰ Nɪn anɪbu, nɪbi bɪ God nɪp nɪj uɔpal gau iru nɔp nɪj uɔp magɔ kale u arɔ gɔm, mɪdeimam kale ke gau nɪŋlɔ mulu lugɔ, kalɪp ud bɪ kauaɪ mauaɪ nɪmagɔ adɔ u lɪnabɔl. ¹¹ Pen nɪbi bɪ iru nɔp apɔm, “Hon God manɔ hagep bɪ,” a gɔm, manɔ pɪral haglɔ, nɪbi bɪ iru nɔp manɔ pɪral kale u udnabɔl. ¹² Nɪbi bɪ gau nagɪ naj adɔ u gɪlɔ gɪlɔ, magɔŋhalɔ rɔ gasɪ adɔ anɪbu nɪŋɔm, mɪdmagɔ lep adɔ u hauɪ gɪnabɔl. ¹³ Pen nɪbi bɪ an God manɔ aɪj u nɪj ud pɪdɔŋ gɔm, hagɔp rɔ gɔm, nɪbi bɪ ke nɪbɔ gau mɪdmagɔ lɔm gɪ nɔp mɪdeinabɔl gau, God nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp magɔŋhalɔ ud kamɪj yunab. ¹⁴ Pen God nɪbi bɪ udɔm abad mɪdeinab manɔ aɪj u, ram mɪnɔŋ ke gau gau nɪbi bɪ ke ke gau nɪbɔ gau nɪbɔ magɔŋhalɔ yabɪl haglɔ haglɔ am haknɪg gab u me, nɪn hain anɪbu aunab. *

Bɪ ap God sabe gep ram u gɪ naj yabɪl gɪnab, a ga

(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵ “Pen bɪ God manɔ hagep Daniel hadame nɔp haga rɔ u gɪnab. Nɪpe haga, ‘Kale nɪŋnabim, God sabe gep ram raul mɪgan uɪ u, nan asi masɪ naj yabɪl gep ap urak mɪdeinab,’ a ga. (Kale nɪbi bɪ manɔ i uri nɔp amgɔ lɪ nɪŋnabim gau, manɔ anɪbi

ɪl u nɪj aɪj gɪmim!) * ¹⁶ Kale nɪbi bɪ ram mɪnɔŋ Judia mɪdeinabim gau, nan naj anɪbu nɪŋmim, yɪŋɪd pɪnɪŋ gɪ nɔ ilɔ gau armim. ¹⁷ Nɪbi bɪ ram adɔ laj mɪdeinabim gau, nan hon rɪmnap udun a gɪmim, ado gɪ ram raul aragmim. * ¹⁸ Nɪbi bɪ wɔg nabɔŋ gau ajeinabim gau, walɪj mɪlɔ ap udun a gɪmim, ado gɪ ram aragmim. ¹⁹ Pen nɪn anɪbu nɪbi nɪ mudun halɔ mɪdeinabim gau abe, nɪbi nɪ pɪnɪŋɪj ɔ nɪneinabim gau abe, uɪham yabɪl arnabim.

²⁰ “Pen God nɪp sabe gɪmim hɪgmim, ram yɪgɔn gɔp nɪn u pɪnɪŋ gɪ aragun, a gɪmim; God nɪp sabe gep nɪn kale u gagnɪm, a gɪmim. ²¹ Nɪhɔn gɪnɪg, God hadame dagol gau ram mɪnɔŋ gɪ la nɪn u rɪkɔm, mɪd damɔm mɪnɪ mɪdpun nɪn i, nan naj anɪbu rɔ gaga; hainɔ anɪbu rɔ gagnab. * ²² Yɪharɪŋ u, nan naj anɪbu pɔr gɔ, nɪbi bɪ magɔŋhalɔ um hakɪlap. Pen Bɪ Kub u nɪbi bɪ nɪpe udnab gau kalɪp gasɪ nɪŋɔm, wasɔ gɔ me, nan naj anɪbu yɔp magɔ ap gɪnab.

²³ “Nɪn anɪbu nɪbi bɪ rɪmnap kalɔp hagnabɔl, ‘Nɪŋim! Kraɪs mɪdɔp i! Kraɪs mɪdɔp dan!’ a gɪnabɔl u, pen nɪŋɔ hagpal a gɪmim, nɪŋagmim. * ²⁴ Nɪbi bɪ rɪmnap, God nɪbi bɪ nɪpe hag la gau, bɔŋ hanɪp lau aulan a gɔm, pɪral hagɔm hagnabɔl, ‘Yad me Kraɪs; yad me bɪ God manɔ hagep bɪ ap,’ a gɔm, nan gagep rɔ rɪmnap gɪnabɔl. Pen God nɪbi bɪ nɪpe hag la gau udagnabɔl, wasɔ. * ²⁵ Anɪb u, nɪj aɪj gɪmim. Nan nɪhɔn nɪhɔn hainɔ gɪnab u, yad kalɔp hadɔ hagnɔ nɪŋbim u me, nɪj aɪj gɔl gɪ mɪdaimim.

²⁶ “Anɪb u, nɪbi bɪ rɪmnap apɔm kalɔp hagnabɔl, ‘Kraɪs apɔm mɪdɔp ram mɪnɔŋ kabɔ nɔp mɪdɔp anɪ gau,’ a gaiɔl u, anɪb gau aragmim. Rɪmnap pen hagnabɔl, ‘Kraɪs apɔm pɪ gɔl mɪdɔp gai i,’ a gaiɔl u, nɪŋɔ hagpal a gɪmim nɪŋagmim. * ²⁷ Yad Bɪ Nɪ nɪpe aunabin nɪn u, anɪm anɪm udɔm, amdama magɔ bol u adɪŋ mɪnɪ nɪbɔ adɪŋ jɪj arɔp rɔ u gɔ nɪŋɔl gɪ, aunabin. * ²⁸ Wal wayɔŋ ap umɔl mɪdeinab u, yaur apɔm magum geinabɔl. *

Bɪ Nɪ nɪpe aunab nɪn u

(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹ “Pen marɔ kub anɪbu gɪ dam pɪs gɔ nɪŋɔl gɪ, sɪdɔ u mailɔ gagnab; rakɪn u mailɔ gagnab; gapɪ gau kumi kabɔ laj nɪbɔ ju lugnab; nan kumi kabɔ adɔ laj gau, gau nɪbɔ gau nɪbɔ gɪnab. * ³⁰ Nɪn anɪbu, Bɪ Nɪ

* 24:5: Mad 24:23-24 1Jn 2:18

* 24:9: Mad 10:22

* 24:14: Mad 28:19

* 24:15: Dan 9:27; 11:31; 12:11

Mad 24:5

* 24:24: Dud 13:1-3; 2De 2:8-9; Rep 13:13-14

* 24:11: Mad 24:5,24 1Jn 4:1

* 24:13: Mad 10:22

* 24:17: Luk 17:31

* 24:21: Dan 12:1

* 24:23:

* 24:26: Luk 17:23-24

* 24:27: Mad 24:37-39

* 24:28: Luk 17:37

* 24:29: Ais 13:10; 34:4; Esi 32:7; Joe 2:10,31; 2Pi 3:10; Rep 6:12-13

nipe aunig gö nñjöl gi, kumi kabö adö laj ke lö, nñbi bi ram mñnönj gau ke ke mñdpal rö nñjöm, mñtönj gñnaböl. Bi Ñi nipe Nap pñdönj u udöm, mailö aij unbö ke halö kumi bad adö au auö nñjöl gi, nñjnaböl. * 31 Añj magö kub hagö nñjöl gi, ejol nipe gau hag yuö, nñbi bi nipe, udnabin, a göm hag la gau udnig, ram mñnönj iñ i mñdöp mñdöp rö gau gau amöm, udöm nñp daunaböl. *

*Mab rauan u nñjmim
(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)*

32 "Kale nñjnim, mab rauan uñarj sñip löm, sölpñdönj gñnig gab nñjöl gi, sidö linig gab a gñmim nñjnim. 33 Anñb u rö, hainö nan hagpin gau gö nñjöl gi, "Bi Ñi nipe ado gi aunab ññn u mññi sölpñdönj; magö pro marap mñdöm, apjaknab," a gñmim, nñjnabim. 34 Yad kalöp nñjö hagabin, nñbi bi mññi mñdpal gau umagnaböl, kamñj mñdlö nñjöl gi, nan anñb gau magöñhalö gñnab. * 35 Kumi kabö adö laj abe, mñnönj nabönj iñ i abe ur gñnab, pen manö magö yad ur gagnab. *

*Ñin mai yad Bi Ñi nipe aunabin u, nñbi bi ap nñjagöp, a ga
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36)*

36 "Yad magö mai rö, ññn mai rö aunabin u, nñbi bi nñjagpal; ejol gau nñjagpal; yad ke God Ñi u pen yad abe nñjagpin; Bapi nipe ke nöp nñjöp. *

37 "Yad Bi Ñi nipe ado gi aunabin ññn u, Noa mñdeia ññn u, gi mñdmñdal rö nöp gi mñdeinaböl. * 38 Hadame nöp Noa mñdeia ññn anñbu, ññg u nñbi bi gau kalöp ud yuö yuaga magö u, kale nan ññjöl gi, ññg nñjöl gi, nñbi bi udöl gi, gi mñdlö nñjöl gi, Noa ññg magñb kub mñgan u arö, ññg apöm kalöp magöñhalö ud yuö yua. 39 Pen kale nan ap gñnab a göm nñjagla; ññg u kalöp ud yuö yuö nñjöl gi nöp nñjla. Hainö yad Bi Ñi nipe aunabin mañu, anñg unbö rö nöp gñnab. *

40 Ññn anñbu, bi mññöp wög adñj gau wög gi mñdeinabil u, bi ap udem, ap arö gñnabin. 41 Pen nñbi mññöp plaua gñnig, wid magö pa jö ma jö lugalug geinabil u, ap udem, ap arö gñnabin.

42 "Yad Bi Kub aunabin ññn u nñjagpin u me, nñj aij göl gi mñdaimim. * 43 Bi ram nap nñbö u, bi nan si udep u magö mai aunab u nñjböp, nñj aij gñböp; ram nipe pa jö gi raul danj am nan nipe gau si udagböp. * 44 Anñb u rö, kale gi jñn gñmim mñdaimim. Wasö u, Bi Ñi nipe auagab a gñmim, hauñ padö gi mñdeinabim ññn u nöp aunabin.

*Bi wög gi ñeb rñmnap wög gi aij gñpal, rñmnap wög gi aij gagpal, a ga
(Luk 12:14-48)*

45 "Bi kub ap adan arñg göm, bi an wög gi aij gñnab u nñp hag löm hagnab, 'Bi wög yñp gi ññbal rñmnap kalöp abad mñdmön, nan magö kalöp gau nime lñ aij göl gi mñdaimön,' a göm, arñab. 46 Hainö ado gi apöm nñjnab, haga rö nöp geinab. Anñg nñjöm nñp ud aij yabñ gö nñjöl gi, bi wög gi ñeb nipe mññ mññ gñnab. 47 Yad kalöp nñjö hagabin, nñp hag lö, nan nipe gau magöñhalö abad mñdeinab. *

48 "Pen bi nipe hag lñnab anñbu mñd damöm, bi kub mññi auagnab, a göm, 49 nñbi bi wög gi ñeb rñmnap kalöp mññu magö paköm, am bi ññg nñjöm hauñ lñbal gau aip arj haköm, nan nñjöm, ññg nñjöm gi mñdeinab. 50 Bi wög gep anñbu, bi kub yñjñd auagnab, a göm, hauñ padö göm mñdeinab ññn u nöp, bi kub aunab. 51 Apöm, nñp gi najj yabñ göm, nñbi bi pñral hagöm, "Hon Bi Kub nñbi bi nipe me," a göm pñral hagpal gau aip hag yunab. Hag yuö, kale am meg hau rñbñköm, mñtönj gi mñdeinaböl.

25

Nñbi praj unbö sñduj laj, manö hod rñköm haga

1 "God nñbi bi udöm abad mñdeinab ññn anñbu, aiud adö i rö gñnab. Bi ap nñbi udnñg gab. Nñbi praj unbö sñduj laj nan kub ññjñg arñaböl. Nñbi praj anñb gau, bi anñbu nñp am adan arj au nñjñn uñ gi dam ram aunabun a göm, lam ke ke udöm arñaböl. * 2 Pen nñbi praj anñb gau, unbö mamñd u gasñ nñj aij gñnaböl; unbö mamñd u gasñ nñj aij gagnaböl. 3 Nñbi praj gasñ nñj aij gagnaböl gau, lam udöm, lam lauep wel rñmnap halö ud aragnaböl. 4 Pen nñbi praj gasñ nñj aij gñnaböl anñb gau, lam udöm, lam lauep wel rñmnap ral barol mñgan u löm, halö halö ud arñaböl. 5 Pen nñbi praj anñb gau kale magöñhalö amñjaköm, abad mñdlö mñdlö, bi nñbi udnñg gñnab u yñjñd auageinab me, uhön auö hon han arñaböl.

6 "Pen sñböm arj kub yarj, nñbi bi rñmnap wññ alöm hagnaböl, 'Bi nñbi udnñg gab u auñab. Nñp am adan arj u nñjmim, uñ gi dauim,' a gñnaböl. 7 Anñg hageinaböl, nñbi ugan unbö sñduj laj anñbu magöñhalö uraköm, lam wik kale gau gi aij gñnaböl. 8 Anñg göm, nñbi gasñ nñj aij gagnaböl ugan u, nñbi gasñ nñj aij gñnaböl ugan u kalöp hagnaböl, 'Lam hon gau honj gññg gab u, wel köl gau hanñp rñmnap ññm,' a gñnaböl.

* 24:30: Sek 12:10; Rep 1:7; Dan 7:13 * 24:31: 1Ko 15:52; 1De 4:16 * 24:34: Mad 16:28 * 24:35: Mad 5:18
* 24:36: Ap 1:7; 1De 5:1-2 * 24:37: Jen 6:5-8 * 24:39: Jen 7:21-23 * 24:42: Mad 25:13 * 24:43: Luk 12:39-40; Rep 16:15 * 24:47: Mad 25:21,23 * 25:1: Rep 19:7; Luk 12:35

⁹ Anig hageinabol u, pen nabi gasi ninij aij ginabol ugan u hagnabol, 'Waso! Hon wel hon kolape rimnap ninabun u, wel hon ulep ginab. Kale wel raup ram ap gau ammim, kale ke raum,' a ginabol. ¹⁰ Anig hageinabol, wel raup ram u arnabol mago u, bi nabi udnig ginab u apjaknab. Nabi gasi ninij aij ginabol ugan u, bi anibu aip ram raul migan arlo ninijol gi, nipe ajon gi ninab. ¹¹ Haino pen nabi praj gasi ninij aij gagnabol ugan u apjakom hagnabol, 'Bi kub! Bi kub! Hanip ajon u hiik,' a ginabol. * ¹² Hageinabol, hagnab, 'Yad kalop ninjo yabih hagabin, yad kalop ninjagpin,' a ginab. * ¹³ Jis mano anibu hagom nabi bi gau haga, 'Anib u, kale Bi Kub u nin mai aka mago mai aunab u ninjagpin ro, ninij aij gimim midaimim,' a ga. *

Bi kub ap bi wog gi nebi nipe gau kalip mani na, manoh rikom haga
(Luk 19:11-27)

¹⁴ "Pen aiud udnig gabin ado i ro ginab. Bi kub ap ram minonj milo kub gau arnig, bi wog gi nebi nipe gau kalip wih alo aulo, nan nipe gau abad mideilan, a gom, kalip ninab. ¹⁵⁻¹⁶ Bi nipe anib gau, wog ginabol ginabol ro ninjom, mani nime lom, bi ap nip paip dausan ninab, ap nip du dausan ninab, ap nip wan dausan ninab. Nom, nipe am gau mido ninjol gi, bi paip dausan udnab u, mani anibu udom, sikim gi dam amil apil gom, mani sinij paip dausan udnab. * ¹⁷ Bi du dausan udnab u, u ro nop, mani anibu udom, sikim gi dam amil apil gom, mani sinij du dausan udnab. ¹⁸ Pen bi mani wan dausan udnab u, damom, udom udom minonj ninab.

¹⁹ "Haino mid damom, bi wog gi nebi anib gau bi kub kale u ado gi apom, mani ninbin anibu ninhon ninhon gipal, a gom, kalip hag ninjab. ²⁰ Hag ninjo, bi paip dausan udnab u, mani nipe u dap nom hagnab, 'Bi kub, nonj! Yip mani paip dausan nop Nina pen yad mani anibu udem, sikim gi ado malo gi damem, paip dausan mani sinij udpin me i,' a ginab. ²¹ Hagö, bi kub u pen hagnab, 'Aij göp. Ne wog gi nebi bi aij. Ne yip wog gi aij gi ninban u me, anig gipan. Ne nan pro u anig gi aij gipan u, nop hagnö, nan kub gau abad mideinabon. Ne apön, ram yad u min mih yabih göl gi midaimon,' a ginab. *

²² "Bi mani du dausan udnab u, u ro nop mani nipe u dap nom hagnab, 'Bi kub. Yip du dausan nop Nina pen yad mani anibu udem, sikim gi ado malo gi damem, du

dausan mani sinij udpin me i,' a ginab. ²³ Hagö, bi kub u hagnab, 'Aij göp. Ne wog gi nebi bi aij. Ne yip wog gi aij gi ninban u me, anig gipan. Ne nan pro u anig gi aij gipan u, nop hagnö, nan kub gau abad mideinabon. Ne apön, ram yad u min mih yabih göl gi midaimon,' a ginab.

²⁴ "Pen bi mani wan dausan udnab u, mani nipe u dap nom hagnab, 'Bi kub. Yad nop ninbin; ne bi kal yabih. Nabi bi ne rimnap wog waryo kale gipal gau, ne yiharini hal dapön ninban. ²⁵ Ne anig gipan rö, yad pinini gem, mani Nina u damem, udom udem minonj ninö midmidöp u, min mani ne dap ninbin me i,' a ginab.

²⁶ "Hagö, bi kub u hagnab, 'Ne bi naj wog gagep ap. Nabi bi yip wog waryo gipal gau, nan yiharini hal dapem ninbin, a gipan ar? ²⁷ Anib u, ne mani yip i dam beg pasbuk libnap, min yad apem mani sinij rimnap halö yiharini udnep,' a ginab. ²⁸ Anig hagom, bi nipe rimnap kalip hagnab, 'Anig göp u, mani wan dausan anibu ju udmim, bi den dausan midöp u nip ninmim. ²⁹ Por hagpun rö, nabi bi gep gau, kalip rimnap halö ninlo udom mid aij ginabol; pen nabi bi gep waso gau, nan pro kale midöp u pin gi udlö, yiharini mideinabol. * ³⁰ Anib u, bi wog gagöp anibu nip dam sibon kub auöp honj ado au yan yube, nabi bi meg hau ribikom, mitonj gi midpal gau aip mideian,' a ginab. *

Mano kub hagep nin u

³¹ "Bi Nin nipe Kin kub midom, maillo aij unbö ke halö aunab nin u, ejol gau magonhalö aip apom, sea Kin nipe asik midep ado u asikö, * ³² nabi bi ram minonj ke gau gau midpal rö magonhalö apom, amgö ilo nip u magum gilö ninjol gi, kalip nime li bonj u ke lom, bonj u ke lom ginab. Bi kaj sipsip kaj meme mukep bi gau, kaj sipsip gau migan ap ke yuom, kaj meme gau migan ap ke yuom gipal rö u ginab. *

³³ Nabi bi kaj sipsip rö midpal gau ninjom, ninmagö yijig bonj lau linab; nabi bi kaj meme rö midpal gau ninjom, ninmagö sidagö bonj lau linab. ³⁴ Nipe Kin kub u me, nabi bi ninmagö yijig bonj lau kalip hagnab, 'Bapi kalöp ud aij göp u me, min mih gimim. Nipe ram minonj hadame dagol gau gi la nin u, ka kalöp u gi la. Apim, ka aij anibu udim. ³⁵ Pen ninhon: yip kiyö lö, nan magö ninbim. Yip nig nan gö, nig ninbim. Yad ram minonj milo gau ninbö aunö, yip hag udmim, dam ram kale u libim. * ³⁶ Yad wahij midagö, yip wahij u ninbim. Yad nan

* 25:11: Luk 13:25-27 * 25:12: Mad 7:23 * 25:13: Mad 24:42 * 25:15-16: Ro 12:6 * 25:21: Mad 24:45-47; Luk 16:10 * 25:29: Mad 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 * 25:30: Mad 8:12; Luk 13:28 * 25:31: Mad 16:27; 19:28 * 25:32: Esi 34:17; Rep 20:11-13 * 25:35: Ais 58:7

gö, yþp gî aij gþpim. Nagî mîdainö, yþp am nîþbim, a gî nab.

³⁷ “Anîg hageinab, nîbi bî aij gau nîp pen hagnaböl, ‘Bî Kub. Magö mai nöp kîyö lö nan magö ñþun? Magö mai ñîg nan gö, nöp ñîg ñþun? ³⁸ Magö mai ne bî mîlö gau nîbö rö auö, nöp hag udun dam ram hon u libun? Magö mai waþîj u mîdagö, nöp waþîj ñþun? ³⁹ Magö mai ne nan ga aka ne nagî mîdaina, nöp am nîþbun?’ ö gî naböl.

⁴⁰ “Hageinaböl, Kîj u hagnab, ‘Mam yad yþharîj ap gî aij gþpim u me, yþp gî aij gþpim, a gî nab. * ⁴¹ Kalîp anîg hagöm, nîbi bî ñîmagö sîdagö böj lau mîdeinaböl gau, kalîp hagnab, ‘God kalöp nîþöm gasî najj nîþab. Nîpe Seden nîp abe, Seden ejol nîpe gau abe, kalîp ilön gö nîþöl gî mîdeilan, a göm, ka mab ke inab ap gî la. Kale nîbi bî najj, ilön kub udnabim gau, yþp arö gîmim, mab ke inab ka anþu arim. * ⁴² Nîþön gînîg: yþp kîyö lö, nan magö ñagpe. Yþp ñîg nan gö, ñîg ñagpe. ⁴³ Yad mîlö gau nîbö aunö, yþp hag udmim, dam ram kale u lagpe. Yad waþîj mîdagö, yþp waþîj ñagpe. Yad nan ga ñîn u, aka nagî mîdainö ñîn u, yþp ap nîþmim gî aij gape,’ a gî nab.

⁴⁴ “Hageinab, nîp hagnaböl, ‘Bî Kub. Ñîn mai ne kîyö mîdaina, nan magö ñagnoþ Ñîn mai ne ñîg nan gö, ñîg ñagnoþ Ñîn mai ne mîlö gau nîbö auö, nöp hag udagnoþ Ñîn mai ne waþîj mîdagö, nöp ñagnoþ Ñîn mai ne nan ga aka nagî mîdaina, nöp am nîþun gî aij gagnoþ” ö gî naböl.

⁴⁵ “Anîg hageinaböl, Kîj u hagnab, ‘Yad kale nîþö hagabin, kale mam yad yþharîj ap gî aij gappim u me, yþp u rö nöp gî aij gappim,’ a gî nab. ⁴⁶ Anîg hagöm, kalîp hag yuö amöm, pör nöp ilön gö nîþöl gî mîdeinaböl ka u arnaböl; pen nîbi bî aij nîpe gau hagö, kale amöm, pör nöp pör nöp kamîj mîdep ram mîþnöþ au arnaböl,” a ga. *

26

Jisas nîp ai göl gun al pak lun, a göm, agamîj hag nîþla

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Jisas manö anþu hagöm, bî nîpe unbö mîgan laj gau kalîp haga, ² “Kale nîþbim, ñîn mîþö mîdöm, Pasopa ñîn kub u mîþî, a göm, ap magum göm yþharîj mîdeinaböl. Pen kale anîg göl ap magum göm, yþp Bî Ñî nîpe u, ud gapman bî kub gau kalîp ñöm hagnaböl, ‘Nîp mab ba laj al pak lîmim,’ a gî naböl,” a ga. *

³ Pen God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî manö ud asîkep gau abe apöm bî

God nîp nan sabe gep bî kub yabî Kaiapas ram kub nîpe u magum göm, ⁴ Jisas nîp ai göl gun, agamîj ud sîsî lun, al pak lî nabun, a göm, manö hag lî mîdeila. ⁵ Pen kale hagla, “Pasopa nan ñîþeb yþharîj mîdep ñîn i, hon anîg gîno, nîbi bî iru nöp mîdpal gai i pen pen göl rö löp. Anþ u, mîþî arö gun, ñîn ap nîp al pak lun,” a gî la.

Nîbi ap Jisas nabîc cög nîp wel lî ñîa
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶⁻⁷ Jisas ram rîþîg aglö Bedani am mîdöm, Saimon bî wös hæpeb nöð la u ram nîpe u am nan ñîþeila. Nan ñîþlö nîþöl gî, nîbi ap wel haþîj aij auep, mani kub raubal u, barol halö dapöm, Jisas nabîc cög adö u honj ga. * ⁸⁻⁹ Honj gö, Jisas bî nîpe gau nîþöl, hibur kale u najj gö, hagla, “Wel anþu damöm mani kub udöm, nîbi bî nan mîdagöp gau kalîp ñeb rö u, pen nîþön gînîg anîg göl yþharîj honj göp?” ö gî la.

¹⁰ Manö anþu hageila, Jisas ke nîþöm, kalîp haga, “Nîbi anþi nîpe yþp gî aij yabî göp u, nîþön gînîg anîg hagabim? ¹¹ Nîbi bî nan mîdagöp gau aip pör mîdeinabim, pen yad aip pör mîdagoinabun. * ¹² Nîbi bî umlö, wîp rîgöl gînîg, wel lî ñöm dam rîgöl gîpal. Yþp rîgöl gînîg gaböl u me, nîpe wel anþu hañ romanj yþp lî ñöb. ¹³ Pen yad kalöp nîþö hagabin, hainö ram mîþnöþ ît i ke gau gau magöþhalö, manö aij yad u hagöl gî, nîbi anþi anîg gajîp u aiud udöl gî, ga anþu hauþ gagnaböl,” a ga.

Judas Jisas nîp mumug nîþa
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴⁻¹⁵ Ñîn anþu, Jisas bî nîpe Judas Iskariod, Jisas nîp kain gî dam ñînö al pak löl a göm, God nîp nan sabe gep bî kub gau kalîp hagnîg ara. Amöm haga, “Yad Jisas nîp kain gî dapem kalöp ñeinabin u, yþp nan nîþön ñî nabim?” ö ga. Hagö, nîp silpa magö ñîn juöl aþî ap ado gî da unbö sîduj laj (30) ñî la. * ¹⁶ Ñeila, Judas nîpe, “Yad ai göl gem Jisas nîp mumug gînö, nîp ud sîsî löm ud aröl,” a göm, gasî u nîþa.

Jisas bî nîpe gau aip Pasopa nan nîþla
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13,21-23; Jon 13:21-30)

¹⁷ Hainö nan ñîþeb kub Bred Yîs Mîdagöp a gîmîdal ñîn u îl gö, ñîn waþîgnîbö u nöp, bî nîpe gau Jisas mîdeia u apöm hagla, “Pasopa sîpsîp pi pak ñîþnabun ñîn u söl mîdöp. Anþ u, hon ram mai amun nan ñîþnabun gau gî lî aij gun?” ö gî la. * ¹⁸ Hageila, kalîp haga, “Kale daun kub u ammim, bî ap mîdöp au ram nîpe ammim nîp hagnîm, ‘Manö hag ñeb bî hagöp, ‘Ñîn

* **25:40:** Pro 19:17; Mad 10:42; Mak 9:41 * **25:41:** Mad 7:23 * **25:46:** Dan 12:2; Jon 5:29 * **26:2:** Eks 12:1-27; Mad 20:18 * **26:6-7:** Luk 7:37-38 * **26:11:** Dud 15:11 * **26:14-15:** Sek 11:12; Jon 11:57 * **26:17:** Eks 12:14-20

yad u söl mîdöp u me, bî yad gau aip kaj sipsip pi pak lau ñîjnabun ram ne u,” a göp,” a gîmim,” a ga.

¹⁹ Jisas anîg hagö, bî nîpe gau haga rö nîjöm, amöm kaj sipsip anîbu ram anîbu pak lauöm, gî lî aij geila. ²⁰ Dugo magö u, bî nîpe unbö mîgan laj gau aip asîkôm, ²¹ nan ñîjöl gî haga, “Yad kalöp nîjö hagabin, bî hon aip nan ñîjnabun i, ap yîp kain gî dam arnab,” a ga.

²² Hageia, bî nîpe gau gasî mlö löm, aîñ aîñ nîp hag nîjöl gî hagla, “Bî Kub! Yad happan aka?” gîla.

²³ Hageila haga, “Bî yad aip kînanj mîgan aîñ ñîjnabul i, yîp kain gî dam arnab. *

²⁴ God Manö u hadame nöp kalî kliñ rîkôm hagla rö, yîp kain gî damöm, al pak lîlö umnabin u, pen bî yîp kain gî dam arnab u, God bî anîbu nîp gî najj gî nab. Nîme nîp yag dauagböp u aij. Pen yag dauö, mîdöl gî anîg gî nab u, hainö ilön kub yabî udnab,” a ga.

²⁵ Hageia, bî nîpe Judas, nîp kain gînjag ga u haga, “Manö hag ñeb bî. Yîp hagagpan aka?” ga. Hageia haga, “Me nöp hagabin,” a ga.

Jisas bî nîpe gau kalîp bred ñîg wain ña
(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

²⁶ Nan ñîj mîdöl gî, Jisas bred udöm, God nîp aij a göm, ud jö göm, bî nîpe gau kalîp ñöl gî haga, “Kale ud ñîjim. U hañ romanj yad,” a ga.

²⁷ Anîg hagöm, ñîg wain kap u, u rö nöp udöm, God nîp aij a göm, kalîp ñöl gî haga, “Kale magöñhalö ñîjim. ²⁸ U hagape yad lugnab u nöp. Lugö, God hadame gau haga manö u pîdönj arnab. Lugö, nîbi bî iru nöp nan si nan najj gîpau gau, God nîjöm arö gî nab,” a ga. *

²⁹ Anîg hagöm haga, “Yad kalöp nîjö hagabin, ñîg wain i mîñî rîmnab halö ñîjnagnabin. Hainö, God nîbi bî udöm kumi kabö adö laj au abad mîdeinab ñîn u nöp, yad kauyanj kale aip ñîg wain u ñîjnabin,” a ga. ³⁰ Anîg hagöm, bî nîpe gau aip God hib dap raneb kîmap ap hagöl gî, Olip Dum arla. *

Jisas Pida nîp, “Jisas nîp nîjagpin, a gî nabön,” a ga
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

³¹ Jisas haga, “God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, Yad bî kaj sipsip mukep u nîp pak lînö, kaj sipsip nîpe gau magöñhalö pîñîj gî arnaböl, a gîla.

Hagla anîbu me, mîdö sîbön anj yanj kale magöñhalö yîp arö gîmim, pîñîj gî arnabim. * ³² Pen yad umem urakem, ram mînönj Galili nöd areinabin, kale hain nînabim,” a ga. *

³³ Hageia, Pida haga, “Bî magöñhalö nöp arö göm, jöl ñînaböl rö löp, pen yad anîg gagnabin,” a ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Yad nöp manö nîjö hagabin, sîbön anj yanj yaur kîhakî wîñ alagnab magö u, ‘Jisas nîp nîjagpin,’ a gîmön, magö mîhau nîganj hagnabön,” a ga. *

³⁵ Hageia, Pida klö yabî göm haga, “Yîp al pak lînîg, al pak lînaböl u pen, ‘Jisas bî yad wasö,’ gem hagagnabin,” a ga. Jisas bî nîpe magöñhalö u rö nöp Pida haga rö nöp hagla.

Jisas God nîp sabe gî mîdeia
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Jisas bî nîpe gau aip mab wög adîj Gedsemani amöm, bî nîpe rîmnab kalîp haga, “Kale aui asîk mîdaimim. Yad au dan amem, Bapi nîp sabe göl gî mîdeinabin,” a ga. ³⁷ Anîg hagöm, Pida aip, Sebedi ñî nîpe mîhöp Jems Jon aip kalîp ut gî ara. Amöl gî, Jisas nîpe gasî mlö löm, ³⁸ kalîp yam haga, “Mîdmagö yîp u bîg ñöl nöp löp u, umnam rö löp. Kale aui mîdmim, yîp abad mîdaimim,” a ga. *

³⁹ Anîg hagöm, kalîp anîb au hag löm, nîpe yöp söl dagol au amöm, ubör yîhönj göm, mulu adîj u ud mînönj yanj löm, God nîp sabe göm haga, “Bapi, nan yîp gînjag gab anîbu, wasö gînjag, wasö gîmön. Pen yad gasî nîjbin adö u gîmön; gasî ne ke nîjban adö u rö gîmön,” a ga.

⁴⁰ Anîg hagöm, ado gî apöm nîja, bî nîpe gau hon haneila. Jisas Pida nîp haga, “Kale magö aîñ ap nöp yîp abad mîdagim ar? ⁴¹ Nan najj gun rö löp, a gîmim, God nîp sabe göl gî mîdaimim. Gasî kale u gîmim rö löp u pen hañ romanj u nöp masös göp,” a ga.

⁴² Jisas anîg hagöm, kauyanj am Nap nîp sabe göm haga, “Nan yîp gînjag gö ilön udnabin u, arö gep rö mîdagöp u, hatöwalö ganj; gasî ne ke nîjban adö u rö gîmön,” a ga. ⁴³ Anîg hagöm, kauyanj ado gî apöm nîja, bî nîpe gau amgö nîj mîdagela; hon haneila.

⁴⁴ Pen nîpe ado gî amöm, Nap nîp nöd sabe ga rö nöp, kauyanj sabe göm, ⁴⁵ ado gî apöm, bî nîpe gau kalîp haga, “Kale masös gö, han mîdpim arj Bî gau me, nîjim! Bî yîp kain göm, Bî Ñî nîpe, bî nan si nan najj

* 26:23: Sam 41:9 * 26:28: Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Ko 10:16 * 26:30: Luk 22:39; Jon 18:1 * 26:31: Jon 16:32; Sek 13:7 * 26:32: Mad 28:7,16 * 26:34: Mad 26:69-75 * 26:38: Jon 12:27 * 26:46: Jon 14:31

gipal gau kalip ñinng gab. ⁴⁶ Urakpe arun! Nñjim! Bì kain göp bì auab i,” a ga. *

Judas Jisas nìp kain gì ud ara

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Jisas manö hagö nñjöl gì, bì nìpe unbö migan laj ap, Judas, bì God nìp nan sabe gep bì kub gau abe, bì manö ud asikep gau abe, nìp hagla rö, bì kale iru nöp dapöm apjaka. Kale ru mülö kíd rìmnap, ur pakep rìmnap udöm, aula. ⁴⁸ Judas nöd kalip hag löm haga, “Yad bì ap nìp am hag wihai uдем, ud bom haluem, mulu ñiñeinam u, bì u me, a gìmim, nìp ud sisì lìmim,” a ga. ⁴⁹ Pen Judas nìpe Jisas mèdeia au yñid nöp apjaköm, “Manö hag ñeb bì, ne mìdpan?” a gòm, nìp mulu ñiña.

⁵⁰ Anìg gö, Jisas haga, “Bì me. Nan gñinng gabön u yñid gì!” a ga.

Hagö, bì Judas aip aula gau Jisas nìp ud sisì lila. ⁵¹ Jisas ud sisì lilo nñjöl gì, Jisas bì nìpe ap ru mülö kíd nìpe u ud tìp gì udöm, bì God nìp nan sabe gep bì kub yabìl u wög nìp gìmìdöp bì u, nìp rìmid böj lap u böj nöp rìb gì dō gì yua. * ⁵² Anìg gö, Jisas nìp haga, “Ru mülö kíd udpan u ado gì lì migan yuö lugaj. Nibi bì ru mülö kíd udöm pen pen gñaböl gau, adö anìbu nöp umnaböl. * ⁵³ Yad ‘Bapi ake!’ gaibnep, nìpe yñid nöp ejol yam ke ke unbö migan laj rö hag yuö, apöm yip abad mìdaiblap. ⁵⁴ Pen hadame nöp God Manö u kalì klif rìköm, yip anìg anìg gòm umnab a gila u me, anìg gñim. Yad adö ap ke geinabin u, kabö rö gagnab,” a ga.

⁵⁵ Pen bì nìp udnìg aula anìb gau kalip haga, “Yad pör am God sabe gep ram u asikem, nìbi bì gau kalip manö hag ñibin u pen yip udagppim. Mñni pen, ru mülö kíd halö, ur pakep halö dapim, bì nan si udep rö u yip udnìg auabim. * ⁵⁶ Kale gabim anìbu, God manö hagep bì gau God Manö kalì klif rìköm hagla rö nöp gabim,” a ga.

Pen magö anìbu, Jisas bì nìpe gau magöñhalö nìp arö gòm pñiñj gì arla.

Juda Kansol Kub bì gau Jisas nìp manö kub hagla

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Pen God lo manö hag ñeb bì gau abe, bì manö ud asikep gau abe, ap magum gì mèdeila bì Kaiapas God nìp nan sabe gep bì kub yabìl u ram nìpe au me, Jisas nìp ud sisì löm, dam ram anìbu arla.

⁵⁸ Pen Pida nìpe hain hain amöm, ram höj adö u mìdöm, God sabe gep ram polisman gau aip asiköm, nñhön rö gñaböl a gòm, nñj mèdeia.

⁵⁹ Bì God nìp nan sabe gep bì kub gau abe, Juda Kansol kub bì gau abe hagla, “Hon bì manö piral hagep bì rìmnap kalip hag nñjno, kale manö ap haglö, kabö göl mìdö, manö il me u, a gun, Jisas nìp al pak lun,” a gila. ⁶⁰ Anìg hagla u pen manö anìbu ke ke arö, Jisas nìp al pak lep il ap mìdageia.

Anìg ga u pen hainö bì mñhöp apil haglö, ⁶¹ “Bì anìbi haga, ‘God sabe gep ram u ud jö gì yuem, mìdö ñin mihau nìganj kauyanj gì lìnabin,’ a ga,” a gilo. * ⁶² Anìg hagailö, God nìp nan sabe gep bì kub yabìl u, Jisas nìp haga, “Manö nöp hagabil u, ne pen ap hagagnabön ar?” a ga. ⁶³ Hageia, Jisas pen manö ap hagaga. Anìg gö, bì God nìp nan sabe gep bì kub yabìl u haga, “Mñni manö kub hagnìg mìdpun i, manö piral hagagmön. God pör kamñj mìdöp u, u rö nöp nñj mìdöp. Anìb u, hanìp kabö göl hagmön: ne Mesaia u, God Ñì nìpe aka wasö?” ga. * ⁶⁴ Hageia, Jisas haga, “Me hagpan u. Pen kale magöñhalö nñjim! Yad kalöp hagabin, yad Bì Kub klö ke yabìl u ñimago yijg böj nìpe lau adö mìdem, kumi bad adö au amem mñnöh naböj il i aueinabin u nñnabim,” a ga. *

⁶⁵ Jisas anìg hagö, bì God nìp nan sabe gep bì kub yabìl u, walij nìpe gau ke ud bññi göl gì haga, “Nìpe God hib u rìb juajip nñjbm! Anìb u, nìbi bì rìmnap hag nñnagun. Nìpe gì naij göp u waiö hagöp me u. * ⁶⁶ Aka kale gasi nñhön nñnabim?” ö ga. Hageia hagla, “Me hagöp me u; umanj añi,” a gila. *

⁶⁷ Anìg hagöm, mulu maj migan nìp u kñnu al ñöm, paköl gì gila. Rìmnap Jisas amgö magö nìpe paü gì ñöm, alaun nìpe gau paköl gì, * ⁶⁸ hagla, “Ne Mesaia u, an nöp pakab u, hanìp hagö nñjun,” a gila.

Pida, “Jisas nìp nñnagpin,” a ga

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Pen Pida manö kub hagep ram höj adö yanj asik mèdeia u me, bì God nìp nan sabe gep bì kub yabìl u nìp wög gìmìdöp pai ap apöm, nìp haga, “Ne Jisas bì Galili nìbö u aip mìdajil,” a ga.

⁷⁰ Hagö, Pida nìbi bì gau magöñhalö nñj mìdlö nñjöl gì, haga, “Manö ne hagabön u yad nñnagpin,” a ga. ⁷¹ Anìg hagöm, uraköm, am ajöj il au mìdö nñjöl gì, nñbi

* 26:51: Jon 18:26 * 26:52: Jen 9:6; Rep 13:10 * 26:55: Luk 19:47; 21:37 * 26:61: Jon 2:19-21 * 26:63: Ais 53:7; Mad 27:12 * 26:64: Sam 110:1; Dan 7:13; Mad 24:30 * 26:65: Mad 9:3 Jon 10:33 * 26:66: Lep 24:16; Jon 19:7 * 26:67: Ais 50:6; 53:5

ram anıbu wög gımidöp ap apöm, Pida nıp nıñöm, nıbi bı mıdeila gau kalıp haga, “Nıpe bı Jisas Nasared nıbö u aip mıdailö nıñbin,” a ga. ⁷² Hagö, Pida wai ñöm haga, “Yad nıñjö yabıñ hagabin, bı hıgım anıbu yad nıñagpin,” a ga.

⁷³ Pro magö ap mıdöm, nıbi bı Pida aip urak mıdeila gau nıp hagla, “Nıñjö nöp hıgpun. Ne bı kale ap. Meg mıgan kale hıgpal rö, ne u rö nöp hıgpan,” a gıla.

⁷⁴ Hageila, Pida bılađö göm haga, “Yad kalöp nıñjö yabıñ hagabin. Wasö u, God yıp ilön mab ñınım aij. Bı kale hıgpım anıbu yad nıñagpin!” a ga. Anıg hagö nıñöl gı, adıñ yaur kılakıñ u wıñ ala. ⁷⁵ Kılakıñ u wıñ alö, Pida Jisas manö nıp nöd haga anıbu gası nıñöm, gası mılö la. Nıñön gınıg: Jisas haga, “Yaur kılakıñ wıñ alagnab magö u, ‘Jisas nıp nıñagpin,’ a gımön, magö mıñhau nıganı hıgnabön,” a ga. Gası anıbu nıñöm me, gası mılö löm, hön amöm, mıññön kub ga. *

27

Jisas nıp dam gapna Pailod nıp ñıla
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Ram gısön rıka nıñöm, God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı manö ud asıkep gau abe, manö hag nıñ hag nıñ göm, manö hag adö añı löm, Jisas nıp al pak lun, a gıla. ² Anıb u, Jisas nıp nagı löm, damöm gapman bı kub gapna Pailod nıp ñıla.

Judas nagı ñıñga
(Ap 1:18-19)

³ Pen Jisas nıp manö kub hagöm, al pak lınıg geila nıñöm, Judas, nıñön gınıg Jisas nıp mumug nıñbin, a göm, manı uda u, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı manö ud asıkep gau abe, kalıp ju dam ñınıg göm, God sabe gep ram u ara. ⁴ Amöm, manı anıb gau kalıp ñöl gı haga, “Jisas naij gagöp u pen yad nıp mumug nıñbin u, mıdö umnab. Anıb u, yad nan sı nan naij gıpin,” a ga. Hageila, kale hagla, “U nan hon wasö. Ne ke nöp anıg gıpan,” a gıla. ⁵ Hageila, Judas manı ñıla anıbu God sabe gep ram raul u ud yuöm, am nagı ñıñga. *

⁶ Bı God nıp nan sabe gep bı kub gau, manı anıbu udöm hagla, “Manı anıbi, bı al pak lun, a gun, mumug gıno u me, God nıp ñun rö lagöp,” a gıla. ⁷ Anıg hagöm, manö hag nıñ hag nıñ göm hagla, “Bı mılö gau nıbö apöm umlö, dam rıgöl gun u, mıññön naböñ mıgan ap rauun,” a göm, am bı ap mıññön udöm rin cög gımidöp mıññön naböñ mıgan anıbu raula. ⁸ Mıññön naböñ mıgan anıbu, mumug bıg ñıla manı u udöm raula

u me, hainö nıbi bı mıññön naböñ mıgan anıbu, hıb “Mıññön Mıgan Hagape Halö” a gıla. Mıñı u rö nöp mıññön naböñ mıgan anıbu, hıb “Mıññön Mıgan Hagape Halö” a gıpal.

⁹ Pen kale mıññön naböñ raula anıbu, bı God manö hıgep Jeremaia nöd hagöm kalı kılıñ rıka rö nöp gıla. Nıpe God Manö u adıñ ap kalı kılıñ rıköm haga, “Kale manı silpa ñın juöl añı ap ado gı da unbö sıduñ lanı (30) u, Juda nıbi bı hagla manı u yag damöm, * ¹⁰ bı mıññön udöm rin cög gımidöp mıññön naböñ mıgan anıbu raula. Bı Kub yıp haga rö nöp gıla,” a ga.

Gapna Pailod Jisas hag nıñga

(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)

¹¹ Jisas nıp damöm, gapman bı kub Pailod mıdeila au arlö nıñöl gı, Pailod Jisas nıp haga, “Ne Juda kai kını kub kale mıdpan aka?” ga. Hageila, Jisas haga, “Me hıgpan me u,” a ga. ¹² Pen bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı manö ud asıkep gau abe, nıp manö rımnab hageila, nıpe pen manö ap hagaga. * ¹³ Anıg gö, gapman bı kub Pailod haga, “Manö pen pen hagöm, manö ke ke hagaböl u, nıñgan ar?” a ga. ¹⁴ Hageila, Jisas manö pen ap hagagö, Pailod gası iru yabıñ nıñga.

Juda nıbi bı gau, Jisas nıp al pak lımim, a gıla

(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

¹⁵⁻¹⁹ Pen Pailod nıpe bı kub manö ud asıkep sea adö u asık mıdö nıñöl gı, nıbin manö ap hagö, auö haga, “Yad mıdö nöp sıböñ yanı uhön nıñbin, bı manö kub hagabön bı u bı aij. Nıp manö klö hıgıgımön. Yad uhön nıñbin anıbu, gası iru yabıñ nıñabin,” a ga. Pen Pailod gası nıpe ke gau nöp nıñga, Jisas nan ap gaga; bı kub gau nöp nıp nıñöl mulu lugöp daubal. Anıb u, yad aıgöl gem, nıp hag yuö aran, a göm, gası u nıñga.

Pen Rom gapna bı kub u pör mı u mı u Juda kai Pasopa ñın kub u, kalıp bı nagıman kale ke hag nıñmıdal u, yıñarıñ hubık yumıdöp. Ñın anıbu, bı naij yabıñ ap nagı mıdeila; hıb nıpe u Barabas. Nıbi bı iru nöp ap magum geila gau, Pailod kalıp haga, “Kalöp bı mai yıñarıñ hag yunamı Jisas, Mesaia u a gıpal u aka Barabas nıp hag yunamı?” ö ga. * ²⁰ Hagö, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı manö ud asıkep gau abe, nıbi bı gau kalıp hagla, “Kale Pailod nıp hıgmim, Barabas nıp hubık yuöm, Jisas nıp al pak lılanı,” a gıla.

* 26:75: Mad 26:34 * 27:5: Ap 1:18-19; Mad 26:14-15
Jon 11:47-48; 12:19

* 27:9: Sek 11:12-13 * 27:12: Aıs 53:7 * 27:15-19:

21 Pen Pailod n̄bi b̄i ap magum ḡi m̄ideila gau kal̄p haga, “B̄i m̄ihai i, b̄i an n̄p hub̄+k yunam?” ò ga. Hageia hagla, “Barabas n̄p hub̄+k yumòn,” a ḡila.

22 Hageila, Pailod haga, “An̄g hagpim u, Jisas Mesaia u a ḡipal u, n̄p n̄hòn ḡinam?” ò ga.

Hageia, kale magõhhalò hagla, “N̄p mab ba laj al pak l̄la!” a ḡila.

23 Hageila, Pailod haga, “Pen n̄hòn? N̄pe nan n̄hòn nan ḡi naj ḡöp?” ò ga. Hagò, manò haga u n̄hagòm, manò dap ranòm hagla, “N̄p mab ba laj al pak l̄la!” N̄p mab ba laj al pak l̄la!” a ḡila.

24 Hageila, Pailod gasi n̄ha, manò yad udagnabòl; pen manò r̄imnap halò kal̄p hag n̄nò, pen pen pakòl rò l̄p, a ḡi gasi n̄ha. An̄g n̄hòm, n̄bi b̄i gau amgò ilò kale gau, n̄g udòm n̄magò n̄g l̄i ḡöm, kal̄p haga, “B̄i an̄bi n̄p al pak l̄n̄g gabim u, manò an̄bu ȳp auagnab; kale ke ado ḡi aunab,” a ga. *

25 Hageia, n̄bi b̄i gau magõhhalò hagla, “U wip nab̄+c hon ke! Hagape n̄pe han̄p apòm, n̄i hon gau arnab! Manò an̄bu, hon abe, n̄i pai hon gau abe aunab!” a ḡila. *

26 An̄g hageila, Pailod kal̄p Barabas n̄p hub̄+k yuòm, Jisas n̄p ami b̄i n̄pe gau n̄a n̄hòm kale naḡi ud Jisas pakla. An̄g ḡilò, Pailod n̄pe Jisas n̄p mab ba laj al pak l̄l, a ḡöm, ami b̄i n̄pe gau kal̄p n̄a.

Ami b̄i gau Jisas n̄p hag jula (Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

27 Gapna Pailod ami b̄i n̄pe gau, Jisas n̄p udòm, dam ram kub kale u amòm, ami b̄i yhar̄n̄ gau kal̄p magõhhalò w̄n̄ allò, 28 ap magum ḡöm, wañj n̄p u ud juòm, wañj āi, b̄i kub ȳmbal rò ap dapòm, n̄p ȳm n̄ila. *

29 Ȳm n̄òm, naḡi kal̄i kal̄i halò gau dapòm, kin̄ kai rol ḡipal rò usaj̄il bad ap ḡöm, n̄p rol ḡi n̄òm, b̄i kub gau ur udpal, a ḡöm, gam̄t m̄lò ap ud Jisas n̄p n̄magò ȳj̄g u n̄òm, apòm n̄p kugom ȳmòm, hag juòl ḡi hagla, “B̄i kub ne auban? Juda kai kin̄ kale ne auban?” ò ḡila. 30 An̄g hagòm, n̄p k̄n̄u alòm, gam̄t m̄lò an̄bu ju udòm, n̄p nab̄+c cõg laj pakla. *

31 Pen Jisas n̄p an̄g ḡöl hag juòm, wañj āi n̄p ȳm n̄ila u ud ju yuòm, wañj n̄pe ke ȳm n̄òm, n̄p mab ba laj al pak l̄n̄g, ūt ḡi ud arla.

Jisas n̄p mab ba laj al pak l̄la (Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

32 Adan an̄ gau amòl ḡi n̄hla, Sairini daun n̄bò b̄i ap aueia. Hib n̄pe u Saimon.

N̄p nable pakòm, klò ḡöm hagla, “Jisas n̄p al pak l̄nabun mab i ud aru,” a ḡila.

33 Haglò, n̄pe udòl ḡi, ram m̄nõn Golgoda dum arla. Golgoda a ḡim̄dal u manò ìt u, “Wip Nab̄+c Cõg Ij.”

34 Pen dum an̄bu amjakòm, ami b̄i gau n̄g wain udòm, n̄g as̄i ap udòm, halò ud ado malo ḡöm, Jisas n̄p n̄eila, pen n̄pe n̄h̄n̄ n̄hòm arò ga. * 35 Jisas n̄p mab ba laj al pak lòm, wañj n̄p gau n̄me l̄i ke ke udn̄g, sadu rò ḡöm udla. * 36 An̄g ḡöm, Jisas n̄p mab ba laj al pak l̄la ìt au as̄kòm, abad n̄h̄n̄ m̄ideila.

37 Jisas n̄p al pak lòm, mab ba laj kal̄i kl̄iñ r̄ikla:

BI I JISAS, JUDA KAI KIN̄ KALE ME I.

38 Pen Jisas n̄p al pak lòm, b̄i nan si udep m̄ihau, ap bõn lap, ap bõn lap, al pak l̄la. *

39-40 N̄bi b̄i adan majò ap ran ap lug geila gau, nab̄+c cõg gor mar ḡöm, n̄p hag juòm hagla, “Ne God N̄i n̄pe rò! God sabe gep ram u ud wañ ḡi yumòn, n̄n̄ m̄ihõp n̄gan̄ kauyan̄ ḡi l̄nabòn u me, mab ba laj arò ḡimòm lugò, hon n̄h̄n̄!” a ḡila. *

41 B̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub gau, b̄i lo manò hag n̄eb b̄i gau, b̄i manò ud as̄kep gau, kale u rò nõp n̄p hag juòm hagla, 42 “N̄bi b̄i r̄imnap kal̄p gaj̄p kam̄n̄ arbal, pen n̄pe ke an̄g ḡin̄m rò lagõp. Isrel Kin̄ kub hon u, mab ba laj arò ḡöm, m̄nõn ìt i lugò, n̄h̄n̄ hagõp a gun, n̄p n̄h̄n̄ udun. 43 N̄pe God n̄p n̄h̄n̄ udòm hagõp, ‘Yad God N̄i n̄pe,’ a ḡöp. God n̄pe ke u rò nõp gasi n̄h̄einab u, m̄ñi apòm, n̄p ud kam̄n̄ yuan̄,” a ḡila. * 44 B̄i nan si udep Jisas aip al pak l̄la m̄ihau, kale u rò nõp, n̄p manò naj an̄bu rò nõp haglò.

Jisas uma

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

45 N̄n̄ an̄bu s̄idò an̄ aul̄k magò u, s̄ibòn apòm, m̄id damòm s̄idò gam̄n̄ ga magò u kauyan̄ mailò ga. 46 S̄idò gam̄n̄ ga magò u, Jisas w̄n̄ kub al hagòm haga, “Eli, Eli, lama sabakdani,” a ga. Haga an̄bu, “God yad. God yad. Ȳp ai ḡin̄g arò ḡipan?” ò ga. * 47 An̄g hagò, n̄bi b̄i r̄imnap sòl an̄b̄ au m̄ideila gau n̄hòm hagla, “B̄i an̄bi b̄i God manò hagep l̄aija n̄p w̄n̄ alab,” a ḡila. 48 An̄g hagòm, b̄i ap am nan ad̄n̄ us hain rò bad ap ud dapòm, n̄g wain as̄i u rauòm, gam̄t m̄lò ap udòm, abòs alòm, n̄n̄õ n̄h̄n̄an̄ a ḡöm, n̄a. *

49 An̄g ḡöm n̄ò, b̄i r̄imnap hagla, “Ar̄ik! Agam̄j n̄h̄ m̄daiun. l̄aija apòm, n̄p ud kam̄n̄ yunab aka?” ḡila. 50 Pen Jisas

* 27:24: Dud 21:6-9 * 27:25: Ap 5:28 * 27:28: Luk 23:11 * 27:30: Ais 50:6 * 27:34: Sam 69:21 * 27:35: Sam 22:18 * 27:38: Ais 53:12 * 27:39-40: Sam 22:7; 109:25; Mad 26:61; Jon 2:19 * 27:43: Sam 22:8 * 27:46: Sam 22:1 * 27:48: Sam 69:21

kauyan wāñ kub al hagöm, ake bad mǝdeia u ur ga.

⁵¹ Magö anǝbu nöp, wañj mǝlö kub God sabe gep ram raul mǝgan yan, ajön pak pǝñ gǝla u, an yan pak bǝññ göm lap ke lap ke ara. Anǝg gö nǝñöl gǝ, munmon udöm, kabö gau pa bu göm, * ⁵² wip kabö mǝgan rǝgöl göm pak pǝñ gǝla gau, mǝgan hiiköm, God nǝbi bǝ uǝ nǝpe nöd umla rǝgöl gǝla gau, iru nöp gö, kauyan urakla. ⁵³ Uraköm, kabö mǝgan gau arǝk höñ amöm, Jisas uraka ñin u kale daun kub uǝ Jerusalem areila, nǝbi bǝ iru nöp kalǝp waiö lǝlö nǝñla.

⁵⁴ Pen munmon udöm, nǝhön nǝhön ga u nǝñöm, ami bǝ kub u abe, bǝ nǝpe gau aip mǝdeila gau abe, kale anǝnǝn gö pǝññ göm, mǝdmagö kale arö nǝñöl gǝ, kale hagla, “Yaue! Bǝ i nǝpe God Ñǝ nǝpe nǝñöl yabǝñ!” a gǝla. ⁵⁵ Pen nǝbi iru nöp apöm, ke ke au mǝdöm, nǝñ mǝdeila. Nǝbi anǝbu gau Jisas nǝp gǝ ñǝnǝg Galili nǝbö aula. * ⁵⁶ Nǝbi mǝdeila anǝb gau ap Maria Magdala u, ap Jems aip Josep aip nǝme Maria u, ap Sebedi ñǝ nǝpe mǝhau nǝme u.

Josep nǝpe Jisas hañ roman dam kabö mǝgan ap rǝgöl ga
(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷⁻⁵⁸ Bǝ gep yabǝñ ap, Josep, Arimadia daun nǝbö u, nǝpe Jisas bǝ nǝpe ap mǝdeia. Bǝ anǝbu, Jisas umöb nǝñöm, dugo dugo magö u apöm, gapna Pailod nǝp, Jisas hañ roman u udnam aka gö, Pailod yau a göm, bǝ nǝpe gau kalǝp hagö, Josep nǝp ñǝla. * ⁵⁹ Jisas hañ roman nǝpe u Josep nǝp ñǝlö, nǝpe wañj rud aij ap udöm, wip he mǝlö u magöñhalö wam haluöm, ⁶⁰ dam kabö mǝgan gǝsön nöp ap, yǝp rǝgöl gǝnaböl, a göm, ju lu lǝla mǝgan u rǝgöl göm, kabö hañai kub ap ud gau ga gǝ dam ajön pǝñ göm ara. *

⁶¹ Nǝbi mǝhöp mǝdailö, nǝbi ap Maria Magdala, nǝbi ap Maria ap. Nǝbi Maria mǝhau apil nǝñ mǝdlö nǝñöl gǝ, Josep anǝg göm rǝgöl ga.

Ami bǝ gau wip he rǝgöl gǝla kabö mǝgan u abad mǝdeila

⁶² Jisas umö rǝgöl gǝla ñǝn anǝbu, God nǝp nan sabe gep bǝ kub gau abe, bǝ Perisi gau abe, God nǝp sabe gǝnǝg ñǝn u rol, a göm, nan gǝ dap jǝn gǝla. Pen ruö, God nǝp sabe gǝnǝg ñǝn kale u me, gapman bǝ kub Pailod mǝdeia au arla. ⁶³ Amöm hagla, “Bǝ kub. Bǝ pǝral hagep anǝbu haga, ‘Yad umem, ñin mǝhau nǝgan u uraknabin,’ a ga. * ⁶⁴ Anǝb u, ne bǝ rǝmnap hagö, ñin mǝhöp nǝgan

wip rǝgöl u abad mǝdaiöl. Wasö u, bǝ nǝpe gau apöm, wip he mǝlö u si udöm, nǝbi bǝ gau kalǝp pǝral hagöm hagnaböl, ‘Nǝpe kauyan uraköp,’ a gǝnaböl. Anǝg gǝlö, Jisas nöd manö pǝral haga u nan pro; kale hainö manö pǝral hagnaböl u kub yabǝñ gǝnab,” a gǝla.

⁶⁵ Hageila, Pailod kalǝp haga, “Anǝb u, kale ami bǝ bad ap udmim, wip rǝgöl gǝla gau ammim, gasǝ kale ke nǝñ aij gǝmim, wip rǝgöl kabö lǝ pǝdönj gǝpe, ami bǝ abad nǝñ mǝdaiöl,” a ga.

⁶⁶ Hagö, Juda bǝ kub anǝb gau amöm, ajön pǝñ gǝla kabö kub u urön rö göm, ami bǝ bad u haglö, anǝb au nǝñ mǝdeila.

28

Jisas uraka

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Ruö ram rǝk da lö nǝñöl gǝ, nǝbi mǝhau Maria Magdala abe Maria ap abe kale ammim, Jisas nǝp rǝgöl gǝla u nǝññj arlö. ² Magö anǝbu munmon kub yabǝñ udö nǝñöl gǝ, ejol ap kumi kabö adö lan nǝbö apöm, Jisas nǝp rǝgöl göm kabö hañai pǝñ gǝla u, ud ju ba u yuöm, adö anǝbu asǝka. ³ Ejol anǝbu, mulu adǝñ nǝpe mǝmailö göl gǝ mǝdeia. Wañj nǝpe u, rud aij yabǝñ u la. ⁴ Pen ami bǝ nǝñ mǝdeila gau, nǝp nǝñöm, anǝnǝn gö pǝññ göm, gǝl gǝl göm, umöm rö mǝdeila.

⁵ Pen ejol u nǝbi mǝhau kalǝp haga, “Pǝññj gagmil! Yad nǝñbin, kale mǝhöñ Jisas mab ba lan al pak lǝla u nǝp nǝñ ajabil. ⁶ Nǝpe aui mǝdagöp. Nöd haga rö, mǝdö nöp kauyan uraköm aröp. Pen kale apil, nǝp dam lǝla kuö adö u nǝñmil, * ⁷ yǝñǝd ammim, bǝ nǝpe gau kalǝp hagmil, ‘Jisas kauyan uraköm Galili arab. Kale bǝ nǝpe ammim nǝp anǝb gau nǝñnabin,’ a gǝmim. Manö anǝbu nöp kalöp hag ñǝnǝg aubin,” a ga.

⁸ Anǝg hagö nǝñmil, nǝbi mǝhau pǝññj gǝlö u pen mǝñ mǝñ göl gǝ, wip rǝgöl anǝbu yǝñǝd arö göm, bǝ nǝpe gau kalǝp hagnǝg dö gǝ arlö. ⁹ Adan an yan gau arlö nǝñöl gǝ, Jisas kalǝp mǝhöñ nable paköm haga, “Kale mǝdpil?” a ga. Hagö, kalpe mǝhöñ ap kugom yǝmmil, ma nǝpe pǝdönj udmil, hib nǝpe u haglö adö ara. ¹⁰ Jisas kalǝp mǝhöñ haga, “Pǝññj gagmil! Kale ammim mam yad gau kalǝp hagmil, ‘Galili ammim Jisas nǝp nǝñnabin,’ a gǝmim,” a ga. *

Ami bǝ gau am Jisas uraköp manö u hagla

¹¹ Nǝbi mǝhau, adan an yan gau arlö nǝñöl gǝ, ami bǝ nǝñ mǝdeila gau rǝmnap, daun kub waryö raul an yan amöm, bǝ God nǝp nan sabe

* 27:51: Eks 26:31-33; Hib 10:19-20 * 27:55: Luk 8:2-3 * 27:57-58: Dud 21:22-23 * 27:60: Ais 53:9

* 27:63: Mad 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21 * 28:6: Mad 12:40; 16:21 * 28:10:

gep bî kub gau kalîp, nîhôn nîhôn ga anîbu magöŋhalö hag ñîla.

¹² Hag ñeila, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau amöm, bî manö ud asîkep aip manö hag adö añî löm, ami bî anîb gau kalîp mani kub ñöm hagla, ¹³ “Kale manö i nöp hagnim, ‘Sîb an̄ yar̄ hon hanajun magö u, bî nîpe gau apöm, wip he mîlö u si ud arbal,’ a gîmim. ¹⁴ Anîg hagpe, gapna Pailod manö anîbu nîŋnab u, hon nîp aip hagno, kalöp marö rîmnap ñagnab,” a gîla.

¹⁵ Anîg haglö, ami bî gau mani anîbu udöm, amöm Juda bî kub anîb gau hagla rö nöp gîla. Kale pir alöm, Jisas wip he mîlö nîpe u, bî nîpe gau si ud arbal, a geila manö u, mîñî Juda nîbi bî gau manö piral anîbu nöp hagöl gî nöp mîdpal.

Bî nîpe gau Jisas nîp nîŋla

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Jisas bî nîpe unbö agîp u Galili amöm, Jisas nöd haga dum u arla. * ¹⁷ Amöm, Jisas nîp nîŋöm, hib nîpe haglö adö ara. Pen bî nîpe rîmnap nîŋöm dui göm hagla, “U Jisas aka bî unbö ke?” ö gîla.

¹⁸ Pen Jisas söl au apöm, kalîp haga, “Bapi yîp hagö, ram mînöŋ kumi kabö adö lan̄ u abe, mînöŋ naböŋ îl i abe, yad magöŋhalö abadöl mîdpin. * ¹⁹ Anîb u, kale ram mînöŋ gau magöŋhalö rîgon̄ rîgon̄ ammim, nîbi bî ke ke gau magöŋhalö manö aij yad hag ñîbe, kale yîp nîŋ udöm nîbi bî yad mîdöm yîp hain göl. Anîg gîmim, Bap u, Ñî u, Ana U† u hib hagnim, kalîp ñîg pak ñîmim. * ²⁰ Anîg gîmim, yad kalöp gîmim, a gem, manö nîhôn nîhôn hag ñîbin u, kale u rö nöp manö anîbu magöŋhalö kalîp hag ñî aij gîpe, magöŋhalö hain göl. Pen yad kalöp nîŋö yabî† hagabin, yad kalöp aip mîdem, mîd damem, mîd damem, mînöŋ naböŋ îl i ur gînab,” a ga.

* 28:16: Mad 26:32 * 28:18: Jon 13:3; Ep 1:20-22 * 28:19: Mak 16:15-16; Ap 1:8

Mak Jisas Kraiss Manö Aij u Mak kali kliñ rika

Jon Bi Ñig Pak Ñeb u God manö hag ñimädöp

(Mad 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 Jisas Kraiss, God Ñi nipe manö aij u hagnig gabin. 2 God hadame nöp Ñi nipe Jisas Kraiss níp manö haga rö, bi God manö hagep Aisaia, manö aníbu God Manö kali kliñ riköm haga, "Nöñ! Bi manö yad ud arep u, nöd hag yunö amöm,

adan nöp u ñik gí aij gínab. *

3 Bi aníbu, ram mñnöh nñbi bi iru mädagpal, ram mñnöh kabö nöp mädöp añ au am mädöm, wiñ alöm hagnab,

'Bi Kub u auab! Adan sñr gílan gíyan gí mädainm gau,

dum goł pñlu gí mädainm gau, bñnig ral aij gímim, a gínab," a ga. *

4 God manö hagep bi aníbu nöd añig haga rö nöp me, Jon bi ñig pak ñeb u amöm, ram mñnöh nñbi bi iru mädagmädal, ram mñnöh kabö nöp mädmdöp añ au mädö nñjöl gí, nñbi bi gau aulö, kalíp manö hag ñöm hagnädöp, "Nan si nan najj gípim gau, nhön gñng añig gípun, a gímim, arö gípe yad kalöp ñig pak ññnö, God nan si nan najj gípim gau nñjöm arö gínab," a gímädöp. *

5 Nípe añig hagö nñjöl gí, nñbi bi ram mñnöh Judia yöp aníbu gau mdeila gau abe, Jerusalem nñbi bi mdeila gau abe, kale magöñhalö manö níp u nñjñng arla. Amöm, nan si nan najj gímädal gau, hag waiö lñlö, Jon kalíp ñig Jodan añ au ñig pak ña.

6 Pen Jon walñj nipe u, kaj kamel uñ udöm gíla walñj ap yímöm, kaj kau hañ dip nagí añ u pñg lñmädöp. Nan ññheb nipe u, jon habladñj u abe, bom ñig u abe ññmädöp. *

7 Nípe nñbi bi gau kalíp hagnädöp, "Bi yíp hain auab u, nipe yad rö wasö; nipe bi kub yabñ, yad bi pro. Yad níp nñjñö nable gínab. Yad am söł au kugom yímem ma rñrup nipe u nagí hubñnam rö lagöp. *

8 Yad kalöp ñig nöp pak ñabin u pen nipe apöm, kalöp Ana Uñ u nöp pak ññnab," a ga.

Jon Jisas níp ñig pak ña

(Mad 3:13-17; Luk 3:21-22)

9 Pen ññn ap, Jisas Nasared daun, ram mñnöh Galili mädmdöp u arö göm, Jon mdeia au auö, Jon Jisas níp ñig Jodan añ au ñig pak ña. 10 Níp ñig pak ñö, Jisas ñig

goł au lan amöm nñja, kumi kabö adö lan pñral hiikö, God Ana u yaur dapo rö, Jisas níp u gí aua. 11 Aníg göl u gí auö nñjöl gí, manö ap kumi kabö adö lan au nñbö apöm haga, "Ne Ñi mädmagö yad yabñ. Nöp nñjñö, yíp aij yabñ göp," a ga. *

Seden apöm Jisas níp co co ga

(Mad 4:1-11; Luk 4:1-13)

12 Pen magö aníbu nöp, God Ana u Jisas níp hag yuö, ram mñnöh kabö nöp mädmdöp añ gau amöm, 13 ññn unbö ññn juöl mihöp (40) au mdeia. Aníbu gau mädö nñjöl gí, Seden, "Jisas níp gñnö, manö yíp u hain göm, najj ganj," a göm, apöm hagnädöp. Ram mñnöh mädmdöp mñgan aníbu ke kain nan gau nöp mädmdöp. Pen ejol gau apöm, Jisas níp abad mädmdäl. *

Jisas God manö aij u hag ñi mdeia

14 Pen hainö gapman bi kub Herod Jon níp nagí la nñjöm Jisas nipe ram mñnöh Galili amöm, God manö aij u nñbi bi gau kalíp hag ñöl gí haga, * 15 "God nñbi bi udöm kumi kabö adö lan au abad mdeinab ññn hain pör abad mädmdim u, mññi auöp! Nan si nan najj gípim u, nhön gñng añig gípun a gímim arö gímim, God manö aij u, nñjö hagöp a gímim, nñj udmim," a ga. *

Jisas bi nipe mñhau mñhau uda

(Mad 4:18-22)

16 Jisas Ñig Wanjö Galili goł au padiöl gí nñja, bi kabsat udep madöl mñhau, kabsat udul a gímil, uben ap ud ñig añ yanj yumil mädailö. Bi mamil aníbu mñhau hib kale mñhöñ u, Saimon aip Edru aip. 17 Jisas kalíp mñhöñ nñjöm haga, "Aulö, yad aip ajun, yad kalöp mñhöñ hag ñi aij gñnö, nñbi bi udep bi mñhau mdeinabil," a ga. 18 Hagö, nñjö hagöp, a gímil, uben gau arö gímil, Jisas aip arlö.

19 Pen Jisas yöp pro magö ap amöm nñja, Sebedi ñi nipe Jems aip, Jon aip ñig magñb mñgan u mädöl gí, uben pa gí dö ga u, al döñ göl gí mädailö. 20 Jisas kalíp mñhöñ nñjöm haga, "Kale mñhöñ auil ei!" ga. Jisas añig hagö, kalpe mamil mñhau nñjñmil, nap níp wög gí ñeb bi rñmnap aip kalíp ñig magñb adö au arö gímil, Jisas aip arlö.

Kñjaki bi ap níp abañ ala u, Jisas hag höñ yua

(Luk 4:31-37)

21 Pen kale daun pro Kapaneam amöm, Juda God níp sabe gep mañu, Jisas Juda magum gep ram raul mñgan yanj amöm, God Manö u hag ñö, 22 nñbi bi gau nñjöm, pa gññ göm hagla, "God lo manö hag ñeb bi gau hagnal rö hagagöp; nipe bi kub yabñ

* 1:2: Mal 3:1 * 1:3: Ais 40:3 * 1:4: Ap 13:24; 19:4 * 1:6: 2Ki 1:8; Mad 11:8 * 1:7: Ap 13:25 * 1:11: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; Mak 9:7 * 1:13: Sam 91:11-13 * 1:14: Mak 6:17 * 1:15: Mad 3:2 * 1:22: Mad 7:28-29

nɪŋ aij gòm hagpal rö hagöp,” a gɪla. *
 23 Pen magö anɪbu, bɪ kɪjaki abanɪ ala ap, magum gep ram raul mɪgan anɪbu mɪdeia u blätö gòm haga, 24 “Jisas bɪ Nasared nɪbö! Ne hanɪp nɪhön gɪnɪg auban? Hanɪp kɪjaki gau al pak lɪnɪg auban? Yad nöp nɪŋbin, ne God Nɪ Uɪ nɪpe u,” a ga. *

25 Hagö, Jisas pen kɪjaki bɪ anɪbu abanɪ ala u nɪp manö klö hagöm haga, “Manö hagagmön! Bɪ u nɪp arö gɪmön, höŋ aru!” a ga. 26 Jisas anɪg hagö, kɪjaki anɪbu bɪ u nɪp ud gɪl gɪl gòm, wɪn kub alöm, höŋ ara. * 27 Jisas anɪg gö, nɪbi bɪ mɪdeila gau aiö yabɪ gòm, manö hag nɪŋ hag nɪŋ gòm hagla, “U nɪhön? Bɪ i manö gɪsön nɪbö manö adö ap dauöp aka? Nɪpe bɪ pɪdön halö. Kɪjaki aiön pi gau manö nɪpe udöm hagöp rö gɪpal,” a gɪla. 28 Nɪbi bɪ gau anɪg hagöl gɪ, Jisas kɪjaki aiön pi hag höŋ yua manö anɪbu, ram mɪnön Galili gau magöŋhalö hag nɪlö ara. *

Jisas gö, Saimon nɪbor nɪp kamɪŋ la
 (Mad 8:14-15; Luk 4:38-39)

29 Pen Jisas, Jems, Jon, Saimon, Edru, kale Juda magum gep ram u arö gòm, höŋ amöm, Saimon aip nɪmam Edru aip ram kale u arla. 30 Ram amjaklö, Jisas nɪp hagla, “Saimon nɪbor nɪpe hañ romanɪ u mab rö inö, han mɪdöp,” a gɪla. 31 Haglö, Jisas am nɪmagö kɪd nɪpe u udöm ud urak nɪ nɪŋöl gɪ, hañ nɪpe mab rö ineia u kamɪŋ la nɪŋöm adɪŋ nan magö kalɪp nɪa.

Jisas gö, nɪbi bɪ iru nöp kamɪŋ la
 (Mad 8:16-17; Luk 4:40-41)

32 Pen sidö wad ara magö u, nɪbi bɪ nan ga gau abe, nɪbi bɪ kɪjaki abanɪ ala gau abe, Jisas gö kamɪŋ lanɪ, a gòm, Jisas mɪdeia au daula. 33 Daun pro Kapaneam nɪbi bɪ gau magöŋhalö apöm ram aŋöŋ iɪ höŋ nö löyan adö nɪŋ mɪdeila nɪŋöm 34 nɪbi bɪ iru nöp nan ga gau, Jisas gö, kamɪŋ la. Kɪjaki aiön pi abanɪ ala gau iru nöp hag höŋ yua. Pen kɪjaki aiön pi anɪb gau Jisas nɪpe bɪ an nɪŋ aij gɪla rö, Jisas kalɪp, “Manö gagmim,” a gòm, hag höŋ yua. *

Jisas mɪgan ap ke amöm, Nap nɪp sabe göl gɪ mɪdeia
 (Luk 4:42-44)

35 Ruö, Jisas hilɪm halö yabɪl uraköm, ram hana u arö gòm, daun anɪbu abe arö gòm, am mɪgan ap ke amöm, Nap nɪp sabe göl gɪ mɪdeia. * 36 Pen bɪ nɪpe Saimon, bɪ nɪpe rɪmnap aip, Jisas mai, a gòm, nɪp ulhai nɪŋnɪg arla. 37 Jisas nɪp ulhai nɪŋ dam nɪŋöm hagla, “Nɪbi bɪ magöŋhalö nöp mai, a gòm, ulhaiaböl,” a gɪla. 38 Anɪg hageila, Jisas haga, “Hon ram rɪŋg agtö rɪmnap

halö söl aui arun. Yad aubin u, nɪbi bɪ ram mɪnön mɪgan gau kalɪp manö hag nɪnam, a gem, aubin,” a ga. 39 Anɪg hagöm, ram mɪnön Galili anɪ gau gɪ aŋöl gɪ, am Juda magum gep ram raul gau amöm, God Manö hag nɪlö gɪ, kɪjaki aiön pi nɪbi bɪ kalɪp abanɪ ala gau hag höŋ yua. *

Jisas, wös hapeb la bɪ ap gö, mɪtep ga
 (Mad 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 Wös hapeb la bɪ ap, Jisas mɪdeia au apöm, kugom yɪmöm, haga, “Ne wös yɪp u kamɪŋ lanɪ, a gɪnabön u, kamɪŋ lɪnɪm,” a ga. 41 Anɪg hagö, Jisas nɪp mög nɪŋöm nɪmagö mɪlöbö löm bɪ anɪbu nɪp ud nɪŋöm haga, “Yau, gɪnabin. Kamɪŋ lɪ,” a ga. 42 Nɪp ud nɪŋö adɪŋ kamɪŋ la. 43-44 Pen Jisas bɪ anɪbu nɪp manö klö hagöm haga, “Adan anɪ gau nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp nɪŋmön, Jisas yɪp gö kamɪŋ löp, a gɪmön, hagagmön. Kabö rö nöp ammön, bɪ God nɪp nan sabe gep u nɪp hañ romanɪ ne u yammön hagmön, ‘Wös hapeb yad u kamɪŋ löp,’ a gɪmön. Anɪg hagmön, Mosɪs nöd haga rö, nan rɪmnap dam bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ u nɪmön, nɪpe pak God nɪp sabe gɪ nɪ me, nɪbi bɪ gau, bɪ u mɪnɪ kamɪŋ löp, a gòm, nɪŋnaböl,” a ga. Jisas manö anɪbu nöp hagöm bɪ u hag yuö ara. * 45 Jisas anɪg haga u pen bɪ anɪbu nɪpe amöm, nɪbi bɪ gau abönamö hag nɪö ara. Anɪg gö, Jisas daun gau waiö ajainɪm rö lagö, nɪpe amöm nɪbi bɪ iru mɪdageila anɪ gau nöp mɪdö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ ram mɪnön gau gau magöŋhalö nɪp nɪŋnɪg aumɪdal.

2

Jisas gö, nɪn ma kata ga bɪ ap kamɪŋ la
 (Mad 9:1-8; Luk 5:17-26)

1-2 Nɪn mɪhöp nöp padio nɪŋöl gɪ Jisas kauyanɪ daun pro Kapaneam auö, Jisas ap mɪdöp ram nɪpe u, a gɪlö, nɪbi bɪ iru nöp apöm gɪlö gɪlö, ram raul manö hag nɪia mɪgan u sɪsɪ gòm, aŋöŋ iɪ höŋ adö au yanɪ u rö nöp sɪsɪ yöl ga. Pen Jisas kalɪp God Manö hag nɪ mɪdeia. 3 Jisas kalɪp hag nɪ mɪdö nɪŋöl gɪ, bɪ unbö yɪgwo mɪlö u bɪ rɪmnap apö, bɪ nɪmagö ma kɪla ga ap ilöŋ löm, dapöm Jisas mɪdeia au daula. 4 Apöm nɪŋla, nɪbi bɪ sɪsɪ göl mɪdeila nɪŋöm bɪ nɪmagö ma kata ga u nɪp dam ram adö lanɪ amöm, ram anɪ au ud mol juöm yulö, Jisas mɪdeia yanɪ luga. 5 Pen kale Jisas gö kamɪŋ linab, a gòm, gasɪ nɪŋ udla u nɪŋöm Jisas haga, “Nɪ yad. Nan sɪ nan naij gɪpan gau nɪnem arö gabin,” a ga.

6 Anɪg hagö, Juda lo manö hag nɪeb bɪ rɪmnap asɪk mɪdeila gau, gasɪ kale gau nöp nɪŋöm hagla, 7 “Bɪ i nɪhön gɪnɪg, God nɪp hag juöm, manö piral hagab? Nɪbi bɪ gau

* 1:24: Mak 5:7 * 1:26: Mak 9:26 * 1:28: Mad 4:24 * 1:34: Mak 3:10-12 * 1:35: Mad 14:23; Mak 6:46

* 1:39: Mad 4:23; 9:35 * 1:43-44: Lep 14:1-32

nan si nan najj gîlô, bî ap prî kalîp u hîk gî yunîm rô lagôp; God nôp me anîg gî nab,” a gîla. ⁸ Pen gasî nîŋla anîbu, adîŋ Jîsas ke nîŋôm haga, “Kale nîhôn gî nîg gasî anîbu rô nîŋabîm. ⁹ Bî ñîmagô ma kîla gôp u nîp nîhôn hagnô, kalôp aij gî nab? Nan si nan najj gîpan u nîŋem arô gabin, a gî nô, kalôp aij gî nab; aka, urakmôn kôp ne u wî nîg ud aru, a gî nô, kalôp aij gî nab? ¹⁰ Yad gî nô, kale nîŋnabîm, Bî Ñî nîpe mî nîŋ nabôŋ îl î aunô u, gasî yad ke nîŋem auagnô. God hagô aunô u me, nan si nan najj gîpal u nîŋem arô gî nabin, a gî nabin u, arô gî nabin,” a ga. ¹¹ Anîg hagôm, bî ñîmagô ma kîla ga u nîp haga, “Yad nôp hagabin, urakmôn, kôp ne u wî nîg udmôn ram aru,” a ga. ¹² Jîsas anîg hagô, nîbi bî nîŋ mîdlo nîŋôl gî, bî anîbu urakôm, kôp bad nîpe u wî nîg udôm hada. Anîg gô nîŋôm, nîbi bî gau magôŋhalô aiô yabî gôm, God hib nîpe u haglo adô arô nîŋôl gî, hagla, “Nôd nan anîbu rô ap gîlô, hon nîŋagmîdun,” a gîla.

Jîsas Lipai nîp wîñ ala

(Mad 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Jîsas kauyan amôm, Ñîg Wanô Galili gof au ajeia nîŋôl gî, nîbi bî iru nôp nîŋôm mîdeia au ap magum geila nîŋôm Jîsas kalîp God Manô hag ña. ¹⁴ Jîsas manô hag ñî pîs gôm, adan an au amôl gî nîŋa, Alpias ñî nîpe Lipai, bî dakîs udep bî ap, wôg gî mîdôp ram raul mîgan u asîk mîdeia. Jîsas nîp nîŋôm haga, “Auô, yad aip arul,” a gô, urakôm Jîsas aip arlô.

¹⁵ Jîsas pen, bî nîpe gau aip am Lipai ram u nan nîŋlô nîŋôl gî, bî dakîs udep gau abe, bî nan si nan najj gîla gau abe, Jîsas aip ajeila rô, am jîm ñôm nan nîŋeila. ¹⁶ Bî lo manô hag ñeb bî Perisi rîmnap, Jîsas nîpe bî dakîs udep gau aip, bî nan si nan najj gî mîdal gau aip mîdôm nan nîŋeila u nîŋôm, bî nîpe gau kalîp haga, “Jîsas nîhôn gî nîg bî dakîs udep gau aip, bî nan si nan najj gîpal gau aip asîk mîdôm nan nîŋab?” ô gîla. *

¹⁷ Hageila, Jîsas manô anîbu nîŋôm haga, “Nîbi bî kamîŋ mîdpal gau, wôs wameb bî nîŋnîg aragal; nîbi bî nan gôp gau nôp wôs wameb bî nîŋnîg arbal. Anîb u rô, nîbi bî, gî aij gîpun, a gî gasî nîŋbal gau, kalîp udnîg auagin; nîbi bî, nan si nan najj gîpun, a gî gasî nîŋbal gau, kalîp udnîg aubin,” a ga.

Nan magô hîl gep

(Mad 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Jon bî nîpe gau abe, Perisi kai bî kale gau abe, ñî nî rîmnap God nîp sabe gôl gî nôp mîdaiun, a gôm, nan nîŋagmîdal. Ñî nî ap kale anîg geila u nîŋôm nîbi bî rîmnap

apôm Jîsas nîp haga, “Jon bî nîpe gau abe, Perisi kai bî kale gau abe, ñî nî anî anî nan nîŋagpal. Pen bî ne gau, nîhôn gî nîg anîg gagpal?” ô gîla. ¹⁹ Hageila, Jîsas manô hod rîkôm haga, “Bî nîbi udnîg gî nab bî ap, nî mîdamam nîpe gau aip mîdôm, aij gô nîŋôl gî mîdeinabôl u me, nan magô arô gagnabôl. ²⁰ Pen hainô, nîbi bî rîmnap apôm, bî kale anîbu nîp ud areinabôl u, môg gô, ñî nî anîbu nan nîŋagrabôl. ²¹ Pen waîŋ gî sôn nîbô bad ap udôm, waîŋ asôl gôm pa gî dô gî nab ramô u al udlô, waîŋ gî sôn u ktô mîdôl gî, waîŋ asôl gî nab u pak gî dô gôm, waîŋ kale u rapî nî nôp pa gî dô gô arnab.

²² “Ñîg wain u, u rô nôp. Ñîg wain kamîŋ u udôm, kaj meme hañ nôd nîbô mîgan u hon gî lagpal. Pen nîhôn: hon gî lôm meme ñîlô, kaj meme hañ u bîŋ hagôm, pak gî dô gôm hon gî am haknab. Anîb u me, ñîg wain kamîŋ u, kaj meme hañ kamîŋ mîgan u nôp hon gî lep,” a ga.

Bî ñî nîpe God nîp sabe gep ñî nî u Bî Kub mîdôp

²³ Hainô Juda God nîp sabe gep ñî nî kale ap, Jîsas bî nîpe gau aip wid wôg an au padiôl gî, bî nîpe gau wid magô rîmnap rîkôl gî areila. ²⁴ Anîg gîlô, Perisi bî gau nîŋôm, Jîsas nîp haga, “Mîñî God nîp sabe gep ñî nî hon wôg gagep u, bî ne gau anîg gôl wôg gôm lo hon rîb juabôl,” a gîla. * ²⁵ Hageila, Jîsas haga, “Bac Depid hadame nôp kîyô lô ga aiud kalî kliñ rîkla u, kale nîŋagpîm ar? * ²⁶ Hadame nôp bî ne Abiada God nîp nan sabe gep bî kub yabî mîdmîdôp ñî nî u, Depid bî nîpe gau aip kalîp kîyô lô, God sabe gep ram u amôm, bred nîbi bî yîharîŋ gau nîŋagpal, bî God nîp nan sabe gep bî gau nôp nîŋbal u udôm, bî nîpe gau kalîp ñô nîŋla. *

²⁷ “God nîpe ñî nî yîharîŋ mîdep manô u nôd hagôm, hainô nîbi bî gî laga; nîbi bî gî lôm, ake lôm mîd aij gîlan, a gôm, ñî nî ap yîharîŋ mîdaiôl, a ga. * ²⁸ Anîb u, hon nîŋbun, Bî Ñî nîpe God nîp sabe gep ñî nî u abe Bî Kub mîdôp,” a ga.

3

Jîsas bî ñîmagô kîla ga ap, God nîp sabe gep ñî nî u gô, kamîŋ la

(Mad 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ Ñî nî ap pen, Jîsas kauyan Juda magum gep ram u amôm nîŋa, bî ñîmagô kîla ga ap ram raul mîgan anîbu ap mîdeia. ² Nîbi bî mîdeila gau rîmnap, Jîsas nîhôn rô gô, nîp dam manô kub hagnu, a gôm, bî anîbu God nîp sabe gep ñî nî i gô kamîŋ lî nab aka gôm, agamîŋ nîŋ ij halô lî mîdeila.

* 2:16: Mad 11:19

* 2:24: Dud 23:25

* 2:25: 1Sa 21:1-6

* 2:26: Lep 24:5-9

* 2:27: Dud 5:14

³ Jisas pen bi ñimagö kîta ga u nîp haga, “Urakmôn, aui au,” a ga. ⁴ Hagö, nîpe mîdeia au gîlan auö, Jisas nîbi bi anîb gau kalîp haga, “God nîp sabe gep ñin u nîhôn gep? Aij gep aka naij gep? Nîbi bi gau kalîp mög nîjun gîno kamîj aröl, aka gasî naij nîjun arö gîno, umöl?” ö ga. Hageia, kale nîp pen manö ap hagagla. ⁵ Jisas manö udagun, a göm, nîhla bi anîb gau, Jisas kalîp nîjô, mulu luga. Jisas kalîp gau gau nîj damöm sîk la. Anîg göm, bi ñimagö kîta ga u nîp haga, “Ñimagö ne mîlôbö lî!” a ga. Hageia, ñimagö mîlôbö lö nîjöl gî, kamîj la. ⁶ Anîg ga nîjôm, bi Perisi Juda magum gep ram u arö göm, Herod bi nîpe gau mîdeila au amöm, manö hag nîj hag nîj göm, “Jisas nîp aige gun al pak lun?” ö gîla. *

Nîbi bi iru nöp Jisas hain gîla

⁷⁻⁸ Jisas pen bi nîpe gau udöm, amöm Ñîg Wanö Galili go! au am mîdeila. Pen nîbi bi Galili nîbö iru nöp nîp hain göm aula. Nîpe nan nîhôn nîhôn gîmîdöp adö u haglö gau arö nîjöl gî, Judia nîbi bi rîmnap, Jerusalem nîbi bi rîmnap, ram mînönj Idunia nîbi bi rîmnap, ñîg Jodan böj lödan nîbi bi rîmnap, daun kub mîhöp Daia Saidon nîbi bi rîmnap, nîbi bi iru yabî Jisas nîp nîjng aula. ⁹⁻¹⁰ Jisas nîbi bi iru nöp gö, kamîj la u me, nîp ud nîjno kamîj lînim, a göm, nîbi bi iru nîbanö yabî apöm, nîp cîro cîro ñöl gî auö, bi nîpe gau kalîp hagö, ñîg magîb ap ud lîla. ¹¹ Pen nîbi bi kîjaki aiön pi nan nîhôn aban ala gau, Jisas nîp nîjôm, mînönj yan lug paköm, manö kub hagöm, “Ne God Ñî nîpe!” a gîmîdal. ¹² Jisas pen kîjaki aiön pi gau kalîp manö kîo hagöm haga, “Yad Bî an mîdpin u waiö hagagmim wasö,” ga. *

Jisas bi nîpe unbö mîgan lanj uda
(Mad 10:14; Luk 6:12-16)

¹³ Pen Jisas ram mînönj nöp ap amöm, bi nîpe udnîg ga gau hagö aueila haga, ¹⁴ “Yad kalöp bi unbö mîgan lanj udpin u, kale yad aip ajmim, bi manö yad ud arep gau mîdmim, kalöp hag yunö, ammim nîbi bi gau kalîp God Manö aij u hag ñinabim. ¹⁵ Yad kalöp hagabin u me, kîjaki aiön pi nan gau u rö nöp hag yunabim,” a ga. ¹⁶ Jisas bi nîpe uda anîb gau hib kale me, ap Saimon, hainö Jisas hib nîpe ap Pida a ga. ¹⁷ Ap Jems, nîmam ap Jon, nap kalpe mîhönj hib u Sebedi. Jisas kalîp mîhönj Boanerges a ga. Hib anîbu îl u “Rîmu Bî”. ¹⁸ Bî nîpe ap Edrü; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ñî nîpe;

ap Padias; ap Saimon, nîp Saimon Selod a gîmîdal. ¹⁹ Pen ap Judas Iskariod. Nîpe me hainö Jisas nîp mumug ga.

Jisas nîp kîjaki aban alöp, a gîla

²⁰ Pen Jisas ram ap arö, kauyan nîbi bi iru nöp ap magum gî mîdeila nîjôm, bi nîpe gau aip nan nîjöl rö laga. ²¹ Anîg gö, nîbi bi rîmnap Jisas hau! alöp a gîlö nîjôm, nîme, nîmam bi nîp u! gîng aula.

²² Pen lo manö hag ñeb bi Jerusalem nîbö aula gau hagla, “Kîjaki aiön pi nan gau nap kale Bielsebul Jisas nîp aban alöp rö, aiön pi nan gau hag yuab.” ²³ Nîbi bi piral anîbu hageila, ²³ Jisas nîpe nîjôm, nîbi bi gau kalîp hagö aueila, manö adö anîbu manö hod rîkôm haga, “Seden aige göl göm Seden nîp hag yuab?” ²⁴ Nîbi bi ram mînönj aî ap kale ke nöp pen pen gînaböl u, mîgan anîbu asîk ke ke lînaböl. ²⁵ Pen amîlap apîlap gau u rö nöp pen pen gînaböl u, asîk ke ke lînaböl. ²⁶ Anîb u rö, Seden nîpe ke kîjaki aiön pi nan nîpe gau hag yueinab u, asîk ke ke löm böj nöp lug paknab.

²⁷ “Bî kal yabî ap ram nîpe au mîdö nîjöl gî, bi ap apöm, nan nîpe gau ud aragnab; nöd bi kal anîbu nîp nagî adîk löm me, am nan ram nîpe gau mîdöp u ud arnab.

²⁸ “Pen nîj aij gîmim! Nîbi bi gau nan si nan naij nîhôn nîhôn gînaböl u, God nîjôm arö gînab. God nîp hag junaböl u, nîpe nîjôm arö gînab. ²⁹ Pen Ana U! u nîp hag junaböl u, God nîjôm arö gagnab. Nan si nan naij gînab anîbu pör nöp mîdeinab,” a ga. ³⁰ Jisas nîp, “Kîjaki aiön pi nan gau nîp aban alöp,” a geila u me, anîg haga.

Jisas nîme nîmam bi gau

³¹ Pen Jisas nîme nîmam bi apöm, höj löyan mîdöm, bi ap nîp, “Ne am Jisas nîp hagö auan,” a gîla. ³² Anîb u, nîbi bi ram raul mîgan yan Jisas nîp bîg gîgabö gî asîk mîdeila gau nîp hagla, “Name naîin namam bi gau höj yan am mîdöm, ‘Ne aue,’ gaböl,” a gîla. ³³ Anîg hageila, Jisas haga, “Ami yad, mam yad bi an?” ö ga. ³⁴ Anîg hagöm, Jisas nîbi bi mîdeila gau nîj padiöl gî haga, “Kale me ami yad, mam yad mîdpim. ³⁵ Nîbi bi God hagöp rö gîpal gau me, mam yad, aî yad, ami yad mîdpal,” a ga.

4

Jisas, bi nan yîj yîmôb u, manö hod rîkôm haga

(Mad 13:1-9; Luk 8:4-8)

* 3:4: Luk 14:3 * 3:6: Mad 22:15-16 * 3:9-10: Mad 14:36 * 3:11: Luk 4:41 * 3:12: Mak 1:34 * 3:16: Jon 1:42 * 3:17: Luk 9:54 * 3:22: Mad 9:34; 10:25 * 3:31: Mak 6:3; Jon 2:12; Ap 1:14

¹ Jisas Ñîg Wanö Galili go! au amöm, nîbi bî gau kalîp kauyan manö hag ñî mîdö nîñöl gî, nîbi bî iru yabîl nöp ap magum gîla. Anîg geila, Jisas ñîg magîb ap adö u asîkôm, am ñîg anj söl au mîdöl gî, nîbi bî ñîg go! gau urak mîdeila gau kalîp manö hag ña. * ² Manö anîb gau manö hod rîkôm adö ke ke iru nöp hag ña. *

³ Manö adö ap manö hod rîkôm haga, "Manö hagnîg gabin i nîñim! Bî ap wög adîñ nîpe u wid yîñ ranañ, a gôm, ud yuö arö nîñöl gî, ⁴ rîmnap adan arep adö au lugö, yaur gau apöm ñîñaböl. ⁵ Rîmnap kabö adö mîñöñ pro pro lî nab au lugöm rannab u pen ⁶ kîdîl yuö aragnab rô, sîdö nîñöm, mîlep gî nab. ⁷ Rîmnap gîñkasî mîdeinab anj au lugöm, rannab u pen gîñkasî gau pîmamû gî pak ñîñö, magö pîlagnab. ⁸ Pen yîñ rîmnap mîñöñ aij adö u lugöm, ran aij gôm, magö pîl aij gî nab. Rîmnap magö ñîñ juöl ado gî da sîduñ lanj (30) rô pîlnab, rîmnap magö ñîñ juöl mîhau nîganj (60) rô pîlnab, rîmnap ñîñ juöl unbö mamîd u (100) rô pîlnab," a ga. ⁹ Jisas manö anîbu hag pîs göl gî haga, "Kale nîbi bî gasî rîmîd mîdainîm gau, manö hagabin i rîmîd lî nîñ aij gîmîm," a ga.

Jisas ai gîñîg göm manö hod rîk hagnîdöp

(Mad 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Jisas manö hagö nîñöl gî, nîbi bî nîñ mîdeila anîb gau ke ke arla nîñöm bî nîpe unbö mîgan lanj gau abe, nîbi bî nîpe rîmnap halö abe, Jisas nîp hagla, "Manö hod rîkmön hagpan îl u nîñön?" ö gîla. ¹¹ Hageila haga, "God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö u, God gö kale nîñbim u pen nîbi bî gau kalîp hod rîkem nöp hag ñabin. ¹² Anîg gîñö, bî God manö hagep ap God Manö kalî kliñ rîkôm haga rô nöp gî nab. Nîpe haga, 'Amgö nîñaböl u pen nan rîmnap nîñagnaböl.

Manö nîñaböl u pen manö îl hagö anîg rô göm nîñagnaböl.

Nîñ aij gîblap, God nîp hag nîñaiblap, nan si nan naj gîpal gau nîñöm arö gîböp,' a gîla," a ga. *

Jisas bî nan yîñ yîmîb manö hod rîkôm haga u, manö îl u hag ña

(Mad 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Jisas anîg hagöm kalîp haga, "Manö hod rîkem hagnîp anîbu nîñagnîp u, hainö manö rîmnap halö hod rîk hageinabin u, aigöl gîmîm nîñagnîp?" ö ga. ¹⁴ Wid yîñ u, God Manö nîpe u, a gem, hagnîp. ¹⁵ Yîñ

rîmnap adan arep adö au lugnab, a gîpîn u, nîbi bî gau God Manö nîñaböl u pen magö anîbu nöp Seden apöm manö anîbu ju ud arnab, a gem, hagnîp. ¹⁶⁻¹⁷ Pen yîñ rîmnap kabö adö mîñöñ pro pro lî nab au lugöm, rannab u pen kîdîl yuö aramöm pîdön gagö, sîdö nîñöm mîlep gî nab, a gîpîn u, nîbi bî gau God Manö u gîsön magö u nîñlö aij gö nîñöl gî, udnaböl u pen yöp pro pro magö u mîdö nîñöl gî, mîñör rîmnap aunab aka bî gau kalîp gî naj gî naböl nîñöm manö anîbu arö gî naböl, a gem, hagnîp. ¹⁸ Yîñ rîmnap gîñkasî anj au lugöm rannab, a gîpîn u, nîbi bî God Manö nîñaböl u pen ¹⁹ wög waryö, ram köp haneb, kaj nan gau gasî iru nîñöm, ru kîbap, u!pö mani nan gau gasî iru nîñöm, nan gau gau nöp gasî nîñaböl u me, God Manö u pîmamû gî pak ñîñö, magö pîlagnab, a gem, hagnîp. * ²⁰ Wid yîñ mîñöñ aij adö au lugnab a gîpîn u, nîbi bî God Manö nîñöm, nîñ udeinaböl nîñöm magö ñîñ juöl ado gî da sîduñ lanj (30), aka ñîñ juöl mîhau nîganj (60), aka ñîñ juöl unbö mamîd u (100) rô pîlnab; gasî anîbu nîñem hagnîp me u," a ga.

Hapö lauöm adö aulîk lep

(Luk 8:16-18)

²¹ Jisas pen kauyan manö ap hod rîkôm haga, "Nîbi bî gau hapö lauöm rin cög mîgan gau aka abañ adö hanbal mo gayîk gau pi gagnaböl; adö aulîk lîlö mailö gî nab.

* ²² Anîb u rô, nîñön nîñön mîñi pî göl mîdöp u, hainö waiö lö nîñaböl. * ²³ Kale nîbi bî gasî rîmîd mîdainîm gau, manö hagabin i rîmîd lî nîñ aij gîmîm," a ga.

²⁴ Kalîp manö ap haga, "Manö nîñabîm u, rîk dam nîñ aij gîmîm. Kale nîbi bî gau kalîp manö kub hagnîm, pen aige rô ñîmîm a gî nabîm u, God nîpe nîñöm kalöp ke u rô nöp manö kub hagöm, pen u rô nöp unbö rô ñîmîm a gî nab. Pen nîpe kalöp pen rîmnap halö adö lanj abe ñîmîm a gî nab. * ²⁵ Nîbi bî nan rîmnap mîdöp gau rîmnap halö udnaböl; pen nîbi bî nan rîmnap mîdagöp gau, nan rîmnap pro pro mîdöp u halö ud arnaböl. *

Krais manö aij u hag ñîlö arö, nîbi bî iru nöp nîñ udnaböl

²⁶ Jisas manö ap manö hod rîkôm haga, "God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, aiud adö i rô mîdöp. Bî wög nap ap wid yîñ ranañ, a gôm, dam wög naböñ nîpe gau yunab. ²⁷ Wid yîñ wög naböñ au yuöm, han ajö nîñöl gî, marep göm, rannîg gab. Aigegö göm ranöb, a gôm, nîñagnab.

* 4:1: Mak 3:7-9; Luk 5:1-3 * 4:2: Mad 13:34; Mak 4:33-34 * 4:12: Ais 6:9-10; Ap 28:26-27 * 4:19: Mad 19:23-24 * 4:21: Mad 5:15; Luk 11:33 * 4:22: Mad 10:26; Luk 12:2 * 4:24: Mad 7:2 * 4:25: Mad 13:12; 25:29; Luk 19:26

28 M̄nōṅ u ke gō, s̄h̄p hañauōm, ranōm, magō p̄lōm, po ḡnab. 29 Pen wōg nabōṅ nap n̄bō u po gō n̄ṅōm, r̄ik dam lep n̄n u auōp, a gōm, ru aḡtame u damōm, r̄ik daunab,” a ga. *

Jisas mab masded u, manō hod r̄ikōm haga

(Mad 13:31-32; Luk 13:18-19)

30 Jisas an̄g hagōm haga, “God n̄bi b̄i udōm abad m̄deinab u, aiud n̄hōn rō udem hagnō n̄ṅnabim? 31-32 Me, mab masded ȳṅ rō u, a ḡnam. Nan ȳṅ r̄imnap kub ȳmbal gau pro ranōb, pen masded ȳṅ u pro yab̄ḡ ȳmlō, ran kub gōm, ramō alō, yaur gau apōm hai an̄b gau l̄i m̄dpal,” a ga.

Jisas manō hod r̄ikōm hagm̄dōp

(Mad 13:34-35)

33 Jisas n̄bi b̄i gau kal̄p manō hod r̄ikep an̄b gau rō iru nōp hag n̄m̄dōp; an̄g gōm, manō aij u kal̄p hag n̄m̄dōp. Kale manō n̄ṅ aij ḡnabōl manō u nōp kal̄p hag n̄m̄dōp; manō n̄ṅ aij gagnabōl manō u hag n̄aga. 34 N̄pe kal̄p manō hod r̄ikōm nōp hag n̄m̄dōp. Hainō b̄i n̄pe gau aip ke m̄dōl gōm, manō il magōṅhalō hag n̄i aij ḡm̄dōp.

Jisas hagō, hadal ur ga

(Mad 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 N̄n an̄bu nōp ram dugōp magō u, Jisas b̄i n̄pe gau kal̄p haga, “N̄g wanō bōṅ lōdaṅ arun,” a ga. 36 An̄g hagō, b̄i n̄pe gau n̄bi b̄i iru nōp ap m̄deila gau kal̄p arō gōm, n̄g maḡb Jisas m̄deila m̄gan u ranōm, hadla. N̄g maḡb r̄imnap halō aip arla. 37 An̄ arlō n̄ṅōl ḡ, ad̄ṅ p̄nōm asad apōm, n̄g si ral n̄g maḡb m̄gan u amōm, am lugn̄g rō ga. 38 Jisas n̄pe pen n̄g maḡb m̄gan ad̄ṅ laj̄ṅ adō, nab̄ic ilōṅ lōm hanea n̄ṅōl ḡ, b̄i n̄pe gau n̄p am an̄a gōm hagla, “Manō hag n̄eb b̄i, hon magōṅhalō umn̄g gabun gas̄ u n̄ṅagpan ar?” a ḡla. 39 Hageila, Jisas urakōm, p̄nōm asad udeia u abe, n̄g si ral aueia u abe, agam̄j m̄d a gō, p̄nōm asad udeia u hir gōm, n̄g si ral aueia u bōṅ nōp ur gōm ga.

40 Pen Jisas b̄i n̄pe gau kal̄p haga, “Kale n̄hōn ḡn̄g p̄n̄ṅ gabim? Kale n̄ṅ udep magō kale pro ap m̄dōp n̄ṅōm p̄n̄ṅ gabim aka?” a ga. 41 Hagō, kale aiō gōm, pen hag n̄ṅō pen hag n̄ṅō gōm hagla, “B̄i an̄bi an? Aige gō gōm hagaj̄p, p̄nōm asad udaj̄p u abe, n̄g si ral auaj̄p u abe, manō n̄p u n̄ṅōm, hagōp rō gōp?” ō ḡla.

5

K̄jaki b̄i ap n̄p aban̄ al m̄deia u, Jisas hag hōṅ yua

(Mad 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 Jisas b̄i n̄pe gau aip n̄g maḡb udōm, N̄g Wanō Galili juōm, ram m̄nōṅ Gerasa n̄bi b̄i m̄deila bōṅ lōdaṅ adō am̄jakōm, 2 n̄g maḡb u arō gōm, ujan̄id lugō n̄ṅōl ḡ, magō an̄bu nōp, k̄jaki aban̄ al m̄deia b̄i ap, wip r̄igōl m̄gan gau n̄bō apōm, Jisas m̄deia au aua. 3-4 B̄i an̄bu wip r̄igōl ḡla kabō m̄gan gau han ajm̄dōp. N̄p p̄r sen udōm, n̄magō ma n̄pe gau l̄i r̄ib̄ikm̄dal u pen sen gau gō, pa ḡ dō gō, arm̄dōp. N̄pe klō yab̄ḡ ḡm̄dōp u me, n̄p ḡlō gas̄ n̄ṅn̄m rō laga. 5 S̄idō an̄, s̄bōn yan̄, wip r̄igōl ḡm̄dal kabō m̄gan gau abe, nō ilō gau abe, gauḡ gōl gōm, kabō udōm, hañ roman̄ n̄pe ke r̄ib̄m̄dōp. 6 Pen n̄n an̄bu, n̄pe Jisas n̄p ȳj̄g n̄ṅōm, ḡ dō ḡ amōm, Jisas m̄deia au kugom ȳmō. 7-8 Jisas k̄jaki b̄i an̄bu n̄p aban̄ al m̄deia u n̄p haga, “Ne k̄jaki aiōn pi, b̄i i n̄p arō ḡm̄ōn hōṅ aru!” a ga.

Hageia haga, “Jisas, God klō unbō ke yab̄ḡ N̄i n̄pe. Ȳp n̄hōn ḡn̄g auban? Manō n̄ṅō hagmōn, ‘God n̄ṅ m̄dōp rō, yad nōp ilōn mab rō n̄agnabin,’ a ḡm̄ōn!” a ga. *

9 An̄g hagō, Jisas b̄i an̄bu n̄p haga, “Hib ne n̄hōn?” ō ga.

Hageia haga, “Ȳp k̄jaki iru nōp aban̄ alōp rō, hib yad ‘Iru Nōp,’” a ga. 10 N̄pe Jisas n̄p, k̄jaki aiōn pi gau ram m̄nōṅ ke m̄lō gau hag yuagmōn, a gōm, hag n̄ṅōl ḡ nōp m̄deia.

11 Pen magō an̄bu, kaj iru yab̄ḡ am̄l n̄ṅeila s̄nan̄ ba an̄b gau. 12 An̄b u, k̄jaki gau Jisas n̄p neb neb gōm hagla, “Han̄p hagō, amun kaj ḡlan̄ kal̄p yuō hīkun,” a ḡla.

13 An̄g haglō, Jisas yau a gō, k̄jaki gau b̄i an̄bu n̄p arō gōm, amōm kaj gau kal̄p yuō hīklō, magōṅhalō du dausan rō p̄g ju rul yan̄ amōm, ḡ dam n̄g wanō yan̄ pakōm, magōṅhalō n̄g n̄ṅōm um hakla.

14 Pen b̄i kaj mukm̄dal gau, ga an̄bu n̄ṅōm, am daun an̄bu abe, ram m̄nōṅ gau abe, man an̄bu hag n̄lō n̄ṅōl ḡ, n̄bi b̄i gau am n̄ṅun, a gōm, Jisas m̄deia au aua. 15 Apōm n̄ṅla, b̄i nōd k̄jaki iru nōp aban̄ ala an̄bu, waḡṅ ȳmōm, m̄d aij gōm, as̄ik m̄deia. N̄ṅlō, an̄n̄n gō p̄n̄ṅ ḡla.

16 N̄bi b̄i nōd m̄deila gau, n̄bi b̄i hain aua gau kal̄p, b̄i k̄jaki aban̄ al m̄deia b̄i u n̄p Jisas n̄hōn n̄hōn ga u hag n̄la. Pen kaj gau kal̄p n̄hōn n̄hōn ga u abe hag n̄la. 17 Pen n̄bi b̄i an̄b gau, manō hagla an̄bu n̄ṅōm, Jisas n̄p manō neb neb gōm

* 4:29: Joe 3:13; Rep 14:15 * 5:7-8: Mak 1:24

hagla, "Ram m+nöŋ hon i arö g+mön arul!" a g+la. ¹⁸ Hageila, Jisas n+g mag+ib udöm arn+g gö, b+ gö kam+ŋ la u n+p neb neb göm haga, "Yad aip arul aka?" ga. ¹⁹ Hageia, Jisas b+ u n+p w+hö göm, haga, "Ram ne arammön, n+bi b+ ne gau kal+p, B+ Kub nöp mög yab+ŋ n+ŋöm, n+hön n+hön göp manö u magöŋhalö hag n+mön," a ga. ²⁰ Hagö, b+ an+bu ram m+nöŋ Dekapolis aŋ au, daun gau g+ ajöl g+, Jisas n+p n+hön n+hön ga u, n+bi b+ gau kal+p hag n+ö, kale magöŋhalö aiö yab+ŋ g+la.

Jisas gö, n+bi ap lam+ŋ la, pai uma ap uraka

(Mad 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Jisas pen n+g mag+ib udöm, kauyaŋ ado g+ am N+g Waŋö Galili böŋ lödaŋ goŋ au m+idö n+ŋöl g+, n+bi b+ iru nöp n+p aula.

²²⁻²³ B+ ap hib n+pe Jairas. N+pe Juda magum gep ram ap abad m+idm+idöp. Jairas Jisas n+p n+ŋöm, ap m+deia au kugom y+möm haga, "Pai pro m+idmagö yad u umn+g gab. Ne yad aip aumön n+p ud n+ŋö, urak arañ," a ga. ²⁴ Hagö, Jisas uraköm Jairas aip arlö n+ŋöl g+, n+bi b+ iru nöp amöm. Jisas n+p c+ro c+ro n+öm aŋ aŋ löm ud areila.

²⁵ Pen n+bi ap, n+pe n+bi adan ajm+idöp m+ unbö m+gan laŋ la. ²⁶ N+bi an+bu wös wameb b+ gau kal+p, y+p g+lö kam+ŋ laŋ, a göm, mani n+pe magöŋhalö hadö raua u pen n+p g+lö kam+ŋ lagöm, rap+in kub yab+ŋ ga. ²⁷⁻²⁸ Pen n+pe Jisas g+m+idöp manö u haglö n+ŋa rö, am waŋ+ŋ bad n+p u ud n+ŋö kam+ŋ l+ nab, a göm, n+bi b+ iru m+deila aŋ au jöl adö apöm, waŋ+ŋ n+p u ud n+ŋö, ²⁹ magö an+bu nöp hagape lugm+idöp u m+hep gö, aŋ n+pe au yaŋ n+ŋa, n+p nan ga u kam+ŋ la. ³⁰ Pen Jisas ke n+ŋa, klö n+pe r+mnap ara n+ŋöm, ado göm, n+bi b+ iru m+deila gau kal+p haga, "Waŋ+ŋ yad u ban ud n+ŋöb?" ö ga. ³¹ Hageia, b+ n+pe gau hagla, "N+bi b+ iru nöp nöp c+ro n+aböl u, n+hön g+n+g y+p b+ an ud n+ŋöb, a g+mön, hagabön?" ö g+la. ³² Pen Jisas manö kale hagla u udagöm, y+p b+ an ud n+ŋöb, a göm, uŋhai n+ŋöl g+ m+deia. ³³ Pen n+bi an+bu, n+p n+hön n+hön ga u n+ŋöm, p+n+ŋ göm g+l g+l göl g+ apöm Jisas m+deia ma iŋ n+pe au kugom y+möm, n+p kam+ŋ la manö u magöŋhalö waiö hag n+ä.

³⁴ Jisas pen n+p haga, "Pai yad. Jisas y+p gö kam+ŋ l+ nab, a g+mön, n+ŋ udpan rö, nöp g+nö kam+ŋ löp me u. Ne arammön m+id aij g+mön," a ga. *

³⁵ Jisas manö an+bu hagö n+ŋöl g+, Jairas b+ n+pe r+mnap, ram n+pe au n+bö apöm hagla, "Pai ne u hadö umöb; hag n+eb b+ i hagö, ma ilön auagn+im, ado g+ arn+im,"

a g+la. ³⁶ An+g hagla u pen Jisas manö kal+p u udagöm, Jairas n+p haga, "P+n+ŋ gagmön; gas+ klö g+ n+ŋmön," a ga. ³⁷ Jisas an+g hagöm, n+bi b+ gau aip aragnabun, a göm, kal+p an+bu gau hag löm, Pida u, Jems u, Jems n+imam Jon u, kalpe yam nöp uŋ g+ ara. ³⁸ Kale Jairas ram u amjaköm Jisas n+ŋa, n+bi b+ manö p+g hagöm, m+ŋöŋ magö göl g+ m+deila. ³⁹ Ram raul m+gan yaŋ amöm haga, "N+hön g+n+g manö hauŋ g+mim, m+ŋöŋ gabim? Pai u umagöp; y+har+ŋ hon hanab," a ga. ⁴⁰ An+g hagö, n+p m+hol g+lö, kal+p hag hön yuöm, pai n+me nap ber u udöm, b+ n+pe kabö u udöm, uŋ g+ pai u um m+deia ram raul m+gan yaŋ ara. ⁴¹ Amöm, pai an+bu n+magö k+id n+p u udöm, Arameik manö löm haga, "Dalida kom!" a ga. Manö haga an+bu iŋ me, "Pai pro! Nöp hagabin, urak!" * ⁴² Jisas n+p manö hagö, magö an+bu nöp uraköm, ap ran ap lugö n+ŋöl g+, n+bi b+ gau aiö yab+ŋ g+la. Pai an+bu m+ n+pe unbö m+gan laŋ ara. ⁴³ N+bi b+ m+deila gau aiö g+lö n+ŋöl g+, Jisas manö klö hagöm haga, "G+p+in an+bu n+bi b+ gau kal+p waiö hag n+agmim," a ga. An+g hagöl g+ kal+p haga, "Pai u n+p nan magö r+mnap n+be n+ŋaŋ," a ga.

6

Nasared n+bi b+ Jisas n+p n+ŋ udagla

(Mad 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ Jisas b+ n+pe gau uŋ g+ ram m+nöŋ an+bu arö göm, daun n+pe ke Nasared ara. ²⁻³ Am m+idöm, Juda God n+p sabe gep n+in u, magum gep ram u amöm, n+bi b+ iru nöp ap m+deila gau kal+p manö hag n+ö n+ŋöl g+, aiö göm hagla, "B+ an+bi kapeda ram m+nöŋ i n+bö b+, Maria n+ n+pe ap. N+imam n+pe u Jems, Josep, Judas, Saimon me. N+n+in b+ n+pe gau aip m+dpun i. Pen manö aij an+bu gai n+bö n+ŋöm hagöp? Nan gagep rö aigöl göm göp?" ö g+la. An+g hagöm, n+p udagla. *

⁴ Pen Jisas kal+p haga, "B+ God manö hagep gau, ram m+nöŋ m+gan r+mnap g+ ajlö, b+ kub hon, a göm, udnaböl u pen ram m+nöŋ kale ke gau, manö kalpe u udagnaböl," a ga. * ⁵ N+p n+ŋ udagla u me, nan gagep rö r+mnap g+n+im rö laga; n+bi b+ nan ga gau m+höp nöp ud n+ŋö, kam+ŋ la. ⁶ Pen Nasared n+bi b+ n+p n+ŋ udagla u n+ŋöm Jisas aiö yab+ŋ ga.

Jisas b+ n+pe unbö m+gan laŋ, wög y+p g+mim, a göm, hag yua

(Mad 10:5-15; Luk 9:1-6)

Jisas pen ram r+ŋ+g aglö ram m+nöŋ an+bu gau g+ ajöl g+, n+bi b+ gau kal+p God Manö u hag n+ä. ⁷ N+in ap b+ n+pe unbö m+gan laŋ

* 5:30: Luk 6:19 * 5:34: Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19

* 5:41: Luk 7:14 * 6:2-3: Jon 7:15 * 6:4: Jon 4:44

gau wiñ aló aueila haga, “Bí mñhöp ke, bí mñhöp ke ram mñnön gau ke ke ammim, manó aij yad u hag ñ+mim. Yad kalöp hag yuabin rö, manó hag ñ+ ajöl gí, kijaki aiön pi nan gau hag yun+g, hag hön yunabim,” a ga. ⁸ Manó ap pen haga, “Arn+g g+mim u, nan ñ+ñeb, wañ+ñb, mani ud aragmim; ilön nabön u nöp ud armim.” ⁹ Ma r+rup l+mim pen sior m+lö añ+ nöp limim armim; sior r+mnap halö ud aragmim. ¹⁰ Ram ap arbe kalöp hag u daiöl, ram an+bu nöp m+dmim, wög gí p+is g+mim, daun an+bu ar+ik arn+g g+mim ñ+n u nöp armim. ¹¹ Pen ram mñnön ap amjakep kalöp hag udöm, manó kalöp u nñgagaiöl, ram mñnön an+bu ar+ik arn+g, nñglañ, a g+mim, ma hañ+ñ pakpe lugö armim,” a ga. ¹² Jisas an+g hagö, bí n+pe unbö m+gan lañ gau, kale ram mñnön gau gau amöm, n+bi bí gau kal+p manó hag ñöl gí hagla, “Nan si nan naj g+pim u, nñhön g+n+g an+g g+pun, a g+mim, arö g+mim,” a g+la. ¹³ An+g hagöm, kijaki aiön pi n+bi bí abañ al m+deia gau hag hön yuöm, n+bi bí nan ga gau wel li ñ+lö, kam+ñ la. *

Herod hagö, Jon B+ Ñ+g Pak Ñeb nab+ic cög n+pe u r+ñb g+ dö g+la

(Mad 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)

¹⁴ Pen Jisas ga rö manó u, ram mñnön r+gon r+gon gau arö, kiñ Herod u rö nöp nñga. N+bi bí gau, manó an+bu hag am+l ap+l göl gí, r+mnap hagla, “Jon bí ñ+g pak ñeb umö r+göl g+la u, kauyan uraköm me, apöm nan gagep rö an+ñ gau gab,” a g+la. ¹⁵ R+mnap hagla, “Bí an+bu bí ne Ilaija,” a g+la. Pen bí r+mnap hagla, “Bí God manó hagep hadame nöp m+dm+däl rö bí ap apöm m+idöp,” a g+la. ¹⁶ Pen kiñ Herod n+pe nñgöm haga, “U Jon bí ñ+g pak ñeb nöd unjam r+ñb gí dö g+nö u nöp uraköm, apöm an+g gab,” a ga.

¹⁷⁻¹⁹ Pen nñhön: nöd Herod, n+mam Pilip n+bin Herodias n+p uda. Udö, Jon “G+pan an+bu, gí naj g+pan. Bí nuwöt n+pe udagnab,” a ga. Pen Jon an+g hagö, Herodias Jon n+p nñjö mulu lugö hagö, Herod bí n+pe gau r+mnap hag yuö, amöm Jon n+p nag+ñ la. N+bi Herodias, Jon n+p aigö göl gem al pak lñam, a göm, gas+ u nöp nñgm+idöp u pen ²⁰ Jon nan naj ap gagm+idöp. N+pe manó nñhön nñhön haga u, Herod nñgöm manó aij y+duñ göl nöp hagö, a göm, ñ+ñ+ñ löm, Jon n+pe bí aij ap bí ut ap m+idöp, a göm, p+ñ+ñ göm, n+p gí naj g+naböl, a göm, n+p abad m+id aij g+m+idöp. ²¹ N+bi Herodias, Jon n+p al pak lñ, a gí nñj m+id mañ ap, Herod n+me n+p yag daua pñjan r+kep ñ+n u nöp, nan

kub ñ+ñn+g, gapman bí kub gau, ami bí kub gau, ram mñnön Galili bí kub gau wiñ alö, nan kub ñ+ñn+g aula. ²² Apöm nan ñ+ñlö nñjö gí, Herodias pai n+pe u raul m+gan an+bu apöm kugom ralö, Herod abe, bí kub ap m+deila gau abe nñjö, kal+p aij gö, kiñ Herod pai an+bu n+p haga, “G+pan an+bu, nan nñhön hag nñjeinabön nöp ñ+nabin,” a ga. ²³ Pen manó klö manó nñjö nöp hagöm haga, “Yad nöp manó nñjö yab+ñ hagabin. Ram mñnön kub abad m+dpin i hag nñjö, nöp nabön u hagnö abad m+deinabön,” a ga. ²⁴ An+g hagö, pai u amöm n+me Herodias n+p, nan nñhön u hag nñgnam, a gí nñjö, n+me pen haga, “Jon bí ñ+g pak ñeb nab+ic cög magö n+pe u hagnöm,” a ga. ²⁵ N+me an+g hagö, ad+ñ pai n+pe yñ+d kiñ Herod m+deia au amöm haga, “Uri magö i nöp, Jon bí ñ+g pak ñeb nab+ic cög magö n+pe u ud kñanñ cög m+gan ap l+mön, y+p dap ñ+,” a ga.

²⁶ An+g hagö, kiñ Herod Jon n+p gas+ nñjö, mög yab+ñ ga. Pen n+pe bí kub gau nñ m+dlö nñjö gí, manó klö manó nñjö pai u n+p haga u nöp gas+ nñgöm, ²⁷ magö an+bu nöp ami bí n+pe ap, “Am Jon nab+ic cög magö u daumön,” a göm hag yuö, am Jon n+p nab+ic cög magö u r+ñb gí dö göm, ²⁸ ud kñanñ cög m+gan ap löm, dapöm pai an+bu n+p ñö, n+pe pen damöm n+me n+p ña. ²⁹ Pen Jon bí n+pe gau, Jon n+p unjam r+ñb gí dö g+la manó u nñgöm, kale am wip damöm, kabö m+gan au r+göl g+la.

Jisas n+bi bí iru nöp nan magö ñö ñ+ñla
(Mad 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13)

³⁰ Jisas manó ud arep bí gau, kale gau gau wög gí ajöl göm, ado gí apöm, n+bi bí gau kal+p manó nñhön nñhön hag ñöm, nan nñhön nñhön g+la gau, magöñhalö Jisas n+p hag ñ+la. ³¹ Pen n+bi bí iru yab+ñ nöp am+l ap+l geila u me, Jisas bí n+pe gau aip nan ñ+ñjö rö lagö, n+pe kal+p haga, “Hon, n+bi bí m+dagpal añ au amun, yñhar+ñ m+daian, kale magö ap ake lñabinim,” a ga. ³² An+g hagöm, bí n+pe gau aip ñ+g mag+ñb udöm, ram mñnön n+bi bí m+dagm+däl au arla. ³³ Pen kale ñ+g mag+ñb ud arlö nñjö gí, n+bi bí iru nöp, Jisas bí n+pe gau aip gau araböl a göm, daun gau n+ñö gau n+ñö dip gí dö gí aramöm, ñ+g gof adö adan m+lö u nöd amöm, Jisas bí n+pe gau aip arn+g geila gau, nöd am m+deila. ³⁴ Jisas bí n+pe gau aip ñ+g gof au amjak p+idön göm, ñ+g mag+ñb arö göm, n+bi bí iru m+deila gau kal+p nñgöm gas+ n+pe ke gas+ nñgöm nñga, kale kaj sipst bí abad m+dep ap m+dagöp rö u m+deila. An+bu nñjö, mög gö, n+pe il göm kal+p manó r+mnap rap+ñ hag ñ+

* 6:8: Luk 10:4-11 * 6:11: Ap 13:51 * 6:13: Jem 5:14 * 6:14: Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 3:19-20 * 6:17-19:

Lep 18:16 * 6:30: Luk 10:17 * 6:34: Nab 27:17; Mad 9:36 * 6:35: Mak 8:1-9

mideia. * ³⁵ Sîdö hadö wad ara nînjöm bî nîpe gau apôm nîp hagla, “Sîdö hadö wad aröp. Aui ram mînjön nöp anj aui. * ³⁶ Anîb u, nîbi bî gai i hag yuö, kale am ram rîhîg aglô ram mînjön yöp söl gai i aramöm, nan magö kale rîmnap rau ñînjlanj,” a gîla.

³⁷ Hageila, Jisas haga, “Kale ke kalîp nan magö rîmnap ñîmim,” a ga. Hageila hagla, “Anîg hagpan u, bî rakîñ unbö raleb jîñ wög göm mani udpal rö udun nan magö rau dapun, kalîp ñun aka?” gîla. ³⁸ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gî rö mîdöp? Am nîñim!” a ga. Hageila, am nînjöm hagla, “Hon bred magö unbö mamîd u, kabsal mîhöp halö mîdöp,” a gîla. ³⁹ Anîg hageila, Jisas haga, “Nîbi bî gai i hagpe, asîk balu ke ke löm, nan uñanj adö gai i asîk mîdlö aranj,” a ga. ⁴⁰ Hagö, nîbi bî gau kalîp haglô, rîmnap ñîñ juöl mîhau ado gî da sîduñ lanj (50) rö magum balu löm, rîmnap ugan nîbi bî ñîñ juöl unbö mamîd u (100) rö balu lîla. ⁴¹ Pen Jisas nîpe bred magö unbö mamîd u abe, kabsal mîhau abe udöm, kumi kabö adö lanj au nînjöm, God nîp, aij a göm, bred u ud jö göm, bî nîpe gau kalîp ñö, kale pen nîbi bî gau kalîp nîme lî ñîla. Kabsal mîhau u, u rö nöp bî nîpe gau ñö, nîbi bî gau kalîp nîme lî ñîla. ⁴² Neila, ñîñlô ñîñlô, kalîp mudun ga. ⁴³ Nan adîñ adîñ arö gîla gau, Jisas bî nîpe gau wadî udöm yaglô yaglô, wadî unbö mîgan lanj ajmanj raua. ⁴⁴ Nan ñîñla ñîñ anîbu, bî gau nöp me, paip dausan ara.

Jisas ñîg uñ adö u abö gî ara

⁴⁵ Pen magö anîbu nöp Jisas bî nîpe gau kalîp hagö, ñîg magîb udöm Bedsaida daun nö lödanj arlö nîñöl gî, Jisas au mîdöm nîbi bî gau kalîp hag yuö arla. ⁴⁶ Hag yuöm, dum nö ilö ap gîlanj gî amöm, God nîp sabe gî mideia. *

⁴⁷⁻⁴⁸ Sîbön gîñîg ga magö u, Jisas nöp mîdöm nîña, bî nîpe gau kale ñîg magîb udöm, ñîg anj au danj arlö nîñöl gî, hadal u areila lau adö auö, uñham ñîg uñ adö lanj pîrîk göl gî areila. Ram jîñ parîka magö u, Jisas ñîg uñ adö lanj au amöm, kalîp abhak löm, arñîg gö nîñöl gî, ⁴⁹⁻⁵⁰ nîp ñîg uñ adö lanj au areila u nînjöm, u wîp ana ap a göm, anîñîñ gö pîñîñ göm aîö gauñ gîla. Adîñ Jisas kalîp haga, “Pîñîñ gîgmim! Yad nöp auabin! Gasî iru nîñagîmim!” a ga.

* ⁵¹ Hagöm, ñîg magîb mîgan arö, hadal udeia u ur ga. Anîg gö, Jisas nîpe aigöl göm anîg göp, a göm, gasî iru yabîñ nîñla.

* ⁵² Nîpe bred udöm nîbi bî iru nöp nîme lî ña u nîñla u pen ñîñ anîbu Jisas nîp nîñ ud aij gagla. ⁵³ Pen ñîg anj u am am ram mînjön Genesared amjaköm, ñîg magîb u

nagî adîk lîla. ⁵⁴ Ñîg magîb au arîk arlö nîñöl gî, nîbi bî anîb gau Jisas auöp, a gîlô nînjöm, ⁵⁵ yîñîd ram mînjön gau gau kîd kîd amöm, nîbi bî nan ga gau kalîp dam Jisas am mideia au areila. ⁵⁶ Ñîñ anîb gau, Jisas ram rîhîg aglô gau aka daun gau aka ram mînjön yîharîñ gau amjakö, nîbi bî nan ga gau kalîp dap maker anj au löm, Jisas nîp neb neb göm hagla, “Ne mîdö, nîbi bî nan göp gau, wahîj adîñ nöp u ud nîñlô, kalîp kamîñ lanj,” a gîla. Jisas yau a ga nînjöm nîbi bî nîp ud nîñla gau kalîp magöñhalö kamîñ la.

7

Nan hibur mîdmagö anj danj nîbö höñ aunab u nöp me pîrî mideinab

¹ Bî Perisi rîmnap, bî lo manö hag ñeb rîmnap, Jerusalem nîbö apöm, Jisas mideia au nîñ mîdöm nîñla, ² Jisas bî nîpe rîmnap, nîpîs nîhi bî asî masî gî aij göm, nan ñîñmîdal rö, gagla. * ³ Perisi bî gau abe, Juda nîbi bî gau magöñhalö abe, nîpîs nîhi bî hagmîdal rö nînjöm, ñîmagö ñîg lî yuöm nöp, nan ñîñbal. ⁴ Maker anj au am mîdöm, ram ado gî apöm, u rö nöp ñîg lî yuöm nöp, nan ñîñbal. Pen kap, rin cög, kapa nan gau u rö nöp ñîg lî yuöm nöp, nan ñîñbal. Nan anîbu rö magöñhalö klîñ aij gîpal. *

⁵ Anîb u, Jisas bî nîpe gau nan yîharîñ ñîñla u nînjöm, bî Perisi gau abe, bî lo manö hag ñeb gau abe Jisas nîp hagla, “Bî ne gau nîhön gîñîg, apîs bac bî hagla rö, ñîmagö kale u ñîg lî yuöm wasö, yîharîñ nöp nan ñîñaböl?” ö gîla. ⁶ Hageila, Jisas haga, “Kale manö pîral hîgmim u, Aisaia manö nîñö yabîñ hagöm, God Manö u kalî klîñ rîköm haga,

‘Nîbi bî gai i, God hib hagno adö arab a gîpal u

pen yîharîñ manö nöp hagla; yîp mîdmagö lagpal. *

⁷ God lo manö u hag ñabun, a gîpal u pen nîbi bî manö kale ke hîgmim manö u nöp hag ñaböl.

Anîb u, yîp sabe göm hib yad haglô adö aragab.

Yîharîñ manö nöp hagaböl,’ a ga.

⁸ Anîb u rö, kale God manö hag la u arö gîmim, nîbi bî manö kale ke hîgmim u udmim, nap nahai bî hagmîdal adö u hain gîmim gabim,” a ga.

⁹ Jisas kalîp kauyanj hagöm haga, “Kale gasî kîd hîk nîñmim, God manö hag la u ud ke gau yumim, gasî magö kalpe ke u nöp nîñ udmim hain gabim. ¹⁰ Mosîs God Manö adîñ ap kalî klîñ rîköm haga, ‘Name nap hîgmim rö nîñ udmim, kalîp ud aij gîmim;

* 6:46: Luk 5:16 * 6:49-50: Luk 24:37 * 6:51: Mak 4:39 * 7:2: Luk 11:38 * 7:4: Mad 23:25 * 7:6:

pen ñi pai r+mnap n+me nap kalip manö mulu kal lugö hagaiöl, al pak läbe umöl,' a ga. * 11 Pen kale manö adö an+bu kabö göl hag ñagpim. B+ ap, ami bap+ arö g+inabin, a g+inab u, kalip hagnab, 'Ami bap+, yad nan aij r+mnap kalpe m+hönj ñ+bnep pen mani kalpe m+hönj ñeb mani u, uri yad God n+p ñ+nabin, a g+pin u me, mani kalpe m+hönj ñeb ap m+dagöp,' a g+inab. 12 An+g g+ilö, kale n+ñjmim hagnabim, 'Kale an+g g+pal u, manö m+dagöp,' a g+inabim. An+g hagpe, kale God manö haga u arö göm, nan aij r+mnap n+me nap kalip ñag+naböl. 13 An+ b u, gas+ magö kalpe ke u nöp n+ñjmim, hain g+mim, b+ hain n+bö r+mnap halö hag ñ+be, kale pen u rö nöp b+ hain n+bö r+mnap hag ñ+lö, hag ñ+ dam dapil g+ilö n+ñjöl g+, God Manö nan y+har+ñj rö ud ke gau yubal. Pen n+me nap manö hagaj+ñ u nöp wasö; kale nan iru nöp an+g unbö rö nöp gabim," a ga.

14 Jisas an+g hagöm, n+bi b+ iru nöp m+deila gau kalip hagö, n+pe m+deila il au aueila haga, "Manö hagn+g gabim i kale magöñhalö n+ñjmim, manö il r+ik n+ñj aij g+mim. 15 Kale nan ñ+ñbe an+ yan arnab u pr+ m+dageinab; nan hibur m+dmagö an+ kale dan n+bö höñ aunab u nöp gö, kale gac halö m+deinabim. * 16 Kale n+bi b+ gas+ r+mid m+dain+ñm gau, r+mid l+ n+ñj aij g+mim," a ga.

17 Jisas an+g hagöm, n+bi b+ gau kalip arö göm, ram raul m+gan arö, b+ n+pe gau n+p hag n+ñla, "Manö hod r+kmön hagpan an+bu, il u n+hön?" ö g+ila. 18 Hageila, haga, "N+bi b+ gau kale n+ñagpal rö, kale u rö nöp n+ñagpim ar? Nan as+ mas+ g+pal gau, haöwalo ñ+ñjöl, hibur an+ yan arö, God n+ñjö pr+ m+dageinab. 19 Pen n+hön: nan ñ+ñbal an+bu gau, m+dmagö an+ yan aragnab; hibur an+ yan nöp arö, hib halö k+l yunaböl," a ga. Jisas manö haga an+bu, nan gau magöñhalö ñ+ñeb nöp, as+ mas+ gep r+mnap m+dagöp, a ga.

20 Pen Jisas an+g hagöm haga, "Gas+ najj an+ kale yan n+bö aunab u me, n+bi b+ gac halö m+dnaböl. 21 N+bi b+ gau an+ kalip yan gas+ najj auö n+ñjöl g+, kale g+ najj göm, nan si udöm, wip alöm, n+bi si b+ si göm, 22 nan gau hon rö lan, a göm, n+bi b+ r+mnap gas+ najj n+ñjöm, manö piral hagöm, manö najj hagöm, nan gau yad rö lagöp, a gö, mulu lugö, n+bi b+ hag juöm, hib kale ke dap ranöm, haöwalo göm, najj gep gas+ añ+ n+ñjöm g+pal. 23 Nan najj g+pal an+ b gau gas+ ke gau n+bö auagöp, gas+ najj an+ kale yan n+bö aunab u me, n+bi b+ gac halö m+dnaböl.

N+bi ap, Jisas n+pe gö, pai yad kam+ñ

*l+inab, a göm, n+ñj uda
(Mad 15:21-28)*

24 Jisas ram m+ñöñ an+bu arö göm, am ram m+ñöñ daun kub Daia söl an+bu ara. Amöm, n+bi b+ gau y+p m+ñi n+ñagöl, a göm, ram raul m+gan ap amöm pi göl m+deila u pen pi göl m+dain+ñm rö laga. 25 N+bi ap, pai n+pe n+p k+ñjaki aban+ ala u me, Jisas auöp, a g+ilö, n+pe amöm Jisas m+deila au ma il n+p au kugom y+möm, 26 Jisas n+p neb neb göl g+ haga, "Pai yad k+ñjaki aban+ alöp u, hag höñ yu aran+," a ga. N+bi an+bu n+pe Juda n+bi wasö. N+pe yag daula ram m+ñöñ Pönisia, b+ ram m+ñöñ Siria n+bö abad m+dm+idal u. 27 Pen an+g hageia, Jisas n+p haga, "Nöd ñ+ pai nan ñ+ñjöl, mudun g+inab, aij. Nan magö ñ+ pai ñeb u udun, kain yunabun u aij gagnab," a ga. 28 Hageia, n+bi u pen haga, "B+ Kub! U aij hagpan u pen ñ+ pai gau nan ñ+ñjöl, naböñ naböñ gau abañ mo gau lugö, kain gau halö ñ+ñj+naböl," a ga. 29 Hageia, Jisas manö an+bu n+ñjöm haga, "Ne an+g hagpan u, pai ne k+ñjaki yuö hi+köm m+daj+p u hadö höñ aröp; ne aru," a ga. 30 Jisas an+g hagö, n+bi an+bu ado g+ amöm n+ñj, k+ñjaki ar+ik höñ arö, pai n+pe köp adö au agam+ñ han m+deila.

R+mid m+gan p+ñ ga b+ ap Jisas gö, r+mid waka

31 Jisas ram m+ñöñ daun kub Daia söl an+bu ara. Amöm, n+bi b+ gau y+p m+ñi n+ñagöl, a göm, ram raul m+gan ap amöm pi göl m+deila u pen pi göl m+dain+ñm rö laga. 32 Am+jakö n+ñjöl g+, n+bi b+ gau b+ r+mid p+ñ ga manö hag aij g+dm+döp b+ ap dapöm, Jisas n+p neb neb göm hagla, "B+ i n+p ud n+ñjö, kam+ñj lan+," a g+ila. 33 Hageila, Jisas b+ an+bu n+p ut g+ ke ke au amöm, ñ+magö m+lö n+pe u r+mid m+gan n+p u yuöm, ñ+magö k+ñu alöm, a+ab n+p u ud n+ñjöm, 34 kumi kabö lan+ n+ñjöm, ake löl göm, "Epada!" a ga. Manö yöl hagöm, "Epada," a ga u, manö il u "Hi+k," a ga. 35 An+g hagö n+ñjöl g+, b+ an+bu r+mid m+gan u p+ral hi+köm, maj m+gan p+ta gö n+ñjöl g+, manö kabö göl haga. 36 Jisas pen n+bi b+ gau kalip haga, "Manö an+bu n+bi b+ r+mnap kalip hag ñagpim," a ga. Manö an+bu manö klö göm haga u pen kale am klö göm n+bi b+ iru nöp hag ñ+la. * 37 Manö an+bu hag ñeila n+bi b+ n+ñjöm aiö göm hagla, "Jisas nan gau magöñhalö gaj+p aij yab+ñ göp. N+pe n+bi b+ r+mid p+ñ göp gau gö, p+ral hi+köm, n+bi b+ a+ab m+ñjör göp gau gö manö hag aij g+pal," a g+ila. *

* 7:10: Eks 20:12; 21:17; Dud 5:16 * 7:15: Ap 10:14-15 * 7:36: Mak 1:43-45 * 7:37: Ais 35:5

8

Jisas n̄ibi b̄i iru yab̄i n̄öp nan magö ñö ñ̄iŋla

(Mad 15:32-39)

1 Ñ̄in aŋ an̄bu au n̄öp, n̄ibi b̄i iru n̄öp ap m̄id̄lō, nan magö m̄idagō, Jisas b̄i n̄ipe gau w̄iñ alō aueila haga, ² “Yad n̄ibi b̄i gai i kal̄ip mög n̄iŋabin. Ñ̄in m̄ihau n̄igan yad aip m̄id̄öm, ȳihar̄iŋ m̄idpal. ³ Kal̄ip k̄iyō n̄öp hag yunō, r̄imnap m̄ilō gau n̄ibō aubal rō, adan aŋ gau amōm, amgō m̄imainō udō, lug paknabōl,” a ga. ⁴ Hageia, b̄i n̄ipe gau haga, “Ram m̄inōŋ n̄öp aŋ an̄bu gai i, nan magö gai n̄ibō udun ñun?” ö ḡila. ⁵ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl ḡi rō m̄idöp?” ö ga. Hageia haga, “Unbō mudun j̄iŋ u,” a ḡila. ⁶ An̄g haglō, Jisas n̄ibi b̄i gau kal̄ip hagō, as̄iklō n̄iŋöl ḡi, bred magö unbō mudun j̄iŋ an̄bu udōm, God n̄ip aij, a gōm, ud jō gōm, b̄i n̄ipe gau kal̄ip ñō, kale pen udöl ḡi, n̄ibi b̄i gau kal̄ip n̄ime l̄i ñ̄ila. ⁷ Kabsāl pro bad ap ud m̄ideila u, u rō n̄öp udōm, God n̄ip aij a gōm, b̄i n̄ipe gau kal̄ip ñō, n̄ime l̄i ñ̄ila. ⁸ Ñ̄ilō, ñ̄iŋlō ñ̄iŋlō kal̄ip mudun gō, nabōŋ nabōŋ pal̄i pal̄i ḡila gau, Jisas b̄i n̄ipe gau wad̄i unbō mudun j̄iŋ u yaglō ajmaŋ raua.

⁹ B̄i nan ñ̄iŋla an̄bu gau, po dausan rō. Jisas pen, n̄ibi b̄i an̄bu gau kal̄ip hag yuōm, ¹⁰ b̄i n̄ipe gau aip ñ̄ig maḡib udōm, ram m̄inōŋ Dalmanuda arla.

Perisi b̄i r̄imnap, “Nan gagep rō ap gō ñ̄iŋun,” a ḡila

(Mad 16:1-4; Luk 12:54-56)

¹¹ B̄i Perisi r̄imnap Jisas n̄ip neb neb ḡino, n̄ihōn rō hagn̄im, a gōm, apōm n̄ip aip manō hag am̄il ap̄il gōm haga, “Nan gagep rō ap kumi kabō adō laŋ au gō, n̄iŋun,” a ḡila. ¹² An̄g haglō, Jisas ake löl gōm haga, “N̄ibi b̄i m̄iñi m̄idpal ñ̄in i, n̄ihōn ḡin̄g hagn̄im, “Nan gagep rō ap gō ñ̄iŋun,” a ḡipal? Yad kalōp n̄iŋō yab̄iŋ hagabin, kalōp nan gagep rō ap ḡinō, n̄iŋagnabim,” a ga. ^{*}

¹³ An̄g hagōm, kal̄ip arō gōm, b̄i n̄ipe gau aip ñ̄ig maḡib udōm, ñ̄ig wan̄jō bōŋ lōdan arla.

Jisas Perisi manō kal̄ip u udagöl, a gōm, manō hod̄ r̄ikōm haga

(Mad 16:5-12)

¹⁴ Pen b̄i n̄ipe gau hau gōm, bred iru wasō, magö añ̄ ap n̄öp ud ñ̄ig maḡib lōm, ud arla. ¹⁵ Aŋ gau amöl ḡi, Jisas kal̄ip haga, “Perisi ȳis kale u abe, Herod̄ ȳis n̄ipe u abe, n̄iŋ aij ḡimim,” a ga. ^{*}

¹⁶ An̄g hagō, b̄i n̄ipe gau kale ke hag n̄iŋ hag n̄iŋ gōm haga, “Bred magö r̄imnap halō dauagpun rō hagab,” a ḡila.

¹⁷ Jisas pen kale hagla an̄bu ke n̄iŋōm haga, “N̄ihōn ḡin̄g bred magö dauagpun, a ḡimim, hagabim? Kale manō n̄iŋmim, iŋ u n̄iŋagpim ar? ^{*} ¹⁸ Amgō la u n̄iŋagpim? R̄im̄id la u n̄iŋagpim? Aka n̄iŋmim hau ḡipim? ¹⁹ B̄i paip dausan m̄ideila ñ̄in u, bred magö unbō mam̄id u ud jō ḡi ñ̄inō, ñ̄iŋōm nabōŋ nabōŋ arō ḡila gau, wad̄i aigöl ḡi rō yagpe?” ö ga. Hageia haga, “Wad̄i unbō m̄igan laŋ yagno,” a ḡila. ^{*} ²⁰ An̄g hageila haga, “Pen b̄i po dausan m̄ideila ñ̄in u, bred magö unbō mudun j̄iŋ u ud jō ḡi ñ̄inō, ñ̄iŋōm nabōŋ nabōŋ arō ḡila gau, wad̄i aigöl ḡi rō yagpe?” ö ga. Hageia haga, “Wad̄i unbō mudun j̄iŋ u yagno,” a ḡila. ²¹ Hageila haga, “Pen kale n̄iŋmim, n̄iŋ aij gagpim ar?” a ga.

Amgō we ga b̄i ap Jisas gō, amgō ñ̄il n̄iŋa

²² Pen kale Bedsaida daun am̄jaklō n̄iŋöl ḡi, n̄ibi b̄i r̄imnap b̄i amgō we ga ap dapōm, Jisas n̄ip neb neb gōm haga, “N̄ip ud n̄öp,” a ḡila. ²³ Hageila, Jisas b̄i amgō we an̄bu n̄ip ñ̄imagō k̄id u udōm, uŋ ḡi ram r̄iŋg aglō goŋ au amōm, amgō n̄ip u k̄iñu alōm, n̄ip ud n̄iŋōm, haga, “Amgō ne nan r̄imnap n̄iŋabōn aka?” ga. ²⁴ Hageia haga, “Yau. N̄ibi b̄i gau n̄iŋabin u, pen mab ur rō gau ḡi ajabōl,” a ga.

²⁵ Hagō, Jisas kauyaŋ amgō magö n̄ipe ud n̄iŋō, ad̄iŋ nan gau magōŋhalō n̄iŋ aij yab̄iŋ ga. ²⁶ Pen Jisas b̄i an̄bu n̄ip haga, “Kauyaŋ ado ḡi ram r̄iŋg aglō n̄ibi b̄i m̄idpal lōdan aragmōn; ram ne ȳidun gōl aru,” a ga.

Pida Jisas n̄ip haga, “Ne n̄öp me Mesaia u,” a ga

(Mad 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Jisas b̄i n̄ipe gau aip ram r̄iŋg aglō daun kub Sisaria Pilipai söl au arla. Adan aŋ au amöl ḡi kal̄ip haga, “N̄ibi b̄i gau, ȳip an a gōm n̄iŋbal?” ö ga. ²⁸ Hageia haga, “N̄ibi b̄i r̄imnap n̄öp Jon b̄i ñ̄ig pak ñeb u, a ḡipal; r̄imnap Ilaia, a ḡipal; r̄imnap b̄i God manō hagep ap, a ḡipal,” a ḡila. ^{*}

²⁹ Hageila, Jisas kal̄ip haga, “Kale ke pen ȳip an, a ḡimim, n̄iŋbim?” ö ga. Hageia, Pida haga, “Ne n̄öp me Mesaia u,” a ga. ^{*}

³⁰ Hageia, Jisas haga, “N̄ibi b̄i gau kal̄ip manō an̄bu hagagmim,” a ga.

Jisas haga, “Yad umem kauyaŋ uraknabin,” a ga

(Mad 16:21-28; Luk 9:22-27)

³¹ Jisas pen b̄i n̄ipe gau kal̄ip manō hag ñ̄öl ḡi haga, “B̄i Ñ̄i n̄ipe ilōn kub yab̄iŋ udnab. B̄i kub manō ud as̄ikep gau abe, b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub gau abe, b̄i lo manō hag ñeb gau abe, n̄ip n̄iŋlō, mulu lugō, al pak l̄ilō, n̄ipe umōm, ñ̄in m̄ihau

* 8:2: Mak 6:34-44 * 8:12: Mad 12:39; Luk 11:29 * 8:15: Luk 12:1 * 8:17: Mak 6:52 * 8:19: Mak 6:41-44 * 8:28: Mak 6:15 * 8:29: Jon 6:68-69; Mak 9:9

nıganı u kauyanı uraknab,” a ga. ³² Jisas manö anıbu waiö hagö, Pida nıñö, aij gagö. Jisas nıþ dam goı au amöm, nıþ hag göl gı haga, “Manö anıbu rö hagagmön,” a ga. ³³ Pen Jisas ado göm, bı nıpe gau kalıþ nıñöm, Pida nıþ haga, “Seden! Ke gau aru! God gası ñöb rö hagagabön; nıbi bı gau gası nıñbal rö nöþ nıñmön hagabön,” a ga.

³⁴ Anıg hagöm, bı nıpe gau abe, nıbi bı iru nöþ mıdeila gau abe, wıñ alö, it au aueila haga, “Nıbi bı an an yıþ pıg mıdnıg göl gau, nan nıñön mıñöñ naböñ adö it i gası kub nıñbal u arö göm, hañ romanı kale ke gası kub nıñbal u arö göm, mab kros ud kag göm yıþ hain göl. * ³⁵ Nıbi bı, Jisas nıþ nıñ ud mıdno, aij gagnab a göm nıñnaböl gau, böñ nöþ ap lug paknaböl. Pen nıbi bı, Jisas nıþ udun, manö aij nıpe nıñ ud mıdno, hanıþ gı naij gıñaböl u, manö mıdagöp a göm gılö arnab gau, God gö pör nöþ pör nöþ mıdeinaböl.

³⁶ “Pen nıbi bı, nan aij mıñöñ naböñ adö it i iru nöþ udun a göm gılö arö, ram mıñöñ it i mıdöp nan gau magöñhalö udnaböl u pen pör mıdeþ u udagnaböl. ³⁷ Nan aij gau magöñhalö dam sıkim göm, pör mıdeþ u rauöl rö lagöp.

³⁸ “Anıb u, nıbi bı an, nıbi bı nan si nan naij gıpal anı au mıdöl gı, nable gıñım rö lö, ‘Jisas nıþ nıñagpun,’ a gıñaböl gau, hainö Bı Ñı nıpe Nap mailö aij unbö ke udöm, ejol uı gau halö aunab ñın u, nıpe kalıþ u rö nöþ nable gö, ‘Nıbi bı gau kalıþ nıñagpin,’ a gıñab,” a ga. *

9

¹ Pen Jisas anıg hagöm, manö ap haga, “Yad kalöp manö nıñö hagabin, kale nıbi bı mıdımim gai i rımnap kamıñ mıdpe nıñöl gı, God nıbi bı udöm abad mıdeinab ñın u, klö kub halö auö nıñnabım,” a ga. *

*Jisas hañ romanı nıpe u ke yabı la
(Mad 17:1-12; Luk 9:28-36)*

² Pen hainö ñın unbö kagol jıñ u mıdöm, Jisas nıpe Pida Jems Jon kalıþ yam uı gı, ram mıñöñ nıbi bı mıdageila dum ilö lanı ap gılanı gı arla. Amöm, Jisas nıþ nıñöl nıñöl gı, hañ romanı nıpe u ke yabı la. *

³ Wałıñ nıpe u rud aij ke yabı löm, mımailö yabı la. Pen nıbi bı mıñöñ naböñ adö it i ap wałıñ rımnab ñıg löm uı maıı gılö, rud anıbu rö lınım rö lagöp. ⁴ Pen magö anıbu nıñla, İlaıja aıp Mosıs aıp apil Jisas aıp manö hagailö. ⁵ Kale nıñöm, Pida Jisas nıþ haga, “Manö hag ñeb bı, hon aij yabıı ap aui mıdımim! Anıb u, hon ram bada bad mıthau nıganı gun; nöþ ap, Mosıs nıþ ap, İlaıja nıþ ap,” a ga. ⁶ Kale pıñıñı geıla rö me,

Pida gası nıñ aij göm wasö, hañwawö anıg haga.

⁷ Pen kumi bad ap apöm, kalıþ ud yuö yuö nıñöl gı, manö ap kumi anı anıb au haga, “U Ñı mıdımim yad yabı. Manö hagnab rö nıñım,” a ga. ⁸ Anıg hagö nıñöl gı, kale nıñ gıgabö göm nıñla, bı anıb mıthau mıdagailö; Jisas nöþ mıdeila.

⁹ Pen kale dum lanı arö göm, ap lugöl gı, Jisas haga, “Dum i auajan nan gajıþ nıñbım u, mıñı nıbi bı rımnab kalıþ hag ñagımim. Hainö Bı Ñı nıpe umöm urakainım u, waiö hag ñımım,” a ga. ¹⁰ Hagö, bı nıpe gau nıbi bı rımnab kalıþ hag ñagla; kale ke nöþ hag nıñ hag nıñ göm hagla, “Umem uraknabin, a göp u, manö it u nıñön?” ö gıla. ¹¹ Anıg hagöm, Jisas nıþ hag nıñöm hagla, “Bı lo manö hag ñeb bı gau nıñön gıñıg hagpal, ‘İlaıja nöd aunab,’ a gıpal?” ö gıla. ¹² Hageıla, Jisas haga, “Nıñö hagpal. God Manö u kalı kılıñ rıköm hagla, ‘Bı İlaıja nöd apöm nan gau gı jın geınab,” a gıla. Pen God Manö u manö ap kalı kılıñ rıköm hagla, ‘Nıbi bı gau Bı Ñı nıpe nıþ udagöm, nıþ ilön kub ñınaböl,’ a gıla manö u, nıñön gıñıg anıg hagla, a gımım, nıñbım?” * ¹³ Pen İlaıja hagla anıbu, hainö aunab, a gımım, gası u nıñagımim. Nıþ nöd yagı daulö, kub göm, manö hag ñö nıñöl gı, gası kale ke nıñöm nıþ abönamö gı naij yabıı gıla. Anıb u, God Manö u kalı kılıñ rıköm, nıþ gıñaböl, a gıla rö nöþ gıla,” a ga. *

Kıjaki ñıþ pro ap abanı ala u, Jisas hag höñ yua

(Mad 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴ Pen kale ban yanı amöm nıñla, bı lo manö hag ñeb bı rımnab, Jisas bı nıpe unbö aıþ gau aıp pen pen hag mıdöl nıñöl gı, nıbi bı iru nöþ apöm, kalıþ ud yuö yuöm nıñöl gı mıdeila. ¹⁵ Anıg gı nıñmıdöl nıñöl gı, Jisas apjakaiö, nıbi bı ap mıdeila gau, aiö göm, am nıþ hag wıhai udla.

¹⁶ Jisas bı nıpe gau kalıþ hag nıñöm haga, “Nıñön gıñıg pen hagö gajım?” ö ga. ¹⁷ Anıg hagö nıñöl gı, bı ap nıbi bı mıdeila anı anıb au haga, “Manö hag ñeb bı. Ñı yad u, kıjaki abanı alö, manö gagöp. ¹⁸ Ñın rımnab nıþ rapın gö, ap lug paköm, kılıñ habkob gaı goı apöm, meg hip yımöm, ñımagö ma hañ romanı inı göm göp. Pör anıg gö gö me, daubin u pen bı ne gau kalıþ hagnö, kıjaki u hag yu wıñ nıñöm arö gıpal,” a ga.

¹⁹ Anıg hageıla, Jisas kalıþ haga, “Kale nıbi bı mıñı mıdımim i God nıþ nıñ ud pıdönı gajım. Ñın mai nıþ nıñ udmım, nan anıb gau ke gıñabım? Manö pör hagnö

* 8:34: Mad 10:38-39; Luk 14:27 * 8:38: Mad 10:33 * 9:1: Mak 13:30 * 9:2: 2Pi 1:17-18; Ap 3:22 * 9:12: Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3 * 9:13: Mad 11:14

nɨŋbim u, aige göl gem manö kliš halö hagnö nɨŋnabim? Ñi anɨbu ud mɨdpin i dauim!" a ga. ²⁰ Hagö, dam Jisas mɨdeila il au dauöl, kɨjaki ñi anɨbu nɨp abanɨ ala u, Jisas nɨp nɨŋöm, ñi u nɨp gö, ap lug paköm, ado malo göl gi, kɨñu habkob gaɨ goɨ apöm luga. ²¹ Anɨg gö, Jisas ñi anɨbu nap nɨp hag nɨŋöm haga, "Nan anɨbu ñin mai rö ga?" ö ga. Hageia haga, "Hadame nöp ñi pro magö u nöp ga. ²² Kɨjaki anɨbu, nɨp pör al pak lin, a göm, mab inab anɨ gau abe, ñig anɨ gau abe ud yuöp. Anɨb u, halɨp apil mög nɨŋmön, nan anɨbu hag yuep rö lainɨm u, hag yu," a ga. ²³ Hageia, Jisas haga, "Yɨp nɨhön gɨnɨg, 'Hag yuep rö lainɨm u, hag yu,' a gɨmön hagabön? Hag nɨŋnabin rö gɨnab, a gɨ gasɨ nɨŋnabön u, hag nɨŋnabön u rö gɨnab," a ga. ²⁴ Hageia, ñi nap u yɨŋid nöp haga, "Nöp nɨŋ udpin; anɨg gɨnabön, a gem, gasɨ u nɨŋbin u pen gasɨ mɨhöp nɨŋnam rö löp u, yɨp gasɨ aij ñimön nɨŋem yad böŋ nöp nɨŋ udnam," a ga.

²⁵ Pen nɨbi bɨ iru nöp, apil mɨhau Jisas aip mɨdeila au, gɨ dö gɨ aueila nɨŋöm Jisas kɨjaki u nɨp haga, "Ne kɨjaki, nɨbi bɨ gö rɨmɨd hauɨ alö manö hagagnaböl u, nöp hagabin, ñi u nɨp arö gɨmön, böŋ nöp armön, hainö kauyanɨ ado gɨ auagmön!" a ga. ²⁶ Hagö, kɨjaki anɨbu gauɨ göm, ñi u nɨp gö, ap lug paköm, gil gil gi, gɨ pɨdöŋ gö, nɨbi bɨ iru nöp hagla, "Hadö umöb," a gɨla. ²⁷ Anɨg hagla u pen Jisas ñimägö ur nɨpe u udöm, nɨp ud urak ña. ²⁸ Hainö Jisas ram raul mɨgan amöm, bɨ nɨpe gau aip kale nöp mɨdöl gi, nɨp hagla, "Nɨhön gɨnɨg hon kɨjaki anɨbu nɨp hag yu wasö nɨŋbun?" ö gɨla. ²⁹ Hageila, Jisas haga, "Kɨjaki anɨbu rö yɨharɨŋ hag yuagnaböl; God nɨp sabe gilö me, höŋ arnaböl. Wasö u höŋ aragnaböl," a ga.

*Jisas kauyanɨ, "Umem uraknabin," a ga
(Mad 17:22-23; Luk 9:43-45)*

³⁰⁻³¹ Jisas bɨ nɨpe gau uɨ gi, ram mɨnönɨ anɨbu arö göm, ram mɨnönɨ Galili anɨ au amöl gi, bɨ yad gau kalɨp manö hag ñi aij gɨnam, a göm, agamɨj pi göl mɨdöl gi, kalɨp hag ñimɨdöp. Kalɨp hag ñöm haga, "Bɨ Ñi nɨpe nɨp mumug göm bɨ rɨmnap kalɨp ñö, nɨp al pak lölö, umöm, ñin mɨhöp mɨdöm, ñin mɨhöp nɨganɨ u kauyanɨ uraknab," a ga. ³² Nɨpe anɨg hagö nɨŋöl gi, manö il anɨbu nɨhön, a göm, nɨp hag nɨŋblap u pen pɨrɨköm, hag nɨŋagla. *

*Yad nöp bɨ kub mɨdpin, a göm, manö pen
pen hagla
(Mad 18:1-5; Luk 9:46-48)*

³³⁻³⁴ Pen adan anɨ au amöl gi, Jisas bɨ nɨpe gau, "Yad nöp bɨ kub, ne bɨ kub wasö," a göl gi, pen pen haglö ara. Am Kapaneam amjaköm, ram raul u amöm, Jisas kalɨp hag nɨŋöm, haga, "Adan anɨ au apöl gi, manö nɨhön hagpe auajɨp?" ö ga. Hagö, bɨ nɨpe gau manö anɨbu hag nɨŋöl göm aula u nɨŋöm, nable gö, pen hag ñagla. ³⁵ Hag ñageila, Jisas am asɨköm, bɨ nɨpe unbö mɨgan lanɨ gau kalɨp hagö aueila haga, "Nɨbi bɨ kub mɨdnɨg göl gau, nɨbi bɨ yɨharɨŋ wög gi ñibal rö mɨdöm, nɨbi bɨ rɨmnap kalɨp magöŋhalö wög gi ñöl," a ga. ³⁶ Anɨg hagöm, ñi pai pro ap dapöm mɨdeila anɨ au löm, wabi göl gi, haga, ³⁷ "Nɨbi bɨ yɨp nɨŋ udöm, ñi pai pro i rö añi ap ud aij gɨnaböl u, ñi u nɨp nöp wasö, yad abe udnaböl. Pen yɨp udnaböl u, yɨp nöp wasö, Bapi yɨp hag yuö aunö u nɨp abe udnaböl," a ga. *

*Nɨbi bɨ kolmat hon gagnaböl gau, kale
nɨbi bɨ nɨŋeb hon
(Luk 9:49-50)*

³⁸ Pen Jon Jisas nɨp haga, "Manö hag ñeb bɨ. Bɨ ap hib ne hagöm, kɨjaki aiön pi hag höŋ yuö nɨŋun nɨp hagom, 'Ne bɨ hon aip jɨm ñöl ajagpun u, anɨg gagmön,' a gɨno," a ga. ³⁹ Hageia, Jisas nɨp pen haga, "Nɨp nɨhön gɨnɨg wasö gɨpe? Nɨbi bɨ yɨp gasɨ nɨŋöm, hib yad hagöm, nan gagep rö rɨmnap gɨnaböl gau, hainö ado göm yɨp manö najj hagagnaböl. ⁴⁰ Nɨbi bɨ kolmat hon gagnaböl gau, kale nɨbi bɨ nɨŋeb hon. ⁴¹ Pen nɨŋim! Nɨbi bɨ an, kalöp Jisas bɨ nɨpe, a göm, ñig mɨl ñilö ñiŋnabim u, God kalɨp ud aij gɨnab," a ga. *

*Gɨ najj gun rö löp, a gɨmim, nɨŋ aij
gɨmim
(Mad 18:6-9; Luk 17:1-2)*

⁴² "Pen nɨbi bɨ rɨmnap apöm, ñi pai yɨp nɨŋ udpal gau, kalɨp nan si nan najj adö u gɨ yamlö, kale gasɨ yɨp u hauɨ göm, nan si nan najj gɨnaböl. Nɨbi bɨ anɨg gɨnɨg geinaböl u, nöd kabö kub ap unɨm u nagɨ ud lɨ rɨbɨköm, dam ñig solwara anɨ au yublap u aij. Pen kamɨŋ mɨdöm, anɨg gɨ najj gɨnaböl u, ilön kub yabɨ udnaböl," a ga.

⁴³ Jisas anɨg hagöm haga, "Ñimägö ap gö, kale nan si nan najj gɨnɨg gabim u, ñimägö böŋ anɨb lau rɨb gi dö gi yube, höŋ lau u nöp mɨdainɨm. Anɨg gɨmim, nan si nan najj anɨbu gagnabim rö, kamɨŋ arnabim. Pen ñimägö mɨhönngöl mɨdö, gɨ najj gɨmim, ram mɨnönɨ Hel, mab pör nöp inmɨdöp au arnabim. ⁴⁴ Ram mɨnönɨ anɨbu, 'kalɨp gɨse pör nöp lɨ mɨdöl gi, mab in nöp mɨdeinab.'

* 9:23: Mad 21:21; Mak 11:23 * 9:26: Mak 1:26 * 9:30-31: Mak 8:31; 10:32-34; Jon 7:1 * 9:32: Luk 9:45

* 9:35: Luk 22:24; Mad 20:25-27; Mak 10:43-44 * 9:37: Mad 10:40 * 9:40: Mad 12:30; Luk 11:23 * 9:41:

Mad 10:42 * 9:43: Mad 5:30

45 “Ma kɪd u, u rō nōp. Ma kɪd ap gō, kale nan si nan najj gɪnɪg gabim u, ma kɪd bōn anɪb lau rɪb gɪ dō gɪ yube, bōn lau u nōp mɪdɪnɪm. Anɪg gɪmim, nan si nan najj anɪbu gagnabim rō, kamɪnɪ arnabim. Pen ma mɪhōngōl mɪdō, gɪ najj gɪpe, kalōp ram mɪnōnɪ Hel, mab ke inab u yuō, ilōn kub udnabim. 46 Ram mɪnōnɪ anɪbu, ‘kalɪp gɪse pōr nōp lɪ mɪdōl gɪ, mab in nōp mɪdeinab.’

47 Amgō magō u, u rō nōp. Amgō magō ap gō, kale nan si nan najj gɪnɪg gabim u, amgō magō bōn anɪb lau ud gulu gɪ yube, bōn lau u nōp mɪdɪnɪm. Anɪg gɪmim, nan si nan najj anɪbu gagnabim rō, God ram mɪnōnɪ nɪpe au arnabim. Pen amgō magō mɪhōngōl mɪdō, gɪ najj gɪpe, kalōp ram mɪnōnɪ Hel, mab ke inab u yuō, ilōn kub udnabim. * 48 Ram mɪnōnɪ anɪbu, ‘kalɪp gɪse pōr nōp lɪ mɪdōl gɪ, mab in nōp mɪdeinab.’ *

49 “Bɪt hañ run laulō in dō aij lɪnab u rō, God nɪpe nɪbi bɪ magōnhalō kalɪp anɪg unbō rō nōp gɪnab.

50 “Dō sol nan dō kal aij yabɪt u pen dō kal nɪpe u arō, aige gōl gɪmim gɪpe, kauyan dō kal gɪnab? Anɪb u, kale nɪbi bɪ dō kal rō mɪdmim, nɪbi bɪ rɪmnap mɪdmagō lɪmim, aip agamɪj mɪdaimim,” a ga. *

10

“Nɪbi hag yuep aka wasō?” gɪla
(Mad 19:1-12; Luk 16:18)

1 Jisas Kapaneam arō gōm, ram mɪnōnɪ Judia anɪ gau amōm, am nɪg Jodan juōm, bōn lōdan ara. Nɪbi bɪ gau nɪnōm, ap magum geila nɪnōm nɪpe pōr gɪmɪdōp rō kalɪp manō hag n̄a.

2 Bɪ Perisi rɪmnap, Jisas nɪhōn rō hagnab, a gōm, apōm, nɪp hag nɪnōm hagla, “Bɪ gau nɪbi udōm, hag yunɪg, hag yunabōl aka ne nɪhōn gasɪ nɪnɪban?” ō gɪla. 3 Hageila, Jisas haga, “Mosɪs God Manō kalɪ klɪn rɪkōm, kalōp manō nɪhōn haga?” ō ga. 4 Hageia hagla, “Mosɪs haga, ‘Nɪbi hag yunɪg, ‘Nōp hag yuabin,’ a gōm, kōp bad ap kalɪ klɪn rɪkōm nɪp n̄ōm, hag yunɪm,’ a ga,” a gɪla. *

* 5 Hageila, Jisas haga, “Kalōp manō hag n̄ō, nɪnɪmim, yɪnɪd udagpim u me, Mosɪs lo manō anɪbu kalɪ klɪn rɪka. 6 Pen God ram mɪnōnɪ hadame dagol gɪ la n̄ɪn u, bɪ gɪ lōm, nɪbi gɪ lōm, ga. * 7 Adō anɪbu me, bɪ gau nɪme nap bɪ aip mɪdōm, am nɪbi udōl gɪ, kalɪp arō gōm, 8 kale ber mɪhau jɪm n̄ōl hanlō hañ romanɪ anɪ lɪnab. Hainō ke ke wasō, jɪm n̄ōl nōp mɪdeinabil. *

9 God hagō, bɪ nɪbi udōm hañ romanɪ anɪ

lɪnab anɪbu, bɪ rɪmnap am kalɪp hag pak asɪk ke ke lagōl,” a ga. 10 Anɪg hagōm, bɪ nɪpe gau aip kauyan ram raul mɪgan yanɪ amōm, Jisas nɪp manō adō anɪbu kauyan hag nɪneila. 11 Jisas haga, “Bɪ ap nɪbi udōm, hag yuōm, am nɪbi hain nɪbō udnab u, nɪpe nɪbi si udep bɪ. * 12 Nɪbi u, u rō nōp, bɪ udōm, arō gōm, am bɪ hain nɪbō udnab u, nɪpe bɪ si udep nɪbi,” a ga.

Jisas n̄ɪ pai pro gau kalɪp wabi gōm,
n̄ɪmagō kalɪp nabɪc adō laɪ la
(Mad 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Nɪbi bɪ rɪmnap, Jisas n̄ɪ pai hon gau ud nɪnɪn, a gōm, dauela, pen bɪ nɪpe gau kalɪp hag geila. 14 Anɪg hageila, Jisas nɪnō, mulu lugō, haga, “N̄ɪ pai pro gau arō gɪpe, yad aulanɪ. God ram mɪnōnɪ u n̄ɪ pai pro anɪb gau rō mɪdpal. 15 Yad kalōp nɪnō yabɪt hagabin, nɪbi bɪ gau, n̄ɪ pai pro gau God ram mɪnōnɪ adō laɪ manō u nɪnɪ udpal rō nɪnɪ udagnabōl u, God ram mɪnōnɪ nɪpe au aragnabōl,” a ga. * 16 Anɪg hagōm, n̄ɪ pai pro gau kalɪp ud wabi gōm, n̄ɪmagō nɪpe nabɪc kalɪp adō laɪ lōm haga, “God kalōp abad mɪdɪnɪm,” a ga.

Bɪ nan iru mɪdeia ap

(Mad 19:16-22; Luk 18:18-23)

17 Pen Jisas arō nɪnōl gɪ, bɪ ap gɪ dō gɪ apōm, Jisas mɪdeia il au kugom yɪmōm, haga, “Manō hag n̄eb bɪ aij yabɪt! Yad nɪhōn gem pōr mɪdep u udnabin?” ō ga. 18 Hageia, Jisas haga, “Yɪp nɪhōn gɪnɪg, ‘Bɪ aij yabɪt,’ a gɪpan? Nɪbi bɪ ap aij mɪdagpal; God an̄ɪ me aij mɪdōp. 19 Pen ne God lo manō u nɪnɪban: ‘Wip alagmim; nɪbi si bɪ si gagmim; nan si udagmim; manō kub hagmim piral hagagmim; manō piral hagmim nɪbi bɪ rɪmnap nan kale gau pɪt gɪ udagmim; name nap hagmil adō u rō nōp nɪnɪmim, hain gɪmim,’ a ga. *

20 Jisas anɪg hagō, bɪ anɪbu Jisas nɪp haga, “Manō hag n̄eb bɪ. Yad n̄ɪ pro nōp mɪdem, lo manō anɪb gau magōnhalō nɪnōl gɪ mɪdpin,” a ga. 21 Hagō, Jisas nɪp nɪnōm, mɪdmagō lōm, haga, “Ne nan an̄ɪ ap nōp gagpan. Ne ammōn, nan ne nɪhōn nɪhōn mɪdōp gau sɪkim gɪ, mani udmōn, nɪbi bɪ nan mɪdagōp gau kalɪp n̄ɪmōn. Anɪg gɪmōn me, nan aij ne u mɪdeinab God ram mɪnōnɪ kumi kabō adō laɪ au. Hagpin rō gɪmōn, aumōn, yad aip ajaul,” a ga. 22 Anɪg hagō, bɪ anɪbu nan nɪpe iru mɪdeia rō, mög gō, gasɪ mɪlō yabɪt lōl gɪ ara. 23 Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp nɪnɪ gɪgabō gōm haga, “Nɪbi bɪ nan iru mɪdeinab gau uɪham yabɪt God nɪbi bɪ nɪpe mɪdlō, kalɪp udōm ram nɪpe au abad mɪdeinab,” a ga. 24 Anɪg hagō, bɪ nɪpe

* 9:47: Mad 5:29 * 9:48: Ais 66:24 * 9:50: Mad 5:13; Luk 14:34 * 10:4: Dud 24:1-4; Mad 5:31 * 10:6:

Jen 1:27; 5:2 * 10:8: Jen 2:24; Ep 5:31-33 * 10:11: Mad 5:32 * 10:15: Mad 18:3 * 10:19: Eks 20:12-17;

Dud 5:16-20

gau manö anıbu niñöm, gası iru nöp niñlö niñöl göm, Jisas kalıp kauyanı haga, “Ni pai yad gai i, manö hagabin i niñim. God ram mınön u uıtham arep rö midöp! ²⁵ Kaj kamel gau kalı mauöt nagı yubal mıgan u arnıg, uıtham arnaböl u pen nıbi bı ıtıpö kılno mani nan gau iru midöp gau, God ram mınön niıpe au uıtham yabıt arnaböl,” a ga.

²⁶ Jisas anıg hagö, bı niıpe gau aiö yabıt göm, pen hag niñöl hag niñöl göm hagla, “Anıt u, an rö pör mıdeı u udnab?” ö gıla. ²⁷ Hageila, Jisas kalıp niñöl gı haga, “Niıbi bı gau ke göl rö lagöp; God nöp me niñön niñön kınıg, gınım rö nöp midöp,” a ga. ²⁸ Pen Pida Jisas nıp haga, “Nön! Hon ne aıp ajöl gı, nan hon gau magönhalö arö gıpun,” a ga.

²⁹ Hageia, Jisas haga, “Yad kalöp niñö yabıt hagabin, nıbi bı yıp gası niñöm, manö aıp yad wög u gınıg, ram mınön kale arö göm aka, niñın niımam kale gau arö göm aka, niıme nap kale gau arö göm aka, niıpai kale gau arö göm aka, wög adın kale gau arö göm, wög yıp geınaböl u, ³⁰ God kalıp ud aıp gınab. Kalıp abad midö, mınön nabön adö fı i mıdeınaböl niın u, ram, niñın niımam, niıme nap, niıpai, wög adın kale iru yabıt mıdeınab. Pen niın rıımnap nıbi bı rıımnap gau, kalıp nıbi bı yad pıg midpal u niñöm, kalıp gı naij gınaböl. Hainö pen God kalıp dam ram mınön niıpe au ud arö, niıpe aıp pör nöp mıdeınaböl. ³¹ Pen nıbi bı uri nöd araböl gau, hainö iru nöp jöl adö yabıt gau mıdeınaböl. Pen nıbi bı uri jöl adö yabıt gau midpal gau, hainö iru nöp nöd am mıdeınaböl,” a ga. *

*Jisas kauyan, “Umme uraknabin,” a ga
(Mad 20:17-19; Luk 18:31-34)*

³² Pen kale Jerusalem amöl gı, Jisas nöd ga; bı niıpe gau hain göm, gası mlö mlö niñöl gı areila niñöm nıbi bı hain aučila gau niñöm pıñın gıla. Jisas pen bı niıpe unbö mıgan lanı gau kalıp nöp ıt gı, goı au amöm, nan niñön nıp gınıg ga u kalıp hag fıa. ³³ Jisas haga, “Hon Jerusalem arno niñöl gı, bı ap Bı Niı niıpe nıp kain gı dam, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı lo manö hag fıeb bı gau abe fıımagö kalıp fıö, nıp manö kub hagöm, ‘Bı anıt nıp al pak lep,’ a göm, ud bı Juda wasö gau kalıp fıınaböl. ³⁴ Niılö, nıp hag juöm, kınıu alöm, nagı ud paköm, dam böñ nöp al pak lılo umnab. Pen niın mıñöp midöm, fıın mııhau niıganı u kauyanı uraknab,” a ga.

*Jems aıp Jon aıp bı kub mıdaiul, a gı gası u niñlö
(Mad 20:20-28)*

³⁵ Sebedi fıı niıpe mııhau, Jems aıp Jon aıp aıp Jisas nıp haglö, “Manö hag fıeb bı, hol mıñön nöp manö ap hag niñlo, ne yau a gımön gınabön u aıp,” a gılo. ³⁶ Anıg hageilö, Jisas kalıp haga, “Kale yıp hag niñnıg gabıl anıbu, yad kalöp niñön gınam?” ö ga. ³⁷ Hageia haglö, “Hainö ne mailö aıp ke halö mıdmön, ram mınön magönhalö kın rö abad mıdeınabön fıın u, halıp mıñön, bı ap ud fıımagö yıpıg böñ lau adö fıımön, bı ap ud fıımagö sıdagö böñ lau adö lö, asık mıdaiul,” a gılo. ³⁸ Anıg haglö, Jisas haga, “Kale mıñön niñ aıp gımıl hagagabil. Niğ ası yad fııñnabin u kale mıñön u rö nöp fııñnabil? Yad fığ paknabin u, kale mıñön u rö nöp paknabil?” ö ga. ³⁹ Hageia, “Yau, anıg gınabul,” a gılo. Hageilö, Jisas haga, “Niñö hagabil. Niğ yad fııñnabin u, kale mıñön u rö nöp fııñnabil; fığ paknabin u, kale mıñön u rö nöp paknabil u pen ⁴⁰ fıımagö yıpıg yad böñ lau an mıdeınab, fıımagö sıdagö yad böñ lau an mıdeınab u yad hagagnabin; u bapı nan niıpe; niıpe ke niñöb rö gınab,” a ga.

⁴¹ Pen Jisas bı niıpe unbö sıduñ lanı manö anıbu niñlö, kalıp mulu lugö, Jems Jon bı mııhau kalıp hag gıla. ⁴² Anıg gılo, Jisas kalıp magönhalö hagö aučila haga, “Kale niñbım, Juda nıbi bı wasö gau, kın kale kđö göm abad midpal; bı kub kale manö niñön niñön hagnaböl u niñöm ana udöm hain gınaböl me. ⁴³ Pen kale gıpal rö gagımım. Bı an bı kub mıdainım u, bı pro rö midöm, nıbi bı rıımnap kalıp wög fı fıeb bı rö mıdainım. ⁴⁴ Bı an bı kub yabıt mıdainım u, bı pro ramö gau rö midöm, nıbi bı rıımnap kalıp magönhalö nagı wög gep bı ap rö mıdainım. ⁴⁵ Bı Niı niıpe u, nıbi bı gau kale wög yıp gılanı, a göm, auaga; wög kalıp gı fıı damem, hainö nan sı nan naij gıpal adö u hajı gı umnö, nıbi bı iru nöp kamını aröl, a göm, auu,” a ga.

*Jisas amgö we ga bı ap gö, amgö fııl niña
(Mad 20:29-34; Luk 18:35-43)*

⁴⁶ Jisas bı niıpe gau aıp daun kub Jeriko amjakla. Kale Jeriko arık arıg, nıbi bı iru yabıt nöp aıp arla. Bı Dimeas fıı niıpe Badimeas amgö we ga u, mani fıım, a göm, asıb hagöl gı, adan goı au asık mıdeıa. ⁴⁷ Asık midö niñöl gı, “Jisas bı Nasared niıbö u auab,” a gılo niñöm, niıpe wıñ alöm haga, “Jisas, Depid Niı niıpe, yıp mög niñmön!” a ga.

⁴⁸ Hageia, nıbi bı gau nıp hag göm hagla, “Manö hagagmön! Agamıj mıd!” a gıla. Anıg hagla u pen niıpe agamıj mıdöm wasö, meg magö dap ranöm wıñ kub alöm haga,

* 10:31: Mad 20:16; Luk 13:30 * 10:32: Mak 8:31; 9:31 * 10:38: Mak 14:36; Luk 12:50 * 10:39: Ap 12:2; Rep 1:9 * 10:42: Luk 22:25-26 * 10:43: Mad 23:11; Mak 9:35

“Depid Ñi nîpe, yîp mög nîñmön!” a ga.
 49 Hageia, Jisas söl anîb au pîdôn gôm haga,
 “Nîp wîñ albe, aui auañ,” a ga. Hagö, nîbi
 bî gau bî amgö we u nîp hagla, “Jisas nöp
 wîñ alab. Urakmön gasî halö aumön,” a
 gîla. 50 Hageila, wahîj mîlôbö nîpe u ud ju
 yuöm, yîñîd nöp uraköm, Jisas mîdeia au
 ara. 51 Areia, Jisas nîp haga, “Yîp nîhôn
 ganj, a gîmön, auabön?” ö ga. Hageia haga,
 “Manö hag ñeb bî. Amgö u kauyañ nîñnam,
 a gem, auabin,” a ga. 52 Hageia, Jisas haga,
 “Jisas yîp gö kamîñ lî nab, a gîmön, nîñ
 udpan u rö, me ne kamîñ löp, gö ne aru,”
 a ga. Anîg hagö nîñöl gî, magö anîbu nöp
 amgö ñîl nîñöm Jisas aip ara. *

11

Jisas ud anj anj löm Jerusalem arla

(Mad 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 Jisas bî nîpe gau aip am am Jerusalem
 söl söl göl gî, Olip Dum, ram rîñg aglô
 Bedpagi Bedani a gal u amjaköm, Jisas bî
 nîpe mîhöp hagöm haga, 2 “Ram mîñöh
 mîgan lödañ ammîl nîñnabil, kaj donki
 marep nîbi bî ud ajagpal ap adîk lîlô
 mîdeinab. Nîñmil, hubîk daumil. 3 Nîbi
 bî rîmnap kalöp nîhôn gîñîg anîg gabil, a
 gaiöl, hagnîl, ‘Bî Kub wög ap göm, kauyañ
 yuö, aunab,’ a gîmil,” a ga. 4 Anîg hagö,
 ammîl nîñlô, kaj donki marep ap adan au
 ram ajöh îl got au nagî adîk lîlô mîdeia.
 Hubîk gîlô nîñöl gî, 5 nîbi bî yöp söl anîb
 au mîdeila gau hagla, “Nîhôn gîñîg kaj
 donki marep anîbu hubîk gabil?” ö gîla.
 6 Hageila, Jisas haga rö nöp hagailö, yau
 a gîlô, 7 kaj donki marep anîbu dam Jisas
 mîdeia au apil, wahîj mîlô kub kale ud
 jumil, kaj donki adö lanj lailö, Jisas adö
 anîbu asîka. 8 Nîbi bî gau iru nöp, wahîj
 mîlôbö kale gau ud juöm, adan majö adö au
 lîla; rîmnap mab uñan gau ud hak dap lîla.
 9 Anîg göm, nîbi bî nîp nöd gîla gau abe,
 nîp hain gîla gau abe, wîñ alöl gî hagla,
 “God hib nîpe hagno adö aran!

Bî Kub bî nîpe yuö auab î;

God nîp abad aij gîñîm. *

10 Bac Depid kîñ mîdöm nîbi bî abad
 mîdmîdöp rö,
 nîpe hanîp gîñab!

God hib nîpe hagno adö aran!” a gîla.

11 Jisas anîg göm, Jerusalem aramöm,
 God sabe gep ram raul u amöm, nan gau
 nîñ ajö nîñöl gî, sidö wad arö nîñöl gî, bî
 nîpe unbö mîgan lanj gau aip ram rîñg aglô
 Bedani arla.

Mab ñîñeb ap magö pîlaga

(Mad 21:18-19)

12 Ruö pen, Bedani nîbö ado gî adan anj
 au apöl gî, Jisas nîp kîyö la. 13 Kîyö lö,
 mîlô yîñîg nîñna mab uñem ap mîdeia. Magö
 rîmnap pîlöm mîdöp aka göm, amöm nîñna,
 magö pîlaga; mab uñan nöp mîdeia. Pen
 nîhön: magö pîlep ñîñ u auaga. * 14 Anîg
 gö, Jisas mab anîbu haga, “Hainö nîbi bî
 rîmnap mab magö ne u ñîñagnaböl,” a ga.
 Bî nîpe gau manö haga anîbu nîñna.

God sabe gep ram nan sîkim geila gau, Jisas kalîp hag höñ yua

(Mad 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

15 Jisas bî nîpe gau uñ gî, Jerusalem
 amöm, God sabe gep ram raul amöm nîñna,
 nîbi bî gau sîkim göl gî, mani yîmjîköl gî
 mîdeila. Anîg geila, mani yîmjîk geila abañ
 bad gau ud ado göm, yaur dap lîlô rauöl gî
 mîdeila mab po gau ud ado göm, nîbi bî
 sîkim göl gî, nan rauöl gî, ram raul anîbu
 mîdeila gau, kalîp rîdîk gî höñ yua. 16 Rîdîk
 gî höñ yuöm haga, “Nan rîmnap dap God
 sabe gep ram kabö waryö gîgabö göl mîdöp
 anj î padîagmîm,” a ga. 17 Anîg hagöm haga,
 “God Manö u kalî kîñî rîköm hagla, ‘God
 hagöp, ‘Ram yad u, nîbi bî ram mîñöh gau
 gau magöñhalö apöm, yîp sabe gîñaböl,’ a
 göp,’ a gîla. Pen kale anîg gajîm, bî nan si
 ud pî göl mîdpal ram ap rö löp,” a ga. *

18 Anîg hagö, bî God nîp nan sabe gep
 bî kub gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau
 abe, manö anîbu nîñöm, nîp al pak lun, a
 gîla. Pen nîbi bî gau magöñhalö manö nîp
 u nîñöm aiö gîla rö me, Jisas nîp pîñîñ göm,
 aigöl gun nîp al pak lun, a göm, gasî u ulhai
 nîñ mîdeila. * 19 Ram duga magö u, Jisas bî
 nîpe gau aip Jerusalem arö göm arla.

God nîp gasî añî nîñmîm hag nîñbe, hag nîñnabîm rö gîñab

(Mad 21:20-22)

20 Ruö sîb halö adan anj au amöl gî nîñna,
 mab uñem Jisas hag ga u îl halö böñ nöp
 mîlep gî mîdeia. 21 Anîg ga nîñöm Pida
 haga, “Manö hag ñeb bî, nõñ! Uñem mab
 rol hag gaina i mîlep gî lugöp!” a ga.
 22 Hageia, Jisas haga, “God nîp nîñ udmîm.
 23 Yad kalöp nîñöh hagabin, hon hagno God
 u rö nöp gîñîm, a gîmîm, gasî mîhöp wasö
 gasî añî nîñmîm, dum îlô anîbi ‘Ñîg sol-
 wara anj au danj gî dam pak,’ a gîñnabîm
 u, hagnabîm rö gîñab. * 24 Anîb u me,
 God nîp hagnabun rö gîñab, a gîmîm, gasî
 añî nîñmîm hag nîñbe, hagnabîm rö gîñab.

* 25 Pen God nîp sabe gîñîg gîmîm, nîbi
 bî rîmnap kalöp gî najj gîpal gau nîñmîm
 arö gîmîm nîñöm Nap kale kumî kabö adö
 lanj mîdöp u, nan si nan najj kale gîpîm

* 10:52: Mak 5:34 * 11:9: Sam 118:25-26 * 11:13: Luk 13:6 * 11:17: Ais 56:7; Jer 7:11 * 11:18: Mak 14:1
 * 11:23: Mad 17:20 * 11:24: Mad 7:7 * 11:25: Mad 6:14-15

gau nɨjɔm arɔ gɨnab. * 26 Pen nɨbi bɨ rɨmnap kalɔp gɨ najj gɨpal gau nɨjɔm arɔ gagnabim u, Nap kale kumi kabɔ adɔ lanj mɨdɔp u, nan si nan najj kale gɨpim gau u rɔ nɔp nɨjɔm arɔ gagnab.

“Nɔp an hagɔ anɨg gɨ ajabɔn?” ɔ gɨla (Mad 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Pen Jisas bɨ nɨpe gau aip kauyan Jerusalem apjakɔm, nɨpe God sabe gep ram raul gau gɨ ajɔ nɨjɔl gɨ, bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ kub gau abe, bɨ lo manɔ hag ɨeb gau abe, bɨ manɔ ud asɨkep gau abe, Jisas mɨdeia au apɔm hagla, 28 “Nɔp an, anɨg gɨmɔn, a gɔ, gɨ ajabɔn?” ɔ gɨla. 29 Hageila, Jisas pen haga, “Yad kalɔp manɔ ap hag nɨjɔn, yɨp hag ɨeinabim u, yad pen yad an hagɔ gɨ ajabin u, kalɔp hag ɨɨnabin. 30 Jon nɨbi bɨ gau kalɨp ɨɨg pak ɨa u, God hagɔ ɨɨg pak ɨa aka gasɨ nɨpe ke nɨjɔm ɨɨg pak ɨa? Yɨp hag ɨɨbe, nɨjɨn!” a ga.

31 Anɨg hagɔ, kale ke hag nɨj hag nɨj gɔm hagla, “Hon hagnabun, God hagɔ, Jon nɨbi bɨ gau kalɨp ɨɨg pak ɨa, a gɨnabun u, hanɨp hagnab, Anɨb u, nɨhɔn gɨnɨg Jon manɔ nɨpe u nɨj udagpim?” ɔ gɨnab.

32 Pen hon hagnabun, ‘Jon gasɨ nɨpe ke nɨjɔm kalɨp ɨɨg pak ɨa,’ a gɨnabun u, hanɨp nɨhɔn gɨnab?” ɔ gɨla. Pen nɨhɔn: nɨbi bɨ gau magɔhɔlɔ, God hagɔ, Jon wɔg nɨpe gɨmɨdɔp a gɔm nɨjɔmɨdal u me, Juda bɨ kub anɨb gau pɨɨɨn gɔm manɔ ke ap hagagla. 33 Gasɨ anɨbu nɨjɔm hagla, “Hon nɨjagpun,” a gɨla. Anɨg hageila, Jisas kalɨp pen haga, “Kale yɨp pen hag ɨagpim rɔ, yɨp an hagɔ gɨ ajabin u, kalɔp u rɔ nɔp pen hag ɨagnabin,” a ga.

12

Juda nɨbi bɨ gau kale God bɨ nɨpe gau kalɨp gɨ najj gɨla, a ga

(Mad 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 Jisas pen kalɨp manɔ adɔ ap hod rɨkɔm haga, “Bɨ ap waryɔ gɔm, nagɨ wain wɔg u gɨ yɨmɔm, wain magɔ pak hib Jakep, a gɔm, mɨgan ap gɨ lɨ aij gɨnab. Nɨbi bɨ apɔm nagɨ magɔ si udnabɔl u nɨj mɨdaiun, a gɔm, ram gɨlan gɨ mɨlɔ kub ap gɔm, bɨ rɨmnap kalɨp hagnab, ‘Kale nagɨ wain wɔg yɨp u abad mɨdmim, hainɔ pɨlɔm po gɔ, yɨp rɨmnap, kale rɨmnap udmim,’ a gɔm, ram mɨnɔj mɨlɔ gau arnab. * 2 Wain magɔ po gɨnab magɔ u, bɨ nɨpe ap hag yuɔm, hagnab, ‘Wain magɔ yɨp rɨmnap ɨɨlɔ daumɔn!’ a gɨnab. 3 Hagɔ, amjakɔ, bɨ wɔg gɨnabɔl gau, nɨp ud pak pak lɔm, yɨharɨj nɔp hag yunabɔl. 4 Anɨg gɨlɔ, bɨ wain wɔg nap nɨbɔ u bɨ ap pen hag yunab. Amjakɔ, nɨp nabɨc lanj pakɔm, gɨ najj yabɨl gɨnabɔl. 5 Anɨg gɨlɔ, bɨ wain wɔg nap nɨbɔ u, bɨ ap pen yuɔ

arɔ, nɨp bɔj nɔp al pak lɨnabɔl. Bɨ rɨmnap iru nɔp yuɔ, anɨb unbɔ nɔp gɔl gɨ, rɨmnap mɨɨu magɔ paknabɔl, rɨmnap bɔj nɔp al pak lɨnabɔl. 6 Anɨg gɨlɔ gɨlɔ me, bɨ wain wɔg nap nɨbɔ u bɨ nɨpe ap mɨdageinab; ɨɨ mɨdmagɔ nɨpe aɨɨ mɨdeinab u, manɔ nɨpe u udnabɔl, a gɔm, yuɔ arnab. 7 Pen amjakɔ, nɨbi bɨ wain wɔg gɨ mɨdeinabɔl gau nɨjɔm hagnabɔl, ‘Nɨ auɔp i, bɨ wain wɔg nap nɨbɔ u ɨɨ nɨpe auɔp. Anɨb u, nɨp al pak lun me, nan nɨpe udnɨm rɔ gau hon udnabun,’ a gɨnabɔl. 8 Anɨg hagɔm, ɨɨ anɨbu nɨp bɔj nɔp al pak lɔm, dam hɔj gau ud yunabɔl.

* 9 Anɨg geinabɔl, bɨ wain wɔg nap nɨbɔ u apɔm, nɨhɔn gɨnab? Nɨpe apɔm, nɨbi bɨ wain wɔg geinabɔl anɨb gau kalɨp al pak lɔm, nɨbi bɨ rɨmnap kalɨp hagɔ, wain wɔg anɨbu abad mɨdeinabɔl,” a ga.

10 Anɨg hagɔm kalɨp haga, “God Manɔ kalɨ kɨɨɨ rɨkɔm hagla, ‘Bɨ ram gep gau kabɔ mɨlɔ arɔ gɨla u, kabɔ anɨbu nɔp mɨɨɨ ram padɔ an jay u bɨnɨg ɨɔl mɨdɔp. *

11 Bɨ Kub anɨg ga u, hon nɨjɔn aij a gabun,’ a gɨla,” a ga.

12 Jisas anɨg hagɔ, bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ kub gau abe, bɨ lo manɔ hag ɨeb gau abe, bɨ manɔ ud asɨkep gau abe, hanɨp nɔp hagab, a gɔm, nɨp sisɨ udun, a gɨ nɨjla u pen nɨbi bɨ gau kalɨp pɨɨɨn gɔm, arɔ gɨla.

“Dakis ɨeb aka ɨagep?” ɔ gɨla (Mad 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Pen hainɔ Juda bɨ kub anɨb gau, bɨ Perisi rɨmnap aip, Herod bɨ nɨpe rɨmnap aip kalɨp hagla, “Kale Jisas mɨdɔp au amɨm, nɨp manɔ rɨmnap hag nɨjbe, nɨpe nɨhɔn dui manɔ hageinab, nɨp dam nagɨ lɨnabun,” a gɨla. 14 Anɨg hageila, Jisas mɨdeia au amɔm, hagla, “Manɔ hag ɨeb bɨ. Hon nɨjɔn ne bɨ nɨjɔ yabɨl nɔp hagpan. Bɨ kub gau abe, nɨbi bɨ yɨharɨj gau abe, kalɨp nɨjɔmɔn pɨɨɨn gagpan. God hagɔp rɔ nɔp nɨjɔmɔn, nɨbi bɨ gau kalɨp yɨjɨg gɔl nɔp hag ɨɨban. Anɨb u, hanɨp hag ɨɨ! Hon Juda nɨbi bɨ lo gau aigɔl gɨ mɨdɔp? Gapman bɨ kub Sisa u nɨp dakɨs ɨeb aka ɨagep?” ɔ gɨla.

15 Anɨg haglɔ, Jisas manɔ piral hageila u nɨjɔm haga, “Nɨhɔn gɨnɨg, manɔ dui hagarj a gɨmim, yɨp manɔ piral anɨbu hagabim? Manɨ magɔ ap daube, yad nɨjɨn,” a ga.

16 Hagɔ, dap ɨɨlɔ nɨjɔm haga, “Manɨ ba u, bɨ an mulu adɨj u mɨdɔm, an hib u mɨdɔp?” ɔ ga. Hageia hagla, “Bɨ kub Sisa u nɔp,” a gɨla. 17 Hageila, Jisas haga, “Sisa nan nɨpe mɨdainɨm u Sisa nɨp ɨɨmim; God nan nɨpe mɨdainɨm u God nɨp ɨɨmim,” a ga. Anɨg hagɔm, manɔ piral kale u dauba gɨ aij ga anɨbu nɨjɔm, aiɔ yabɨl gɨla. *

* 12:1: Ais 5:1-2 * 12:8: Hib 13:12 * 12:10: Sam 118:22-23 * 12:13: Mak 3:6 * 12:17: Ro 13:7

Nibi bi umöm uraknaböl
(Mad 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Sadyusi nibi bi gau, nibi bi umöm, urakagnaböl, a göm, niñmıdal rö, rımnap Jisas mıdeia au apöm hagla, * 19 “Manö hag ñeb bi. Bi God manö hagep Mosıs, manö ap hanıp kalı klıñ rıköm haga, ‘Bi ap nibi udöm, ñi pai rıköm wasö, yiñarınj umeinab u, nımmam nıpe ap pen nibi kanıt anıbu udöm, mam uma u ñi pai nıpe u, a göm, rıknab,’ a ga. * 20 Anıb u, bi il halö unbö mıdun jıñ u mıdeinaböl. Nımmam nöd nibi udöm, ñi pai rıköm wasö, yiñarınj umnab. 21 Umö, nımmam yıgwö anj nıbö u pen nibi anıbu nıp udöm, u rö nöp ñi pai rıköm wasö, yiñarınj umnab. Anıg gı dam dam, nımmam unbö mudun jıñ u ñi pai rıköm wasö, magöñhalö yiñarınj umnaböl. Hainö nibi u u rö nöp umnab. Pen nibi bi umöm uraknaböl, a gıpan u, 23 nibi añı ap bi nıpe unbö mudun jıñ lınab anıbu, hainö nımmam mai aip nibi nıpe mıdeinab?” ö gıla.

24 Hageıla, Jisas haga, “Kale God Manö kalı klıñ rıkla u abe, God klö nıpe u abe niñagpım rö, gası niñö niñagpım. 25 Nibi bi umbal gau uraknaböl ñın u, God ejol nıpe gau mıdpal rö mıdöm, bi gau nibi udagnaböl; nibi gau bi udagnaböl. 26 Pen nibi bi kauyan urakagnaböl, a gıpım u, Mosıs mab pro in nöp mıdeia aiud kalı klıñ rıka u niñagpım rö löp. God, mab ineia anj au mıdöm, Mosıs nıp haga, ‘Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me, yad mıdpin,’ a ga. Anıb u, bac bi nöd umla gau kalıp hagöm, ‘God kale mıdpin,’ a ga. Pen kale hagpım rö, nibi bi gau umöm, böñ nöp umblap u, God nıpe, ‘Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale mıdpin,’ a gagböp. * 27 Nibi bi kamınj mıdpal aka umbal u, God niñöb kale magöñhalö kamınj mıdpal. Kale niñj aij gagpım me, böñ nöp umbal, a gımim, niñjım,” a ga.

God lo manö kub yabıt u
(Mad 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Bi lo manö hag ñeb bi ap, Jisas Sadyusi nibi bi gau kalıp hag aij ga u niñöm, apöm nıp hag niñöm haga, “Lo adö mai kub yabıt?” ö ga. * 29 Hageıla, Jisas haga, “Lo kub yabıt u, God Manö u kalı klıñ rıköm hagla, ‘Isrel nibi bi niñım! Bi Kub hon God, nıpe añı nöp Bi Kub mıdöp. * 30 Mıdmagö ne u magöñhalö, gası rımıd ne u magöñhalö udmön, God Bi Kub ne u nıp mıdmagö lımön,’ a

gıla. 31 Manö kub yabıt ap, God Manö u kalı klıñ rıköm hagla, ‘Ne ke mıdmagö lıban rö, nibi bi gau kalıp u rö nöp mıdmagö lımön,’ a gıla. Lo manö gau magöñhalö, lo anıb mıhau me lo kub yabıt mıdöp,” a ga. * 32 Hageıla, bi lo manö hag ñeb bi u haga, “Manö hag ñeb bi. Ne niñö yabıt hagpan, God añı me Bi Kub yabıt mıdöp; nıpe rö rımnap mıdaggal. 33 Hon God nıp nan pak sabe gı ñınabun aka nan pak sabe gı ñi böñ nöp launabun u nan kub wasö. Nan kub yabıt me, mıdmagö hon u magöñhalö, gası rımıd hon u magöñhalö, klö hon u magöñhalö udun, God Bi Kub u nıp mıdmagö lun; hon ke mıdmagö lıbun rö, nibi bi gau kalıp u rö nöp mıdmagö lun,” a ga. * 34 Anıg hageıla, Jisas bi u, nıpe gası niñj aij yabıt göm hagöp, a göm, nıp haga, “Ne God bi nıpe ap mıdmön rö löp,” a ga. Jisas pen manö niñö yabıt gau nöp hageıla u niñöm, nibi bi niñmıdeila gau pıñınj göm, hainö manö pıral gau nıbö nıp neb neb göm hagmıdal rö, rımnap halö nıp hag niñagla.

Krais nıpe bi an?

(Mad 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Jisas God sabe gep ram au nibi bi gau kalıp manö hag ñı mıdöl gı, nibi bi gau kalıp haga, “Bi lo manö hag ñeb bi gau niñön gınıg hagpal, ‘Krais u nıpe Depid ñı nıpe nöp,’ a gıpal? 36 Ana Uı u, Depid nıp gası ñö, Depid nıpe ke kalı klıñ rıköm haga, ‘Bi Kub nıpe Bi Kub yad u nıp haga,

“Ne niñmagö yıjıg yad lau adö mıdmön, yad nibi bi kołmaı ne gau

kalıp ma mo ne gau lınabin,” a ga, a ga. *

37 Anıb u, Depid nıpe ke Krais nıp ‘Bi Kub yad’ a ga. Pen Krais Depid ñı nıpe mıdböp, nıp ‘Bi Kub yad’ a gagböp,” a ga. Jisas manö il anıgöl niñöm hag aij ga rö, nibi bi iru yabıt mıdeila gau manö nıp u ñıñı löl gı niñla.

Bi lo manö hag ñeb bi gau gıpal rö
gagmım, a ga

(Mad 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:4)

38 Jisas nibi bi gau kalıp manö hag ñöl gı haga, “Bi lo manö hag ñeb bi gau kalıp niñj aij gımim. Kale gıpal adö u, wañı mılö kub gau löm, maker gau arno, nibi bi gau, auabım e, gılö, hib hane i adö lanj mıdeian, a göm, gası u niñbal. 39 Pen Juda magum gep ram u arno, hanıp ka adö aij aij bi kub asıkpıal adö u asıkmön, a gınaböl, a göm, gası u niñbal. Nibi bi nan kub niñbal anj u, u rö nöp, nibi bi amgö ilö adö au asıko, hanıp niñöm, hon bi gep hib mıdöp, a

* 12:18: Ap 23:8 * 12:19: Dud 25:5 * 12:26: Eks 3:2,6 * 12:28: Luk 10:25-28 * 12:29: Dud 6:4-5
* 12:31: Lep 19:18 * 12:33: Dud 4:35; 1Sa 15:22; Hos 6:6 * 12:36: Sam 110:1

gɨnaböl, a gôm, gasɨ u nɨɳbal. ⁴⁰ Bɨ lo manö hag ñeb bɨ gau, nɨbi paɳpaɳ ram nan kale gau nan hon rö laɳ, a gôm, pɨɳ gɨ udpal. God nɨp sabe gɨnabun u, nɨbi bɨ nɨɳöl, a gôm, manö mɨlö kub piral piral adö rɨmnap nöp gau hagnal. Anɨg gɨpal u, hainö God kalpe ilön kub unbö ke yabɨɳ ñɨnab,” a ga.

Nɨbi kanɨɳ yɨm gep rö marap God nɨp nan kub ña

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Jisas God sabe gep ram mani dap ñɨmɨdal mɨgan söl au asɨk mɨdöm nɨɳa, nɨbi bɨ gep gau, mani iru nöp dap yula. ⁴² Pen nɨbi kanɨɳ mani mɨdageia ap, mani aɳɨ magö pro mɨhöp dap yua. ⁴³ Anɨg ga nɨɳöm, Jisas nɨpe bɨ nɨpe gau hagö aueila haga, “Yad kalöp nɨɳö yabɨɳ hagabin, nɨbi bɨ gau kale mani pro ñɨbal, pen nɨbi kanɨɳ i mani kub yabɨɳ ñöb. * ⁴⁴ Nɨbi bɨ mani iru mɨdöp gau, mani kale rɨmnap halö iru nöp mɨdö nɨɳöl gɨ, mani kale God nɨp rɨmnap nöp dap ñɨbal; pen nɨbi kanɨɳ i, mani nɨpe magö mɨhöp mɨdajɳp u magöɳhalö dap ñöb. Nɨpe nan rau ñɨɳeb mani ap mɨdagöp. Anɨg göp u, God nɨɳö, nɨbi bɨ rɨmnap pro ñɨbal u pen nɨbi kanɨɳ i kub yabɨɳ ñöb,” a ga.

13

God sabe gep ram wat gɨnab, a ga
(Mad 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Jisas God sabe gep ram u arö gôm hön arö nɨɳöl gɨ, bɨ nɨpe ap nɨp haga, “Manö hag ñeb bɨ. Kabö aij udöm, ram aij gɨla i nön!” a ga. ² Hageia, Jisas haga, “Ne kabö ram kub anɨbu nɨɳö, aij gö hagabön ar? Hainö ram anɨb i pa jö ma jö gɨ yulö, kabö ap, kabö ap adö au mɨdageinab; böɳ nöp pɨral yunab,” a ga. *

Mɨɳör ugalöm u tham mɨdeinaböl, a ga
(Mad 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Jisas anɨg hagöm, God sabe gep ram u arö gôm, Olip Dum ara. God sabe gep ram u nö lau mɨdöp, Olip Dum nö lai mɨdöp. Jisas Olip Dum au asɨk mɨdö nɨɳöl gôm, Pida, Jon, Jems, Edru kale yam apöm nɨp hagla, ⁴ “Nan hagajan u, ñɨn mai rö gɨnab? Pen nan ñɨhön rö gö nɨɳun hagnabun, ‘Nan anɨb gau mɨñi gɨnɨg gab,’ a gɨnabun?” ö gɨla. ⁵ Hageila, Jisas kalɳp haga, “Nɨɳ aij gɨmim, manö piral haglö udagmim! ⁶ Nɨbi bɨ iru nöp apöm, pɨr alöm, hib yad u udöl gɨ, hagnaböl, ‘Yad Jisas nöp auabin,’ a gɨnaböl. Anɨg haglö, nɨɳö hagaböl, a gɨmim, nɨɳagmim. ⁷ ‘Ram mɨnönɳ gai i pen pen gaböl, ram mɨnönɳ gau pen pen gaböl,’ a gaiöl, gasɨ iru nɨɳagmim. Nan anɨb

gau gɨnab u pen uri ram mɨnönɳ iɳ i nan gau magöɳhalö pɨs gɨnab, a gɨmim, gasɨ u nɨɳagmim. ⁸ Nɨbi bɨ mɨgan rɨmnap uraköm, nɨbi bɨ mɨgan rɨmnap aip pen pen gɨnaböl. Kinɳ mɨgan rɨmnap uraköm, kinɳ mɨgan rɨmnap aip pen pen gɨnaböl. Ram mɨnönɳ gau magöɳhalö munmon udöm, kɨyö kub yabɨɳ apöm gɨnab. Nan gɨnab anɨb gau, nɨbi gau kalɳp nöd ñɨ pai ñɨɳajɳp, hainö ñɨ pai rɨkpal rö u gɨnab. ⁹ Pen kale nɨɳ aij gɨmim mɨdaimim. Ñɨn rɨmnap kalöp dam Juda kansol bɨ gau kalɳp ñɨlö, manö kub hagnaböl. Ñɨn rɨmnap, Juda magum gep ram raul gau, u udöm, kalöp paknaböl. Ñɨn rɨmnap, Jisas bɨ nɨpe, a gôm, kalöp dam gapman bɨ kub abe kinɳ abe mɨdeinaböl au amöm, manö kub hagnaböl. Pen anɨg ud araiöl u, manö aij yad u gapman bɨ kub gau abe, kinɳ gau abe kalɳp hag ñɨnabim. *

¹⁰ Pen nöd manö aij yad u, nɨbi bɨ ram mɨnönɳ ke gau gau magöɳhalö hag ñɨlö arnab nɨɳöm ñɨn hain hagnin u aunab.

¹¹ “Pen kalöp manö kub hagnɨg ud araiöl u, manö pen aigöl gɨ hagnu, a gɨmim, gasɨ iru nɨɳagmim. Hagnɨg gɨpe nɨɳöl gɨ, Ana Uɳ kalöp gasɨ aij ñö, hagnabim. Manö anɨbu kale ke hagagnabim; Ana Uɳ nɨpe ke hagnab. * ¹² Ñɨn anɨbu, mam bɨ gau uraköm, mam rɨmnap kalɳp al paklaɳ, a gôm, kain gɨ dam bɨ manö nɨɳeb bɨ gau ñɨmagö adö kalɳp ñɨlö, al pak lɨnaböl. Nap bɨ gau uraköm, ñɨ pai kale ke gau kalɳp al pak lɨlaɳ, a gôm, kain gɨ dam bɨ manö nɨɳeb bɨ gau ñɨmagö adö kalɳp ñɨlö, al pak lɨnaböl. Ñɨ pai gau uraköm, nɨme nap bɨ kalɳp nɨɳö, mulu lugö, kalɳp al pak lɨlaɳ, a gôm, kain gɨ dam bɨ manö nɨɳeb bɨ gau ñɨmagö adö kalɳp ñɨlö, al pak lɨnaböl. *

¹³ Yad lau adö mɨdeinabim u nɨɳöm kalɳp mulu kal nɨɳnaböl u pen kale nɨbi bɨ an an, klö gɨmim yɳp arö gɨmim, cɨg gɨmim nöp mɨdeinabim gau, ñɨn hain hagnin u aueinab, God kalöp ud kamɨɳ yunab,” a ga. *

Hainö nan naiɳ yabɨɳ waiö lɨnab, a ga
(Mad 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ “Pen nan hil asɨ masɨ gep u, ka nɨpe aragep au am uraköl mɨdeinab, nɨɳnabim u, kale nɨbi bɨ ram mɨnönɳ Juda mɨdeinabim gau, yɨɳɨd pɨñɨɳ gɨ nö ilö gau armim. (Kale nɨbi bɨ manö i uri nöp amgö lɨ nɨɳabim gau, manö iɳ u rɨk nɨɳ aij gɨmim.) *

¹⁵ Nɨbi bɨ ram adö laɳ mɨdeinabim gau, nan yad rɨmnap udnam, a gɨmim, ado gɨ ram raul aragmim. * ¹⁶ Nɨbi bɨ wög naböɳ gau ajeinabim gau, watɳ mɨlö yad ap udnam,

* 12:43: 2Ko 8:12 * 13:2: Luk 19:44 * 13:9: Mad 10:17-20 * 13:11: Luk 12:11-12 * 13:12: Mad 10:21 * 13:13: Mad 10:22; Jon 15:21 * 13:14: Dan 9:27; 11:31; 12:11 * 13:15: Luk 17:31

a g̃mim, ado g̃ ram aragmim. ¹⁷ Pen ñin añbu, ñbi ñi mudun halö m̃deinaböl gau abe, ñbi ñi paiñañ ci ñeinaböl gau abe, ułham yab̃ił piñ̃iñ g̃ arnaböl. * ¹⁸ Nan g̃inab añbu, God ñp̃ sabe g̃mim, ram yig̃oñ g̃op̃ ñin u gagñm, a g̃mim. ¹⁹ Ñh̃oñ g̃iñg̃: God hadame dagol gau ram m̃ñoñj g̃ la ñin u r̃ik̃om̃, m̃id damöm m̃ñi m̃idpun ñin i, nan naj añbu r̃o ap gaga; hainö gau u r̃o ñop̃ nan naj añbu r̃o ap gagnab.

* ²⁰ Nan naj añbu p̃or̃ g̃ib̃op̃, ñbi b̃i mag̃oñhalö um hakblap. Pen B̃i Kub ñpe ñbi b̃i ñpe udnab gau kal̃p̃ gas̃i ññom̃, wasö g̃ö me, nan naj añbu yop̃ magö ap g̃inab.

²¹ “Ñin añbu ñbi b̃i r̃imnap kalöp hagnaböl, ‘Ññim! Krai m̃idöp̃ i! Krai m̃idöp̃ dan!’ a g̃inaböl u pen ññö hagaböl, a g̃mim, ññagmim. ²² Ñbi b̃i r̃imnap, God ñbi b̃i ñpe ke hag la gau kal̃p̃ udun, a g̃öm, piral hagöm hagnaböl, ‘Yad me Krai; yad me b̃i God manö hagep ap,’ a g̃öm, nan gagep r̃o r̃imnap g̃inaböl. Pen God ñbi b̃i ñpe ke hag la gau udagnaböl, wasö. * ²³ Añb u, ññ aij g̃mim. Nan ñh̃oñ ñh̃oñ hainö g̃inab u, yad kalöp hagnö ññbim u me, ññ aij göl g̃ m̃idaimim.

Jisas hainö ado g̃i aunab
(Mad 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ Pen m̃ñor̃ kub añb gau g̃i hakö ññöl g̃i, sidö u s̃ib̃ g̃öm, rak̃in u mailö gagnab. ²⁵ Gap̃i gau kumi kabö adö lañ ñbö p̃ig̃ ju lug auö ññöl g̃i, nan kumi kabö adö lañ m̃idöp̃ gau, gidañ ñbö gai ñbö g̃inab. * ²⁶ Ñin añbu, B̃i Ñi ñpe pid̃oñj ke yab̃ił udöm, mailö aij unbö ke halö kumi bad añ au auö ññöl g̃i, ñbi b̃i ñp̃ ññnaböl. * ²⁷ Pen ejol ñpe gau hag yuö ram m̃ñoñj ke gau gau mag̃oñhalö r̃igoñ r̃igoñ gau amöm, ñbi b̃i ñpe ke hag la gau uł g̃öm ñp̃ daunaböl. *

Mab s̃h̃ip̃ linab
(Mad 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ Jisas haga, “Kale mab rauan gau ññnabim u, manö hagabin i ññ aij g̃inabim. Mab rauan gau s̃h̃ip̃ löm, pid̃oñj g̃ö ññöl g̃i, m̃ñi sidö l̃ñig̃ gab, a g̃mim ññbim. ²⁹ Añb u r̃o, hainö nan hagpin gau g̃ö ññöl g̃i, ‘M̃ñi söl m̃idöp̃, Jisas haga r̃o g̃iñg̃ gab,’ a g̃mim ññnabim. ³⁰ Yad hagabin u gas̃i ññöl g̃i m̃idaimim. Ñbi b̃i m̃ñi m̃idpal gau r̃imnap m̃idlö ññöl g̃i, nan añb gau g̃i hakö, hainö umnaböl. ³¹ Kumi kabö adö lañ abe, m̃ñoñj naboñj ił i abe ur̃ g̃inab; pen manö magö yad gau ur̃ gagnab; p̃or̃ p̃or̃ ñop̃ m̃deinab.

Ñin mai aunabin u b̃i ap ññagöp̃, a ga
(Mad 24:36-44; Luk 17:26-30,34-36)

³² “Ñin mai aka magö mai aunabin u, ñbi b̃i r̃imnap ññagpal, ejol gau ññagpal, yad u r̃o ñop̃ ññagpin; Bapi ñop̃ ññöb. ³³ Añb u me, ñin mai aunabin u ññagpin r̃o, p̃or̃ p̃or̃ ññ aij yab̃ił göl g̃i m̃idaimim.

³⁴ “Aunabin ñin añbu, aiud hagnig̃ gabin i r̃o. B̃i kub ap ram ñpe u arö g̃öm m̃igan ap arñig̃ g̃öm, b̃i wög gep ñpe gau kal̃p̃ wög adö ke ke hag löm, ‘Wög añig̃ añig̃ g̃mim,’ a g̃öm, b̃i ñpe aijoñ ił abad m̃deinab u ñp̃ hagnab, ‘Ññ aij yab̃ił g̃imöñ m̃idaimöñ,’ a g̃öm, arnab. ³⁵ Kale u r̃o ñop̃, magö mai b̃i ram nap ñbö u aunab u ññagpin r̃o, ññ aij g̃mim m̃idaimim. Dugo magö u aunab aka, s̃ib̃oñ añ kub yañ aunab aka, k̃ilak̃ił w̃iñ alnab magö u aunab aka, h̃il̃m̃ halö aunab, a g̃mim, ññagpin.

* ³⁶ Kale hanbe ññöl g̃i, ỹñid̃ auñm̃ r̃o löp̃ u me, ññ aij g̃mim m̃idaimim. ³⁷ Pen kalöp̃ ñop̃ hagagabin; ñbi b̃i gau mag̃oñhalö u r̃o ñop̃ hagabin, ññ aij g̃mim m̃idaimim!” a ga.

14

Jisas ñp̃ aigöl gun al pak lun, a g̃öm, gas̃i u ññla

(Mad 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Pen Juda kai Pasopa ñin kub u abe, Bred Ỹs Halö Ññagep ñin kub u abe yop̃ ñin m̃h̃op̃ ñop̃ m̃idö ññöl g̃i, b̃i God ñp̃ nan sabe gep b̃i kub gau abe, b̃i lo manö hag̃ñeb̃ b̃i gau abe, Jisas ñp̃ aigöl g̃öm, agam̃ij ud s̃is̃i lun, dam al pak lun, a g̃öm, añg̃ g̃i gas̃i ññla. ² Pen gas̃i ap ññom̃ hagla, “Pasopa ñin i añg̃ g̃ino, ñbi b̃i iru ñop̃ gai i uraköm, pen pen g̃öm, hañp̃ g̃i naj g̃inaböl,” a g̃öm, arö g̃ila.

³ Jisas ram r̃ih̃g̃ aglö Bedani amöm, Saimon ram u am as̃iköm, nan ññeila. B̃i Saimon añbu, nöd wös hapeb la u, Jisas gö, kam̃ñ la. Pen nan ññlö ññöl g̃i, ñbi ap wel haññ aij auep mani kub r̃aubal u, barol halö dapöm, añ au pa jö g̃öm, Jisas ñp̃ nab̃ic̃ adö lañ hoñ ga. * ⁴⁻⁵ Hoñ gö, b̃i m̃deila añb gau, r̃imnap ññlö, hibur kal̃p̃ u naj gö, kale ke hagla, “Wel añbu s̃ikim̃ g̃öm, m̃i añ̃i ap b̃i ap wög g̃öm mani udnab r̃o u udöm me, ñbi b̃i nan m̃idagöp̃ gau kal̃p̃ ñeb u pen ñh̃oñ g̃iñg̃ añg̃ göl ỹhar̃ñ hoñ göp̃?” ö g̃ila. Añg̃ hagöm, ñbi añbu ñp̃ hag jula.

⁶ Añg̃ hageila, Jisas kal̃p̃ haga, “Ñh̃oñ g̃iñg̃ añg̃ hagabin? Ñp̃ arö gim! Ỹp̃ göp̃ añbu, g̃i aij yab̃ił göp̃. ⁷ Ñbi b̃i nan m̃idagöp̃ gau, kale aip̃ p̃or̃ ñop̃ m̃deinabim

* **13:17:** Luk 23:29 * **13:19:** Dan 12:1 Rep 7:14 * **13:22:** Rep 13:13 * **13:25:** Ais 13:10; Joe 2:10,31; 3:15; Rep 6:12-13 * **13:26:** Rep 1:7 * **13:27:** Mad 13:41; Mak 13:32 * **13:35:** Luk 12:38 * **14:3:** Luk 7:37-38 * **14:7:** Dud 15:11

rö, ñ+n r+mnab kalþ nan ñ+n+g, ñ+nabim. Pen yad aip pör m+ðageinabun. * 8 Nþbi anþi, nan nþpe gep rö u, göp. Umnö, wel haññ aij auep u lþ ñöm r+göl g+ñaböl rö, yþp nöð lþ ñab. * 9 Anþb u, yad kalöp nþñö hagabin, hainö manö aij yad u ram m+ñöñ gau gau magöñhalö hag ñ+lö arö nþñöl gþ, nþpe göp anþbu halö haglö, kale nþbi anþbi nþp gas+ hauþ gagnaböl,” a ga.

Judas, Jisas nþp al pak lþlan, a göm, mumug ga

(Mad 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Pen Jisas bþ nþpe ap Judas Iskariod, Jisas nþp mumug g+ñam a göm, bþ God nþp nan sabe gep bþ kub gau ara. ¹¹ Bþ God nþp nan sabe gep bþ kub anþb gau, mumug ga anþbu nþñöm, aij gö, hagla, “Nöp mani r+mnab ñ+nabun,” a gþla. Hageila me, Judas, “Aigöl gem hagnö, kale apöm Jisas nþp ud aröl,” a göm, gas+ u ulhai nþñ m+ðeia.

Pasopa ñ+n u mþñi, a göm, nan ñ+ñla

(Mad 17:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30)

¹² Bred Y+ð Halö Ñ+nagep ñ+n kub u auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gþ ñ+nþeb ñ+n u, Jisas bþ nþpe gau nþp hag nþñöm hagla, “Nan hon ñ+nþnabun u, mþgan mai gþ j+n gun?” ö gþla. * ¹³ Hageila, Jisas bþ nþpe mþhöp hag yuöm haga, “Kale daun kub u ammil nþñnabil, bþ ap ñ+g mþl daup areinab; nþp nable pakmil aip armil. ¹⁴ Bþ anþbu amöm ram raul arain+m, kale mþhön bþ ram anþbu nap nþbö u nþp hag nþñmil hagnil, ‘Manö hag ñeb bþ hagöp, ‘Bþ yad gau aip Pasopa nan ñ+nþnabun raul mþgan mai?’ ö göp,’ a gþmil. ¹⁵ Kale hag nþñlö, nþpe kale dam ram adö lañ, nan gau magöñhalö mþdöp raul mþgan kub u yamnab. Yamö, nan ñ+nþnabun u raul mþgan anþbu gþ j+n gaimil,” a ga.

¹⁶ Jisas kalþp mþhön anþg hag yuö, daun kub u ammil nþñlö, Jisas haga rö nöþ m+ðeia. Nþñmil, Pasopa nan ñ+nþñ+g gþla u, gþ j+n gþlö.

¹⁷ Dugo magö u, Jisas bþ nþpe r+mnab aip amþaköm, ¹⁸ nan ñ+nþñöl gþ haga, “Yad kalöp nþñö hagabin, bþ yad aip nan j+m ñöl ñ+nþnabun aui nöþ, bþ ap, yþp al pak lþlan, a göm, yþp mumug gþnab,” a ga. *

¹⁹ Anþg hagö, bþ nþpe gau mög gö, gas+ mþñör nþñöl göm, nþp añ+ añ+ hag nþñöl gþ haga, “Ne yþp hagabön aka?” gþla. ²⁰ Hageila, Jisas haga, “Kale bþ yad unbö mþgan lañ mþdpim u, bþ ap anþg gþnab. Bþ anþbu me, yad aip nan kþnañ añ+ j+m ñöl ñ+nþnabul i. ²¹ Yad Bþ Ñ+nþpe, God Manö kalþ klþñ r+köm hagla rö nöþ umnabin u pen bþ yþp al pak lþlan, a göm, mumug gþnab u, nþp

mög nþñabin. Nþpe ilön kub udnab u me, nþp yag dauagþlap u aij,” a ga.

Jisas bþ nþpe gau kalþp bred wain ña

(Mad 26:26-30; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

²² Nan ñ+nþñöl gþ, Jisas bred u udöm, God nþp aij, a göm, ud jö göm, bþ nþpe gau kalþp ñöl gþ haga, “Ud ñ+nþim! U hañ romanþ yad,” a ga.

²³ Pen ñ+g wain kap u, u rö nöþ udöm, God nþp aij, a göm, bþ nþpe gau kalþp ñö, magöñhalö ñ+nþñöl nþñöl gþ, haga, ²⁴ “Ñ+g i, hagape yad. Hagape yad honþ gþ lugnab u me, God manö nþñö hag la rö, nþbi bþ iru nöþ nþpe aip ud dþm ñ+nab,” a ga. * ²⁵ Anþg hagöm haga, “Yad kalöp nþñö hagabin, mþñi ñ+n i r+köm ñ+g wain ñ+nþagnabin. Yþharþñ nöþ mþdnö mþdnö, God nþbi bþ udöm kumi kabö adö lañ au abad mþðeinab ñ+n u nöþ, ñ+g wain kauyanþ ñ+nþnabin,” a ga. ²⁶ Anþg hagöm, bþ nþpe gau aip God nþp sabe gep kþmap ap hagöm, Olip Dum arla.

Jisas Pida nþp haga, ‘Yad Jisas nþp nþñagþin,’ a gþnabön,” a ga

(Mad 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ Jisas bþ nþpe gau kalþp haga, “God Manö u kalþ klþñ r+köm hagla, ‘God nþpe haga, ‘Yad bþ kaj sipsip muþep u nþp pak lþnö, kaj sipsip gau pþñññ gþ ke ke arn-aböl,” a ga,’ a ga. Anþb u rö, mþdö mþdö kale magöñhalö yþp arö gþmim, pþñññ gþ arnabim. ²⁸ Pen yad umem, urakem ram mþñöñ Galili arnö, kale hain nþnabim,” a ga. * ²⁹ Anþg hageia, Pida haga, “Bþ r+mnab nöþ arö göl rö löp u pen yad nöþ arö gagnabin, wasö,” a ga. ³⁰ Hageia, Jisas haga, “Yad nöþ nþñö hagabin, mþñi ñ+n i nöþ, sþböñ anþ yanþ kþlakþ wþñ mþhöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nþp nþñagþin,’ a gþmön, ij mþhau nþgan wai ñ+nabön,” a ga.

³¹ Hageia, Pida manö klö yabþ hagöm haga, “Yþp nöþ aip al pak lþnþg, al pak löl u pen yad Jisas nþp nþñagþin, a gem, hagagnabin,” a ga. Jisas bþ nþpe gau magöñhalö, Pida haga rö nöþ haga. *

Jisas God nþp sabe gþ mþðeia

(Mad 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Jisas bþ nþpe gau aip mab wög adþñ Gedsemani amöm kalþp haga, “Kale aui asþk mþðaimim; yad am sabe gþnþg arabin,” a ga. * ³³ Anþg hagöm, Pida, Jems, Jon kalþp ut gþ damöm, gas+ mþlö löl gþ haga, ³⁴ “Mþðmagö yad u ilön gþ dam lugöþ u, umnam rö löp. Kale il i mþðmim, nþñ mþðaimim,” a ga. * ³⁵ Anþg hagöm, kalþp

* 14:8: Jon 19:40 * 14:12: Eks 12:6 * 14:18: Sam 41:9 * 14:24: Eks 24:8; Sek 9:11; Jer 31:31-34; 1Ko 10:16; Hib 9:20 * 14:28: Mad 28:16; Mak 16:7 * 14:31: Jon 11:16 * 14:32: Jon 18:1 * 14:34: Jon 12:27

au hag löm, nıpe yöp söl anıbu au amöm, mınön nabön yan lug paköm, ilön kub udnıg geia anıbu, Nap nıpe wasö gınım aka wasö gagnım, a göm, sabe göl gı mıdeia. ³⁶ Nap nıp sabe göm haga, “Bapı, ne nan gau magöñhalö gep u nöp mıdöp. Nan yıp gınıg gab u, yad mınör kub mıdöp. Ne yau a gımön, yıp unbö gagnım. Pen nan yıp nıhön gınıg gainım u, gası yad nıñnam rö gagmön, gası ne ke nıñban adö u nöp yıp gımön,” a ga. *

³⁷ Hagöm, ado gı bı nıpe mıhau nıgan mıdeila au apöm nıña, kale böñ nöp hon han arla. Anıb u, nıpe Pida nıp haga, “Saimon, ai gınıg gımön hon hanabön? Yöp magö ap nıñ mıdaimön rö lagöp ar?” a ga. ³⁸ Anıg hagöm, bı nıpe gau kalıp haga, “Hon nan naij gun rö löp, a gımım, nıñ aij gımım, God nıp sabe göl gı mıdaimım. Gası kale u gımım rö löp u pen hañ roman kale iru maru göp,” a ga. ³⁹ Anıg hagöm, kauyanı ado gı amöm, Nap nıp nöd sabe ga rö, kauyanı sabe ga. ⁴⁰ Pen kauyanı ado gı apöm nıña, bı nıpe gau böñ nöp hon kal auö han arla. Nıñöm, kalıp haga, “Kale hon hanabım ar?” a ga. Hagö, ana udöm, pen hagöl rö laga.

⁴¹ Pen Jisas gısön amöm, ado gı apöm kauyanı hon haneila u nıñöm haga, “Kale yıharıñ han mıdpım ar? Me aij! Bı game, nıñım! Bı ap apöm, Bı Nı nıpe kain göm, bı nan sı nan naij gıpal gau kalıp nıñıg gab. ⁴² Urakek arun! Nıñım! Bı yıp kain göp auab ı,” a ga.

Jisas nıp ud sıstı lıla

(Mad 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³ Jisas kalıp manö anıbu hagö nıñöl gı, magö anıbu nöp, bı nıpe unbö mıgan lanı ap, Judas, bı iru nöp dapöm apjaka. Bı anıb gau, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı lo manö hag ñeb gau abe, bı manö ud asıkep gau abe, hag yulö aula. Kale ru mılö kıd rımnap udöm, ur pakep rımnap udöm, aula. ⁴⁴ Judas nöd kalıp hag löm haga, “Yad bı ap nıp am hag wıhai udem, ud bom haluem, mulu nıñıneınam u, bı u me, a gımım, nıp ud sıstı lımım, ud arım,” a ga.

⁴⁵ Judas anıg hagöm, Jisas mıdeia au amjaköm, “Manö hag ñeb bı,” a göm, nıp ud bom haluö nıñöl gı, ⁴⁶ bı rımnap apöm, Jisas nıp ud sıstı lıla.

⁴⁷ Jisas ud sıstı lılö nıñöl gı, Jisas bı nıpe ap uraköm, ru mılö kıd nıpe u ud tıp gı udöm, bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıtı u wög nıp gı nıñıdöp bı u, nıp rıñıd böñ lap u böñ nöp rıñ aban al yua.

⁴⁸ Pen Jisas bı nıp ud sıstı lıla gau kalıp haga, “Ru mılö kıd udmım, ur pakep udmım, yıp nan sı udep bı ap a gımım auabım aka? ⁴⁹ Yad pör pör God sabe gep ram u amem, kale aıp mıdem, nıbi bı gau kalıp manö hag nıñıdın u pen yıp ud sıstı lagpe. Pen uri kale God Manö u kalı kılın rıköm hagla rö nöp gabım,” a ga. * ⁵⁰ Pen magö anıbu nöp, Jisas bı nıpe gau magöñhalö nıp arö göm pıñıñ gı aram hakla. ⁵¹ Bı praj ap, walıj mılöbö ap nöp yımöm, Jisas nıp ud areila u hain arö, nıp abe ud sıstı lun, a gılö, ⁵² pırık areia, walıj bad nıpe u ud ju udlö, nıpe magö nöp pırık ara.

Jisas nıp manö kub hagla

(Mad 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵³ Jisas nıp dam, bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıtı ram u arla. Ud areila, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau löm, bı manö ud asıkep gau löm, bı lo manö hag ñeb bı gau löm, ap ram anıbu magum gıla. ⁵⁴ Pida pen hapi hapi nıñ damöm, bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıtı ram nıpe u amjaköm, bı ram anıbu wög gımıdal gau aıp asıköm, mab mali mıdeila. ⁵⁵ Bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, Juda Kansol kub bı gau magöñhalö abe, Jisas gı ajmıdöp manö ı ap udun, nıp al pak lun, a gı nıñ wasö nıñla. ⁵⁶ Nıbi bı iru nöp daulö, Jisas nıp manö pıral adö rımnap hagla u pen manö hagla u adıp adıp hagagla. Ke ke haglö, manö ı rımnap nıñagla. ⁵⁷ Pen rımnap uraköm, pıral hagöm, hagla, ⁵⁸ “Hon nıñ mıdno, nıpe haga, ‘God sabe gep ram, nımagö udöm gıla ı, rıñ wal gı yuem, nıñ mıhau nıganı u, kauyanı gınabın. Nımagö udöm gıpal rö u gagnabın; ram anıbu ke yabıtı ap gınabın,’ a göp,” a gıla. * ⁵⁹ Manö hagla anıbu u rö nöp adıp adıp hagagla; ke ke hagla.

⁶⁰ Bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıtı u uraköm, Jisas nıp haga, “Manö nöp hagaböl u, ne manö pen ap hagagnabön ar?” a ga. ⁶¹ Hagö, Jisas manö ap pen hagagö, kauyanı hag nıñöm haga, “Ne me Mesaia u, Bı Kub aij u Nı nıpe aka?” ga. ⁶² Gaieia, Jisas haga, “Yau me. Me yad nöp. Yad, Bı Nı nıpe, Bı Kub klö ke yabıtı nımagö yıñıg kıd lau adö asık mıd arö gem, kumi kabö adö lanı au nıbö kumi bad anıñ lem aueınabın, nıñnabım,” a ga.

⁶³⁻⁶⁴ Jisas anıg hagö, bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıtı u, walıj nıpe gau ke ud bıñıtı göl gı haga, “Nıpe God hıb nıpe u rıñ juajıp u nıñbım! Anıb u, nıbi bı rımnap hag nıñagun. Nıpe gı naij göp u waiö hagöp me u. Anıb u, kale nıñhön gası nıñnabım?” ö

* 14:36: Mak 10:38; Jon 6:38

* 14:49: Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20

* 14:58: Jon 2:19-21

* 14:63-64: Lep

24:16; Jon 19:7

ga. Hagö, bi kub gau magörhhalö uraköm, hagla, "Bí aníg göl hagö aníbu, níp al pak lep," a gíla. * ⁶⁵ Aníg hagöm, bí rímnap Jisas níp kíñu alöm, waij bad ap ud amgö níp u palu gí ñöm, níp paköl gí hagla, "Ne ke nínmön, haníp hagö, nínjun, nöp an pakab?" ö gíla. God sabe gep ram bí polisman gau, u rö nöp níp míñu magö nöp pakla.

Pida haga, "Yad Jisas níp nínjapin," a ga
(Mad 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Pida am asíka au nöp midö nínjöl gí, níbi praj ap, bí God níp nan sabe gep bí kub yabí u níp wög gí ñímíðöp ap apjaköm, ⁶⁷ Pida mab run naböñ mídeia au nínjöm, haga, "Ne u rö nöp Jisas bí Nasared níbö u aip ajmídan," a ga. ⁶⁸ Hageia, Pida haga, "Ne nínhön hagabön? Manö hagabön u yad nínjapin," a ga. Aníg hagöm, höñ yan arö nínjöl gí, kílakí wíñ ala. ⁶⁹ Níbi praj aníbu nöp, Pida níp kauyan nínjöm, níbi bí mídeila gau kalíp haga, "Bí i bí nípe ap," a ga. ⁷⁰ Hageia, Pida kauyan wasö ga.

Yöp magö ap míðöm, níbi bí urak mídeila aníb gau, Pida níp kauyan hagla, "Ne u rö nöp ram mánön Galili níbö u me, hon nínjun ne abe bí nípe ap," a gíla. ⁷¹ Hageia, Pida haga, "Bí Kub nín míðöp; piral hagnö, yíp al pak líním. Pen nínjö yabí hagabin! Bí aníg hagabim u yad nínjapin yabí!" a ga. ⁷² Aníg hagö nínjöl gí, kílakí u kauyan wíñ ala. Wíñ alö, Pida Jisas nöd haga, "Kílakí wíñ míhöp alagnab magö u, 'Yad Jisas níp nínjapin,' a gímön, ij míhau nígan wai ní nabön," a ga manö u nínjö, mög gö, míthön kub ga.

15

Jisas níp dam Pailod mídeia ud arla
(Mad 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Hilím halö, bí God níp nan sabe gep bí kub gau löm, bí lo manö hag ñeb bí gau löm, bí manö ud asíkep gau löm, Juda Kansol bí kub gau magörhhalö löm, magörhhalö manö hag gum göm, Jisas níp nagí löm, dam gapman bí kub Pailod mídeia u ud arla. *

² Dam arlö, Pailod Jisas níp haga, "Ne Juda níbi bí kíñ kale u aka?" ga. Hageia, Jisas haga, "Me ne hagnan me u," a ga.

³ Bí God níp nan sabe gep bí kub gau Jisas manö kub hagöm manö ke ke iru nöp hagla. ⁴ Aníg gö, Pailod Jisas níp haga, "Nöp manö iru hagaböl u, ne pen manö rímnap hagagnabön ar?" a ga. ⁵ Hagö, Jisas pen manö hagagö, Pailod gasí iru yabí nöp nínja. *

Juda níbi bí gau hagla, "Jisas níp mab ba lanj al pak límön!" a gíla
(Mad 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ Pen Juda kai Pasopa ñín kub u auö, pör am Rom gapman bí kub Pailod níp hag nínjöl, kalíp bí nagiman kale hag nínjídál bí u nöp yíharínj hag höñ yumíðöp. ⁷ Pen ñín aníbu, bí ap hib nípe Barabas níbi bí rímnap ugalöm, Rom gapman aip pen pen göm, wíp al pak líla rö, kalíp nagí lílöl mídeila. ⁸ Níbi bí gau ap magum göm, Pailod níp bí nagíman pör hag nínjídál rö hag nínjöl, ⁹ Pailod kalíp haga, "Juda kíñ kub kale u, kalöp hubík yunam aka?" ga. ¹⁰ Nínhön gínig: Pailod nípe ke nínja, bí God níp nan sabe gep bí kub gau, Jisas níp yíharínj mulu kal nínjla rö, níp dap ñíla. ¹¹ Pen bí God níp nan sabe gep bí kub gau, níbi bí gau kalíp hagla, "Pailod níp hagge, Jisas wasö, Barabas níp hubík yuním," a gíla. Aníg gílö, níbi bí gau Pailod níp hagla, "Barabas níp haníp hubík yumön," a gíla. *

¹² Aníg hageila, Pailod haga, "Aníg hagnim u, pen bí aníbi kale Juda kíñ hon a gípim u, níp nínhön gínám?" ö ga. ¹³ Hagö, kale manö blaö göm hagla, "Níp mab ba lanj al pak límön!" a gíla. ¹⁴ Hageila, Pailod haga, "Nípe nínhön gí naij gö, aníg gínám?" ö ga. Aníg hageia pen kale blaö yabí göm hagla, "Mab ba lanj al pak límön! Mab ba lanj al pak límön!" a gíla.

¹⁵ Pen Pailod, manö klö hagla aníbu udöm, níbi bí gau kalíp aij ganj, a göm, Barabas níp yíharínj hag yuöm, bí nípe rímnap kalíp hagö, Jisas níp nagí löm, míñu magö pakla. Jisas níp pak píş gílö nínjöl gí, Pailod haga, "Níp dam mab ba lanj al pak límim," a ga.

Ami bí gau Jisas níp hag jula
(Mad 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Ami bí gau, Jisas níp dam gapna Pailod ram kub nípe u amöm, bí yam kale rímnap kalíp wíñ allö aueila, ¹⁷ waij a tí mílóbö ap, gapman bí kub gau rol gí mídmídal rö Jisas níp rím ñöm, nan kalí kalí halö rímnap rík dapöm, kíñ rol gípal usajíl bad rö ap göm, níp nabíc cög adö lanj rol gí ñíla. ¹⁸ Rol gí ñöm, Jisas níp azeb azeb ñöl göm hagla, "Ne Juda kíñ kub pör nöp mídmön!" a gíla.

¹⁹ Aníg hagöm, ur udöm, nabíc nípe paköm, níp kíñu al ñíla. Mídeia sól au kugom yímöm, kale kíñ níp gímídal rö, níp ubör yíhöñ gíla. ²⁰ Níp aníg göl hag juöm, waij a tí mílóbö níp rím ñíla u ud ju yuöm, waij nípe ke u yím ñöm, mab ba lanj al pak líníg ud arla.

* 15:1: Luk 22:66 * 15:5: Ais 53:7; Mak 14:61 * 15:11: Ap 3:13-14

Jisas nɪp mab ba laŋ al pak lɪla

(Mad 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ Kale aŋ au amöl gɪ, Aleksada Rupas madöl mɪthau nap kale Saimon, Sairini daun nɪbö bɪ u, gau gɪ aʒöm, apöm Jerusalem arnɪg areia u, nɪp nable paköm, klö göm, hagla, "Jisas mab kros u ud kag gɪmön ud aru!" a gɪlö, udöm kalɪp aip ara. *

²² Anɪg göl amöm, Jisas nɪp dam ram mɪnönj au manö yöl hib Golgoda a gɪmɪdal ka au amjakla. Golgoda manö il u "Wip Nabɪc Cög Ij." ²³ Amjaköm, nɪp nɪg wain ap udöm, marasɪn mö a gɪmɪdal rɪmnap ud bɪg ado malo göm, Jisas nɪp nɪla pen nɪpɪaqa. ²⁴ Jisas nɪp mab ba laŋ al pak löm, waɪj nɪp gau udöm, nɪme lɪ ke ke udnɪg, sadu rö göl göm udla. *

²⁵ Sɪdö hilɪm halö lɪm gɪ yuöm yöp audɪk galɪk aua magö u, Jisas nɪp mab ba laŋ cɪpɪl pak lɪla. ²⁶ Cɪpɪl pak löm, nɪhön gɪnɪg al pak lɪla manö u, mab kros ba adö laŋ kalɪ klɪn rɪkla:

JUDA KAI KIŊ KALE ME I.

²⁷ Mañ anɪbu, bɪ nan si udep mɪhöp u rö nöp al pak lɪla, ap mab böŋ lap, ap mab böŋ lap. ²⁸ Gɪla anɪbu, God Manö u kalɪ klɪn rɪköm, gɪnaböl a gɪla rö nöp gɪla. Manö anɪbu kalɪ klɪn rɪköm hagla, "Nɪp nɪŋlö, bɪ nan naij gep ap rö lɪnab," a gɪla. *

²⁹ Nɪbi bɪ gau ap ran ap lugöl gɪ, Jisas nɪp nɪŋöm, nabɪc gor mar göm, nɪp hag juöm hagla, "Ne, 'God sabe gep ram u rɪb waɪ gem, nɪn mɪhöp nɪgaŋ kauyaŋ gɪ lɪnabin,' a gɪna u, * ³⁰ mɪñi ne ke gɪmön, kamɪŋ arö, hon nɪŋun," a gɪla.

³¹ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe, Jisas nɪp u rö nöp hag juöm, kalɪp ke nöp pen hagö pen hagö göm hagla, "Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp gajɪp kamɪŋ arbal u pen uri nɪp ke gö kamɪŋ arnɪm rö lagöp. ³² Nɪpe pör hagöp, 'Isrel nɪbi bɪ Mesai a mɪdpin, Isrel Kiŋ mɪdpin,' a göp rö, mɪñi nɪp au laŋ cɪpɪl pak lɪbal u, nɪpe ke u rö nöp urak aui auö nɪŋun nɪŋö hagöp, a gun, nɪp nɪŋ udnabun," a gɪla. Pen bɪ Jisas aip al pak lɪla mɪthau Jisas nɪp u rö nöp hag julö.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

³³ Sɪdö aŋ aulɪk aua magö u, sɪböŋ göm, mɪd damöm, sɪdö gamɪŋ ga magö u kauyaŋ mailö ga. ³⁴ Mailö gö nɪŋöl gɪ, Jisas meg mɪgan dap ranöm, wɪñ al hagöm haga, "Eloi, Eloi, lama sabakdani?" ö ga. Hibru manö haga anɪbu manö il u, "God yad. God

yad. Yɪp ai gɪnɪg arö gɪpan?" * ³⁵ Hagö, nɪbi bɪ söl anɪb au mɪdeila gau nɪŋöm hagla, "Nɪŋim! Ilaija nɪp wɪñ alab," a gɪla.

³⁶ Pen bɪ ap nan hain auebö rö bad ap udöm, nɪg wain mani pro raubal mɪgan yaŋ rauöm, Jisas nɪp nɪnö nɪŋaŋ, a göm, gamɪñ mɪlö ap ud abös alöm, mɪdeia adö laŋ nɪl gɪ, haga, "Hon nɪŋ mɪdno, Ilaija apöm, nɪp ud asɪk dam mɪnönj il yaŋ lɪnab aka?" ga. *

³⁷ Anɪg hagöm, nɪŋ mɪdlö nɪŋöl gɪ, Jisas wɪñ kub alöm, uma. ³⁸ Magö anɪbu nöp, waɪj mɪlö kub God sabe gep ram magö raul mɪgan yaŋ aʒön pɪñ gɪla u, aŋ u pa bɪññ göm, ke ke lap lap aram mɪgan hiik mɪdeia.

³⁹ Bɪ ami gau abad mɪdmɪdöp bɪ kub u, mab kros ba aŋ aui adö au gɪlaŋ mɪdeia u, Jisas anɪg hagöm uma u nɪŋöm, nan nɪhön nɪhön ga gau nɪŋöm, haga, "Nɪŋö hagpal! Bɪ anɪbi God Nɪ nɪpe yabɪl!" a ga.

⁴⁰⁻⁴¹ Nɪbi iru nöp Jisas aip Jerusalem aula gau, apöm goɪ au mɪdeila. Aŋ anɪbu, nɪbi mɪthau nɪgaŋ Jisas nɪp wög pro pro rɪmnap gɪ nɪmɪdal ram mɪnönj Galili. Nɪbi Maria mɪhöp mɪdailö; nɪbi hib alog anɪb mɪthau, ap Magdala daun nɪbö, ap Jems Josep madöl mɪthau nɪme kale u. Nɪbi ap hib nɪpe Salomi. Nɪbi anɪb gau magöŋhalö nɪŋ mɪdlö nɪŋöl gɪ, Jisas uma. *

Josep nɪpe Jisas hañ romaŋ kabö mɪgan au rɪgöl ga

(Mad 27:57-61; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Josep bɪ Arimadia daun nɪbö, Juda Kansol kub bɪ gep ap, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab nɪn anɪbu abad mɪdmɪdöp. Bɪ anɪbu, rol God nɪp sabe gep nɪn u, a göm, nan gɪ jɪn geia. Jisas uma u nɪŋöm, ram söl dugnɪg gab, a göm, mɪñi wip he ud asɪk dam rɪgöl gɪnam, a göm, pɪñŋ gaga; Pailod mɪdeia u amöm, hag nɪŋa. ⁴⁴ Hag nɪŋö, Pailod, Jisas hadö uma manö u nɪŋöm, pa gɪñ göm, bɪ ami bɪ abad mɪdmɪdöp bɪ kub u nɪp wɪñ alö, aueia, hag nɪŋa. ⁴⁵ Hag nɪŋeia haga, "Mɪdönöp umöb," a ga. Anɪg hagö, Pailod Josep nɪp haga, "Yau. Wip dam rɪgöl gɪmön," a ga.

⁴⁶ Hagö, Josep waɪj rud kub ap rauöm, am wip he ud asɪk dap lugöm, waɪj u ud magöŋhalö wam wam göm, dam kabö mɪgan gɪsön nɪbö nöp lu lɪla kabö mɪgan u rɪgöl ga. Rɪgöl göm, kabö haɪai kub ap ud gau ga gɪ damöm, wip rɪgöl aʒön u pɪ ga.

⁴⁷ Maria Magdala aip, Maria Josep nɪme u aip, nɪŋ mɪdlö nɪŋöl gɪ, wip rɪgöl gɪla.

16

Jisas uraka

(Mad 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

* 15:21: Ro 16:13 * 15:24: Sam 22:18 * 15:28: Ais 53:12 * 15:29: Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 * 15:34: Sam 22:1 * 15:36: Sam 69:21 * 15:40-41: Luk 8:2-3

¹ Juda God n̄p sabe gep ñn kale u ap padiö, Maria Magdala u, Maria Jems n̄ime u, n̄bi Salomi u, wip he u wel l̄ ñun, a göm, am wel hañj aij auep r̄mnap rau dap l̄lō hana.

² Ruö Sade ñn u, sib halö uraköm, wip r̄igöl ḡla u areila. ³ Adan an̄ au aramöl ḡ hagla, “Kabö kub wip r̄igöl ajön pak p̄l ḡla u, an ud k̄ññ ḡ goł gau yunab?” ö ḡla. ⁴ An̄ig hagöm, amjaköm, n̄ñla, kabö kub wip r̄igöl ajön pak p̄l ḡla an̄ibu, hadö ññ ḡ am goł au m̄ideia. ⁵ N̄ñjöm, m̄igan an̄ibu hiñk̄id amöm n̄ñla, b̄ praj wañj rud m̄ilöbö yima ap, ñmagö yj̄ig lau adö asik m̄ideia. N̄p n̄ñjöm p̄ññj ḡla. ⁶ P̄ññj geila, kal̄p haga, “P̄ññj gagmim. Yad n̄ñbin, kale Jisas b̄ Nasared n̄bö, mab ba lañ al pak l̄la u n̄p n̄ñjög auabim. Pen n̄ñim! N̄pe aui m̄idagöp. N̄pe m̄idö nöp uraköm aröp. N̄p r̄igöl ḡla ka u nöp m̄idöp aui ap n̄ñjöm. ⁷ Pen yñj̄id ammil, b̄ n̄pe gau Pida aip hagmil, ‘Jisas n̄pe nöd amöm Galili m̄ideinab. N̄pe ke kalöp nöd haga rö, kale am n̄pe n̄ñnabim an̄ib gau,’ a ḡmil,” a ga. *

⁸ An̄ig hagö, n̄bi gau an̄n̄n gö, ñn ma ḡl ḡl göm, wip r̄igöl hön amöm arö göm, ḡ dö ḡ arla. P̄ññj ḡla n̄ñjöm n̄bi b̄ r̄mnap kal̄p manö an̄ibu hag ñagla.

Maria Magdala Jisas n̄p n̄ñj
(Mad 28:9-10; Jon 20:11-18)

⁹ Jisas umöm, ñn waññgn̄bö u uraköm, nöd yabñ amöm, Maria Magdala m̄ideia u waiö lö, n̄p n̄ñj. Pen n̄bi an̄ibu n̄p nöd k̄jaki aiön pi unbö mudun j̄ñ u abañ al m̄ideia n̄ñjöm Jisas hag hön yua. ¹⁰⁻¹¹ N̄pe Jisas n̄p n̄ñjöm, am b̄ n̄pe gau m̄ññj ḡ m̄ideila an̄ au amöm, Jisas kam̄ñj m̄idöp n̄p n̄ñbin, a gö, kale böñ nöp umöb, a göm, manö n̄p u udagla.

Jisas b̄ n̄pe m̄ihau adan an̄ au ammil n̄p n̄ñj
(Luk 24:13-15)

¹² Hainö pen, Jisas b̄ n̄pe m̄ihöp ram m̄ññj m̄igan ap ḡ ajailö, Jisas b̄ unbö ke rö löm apöm, adan an̄ au waiö lö, n̄p n̄ñmil, ¹³ am b̄ n̄pe r̄mnap kal̄p hag ññlō u pen, n̄ñj hagabil, a göm, manö kale udagla.

Manö aij yad u n̄bi b̄ gau kal̄p hag ññmim, a ga
(Mad 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Ap 1:6-8)

¹⁴ Hainö mañ ap me, Jisas b̄ n̄pe unbö aḡp lañ u nan ññjeila an̄ au waiö löm, kal̄p hag göl ḡ haga, “Yad uraknö, n̄bi b̄ r̄mnap ȳp waiö n̄ñjöm, apöm kalöp hag

ññlō, n̄ññ ḡññj piral hagpal, urakagöp, a ḡmim, n̄ññim?” ö ga. *

¹⁵ An̄ig hagöm, kal̄p haga, “Kale manö aij yad u dam ram m̄ññj gau gau magöñhalö ammim, n̄bi b̄ gau magöñhalö hag ññmim.

* ¹⁶ N̄bi b̄ an an, manö aij yad an̄ibu n̄ñj udöm, ññj paknaböl gau, kam̄ñj arnaböl. Pen n̄bi b̄ an an n̄ñj udagnaböl gau, God kal̄p manö kub hagö ilön udnaböl. *

¹⁷ “N̄bi b̄ manö ȳp n̄ñjöm, ‘N̄ñjög hagöp,’ a göm, n̄ñj udnaböl gau, nan gagep rö ḡñnaböl. K̄jaki aiön pi nan gau n̄bi b̄ kal̄p abañ alnab gau, hib yad u hagöm, hag hön yunaböl. Manö yabñ kale u arö göm, manö ḡsön n̄bö adö ap ke hagnaböl. * ¹⁸ Re gadgoł n̄bi b̄ hauöp gau ud n̄ñlō, nan ap gö umagnaböl. Nan naj n̄bi b̄ ññjöm umbal gau r̄mnap ñññlō, nan ap gö umagnaböl. Pen n̄bi b̄ nan ḡñnab gau, kal̄p ññmagö l̄lō, kam̄ñj l̄ñnab,” a ga. *

God Jisas n̄p udöm ram m̄ññj n̄pe kumi kabö adö lañ au ud ara
(Luk 24:50-53; Ap 1:9-11)

¹⁹ B̄ Kub Jisas manö an̄ibu kal̄p hag p̄s gö n̄ñjöl ḡ, God n̄p udöm, ram m̄ññj n̄pe kumi kabö adö lañ au ud ara. Ud arö, God ññmagö yj̄ig n̄p lau adö asika. *

²⁰ Pen b̄ n̄pe gau amöm, Krais manö aij u ram m̄ññj gau gau magöñhalö hag ññlō arö n̄ñjöl ḡ, B̄ Kub, manö aij yad n̄ñj l̄ññm, a göm, kal̄p aip m̄idöm, klö ñö, nan gagep rö gau gila. *

* 16:7: Mad 26:32; Mak 14:28

* 16:14: 1Ko 15:5

* 16:15: Ap 1:8

* 16:16: Ap 2:38

* 16:17: Ap 2:4; 8:7

* 16:18: Luk 10:19; Ap 28:3-6

* 16:19: Ap 1:9-11; 2:33-34

* 16:20: Ap 14:3; Hib 2:3-4

Luk Jisas Kraiſ Manö Aij u Luk kalı klıñ rıka

Manö nöđ

¹⁻² Jisas Kraiſ anj hanıp i yag daulö kub göm ga ga rö, bı rımnap amgö magö kale ke nıñöm, manö aij anıbu hag fı ajöm, yıp abe, nıbi bı gau rımnap halö kalıp abe, hag fıla. Hag fıila bı iru rö manö anıbu nıñ aij göm kalı klıñ rıkla. * ³ Pen bı majö Diopilas, yad u rö nöp manö yıp hag fıla anıbu il u magöñhalö ulhai nıñ aij gıpin u me, yad u rö nöp manö anıbu magöñhalö gası nıñ aij gem, nöp kalı klıñ rıknıg gabin. ⁴ Anıg gıñö me, manö nöp hagla nıñban u, nıñö hagla a gımön nıñnabön.

Ejol, ber mıhau Jon Bı Nıg Pak Nėb yag daunabil, a ga

⁵ Nöd Kın Herod Judia Propins abad mıdmıdöp fıın u, bı ne Sekaraia, God nıp nan sabe gep bı ap mıdmıdöp. Bı yam nıpe aip wög jım fııl gımıdal gau kalıp Abaija Yam a gımıdal. Sekaraia nıbin nıpe İlisabed. İlisabed u rö nöp God nıp nan sabe gep bı Eron il u rık dam dapıl göm rıkla. ⁶ Kalpe ber mıhau God lo manö adö u magöñhalö hain göl gı mıdlö. God nıñö, manö ap mıdageia. ⁷ Pen Sekaraia nıbin nıpe İlisabed fıı pai wem u me, fıı pai ap yag dapöm wasö, böñ nöp nıbi mılep bı mılep fıılö.

⁸ Nıñ ap Sekaraia bı nıpe aip wög jım fııl gımıdal gau apöm, God nıp sabe gep wög u geila. ⁹ Pen wög kale u göl gı, bı God nıp nan sabe gep bı gau pör gımıdal rö, bı hon an rö God sabe gep ram raul mıgan yanj amöm nan hañıñ aij auer u launab a göm, ilöñ cal ud gulu gı udla. Udlö, Sekaraia nıpe ilöñ cal ke ud gulu gı udöm, God sabe gep ram raul mıgan yanj arnıg ga.

* ¹⁰ Nıbi bı iru nöp God sabe gep ram höñ adö au God nıp sabe göl gı mıdailö nıñöl gı, Sekaraiaſ nıpe raul mıgan yanj aramöm nan hañıñ aij auer anıbu laua. ¹¹ Pen Bı Kub ejol nıpe ap apöm, nan hañıñ aij lep kabö kınan u fımagö yıjıg adö lau waiö mıdeia. ¹² Sekaraia ejol anıbu nıñöm pa gıñ ga. ¹³ Pen ejol anıbu nıp haga, “Ne pıñıñ gagmön. God nıp sabe gıpan u, nıpe nıñöb. Nabin ne İlisabed fıı ne ap yag daunab. Yag dauö, hib nıpe Jon a gımön. ¹⁴ Nıme fıı u yag daunab u, ne mıñ mıñ gıñabön; nıbi bı iru nöp gau u rö nöp mıñ mıñ gıñaböl. ¹⁵ Bı Kub amgö ilö adö nıpe u, Jon bı kub rö mıdeinab. Nıpe fııg wain aka

fııg klö rımnap fııñagnım. Nıme fıı mıdun mıdeinab fıın anıbu nöp, Ana Uı nıpe fıı anıbu nıp anj danj amöm ajmarj raunab. *

¹⁶ Hainö nıpe İſrel nıbi bı God nıp arö gıpal gau iru nöp manö aij hag fııl, God nıp, Bı Kub hon, a göm, nıñ udnaböl. ¹⁷ Pen fıı ne anıbu nıpe bı God manö hagep İlaija hadame ram God pıdöñ udöm gımıdöp rö gıñab. Nap bı kalıp udöm, fıı pai kale gau udöm, kalıp ud jım fııl İñab. Nıbi bı God nıp azeb azeb fııbal gau, kalıp manö aij hag fııl, nıbi bı kamıñ aij nıpe gası nıñbal rö nıñöm, gı aij göm, Bı Kub aunab, a göm, abad mıdeinaböl,” a ga. *

¹⁸ Ejol u anıg hagö, Sekaraia haga, “Hol ber mıhau mılep yabıl İbul. Anıb u, yad aigöl gem, ne nıñö hagpan, a gı nıñnabin?” ö ga.

¹⁹ Hagö, ejol u Sekaraia nıp haga, “Yad Gebriel. Yad God amgö ilö adö u mıdem, yıp hag yuö apem manö aij anıbi nöp hag fııñıg aubin. * ²⁰ Ne manö yad u, nıñö hagöp a gımön nıñagnan rö, aıab nöp u marö gö, manö hagöl gı mıdageinabön. Yıharıñ nöp mıd mıd, fıı u yag daunabil mañu nöp kauyanj manö hagnabön,” a ga.

²¹ Pen Sekaraia God sabe gep ram anj raul yanj mılö padö mıdeia nıñöm, nıbi bı höñ yanj mıdeila gau gası iru nıñla. ²² Hainö nıpe höñ apöm, manö rımnap hagnım rö laga. Anıb u, yıp anıg anıg göp, a göm, fıımagö nöp yamaia. Kale nıñöm hagla, nıpe ram raul mıgan yanj am mıdöm, nan ap ke nıñöm auöp, a göm, nıñla.

²³ Pen Sekaraia God sabe gep ram wög u gı mıdö. fıın nıpe u pıg gö, bı rımnap apöm ka nıpe u udlö nıñöl gı, nıpe adö gı ram nıpe ara. ²⁴⁻²⁵ Hainö mıd damöm, nıbin nıpe İlisabed fıı mudun mıdöm haga, “Nöd yad nıbi fıı pai wem mıdmıdin u me, yıp nable ga, jı mıñı Bı Kub yıp mög nıñöm yıp abad mıdö, fıı mudun mıdpın u yıp aij göp, nable gagnab, wasö,” ga. Anıg hagöm, rakın unbö mamıd agamıj ram raul mıgan gau nöp pı göl mıdmıdöp.

Ejol apöm Maria nıp haga, “Jisas yag daunabön,” a ga

²⁶ İlisabed rakın unbö kagoı jıñ fıı mudun mıdö nıñöl gı, God ejol Gebriel nıp hag yuö ara Nasared daun, ram mıñöñ Galılı au.

²⁷ Nasared au nıbi praj ap mıdmıdöp, hib nıpe Maria. Nıbi praj anıbu bı ap aip gı gö wasö. Nıbi praj anıbu, bı ne Josep udnab, a göm manö hagla. Bı Josep anıbu, nıp kınj Depid bı rıdıg anıbu ap rık dam fııla u me.

* ²⁸ God ejol Gebriel hag yuö, nıbi praj Maria mıdeia au amjaköm haga, “Nıbi praj,

* 1:1-2: Ap 1:1 * 1:9: Eks 30:7 * 1:15: Nab 6:3

* 1:17: Mal 3:1; 4:5-6; Mad 17:11-13 * 1:19: Dan 8:16;

ne mɨɔpan? Bɨ Kub nɔp ud aij gɔp. Nɨpe aip mɨɔpɨl.” a ga.

²⁹ Anɨg hagö, Maria manö anɨbu nɨjöm, yɨp ai gɨnɨg anɨg hagab, a göm, gasɨ iru nɨja. ³⁰ Nɨpe gasɨ iru nɨjöl nɨjöl gɨ, ejol nɨp haga, “Maria, ne pɨnɨj hagmön. God nɔp ud aij yabɨl gɔp. ³¹ Hainö ne nɨ mudun mɨɔmön, nɨ ap yag daunabön. Yag daumön, hib nɨpe Jisas, a gɨmön. * ³² Pen nɨpe bɨ kub yabɨl mɨɔeinab. Nɨbi bɨ nɨp hagnaböl, Bɨ Kub yabɨl adö i gɨlan mɨɔdöp Nɨ nɨpe, a gɨnaböl. God Bɨ Kub geinab nɨjöm nɨpe nɨbi ilan Depid, kin kub mɨɔmɨɔdöp rö mɨɔeinab. ³³ Jekop rɨkö rɨk amɨl apɨl gɨlö mɨɔeinaböl gau kalɨp magöŋhalö pör nɔp pör nɔp kin kale mɨɔdöm abadöl mɨɔeinab,” a ga. *

³⁴ Ejol anɨg hagö, Maria nɨp haga, “Yad bɨ ap aip mɨɔdagpul u, aigöl gem nɨ anɨbu yag daunabin?” ö ga.

³⁵ Hageia, ejol nɨp haga, “Ana Uɨ u nɔp apöm, Bɨ Kub yabɨl adö i gɨlan mɨɔdöp pɨɔdöŋ nɨpe nɔp ralu nɨnab. Anɨg gö, nɨ ut yag daunabön u, nɨbi bɨ nɨjöm hagnaböl, nɨpe God Nɨ nɨpe, a gɨnaböl. ³⁶ Nöŋ! Naubi ne Ilisabed nɨpe nɨbi mɨɔep löp. Kale nɨp nɨbi nɨ pai wem a gɨmɨɔdal u pen mɨnɨi nɨpe nɨ mudun mɨɔdö, rakɨn unbö kagoɨ jɨŋ hadö ara. ³⁷ God nan gagnɨm rö ap mɨɔdagöp; nan gau magöŋhalö gɨnɨm rö nɔp mɨɔdöp,” a ga. *

³⁸ Anɨg hagö, Maria haga, “Yad God nɨp wög gɨ nɨeb pai. Hagabön rö nɔp yɨp gɨnɨm,” a ga. Anɨg hagö nɨjöl gɨ, ejol nɨp arö göm ara.

Maria am nubi Ilisabed nɨp nɨja

³⁹⁻⁴⁰ Pen Maria yɨŋɨɔ amnam, a göm, ram mɨnön anɨbu arö göm ram mɨnön Judia no ilö gau adan mɨlö u am am, Sekaraia Ilisabed ber mɨhau mɨɔmɨɔdil daun u ara. Ram kale amjaköm, nubi Ilisabed nɨp haga, “Ne mɨɔpan?” a ga. ⁴¹ “Ne mɨɔpan?” a gö, nubi Ilisabed manö anɨbu nɨjö, nɨ mudun mɨɔeia u pɨranjɨɔ la. Pen magö anɨbu nɔp Ana Uɨ u nɨpe Ilisabed anɨ dan aramöm nɨp ajmanɨ raua. ⁴² God Ana ajmanɨ rauö, Ilisabed nɨpe meg mɨgan dap ranöm Maria nɨp haga, “God nɨbi rɨmnap kalɨp abad mɨɔdöp u pen nɔp ud aij yabɨl gɔp. Nɨ mudun ne mɨɔpan yagol nɨ u abe ud aij yabɨl gɔp. ⁴³ Yad nɨbi aij wasö jɨ ne Bɨ Kub yad nɨme nɨpe u yɨp nɨjɨnɨg auban u yad aiö gem God nɨp aij a gabin. ⁴⁴ Ne apön yɨp, ‘Mɨɔpan?’ a gajan magö u, nɨ mudun mɨɔpɨn i nɨnɨ yabɨl löm pɨranjɨɔ löp. ⁴⁵ Ne, ‘Yɨp God hagöp rö gɨnab,’ a gɨmön nɨj mɨɔpan u me, ne mɨn mɨn gɨmön,” a ga.

Maria God hib nɨpe hagö adö ara

⁴⁶ Ilisabed anɨg hagö, Maria God nɨp gasɨ nɨjöl gɨ, nɨnɨ yabɨl löl gɨ haga, “Yad Bɨ Kub nɨp gasɨ nɨjem,

hib nɨpe hagnö, i adö lan arnab. *

⁴⁷⁻⁴⁸ Yad böŋ nɔp umeb rö mɨɔainö, God yɨp mög nɨjöm ud kamɨŋ yua u, nɨp gasɨ nɨjem nɨnɨ yabɨl lɨbin. Yad yɨharɨŋ pai nɨp wög gɨ nɨeb mɨɔpɨn u pen yɨp hauɨ gagöp.

Anɨg gɔp u,

mɨnɨi rɨköm, hainö rɨköm, rɨk dam lɨnaböl gau,

nɨbi bɨ magöŋhalö yɨp gasɨ nɨjöm hagnaböl,

‘God nɨbi anɨbu ud aij yabɨl ga,’ a gɨnaböl.

⁴⁹ Nɨpe pɨɔdöŋ magöŋhalö mɨɔdöp u, nɨpe nan klö klö yabɨl yɨp gɔp.

Yad nɨjɨbin nɨpe anɨ nɔp

Bɨ Uɨ mɨɔdöp.

⁵⁰ Nɨbi bɨ manö nɨpe nɨjöm, ana udöm, hain gɨnaböl gau, kalɨp mög nɨjöm ud aij gɨnab.

Kale nɨ pai rɨköm, rɨk damöm, rɨk lɨnaböl gau,

kalɨp u rö nɔp mög nɨjöm ud aij gɨnab. *

⁵¹ Nɨpe Bɨ nɨmagö mɨlö kub yabɨl; nɨpe nan klö klö iru nɔp gɔp.

Nɨbi bɨ, hon ke nɨbi kub bɨ kub mɨɔpɨn, a gɨpal gau,

God kalɨp yu gɨ yuöp. *

⁵² Anɨb u, kin bɨ kub ram mɨnön kub abad mɨɔdlö hib kub mɨɔmɨɔdöp gau,

God gö ke ke arlö,

nɨbi bɨ hib mɨɔdagmɨɔdöp gau,

God kalɨp udöm ud adö adö gɔp. *

⁵³ Nɨbi bɨ kɨyö löp gau,

God kalɨp nan nɨme lö nɨjölö mudun gɔp.

Pen nɨbi bɨ nan iru mɨɔdöp gau

kalɨp yɨharɨŋ hag yuö arbal. *

⁵⁴ God nɨpe apɨs bac ilan hon gau kalɨp manö haga u hauɨ gagöm, hanɨp Isrel nɨbi bɨ

pör mög nɨjöm abad mɨɔd aij gɔp. *

⁵⁵ Bac Ebrahim abe, bac hon rɨmnap abe nɨ pai kale rɨköm rɨklö arnab gau,

God kalɨp abad mɨɔeinabin, a göm, haga rö nɔp hanɨp gɔp,” a ga. *

⁵⁶ Maria manö anɨbu hagöm, nubi Ilisabed aip rakɨn mɨhau nɨgan mɨɔdöm, hainö ado gɨ ram nɨpe ara.

Ilisabed nɨ nɨpe Jon Bɨ Nɨg Pak Nɨb u nɨp yag daua

* **1:31:** Ais 7:14; Mad 1:21-23 * **1:33:** 2Sa 7:12,13,16; Ais 9:7 * **1:37:** Jen 18:14 * **1:46:** 1Sa 2:1-10 * **1:50:** Sam 10:13,17 * **1:51:** 2Sa 22:28 * **1:52:** Job 12:19; 5:11; Sam 147:6 * **1:53:** Sam 34:10 * **1:54:** Sam 98:3 * **1:55:** Mai 7:20; Jen 17:7

57 M+id damöm, Ilisabed ñ+ ap yag daua.
58 God n+ip mög n+ñjöm abad m+idö, n+pe m+lep yab+ñ löm ñ+ yag daua an+bu, n+bi b+ n+ñ+n nubi n+mam nuö b+ n+pe gau n+ñjöm, n+pe aip m+ñ m+ñ yab+ñ g+la.

59 Ñ+ u yag dapöm, ñ+n unbö mudun j+ñ m+idöm, raleb j+ñ mañu wañ hañ n+pe r+ib g+ dö g+n+g göm magum g+la. Magum göm, kale ñ+ u hib ñ+n+g göm hagla, “Ñ+ an+bi, nap Sekaraia hib u la ij gep,” a g+la.

* 60 Hageila, n+me haga, “Wasö, hib n+pe Jon a g+nabul,” a ga. 61 An+g hagö, n+bi b+ n+pe gau hagla, “Hon unbö an+g gagun. Bac baid buö ne gau hib ap Jon m+dagöp,” a g+la. 62 An+g hagöm, nap Sekaraia n+ip ñ+magö u nöp yamöm hag n+ñla, “Ñ+ hib n+ñhön ñ+nabön?” ö g+la. 63 Hag n+ñlö, nap ñ+magö u nöp yamöm haga, “Y+ip köp kal+ k+ñ r+kep ap dauim,” a ga. Hagö daueila, adö an+bu manö kal+ k+ñ r+iköm, “Hib n+pe Jon,” a ga. An+g göl hib kal+ k+ñ r+ikö, kale n+ñjöm magöñhalö aiö yab+ñ g+la. 64 Pen magö an+bu nöp Sekaraia a+ab marö ga u p+ta gö n+ñjöl g+, nöd manö hagn+m+döp rö hagöl g+, God hib n+pe hagö adö ara. 65 N+bi b+ sol au han m+deila gau, ga an+bu n+ñjöm p+ñ+ñ göm, manö an+bu yag dam ram m+nöñ Judia ilö gau magöñhalö yab+ñ n+bi b+ gau kal+p hag ñ+la. 66 Hageila, n+bi b+ manö an+bu n+ñla gau, kale magöñhalö gas+ iru n+ñjöm hagla, “God gö, ñ+ an+bu an+g göl yag dauöp u me, hainö b+ aigale b+ rö m+deinab?” ö g+la. God p+döñ ñ+ an+bu pig m+deia u n+ñla u me, an+g hagla.

Sekaraia God hib n+pe hagö adö ara

67 Ana U+ n+pe ñ+ñ+ñ nap Sekaraia an+ n+pe danj apöm ajmanj raua n+ñjöm God hib n+pe u dap ranöl g+ haga,

68 “Hon Isrel n+bi b+, God B+ Kub hon hib n+pe dap ranun hagno adö ar+n+m. N+pe ke ram m+nöñ il i apöm,

n+bi b+ n+pe rau adog udöp. *

69 God B+ Kub n+pe gö, Depid r+ikö, r+iklö, r+ik am+il ap+il g+lö, ñ+ñ+ñ ap yag dauö han+p ud kam+ñ yunab. *

70 Hadame nöp, manö yad n+bi b+ gau hagn+g gabin, a göm,

God n+pe b+ r+imnap wög an+bu hag la. God manö hagep b+ ut n+pe gau kale God manö haga u n+ñjöm,

n+bi b+ gau kal+p hag ñ+la.

71 B+ al ñ+ñeb hon gau apöm, han+p al pak l+n+g gaböl

pen n+pe apöm han+p ud kam+ñ yunab; b+ han+p mulu lugö n+ñjbal gau han+p g+ naj g+n+g gaböl u

pen n+pe han+p abad m+idö kam+ñ arnabun. *

72-73 God hadame nöp bac il+ñ hon mög n+ñjöm

ud aij g+nabin, a göm, manö klö n+ñjöl r+imnap hag la.

God n+pe manö bac hon Ebrahim n+ip hag la u hau+ gagöp;

manö ut an+bu haga rö nöp göp. *

74-75 B+ Kub han+p abad m+idö,

kolma+ gau han+p g+ naj göl rö lagnab. An+bu u, hon b+ al ñ+ñeb gau p+ñ+ñ gagun, kam+ñ m+deinabun rö,

pör pör nöp B+ Kub nöp gas+n+ñjun, nan si nan naj arö gun,

B+ Kub n+bi b+ ut n+pe m+idun,

wög n+ip göl g+, g+ m+deinabun. *

76 Pen ñ+ yad, ne God B+ Kub n+ip wög gö,

n+bi b+ gau kale n+ñjöm hagnaböl,

‘God B+ Kub yab+ñ adö i g+ñ+ñ m+idöp u, b+ manö n+pe hagep me u,’ a g+naböl.

N+ñhön g+n+g: ne nöd ammön, n+bi b+ gau kal+p hag aij gö,

B+ Kub u n+ip abad m+idlö n+ñjöl g+, n+pe aunab. *

77 Ne n+bi b+ n+pe gau kal+p manö aij n+pe u hag ñ+ aij gö,

B+ Kub kale u apöm,

nan si nan naj g+pal pr+ u fik g+ yuöm kal+p udnab,

manö aij u n+ñj+naböl. *

78 God B+ hain agam+j r+iköm,

n+pe n+bi b+ mög n+ñjöm,

mailö aij n+pe s+idö mailö rö

kumi kabö adö lanj n+ñbö apöm,

han+p mailö pak ñ+nab. *

79 Hon n+bi b+ an an s+ibön gau m+idun

umn+g g+nabun gau,

n+pe gö mailö magö an+bu

han+p m+dmagö anj danj mailö pak ñ+nab n+ñjun,

hon hibur hain hain m+dep adan aij u ulhai n+ñjun,

adö an+bu nöp ajeinabun,” a ga.

80 Pen ñ+ñ+ñ an+bu, Jon, majö gö n+ñjöl g+, ana n+pe halö halö p+döñ ga. N+pe ram m+nöñ n+bi b+ m+dagm+dal, ram m+nöñ kabö nöp m+dm+döp anj gau m+id m+id, böñ nöp kub göm auö, Isrel n+bi b+ n+ip n+ñla.

2

Maria Jisas yag daua (Mad 1:18-25)

1 Pen ñ+n anj an+bu, gapman b+ kub Sisa Ogasdas n+pe lo löm haga, “N+bi b+ yad abad m+dpin gau, kale magöñhalö hib kale udöl,” a ga. 2 Nöd api il göm n+bi b+ hib

* 1:59: Jen 17:12; Lep 12:3; Luk 2:21 * 1:68: Sam 72:18

* 1:69: Sam 18:2 * 1:71: Sam 106:10 * 1:72-73:

Jen 17:7; 22:16-17; Sam 105:8-9 * 1:74-75: Dai 2:12-14 60:1-2

* 1:76: Ais 40:3 * 1:77: Jer 31:34 * 1:78: Ais

udla ñin u, gapman bi kub Kwairinias Siria Propins* nibi bi kalip abad midmidöp. ³ Anib u, nibi bi ram minönj mlö kub gau ke nibö ke nibö ap yiharinj mideila gau, ado gi ram minönj kale ke hib udnig arla.

⁴ Josep nipe kinj Depid kigin rik damöm rika rö, nipe Depid daun nipe Bedlehem arnig ga. Nibi praj Maria nip ut gi, Nasared daun, ram minönj Galili au arö gimil, aram aram ram minönj Judia amöm, kinj Depid nip riklö midmidöp daun nipe Bedlehem arlö. ⁵ Pen nibi praj Maria, Josep udnab a gila u me, ñi mudun halö midö ninjol gi, Josep Maria nip ut gi hib udnig arlö. ⁶ Kale Bedlehem arlö, Maria ñinjan jag daupe ñin u sol ga. ⁷ Pen Bedlehem gau amjakmil ninjö, mani rauöm hanmidal ram u böj nöp sisi ga. Anib u me, kaj kau mukmidal ram ap am midöm, Maria ñinjan nöd añi u yag daua. Yag dapöm ñinjan laplap wam wam göm, ud kaj sipsip nan hañ habadö piñ u rik dap lilo ñinmidal mab ij migan u la.

God ejol ap kaj sipsip mukep bi gau kalip haga

⁸ Maria Jisas nip yag daua ñin anibu, kaj sipsip mukep bi gau rimnap sibön yanj kaj sipsip abad mideila ram minönj sol anib au. ⁹ Bi Kub ejol nipe ap yuö, Bi Kub mailö aij magö nipe apöm kalip pak ninjö, aninjin gö piñinj gila. ¹⁰ Kale piñinj gilö ninjol gi, ejol u kalip haga, "Kale piñinj gagmim. Yag kalöp abe nibi bi gau magöghalö kalip abe, manö aij ñinñi lep ap dauabin. ¹¹ Mñini nöp nibi ap ñi unbö ke ap yag dauöp Depid daun nipe au. Ñi anibu kalöp ud kaminj yunab. Nipe Kraist† Bi Kub u me. ¹² Nip am ulhai ninjim ninjnabim, nime nip walij wam wam göm, ud kaj sipsip nan hañ habadö piñ u rik dap lilo ñinmidal mab ij migan u lö mideinab. Kale am ninjim, hagpin rö ginab u, ninjö hagöp, a ginabim," a ga.

¹³ Ejol anibu anig hagö ninjol gi, adinj ejol kumi kabö adö lanj au nibö iru yabñ nöp ap ejol nöd nibö u aip midöm, God hib nipe u dap ranöl gi hagla,

¹⁴ "God hib nipe i adö lanjol midöp; nipe nibi bi an an mög ninjöm ud aij ginab gau, hibur hain hain gasi midmagö añi lep magö u kale aip middnab," a gila. *

Kaj sipsip mukep bi gau am Jisas nip ninja

¹⁵ Ejol gau ado gi kumi kabö adö lanj arlö ninjol gi, bi kaj sipsip mukep gau manö hag

ninj hag ninj göm hagla, "Bi Kub hanip manö hagajip u, uri Bedlehem am ninjun," a gila.

¹⁶ Anig hagöm yinjid amöm ninja, Josep aip Maria aip ñinjan hagla anibu, wahj wam wam gimil, kaj sipsip nan hañ habadö piñ u dap lilo ñinmidal mab ij migan u lilo mideia. ¹⁷ Kale ñinjan anibu ninjöm, amöm, ejol kalip nñhön nñhön hagla manö u, nibi bi gau kau kalip hag ñila.

¹⁸ Bi kaj sipsip mukep gau nibi bi gau manö anibu hag ñilö, kale ninjöm magöghalö aiö yabñ gila. ¹⁹ Pen Maria nip nan ke yabñ anibu ga rö, aij a gö, gasi aij nöp ninmidöp.

* ²⁰ Bi kaj sipsip mukep gau, God ejol nipe gau hagla rö nöp gö amgö kale ke ninja u me, God hib nipe u dap ranöl göm, aula gau ado gi arla.

Josep Maria ber mihau Jisas nip dam God sabe ram u ud arlö

²¹ Maria ñinjan u yag dapöm ñin unbö mudun jinj midöm, ruö raleb ñin u wan hañ nipe rib gi dö gila. Nöd ejol u nime Maria nip, ñi yag daumön hib nipe u anig göl limön a ga rö, hib nipe u Jisas, a gila. *

Bi Simion aip nibi Ana aip Jisas nip ninmil mñi mñi yabñ gilö

²²⁻²³ Pen nöd Mosis nipe lo manö kali kñi riköm, ñi nöd yag daunaböl gau God nip ñinaböl a ga. Anib u me, Maria ñinjan u yag dapöm, Juda nibi bi ginmidal rö, God sabe gep ram u asi masi gi, ram nipe ke gau nöp midö, kaminj lö ninjol gi, Josep aip, Jisas nip dam Bi Kub nip ñinig, God sabe gep ram Jerusalem au arlö. * ²⁴ Pen Bi Kub lo manö ap halö hagöp, "Nibi ñi pai yag daunaböl gau kaminj lö, yaur mañig aka yaur dapo mihöp dam God sabe gep ram höj yanj amöm, pak God nip sabe gi ñöm me, böj nöp kaminj löp, a göm, God sabe gep ram raul migan u arnaböl," a gila. Gasi anibu u rö nöp ninmil me, yaur mihöp halö ud arlö. *

²⁵ Pen Jerusalem au bi aij yöl ap midmidöp, hib nipe Simion. Bi anibu nipe God Manö u ninjöm, hagöp rö nöp gimidöp. Ana Ut nipe Simion aip midmidöp; nipe Krai u Isrel nibi bi ud kaminj yunab, a göm, abad midmidöp. ²⁶ Ana Ut nipe Simion nip nöd haga, "Bi Kub nipe Krai nip yuö aunab u, ne amgö ninjöm hainö umnabön," a ga ninjöm nipe ninjol mideia. ²⁷ Pen ñin anibu, Ana nipe Simion nip gasi ñö, God sabe gep ram u amöm ninja, Josep ber mihau Jisas nip dammil, lo manö haga rö gul a gimil ap midailö. ²⁸ Simion kalip

* 2:2: Ñin anibu Rom kai kale ram minönj Isrel abad mideila. Ram minönj Isrel Siria Propins anj au mideia. Rom kai kinj kale Sisa a gimidal. † 2:11: Griki manö "Krais u" abe, Hibru manö "Mesaia u" abe il añi ap midöp: "God hag la Bi u." * 2:14: Luk 19:38 * 2:19: Luk 2:51 * 2:21: Luk 1:31 * 2:22-23: Eks 13:2,12; Lep 12:1-8 * 2:24: Lep 12:8

mihön nñjöm, Jisas nñp ud wabi göm, God hib nñpe u dap ranöl gñ haga,

²⁹⁻³⁰ “Ne aññ nöp Bñ Kub.

Nññanñ i kub göm,

hanñp nñbi bñ ud kamññ yunab u,

nöd yñp hagna rö, uri amgö magö yad ke nññabin.

Anñb u, uri yñp paliö aij gö nññöl gñ umnam.

*

³¹ Nññanñ anñbi, nñbi bñ ram mññnññ gau gau magöñhalö

ud nöp aip jñm ññl lñnab. *

³² Nñpe mailö aij rö apöm,

Juda nñbi bñ wasö gau kalñp pak ññö, God bñ aigale bñ rö mñdöp u nññnaböl.

Nñpe mailö aij unbö ke ne dapöm,

Isrel nñbi bñ ne gau kalñp pak ññnab,” a ga.

³³ Simion Jisas nñp manö anñbu hageia u nññmil, Josep ber mñhau aiö yabññ gñlö.

³⁴ Pen Simion nñpe Josep Maria Jisas amlñ bñ kalñp, “God kalöp abad mñdeian,” a göm,

Jisas nñme Maria nñp haga, “Nñ anñbi mñdö nññöl gñ, Isrel nñbi bñ iru nöp anñ u ud asñk ke ke löm, adan nain udöm arnaböl gau, ap lug paknaböl; pen adan aij udöm arnaböl gau, God lau adö arnaböl. God Isrel nñbi bñ nññlanñ, a göm, ññ i yua pen nñbi bñ rñmnnap nñp udagöm hag junaböl. * ³⁵ Anñg göl me, nñbi bñ iru nöp nññhön nññhön gasñ nññjöm nññ mñdpal rö, nñbi bñ gau waiö nññnaböl. Pen ru mñlö kñd ap mñdmagö anñ ne ke danñ bññññ gñnab,” a ga.

³⁶ Pen ññn anñbu nöp, God manö hagep nñbi ap ap mñdeia. Hib nñpe u Ana; nap hib u Panuel. Panuel u, Asa rñkó rñk dapöm rñkla. Nñpe nñbi mññep yabññ. Nöd nñbi prajñ bñ udöm, nugmul aip mñdailö mñ unbö mudun jññ ina. ³⁷ Nugmul uma pen Ana mñ nñpe ñññjuöl mñhau mñhau unbö yñgwö mñlö lanñ (84) ina. Nñpe God nñp nöp gasñ nññjöm ññn rñmnnap nan magö ñññjöm wasö, God sabe gep ram u am mñdöm, sñdö anñ sññbön yanñ God nñp sabe göl gñ mñdmñdöp.

³⁸ Pen nñbi Ana u, magö anñbu nöp Jisas nñp ud mñdeila söl au apöm, God nñp aij a göm, nñbi bñ kale, Bñ Kub apöm Jerusalem nñbi bñ nagñ mñdeila u hubñkñm, a göm abad mñdmñdal nñbi bñ gau kalñp hagöm, ñññanñ anñbu nññhön nññhön rö gñnab u, manö hag ñña.

Ber mñhau Jisas ud ado gñ Nasared arlö

³⁹ Josep ber mñhau Bñ Kub lo manö haga rö magöñhalö gñ hakmil, kale ado gñ ram mññnññ Galili ammil, daun kale Nasared arlö. * ⁴⁰ Am mñdöm Jisas kub göm, God

nñp abad mñd aij gö nññöl gñ, gasñ aij yabññ nññjöm, mñd aij ga.

Jisas nñpe God sabe gep ram u ara

⁴¹ Pasopa ññn kub u söl auö, Jisas nñme nap mñ u mñ u, Pasopa ññn kub u mñññ a göm, am Jerusalem armñdil. * ⁴² Anñg göl me, Jisas mñ nñpe in mñgan lanñ lö, Juda kai gñmñdal rö, nñme nap nñp ut gñ Pasopa nan ñññññg Jerusalem am mñdeila. ⁴³ Nññn kub anñbu ap padiö nññöl gñ, ram arabun a göm, ado gñ am adan anñ au ammil nññlö, Jisas aip auageila. Nñpe Jerusalem nöp mñdeia pen kale nññagmil, ⁴⁴ nñpe nñbi bñ rñmnnap aip auab a gñmil, gasñ nññlö. Pen adan anñ au hannñg gñmil, am nñmñdanñ nñmmam nñbi bñ rñmnnap aip mñdöp, a gñmil, nñp ulhai nñññailö. ⁴⁵ Ulhai nññ dam wasö nññmil, ado gñ Jerusalem nñp ulhai nññññg arlö. ⁴⁶ Ammil ññn mññhöp nññganñ mañu nññlö, nñpe amöm God sabe gep ram u mñdöm, bñ lo manö hag ññeb bñ gau aip asñk mñdöm, manö hagaila u nññjöm, manö rñmnnap hag nññmñdeia. ⁴⁷ Nñbi bñ nññ mñdeila gau, Jisas haga rö nññjöm, ññ anñbu gasñ nññ kñd hññköm manö aij hagab u, a göm, aiö waiö gñla. ⁴⁸ Pen nñme nap ber Jisas nñp nñññmil kale u rö nöp aiö gñlö. Nñme pen Jisas nñp haga, “Ne nap halñp nññhön gññññ anñg gñpan? Mñdmagö hol ilön gö nññöl gul nöp ulhai nññ ajabul,” a ga.

⁴⁹ Nñme anñg hagö, Jisas haga, “Kale nññhön gññññ yñp ulhai nññ ajabilñ Bapi ram am mñdpin u kale nññagññl aka?” ga. ⁵⁰ Jisas anñg haga u pen kale manö hagab u, a gñmil, rñk nñññagñlö.

⁵¹ Jisas nñp ut gñ ram kale Nasared ado gñ arla. Jisas anñb gau nöp mñdöm, nñme nap hagmñdil rö nöp nññjöm hain gñmñdöp. Pen nñme Jisas nññhön nññhön ga u gasñ nññöl gñ nöp mñdmñdöp. * ⁵² Jisas nñme nap aip mñdöm, majö göm gasñ nññ aij yabññ gö nññöl gñ, God abe, nñbi bñ gau abe nñp nññlö aij ga.

3

Jon Bñ Nñg Pak Ññeb manö hag ññ

(Mak 3:1-12; Mak 1:2-8; Jon 1:19-28)

¹ Rom gapman bñ kub yabññ Sisa Daibirias ram mññnññ gau gau abad mñdmñdöp, mñ in la unbö ajñp böñ danñ. Pen nñpe mñlö gau mñdöm, bñ abad mñdepanñ yanñ yagol nñpe rñmnnap hag lö, am ram mññnññ rñmnnap abad mñdmñdal. Bñ nñpe Podias Pailod ram mññnññ Judia nñbi bñ gau kalñp abad mñdmñdöp. Bñ nñpe Herod ram mññnññ Galili nñbi bñ gau kalñp abad mñdmñdöp. Herod nñmmam nñpe Pilip ram mññnññ Iduria

* 2:29-30: Ais 52:10; Luk 3:6; Dai 2:11 * 2:31: Ais 42:6; 49:6; 52:10 * 2:34: Ais 8:14; Mad 21:42; 1Pi 2:8 * 2:39: Mad 2:23 * 2:41: Eks 12:24-27; 23:14-17; Dud 16:1-8 * 2:51: Luk 2:19 * 2:52: 1Sa 2:26; Pro 3:4

n̄ibi b̄i gau abe, ram m̄inōṛ Drakonaidis n̄ibi b̄i gau abe kal̄p abad m̄idm̄idōp. B̄i n̄ipe Laisenias ram m̄inōṛ Abilini n̄ibi b̄i gau kal̄p abad m̄idm̄idōp. ² Pen magō an̄ibu, b̄i ne Anas aip, Kaiapas aip, God n̄ip nan sabe gep b̄i kub yabił m̄ihau Jerusalem m̄idailō.

Pen n̄in an̄ an̄ibu, Sekaraia n̄i n̄ipe Jon, n̄ibi b̄i iru m̄idagm̄idal, ram m̄inōṛ kabō nōp m̄idm̄idōp an̄ gau han m̄idm̄idōp. An̄ gau han m̄idō n̄iṅōl ḡi, God n̄ipe Jon n̄ip gas̄i n̄ō, ³ ram m̄inōṛ n̄iṅ Jodan goł gau gau ajm̄idōp n̄iṅōm n̄ibi b̄i gau aulō, kal̄p manō hag n̄im̄idōp, “Nan si nan naij ḡipim gau, n̄ihōn ḡin̄ig an̄ig ḡipun a ḡimim arō ḡimim ȳip aube yad kalōp n̄iṅ pak n̄inō, God nan si nan naij ḡipim gau n̄iṅōm arō ḡinab,” a ḡim̄idōp. ⁴ Jon kal̄p manō hag n̄im̄idōp an̄ibu, b̄i God manō hagep Aisaia hadame nōp ḡinab a gōm, kal̄i k̄liñ r̄ika rō nōp ga. Aisaia manō an̄ibu kal̄i k̄liñ r̄ikōm haga,

“B̄i ap, ram m̄inōṛ n̄ibi b̄i iru m̄idagpal, ram m̄inōṛ kabō nōp m̄idōp

an̄ au am m̄idōm, wiñ alōm hagnab,

‘B̄i Kub u auab a ḡimim, n̄ip abad m̄idaimim!

An̄ibu u, adan s̄ir ḡilaṅ giyan̄ ḡin̄im gau, dum goł p̄iłu ḡin̄im gau, b̄in̄ig ral aij ḡi m̄idaimim.

⁵ An̄ibu u, m̄inōṛ ban gōp gau b̄in̄ig ral aij ḡimim,

dum gau b̄in̄ig ral aij ḡimim,

adan dudu badu ḡin̄im gau, kabō gōl ḡimim,

kabō gau ud yu aij ḡimim m̄idaimim.

⁶ An̄ig gōl me, n̄ibi b̄i gau magōṅhalō n̄iṅnabōl,

God n̄ipe aigōl gōm kal̄p ud kam̄iṅ yunab,’ a ḡinab,” a ga. ^{*}

⁷ Jon n̄ipe Aisaia manō kal̄i k̄liñ r̄ika an̄ibu rō hag n̄ō n̄iṅōl ḡi, n̄ibi b̄i iru nōp n̄ipe m̄ideia au apōm hagla, “Han̄p n̄iṅ pak n̄imōn,” a ḡila. Jon kal̄p s̄iłk hag gōm haga, “Kale haiṅo n̄i pai gai i! Gas̄i n̄ihōn n̄iṅmim p̄iñiṅ ḡi aubim̄iṅ ‘N̄ig pakno, God n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄p hag ḡinab n̄in u, han̄ip hag gagnab,’ a ḡimim, p̄iñiṅ ḡi aubim ar?” ^{*}

⁸ Kale n̄iṅ pakn̄ig ḡinabim u, nan si nan naij ḡipim gau n̄ihōn ḡin̄ig an̄ig ḡipun, a ḡimim, arō ḡimim, m̄id aij ḡimim. An̄ig ḡipe me, n̄ibi b̄i n̄iṅnabōl, kale nan si nan naij ḡim̄idim gau arō ḡipim. Pen kale gas̄i ap n̄iṅmim, ‘Hon bac iłau Ebrahim n̄i pai n̄ipe m̄idpun,’ a ḡimim, gas̄i u n̄iṅagmim. Hon Ebrahim n̄i pai n̄ipe a ḡipim u nan ȳihar̄iṅ! God kabō gai i udōm, Ebrahim n̄i pai n̄ipe gau ḡi l̄in̄ig

gōm, ḡi l̄ibōp! ^{*} ⁹ N̄iṅ aij ḡimim! God mab u il halō r̄ib jun̄ig, ru u mab il yan̄ k̄id ḡi m̄idōp. Mab au, magō n̄iṅeb aij r̄imnap p̄ilagnab u, r̄ib ḡi dō ḡi ud mab inab yan̄ yunab,” a ga. ^{*}

¹⁰ Jon manō an̄ibu rō hagō, kale n̄ip pen hag n̄iṅōm hagla, “Hon n̄ihōn gun, a ḡimōm, an̄ig hagpan?” ò ḡila. Haglō, Jon kal̄p haga,

¹¹ “N̄ibi b̄i sior m̄ihōp m̄idain̄im u, ap n̄ibi b̄i sior m̄idagain̄im gau kal̄p n̄ōl. Pen n̄ibi b̄i nan magō m̄idain̄im u, n̄ibi b̄i nan magō m̄idagain̄im gau kal̄p r̄imnap n̄ōl,” a ga.

¹² Pen b̄i dak̄is udep gau, Jon han̄ip n̄iṅ pak n̄in̄ a gōm, apōm n̄ip hag n̄iṅōm hagla, “Manō hag n̄eb b̄i, hon n̄ihōn gun?” ò ḡila. ^{*}

¹³ Hageila, kal̄p haga, “Dak̄is u udn̄ig ḡimim, gapman haggal rō nōp udmim. Ȳihar̄iṅ r̄imnap udagmim,” a ga.

¹⁴ Pen ami b̄i r̄imnap Jon n̄ip manō an̄ibu rō nōp hag n̄iṅōm hagla, “Hon n̄ihōn gun?” ò ḡila.

Hageila, kal̄p haga, “Kale manō piral hagmim n̄ibi b̄i gau mani kal̄p si udagmim. Manō piral hagmim n̄ibi b̄i gau manō kub hagagmim. Wōg pe udnabim u ap halō udun, a ḡimim, gas̄i u n̄iṅagmim,” a ga.

¹⁵ Pen an̄ig gōm m̄id damōm n̄ibi b̄i gau gas̄i adō ap n̄iṅōm hagla, “B̄i an̄ibi Kraiis p̄or abad m̄idpun u rō lōp,” a ḡila.

¹⁶ Hageila, n̄ipe manō an̄ibu n̄iṅōm kal̄p pen haga, “Wasō! Yad kalōp ȳihar̄iṅ n̄iṅ nōp pak n̄abin, pen ȳip hain aunab b̄i u, n̄ipe yad rō wasō; n̄ipe b̄i kub yabił, yad b̄i pro. Yad n̄ip n̄iṅnō nable ḡinab. Ma r̄irup n̄ipe u naḡi ud hub̄iknam rō lagōp,” a ga. B̄i an̄ibu n̄ipe apōm, kalōp Ana Uł u nōp pak n̄ōm, mab m̄iłan̄ pak n̄ōm ḡinab. ^{*} ¹⁷ “N̄ipe wid magō po gō, r̄ik dap pakpal rō u ḡin̄ig gab. Wid magō n̄iṅeb gau ke lōm, wid cōg nabōṅ nabōṅ gau ke lōm ḡinab. An̄ig gōm, wid magō n̄iṅeb gau dam ram raul m̄igan n̄ipe l̄inab; pen nabōṅ nabōṅ gau dam mab p̄or inm̄idōp u launab,” a ga.

Herod Jon n̄ip naḡi la

¹⁸ Jon, n̄ibi b̄i gau kal̄p God manō aij u r̄imnap halō hag n̄inō n̄iṅ aij ḡilaṅ, a gōm, kal̄p manō aij an̄ibu rō pro hagagm̄idōp.

¹⁹ Pen gapman b̄i kub Herod, nan si nan naij gau ḡi damōm, hainō n̄imam Pilip n̄ibin n̄ipe Herodias n̄ip ud gō, Jon u aij gagōp, a ga. ^{*} ²⁰ Jon manō an̄ig hagō, Herod n̄iṅōm, naij ga adō ap halō gōm, Jon n̄ip dam naḡi la.

^{*} 3:3: Ap 13:24 ^{*} 3:6: Ais 40:3-5 ^{*} 3:7: Mad 12:34; 23:33 ^{*} 3:8: Jon 8:33,39 ^{*} 3:9: Mad 7:19 ^{*} 3:12:

Jon Jisas nɪp ɲɪg pak ɲa
(*Mad 3:13-17; Mak 1:9-11*)

²¹⁻²² Pen Herod Jon nɪp nagi laga magö u, nɪpe nɪbi bɪ gau kalɪp ɲɪg pak ɲɪmɪdöp. Jisas nɪp abe ɲɪg pak ɲa. Jisas nɪp ɲɪg pak ɲö, nɪpe Nap God nɪp sabe gɪ mɪdö nɪñöl gɪ, kumi kabö adö laɲ au ɲɪg gɪ gau gau arö, ajöɲ hiikö, Ana Uɫ u yaur dapo rö halu löm, Jisas nɪp u gɪ aua. Anɪg göl auö nɪñöl gɪ, manö ap kumi kabö adö laɲ au nɪbö apöm haga, “Ne ɲɪ mɪdmagö yad yabɲ. Nöp nɪñnö, yɪp aij yabɲ göp,” a ga. *

Jisas nɪhi bɪ
(*Mad 1:1-17*)

²³ Pen Jisas mɪ nɪpe unbö ɲɪñjuöl añɪ ap ado gɪ da unbö siduɲ laɲ (30) arö nɪñöl gɪ, nɪpe ɪ göm nɪbi bɪ gau kalɪp God Manö hag ɲa. Nɪbi bɪ gau Jisas nɪp, nap nɪpe u bɪ ne Josep, a gɪ gasɪ nɪɲla.

Josep nap nɪpe u Heli. *

²⁴ Heli nap nɪpe u Madad.

Madad nap nɪpe u Lipai.

Lipai nap nɪpe u Melkai.

Melkai nap nɪpe u Janai.

Janai nap nɪpe u Josep.

²⁵ Josep nap nɪpe u Madadaias.

Madadaias nap nɪpe u Emos.

Emos nap nɪpe u Neham.

Neham nap nɪpe u Esli.

Esli nap nɪpe u Nagai.

²⁶ Nagai nap nɪpe u Mead.

Mead nap nɪpe u Madadaias.

Madadaias nap nɪpe u Semein.

Semein nap nɪpe u Josek.

Josek nap nɪpe u Joda.

²⁷ Joda nap nɪpe u Joanan.

Joanan nap nɪpe u Resa.

Resa nap nɪpe u Serababel.

Serababel nap nɪpe u Sialdiel.

Sialdiel nap nɪpe u Nerai.

²⁸ Nerai nap nɪpe u Melkai.

Melkai nap nɪpe u Adai.

Adai nap nɪpe u Kosam.

Kosam nap nɪpe u Elmadam.

Elmadam nap nɪpe u Er

²⁹ Er nap nɪpe u Josua.

Josua nap nɪpe u Eliesa.

Eliesa nap nɪpe u Jorim.

Jorim nap nɪpe u Madad.

Madad nap nɪpe u Lipai.

³⁰ Lipai nap nɪpe u Simion.

Simion nap nɪpe u Juda.

Juda nap nɪpe u Josep.

Josep nap nɪpe u Jonam.

Jonam nap nɪpe u Eliakim.

³¹ Eliakim nap nɪpe u Melea.

Melea nap nɪpe u Mena.

Mena nap nɪpe u Madada.

Madada nap nɪpe u Nadam.

Nadam nap nɪpe u Depid.

³² Depid nap nɪpe u Jesi.

Jesi nap nɪpe u Obed.

Obed nap nɪpe u Boas.

Boas nap nɪpe u Salmon.

Salmon nap nɪpe u Nason.

³³ Nason nap nɪpe u Aminadap.

Aminadap nap nɪpe u Admin.

Admin nap nɪpe u Arni.

Arni nap nɪpe u Hesron.

Hesron nap nɪpe u Peres.

Peres nap nɪpe u Juda.

³⁴ Juda nap nɪpe u Jekop.

Jekop nap nɪpe u Aisak.

Aisak nap nɪpe u Ebrahim.

Ebrahim nap nɪpe u Dera.

Dera nap nɪpe u Nahor.

Nahor nap nɪpe u Seruk.

³⁵ Seruk nap nɪpe u Rehu.

Rehu nap nɪpe u Pelek.

Pelek nap nɪpe u Eber.

Eber nap nɪpe u Sela.

³⁶ Sela nap nɪpe u Kenam.

Kenam nap nɪpe u Apaksad.

Apaksad nap nɪpe u Sem.

Sem nap nɪpe u Noa.

Noa nap nɪpe u Lemek. *

³⁷ Lemek nap nɪpe u Medusela.

Medusela nap nɪpe u Inok.

Inok nap nɪpe u Jared.

Jared nap nɪpe u Malelael.

Malelael nap nɪpe u Kenan.

³⁸ Kenan nap nɪpe u Inos.

Inos nap nɪpe u Sed.

Sed nap nɪpe u Adam.

Adam nap nɪpe u God. *

4

Seden Jisas nɪp manö piral haga

¹⁻² Ana Uɫ u Jisas nɪp ajman rauöm, nɪp uɫ gɪ ɲɪg Jordan gau nɪbö ud arö, Jisas ram mɪnön nɪbi bɪ mɪdagmɪdal, ram mɪnön kabö nöp mɪdmɪdöp an gau mɪdeia. Seden nɪpe Jisas nan si nan najɪ rɪmnap gɪnɪm aka wasö gɪ nɪñöl göm gɪ gɪ gö, ɲɪn unbö ɲɪn juöl mɪhöp (40) ara. Jisas nan magö ɲɪñöm wasö, nɪp kɪyö majö la.

³ Nɪp kɪyö majö lö, Seden haga, “Ne ‘God ɲɪ nɪpe mɪdpin,’ a gɪpan u, kabö gai i hagö, bred rö laɲ,” a ga.

⁴ Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kalɪ kɪɲ rɪköm hagla, ‘Nɪbi bɪ gau, bred nöp ɲɪñöm kamɪɲ mɪdageinaböl,’ a gɪla,” a ga. *

⁵ Hagö, Seden Jisas nɪp dam dum kub laɲ ap amöm, ram mɪnön aij aij kɪɲ ke ke abadpal gau magöñhalö, magö anɪbu nöp, Jisas nɪp yamöm haga, ⁶⁻⁷ “Ram mɪnön aij aij gai i nõɲ! Nɪbi bɪ ke ke abad mɪdpal. Yad

* 3:21-22: Jon 1:32

* 3:23: Luk 4:22; Jon 6:42

* 3:36: Jen 11:10-26

* 3:38: Jen 4:25-26

* 4:4: Dud 8:3

me ram m̄nōḡ an̄b gau magōḡhalō abad m̄d̄pin rō, b̄ ap n̄p hagn̄g gem hagnabin. An̄b u, ne ȳp kugom ȳimmōn sabe gein-abōn u, ram m̄nōḡ an̄b gai i magōḡhalō nape hagnō, ne abad m̄deinabōn,” a ga.

⁸Hageia Jisas pen haga, “God Manō u kal̄i k̄l̄iñ r̄k̄ōm hagla, ‘God B̄ Kub kale u hagōp rō ḡmim hib n̄pe nōp hagpe adō aran,’ a ḡla,” a ga. *

⁹Jisas an̄g hageia, Seden n̄pe Jisas n̄p u† ḡ Jerusalem amōm, dam God sabe gep ram i adō laḡ ḡ l̄la adō u amōm haga, “Ne, ‘God N̄i n̄pe m̄d̄pin,’ a ḡpan u, p̄ran̄d̄ m̄nōḡ iḡ yan̄ lug. ¹⁰⁻¹¹God Manō u kal̄i k̄l̄iñ r̄k̄ōm hagla,

‘God ejol n̄pe gau hagō,
nōp abad m̄deinabōl.

Ap lug pakn̄g geinabōn u,
nōp n̄magō kale udnabōl n̄ḡōm
kabō ma ne u b̄n̄ḡ gagnab,’ a ḡla,” a ga. *

¹²Seden an̄g hageia, Jisas pen haga, “God Manō u manō r̄mnap halō kal̄i k̄l̄iñ r̄k̄ōm hagla, ‘God B̄ Kub u, n̄pe b̄ n̄ḡō hagep aka b̄ pir alep, a ḡmim hagagmim,’ a ḡla,” a ga. *

¹³K̄jaki Jisas n̄p manō piral hag wasō n̄ḡōm, ar̄ik ar̄in a gōm, gas̄ n̄pe gau nōp n̄ḡa, “Uri wasō pen hainō n̄in r̄mnap apem manō r̄mnap halō pir alem hag n̄ḡnam,” a gōm ar̄ik ara. *

Jisas ram m̄nōḡ Galili iḡ gōm manō hag n̄a

(Mad 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹⁴Pen God Ana Jisas n̄p klō nō, Jisas n̄pe ado ḡ apōm ram m̄nōḡ Galili m̄dō n̄ḡōl ḡ, n̄bi b̄ gau, manō n̄pe u n̄ḡōm, dam ram m̄nōḡ Galili an̄ gau magōḡhalō ud arla. ¹⁵N̄pe Juda magum gep ram gau amōm, manō hag n̄i aij gō, n̄bi b̄ gau n̄pe b̄ aij yab̄iḡ a gōm, m̄ñ m̄ñ yab̄iḡ ḡla.

Nasared n̄bi b̄ Jisas n̄p n̄ḡ udagla

(Mad 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶Pen Jisas n̄pe ram m̄nōḡ Galili an̄ gau ḡ aj p̄s gōm, Nasared am m̄deia. Daun an̄bu n̄pe nōd m̄dōm majō ga. Juda God n̄p sabe gep n̄in kale u auō, n̄pe p̄r ḡm̄dōp rō, magum gep ram u amōm, urakōm God Manō u amgō l̄i n̄ḡōm hagn̄g ga. ¹⁷B̄ God manō hagep Aisaia kal̄i k̄l̄iñ r̄ika kōp u n̄p dap n̄lō, ud p̄laiōm, manō hagn̄g ga ad̄ḡ u amgō l̄i n̄ḡōm kal̄p haga,

¹⁸“B̄ Kub u ȳp, wōg yad ḡmōn, a gōm,
Ana n̄pe yuō yad aip m̄dōp.

An̄b u, n̄bi b̄ mōg gep rō m̄d̄pal gau

kal̄p manō aij u hag n̄nō, n̄ḡ aij ḡinabōl.

N̄bi b̄ naḡman rō m̄d̄pal gau
kal̄p hub̄k̄ yunō, arnabōl.

N̄bi b̄ amgō we gōp rō m̄d̄pal gau
kal̄p ḡinō, amgō n̄l n̄ḡnabōl.

N̄bi b̄ uḡham m̄d̄pal gau
kal̄p ud aij ḡinō, m̄d̄ aij ḡinabōl.

¹⁹Pen, B̄ Kub n̄bi b̄ udnab n̄n̄ aij u m̄ñ auōp, a gem,
n̄bi b̄ gau kal̄p hag n̄nabin,” a ga.

²⁰Jisas manō k̄l̄iñ an̄bu amgō l̄i n̄ḡ hag p̄s gōm, kōp bad u ud wam wam gōm, b̄ kōp abad m̄dm̄dōp u n̄p adog n̄ōm as̄kō n̄ḡōl ḡ, n̄bi b̄ magum gep ram raul m̄deila gau magōḡhalō amgō juōm n̄p n̄ḡ ij halō l̄la. ²¹An̄g n̄ḡeila, Jisas kal̄p haga, “God Manō ad̄ḡ an̄bu ud amgō l̄i n̄ḡ kalōp hagnō n̄ḡajim an̄bu, uri an̄g unbō rō nōp gōp.

²²An̄g hagō, manō aij yab̄iḡ haga u n̄ḡōm, n̄bi b̄ n̄p n̄ñ lōm, aiō ḡla. Pen gas̄ ap n̄ḡōm, “B̄ an̄bi Josep n̄i n̄pe nōp aka?” gōm, aiō waiō ḡla. *

²³An̄g haglō, Jisas kal̄p haga, “Pen yad n̄ḡbin, ȳp hagnabim, ‘Ne wōs wameb b̄, ne ke ḡmōn nan ne ke gōp u kam̄ḡ l̄inab. Ne daun pro Kapaneam am m̄dmōn, nan gagep rō gaina, ȳd acmal ajaj̄p n̄ḡbun u rō, m̄ñi ram m̄nōḡ ne ke aui abe gō ȳd acmal ajō n̄ḡun,’ a ḡinabim. ²⁴Pen kalōp n̄ḡō hagabin, b̄ God manō hagep gau, ram m̄nōḡ ke gau amōm, manō aij u haglō, n̄ḡō hagabōl a gōm udnabōl. Pen ram m̄nōḡ kale ke u apōm haglō, b̄ hon gau ke hagabōl a gōm, manō kal̄p udnabōl.

* ²⁵Pen n̄ḡim! B̄ God manō hagep Ilaija m̄deia n̄in u, n̄bi yadu iru nōp Isrel au m̄dm̄dal. M̄i m̄ihau n̄gan̄ rak̄in unbō kagol j̄ḡ u, mōḡ alagō, nan magō ranagō, k̄yō kub yab̄iḡ la. * ²⁶Isrel n̄bi yadu r̄mnap k̄yō la gau iru yab̄iḡ nōp m̄deila au, pen God Ilaija n̄p yuō, am daun pro Sarepad ram m̄nōḡ daun kub Saidon sōl au amōm, nan gagep rō gō, n̄bi yadu ap nan magō n̄pe iru nōp m̄deia. * ²⁷Pen adō an̄bu rō, hainō b̄ God manō hagep llaisa m̄deia n̄in u, Isrel n̄bi b̄ r̄mnap wōs ḡisa la gau iru yab̄iḡ nōp m̄deila au, pen kal̄p r̄mnap gō kam̄ḡ laga; llaisa b̄ Neman ram m̄nōḡ m̄lō kub Siria n̄bō u n̄p nōp gō, kam̄ḡ la,” a ga. *

²⁸Jisas an̄g hagō, Juda n̄bi b̄ magum gep ram raul m̄deila gau n̄ḡlō mulu kal̄ yab̄iḡ lugō, ²⁹⁻³⁰n̄p r̄d̄k̄ ḡ yu ḡi dam rul gau yuno uman̄ a gōm, r̄d̄k̄ ḡ ud arla j̄ Jisas n̄pe ado gōm an̄ kale au amōm ara.

* 4:8: Dud 6:13-14 * 4:10-11: Sam 91:11-12 * 4:12: Dud 6:16; 1Ko 10:9 * 4:13: Hib 2:18; 4:15 * 4:17: Ais 61:1-2 * 4:22: Luk 3:23; Jon 6:42 * 4:24: Jon 4:44 * 4:25: 1Ki 17:1,7 * 4:26: 1Ki 17:8-16 * 4:27: 2Ki 5:1-14

Jisas kijaki aiön pi hag hönj yua

³¹ Jisas daun pro Kapaneam, ram m+nöñ Galilü au am m+idöm, Juda kai God n+p sabe gep ñin u n+bi b+ kalip manö hag ña. ³² God Manö u, Jisas ktö naji göm kabö göl nöp hagö, kale aiö yab+il g+la. *

³³ Pen Juda magum gep ram raul an+bu au, b+ kijaki aban+ gep m+ideia. N+pe meg m+igan dap ranöm w+ñ kub alöm haga, ³⁴ “B+ Jisas Nasared n+bö! Ne n+hön g+ñig auban? Han+p g+ naji g+ñig auban akan+ Yad nöp n+njbin. God B+ U+ n+pe u nöp auban,” a ga.

³⁵ Pen Jisas kijaki aban+ al m+ideia an+bu n+p hag göm haga, “Manö hagagmön! B+ u arö g+imön hönj arul!” a ga. Jisas hagö, kijaki aiön pi hönj aröl g+ b+ an+bu n+p, n+bi b+ m+ideila an+ au ud yuöm ara. Pen n+p m+ñu magö pakaga; kam+nj ara.

³⁶ Anig gö, n+bi b+ n+nj m+ideila gau kale ke hag n+nj hag n+nj göm hagla, “B+ ktö yab+il an+bi, manö an+bu gai n+bö dapöm hagö, kijaki gau hönj arbal?” ö g+la. ³⁷ Pen Jisas ga manö an+bu ram m+nöñ an+bu gau magöñhalö ud arla.

Jisas n+bi b+ iru nöp gö kam+nj la

(Mad 8:14-15; Mak 1:29-31)

³⁸ Pen Jisas Juda magum gep ram u arö göm Saimon ram u ara. Saimon n+bor n+pe u nan gö, hañ roman+ n+pe gau magöñhalö mab rö inö me, n+bi b+ gau apöm Jisas n+p hagla, “Aumön, ne Saimon n+bor n+p gö urak aran,” a g+la. ³⁹ Hageila, n+pe n+bi nan gö um m+ideia söl au apöm, nan geia an+bu hag gö n+njöl g+, magö an+bu nöp n+p arö göm ara. N+p kam+nj lö, uraköm, n+bi b+ ap m+ideila gau kalip nan magö ña.

⁴⁰ N+bi b+ an+bu au m+ideila gau, manö an+bu n+njöm, sidö wad ara magö u, n+bi b+ kale m+ña ga gau magöñhalö dap Jisas m+ideia au daula. Dau+eila, Jisas kalip añ+ añ+ ud n+njö kam+nj la. ⁴¹ Pen n+bi b+ kijaki aiön pi nan gau aban+ al m+ideia gau hag yuö, hönj amöl g+ w+ñ kub alöm hagla, “Ne God ñ+ n+pe!” a g+la. Kale Jisas n+pe Krai+ u n+njöm an+g hageila n+njöm Jisas n+pe kalip hag göm haga, “Manö ap hagagmim,” a gö, haga rö n+njla. *

Jisas ram m+nöñ m+igan r+mnap amöm kalip manö hag ña

(Mak 1:35-39)

⁴² Ruö s+ib halö, Jisas ram m+nöñ an+bu arö göm, ke am m+idai+n, a göm, ram m+nöñ nöp an+ gau ara. Ara pen n+bi b+ gau hain amöm, n+p ulhai n+njöm hagla, “Gau aragmön; hon aip m+idaiun,” a g+la. ⁴³ Anig hageila Jisas haga, “God y+ip hag yuö aunö u, amem n+bi b+ ke m+igan r+mnap halö

kalip u rö nöp God n+bi b+ udöm abad m+ideinab manö aij u hag ñ+nabin,” a ga.

⁴⁴ Anig hagöm, Jisas Juda n+bi b+ ram m+nöñ kale gau magöñhalö g+ ajöl g+, am Juda magum gep ram gau amöm, manö aij an+bu kalip hag ñ+m+idöp. *

5

Jisas hagö kabsal iru nöp udla

(Mad 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Jisas ñin ap am ñ+g Wanjö Genesared go+ au m+idöm, God Manö u hag ñö n+njöl g+, n+bi b+ iru yab+il, manö aij an+bu n+njun a göm, c+ro malo ñöl g+ aula. * ² Anig göl aulö n+njöl g+, Jisas n+nja, b+ kabsal udep gau ñ+g mag+ib m+höp dap ñ+g wanjö go+ an+bu au löm, kabsal udep uben gau u+ g+ m+ideila. ³ Jisas n+pe Saimon ñ+g mag+ib adö u ujan+id löm haga, “Y+ip ud neb neb gö, ñ+g wanjö an+ söl au dan+ ar+n,” a ga. Hagö, Saimon ñ+g mag+ib u ud neb neb gö, Jisas ñ+g wanjö an+ söl au amöm ñ+g mag+ib adö an+bu as+ik m+idöl g+, n+bi b+ gau kalip manö hag ña.

⁴ Manö hag p+is göm, Jisas Saimon n+p haga, “Ñ+g mag+ib i ñ+g u+an+ p+r+ik g+ dam ñ+g wanjö an+ kub au dan+ ammim, uben yumim kabsal udim,” a ga.

⁵ Hageia, Saimon pen haga, “B+ Kub, m+ñi s+ibön yan nöp hon kabsal n+nj aj aj aj, ram halö ru dam löp pen hon kabsal r+mnap udagpun. Pe ne anig hagpan rö, uben u ha+öwa+ö yu n+njun,” a ga. * ⁶ Anig hagöl göm uben yulö n+njöl g+, kabsal iru nöp ap uben m+igan u arlö, uben gau ajman+ rauöm, pak g+ dö g+ñig rö ga. ⁷ Anig ga n+njöm, n+mam b+ ñ+g mag+ib adö ap m+ideila gau kalip ñin aian+ g+ilö, kale apöm kabsal an+bu gau udöm, ñ+g mag+ib an+bu m+hau l+lö, böñ nöp ajman+ rauöm, ñ+g mag+ib m+hau p+g lugn+ig rö ga.

⁸⁻¹⁰ Anig ga n+njöm, Saimon Pida b+ n+pe aip ñ+g mag+ib adö m+ideila gau, kabsal iru yab+il udla gau n+njöm, gas+ iru nöp n+njla. Pen Sebedi ñ+ n+pe Jems aip Jon aip, ñ+g mag+ib ap udmil Saimon aip wög j+im ñöl g+ñ+idil b+ m+hau, u rö nöp gas+ iru n+njöl. Pen Saimon am Jisas m+ideia söl au kugom y+imöm haga, “B+ Kub, yad b+ nan si nan naji g+pin u, ne ke gau aru,” a ga. Hageia Jisas haga, “Ne p+ñ+nj gagmön. M+ñi ñ+n i r+iköm, b+ kabsal udep u arö g+imön, n+bi b+ ud God n+p dau+ep b+ m+ideinabön,” a ga.

¹¹ Jisas anig hagö, ñ+g mag+ib m+hau dam ñ+g go+ au löm, kabsal nan gau arö göm, Jisas aip amöm ajm+idal. *

Jisas, b+ wös hapeb la ap gö, kam+nj la

* 4:32: Mad 7:28-29 * 4:41: Mad 8:29; Mak 3:11-12

* 5:5: Jon 21:3-8 * 5:11: Mad 19:27

* 4:44: Mad 4:23 * 5:1: Mad 13:1-2; Mak 3:9-10

12 Pen hainö Jisas am daun ap midö, bi wös hapeb hañ roman gau magöñhalö la bi ap apöm, Jisas mideia söl au kugom yimöm nabıc yihöñ göm, haga, “Ne yıp gö kamıñ lınıg, gö kamıñ lınım,” a ga.

13 Anıg hagö, Jisas haga, “Yau, yad gınö, nöp kamıñ lınım,” a ga. Anıg hagöm, Jisas ñımagö nıpe mılöbö löm bi anıbu ud nıñö, magö anıbu nöp wös hapeb gau böñ nöp hir ga. 14 Wös hapeb gau hir gö, Jisas bi anıbu nıp haga, “Yad nöp ud nıñö kamıñ löp u nıbi bi gau hagagmön. Pen bi Mosıs hadame nöp kalı klıñ rıköm haga rö, wös hapeb yıp u kamıñ löp a gımön, am bi God nıp nan sabe gıpal gau kalıp yamön, nan sabe gep u kalıp ñımön hagmön, ‘Yıp kamıñ löp rö, nan i God nıp sabe gim,’ a gımön. Ne anıg gımön, nıbi bi nıñöm hagnaböl, ‘Nıpe kamıñ löp rö anıg göp,’ a gınaböl,” a ga. *

15 Pen Jisas manö nıpe u, ram mınöñ gau magöñhalö rıgon rıgon arö, nıbi bi iru nöp, nıp nıñun a göm, cıro mañ ñöm aumıdal. Nıbi bi anıb gau, rımnap manö aij nıpe u nıñıg aumıdal; rımnap hanıp gö kamıñ lan a göm aumıdal. 16 Pen ñın rımnap Jisas am ke mıgan ap midöm, Nap nıp sabe gımıdöp.

Jisas, bi ñımagö ma kıla ga ap gö, kamıñ la

17 Ñın ap Jisas nıbi bi gau kalıp manö hag ñı mideia. Perisi bi rımnap abe, lo manö hag ñeb bi rımnap abe, ram mınöñ Galili an au ram rıñg aglö magöñhalö gau nıbö abe, ram mınöñ Judia an au ram rıñg aglö magöñhalö gau nıbö abe, Jerusalem nıbö abe apöm, Jisas manö hag ñımıdeia au asık mıdeila. Pen Bi Kub kđ nıpe aip mıdeia u me, Jisas nıbi bi nan ga gau kalıp gö kamıñ la. 18 Pen bi rımnap, bi ñımagö ma kıla ga ap ilöñ lı dapöm, Jisas nıp gö kamıñ lan a göm, nıp Jisas mıdöp ram raul mıgan u ud arun a gı gası u nıñla. 19 Pen Jisas mıdeia ram u nıñla, nıbi bi gau ram raul mıgan anıbu böñ nöp sısı ga. Anıg gö, wıp ilöñ lı daua anıbu, dam ram adö lan amöm, ram u ud mıgan hııköm, nagı löm, Jisas mıdeia an au gıyan yula. 20 Kale gası nıñla, Jisas gö kamıñ lınım rö löp, a göm nıñeila rö, Jisas gası kale u nıñöm, bi ñımagö ma kıla ga u nıp haga, “Bi nıñeb yad, nan si nan naij gıpan gau nıñem arö gabin,” a ga. * 21 Jisas anıg hagö, bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, gası an kale gau nöp ke nıñöm hagla, “Bi anıbi ban? Nıpe God nıp nan si nan naij gıpal gau nıñöm arö gınım rö löp,” a göm, gası kale u nöp nıñla.

22 Pen gası nıñeila anıbu, Jisas ke rık nıñöm haga, “Kale nıñön gınıg yıp gası naij nıñabım?” 23 Bi ap bi ap nıp hagnab, ‘Nan si nan naij gıpan gau nıñem arö gabin,’ a gınab u, kale aigöl gımim nıñabım nıpe manö nıñö hagab aka manö pır alabñ Pen bi ñımagö ma kıla göp ap mıdeinab, bi ap nıp hagnab, ‘Ne mıñi nöp urak aru,’ a gınab u, kale aigöl gımim nıñabım nıpe manö nıñö hagab aka manö pır alabñ? 24 Bi Ñı nıpe nıbi bi mınöñ naböñ il i nan si nan naij gıpal gau nıñöm arö gınım rö löp u, kale manö anıbu manö nıñö a gımim nıñ udmim a gem, manö anıg göl hagnıg gabin,” a ga. Anıg hagöm, Jisas bi ñımagö ma kıla ga u nıp haga, “Ne mıñi nöp urakmön, nöp ilöñ lı daubal abañ bad u udmön, ado gı ram ne aru,” a ga. * 25 Anıg hagö, nıbi bi gau nıñımdlö nıñöl gı, magö anıbu nöp uraköm, nıp ilöñ lı daua abañ bad anıbu udöm, God nıp aij a göl gı, ram nıpe ara. 26 Anıg gö, nıbi bi nıñımdıla gau magöñhalö pa gıñ göm, God hib u dap ranöl gı hagla, “Mıñi nan ke nıbö yabıl gajıp nıñbun,” a göm, aıö waiö gıla.

*Jisas bi nıpe Lipai nıp uda
(Mad 9:9-13; Mak 2:13-17)*

27 Pen hainö Jisas amöm nıña, bi dakıs udep ap dakıs ñeb ram raul mıgan u asık mıdeia. Hib nıpe u Lipai. Jisas nıp nıñöm haga, “Ne aumön, yad aip arul,” a ga. 28 Hageia, Lipai uraköm, wög gımıdöp u arö göm, nan nıpe gau magöñhalö arö göm, Jisas aip arlö.

29 Pen Lipai ñıñı löm, Jisas nıp nan magö kub ram nıpe u lau löm, bi dakıs udep rımnap, nıbi bi rımnap iru nöp wıñ alö apöm, Jisas aip asıköm nan magö ñıñeila. 30 Pen Jisas kale aip nan magö ñıñıa u nıñöm, bi Perisi rımnap abe, bi lo manö hag ñeb kale rımnap abe apöm, Jisas bi nıpe gau kalıp hagla, “Kale nıñön gınıg nıbi bi nan si nan naij gıpal gau abe, bi dakıs udep gau abe aip asıkmim nan nıñabım?” ö gıla. *

31 Anıg haglö, Jisas manö anıbu nıñöm kalıp pen hagöm haga, “Nıbi bi kamıñ mıdpun a gıpal gau, wös wameb bi wıñ alagpal; nıbi bi nan göp gau nöp, hanıp gö kamıñ lan a göm, wös wameb bi wıñ albal. 32 Anıb unbö rö nöp, yad nıbi bi, mıd aij gıpun a göm gası nıñbal gau, kalıp hagnıg auagpin; nıbi bi, hon nan si nan naij gun, mıd aij gıppun, a göm gası nıñbal gau, kalıp hagnıg aubin. Yad kalıp manö aij hag ñınö, kale manö yad u nıñ udöm, nan naij gıpal gau, nıñön gınıg anıg gıpun a göm, arö göm, God hagöp rö nöp göl,” a gem aubin.

* 5:14: Lep 14:1-32

* 5:20: Luk 7:48; Ais 43:25

* 5:24: Jon 5:8

* 5:30: Luk 15:1-2

God nɪp sabe gep gasɪ u nɔp nɪjɔm nan magɔ ɲɪɲagla

(Mad 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Pen kale rɪmnap Jisas nɪp hagla, “Jon bɪ nɪpe gau abe, Perisi bɪ kale gau abe ɲɪn rɪmnap, God nɪp nɔp gasɪ aɲɪ nɪɲun, a gɔm, nan magɔ ɲɪɲagɔm kɪyɔ nɔp mɪdɔm, God nɪp sabe gɪpal. Pen bɪ ne gau nan magɔ ɲɪɲɔl gɪ, ɲɪg ɲɪɲɔl gɪ nɔp mɪdpal,” a gɪla.

³⁴ Anɪg hageila, Jisas kalɪp pen haga, “Bɪ ap nɪbi udɔm, nɪbi bɪ nɪpe gau aip nan kub ɲɪɲnabɔl u, bɪ rɪmnap urakɔm, nɪhɔn gɪnɪg anɪg gabim a gɔm hagagnabɔl. * ³⁵ Pen hainɔ bɪ rɪmnap apɔm bɪ anɪbu ud arlɔ, ɲɪn anɪbu nɪbi bɪ nɪpe gau mɔg gɔ, nan magɔ ɲɪɲagnabɔl,” a ga.

³⁶ Pen Jisas manɔ hod rɪkɔm kalɪp haga, “Walɪɲ nɔd nɪbɔ ap gɪ dɔ geinab u, walɪɲ gɪsɔn nɪbɔ ap ud gɪ dɔ gɔm, dap al dɔr gɪlɔ, adɪp adɪp lagnab. Ke ke yabɪ lɔm, mɪhɔngɔl najj yabɪ gɪnab. ³⁷ Pen ɲɪg wain u, u rɔ nɔp. ɲɪg wain kamɪɲ u udɔm, kaj meme haɲ mɪlep mɪgan yan hoɲ gagpal. Nɪhɔn gɪnɪg: hoɲ gɔm mame ɲɪlɔ, ran ap ranɔm, bɪɲ najj yabɪ hagɔm pak gɪ dɔ gɔm hoɲ gɔ, kaj meme haɲ u abe najj gɪnab. ³⁸ Gasɪ anɪbu nɪjɔm me, ɲɪg wain kamɪɲ udɔm, kaj meme haɲ kamɪɲ mɪgan u nɔp hoɲ lep. ³⁹ Pen nɪbi bɪ ɲɪg wain nɔd nɪbɔ hadɔ ɲɪɲbal gau, hainɔ ɲɪg wain kamɪɲ gɪsɔn nɪbɔ u ɲɪɲlɔ kalɪp aij gagnab; ‘ɲɪg wain nɔd nɪbɔ u aij,’ a gɪnabɔl,” a ga.

6

“Yɪharɪɲ mɪdep ɲɪn i nɪhɔn gɪnɪg anɪg gabim?” ɔ gɪla

(Mad 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Hainɔ Juda God nɪp sabe gep ɲɪn ap, Jisas bɪ nɪpe gau aip wid wɔg adɪɲ an au amɔl gɪ, bɪ nɪpe gau wid magɔ anɪb gau rɪmnap rɪk ɲɪmagɔ adɔ kale au lɔm, haɲ pak yuɔm ɲɪɲɔl gɪ arla. * ² Anɪg geila, bɪ Perisi rɪmnap nɪjɔm hagla, “Kale nɪhɔn gɪnɪg God nɪp sabe gep ɲɪn wɔg gagep i, wid magɔ haɲ pak yumim wɔg gabim?” ɔ gɪla. *

³⁻⁴ Hageila, Jisas bɪ nɪpe gau gɪla anɪbu najj gagla u nɪjɔm, bɪ Perisi gau kalɪp haga, “Depid hadame nɔp bɪ nɪpe gau aip kɪyɔ lɔ, God sabe gep ram u amjakɔm, bred God amgɔ ilɔ adɔ u lɔm, bɪ yɪharɪɲ ɲɪɲagpal, bɪ God nɪp nan sabe gɪpal gau nɔp ɲɪɲbal bred u, Depid had nɪjɔ, nɪp ɲɪlɔ, bɪ nɪpe gau aip ɲɪɲla. Kalɪp kɪyɔ lɔ gɪla aiud anɪbu God Manɔ kalɪ kliɲ rɪkla u, kale nɪɲagpim ar?” a ga. *

⁵ Jisas manɔ ap halɔ hagɔm haga, “Bɪ ɲɪ nɪpe Bɪ Kub mɪdɔm, ɲɪn yɪharɪɲ mɪdep ɲɪn u, nɪhɔn gɪnam a gɪnab u, gɪnab,” a ga.

Jisas, bɪ ɲɪmagɔ pɪno ga ap gɔ, kamɪɲ la

⁶⁻⁷ Pen Juda God nɪp sabe gep ɲɪn hain ap, Jisas Juda magum gep ram u amɔm, kalɪp God Manɔ u hag ɲɔl gɪ mɪdeia. Ram raul mɪgan anɪbu, bɪ ɲɪmagɔ pɪno ga ap ap mɪdeia. Bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manɔ hag ɲeb bɪ gau abe, bɪ anɪbu nɪp nɪɲla rɔ, Jisas nɪpe God nɪp sabe gep ɲɪn i nɪp gɔ kamɪɲ lɪnab aka nɪhɔn gɔ, nɪp hag gun a gɔm, nɪp nɪɲ ij halɔ lɔ mɪdeila. ⁸ Pen gasɪ nɪɲla anɪbu, Jisas ke nɪjɔm, bɪ ɲɪmagɔ pɪno ga anɪbu nɪp haga, “Ne urakmɔn an au au,” a ga. ⁹ Hageia, urak auɔ ɲɪɲɔl gɪ, Jisas bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manɔ hag ɲeb bɪ gau abe kalɪp haga, “Yɪharɪɲ mɪdep ɲɪn i rɔ, nɪbi bɪ gau kalɪp ud aij gɪnabun aka, yɪharɪɲ mɪdep ɲɪn uri a gun, kalɪp arɔ gɪnabun? Kalɪp gɪno urak arɔl aka kalɪp arɔ gɪno umɔl?” ɔ ga. ¹⁰ Anɪg hagɔm, kalɪp nɪɲ gus gus gɔm, bɪ ɲɪmagɔ pɪno ga u nɪp haga, “ɲɪmagɔ ne u mɪlɔbɔ lɪ!” a ga. Hagɔ, ɲɪmagɔ nɪpe mɪlɔbɔ lɔ nɪɲɔl gɪ, adɪɲ kamɪɲ la.

¹¹ Jisas bɪ anɪbu nɪp gɔ kamɪɲ la u nɪjɔm, bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manɔ hag ɲeb bɪ gau abe, mulu kal yabɪ nɪjɔm, Jisas nɪp nɪhɔn gun a gɔm, hag nɪɲ hag nɪɲ gɪ mɪdeila.

Jisas bɪ nɪpe unbɔ mɪgan lanɲ uda

(Mad 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Pen ɲɪn anɪb au, Jisas Nap nɪp hagnabin, a gɔm, dum ilɔ lanɲ amɔm, Nap nɪp sabe gɪ mɪdɔ mɪdɔ, ram rua. ¹³ Pen ruɔ sɪdɔ aua magɔ u, bɪ nɪpe gau magɔɲhalɔ hagɔ aueila, bɪ nɪpe unbɔ mɪgan lanɲ kalɪp ud asɪk ke lɔm, kale bɪ manɔ yad ud arep gau mɪdeinabim, a gɔm hag la. ¹⁴⁻¹⁵ Bɪ nɪpe hag la anɪb gau hib kale me: ap Saimon, hainɔ Jisas hib nɪpe ap lɔm Pida a ga; ap Edru, Saimon nɪmam nɪpe u; ap Jems; ap Jon; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ɲɪ nɪpe u; ap Saimon hib abog Saimon Selod a gɪmɪdal u; ¹⁶ ap Judas, Jems ɲɪ nɪpe u; ap Judas Iskariod. Nɪpe nɔp me hainɔ Jisas al pak lɪlanɲ a gɔm, nɪp mumug nɪɲa.

Nɪbi bɪ iru nɔp Jisas mɪdeia au aula

¹⁷ Pen Jisas bɪ nɪpe anɪb gau aip dum ilɔ lanɲ arɔ gɔm, au gɪyan gɪ am ban aij yan mɪdlɔ nɪɲɔl gɪ, nɪbi bɪ iru nɔp, nɪp nɪɲun a gɔm, ap magum gɪla. Nɪbi bɪ anɪb gau, rɪmnap Jerusalem nɪbɔ, rɪmnap ram mɪnɔɲ Judia gau nɪbɔ gau nɪbɔ, rɪmnap ram mɪnɔɲ nabis daun kub mɪhɔp Daia Saidon nɪbɔ, ¹⁸ Jisas manɔ nɪpe nɪɲun, hanɪp nan gɔp gɔ kamɪɲ lɪnɪm a gɔm

* 5:34: Jon 3:29 * 6:1: Dud 23:25 * 6:2: Jon 5:10

* 6:3-4: Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6

auella. Nibi bi kjaki aion pi nan gau aban alö mid aij gagla gau, Jisas gö kamij la. 19 Pidöñ nıp nıbö apöm, kalıp nan nıhön nıhön ga gau gö, magöñhalö kamij lajıp u nıñöm, nıbi bi anıb gau magöñhalö apöm, hon abe Jisas nıp ud nıñun a göm, nıp cıro mało ñöm aula.

Nibi bi mög gep rö gau hainö mñ mñ ginaböl

(Mad 5:1-12)

20 Jisas bi nıpe gau kalıp amgö nıñöl gi haga,

“Kale nıbi bi mög gep rö midpim gau,
God kalıp ud aij göm abad mıdeinab.

Gası anıbu nıñmim
mñ mñ gımim.

21 Kale mñi kıyö kub löp gau,
hainö kıyö lagnab.

Gası anıbu nıñmim
mñ mñ gımim.

Kale mög gö, mıtöñ magö gabim gau,
hainö aij gö nıñöl gi, mıhol gınabim.

Gası anıbu nıñmim
mñ mñ gımim. *

22 Bi ñi nıpe nıp cıg midpe, nıbi bi gau
kalöp mulu kal nıñöm, jı nıñöm,
nıbi bi naj anıb gai i, bi an aip mıdeinaböl,
a göm,

kalöp hib gası naj nıñöm
manö udöm hag jueinaböl u,
kale mñ mñ gımim. *

23 Gınaböl anıbu, nıhi ilañ kale gau,
bi God manö hagep gau kalıp gımıdal
rö nöp kalöp gınaböl.

Anıb u nıñmim, God hanıp ud aij yabıñ
gınab

ram mınöñ nıpe adö lan au, a gımim,
aij a gö nıñöl gi, ñn ma ju adö adö gi uraköl
gi,
mñ mñ göl gi mıdaimim.

Kale nıñ aij gımim

24 “Pen kale nıbi bi mani nan iru mıdöp gau
nıñ aij gımim.

Nan kale udep rö u,
mınöñ naböñ adö il i hadö udpim.

25 Pen kale mñi nan magö rö ñıñ gıpe gıpe
mudun göp gau,
hainö kıyö lınab u nıñ aij gımim.

Pen kale mñi manö mıhol ulıb gi mıdpim
gau,

hainö mög gö mıtöñ magö gi
mıdeinabim.

26 Pen kalöp hib dap ranöl gi nöp
mıdeinaböl u,

kale nıñ aij yabıñ gımim.
Nıhi ilañ kale gau, bi God Manö pıral
hagmıdal gau,
kalıp unbö rö gımıdal.

Kolmal kale gau kalıp mıdmagö lımim
(Mad 5:38-48)

27 “Pen nıbi bi manö yad nıñabim gai
i. Kolmal kale gau kalıp mıdmagö lımim.
Nıbi bi kalöp mulu lugö nıñbal gau kalıp
ud aij gımim. 28 Nıbi bi kalöp hag juaiöl,
God kalıp abad mıdeinaj a gımim, nıp
sabe gımim. Nıbi bi kalöp gi naj gaiöl,
kalıp God nıp sabe gımim. 29 Pen nıbi
bi rımnaj kalöp alaun böñ lap pakaiöl,
ado gımim, böñ lap u rö nöp paköl. Pen
nıbi bi rımnaj kolsior kale u uđaiöl, sior
u rö abe uđim a gımim, hałöwałö ñımim.
30 Nıbi bi rımnaj nan mıdagainım asıb
hagaiöl, kalıp ñımim. Pen nan kale ap
nıñöm uđaiöl, hanıp adog ñımim, a gımim
hagagımim. 31 Hanıp gılanj a gımim gası
nıñbim rö u, kale ke nıbi bi rımnaj gau
kalıp u rö nöp gımim. *

32 “Nıbi bi kalöp mıdmagö lıbal gau nöp
mıdmagö lınabim u, God kalöp aigöl göm
nıñö, aij gınabıñ Nıbi bi nan si nan naj
gıpal gau, nıbi bi kale ke gau u rö nöp pen
pen mıdmagö lıbal. 33 Pen nıbi bi kalöp ud
aij gıpal gau nöp kalıp gi aij gınabim u, God
kalöp aigöl göm nıñö, aij gınabıñ Gınabim
anıbu, nıbi bi nan si nan naj gıpal gau
gıpal rö nöp gınabim. 34 Nan ñıno pen
ñınaböl a gımim, gası u nöp nıñmim nan
ñınabim u, God kalöp aigöl göm nıñö, aij
gınabıñ Gınabim anıbu, nıbi bi nan si nan
naj gıpal gau gıpal rö nöp gınabim. 35 Anıb
u, kolmal kale gau mıdmagö lımim, kalıp gi
aij gımim, nan hałöwałö ñımim. Hanıp pen
ñınaböl a gımim, gası u nıñagımim. Anıg
geinabim u, God ktı yabıñ adö lanöl mıdöp
u, ñı pai nıpe mıdeinabim. Nıpe göp rö
geinabim u me, kalöp hauł gagöm, pen aij
ñınab. God nıpe nıbi bi nan si nan naj
gıpal gau abe, nıbi bi nıp, aij a göp, a gagpal
gau abe, kalıp u rö nöp gi aij gab. 36 Nap
kale nıbi bi mög nıñöm ud aij göp rö, kale
u rö nöp nıbi bi mög nıñmim ud aij gımim.

Nıbi bi gau kalıp manö kub hagagımim

37 “Kale nıbi bi rımnaj, ‘Anıg anıg gıpim
rö, kale nıbi bi naj mıdpim,’ a gagnabim
u, God kalöp pen u rö nöp, ‘Anıg anıg
gıpim rö, kale nıbi bi naj mıdpim,’ a
gagnab. Kale nıbi bi rımnaj manö kub
hagımim, ‘Kale nıbi bi naj, pen uđnabim,’
a gagnabim u, God kalöp pen u rö nöp
manö kub hagöm, ‘Kale nıbi bi naj, pen
uđnabim,’ a gagnab. Nıbi bi gau kalöp gi
naj geinaböl u nıñmim arö geinabim u, God
nan naj kale gıpim u, u rö nöp nıñöm arö
gınab. * 38 Nan kale gau nıbi bi gau kalıp
hałöwałö ñeinabim u, God kalöp pen u rö
nöp hałöwałö yabıñ ñınab. Kale skel nıhön

* 6:21: Rep 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3

* 6:22: Jon 15:19; 16:2; 1Pi 4:14

* 6:31: Mad 7:12

* 6:37: Mad

6:14 * 6:38: Mak 4:24

7

rö udmim n̄ibi b̄i gau kal̄ip nan n̄ime li ñ̄nabinam u rö, God skul an̄ibu nöp ud kalöp u rö nöp nan n̄ime li ñ̄inab,” a ga. *

³⁹ Pen Jisas manö ap hod riköm haga, “B̄i amgö we ginab ap, b̄i amgö we ap n̄ip, adan an̄ig an̄ig m̄idöp a göm yamagnab. N̄ihön gin̄ig: n̄ipe an̄ig gö, m̄ihöngöl ulöm m̄igan yan̄ ap lug paknabil. * ⁴⁰ N̄ibi b̄i skul haggal gau, am skul haggal magö u, hag ñeb b̄i kale gau kal̄ip adö lan̄ m̄idagpal. Pen hainö skul u hag p̄is ḡi aij göm me, hag ñeb b̄i kale gau aip ad̄ip ad̄ip m̄ideinabol. *

⁴¹ “Pen n̄ihön gin̄ig mab po amgö kalöp ke pak palu ḡi m̄idöp u n̄ij haggim wasö, namam nan ac̄ip amgö n̄ipe m̄idöp u nöp n̄ij haggim? ⁴² Mab po kub amgö kalöp pak palu ḡi m̄idöp u nöd ud yube, amgö kale amgö yab̄i lö, hainö namam nan ac̄ip pro amgö n̄ipe m̄idöp u, ud yuun a ḡimim haggim,” a ga.

Mab aij p̄ilöp, mab naij p̄ilöp

⁴³ “Pen mab aij ap magö naij ap p̄ilagnab; pen mab naij ap magö aij ap p̄ilagnab. ⁴⁴ An̄ib u, mab gau magö p̄ilnab u n̄ijöm, mab u aij, mab u naij a göm n̄ijnabol. Naḡi m̄igañ̄ib u kia magö p̄ilagnab. Naḡi gablog u papo magö p̄ilagnab. ⁴⁵ N̄ibi b̄i aij gau, hibur gas̄i m̄idmagö an̄ kale dan̄ aij m̄idöp rö, ḡi aij ḡipal. N̄ibi b̄i naij gau, hibur gas̄i m̄idmagö an̄ kale dan̄ naij m̄idöp rö, ḡi naij ḡipal. Pen n̄ibi b̄i aigale n̄ibi b̄i rö m̄idpal u, manö hagnabol u nöp apdi n̄ijun, n̄ibi b̄i gau aij, n̄ibi b̄i gau naij a gun n̄ijnabun.

B̄i m̄ihöp ram m̄ihöp ḡilö (Mad 7:24-27)

⁴⁶ “Ȳip B̄i Kub hon, B̄i Kub hon, a ḡipim u pen n̄ihön gin̄ig manö haggim u hain gaggim? * ⁴⁷ N̄ibi b̄i manö yad u n̄ijöm, haggin rö ḡipal gau, manö hagnig gabin i rö m̄idpal. ⁴⁸ N̄ibi b̄i manö yad u n̄ijöm, haggin rö ginabol gau, b̄i ram ḡi l̄inig geinab, ulöm m̄ilö udöm, ram padö kabö adö au li aij göm, ram adö an̄ibu nöp ḡi l̄inab rö m̄idnabol. An̄ig gö, ñ̄ig ul apöm, ram halö pa jö ma jö ḡi ud arnam a ḡi wasö n̄ijöm, ram ḡi aij ginab an̄ibu p̄idön nöp m̄ideinab. ⁴⁹ Pen n̄ibi b̄i manö yad u n̄ijöm, haggin rö gagnabol gau, b̄i ram ḡi l̄inig geinab, ulöm m̄ilö udagöm, ram padö lagöm, ȳihar̄ij ram m̄inön adö adö au ḡi l̄inab rö m̄idnabol. An̄ig gö, ñ̄ig ul apöm, ram halö pa jö ma jö ḡi ud arnam a göm, magö an̄ibu nöp ram halö böj nöp ud arö, m̄inön cög nöp m̄ideinab.

Jisas b̄i wög ḡi ñeb ap gö kam̄ij la (Mad 8:5-13)

¹ Jisas n̄ibi b̄i an̄ib gau kal̄ip manö an̄ibu hag ñ̄i p̄is göm daun pro Kapaneam ara. ²⁻³ Pen daun an̄ibu, b̄i kub ami b̄i iru nöp abad m̄idm̄idöp b̄i ap m̄ideia. B̄i r̄imnap Jisas ap Kapaneam m̄idöp a ḡilö, manö an̄ibu n̄ijöm, Rom ami b̄i kub Juda b̄i manö ud asikep r̄imnap hag yuöm haga, “B̄i naḡi wög ḡi ñeb aij yab̄i yad ap nan göp umn̄ig gab n̄ijöm kale am Jisas n̄ip hag n̄ijmim ul̄ ḡi daube, n̄ip gö kam̄ij lan̄,” a ga. ⁴⁻⁵ Hagö, kale Jisas m̄ideia au amöm, n̄ip manö klö neb neb göm hagla, “Ami b̄i abad m̄idep b̄i kub ap, b̄i aij yab̄i. Han̄ip Juda n̄ibi b̄i gau m̄idmagö löm pör abad m̄id aij göp. Magum gep ram han̄ip ap ḡi la. An̄ib u, ne ammön b̄i naḡi wög ḡi ñeb n̄ipe u gö kam̄ij l̄in̄im,” a ḡila.

⁶ Kale hageila n̄ijöm Jisas kal̄ip aip am am ram au söl au amöl ḡilö n̄ijöl ḡi, ami b̄i abad m̄idep an̄ibu b̄i n̄ijeb n̄ipe r̄imnap hag yuö, am Jisas n̄ip nable paköm hagla, “B̄i ami abad m̄idep b̄i hon u nöp hagöp, ‘B̄i Kub, yad b̄i aij wasö, ram yad u ma ilön auagmön. ⁷ Yad b̄i aij rö nöp n̄inam, pen yad n̄ijbin, God nöp aip m̄idöp rö, ‘Kam̄ij lan̄,’ manö u nöp hagamön, b̄i yad nan göp an̄ibu kam̄ij l̄in̄im. ⁸ B̄i kub yab̄i ap ȳip abad m̄idöp; yad ke pen ami b̄i gau kal̄ip abad m̄idem, ‘Arim!’ a ginö arbal; ‘Auim!’ a ginö aubal; ‘Wög an̄ibu gim!’ a ginö ḡipal,’ a göp,” a ḡila.

⁹ An̄ig haglö, Jisas, b̄i an̄ibu gas̄i n̄ipe ke n̄ijöm an̄ig hagöp a göm, aiö göm, n̄ibi b̄i n̄ip hain göm auella gau kal̄ip haga, “Ami b̄i Rom n̄ibö u, ȳip n̄ij ud p̄idön göp. N̄ipe göp an̄ibu, Isrel b̄i ap unbö rö göp yad n̄ijagpin yab̄i,” a ga.

¹⁰ Pen ami b̄i abad m̄idep b̄i u, b̄i n̄ipe gau ado ḡi amöm n̄ijla, b̄i nan ga an̄ibu hadö kam̄ij la.

Jisas n̄ibi adu ñ̄i n̄ipe uma u n̄ip gö, kam̄ij ara

¹¹ Ñ̄in an̄ an̄ibu nöp, Jisas aip b̄i n̄ipe gau aip Nen daun arla. N̄ibi b̄i gau iru yab̄i nöp aip arla. ¹² Daun ajön il̄ söl au amjaklö n̄ijöl ḡi, n̄ibi adu ap ñ̄i añ̄i n̄ipe yag daua uma u, wip ilön löm daueila. N̄ibi b̄i iru nöp daun an̄ibu n̄ibö apöm n̄ibi an̄ibu aip auella. ¹³ Jisas n̄ibi adu an̄ibu n̄ip n̄ijö, mög gö haga, “M̄iñ̄ij gaggimön,” a ga. ¹⁴ An̄ig hagöm, n̄ipe amöm wip ilön li daueila mab u ud n̄ijö n̄ijöl ḡi, b̄i ilön daueila gau p̄idön ḡila. Jisas b̄i praj uma u n̄ip haga, “Ñ̄i me, nöp haggin, urak!” a ga. ¹⁵ An̄ig hagö, ñ̄i

* 6:39: Mad 15:14 * 6:40: Mad 10:24-25 * 6:46: Mad 7:21 * 7:15: 1Ki 17:23; 2Ki 4:36 * 7:16: Luk 1:68

urak asiköm manö hagö nñjöl gí, Jisas nñme nñp, ñi ne u, a göm ud ña. *

¹⁶ Pen nñbi bñ nñj mñdeila gau magöñhalö pa gñl göm, God hib nñpe u dap ranöl gñ hagla, "God manö hagep bñ kub yabñ hanñp auöp. God hanñp gñ ñññg auöp," a gñla. *

¹⁷ Jisas ga anñbu nñjöm, aiud udlö, manö anñbu Juda nñbi bñ ram mñnñj kale gau gau amöm, ram mñnñj ke gau gau magöñhalö ara.

Jon Bñ Ññg Pak Ññb bñ nñpe mñhöp Jisas nñññg arlö

¹⁸ Jon bñ nñpe gau, Jisas ga rö magöñhalö nñjöm, am Jon nñp hag ññlö, bñ nñpe mñhöp hagö aueilö haga, ¹⁹ "Kale mñhñj ammil Bñ Kub nñp hag nññmil, 'Ne Mesaia pñr abad mñdpun u nöp auban aka bñ ke nñbö ap halö abad mñdaiun?' ö gñmil," a ga.

²⁰ Hageia, bñ mñhau Jisas mñdeia au ammil haglö, "Jon bñ ññg pak ññb u halñp bñ mñhñj hagöp, 'Kale mñhñj ammil Bñ Kub hag nññmil, 'Ne Mesaia pñr abad mñdpun u nöp auban aka bñ ke nñbö ap halö abad mñdaiun,' a gñmil,' a göm, hol mñhñj hag yuö, nöp hag nñññg aubul i," a gñl. *

²¹ Pen kale mñhñj anñg hagmlö nñj mñdlö nñjöl gí, Jisas nñbi bñ iru nöp nan adö ke ke ga gau gö kamñj la; nñbi bñ iru nöp mññga ga gau gö kamñj la; nñbi bñ iru nöp kñjaki aiön pi abañ al mñdeia gau gö kamñj la; nñbi bñ iru nöp amgö we ga gau gö amgö ññl nñjla. ²² Anñg göm, Jisas bñ anñb mñhau kalñp haga, "Kale mñhñj ado gñ ammil Jon nñp hagmlö, 'Hol am nññbul, bñ anñbu nñbi bñ amgö we ga gau gö amgö ññl nññbal; nñbi bñ ma böñ nöp naij ga gau gö kauyanñ ajaböl; nñbi bñ hañ romanñ wös hapeb la gau gö mññep göp; nñbi bñ rñmñd mñgan pñl göp gau gö manö apñi nññaböl; nñbi bñ umbal gau gö kamñj mñdpal; nñbi bñ mög gep rö gau manö aij u hagab nññaböl. * ²³ Nñbi bñ yñp gasñ nñjöm cñg göl gñ nöp mñdeinaböl gau, mññ mññ yabñ gññaböl,' a gñmil," a ga.

²⁴ Anñg hagö, bñ Jon manö daulö mñhau ado gñ arlö nñjöl gí, Jisas nñpe, Jon nñp manö adö u hagöm nñbi bñ mñdeila gau kalñp haga, "Kale nöd ram mñnñj kabö nöp mñdöp anñ au arbe ññn u, nñhñn nñññg arbenñ Kale hod mñlö aññ ap yñgñn ud anñ gñ danñ i göp ap nñññg arbe? ²⁵ Kale nñhñn nñññg arbenñ Bñ walñj aij yabñ yñmñb ap nñññg arbenñ Anñbu wasö. Bñ walñj aij yabñ udóm, nan aij aij udun a göm gasñ nññbal gau, bñ kub ram gau nöp hanbal. ²⁶ Pen kale nñhñn nñññg arbenñ God manö hagep bñ ap nñp nñññg arbe akanñ Nñjñ me, God manö hagep bñ ap nñp nñññg arbe, pen bñ Jon

nññpe u nñpe wög adö ke nñbö gññg aua.

* ²⁷ Bñ Jon u me, hadame ram God Manö u kalñ kñññ rñkñm hagla,

'Bñ manö hagep yad u hag yunö, nöd amöm, nñbi bñ gau kalñp hag ññ aij gññab; hainö ne ke hag yunö nññabñn,' a göm kalñ kñññ rñkla. *

²⁸ Kalöp hagabin, nñbi bñ nöd mñdmñdal gau abe, nñbi bñ mññi mñdpal gau abe magöñhalö nñbi bñ yñharñj, Jon bñ kub. Pen God nñbi bñ yñharñj gau udóm ram mñnñj nñpe kumi kabö adö lanñ au abad mñdeinab gau, kale Jon rö mñdageinaböl; kale nñbi bñ kub mñdeinaböl," a ga.

²⁹ Nñbi bñ gau, bñ dakñs udep gau halö, nöd Jon nñp aula, kalñp magöñhalö ññg pak ña. Anñg gö, Jisas manö haga u nñjöm hagla, "God adan nñpe nöp kabö rö mñdöp," a gñla. * ³⁰ Pen bñ Perisi abe, bñ lo manö hag ññb bñ kub gau abe kale, God kalñp nñhñn nñhñn gñlanñ a ga u gasñ kale ke nñjöm pa jö nñjöm, Jon hanñp ññg pak ñññ a göm auagla. *

³¹⁻³² Pen Jisas nñbi bñ anñb gau kalñp manö ap hagöm haga, "Nñbi bñ mññi ññn i mñdpim gau yad nññbin, kale ññ pai pro gau, nñbi bñ magum gep ka au asiköm, ññ pai pro rñmñp meg mñgan dap ranöm hag amñl apñl göm hagpal, 'Hon aññ pu gñno, kale nñhñn gññg kugom ralagpimñj Pen kñmap mñññj gep rö ap hagno, kale nñhñn gññg mñññj gagpim?' ö gñpal rö u, kale gñpim. ³³ Nñhñn gññg: Jon bñ ññg pak ññb u apöm, nan magö ñññagöm, ññg wain ñññagöm gö, kale nñp hag jumim hagpim, 'Bñ kñjaki aiön pi abañ alöp mñdöp u,' a gñpim. ³⁴ Pen mññi yad Bñ Ññ nñpe apem, nan ñññem, ññg wain ñññem gññö, yñp hag jumim hagpim, 'Nan iru ñññöm, ññg wain ñññöm göp u me, nñpe nñbi bñ nan si nan naij gñpal bñ gau, bñ dakñs udep bñ gau, bñ kale ap mñdöp u,' a gñpim. *

* ³⁵ Pen nñbi bñ God Manö aij u nñj udóm, hain göm, gñ aij göm, mñd aij geinaböl u, nñbi bñ gau kalñp nññöm hagnaböl, God Manö u manö nññö yabñ, a gññaböl," a ga.

Bñ si udmñdöp nñbi ap

³⁶ Bñ Perisi ap hib nñpe Saimon. Nñpe Jisas nñp haga, "Ne aumñn ram yad u nan magö ñññul," a ga. Hagö, Jisas ram nñpe u amöm nan magö ñññlö nññjöl gñ, ³⁷ nñbi daun anñbu mñdöm nan si nan naij gñmñdöp manö ap nññga, Jisas bñ Perisi ram amöm aip nan ñññailö. Anñb u nññöm, ññg halññ aij auep kabö barol ud rñm lñla ap dapöm, *

* ³⁸ Jisas mñdeia jöl adö gau apöm, ma ññ au mñññj gñ mñdeia. Anñg göl mñññj gö nññjöl gñ, amgö ññg u gñ dö gñ Jisas ma adö

* 7:20: Sam 40:7; Mal 3:1; Rep 1:8

* 7:22: Ais 35:5-6; 61:1; Luk 4:18

* 7:26: Luk 1:76

* 7:27: Mal 3:1

* 7:29: Luk 3:12

* 7:30: Mad 21:32

* 7:34: Luk 15:2

* 7:37: Mad 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3

yanj lugö, umagö nîpe u ud hîi gi yuöl gi, ma kîd nîpe u bom haluöm, mulu nînjöm, nîg haññ aij auep anîbu ma kîd nîpe adö au li ña. ³⁹ Anîg geia, bi Perisi Saimon u, gasi magö nîpe u nöp gasi nînjöm nîp ke haga, “Bi anîbi bi God manö hagep kabö göl mîdaiböp, nîbi anîbi nîpe nan si nan naij gîmîdöp nîbi naij ap apöm nîp ud nînjab u rîk nînjöp,” a ga.

⁴⁰ Jisas pen, bi Perisi gasi nîja anîbu nînjöm, nîp haga, “Saimon, manö yad añi ap mîdöp nöp hag nînîg gabin,” a ga.

Hageia, Saimon haga, “Manö hag ñeb bi yad, manö anîbu haga,” a ga.

⁴¹ Hageia, Jisas manö hod rîköm haga, “Bi ap uraköm, bi mîhöp kalîp bi ap paip hadred (500) denariai ñöm, ap pipdi denariai (50) ñnab. ⁴² Pen hainö bi anîb mîhau pen ñeb rö lagö, bi mani ñnab anîbu kalîp mîhön hagnab, ‘Arö gîmil. Mani kalöp mîhön ñîbin u, pen ñul a gîmil gasi u nînjagmil,’ a gînab. Anîg hagö, bi an bi anîbu nîp mîdmagö yabî lînab, bi nan naböj kub mîdeinab u aka bi nan naböj pro mîdeinab u?” ö ga.

⁴³ Hageia, Saimon haga, “Gasi yad nînjabin u, bi nan naböj kub mîdeinab u,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Nînjö yabî hagpan,” a ga. ⁴⁴ Anîg hagöm, Jisas ado gi, nîbi u nîp nînjöm, Saimon nîp haga, “Nîbi i nîp nön. Yad ram raul mîgan nöp i auajin, ne nîg ap udmön ma yîp hîk gi yuep rîmnap ñagpan, jî nîbi anîbi, amgö nîg nîpe u gi dô gi lugöm ma yad nîg lö, umagö nîpe udöm hîi gi yuöp. ⁴⁵ Ne yîp bom haluagpan, jî nîbi i, yad ram raul mîgan nöp apjakajin magö u rîkö, nîpe ma kîd yad bom haluöl gi nöp mîdöp. ⁴⁶ Yîp wel nabîc cög lanj li ñagpan, jî nîbi i nîpe ma kîd yad nîg haññ aij auep u li ñöb. ⁴⁷ Anîb u, nöp hagabin, nîbi anîbi nan si nan naij iru nöp göp u nîjem arö gîpin. Anîb u, yîp pen mîdmagö yabî löp. Pen nîbi bi nan si nan naij pro pro gîpal gau nîjem arö gînö, yîp pen mîdmagö pro pro lîbal,” a ga.

⁴⁸ Pen Jisas anîg hagöm nîbi anîbu nîp haga, “Nan si nan naij gîpan gau nîjem arö gabin,” a ga.

⁴⁹ Anîg hagö, bi nîpe aip nan nîjeila gau, kale ke hag nîj hag nîj göm hagla, “Bi anîbi nîhön gînîg göm, ‘Nan si nan naij gîpan gau nîjem arö gabin,’ a gab?” ö gîla.

⁵⁰ Anîg hageila u pen Jisas nîbi anîbu nîp haga, “Gasi ne ke u nöp nîj udmön, nan si nan naij gîpin rö Jisas nînjöm arö ganj, a gîmön auban rö, nan si nan naij gîpan gau nîjem arö gîpin. Ne ammön, God nîmagö ara adö u mîdaimön,” a ga. *

8

Nîbi rîmnap Jisas aip arla

¹ Pen hainö ñin anj anîb au, Jisas bi nîpe unbö mîgan lanj aip daun gau abe, ram rîñg aglö gau abe amöm, God nîbi bi nîpe udöm abad mîdeinab manö aij u, nîbi bi gau kalîp hag ña. ² Pen ñin anîbu, nîbi rîmnap kîjaki aiön pi halö mîdeila gau Jisas gö kamîj la, rîmnap nan ga gau gö kamîj la, nînjöm nîbi anîb gau rîmnap Jisas aip ajmîdal. Nîbi anîb gau hib kale me, ap Maria Magdala a gîmîdal. Kîjaki aiön pi unbö mudun jîj nîbi anîbu anj danj mîdöm hön arla. * ³ Nîbi ap Joana. Nugmul nîpe hib u Kuja. Nîpe kîj Herod ram nan nîpe gau abad mîdmîdöp. Nîbi ap Susana. Pen nîbi rîmnap halö iru rö aip ajmîdal. Nîbi anîb gau kale magöghalö mani kale ke udöm, nan magö rau dapöm, Jisas bi nîpe gau aip nan magö jîm ñöl nîj ajmîdal.

Gîñbî magö rö u, manö hod rîk haga (Mad 13:1-9; Mak 4:1-9)

⁴ Nîbi bi daun ke ke, yam ugan kub yöl gau nîbö gau nîbö Jisas nîp nînjîng aulö nînjöl gi, nîbi bi nöd aula gau kalîp manö ap hod rîköm haga,

⁵ “Bi ap, gîñbî magö rananj a göm, gîñbî magö u dam wög adîj gau yunab. Rîmnap wög adîj arep adan gau lugö, nîbi bi laña gi amil apîl gîlö, yaur gau pen ap nînjöm nînjnoböl. ⁶ Pen yîj rîmnap kabö adö mînjön pro pro mîdeinab gau lugöm, marep gînab u pen kabö mînjön au nîg nîg halö mîdageinab u me, böj nöp mîlep gînab. ⁷ Pen yîj rîmnap nagî gîhîkasi anj gau lugö, nagî anîbu hararo gî palu gö, ran aij gagnab. ⁸ Pen yîj rîmnap mînjön aij gau lugöm, ran aij göm, magö iru yabî nöp pîlnab. Añi añi magö ñin juöl unbö mamîd pîlnab,” a ga.

Jisas kalîp anîg hagöm haga, “Kale nîbi bi gasi rîmîd mîdaimîm gau, manö hagabin i rîmîd li nîj aij gîmîm,” a ga.

Jisas, gîñbî magö u manö hod rîk haga u, manö îl u haga

⁹ Jisas manö hod rîköm aiud anîbu hagö, bi nîpe gau nîp hag nînjöm hagla, “Manö hod rîkmön hagajan anîbu, manö îl u aigöl gö rö mîdöp?” ö gîla. ¹⁰ Hageila, Jisas kalîp haga, “God nîbi bi nîpe udöm abad mîdeinab manö pi göl mîdmîdöp u, God kalöp gasi ñö nînjim, pen nîbi bi rîmnap gau, yad kalîp manö hod rîkem nöp hagnö, ‘kale nînjöm nînjagöl,

manö magö apdi nînjöm manö îl nîj udagöl.’ * ”

¹¹ Pen manö hod rîkem nan yîj rö hagpin u, God Manö adö u hagpin. ¹² Yîj rîmnap

* 7:50: Luk 8:48; 18:42

* 8:2: Mad 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

* 8:10: Ais 6:9-10

lagnab wög adɨj arep adan adö au a gɨpin u, nɨbi bɨ gau God Manö u nɨjɨnaböl pen Seden gasɨ najj nɨjöm, kale God Manö u nɨj udlö, God kalɨp ud kamɨjɨj yunab u najj göp a göm, apöm God Manö gasɨ kalɨp anɨ dan mɨdöp u ju udö, haul gɨnaböl, a gem hagpin. ¹³ Pen yɨj rɨmnap lagnab kabö adö mɨnönj pro pro mɨdeinab gau a gɨpin u, nɨbi bɨ gau God Manö u nɨjöm, nɨnɨ löm, aij a gö nɨjöl gɨ, manö anɨbu nɨj udnaböl u pen nɨj ud pɨdönj gagnaböl rö, mɨjör rɨmnap auö haul göm arö gɨnaböl, a gem hagpin. ¹⁴ Pen yɨj rɨmnap lagnab nagɨ gɨɨkasɨ anɨ gau a gɨpin u, nɨbi bɨ gau God Manö u nɨjɨnaböl u pen hainö manö marö aka mani kub nan gau aka mɨn mɨn gep adö u nöp gasɨ nɨjöm, God Manö nɨj ud pɨdönj yabɨ göm, gɨ dam dam, nan magö aij pɨlnab, a gem hagpin,” a ga.

Hapö lau pi gagep

¹⁶ Jisas anɨg hagöm haga, “Nɨbi bɨ gau hapö lauöm rin cög mɨgan aka aban adö hanbal u mo gayɨk gau pi gagnaböl. Adö au gɨlanj rɨk lɨlö mailö gö, nɨbi bɨ gau ram raul mɨgan anɨbu apöm mailö anɨbu nɨjɨnaböl. *

¹⁷ “U rö nöp me, nan nɨhön nɨhön pi göl mɨdöp gau, magöñhalö waiö lɨnab; nan nɨhön nɨhön patu gɨ mɨdöp gau, magöñhalö ud mailö göp au lɨnab. *

¹⁸ “Anɨb u, manö hagabin u nɨj aij gɨmim. Nɨbi bɨ manö nɨjöm, nɨj udnaböl gau, manö aij rɨmnap halö nɨjɨnaböl; pen nɨbi bɨ manö nɨjöm nɨj udagnaböl gau, pro pro nɨjɨn a göm nɨjbal u halö böj nöp ur gɨnab. *

Jisas nɨme nɨmam bɨ gau

(Mad 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ Pen nɨn anɨbu nöp, Jisas nɨme aip, nɨmam hain nɨpe gau aip Jisas nɨp nɨjɨnɨg aula. Apöm nɨjla, ram raul mɨgan anɨ yan Jisas nɨbi bɨ sɨsɨ göl mɨdeila nɨjöm höj yan mɨdeila. ²⁰ Anɨg gɨlö, nɨbi bɨ ap ram raul mɨdeila gau nɨjöm, Jisas nɨp hagla, “Name namam ne gau nöp nɨjɨnɨg ap mɨdpal höj yan,” a gɨla.

²¹ Haglö, Jisas kalɨp haga, “Nɨbi bɨ an an God Manö u nɨjöm hain gɨpal gau me, ami yad, mam yad mɨdpal,” a ga.

Jisas hagö, yɨgön kub udea u ur ga

(Mad 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Pen nɨn ap, Jisas bɨ nɨpe gau kalɨp hagöm haga, “Nɨg Wanö Galili juun böj lödanj arun,” a göm, nɨg magɨb udöm arla.

²³ Pen anɨ gau arlö nɨjöl gɨ, Jisas nɨpe hon han ara. Hon haneia magö u, yɨgön asad kub yabɨ ap nɨg anɨbu udöm, nɨg ral nɨg magɨb mɨgan u auö, umöl rö nöp la.

²⁴ Anɨg gö, bɨ nɨpe gau apöm, Jisas nɨp anɨ gɨlö uraka hagla, “Bɨ Kub! Hon magöñhalö umnɨg gabun!” a gɨla.

Hageila, Jisas yɨgön udaia u abe, nɨg ral auaiia u abe hag gö, magö anɨbu nöp yɨgön u ur göm, nɨg u haluöm, nöd mɨdeia rö mɨdeia. ²⁵ Pen Jisas bɨ nɨpe gau kalɨp haga, “Kale ai gɨmim yɨp nɨj udagpin?” ö ga.

Hageia, kale pɨnɨj göm aiö waiö göm, kale ke hag nɨj hag nɨj göm hagla, “Bɨ anɨbi bɨ an? Nɨpe hagö, yɨgön abe, nɨg kub abe manö nɨpe hagöp rö nöp göp,” a gɨla.

Bɨ kijaki aiön pi halö u, Jisas gö, kamɨj la

(Mad 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ Nɨg magɨb udöm, amöm Nɨg Wanö Galili anɨ u am am, ram mɨnönj Gerasa nɨbi bɨ mɨdmɨdal böj lödanj arla. ²⁷ Pen Jisas nɨg magɨb u arö gɨ, nɨg wanö gof au kabö kulup adö au ma abö gö nɨjöl gɨ, magö anɨbu nöp, kijaki aiön pi aban al mɨdeila bɨ ap, daun anɨbu nɨbö apöm, Jisas nɨp nable paka. Bɨ anɨbu nɨpe magö nöp mɨdöm, ram yabɨ raul mɨgan u hanagmɨdöp; wip rɨgöl gɨmɨdal kabö mɨgan gau nöp han ajmɨdöp.

²⁸⁻²⁹ Bɨ nɨpe abad mɨdep gau, sen udöm nɨmagö ma nɨpe gau adɨk lɨ pɨdönj gɨmɨdal u pen kijaki nan gau apöm klö gɨlö, sen lɨmɨdal anɨb gau pak gɨ dö gö, ram mɨnönj nöp anɨ gau pör pör armɨdöp. Pen bɨ anɨbu, Jisas nɨp nɨjöm aiö göm, apöm ma ɨl au lug paka. Jisas kijaki aiön pi nɨp abanɨ alla anɨb gau kalɨp haga, “Bɨ anɨbi nɨp arö gɨmim höj arim!” a ga. Jisas anɨg hagö, kijaki aiön pi nɨp abanɨ alla bɨ u, kakö göm, manö kub hagöm haga, “Ne Jisas, God Bɨ Kub adö i gɨlanj mɨdöp Nɨ nɨpe u, yɨp nɨhön gɨnɨg gabön? Yɨp ilön kub nɨgöm!” a ga.

³⁰ Hageia, Jisas haga, “Hib ne u hag!” a ga. Jisas hageia, nɨpe pen haga, “Hib yad u Iru Nöp,” a ga. Kijaki aiön pi nan gau iru yabɨ nöp nɨp yuö hiɨköm mɨdeila rö u me, anɨg haga. ³¹ Pen kijaki aiön pi gau Jisas nɨp neb neb göm hagla, “Hanɨp hagmön, mab ke yan utöm mɨgan mauɨnɨ juaga u yuagmön!” a gɨla.

³² Anɨg hagöm, kaj iru yabɨ nöp amɨl geila yöp ba anɨb gau nɨjöm, Jisas nɨp neb neb göm hagla, “Ne hanɨp hagö, am kaj mɨdpal gɨdanj kalɨp yuö hiɨkun,” a gɨlö, Jisas yau a ga. ³³ Jisas yau a gö, kijaki aiön pi nan gau, bɨ u nɨp arö göm, am kaj anɨb gau kalɨp yuö hiɨklö, kaj gau pɨg ju sɨr ba yan amöm, gɨ dam nɨg wanö anɨ yan paköm, nɨg nɨjöm magöñhalö um hakla.

* 8:16: Mad 5:15; Luk 11:33

* 8:17: Mad 10:26; Luk 12:2

* 8:18: Mad 25:29; Luk 19:26

³⁴ Pen bî kaj mukmidal gau, ga anîbu nînjöm, gî dö gî am nîbi bî daun mideila gau kalîp hag nîöm, am nîbi bî ram mînjön daun söl au mideila gau kalîp hag nîöm, gîla. ³⁵ Hag nîlô, nan anîbu nîhön gö hagaböl a göm, apôm anîja, bî kîjaki yuö hiîkôm mîdmîdöp u, kamîj lö, walîj yimôm, Jisas ma il söl au asîk mideia. Kale anîbu nînjöm anînin gö pîñîj gîla. ³⁶ Pen nîbi bî nîj mîdlö nîjöl gî, Jisas kîjaki hag hön yua, nîbi bî gau, nîbi bî hain aula gau kalîp, anîg anîg göp, a göm, hag nîla. ³⁷ Pen Gerasa nîbi bî magöñhalö anînin gö pîñîj göm, Jisas nîp, ne ado gî aru a gîlô, nîg magîb udöm hada. ³⁸ Jisas arîk arnîg geia nînjöm, nîpe gö kîjaki aiön pi hön arla bî anîbu, nîp manö neb neb hagöm haga, “Yad ne aip arul,” a ga. ³⁹ Anîg hageia, Jisas nîp pen haga, “Wasö. God nöp nan aij yabîl nîhön nîhön göp u, ne ram ne ammön nîbi bî ne gau kalîp hag nîmön,” a ga.

Anîb u, nîpe daun nîpe ado gî amôm, nîbi bî gau kalîp magöñhalö, Jisas yîp anîg anîg göp a göm, hag nîa.

Pai ap uma Jisas gö uraka; nîbi ap Jisas nîp ud nîjô kamîj la

(Mad 9:18-26; Mak 5:22-43)

⁴⁰ Pen nîbi bî Jisas auab a göm, abad mideila gau, Jisas nîg magîb udöm amjakö, aij yabîl auabön e gîla. ⁴¹⁻⁴² Pen bî kub Juda magum gep ram abad mîdmîdöp bî ap hib nîpe Jairas. Pai nîpe añî yabîl mî in la mîgan laj u umnîg gö, Jairas nîpe apôm, Jisas mideia söl au kugom yimôm haga, “Ram yad arul. Pai yad añî u umnîg gab,” a ga. Hageia, Jisas nînjîg arö nîjöl gî, nîbi bî iru yabîl nöp apôm, nîp böñ böñ çiro çiro nîl gî arla. ⁴³ Pen nîbi ap pör pör nîpe nîbi adan armîdöp mî unbö mîgan laj la. Nîbi anîbu, wös wameb bî gau yîp gîlô, yîp kamîj laj a göm, kalîp mani nîmîdöp u pen nîp gîlô mîlep gînim rö laga. ⁴⁴ Nîpe Jisas araija jöl adö lau apôm, walîj mîlô kub la u ud nîjô nîjöl gî, magö anîbu nöp nîp mîlep ga. ⁴⁵ Pen Jisas kalîp haga, “Yîp bî an ud nîjôb?” ö ga.

Hageia, nîbi bî gau hagla, “Hon ud nînjagun,” a gîla. Pen Pida haga, “Bî Kub, nîbi bî iru nöp gai i apôm, nöp çiro çiro nîaböl,” a ga.

⁴⁶ Hageia, Jisas haga, “Nîbi bî ap yîp ud nînjöb. Pîdön yad u aröp nîjem hagabin,” a ga. ⁴⁷ Pen nîbi Jisas ud nînja anîbu, nîpe pi gînim rö laga u nînjöm, gîl gîl göl gî, Jisas mideia söl au ap kugom yîma. Nîbi bî anîb gau nîj mideila aj gau, Jisas nîp hagöm, nîpe nan gö, Jisas ud nîjô, magö anîbu nöp kamîj löp aiud u magöñhalö waiö haga. ⁴⁸ Hageia, Jisas nîp haga, “Pai yad. Ne yîp ud nînjön kamîj laj a gîmön

nîj udpan u, yîp ud nîjô kamîj löp me u. Manö mîdagöp. Ne ammön, God nîmagö ara adö u mîdaimön,” a ga. *

⁴⁹ Jisas anîg hagö nîjöl gî, bî Jairas nîp wög gîmîdöp bî ap apôm, Jairas nîp haga, “Pai ne böñ nöp umöb; hag nîeb bî nîp hagö ma ilön auagnîm; ado gî arnîm,” a ga.

⁵⁰ Hagö, Jisas manö anîbu nînjöm, Jairas nîp haga, “Pai yad u umöb a gîmön, gasî u nînjagmön. Nîj udeinabön u, nîp kamîj lî nab,” a ga.

⁵¹ Anîg hagöm, Jairas ram nîpe u amjaköm, nîbi bî gau kalîp magöñhalö hag hön au yaj löm, pai nîme nap mîhau, Pida u, Jon u, Jems u kalîp u+ göm, pai u nîp nînjîg ram raul mîgan yaj arla. ⁵² Pen nîbi bî, pai anîbu umöb a göm mîtönj gî mideila gau, Jisas kalîp haga, “Kale mîtönj gagim. Pai u umagöp; yîharîj hon hanab,” a ga.

⁵³ Jisas anîg hageia, nîbi bî gau, pai anîbu böñ nöp umöb u nînjöm, nîp mîhol gîla. ⁵⁴ Pen Jisas pai u nîmagö kîd nîpe u udöm haga, “Pai yad, urak!” a ga. ⁵⁵ Anîg hagö, ana nîpe u ap kuöyøj kuöbö gö uraka. Uraka, Jisas haga, “Nan rîmnap nîbe nîjanj,” a ga. ⁵⁶ Pai nîme nap kale aiö waiö gîlô. Pen Jisas kalîp ber mîhau haga, “Nîmîl bî rîmnap kalîp manö anîbu hag nîgmil, wasöl!” a ga.

9

Jisas bî nîpe unbö mîgan laj gau hag ke ke yua

(Mad 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹⁻² Jisas bî nîpe unbö mîgan laj kalîp hagö aueila haga, “Yad kalöp bî yad, klö yad ke nîem, yunîg gabin. Anîb u, kale gau ammim, kîjaki aiön pi nîbi bî yuö hiîkôm mîdpal gau hagpe hön aröl; nîbi bî nan göp gau gîpe kamîj lînim; nîbi bî mîña göp gau gîpe hir gînim; God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö aij u hag nîbe nînjöl. ³ Pen arnîg gîmim, wab ab adîj, wadî, nan nîjeb, mani, walîj, nan gau halö ud aragmim; yîharîj armim. ⁴ Daun ap ammim ram ap amjakmim, kalöp hag udaiöl, kalîp aip han mîdmim, daun anîbu arîk arun a gînabim u, magö u nöp arîk armim. ⁵ Pen ram mînjön mîgan ap arbe, kalöp hag udagaiöl, daun anîbu arîk arun a gînabim u, kalîp haggim, ‘Manö aij u dauajun udagpim rö, mînjön nabön kalöp i auajun, nan acîp acîp ma hanîp udöp u îk gî yuun arabun,’ a gîmim, îk gî yumim armim. Anîg gînabim, kale gî naij gîpal u nîjnaböl,” a ga. *

⁶ Anîg hagö, kale ram rîjîg aglô magöñhalö gau gau am am manö aij u hag nîl gî, nîbi bî mîña ga gau gîlô kamîj la.

* 8:48: Luk 7:50 * 9:5: Luk 10:4-11

*Herod gasi iru niŋa**(Mad 13:1-2; Mak 6:14-16)*

⁷ Pen nɪbi bɪ gau, Jisas nɪhɔn nɪhɔn ga manɔ u hag amɪl apɪl gɪlɔ nɪŋɔl gɪ, gapman bɪ kub Herod nɪŋɔm, gasi iru yabɪ niŋa. Nɪbi bɪ rɪmnap hagla, "Jon bɪ nɪŋ pak ņeb uŋam rɪb gɪ dɔ gɪla uma u, kauyan urakɔp," a gɪla. * ⁸ Rɪmnap hagla, "Bɪ nɔd nɪbɔ God manɔ hagep bɪ u Ilaija nɪpe auɔp," a gɪla. Rɪmnap hagla, "Bɪ hadame dagol gau God manɔ hag nɪmɪdɔp bɪ ap kauyan kamɪŋ lɔm auɔp," a gɪla. ⁹ Anɪg haglɔ, bɪ kub Herod haga, "Jon nɪp uŋam rɪb gɪ dɔ gɪnɔ hadɔ uma rɔ, bɪ anɪbu bɪ an ap mɪdɔ nɪŋɔl gɪ hagabɔl u am nɪŋnam," a gɔm, gasi u niŋa. *

*Jisas nɪbi bɪ iru nɔp nan nɪŋeb nɔ nɪŋla**(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-12)*

¹⁰ Pen Jisas bɪ nɪpe unbɔ mɪgan laŋ ado gɪ apɔm, ram mɪnɔŋ gau ajɔm nan nɪhɔn nɪhɔn gɪla manɔ u, Jisas nɪp hag nɪla. Hag nɪlɔ, am ram mɪnɔŋ mɪgan ap ke am mɪdaiun a gɔm, Jisas kalɪp uɪ gɔm Bedsaida daun u arla. ¹¹ Pen adan aŋ gau arlɔ nɪŋɔl gɪ, nɪbi bɪ rɪmnap hagla, "Jisas bɪ nɪpe gau aip apɔm padiabɔl," a gɪla. Anɪg haglɔ, nɪbi bɪ iru nɔp nɪp nɪŋnɪg hain gɪla. Aueila, nɪpe aij auabim e gɔm, God nɪbi bɪ udɔm abad mɪdeinab manɔ u kalɪp hag nɪl gɪ, nɪbi bɪ nan ga gau gɔ kamɪŋ la.

¹² Pen dugo sɪdɔ wad arnɪg geia magɔ u, bɪ nɪpe unbɔ mɪgan laŋ apɔm, Jisas nɪp hagla, "Ram mɪnɔŋ gai i, nɪbi bɪ mɪdagpal, ram mɪnɔŋ nɔp aŋ au mɪdpun rɔ u, nɪbi bɪ gai i kalɪp hag yuɔ, ram nɪbi bɪ mɪdpal gau ke ke amɔm, nan nɪŋeb kale gau ke uhai nɪŋɔm, haneb mɪgan gau uhai nɪŋlaŋ," a gɪla.

¹³ Anɪg hageila, Jisas pen haga, "Kale ke nan magɔ kalɪp nɪmɪm," a ga.

Hageia, kale hagla, "Hon nan nɪŋeb iru mɪdagɔp. Yɪharɪŋ bred magɔ unbɔ mamɪd u mɪdɔm, kabsaɪ mɪhɔp mɪdɔp. Ne nɪhɔn gasi nɪŋban? Nɪbi bɪ gai i iru nɔp mɪdpal u, hon am nan nɪŋeb kalɪp rɪmnap rau dapun aka?" gɪla. ¹⁴ Nɪn anɪbu, nɪbi bɪ apɔm magum gɪla gau, nɪbi nɪ pai gau wasɔ, bɪ gau nɔp me wɔ ralla paip dausan (5000) rɔ ara.

Pen Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp haga, "Nɪbi bɪ iru nɔp ap mɪdpal gai i hagpe, nɪbi bɪ unbɔ nɪŋjuɔl mɪhɔp ado gɪ da unbɔ sɪduŋ laŋ (50) ugan ke ke asɪklaŋ," a ga.

¹⁵ Hageia, bɪ nɪpe gau nɪpe haga rɔ nɔp gɪlɔ, nɪbi bɪ gau magɔŋhalɔ au asɪkla. ¹⁶ Nɪpe bred magɔ unbɔ mamɪd u udɔm, kabsaɪ mɪhau halɔ udɔm, gɪlaŋ gɪ kumi kabɔ adɔ laŋ au nɪŋɔm, God nɪp aij a gɔm,

nan nɪŋeb anɪbu ud jɔ gɔm, bɪ nɪpe gau kalɪp nɔ, kale pen udɔm, nɪbi bɪ gau kalɪp nɪme lɪ nɪla. ¹⁷ Nɪila, kale magɔŋhalɔ nɪŋ damɔm, nɪŋ hakɔl rɔ lagɔ, nabɔŋ nabɔŋ pali pali gɪla gau, bɪ nɪpe gau ud wadɪ unbɔ mɪgan laŋ yaglɔ ajman raua.

*Pida haga, "Ne Kraiss u," a ga**(Mad 16:13-19; Mak 8:27-29)*

¹⁸ Pen nɪn ap, Jisas am ke halɔ God nɪp sabe gɔl gɪ mɪdɔm, bɪ nɪpe gau kalɪp hag nɪŋɔm haga, "Nɪbi bɪ gau yɪp bɪ an a gɪ gasi nɪŋbal?" ɔ ga.

¹⁹ Hageia haga, "Nɪbi bɪ rɪmnap nɔp Jon bɪ nɪŋ pak ņeb u a gɪ gasi nɪŋbal; rɪmnap nɔp bɪ nɔd nɪbɔ God manɔ hagep bɪ u Ilaija a gɪ gasi nɪŋbal; rɪmnap nɔp bɪ hadame dagol gau God manɔ hag nɪmɪdɔp bɪ ap kauyan kamɪŋ lɔm auɔp a gɪ gasi nɪŋbal," a gɪla. *

²⁰ Hageila, Jisas kalɪp pen hag niŋa, "Pen kale ke yɪp bɪ an a gɪmɪm, gasi nɪŋbim?" ɔ ga.

Hageia, Pida pen haga, "Ne God Kraiss nɪpe u," a ga. *

²¹ Anɪg hageia, Jisas kalɪp haga, "Manɔ anɪbu nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hag nɪgamm, wasɔ yabɪ!" a ga.

Jisas haga, "Umem kauyan uraknabin," a ga

²² Jisas anɪg hagɔm, manɔ ap hagɔm haga, "Bɪ Nɪ nɪpe nɪp ilɔn kub yabɪ nɪnabɔl. Bɪ manɔ ud asɪkep gau, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau, bɪ lo manɔ hag ņeb bɪ gau, nɪp nɪŋlɔ mulu lugɔ al pak lɪlɔ, umnab u pen nɪn mɪhɔp mɪdɔm ruɔ nɪn mɪhau nɪgan u kauyan uraknab," a ga. *

²³ Pen Jisas bɪ nɪpe gau abe, nɪbi bɪ mɪdeila gau abe, kalɪp magɔŋhalɔ hagɔm haga, "Nɪbi bɪ yɪp hain gun a gɔm, gasi nɪŋeinabɔl gau, nan mɪnɔŋ nabɔŋ ado il i gasi kub nɪŋbal u arɔ gɔm, haɪ romanɪ kale ke gasi kub nɪŋbal u arɔ gɔm, nɪn aɪn aɪn mab kros ud kag gɔm yɪp hain gɔl. *

²⁴ Nɪbi bɪ an, haɪ romanɪ, kamɪŋ mɪdep magɔ hon ke gasi nɪŋun mɪd aij gɪnabun a gɔm, gasi nɪŋnabɔl gau, bɔŋ nɔp ap lug paknabɔl. Pen nɪbi bɪ an, Jisas nɪp nɪŋ udun, haɪ romanɪ, kamɪŋ mɪdep magɔ hon nɪhɔn nɪhɔn gɪnab u manɔ mɪdagɔp a gɔm, gasi nɪŋnabɔl gau, kamɪŋ mɪdep magɔ u udnabɔl. * ²⁵ Nɪbi bɪ nan mɪnɔŋ nabɔŋ adɔ il i udun a gɔm, gɪlɔ arnab gau, nan aij aij gau udɔm, mɪnɔŋ nabɔŋ adɔ il i mɪd aij gɪnabɔl, pen hainɔ umɔm mɪnɔŋ nabɔŋ adɔ il i arɔ gɔm, God aip pɔr pɔr

* 9:7: Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 * 9:9: Luk 23:8 * 9:19: Luk 9:7-8 * 9:20: Jon 6:68-69 * 9:22:

Luk 9:44; 18:32-33 * 9:23: Mad 10:38; Luk 14:27 * 9:24: Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25

mīdaiöl rö lagnab. ²⁶ Nībi bī an yīp nable gö, yad Jisas nīp nīnḡapin, a gōm, manō yad nīn udagnab u, hainō Bapi hol apīl mailō aij ke u udem, ejol ut mailō aij halō gau aip aunabin nīn u, bī anību nīp nable gö, nīnḡapin a gīnabin. ^{*} ²⁷ Pen kalöp nīnḡo yabīl hagabin, nībi bī mīnī mīdpim gai i rīmnap umagnabim; kamīn nōp mīdmim, God nībi bī udōm abad mīdeinab nīn u nīnḡabim,” a ga.

Jisas hañ romanḡ nīpe u ke yabīl la

²⁸ Jisas anīg hagōm, nīn unbō raleb jīn rö mīdōm, Jon, Jems, Pida kalīp ut gōm, God nīp sabe gīnīg gōm yōp dum anīb au ara. ²⁹ Amōm, God sabe gī mīdō nīnḡol gī, mulu adīn nīpe ke yabīl lōm, wañj nīpe rud yabīl lōm, mailō unbō ke yabīl ga nīnḡa. ³⁰⁻³¹ Anīg gō nīnḡol gī, bī hadame nōp umlō, Mosīs aip, Ilaija aip, God mailō aij unbō ke magō u udmīl apīl, Jisas Jerusalem amōm umōm wōg nīpe gī haknīg geia manō u hag mīdeila. ^{*} ³² Pen Pida, Jems, Jon kalīp yam hon auō, amgō ju ju gōl gī mīdeila, pen mīdō kale amgō nīl nīnḡōm, Jisas mailō aij nīpe u abe, bī anīb mīhau Jisas aip urak mīdailō gau abe, nīnḡa. ^{*} ³³ Bī anīb mīhau arnīg gīlō nīnḡol gī, Pida gasī nīn aij gōm wasō, Jisas nīp haga, “Bī Kub, hon auī mīdpun u, aij yabīl mīdpun. Ne hanīp yau a gō, ram bada yīharīn mīhau nīgan, nōp ap, Mosīs nīp ap, Ilaija nīp ap gun,” a ga.

³⁴ Anīg hagō nīnḡol gī, magō anību nōp, kumi rud kub ap apōm kalīp magōnḡhalō ralu nō pīñīn gīla. ³⁵ Pen manō ap kumi anḡ au nībō apōm haga, “Bī i Nī yad; yad nīp hag līnō. Kale manō nīpe hagnīm rö nīnḡim,” a ga. ^{*}

³⁶ Manō hag pīs gō, magō anību nōp nīnḡa, bī anīb mīhau mīdagailō; Jisas nōp mīdeia. Pen dum ilō laj mīdōm, nan ga u nīnḡeila u, nīn anḡ anīb au nībi bī rīmnap kalīp hag nīnḡa.

Nī pro kījaki abanḡ ala ap Jisas gō, kamīnḡ la

(Mad 17:14-21; Mak 9:14-29)

³⁷ Pen ruō, dum ilō laj anību arō gōm, adan au gīyan ap luglō nīnḡol gī, nībi bī iru nōp ap kalīp nable pakla. ³⁸ Bī ap nībi bī anḡ anību wīñ kub alōm haga, “Manō hag nēb bī. Nī yad añī i, ne mōg nīnḡmōn a gem dauabin. ³⁹ Kījaki aiōn pi pōr nīp abanḡ al mīdōm nīp gö, wīñ kub yabīl alōm gī dam pakōm, kīñu habkōb gaḡ goḡ apōm, um dam anḡ lōl gī auōp. Nīp anīg gōm, pōr pōr nōp gō me, nīpe ilōn nīpe uad ulōl gīmīdōp. ⁴⁰ Bī ne gau kalīp, kījaki mīdōp anību hag

yuim, a gīpin u pen kale hag yu wasō nīnḡōm arō gīpal,” a ga. ⁴¹ Anīg hageia, Jisas haga, “Nībi bī mīnī mīdpim mīnōnḡ nabōnḡ i i, nīn mai manō nīnḡ udnabimḡ Yad hadame nōp mīnḡōr kale ud ajpin; pen hainō nīn aige gem mīnḡōr kale ud arnam?” ō ga. Anīg hagōm, bī anību nīp haga, “Nī ne anību sōl auī dau,” a ga. ⁴² Jisas anīg hageia, nī anību dap auō nīnḡol gī, kījaki aiōn pi nī u nīp klō yabīl gōm, pa jō gī yuō gī dam pīḡab paka. Jisas pen kījaki aiōn pi u nīp hag gö, ke arō nīnḡol gī, nī anību kamīnḡ lō, Jisas dam nap nīp nīa. ⁴³ Nībi bī ap mīdeila gau, God klō nīpe unbō ke anību nīnḡōm, nīaul udla.

*Jisas, “Yīp mumug gīnabōl,” a ga
(Mad 17:22-23; Mak 9:30-32)*

Jisas nan nīhōn nīhōn ga u gasī nīnḡōm, kale nīaul udōm nīnḡmīdlō nīnḡol gī, Jisas bī nīpe gau kalīp haga, ⁴⁴ “Manō hagnīg gabin anībi, kale rīmīd lī nīn aij yabīl gīmim mīdaimim. Sōl mīdōp, Bī Nī nīpe nīp mumug nīnḡōm, bī rīmnap kalīp nīnabōl,” a ga. ^{*} ⁴⁵ Pen manō haga anību, kale rīk nīnḡol rö laga. Pen pīñīnḡ gōm Jisas nīp hag nīnḡagla. ^{*}

*An nībi bī kub mīdeinabōl?
(Mad 18:1-5; Mak 9:33-37)*

⁴⁶ Jisas bī nīpe anīb gau kale ke hag amīl apīl gōm, bī ap haga, “Yad bī kub mīdeinam,” a ga. Pen bī ap pen haga, “Ne wasō, yad bī kub mīdeinam,” a ga. ^{*} ⁴⁷ Jisas bī nīpe gau gasī nīnḡa anību ke nīnḡōm, nī pro ap dap nīpe mīdeia ba au lōm haga, ⁴⁸ “Nībi bī an yīp gasī nīnḡōm, nī pai pro inbō rö udnab u, yīp abe udnab. Pen nībi bī an yīp udnab u, Bī yīp yuō aunō nīp abe udnab. Pen bī an anḡ kale au bī yīharīnḡ yabīl rö mīdōp, bī anību nōp nīpe bī kub yabīl,” a ga. ^{*}

⁴⁹ Jisas anīg hageia, Jon haga, “Bī Kub, hon nīnḡun, bī ap hib ne hagōm, kījaki aiōn pi nan gau hag yua. Pen bī anību hon aip ajagpun rö, ‘Ne anīg gagmōn,’ a gīno,” a ga.

⁵⁰ Hageia, Jisas haga, “Nīhōn gīnīg nīp anīg hag gīpenḡ Nībi bī kalōp nīnḡol mulu lugagnab gau, bī nīnḡeb hon a gīmim nīnḡimim,” a ga. ^{*}

Sameria kai Jisas nīp udagla

⁵¹ Pen Nap nīpe Jisas nīp dam ram mīnōnḡ nīpe kumi kabō adō laj ud arep nīn u sōl ga nīnḡōm Jisas, Jerusalem arnam a gōm, gasī klō gī nīnḡōm me ara. ⁵² Nīpe bī nīpe rīmnap nōd hag yua. Kale amōm nan nīp gī jīn gīnīg, ram mīnōnḡ Sameria anḡ au ram rīhīg aḡlō ap arla. ⁵³ Pen Sameria nībi bī ram rīhīg aḡlō anību hanmīdal gau, Jisas

* 9:26: Mad 10:33; Luk 12:9 * 9:30-31: Luk 9:22 * 9:32: 2Pi 1:16-18 * 9:35: Luk 3:22 * 9:44: Luk 9:22 * 9:45: Luk 18:34 * 9:46: Luk 22:24 * 9:48: Mad 10:40 * 9:50: Mad 12:30; Luk 11:23

Jerusalem arnig geia manö u nñjom, nip hag wihai udagla. ⁵⁴ Anig gailö, Jisas bi nipe Jems aip Jon aip nñjmil, Jisas nip haglö, "Bì Kub, kumi kabö adö laj nñbö mab mñtan haglo, apöm nñbi bi anig gipal gau kalip innim aka?" gñlö. *

⁵⁵ Anig hagailö, Jisas ado göm kalip mñhön nñjom, anig gagnabun a göm, kalip mñhön hag ga. ⁵⁶ Nñbi bi anib gau Jisas nip udagnaböl u nñjom, ram rñig aglö anibu arö göm, ram rñig aglö ke nñbö ap arla.

Bì ap Jisas nip haga, "Yad ne aip ajeinabul," a ga (Mad 8:19-22)

⁵⁷ Pen adan an gau arlö nñjöl gi, bi ap apöm, Jisas nip haga, "Ram mñnön gai gai arnabön gau, yad aip ajeinabul," a ga.

⁵⁸ Anig hageia, Jisas nip haga, "Yad aip uñham ajeinabön. Kain hapeb gau ram haneb kale mñnön migan gau midöp; yaur gau rin kale u ke midöp; pen Bì Nñ nipe, ka haneb nipe ap midagöp," a ga.

⁵⁹ Pen Jisas bi ap nip haga, "Ne yad aip ajaiul," a ga. Anig hageia, bi anibu pen pe haga, "Bì Kub, yip yau a gö, yad am bap yad rigöl gem aunam," a ga.

⁶⁰ Hageia, Jisas nip pen haga, "Nñbi bi yip nñj udagpal rñmnap umaiöl, nñbi bi yip nñjagpal rñmnap dam rigöl göl. Ne pen ammön, God nñbi bi udöm abad mñdeinab manö u hag ño aran," a ga.

⁶¹ Pen bi ap haga, "Yad ne aip ajeinabul u pen yip yau a gö, am ami bapi, añ mam yad gau kalip manö hag ñi aij gem, ñimagö pakem, aunam," a ga. *

⁶² Hageia, Jisas pen haga, "Nñbi bi an wög adñ il göm, gasi iru nñjom, nab au arö gñab gau, God nñbi bi udöm abad mñdeinab manö aij u hag ñeb bi wög u gñnäm rö lagöp," a ga.

10

Jisas bi nipe iru nöp hag yuö am ram mñnön ke ke arla

¹ Hainö Jisas bi nipe nñnjuöl mñhau nigan ado gi da migan laj (72) udöm, kalip baluöm mñhau ke, mñhau ke, ram mñnön gau ke ke yunig göm haga, "Kale nöd ammim, manö yad u hag ñibe, yad hainö nñabin," a ga. ² Pen kalip manö ap haga, "Nan wög kub yabñ midöp u pen nñbi bi nan magö ral daupep gau iru midagpal. Anib u, Bì Kub wög adñ nap nñbö u nip hag nñjbe, nñbi bi nan magö ral daupep rñmnap halö hagö, am ral dauöl. *

³ Kale arim! Pen kalöp kaj sipsip pi rö

kain hapeb midpal anj au hag yuabin. *

⁴ Kale mani rin, wadi, ma rñip gau halö ud aragmim. Nñbi bi rñmnap aip adan anj au manö hag mñlö midagaimim. ⁵ Pen ram ap amjakmim, ram raul migan amöl gi, kalip manö aij hag nñmim hagnim, 'God kalöp abad mñdeian,' a gñmim. ⁶ Anig hageinabim, nñbi bi God manö hain aij nipe udep rö ap mñdeinab u, manö hain kale anibu udnab. Wasö u, manö hain hagnabim u kalöp ke ado gi aunab. ⁷ Pen ram anibu nöp mñdaimim, nan magö dap ññaböl u nñjöl gi midaimim. Bi wög gipal gau pen haji udnab. Anibu rö, kalip manö aij u hag ññabim rö, kale pen nan magö dap ññaböl. Pen kale ram ram gagnim. *

⁸ Pen daun ap araimim, kalöp hag wihai udöm, nan magö ññaböl u, hañowato ññjmmim. ⁹ Ram mñnön anibu, nñbi bi nan gñnäm gau kalip gñpe, kamñj lññm. Nñbi bi gau magöñhalö kalip hag aij gñmim hagnim, 'God nñbi bi udöm abad mñdeinab u, ma il kalöp u auöp,' a gñmim. ¹⁰ Pen daun ap araimim, kalöp hag wihai udagaiöl, adan anj au ammim hagnim, ¹¹ 'Ram mñnön kalöp i auajun u, hañpñ acip acip ma hon udöp gau kale ke ñk gi yu arabun. Pen nñj aij gim! God nñbi bi udöm abad mñdeinab u, ma il kalöp u auöp,' a gñmim. ¹² Yad kalöp hagabin, hainö manö kub nñjñaböl ññn u, daun kub Sodom nñbi bi nan si nan naj nöp gñlö gñlö in habik ññj ara u, manö kub nñjom ilön pro rö udnaböl; pen nñbi bi manö kale am hagpe udagnaböl gau, manö kub nñjom ilön kub yabñ udnaböl. *

Pen ilön kub udnaböl

¹³ "Korasin nñbi bi gau abe, Bedsaida nñbi bi gau abe, nan gagep rö u gñö, nñjmm arö gñpim rö, ilön kub yabñ udnabim. Pen daun kub mñhöp Daia Saidon nñbi bi gau kalip, nan gagep anibu rö rñmnap gñnö nñjblap u, kale wañj gi dö gi lugöp rñmnap yimöm asiköm, run he ud yuöl gi ud yuöl gi midöm, nan naj gñmidal anibu arö gñblap. ¹⁴ Manö kub nñjñaböl ññn u, Daia Saidon nñbi bi gau ilön pro rö udnaböl; pen kale Korasin nñbi bi gau abe, kale Bedsaida nñbi bi gau abe ilön kub yabñ udnabim. ¹⁵ Pen ññn anibu, kale Kapaneam nñbi bi gau u rö nöp, kumi kabö adö laj au aragnabim; böñ nöp uñm migan kub yan arnabim," a ga.

¹⁶ Jisas bi nipe gau kalip haga, "Nñbi bi manö kale udnaböl gau, manö kalöp nöp wasö, manö yad u rö nöp udnaböl. Pen kalöp udagnaböl gau, kalöp nöp wasö, yip u rö nöp udagnaböl. Pen yip udagnaböl gau,

* 9:54: 2Ki 1:9-16 * 9:61: 1Ki 19:20 * 10:1: Mak 6:7 * 10:2: Mad 9:37-38; Jon 4:35 * 10:3: Mad 10:16
* 10:4: Mad 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 * 10:7: 1Ko 9:6-14; 1Di 5:18 * 10:8: 1Ko 10:27 * 10:11: Ap 13:51; 18:6 * 10:12: Jen 19:24-25; Mad 10:15; 11:24 * 10:16: Mad 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23

yip nöp wasö, Bî yip hag yuö aunö u nîp u rö nöp udagnaböl,” a ga. *

Bî nîpe hag yua gau ado gi aula

¹⁷ Pen hainö bî nîpe ññjuöl mîhau nîgan ado gi da mîgan laŋ (72) anîb gau, ram mînönj gau aj arö göm apöm, aij a göl gi Jisas nîp hagla, “Bî Kub! Kîjaki aiön pi nîbi bî aban albal gau, hib ne hagun, ‘Jisas mîdöp rö arim!’ a giño, haggun rö nîjöm arbal,” a giła.

¹⁸ Hageila, Jisas kalîp haga, “Yad nîj mîdnö nîjöl gi, kîjaki aiön pi nap kale Seden, añim añim rö udöm kumi kabö adö laŋ nîbö ap lug paka. * ¹⁹ Kalöp hag lîbin u me, re hainjo sara, gaiwadö, hauat, nan hapeb anîb gau abe, Bî Kołmał klö nîpe u abe, kalöp gi naji göl rö lagöp. * ²⁰ Pen kîjaki aiön pi nan gau haggun rö nîjöm höj arbal a gi mim, mîñ mîñ gagmim; God nîpe hib hon kumi kabö adö laŋ au kalî klîñ rîköp, a gi mim, mîñ mîñ gi mim,” a ga. *

*Jisas Nap God nîp aij a ga
(Mad 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Magö anîbu, Ana Uŋ u Jisas nîp ajman rau mîdö nîjöl gi, nîpe mîñ mîñ göl gi, Nap nîpe nîp haga, “Bapi, ne Bî Kub kumi kabö adö laŋ abe, mînönj naböj iŋ i abe abad mîdpan u, gasî ne ke nîjö aij göp adö u nöp gi pan. Hon nîbi bî kub gasî nîj kîd hiŋkun ke nîj bun, a gi pal gau, kalîp manö aij iŋ u yamagpan pen ñî pai pro gau, ne kalîp gasî aij ñö, manö aij iŋ u nîj bal u me, nöp aij a gabin,” a ga.

²² Jisas anîg hagöm haga, “Nîbi bî rîmnap yad bî aigale bî rö mîd pin u nîj agpal; Bapi nîpe nöp yîp nîjöp. Pen Bapi nîpe bî aigale bî rö mîdöp u, nîbi bî rîmnap nîj agpal; yad ke nöp nîj bin. Nîpe yîp pi döŋ nan nîpe gau magöŋ halö ñöb rö, nîbi bî kalîp yamnã a gi nabin gau nöp, Bapi kalîp yamnö nîp nîj naböl. Nîbi bî rîmnap halö Bapi nîp nîj agnaböl,” a ga. *

²³ Jisas anîg hagöm, ado göm, bî nîpe gau nöp kalîp hagöm haga, “Nan anîbi nîj abim u, mîñ mîñ gi mim. God kalîp me ud aij yabîl gö nîj abim. ²⁴ God manö hagep bî gau iru nöp abe, kiŋ gau iru nöp abe, nan amgö nîj abim anîbi nîj un a göm, abad mîdmîdal u pen kale nîj agla; manö apdi nîj abim anîbi nîj un a göm, abad mîdmîdal u pen kale nîj agla.

Jisas, bî aij Sameria nîbö u, manö hod rîköm haga

²⁵ Ññn ap an au, bî lo manö hag ñeb bî ap, Jisas yîp nîhön manö hagnîm a göm, apöm nîp hag nîjöm haga, “Manö hag ñeb

bî, yad nîhön nîhön gem, pör mîdep magö u udnãm?” ö ga. *

²⁶ Hageia, Jisas nîp haga, “Lo manö u kalî klîñ rîköm, nîhön hagla?” ö ga.

²⁷ Hageia, bî lo manö hag ñeb bî anîbu haga, “Lo manö u nîj bin, Mosîs kalî klîñ rîköm haga,

‘God Bî Kub ne u nîp mîñ mîñ gi mön, gasî rîmîd ne u nîp ñî mön, klö ne u magöŋ halö nîp ñî mön, nîp mîdmagö yabîl lî mön.

Ne ke mîdmagö lîban rö,

nîbi bî rîmnap kalîp u rö nöp mîdmagö lî mön,’ a ga,” a ga. *

²⁸ Anîg hageia, Jisas bî anîbu nîp haga, “Ne kabö göl haggan; adö anîbu nöp hain gi mön, pör mîdep magö u udnabön,” a ga. *

²⁹ Jisas anîg hageia, bî lo manö hag ñeb bî anîbu, hib yad u pro gi nab a göm, Jisas nîp kauyan hag nîjöm haga, “Lo manö kalî klîñ rîka u, nîbi bî rîmnap kalîp mîdmagö lî mim a göm, kalî klîñ rîka. Anîb u, nîbi bî mai kalîp mîdmagö lî mim a göm, kalî klîñ rîka?” ö ga.

³⁰ Hageia, Jisas bî lo manö hag ñeb bî anîbu nîp, manö pen hagöl gi, aiud udöm haga, “Bî ap Jerusalem arö göm, daun kub Jeriko amnã a göm, adan an au arãia nîjöm, bî nan si udep rîmnap apöm, nîp mîñu magö paköm, wakîj nan nîpe gau piñ gi ud arlö nîjöl gi, nîpe adan an au umnîg göm gi mîdeia. ³¹ Bî God nîp nan sabe gep bî ap, adan adö anîbu amöm bî anîbu umnîg göm gi mîdeia au nîjöm, böj lau nöp adan löm ara. ³² Pen bî Lipai iŋ bî ap, adan adö anîbu nöp amöm, bî anîbu umnîg göm gi mîdeia au nîjöm, mîdeia söl au amöm nîj aij göm, böj lau nöp adan löm ara. ³³ Pen bî Juda wasö, ram mînönj Sameria nîbö bî ap, adan mîlö añî anîbu nöp amöm, bî anîbu umnîg göm gi mîdeia au nîjöm, nîp mög yabîl nîjã. ³⁴ Nîp mög yabîl nîjöm, mîdeia söl au amöm, wös nîp gau wel rîmnap löm, ñîg wain rîmnap löm, wös nîp gau wama. Wös wamöm, ud donki adö nîpe u löm, ram mani rauöm hanmîdal u dam löm, abad mîd aij yabîl ga. ³⁵ Ruö arnîg göm, bî ram abad mîdmîdöp anîbu nîp silpa kîd mîhöp ñöm haga, ‘Ne bî anîbi nîp abad mîd aij gi mön. Pen mani aigeg hagnabön u, ado gi apem nöp ñî nabin,’ a ga,” a ga.

³⁶ Jisas aiud anîbu udöm, nîpe bî lo manö hag ñeb bî anîbu nîp hag nîjã, “Bî adan an pak lîla u, bî mîhau nîgan padiöl göm arla gau, bî an nîpe ke mîdmagö la rö, nîp mîdmagö la?” ö ga.

* 10:18: Jon 12:31; Rep 12:8-9 * 10:19: Sam 91:13; Mak 16:18 * 10:20: Plp 4:3; Rep 3:5 * 10:22: Jon 3:35; 10:15 * 10:25: Mad 22:35-40; Luk 18:18 * 10:27: Dud 6:5; Lep 19:18 * 10:28: Lep 18:5

³⁷ Hageia, bi lo manö hag ñeb bi u haga, "Bi nîp mög nînjöm gi aij ga u," a ga.

Hageia, Jisas nîp haga, "Nînjö nöp hagpan. Me ne arammön, adö anîbu nöp gimön," a ga.

Jisas nîpe Mada Maria añil miñau ram kale ara

³⁸ Pen Jisas bi nîpe gau aip ram mînjön ap amjakeila, nîbi ram mînjön anîbu mîdeia ap apöm, kalîp u† gi dam ram nîpe u ara. Nîbi anîbu hib nîpe Mada. ³⁹ Ram nîpe u nîñin ap mîdeia. Hib nîpe u Maria. Maria nîpe Jisas mîdeia söl au ap asiköm, Jisas manö hageia u nînjmîdeia. * ⁴⁰ Mada nîpe ke nöp nan magö lauöm, gasi iru nînjöm, ap Jisas nîp haga, "Bi Kub, Maria yîp arö gö, yad ke nöp nan magö hon lauabin u aij gagöp. Nîp hagö apöm yad aip nan magö lauil," a ga. ⁴¹ Hageia, Jisas haga, "Mada, Mada, ne nan iru nöp gasi iru nîjban u aij wasö. ⁴² Maria manö aij yad nîjnam a göm, gasi añi u nöp nînjöm, ap manö yad nînjmîdöp. Nîbi bi ap nan aij udöp anîbu pîhi gi udnim rö lagöp," a ga. *

11

God nîp sabe ginig, anig göl rö hagemim, a ga

(Mad 6:9-15; 7:7-11)

¹ Nîn ap, Jisas ram mînjön ke mîgan ap mîdöm, Nap God nîp sabe göl gi mîdeia. Sabe gi pis gö nînjöl gi, bi nîpe ap apöm nîp haga, "Bi Kub, God nîp aigöl gun sabe gun? Jon bi nîpe gau kalîp hag ñö nîjbal rö, ne hanîp u rö nöp hag ñö nîjun," a ga.

² Hageia, Jisas kalîp haga, "God nîp sabe ginig gimim, anigöl hagemim, 'Bapi, nîbi bi gau hib ne haglö adö aran. Ne nîbi bi udmön abad mîdeinabön ñin u yînjid aunim.

³ Nan magö hanîp ñin añi añi pör pör ñiban rö u ñimön.

⁴ Nîbi bi rîmnap hanîp gi naji gilö, kalîp pen nîjno mulu lugö gi naji gapun rö, hon nan si nan naji gîpun gau nînjmön arö gimön.

Hanîp abad mîdaimön, gasi ap wakainim, gi naji gagun,' a gimim," a ga.

⁵⁻⁶ Jisas manö anîbu hagöm, bi nîpe gau kalîp manö hod rîköm haga, "Kale bi ap, sîbön anj kub yan, bi nîjeb nîpe ram amöm hagnab, 'Mîdaimam, bi nîjeb yad ap mîlö gau nîbö apöm ram yad u apjakajîp. Pen nan nîp ñinö nîjnim u mîdagöp u me, nöp auabin. Yîp bred magö mîhau nîgan ñi,' a ginab. Hageinab, bi nîjeb nîpe anîbu

manö pen hagnab, ⁷ 'Sîbön anj kub i yîp ap unbö hagemön! Yad ñi pai yad gau aip ajön giñun hanabun. Anîb u, yad aigöl gem urakem, nöp nan hagabön anîb gau ud ñinam?' ö ginab. ⁸ Pen kalöp hagabin, bi ram nap nîbö u, bi nîjeb yad a göm yînjid ud ñagnab, jî nîp ñi a göm abad mîdöl gi, klö gi mîdö mîdö, hagnab rö ñinab. ⁹ Anîb u, kalöp hagabin, nan nîhön mîdagainim, God nîp hag nîjbe, kalöp ñinab. Nan nîhön ulhai nîjnamim u, udnabim. Hanîp ajön u hiikanj a gimim, pak gu gu gîpe, hiiknab. ¹⁰ Nîhön ginig: nîbi bi God nîp hag nîjgaböl gau, udnaböl. Nîbi bi nan ulhai nîjgaböl gau, udnaböl. Nîbi bi hanîp ajön hiikanj a göm, pak gu gu gilö, kalîp ajön hiiknab. ¹¹ Kale ñi pai nap gau, ñi kale ap kabsat nan a geinab, re ap ñinabön aka? ¹² Aka jî, yaur magö nan a geinab, hauat ap ñinabön akanj U rö nöp anig gagnabön. ¹³ Kale nîbi bi aij wasö u pen ñi pai kale gau nan aij gau nöp ñinabim. Bapi kumi kabö adö lanj au mîdöp u Bi aij yabî. Nîpe nan naji ap ñagnab. Ana U† u hanîp ñimön a geinabim u, Bapi kalöp ñinab," a ga.

Jisas Seden klö udöm nan gagep rö gab, a gîla

(Mad 12:22-30; Mak 3:20-27)

¹⁴ Pen bi ap nîp kijaki abanj alö, manö hagöm wasö, yîharînj nöp mîdeia. Jisas kijaki anîbu hag yuö, bi abanj almîdeia u manö hagö nînjöl gi, nîbi bi nînjmîdeila gau aiö waïö gîla. ¹⁵ Pen nîbi bi anîb gau rîmnap hagla, "Nîpe kijaki aiön pi nap kale Bielsebul klö nîpe u udöm, kijaki aiön pi gau hag yuab," a gîla. *

¹⁶ Pen nîbi bi anîb gau rîmnap, Jisas nîhön ginab a göm, hagla, "Nan nîjagep ap ke kumi kabö adö aulîk gö nîjun me, God nöp hag yuö auna u, nîjnamun," a gîla.

* ¹⁷ Pen Jisas gasi piral kale ke nîjla u ke nînjöm haga, "Ram mînjön kub añi ap, ud asîk ke ke löm, nîbi bi kale ke aip pen pen geinaböl u, ram mînjön anîbu lug paknab. Nîbi bi îl añi ap, u rö nöp ud asîk ke ke löm, nîbi bi kale ke aip pen pen aleinaböl u, nîbi bi îl añi anîbu lug paknab. ¹⁸ Anîb unbö rö nöp, Seden îl u ud asîk ke ke leinab u, aigegö göm mîd aij ginîmj Pen kale yîp hagnabim, 'Bielsebul klö u udöm, kijaki aiön pi hag yuö hön araböl,' a gîpim. ¹⁹ Anîg hagnabim u, yam kale ke gau kijaki aiön pi gau aigegö göm hag hön yubanj Yam kale ke hagnaböl, nîbi bi anîg göl rö lagöp. ²⁰ Pen yad God klö nîpe udem, kijaki aiön pi nan gau hag hön yubin rö, kale nîjnamim, God nîbi bi udöm abad mîdep ñin u hanîp hadö auöp i, a gimim nîjnamim.

21 “Pen bi klö ap, wim po nipe li aij göm, ram nipe u nɨj mɨdeinab, nɨbi bi rɨmnap nan nipe ap pɨli gi udöl rö lagnab. 22 Pen bi klö yabɨl ap ke apöm, nɨp aip pen pen göm pakeinab u, wim po ram au li aij ga u halö pɨli gi udöm, nan si udnab gau dam nɨme li ñɨnab. *

23 “Nɨbi bi yɨp pɨg mɨdagpal gau, wög yad gɨpin u rɨb waɨ gɨpal. Nɨbi bi kale nɨbi bi rɨmnap yɨp dauageinaböl gau, nɨbi bi yɨp aunɨg gaböl gau kalɨp rɨdɨk dam yubal. *

Kɨjaki aiön pi nan gau kauyan ado gi aunɨm rö löp, a ga

24 “Kɨjaki aiön pi ap, nɨbi bi abanɨ li mɨdö, hag höñ juö arnab u, am ram mɨnönɨ nöp anɨ gau aramöm, ka ap ulhai nɨjem mɨdeinam, a göm, am anɨ nɨbi gau aj aj wasö nɨñöm, ‘Ram raul mɨgan nöd mɨdem aubin u arnam,’ a gɨnab. 25 Hagöm, amöm nɨñnab, ram anɨbu ɨk gi aij gi, kuö aij nöp mɨdeinab. 26 Nɨpe nɨñöm gau amöm, nɨpe rö wasö, kɨjaki aiön pi naj yabɨl unbö mudun jɨñ u halö ut gi dapöm, mɨgan anɨbu am mɨdeinaböl. Anɨg gö, bi anɨbu nöd aij pro rö mɨdmɨdöp rö wasö; uri nɨpe böñ nöp naj yabɨl mɨdeinab,” a ga.

27 Jisas manö anɨbu hagö, nɨbi bi iru mɨdeila anɨ anɨ au nɨbi ap uraköm, wɨñ al hagöm haga, “Name nöp yag dap ci ña u, mɨñ mɨñ yabɨl gɨnɨm,” a ga. *

28 Hageia, Jisas pen pe haga, “Anɨg hagpan u pen nɨbi bi an an God Manö u nɨñöm hagöp rö gɨnaböl gau, kale mɨñ mɨñ gɨnaböl,” a ga.

Nan ap ke gö nɨñun, a gɨla (Mad 12:38-42; Mak 8:12)

29 Pen nɨbi bi iru yabɨl nöp ap magum gɨlö nɨñöl gi, Jisas kalɨp haga, “Nɨbi bi mɨñi mɨdpim anɨ au, nan si nan naj göl gi mɨdmim haggim, ‘Nan gagep rö ap kumi kabö adö lan gö nɨñun,’ a gɨpim. Pen yad kalöp hagabin, nan ap ke gɨnö nɨñagnabim. Bi God manö hagep Jona nɨp ga adö u nöp yɨp gö, nɨñnabim. * 30 Daun kub Ninepa nɨbi bi gau, God manö hagep bi Jona apöm ga rö nɨñöm God nɨp nɨñ udla rö, nɨbi bi uri mɨdpim gau, yad Bi Ñi nɨpe gɨnabin rö nɨñmim, nɨñnabim. 31 Pen hadame nöp nɨbi kwin ram mɨnönɨ mlö mɨdeia gau nɨbö apöm, Kɨñ Solomon manö aij hagab u nɨñɨn a göm aua. Pen kale nɨbi bi mɨñi mɨdpim gau, bi kub Solomon rö wasö, yad Bi Kub yabɨl apem anɨ kalöp au mɨdem, kalöp manö aij yabɨl hag ñɨnö udagpim. Anɨb u, manö kub hagep ñɨn u, kwin anɨbu uraköm kalöp nɨbi bi mɨñi mɨdpim gau manö kub hagnab. * 32 Hadame nöp Jona am Ninepa

nɨbi bi gau kalɨp hagö, nan si nan naj gɨmɨdal gau, nɨñön gɨnɨg anɨg gɨpun a göm arö göm, God nɨp nɨñ udla. Jona nɨpe hagö nɨñ udla u pen mɨñi yad Bi Kub yabɨl apem anɨ kalöp aui mɨdem, manö aij yabɨl hag ñɨnö, nan si nan naj gɨpim gau arö gaggim. Anɨb u, manö kub hagep ñɨn u, Jona nɨpe uraköm kalöp nɨbi bi mɨñi mɨdpim gau manö kub hagnab. *

Sib anɨ gau rö mɨdagaimim

(Mad 23:1-26; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

33 “Nɨbi bi gau hapö lauöm rin cög mɨgan gau pi gagnaböl; adö au gɨlanɨ rɨk lɨlö mailö gö, nɨbi bi gau ram raul mɨgan anɨbu apöm waiö nɨñnaböl. * 34 Pen amög magö u hapö mailö rö mɨdöp. Amög magö u mɨd aij gɨnab u, hañ romanɨ anɨ danɨ mailö göm mɨd aij gɨnab, pen amög magö mɨd aij gagnab u, hañ romanɨ anɨ danɨ sɨb göp u rö mɨdnab. 35 Kale nɨñ aij gɨmim, anɨ kalöp danɨ mailö mɨdöp aka sɨböñ mɨdöpñ Kale gasɨ nɨñbim, anɨ hon danɨ mailö mɨdöp a gi gasɨ nɨñbim u pen sɨböñ aunɨm rö löp rö, kale ke nɨñ aij gɨmim. 36 Hañ romanɨ kale anɨ danɨ magöñhalö mailö gi mɨdöl gi, mɨgan pro marap sɨböñ mɨdageinab u, hapö mailö gö kalöp mailö pak ñɨnab unbö rö lɨnab,” a ga.

Kale Perisi prɨ halö mɨdpim, a ga

37 Pen Jisas manö hag juö nɨñöl gi, bi Perisi ap nɨp haga, “Auö ram yad amul nan ñɨñul,” a ga. Hageia, Jisas ram nɨpe amöm, raul mɨgan yanɨ nan ñɨñnɨg asɨka. 38 Asɨköm, nan ñɨñöl nɨñöl gi, bi Perisi anɨbu, gasɨ nɨpe ke anɨ gau nöp nɨñöm, bi anɨbi nɨñön gɨnɨg hon Juda kai pör gɨpun rö, ñɨmagö nɨpe u ñɨg li yuöm wasö, yɨharɨñ nöp nan ñɨñab a göm, gasɨ u nɨñ. 39 Jisas gasɨ nɨñ anɨbu ke nɨñöm nɨp haga, “Kale Perisi kai, pler kap gau höñ adö gau ñɨg pak aij gɨpal rö u gɨpim u pen anɨ kale yanɨ nan si nan naj gɨpim prɨ u ajmanɨ rauöm mɨdöp. Kale nɨbi bi nan aij kale gau udun a gɨmim, gi naj yabɨl nöp gɨmɨdim. 40 Kale hauɨ halö yabɨl. God kalöp hañ u nöp gi laga; anɨ yanɨ abe gi la. 41 Anɨb u, nan pler kap mɨgan yanɨ mɨdöp u, nɨbi bi mög gep rö gau kalɨp ñɨmim. Anɨg gɨnabim u, nan kale magöñhalö ut gɨnab.

42 “Pen kale Perisi kai, nɨñ aij yabɨl gɨmim: kale marö kub yabɨl udnabim. Kamönɨ, dil, nan yɨharɨñ hañɨ aij auep wög adɨñ ranab gau nɨñje, nan kub rö lö, wö ral nɨñ dammim, sɨduñ lanɨ arö, nɨme lun God nɨp aɨñ ap ñun a gɨmim, pör nɨñbim. Nan pro pro gau pör anɨg gɨmim gɨpim u aij, pen nɨñön gɨnɨg manö il yabɨl u nɨñmim hain

* 11:22: Kol 2:15 * 11:23: Luk 9:50 * 11:27: Luk 1:28,42,48 * 11:29: Mad 16:4 * 11:31: 1Ki 10:1-10
 * 11:32: Jo 3:5-10 * 11:33: Mak 4:21; Luk 8:16

gagpimj Nibi bi gau kalip kabö rö gñm adö u gagpim; kalip naj gñm adö u nöp gipim. God nip midmagö lagpim. Anig gñm, gñ naj gipim.

⁴³ “Pen kale Perisi kai, nñj aij yabñ gñm: kale marö kub yabñ udnabim. Kale Juda magum gep ram gau ammim, bi kub mab po asikpal adö u nöp asikpim. Gasñ kale nñj u, nibi bi iru midpal an gau arno, ‘Manö hag ñeb bi auabön e!’ gñlö, hanñp aij gñab a gñm, nñj. ⁴⁴ Pen kale Perisi kai, nñj aij yabñ gñm: kale marö kub yabñ udnabim. Nibi bi rñmnap nñj, kalöp bi aij yabñ a gipal u pen wip rñgöl gipal hij naj midöp migan gau nibi bi nñjagöm adö lan ajpal rö midpim,” a ga.

⁴⁵ Jisas anig hagö, lo manö hag ñeb bi ap nñp haga, “Manö hag ñeb bi, manö klö yabñ li haggan anbu, hanñp u rö nöp hag juban,” a ga.

⁴⁶ Hageia, Jisas haga, “Pen kale lo manö hag ñeb bi gau, nñj aij yabñ gñm. Kale marö kub yabñ udnabim. Manö kññ aij hagpim u, wadñ marö kub gau rö, nibi bi gau kalip gam ññm u pen kalip mög nñjmim hag rau udagpim. ⁴⁷ Pen kale lo manö hag ñeb bi gau, nñj aij yabñ gñm. Kale marö kub yabñ udnabim. Nahai itan kale gau hadame nöp bi God manö hagep bi gau kalip al pak lla. Pen kale God manö hagep bi gau wip rñgöl kale gñm. ⁴⁸ Gñm anbu, aij nöp pakla a gñm gipim. Nahai itan God manö hagep bi gau al pak lla; kale pen wip rñgöl kalip gñm. ⁴⁹ Anbu u, God gasñ aij ke nñj u haga, ‘Bi manö yad hagep gau, bi manö aij yad ud arep gau kalip yunabin, pen kalip jñ nñj, rñmnap gñ naj göm, rñmnap böñ nöp al pak linaböl,’ a ga. ⁵⁰ Pen hadame nöp, God mñnön nabön it i gñ linig ga ññ u rñköm, bi God manö hagep gau kalip pör paklö auöp rö, nibi bi mññ midpim gai i, nan nabön anbu pen udnabim. ⁵¹ Marö anbu me, bi Ebol nñp nöd it göm al paköm, al pak dapöm, al pak dapöm, hainö Sekaraia nñp, ka nan sabe ge ñeb ram raul migan u lodan, kabö katum ad gñla bñd adö au i, an au al pak lla. Kalöp nñj yabñ hagabin, manö marö anbu magöñhalö, nibi bi mññ midpim gau udnabim. ⁵² Pen kale lo manö hag ñeb bi gau, nñj aij yabñ gñm. Kale marö kub yabñ udnabim. Manö aij u, gasñ aij nñjeb ram raul migan ajön ki u kale udmim, gau pi gipim. Gau pi gipim u, nibi bi ram raul migan am nñun a göm gasñ nñbal gau, kalip pör adan magrem hag rñkpm,” a ga.

⁵³⁻⁵⁴ Jisas kalip anig hagöm hön arö nñjöl gñ, lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe nñp jñ nñjöl hagla, “Manö nñhön u hagn, pen hagö nñun, nñp dam manö kub

hagn,” a göm, Jisas nñp manö piral piral adö rñmnap haglö ara.

12

Nan pi göm gipal gau waiö nñj naböl
(Mad 10:26-27)

¹ Pen ññ ap, nibi bi iru yabñ nöp ap magum göm, pen pen ciro ciro ññm nibi bi rñmnap ma abö jö ma jö gñlö nñjöl gñ, Jisas bi nñpe gau kalip haga, “Perisi kai pör gñ naj gipal u pi göm, mid aij gipun, a gñ gasñ nñbal. Kale anbu unbö rö gñm rö löp u, kale yñ kale u nñj aij yabñ gñm. ² Nan pi gñm gipim gau, hainö waiö lö nñj naböl. Manö agamñ hag pi gipim gau, u rö nöp waiö lö nñj naböl. * ³ Pen manö sibön yan hagpim u, mailö halö haglö nñj naböl. Manö agamñ raul migan yan hagpim u, meg magö dap ranöm ram adö lan haglö, yag dam ram mñnön gau ud arnaböl,” a ga.

God nñp nöp pññj gñmim
(Mad 10:31)

⁴ “Nibi bi yad gai i, kalöp hagabin, God nñp cig gñno, hanñp al paknaböl a gñm, pññj gñmim. U yñharñ hañ roman adö u nöp gñ naj gñlö, hij gñab. Hainö kale nan ap kalöp göl rö lagnab. ⁵ Anbu u, yad kalöp hagabin, kale pññj gñnig, Bi kalöp hañ roman al pak löm, hainö kalöp mab ke inab migan yan ud yunñm rö löp, Bi anbu nöp pññj gñmim. Nñpe nöp Bi pññj gep me; nñp nöp pññj gñmim.

⁶ “Kale nñjbm, nibi bi yaur pro unbö mamñd u sikim göm, mani atñ pro mñhöp nöp udpal. Yaur pro anbu gau, God aññ ap nñjagnñm rö lagöp; magöñhalö nñjeb u nöp midöp. ⁷ Pen kale nibi bi gau nan yabñ; yaur gau kale aip adip adip rö wasö. God nabñ cög umagö kale u magöñhalö wö ralöp u me, kale pññj gñmim, gasñ halö midaimim,” a ga. *

Jisas nibi bi nñpe midpim u, nibi bi gau waiö hagmim

(Mad 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Kalöp manö nñjög hagabin, nibi bi Jisas lau adö midpun a göm, nibi bi midpal an au waiö hag hiñkeñaböl gau, yad kalip pen abe nibi bi gai i yip lau adö midpal a gem, God ejol nñpe midpal an au waiö hag hiñknabin. ⁹ Pen nibi bi Jisas lau adö midagpun a göm, nibi bi midpal an au waiö hageñaböl u, yad kalip pen abe nibi bi gai i yip lau adö midagpal a gem, God ejol nñpe midpal an au waiö hagnabin.

¹⁰ “Bi ññ nñpe nñp hag jueñaböl u, God nñjög arö gñnig arö gñnab; pen Ana Uñ u nñp hag jueñaböl u, God nñpe nñjög arö gñnab.

* 12:2: Luk 8:17 * 12:7: Luk 12:24; Ap 27:34

11 “Pen kalöp manö kub hagnig göm, ud Juda magum gep ram au, aka gapman bî kub mîdpal anj au, aka kinj mîdpal anj au, daueinaböl u, pen manö nîhön u udun hagnu a gîmim, gasî iru nînjagmim. *
12 Urak hagne nîjöl gi, magö anîbu nöp Ana Uî nîpe kalöp gasî ñö nîjöl gi, nînjmim hagnabim,” a ga.

Nan iru udun, a gîmim, gasî u nînjagmim

13 Nîbi bî iru mîdeila anj anîb au, bî ap Jisas nîp haga, “Manö hag ñeb bî, ne mam yad u nîp hagö, bapi nan nîpe ud löm uma gau, nîme lî yîp böj lau ke ñan,” a ga.

14 Hageia, Jisas nîp pen haga, “Yîp an hagöp, ‘Bî nan ud asîk ñeb u mîdaimön,’ a ga nînjem nan kalöp gau ud nîme lî ñînam?” ö ga. 15 Jisas anîg hagöm, nîbi bî mîdeila gau kalöp haga, “Nînj aij yabîl gîmim. Nan iru nöp udun a gîmim, gasî u nînjagmim. Nan iru udun a gîmim, gasî nînjabim u, mîd aij gîmim rö lagnab,” a ga. *

16 Pen Jisas manö ap kalöp manö hod riköm haga, “Bî mani iru mîdeinab ap, wög adînj nîpe u, wid magö nan gau iru yabîl nöp mîdeinab. 17 Gasî nîpe gau nöp ke nînj damöm, ‘Nan ñîjeb yad iru nöp mîdöp gau, ram raul mîgan mai dap lem, ñînj mîdeinam?’ ö gînab. 18 Pen gasî ap nînjöm, ‘Ram pro gau rîb walî gi yuem, ram kub kub gau nöp gi lem, wid magö yad abe, nan yad gau abe magöñhalö ud ram raul mîgan anîb gau dam lînabin. 19 Yad anîg gem, yîp ke hagnabin, ‘Bî me. Ne nan aij iru yabîl mîdöp u mî iru yabîl nöp mîdöm pîs gagnab. Anîb u, wög ne u arö gîmön, nan ne anîb gau nöp nînjöl gi, ñîg nîjöl gi, mîñ mîñ göl gi, gî mîdaimön,’ a gînabin,’ a gînab. 20 Anîg hagöm gasî nînjab, pen God nîp hagnab, ‘Ne bî hauî halö yabîl! Mîñî sîb anj yan nöp umnabön. Nan ne iru nöp gi jînj gi lö mîdöp anîb gau, an rö ud ñînj mîdeinab?’ ö gînab.

21 “Anîbu rö me, nîbi bî nan aij gau iru nöp ud magum göm mîñ mîñ gîpal u, pen God amgö ilö nîpe au kale nîbi bî mög gep rö mîdpal,” a ga. *

God hanîp abad mîdeinab, a gîmim, gasî iru nînjagmim

22 Jisas anîg hagöm, bî nîpe gau kalöp haga, “Anîb u, ‘Nan magö gai nîbö udun ñînj mîdaiun, walîj gai nîbö udun yîm mîdaiun,’ a gîmim, gasî kub u nînjagmim. 23 Nan ñîjeb u nan kub wasö. Kamînj mîdep magö u nan yabîl. Walîj nan gau nan kub wasö. Hauî romanj u nan yabîl. 24 Yaur mîdpal gau nînjim. Yaur gau, nîbi bî gîpal rö, wid wög gi yîmlö, po gö rik dauagpal. Wid magö rik dap magum gep

ram kale ap mîdagöp. God nöp me nan ñîjeb kalöp ñöb. Nîpe nan pro gau gasî nînjöm anîg göp u, kale nîhön gînjig hanîp nîbi bî abad mîdageinab a gîmim, gasî iru nînjimnj Yaur gau nan pro; kale nan pro wasö. 25 Pen kale gasî iru nînjabinim u, umnîg gînabinim ñînj u arö gîmim, magö ap halö mîdeinabin aka? 26 U nan pro, pen kale ke nan pro anîbu gîmim rö lagöp. Anîb u, kale nîhön gînjig nan yîharînj adö rîmnap gasî iru nînjim? 27 Nan be gau ranöm, magö pîlöm pîpîl yuöp u pen ke walîj göm rîb adîk gînjîm rö lagöp. God nöp gö, rîb adîk aij yabîl gînjîm. Pen Kinj Solomon rîb adîk aij yabîl gîmjîdöp u, gausî gau rîb adîk aij gîmjîdöp u rö gagmjîdöp. 28 Nan be gau ranöb anîb gau nan yîharînj; pör mîdageinab. Mîñî rö mîdöm, rol ruö rîb gi dö gi mab laulö innab. God nîpe nan yîharînj gau gasî nînjöm anîg göp u, kale nîhön gînjig hanîp walîj ñagnab a gîmim, gasî iru nînjimnj Nînj udep magö kale u mîlö mîdagöp. 29 Hon nan magö, ñîg, nan gau gai nîbö udun ñînjun a gîmim, gasî marö u nînjagmim. 30 Nîbi bî God nîp nînjagpal gau, gasî anîbu rö nînjbal. Pen Nap kale u kalöp hauî gagöp; nan kalöp mîdagöp gau nîjeb. 31 Anîb u pen, God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, hanîp halö udnîm a gîmim, gasî anî nînjmim gîpe arö me, kalöp abad mîdöl gi, nan anîb gau kalöp ñînab.

Ram mînjöj kumi kabö adö lanj au nan aij aij ud magum gîmim

32 “Kaj sîpsip bad pro yad gai i, Nap kale u, kalöp udem abad mîdeinabin a göm nîjeb u me, kale pîñînj gagmim. 33 Nan kale mîdöp rö gau, sîkim gi mani udmim, nîbi bî nan mîdagöp gau kalöp ñîmim. Anîg gînabinim u, mani rin kale papîl gagöm pör pör nöp mîdeinab; nan aij aij kale kumi kabö adö lanj au mîdöm ur gagnab; bî si udep apöm si udagnab; sîpsop nan gau ñînjagnab. * 34 Pen nan aij kale gau mînjöj naböñ adö ilî u ud magum geinabinim u, hibur gasî mîdmagö kale u u rö nöp mînjöj naböñ adö ilî i mîdeinab. Pen nan aij kale kumi kabö adö lanj au ud magum geinabinim u, hibur gasî mîdmagö kale u u rö nöp anîb lanj mîdeinab.

Gîjîm gîmim mîdaimim

35 “Anîb u, walîj kale u söl söl pa jö gîmim, dip nagî pîg lî aij gîmim, hapö lau lîmim nîjöl gi mîdaimim. * 36 Bî wög gi ñeb gau hagnaböl, ‘Bî kub hon u, bî nîjeb nîpe nîbi udöm aip nan kub ñînj mîdlö nîjöl gi, söl ado gi aunab,’ a göm, nînj nöp mîdeinaböl. Bî kub kale u ado gi apöm, aijöj pak gu

* 12:11: Mak 13:11; Luk 21:12-15 * 12:15: 1Di 6:9-10

* 12:21: Mad 6:19-20 * 12:33: Luk 18:22 * 12:35:

gu gö, yɨŋɨd hiɨknaböl. Anɨb unbö rö kale anɨg gɨmim. ³⁷ Pen nɨpe ado gɨ apöm, kale nɨŋ mɨdeinaböl u nɨŋöm, kalɨp ud aij yabɨŋ gɨnab. Bɨ kub anɨbu nɨpe ke, walɨj nɨpe u söl söl pa jö göm, dip nagɨ pɨg lɨ aij göm, kalɨp hagö, ap nan nɨŋeb lɨ nɨŋbal ka u asɨk gɨgabö gɨlö, nɨpe ke nan nɨŋeb gau dam kalɨp nɨnab. ³⁸ Pen bɨ kub sɨbön aŋ kub yaŋ aka kɨlakɨŋ hagnab magö u apöm nɨŋnab, bɨ nɨpe gau uhön hanageinaböl, kalɨp ud aij yabɨŋ gɨnab. ³⁹ Anɨb u, nɨŋim. Nɨbɨ bɨ ram nap nɨbö gau, bɨ nan si udep bɨ aunab nɨn u a göm, nɨŋ mɨdaiblap u, ram kalɨp pɨlaköm, nan kale gau si udagbö. ⁴⁰ Anɨb unbö rö, Bɨ Nɨ nɨpe aunab a gɨmim, abad mɨdaimim. Auagnab a gɨmim gasɨ nɨŋabim magö anɨbu nöp aunab,” a ga.

*God nɨp wög gɨ aij gɨmim
(Mad 24:45-51)*

⁴¹ Jisas anɨg hagö, Pida haga, “Bɨ Kub, manö hod rɨkmön hagabön anɨbu, hanɨp nöp hagabön aka nɨbi bɨ magöŋhalö hagabön?” ö ga.

⁴² Hageia, Bɨ Kub pen haga, “Bɨ an gasɨ aij mɨdö, wög gɨ aij gɨnab u, bɨ kub nɨpe ram nɨpe u arnɨg göm nɨp hagnab, ‘Bɨ wög yɨp gɨpal rɨmnap kalɨp abad mɨdmön, nan nɨŋeb kalɨp gau nɨme lɨ nöl gɨ mɨdaimön,’ a göm, arnab. ⁴³ Anɨb u, hainö ado gɨ apöm, hagnab rö nöp gɨnab u nɨŋöm, nɨp ud aij yabɨŋ gɨnab. ⁴⁴ Yad kalöp hagabin, bɨ kub anɨbu hagö, bɨ nɨpe gɨ aij gɨnab anɨbu nan nɨpe gau magöŋhalö abad mɨdeinab.

⁴⁵ Pen bɨ wög gɨ nɨeb nɨpe u, bɨ kub yad u yɨŋɨd auagöp a göm, nɨbi bɨ wög gɨ nɨeb rɨmnap kalɨp mɨŋu magö paköm, nan kub nɨŋöm, nɨg wain iru nɨŋöm, haut alöm, gɨ mɨdeinab. ⁴⁶ Pen bɨ kub nɨpe auagnab a göm nɨŋnab nɨn u nöp apöm, nɨp rɨb gɨ dö mɨ dö göm, nɨbi bɨ manö nɨp nɨŋagpal aŋ kalɨp au hag yunab.

⁴⁷ “Bɨ wög gɨ nɨeb bɨ ap, bɨ kub nɨpe manö hagnab u nɨŋ aij gɨnab, pen manö nɨp u rɨb juöm, hagnab rö gagnab u, bɨ kub hagö, kale nɨp rapɨn paknaböl. ⁴⁸ Pen bɨ wög gɨ nɨeb bɨ ap, bɨ kub nɨpe manö hagnab u nɨŋagöm, manö hagnab rö gagnab u, bɨ kub hagö, kale nɨp paköm ilön pro rö nɨnaböl. God nɨbi bɨ kalɨp nan iru nɨnab gau, yɨp pen nan iru nɨmim, a gɨnab; pen nɨbi bɨ kalɨp nan iru yabɨŋ nɨnab gau, yɨp pen nan iru yabɨŋ nɨmim, a gɨnab.

*Nɨbi bɨ rɨmnap Jisas nɨp udagöm asɨk ke ke lɨnaböl
(Mad 10:34-36)*

⁴⁹ “Yad aubin u, mɨnön naböŋ adö il i hapö pɨg yunɨg aubin. Ram mɨnön gau magöŋhalö hadö inböp u aij! ⁵⁰ Yɨp ilön

pak nɨnɨg gaböl u, yɨp marö kub yabɨŋ göp. Marö kub anɨbu mɨd dam dam, yɨp ilön pak pɨs gɨnaböl nɨn u nöp pɨta gɨnab.

* ⁵¹ Kale yɨp hagnabim, nɨbi bɨ ud jɨm nɨnɨg auub a gɨnabim u, pen u wasö. Yad aubin rö, nɨbi bɨ gau gasɨ adö ke ke nɨŋöm asɨk ke ke lɨnaböl. ⁵² Mɨŋi nɨn i rɨköm, amɨlap apɨlap unbö mamɨd rö mɨdeinaböl u, mɨhau nɨgaŋ yɨp udlö, mɨhöp yɨp udagmil, asɨk ke ke lɨnabil. Pen wasö u, mɨhöp yɨp udlö, mɨhau nɨgaŋ yɨp udagöm, asɨk ke ke lɨnaböl. ⁵³ Bɨ apil mɨhau, nɨ nɨpe aka nap yɨp udagö me, asɨk ke ke lɨnabil. Nɨbi amɨl mɨhau, pai nɨpe aka nɨme yɨp udagö me, asɨk ke ke lɨnabil. Nɨme aip nɨ nɨpe nɨbin u aip, u rö nöp gɨnabil; nɨme aka nɨ nɨpe nɨbin u yɨp udagö, asɨk ke ke lɨnabil,” a ga.*

*Krais u auub a göm nɨŋagla
(Mad 16:2-3; Mak 8:11-13)*

⁵⁴ Pen Jisas manö ap halö kalɨp haga, “Sɨdö wad arab lau adö kumi wamöb nɨŋmim, mɨŋi möŋ alnɨg gab a gɨmim nɨŋ mɨdpe, mɨdö mɨdö haggim rö nöp möŋ alnab. ⁵⁵ Yɨgön kub gamɨŋ nɨbö gai i gɨ auöp nɨŋmim, mɨŋi sɨdö kub lɨnɨg gab a gɨmim nɨŋ mɨdpe, mɨdö mɨdö haggim rö nöp sɨdö kub lɨnab. ⁵⁶ Kale bɨ pir alep! Nan mɨnön naböŋ il i nɨŋ aij gɨmim, nan kumi kabö adö laŋ nɨŋ aij gɨmim gɨpim u, pen nɨhön gɨnɨg nɨn kub pör abad mɨdmɨdim u, mɨŋi hadö auöp a gɨmim nɨŋagpim?” ö ga.

*Bɨ nöp manö kub hagnab u aip manö ud asɨkmim
(Mad 5:25-26)*

⁵⁷ “Kale ai gɨnɨg, adan anɨbu aij, adan anɨbu naij, a gɨmim nɨŋagpim? ⁵⁸ Pen bɨ ap nöp manö kub hagnɨg dam arabin a gainɨm, manö kub anɨbu nɨhön gɨnɨg arabul a gɨmön, adan aŋ au amöl gɨ, nɨp aip manö hag ud asɨk aij gɨmil. Wasö u, nöp dam bɨ kub manö nɨŋeb nɨmagö adö nɨpe u yuö, nɨpe pen nöp dam polisman nɨmagö adö kalɨp gau lö, nöp böŋ nöp dam nagɨ lɨnaböl. ⁵⁹ Anɨb u, yad nöp hagabin, ne nagɨman nöp mɨdmön, nan naböŋ ne gau böŋ nöp naböŋ ral pɨs gɨmön me, höŋ arnabön,” a ga.

13

Kale nan si nan naij gɨpim u arö gagnabim u, umnabim

¹ Magö anɨbu, nɨbi bɨ rɨmnap apöm, Jisas nɨp hagöm hagla, “Galili nɨbi bɨ rɨmnap apöm, God sabe gep ram u nan sabe gɨ nɨlö nɨŋöl gɨ, magö anɨbu nöp gapman bɨ kub Pailod kalɨp böŋ nöp al pak la,” a

gila. ² Hageila, Jisas kalip haga, “Galili nabi bi anib gau nop, nan si nan naij unbö ke gilö anig göp, pen Galili nabi bi rimnap nan si nan naij pro pro gipal rö anig gagöp, a gimim, nimbim ar? ^{*} ³ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naij gipim gau nihön ginig anig gipun, a gimim, arö gagnabim u, nabi bi anib gau umla rö nöp, kale magörhalö u rö nöp umnabim. ⁴ Pen Siloam wanö söl au, ram mlö kub pa jö göm nabi bi unbö kagoi böj danj (18) kalip pak la u, nan si nan naij unbö ke gilö anig göp, pen nabi bi Jerusalem midmidal rimnap nan si nan naij pro pro gipal rö anig gagöp, a gimim, nimbim ar? ⁵ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naij gipim gau nihön ginig anig gipun, a gimim, arö gagnabim u, nabi bi anib gau umla rö nöp, kale magörhalö u rö nöp umnabim.

Mab ap magö pilagöp

⁶ Pen Jisas manö hod riköm kalip haga, “Bi ap uthem magö ap pılanj, a göm, yinj u ju dapöm, nagj wain wög nipe au yimnab. Hainö ado gi apem nihab magö ap pilagnab. ⁷ Bi wög gep nipe u nip hagnab, ‘Mi mihau niganj mñ aññ inö nihöl gi, pör apem nihin uthem yimnö u magö nihab ap pilagöp. Anib u, wög adinj yad anj au midöp u aij gagöp. Rib yu!’ a ginab. ^{*} ⁸ Hageinab, bi wög gi ñeb nipe hagnab, ‘Bi kub, uthem il anibu mñi rib yuagap. Yad uthem il anibu kipil gi aij gem, nan ufanj ufanj rimnap dap linö, ^{*} ⁹ mi hainbö u magö pilnäm u arö gimön; pen magö pilagnäm u rib yumön,’ a ginab,” a ga.

Jisas nabi jöl magö dudu ga u gö, yidun ga

¹⁰ Pen Juda God nip sabe gep ñin ap, Jisas Juda magum gep ram ap amöm, kalip manö hag ñi mideia. ¹¹ Ram raul migam anibu nabi ap ap mideia. Nabi anibu nip kijaki aiön pi gö, jöl magö nipe u dudu badu göl nöp ajmädöp mi unbö kagoi böj danj (18) ina. ¹² Jisas nabi anibu nip hagö auaiä haga, “Nan nöp göp u kaminj löp,” a ga. ¹³ Anig hagöm, nip ud nihö nihöl gi, magö anibu nöp jöl magö u yijig gö, God hib nipe u hagö adö ara.

¹⁴ Pen Jisas God nip sabe gep ñin u gö kaminj la u nihööm, bi kub Juda magum gep ram anibu abad midmidöp u, Jisas nip nihö mulu lugö, nabi bi ap mideia gau kalip haga, “Kale nabi bi nan göp gau, wög gep ñin unbö kagoi jinj nöp aube kaminj linäm. Mñi God nip sabe gep ñin i anig gaggimim,” a ga. ^{*}

¹⁵ Anig hagö, Bi Kub nip pen haga, “Kale bi pir alep! Kaj kau, kaj donki kale gau adik libe mideinab au, God nip sabe gep ñin u ñig nan gö, kalip nagj hubikmim, dam arbe ñig nihönböl aka wasö? ^{*} ¹⁶ Pen bac ilan hon Ebrahim riköm, rik dap lila pai i, Seden nip hadame nöp adik lö, mñ in kagoi böj danj midöp u, nip mög nihagpim arj Mñi God nip sabe gep ñin i, nagj nipe hubik yuajñ, manö kub hagabin ar? ¹⁷ Jisas anig hagö, bi nip nihö mulu luga gau nable yabij ga. Pen nabi bi rimnap gau, Jisas nan gagap rö gimädöp gau nihööm, mñ mñ yabij gila.

Mab masded magö u, manö hod riköm haga

¹⁸ Jisas manö ap halö hagöm haga, “God nabi bi udöm abad mideinab manö u kalöp hag ñinig gabin u, aige gem hagnö, kale nih aij ginabim? ¹⁹ Me manö adö hagnig gabin inbö rö midöp. Bi ap mab masded magö u dam wög naböj nipe u yimö, ran kub göm ramö löm gau gau arnab, yaur gau apöm lö lö gau gau mideinabol,” a ga.

²⁰ Manö ap pen kauyan haga, “God nabi bi udöm abad mideinab manö u, aige gem hagnö, kale nih aij ginabim? ²¹ Adö anibu rö, nabi ap yis bad pro pro ap udöm, plau rin kub yanj halö ud ado malo gö midöl gi, kub yabij rannab rö u ginab,” a ga.

Ajönj pro u (Mad 7:13-14,21-23)

²² Pen Jisas Jerusalem arnig göm, yijig göl araga. Nipe daun gau abe, nabi bi ram rihig aglö mideia gau abe, anj hanöl gi, manö hag ñöl gi ara. ²³ Nabi bi mideia anib gau, bi ap Jisas nip haga, “Bi Kub, God yöp nabi bi mihöp nöp ud kaminj yunab aka?” ga.

Hageia, Jisas kalip haga, ²⁴ “Anib u, kale klö gimim nöp, ajönj it pro ramö anibu arnabim. Nabi bi iru yabij nöp, adan ramö pro anibu arun, a göm, am rua rik wasö nihönböl. ²⁵ Nihön ginig, bi ram nap nihö u adan ginab, kale hön gau nöp midmim, pak gu gu gimim hagnabim, ‘Bi kub, adan hiik!’ a gipe, nipe pen pe hagnab, ‘Kale gai nihöj Yad kalöp nihagpin!’ a ginab. ^{*}

²⁶ Hageinab, kale pen hagnabim, ‘Ne nöd ram minöhj hon u apön, nöp aip nan nihun ñig nihun gimidun; ne hanip manö hag ñinidan,’ a ginabim. ²⁷ Kalöp pen hagnab, ‘Yad kale nihagmidin. Kale gai nihö yad nihagpin. Kale nabi bi nan si nan naij gipim u me, kalöp ajönj hiikagnabin. Arim!’ a ginab. ^{*} ²⁸ Hainö kale nihabim, Ebrahim, Aisak, Jokop, bi God manö hagep bi gau, God ram minöhj pör midep u God

^{*} 13:2: Jon 9:2 ^{*} 13:7: Luk 3:9 ^{*} 13:8: 2Pi 3:9,15
^{*} 13:25: Mad 25:10-12 ^{*} 13:27: Sam 6:8 ^{*} 13:28: Mad 8:11-12 ^{*} 13:14: Eks 20:9-10; Dud 5:13-14 ^{*} 13:15: Luk 14:5

aip m̄ideinaböl, pen kalöp hag höj yuö, m̄it̄öhj kub göl ḡi, meg magö hau rib̄iköl ḡi nöp m̄ideinabim. * ²⁹ Pen n̄ibi b̄i m̄ilö gau n̄ibö, sidö auab lau adö n̄ibö, sidö wad arab lau adö n̄ibö, gam̄iñ gau n̄ibö, gaj̄iñ gau n̄ibö, God ram m̄inöhj pör m̄idep n̄ipe u apöm, asiköm jim ñöl nan kub ñiñnaböl. * ³⁰ Pen n̄ibi b̄i uri jöl adö yab̄iñ au m̄idpal gau, hainö r̄imnap nöd am m̄ideinaböl. Pen n̄ibi b̄i uri nöd araböl gau, hainö r̄imnap jöl adö yab̄iñ gau m̄ideinaböl,” a ga. *

Jisas Jerusalem niñö mög ga

³¹ Magö an̄ibu nöp, b̄i Perisi r̄imnap apöm Jisas n̄ip hagla, “Gapman b̄i kub Herod nöp al pak l̄in̄ig gab. An̄ib u, ne ram m̄inöhj i arö ḡimön, ram m̄inöhj ke ap aru,” a gila.

³² Hageila, Jisas haga, “Kale am kain hapeb an̄ibu n̄ip happe, niñ m̄idain̄im. M̄iñi abe, rol abe, n̄ibi b̄i k̄ijaki aiön pi abañ alöp gau ḡinö kam̄iñ löm, n̄ibi b̄i nan göp gau ḡinö kam̄iñ löm, ḡinab. Ruö pen, ñiñ m̄ihau n̄igan̄ u me, wög yad u ḡi haknabin. ³³ Pen m̄iñi, rol, ruö yad adan ar̄in a gabin u arn̄ig gabin. B̄i God manö hagep gau kal̄ip Jerusalem nöp al pak l̄inaböl.

³⁴ “Jerusalem! Jerusalem! God n̄ipe manö hagep b̄i n̄ipe kalöp a göm yua gau, niñhön ḡin̄ig pör kabö ud pak l̄ibim̄j K̄lak̄iñ pi ud auan mo gau löp rö u, yad pör ñiñ pai ne gau ud aij ḡinam, a gem, niñbin u pen ȳip iru niñmim wiñö ḡipim. ³⁵ An̄ib u, niñjim. Ram kale u kuö nöp midöp. Midö, kale ȳip niñagnabim; hainö gau, ‘B̄i an̄ibi B̄i Kub hag yuöp auab i, God gö, hib n̄ipe adö lan̄j arañ,’ a ḡinabim ñiñ u me, ȳip kauyan̄ niñnabim,” a ga.

14

Jisas, b̄i ñimago ma hu ga ap n̄ip gö, kam̄iñ la

¹ Juda God n̄ip sabe gep ñiñ ap, Jisas am Perisi b̄i kub ap ram n̄ipe u nan ñiñö niñjöl ḡi, n̄ibi b̄i m̄ideila gau, n̄ipe niñhön rö ḡin̄im, a göm, niñ ij halö l̄i m̄ideila. ² Niñhön ḡin̄ig: ñiñ an̄ibu, b̄i ñimago ma hu ga ap ap m̄ideila. ³ Jisas, b̄i Perisi gau abe, b̄i lo manö hag ñeb b̄i gau abe, kal̄ip haga, “God n̄ip sabe gep ñiñ i, b̄i nan göp ap ḡinö kam̄iñ l̄inab u aij aka wasöñj Lo manö niñhön hagöp?” ö ga. *

⁴ Hageia, manö ap pen hagagla. An̄ib u, Jisas b̄i ñimago ma hu ga u n̄ip ud niñö kam̄iñ la. Kam̄iñ lö, Jisas b̄i an̄ibu n̄ip hag yuö ara. ⁵ Jisas b̄i an̄ibu hag yuöm, b̄i an̄ib gau kal̄ip haga, “Ñiñ pai kale ap aka kaj kau

kale ap, God n̄ip sabe gep ñiñ u ñiñ m̄ilbim udöm m̄igan yan̄ lugeinab u, kale ȳiñid am ud yunabim aka wasö?” ga. *

⁶ Hageia, kale pen manö ap hagöl rö laga.

Hon hib kub m̄ideian, a ḡimim, gas̄i u niñjagmim

⁷ Pen n̄ibi b̄i an̄ib gau nan magö niñjñig apöm, ka as̄ikep aij aij gau nöp niñjun as̄ikun, a göm as̄ikla u, Jisas niñjöm, manö ap manö hod riköm haga, ⁸ “B̄i ap n̄ibi udn̄ig göm, nan kub niñjñig kalöp wiñ alö am̄im, ka as̄ikep aij l̄in̄im adö u as̄ikagmim. Niñhön ḡin̄ig: n̄ibi b̄i kub r̄imnap auöl rö löp. * ⁹ An̄ib u, kale ka as̄ikep aij adö an̄ibu as̄ik geinabim, b̄i kalöp wiñ alnab u apöm hagnab, ‘Ne ke gau aru, b̄i kub i adö an̄ib au as̄ikan,’ a gö, nöp nable gö niñjöl ḡi, am l̄iñ ḡi am ba gau as̄iknabön. ¹⁰ Pen kalöp, nan niñjun, a göm, wiñ alaiöl, am goł gau as̄ik midpe me, b̄i kalöp wiñ alnab u apöm hagnab, ‘B̄i m̄ideimam. Ne aumön ka adö aij i as̄ik ḡi,’ a gö, n̄ibi b̄i nan niñjñig ap m̄ideinaböl gau nöp niñjöm, b̄i u an̄j i b̄i kub nöp midöp, a ḡinaböl. ¹¹ An̄ib unbö rö, n̄ibi b̄i hon hib kub midöp, a göm, niñbal gau, God hib kalpe gö ap lugnab. Pen n̄ibi b̄i ana udöm m̄idpal gau, God hib kalpe gö ap rannab,” a ga. *

¹² Jisas manö an̄ibu hagöm, b̄i nan kub niñjñig n̄ibi b̄i wiñ ala u n̄ip haga, “Ne nan kub niñjñig, b̄i niñjeb ne gau, nañiñ namam yam ne gau, n̄ibi b̄i ram m̄inöhj atog ne mani iru midöp gau, kal̄ip wiñ alagmön. N̄ibi b̄i an̄ib gau, naböñ ñun, a göm, nöp pen nan niñjñig wiñ alöl rö löp. ¹³ Ne nan kub niñjñig, n̄ibi b̄i mög gep rö gau, n̄ibi b̄i ñimago ma k̄iña göp gau, n̄ibi b̄i ma najj göp gau, n̄ibi b̄i amgö we göp gau, kal̄ip wiñ albe, aueinaböl, nan niñjimim. ¹⁴ N̄ibi b̄i mög gep rö an̄ib gau, nöp pen ñöl rö lagnab u me, hainö God n̄ibi b̄i kam̄iñ aij n̄ipe gau gö uraknaböl ñiñ u, n̄ipe ke nöp pen ñiñnab,” a ga. *

Nan kub niñnaböl u, manö hod riköm haga

¹⁵ Pen manö an̄ibu niñjöm, b̄i kale aip nan niñjeila ap Jisas n̄ip haga, “God n̄ibi b̄i n̄ipe udöm abad m̄ideinab u, n̄ipe aip j̄im ñöl nan kub niñnaböl gau, m̄iñ m̄iñ yab̄iñ ḡinaböl,” a ga. *

¹⁶ Hageia, Jisas haga, “B̄i ap nan kub niñjñig göm, n̄ibi b̄i iru nöp wiñ alnab. ¹⁷ Pen nan kub niñjeb ñiñ an̄ibu aueinab, b̄i wög ḡi ñeb n̄ipe u n̄ip hagnab, ‘M̄iñi am n̄ibi b̄i nöd hag l̄ibin gau kal̄ip am pan̄id dau,’ a ḡinab. B̄i wög ḡi ñeb n̄ipe pen amöm

* 13:29: Sam 107:3 * 13:30: Mad 19:30 * 14:3: Luk 6:9 * 14:5: Mad 12:11; Luk 13:15 * 14:8: Pro 25:6-7 * 14:11: Mad 23:12; Luk 18:14 * 14:14: Jon 5:29 * 14:15: Luk 13:29

hagnab, 'Nan magöñhalö dap gñjn gipun; aube arun!' a gñnab. ¹⁸ Hageinab, nñbi bñ anñb gau ap hagnab, 'Yad arnam u pen mñnön naböñ ap raubin u nññng arabin,' a gñnab. ¹⁹ Pen ap hagnab, 'Yad arnam u pen kaj kau unbö sidun lañ raubin u, wög gñ aij göl aka gem, am nññnabin,' a gñnab. ²⁰ Ap hagnab, 'Yad arnam u pen nñbi yad gñsön nöp udpin u me, aunam rö lagöp,' a gñnab. ²¹ Anñg hageinaböl, bñ anñbu ado gñ amöm, nñbi bñ gau kale nññön nññön hagnaböl u, bñ kub nñpe u nñp hagnab. Hageinab, bñ kub u hibur nñpe u naj gö, bñ nñpe u nñp kauyan hag yuöm hagnab, 'Ne yññd am adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nñbi bñ mög gep rö gau, nñbi bñ nñmagö ma kñla göp gau, nñbi bñ amgö we göp gau, nñbi bñ ma naj göp gau, kalñp pañd dau,' a gñnab. ²² Hageinab, hagnab rö göm, hainö bñ wög gñ ñeb anñbu hagnab, 'Bñ kub, hagpan rö gñpin u pen mñgan rñmnap kau nöp mñdöp,' a gñnab. ²³ Hageinab, bñ kub u bñ wög gñ ñeb nñpe nñp hagnab, 'Ne adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nñbi bñ manö klö gñmön hagö, kale aulö, ram raul mñgan yad u böñ nöp rñb udnñm. ²⁴ Pen nñbi bñ nöd wññ alnö auagpal gau, nñbi bñ ap nan yad pro pro rñmnap nññagnab, wasö yabiñ,' a gñnab," a ga.

Gasñ nññ aij gñmim, yip lau adö aumim, a ga

(Mad 10:37-38)

²⁵ Jisas adan araia u, nñbi bñ iru yabiñ nñp hain gñla. Nñpe ado göm kalñp haga, ²⁶ "Nñbi bñ gau yip lau adö arun a gñnaböl u pen gasñ kub kale areinab nñme nap, nñbi nñ pai, nñññ nñmam kale, aka hañ romanñ kale ke u, yad nñññ nñbi bñ yad mñdaiöl rö lagöp. ²⁷ Nñbi bñ rñmnap hagnaböl, Jisas nñbi bñ nñpe mñdaiun u pen anñg gñno, nñbi bñ rñmnap hanñp gñ naj göl rö löp, a göm, hañ romanñ kale ke nöp gasñ nññöl gñ mñdeinaböl u, nñbi bñ yad mñdaiöl rö lagöp. ²⁸ Pen bñ kale ap, ram mñlö kub i adö lañ ap gññg, nöd mani aige gö rö udem gñnam, a göm, gasñ nññ aij göm gñnab. ²⁹ Pen, gñnam gñnam, a göm, kabö nöd nöp gñnab u pen hainö mani ulep gö, ram ulep gö, nñbi bñ gau nñp hag juöm hagnaböl, ³⁰ 'Ake! Bñ mñlö i ram gññg göm rö gñ damöm, ram adññ arö göp,' a gñnaböl. ³¹ Pen anñbu rö, bñ kinñ ap, bñ kinñ ap aip pen pen gññg, nöd gasñ nññ aij göm arnab. Pen nñpe gasñ nññ damöm, ami bñ yad u den dausan nöp mñdöp; pen kinñ anñbu ami bñ nñpe dwedi dausan mñdöp; pen pen gun, nñpe ami bñ yad al pak lññm rö löp, a gñnab. ³² Gasñ anñbu nññöm, kinñ ap mñlö gau hain auö

nññöl gñ, manö yuöm hagnab, 'Hol aige gul, manö hag jñm ñul?' ö gñnab. ³³ Anñb u, nññ aij gñmim. Nan kale gau magöñhalö arö gñmim, yip aip auagnabim u, nñbi bñ yad mñdaimim rö lagöp.

³⁴ "Dö nan aij yabiñ u pen dö kal nñpe arnab u, kale nññön gñlö kauyan dö gñnab? ³⁵ Dö anñbu rö, ud wög adññ aka kñlakññ hib au yulö nan magö ran aij gagnab. Dö anñbu rö wög ap mñdagöp; ud yuep rö nöp löp. Kale nñbi bñ gasñ rñmñd mñdaimñm gau, manö hagabin i rñmñd lñ nññ aij gñmim," a ga.

15

*Kaj sipsip ap ur ga
(Mad 18:12-14)*

¹ Pen bñ dakñs udep gau abe, nñbi bñ nan si nan naj gñla gau abe, Jisas manö hagab u nññun, a göm, ap nññ mñdeila. ² Pen bñ Perisi gau abe, bñ lo manö hag ñeb bñ gau abe, Jisas nñp hag juöm hagla, "Nñpe nññön gññg bñ nan si nan naj gñpal gau udöm, aip nan magö jñm ñöl nññab?" ö gñla. ³ Anñg hageila, Jisas manö ap hod rñköl kalñp haga, ⁴ "Bñ kale ap, kaj sipsip nññjuöl unbö mamñd u (100) muk mñdeinab. Pen aññ nñbö ap ur geinab u, rñmnap dam mññön haññ haññ mñdöp gau löm, am kaj sipsip nñpe ur gñnab u ulhai nññ aj aj, nñp ulhai nññ dam dam nññ udnab. ⁵ Kaj sipsip nñpe anñbu ulhai nññ udöm, aij a gö nññöl gñ, ud sñdunñ nñpe u adö lañ lñnab. ⁶ Sñdunñ lañ dap ram amöm, nñbi bñ nññeb nñpe gau, nñbi bñ ram mññön alog nñpe gau, kalñp wññ alöm, ap magum gñnaböl hagnab, 'Kaj sipsip yad ur göp u, ulhai nññ adog udpin u, köl yad aip mññ mññ gun,' a gñnab. ⁷ Anñg unbö rö me, nñbi bñ iru nöp gau, hon gñ aij gun nan si nan naj gagpun, a göm, gasñ nññbal gau, kumi kabö adö lañ au mñdpal gau nññöm mññ mññ gagnaböl; pen nñbi bñ aññ ap, nan si nan naj gñpin gau nññön gññg anñg gñpin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö lañ au nññöm mññ mññ gñnaböl.

Mani kabö magö ap ur ga

⁸ "Aka pen, nñbi ap mani silpa magö nñpe unbö sñdunñ lañ mñdeinab. Pen magö ap, ram raul mñgan gau agamññ ap lugeinab u, nñpe nññön gñnabñ Nñpe hapö lau adö aulñk löm, ulhai nññ nññ ka acñp acñp lñk lñk, kabö magö nñpe anñbu udnab. ⁹ Mani silpa magö nñpe anñbu ulhai nññ udöm, aij a gö nññöl gñ, nñbi bñ nññeb nñpe gau, nñbi bñ ram mññön alog nñpe gau, kalñp wññ alöm, ap magum gñnaböl hagnab, 'Kabö magö yad lugöp magö aññ anñbu, ulhai nññ adog udpin u, köl yad aip mññ mññ gun,' a gñnab.

* 14:20: 1Ko 7:33 * 14:26: Luk 9:23 * 15:2: Luk 5:30 * 15:4: Esi 34:11,16; Luk 19:10

10 Anıbu rö me, nıbi bı ańı ap, nan si nan naij gıpin gau nıhön gıniğ anıg gıpin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö lanı au God ejol nıpe gau nıñöm mıñ mıñ gınaböl,” a ga.

Ñı ap nap nıp arık ara u, manö hod rıköm haga

11 Jısa manö anıbu hagöm haga, “Bı ap ñı nıpe mıñöp mıdeinab u. 12 Ñı nıpe hain u, ap nap nıp hagnab, ‘Bapı, nan halıp mıñöhög hagnan gau, ud asık yıp gau ke ñı,’ a gö, nap nan kalpe mıñöhög gau ud asık ke ke ñınab. 13 Ñö, ñı nıpe hain u magö ulep magö ap mıdöm, nap nan nıp ud asık ña gau magöñhalö sıkim göm, mani udöm, dam ram mıñöhög mılö gau arnab. Am anıb gau mıdöm, nıbi si nan naij gau göl gı, mani nan nıpe ud arnab gau, hañöwalö nıbi bı gau ñı pıs gınab. 14 Anıg gö, mani nıpe pıs gö, ram mıñöhög anıbu kıyö kub yabıl lınab. Pen nan magö rau ñıñınam mani ap mıdageinab. 15 Anıg gö, nıpe amöm, bı ram mıñöhög anıbu nıbö nap kale ap hag nıñö, nıp kaj mukep wög u hag lınab. 16 Pen nıp kıyö kub yabıl u lö gı mıdö mıdö, kaj mukmıdal womai hañ gau rımnıp ñıñınam a gınab u pen nıbi bı rımnıp nıp nan magö ñagnaböl. 17 Pen gası magö nıpe nıñ ud arö gası aij magö u auö hagnab, ‘Bapı yad bı nıp wög gaböl gau, nan magö iru mıdöp. Yad auı mıdpın, yıp kıyö kub yabıl löp. 18 Anıb u, yad ram mıñöhög i arö gem, bapı mıdöp au kauyanı ado gı amem, nıp hagnabin, ‘God amgö ilö adö nıpe u gı naij gem, amgö ilö adö ne u gı naij gem, gıpin rö, * 19 ne yıp ñı yad a gı hagagmön. Yıp bı wög gı ñeb ne ap rö hag limön gınabin,’ a gınabin,’ a gınab. 20 Gası anıbu nıñöm, bapı ram ado gı arnabin, a göm, hadnab. Am am am, nap nıpe mılö gau nıbö ñı nıpe anıbu nıp yıjıg nıñınab. Nap ñı nıpe nıñöm, nıp mög yabıl gınab. Nıpe dip gı dö gı am nıp ud wabi göm, ud bom haluöm mulu ñıñınab. 21 Nap anıg gö, ñı hagnab, ‘Bapı, God amgö ilö adö nıpe u gı naij gem, amgö ilö adö ne u gı naij gem, gıpin rö, ne yıp ñı yad a gı hagagmön,’ a gınab. 22 Nap pen, bı wög gı ñeb nıpe gau kalıp hagnab, ‘Kale yıñıd nöp am watıj mılö kub yad u dap nıp yım ñımım, ñımagö nıpe u rıñ lı ñımım, ma rırup lı ñımım, gim. 23 Anıg gımım, am kaj kau pi marep hañın aij yabıl u pak dam laube, mıñ mıñ göl gı nan kub ñıñınun. 24 Ñı yad u böñ nöp uma rö la u, pen mıñı nıpe kauyanı kamıñ mıdöp. Nöd nıpe böñ nöp hir ga u, pen mıñı nıp adog udpın,’ a gınab. Nap hagö, kale am kaj kau pi pak dapöm, nan magö laulö, mıñ mıñ gınaböl. *

25 “Pen ñı nıpe nöd u, wög adıñ gau gı aj arö göm, ado gı yöp ram söla au apöm nıñınab, cacıñ, mab ij paköm, kugom ralöm, mıñ mıñ göl gı mıdeinaböl. 26 Anıg geinaböl, nap bı wög gı ñeb nıpe ap nıp hag nıñöm hagnab, ‘Nıhön gaböl?’ ö gınab. 27 Hageinab, hagnab, ‘Namam hain ne umöb a göm nıñöb u pen mıñı ado gı auö, nap kaj kau pi marep hañın aij u pak lau ñıñöl gı mıñ mıñ gaböl,’ a gınab. 28 Hageinab, nıp mulu kal yabıl lugö, ram raul mıgan aragnab; höñ au yanı nöp mıdeinab. Nap pen höñ amöm, auö ram raul mıgan arul, a göm, nıp manö hain hain hagöm hagnab. 29 Nap nıpe manö hain hain hageinab pen ñı nöd nıpe hagnab, ‘Yad manö ne hagnan rö pör nöp hain gem, bı nagı wög gep ne rö mıdem, wög nöp pör pör gıñö gıñö mı iru yabıl nöp lugöp. Pen yıp kaj meme pi ap ñö, mıdeimam yad gau aip pak lau ñıñınun mıñ mıñ gıppın. 30 Pen ñı ne anıbu, nan nıme lı ñına gau damöm, nıbi si nan gau göm gı ñıñı yu haköm auub, nıp mög nıñınam, kaj kau pi marep hañın aij yabıl u pakpan!’ a gınab. 31 Anıg hageinab, nap ñı nıpe nöd nıp hagnab, ‘Hol apıl pör mıdpul rö, nan yad gau magöñhalö ne udnabön. 32 Namam hain ne u böñ nöp uma rö la u, pen mıñı nıpe kauyanı kamıñ mıdöp. Nıpe böñ nöp hir ga u, pen mıñı nıp ulhai nıñ adog udpın. Anıb u me, hon mıñ mıñ gun,’ a gınab,” a ga.

16

Bı wög abadep bı u, manö hod rıköm haga

1 Jısa bı nıpe gau kalıp haga, “Bı kub nan iru mıdnab ap, bı nan nıpe abad mıdep bı ap hag lö, nan nıpe gau abad mıdeinab. Pen bı kub u, manö ap nıñınab, bı nan nıpe abad mıdnab anıbu, nan nıpe gau hañöwalö gınab. 2 Bı kub manö anıbu nıñöm, nıp wıñ alö aueinab hagnab, ‘Nan yad gau abad mıd aij gıppın u, yıp hag ñılö nıñının. Anıb u, ne ammön, nan yad aıgeg mıdöp gau magöñhalö wö ral nıñ aij gımön, nıbi bı gau kalıp nan naböñ yad aıgeg mıdöp gau magöñhalö wö ral nıñ aij gımön, ap yıp hag ñımön, wög yıp gıppın u hainö gıgnabön,’ a gınab. 3 Hageinab, bı nan nıpe abad mıdep anıbu, anı nıpe gau nöp gası iru nıñöm hagnab, ‘Bı kub u yıp hag yunıg gab u pen yad nıhön gınamıñ Yad bı pıdön mıdagpın rö, mıñöhög bıñıg jö gınam rö lagöp. Nıbi bı rımnıp nan kale u asıb hag gı ñıñının u, yıp nable gınab,’ a gınab. 4 Pen hainö gası nıñ aij göm hagnab, ‘Yad nıhön gınam u urı nıñının. Adö anıbu gıñö, hainö bı kub yad yıp hag yunab ñın u, nıbi bı rımnıp

* 15:18: Sam 51:4 * 15:24: Ep 2:1,5

yip udlö, ram kale au han m+deinabin,' a g+inab. ⁵ An+g hagöm, n+bi b+ r+imnap kal+p b+ kub n+pe nan naböj m+deinab gau w+ñ alnab. W+ñ alö, b+ nöd aunab u n+ip hagnab, 'Ne b+ kub yad nan naböj aigeg m+ädöp?' ö g+inab. ⁶ Hageinab hagnab, 'Wel ñ+ñeb d+lam ñ+njuöl añ+ ap,' a g+inab. Hageinab hagnab, 'Diker i ud, y+ñ+d as+kmön d+lam unbö s+duj laj kal+ kl+ñ rik,' a g+inab. Hageinab, hagnab rö nöp g+inab. ⁷ Hainö b+ ap aueinab, hagnab, 'Ne b+ kub yad nan naböj aigeg m+ädöp?' ö g+inab. Hageinab hagnab, 'Wid beg ñ+njuöl unbö mam+u,' a g+inab. Hageinab hagnab, 'Diker i ud, y+ñ+d as+kmön beg ñ+njuöl m+hou m+hou kal+ kl+ñ rik,' a g+inab. Hageinab, hagnab rö nöp g+inab. ⁸ An+g geinab, hainö b+ kub n+pe u n+ñöm hagnab, 'B+ nan yad abad m+dep b+ an+bu, gas+ n+ñ aij göm, n+ñön n+ñön gem m+id aij g+inabin a göp u, n+pe g+ aij göp,' a g+inab. An+bu u n+ñim. N+bi b+ m+ñöj naböj adö il i gas+ n+ñbal gau haggal, 'M+ñi aigöl gun hainö as+ik m+dep hon u m+id aij g+in+m?' ö göm, gas+ u n+ñöl g+ g+ilö arab. Pen mailö aij n+ñbal n+bi b+ gau, an+g unbö rö nöp g+ilö arbö u aij.

⁹ "Mani nan m+ñöj naböj il i m+idöp gau, n+bi b+ r+imnap gau ñ+be me, hainö nan an+bu gau böj nöp p+is g+inab ñ+n u, God ram m+ñöj pör m+dep n+pe au kalöp hag w+hai udnab. ¹⁰ Mani nan pro ap, n+bi b+ ap ñ+magö adö u l+lö, abad m+id aij g+inab u, nan kub gau ñ+lö, u rö nöp g+inab. Pen mani nan pro ap, n+bi b+ ap ñ+magö adö u l+lö, abad m+id aij g+inab u, nan kub gau ñ+lö, u rö nöp g+inab. * ¹¹ Pen kale mani nan m+ñöj naböj adö il i m+idöp u udmim, pir almim, abad m+id aij g+inabim u, b+ an kalöp nan aij yab+ adö laj n+bö ñ+nab? ¹² B+ ap mani nan n+pe ud ñ+magö adö kalöp l+inab u, kale pir almim, abad m+id aij g+inabim u, b+ an mani nan kalöp ke ñ+nab? ¹³ B+ añ+ ap, b+ kub m+ñöp kal+p wög g+in+m rö lagöp. B+ m+ñöngöl kal+p wög g+inab u pen n+pe b+ kub ap n+ip m+dmagö löm, b+ ap n+ip m+dmagö lagnab. Aka b+ kub ap n+ip m+dmagö löm, b+ ap n+ip m+dmagö lagnab. Unbö rö, kale mani nan gau nan aij yab+ a g+mim n+ñeinabim u, God n+ip wög g+pim u arö g+mim rö löp," a ga. *

¹⁴ B+ Perisi gau, gas+ kub kale mani adö u nöp n+ñm+idal u me, Jisas manö haga u n+ñöm m+hol göm hag jula. ¹⁵ Hag jueila, kal+p haga, "Kale n+bi b+ amgö ilö adö u, hon n+bi b+ aij m+dpun, a g+pim u, pen God hibur gas+ m+dmagö an kalöp dan n+ñöb. Nan n+bi b+ n+ñöl aij göp gau, God n+ñö nan naj rö löp. *

¹⁶ "Jon b+ ñ+g pak ñeb auaga ñ+n u, lo manö kal+ kl+ñ rikla u abe, b+ God manö hagep manö kal+ kl+ñ rikla u abe hagle, n+bi b+ n+ñöm, adö an+bu g+ilö arm+ädöp. Pen Jon aua ñ+n u rikö, God n+bi b+ udöm abad m+deinab manö aij u hagle, n+bi b+ n+ñöm kale magöñhalö adö an+bu nöp arun, a göm, klö göm g+ilö arab. * ¹⁷ Kumi kabö adö laj abe m+ñöj naböj il i abe ur g+in+m rö löp, pen lo manö u ad+ñ pro ap ur g+in+m rö lagöp. *

¹⁸ "Pen, b+ ap n+bi udöm arö göm, am n+bi hain n+bö ap udnab u, n+bi si udnab. Pen b+ ap uraköm, n+bi u, b+ udöm arö g+inab n+bi an+bu, udnab u, n+pe u rö nöp n+bi si udnab.

B+ mani halö b+ ap aip, Lasaras aip

¹⁹ "B+ ap mani nan n+pe iru yab+ m+dm+ädöp. N+pe wal+j aij aij nöp y+möm, nan ñ+ñeb aij aij nöp ñ+ñm+ädöp. ²⁰ Pen ram ajöj il göl n+pe au, b+ use use halö nan m+dagm+ädöp b+ ap dap l+lö m+dm+ädöp. Hib n+pe Lasaras. ²¹ Gas+ n+pe u nöp n+ñöm, 'B+ nan iru m+idöp i nan ñ+ñö, nan naböj naböj abañ mo gai i lugnab u, yad ñ+ñnabin kiyö lagnab,' a göm, n+ñm+ädöp. Pen kain gau apöm, wös n+pe gau batö g+ ñ+ñm+idal. ²² Hainö b+ y+gön an+bu uma. N+pe umö, ejöl gau apöm, n+ip dam ram m+ñöj adö laj au amöm, Ebrahim böj n+pe lau lö nan kub ñ+ña. Pen b+ gep an+bu abe umö, r+göl g+la. ²³ B+ gep an+bu umöm, am mab ke inab yan au, n+ip ilön kub yab+ gö n+ñöl g+ m+dm+ädöp. Pen m+idöm g+lan g+ ñ+ña, Ebrahim Lasaras aip ke ke au laj m+dalö. ²⁴ N+ñöm, w+ñ al hagöm haga, 'Bapi Ebrahim, y+ip mög n+ñmön, Lasaras n+ip hagö, ñ+magö m+lö n+pe ap ñ+g ap rauöm, dap a+ab y+ip u ud n+ñö, y+ip hain gan. Mab u inöm, y+ip ilön kub yab+ göp,' a ga. ²⁵ Hageia, Ebrahim haga, 'Ñ+ nöñ! M+ñöj naböj adö il yan m+dm+idan ñ+n u, ne nan aij aij ne udm+idan, pen Lasaras nan naj naj nöp udm+ädöp. Pen m+ñi ram m+ñöj i, n+pe hain aij m+idö n+ñöl g+, nöp ilön kub gab. ²⁶ God n+pe mo+ kub yab+ an j i g+ la u me, hon n+bi b+ böj lai ra+ gun böj lau nun rö lagöp; pen kale böj lau ra+ g+mim böj lai aumim rö lagöp,' a ga. ²⁷ Hageia, b+ an+bu haga, 'An+g hagepän rö, Lasaras n+ip hagemön, n+pe bapi yad ram amöm, ²⁸ mam yad unbö mam+id u kal+p manö kdö yab+ hagö, ram m+ñöj ilön ke naj pör nöp göp au auagöl,' a ga. ²⁹ Hageia, Ebrahim haga, 'Mos+ abe, b+ God manö hagep b+ gau abe, manö kal+ kl+ñ rikla u n+ñöl,' a ga. ³⁰ Hageia, haga, 'Bapi, an+g g+agnaböl; pen n+bi b+ ap umöm uraköm,

* 16:10: Luk 19:17-26 * 16:13: Mad 6:24 * 16:15: Mad 23:28; Luk 18:9-14 * 16:16: Mad 11:12-13

* 16:17: Mad 5:18

am hageinab me, n̄ñö hagöp, a göm, nan si nan naij ḡpal adö u, n̄ñön ḡn̄ng an̄g ḡpun, a göm, arö ḡnaböl,' a ga. ³¹ Hageia, Ebrahim haga, 'Kale Mos̄s abe, b̄i God manö hagep b̄i gau abe, manö kal̄ kl̄ñ r̄k̄la manö an̄bu n̄ñagpal rö, b̄i ap umöm uraknab u, kale u rö nöp n̄ñagnaböl,' a ga," a ga.

17

*Nan si nan naij gep magö u
(Mad 18:6-7; Mak 9:42)*

¹ Jisas b̄i n̄pe gau kal̄p haga, "B̄i ap aka n̄bi ap naḡ naij adö u göm, n̄bi b̄i r̄mn̄ap kal̄p gas̄ ñö, kale abe naḡ naij adö an̄bu göm ap lug paknaböl. Naḡ adö an̄bu nöd ḡm̄dal, m̄ñi ḡpal, hainö u rö nöp ḡnaböl. Pen n̄bi b̄i kale gas̄ naij ñnaböl gau, kale ilön unbö ke yab̄i udnaböl. ² Pen b̄i ap aka n̄bi ap, ñ̄i pai gau añ̄ ap an̄g ḡn̄ng ḡnab u, n̄p kabö kub wid paib̄ Jakep kabö ap, un̄am u halö naḡ l̄i r̄b̄köm, dam ñ̄g solwara yublap u aij. N̄ñön ḡn̄ng: n̄pe kam̄ñ midöm, ñ̄i pai ap n̄p gö ap lug paknab u, ilön kub yab̄i udnab. ³ An̄b u, kale ke gas̄ n̄ñ aij ḡmim ḡmim.

"Nan̄ nam ne ap nan si nan naij gain̄m, n̄p s̄l̄k̄ hagepe, n̄ñön ḡn̄ng an̄g ḡpin, a göm, gas̄ n̄ñeinab u, ḡ naij ga an̄bu n̄ñmim arö ḡmim. * ⁴ Nan kalöp rö r̄mn̄ap ḡ naij göm, hainö apöm, n̄ñön ḡn̄ng an̄g ḡpin, a göm, hageinab u, nan naij ga an̄bu n̄ñmim arö ḡmim. Pen ñ̄n añ̄ ap, an̄g gö gö unbö mudun j̄ñ u ḡn̄m u, u rö nöp n̄ñmim arö ḡmim," a ga.

N̄ñ udep magö u

⁵ Jisas an̄g hageia, b̄i manö n̄pe ud arep gau hagla, "Ne han̄p gö, n̄ñ udep magö hon kub ḡn̄m," a ḡla.

⁶ Hageila, Jisas kal̄p haga, "N̄ñ udep magö kub wasö, n̄ñ udep magö kale mab masded magö pro yab̄i u rö nöp m̄deinab u, kale mab an̄bi, iñ halö ju ñ̄g solwara an̄ au dan ran m̄dai, a ḡmim hagepe, hagnabim rö ḡnab. *

B̄i wög ḡ ñeb ap wög n̄pe

⁷ "Kale gas̄ n̄ñön n̄ñbim̄ B̄i wög ḡ ñeb b̄i ap m̄ññ naböñ b̄n̄g ral p̄s göm, aka kaj sipsip muk p̄s göm, ado ḡi ram auö, b̄i nap n̄pe u n̄p manö n̄ñön hagnab̄ñ 'Nöp k̄yö löp u, ne au as̄kmön nan magö ñ̄ñ,' a ḡnab aka? ⁸ Wasö. An̄g hagagnab. N̄pe hagnab, 'Wal̄j udö auö, dip naḡ u p̄g l̄mön, ñ̄g nan yad gau dap ñö ñ̄ñnam, hainö ñ̄g nan ne gau ñ̄ñ,' a ḡnab. ⁹ Kale gas̄ n̄ñön n̄ñbim̄ B̄i wög ḡ ñeb an̄bu, b̄i kub hagnab rö geinab u, b̄i kub manö aij r̄mn̄ap n̄p hagnab akan̄ Wasö. B̄i wög

ḡ ñeb n̄pe midöp u me, hagnab rö ḡnab. ¹⁰ An̄g unbö rö me kale. God kalöp wög hag l̄nab rö, ḡ p̄s ḡmim, hagnabim, 'Hon n̄bi b̄i wög ḡ ñeb aij wasö. Nan adö ap ke gagpun; wög hon ke gep u rö nöp ḡpun,' a ḡnabim," a ga.

B̄i unbö s̄idun̄ lan̄ wös ḡsa la gau, Jisas gö, kam̄ñ la

¹¹ Jisas Jerusalema arnam a göm, ram m̄ññ Sameria i, ram m̄ññ Galili lödan̄ an̄ au ḡdan̄ am am, ¹² ram r̄ñg aḡlö ap ajö n̄ñöl ḡ, b̄i wös ḡsa la unbö s̄idun̄ lan̄, n̄p nable paköm, ke ke au dan̄ m̄döm, ¹³ meg magö dap ranöm hagla, "Jisas, B̄i Kub, han̄p mög n̄ñmön," a ḡla. *

¹⁴ Hageila, kal̄p haga, "Kale ammim, b̄i God n̄p nan sabe gep gau kal̄p hañ kale gau yammim," a ga. An̄g hagö, kale amöm, adan̄ an̄ au arlö n̄ñöl ḡ, kal̄p kam̄ñ la. *

¹⁵ Pen kal̄p an̄g göl kam̄ñ lö, b̄i Sameria n̄bö ap, n̄p kam̄ñ la u n̄ñmön, manö kub hagöl ḡ, God hib u hagö adö arö n̄ñöl göm, ¹⁶ ado ḡ apöm, Jisas m̄deia söl ma iñ au lug paköm, mulu ad̄ñ n̄pe ḡyan̄ ḡ m̄ññ yan̄ n̄ñmön, Jisas n̄p aij a ga. ¹⁷ N̄pe an̄g gö, Jisas haga, "Yad gas̄ n̄ñbin e, b̄i unbö s̄idun̄ lan̄ kam̄ñ löp u, pen b̄i unbö aj̄p lan̄ gau mai? ¹⁸ B̄i r̄mn̄ap n̄ñön ḡn̄ng auagpal̄ B̄i mlö gau n̄bö, b̄i Juda wasö u nöp apöm God n̄p aij a göp ar?" a ga. ¹⁹ Jisas an̄g hagöm b̄i an̄bu n̄p haga, "Jisas ȳp gö kam̄ñ l̄nab, a ḡmön, n̄ñ udpan rö, nöp kam̄ñ löp aru," a ga.

God n̄bi b̄i udöm abad m̄deinab

(Mad 24:23-28)

²⁰ Pen ñ̄n ap b̄i Perisi gau Jisas n̄p hag n̄ñmön, "God n̄bi b̄i udöm abad m̄deinab ñ̄n an̄bu ñ̄n mai aunab?" ö ḡla. Hageila, Jisas haga, "God n̄bi b̄i udöm abad m̄deinab, a ḡpim an̄bu, kin̄ r̄mn̄ap gau, n̄bi b̄i abad m̄d m̄d, n̄ñ aij ḡlö ḡlö, hainö kin̄ kale auö, n̄bi b̄i n̄p amgö n̄ñmön, uri auöp, a ḡpal, unbö rö gagnab. ²¹ 'M̄döp i,' aka 'M̄döp dan̄,' hagagnaböl. N̄ñön ḡn̄ng: n̄pe agam̄ñ apöm, an̄ kalöp au hadö m̄döp," a ga.

²² An̄g hagöm, b̄i n̄pe gau kal̄p haga, "Hainö gau, B̄i ñ̄i n̄pe auö n̄p n̄ñun, a ḡmim, m̄dmagö kalöp b̄g ñöl nöp m̄dnab, pen n̄p n̄ñagnabim. ²³ N̄bi b̄i r̄mn̄ap kalöp hagnaböl, 'M̄döp i,' aka 'M̄döp dan̄,' a ḡnaböl u pen manö an̄bu n̄ñö hagpal, a ḡmim, ḡ dö ḡ ammim, kal̄p aip aragmim. * ²⁴ N̄ñön ḡn̄ng: B̄i ñ̄i n̄pe aunab ñ̄n u, añ̄m añ̄m udöm, mailö mlöbö aröp n̄ñbal u rö aunab. ²⁵ Pen kale n̄bi b̄i m̄ñi m̄dpim gai i, B̄i ñ̄i n̄pe n̄p

* 17:3: Mad 18:15 * 17:6: Mad 17:20; 21:21 * 17:13: Lep 13:45-46 * 17:14: Lep 14:2-3; Jon 3:13; 18:36

* 17:23: Mak 13:21; Luk 21:8

iru n+ɨmim, n+ɨp udagmim, n+ɨp marō kub yab+ɨ n+ɨnabim. ²⁶ B+ N+ n+ɨpe aunab n+ɨn an+ɨbu, hadame nōp Noa m+ɨdeia n+ɨn u ga rō, g+ɨnab. ²⁷ Noa m+ɨdeia n+ɨn u, n+ɨbi b+ gau nan magō n+ɨɲōl g+ɨ, n+ɨg n+ɨɲōl g+ɨ, n+ɨbi pen pen nōl g+ɨ, g+ m+ɨdlō n+ɨɲōl g+ɨ, Noa am+ɨlap ap+ɨlap n+ɨg mag+ɨb kub raul m+ɨgan arlō n+ɨɲōl g+ɨ, mōɲ asad kub yab+ɨ alabin, a gō, n+ɨg u+ɨ apōm n+ɨbi b+ gau kal+ɨp magōɲhalō ud yuō yuō umhakla. ²⁸ Pen b+ Lod m+ɨdeia n+ɨn u, Sodom n+ɨbi b+ gau u rō nōp nan n+ɨɲōl g+ɨ, n+ɨg n+ɨɲōl g+ɨ, nan gau s+ɨk+ɨm gōl g+ɨ, nan wōg ad+ɨɲ gau gōl g+ɨ, ram gōl g+ɨ, g+ m+ɨdlō n+ɨɲōl g+ɨ, * ²⁹ Lod ram m+ɨnōɲ an+ɨbu arō gōm, ram m+ɨnōɲ m+ɨgan ap ke arō n+ɨɲōl g+ɨ, magō an+ɨbu nōp, mab m+ɨtaɲ kub kumi kabō adō laɲ n+ɨbō apōm, Sodom n+ɨbi b+ kal+ɨp magōɲhalō in hab+ɨk n+ɨɲ ara. ³⁰ B+ N+ n+ɨpe aunab n+ɨn u, an+ɨg unbō rō nōp g+ɨnab.

³¹ “N+ɨn an+ɨbu, n+ɨbi b+ ram adō laɲ m+ɨdaiōl u, nan kale ram raul m+ɨgan yaɲ m+ɨdōp u udn+ɨg ram raul yaɲ aragnabōl. Pen n+ɨbi b+ wōg ad+ɨɲ gau aɲaiōl gau, nan r+ɨmnap udn+ɨg ado g+ɨ ram aragnabōl. * ³² Lod n+ɨbin n+ɨp ga adō u nōp gas+ɨ n+ɨɲmim, n+ɨɲ aij g+ɨmim. ³³ N+ɨbi b+ an, yad ke n+ɨɲ aij gem kam+ɨɲ m+ɨdeinabin a gōm n+ɨɲnab u, umnab; pen n+ɨbi b+ an, Krai manō aij hagōp rō wōg n+ɨp g+ɨ damem umnabin a gōm n+ɨɲnab u, kam+ɨɲ m+ɨdeinab. * ³⁴ Kalōp hagabin, n+ɨn an+ɨbu s+ɨbōn yaɲ b+ m+ɨhōp aba+ɨ adō a+ɨn ap haneinabil u, ap udem, ap arō g+ɨnabin. ³⁵ Pen n+ɨbi m+ɨhōp wid magō pa jō ma jō luɲaluɲ geinabil u, ap udem, ap arō g+ɨnabin. ³⁶ B+ m+ɨhōp wōg ad+ɨɲ gau wōg g+ɨ m+ɨdeinabil u, ap udem, ap arō g+ɨnabin,” a ga.

³⁷ Jisas an+ɨg hageia, kale hagla, “B+ Kub, manō hagabōn an+ɨbu, ram m+ɨnōɲ mai an+ɨg g+ɨnab?” ō g+ɨla.

Hageila, Jisas haga, “Wal wayōɲ ap umōl m+ɨdeinab au, yaur g+ɨlɲalō n+ɨɲōm ap s+ɨbaibai g+ɨnabōl,” a ga.

18

B+ manō ud as+ɨkep ap, n+ɨbi adu ap

¹ Jisas, b+ yad gau gas+ɨ iru n+ɨɲagōl, God n+ɨp sabe gōl g+ɨ nōp m+ɨdaiōl, a gōm, kal+ɨp manō ap manō hod r+ɨkōm haga, * ² “Ram m+ɨnōɲ ap, b+ kub manō ud as+ɨkep b+ ap m+ɨdeinab. Pen b+ an+ɨbu, God n+ɨp gas+ɨ u n+ɨɲagōm, n+ɨbi b+ gau kal+ɨp mōg n+ɨɲagnab. ³ Pen n+ɨbi adu ram m+ɨnōɲ an+ɨbu n+ɨbō ap, pōr nōp apōm n+ɨp hagnab, ‘B+ kolma+ɨ yad ap manō hal+ɨp u n+ɨɲmōn,’ a g+ɨnab. ⁴ An+ɨg hagnab u pen b+ manō ud as+ɨkep b+ kub an+ɨbu manō n+ɨpe u udagnab. Pen n+ɨbi

adu an+ɨbu, n+ɨpe pōr pōr apōm hag n+ɨɲ gō gō, hainō b+ kub an+ɨbu hagnab, ‘Yad God n+ɨp p+ɨn+ɨɲ gagg+ɨn; n+ɨbi b+ gau kal+ɨp mōg n+ɨɲagg+ɨn; ⁵ pen n+ɨbi kan+ɨ i y+ɨp pōr pōr apōm hag n+ɨɲ gō gō y+ɨp iru gōp u me, yad am manō kub an+ɨbu n+ɨɲnam,’ a g+ɨnab,” a ga.

⁶ B+ Kub an+ɨg hagōm haga, “B+ manō ud as+ɨkep an+ɨbu n+ɨbi b+ mōg gaga, pen n+ɨpe manō n+ɨhōn haga u n+ɨɲ aij g+ɨmim. ⁷ Kale gas+ɨ n+ɨhōn n+ɨɲbimɲ God n+ɨpe n+ɨbi b+ n+ɨpe ke hag lōp gau, s+ɨdō an s+ɨbōn yaɲ n+ɨp sabe geinabōl u, manō kal+ɨp n+ɨɲōm mōg n+ɨɲagnab, a g+ɨmim, n+ɨɲbimɲ Kale m+ɨlō padō abadnabōl, a g+ɨmim, n+ɨɲbim? ⁸ Yad kalōp hagabin, n+ɨpe manō hagnabōl an+ɨbu n+ɨɲōm, kal+ɨp mōg n+ɨɲōm, y+ɨɲ+ɨd nōp b+ kolma+ɨ kale g+ɨ najj g+ɨnabōl gau adan p+ɨ g+ɨnab. Pen B+ N+ n+ɨpe m+ɨnōɲ nabōɲ ɨ i ado g+ɨ aunab n+ɨn u, n+ɨbi b+ r+ɨmnap n+ɨp n+ɨɲ udōl g+ɨ m+ɨdeinabōl aka wasō?” ga.

B+ Perisi ap, b+ dak+ɨs udep ap

⁹ N+ɨbi b+ r+ɨmnap, hon n+ɨbi b+ aij, n+ɨbi b+ r+ɨmnap gau n+ɨbi b+ najj, a gōm, n+ɨɲla rō, Jisas kal+ɨp manō ap manō hod r+ɨkōm haga, ¹⁰ “B+ Perisi ap, b+ dak+ɨs udep ap, God n+ɨp sabe g+ɨn+ɨg, God sabe gep ram u arnabil. ¹¹ B+ Perisi an+ɨbu, an+ɨɲ n+ɨpe gau nōp God n+ɨp sabe gōm hagnab, ‘Nōp aij yab+ɨ a gabin. Yad b+ r+ɨmnap g+ɨpal rō, nan aij iru nōp udem, nan si udem, n+ɨbi si udem, gagg+ɨn. Yad b+ dak+ɨs udep inbō i rō wasō. ¹² Wik pōr pōr, n+ɨn m+ɨhōp nan magō n+ɨɲagg+ɨn halō. Pōr nan yad unbō s+ɨduɲ laɲ udem, nōp a+ɨn n+ɨbō ap n+ɨb+ɨn,’ a g+ɨnab. * ¹³ Pen b+ dak+ɨs udep an+ɨbu, n+ɨp nable gō, kumi kabō adō laɲ n+ɨɲagōm, ke ke au daɲ ubōr y+ɨhōɲ gōm, pab+ɨ n+ɨpe ke pakōm, gas+ɨ iru n+ɨɲōm hagnab, ‘God, yad b+ nan si nan najj g+ɨp+ɨn u, y+ɨp mōg n+ɨɲmōn,’ a g+ɨnab. * ¹⁴ Kalōp hagabin, b+ dak+ɨs udep u an+ɨg hagō, God n+ɨp, nan si nan najj g+ɨpan u n+ɨɲem arō g+ɨnabin, a g+ɨnab. Pen b+ Perisi u n+ɨp God an+ɨg hagagnab. N+ɨhōn g+ɨn+ɨg: n+ɨbi b+ hib kale ke dap rannabōl gau, God gō ap lug paknabōl. Pen n+ɨbi b+ ana udnabōl gau, God gō kale hib m+ɨdeinab,” a ga. *

*Jisas n+ɨ pai pro gau kal+ɨp ud n+ɨɲa
(Mad 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁵ N+ɨbi b+ gau, Jisas n+ɨ pai pro han+ɨp gai i ud n+ɨɲaɲ a gōm, daueila. Jisas kal+ɨp ud n+ɨɲō n+ɨɲōl g+ɨ, b+ n+ɨpe gau an+ɨg gajal u n+ɨɲōm, n+ɨbi b+ an+ɨb gau kal+ɨp s+ɨ+ɨk hagōm hagla, “Kale unbō gagg+ɨmim,” a g+ɨla. ¹⁶ Jisas pen n+ɨ pai an+ɨb gau w+ɨn alō aueila, b+ n+ɨpe gau kal+ɨp haga, “N+ɨhōn g+ɨn+ɨg kal+ɨp an+ɨg hag gabimɲ N+ɨ pai pro an+ɨb gau arō

* 17:28: Jen 18:20; 19:25

* 17:31: Mad 24:17-18

* 17:33: Luk 9:24

* 18:1: Kol 4:2; 1De 5:17

* 18:12:

Ais 58:2-3; Mad 23:23

* 18:13: Sam 51:1

* 18:14: Mad 23:12

gipe yip aulaj. God n̄bi b̄ udöm kumi kabö adö laj abad m̄deinab u, n̄i pai pro an̄b gau rö m̄deinaböl,” a ga. ¹⁷ God Manö hag n̄öm an̄g göl m̄döp a geinaböl u, n̄i pai pro gau God Manö an̄bu n̄n̄jöm, ȳn̄j̄d n̄n̄j udnaböl. An̄b u, yad kalöp n̄n̄j hagabin, n̄bi b̄ n̄i pai pro yip n̄n̄j udpal rö, n̄n̄j udeinaböl gau, God kalöp udöm abad m̄deinab. Pen n̄bi b̄ n̄i pai pro yip n̄n̄j udpal rö, n̄n̄j udageinaböl gau, God ram m̄n̄n̄j n̄pe au aragnaböl. *

Juda b̄ kub ap nan iru m̄deia
(Mad 19:16-22; Mak 10:17-22)

¹⁸ Juda b̄ kub ap Jisas m̄deia au apöm haga, “B̄i manö hag n̄eb b̄ aij yad. Yad n̄h̄n̄ gem, pör m̄dep u udnam?” ö ga. *

¹⁹ Hageia, Jisas haga, “Yip n̄h̄n̄ ḡn̄g, ‘B̄i aij,’ a ḡpan? N̄bi b̄ ap aij m̄dagöp; God añ̄ me B̄i aij m̄döp. ²⁰ Pen ne God lo manö u n̄n̄jban: ‘N̄bi si b̄ si gagmim; wip alagmim; nan si udagmim; manö kub hagnaböl gau am manö piral hagagmim; name nap hagmil adö u n̄p n̄n̄j mim, hain ḡmim,’ a ga. *

²¹ An̄g hageia, b̄i an̄bu haga, “Yad n̄i pro n̄p r̄kem, lo manö adö an̄b gau magöghalö ḡi dap dap, m̄ñi n̄n̄ i u rö n̄p ḡi m̄dpin,” a ga.

²² Jisas manö an̄bu n̄n̄jöm haga, “Nan añ̄ ap n̄p gagan. Nan ne gau magöghalö s̄kim ḡmön, mani udmön, n̄bi b̄ mög gep rö gau kalöp n̄mön me, m̄id aij gep ne u m̄deinab God ram m̄n̄n̄j kumi kabö adö laj au. Hagpin rö ḡmön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga. ²³ Juda b̄ kub an̄bu, mani nan n̄pe gau iru n̄p m̄deia rö, Jisas manö an̄bu hagö, nan n̄pe hib gö, gasi m̄löl la.

²⁴ Gasi m̄löl leia u, Jisas n̄p n̄n̄jöm haga, “N̄bi b̄ nan iru m̄deinab gau, u tham yab̄ñ̄ God n̄bi b̄ n̄pe m̄dlö, kalöp udöm, ram n̄pe au abad m̄dnab. ²⁵ Kaj kamel gau kal̄ mauöt naḡi yubal m̄gan u arn̄g, u tham arnaböl u pen n̄bi b̄ u t̄pö k̄h̄no nan gau iru n̄p m̄döp gau, God ram m̄n̄n̄j n̄pe u u tham yab̄ñ̄ arnaböl,” a ga.

²⁶ An̄g hageia, n̄bi b̄ m̄deila gau haga, “Manö hagabön an̄bu, God n̄pe n̄bi b̄ ap ud kam̄n̄ yun̄m rö lagöp aka n̄h̄n̄?” ö ḡla.

²⁷ Hageila, Jisas haga, “Adö r̄mnap n̄bi b̄ göl rö lagöp u pen God n̄pe ḡn̄g, ḡn̄m rö n̄p löp,” a ga.

²⁸ An̄g hageia, Pida haga, “Nön! Ram nan hon gau magöghalö arö gun, n̄p aip n̄p se ḡi ajm̄dun,” a ga.

²⁹ Hageia, Jisas kalöp haga, “Kalöp n̄n̄jögabin, n̄bi b̄, God manö aij n̄pe u ud ajaiun, a göm, ram, n̄bin, n̄mam, n̄me

nap, n̄i pai kale gau arö ḡnaböl gau, God kalöp hauñ̄ gagnab. ³⁰ M̄ñi m̄dpun n̄n̄ an̄ i, God n̄pe kalöp abad m̄id aij gö, nan kale gau, n̄bi b̄ kale gau iru n̄p m̄deinab. Pen n̄n̄ hain u, n̄pe aip pör pör n̄p m̄deinaböl,” a ga.

Jisas kauyan, “Yip al pak l̄löl, umem uraknabin,” a ga
(Mad 20:29-34; Mak 10:46-52)

³¹ Jisas b̄ n̄pe unbö m̄gan laj kalöp dam goñ̄ gau amöm haga, “N̄n̄jim. M̄ñi Jerusalem arabun. Amjajnabun u, B̄i N̄i n̄pe n̄p, God manö hagep b̄i gau hadame n̄p God Manö u kal̄ k̄ñ̄ r̄köm hagla rö n̄p ḡnaböl. ³² N̄p udöm, b̄i Juda wasö gau n̄magö adö kalöp l̄löl, n̄p hag juöm, n̄h̄n̄ löl göm, k̄ñ̄u alöm, naḡi ud paköm, böñ̄ n̄p al pak l̄naböl. ³³ Pen n̄n̄ m̄h̄öp m̄döm, ruö n̄n̄ m̄thau n̄gan̄ u kauyan uraknab,” a ga.

³⁴ Pen Jisas an̄g hageia, b̄i n̄pe gau gasi p̄ral hīkn̄m rö lagö, manö hagab adö u, a göm, n̄n̄jagla. *

Jisas b̄i amgö we ga u gö, amgö n̄ñ̄ n̄n̄j
(Mad 20:17-19; Mak 10:32-34)

³⁵ Pen hain, Jisas am Jeriko amjakö n̄n̄jöl ḡi, b̄i amgö we ap m̄deia. B̄i an̄bu n̄pe adan goñ̄ au as̄k m̄döm, mani nan n̄im, a göm, as̄b̄ ḡi m̄deia. ³⁶ N̄bi b̄i iru n̄p manö hag padilö n̄n̄jöl ḡi, n̄bi b̄i r̄mnap kalöp hag n̄n̄jögabin, “N̄h̄n̄ gaböl?” ö ga.

³⁷ Hageia haga, “Jisas b̄i Nasared n̄bö u apöm padiab,” a ḡla.

³⁸ An̄g hageila, n̄pe w̄ñ̄ kub alöm haga, “Jisas, Depid N̄i n̄pe, yip mög n̄n̄jöm!” a ḡa.

³⁹ Hageia, n̄bi b̄i padieila gau n̄p hag göm haga, “N̄h̄n̄ ḡn̄g ap ranabön? Agam̄j m̄d!” a ḡla. An̄g haga u pen n̄pe agam̄j m̄dageia. W̄ñ̄ kub yab̄ñ̄ alöl ḡi haga, “Jisas, Depid N̄i n̄pe, yip mög n̄n̄jöm!” a ga.

⁴⁰ Hageia, Jisas n̄n̄jögabin, n̄bi b̄i gau kalöp haga, “Pan̄j̄d söl aui dauim,” a ga. Hagö, pan̄j̄d daueila haga, ⁴¹ “N̄p n̄h̄n̄ ḡnam?” ö ga.

Hageia haga, “B̄i Kub, yip gö amgö magö u kauyan n̄n̄j,” a ga.

⁴² Hageia, Jisas n̄p haga, “Jisas yip gö, amgö magö n̄ñ̄ n̄n̄jögabin, a ḡmön, gasi n̄n̄j udpan rö, amgö magö n̄ñ̄ n̄n̄j,” a ga.

⁴³ Hagö, magö an̄bu n̄p amgö n̄ñ̄ n̄n̄jögabin, God hib n̄pe u hagö adö arö n̄n̄jöl göm, Jisas areia au hain ga. N̄bi b̄i magöghalö Jisas ga an̄bu n̄n̄jögabin, God hib n̄pe u haglö adö ara.

* 18:17: Mad 18:3 * 18:18: Luk 10:25 * 18:20: Eks 20:12-16; Dud 5:17-20 * 18:31: Luk 24:44 * 18:32:

Luk 9:22,44 * 18:34: Mak 9:32

19

Sakias, bî dakis udep ap

¹ Jisas Jeriko amöm, an anîb au ap pa-dia. ² Pen Jeriko au, bî mani nan gau iru midmîdöp ap, bî dakis bî udmîdal gau kalîp magöŋhalö abad mîdmîdöp. Hib nîpe Sakias. ³ Jisas daun an au padiö nîŋöl gî, nîbi bî iru nöp ap nîŋnîg geila. Sakias nîpe bî ulep magö u me, Jisas bî aigale bî rö mîdöp u nîŋin, a göm, nîŋa u pen nîŋaga. ⁴ Anîg gö, nîpe nöd gî dö gî am mab ur ap ran adö laŋ amöm, Jisas auaiä padö jîŋ nîŋöl gî mîdeia. ⁵ Jisas pen mab ran mîdeia îl anîb au apöm, gîlaŋ gî nîŋöm. Sakias nîp haga, "Sakias, ne yîŋîd îl i lug! Mîŋî am ram ne u aip mîdeinabin," a ga.

⁶ Hageia, Sakias îl yan lugöm, mîŋ mîŋ göl gî, Jisas nîp ut gî dam ram nîpe ud ara. ⁷ Nîbi bî gau ga anîbu nîŋlö mulu lugö hagla, "Bî anîbu am bî nan si nan naij göp ram u hannîg arab," a gîla. *

⁸ Pen Sakias uraköm, Jisas nîp haga, "Bî Kub, ne nön! Mîŋî nan yad gau nîme î bön u lem, bön u nîbi bî mög gep rö gau kalîp nînabin. Pen yad nöd pîr alem, nîbi bî rîmnap nan kale si udnö rö löp gau pen nînabin, a gem, nan anî ap si udnö rö, pen mîhau mîhau nînabin; pen nan mîhöp si udnö rö, pen unbö raleb jîŋ u nînabin. Anîg gî dam dam magöŋhalö naböŋ ral pîs gem, arö gînabin," a ga. *

⁹ Hageia, Jisas haga, "Bî i Ebrahim nî nîpe ap. Uri God nîpe yam ram aui hanbal nan si nan naij gîpal gau nîŋöm arö göm ud kamîŋ yuöp. * ¹⁰ Bî Nî nîpe aua u, nîbi bî hir gîpal gau, kalîp ulhai nîŋem ud kamîŋ yunam, a göm, aua," a ga. *

Bî unbö sîduŋ laŋ mani udla u, manö hod rîkôm haga
(Mad 25:14-30)

¹¹ Pen nîbi bî anîb gau, Jisas me, Bî Kub pör abad mîdpun u, Jerusalem arö, nîp kiŋ hag lino, hanîp abad mîdö, mîd aij yabîŋ gînabun, a göm gasî u nîŋla. Jisas, gasî kalpe nîŋla anîbu, ke nîŋöm, kalîp manö ap halö hod rîkôm haga. ¹² Jisas manö hod rîkôm haga, "Bî kub ap, bî kub abad mîdep yad mîdöp au arnö, yîp kiŋ hag lö, ado gî apem, nîbi bî ram mînönŋ yad gai i kalîp kiŋ abad mîdeinam, a göm, ram mînönŋ mîlö kub gau arnab. ¹³ Pen nöd bî wög gep nîpe unbö sîduŋ laŋ kalîp wîŋ alö aueinaböl, bî kub nîpe kabö magö gol anî anî ke ke nîme löm hagnab, 'Manî nîabin i udmim, sîkim gî ado malo gîmim, iru ud lîmim; hainö yad kauyan aunabin,' a gînab. ¹⁴ Anîg hagöm arnab u, pen nîbi bî ram mînönŋ nîpe abad

mîdeia gau, nîp mulu lugö nîŋöl göm, bî rîmnap hag yulö, hain amöm, bî kub yabîŋ u nîp hagnaböl, 'Bî anîbi nîpe kiŋ hon mîdagnab,' a gînaböl.

¹⁵ "Pen bî kub yabîŋ u manö kale u udagöm, bî kub anîbu nîp kiŋ kale hag lînab. Anîg gö, nîpe kauyan ado gî apöm, bî wög gî ŋeb nîpe gau kalîp wîŋ alö aueinaböl, kiŋ kale u hagnab, 'Kabö magö gol nîbin gau, kale ud sîkim gî ado malo gîmim, pen aigöl gî udpim?' ö gînab. ¹⁶ Hagö, bî nöd u apöm hagnab, 'Bî kub, kabö magö gol anî yîp nîna u, sîkim gî ado malo gem, pen unbö sîduŋ laŋ kabö magö gol udpin,' a gînab. ¹⁷ Hageinab, bî kub nîpe u hagnab, 'Ne gî aij gîpan. Nan pro u nînö wög gî aij gîpan rö, mîŋî daun kub unbö sîduŋ laŋ nöp hagnö, abad mîdeinabön,' a gînab. * ¹⁸ Pen bî ap apöm hagnab, 'Bî kub, kabö magö gol anî yîp nîna u, sîkim gî ado malo gem, pen unbö mamîd u kabö magö gol udpin,' a gînab. ¹⁹ Hageinab, bî kub nîpe u hagnab, 'Gîpan anîbu rö, mîŋî daun kub unbö mamîd u nöp hagnö, abad mîdeinabön,' a gînab. ²⁰⁻²¹ Pen bî wög gep nîpe ap apöm hagnab, 'Bî kub, yad nöp nîŋban. Ne bî kal yabîŋ. Nîbi bî rîmnap nan kale gau, ne sîkim gî aij gîmön wasö, rau pîŋ gîmön rö udpan. Nan wög uŋham gî yîmbal gau, ne klö gîmön nöp nîŋban. Anîb u, yad nöp pîŋîŋ gem me, kabö magö gol anî yîp nîna u, dam apo rin ugan gî lînö mîdeia. Magö gol anî ne u mîŋî daubin i,' a gînab. ²² Hageinab, bî kub nîpe u hagnab, 'Manö ne hagnan u ud ado gem, manö kub ne aip hagnabin. "Ne bî kal yabîŋ, nîbi bî rîmnap nan kale gau, ne sîkim gî aij gîmön wasö, rau pîŋ gîmön rö udpan; nan wög uŋham gî yîmbal gau, ne klö gîmön nöp nîŋban," a gîpan ar? ²³ Anîb u, nîhön gîŋîg kabö magö yad u dam beg pasbuk lö, ado gî apem sinîŋ rîmnap halö udagpin?' ö gînab. ²⁴ Anîg hagöm, bî söl au mîdeinaböl gau kalîp hagnab, 'Kabö magö gol yad u pîŋ gî udmim, bî au kabö magö gol sîduŋ laŋ mîdöp u nîp nîm,' a gînab. ²⁵ Hageinab hagnaböl, 'Bî kub. Nîpe kabö magö gol sîduŋ laŋ hadö mîdöp!' a gînaböl. ²⁶ Hageinaböl hagnab, 'Kalöp hagabin, pör nîbi bî nan kale iru mîdeinab gau rîmnap halö udnaböl, pen nîbi bî nan kale pro pro mîdeinab gau gîlö, nan pro anîbu bön nöp lug îl arnab. * ²⁷ Pen nîbi bî yîp nîŋlö mulu lugö, bî anîbu nîpe kiŋ hon mîdageinab, a gîla gau, kalîp am dapim, amgö îlö adö yad aui al pak lim,' a gînab," a ga.

Jisas Kiŋ Rö Jerusalem ara

(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-

* 19:7: Luk 15:2 * 19:8: Eks 22:1; Nab 5:6-7 * 19:9: Ap 16:31; Luk 13:16 * 19:10: Luk 15:4; Jon 3:17; 1Di 1:15 * 19:17: Luk 16:10 * 19:26: Mad 13:12; Luk 8:18

19)

²⁸ Jisas kalip manö anibu hagöm, bi nipe gau aip Jerusalem arun, a göm, nipe nöd ga. ²⁹ Am am Olip Dum au, ram rihig aglö Bedpagi Bedani got au söl amjaköm, bi nipe mihöp kalip nöd hag yuöm haga, ³⁰ “Ram rihig aglö migan lödan ammil niñnabil, kaj donki marep niñi bi ud ajagpal ap, nagit adik lilo mideinab u, hubik daumul.” ³¹ Pen niñi bi rimnap apöm, ‘Kaj donki u niñon ginig hubik ud arabil,’ a gaiöl u, hagnil, ‘Bi Kub u wög midö halip hag yuajip, udnig aubul,’ a gämil,” a ga.

³² Anig hagö, ammil niñlö, haga rö nöp midea. ³³ Am nagit hubik gilo niñöl gi, bi kaj donki nap niñö gau apöm hagla, “Kaj donki marep u niñon ginig gämil nagit hubikabil?” ö gila.

³⁴ Hageila haglö, “Bi Kub u wög midö halip hag yuajip, apul nagit hubikabil,” a gilo. ³⁵ Anig hagnil, kaj donki marep anibu nagit hubikmil, u gi dam Jisas midea au amjakmil, waij kale bad rimnap ud jumil, ud kaj donki adö u limil, Jisas nip ud kaj donki adö anib lan lila. ³⁶ Jisas donki adö lan asiköm, adan adö u arö niñöl gi, niñi bi gau waij nan kale rimnap dap adan adö anibu lilo niñöl gi, kaj donki Jisas asik midea anibu waij nan kale adö anibu abö göl gi abö göl gi ara.

³⁷ Am am Jerusalem sösol gilo niñöl gi, Olip Dum adan ramö giyan gep ka au, niñi bi nipe gau iru yabih nöp, magöñhalö nip mih niñ yabih göl gi, nan niñon niñon ga gau gasi u niñöl gi, wih kub alöl gi, God hib nipe dap ranöm hagla,

³⁸ “Bi Kub nipe Kin hanip hag yuö auöp i, God nip ud aij ginim!
God ram minöñ kumi kabö adö lan au,
hibur hain hain magö u nöp midöp.
God nipe adö i gilañ midöm,
nipe mailö aij unbö ke halö midöp,” a gila.*

³⁹ Anig haglö niñöl gi, bi Perisi rimnap an anib au midea gau, Jisas nip hagla, “Manö hag ñeb bi. Niñi bi ne gau kalip hag gö, anig unbö rö hagaglan,” a gila.

⁴⁰ Hageila, Jisas pen haga, “Kalöp hagabin, kale manö anibu rö hagageinabol u, kabö gau ke wih alnabol,” a ga.

Jisas Jerusalem niñöm mitöñ ga

⁴¹ Jisas Jerusalem sösol göl gi, daun kub anibu niñöm, amgö ñig lugö niñöl gi haga, ⁴² “Ram minöñ Jerusalem i, kalöp mög yabih niñabin. Yad kalöp ud God aip jim ñem, hibur hain hain magö u kalip niñig aunö u niñbep u, aij yabih giöp. Pen minig kale niñagmim, amgö we rö midpim. ⁴³ Hainö bi kolmal kale apöm, daun kub kale i, uñin

li gigabö gi midöm, ⁴⁴ apöm gi naij yabih gilo, wög waryö, ram gau magöñhalö, kabö ap kabö ap adö lan waköm midageinab; niñi bi, niñi pai, kabö waryö raul an yan mideinabol gau ram halö pa jö ma jö gi yunabol. God kalöp udnig auöp niñi i niñagpim u me, anig ginab,” a ga.*

Jisas God sabe gep ram raul migan yan ara

(*Mad 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22*)

⁴⁵ Jisas anig hagöm, God sabe gep ram u amöm, niñi bi sikim geila gau kalip hag höñ yuöl gi haga, ⁴⁶ “God Manö u kali kiiñ riköm hagla, ‘Ram yad u, yip sabe gep ram mideinab,’ a gila u pen kale sikim gi giipe giipe, niñi bi nan si udöm, dap pi göl hanbal ram ap rö löp,” a ga.

⁴⁷ Pen Jisas nipe pör pör, niñi añi añi am God sabe gep ram raul migan u, niñi bi gau kalip manö hag niñmidöp. Bi God nip nan sabe gep bi kub gau, bi lo manö hag ñeb bi gau, bi manö ud asikep gau, nip al pak lun, a göm, gasi añi u niñeila.* ⁴⁸ Anig gasi niñla u pen niñi bi magöñhalö, manö aij nipe niñun, a göm, nip niñi lilo niñöl gi, kale Jisas nip al pak lö rö laga.

20

“Nöp an hagö anig gi ajabön?” ö gila
(*Mad 21:23-27; Mak 11:27-33*)

¹ Pen niñ an anib au, Jisas nipe God sabe gep ram raul migan u amöm, nipe niñi bi ud God aip jim niñ linnab manö aij u hag niñ midea niñöm bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi manö ud asikep gau abe aula. ² Apöm nip hagla, “An nöp hagö, ne apön anig gi ajabön?” ö gila.

³ Hageila haga, “Yad kalöp pen hag niñeb ap hag niñig gabin. ⁴ Jon niñi bi gau kalip ñig pak niñmidöp u, God nip hagö anig ga aka gasi nipe ke niñöm ga?” ö ga.

⁵ Hageila, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “‘God hagö, Jon niñi bi gau kalip ñig pak ña,’ a ginabun u, nipe hagnab, ‘Anib u, manö nipe u niñon ginig udagpim?’ ö ginab. ⁶ Pen, ‘Jon gasi nipe ke nöp linnab, niñi bi gau kalip ñig pak ña,’ a geinabun u, niñi bi gai i, God nipe Jon manö hagep bi nipe rö hag lö apöm gaia a göm niñbal rö, kal juöm hanip kabö ju pak linnab,” a gila. ⁷ Pen kale gasi anibu niñöm, Jisas nip pen hagla, “Jon apöm niñi bi gau kalip manö hag niñöm, ñig pak niñöm ga u, hon niñagpun, God hagö ga aka gasi nipe ke ga u niñagpun,” a gila.

* 19:38: Sam 118:26; Luk 2:14

* 19:44: Luk 21:6

* 19:47: Luk 21:37

⁸ Anig hageila, Jisas kalip haga, "Kale yip pen hag ñagpim rö, yad pen an hagö apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ñagnabin," a ga.

Bi wain wög adin abad mideila gau, manö hod riköm haga

(Mad 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Jisas nibi bi gau kalip manö hod riköm haga, "Bi ap wain wög adin ap gi yimöm, nibi bi rïmnab hag löm, am ram mïnöng mïlö gau mdeinab. * ¹⁰ Pen wain magö po ginab magö u, bi nipe ap hag yuöm hagnab, 'Am nibi bi wain wög gi mïdpal gau kalip hagö, wain magö yip rïmnab ñïlö daumön,' a ginab. Hagö amjakö, nibi bi wain wög gi mdeinabol gau nip pak pak löm, yiharin hag yulö ado gi aunab. ¹¹ Anig gïlö, bi wain wög nap nïbö u, bi ap pen hag yuö arnab. Areinab nip u rö nöp pak pak löm, yiharin hag yulö ado gi aunab. ¹² Anig gïlö, bi hainbö ap hag yuö amjakö, nip mïnu magö paköm, tip gi dam höng au yar yunabol. ¹³ Anig gïlö, bi wög adin nap nïbö u hagnab, 'Yad ai ginamr Ñi mïdmagö yad u yunabin u, manö nipe hageinab rö nïñöl rö löp,' a göm yunab. ¹⁴ Yuö amjakö, nibi bi wain wög gi mdeinabol anib gau hagnabol, 'Ñi auöp i, nap wain wög u nipe udnim rö löp. Nip böng nöp al pak lun, hon udun,' a ginabol. ¹⁵ Anig hagöm, nip tip tip gi dam höng gau amöm, böng nöp al pak lïlö umnab.

"Pen anig geinabol u, bi wög adin nap nïbö u kalip nïhön ginab? ¹⁶ Nipe apöm, nibi bi anib gau kalip al pak löm, wög adin anibu nibi bi rïmnab kalip pen hagö abad mdeinabol," a ga.

Jisas anig hageia, nibi bi nin mideila gau haga, "Hagpan anibu rö gagnim!" a gïla.

¹⁷ Hageila, Jisas kalip nin gusgus göm haga, "Anig hagpim u pen anib u, God Manö kalï kliñ rikla adin ap rik nïngim il u yip hag ñimim. Adin hagabin anibu anig göl mïdöp,

'Bi ram gep gau, kabö ap aij gagnim a göm arö gïla u

pen mïni ram padö an yar u binig ñöl mïdöp,' a gïla.

¹⁸ "Nibi bi an ap lug kabö adö anibu paknabol gau, kalip böng nöp pa jö ma jö gi linab. Pen kabö anibu pig ju ap lug nibi bi pak rïbnab u, kalip böng nöp paib waib jö gi linab," a ga. *

¹⁹ Jisas anig hageia, hanip nöp hagab a göm, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, uri nöp nip manö kub hagun a göm nïngla u pen nibi bi iru nöp nin mideila gau nïngöm, pïñin göm arö gïla.

"Rom bi kub Sisa nip dakis ñun aka wasö?" gïla

(Mad 22:15-22; Mak 12:13-17)

²⁰ Pen Jisas nip aige göl gun dam manö kub hagnig arun a göm, am nibi bi rïmnab kalip mumug göm hagla, "Kale nibi bi aij rö halu lïmim, am manö pir pir alnim, nip manö rïmnab hagpe, pen nïhön haginim nïngun, nip dam gapman bi manö kub ud asikep u ud arnabun," a gïla. *

²¹ Anig haglö, amöm nip manö rïmnab piral hagöm hagla, "Manö hag ñeb bi, hon nïngun ne böng lap nöp aragpan; kabö göl nöp hagpan. God Manö u nibi bi gau kalip hag ñiban u, u rö nöp kabö göl nöp hagpan.

²² Anib u, hon nïhön gun? Rom gapman bi kub Sisa nip dakis ñun aka wasö?" gïla.

²³ Kale manö pir pir hagla anibu nïngöm, Jisas kalip haga, ²⁴ "Mani dakis ñibal anibu ap yip ud yambe nïngin," a ga. Hageia, ud yamla nïngöm haga, "Mani ba u, ana an rö mïdöng Hib kalï kliñ rikla anibu, an hib rö mïdöp?" ö ga.

Hageia haga, "Sisa ana nipe u mïdöm, hib nipe u mïdöm göp," a gïla.

²⁵ Hageila, kalip haga, "Anib u, Sisa nan nipe mïdainim, Sisa nip ñimim. God nan nipe mïdainim, God nip ñimim," a ga.

²⁶ Jisas nipe nibi bi mideila an anib au anig hageia, manö nipe rïb juöl rö lagö, gasi iru nïngöm manö ap hagagla.

Nibi bi uraknabol u, hag nïngab ap

(Mad 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Sadyusi gau, nibi bi umöm uraknabol a göm, gasi u nïngmidal. Pen Sadyusi bi rïmnab Jisas mideia au apöm, nip hag nïngab ap hag nïngla. ²⁸ Hag nïngöm haga, "Manö hag ñeb bi. Mosi manö ap hanip kalï kliñ riköm haga, 'Bi ap nibi udöm, ñi pai yag dapöm wasö yiharin umnab u, nïmam nipe ap pen nibi anibu udöm, ñi pai nipe u, a göm, yag daunim,' a ga. ²⁹ Anib u, bi il halö unbö mudun jin u mdeinabol. Nïmam nöd u nibi udöm, ñi pai yag dapöm wasö yiharin umnab.

³⁰ Umö, nïmam yigwö an nïbö u pen nibi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yiharin umnab. ³¹ Anig gö, nïmam yigwö nïngan nïbö u pen nibi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yiharin umnab. Anig gi dam dam, nïmam unbö mudun jin magönghalö ñi pai yag dapöm wasö yiharin umnabol. ³² Hainö nibi anibu u rö nöp umnab. ³³ Pen umöm uraknabol a gïpan u, nibi anib anibu bi nipe unbö ud mudun jin linab u, hainö bi an nibi mdeinab?" ö gïla.

³⁴ Hageila, Jisas kalip haga, "Mïni mïdpun ñin i, nibi gau bi udpal, bi gau

n̄bi udpal. ³⁵ Pen n̄bi b̄i God gō urakōm, ram n̄pe kumi kabō adō lan̄ au arnabōl gau, n̄bi gau b̄i udagnabōl, b̄i gau n̄bi udagnabōl. ³⁶ Pen kale kauyan̄ umagnabōl; ejol gau rō p̄or p̄or n̄p kam̄iṅ m̄ideinabōl. Kale uraknabōl u me, God ñi pai n̄pe m̄ideinabōl. ³⁷ N̄bi b̄i umōm urakpal manō u, Mos̄s u rō n̄p mab ineia aiud u hagōm kal̄i kl̄iñ r̄ika. Mos̄s manō an̄bu kal̄i kl̄iñ r̄ikōm haga, 'B̄i Kub n̄pe Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale m̄idōp,' a ga. ³⁸ N̄bi b̄i n̄d umla gau, 'God kale m̄idōp,' a ga rō, hon n̄iṅbun, n̄bi b̄i n̄d umla gau uri kam̄iṅ m̄idpal. God n̄iṅōb, n̄bi b̄i n̄pe magōṅhalō kam̄iṅ m̄idpal," a ga.

³⁹ Jisas an̄g hageia, b̄i lo manō hag ñeb b̄i r̄imnap hagla, "Manō hag ñeb b̄i, manō kabō gōl n̄p hagpan!" a ḡila. ⁴⁰ Manō hag aij ga an̄bu n̄iṅōm, p̄iñiṅ gōm, hainō manō r̄imnap n̄p hag n̄iṅagla.

"N̄hōn ḡiñḡ ȳip Mesaia a gōm n̄iṅagpal?" ö ga

⁴¹ Pen Jisas kal̄ip haga, "N̄bi b̄i gau n̄hōn ḡiñḡ, Mesaia u Depid ñi n̄pe u n̄p m̄idōp, a ḡipal? ⁴² Depid n̄pe ke God Manō ad̄iṅ Sam a ḡipal u kal̄i kl̄iñ r̄ikōm haga,

'B̄i Kub n̄pe B̄i Kub yad n̄p haga, 'Ne ñimagō ȳijḡ yad lau adō as̄ik m̄idmōn; *

⁴³ m̄id damōm yad kol̄mał ne gau kal̄ip ḡinō,

ma mo ne gau kal̄ip abō ḡi r̄ibiṅknabōn," a ga.

⁴⁴ Pen Depid n̄pe Mesaia u n̄p, 'B̄i Kub yad,' a ga rō, n̄hōn ḡiñḡ, Mesaia u Depid ñi n̄pe u n̄p m̄idōp, a ḡipal?" ö ga.

Lo manō hag ñeb b̄i gau ḡipal rō gag-mim, a ga

(Mad 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

⁴⁵ N̄bi b̄i gau n̄iṅmidlō n̄iṅōl ḡi, Jisas b̄i n̄pe gau kal̄ip haga, ⁴⁶ "Kale lo manō hag ñeb b̄i gau ḡipal rō ḡimim rō lōp u, n̄iṅ aij ḡimim. Kale ḡipal adō u, hon gau ajno hib hon u n̄p ñiṅlan̄ a gōm, wałj m̄ilō rol gōm, n̄bi b̄i gau aip magum ḡilō, n̄bi b̄i gau kal̄ip n̄iṅōm, 'B̄i kub auabim e!' ḡinabōl u, m̄iñ m̄iñ ḡinabōl; Juda magum gep ram gau amōm, b̄i kub as̄ikpal sea adō u as̄ikpal; pen nan kub ñiṅnabōl ñin u, am b̄i kub as̄ikpal ka u n̄p as̄iknabōl. ⁴⁷ B̄i lo manō hag ñeb b̄i gau, n̄bi pałpał ram nan kale gau si udōm, God n̄p sabe ḡinabun u, n̄bi b̄i n̄iṅōl, a gōm, manō m̄ilō kub pir pir adō r̄imnap hagpal. An̄g ḡipal u, hainō ilōn kub ke yab̄iṅ udnabōl," a ga.

21

*N̄bi adu ap God n̄p nan kub ña
(Mak 12:41-44)*

¹ Jisas God sabe gep ram raul m̄igan am m̄idōm n̄iṅa, n̄bi b̄i mani halō gau mani r̄imnap dap mab ij m̄igan u yueila. ² Pen n̄bi adu mōg gep rō ap mani aṅ pro magō m̄ihōp dap yua. ³ An̄g ga n̄iṅōm Jisas haga, "Yad kalōp n̄iṅō hagabin, n̄bi b̄i r̄imnap mani pro yubal; pen n̄bi adu mōg gep rō i mani n̄pe kub yab̄iṅ yuōp. * ⁴ Pen n̄bi b̄i r̄imnap mani kale iru n̄p m̄idō n̄iṅōl ḡi mani yubal; j̄i n̄bi adu mōg gep rō i mani n̄pe m̄idōp rō magōṅhalō yuōp. Nan rau ñiṅeb ap m̄idagōp," a ga.

*God sabe gep ram u ḡi naij ḡinabōl, a ga
(Mad 24:1-2; Mak 13:1-2)*

⁵ Pen b̄i n̄pe r̄imnap hagla, "God sabe gep ram i kabō aij aij, nan aij aij dap God n̄p ñōm r̄ib ad̄ik ñila u, aij yab̄iṅ m̄idōp," a ḡila. An̄g hageila, Jisas kal̄ip haga, ⁶ "An̄g hagpim u pen hainō nan aij n̄iṅōbim an̄b gau m̄idageinab. Magōṅhalō ud wał ḡi yulō, kabō ap kabō ap adō u m̄idageinab," a ga. *

*Hainō m̄iṅōr kub aunab, a ga
(Mad 24:3-14; Mak 13:3-13)*

⁷ Hageia, n̄p hag n̄iṅōm hagla, "Manō hag ñeb b̄i. Nan an̄bu ñin mai rō an̄g ḡinab̄iṅ Pen nan n̄hōn rō gō n̄iṅun, m̄iñ ḡiñḡ gab a ḡinabun?" ö ḡila.

⁸ Hageila, Jisas kal̄ip haga, "N̄iṅ aij ḡimim! N̄bi b̄i iru n̄p apōm pir alōm, hib yad u udōm hagnabōl, 'Yad n̄p auabin. Ñin kub u auōp,' a ḡinabōl. An̄g hageinabōl u, n̄iṅō hagabōl a ḡimim kal̄ip hain gagmim. ⁹ Pen ram m̄inōṅ m̄igan r̄imnap urakōm, ram m̄inōṅ m̄igan r̄imnap aip pen pen ḡinabōl. Ram m̄inōṅ m̄igan r̄imnap kale ke n̄p pen pen ḡinabōl. An̄g geinabōl u n̄iṅmim, ñin kub hagpal u aun̄g gab n̄iṅōm an̄g gabōl a ḡimim, p̄iñiṅ gagmim. Ñin kub an̄bu hainō aunab," a ga.

¹⁰ An̄g hagōm kal̄ip haga, "Ram m̄inōṅ m̄igan r̄imnap urakōm, ram m̄inōṅ m̄igan r̄imnap aip pen pen ḡinabōl. Kin̄ r̄imnap yam kale urakōm, kin̄ r̄imnap yam kale aip pen pen ḡinabōl. ¹¹ Ram m̄inōṅ gau iru n̄p munmon kub yab̄iṅ udōm, k̄iyō kub alōm, m̄iñā kub yab̄iṅ gōm ḡinab. Nan kumi kabō adō lan̄ au ke hain̄ n̄bō lōm, nan unbō ke p̄iñiṅ gep rō adō lan̄ au linab. ¹² Nan an̄b gau hainō an̄g ḡinab j̄i n̄d ȳip p̄ig aip m̄idpim rō, kalōp ḡi naij ḡinabōl. Kalōp manō kub hagn̄g, dam Juda magum gep ram gau amōm, manō kub hagōm, kalōp naḡi lōm, dam kin̄ gapman b̄i kub gau ud arnabōl. ¹³ Kalōp ḡinabōl an̄bu, manō aij

* 20:42: Sam 110:1 * 21:3: 2Ko 8:12 * 21:6: Luk 19:44 * 21:14: Luk 12:11-12

yad u kalip waiö hag ñimim rö lınab. ¹⁴ Pen kalöp manö kub hagaiöl u, manö nihön rö pen hagu a gımim, nöd ulhai niñagmim. * ¹⁵ Yad ke kalöp gası aij ñem manö magö ñinö, kale manö anıbu nöp hag ñıbe, kale pen hagöm ud yuep rö lagnab. * ¹⁶ Pen name nap, namam bı, bı rıdık niñeb, bı niñeb kale ke rımnap kalöp mumug göm, ud kolmał ñımagö adö lılo, kalöp rımnap böñ nöp al pak lınaböl. * ¹⁷ Yıp niñ udpim rö, niñi bı gau magöñhalö kalöp mulu kal niñaböl. ¹⁸ Pen nabıc umagö kale añı ap ur gagnab. ¹⁹ Pen yıp cıg pıdöñ gı mıdeinabim u, kamıñ mıdep magö u udmim, pör pör nöp mıdeinabim.

*Jerusalem gı naij gınaböl, a ga
(Mad 24:15-21; Mak 13:14-19)*

²⁰ “Pen ami bı gau apöm, Jerusalem bıñöm yu gıgabö gınaböl ñın u, mıñi söł mıdöp Jerusalem gı naij gınaböl, a gımim niñnabım. ²¹ Niñi bı ram mınöñ Judia mıdaiöl gau, pıñıñ gı no ilö gau aröl. Niñi bı Jerusalem mıdaiöl gau, pıñıñ gı höñ adö aröl. Pen niñi bı höñ adö mıdaiöl gau, Jerusalem waryö raul aragöl. ²² Niñön gıñg: ñın anıbu me, kale God niñ arö gıpal rö, God manö hagep bı gau magöñhalö God Manö kalı kılın riköm hagla rö nöp gınab niñöm kale pen ilön kub udnaböl. * ²³ Pen ñın anıbu, niñi ñı mudun mıdeinaböl gau abe, niñi ñı paıññ ci ñeinaböl gau abe, kalıp mıñör kub yöł gınab. God Juda niñi bı kalıp mıñör kub yabıl gınam a göm, niñi bı ram mınöñ anıbi mıdgal kalıp gı naij yabıl gınab. ²⁴ Bı mılö gau niñö apöm, niñi bı rımnap kalıp ru mılö kıd udöm rıb lınaböl, niñi bı rımnap kalıp ramı löm dam ram mınöñ ke gau gau magöñhalö ud arnaböl. Pen Juda niñi bı wasö gau apöm, Jerusalem gı naij gılo gılo, God ñın niñe haga u ap auö, arö gınaböl. *

*Bı Ñı niñe mailö halö aunab, a ga
(Mad 24:29-31; Mak 13:24-27)*

²⁵ “Pen hainö, sıdö rakın gapı nan ke ap waiö löm, ñıg si ral apöm gu kub geınab. Pen ram mınöñ ilı niñi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö gası iru niñöm, niñön gab a göm, gası mılö löm pıñıñ gınaböl. * ²⁶ Nan kumi kabö adö lañ mıdöp gau, dan niñö i niñö gö, mınöñ naböñ i niñön gıñg göm gab, a göm, pıñıñ göm, gası magö rik auö umeb rö lınab. ²⁷ Anıg gınab ñın u, Bı Ñı niñe kumi anı auö niñöl gı, niñi bı kale pıdöñ niñe u abe, mailö aij unbö ke yabıl niñe u abe niñnaböl. * ²⁸ Nan hagabin i geınab u, Bı Kub hanıp ud kamıñ

yunab ñın u söł mıdöp, a gımim, amgö gılañ gımim niñöl gı mıdaimim,” a ga.

*Mab wasıñad u, manö hod riköm haga
(Mad 24:32-35; Mak 13:28-31)*

²⁹ Jisas anıg hagöm, kalıp manö hod riköm haga, “Mab wasıñad abe, mab rımnab abe, ³⁰ sıñp lö, mıñi sıdö lıñıg göm gab a gımim, niñbım. ³¹ Anıb u rö, nan hagpin gau gö, God niñi bı udöm abad mıdeinab ñın u söł auub a gımim, niñnabım.

³² “Yad kalöp niñö hagabin, niñi bı uri mıdpal gai i magöñhalö umagnaböl; rımnab kamıñ mıdlö niñöl gı, nan hagabin i magöñhalö gınab. ³³ Kumi kabö adö lañ abe, mınöñ naböñ ilı i abe ur gınab, jı manö magö yad gau ur gagnab.

Nıñ aij gımim mıdaimim, a ga

³⁴ “Pen niñ aij gımim. Kale ñıg wain ñıg klö iru niñmim hauł lımim, nan mınöñ naböñ adö ilı i nöp gası niñ mıdeinabım ñın anıbu nöp, yaur kaj wal wayöñ hel lılo yıñıd nöp udöp rö u gınab. ³⁵ Gai i nöp gagnab; niñi bı ram mınöñ ilı kıgın yıma magöñhalö mıdpal rö gınab. ³⁶ Anıb u, kale pör pör niñ aij gımim, God niñı sabe göł gı nöp mıdmim hıgmim, ‘Nan anıb gau hanıp al pak lagnım; ne hanıp abad mıdö kamıñ arun, am Bı Ñı niñe amgö ilö adö niñe u mıdaiun,’ a gımim,” a ga.

³⁷ Ñın pro bad anıbu, Jisas pör am God sabe gep ram raul mıgan u am mıdöm, niñi bı gau kalıp manö hag ñımıdöp. Pen sıbön gö niñöl göm, Jisas niñe am ram mınöñ ap Olip Dum a gal u hanmıdöp. ³⁸ Niñi bı gau magöñhalö, manö niñ u niñun, a göm, hilım halö yabıl uraköm, God sabe gep ram u armıdal.

22

*Judas Jisas niñ mumug ga
(Mad 26:1-5; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)*

¹ Juda kai Bred Yıs Halö Ñıñagep ñın kub kale u, Pasopa a gıpal ñın kub kale u, sösol ga. ² Bı God niñ nan sabe gep bı kub gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, Jisas niñ alun a gıla u pen niñi bı gau kalıp pıñıñ göm, aigöl gun alun a göm, hag niñ mıdeila.

³ Hag niñ mıdlö niñöl gı, Seden niñe apöm, Judas hib niñe ap Iskariod a gımıdal u, niñ yuö hiıka. Bı anıbu Jisas bı niñe unbö mıgan lañ gau bı ap. * ⁴ Yuö hiıkö, niñe am God niñ nan sabe gep bı kub gau abe, God sabe gep ram abad mıdmıdal polisman bı kub kale gau abe mıdeila gau amöm, Jisas niñ aigöl gem mumug gı dam

* 21:15: Ap 6:10 * 21:16: Mad 10:21-22 * 21:22: Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 * 21:24: Sam 79:1; Rep 11:2
* 21:25: Ais 13:10; Esi 32:7; Joe 2:31; Rep 6:12-13 * 21:27: Dan 7:13; Mad 26:64; Rep 1:7 * 22:3: Jon 13:2,27

ñinö nöp al pak löl, a göm, manö anibu kalip aip hag n+ña. ⁵ Hagö, kalip aij a gö n+ñöl g+ hagla, “Nöp mani ñinabun,” a g+la. ⁶ Hageila, Judas n+pe, magö mai rö Jisas n+bi b+ gau aip m+idageinab u, n+p mumug g+ dam b+ kub gau kalip ñinabin, a göm, abad n+ñ m+deia.

Pasopa nan ñin+ñig g+j+n g+la

(Mad 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30)

⁷ Pen Bred Y+is Halö Ñin+agep ñin anibu auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gep ñin uri, a göm, * ⁸ Jisas n+pe Pida aip Jon aip kalip m+ihöñ hag yuöm haga, “Kale m+ihöñ am Pasopa nan ñin+ñabun u g+ l+ aij g+mil,” a ga.

⁹ Hageia haglö, “Gai an+g gul?” ö gilö.

¹⁰ Hageila, Jisas haga, “Kale m+ihöñ daun kub u ammil n+ñnabil, b+ ap ñig mil daueinab. N+p nable pakmil, ar+n+ram ram u ammil, ¹¹ b+ ram nap n+bö anibu n+ñ hagnmil, ‘Manö Hag Ñeb B+ nöp hag n+ñöb, ‘Ram raul m+gan mai b+ yad gau aip Pasopa nan ñin+ñabun?’ ö göp,’ a g+mil. ¹² An+g hageinabil, kalöp m+ihöñ dam ram raul m+gan kub debol nan gau halö m+deinab adö lanj u hageinab u, Pasopa nan ñin+ñabun gau raul m+gan anibu g+ j+n g+mil,” a ga.

¹³ Hagö ammil n+ñöl, haga haga rö nöp m+deia. An+bu u, Pasopa nan ñin+ñig g+la gau g+ l+ aij g+ilö.

Jisas b+ n+pe gau kalip bred wain ña

(Mad 26:26-30; Mak 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

¹⁴ Pen ram dugöp magö u nan ñin+ñig göm, b+ manö n+pe ud arep gau aip debol u asik g+gabö göm, ¹⁵ kalip haga, “Gas+ yad pör n+ñbin u, kalöp aip Pasopa nan ñin+ñig gabun i ñin+ñun me, hainö ilön kub udnam, a gem, gas+ u n+ñbin. ¹⁶ Pen yad kalöp hagabin, Pasopa nan u hainö kauyan ñin+gagnabin; hainö Pasopa kaj sipsip pi pör pak ñin+ñbun il an+bu waiö linab n+ñöm God n+bi b+ n+pe udöm abad m+deinab ñin u nöp nan kub ñin+ñabun,” a ga.

¹⁷ Jisas an+g hagöm, ñig wain kap udöm, God n+ñ aij a göm, b+ n+pe gau kalip ñöl g+ haga, “Ñig ñabin i kale ke ud ñin+ñim. ¹⁸ Pen kalöp hagabin, m+ñi ñin i r+kö, ñig wain kauyan ñin+gagnabin; God n+bi b+ n+pe udöm abad m+deinab ñin u nöp ñig wain kauyan ñin+ñabin,” a ga.

¹⁹ An+g hagöm, bred ap udöm, God n+ñ aij a göm, ud jö göm kalip ñöl g+ haga, “Hañ roman yad i kalöp ñabin. Kale udnim gas+ y+ñ nöp n+ñöl g+nim ñin+ñim,” a ga. ²⁰ Kale nan ñin+ñ haköm, Jisas ñig wain kap u udöm,

kalip ñöl g+ haga, “Hagape yad lugö umnö me, God kalöp n+bi b+ yad, a göm, udnabin a ga manö adö u am p+idöñ g+ñab u me, kalöp ñig wain i ñabin.

²¹ Pen b+ y+ñ kain g+ dam arnab u aip as+ik m+dpun. * ²² B+ Ñi n+pe, God hadame ram haga adan adö u nöp hain göm umnab u pen b+ n+ñ kain g+ dam arnab u n+ñ mög n+ñabin,” a ga.

²³ Jisas an+g hageia, b+ n+pe gau kale ke nöp, an rö an+g g+ñab, a göm, pen pen hag n+ñöl g+ m+deila.

B+ n+pe gau, “Kale wasö, yad nöp b+ kub m+dpin,” a g+la

²⁴ Jisas b+ n+pe gau, kale wasö, yad nöp b+ kub m+dpin, a göm, kale ke nöp pen pen hageila. * ²⁵ An+g hageila, Jisas kalip haga, “Kinj gau Juda n+bi b+ wasö gau k+ö göm abad m+idöl g+ hagnpal, ‘Kal+ñ ud aij yab+ñ g+pun,’ a g+pal. * ²⁶ Pen kale unbö rö gagnim. B+ kub kale gau, ñi praj rö m+idaiöl; b+ kub yab+ñ gau, b+ wög g+ ñeb rö m+idaiöl. * ²⁷ M+ñöñ naböñ il i g+pal nag+ adö u, b+ kub am as+iklö, b+ wög g+ ñeb gau nan magö nan kalpe gau p+ta p+ta g+pal. Pen yad anj kalöp b+ wög g+ ñeb rö nöp m+dpin. *

²⁸ “Y+ñ marö yab+ñ g+im+idöp u n+ñmim y+ñ arö gagpim; y+ñ abad m+dpim. ²⁹ An+g g+ñim u, God y+ñ hagöñ, ‘Ne Kinj m+dmön, n+bi b+ gau kalip abad m+deinabön,’ a göp rö, yad pen u rö nöp kalöp hagabin, kale kinj rö m+dmim n+bi b+ gau kalip abad m+deinabim. ³⁰ Ñin an+bu kale ram m+ñöñ yad u ammim, yad aip as+ikmim nan magö ñin+ñmim ñig ñin+ñmim g+ñabim; kale kinj as+ikpal sea adö u as+ikmim, Isrel il ke ke unbö m+gan lanj kalip manö kub n+ñnabim,” a ga. *

Pida, “Jisas n+ñ n+ñagpin,” a g+ñab

(Mad 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)

³¹ Jisas n+pe Pida n+ñ haga, “Saimon, Saimon, nönj. God n+pe Seden n+ñ yau a gö, kalöp b+, wid magö honj g+ilö honj g+ilö, magö yab+ñ u ke löm, ad+ñ ad+ñ u ke löm g+pal rö u göm, kale g+ najj g+ñabim aka wasö g+ n+ñnab,” a ga. ³² Pen yad God n+ñ sabe g+ñin rö, y+ñ böñ nöp arö gagnabön. Pen nan si nan najj g+ñabön u, n+ñön g+ñig an+g g+ñin, a g+imön, y+ñ kauyan ado g+ aunabön. Pen an+g g+imön, hainö apön namdamam ne r+imnap kalip manö hag ñi aij gö, kale klö göm y+ñ hain göl,” a ga. *

³³ Jisas an+g hageia Pida haga, “B+ Kub, yad nöp arö gagnabin. M+ihöngöl nöp

* 22:7: Eks 12:1-27 * 22:21: Sam 41:9; Jon 13:21-22 * 22:24: Luk 9:46 * 22:25: Mad 20:25-27; Mak 10:42-45 * 22:26: Mad 23:11; Mak 9:35 * 22:27: Jon 13:12-15 * 22:30: Mad 19:28 * 22:32: Jon 17:15

ajeinabul, nöp nagı löm, yıp abe nagı löl. Pen nöp al pak löm, yıp abe al pak löl,” a ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Pida, yad nöp hagabin, mıñi sıbön yan kılakıl wıñ alagnab magö u, Jisas nıp nıñagpin a gımön, ij mıñhau nıgan wai ñınabön,” a ga.

Mani rin, wadı, ru mılö kíd

³⁵ Jisas anıg hagöm kalıp haga, “Nöd kalöp hag yuem hagnö, ‘Mani rin, wadı, ma rırup gau udmim ud aragmim; yıharıñ armim,’ a gınö. Hagnö arbe ñın anıbu, nan kale rımnab mıdeia aka mıdageia?” ö ga.

Hageia hagla, “Wasö, nan hon ulep laga; mıdeia nöp,” a gıla. *

³⁶ Hageila, Jisas haga, “Pen mıñi kale mani rin, wadı mıdainım u, halö ud armim. Bı an ru mılö kíd mıdagainım u, kolsir nıpe u bı rımnab kalıp sıkim göm mani udöm ru mılö kíd ap raunım. ³⁷ Pen nıñım! Nöd God manö hagep bı Aisaia God Manö adıñ ap kalı klıñ rıköm haga, ‘Nıpe bı nan si nan naij gep bı ap,’ a gınaböl,’ a ga. Haga anıbu yıp nöp haga. Manö hagöm kalı klıñ rıka anıbu mıñi gınıg gab,” a ga. *

³⁸ Jisas anıg hageia, kale hagla, “Bı Kub, ru mılö kíd hon mıñöp mıdöp,” a gıla.

Hageila haga, “U anıg hagagmim,” a ga.

Jisas Olip Dum au Nap nıp sabe ga

(Mad 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Jisas anıg hagöl göm Jerusalem höñ amöm, pör Nap nıp sabe gımıdöp Olip Dum au ara; bı nıpe gau hain gıla. ⁴⁰ Ram mınön anıbu amjaköm kalıp haga, “Gası naij auö gı naij gımim rö löp u, God nıp sabe göl gı mıdainım,” a ga.

⁴¹ Anıg hagöm, kalıp arö göm, nıpe ke ke au amöm, kugom yımöm God nıp sabe göm haga, ⁴² “Bapı, gası yad nıñbin u ñıg ası kap yıp ñınıg gabön u ñagmön. Pen yad gası nıñbin adö u gagmön; gası ne ke nıñban adö u nöp gımön,” a ga. ⁴³ Jisas anıg hagö, ejol ap kumi kabö adö lañ au nıbö apöm nıp pıdön ña. ⁴⁴ Nıp marö yabıl gö, Jisas nıpe Nap nıp klö yabıl göm sabe göl gı mıdö nıñöl gı, hapıl u hagape rö pa gı dö gı il yan luga.

⁴⁵ Nap nıp sabe gı mıd juöm amöm nıña, bı nıpe gau mıñör lugö nıñöl gı, hon haneila. ⁴⁶ Anıg geila u nıñöm kalıp haga, “Nıñön gınıg hon hanabımı Seden nıpe gası ñö kale gı naij gımim rö löp u, urakmim, sabe göl gı mıdainım,” a ga.

Jisas nıp ud sısı lıla

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Jisas manö anıbu hag mıdö nıñöl gı, bı nıpe Judas bı ugan kub ap ut gı dap apjaköm, Jisas nıp ud bom halunam a geia. ⁴⁸ Anıg geia, Jisas nıp haga, “Judas, ‘Bı me i al pak limim,’ a gımön, yıp Bı Ñı nıpe ud bom halunıg gabön ar?” a ga.

⁴⁹ Anıg hagö nıñöl gı, bı nıpe gau nan nıñön gınıg geila anıbu nıñöm hagla, “Bı Kub, hon kalıp ru mılö kíd ud rıbun aka?” gıla. ⁵⁰ Anıg hagöl göm, bı ap ru mılö kíd nıpe u udöm, bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıl bı wög gı ñeb nıpe u, nıp rımıd yıjıg lau böñ nöp rıb gı dö gı yua.

⁵¹ Anıg geia, Jisas nıñöm haga, “Anıg gagmim! Me aij,” a ga. Anıg hagöm, rımıd u ud nıñö kamıñ la.

⁵² Pen God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, God sabe gep ram abad mıdmıdal polisman bı kub kale gau abe, bı manö ud asıkep gau abe, ap nıp udnıg geila gau, kalıp haga, “Kale ru mılö kíd udmim, ur pakep udmim daubım u, yıp bı pen pen alep bı ap rö a gı gası nıñımim, ud sısı lınıg aubım ar? ⁵³ Yad kale aip pör pör God sabe gep ram u mıdainö yıp udagpe. Pen mıñi Seden, bı sıbön lau adö mıdöp u, ñın nıpe u me, anıg gabım,” a ga.

Pida, Jisas nıp nıñagpin, a ga

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁵⁴ Jisas anıg hagö nıñöl gı, nıp ud sısı löm, dam God nıp nan sabe gep bı kub yabıl ram u ud arla. Pida pen hain hain nıñ ara.

* ⁵⁵ Ram anıbu apjaköm, ram goł au mab lauöm asık mıdeila. Pida hain apjaköm kalıp aip asıka. ⁵⁶ Pida aip asık mıdö nıñöl gı, pai ram anıbu wög gı ñımıdöp ap nıp nıñ dap ran lugöl gı haga, “Bı i abe Jisas aip mıdmıdöp,” a ga. ⁵⁷ Hageia, Pida haga, “Pai, bı anıbu yad nıñagpin!” a ga.

⁵⁸ Anıg hagöm, yöp pro magö ap mıdö nıñöl gı, bı ap pen apöm Pida nıp nıñöm haga, “Ne u rö nöp Jisas bı nıpe ap,” a ga.

Hageia, Pida haga, “Bı me, yad wasö!” a ga.

⁵⁹ Pen hainö pro pro magö ap mıdö, bı ap pen apöm, klö göm haga, “Bı i Jisas aip mıdmıdöp me. Nıpe abe ram mınön Galılı nıbö,” a ga.

⁶⁰ Hageia, Pida haga, “Bı me, manö hagabön u yad nıñagın me!” a ga.

Anıg hagö nıñöl gı, adıñ kılakıl wıñ ala. ⁶¹ Anıg gö, Jisas ado göm, Pida nıp nıñ ij halö lö, Pida pen Jisas, “Mıñi sıbön yan kılakıl wıñ alagnab magö u, Jisas nıp nıñagpin a gımön, ij mıñhau nıgan wai ñınabön,” a ga manö u gası nıña. ⁶² Anıg nıñöm, rugu mılep gö, matıl ral auö, höñ amöm mıtöñ ga.

* 22:35: Luk 9:3; 10:4

* 22:37: Ais 53:12

* 22:54: Sam 31:11

Jisas nɪp hag juöl gɪ, pakla

(Mad 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³ Bɪ Jisas nɪp ud mɪdeila gau nɪp hag juöl gɪ, paköl gɪ gɪla. ⁶⁴ Kale waɪj bad ap ud amgö nɪp u paɭu gɪ ñöm, nɪp paköm hagla, “Ne bɪ ke nɪjban u, nöp an pakab u hanɪp hag ñi!” a gɪla. ⁶⁵ Pen manö najj anɪbu rö, nɪp rapɪn iru nöp hagla.

Juda bɪ kub manö ud asɪkep gau Jisas nɪp manö kub hagla

(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶ Hilɪm halö, Juda bɪ manö ud asɪkep gau löm, God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau löm, bɪ lo manö hag ñeb gau löm, ap magum gɪlö, Jisas nɪp ut gɪ Kansol kub anɪbu mɪdeila an au ud daula. ⁶⁷ Pen Kansol bɪ gau kale Jisas nɪp hagla, “Pen ne ke hagnöm, ne Mesaia u aka wasö,” gɪla.

Hageila, Jisas kalɪp haga, “Pen yad kalöp hageinabin u, nɪjög hagöp a gɪmim, nɪjagnabim. * ⁶⁸ Pen hag nɪjeb yad mɪdöp u kalöp hag nɪjainabin u, yɪp pen hagnabim. ⁶⁹ Pen mɪñi rɪköl mɪd damöm hainö gau, Bɪ Ñɪ nɪpe God Bɪ klö unbö ke halö mɪdöp u, ñɪmagö yɪjg adö nɪpe au asɪk mɪdeinab,” a ga. *

⁷⁰ Anɪg hageia, bɪ kansol gau magöjhalö nɪp hagla, “Anɪb u, ne ke God Ñɪ nɪpe u aka?” gɪla.

Hageila, Jisas haga, “Me kale ke hagnim me u,” a ga.

⁷¹ Hageia hagla, “Nɪhön gɪnɪg manö kub rapɪn hag mɪdun, bɪ rɪmnap hag nɪjno, Jisas anɪg göp anɪg göp a gaiölh Maj mɪgan nɪpe ke hagöp nɪjban u,” a gɪla.

23

Gapna Pailod Jisas nɪp manö nɪja

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Anɪg hagöm, magöjhalö uraköm, Jisas nɪp dam gapman bɪ kub Pailod mɪdeia au arla. ² Damöm, nɪp manö kub hagnɪg, manö gau nɪbö gau nɪbö dapöm hagla, “Hon uɪhai nɪjban nɪjban, bɪ anɪbi nɪbi bɪ hon gau manö piral hagöm hagöp, ‘Bɪ kub Sisa nɪp dakɪs ñagmim, gapman kai manö u u rö nöp nɪjagnim,’ a göp. Pen manö ap hagöp, ‘Yad ke Mesaia u, yad ke kiɪn anɪbu,’ a göp,” a gɪla. ³ Hageila, Pailod Jisas nɪp hag nɪjög haga, “Ne Juda kai kiɪn kale u aka?” ga.

Hageia haga, “Me ne ke hagnim me u,” a ga.

⁴ Hageia, Pailod pen bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, nɪbi bɪ yɪharɪj ap

mɪdeila gau abe kalɪp haga, “Yad nɪjbin, bɪ i nɪp manö kub hagep il ap mɪdagöp,” a ga.

⁵ Anɪg haga u pen kale manö klö hagöm hagla, “Gapman manö nɪjagöl, a göm, manö hag ñɪ ajöm, Juda nɪbi bɪ ram mɪnörj hon gau magöjhalö hag ñɪ ajmɪdöp. Ram mɪnörj Galili rɪköm, hag ñɪ aj dam dam mɪñi Jerusalem aui auöp,” a gɪla.

Jisas nɪp dam kiɪn Herod mɪdeia au arla

⁶ Hageila, Pailod kalɪp hag nɪjög haga, “Bɪ anɪbi Galili nɪbö aka?” ga. ⁷ Hageia, yau a gɪla. Pen kiɪn Herod ram mɪnörj Galili abad mɪdmɪdöp u, ñɪn an au apöm Jerusalem mɪdmɪdöp. Anɪb u, Jisas nɪpe Galili nɪbö bɪ ap a gɪla u nɪjög, nɪp Herod ñɪmagö adö yunö manö kub i nɪjnim, a göm, Pailod kalɪp hagö, Jisas nɪp dam Herod mɪdeia au ud arla. * ⁸ Herod, Jisas nan nɪhön nɪhön gɪmɪdöp u pör manö nöp nɪjög, ñɪn mai rö nan gagep rö ap gö nɪjabin, a göm, gasɪ u nöp nɪj mɪdmɪdöp rö, ñɪn anɪbu Jisas nɪp ut gɪ dapjaklö, nɪpe mɪñ mɪñ yabɪ ga. ⁹ Pen Herod nɪpe Jisas nɪp manö iru nöp hag yɪgɪn wagɪn ga, pen Jisas manö ap pen hageia. ¹⁰ Pen bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe, manö klö göm, bɪ iru nöp dagol dagol hagla. ¹¹ Herod abe, ami bɪ nɪpe gau abe, Jisas nɪp gɪ najj göl göm, ñɪñhön lölö göm, gapman bɪ kub rol gɪpal waɪj aij ap rol gɪ ñöm, kauyan Pailod mɪdeia au yula. ¹² Nöd Herod aip Pailod aip kolmöl mɪdmɪdil pen ñɪn anɪbu manö nɪj jɪm ñilö.

Juda nɪbi bɪ gau, “Jisas nɪp al pak limim,” a gɪla

(Mad 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

¹³ Pen Pailod, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ manö ud asɪkep bɪ kub gau abe, nɪbi bɪ yɪharɪj gau abe kalɪp hagö ap magum gɪla. ¹⁴ Kale ap magum geila, nɪpe kalɪp haga, “‘Bɪ i manö an ral hagöm, nɪbi bɪ gau kalɪp anɪg anɪg hagöp,’ a gɪpim u pen mɪñi amgö ilö adö kalöp i manö nɪjbin u, nɪpe nan najj göp manö il ap nɪjagpin. ¹⁵ Herod u rö nöp manö il ap uɪhai nɪjagöp u me, adog hanpe ke ñöb. Yad nɪjbin, nan najj ap gagöp; anɪb u nɪp al pak lep rö lagöp. ¹⁶ Anɪb u, ami bɪ yad gau hagnö, nɪp yɪharɪj paköm, hag yulö aran,” a ga. ¹⁷ Pen Juda kai ñɪn kub kale Pasopa u auö, Pailod pör mɪ aɪñ aɪñ nagɪman kale aɪñ ap yɪharɪj hag yumɪdöp.

¹⁸ Pen ñɪn anɪbu kale magöjhalö maj mɪgan blaöl gɪ wɪñ klö alöm hagla, “Bɪ anɪbu al pak limim! Barabas nɪp hag yube hanɪp auan!” a gɪla. ¹⁹ Bɪ Barabas anɪbu nɪpe daun kub anɪbu nɪbi bɪ rɪmnap udöm,

* 22:67: Jon 3:12 * 22:69: Ap 7:56 * 23:7: Luk 3:1

ram m+nōnj an+bu abad m+dm+đōp b+ kub an+bu aip pen pen gōm, wip ap bōnj nōp al pak la rō, n+ip manō kub hagōm nag+ l+la.

²⁰ Pen Pailod Jisas y+har+ij hag yunō aran a g+ n+ijōm, kal+ip kauyan hagōm an+g haga. ²¹ Hageia, kale kauyan maj m+igan b+lātō g+ w+ñ alōm hagla, “N+ip mab ba laj al pak l+mim! N+ip mab ba laj al pak l+mim!” a g+la.

²² Hageila, Pailod kal+ip kauyan hagōm haga, “B+ an+bi nan n+hōn g+ najj gōp+ij Yad n+h+bin, nan najj ap gagōp rō, n+ip al pak lun rō lagōp. An+bu u, ami b+ yad hagnō, n+ip y+har+ij pakōm, hag yulō aran,” a ga.

²³ Hageia, kale klō yab+g gōm, Jisas n+ip al pak l+lō umanj, a gōm, meg m+igan kale b+lātō g+ dap ranōm, hag g+lō g+lō, ²⁴ Pailod manō kal+ip u udōm, ²⁵ b+ ap, n+bi b+ r+mnap udōm ram m+nōnj abad m+dm+đōp b+ kub u aip pen pen gōm, wip ap bōnj nōp al pak la b+ an+bu n+ip hag yuō kam+ij ara; pen ami b+ n+ipe gau kal+ip haga, “Kale Jisas n+hōn g+in+ig gun a gōm hagabōl u nōp g+mim,” a ga.

Jisas n+ip mab ba laj c+ip+ pak l+la

(Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

²⁶ Jisas n+ip al pak l+n+ig ud arla. Anj au amōl gōm, Sairini daun n+bō b+ ap Jerusalem aueia. B+ an+bu hib n+ipe Saimon. N+ip nable pakōm, ud s+s+ lōm, mab kros ud ka g+ ñōm hagla, “Jisas arab u hain aru,” a g+lō, ud hain ara. ²⁷ Pen Jisas n+ip ud arlō n+hōl g+, n+bi b+ iru nōp hain g+la. N+bi b+ areila anj an+bu n+bi r+mnap Jisas n+ip mōg n+ijōm ham geila. ²⁸ An+g g+lō, Jisas ado g+ n+ijōm kal+ip haga, “Kale Jerusalem n+bi, y+ip g+n+g gab u ham gagemim. Kalōp g+ najj gōm, ñ+ pai kale gau g+ najj gōm geinab an+bu ham g+mim. ²⁹ Hainō marō kub u auō, hagnabōl, ‘N+bi ñ+ pai yag dauagpal gau abe, n+bi ñ+ pai ci ñagpal gau abe, kale nōp m+ñ m+ñ gōl,’ a g+inabōl. * ³⁰ Ñ+in an+bu, n+hōn g+n+g m+daun, a gōm, bōnj nōp umun, a gōm, hagnabōl ‘Nō ilō gau pa jō g+ apōm, han+ip al pak l+n+im aka k+idip udōm han+ip m+nōnj ñ+n+im u aij,’ a g+inabōl.

* ³¹ Yad mab kam+ij rō m+đpin pen y+ip an+g gōm g+ najj gabōl. Pen kale mab m+lep rō m+đpin rō, kalōp n+hōn rō g+ najj g+inabōl?” o ga.

³² Pen b+ gapman lo manō r+ib julō b+ m+hau, mab ba laj al pak l+n+g gōm, udōm halō ud arla. ³³ Dam ram m+nōnj Wip Nab+c Cōg Ij a g+pal u amjakōm, Jisas n+ip dam mab ba laj c+ip+ pakla, b+ gapman lo r+ib julō b+ m+hau kal+ip m+hōnj dam mab lap lap c+ip+ pakla. ³⁴ An+g g+lō, Jisas haga, “Bapi, y+ip gabōl u, ai g+n+g an+g gabun, a gōm, n+ij

aij gōm gagabōl. An+bu u, kale g+ najj gabōl u n+hōmōn arō g+mōn,” a ga.

Pen ami b+ gau, Jisas wa+ij n+ipe ud ju l+lō m+deia gau, kale ke sadu g+pal rō u gōm udla. * ³⁵ N+bi b+ iru nōp n+ijm+dlō n+hōl g+, Juda b+ kub gau Jisas n+ip paj hagōm hagla, “N+ipe, ‘Yad Mesaia u; God y+ip udaj+ip n+ipe aip m+đpul,’ a gōm, n+bi b+ r+mnap umbal gaj+ip urakpal. Gōp an+bu rō, n+ipe ke u rō nōp an+g gōm kam+ij arō n+hun,” a g+la. *

³⁶ Pen ami b+ gau u rō nōp, Jisas m+deia sōl au apōm n+ip paj hagōm, ñ+g wain as+ ñōl gōm hagla, * ³⁷ “Ne, ‘Juda K+ij kale m+đpin,’ a g+pan u, ne ke g+mōn kam+ij aru!” a g+la.

³⁸ Pen Jisas n+ip c+ip+ pak l+la mab ba au g+laj, mab po bad ap adō u manō kal+ k+ñ r+ikla:

JUDA KAI K+IJ KALE ME I.

³⁹ B+ gapman lo manō r+ib julō, mab ba laj al pak l+la m+hau, b+ ap Jisas n+ip hag juōm haga, “Ne Mesaia m+đpan u, ne ke g+mōn kam+ij ammōn, hol m+hōnj u rō nōp gō, kam+ij arul!” a ga.

⁴⁰ Hageia, b+ ap pen n+ip hag gōm haga, “B+ an+bi ilōn kub udōm umn+g gab; hol m+hōnj u rō nōp ilōn kub udul umn+g gabul u, a g+mōn, God n+ip p+ñ+ij gapan ar? ⁴¹ Hol m+hōnj najj g+pul rō ilōn udabul, pen b+ an+bi nan najj ap gagōp,” a ga. ⁴² N+ipe an+g hagōm, Jisas n+ip haga, “Ne ram m+nōnj ne au am k+ij m+dmōn, y+ip gas+ n+hōmōn,” a ga.

⁴³ An+g hageia, Jisas n+ip pen pe haga, “Yad nōp n+ijō yab+g hagabin, m+ñi ñ+n i nōp ne yad aip am ram m+nōnj aij u m+deinabul,” a ga.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

⁴⁴ Magō an+bu, s+đō anj aul+k magō u s+ibōn gōm, m+đ damōm s+đō aum+ij gai magō u kauyan mailō ga. ⁴⁵⁻⁴⁶ Pen Jisas umn+g gōm haga, “Bapi, ana magō yad u ñ+magō adō ne u labin,” a ga. An+g hagōm uma. Jisas uma, magō an+bu nōp, God sabe gep ram magō raul agam+ij m+igan yan, wa+ij ud ajōnj p+ñ g+la u, anj yan pa bu gōm, l+ñ g+ lap lap arō, ajōnj h+ikōl m+deia. *

⁴⁷ Pen ami b+ abad m+đep b+ kub u, gaia an+bu n+hōm, God hib n+ipe u dap ranōl g+ haga, “N+ijō yab+g! B+ an+bi b+ aij nōp!” a ga.

⁴⁸ N+bi b+ ap n+ij m+deila gau, nan ga an+bu n+hōm, ma+ul ral auō pab+g pakōl g+, ado gōm ram kale arla. ⁴⁹ Pen Jisas n+bi b+ n+ipe n+ipe gau abe, n+bi Gallili n+bō n+ip hain g+la gau abe, kale ke ke au danj m+đōm, nan ga an+bu n+ij m+deila.

* 23:29: Luk 21:23 * 23:30: Hos 10:8; Rep 6:16

* 23:36: Sam 69:21 * 23:45-46: Luk 8:2-3

* 23:34: Ais 53:12; Sam 22:18 * 23:35: Sam 22:7-8

Josep nipe Jisas hañ romanj dam rigöl ga
(Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Pen Juda Kansol kub bi ap, hib nipe Josep. Nipe bi aij, manö ud asik gi aij gimädöp. Nipe Arimadia daun, ram mñöhön Judia anj au nñbö. Nipe Juda Kansol bi rimmnap, Jisas nüp al pak lun, a göm, gasi nñla rö nñaga. Nipe, God nñbi bi udöm abad mñeinaab ñin u aunab, a göm, abad midmädöp. ⁵² Nipe Jisas uma, wip he dam rigöl ginig göm, Pailod mñeieia u amöm, hag nñjö yau a ga. ⁵³ Anñb u, Josep nipe am wip he ud asik dap lugöm, wahj rud aij ap ud wam wam göm, dam kabö migan gisön nöp lu löm wip rigöl gagla migan u rigöl ga. ⁵⁴ Pen Juda God nüp sabe gep ñin u söl auub, a göm, Praide* dugo dugo magö u wip rigöl ga. ⁵⁵ Pen nñbi ugan, Jisas aip Galili nñbö aula gau, Josep arö nñjöl gi hain gi damöm wip rigöl amjaköm, wip he aigege rigöl ga u nñj aij göm, ado gi ram kale arla. ⁵⁶ Ram kale amöm, agnoñ ñig hañ aij auep rimmnap wip he li ñinig göm, gi li aij gila.

Ruö mañu nöp daublaj u pen Sarere ñin kub kale yiharñ mñeip u nñjöm me, yiharñ mid mid hanla.*

24

Jisas uraka

(Mad 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

¹ Ruö Sade ñin u, ram gisön rua magö u, nñbi ugan anñbu agnoñ ñig hañ aij auep u udöm, wip he hañ romanj anöh li ñun, a göm, dam wip rigöl gila u arla. ² Amöm nñla, kabö hañai kub wip rigöl migan pñ gila u, hñ gi am ba lau mñeieia. ³ Pen kale migan anñbu amöm nñla, Bi Kub Jisas hañ romanj nipe midageia. ⁴ Ai göp, a göm, hag midlö nñjöl gi, adñ bi mñhau goñ anñb au uraköl midailö. Bi mñhau wahj kale rud mailö halö unbö ke mñeieia. ⁵ Nñbi gau kale nñjöm, anñin gö pñññj göm, kugom yimöm yñöhön gñlö nñjöl gimil, bi anñb mñhau haglö, "Nñhön ginig bi kamñj midöp u nüp wip rigöl gipal anj gai i ulhai nñj ajabim?" ⁶ Nipe aip midagöp; midö nöp uraköp. Pen kalöp aip Galili midöm manö haga u gasi nñjim.* ⁷ Nipe kalöp haga, 'Bi Ñi nipe u nüp, ud nñbi bi nan si nan naij gipal ñimago adö kale lñlö, nüp mab ba lanj al pak lñlö, umöm ñin mñhöp midöm, ruö ñin mñhau niganj u kauyanj uraknab,' a ga," a gñlö.

⁸ Anig haglö nñjöl gi, gasi magö kale u pral hiñkö, Jisas nöd Galili midöm, manö

haga anñbu gasi nñj dam nñla. ⁹ Nñbi gau kale wip rigöl u arö göm, kauyanj adö gi amöm, nan ga nñjla anñbu, Jisas bi nipe unbö agip lanj gau abe, nñbi bi nipe rimmnap gau abe hag ñla. ¹⁰ Nñbi ugan manö hag ñla anñbu, Maria Magdala u, Joana u, Jems nime Maria u, nñbi rimmnap halö. ¹¹ Pen kale manö hag ñla anñbu apdi nñjöm, nñjö hagaböl, a göm, nñjagla. Nñññññññ löm rö hagaböl a göm gasi u nñjla. ¹² Pen Pida manö anñbu nñjöm, gi dö gi amöm, rigöl gñla kabö migan u sip sip nñja, wip wahj wam wam gñla bad u nöp mñeieia. Anñbu nñjöm, nñññññññ göp, a göm, gasi mñlö yabñ lölö göm, wip rigöl u arö göm kauyanj ado gi ara.

Bi mñhöp ram rñig aglö Emeas arlö
(Mak 16:12-13)

¹³ Nñin anñbu nöp, bi mñhöp ram rñig aglö Emeas, yöp Jerusalem söl anñb au* arul, a gimil, adan amöl gimil, ¹⁴ nan nñññññññ nñññññññ geia nñjöl manö u agamñj hag nñjöl gi arailö. ¹⁵ Arailö nñjöl göm, Jisas jöl adö apöm, kalip mñhönj u göm ara. ¹⁶ Pen bi anñb mñhau Jisas nüp nñjblep u pen God gasi magö kalip mñhönj u geia nñjöm gasi hauñ alö, Jisas nüp nñjöl bi unbö ke rö la. ¹⁷ Nipe kalip mñhönj hag nñjöm haga, "Manö u nñññññññ manö haglö arab?" ö ga.

Anig hageia, kale yim gep rö pñdöh gi urak midöl gimil, ¹⁸ bi Kliopas haga, "Ne nöp me, mññi ñin pro bad i Jerusalem aui am midmön nan nñññññññ gab u nñjagpan ar?" a ga.

¹⁹ Hageia, Jisas haga, "Nan anñbu nñññññññ gö hagabil?" ö ga.

Hageia haglö, "Jisas Nasared nñbö ga u me. Bi God manö hagep u, manö hag ñi aij göm, nan gagep rö gau gimädöp u me, God nüp aij a göm, nñbi bi gau kalip aij a göm ga. ²⁰⁻²¹ Nipe anig gimädöp u, gasi hon nñjun hagno, 'God nüp yu hanip Isrel nñbi bi udöm, abad mid aij gñnab,' a gun nñño u pen God nüp nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep bi kub gau abe, nüp manö hag göm, dam Rom gapman bi kub u nüp ññlö, nipe manö kub hagöm, nüp ami bi nipe gau kalip ñö, dam mab ba lanj al pak lñlö uma. Pen nan ga anñbu ñin mñhöp nöp ap ara me.* ²² Mññi sib halö magö u, nñbi ugan hon ap, am nüp rigöl gñla ulöm migan ka u nñjöm, ap hanip nan nññññññññ göp u hag ññlö nñjun pa gññ gñpun. ²³ Nñbi gau kale hagpal, 'Wip he mñlö u midagajip, pen ejol mñhau apil hagpil, "Nipe uraköm kamñj midöp," a gñpil,' a gñpal. ²⁴ Anig haglö, bi hon rimmnap nüp rigöl gñla ulöm

* 23:54: Juda Sarere ñin kale u Praide dugo dugo i göm, gi damöm, Sarere dugo dugo pis gimädöp. * 23:56: Eks

20:10; Dud 5:14

* 24:6: Luk 9:22

* 24:13: Grik 60 sidadia (11 kilomida)

* 24:20-21: Luk 19:11; Ap 1:6

* 24:24: Jon 20:3-10

mîngan ka u amôm nîhbal, nîbi gau hagajal rō nöp mîdajîp. Pen Jisas nîp nîhagpal,” a gîlô. *

²⁵ Anîg hagailô, Jisas haga, “Kale mîhön gasî nîh aij gagpîl. Bî God manô hagep gau manô hagla u magöñhalô, nîhön gînîg manô nîhî gâgpal a gîmil nîhagpîl? ²⁶ God haga rô, Mesaia u nöd ilön kub yabî udnab me, pen hainô mailô aij ke halô mîdeinab,” a ga. * ²⁷ Anîg hagôm, Mosîs abe, bî God manô hagep bî gau magöñhalô abe, Kraîs nîp God Manô kalî klîñ rîkla mîdöp manô anîbu magöñhalô kalîp hag ñî aij gö ara. *

²⁸ Ram mînönj areila söl anîb au amjakôm, Jisas kalîp mîhön abhak lôm, arnîg rô ga. ²⁹ Pen kalpe mîhön nîp manô klô gîmil haglô, “Dugöp i aubun. Sibön gînîg gab nîhôm ne auô hol mîhön aip hanun,” a gîlô. Haglô, kalpe mîhön aip ram arla. ³⁰ Ram am mîdôm, nan nîhîngî, nîpe bred udôm, God nîp aij, a göm, ud jô göm kalîp mîhön ñô nîhöl gî, ³¹ gasî magö kalpe mîhön u gasî wakô, u Jisas nöp, a gîmil nîhöl nîhöl göm, agamîj ur ga. ³² Anîg ga u nîgmîl haglô, “Adan an au apöl gun, manô rîmnab hag ñöl gî, God Manô kalî klîñ rîkla manô îl u rîmnab hag ñöl gajîp u, mîdmagö halîp u mab rô inôm pîlu gî ñöb,” a gîlô.

³³ Anîg hagmîl, magö anîbu nöp kauyan ado gî Jerusalem ammîl nîhöl, Jisas bî nîpe unbö agîp lan, nîbi bî nîheb kale rîmnab halô aip ap magum göm mîdeila. ³⁴ Amjakmîl kale nîhöl, nîbi bî gau kale ke Jisas nîp manô hagnîdeila. “Nîhî nöp! Jisas uma u pen kauyan urakôm, ap Saimon mîdajîp au waiô lajîp nîhîb,” a gîla. *

³⁵ Manô hageila anîbu nîgmîl, bî mîhau haglô, “Hol mîhön adan an au arajul, Jisas halîp nable pakajîp, dam ram hol mîhön u amun, nan nîhîngî gun, nîpe bred udôm, God nîp aij a gajîp u, u Jisas nöp a gul nîhbul,” a gîlô.

Jisas bî nîpe gau nîp waiô nîhla
(Mad 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

³⁶ Pen manô anîbu hag mîdailô nîhöl göm, Jisas nîpe ke mîdeila an au waiô îl an au gîlan urak mîdôm haga, “God kalöp abad mîdeian,” a ga.

³⁷ Hageia, kale wîp ana, a göm, anînin gö pîñîngî gîla. * ³⁸ Pîñîngî geila, Jisas kalîp haga, “Nîhön gînîg pîñîngî gabimî Amgö kale ke nîhîm u pen nîhön gînîg gasî mîhöp nîhîbîm? ³⁹ Nîmagö ma yad gau nîhîm. Yad nöp me! Yîp ud po nîhîmîm nîhîbîm. Wîp ana hañ roman le halô

mîdagöp. Pen yad yuô abe, le abe mîdpin u, amgö kale ke hadö nîhîbîm,” a ga.

⁴⁰ Anîg hagöl göm, nîmagö ma nîpe gau kalîp yama. ⁴¹ Anîg gö, kale mîñ mîñ göl gî, gasî mîlô löl gî, u Jisas nöp aka göm, gasî mîhöp nîhöl nîhöl göm, Jisas kalîp haga, “Nan nîheb kale rîmnab aui mîdöp aka?” ga. ⁴² Hageia, nîp kabsat lau îla ap ñîla. ⁴³ Kale nîhîmîdlô nîhöl gî, nîpe kabsat anîbu ud nîhîa.

⁴⁴ Pen Jisas kalîp haga, “Nöd yad kale aip mîdem, mîñî yîp göp unbö rô u gînab, a gem, kalöp hag ñîmîdin. Mosîs yîp manô kalî klîñ rîka u, bî God manô hagep yîp manô kalî klîñ rîkla u, God Manô adîhî Sam a gîpal u yîp manô kalî klîñ rîka u, yîp kalî klîñ rîkla rô nöp magöñhalô unbö rô nöp gînab, a gem, kalöp hag ñî aij gînô,” a ga. *

⁴⁵ Anîg hagôm, God Manô kalî klîñ rîkla u nîhî aij gîlan, a göm, gasî aij yabî u kalîp ña. ⁴⁶ Nîpe anîg göm, kalîp haga, “Nöd gau kalî klîñ rîkôm hagla, ‘Mesaia u ilön kub udôm umö, rîgöl gîlô, ñîn mîhöp mîdôm, ñîn mîhöp nîgan u kauyan uraknab. ⁴⁷ Anîb u, manô aij nîpe u ram mînönj Jerusalem îl gî hag ñöm, hag ñî damôm, nîbi bî ram mînönj gau gau magöñhalô hag ñîlô arö nîhöl göm, nîbi bî nan si nan naij gîpal gau, nîhön gînîg anîg gîpun, a göm, arö göm, Kraîs nîp çîg gîlô nîhöl göm, nan naij prî kale u îk gî yunab,’ a gîla. ⁴⁸ Pen yîp ga anîbu amgö magö kale ke nîhîm. * ⁴⁹ Pen Bapi yad manô nöd hag la rô, yad kalöp ñînabin. Anîb u, kale daun kub aui nöp mîdmîm, abad mîdaimîm. Kumi kabö adö lan au nîbö pîdöj ke apôm kalöp gon leinab u nîhîmîm arnabîm,” a ga. *

Jisas ap ran jak ram mînönj kumi kabö adö lan au ara
(Mak 16:19-20; Rep 1:9-12)

⁵⁰ Anîg hagôm, kalîp panîd damôm, Jerusalem arö göm, ram rîhîg aglô Bedani söl u amôm, God kalîp abad mîdeian, a göm, nîmagö nîpe dap ranôm, God nîp sabe ga. ⁵¹ Jisas anîg gö nîhöl göm, God nîp dam ap ran jak ram mînönj kumi kabö adö lan au ud ara. ⁵² Anîg gö, kalîp aij a gö nîhöl gî, hîb nîpe u haglô adö arö nîhöl göm, ado gî Jerusalem arla. ⁵³ Amôm, pör pör nöp God nîp sabe gep ram raul mîgan u amôm, God hîb nîpe haglô adö armdîöp.

* 24:26: Luk 9:22 * 24:27: Sam 22:1-21; Ais 53 * 24:34: 1Ko 15:4-5 * 24:37: Mad 14:26 * 24:44: Luk 9:22 * 24:48: Jon 15:27; Ap 1:8 * 24:49: Jon 14:16; 15:26; Ap 1:4

Jon

Jisas Kraisis Manö Aij u Jon kalı kliš rıka

God Manö nıpe ram mınöñ il i aua

¹ Ram mınöñ hadame dagol gau gı laga ñın u, God Manö mıdeia. God Manö nıpe God aip mıdeia. God Manö nıpe u rö nöp God me. * ² Ram mınöñ hainö gı la; nöd yabıñ God Manö nıpe God aip mıdeia. ³ God nıpe gö, God Manö nıpe nan gau magöñhalö gı la. Nan ap ke laga; nıpe ke gı la nan gau nöp mıdöp. * ⁴ God Manö nıpe kamıñ mıdep il u. Kamıñ mıdep magö anıbu nıbi bı kalıp mailö ña. * ⁵ Mailö anıbu amöm nıbi bı sıbön göp anı au mıdpal gau ñı lab nıñöm sıbön mailö anıbu pałog göl rö lagöp. *

⁶⁻⁷ Nıbi bı gau magöñhalö Mailö anıbu nıpe nıñ udöl, a göm, God bı ap nıpe hag lö, nıpe apöm Bı Mailö halö anıbu manö hag ñı mıdöp. Bı manö hag ñı mıdöp bı anıbu hib nıpe Jon. * ⁸ Jon nıpe Mailö anıbu wasö. Nıpe yıharıñ bı anı Mailö mıdöp manö u nıbi bı gau kalıp hag ñı nıg aua. ⁹ Mailö nıñö yabıñ anıbu nıpe ram mınöñ il i apöm nıbi bı gau magöñhalö kalıp mailö ñöl gı mıdöp. *

¹⁰ God Manö nıpe ram mınöñ il i apöm mıdmıdöp. God nıpe gö, God Manö nıpe ke mınöñ naböñ il i gı löm, nıbi bı gau gı löm ga. Pen nıpe ke ram mınöñ il i ap mıdeia u, nıbi bı nıpe amgö nıñöm Bı Kub u a göm nıñagla. ¹¹ Nıpe ram mınöñ nıpe ke aua u pen nıbi bı nıpe ke nıpe udagla. ¹² Pen nıbi bı au, Kraisis manö aij nıpe u nıñ udöm, nıpe Bı Kub hon, a göm, udla gau, kalıp geia God ñı pai nıpe mıdpal. ¹³ God ñı pai nıpe mıdpal u, bı ber gau udöm, ñı pai yag daulö mıdpal rö mıdagpal. God nıpe ke gö ñı pai nıpe mıdpal. *

¹⁴ Pen Manö anıbu, nıpe apöm bı hañ romanı löm, hanıp aip han mıdmıdöp. Anıb u, hon mailö magö aij nıpe hadö nıñbun. Nıpe Bap ñı nıpe añı yabıñ u me, Bap nıpe ke mailö magö aij ke halö mıdöp rö, ñı nıpe u rö nöp mıdöp. Pen nıpe hañ romanı löm bı rö apöm, hanıp magöñhalö mög nıñöm mıdmagö yabıñ löm, God Manö nıñö u magöñhalö hag ñı aij gı mıdöp.

¹⁵ God Manö nıpe aua u, Jon nıpe nıñöm, wıñ alöm nıbi bı gau kalıp haga, “Bı mıñı

auöp i nöp me, yad kalöp nöd hagnö, ‘Bı ap nıpe yad hain aunab u pen yıp yag dauagep adö u, nıpe hadame dagol gau mıdmıdöp. Anıb u, nıpe yad rö wasö; nıpe Bı Kub yabıñ,’ a gıñö u, bı anıbu me u,” a ga.

¹⁶ Nıpe hanıp nıbi bı magöñhalö mög yabıñ nıñöm, ud aij göm, nan aij aij iru nöp ñöb. ¹⁷ Apiabö u lo manö adö u, God Mosıs nıpe ñö, Mosıs hanıp ña u pen God nıbi bı mög nıñöm ud aij gab manö nıñö anıbu, Jisas Kraisis aua u me, mıñı waiö nıñabun. * ¹⁸ Nıbi bı rımnap God nıpe nıñagal. Ñı añı nıpe u nöp nıpe ke God. Nıpe Nap aip mıdpıl. Nıpe Nap nıpe hag waiö la nıñöm mıñı hon Bap God hadö nıñbun. *

Jon Bı Ñıg Pak Ñeb u, “Yad Mesaia u, wasö,” ga

(Mad 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

¹⁹ Juda bı kub Jerusalem nıbö gau kale bı God nıpe nan sabe gep bı rımnap abe, bı God sabe gep ram wög gı ñı mıdal bı rımnap abe hag yuöm hagla, “Kale Jon mıdöp ammim, ‘Ne an?’ ö gı mım hag nıñmım,” a gıla.

²⁰ Kale Jon mıdeia u amjaköm, nıpe hag nıñöm hagla, “Ne bı an?” ö gıla.

Hag nıñeila, nıpe wai ñaga. Kalpe waiö hagöm haga, “Yad Kraisis u* wasö,” ga.

²¹ Anıg hageia, kale pen hagla, “Anıg hagpan u, ne an? Ne Ilaija aka?” gıla.

Anıg hageila, Jon haga, “Yad Ilaija wasö,” ga.

Anıg hageia, kale pen hagla, “Ne bı God manö hagep pör abad mıdpun u aka?” gıla.

Hageila, Jon wasö ga. *

²² Anıg hageia, bı anıb gau pen hagla, “Anıb u, ne an? Pen yad bı an a gı mım hagnabön, hon amun bı kub hanıp hag yubal gau kalıp hag ñınabun,” a gıla.

²³ Hageila, Jon kalıp haga, “Yad mıñı gabin i, bı God manö hagep Aisaia nöd haga rö nöp gabin. Nıpe haga,

‘Yad bı ap ram mınöñ nıbi bı iru mıdagpal, ram mınöñ kabö nöp mıdöp anı au mıdem, wıñ kub alem hagabin,

‘Pör Bı Kub auab a gı mım, adan lık gı aij gı mım,’ a gabin,’ a ga.

Yad Jon mıñı gabin me u,” a ga. *

²⁴ Pen bı Jon nıpe hag nıñög aula anıb gau, bı Perisi rımnap aip aula. ²⁵ Kale Jon nıpe hag nıñöm hagla, “Ne hagpan, yad Kraisis wasö, Ilaija wasö, bı God manö hagep abad mıdpun u wasö gıpan gö jı nıñön gıñıg nıbi bı gau kalıp ñıg pak ñıabön?” ö gıla.

* 1:1: Jon 17:5; 1Jn 1:1-2; Rep 19:13 * 1:3: 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2 * 1:4: Jon 5:26 * 1:5: Jon 3:19
 * 1:6-7: Mad 3:1; Luk 1:13-17,76 * 1:9: Jon 8:12 * 1:13: Jon 3:3-6; Plp 2:7; Jon 2:11; 1Pi 1:23 * 1:17: Eks 34:28; Ro 6:14 * 1:18: Eks 33:20; Jon 6:46; 1Di 6:16 * 1:20: manö “Kraisis u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe il añı ap nöp mıdöp: “God hag la Bı u.” * 1:21: Dud 18:15,18; Mad 11:14 * 1:23: Ais 40:3

²⁶ Hageila, Jon haga, “Yad kalıp yıharıñ ñıg pak ñabin. Pen bı ap añ kalöp auı mıdöp, nıpe aigale bı rö mıdöp a gımim nıñagpim. ²⁷ Bı anıbu nıpe yad hain aunab pen nıpe yad rö wasö; nıpe bı kub yabı, yad bı pro. Yad ma rırup nıpe u nagı hubıknam rö lagöp,” a ga. *

²⁸ Jon nıbi bı gau kalıp ñıg pak ñımidöp ram rıñg aglö Bedanı, ñıg Jodan goł bön nö lödan nıñöm bı anıb gau apöm nıp manö anıbu hag nıñla.

Jisas nıpe God Sipsip Pi nıpe

²⁹ Ruö Jisas auö nıñöl göm, Jon Jisas nıñöm nıbi bı gau kalıp haga, “Nıñim! God Sipsip Pi nıpe hanıp hag yuöp me u. Nıpe me nıbi bı mınön nabön il i gau gau magönhalö nan si nan naij gıpal gac u lik gi yunab. * ³⁰ Bı anıbu me, yad hagnö, ‘Bı ap nıpe yad hain aunab u pen yıp yag dauagep adö u, nıpe hadame dagol gau mıdmıdöp. Anıb u, nıpe yad rö wasö; nıpe Bı Kub yabı,’ a gınö. * ³¹ Bı kub anıbu bı an a gem nıñagmıdin. Pen Isrel nıbi bı, bı kub anıbu bı aigale bı rö mıdöp u nıñöl a gem, kalıp ñıg pak ñıñıg aunö,” a ga.

³²⁻³³ Pen Jon Jisas manö adö anıbu nöp hagöm haga, “Bı anıbi bı an, a gem, yad ke nıñagbrep; pen bı yıp hag yuöp apem nıbi bı kalıp ñıg pak ñabin u haga, ‘Ne nıñnabön, Ana nıpe bı an apöm, aip mıdeinab, bı anıbu nöp nıbi bı gau kalıp Ana Uł pak ñıñab,’ a ga. Haga anıbu me, mıñi Ana u kumi kabö adö lañ nıbö yaur dapo rö u gi nıp auajıp * ³⁴ nıñem yad nıñ aij gem kalıp manö nıñö hagabin, bı anıbi nıpe God Ñı nıpe u nöp,” a ga. *

Jisas bı nıpe mıhöp nöd uda

³⁵ Ruö pen, Jon bı nıpe mıhau aip, kauyan ap ñıg pak ñımidöp ka u mıdlö nıñöl gi, ³⁶ Jisas ap padıö, Jon nıpe Jisas nıñöm nıbi bı gau kalıp haga, “Bı anıbi God Sipsip Pi nıpe me u,” a ga. * ³⁷ Anıg hagö, Jon bı nıpe mıhau, manö anıbu nıñmil, Jisas areia mıgan u hain arlö. ³⁸ Pen Jisas ado göm kalıp mıhön nıñöm haga, “Nıhön gıñıg auabil?” ö ga. Hageila haglö, “Rabai! Ne hanban gai?” ö gılö. Hibru manö hagöm “Rabai” a gılö manö anıbu il u “Manö Hag Ñeb Bı.” ³⁹ Pen kale anıg gımil hag nıñlö, Jisas haga, “Anıb u, yad aip ammil nıñnabil,” a ga. Haga ñın anıbu nöp dugo magö u ammil, nıpe aip mıdeila.

⁴⁰ Jon bı nıpe anıb mıhau, bı ap hib nıpe Edru. Edru nımam nıpe me Saimon Pida. * ⁴¹ Edru magö anıbu nöp am nımam Saimon

nıp ulhai nıñöm haga, “Mesaia u aunab a gun pör abad mıdpun u mıñi nıñbul,” a ga. “Mesaia” a ga manö magö u, Grik manö hagöm “Krais” a gıpal.

⁴² Edru anıg hagöm, nımam Saimon nıp uł göm Jisas mıdeia u arö, Jisas Saimon nıp nıñöm haga, “Jon ñı nıpe Saimon. Nöp Sipas a göl,” a ga. Arameik manö hagöm, hib Sipas a ga manö magö anıbu, Grik manö hagöm Pida a gıpal. Sipas abe Pida abe il añi anıbu “kabö.” *

Jisas Pilip aip Nadanyel aip kalıp mıhön uda

⁴³ Ruö, Jisas ram mınön Galili arıñg, am Pilip nıp nıñöm haga, “Yad aip arul,” a ga. ⁴⁴ Pilip, Edru, Pida, ram mınön kale Bedsaida nıbö. ⁴⁵ Pen Pilip am Nadanyel nıp nıñöm haga, “Hon bı u, Mosis abe, bı God manö hagep rımnap abe kalı kñi rıköm hagla u, nıp mıñi nıñbu. Nıpe me Jisas, Josep ñı nıpe. Ram mınön nıpe Nasared nıbö,” a ga. *

⁴⁶ Pilip anıg hageia, Nadanyel haga, “Bı aij ap ram mınön naij anıbu nıbö auagnab,” a ga.

Hageia, Pilip haga, “Anıg hagpan u, auö am nıñul!” a ga.

⁴⁷ Anıg hagöm, kale bı mıhau ammil söl söl gılö nıñöl gi, Jisas Nadanyel nıp nıñöm haga, “Bı anıbu bı Isrel yıjıg göl u me, nıpe pıral adö u hagagnab; nıpe nıñö nöp waiö hagnab,” a ga.

⁴⁸ Anıg hagö, Nadanyel haga, “Ne aige gımön yıp nıñban?” ö ga.

Hageia, Jisas haga, “Pilip nöp hainö uł gıñıg nöb; yad nöp nöd nıñbin, ne asik mıdajan rauan il au,” a ga.

⁴⁹ Anıg hagö, Nadanyel haga, “Manö hag ñeb bı. Nöp nıñbin! Ne God Ñı nıpe, Isrel nıbi bı Kiñ hon,” a ga. *

⁵⁰ Anıg hageia, Jisas haga, “Nöp yıharıñ rauan il au nıñbin a gıpin u me, yıp nıñ udpan? Hainö nan ke nıbö rımnap nıñnabön,” a ga.

⁵¹ Jisas anıg hagöm haga, “Kalöp magönhalö nıñö hagabin, kumi kabö adö lañ au pıral hiıkö, ejol gau apöm, yıp Bı Ñı nıpe nıñ amıl apıl, nıñ amıl apıl geinaböl nıñnabim,” a ga. *

2

Jisas nıpe ñıg yabı u gö ñıg wain la

¹⁻² Ñın mıhöp mıdöm, bı ap nıbi udnıg göm, nıbi bı wıñ alö amöm, nan ñıñla Kena daun, ram mınön Galili añ au. Ñın anıbu, Jisas abe, bı nıpe gau abe, kalıp u rö nöp

* 1:27: Jon 1:15 * 1:29: Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19 * 1:30: Jon 1:15 * 1:32-33: Mad 3:16 * 1:34: Mad 3:17

* 1:36: Jon 1:29 * 1:40: Mad 4:18-20 * 1:42: Mad 16:18 * 1:45: Dud 18:18; Ais 7:14; 9:6; Jer 23:5; Esi 34:23

* 1:49: Mad 14:33; 16:16; Mak 3:11 * 1:51: Jen 28:12

wiñ alla arla. Pen Jisas n+me abe am ram an+bu m+deia. ³ Ñig wain u ñiñ hakeila, Jisas n+me apöm Jisas n+p haga, “Wain u ñiñ hakpal,” a ga.

⁴ An+g hageia, Jisas haga, “Yip an+g gi an+g gi, a g+mön, yip hagagmön. Ñin yad u auagöp,” a ga. *

⁵ Hageia, n+me n+pe am b+ wög gi ñeb gau kal+p haga, “Jisas manö ap hagain+m, hagn+m rö nöp g+mim,” a ga.

⁶ Pen Juda n+bi b+ kabö udöm g+pal rin kub yab+ unbö kagoł j+ñ u ud l+lo m+deia. Rin kub añ+ añ+ ñig lida unbö ñ+njuöl mam+đ u m+l dap lep. Pen Juda n+bi b+ nag+ adö kale g+m+dal rö, God amgö ilö n+bi b+ u+ aij m+đaiun, a göm, rin an+đ gau ñ+g m+l dap hoñ göm, ñ+n ma l+ yum+dal. ⁷ Jisas pen, b+ wög gi ñeb gau kal+p haga, “Kabö rin gai i, ñ+g m+l dapim hoñ g+pe, ajman rau+n+m,” a ga.

Hageia, haga rö geila haga, ⁸ “M+ñi ñ+g m+l dap libim u, m+l dammim, b+ nan ñ+njabun i abad m+đöp u n+p ñ+mim,” a ga.

⁹ Hageia, ñ+g yab+ an+bu m+l dam b+ kub u n+p ñeila, n+pe udöm ñ+n n+ga, ñ+g wain aij u m+deia. Pen n+pe ñ+g wain an+bu gai n+bö göm n+naga; b+ wög gi ñeb gau kale nöp n+nla. Pen n+pe n+naga rö me, b+ n+bi udn+g ga an+bu n+p wiñ alö aueia haga, ¹⁰ “Pör nöp, ñ+g wain aij u nöđ dap ñ+lö ñ+n haklö me, hainö ñ+g wain naj u ñ+lö ñ+njal. Pen ne ñ+g wain aij u dap lö m+đaj+p, m+ñi nöp dap ñabön,” a ga.

¹¹ Jisas nan gagep nöđ n+bö ga an+bu, n+pe Kena daun, ram m+nöñ Galili an+ au m+đöm ga. Nan gagep an+bu göm, n+pe aige b+ rö m+deia u yamö b+ n+pe gau n+njöm, n+p n+n udla. ¹² Pen Kena daun arö göm, Jisas n+pe ke, n+me, n+mam hain, b+ n+pe gau aip daun pro Kapaneam amöm, yöp ñ+n bad ap an+bu au m+deila. *

God sabe gep ram u nan s+kim geila, Jisas kal+p r+đik gi höñ yan yua

(Mad 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Juda kai Pasopa ñ+n kub kale u söl ga n+njöm Jisas Jerusalem ara. * ¹⁴ Jisas Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul u n+nja, b+ r+mnnap kale kaj kau, kaj sipsip, yaur dapo gau dap s+kim göm, b+ r+mnnap abañ bad gau löm, mab po adö as+köm, mani y+m+jköm geila. ¹⁵ Jisas n+njöm, nag+ ap udöm mal+köm, kaj sipsip kaj kau gau r+đik gi höñ yan yuöm, mani dap pen pen y+m+jköm geila abañ bad gau mani halö ud hoñ gi yua. ¹⁶ An+g göm, n+bi b+ yaur dapo dap s+kim geila gau kal+p haga, “Nan an+đ

gau ud arim. Bapi yad ram n+pe u g+pe s+kim ram rö lagn+m,” a ga.

¹⁷ Jisas an+g geia, b+ n+pe gau gas+ kale ara God Manö kal+ kñiñ r+kla manö ap adö u. Manö an+bu kal+ kñiñ r+köm hagla, “Sabe gep ram ne u m+đmagö yab+ lem umnabin,” a g+la. *

¹⁸ Pen Juda b+ kub r+mnnap apöm, Jisas n+p hag n+njöm hagla, “Nöp an hagaj+p apön an+g gabön? God nöp hagö apem gabin a g+mön, nan gagep rö ap gö n+njun, ‘N+njö hagpan,’ a gun,” a g+la.

¹⁹ An+g hageila, Jisas kal+p pen haga, “Kale God sabe gep ram an+bi r+đ wał gein-abim, ñ+n m+thau n+njan kauyan gi l+nabin,” a ga. *

²⁰ An+g hageia hagla, “God sabe gep ram an+bi, m+ ñ+njuöl m+höp ado gi da unbö kagoł j+ñ (46) gi hakla u pen ne ñ+n m+thau n+njan kauyan gi l+nabin a gan ar?” a g+la.

²¹ Pen Jisas n+pe sabe gep ram manö haga an+bu, hañ roman n+pe ke nöp haga. *

²² An+đ u me, hainö Jisas n+pe umöm uraka u, b+ n+p hain g+m+dal gau God Manö u abe, Jisas n+pe ke manö haga an+bu abe gas+ n+njöm, “N+njö hagöp,” a göm n+n udla. *

Jisas n+bi b+ gau magöñhalö n+njöp

²³ Jisas, Juda kai Pasopa ñ+n kub kale u Jerusalem m+đöm, nan gagep rö r+mnnap geia u n+njöm, n+bi b+ gau, “N+pe nöp Mesaia u,” a göm n+p n+n udla. * ²⁴⁻²⁵ Pen Jisas n+bi b+ g+pal adö u ke n+n aij göp rö, n+bi b+ an+đ gau gas+ kale adö mai araiu u n+n aij ga u me, n+pe kal+p n+bi b+ n+njeb yad gau a göm udaga.

3

Jisas Nikodimas n+p hag ñ+ aij ga

¹ B+ Juda Kansol kub u b+ ap m+đm+đöp, hib n+pe u Nikodimas. N+pe Perisi b+ ap.

* ² N+pe s+đ yan, Jisas n+p n+njög, m+deia u apöm haga, “Manö hag ñeb b+. Hon n+njun, nan gagep rö g+pan gau, ne ke gagbnap; God n+pe ke nöp nöp aip m+đöp u me, nan gagep rö an+đ gau g+pan. An+đ u, hon n+njun, God n+pe nöp nöp yuö apön han+p manö hag ñ+m+đan,” a ga.

³ Hageia, Jisas haga, “Yad nöp n+njöp yab+ hagabin, n+bi b+ ke kam+n hain n+bö l+naböl gau nöp, God kal+p udöm, ‘N+bi b+ yad’ a göm, abad m+deinab,” a ga. *

⁴ An+g hageia, Nikodimas aiö göm gas+ iru n+njöm haga, “N+bi b+ r+đ l+lo kub g+pal gau, kauyan n+me mudun an+ au arlö, kauyan yag daulö, n+bi b+ ke kam+n hain n+bö l+laj a g+mön hagabön aka n+ñön?” ö ga.

* 2:4: Jon 7:30; 8:20 * 2:12: Mad 4:13 * 2:13: Eks 12:1-27 * 2:17: Sam 69:9 * 2:19: Mad 26:61; 27:40

* 2:21: 1Ko 6:19 * 2:22: Luk 24:6-8; Jon 12:16 * 2:23: Jon 7:31 * 3:1: Jon 7:50; 19:39 * 3:3: Mad 18:3;

⁵ Hageia, Jisas haga, “Nöp n+ñö yab+ñ hagabin, n+ñi b+ au, ñ+g u abe, God Ana u abe udöm ke kam+ñ hain n+ñö l+ñaböl gau nöp, God kal+ñ udöm, ‘N+ñi b+ yad’ a göm, abad m+ñeinab. ⁶ N+ñi b+ yag daubal rö yag daulö m+ñpal, pen God Ana n+ñpe apöm ana magö kale an+ñ dan gö kam+ñ m+ñeinabim. * ⁷ An+ñ u, “Kale n+ñi b+ magöñhalö ke kam+ñ hain n+ñö l+ñimim,” manö hagaj+ñ an+ñbu, ne aiö g+ñmön gas+ñ iru n+ñagmön. ⁸ Y+gön u gas+ñ n+ñpe ke apöm arab. Y+gön udaj+ñ n+ñbim u pen auöp lau halö, aröp lau halö, kale n+ñagim. An+ñ u rö me, n+ñi b+ God Ana ba lö, ke kam+ñ hain n+ñö l+ñal gau,” a ga.

⁹ An+ñ hageia, Nikodimas haga, “Ne hagabön adö an+ñbu, aigegö g+ñ+ñm?” ö ga.

¹⁰ Hageia, Jisas haga, “Ne Isrel n+ñi b+ manö hag ñeb b+ kub kale ap, pen ne n+ñagpan ar? ¹¹ Nöp n+ñö yab+ñ hagabin, hon ke nan n+ñhön n+ñj aij gun, nan n+ñhön amgö ke n+ñjun, n+ñbun an+ñbu nöp kalöp hag ñ+ñun u pen manö haggpun an+ñbu n+ñj udagpim. ¹² Yad kalöp m+ñnön naböñ ñ i göp rö hagnö, n+ñj udagpim rö, aige g+ñmim God ram m+ñnön kumi kabö adö lañ au göp rö hagnö, n+ñj udnabim? ¹³ Pen n+ñi b+ ap God ram m+ñnön kumi kabö adö lañ au ajöm n+ñaga; yad ke B+ ñ+ n+ñpe nöp an+ñ lañ m+ñdem aunö.

¹⁴ “Pen hadame nöp haiño naj gau Isrel n+ñi b+ kal+ñ haulö umla, n+ñjöm Mos+ñ haiño naj an+ñ gau rö ap mab ba au lañ lö, n+ñi b+ an an haiño an+ñ lañ n+ñjla gau, kal+ñ kam+ñ la. An+ñ u rö me, B+ ñ+ n+ñpe n+ñp mab ba lañ al pak l+ñö, * ¹⁵ n+ñi b+ an an n+ñp n+ñj udnaböl gau, kam+ñ pör m+ñdep u udnaböl. * ¹⁶ God n+ñi b+ ram m+ñnön ñ i m+ñpal gau kal+ñ m+ñdagaö yab+ñ löm, ñ+ n+ñpe añ+ñ yab+ñ u kal+ñ nan a göm ña. An+ñ u, n+ñi b+ an an ñ+ n+ñpe an+ñbu n+ñp n+ñj udnaböl gau, kal+ñ kam+ñ pör m+ñdep u ñö, umöm ur gagnaböl. * ¹⁷ God ñ+ n+ñpe yua u, n+ñi b+ gau kal+ñ manö kub hagn+ñ, a göm yuaga; n+ñi b+ gau ud kam+ñ yun+ñ, a göm yua. *

¹⁸ “N+ñi b+ an an ñ+ n+ñpe n+ñp n+ñj udnaböl gau, God kal+ñ manö kub hagöm pen ilön ñagnab. Pen n+ñi b+ n+ñp n+ñj udagnaböl gau, God ñ+ n+ñpe añ+ñ yab+ñ an+ñbu n+ñp n+ñj udagnaböl rö, God kal+ñ hadö manö kub hagöm, pen ilön udnaböl a ga. * ¹⁹ God n+ñi b+ gau kal+ñ manö kub hagöm pen ilön ñ+ñab, ñ an+ñbu an+ñ göl m+ñdöp: Mailö m+ñnön naböñ adö ñ i auöp u pen n+ñi b+ gau, mailö m+ñdöp au arun, a g+ñ gas+ñ u n+ñjagal. Kale nan si nan naj g+ñ m+ñpal

rö, s+ñ göp gau nöp m+ñdaiun a g+ñ gas+ñ u n+ñbal. * ²⁰ Mailö an+ñbu n+ñjlo mulu lugö, ‘Naj g+ñpun u, waiö n+ñjagöl,’ a göm, mailö m+ñdöp au auagnaböl. ²¹ Pen n+ñi b+ kabö rö g+ñaböl gau hagnaböl, ‘God hagöp rö nöp gabun u, waiö n+ñjlañ,’ a göm, mailö m+ñdöp au aubal,” a ga.

Jon ñ+ñg Pak ñeb B+ u, Jisas b+ aigale b+ rö m+ñdöp, a göm, manö hag ña

²² Haiño Jisas b+ n+ñpe gau aip am ram m+ñnön Judia an+ñ gau am m+ñdöl g+ñ, n+ñi b+ gau kal+ñ ñ+ñg pak ñ+ñ m+ñdeia. * ²³ Aionon ram m+ñnön Salim söl an+ñ bu m+ñdeia. Pen ram m+ñnön Aionon au ñ+ñg iru m+ñdeia. An+ñ u, ñ+ñ an+ñ an+ñ bu, Jon n+ñpe Aionon au m+ñdöm, n+ñi b+ gau iru nöp auëila n+ñjöm n+ñpe kal+ñ ñ+ñg pak ñ+ñ m+ñdeia. ²⁴ ñ+ñ an+ñbu kale Jon b+ ñ+ñg pak ñeb n+ñp nag+ñ lagla. ²⁵ Pen Juda b+ ap apöm, Juda nag+ñ adö kale, ñ+ñg l+ñ yuun God amgö ilö m+ñd aij gun a g+ñm+ñdal manö adö u hagöm, Jon b+ n+ñpe r+ñmnap aip pen pen hagla. ²⁶ Pen pen hagöm, Jon b+ n+ñpe gau apöm n+ñp hagla, “Manö hag ñeb b+. B+ au ñ+ñg Jodan goñ böñ lödan m+ñdö, n+ñp B+ Kub a gaina u, m+ññi ap n+ñi b+ kal+ñ ñ+ñg pak ñab n+ñjöm n+ñi b+ magöñhalö n+ñp araböl,” a g+ñla.

²⁷ An+ñ hageila, Jon haga, “God gas+ñ n+ñpe ke n+ñjöp rö, han+ñp wög adö ke ke hag löp. ²⁸ Kale ke n+ñjbm yad kalöp hagnö, ‘Yad Kraiss wasö; God hagö yad y+ñhar+ñ adan n+ñpe u ñ+ñk gabin,’ a g+ñnö. * ²⁹ B+ ap n+ñi udnab ñ+ñ u, n+ñpe n+ñi n+ñpe udnab. N+ñi an+ñbu n+ñi n+ñpe me u. B+ n+ñi udnab b+ u, b+ n+ñjeb n+ñpe ap apöm n+ñp g+ñ ñ+ñab. Mañ mai n+ñi n+ñpe udn+ñg aunab a göm, n+ñp abad m+ñeinab. Pen n+ñpe n+ñi udn+ñg apöm ‘Aubin’ a g+ñab u, b+ n+ñjeb n+ñpe m+ññ m+ññ g+ñab. Yad me an+ñbu rö. Jisas n+ñpe n+ñi b+ gau kal+ñ an+ñg göm gab u, y+ñ aij göp. Uri yad m+ññ m+ññ yab+ñ gabin. ³⁰ Hib n+ñpe ap ranö n+ñjöl g+ñ, hib yad ap lugnab u aij.

³¹ “B+ kumi kabö adö lañ au n+ñbö auöp u, n+ñpe n+ñi b+ gau magöñhalö adö lañol m+ñdöp. B+ m+ñnön naböñ ñ i n+ñbö b+ u, n+ñpe m+ñnön naböñ ñ i n+ñbö u me, m+ñnön naböñ ñ i gas+ñ n+ñjöm manö hagnal rö hagab. Pen b+ kumi kabö adö lañ au n+ñbö auöp u, n+ñpe n+ñi b+ gau magöñhalö adö lañol m+ñdöp.

* ³² N+ñpe kumi kabö adö lañ au m+ñdöm nan n+ñhön amgö n+ñjöp b+ u, manö n+ñhön apdi n+ñjöp b+ u, n+ñi b+ gau kal+ñ hag ñab, pen manö n+ñpe u udagaböl. * ³³ Pen n+ñi b+ manö n+ñpe n+ñj udpal gau, God manö n+ñjöp u nöp hagöp a göm n+ñj udpal. ³⁴ God n+ñpe Jisas yua u, Ana n+ñpe u n+ñp ñö ajmanj

* 3:6: Jon 1:13 * 3:14: Nab 21:9; Jon 8:28; 12:32
1Jn 4:9-10 * 3:17: Luk 19:10 * 3:18: Jon 5:24
1:20; Mad 11:10 * 3:31: Jon 8:23 * 3:32: Jon 3:11

* 3:15: Jon 20:31 * 3:16: Jon 3:36; 10:28; Ro 5:8; 8:32
* 3:19: Jon 1:5,9; 8:12 * 3:22: Jon 4:1-2 * 3:28: Jon

rauö, God manö magö nîpe nöp hag ñab.
 35 Nap Ñî nîpe nîp mîdmagö löm, ‘Nan gau magöñhalö abad mîdaimön,’ a göm, ud ñîmagö adö nîpe u löp. * 36 Nîbi bî an an Ñî nîpe nîp nîñ udpal gau, pör mîdep magö u hadö udpal. Pen nîbi bî an an Ñî nîpe nîp nîñ udagnaböl gau, kale pör mîdep magö u udagnaböl; God nîbi bî anîb gau kalîp hadö manö kub hagö, marö udöl gî nöp mîdeinaböl,’ a ga. *

4

Jisas nîbi Sameria nîbö ap nîp manö hag ña

1 Pen bî Perisi gau manö rîmnap apdi nîñla, nîbi bî iru nöp, Jisas pîg mîdaiun, a göm, nîp aueila kalîp ñîg pak ña; pen nîbi bî iru nöp Jon nîp auagla. * 2 Pen Jisas nîpe ke nîbi bî gau kalîp ñîg pak ñaga; bî nîpe gau nöp kalîp ñîg pak ñîla. 3 Pen Perisi kai manö anîbu rô hageila nîñöm Jisas ram mîñöñ Judia arö göm, ado gî ram mîñöñ Galili ara. 4 Pen adan an au aramöm nîpe ram mîñöñ Sameria amjaka. 5 Pen ram mîñöñ Sameria an au aramöm, Sikar daun amjaka. Sikar söl anîb au me, hadame nöp Jekop ñî nîpe Josep nîp mîñöñ naböñ ap haga. * 6 Pen Jekop ñîg utöm uda u mîdeia u me, Jisas auö auö, sîdö an lañ magö u iru ga rô, am ñîg utöm gof söl anîb au asîka.

7-8 Pen bî nîpe gau nan magö raunîg, Sikar daun anîbu arla. Jisas ñîg utöm söl au asîk mîdeia nîñöm nîbi Sameria nîbö ap ñîg mîlnîg aua. Aueila, Jisas nîñöm haga, ‘Yîp ñîg mîl ñö ñîñîñ,’ a ga.

9 Hageia, nîbi anîbu haga, ‘Kale Juda nîbi bî, hanîp Sameria nîbi bî nîñmim, asî masî gî aij gîpîm rô, nîñön gîñîg, ‘Yîp ñîg mîl ñö ñîñîñ,’ a gîmön hagabön?’ ö ga. *

10 Anîg hageia, Jisas pen haga, ‘God nan aij nîbi bî ñîñîg gab u nîñmön, yad nöp ñîg mîl dap lîmön a gabin yad bî an rô mîdpin nîñbnap u, ne yîp hagbnap, yad nöp ñîg kamîñ magö ñeb ñîbnep. *

11 Hageia, nîbi anîbu haga, ‘Bî kub, Ñîg mîlep rin ne ap mîdagöp; ñîg utöm u rô nöp i gîyan mîdöp. Anîb u, ñîg kamîñ magö ñeb anîbu gai nîbö udnabön?’ 12 Bac îlan hon Jekop ñîg utöm anîbi hanîp ña. Ñîg anîbi nöp, nîpe ke abe, ñî nîpe bî abe ñîñöm, kaj sipsip nan nîpe gau ñîñöm gîmîdal. Anîb u, yad bî kub, Jekop bî pro, a gî gasî nîñban ar?’ a ga. *

13 Hageia, Jisas haga, ‘Nîbi bî ñîg i ñîñnaböl gau, kalîp kauyan ñîg nan gîñîg

gab; 14 pen nîbi bî ñîg yad ñîñö ñîñnaböl gau, kalîp kauyan ñîg nan gagnab. Pen ñîg yad ñîñnabin anîbu ñîñlö, kalîp an dan ñîg îlam ajön rô juöl gî, kalîp pör mîdep u ñîñab,’ a ga. *

15 Jisas anîg hageia, nîbi anîbu pen haga, ‘Bî kub. Yîp ñîg anîbu ñö ñîñö, hainö yîp ñîg nan gagnîm; apem ñîg i mîlagnam,’ a ga.

16 Anîg hageia, Jisas haga, ‘Am nagamul ne pañîd dau,’ a ga.

17 Hageia haga, ‘Yad bî halö wasö,’ a ga.

Hageia, Jisas haga, ‘Manö anîbu nîñö hagabön. 18 Bî unbö mamîd u udna u pen bî mîñî aip mîdpil u, nagamul ne wasö. Anîb u, nîñö hagabön,’ a ga.

19 Anîg hageia, nîbi anîbu haga, ‘Bî kub. Yad nîñbin, ne bî God manö hagep bî ap. 20 Apis bac hon hadame nöp gau dum i God nîp sabe gîmîdal rô, hon u rô nöp sabe gî mîdpun u pen kale Juda kai hagpim, ‘Jerusalem nöp God nîp sabe göl,’ a gîpim,’ a ga. *

21 Anîg hageia, Jisas haga, ‘Yad manö nîñö hagabin anîbi nöp. Hainö dum anîbi abe Jerusalem abe Bapi nîp sabe gagnabim. 22 Kale Sameria nîbi bî sabe gîpîm pen bî aigale bî rô nîp sabe gîpîm u nîñagpim; pen hon Juda nîbi bî, Bî sabe gîmîdun Bî u nîñbun. Nîñön gîñîg: God nîpe aige göm nîbi bî ud kamîñ yunab u, hanîp Juda nîbi bî haga. * 23 Ñîñ söl auub, pen mîñî hadö auöp î, God Ana nîpe nîbi bî gasî ñö nîñöl gî, kale Bapi nîp kabö rô sabe gîñaböl; anîg gîñaböl u, nîp aij gîñab. 24 God nîpe Ana mîdöp u me, nîbi bî God nîp sabe göm, ana kalîp an dan nîñö nöp sabe göl. *

25 Jisas anîg hageia, nîbi anîbu pen haga, ‘Yad nîñbin, hainö Mesaia u apöm, hanîp nan magöñhalö hag ñî aij gîñab,’ a ga.

26 Hageia, Jisas haga, ‘Bî anîbu me yad mîdpin. Ne aip manö hagabul î,’ a ga. *

27 Jisas anîg hageia nîñöm magö anîbu bî nîpe gau apjaköm nîñla, Jisas nîbi ap aip manö gî mîdailö, nîñöm kale pa gîñî gîla. Pen bî kale ap uraköm, nîbi u nîp ‘Ne manö nîñön mîdöp?’ a göm hagagla. Jisas nîp u rô nöp, ‘Nîñön gîñîg nîbi anîbu aip manö adîñ adîñ gajîl?’ a göm hagagla.

28 Pen nîbi anîbu, ñîg rin u arö göm, kauyan ado gî daun anîbu amöm, nîbi bî mîdeila anîb gau kalîp haga, 29 ‘Apim, nan gau magöñhalö gîpin rô hag ñöb bî u nîñim! Nîpe Mesaia u aka?’ a ga.

30 Anîg hageia, nîbi bî anîb gau daun anîbu arö göm, Jisas nîp nîñun a göm

* 3:35: Mad 11:27; Jon 5:20 * 3:36: Jon 3:16-18; 1Jn 5:12 * 4:1: Jon 3:22 * 4:5: Jen 33:19; Jos 24:32

* 4:9: Esr 4:1-5 * 4:10: Jon 7:37-38; Rep 21:6 * 4:12: Jon 8:53 * 4:14: Jon 6:35 * 4:20: Dud 12:5-14;

Sam 122:1-5 * 4:22: 2Ki 17:29-41; Ais 2:3; Ro 9:4-5 * 4:24: 2Ko 3:17; Ro 12:1; Pîp 3:3 * 4:26: Mak 14:61-62

aeuila. ³¹ Pen Jisas bi nipe gau Jisas nip neb neb gôm hagla, “Manô hag ñeb bi. Nan ñor!” a gila. ³² Hageila, nipe pen haga, “Nan ññeb yad midöp u kale nñagpim,” a ga. ³³ Anig hageia, bi nipe gau kale ke nöp hag nñ hag nñ gôm hagla, “Ñibi bi rîmnap nip nan magö dap ñibal aka?” gila.

³⁴ Pen Jisas kalip haga, “Kalöp nan magö anib gau nan göp; yip pen nan magö anib gau nan gagöp. Bapi manô haga u nöp gasi lajip me, gasi anibu nñjem, wög hagöp u gi junam a gi gasi nñjbin. Nan ññeb yad me u. * ³⁵ Pen kale manô ap hagnim, ‘Rakñ mihau mihau midöl, wid magö po gö am rik daunabun,’ a gipim u pen mñi anig hagagmim. Amgö kale u nñ padimim nñjim! Wid wög gau po gôm rik daupep rö midöp. * ³⁶ Pen uri nöp, nibi bi wid po rik dauaböl nibi bi gau, mñ mñ göl gi wid po göp anibu rik dam kamñj pör mñdep migan u löm, pe kale udaböl me u. Anib u me, nibi bi wid magö ranañ a gôm dam yubal gau abe, nibi bi wid po göp rik dauaböl gau abe jim ñöm, wid po u kamñj pör mñdep migan u midnab u nñjöm, mñ mñ ginaböl. ³⁷ Hon manô ap hagnun, ‘Ñibi bi rîmnap wid magö yulö rannab, nibi bi rîmnap am rik daunaböl,’ a gipun u, nñjö yabñ hagpun. ³⁸ Yad kalöp hag yunö, am wid rik daubim. Wid wög anibu kale wög klö gimim gagpe; nibi bi rîmnap klö kale u glö ranöb. Kale yiharñj am rik daumim nan aij udpim,” a ga.

³⁹ Nibi Sameria nîbö anibu am nibi bi nipe gau kalip haga, “Bi anibu nan gipin gipin gau magönhalö yip hag ñöb,” a ga u me, nibi bi Sameria nîbö daun anibu mîdeila gau iru nöp Jisas nip nñj udla.

⁴⁰ Pen Sameria nibi bi, kale Jisas mîdeia au apöm, Jisas manô neb neb gôm hagla, hon aip am mîdaiun a gîlö, Jisas ññ mîhöp am kale aip mîdöm, ⁴¹ manô hag ñö, nibi bi rîmnap halö iru nöp manô anibu nñjöm nip nñj udla. ⁴² Pen kale anig gôm nñj udöm, nibi anibu nip hagla, “Mñi manô ne u nöp hagö nñj udagpun; Jisas manô nipe u ke hagö nñjun nñjibun, nipe nöp nibi bi ram mînönj if i mîdpal gau gau magönhalö kalip ud kamñj yunig aua. *

Jisas, bi kub ap ñi nipe u nip gö, kamñj la

⁴³ Jisas ññ anib mihau ram mînönj anibu mîdöm, ruö ram mînönj Galili ara. ⁴⁴ Nipe nöd manô ap hagöm haga, “Bi God manô hagep bi gau, ram mînönj kale ke au mîdöm manô hagnaböl u, manô kalip udagnaböl,” a ga. * ⁴⁵ Pen Pasopa ññ u, Galili nibi

bi rîmnap am Jerusalem mîdeila. Kale Jerusalem mîdeila nñjöl gi, Jisas nan gagep rö gau gö nñjla u me, Jisas uri ram mînönj Galili amjakö, kale nan gagep rö Jerusalem ga u gasi nñjöm, nip mñ mñ gila. *

⁴⁶ Pen Jisas am Galili mîdöm, kauyañ Kena daun ara. Kena daun anibu me, nöd ñig yabñ u gö ñig wain la.

Pen daun pro Kapaneam au, bi kub ap ñi nipe nan ga. * ⁴⁷ Bi kub anibu manô ap nñja, Jisas ram mînönj Judia arö gôm, ap ram mînönj Galili mîdeila. Anib u, Jisas mîdeia u apöm, nip neb neb göl gi haga, “Ñi yad u nan gö umnig gab. Ne yñid am nip gö kamñj lan!” a ga. *

⁴⁸ Anig hageia, Jisas haga, “Kale yiharñj yip nñj udagnabim; nan gagep rö rîmnap gñnö nñjimim nöp, yip nñj udnabim,” a ga. *

⁴⁹ Pen bi kub anibu haga, “Bi Kub! Auö arul! Wasö u, ñi yad u umnabi!” a ga.

⁵⁰ Hageia, Jisas haga, “Aru! Ñi ne u mîdeinab,” a ga.

Anig hageia, Jisas nñjög, a gôm, hada. * ⁵¹ Adan anj au arö nñjöl gi, bi wög gi ñeb nipe rîmnap ap nip nable paköm hagla, “Ñi ne u umagöp; mîdöp,” a gila.

⁵² Anig hageila, ñi yad u magö mai rö kamñj löp, a gôm, kalip hag nñjög hagla, “Rol sidö gamñj ga magö u, hañ pñbönj ga u kamñj la,” a gila.

⁵³ Anig hageila ñi nap nipe nñja, Jisas, “Ñi ne u mîdeinab,” a ga magö u nöp kamñj la. Anib u me, nibi bi nipe gau aip magönhalö Jisas nip nñj udla.

⁵⁴ Pen Jisas nipe nöd Kena apöm, nan gagep nöd nîbö gôm, ñig yabñ u gö ñig wain la; hainö pen nan gagep yigwö anj nîbö u gôm bi kub u ñi nipe nip gö kamñj la. *

5

Bi nan ga ap ñig wanjö got au mîdeia, Jisas gö kamñj la

¹ Hainö pen Juda kai nan kub ññeb ññ u uri a gôm, Jisas Jerusalem ara. ² Ram mînönj Jerusalem anibu, kaj sipsip dap amñ apñ gimîdal adan ramö got au ñig wanjö kub ap mîdeia. Ñig wanjö anibu Arameik manô löm, Bedesda a gimîdal. Pen ñig got mihau mihau abe ñig ubñ anj au mîdeia adö u abe, ram badö mîlö unbö mamñ mîdeia. ³ Pen nibi bi nan ga gau iru nöp ap ram bada anib gau han mîdeila. Nibi bi anib gau, rîmnap amgö we ga, rîmnap ma naij ga nñjöm ajagmîdal, rîmnap hañ romañ kale böñ nöp kala ga. Pen ñig wanjö u anj

* 4:34: Jon 6:38 * 4:35: Luk 10:2 * 4:42: 1Jn 4:14
2:1-11 * 4:47: Mad 8:5-6 * 4:48: Jon 2:18; 1Ko 1:22

* 4:44: Mad 13:57 * 4:45: Jon 2:23 * 4:46: Jon
* 4:50: Mad 8:13 * 4:54: Jon 2:11

gɪnab aka gɔm apɔm han mɪdeila. ⁴ Nɪn rɪmnap God ejol ap apɔm, nɪg wanɔ u anɔ gɔ, nɪbi bɪ an nɔd ujanɪd nɪg wanɔ anɪb yanɪ lugnab u, nɪpe nan nɪhɔn gɪnab u kamɪnɪ lɪmɪdɔp. ⁵ Pen bɪ ap nan gɔ, pɔr nɔp um mɪdɔ, mɪ in nɪn juɔl ado gɪ da kagot bɔnɪ danɪ (38) la, nɪg wanɔ goɪ au dam lɪla mɪdeila. ⁶ Jisas bɪ anɪbu nɪnɔm, mɪlɔ padɔ anɪgɔl mɪdmɪdɔp u nɪnɔm, nɪp haga, “Nɔp kamɪnɪ lɪnɪm, a gɪmɔn, nɪnɔm?” ɔ ga.

⁷ Hageia, bɪ nan ga anɪbu haga, “Bɪ kub. Nɪg u anɔ gɔ nɪnɔl gɪ, yɪp ud nɪg wanɔ anɪ yanɪ lɔl nɪbi bɪ ap mɪdagpal. Yad nɪg anɪ yanɪ nɔd arnam a gɪpin u pen nɪbi bɪ rɪmnap yɪnɪd nɔp nɔd arbal,” a ga.

⁸ Anɪg hageia, Jisas pen nɪp haga, “Urakmɔn, kɔp ne u wɪnɪg ud aru,” a ga. ⁹ Hageia, magɔ anɪbu nɔp nɪp kamɪnɪ lɔ nɪnɔl gɪ, urakɔm kɔp nɪpe u wɪnɪg udɔm, ud ara.

Pen Jisas bɪ anɪbu nɪp gɔ kamɪnɪ la nɪn anɪbu, Juda kai God nɪp sabe gep nɪn kale u me, ¹⁰ Juda bɪ kub gau, bɪ kamɪnɪ la anɪbu nɪp hagla, “Nɪn i God nɪp sabe gep nɪn hon. Pen ne kɔp bad ne u ud ajabɔn u, lo manɔ hon u wɪhɔ gɔp,” a gɪla. ^{*}

¹¹ Hageila, haga, “Bɪ yɪp gajɪp kamɪnɪ lɔp u hagɔp, ‘Urakmɔn, kɔp bad ne u wɪnɪg ud aru,’ a gajɪp u me, ud ajabin,” a ga. ¹² Hageia, hagla, “Bɪ nɔp hagɔ, kɔp bad wɪnɪg ud ajabɔn bɪ anɪbu bɪ an?” ɔ gɪla. ¹³ Pen Jisas nɪpe nɪbi bɪ ɪru mɪdeila anɪ anɪb au agamɪj ara rɔ, bɪ kamɪnɪ la anɪbu, “Bɪ yɪp gajɪp kamɪnɪ lɔp me i,” a gɔm, hagnɪm rɔ laga.

¹⁴ Hainɔ pen, Jisas bɪ anɪbu nɪp God sabe gep ram raul u nɪnɔm haga, “Nɔn! Nɔp kamɪnɪ lɔp. Anɪb u, nan si nan naij gɪmɪdan u arɔ gɪmɔn. Wasɔ u, nɔp nan kub yabɪɪ gɪnɪm rɔ lɔp,” a ga.

¹⁵ Pen bɪ anɪbu nɪpe ado gɪ amɔm, Juda bɪ kub gau kalɪp haga, “Jisas nɔp yɪp gajɪp kamɪnɪ lɔp,” a ga. ¹⁶ Anɪg hageia nɪnɔm, God nɪp sabe gep nɪn u gɔ kamɪnɪ la, a gɔm, Juda bɪ gau Jisas nɪp mulu kal nɪnɪla. ¹⁷ Jisas pen kalɪp haga, “Bapi yad u pɔr nɔp wɔg gɔl gɪ nɔp mɪdɔp rɔ, yad u rɔ nɔp gɪnam,” a ga. ¹⁸ Anɪg hagɔ, Juda bɪ kub gau, nɔd nɪp alun, a gɔm gasɪ nɪnɪla u, uri klɔ yabɪɪ gɔm nɪnɪla. Kale hagla, “Nɪpe God nɪp sabe gep nɪn hon u rɪb rɪkɔm, ‘Yad God Nɪ nɪpe,’ a gɔp. Anɪb u, God nɪpe mɪdɔp rɔ, yad anɪb unbɔ rɔ nɔp mɪdpin, a gɔp,” a gɪla. ^{*}

Nap haga rɔ nɪnɔm, Nɪ nɪpe wɔg adɔ ke ke gab

¹⁹ Jisas pen kalɪp haga, “Kalɔp nɪnɔ hagabin, Nɪ u nɪpe ke nan ap gɪnɪm rɔ lagɔp; Nap nan gɪnab gau nɔp nɪnɔm gɪnab. Anɪb u, Nap gɪnab rɔ, Nɪ nɪpe u rɔ nɔp gɪnab. ^{*} ²⁰ Nap Nɪ nɪpe nɪp mɪdmagɔ lɔm, nan nɪpe gɔp gɔp gau magɔnɪhalɔ yamɔb. Rɪmnap yamɔ me, nan ke yabɪɪ gau gɔ nɪnɪm, kale magɔnɪhalɔ aiɔ gɪnabim. ²¹ Pen Nap nɪbi bɪ umbal gau gɔ urakpal rɔ, Nɪ nɪpe u rɔ nɔp, nɪbi bɪ rɪmnap, kalɪp gɪnɔ uraklanɪ, a gɪnab u, gɔ uraknabɔl. ²² Nɪbi bɪ nɪhɔn nɪhɔn gɪpal, gasɪ nɪhɔn nɪhɔn nɪnɪbal u, Nap nɪnɔm kalɪp manɔ kub hagagnab; Nɪ nɪpe nɪp hagɔ, nɪpe kalɪp magɔnɪhalɔ manɔ kub hagnab. ^{*} ²³ Anɪb u me, nɪbi bɪ kale Nap hib nɪpe haglɔ adɔ arnab u rɔ, Nɪ nɪpe hib u abe u rɔ nɔp haglɔ adɔ arnab. Pen nɪbi bɪ God Nɪ nɪpe u nɪp nɪnɔm, hib nɪpe haglɔ adɔ aragnab gau, Nap Nɪ nɪpe hag yua u abe u rɔ nɔp hib haglɔ adɔ aragnab. ^{*}

²⁴ “Kalɔp nɪnɔ hagabin, nɪbi bɪ an manɔ yad u nɪnɔm, Bɪ yɪp hag yuɔ aunɔ u nɪp nɪnɪ udpal gau, manɔ kub hag ilɔn udep adɔ u nɪnɔgnabɔl; kale pɔr mɪdep u hadɔ udpal. Anɪb u, kale umeb adɔ u arɔ gɔm, pɔr mɪdep adɔ u hadɔ mɪdpal. ^{*} ²⁵ Kalɔp nɪnɔ yabɪɪ hagabin, nɪn hain pɔr abad mɪdpin u sɔl auab — pen mɪnɪ hadɔ auɔp i — nɪbi bɪ umɔl rɔ mɪdpal gau, God Nɪ nɪpe manɔ hagɔ, manɔ anɪbu nɪnɔm nɪnɪ udnabɔl gau, kamɪnɪ lɪnabɔl. ²⁶ Bapi nan gau magɔnɪhalɔ kamɪnɪ mɪdep ɪl u mɪdɔp rɔ, yad Nɪ nɪpe u rɔ nɔp kamɪnɪ mɪdep ɪl u mɪdpin. ²⁷ Yad Nɪ nɪpe pen, Bɪ Nɪ nɪpe mɪdpin rɔ, yɪp hagɔ, nɪbi bɪ gau kalɪp manɔ kub hagem nɪme lɪnabin. ²⁸ Manɔ hagabin anɪbu nɪnɪm aiɔ gɪgmim: hainɔ yad hagnɔ, nɪbi bɪ umlɔ rɪgɔl gɪla gau, ²⁹ magɔnɪhalɔ manɔ yad nɪnɔm, urakɔm, nɪbi bɪ gɪ aɪj gɪla gau, am yad aɪp kamɪnɪ mɪdeinabɔl; pen nɪbi bɪ gɪ naij gɪla gau, urakɔm manɔ kub nɪnɔm pen ilɔn kub udnabɔl. ^{*} ³⁰ Pen yad nan nɪhɔn nɪhɔn gɪnabin gau, ke nɪnɪm gɪgnabin; Bapi yɪp hagnab rɔ nɔp gɪnabin. Anɪb u, nɪbi bɪ manɔ kub hagem nɪme lɪnabin u, Bapi hagnab rɔ nɪnɪm, kabɔ gɔl nɔp nɪme lɪnabin. Nɪhɔn gɪnɪg: yɪp aɪj gɪnab adɔ u manɔ kub hagagnabin. Bɪ yɪp hag yuɔ aunɔ Bɪ anɪbu nɪp aɪj gɪnab adɔ u nɔp gasɪ nɪnɪm, manɔ kub hagem nɪme lɪnabin. ^{*}

Yad bɪ aigale bɪ rɔ mɪdpin u nɪnɪm, a ga

³¹ “Yad ke, ‘God yɪp yuɔ aunɔ,’ a gɪbnep u, manɔ anɪbu kabɔ rɔ gagɔp a gɪbep. ³² Pen

* 5:8: Mad 9:6 * 5:10: Ne 13:19; Jer 17:21 * 5:18: Mad 26:4; Jon 7:1; 10:30 * 5:19: Jon 5:30 * 5:22: Jon 5:27; Ap 10:42 * 5:23: Plp 2:10-11; 1Jn 2:23 * 5:24: Jon 3:15-18 * 5:29: Dan 12:2; Mad 16:27; Ap 24:15 * 5:30: Jon 5:19; 6:38 * 5:32: “Bɪ ap halɔ” a ga u, God nɪpe ke

Bí ap halö* yad bí aigale bí rö mǝdpin u hagöp. Yad nǝnbin, manö hagöp anǝbu nǝnjö nöp hagöp. ³³ Kale Juda kai bí kale rǝmnap hag yube, kale Jon nǝp amöŋ, yad bí aigale bí rö mǝdpin, a göm hag nǝnla u, nǝpe manö nǝnjö nöp kalǝp haga me u. ³⁴ Jon aka bí ram mǝnǝnjö il i bí ap yad bí aigale bí rö mǝdpin u hagnab u, yǝp nan kub wasö. Pen kale Jon manö haga u nǝnmim, manö nǝnjö yabǝl a gǝmim nǝnj udmim, kamǝnj arnabim a gem, Jon manö yǝp anǝg göl haga, a gǝpin. ³⁵ Jon manö haga u, nǝpe hapö mǝlanj mailö ñab rö mǝdö, kale manö haga anǝbu mailö rö nǝnmim, magö pro utep magö ap nöp mǝñ mǝñ gǝpe.

³⁶ “Jon kalöp hag aij ga pen u yǝharǝnj manö nöp haga. Yad mǝnǝnjö naböŋ il i apem, Bapi yǝp gǝmön a ga rö, nan ke yabǝl gau gǝpin u me, kale Bapi nǝpe nöp yǝp hag yua u, a gǝmim, waio yabǝl nǝnjbep. * ³⁷ Bapi yǝp hag yua u, nǝpe ke, yad bí aigale bí rö mǝdpin u, kalöp manö nǝnjö hagab. Pen kale meg magö nǝpe u apdi nǝnjagpim. Nǝpe bí aigale bí rö mǝdöp u, a gǝmim nǝnjagpim. * ³⁸ Kale yad bí nǝpe hag yua manö yad u nǝnj udagpim rö, God Manö mǝdmagö kalöp anǝ danj mǝdagöp.

³⁹⁻⁴⁰ “Kale, pör mǝdep udun, a gǝmim, God Manö u amgö lǝ nǝnj aij gǝpim u pen manö anǝbu, yǝp a göm kalǝ klǝñ rǝkla rö nǝnmim, pör mǝdep udun, a gǝmim, yǝp auagpim. *

⁴¹ “Nǝbi bí gau hib yad haglö adö aranǝ a gem hagagabin. ⁴² Pen kale nǝbi bí aigale bí rö mǝdpim u hadö nǝnbin. Kale God nǝp mǝdmagö lagpim u nǝnjem hagabin. ⁴³ Bapi nǝpe ke yǝp hag yuö aunö u pen yǝp udagpim. Pen bí yǝharǝnj ap gasǝ nǝpe ke nǝnjöŋ aueinab u, nǝp udnabim. ⁴⁴ Nǝbi bí rǝmnap gau hib kale haglö adö areinab u, kalöp aij gǝnab. Pen Bí God añǝ nöp mǝdöp u hanǝp nǝnjö, aij gǝnǝm, a gǝmim, gasǝ u nǝnjagpim. Anǝb u, kale ai gǝmim yǝp nǝnj udnabim?”

⁴⁵ “Pen Bapi manö yad udöm, kalöp manö kub hagnab, a gǝmim, gasǝ u nǝnjagpim, wasö. Mosǝs hanǝp gǝ ñǝnab a gǝpim u pen Bapi nǝpe Mosǝs manö nǝpe haga manö anǝbu udöm kalöp manö kub hagnab. ⁴⁶ Mosǝs nǝpe God Manö kalǝ klǝñ rǝköm manö rǝmnap yad bí aigale bí rö mǝdpin manö u kalǝ klǝñ rǝka. Pen Mosǝs manö kalǝ klǝñ rǝka manö anǝbu udagpe rö, manö yad hagabin u rö nöp udagnabim. * ⁴⁷ Mosǝs manö kalǝ klǝñ rǝka udagpim rö, kale ai gǝmim manö yad hagabin u udnabim?” ö ga.

* **5:36:** Jon 3:2; 14:11 * **5:37:** Mad 3:17; Jon 5:32; 8:18
Jon 18:36

6

*Jisas bí unbö paip dausan nan ñö ñǝnla
(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)*

¹ Pen Jisas anǝg gǝ mǝdöm, hainö ñǝg magǝb udöm, Ñǝg Wanjö Galili juöm, böŋ lödanj ara. Ñǝg Wanjö Galili anǝbu nöp me, hib ap Ñǝg Wanjö Daibirias a gǝmǝdal. ² Pen Jisas nǝpe nǝbi bí nan ga gau gö kamǝnj la u nǝnjmǝdal rö, nǝbi bí iru nöp nǝp hain gǝla. ³ Pen Jisas bí nǝpe gau aip am dum au gǝlanj amöm, asǝk mǝdeila. ⁴ Ñǝn anǝ anǝb au Juda kai Pasopa ñǝn kub kale u söl söl ga. ⁵⁻⁶ Jisas bí nǝpe aip dum au asǝk mǝdöm, amgö gǝlanj göm nǝnja, nǝbi bí iru yabǝl nöp nǝp aueila. Jisas nǝnjöm, nǝpe nǝhön nǝhön gǝnab u ke nǝnja u, pen nan anǝbu nǝnj hagnab, a göm, nǝp haga, “Hon nan magö gai nǝbö udun, nǝbi bí iru nöp gai i kalǝp ñǝno ñǝnjnaböl?” ö ga.

⁷ Hageia, Pilip haga, “Mani silpa magö unbö ñǝn juöl sǝduŋ lanj (200) rö yuun, bred rau dapun, ud jö gǝ pro pro gun, nǝbi bí anǝb gai i ñeinabun, magöŋhalö nan pro pro ñǝnjöl rö lǝnab,” a ga.

⁸ Anǝg hagö, bí nǝpe Edru, Saimon Pida nǝmam u haga, ⁹ “Ñǝ pro ap bred bali plaua ud laubal bred magö unbö mamǝd, kabsaǝ mǝhöp halö ud mǝdöp i, pen nan anǝbu nǝbi bí iru yabǝl gai i nan kub wasö,” ga.

¹⁰ Hageia, Jisas haga, “Nǝbi bí gau hagpe, asǝklanj,” a ga. Hageia, bí nǝpe gau nǝbi bí gau kalǝp hageila, nan utanj iru nöp ran aij ga gau adö anǝb gau magöŋhalö asǝkla. Bí gau nöp me, paip dausan (5000) rö ara.

¹¹ Kale anǝg göm asǝkla nǝnjöm, Jisas bred magö anǝb gau udöm, God nǝp aij a göm, kalǝp nǝme la. Kabsaǝ u, u rö nöp ga. Kalǝp anǝg göm nǝme lö, nǝbi bí gau kale magöŋhalö bred kabsaǝ aigeg rö udun a gǝ gasǝ nǝnla rö nöp udla. ¹² Anǝg göl ñǝnjö ñǝnjö mudun ga arö gǝla. Jisas bí nǝpe gau kalǝp haga, “Nǝbi bí nan ñǝnjöm arö gǝpal gau, ud danj i gagep,” a ga. ¹³ Hageia, bí nǝpe gau bred adǝnj adǝnj gau ñǝhu wadǝ yaglö yaglö, wadǝ unbö mǝgan lanj u ajmanj raua.

¹⁴ Nǝbi bí gau Jisas nan gagep rö ga anǝbu nǝnjöm hagla, “Hon mǝñi nǝnjbun, bí i me, Bí God Manö Hagep mǝnǝnjö naböŋ il i aunab a gun pör hagabun bí me u,” a gǝla. ¹⁵ Pen Jisas nǝnja, nǝbi bí gau, yǝp kinj bí kub kale mǝdeinan a göm apöm yǝp klö göm ud arnaböl, a gǝ nǝnjöm nǝpe kauyanj aramöm dum gau nǝpe ke halö mǝdeila. *

*Jisas ñǝg ut adö rauǝd ara
(Mad 14:22-23; Mak 6:45-52)*

¹⁶ Pen dugo magö u, Jisas bí nǝpe gau am Ñǝg Wanjö Galili yanj amöm, ¹⁷ Jisas auaga

* **5:39-40:** Luk 24:27 * **5:46:** Ap 3:22 * **6:15:**

rö, sîbôn gö, kale nöp ñîg magîb udöm kauyanj daun pro Kapaneam arnîg hadla. ¹⁸ Areila nînjöl gi, yîgön kub udöm, ñîg u rala. ¹⁹ Pen kale rapîn ñîg magîb ñîg u tî pîrik anj au kilomida unbö mamîd aka kagol jînj amöm nîjla, Jisas ñîg adö u rauîd aueia. Kale nînjöm mîdmagö kub ara nînjöm pîñînj gîla. ²⁰ Pen Jisas haga, “Kale pîñînj gagmim. Yad nöp auabin,” a ga. ²¹ Anîg hagö, kale pîñînj gagöm, nîp ud ñîg magîb mîgan u lîlö nînjöl gi, ñîg magîb u uri nöp ram mînjön arnîg gîla mîgan u amjak ara.

Jisas nîp uhai nîjla

²² Ruö nîbi bî Ñîg Wanjô Galili bönj lödan hanla gau gasî nînjöm nîjla, rol dugo ñîg magîb añî ap nöp mîdeia nînjöm Jisas bî nîpe gau nöp ñîg magîb anîbu arla; Jisas nîpe ke ñîg magîb anîbu araga. ²³ Mîdlö nînjöl gi, ñîg magîb rîmnap nîbi bî rîmnap daun kub Daibirias nîbön apöm, Bî Kub nîpe God nîp aij a göm nan ñö ñîjla ka u ñîg goî au pîdöj gîla. ²⁴ Pen nîbi bî mîdeila gau nîjla, Jisas abe bî nîpe gau abe mîdageila; anîbu Jisas nîp uhai nîjun a göm, kale ñîg magîb anîb gau amöm Kapaneam arla.

Yad bred rö, yîp udmim kamîj mîdeinabim, a ga

²⁵ Ñîg Wanjô Galili am am bönj lödan amjaköm, Jisas nîp nînjöm hagla, “Manö hag ñeb bî. Ne magö mai i auban?” ö gîla. ²⁶ Hageila haga, “Kalöp manö nîjô hagabin, bred ñînö ñîjbe mudun ga rö, yîp uhai nîj ajabim; pen nan gagep rö gîpin gau manö ît u nîjmim yîp uhai nîj ajagabim. ²⁷ Nan magö hij gînj gab u udun, a gîmim wög klö gagmim; God nîpe Bî Ñî nîpe nîjebir hagö aua rö, nan magö pör mîdep nîpe ñînab u udun, a gîmim, wög klö gîmim,” a ga. *

²⁸ Anîg hageia hagla, “Hon wög nîhön gîno, God nîp aij gînab?” ö gîla.

²⁹ Hageila, Jisas haga, “God nîpe Bî yuö aua u, Bî anîbu nîp nîj udeinabim u, God nîp aij gînab,” a ga. *

³⁰ Anîg hageia hagla, “Hon nan gagep rö ap nîjainabun u, hagnabun, ‘God nöp nöp yuöp,’ a gun, nöp nîj udnabun. Anîb u, hanîp nan gagep nîhön rö gînabön?” *

³¹ Hadame nöp apîs bac bî ram mînjön kabö nöp mîdmîdöp anj gau mîdöm, nan mana a gîmîdal u ñîjmîdal. God Manö kalî kîñ rîköm hagla, ‘Nîpe bred kumi kabö adö lanj au nîbö rîmnap kalîp ñö ñîjmîdal,’ a gîla. *

³² Anîg hagla u pen Jisas kalîp pen haga, “Kalöp manö nîjô yabî hagabin,

Mosis hadame gau bred kalîp ñö ñîjla bred anîbu, bred kumi kabö adö lanj au nîbö wasö. Bred kumi kabö adö lanj au nîbö bred nîjön anîbu, Bapi yad kalöp ñab. ³³ God bred nîpe u, God hag yuö, kumi kabö adö lanj au nîbö mînjön naböj ît apöm, nîbi bî gau kalîp kamîj mîdep magö u ñab,” a ga.

³⁴ Jisas anîg hageia hagla, “Bî Kub. Uri bred anîbu hanîp pör nöp ñîlö gi nöp mîdaimön,” a gîla.

³⁵ Hageila, Jisas haga, “Yad nöp me bred kamîj mîdep bred anîbu. Nîbi bî yîp aunaböl gau, kalîp kauyanj kîyö lagnab. Nîbi bî yîp nîj udnaböl gau, kalîp kauyanj ñîg nan gagnab. * ³⁶ Pen kalöp mîdö nöp hagajî, yîp amgö nîjbmim u pen yîp nîj udagpim. ³⁷ Bapi yîp hagöp nîbi bî gau kale magöjhalö yad aunaböl. Nîbi bî yad aunaböl gau, hag yuagnabin, wasö yabî. ³⁸ Pen nîhön: yad kumi kabö adö lanj au nîbö aubin u, gasî yad nîjbmim adö u gînam a gem auagpin; Bapi yîp yuöp u, gasî nîpe nînjöm hagöp rö gînam a gem aubin. ³⁹ Bapi nîbi bî yîp hagöp gau kalîp nîj mîdnö, ap ur gagnîm; manö kub hagep ñîn u, yad gîno, kale magöjhalö uraköl. Anîg gînab u, Bapi yîp yua u, nîp aij gînab. * ⁴⁰ Bapi yad nîp aij gînab u, nîbi bî an an yîp nînjöm nîj udnaböl gau, kale magöjhalö pör pör nöp kamîj mîdeinaböl. Pen manö kub hagep ñîn u, yad ke gîno kale magöjhalö uraknaböl,” a ga.

⁴¹ Pen Jisas, “Yad me, bred kumi kabö adö lanj au nîbö aubin u,” a ga u me, Juda nîbi bî gau manö aî gu gu geila. ⁴² Juda nîbi bî gau aî gu gu göm hagla, “Bî i, nîme nap nîpe u hon ke nîjbmim. Nîpe Josep ñî nîpe Jisas nöp. Anîb u, nîpe aigöl gi hagöp, ‘Yad kumi kabö adö lanj au nîbö aubin,’ a göp?” ö gîla. *

⁴³ Anîg hageila, Jisas pen haga, “Ali gu gu gagmim. ⁴⁴ Nîbi bî ap nîpe ke yîp nîj udagnab. God nîp gasî aij ñö nöp me, yîp auö, manö kub hagep ñîn hain u yad gîno nîpe kauyanj uraknab. * ⁴⁵ Bî God manö hagep bî gau kale God Manö kalî kîñ rîköm hagla, ‘God nîpe nîbi bî anîb gau magöjhalö kalîp hag ñînab,’ a gîla. Nîbi bî Bap kalîp manö hag ñö nîj udnaböl gau, kale magöjhalö yîp aunaböl. * ⁴⁶ Nîbi bî rîmnap kale God nîp amgö nîjagpal; yad Bî nîpe yuö aunö u nöp Bapi nîp amgö nîjbmim. *

⁴⁷ “Pen yad kalöp nîjô yabî hagabin, nîbi bî yîp nîj udnaböl gau, pör mîdep magö anîbu hadö udöm, pör pör nöp

* 6:27: Jon 6:48-58 * 6:29: 1Jn 3:23 * 6:30: Mad 16:1; Jon 2:18 * 6:31: Eks 16:14-15; Nab 11:7-9; Sam 78:24 * 6:35: Jon 4:14 * 6:39: Jon 10:28-29; 17:12 * 6:42: Mad 13:55 * 6:44: Jon 6:65 * 6:45: Ais 54:13 * 6:46: Jon 1:18 * 6:47: Jon 3:15-16

mideinabol. * 48 Bred ñijöm kamij mideinabol u, yad me bred anibu. * 49 Nahai ilanj bi hadame gau ram minön kabö nöp midmidöp anj gau midöm, nan mana u ñijla u pen mid damöm umla. 50 Pen bred Bap hag yuö kumi kabö adö lanj nibö auöp bred anibu, nibi bi ñijöm, kamij pör pör nöp midöm umagnabol.

51 “Yad ke bred kamij kumi kabö adö lanj au nibö aubin u. Nibi bi an bred anibi ñij anj yanj lñabol u, pör nöp pör nöp kamij mideinabol. Bred hagabin anibi hañ romanj yad u me. Nibi bi ram minön ij i pör nöp pör nöp kamij midaiöl, a gem, hañ romanj yad u ññabin,” a ga.

52 Jisas anig hageia, Juda nibi bi anib gau kale ke nöp manö pen pen hagöm, rñmnag hagla, “Bi i aigöl göm, hanip hañ romanj nipe u ñö ñijñabun?” ö gila.

53 Hageila, Jisas kalip haga, “Yad kalöp nñö yabñ hagabin, kale Bi Ñi nipe hañ romanj nipe, hagape nipe ñijagnabim u, kamij midep magö u kalöp anj danj midagnab. 54 Nibi bi an hañ romanj yad, hagape yad ñijñab u, nipe kamij pör midep magö u hadö udöp nñijöm manö kub hagep ñin u yad gñö nipe kauyan uraknab.

55 “Pen nñhön: hañ romanj yad u nan ññjeb yabñ; hagape yad u ñij ññjeb yabñ.

56 Nibi bi an an hañ romanj hagape yad ñijñabol gau, yad an danj mideinabol; yad kalip anj danj mideinabin. 57 Bapi pör pör nöp kamij midöp u, nipe yip yua u, yip gö kamij midpin u me, nibi bi yip ud anj kalip danj lñabol gau, kalip u rö nöp gö, kamij mideinabol. * 58 Manö adö anibu me, bred kumi kabö adö lanj au nibö auöp, a gñpin. Bred anibu, apis bac bi nan mana a gñpal u ññijöm mid damöm umla rö wasö; nibi bi bred yad hagajñ u ññij anj yanj lñabol u, kamij pör nöp pör nöp mideinabol,” a ga.

Nibi bi iru nöp Jisas nip arö gila

59 Jisas Juda magum gep ram Kapaneam au midöm, manö anibu hagö, 60 nibi bi nipe gau iru nöp nñijöm hagla, “Jisas manö hagab anibu manö klö yabñ. Manö nipe nñij udun rö lagöp,” a gila.

61 Kale ali gu gu göm hageila, Jisas ke nñijöm haga, “Manö hagpin anibu nñijmim gasi iru nñijmim arö gun a gñpim ar? 62 Pen Bi Ñi nipe kumi kabö adö lanj au midöm aua u, nipe ka anib adö au lanj kauyan ado gñ areinab u, kale gasi nñhön nñijñabim? 63 God Ana kamij midep magö u ñö, nibi bi kamij lñabol; nibi bi klö kale ke kamij lagnabol, wasö yabñ. Yad manö kalöp hagpin u, manö anibu gö, God Ana kalöp

apöm, kamij midep magö u kalöp ñññab nñijöm kale kamij lñabim,” a ga. 64 Pen Jisas nipe nöd nöp, nibi bi an nip nñij udagnab, an nip mumug nñijñab u nñija u me, nipe haga, “Kale rñmnag yip nñij udagpin,” a ga. * 65 Pen manö rñmnag halö hagöm haga, “Adö anibu nöp kalöp hagpin, nibi bi ap gasi nipe ke nöp nñijöm yip nñij udagnab; Bapi nöp geinab u me, nibi bi ap yip apöm yip nñij udnab,” a ga. *

66 Jisas manö anibu hag yuö nñijöl gi, nibi bi apöm manö nip nñijmidal gau, iru nöp nip arö göm, ke ke arla. 67 Anig göm arlö nñijöl gi, Jisas bi nipe unbö migan lanj u kalip hag nñijöm haga, “Kale u rö nöp yip arik arnabim aka?” a ga.

68 Hageia, Saimon Pida haga, “Bi Kub. An nip arun? Manö ne hagabön u nñijun me, pör pör nöp mideinabun. 69 Hon nöp nñij udpin rö, hon nñijun, God nipe Bi Ut hanip yuöp u, ne Bi anibu me u, a gi nñijun,” a ga. *

70-71 Saimon Pida anig hageia, Jisas pen Saimon Iskariod ñi nipe Judas u, hainö nip mumug nñijñab u nñijöm, kalip haga, “Yad kalöp bi unbö migan lanj udpin u pen bi kale añ ap kijaki bi nipe,” a ga.

7

Jisas nñmam hain nip manö hagla

1 Hainö pen Juda bi kub gau Jisas nip alnig geila nñijöm Jisas ram minön Judia gau ajagmidöp; ram minön Galili gau nöp ajmüdöp. * 2 Pen Juda ññn kub kale, ram bada pro göm ññn rñmnag hanbal ññn u söl söl ga nñijöm, * 3 Jisas nñmam hain gau mideia u apöm nip hagla, “Ne migan anibi arö gñmön ram minön Judia ammön, nibi bi manö nöp nñijbal gau kalip nan gagep rö gñpan u gö nñijñabol. 4 Bi kale bi kub midnig gññabol gau, nan kale gau pi göm gagnabol; waiö yabñ gññabol. Anib u, ne nan ke yabñ gñpan rö, nibi bi iru midpal anj au nan gagep rñmnag gö, nibi bi magöñhalö nñijñabol,” a gila. 5 Pen Jisas nñmam nipe ke gau nip nñij udagla. *

6 Anig hageila, Jisas pen kalip haga, “Kale ññn nai arun a gññabim u anig arnabim; pen ññn yad arep u auagöp nñijöm yade uri aragnabin. 7 Nibi bi minön nabön ij i gau, kalöp bi mulu kal nñijöl ij ap midagöp. Pen yad nibi bi minön nabön ij i gau, nan si nan naij gñpal u hag waiö lñö yip mulu kal nñijbal. 8 Anib u, Ram Bada ññn kub söl auab rö, kale Jerusalem armim; pen yad ññn arep u auagöp rö, yad aip aragnabin,”

* 6:48: Jon 6:32,58 * 6:57: 1Jn 3:24 * 6:64: Jon 13:11 * 6:65: Jon 6:44 * 6:69: Mad 16:16 * 7:1: Jon 5:18 * 7:2: Lep 23:34 * 7:5: Ap 1:14

a ga. ⁹ Anig hagöm, nipe ram m+nöj Galili m+deia.

Ram Bada ñin kub aua n+ijöm Jisas Jerusalem ara

¹⁰ Pen Jisas n+imam b+ gau Jerusalem arla n+ijöm Jisas n+ipe agam+ij hain ara. ¹¹ Juda b+ kub gau, "Jisas mai?" ö göm, n+bi b+ iru nöp ap m+deila gau kal+p hag n+ijla. ¹² Pen n+bi b+ y+har+ij gau, Jisas manö u kale ke hag n+ij hag n+ij göm, r+imnap hagla, "N+ipe b+ aij ap," a g+ila; r+imnap pen hagla, "Wasö, n+ipe n+bi b+ gau kal+p wai ñöb b+," a g+ila. ¹³ Pen n+bi b+ y+har+ij gau, Juda b+ kub an+ib gau kal+p p+ñ+ij g+ila rö, kale manö r+imnap waiö hagagla.

¹⁴ Ram Bada ñin kub kale an+ibu ñin r+imnap padia. Yöp ñin bad ap nöp m+idö, Jisas apjaköm, God sabe gep ram u amöm, n+bi b+ gau kal+p manö hag ña. ¹⁵ Jisas manö hag ñi m+idö n+ijöl g+ij, Juda b+ kub gau aiö göm hagla, "B+ i skul hagaga u pen aigöl göm manö gau magöñhalö n+ijöb?" ö g+ila. *

¹⁶ Anig hageila, Jisas haga, "Manö yad hag ñabin u, gas+ yad ke n+ijem hag ñagabin; B+ y+ip hag yuö aunö u nöp y+ip gas+ ñö hag ñabin. * ¹⁷ N+bi b+ an, God hagöp rö g+inam, a göm, g+ij ud arnab u, God n+ipe manö y+ip ñab hagabin aka manö yad ke hagabin u, n+ijnab. ¹⁸ Kale n+ijbim, n+bi b+ an manö n+ipe ke hagnab u, hib yad ap rann+im, a göm, manö gau n+bö gau n+bö udöm hagnab. Pen b+ an n+ipe b+ n+ipe hag yua hib n+ipe nöp ap rann+im, a g+ij gas+ n+ijnab u, b+ an+ibu b+ kabö göl manö n+ijö nöp hagab; n+ipe manö piral r+imnap hagagnab. * ¹⁹ Mos+is, God haga haga rö kal+p lo manö hag ña u pen lo adö an+ib gau kale b+ ap gaggim. Pen yad manö ap m+idöp wasö, y+ip y+har+ij aln+ig gabim," a ga. *

²⁰ Jisas an+ig hagö, n+bi b+ ap m+deila gau hagla, "Nöp an aln+ig gab? Nöp k+ijaki aban laj+ip hagabön," a g+ila. *

²¹ Hageila, Jisas haga, "Yad nan gagep añ+ ap g+nö, kale magöñhalö pa g+ij+ g+ipe.* ²²⁻²³ Kale Mos+is God lo manö haga rö, ñi kale gau yag daumim, ñin unbö mudun j+ij u m+idmim, ruö raleb ñin u wan+ hañ r+ikpim. G+ipim an+ibu, Mos+is n+ipe wasö, nahai ilan b+ nöd il göm g+im+idal nag+ adö u me an+ig g+ipim. Pen hañ r+ikep ñin raleb an+ibu, ñin r+imnap God n+ip sabe gep ñin u nöp l+inab, pen m+ñi God n+ip sabe gep ñin u, a g+imim, arö gaggim; halöwalö hañ r+ikpim. G+ipim an+ibu rö, yad God n+ip sabe gep ñin u b+ ap n+ip g+nö, hañ roman+ magöñhalö

kam+ij löp u, kale ai g+n+ig y+ip n+ijbe mulu lugöp? * ²⁴ An+ib u, hainö manö adö adö nöp n+ijmim hagagmim; kabö rö g+inab adö u n+ij aij g+imim hagmim," a ga.

"Jisas me Kraiss u aka?" g+ila

²⁵ Jerusalem n+bi b+ r+imnap hagla, "Juda b+ kub gau b+ aln+ig gaböl b+ me i aka? ²⁶ Pen n+ijim! N+ipe n+bi b+ an+ kub i manö hagö n+ijöl g+ij, pen manö ap hagagaböl. An+ib u, kale ke n+ijbal n+ipe Kraiss u y+ij+ göl rö löp! ²⁷ Pen n+ipe Kraiss u auböp u, hon n+ipe ram m+nöj gai n+bö auöp u n+ijagbnop; pen b+ i n+ipe ram m+nöj gai n+bö auöp u hon magöñhalö n+ijbun. An+ib u, n+ipe Kraiss u wasö," g+ila. *

²⁸⁻²⁹ Pen Jisas n+ipe God sabe gep ram raul wan+ manö hag ñöl g+ij nöp m+idöm, meg magö dap ranöm haga, "Kale gas+ n+ijbim, kale y+ip n+ij aij yab+ g+imim, gai n+bö aunö u n+ijbim. Pen wasö. Gas+ yad ke nöp auagnö. B+ y+ip hag yuö aunö u, n+ipe B+ kabö göl, B+ manö n+ijö nöp hagab. Yad n+ipe aip m+idem, y+ip hag yuö aunö rö, n+ip n+ijbin; pen kale n+ip n+ijaggim," a ga. *

³⁰ An+ig hagö, n+ip ud sis+ lun a göm n+ijla u pen ñin n+ipe auaga rö, b+ ap n+ip ud sis+ laga. * ³¹ Pen n+bi b+ an+ib gau, n+bi b+ iru nöp Jisas nan gagep gau ga n+ijöm hagla, "Kraiss u hain aunab a g+ipal u, pen nan gagep iru yab+ göm, b+ an+ib gab rö g+n+im rö lagnab," a g+ila. Gas+ an+ibu n+ijöm kale hagla, "Jisas n+ipe Kraiss u nöp," a göm, n+ip n+ij udla.

Juda b+ kub gau, Jisas n+ip am dauim, a göm, b+ r+imnap hag yula

³² Pen n+bi b+ gau Kraiss manö an+ibu agam+ij hageila n+ijöm, Perisi b+ kub gau abe, b+ God n+ip nan sabe gep b+ kub gau abe, Jisas n+ip am ud sis+ l+imim daumim, a göm, God sabe gep ram abad m+idm+idal polisman r+imnap hag yula.

³³ Jisas pen haga, "Yad rap+in magö ap m+idem, B+ y+ip yuö aunö u ado g+ij arnabin. ³⁴ Y+ip gai aröp a g+imim ulhainabim u pen n+ijagnabim. Yad arnabin adö u, kale hain g+imim rö lagnab," a ga. *

³⁵ An+ig hageia, Juda b+ kub gau kale ke nöp hagla, "N+ipe gai arnab, n+ip n+ijagnabun? N+ipe am Juda n+bi b+ ju am Grik n+bi b+ aip m+idpal gau amöm, n+bi b+ an+ib gau kal+p manö hag ñöl g+ij m+ideinab aka n+ihön? ³⁶ Pen n+ipe ai g+n+ig hagöp, 'Y+ip gai aröp a g+imim ulhainabim u pen n+ijagnabim. Yad arnabin adö u, kale hain g+imim rö lagnab,' a göp?" ö g+ila.

* 7:15: Mad 13:54; Luk 2:47 * 7:16: Jon 12:49; 14:10 * 7:18: Jon 8:50 * 7:19: Ap 7:53; Ro 2:21-24 * 7:20: Jon 8:48; 10:20 * 7:21: God n+ip sabe gep ñin u nan gagep ñig wanö Bedesda u ga u n+ijöm pa g+ij+ g+ila. * 7:22-23: Lep 12:3; Jen 17:9-13; Jon 5:8-10,16 * 7:27: Jon 7:41; 9:29 * 7:28-29: Mad 11:27; Jon 8:55 * 7:30: Jon 7:44 * 7:34: Jon 8:21; 13:36

God Ana ñig ilam ajõnj rò juöm aunab

³⁷ Juda Ram Bada ñin kub kale anþbu, ñin hain, ñin kub yabþ u, Jisas uraköm, meg magö dap ranöm haga, “Nþi bi an rugu mþep gñinm u, yad apöm ñig ñinþöl.

* ³⁸ Nþi bi yip nþj udnaböl gau, God Manö hagöp rö, ñig kamþj mþep u an kalþ dan nþbö ilam juöm aunab,” a ga. * ³⁹ Ñin anþbu Jisas umöm uraköm Nap nþ araga adö u me, Jisas nþpe Ana u nþi bi gau kalþ ñaga. Pen ñig ilam juöm aunab manö haga anþbu il anþgöl mþdop: nþi bi Jisas nþ nþj udnaböl gau, Jisas nþpe Ana u kalþ ñinab, a göm haga. *

Kale ke ud asik ke ke lþla

⁴⁰ Jisas anþg hagö, nþi bi iru nöp mþdeila anþ gau, rþmnap manö haga anþbu nþjöm hagla, “Bþ i, nþpe bi God Manö hagep aunab a gun abad mþdmþdun u,” a gþla. *

⁴¹ Rþmnap hagla, “Wasö, nþpe Kraiss u!” a gþla.

Anþg hageila, rþmnap pen hagla, “Wasö, Jisas nþpe Galili nþbö; Kraiss u nþpe Galili nþbö auagnab! * ⁴² God Manö u hagöp rö, Kraiss u, Depid rikö riklö rik dam dapþl göm, Kraiss u Depid daun nþpe Bedlehem au yag daunaböl,” a gþla. * ⁴³ Jisas manö anþbu hageila nþjöm, nþi bi iru mþdeila anþ gau asþk ke ke lþla. ⁴⁴ Rþmnap nþp ud sþsþ lun dam manö kub hagnþg ud arun a gþla u pen bi añþ ap nþp udaga.

Juda bþ kub gau Jisas manö haga u nþj udagla

⁴⁵ Pen God sabe gep ram polisman gau ado gþ arlö nþjöl gþ, bþ God nþp nan sabe gep bþ kub gau abe, bþ Perisi gau abe kalþ hagla, “Bþ anþbu nþp nþhön gñþg dauagþim?” ö gþla.

⁴⁶ Hageila, God sabe gep ram polisman anþ gau hagla, “Nþi bi rþmnap gau bþ anþbu manö aij yabþ hagöp rö hagagpal,” a gþla. *

⁴⁷ Anþg hageila, pen bþ Perisi gau pen hagla, “Bþ pir alöp anþbu, nþi bi rþmnap nþpe nþjög hagöp a göm nþjbal rö, kale u rö nöp nþjþim ar?” ⁴⁸ Hon bþ kub bþ ap aka bþ Perisi bþ ap Jisas nþp nþj udagpun. * ⁴⁹ Nþi bi þ gai i kale lo manö u nþjagpal rö, God kalþp mulu kal nþjöm gþ najj yabþ gñab,” a gþla.

⁵⁰ Pen bþ kale Nikodimas, bþ au nöd sþbön yarj amöm, Jisas nþp manö rþmnap hag nþja bþ anþbu me, kalþ haga, * ⁵¹ “Hon Juda lo adö u, bþ ap nþp yþharþj pen ilön

ñun gþ najj gagnabun; manö kub hagnun manö il ap nþjun nöp me, anþg gñabun,” a ga.

⁵² Anþg hageila hagla, “Ne u rö nöp Galili nþbö rö? God Manö u amög lþ nþj dammön nþjþabön, bþ God manö hagep ap Galili nþbö auagnab,” a gþla. * ⁵³ Anþg hageila kale ke ram kale arla.

8*Nþi amöm bþ ap aip udlö*

¹ Pen Jisas Olip Dum ara. ² Ruö ram ru dam la nþjöm, kauyarj ado gþ God sabe gep ram u auö, nþi bi iru nöp apöm nþp bþnþg gþgabö geila nþjöm nþpe asþk mþdöm, kalþp manö hag ñþ mþdeila. ³ Jisas anþg göl manö hag ñþ mþdö nþjöl gþ, bþ lo manö hag ñþ bþ gau rþmnap abe, bþ Perisi rþmnap abe, kale nþi bi ap am bþ ap aip udajþp, nþi bi u nþp dap nþi bi mþdeila amög ilö adö au urak ñöm, ⁴ Jisas nþp hagla, “Manö hag ñþ bþ. Nþi i bþ halö u pen bþ ap aip udajþl nþjun daubun me i. ⁵ Mosþs lo hanþp ña u haga, ‘Nþi anþ gau rö, kabö ju pak lþlö umöl,’ a ga. Pen ne nþhön hagnabön?” ö gþla. * ⁶ Kale manö þiral hagla anþbu, anþg hagno, Jisas nþhön hagö, nþp manö kub hagnun a göm hagla.

Pen Jisas nþpe ubör yþhön göm, halþþ adö u ñþmagö manö magö rþmnap kalþ kliñ riköl gþ mþdeila. ⁷ Pen kale Jisas nþp manö anþbu rö hag nþjöl gþ mþdeila, nþpe jöl yþjþg göm kalþp haga, “Bþ nan si nan najj gagöp ap mþdainþm u, kabö ud nþi anþi nöd paknþm,” a ga. * ⁸ Anþg hagöm kauyarj gþyarj göm, mþnön yarj manö magö rþmnap kalþ kliñ rik mþdö nþjöl gþ, ⁹ bþ Jisas nþp manö kub hagnun a gþla anþ gau, Jisas manö haga anþbu nþjöm, bþ majö majö arþk arla nþjöm bþ gau magöþhalö añþ añþ arö göm ke ke am hakla; Jisas aip nþi u aip nöp mþdailö. ¹⁰ Jisas nþpe jöl yþjþg göm, nþi anþbu nþp haga, “Bþ gau mai? Bþ nöp manö kub hagnþm ap mþdagöp ar?” a ga. ¹¹ Hageila, nþi u haga, “Bþ Kub. Bþ yþp manö kub hagnþm ap mþdagöp,” a ga. Hageila, Jisas haga, “Yad u rö nöp nöp manö kub hagnabin. Pen nan si nan najj gñmþdan u hainö gagmön; uri ne aru,” a ga. *

Nþi bþ mþnönj naböj il i mþdpal gau mailö kale me Jisas

¹² Jisas manö ap nþi bþ gau kalþp kauyarj hagöm haga, “Nþi bþ mþnönj naböj il i mþdpal gau, yad mailö kale mþdpin. Nþi bþ an yþj hain göm ajeinab u, sþbön an gau rö ajageinab; þör mþdep mailö aij u udöm ajeinab,” a ga. *

* 7:37: Lep 23:36; Ais 55:1; Jon 4:14 * 7:38: Ais 58:11 * 7:39: Jon 16:7; 20:22; Ap 2:4 * 7:40: Jon 6:14

* 7:41: Jon 1:46 * 7:42: Sam 89:3-4; Mai 5:2 * 7:46: Mak 1:22 * 7:48: Jon 12:42 * 7:50: Jon 3:1-2

* 7:52: Jon 7:41-42 * 8:5: Lep 20:10; Dud 22:22-24 * 8:7: Dud 17:7 * 8:11: Jon 5:14 * 8:12: Ais 49:6;

¹³ Jisas anig hageia, bi Perisi gau nip pen hagla, "Mano ne ke hag niban u, hon nijnun mano anibu udun ro lagop," a gila.

¹⁴ Anig hageila, Jisas haga, "Mano anibu yad ke hagabin u pen mano nijö hagabin. Pen nihön: yad aubin gau nijem, arnabin gau abe nijem gipin. Pen kale, yad aubin gau nijagmim, arnabin gau abe nijagmim gipin. * ¹⁵ Kale mano ud asik göl gi, 'Adö u gi aij gipim; adö u gi naji gipim,' a gabim u, nibi bi minöy naböy il i gasi nijöm hagpal rö nöp hagabim. Pen yad bi ap nip mano kub hagabim. * ¹⁶ Bapi yip yuö aunö u, nipe yad aip midpul rö, yad mano ud asik ginig, nijö nöp hagem mano ud asik ginabin. * ¹⁷ Lo mano kale adö u haggim, 'Nibi bi mhöp mano adö aini nöp hagnabil u me, nibi bi nijöm hagnaböl, u nijö haggil, a ginaböl,' a gipim. * ¹⁸ Lo kale hagöp anibu rö, yad aigale bi rö midpin u, yad ke mano hadö haggin; pen Bapi yip yuöp u abe yad aigale bi rö midpin mano u hadö hagöp. Mano hol apil mano aini nöp haggul u me, nijö haggil a gibep," a ga. *

¹⁹ Anig hageia, nip hagla, "Nap ne mai?" ö gila.

Hageila, Jisas pen haga, "Kale yip nijagpim rö, Bapi yad nip u rö nöp nijagpim. Yip nijep, Bapi yad u rö nöp nijep," a ga.

²⁰ Jisas God sabe gep ram raul, mani kale God nip neb dap yubal migan u, mano anibu hag ni mideaia pen nin nipe auaga rö, bi ap nip ud sisi laga. *

Yad arnabin gau kale aragnabim

²¹ Jisas kalip kauyan haga, "Yad arik areinabin; yip ulhai nijnabim u pen kale nan si nan naji göl gi nöp midmim umnabim rö, yad arnabin gau kale aragnabim," a ga. *

²² Anig hageia, Juda bi kub gau hagla, "Nipe hagöp, 'Yad arnabin gau kale aragnabim,' a göp u, nihön ginig anig hagöp? Nipe ke al pak linig göm anig hagöp aka?" gila.

²³ Anig hagla u pen Jisas kalip haga, "Kale yan nibö; yad lan nibö. Kale minöy naböy il i nibö; yad minöy naböy il i nibö wasö. *

²⁴ Anib u nijem me haggin, 'Kale nan si nan naji göl gi nöp midmim umnabim,' a gipin. Pen yip, Yad Midpin Rö Midpin, * nij udageinabim u, nan si nan naji gac halö midpin rö midmim, umnabim," a ga.

²⁵ Anig hageia, nip hag nijöm hagla, "Ne an?" ö gila.

Hageila, Jisas haga, "Yad kalöp pör nöp hag nibin rö nöp midpin. ²⁶ Kalöp mano kub hag ginam adö u, mano iru nöp midöp. Bi yip hag yuö aunö u, magöhalö nij aij göp rö, yip gasi nö nijöl gi, yad pen nibi bi gau kalip hag nibin," a ga.

²⁷ Jisas nipe Nap mano hag na anibu nijagla rö, kalip haga, ²⁸ "Bi Ni nipe nip ud gilan linabim nin u, ginab ginab rö nijmim nin aibu nijnabim, Yad Midpin Rö Midpin me. Yad nan ap ke nöp nijem gaggin; Bap mano yip hagöp rö nöp hag nibin u, nijnabim. * ²⁹ Bi yip yuö aunö u, yad aip midöp. Nip aij göp adö u nöp pör pör gipin rö, yip arö gagöp; yad aip nöp midöp," a ga.

³⁰ Jisas mano anibu hagö nijöl gi, nibi bi iru nöp nip Krais u a göm, nij udla. ³¹ Pen Jisas nipe Juda nibi bi nip Krais u a göm nijla anib gau kalip haga, "Kale mano yad böy nöp nij udmim, haggin rö nöp geinabim u me, nijö nöp nibi bi yad mideaia u, God nipe aigale Bi rö midöp u nijmim, nagit wög rö gipim u arö gimim, mid aij ginabim," a ga.

³³ Anig hageia hagla, "Mano hagpan anibu nihön? Hon bac Ebrahim ni pai nipe midpun u, hon nibi bi rimnap kalip nagit wög rö gaggin. Anib u, hanip nihön ginig, 'Nagit wög rö gipim u arö gimim, mid aij ginabim,' a gipan?" ö gila. *

³⁴ Hageila, Jisas haga, "Yad kalöp nijö yabil hagabin, nibi bi nan si nan naji gipal gau, nan si nan naji gep magö u nöp nagit wög gep nibi bi rö midpal. * ³⁵ Nagit wög gep bi ap, nap nipe ram u pör midagnab; hainö bi ke nibö mani yuöm nip rauö, nap nöd nibö ram nipe u arö göm, ram ke aramöm nap hain nibö u nip nagit wög ginab. Pen ni ap nap ram au kuö nipe pör pör nöp midnab. ³⁶ God Ni nipe kalöp nibi bi rauöm nagit midpin u hubik yueinab u, kale nagit wög gimidim u böy nöp arö gimim, mid aij yabil ginabim. ³⁷ Kalöp Ebrahim rikö riklö rik dam dapil göm auö midpin u nijbin u pen mano haggin u udagmim, yip al pak linig gabim. ³⁸ Yad Bapi aip midem nijbin rö kalöp hag nibin; pen kale, nap kale u mano hagöp adö u nöp gabim," a ga.

³⁹ Hageia hagla, "Bapi hon me Ebrahim," a gila.

* **8:14:** Jon 5:31-32; 7:28 * **8:15:** Jon 12:47 * **8:16:** Jon 5:30; 8:29 * **8:17:** Dud 19:15 * **8:18:** 1Jn 5:9

* **8:20:** Jon 7:30 * **8:21:** Jon 7:34; 13:33 * **8:23:** Jon 3:31 * **8:24:** God Mano adij Eksodas u (Eks 3:14)

God hib nipe ke hagöm, Yad Midpin Rö Midpin a ga. Pen au Jisas abe hib nipe ke hagöm, Yad Midpin Rö Midpin a ga. Anib u, Juda nibi bi gau rimnap, mano haga u nijöm, Jisas nip mulu kal nijöm, al pak lun a gila. * **8:28:** Jon 3:14

* **8:33:** Mad 3:9 * **8:34:** Ro 6:16,20 * **8:39:** Mad 3:9

Hageila, Jisas haga, “Kale Ebrahim ñi pai nîpe mîdaibep rô, nîpe gîmîdöp rô gîbep.
 * 40 Yad God manö hagöp rô nîjem, manö nîjô yabił u kalöp hag ñîbin u pen yîp alnîg gabim. Pen kale gînîg gabim anîbu rô, Ebrahim nîpe gaga. 41 Anîb u, nap kale ke u göp rô, kale ke anîb unbö rô nöp gabim,” a ga.

Anîg hageia hagla, “Hanîp bi si udöm rîkagpal; God añî me Bapi hon yabił,” a gîla. *

Seden ñi pai nîpe

42 Anîg hageila, Jisas pen haga, “ ‘God añî me Bapi hon yabił,’ a gîpim u pen God nîpe Bapi kale mîdböp, yad God nîbö apem, uri aui mîdpin u nîjmim, yîp mîdmagö lîbep. Yad gau mîdem, gasî yad ke nîjem auagnö; God aip mîdul, yîp nîjebir hag yua, aui aunö. 43 Anîb u, manö yad u nîhön gînîg nîj aij gagpimîj Gîpim anîbu, hon nîjagun a gîmim gîpim. 44 Kale nap kale kîjaki ñî pai nîpe mîdpim u me, nîp aij göp adö u nöp gun a gîmim nîjbim. Nîpe nöd îl göm, nîbi bî gau kalîp al pak lîmîdöp rô, nagî adö nîpe anîbu anîg göl nöp mîdöp. Gasî aij rîmnap, gasî nîjô rîmnap nîjagöp yabił; nîpe manö nîjô rîmnap nîjagöp. Manö pîral hagab u, manö yöl nîpe me u. Nîpe pör nöp manö pîr alab; pîr alep îl u kîjaki me u. * 45 Pen yad kalöp manö nîjô nöp hagabin u me, kale nîjmim udagpim.

46 Pen yad gîpin u nîjmim, adö u nan si nan naij gîpan, a gîmim hagmim rô lagöp. Anîb u, yad manö nîjô nöp hagpin u nîjmim, kale nîhön gînîg manö yad nîj udagpim? * 47 Nîbi bî God pîg mîdpal gau, manö nîpe u udpal. Pen kale nîp pîg mîdagpim rô, manö nîpe u udagpim,” a ga. *

Ebrahim hainö yag daula, yad nöd mîdpin, a ga

48 Juda bî kub gau Jisas nîp hagla, “Ne bî Sameria nîbö, nöp kîjaki abanĵ alöp, a gîpun u, nîjô hagpun aka?” gîla. *

49 Hageila, Jisas haga, “Yîp kîjaki abanĵ alagöp. Yad Bapi hib nîpe u hagnö adö arab pen kale hib yad u hagpe au gîyanĵ ap lugab. 50 Hib yad u ke hagnö adö arnîm a gî gasî u nîjagpin; pen God nîpe nîbi bî nîhön nîhön gajal nîj aij göp u, nîbi bî hib yad haglö adö aranĵ a gî gasî u nîjôb. 51 Kalöp nîjô hagabin, nîbi bî an manö yad u nîjôm, hagpin rô gînab u, nîpe umagnab; nîpe pör nöp pör nöp kamîj mîdeinab,” a ga. *

52 Jisas anîg hageia, kale hagla, “Ne manö hagpan anîbu nîjun nîjbun, nöp kîjaki abanĵ alöp hagabön. Ebrahim abe, bî God

manö hagep gau magöjhalö abe umla, pen ne nîhön gîmön hagpan, ‘Nîbi bî an manö yad u nîjôm, hagpin rô gînab u, umagnab; nîpe pör nöp pör nöp kamîj mîdeinab,’ a gîpan? 53 Bac hon Ebrahim abe, bî God manö hagep gau magöjhalö abe umla rô, bî anîb gau bî pro, yad bî kub a gî gasî u nîjban aka?” gîla.

54 Hageila, Jisas haga, “Hib yad ke hagnö adö arböp, nan yîharîj rô lîböp. Pen bî hib yad hagö adö arab bî anîbu Bapi yad. Kale bî añî anîbu nöp nîp, God hon, a gîpim. 55 God hon, a gîpim u pen nîp nîjagpin; pen yad nîp nîjbim. ‘Nîp nîjagpin,’ a gîbnep, kale manö pîral hagpim rô hagbnep. Anîb u, yad nîp nîjbim u me, manö hagöp rô gîpin. 56 God hadame nöp nap Ebrahim nîp hagöm, yad Jisas mîñî apem mîdpin ñîn î nöp hagöm, ‘Ñîn hain u aunab,’ a ga. Pen nap Ebrahim God manö haga u nîjôm, manö anîbu God nîjô hagöp, a gôm, gasî halö mîdöm ñîñî löl gî mîdeia; ñîn anîbu nîjôm mîñ mîñ ga,” a ga.

57 Anîg hageia, Juda bî gau hagla, “Mî ne ñîn juöl mîhöp adö gî da unbö sîduj lanĵ rô mîdagpan u pen ne nîhön gîmön, Ebrahim hadame dagol gau ga u nîjno, a gîpan?” ö gîla.

58 Hageila, Jisas kalîp haga, “Kalöp nîjô yabił hagabin, Ebrahim nîp yag dauagep adö u, Yad Mîdpin,” a ga. *

59 Jisas anîg hageia, nîp kabö ju al pak lînîg geila, pen God sabe gep ram raul mîdeia u hil gî löm höj amöm ara.

9

Bî ap yag daula ñîn u nöp amgö we ga, Jisas gö amgö ñîl nîja

1 Pen Jisas bî nîpe gau aip amöl gî nîjla, bî yag daula ñîn u nöp amgö we ga ap mîdeia. 2 Jisas bî nîpe gau bî anîbu nîjôm Jisas nîp hagla, “Manö hag ñeb bî. Bî an nan si nan naij gajîp, bî anîbi yag daula ñîn u amgö nîpe u we ga? Nîpe ke aka nîme nap gajîł göp?” ö gîla. *

3 Hageila, Jisas haga, “Amgö nîpe we ga u, nîpe ke aka nîme nap nan si nan naij gajîł gagöp. Pen amgö nîpe we ga u, nîbi bî gau God nîpe Bî klö unbö ke a gôm nîj aij gîlanĵ a gôm ga. * 4 Mîñî sîdö anĵ magö î, Bî yîp yuö aunö u, wög nîp u gun. Sîb gînîg gab nîjôm hon wög gun rô lagnab. 5 Yad mînörĵ naböj îl î mîdpin magö î, nîbi bî mînörĵ naböj îl î mîdpal gau mailö kale u yad mîdpin,” a ga. *

* 8:41: Ais 63:16 * 8:44: 1Jn 3:8 * 8:46: 2Ko 5:21; 1Pi 2:22 * 8:47: 1Jn 4:6 * 8:48: Mak 3:21-22
 * 8:51: Jon 5:24 * 8:58: Jon 1:1 * 9:2: Esi 18:20; Luk 13:2,4 * 9:3: Jon 11:4 * 9:5: Mad 5:14; Jon 8:12
 * 9:6: Mak 8:23

⁶ Jisas manö anıbu hagöm, mınñöñ yan kınu alöm, gö kıtıp lö, udöm bı amgö we ga u nıp amgö nıpe au löm, * ⁷ haga, “Sıloam wanjo ammön, amgö ne u nıg lımön,” a ga. Anıg göm hag yuö, am nıg löm, amgö u nıl nıñöm, ram nıpe ara. Sıloam manö il u “Yuö Ara” a gıpal.

⁸ Pen nıbi bı ram yam nıpe aip jım nıl gau abe, nöd nıpe nan asıb gımıdöp nıñmıdal nıbi bı gau abe hagla, “Bı i, bı au asık mıdöl gı, nan asıb gımıdöp u rö löp,” a gıla. ⁹ Hageıla, rımnap hagla, “Yau me, bı anıbu nöp,” a gıla. Rımnap pen hagla, “Wasö. Bı anıbu rö löp u pen bı i bı ke nıbö,” a gıla. Anıg hageıla, bı anıbu nıpe ke haga, “Yad me bı anıbu,” a ga. ¹⁰ Hageıla, nıp hagla, “Amgö nöp u aige göm kamıñ löp?” ö gıla. ¹¹ Hageıla haga, “Bı Jisas a gıpal u, mınñöñ yan kınu alöm, gö kıtıp lö, udöm amgö yad u löm hagöp, ‘Sıloam wanjo ammön, amgö ne u nıg lımön,’ a gö, am amgö yad u nıg lem, adıñ amgö nıl nıñbin,” a ga. ¹² Hageıla hagla, “Bı anıbu mıñı gai?” ö gıla. Hageıla haga, “Yad nıñgappın,” a ga.

Bı Perisi gau, “Bı amgö we ga u aige göm kamıñ löp?” ö gıla

¹³⁻¹⁴ Pen Jisas gö amgö nıl nıña bı anıbu, Juda kai God nıp sabe gep nın kale u anıg ga u me, nıbi bı rımnap bı anıbu nıp dam bı Perisi mıdeıla au aula. ¹⁵ Bı Perisi bı anıbu nıp hagla, “Ne aigöl gımön amgö nıl nıñban?” ö gıla. Hageıla haga, “Jisas mınñöñ kıtıp ap udöm, amgö yad u lajıp, yad am amgö yad u nıg lem, uri amgö nıl nıñbin,” a ga.

¹⁶ Anıg hageıla, bı Perisi rımnap hagla, “God nıp sabe gep nın u anıg ga rö, nıpe God nıp sabe gep nın lo u rıb jua. Anıb u, hon nıñbun, God nıp yuö auagöp,” a gıla. Anıg hageıla, bı kale rımnap pen hagla, “Bı nan si nan naij gep ap mıdaıböp, nıpe aigöl göm nan gagep anıbu gıböp?” ö gıla. Anıg hagöm kale ke nöp asık ke ke lıla. ¹⁷ Bı Perisi gau, bı anıbu nıp kauyan hag nıñöm hagla, “‘Bı amgö yad gö amgö nıl nıñbin,’ a gıpan u, ne bı anıbu bı nıñön, a gı gası nıñban?” ö gıla. Hageıla haga, “Yad nıñbin nıpe bı God manö hagep bı ap,” a ga. *

¹⁸ Pen Juda bı kub gau, bı amgö we ga kamıñ la manö anıbu udagöm, nıme nap hanıp auıl, a gılö, ber mıhau aueılö, ¹⁹ hagla, “Nı i nı kale aka?” gıla. Hageıla haglö, “Yau, nı u nı hol,” a gılö. Hageılö hagla, “Kale nıp amgö we halö yag daulö aka?” gıla. Hageıla haglö, “Yau, nıp amgö we halö yag daulo,” a gılö. Anıg hageılö hagla, “Anıb u, uri aigöl göm amgö nıl nıñab?” ö gıla.

²⁰⁻²³ Hageıla, kale ber pen hadö nıñlö, Juda bı kub anıb gau nöd manö kłö adö ap hagöm hagla, “Nıbi bı an an Jisas nıpe Kraıs u a göm waiö hagnaböl gau, Juda magum gep ram anıbu kauyan auagnaböl,” a gıla. Manö hagla anıbu hadö nıñmil me, pırıkmlı, haglö, “Nı u, nı hol mıdöp u, nıñbul; nı hol anıbu amgö we halö yag daulo u abe nıñbul; pen mıñı aigöl göm amgö nıl nıñab u nıñgappul; bı an nıpe gajıp amgö nıñab u abe hol nıñgappul. Pen nıpe nı pro wasö; nıpe ke hag nıñeinabım u, hagnab,” a gılö.

²⁴ Anıg hageılö, bı kub gau bı anıbu nıp kauyan wıñ allö aueıla hagla, “Nöp kamıñ löp anıbu, God amgö ilö nıpe u manö nıñö nöp hag. Hon nıñbun, bı hagajun u, bı anıbu bı nan si nan naij gep bı ap,” a gıla.

²⁵ Anıg hageıla, bı anıbu pen haga, “Nıpe bı nan si nan naij gep bı ap aka wasö, yad nıñgappın. Yad nan añı ap nöp nıñbin. Nöd amgö we gı mıdainö pen mıñı amgö nıl nıñbin,” a ga.

²⁶ Hageıla haga, “Nöp aigege göm gajıp, amgö nıñban?” ö gıla.

²⁷ Hageıla haga, “Yad kalöp mıdö nöp hag nıñbin u pen kale manö yad u udagpım. Nıñön gıñıg manö mıdö nöp hagajın manö u kauyan hag a gımım hagabım? Kale ke u rö nöp bı nıpe ap mıdun a gımım hag nıñabım aka?” ga.

²⁸ Anıg hageıla, nıp mulu kal nıñöm, nıp manö naij hagöm hagla, “Hon Mosıs bı nıpe me, pen ne bı yıharıñ u bı nıpe ap! ²⁹ God Mosıs nıp manö hag nı hagnıdöp u nıñbun, pen bı i gai nıbö auöp u nıñgappun!” a gıla.

³⁰ Hageıla haga, “Ake! Bı game! Nıpe amgö yıp u gö kamıñ löp, pen nıpe gai nıbö u kale nıñgappım me! ³¹ Pen hon nıñbun, nan si nan naij göl gı, God nıp sabe gaiöl u, nıpe manö kale udagnab; nıbi bı God nıp nıñ udöm, manö hagöp rö göl gı, nıp sabe gaiöl u, nıpe manö kale nıñnab. * ³² Mınñöñ naböñ gı la nın u rıköl, mıd dap mıñı mıdppun nın i, nıbi bı amgö we halö yag daula ap gö kamıñ laga. ³³ Bı anıbu God yuö auagböp, nıpe nan ap gınım rö lagböp,” a ga.

³⁴ Anıg hageıla, kale pen hagla, “Name nöp yag daua nın u, bı nan si nan naij gep u yag daula pen ne hanıp manö hag nıñıg gabön ar? Anıg hagnöm, Juda magum gep ram i kauyan auagnabön,” a göm, nıp ud mamo gı dam höñ yan yula. *

Nıbi bı Jisas nıp nıñ udagpal gau, amgö we rö mıdpal

* 9:17: Jon 4:19 * 9:31: Sam 34:15 * 9:34: Sam 51:5

³⁵ Pen bî anîbu nîp ud hön yula, Jisas manö anîbu nîjöm, am nîp ulhai nîjöm haga, “Ne Bî Nî nîpe nîp nîj udpan?” ö ga.

³⁶ Hageia haga, “Bî Nî nîpe bî an? Bî anîbu me u, a gö, yad nîp nîj udnam,” a ga.

³⁷ Anîg hageia, Jisas haga, “Bî anîbu mîdö nöp nîjban. Me ne aip manö hagabul i,” a ga.

³⁸ Anîg hageia, bî anîbu Jisas mîdeia il au kugom yîmöm haga, “Bî Kub! Yad nöp nîj udabin,” a ga. ³⁹ Hageia, Jisas haga, “Yad mînön naböj il i aubin u, nîbi bî mînön naböj il i mîdpal gau kalîp nîme linîg aubin. Nîbi bî amgö we ga gau mailö apöm nîjnaböl; pen nîbi bî hon hadö nîj aij gîpun a göm, mailö arö göm, sîb yan aramöm nîjnagnaböl.

⁴⁰ Anîg hageia, bî Perisi söl anîb au mîdeila rîmnap, manö anîbu nîjöm hagla, “Anîg hagpan u, hon abe amgö we göp, a gîmön hagabön ar?” a gîla. *

⁴¹ Hageila, Jisas haga, “Kale amgö we mîdaibep rö, nan si nan naj gîpim u manö kub udagbep; pen nîj aij gîpun, a gîpim u me, kale gac halö mîdmim manö kub udnabim,” a ga.

10

Kaj Sipsip Mukep Bî Aij u

¹ Jisas manö ap hod rîköm haga, “Yad kalöp nîjö yabîl hagabin, kaj sipsip mîdpal waryö raul u arnîg, ajön il yîjîg göl mîgan u mîdö nîjöl gî, yîharîj ramö au rala göm arnaböl gau, kale nan si udep nîbi bî. ² Bî sipsip mukep u, yîharîj ramö u rala göm aragnab; ajön il yîjîg göl mîgan u nöp amöm, waryö raul mîgan yan arnab.

³ “Pen bî sipsip mukep u amjakö, bî ajön il abad mîdöp u nîp nîj aij gînab rö, adan u hiîknab. Pen sipsip gau u rö nöp, bî anîbu maj mîgan nîp u nîjnaböl rö, sipsip nîpe ke gau hib nîl gî panîd hön arnab.

⁴ Sipsip nîpe panîd hön aramöm, nîpe nöd gö nîjöl gî, kale maj mîgan nîpe u nîjnaböl rö, nîp hain gînaböl. ⁵ Pen bî ke nîbö ap ap hagö, nîp hain gagnaböl; maj mîgan nîpe nîjnagnaböl rö, pîrîk arnaböl,” a ga. ⁶ Jisas anîgöl manö hod rîköm haga pen manö hagab adö u a göm rîk nîjagla.

Jisas nîpe Sipsip Mukep Bî Aij u

⁷ Jisas manö rîk nîjagla rö, nîpe kauyan haga, “Yad kalöp nîjö yabîl hagabin, yad ke sipsip gau ajön arep mîdpin. ⁸ Pen, ‘Hon kaj sipsip mukep bî,’ a göm, nöd aula bî gau, kale magönhalö nan si udep bî mîdmîdal. Sipsip gau manö kale u nîjagmîdal. * ⁹ Pen

yad ke sipsip gau ajön arep rö mîdpin. Nîbi bî yîp apöm waryö raul mîgan arnaböl gau, kamîj nöp mîdeinaböl. Ajön amîl apîl göl gî, nan uţan uţan nîjnaböl. ¹⁰ Bî si udep gau, nan si udnîg, wîp alnîg, gî naj gînîg nöp aubal. Pen yad aunö u, kalöp gînö, kale kamîj pör mîdep magö anîbu udmim, kamîj mîd aij gep adö u nöp mîdpe aran a gem aunö.

¹¹ “Yad Sipsip Mukep Bî Aij. Sipsip Mukep Bî Aij u, kaj sipsip gau a göm umnab. * ¹² Bî au mani udnîg kaj sipsip abad mîdeinab u, bî kaj sipsip mukep yîjîg göl wasö; sipsip gau sipsip nîpe wasö u me, kain haut gau auaiöl u nîjöm pîñîj gî arnab. Anîb u me, kain haut anîb gau sipsip gau kalîp yu gî dam ke gau gau yunaböl. * ¹³ Bî anîbu mani udnîg kaj sipsip abad mîdöm, sipsip gau kalîp gasî nîjnagnab u me, pîñîj gî arnab.

¹⁴⁻¹⁵ “Yad Sipsip Mukep Bî Aij. Bapi hol apîl pen pen nîj aij gîpul rö, yad sipsip gau aip pen pen nîj aij gîpun. Anîb u, yad kalîp a gem umnabin. * ¹⁶ Sipsip waryö raul mîgan i mîdpal nöp wasö, sipsip rîmnap halö mîdpal. Sipsip anîb gau u rö nöp udnabin. Kale u rö nöp manö yad u nîjnaböl. Sipsip raul mîgan anî ap magum gî mîdöm, bî mukep kale anî ap nöp mîdöm gînab. *

¹⁷ “Yad kalîp nan a gem umem uraknabin rö, Bapi yîp mîdmagö löp. * ¹⁸ Nîbi bî rîmnap gasî kale nîjöm gîlö umagnabin; yad ke umnan a gem umnabin. Yad ke umnan a gem umnabin; yad ke uraknan a gem uraknabin. Anîb u, Bapi yad, ne unbö gîmön a ga manö nîpe u udem, haga rö nöp gînabin,” a ga.

¹⁹ Jisas manö anîbu hagö, Juda kai kauyan asîk böj u ke, böj u ke löm, ²⁰ rîmnap hagla, “Nîpe kîjaki aban alö, manö pîral hagab u, nîhön gînîg manö nîpe u nîjabin?” ö gîla.

²¹ Anîg hageila, rîmnap pen hagla, “Nîpe kîjaki aban alböp u, anîg hag aij gagböp. Pen kîjaki aban alö, aigöl göm nîbi bî amgö we ga gau gö kauyan nîjblap?” ö gîla.

²² Pen hainö Juda nîbi bî, God sabe gep ram uţ aij mîdöp u mîñ mîñ gep nîñ kub u mîñi, a göm, Jerusalem am magum gîla. Pen nîñ kub anîbu, ram yîgön nîñ u me, ²³ Jisas nîpe God sabe gep ram hön adö “Solomon Ram Bada” a gîmîdal u ajela nîjöl gî, ²⁴ Juda nîbi bî gau Jisas mîdeia au apöm hagla, “Hanîp gö pör nöp abad mîdagaiun; ne Kraiss u mîdaimön u, waiö hagö nîjün, a gîla.

* 9:40: Mad 15:14 * 10:8: Jer 23:1-2; Esi 34:2-3 * 10:11: Sam 23:1; Rep 7:17 * 10:12: Ap 20:29 * 10:14-15: Mad 11:27; 1Jn 3:16 * 10:16: Ais 56:8; Esi 34:23 * 10:17: Plp 2:8-9

25 Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp hadö hagnö pen manö yad u manö nñjō a g̃mim nñj udagpe. Bapi yad klō n̄pe u dem nan gagep gau g̃pin u nñjmim, manö yad u manö nñjō a g̃mim nñj udbep. 26 Pen sipsip yad m̄dagpim rō, manö yad u manö nñjō a g̃mim nñj udagpe. 27 Sipsip yad gau manö yad hagabin nñjbal; yad kal̄p nñjbin nñjōm kale ȳp hain g̃pal. 28 Ȳp hain g̃pal gau, kal̄p kam̄j p̄r m̄dep magō u ñabin u me, kale umagnaböl. Ñ̄magō adö yad m̄dpal rō, n̄bi b̄ r̄mnap ap̄m kal̄p t̄p g̃i ud aröl rō lagöp. * 29 Bapi yad kal̄p ud ȳp ñōb u, n̄pe B̄ klō unbö ke yab̄ñ m̄döp me. Ñ̄magō adö n̄pe m̄dpal rō, n̄bi b̄ r̄mnap ap̄m kal̄p t̄p g̃i ud aröl rō lagöp. 30 Bapi ke, yad ke, wasö; hol ap̄l añ̄ yab̄ñ m̄dpul,” a ga.

31 Jisas an̄g hageia, Juda kai n̄p kauyan kabö ju pakn̄g geila. 32 An̄g geila, Jisas kal̄p pen haga, “Bapi ȳp hagö, kale m̄daibe nñjöl g̃i, nan aij ke ke iru nöp g̃inö. Pen nan aij g̃inö an̄b gau, adö mai g̃i najj g̃inö nñjmim, ȳp al pak l̄n̄g gabim?” ö ga.

33 Hageia hagla, “Nan aij adö an̄b gau nñjun, nöp al pak l̄n̄g gagabun; ne b̄ yab̄ñ pen, yad God rō m̄dpin, a g̃imōn, God hib n̄pe dap lug g̃pan u me, nape al pak l̄n̄g gabun,” a g̃ila. *

34 An̄g hageila, Jisas haga, “Lo kale ke ad̄j ap kal̄ k̄ñ r̄kōm hagla, ‘God n̄pe haga, ‘Kale ke god rō m̄dpim,’ a ga,’ a g̃ila.

* 35 God Manö u manö ap piral hagagnab; p̄r nöp p̄r nöp nñjō nöp m̄deinab. God n̄pe n̄bi b̄ ȳhar̄j gau manö hagaj̄n an̄bi ñōm, ‘Kale god rō m̄dpim,’ a ga.

36 Pen yad, yad m̄nōj nabōj ñ̄ i aubin u, Bapi ȳp wōg n̄pe hag lōm hag yuö aubin. Pen yad God Ñ̄ n̄pe m̄dpin a g̃inö manö an̄bu nñjmim, kale n̄hōn g̃in̄g, God hib n̄pe hag pro gab, a g̃mim, ȳp al pak l̄n̄g gabim? 37 Yad God wōg n̄pe geinabin u, manö yad nñj udmim. Wasö u, wasö. 38 Pen manö yad nñj udagun, a g̃inabim u, yad nan gagep rō g̃pin gau nñjmim, nñj udmim. Kale an̄g göl nñj udmim me, yad Bapi aip m̄dpin Bapi yad aip m̄döp u nñjnabim,” a ga. *

39 Jisas n̄p kauyan ud sis̄i lun a g̃ila u pen agam̄j hil g̃i lōm ara. 40 Jisas an̄g hil g̃i amōm, kauyan ñ̄g Jordan n̄bi b̄ böj lödan amōm, Jon nōd m̄dōm n̄bi b̄ ñ̄g pak ñ̄m̄döp ram m̄nōj r̄goj gau am m̄deia.

* 41 N̄bi b̄ iru nöp m̄deia u ap̄m hagla, “Jon nan gagep rō r̄mnap gagm̄döp, pen n̄pe b̄ i n̄p a g̃m, manö n̄hōn n̄hōn hagn̄döp u, magōñhalö manö nñjō nöp

hagn̄döp,” a g̃ila. 42 An̄g hagōm, n̄bi b̄ m̄gan an̄bu m̄deila gau iru nöp Jisas n̄p nñj udla.

11

Lasaras uma

1 Ram r̄ñg aglō Bedani n̄bö b̄ ap nan ga; hib n̄pe u Lasaras. B̄ an̄bu, n̄ñ̄n n̄pe m̄hōp m̄dm̄dil; ap Maria, ap Mada.

* 2 Maria me, Jisas n̄p ma k̄id n̄pe u wel hon g̃i ñōm, umagō n̄pe ud ñ̄k g̃i yua n̄bi an̄bu. N̄mam n̄pe Lasaras nan ga. *

3 Lasaras n̄ñ̄n m̄thau Jisas n̄p manö b̄g yumil haglō, “B̄ Kub! B̄ m̄dmagō ne u nan göp,” a g̃ilö.

4 Pen Jisas manö hag yulö an̄bu nñjōm haga, “N̄pe nan göp pen böj nöp umagnab. Pen God n̄pe ke nñjōb rō, n̄pe klō ke n̄pe gö, n̄bi b̄ gau God hib n̄pe u abe, God Ñ̄ hib n̄pe u abe haglō adö arnab, a g̃m ga,” a ga. *

5 Jisas n̄pe Mada, n̄ñ̄n n̄pe Maria, n̄mam kale Lasaras kal̄p yam m̄dmagō l̄m̄döp. 6 Pen Lasaras nan ga manö an̄bu nñjōm, Jisas n̄p nñjñg ȳñ̄d araga; ram m̄nōj m̄deia au ñ̄n m̄hōp halö m̄deia.

7 Ñ̄n m̄hōp lugö, b̄ n̄pe gau kal̄p haga, “Ram m̄nōj Judia ado g̃i arun,” a ga. 8 An̄g hageia, b̄ n̄pe gau hagla, “Manö hag ñeb b̄. Rol magö u nöp, b̄ Juda gau nöp kabö ju pakn̄g geila u pen ne kuöyan ram m̄nōj an̄bu ado g̃i arn̄g gabōn aka?” g̃ila.

9 Hageila, Jisas haga, “Kale nñjbm, ñ̄n añ̄ ap, aua unbö m̄gan laj nöp m̄döp. N̄bi b̄ mailö halö ajeinaböl gau, m̄nōj nabōj mailö an̄bu mailö ñō, nan r̄mnap kalpe li ludö arö ap lug pakagnaböl. 10 Pen n̄bi b̄ s̄bōn yan ajeinaböl gau, mailö kale m̄dagö, nan r̄mnap kalpe li ludö arö ap lug paknaböl,” a ga.

11 Jisas an̄g hagōm, manö ap halö kal̄p hagōm haga, “B̄ n̄jeb hon Lasaras hon hanab; pen yad amem n̄p hagnö urak aunab,” a ga.

12 Hageia, b̄ n̄pe gau pen hagla, “B̄ Kub. N̄pe hanab a g̃pan rō, kam̄j linab,” a g̃ila. 13 Jisas n̄pe Lasaras hadö umöb u nñjōm, “Lasaras hon hanab,” a ga. Pen b̄ n̄pe gau Jisas manö n̄pe nñjōm, Lasaras ȳhar̄j hon hanab a g̃i gas̄ n̄jla. 14 B̄ n̄pe gau nñjagep adö m̄deila nñjōm Jisas kal̄p waiö hagōm haga, “Lasaras hadö umöb. 15 Pen yad Lasaras aip m̄dagainö umöb u, kalöp nan a gem m̄ñ m̄ñ g̃pin. An̄g göp u me, kale manö yad nñj udmim rō löp. Pen Lasaras m̄döp au arun,” a ga.

16 Hageia, Domas Didimas n̄pe Jisas b̄ n̄pe r̄mnap gau kal̄p haga, “Hon

* 10:28: Jon 3:16; 6:39 * 10:33: Lep 24:16 * 10:34: Sam 82:6 * 10:38: Jon 14:10-11 * 10:40: Jon 1:28
 * 11:1: Luk 10:38-39 * 11:2: Jon 12:3 * 11:4: Jon 9:3

magönhalö manö hag ñeb bî hon aip ram mînonj Judia arno, nîp al pak lôm, hanîp abe al pak löl,” a ga. *

Jisas Mada Maria aîñl mîhau kalîp manö haga

¹⁷ Pen kale ram rîñg aglö Bedani amjakeila, nîbi bî gau Jisas nîp hagla, “Lasaras uma rîgöl gîno, ñîn mîhau mîhau padiöp,” a gîla. ¹⁸ Pen ram rîñg aglö Bedani anîbu, Jerusalem söl au, kilomida unbö mîhau nîganj rö nöp mîdmîdöp rö me, ¹⁹ Lasaras umö, Juda nîbi bî iru nöp apöm, Mada Maria aîñl mîhau mög nîñöm mîñöñ magö gî mîdeila. ²⁰ Pen Jisas auab, a gîlö, Mada nîñöm, nîñîñ Maria nîp ram u arö göm, am Jisas nîp nîñîñg ara. ²¹ Mada nîpe am Jisas nîp nîñöm haga, “Bî Kub. Ne i mîdaibnap, mam yad Lasaras umagböp. ²² Pen yad nîñbin, mîñîñ God nîp nan nîñhön hag nîñeinabön, hagnabön rö gîñab,” a ga.

²³ Hageia, Jisas haga, “Namam kuöyanj uraknab,” a ga. ²⁴ Hageia, Mada haga, “Yad nîñbin manö kub hagep ñîñ u uraknab,” a ga. * ²⁵ Hageia, Jisas haga, “Yad ke gîñö nîbi bî uraknaböl; yad ke gîñö nîbi bî kamîñ mîdeinaböl. Nîbi bî yîp nîñ udöm umnaböl gau, kamîñ mîdeinaböl. ²⁶ Nîbi bî kamîñ mîdöm yîp nîñ udnaböl gau, umagnaböl; pör nöp pör nöp kamîñ mîdeinaböl. Manö hagabin anîbi nîñ udpan aka?” a ga.

²⁷ Jisas anîg hageia, Mada haga, “Bî Kub. Yaue, yad nîñbin, ne me Kraisu, God Nî nîpe mînonj nabön i aunab, a gîmîdal u nöp,” a ga. *

²⁸ Mada manö anîbu hagöm, ram ado gî amöm, nîñîñ nîpe Maria nîp rîmîd î gau mumug rîkôm haga, “Manö hag ñeb bî hadö auub; nöp mai a göm hag nîñob,” a ga. ²⁹ Maria manö anîbu nîñöm yîñîd uraköm, Jisas nîp nîñîñg ara. ³⁰ Pen Jisas ram rîñg aglö Bedani hadö auaga; Mada nîp nîñga mîgan anîb au nöp mîdeia. ³¹ Maria nîpe anîg yîñîd arö, Juda nîbi bî nîp aip ram raul mîdeila gau hag nîñla e, wîp rîgöl danj mîñöñ gîñîg arab, a göm, arö nîñöl gî hain arla.

³² Maria am Jisas nîp nîñöm, mîdeia ma î u maben yîmöm haga, “Bî Kub, ne au mîdaibnap, mam yad umagböp!” a ga.

³³ Pen Maria abe, Juda nîbi bî nîpe aip aula gau abe mîñöñ geila u nîñöm, Jisas gasî hibur mîdmagö nîpe mög kub yabîñ ga. ³⁴ Anîg gö, Jisas haga, “Nîp rîgöl gîpîm gai?” ö ga.

Hageia hagla, “Auö am nîñun,” a gîla.

³⁵ Jisas amgö ñîg luga. ³⁶ Jisas amgö ñîg lugeia u nîñöm, Juda nîbi bî gau nîñöm

hagla, “Nîñim! Lasaras nîp mîdmagö yabîñ löp!” a gîla.

³⁷ Rîmnap pen hagla, “Nîpe bî amgö we ga u nîp gö amgö ñîñ nîñga rö, nîñhön gîñîg nan bî anîbi nîp ga u gö kamîñ laga?” ö gîla. *

Jisas Lasaras nîp gö, uraka

³⁸ Pen Jisas kuöyanj gasî hibur mîdmagö nîpe mög kub yabîñ nîñöm, Lasaras nîp rîgöl gîla mîgan u amjaka. Wîp rîgöl gîla anîbu, kabö mîgan ap rîgöl gîla; pen kabö kub ap ud ajön pîñ gîlö mîdeia. ³⁹ Pen Jisas bî gau haga, “Kabö u ud yuim,” a ga.

Jisas anîg hageia, bî Lasaras uma anîbu nîñîñ nîpe Mada haga, “Bî Kub, wîp u umö rîgöl gîno, ñîñ mîhau mîhau padiöp u, halîñ najj yabîñ aunab,” a ga.

⁴⁰ Hageia, Jisas pen haga, “Nöp nîñhön hagajîñ? Nöp hagep, ‘Yîp nîñ ud mîdmön me, God klö nîpe ke nîñnabön,’ a gîpîñ,” a ga.

⁴¹ Anîg hageia, kabö u ud yulö, Jisas gîlanj gî nîñöm haga, “Bapî, yad nöp hag nîñjöp yîp nîñban u, nöp aij a gabin. ⁴² Yad nöp hag nîñjöp yîp pör nîñban u hadö nîñbin, pen manö hagabin anîbi, nîbi bî auî urak mîdpal gai, ne nöp yîp yuö aunö u nîñ udöl, a gem hagabin,” a ga.

⁴³ Jisas anîg hagöm, meg mîgan dap ranöm haga, “Lasaras, ne hön auî au!” a ga. ⁴⁴ Hageia, wañîñ ñîñ ma nîp wam wam haluöm, nabîc maj mîgan wañîñ wam wam göm, dam rîgöl gîla wañîñ gau, anîg göl mîdö nîñöl gî, wîp he mîlö u urak wañîñ halö wam wam göm hön aua. Auö, Jisas bî gau kalîp haga, “Wañîñ nîp wam halubim gau hubîk yube aranj,” a ga. Hageia, haga rö gîla.

Jisas nîp alun a göm gasî u nîñla

(Mad 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ Juda nîbi bî Maria nîp nîñîñg aula anîb gau, Jisas Lasaras nîp gö uraka u nîñöm, nîbi bî iru nöp Jisas nîpe Kraisu a göm, nîp nîñ udla. * ⁴⁶ Pen rîmnap ado gî bî Perisi mîdeila au amöm, Jisas ga anîbu kalîp hag ñîla. * ⁴⁷ Hag ñeila, bî Perisi gau abe, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, kale Juda Kansol manö ud asîk î mîdal bî kub gau kalîp wîñ allö, am magum geila, kalîp hagla, “Bî anîbu nan gagep iru nöp gab u, hon nîñhön gîñabun?” ⁴⁸ Hon nîñun arö gîno, nîpe anîbu nöp gö arö, nîbi bî magönhalö nîp nîñ udöm, kîñ kub hon a geinaböl u, Rom bî kub gau apöm, God sabe gep ram hon u gî najj göm, hanîp Juda nîbi bî gî najj göm, gîñaböl,” a gîla.

⁴⁹ Pen mî anîbu nöp, bî ap nîp hag îlöl, nîpe bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîñ

* 11:16: Mak 14:31 * 11:24: Jon 6:40 * 11:27: Jon 6:69 * 11:37: Jon 9:6 * 11:45: Jon 7:31 * 11:46:

u m̄deia. B̄i an̄bu hib n̄pe Kaiapas. N̄pe magum geila an̄ u manō hagōm haga, “Kalōp gas̄ lagōp. ⁵⁰Yad kalōp hagabin, b̄i añ̄ ap umō hon magōḡhalō kam̄n̄ arnabun u aij; hon magōḡhalō umnabun u naij,” a ga.

⁵¹Kaiapas n̄pe manō haga an̄bu, n̄pe ke hagaga; n̄pe b̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub yab̄i m̄ an̄bu m̄deia rō, n̄pe nan n̄hōn n̄hōn hainō ḡnab gau gas̄ n̄ḡm, Jisas n̄pe Juda n̄bi b̄i gau kal̄p a gōm umnab, a ga. ⁵²Pen Juda kai kal̄p nōp wasō; n̄bi b̄i God ñ̄ pai n̄pe udn̄ig gab gau magōḡhalō ud jim ñōm lō, il n̄pe añ̄ yab̄i m̄deinabōl, a gōm umnab, a ga. *

⁵³An̄b u, ñ̄n an̄bu il gōm, Juda b̄i kub an̄b gau Jisas n̄p aige gun alun, a gōm, pōr nōp manō an̄bu nōp hag am̄il ap̄il ḡ m̄deila. *

⁵⁴Juda b̄i kub gau Jisas n̄p aln̄ig geila u n̄ḡm, Jisas n̄pe ram m̄nōḡ kale ram m̄nōḡ Judia waiō ajagm̄idōp; n̄pe b̄i n̄pe gau aip ram m̄nōḡ Judia au ju am Epraīm daun am̄jakōm, m̄nōḡ nabōḡ kabō nōp m̄dm̄idōp gōl au m̄dm̄idal.

⁵⁵Pen Juda kai Pasopa ñ̄n kub kale u sōl sōl ga n̄ḡm, n̄bi b̄i iru nōp ram m̄nōḡ kale ke gau arō gōm, hon God amgō ilō n̄bi b̄i ū aij m̄idun, Pasopa nan ñ̄n̄jun, a gōm, wōg adō kale hadame gau ḡm̄idal rō ḡn̄ig Jerusalem arla. ⁵⁶Kale Jerusalem ap̄jakōm, Jisas n̄p ul̄hai n̄n̄ m̄deila. Kale amōm God sabe gep ram raul m̄igan u m̄idōm, Jisas mai, a gōm, pen hag n̄ḡḡ pen hag n̄ḡḡ gōm hagla, “Kale n̄hōn gas̄ n̄ḡḡm? N̄pe Pasopa ñ̄n̄ i aunab aka wasō?” ḡila. ⁵⁷Pen God n̄p nan sabe gep b̄i kub gau abe, b̄i Perisi gau abe, manō ap hagla, “N̄bi b̄i ap Jisas n̄p n̄ḡḡn̄m u, n̄pe ap han̄p hageinab, hon am n̄p ud s̄s̄i lun,” a ḡila.

12

Maria Jisas n̄p wel haḡn̄ aij au ep̄ l̄ ñ̄a
(Mad 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹Pasopa nan ñ̄n̄ḡḡ ḡila u, ñ̄n̄ unbō kagol̄ j̄n̄ u nōp m̄dō n̄ḡḡḡ ḡ, Jisas Lasaras uma n̄p gō uraka ram n̄pe u ara. Ram r̄ḡḡḡ aglō an̄bu hib Bedani. * ²Bedani amōm, nan ñ̄n̄jun, a gōm, Jisas u, Lasaras u, n̄bi b̄i r̄m̄nap abe, as̄ik m̄deila n̄ḡm, Mada nan magō gau n̄me la. * ³Ñ̄ñ̄n̄ Maria pen, wel haḡn̄ aij mani kub yab̄i raubal barol ap dapōm, Jisas ma adō u hoḡ ḡ ñōm, umagō n̄pe u udōm ma n̄pe iḡ ga. An̄ig geia, wel haḡn̄ aij an̄bu, ram raul an̄bu magōḡhalō haḡn̄ ara. * ⁴An̄ig geia, Judas Iskariod, Jisas b̄i n̄pe au n̄p hainō mumug n̄ḡḡa b̄i

an̄bu, haḡn̄ aij an̄bu n̄ḡḡm haga, ⁵“Mani kub yab̄i raubal wel an̄bi rō yuōm, mani udōm, n̄bi b̄i nan m̄dagōp gau kal̄p ñ̄b̄ōp u aij. B̄i wel an̄b rō raun̄ig gab u, n̄pe rak̄n̄ unbō s̄idun̄ laḡ wōg gōm mani udōm amōm wel an̄bi raunab,” a ga. ⁶N̄pe an̄ig haga u, n̄bi b̄i nan m̄dagōp gau mōg n̄ḡḡm hagaga; n̄pe mani wad̄i u ud aḡm, r̄m̄nap agam̄ij si udm̄idōp u me an̄ig haga.

⁷Pen Jisas haga, “N̄p hag gagmōn. Ȳp r̄ḡḡḡ ḡnabōl ñ̄n̄ u l̄ ñ̄n̄ig dap lōp u, uri dap l̄ ñōb. ⁸N̄bi b̄i mani m̄dagōp gau aip pōr m̄deinabim; pen yad aip pōr m̄dagēinabim,” a ga. *

Lasaras n̄p agam̄ij alun, a ḡila

⁹Jisas Bedani ap m̄idōp a ḡila manō an̄bu n̄ḡḡm, Juda n̄bi b̄i iru nōp gau n̄p n̄ḡḡḡ arla. Pen Jisas n̄p nōp n̄ḡḡḡ aragla; Lasaras b̄i uma Jisas gō uraka b̄i an̄bu n̄p abe n̄ḡḡḡ arla. ¹⁰⁻¹¹Pen Lasaras uma Jisas n̄p gō uraka rō, Juda n̄bi b̄i iru nōp naḡi adō kale ḡ m̄dm̄idal u arō gōm, Jisas n̄p n̄ḡḡ udl̄a. An̄ig geila, b̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub gau, Lasaras n̄p abe alnabun, a gōm gas̄i u n̄ḡḡla. *

Jisas kin̄ rō Jerusalem ara

(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹²Ruō, n̄bi b̄i iru yab̄i Pasopa nan ñ̄n̄ḡḡḡ aula gau, Jisas Jerusalem auab a ḡila manō an̄bu n̄ḡḡm, ¹³n̄p am n̄n̄jun, a gōm, galon uḡan̄ r̄ik dap lōl ḡ, w̄iñ̄ kub alōl ḡ hagla,

“B̄i Kub hib n̄pe u hagno adō aran̄!”

“B̄i Kub n̄pe B̄i n̄pe an̄bi yuō auōp me il”

“N̄pe B̄i aij. Hib n̄pe hagno adō aran̄!”

“N̄pe Isrel Kin̄ auab me il! Hib n̄pe hagno adō aran̄!” *

¹⁴Jisas kaj donki marep ap udōm, adō an̄bu as̄ikōm areia. An̄ig ga u, God Manō u kal̄i kl̄iñ̄ r̄ikōm hagla rō nōp ga. God Manō ad̄iḡ an̄bu kal̄i kl̄iñ̄ r̄ikōm hagla, *

¹⁵“Saion pai, ne p̄ñ̄n̄ḡḡ gagmōn.

Kin̄ ne u kaj donki marep adō u as̄ikōm auab,” a ḡila.

¹⁶Ga ñ̄n̄ an̄bu, Jisas b̄i n̄pe gau, God n̄pe an̄ig ḡnab a ga rō nōp gab u a gōm n̄ḡḡḡḡ; pen hainō Jisas umōm urakōm, God ram m̄nōḡ kumi kabō adō laḡ au hadō ara ñ̄n̄ an̄bu nōp. Jisas b̄i n̄pe gau gas̄i n̄ḡḡ aij gōm n̄ḡḡḡ, Jisas Jerusalem araiā ñ̄n̄ an̄bu nan n̄hōn n̄hōn n̄p ḡila gau, nōd God manō hagep b̄i gau God Manō kal̄i kl̄iñ̄ r̄ikōm hagla rō nōp ḡila. *

* 11:52: Jon 10:16 * 11:53: Jon 5:18 * 12:1: Jon 11:1,43 * 12:2: Luk 10:40 * 12:3: Luk 7:37-38

* 12:8: Dud 15:11 * 12:10-11: Jon 11:45 * 12:13: Sam 118:25-26; Jon 1:49 * 12:14: Sek 9:9 * 12:16:

¹⁷ Jisas Lasaras uma nɨp gö uraka u, nɨbi bɨ nɨjöl mɨdeila gau manö anɨbu hag amɨl apɨl gɨ mɨdeila. ¹⁸ Anɨb u, nɨbi bɨ iru nöp nan gagep ga anɨbu nɨjöm, Jerusalem arö göm, nɨp adan aɨ u nɨjɨng arla. ¹⁹ Kale anɨg gɨla rö, bɨ Perisi gau nɨjöm, kale ke nöp manö hagöm hagla, “Nɨjɨm! Hon nan ap gun rö lagöp. Nɨbi bɨ mɨnönj naböŋ il i magöŋhalö bɨ anɨbu nɨp hain gaböl,” a gɨla.

Grik nɨbi bɨ rɨmnap Jisas nɨp nɨjɨng arla

²⁰ Pen Pasopa ɨɨn u auab, a göm, God nɨp sabe gɨnɨg Jerusalem arla ɨɨn anɨbu, Grik nɨbi bɨ rɨmnap aip arla. ²¹ Grik nɨbi bɨ anɨb gau apöm, Pilip ram mɨnönj Galili au Bedsaida daun nɨbö bɨ u nɨp hagla, “Bɨ kub nɨjeb, hon Jisas nɨp nɨjɨn,” a gɨla.

²² Anɨg hageila, Pilip am Edru nɨp hag ɨnöm, Edru aip mɨhönjgöl ammil Jisas nɨp hag ɨñlö. ²³ Hag ɨñlö, Jisas haga, “Mɨñi God gö, Bɨ ɨñ nɨpe Bɨ mailö aij ke halö mɨdöp u nɨjɨnaböl ɨɨn u hadö auöp. * ²⁴ Yad kalöp nɨjö yabɨ hagabin, wid magö ap mɨnönj yaɨ lugöm umagnab u, yɨharɨj wid magö aɨ ap nöp mɨdeinab. Pen wid magö anɨbu mɨnönj yaɨ lugöm umeinab u, hainö ranöm magö iru nöp pɨlnab. * ²⁵ Nɨbi bɨ an, ‘Mɨnönj naböŋ il i kamɨj mɨdep magö yad ke nöp gasɨ nɨjem mɨd aij gɨnam,’ a göm gö arnab u, nɨpe umöm böŋ nöp umnab; pen nɨbi bɨ an, ‘Mɨnönj naböŋ il i kamɨj mɨdep magö yad ke gasɨ iru nɨjɨgnam; mɨd aij gɨnabin aka mɨd aij gagnabin u nan kub wasö,’ a göm gö arnab u kamɨj mɨdep magö nɨpe u pör nöp pör nöp mɨdeinab.

* ²⁶ Pen nɨbi bɨ an yɨp wög gɨnɨg gɨnabin a gɨnab u, nɨpe yɨp hain gɨnɨm; yad gai mɨdeinabin u, nɨbi bɨ wög gɨ ɨeb yad aip mɨdeinab. Nɨbi bɨ an wög yad gɨ ɨñnab, Bapi yad nɨbi bɨ anɨbu hib nɨpe u dap rannab.

Jisas, “Umnabin,” a ga

²⁷ “Mɨñi yɨp marö gab u nɨhön hagnam? ‘Bapi yɨp rarö rauö, yɨp nan nɨhön gɨnɨg gab u gagnɨm,’ a gem hagnam aka? Wasö! Marö anɨbu udnɨg aunö. * ²⁸ Pen Bapi, ne gö nɨbi bɨ gau nɨjɨnaböl, ne Bɨ mailö aij ke halö mɨdpan,” a ga.

Jisas anɨg hagö nɨjöl gɨ, manö ap kumi kabö adö laɨ nɨbö apöm haga, “Yad gɨnö, nɨbi bɨ gau hadö nɨjbal yad Bɨ mailö aij ke halö mɨdpin. Pen yad kauyaɨ gɨnö, nɨbi bɨ gau kauyaɨ nɨjɨnaböl,” a ga.

²⁹ Pen nɨbi bɨ mɨdeila gau, God manö haga anɨbu nɨjöm, rɨmnap hagla, “Rɨmu hagajɨp,” a gɨla; rɨmnap pen hagla, “Ejöl ap Jisas nɨp manö rɨmnap hagajɨp,” a gɨla.

³⁰ Anɨg hagla u pen Jisas kalɨp haga, “Manö hagajɨp anɨbu yɨp nan a göm hagajɨp. ³¹ Pen nɨhön: mɨñi nɨbi bɨ mɨnönj naböŋ il i gau, kale nɨhön nɨhön gɨpal u, God nɨpe ke nɨjöm, pen ɨnöm, kale balu ke ke linab. Nɨbi bɨ mɨnönj naböŋ il i yɨp nɨj udagpal gau kalɨp kin rö abad mɨdöp bɨ naij anɨbu, God nɨp rɨdik gɨ yunab. ³² Yɨp ud adö au laɨ leinaböl u, yad nɨbi bɨ ram mɨnönj ke gau nɨbö magöŋhalö ɨp gɨ dam udnabin,” a ga. * ³³ Jisas manö haga anɨbu, yɨp aige göl gɨlö umnabin, a göm, haga. *

³⁴ Pen nɨbi bɨ iru nöp ap mɨdeila anɨb gau Jisas nɨp pen hagla, “Lo manö hon u hagöp, ‘Krais u pör pör nöp kamɨj mɨdeinab,’ a göp u pen ne ai gɨnɨg gɨmön hagabön, ‘Bɨ ɨñ nɨpe nɨp ud adö au laɨ lɨnaböl,’ a gabön? Pen Bɨ ɨñ nɨpe a gɨ hagabön u, an nɨp hagabön?” ö gɨla. *

³⁵ Hageila, Jisas haga, “Mailö u pro marap halö kalöp aip mɨdeinab. Anɨb u, mailö kalöp aip mɨdöp magö i, adan aj aij gɨmim; wasö u, sɨb apöm kalöp paɨu gɨnab. Nɨbi bɨ an sɨb au ajeinab, gai arnabin a göm nɨjɨgnab. * ³⁶ Mailö kalöp aip mɨdöp magö i, mailö u nɨj udmim. Mailö u nɨj udeinabim u, mailö ɨñ pai nɨpe lɨnabim,” a ga. Jisas anɨg hagöm, nɨbi bɨ anɨb gau arö göm ke gau aramöm pi göl mɨdeia. *

Nɨbi bɨ gau iru nöp Jisas nɨp nɨj udagla

³⁷ Jisas nɨpe nan gagep iru nöp nɨbi bɨ gau amgö ilö adö kale ga nɨjla pen nɨp nɨj udagla. ³⁸ Nɨbi bɨ Jisas nɨp nɨj udagla u, bɨ God manö hagep Aisaia hadame nöp God Manö adɨj ap kalɨ klɨñ rɨköm haga rö nöp gɨla. Nɨpe manö anɨbu kalɨ klɨñ rɨköm haga,

“Bɨ Kub, manö aij ne kalɨp hag ɨñbun pen kale manö anɨbu manö aij a göm udagpal; ne klö ke yabɨñ ne ke gɨmön gaina u nɨjbal u pen nöp Bɨ Kub a göm nɨj udagpal,” a ga. *

³⁹⁻⁴⁰ Anɨb u, kale Jisas nɨp nɨj udagla. Anɨg gɨla u, Aisaia God Manö adɨj ap kalɨ klɨñ rɨköm haga rö nöp gɨla. Nɨpe manö anɨbu kalɨ klɨñ rɨköm haga,

“God nɨpe nɨbi bɨ gau kalɨp gö kale amgö we rö mɨdpal; God nɨpe gö kale gasɨ rɨmɨd aij mɨdagöp. God nɨpe kalɨp ga anɨbu, kale amgö magö nɨj aij göm, gasɨ rɨmɨd nɨj aij göm, yɨp aublap, yad gɨnö kalɨp kamɨj lɨböp, a göm ga,” a ga.

* 12:23: Jon 13:31-32; 17:1 * 12:24: 1Ko 15:36 * 12:25: Mad 16:25 * 12:27: Sam 6:3; 42:5; Mad 26:38

* 12:32: Jon 3:14 * 12:33: Jon 19:6 * 12:34: Sam 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14 * 12:35: Jon 8:12 * 12:36:

Ep 5:8 * 12:38: Ais 53:1

Adö an'ibu nöp kale Jisas n'ip n'ij udöl rö laga. ⁴¹ Aisaia hadame nöp manö maga an'ibu, n'ipe Jisas mailö aij n'ipe u n'ijöm an'ig haga. *

⁴² Pen Juda b' kub gau kale magöñhalö Jisas n'ip arö gagla; b' kub iru n'ibanö n'ip n'ij udla. Pen, b' Perisi han'ip hag yulö hon Juda magum gep ram raul m'igan u kuöyan arep rö lagnab, a göm me, Jisas n'ij udla u waiö hagagla. * ⁴³ Jisas n'ij udla u waiö hagagla an'ibu, n'ibi b' gau hib hon haglö adö aran, a g' gasi n'ijöm, an'ig g'ila. Pen nan n'ihön g'no God n'ijö, n'ip aij g'nab a göm, gasi an'ibu n'ijagla. *

Jisas manö aij n'ipe u nöp n'ibi b' kalip manö kub hagnab

⁴⁴ Pen Jisas meg magö dap ranöm haga, "N'ibi b' an y'ip n'ij udnab u, y'ip nöp wasö, b' y'ip hag yuö aunö n'ip abe n'ij udnab. ⁴⁵ N'ibi b' an y'ip amgö n'ijab u, y'ip nöp wasö, b' y'ip hag yuö aunö n'ip abe amgö n'ijab. * ⁴⁶ Yad m'inöñ naböñ il i apem n'ibi b' gau kal'p mailö n'abin. An'ib u, n'ibi b' y'ip n'ij udnaböl gau, s'ibön an' gau m'idgeinaböl.

⁴⁷ "N'ibi b' manö yad u n'ijöm hagabin rö gagnaböl gau, kal'p manö kub hagagnabin. Pen n'ihön: yad n'ibi b' m'inöñ naböñ il i m'ipal kal'p manö kub hagn'ig auagnö; kal'p ud kam'ij yun'ig aunö. * ⁴⁸ Pen n'ibi b' y'ip udagöm, manö yad udagnaböl gau, manö kub hagep n'in u, manö yad hagpin u nöp kal'p manö kub hagnab. ⁴⁹ N'ihön g'inig: manö yad hagpin u, ke n'ijem hagagpin; Bapi y'ip hag yua u, an'ig an'ig hagnöm, a göp rö nöp hagpin. ⁵⁰ Yad n'ijbin, manö n'ipe u n'ij udeinaböl u, kal'p pör m'idep u n'inab. An'ib u, manö yad hagabin u, Bapi manö an'ig an'ig rö hagnöm, a göp rö nöp hagabin," a ga.

13

Jisas b' n'ipe gau ma kal'p n'ig lik g' yua

¹ N'in kub Pasopa n'ijeb n'in u rol a göm, Jisas n'ija, Nap n'ip m'inöñ naböñ il i hag la n'in u padi ara n'ijöm n'ipe ado g' Nap arep n'in u söl aua. Pen n'ibi b' n'ipe ke m'inöñ naböñ il i m'idgeinaböl l' m'idgeinaböl, m'id damöm, n'ip al pak l'lö, umöm Nap ara. ² K'ijaki pen Saimon Iskariod n' n'ipe Judas n'ip gasi n'ö, Jisas n'ip aige gem damem b' kub gau kal'p n'inabin a göm, gasi u nöd nöp n'ij pi g' löm, hainö hon Jisas b' n'ipe gau Jisas aip Pasopa nan n'ijni'ig asikno. * ³ Jisas n'ipe n'ijöb, God n'ipe nan gau magöñhalö ud n'imagö adö n'ipe la. Jisas n'ijöb, n'ipe Nap God

aip m'idgeinaböl m'inöñ naböñ il i apöm, m'idgeinaböl, hainö umöm, ado g' Nap m'idgeinaböl an'ig ga. *

⁴ An'ib u, Jisas uraköm, wal'ij milö kub n'ipe u ud juöm, raul ap an' au g'idañ p'iralöm, ⁵ n'ig r'immnap ud cög m'igan ap hon göm, han'ip b' n'ipe gau ma hon u n'ig löl g', raul p'irala an'ibu ud lik g' yuöl g' m'ideia.

⁶ Jisas an'ig g' dam dam, Saimon Pida ma n'ipe n'ig l'nam, a gö, Pida n'ip haga, "B' Kub. Ne ke ma y'ip u n'ig lik g' yun'ig gabön?" ö ga.

⁷ Hageia, Jisas haga, "M'ñi gabin i, ne uri n'ijagan, pen m'idgeinaböl hainö n'ijabön," a ga.

⁸ Jisas an'ig hageia, Pida haga, "Uri aka hainö gau, ma y'ip u n'ig lik g' yuagnabön, wasö yab'!" a ga.

Hageia, Jisas pen haga, "Ma nöp n'ig lik g' yuagnabin u; b' yad m'idgeinabön," a ga.

⁹ Jisas an'ig hageia, Saimon Pida haga, "B' Kub! An'ig hagpan u, ma y'ip u nöp n'ig lik g' yuagnabön; n'imagö k'id, nab'ic yad abe n'ig lik g' yumön!" a ga.

¹⁰ An'ig haga pen Jisas haga, "N'ibi b' an n'ig hadö paköp, b' an'ibu hañ roman' n'ipe magöñhalö ut aij m'idgeinaböl. Kuöyan n'ig pakagnab; ma k'id u nöp n'ig lik g' yunab. Kale ut aij m'idgeinaböl; pen kale añ' ap nöp ut aij m'idgeinaböl," a ga. * ¹¹ Jisas haga u, n'ip mumug n'ijni'ig geia b' an'ibu n'ip hadö n'ija u me, n'ipe haga, "Kale añ' ap nöp ut aij m'idgeinaböl," a ga.

¹² Pen Jisas ma han'ip u n'ig lik g' yu haköm, wal'ij ud ju la u ud rol göm, am ka n'ipe au asiköm haga, "Kalöp ma n'ig lik g' yubin manö il u, n'ijbin aka?" ga. ¹³ An'ig hagöm Jisas haga, "Y'ip Manö Hag N'eb B' aka B' Kub hagpin u, n'ijö hagpin. Yad Manö Hag N'eb B' kale abe B' Kub kale abe m'idgeinaböl. ¹⁴ An'ib u, yad Manö Hag N'eb B' kale, B' Kub kale ma kalöp n'ig lik g' yubin rö, kale u rö nöp pen pen ma n'ig lik g' yumim, ma n'ig lik g' yumim, g'imim. *

¹⁵ Yad kalöp g'ipin rö u n'ijmim, kale pen am n'ibi b' r'immnap kal'p an'ig unbö rö nöp g'imim a gem, kalöp adan aij an'ibi yambin. *

¹⁶ Kalöp n'ijö yab' hagabin, b' wög g' n'eb b' u b' kub, b' n'ip abadöp b' u b' pro, m'idgeinaböl; u rö nöp b' manö ud arep b' u b' kub, b' n'ip yua u b' pro, m'idgeinaböl. * ¹⁷ Nag' aij hagaj'n n'ijbin adö an'ibu g'ipe arö, kale m'in m'in g'inabin.

¹⁸ "Kale añ' ap nöp ut aij m'idgeinaböl," a gaj'n u, kalöp magöñhalö a gem hagag'in. Pen yad kalöp b' yad udpin gau n'ij aij g'ipin. B' ap y'ip mumug g'in'ig g'nab u, God

* 12:41: Ais 6:1 * 12:42: Jon 9:22 * 12:43: Jon 5:44 * 12:45: Jon 14:9 * 12:47: Jon 3:17 * 13:2: Luk 22:3; Jon 13:27 * 13:3: Jon 3:35; 16:28 * 13:10: Jon 15:3; 6:64,70-71 * 13:14: Mad 20:28; Luk 22:27 * 13:15: Plp 2:5; Kol 3:13; 1Pi 2:21 * 13:16: Mad 10:24

Manö u kalî kliñ rîkôm hagla rô nöp gî nab. Manö anîbu kalî kliñ rîkôm hagla, 'Bî yad aip nan jîm fiöl fiñjailo u, bî kotmañ rô lôm yîp gî najj ga,' a gîla. * 19 Kalöp nöd, anîg göl anîg göl gî nab a gem hagabin rô, hainö anîg unbö rô nöp geinab u, 'Yad Mîdpin Rô Mîdpin' hagpin manö anîbu manö nîjö, a gîmim nîj udnabim, a gem hagabin. *

20 "Yad kalöp nîjö yabîl hagabin, nîbi bî yad hag yunabin gau, nîbi bî an an kalîp udnaböl gau, kalîp nöp udagnaböl; yîp abe udnaböl. Pen nîbi bî an yîp udnaböl gau, yîp nöp udagnaböl; Bî yîp hag yuö aunö u abe udnaböl," a ga. *

Jon Jisas nîp hag nîja, "An nöp mumug gî nab?" ö ga

21 Jisas manö anîbu hagö, gasî hibur mîdmagö nîpe marö yabîl gö, haga, "Kalöp nîjö yabîl hagabin, kale bî ap yîp mumug gî nab," a ga.

22 Anîg hageia, hon bî nîpe gau, an nîp hagab, a gun, gasî mîlö lun amgö pen pen nîjno. 23 Pen Jisas bî nîpe mîdmagö yabîl lîmîdöp bî anîbu, Jisas mîdeia söl au asîk mîdeia u me, 24 Saimon Pida bî anîbu nîp amgö juju göm haga, "An nîp hagab u hag nöj," a ga.

25 Hageia, nîpe Jisas mîdeia söl au îîî gî amöm haga, "Bî Kub. Bî anîbu bî an hagajan," ö ga.

26 Hageia, Jisas haga, "Yad bred kid i ud îîg kînanj yan rauem nîp fiñnabin bî me u," a ga. Anîg hagöm, bred kid udöl mîdajip u îîg acab yan rauöm, ud Saimon Iskariod îî nîpe Judas nîp îîa. 27 Judas bred kid u udöp magö anîbu nöp Seden nîpe Judas yuö an nîpe yan îîika. Jisas Judas nîp haga, "Nîhön gînîg gabön u, yîjîd gî!" a ga. * 28 Pen hon Jisas bî nîpe, nîhön gînîg Judas nîp anîg hagab, a gun nîjagno. 29 Judas nîpe mani wadî u abad mîdmîdöp rô, hon Jisas bî nîpe rîmnap gasî nîjno, "Ne ammön Pasopa nan fiñnabun rîmnap raumön," a göm hag yuab, a gî gasî nîjno; hon rîmnap pen gasî nîjno, "Ne ammön nîbi bî mani mîdagöp gau kalîp mani rîmnap îîmön," a göm hag yuab, a gî gasî nîjno. 30 Pen Judas bred kid anîbu udöm höj ara. Ram hadö sîb ga.

Bî Kub lo gîsön nîbö îîa

31 Judas höj ara nîjöm Jisas haga, "Söl mîdöp God nîpe gö nîbi bî gau nîjnaböl, Bî Îî nîpe mailö aij ke halö mîdöp. Pen Bî Îî nîpe mailö aij ke halö mîdöp u nîjöm, God mailö aij nîpe abe nîjnaböl. * 32 Pen nîbi bî kale Bî Îî nîpe nîj udeinaböl u, God mailö

aij unbö ke halö mîdöp u nîjnaböl. Anîb u, adîj God gö nîbi bî gau Bî Îî nîpe mailö aij unbö ke halö mîdöp u waiö nîjnaböl. *

33 "Îî mîdmagö yad gai i! Yad kalöp aip rapîn mîdageinabin. Yad areinabin, yîp aröp gai a gîmim yîp ulhai wasö nîjnabim. Pen Juda bî kub gau kalîp hagpin rô, uri kalöp u rô nöp hagabin: yad arnabin u, kale armim rô lagöp. *

34 "Pen mîñî kalöp lo hain nîbö ap fiñabin: pen pen mîdmagö lîmim. Yad kalöp mîdmagö lîbin rô u, kale u rô nöp pen pen mîdmagö lîmim. * 35 Pen pen mîdmagö leinabim u, nîbi bî gau magöjhalö waiö nîjnaböl, kale bî yad mîdpim," a ga.

Jisas Pida nîp haga, "Jisas nîp nîjagpin," a gî nabön," a ga

36 Anîg hageia, Saimon Pida haga, "Bî Kub. Gai arnîg gabön?" ö ga.

Hageia, Jisas haga, "Yad arnabin gau ne mîñî hain nîmön rô lagöp; pen hainö me, yîp hain gî nabön," a ga.

37 Hageia, Pida haga, "Nîhön gînîg mîñî nöp hain gagnam? Nöp abadnabin; yîp al pak lî naböl u, manö mîdagöp," a ga.

38 Hageia, Jisas pen haga, "Aip umnabin a gajan manö anîbu manö nîjö hagan aka? Nöp nîjö yabîl hagabin, kîlakîl hainö wîñ alnab; nöd nöp ij mîhau nîganj hagnabön, 'Yad Jisas nîp nîjagpin,' a gî nabön," a ga.

14

Jisas nîpe adan

1 Pen Jisas haga, "Kale gasî mîjöj nîjmim pîñîj gîmim. Bapi nîp nîj udpim rô, yîp u rô nöp nîj udmim. 2 Bapi yad ram nîpe u raul mîgan iru nöp mîdöp. Yad amem kau kalöp gî jin gî nabim. Wasö u, anîg hagagbnep. 3 Yad am kau kalöp gî jîñ gem, apem kalöp uî gî dam, yad mîdeinabin au kale aip seg mîdeinabun. * 4 Yad arnîg gabin adan u kale nîjbim," a ga.

5 Jisas anîg hageia, Domas haga, "Bî Kub! Ne gai arnabön u hon nîjagpun. Anîb u, hon aige gun adan arep nîjun?" ö ga.

6 Hageia, Jisas haga, "Yad nöp adan; yad nöp manö nîjö; yad nöp kamîj mîdep îî u. Nîbi bî yîp aunaböl gau nöp, Bapi aunaböl. Nîbi bî yîp auagnaböl gau, Bapi auagnaböl. *

7 Yîp nîj aij gî bep, Bapi yad u rô nöp nîj aij gî bep. Pen uri kale Bapi hadö nîjbim; magö magö kale ke Bapi hadö nîjbim. *

8 Anîg hageia, Pilip haga, "Bî Kub! Ne Bapi hanîp yammön, nîjun, hainö nan ap nöp hag nîjagpun," a ga.

* 13:18: Sam 4:1-9 * 13:19: Jon 14:29; 16:4 * 13:20: Mad 10:40 * 13:27: Jon 13:2 * 13:31: Jon 12:23
 * 13:32: Jon 17:5 * 13:33: Jon 7:33-34 * 13:34: Jon 15:12,17; 1jn 3:23; 2jn 5 * 14:3: Jon 12:26 * 14:6: Jon 11:25; Ro 5:1-2 * 14:7: Jon 8:19

9 Hageia, Jisas haga, “Pilip. Yad kalöp aip mîlô padô mîdainô u, yîp nîḡagmôn anîḡ hagabôn ar? Nîbi bî yîp amgô nîḡbal gau, Bapi abe hadô amgô nîḡbal. Anîb u, ne nîhôn gîḡḡ hagabôn, ‘Bapi hanîp yamô nîḡḡun,’ a gabôn? * 10 Yad Bapi anî nîpe danî mîdpin, Bapi anî yad danî mîdôp manô u nîḡ udagpan ar? Manô kalöp hagabin u manô yad ke wasô. Pen Bapi nîpe anî yad danî mîdôm gö hol apil mîhau wôḡ nîpe nöp gabul me u. * 11 Anîb u, yad Bapi anî nîpe danî mîdpin, Bapi anî yad danî mîdôp manô u, manô nîḡô a gîmîm nîḡ udbeḡ. Pen manô hagpin u nîḡ udagnabim u, Bapi gö hol apil mîhau nan gageḡ gau gabul u gasî nîḡmîm, ‘Nî u Bapi anî nîpe danî mîdôp, Bapi Nî nîpe anî danî mîdôp u me, anîḡ gabil,’ a gîmîm nîḡ udmîm. *

12 “Yad kalöp nîḡô yabîḡ hagabin, nîbi bî yîp nîḡ udnabôl gau, yad nan gageḡ ḡîḡin gau, kale abe u rō nöp ḡîḡinabôl. Pen yad Bapi arnabin rō, kale unbô rō nöp ḡagnabôl; kale ke yabîḡ ḡîḡinabôl. * 13 Pen kale bî yad mîdpîm rō, hîb yad u hagnîm, nan nîhôn nîhôn hag nîḡḡnabim u, Bapi mailô aîḡ ke halô mîdôp u nîḡôl, a gem, hagnabim rō ḡîḡinabin. * 14 Anîb u me, nan nîhôn nîhôn hîb yad u hagnîm hag nîḡḡnabim u, hagnabim rō ḡîḡinabin,” a ga.

Jisas haga, “Yad kalöp Ana Uḡ u yun-abin,” a ga

15 “Kale yîp mîdmagô leinabim u, kalöp hagpin rō nöp ḡîḡinabim. * 16 Kale anîḡ ḡeinabim u, yad pen Bapi nîḡ hagnô, nîpe kalöp Bî Aḡ Ba Gep u yuô apôm, kalöp aip pör pör nöp mîdôm, yad kalöp ḡî ḡîḡmîdin rō, nîpe kalöp u rō nöp ḡî ḡîḡinab. * 17 Bî Aḡ Ba Gep nîpe Ana manô nîḡô nöp hag ḡîḡinab u. Nîpe God nîpe bî aigale bî rō mîdôp manô nîḡô anîbu hag ḡîḡinab. Nîbi bî mîḡnôḡ nabôḡ îḡ i gau Bî Aḡ Ba Gep nîḡ amgô nîḡḡapal; nîpe bî aigale bî rō mîdôp u nîḡḡapal. Anîb u, nîḡ nîḡ udôl rō lagôḡ. Pen mîḡî Bî Aḡ Ba Gep nîpe kalöp aip mîdôḡ; pen hainô anî kale danî mîdeinab. Anîb u, kale nîḡ hadô nîḡḡîm. * 18 Yad umem, kalöp nîḡ nap mîdagôḡ rō böḡ nöp arô ḡagnabin; yad kalöp ado ḡî aunabin. 19 Sôl mîdôḡ, nîbi bî mîḡnôḡ nabôḡ îḡ i mîdpal gau yîp nîḡḡagnabôl pen kale yîp nîḡḡnabim. Yad kamîḡ mîdeinabin rō, kale u rō nöp kamîḡ mîdeinabim. 20 Nîḡn anîbu yad Bapi yad anî nîpe danî mîdpin manô hagnô îḡ u nîḡ aîḡ ḡîḡinabim. Pen kale yîp anî danî mîdpîm, yad kalöp anî danî mîdpîm îḡ u rō nöp nîḡ aîḡ

ḡîḡinabim. * 21 Nîbi bî manô yad hagpin u nîḡ udôm, hagpin rō nöp hain ḡîḡpal gau, yîp mîdmagô lôm me, anîḡ ḡîḡpal. Pen nîbi bî yîp mîdmagô lîbal gau, Bapi yad kalîḡ u rō nöp mîdmagô lîḡnab; yad u rō nöp kalîḡ mîdmagô lem, yad bî aigale bî rō mîdpin kalîḡ yamnô, kale yîp nîḡ aîḡ ḡîḡinabôl,” a ga.

22 Jisas anîḡ hageia, Judas (Judas nîḡ mu-mug nîḡa u wasô, Judas ke ap) nîpe Jisas nîḡ haga, “Bî Kub. Nîhôn ḡîḡḡ ne bî aigale bî rō mîdpin u hanîḡ bî nöp yamnabôn, pen nîbi bî mîḡnôḡ nabôḡ ke ḡau nöp nîḡ udagpal gau kalîḡ yamagnabôn?” ô ga.

23 Hageia, Jisas haga, “Nîbi bî anî yîp mîdmagô lîḡnab u, manô hagpin u udôm hagpin rō nöp ḡîḡinab. Bapi yad nîḡ mîdmagô lôm, hol apil nîḡ apul, nîḡ aip mîdeinabun. 24 Nîbi bî anî yîp mîdmagô lagnab u, manô hagpin u udôm hagpin rō ḡagnab. Pen yad manô hagnô nîḡḡîm u manô yad ke wasô; Bapi yîḡ hag yuô aunô u, manô nîpe me. *

25 “Yad kalöp aip mîdpin nîḡn i me, manô anîbi hag nîḡḡîḡ. 26 Yad arnabin pen Bapi nîpe Bî Aḡ Ba Gep u, Ana Uḡ u, yuô apôm wôḡ yad ḡîḡîm rō ḡîḡinab. Ana Uḡ u nîpe kalöp aip mîdôm manô aîḡ u magôḡhalô hag nîḡ aîḡ göm, kalöp gasî aîḡ nîḡ, kale yad manô nîhôn nîhôn hagpin gau magôḡhalô gasî nîḡôl ḡî mîdeinabim. 27 Yad arnabin pen kale agamîḡ mîd aîḡ ḡîḡmîm mîdaimîm. Manô anîbu nîbi bî mîḡnôḡ nabôḡ îḡ i gau yîḡharîḡ hagpal rō hagagabin. Yad ke apem ḡîḡnô, nîbi bî agamîḡ mîd aîḡ göl rō löp. Anîb u nîḡem yad kalöp hagabin, agamîḡ mîd aîḡ ḡîḡmîm mîdaimîm. Anîb u, hibur gasî mîdmagô mîḡôḡ nîḡḡmîm pîḡîḡḡ ḡagmîm.

28 “Yad amem ado ḡî aunabin, a ḡajîḡ u nîḡḡmîm, kale ai ḡîḡḡ hibur gasî mîdmagô mîḡôḡ nîḡôl ḡî mîdpîm? Kale yîḡ mîdmagô lîḡbeḡ u, Jisas amôm Nap God aip mîdnîḡ gab, a ḡîḡmîm, mîḡ mîḡ göl ḡî mîdaîbeḡ. Ai ḡîḡḡ: nîpe yad rō wasô; Bapi nîpe Bî kub. *

29 Anîb u, kalöp arîḡ aragîḡ magô i, kalöp nôd hagabin me u; hainô areinabin, gasî gau ulḡai nîḡḡagnabim; manô hagpin u nîḡ udnabim. * 30 Nîbi bî mîḡnôḡ nabôḡ îḡ i yîḡ nîḡ udagpal gau kalîḡ kîḡ rō abad mîdôḡ bî naiḡ anîbu uaḡ u me, yad kalöp aip manô mîlô kub hag mîdeinam rō lagôḡ. Pen bî naiḡ anîbu yîḡ ḡî naiḡ ḡîḡinabin a gab u, klô nîpe mîdagôḡ. 31 Yad Bapi yad mîdmagô lîḡîḡ u, nîbi bî ḡau nîḡôl a gem, Bapi yîḡ hagôḡ rō nöp magôḡhalô gabîḡ.

“Pen uri aube hadô arun,” a ga.

* 14:9: Jon 12:45; Kol 1:15; Hib 1:3 * 14:10: Jon 12:49 * 14:11: Jon 10:38 * 14:12: Mak 16:19-20
 * 14:13: Mad 7:7; Jon 15:16 * 14:15: Jon 15:10; 1Jn 5:3 * 14:16: Jon 14:26; 15:26; Jon 16:7 * 14:17: Jon 16:13
 * 14:20: Jon 17:21-23 * 14:24: Jon 7:16 * 14:28: Jon 20:17 * 14:29: Jon 13:19

15

Jisas nıpe ke nagı wain rō, nıbi bı nıpe gau nagı lō lö gau rō

¹ Jisas manō hagōm haga, “Yad me nagı wain u; Bapi yad me bı wög nabōñ nap nıbō u. ² Lō kıd yad ap magō pılagıab u, Bapi nıpe lö kıd anıbu rıb yunab. Pen lö kıd pılnab u, hainō magō iru nöp pılnab a göm, nıpe rıb gı dö gı aij gı nab. *

³ “Yad kalöp manō aij hag nıñō nıñbım rō, kale hadō uı aij rō mıdpım. ⁴ Yıp anı danı mıdaimım; yad kalöp anı danı mıdeınabın. Lō kıd gau, ı halō jım nıl mıdöm nöp, magō pılnab; ke nöp mıdöm magō pılagıab. Anıb unbō rō nöp, kale yıp jım nıl mıdageınabım u, magō rımnap pılagıab.

⁵ “Yad me nagı wain u, kale me pıñ lö gau. Nıbi bı an anı yad aıp jım nıl mıdeınaböl gau, magō iru nöp pılnaböl; pen kale ke halō nöp mıdeınabım u, nan ap gagnabım. ⁶ Anıb u, nıbi bı anı yıp anı danı mıdageınab u, nagı lö rıb gı dö gılō ıı yanı lugöm mılep gı nab rō u mıdeınab; nagı lö anıb gau ud dam laulō innab. * ⁷ Pen kale yıp anı danı mıdmım, manō magō yad anı kalöp danı nıñ udöl gı mıdeınabım u, nan nıññ nıññ hag nıññabım u, Bapi hagnabım rō gı nab. ⁸ Kale nan magō iru nıbanō pılnab u, nıbi bı yad nıññ yabıñ mıdeınabım. Anıb u, nıbi bı gau kale nıññm, Bapi yad Bı mailō aij ke halō mıdöp u nıññaböl. *

⁹ “Bapi yıp mıdmagō yabıñ löp rō, yad kalöp u rō nöp mıdmagō yabıñ lıbın. Anıb u, kale yıp cıg göl gı nöp mıdaimım, nıñem yad kalöp mıdmagō löl gı mıdeınabın. ¹⁰ Yad Bapi manō nıpe u hain gıñō, yıp mıdmagō löl gı nöp mıdöp. Anıb unbō rō nöp, kale manō yad u hain geınabım u, yad kalöp mıdmagō löl gı nöp mıdeınabın. *

¹¹ “Manō kalöp hagabın anıbi, yad aı gıñg gem hagabın? Yad mıñ mıñ yabıñ gıpın rō, kale u rō nöp mıñ mıñ yabıñ gımım, a gem, manō anıbi hagabın. ¹² Yad pen kalöp manō kđ ap hagnabın: yad kalöp mıdmagō yabıñ lıbın rō u, kale abe u rō nöp pen pen mıdmagō yabıñ lımım. *

¹³ Bı anı nıpe bı nıñeb nıpe gau gası nıññm kalıp a göm umıab u, bı anıbu bı nıñeb nıpe mıdmagō yabıñ löm me, anıg gı nab. *

¹⁴ Yad hagnabın rō gı nabım u, kale bı nıñeb yad mıdeınabım. * ¹⁵ Pen urı yad kalöp bı wög gı ñeb yad hagabın; kalöp bı nıñeb yad hagabın. Bı wög gı ñeb gau, bı abad mıdep kale, nan kale adō u nıññapal. Pen yad Bapi manō nıññ nıññn yıp hag nıññ

u, kalöp waiō hag nıññ rō, kalöp bı nıñeb yad hagabın. ¹⁶ Kale yıp udun a gımım gagpe; yad me kalöp udnam a gem kalöp udnō. Kale arammım, nan magō iru nöp, nan magō pör pör nöp mıdeınab u pılnıñm a gem, kalöp wög anıbu hag lıbın. Kale anıg geınabım u, Bapi nıp hıb yad hagnım, nan nıññ nıññn hag nıññabım u, hagnabım rō kalöp nıññab.

¹⁷ “Yad kalöp manō kđ hagem hagabın, pen pen mıdmagō lımım,” a ga. *

Nıbi bı mıññ nabōñ ıı i gau, kale Jisas nıbi bı kalıp mulu kal nıññbal

¹⁸ Jisas bı nıpe gau kalıp manō rımnap halō hagōm haga, “Nıbi bı mıññ nabōñ ıı i kalöp mulu kal nıññaböl u, gası kub anıbu nıññagımım; Jisas nıp nöd mulu kal nıññla rō, hanıp gaböl, a gımım gası u nıññmım. ¹⁹ Kale nıbi bı mıññ nabōñ ıı i yıp nıñ udagpal gau rō mıdaiıep u, kalöp, nıbi bı hon a göm, ud mıdmagō lıblap. Kalöp udagnō nıñ u, mıññ nabōñ ıı i gası nıññbal rō gası nıññmıdım u pen kalöp udnabın a gem udnō bı yad mıdpım. Anıb u me, nıbi bı mıññ nabōñ ıı i kalöp mulu kal nıññbal. *

²⁰ Pen nöd kalöp manō hagnō u hauı gagımım: ‘Bı wög gı ñeb bı u bı kub, bı nıp abad mıdöp bı u bı pro, mıdagöp.’ Anıb u, nıbi bı gau rımnap yıp gı nıñ gıpal rō, nıbi bı gau rımnap kalöp u rō nöp gı nıñ gı naböl; pen nıbi bı gau rımnap manō yad nıñ udöm hain gı naböl. * ²¹ Kale bı yıp yuō aunō u nıp nıññapal rō, kale bı yad mıdpım u nıññm, kalöp gı nıñ gı naböl.

²² “Yad apem kalıp manō aij hagabınep u, nan sı nan nıñ göm manō kub yabıñ udagblap. Pen yad apem kalıp hag nı aij gıñō rō, adan kale arep ap mıdagöp; kale nan sı nan nıñ gıpal u hadō nıññbal, pen urı kale u rō nöp nan sı nan nıñ nıñebır gaböl. ²³ Pen yıp mulu kal nıññbal rō, yıp nöp wasō,

Bapi nıp abe mulu kal nıññbal. * ²⁴ Yad kalıp aıp mıdem, nan gagep gau gagbınep u, nan sı nan nıñ göm manō kub yabıñ udagblap. Pen yad apem nan gagep gau gıññ yıp mulu kal nıññbal rō, Bapi yad abe nıp mulu kal nıññbal u me, manō kub anıbu udnaböl.

²⁵ “Gıpal anıbu, Depıd nıpe God Manō au Juda kai lon a gıpal manō rımnap kalı kılñ rıññm haga rō nöp gıpal. Nıpe manō anıbu kalı kılñ rıññm haga, ‘Manō ıı mıdō wasō, yıp yıñharıñ nöp mulu kal nıññbal,’ a ga. *

* 15:2: Mad 3:10 * 15:6: Mad 7:19; 13:42 * 15:8: Mad 5:16 * 15:10: Jon 14:15 1Jn 2:5 * 15:12: Jon 13:34 * 15:13: Jon 10:11 1Jn 3:16 * 15:14: Mad 12:50 * 15:17: Jon 13:34 * 15:19: Jon 17:14 * 15:20: Jon 13:16 * 15:23: Luk 10:16 * 15:25: Sam 35:19; 69:4

²⁶ “Pen yad am Bapi n̄p hagnö, n̄pe pen B̄i A† Ba Gep u n̄p yuö, apöm kalöp abad m̄deinab. Ana manö n̄ñö nöp hag ñab u, yad b̄i aigale b̄i rö m̄dpin u, kalöp gas̄i ñö, n̄ñnabim. * ²⁷ Pen kale yad aip pör ajm̄dim u rö, kale abe arammim n̄bi b̄i gau kal̄ip, yad aigale b̄i rö m̄dpin manö u hag ñ̄be aran,“ a ga.

16

¹ Jisas manö hagöm haga, “Yad kalöp manö hagpin an̄bi, n̄ñ aij ḡmim me, hainö n̄ñön gö, ȳp arö ḡmim ap lug pakagnabim, a gem hagpin. ² Pen kalöp Juda magum gep ram gau hag hön yuöm, ‘Kuöyan auagmim,’ a ḡnaböl. Pen an̄bu nöp wasö; hainö kalöp al pak lin̄g ḡnaböl u, an̄g ḡnabun God n̄p aij ḡnab a ḡi gas̄i n̄ñnaböl. * ³ An̄g ḡnaböl u, Bapi hol apil n̄ñagpal rö, an̄g ḡnaböl. * ⁴ Yad kalöp nöd, an̄g göl an̄g göl ḡnab a gem manö hagajin an̄bu, hainö an̄g unbö rö nöp geinab u, Jisas han̄p an̄g ḡnab a ga rö nöp gab a ḡmim n̄ñnabim a gem, kalöp manö an̄bi hagabin.

Jisas, “Ana U† aunab,” a ga

“Pen nöd yad kale aip m̄dm̄idin rö, kalöp manö an̄bu nöd hagagnö. ⁵ M̄ñi B̄i ȳp yuö aunö u ado ḡi arabin pen kale b̄i ap ȳp, ‘Gai arabön?’ ö göm, hag n̄ñagab. ⁶ Manö yad an̄bi n̄ñmim, m̄dmagö kalöp u b̄ig ñö, gas̄i m̄lö n̄ñnabim. ⁷ Pen kalöp n̄ñö hagabin, yad areinabin u, kalöp aij ḡnab. Pen n̄ñön: yad aragnabin u, B̄i A† Ba Gep u kalöp auagnab; pen yad areinabin u, yad n̄p hag yunö, kalöp aunab. * ⁸ N̄pe apöm, n̄bi b̄i m̄ñön naböñ il i m̄dpal gau kal̄ip gas̄i klö ñö, kale nan si nan naij göm gac halö m̄dpal il u n̄ñöm, kale aige göm kam̄ñ aij m̄deinaböl il u n̄ñöm, God kal̄ip manö kub hagnab il u n̄ñöm, n̄ñnaböl. ⁹ An̄b u, ȳp n̄ñ udagpal rö, B̄i A† Ba Gep u kal̄ip nan si nan naij gep il u ȳjig göl hag ñöm, ‘Gac halö m̄dpim,’ a ḡnab. ¹⁰ Yad am Bapi aip m̄deinabin n̄ñöm kale ȳp n̄ñagnaböl rö, B̄i A† Ba Gep u n̄bi b̄i gau kal̄ip kam̄ñ aij m̄dep il u ȳjig göl hag ñöm, ‘Gac halö m̄dpim,’ a ḡnab. ¹¹ Pen n̄bi b̄i m̄ñön naböñ il i ȳp n̄ñ udagpal gau kal̄ip kin̄ rö abad m̄döp b̄i naij an̄bu, God n̄pe n̄p manö kub hadö haga rö, B̄i A† Ba Gep u, Seden n̄bi b̄i n̄pe gau u rö nöp manö kub n̄ñnaböl, a ḡnab. *

¹² “Manö yad iru nöp m̄döp pen manö an̄b gau m̄ñi udmim rö lagöp. * ¹³ Pen Ana n̄pe aueinab u, God n̄pe b̄i aigale b̄i rö m̄döp manö n̄ñö an̄bu magöñhalö

kalöp hag ñ̄i aij ḡnab. Manö n̄pe adö r̄mnap ke udöm hagagnab; manö apdi n̄ñnab manö an̄bu nöp hag ñöl ḡi, hainö ḡnab manö adö u kalöp hag ñ̄nab. ¹⁴ Manö yad u udöm, kalöp hag ñ̄nab. N̄pe an̄g gö, n̄bi b̄i gau mailö aij ke yad u n̄ñnaböl. ¹⁵ Pen Bapi nan n̄pe n̄ñön n̄ñön m̄döp gau, magöñhalö nan yad m̄döp. An̄b u me hagpin, ‘Ana n̄pe manö yad u udöm, kalöp hag ñ̄nab,’ a ḡpin.

¹⁶ “Yöp magö ap m̄döp, ȳp n̄ñagnabim; pen hainö yöp magö ap m̄dmim, ȳp kauyan n̄ñnabim,” a ga. *

¹⁷ Jisas an̄g hageia, b̄i n̄pe gau kale ke nöp hagla, “Manö au hagöp, ‘Yöp magö ap m̄döp, ȳp n̄ñagnabim; pen hainö yöp magö ap m̄dmim, ȳp kauyan n̄ñnabim,’ a göp u, manö an̄bu il n̄ñön m̄döp? Pen manö ap hagöp, ‘Yad Bapi arnabin,’ a göp u, n̄ñön manö hagöp?’ ö ḡla. ¹⁸ An̄g hagöm, kale pen hag n̄ñ pen hag n̄ñ göm hagla, “Manö au hagöp, ‘Yöp magö ap’ a göp u, n̄ñön ḡnig göm hagöp? Hagöp u hon il ap n̄ñagpun,” a ḡla.

¹⁹ An̄g hagöm, Jisas n̄p hag n̄ññig geila, n̄pe ke n̄ñöm haga, “Yöp magö ap m̄döp, ȳp n̄ñagnabim; pen hainö yöp magö ap m̄dmim, ȳp kauyan n̄ñnabim,’ a ḡpin manö u n̄ñmim me, pen pen hag n̄ñnabim ar? ²⁰ Yad kalöp n̄ñö yab̄i hagabin, n̄bi b̄i m̄ñön naböñ il i ȳp n̄ñ udagpal gau, nan kale ke gau nöp gas̄i n̄ñöm m̄ñ m̄ñ ḡnaböl; pen kale mög gö m̄ñön göl ḡi m̄deinabim. M̄ñön ḡi m̄deinabim pen hainö kale kauyan m̄ñ m̄ñ yab̄i ḡi m̄deinabim. ²¹ N̄bi ap ñ̄i pai ñ̄iñö n̄ñöl ḡi, ilön kub udöp, pen hainö ñ̄i pai r̄ik dap löm, magö u nöp n̄pe n̄ññag ḡsön ram m̄ñön aui auub u n̄ñöm, ilön mab u hauf göm, m̄ñ m̄ñ göl ḡi nöp m̄deinab. ²² Kale unbö rö, m̄ñi m̄dmagö ilön kale abe b̄ig ñöl m̄döp pen ȳp kauyan n̄ñmim, m̄ñ m̄ñ yab̄i ḡnabim. N̄bi b̄i r̄mnap apöm m̄ñ m̄ñ gep kale u udagnaböl.

²³ “Ñ̄in hain an̄bu, kale nan ap ȳp hag n̄ñagnabim. Kalöp n̄ñö yab̄i hagabin, Bapi n̄p hib yad hagnim hag n̄ñeinabim u, hagnabim rö ḡnab. * ²⁴ Kale nöd Bapi n̄p hagnim, hib yad hagnim, nan ap hag n̄ñagpin. Pen m̄ñi, hib yad hagnim hag n̄ñbe, hag n̄ñnabim rö nöp ḡnab n̄ñöm kale m̄ñ m̄ñ yab̄i ḡnabim.

²⁵ “Bapi manö n̄pe adö u hagem, pör manö ba gau lem hagpin u pen m̄ñi söl m̄döp, manö an̄bu rö hagagnabin; waiö nöp hagnabin. ²⁶ Ñ̄in an̄bu auö, Bapi n̄p hag n̄ñnabim u, hib yad hagnim hag

* 15:26: Jon 14:26

* 16:2: Mad 24:9; Luk 6:22; Jon 9:22

* 16:3: Jon 15:21

* 16:7: Jon 14:16

* 16:11:

Jon 12:31

* 16:12: 1Ko 3:1-2

* 16:16: Jon 14:19

* 16:23: Mad 7:7

nɨŋnabim. Pen hib yad hag nɨŋnabim u, yad ke Bapi hag nɨŋnabim adö u hagagnabin, wasö; kale ke hib yad hagnim Bapi hag nɨŋnabim u, nɨŋnab. ²⁷ Pen nɨhön: Bapi nöp yɨp yuö aunö u nɨŋ udmim, yɨp mɨdmagö libim u me, nɨpe ke kalöp mɨdmagö löp.
 * ²⁸ Bapi aip mɨdul arö gem mɨnön naböŋ il i aunö; mɨñi mɨnön naböŋ il i arö gem kauyaŋ Bapi mɨdöp u amem aip mɨdeinabul,” a ga.

²⁹ Jisas anig hageia, bi nɨpe gau hagla, “Mɨñi manö ba gau lɨmön hagagabön; waiö yabɨl hagabön. ³⁰ Uri hon nɨŋbun, ne manö gau magöŋhalö hadö nɨŋban. Nɨbi bi rɨmnap manö hag nɨŋeb kale mɨdeinab u, nöp hag nɨŋagpal magö u, ne ke nɨŋmön kalɨp hag ñɨnabön. Gɨpan anɨbu hon nɨŋbun, ne God aip mɨdmön auna,” a gɨla.

³¹ Anig hageila, Jisas haga, “Anɨb u, ‘Hon uri nɨŋ udupun,’ a gɨ gasɨ nɨŋbim ar? ³² Söl auab — pen mɨñi hadö auöp I — yɨp arö gɨmim kale ram ke ke arbe, yad ke halö mɨdeinabin. Pen yad ke halö mɨdageinabin; Bapi mɨdöp rö, aip mɨdeinabul. *

³³ “Pen kalöp manö hag ñajɨn anɨbi, yad anɨ dan nöp mɨdmim, agamɨj mɨd aij gɨmim a gem hag ñajɨn. Mɨnön naböŋ il i mɨdpim rö, kalöp mɨŋör ñɨnaböl. Pen gasɨ halö mɨdaimim, nan nɨhön nɨhön mɨnön naböŋ il i kalöp gɨnab u, yad klö anɨbu magöŋhalö ud rala mɨgan yad u hadö lɨbin,” a ga. *

17

Jisas Nap nɨp sabe ga

¹ Jisas manö anɨbu hag pɨs göm, kumi kabö laŋ nɨŋöm haga,

“Bapi. Ñɨn yɨp hagna u mɨñi auöp. Anɨb u, ne gɨmön, nɨbi bi gau nɨŋnaböl, yad Ñɨ ne mailö aij unbö ke halö mɨdpin; pen yad Ñɨ ne gɨnö, kale nɨŋnaböl, ne Bapi mailö aij unbö ke halö mɨdpan.

² Nɨhön gɨnɨg: yɨp ke hagna rö, nɨbi bi gau gau magöŋhalö abad mɨdem, nɨbi bi yɨp hag lɨna gau kalɨp udem, kamɨŋ pör mɨdep magö u kalöp ñɨnabin.

³ Nɨbi bi kale, ne God nɨŋö añɨ nöp mɨdpan u nɨŋöm, yɨp Jisas Kraiŋ yuna u nɨŋnaböl nɨbi bi gau, pör pör nöp kamɨŋ mɨdeinaböl. * ⁴ Wög yɨp ram mɨnön il i hagna u, gɨ damem gɨ hakpin u me, nɨbi bi mɨnön naböŋ il i mɨdpal gau kale nɨŋbal, ne Bɨ mailö aij unbö ke mɨdpan.

* ⁵ Pen Bapi. Mɨñi ne gɨmön, nöd ram mɨnön gɨ laglo ñɨn u, hol apɨl mailö aij unbö ke halö mɨdailo u rö, uri kuöyaŋ anɨb unbö rö nöp mɨdeinabul. *

Jisas bi nɨpe gau a göm Nap nɨp sabe ga

⁶ “Nɨbi bi mɨnön naböŋ il i gau rɨmnap yɨp ñɨna. Nɨbi bi anɨb gau, kale nɨbi bi ne mɨdeila u pen yɨp ñɨna. Ne aigale bi rö mɨdpan u kalɨp hag ñɨnö. Yad manö aij ne kalɨp hag ñɨnö, kale nɨŋ udmö, hagöp rö nöp gɨpal. ⁷ Uri kale hadö nɨŋbal, yad nan nɨhön gɨpin gau, yad ke gagpin. Kale nɨŋbal nan nɨhön ne yɨp ñɨban u nöp udem kalɨp ñɨbin. ⁸ Manö nɨhön nɨhön yɨp hagna u, kalɨp hag ñɨnö nɨŋ udupal. Anɨb u, yad nöd ne aip mɨdmɨdul, ne yɨp hag yuö mɨnön naböŋ il i aunö manö u, nɨŋ udupal.

⁹ “Kalɨp nöp sabe gabin. Nɨbi bi mɨnön naböŋ il i nöp nɨŋlö mulu lugöp gau sabe gagabin. Nɨbi bi yɨp hagna gau nöp, nɨbi bi ne mɨdpal rö, nöp sabe gabin. ¹⁰ Nɨbi bi yad gau ke, nɨbi bi ne gau ke wasö, nɨbi bi hol apɨl aipen mɨdpal me. Kale gɨpal anɨbu nɨŋöm, nɨbi bi rɨmnap gau nɨŋbal, yad bi mailö aij ke halö mɨdpin. ¹¹ Pen uri yad mɨdpan u nɨnabin rö, kale ke halö mɨdeinaböl. Bapi Uɨ! Ne klö ke halö mɨdpan rö, yɨp hagina yad u rö nöp mɨdpin. Hib klö ke yabɨl ne u udmön, kalɨp rarö raumön, hol apɨl jɨm ñöl mɨdpul rö, kale anɨb unbö rö nöp jɨm ñöl mɨdaiöl. ¹² Yad kalɨp aip mɨdem, hib ne klö anɨbu yɨp ñɨna u udem, kalɨp rarö rauem abad mɨd aij gɨpin. Bi ap ur gagöp. God Manö kalɨ klɨñ rɨköm, bi ap böŋ nöp ap lug paköm ilön kub udnab a gɨla rö, bi anɨbu nöp ur ga. Ga anɨbu, God Manö nöd kalɨ klɨñ rɨkla rö nöp ga. *

¹³ “Pen ne mɨdpan au nɨnɨg gabin rö, mɨñi ulep magö ap mɨnön naböŋ il i mɨdnabin u, kale nɨŋ mɨdlö nɨŋöl gɨ, nöp manö anɨbi hagabin. Anɨb u, yad mɨñ mɨñ yabɨl gabin rö, kale u rö nöp mɨñ mɨñ yabɨl göl. ¹⁴ Manö aij ne u kalɨp hag ñɨnö nɨŋ udupal rö, nɨbi bi mɨnön naböŋ il i gau kalɨp mulu kal nɨŋbal. Yad nɨbi bi mɨnön naböŋ il i gasɨ nɨŋbal rö gasɨ nɨŋagpin rö, kale u rö nöp nɨbi bi mɨnön naböŋ il i gasɨ nɨŋbal rö gasɨ nɨŋagpal. Anɨb u me, nɨbi bi mɨnön naböŋ il i kalɨp mulu kal nɨŋbal. ¹⁵ Pen kalɨp mɨnön naböŋ il i nɨbö dam ne mɨdpan au ud aru, a gem hagagabin; kalɨp mɨnön naböŋ il i abad mɨdaimön. Seden kalɨp gɨ naij gagan, a gem hagabin. * ¹⁶ Yad nɨbi bi mɨnön naböŋ il i gasɨ nɨŋbal rö gasɨ nɨŋagpin; kale u rö nöp nɨbi bi mɨnön naböŋ il i gasɨ nɨŋbal rö gasɨ nɨŋagpal. ¹⁷ Manö ne u, manö nɨŋö nöp anɨbu, kalɨp hag ñɨmön, kale uɨ mɨdnaböl. ¹⁸ Ne

* 16:27: Jon 14:21,23 * 16:32: Mad 26:31,56 * 16:33: Jon 14:27; Ro 5:1; 1Jn 5:4 * 17:3: 1Jn 5:20 * 17:4: Jon 4:34 * 17:5: Jon 1:1 * 17:12: Jon 6:39; 13:18 * 17:15: Mad 6:13; 2De 3:3

yɪp nɪbi bɪ mɪnɔŋ nabɔŋ ɪl i mɪdpal aŋ gau yuna rɔ, yad kalɪp u rɔ nɔp nɪbi bɪ mɪnɔŋ nabɔŋ ɪl i mɪdpal aŋ gau yubin. *
19 Wɔg nɪhɔn nɪhɔn yɪp nɪban u, yad gɪ haknabin. Yad anɪg gabin u, bɪ yad gau kale yɪp nɪŋɔm, wɔg kale nɪhɔn nɪhɔn mɪdeinab u, kale u rɔ nɔp gɪ haklanj a gem, gabin.

Jisas nɪbi bɪ nɪpe gau magɔŋhalɔ a gɔm, nap nɪp sabe ga

20 “Yad nɔp sabe gabin i, bɪ uri hagajɪn kalɪp nɔp sabe gagabin; kale manɔ hag nɪlɔ, nɪbi bɪ gau manɔ kale nɪŋ udɔm, yɪp nɪŋ udnabɔl gau, kalɪp abe sabe gabin.

21 Bapɪ, ne yad aŋ danj mɪdpan, yad nɔp aŋ danj mɪdpɪn. Hol apɪl jɪm nɔl mɪdpul rɔ, kale magɔŋhalɔ anɪb unbɔ rɔ nɔp hol apɪl aip jɪm nɔl mɪdaiɔl. Anɪg gɪnab u, ne nɔp yɪp hag yuɔ aunɔ u, nɪbi bɪ mɪnɔŋ nabɔŋ ɪl i mɪdpal gau nɪŋ udɔl. 22 Hol apɪl jɪm nɔl mɪdpul rɔ, kale u rɔ nɔp jɪm nɔl mɪdaiɔl, a gem, ne mailɔ aij unbɔ ke yɪp nɪna u, yad pen kalɪp abe u rɔ nɔp nɪbin.

* 23 Anɪb u, ne yad aŋ danj mɪdpan rɔ, yad kalɪp aŋ danj mɪdnɔ me, kale jɪm nɔl yabɪl mɪdaiɔl. Anɪg gɔ me, nɪbi bɪ mɪnɔŋ nabɔŋ ɪl i gau nɪŋnabɔl, ne nɔp yɪp yuɔ aunɔ nɪŋɔm ne yɪp mɪdmagɔ lɪban rɔ, kalɪp u rɔ nɔp mɪdmagɔ lɪban.

24 “Bapɪ! Yɪp aij gɔp u, nɪbi bɪ yɪp nɪban gau, am yad mɪdeinabin au aip mɪdɔm, mɪnɔŋ nabɔŋ gɪ laglo nɪn u, yɪp mɪdmagɔ lɪmɔn mailɔ aij unbɔ ke yɪp nɪna u nɪŋɔl.

25 “Bapɪ! Ne me bɪ asɪŋ mɪdagɔp! Nɪbi bɪ mɪnɔŋ nabɔŋ ɪl i gau kale nɔp nɪŋagpal. Pen yad nɔp nɪŋbin. Nɪbi bɪ yad gai i ne nɔp yɪp yuɔ aunɔ u, nɪŋbal.

26 Ne aigale bɪ rɔ mɪdpan u, yad kalɪp hag nɪnɔ. Pen hainɔ u rɔ nɔp, ne aigale bɪ rɔ mɪdpan u yad kalɪp hag nɪ aij gɪnabin. Anɪg gem, yad ke kalɪp aŋ danj mɪdnɔ, ne yɪp mɪdmagɔ lɪban rɔ nɪŋ aij gɔm, kale u rɔ nɔp pen pen mɪdmagɔ lɔl,” a ga.

18

Jisas nɪp ud sɪsɪ lɪla

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Jisas Nap nɪp sabe gɪ pɪs gɔm, bɪ nɪpe gau aip nɪg pro Kidron juɔm, bɔŋ lɔdanj amɔm, mab olɪp wɔg adɪŋ u arla. 2 Mab olɪp wɔg adɪŋ anɪbu Jisas bɪ nɪpe gau aip pɔr am magum gɪmɪdal rɔ, Judas bɪ Jisas nɪp mumug nɪŋnɪg geia u, mɪgan anɪbu nɪŋ aij ga. 3 Perisɪ bɪ gau abe, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, Judas nɪp hageila, nɪpe am ami bɪ rɪmnap ut gɔm, God sabe gep ram polisman rɪmnap ut gɔm, dam Jisas

mɪdeia au amjaka. Kale pen pen alep nan rɪmnap udɔm, hapɔ rɪmnap lam rɪmnap lau udɔm, aueila. 4 Jisas nɪp nan nɪhɔn gɪnɪg ga u nɪŋa u me, aueila u amɔm haga, “An nɪp ulhai nɪŋ ajabim?” ɔ ga.

5 Hageia hagla, “Jisas, bɪ Nasared nɪbɔ u,” a gɪla.

Hageila, Jisas haga, “Bɪ anɪbu me yad i,” a ga. Pen magɔ anɪbu, bɪ nɪp mumug nɪŋa u, Judas, kale aip anɪb au mɪdeia. 6 Pen Jisas, “Bɪ anɪbu me yad i,” a gɔ, kale jɔl adɔ lɪŋ gɪ amɔm gɪ dam pak la.

7 Jisas pen kalɪp kauyanj haga, “An nɪp ulhai nɪŋ ajabim?” ɔ ga.

Hageia hagla, “Jisas, bɪ Nasared nɪbɔ u,” a gɪla.

8 Hageila, Jisas haga, “Kalɔp mɪdɔ nɔp hagpin, ‘Bɪ anɪbu me yad i.’ Yɪp ulhai nɪŋ ajpɪm rɔ, bɪ gai i kalɪp arɔ gɪpe arɔl,” a ga.

9 Ga anɪbu, Jisas nɔd Nap nɪp haga rɔ nɔp ga. Nɪpe Nap nɪp haga, “Bapɪ. Bɪ yɪp nɪna gau, aɪnɪ ap ur gagɔp,” a ga. *

10 Pen magɔ anɪbu nɔp, Saimon Pida ru mɪlɔ kɪd daua u tɪp gɪ udɔm, bɪ ap nɪp rɪmɪd yɪjɪg lau bɔŋ nɔp rɪb gɪ dɔ gɪ yua. Bɪ anɪbu hib nɪpe Malkas. Nɪpe God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl u nɪp bɪ wɔg gɪ nɪb nɪpe u mɪdmɪdɔp. 11 Pida anɪg geia, Jisas haga, “Ru mɪlɔ kɪd udpan kuɔyanj lɔ aranj! Ne Bapɪ nɪg asɪ yɪp nɔb u nɪŋagnabin a gɪmɔn nɪŋban ar?” a ga. *

Jisas ud Anas mɪdeia au arla

12 Jisas anɪg hagɔ nɪŋɔl gɪ, ami bɪ gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, Jisas nɪp ud sɪsɪ lɔm, nagɪ lɪ pɪdɔŋ gɔm,

13 kale nɔd Jisas dam Anas mɪdeia au arla. Bɪ Anas anɪbu, Kaiapas nɪma nɪpe. Kaiapas me, mɪ anɪ anɪbu, God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl wɔg u hag lɪlɔ, wɔg gɪ mɪdeia.

14 Kaiapas nɪpe me nɔd Juda bɪ manɔ ud asɪkep kalɪp haga, “Bɪ anɪ ap umɔ hon magɔŋhalɔ kamɪŋ arnabun u aij,” a ga. *

Pida, “Jisas nɪp nɪŋagpin,” a ga

(Mad 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Pen Jisas nɪp anɪg gɔm, dam Anas ram u areila nɪŋɔm, Saimon Pida aip, yad Jon aip, holmɪŋ hain hain arlo. Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl u yɪp nɪŋ aij ga rɔ, yad amem bɔŋ nɔp ram nɪpe manɔ kub hagmɪdal waryɔ raul yanj arnɔ; 16 pen Pida nɪpe hɔŋ lɔyanj adɔ mɪdeia. Yad pen ado gɪ apem, nɪbi ajɔŋ ɪl abad mɪdeia u nɪp hagem, Pida nɪp ut gɪ waryɔ raul yanj arlo. 17 Pen nɪbi ajɔŋ ɪl abad mɪdeia u, Pida nɪp haga, “Ne u rɔ nɔp Jisas bɪ nɪpe ap ar?” a ga.

Hageia, Pida haga, “Yad wasɔ,” a ga.

* 17:18: Jon 20:21 * 17:22: Ap 4:32 * 18:9: Jon 17:12 * 18:11: Mad 26:39 * 18:14: Jon 11:49-51

18 Pen Kaiapas nîp wög gi ñeila bî gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, kalîp yîgön gö, mab bîc run magö anî anîb au pîböh mîdeia, uraköl mali mîdeila. Pida nîp u rö nöp yîgön gö, ap anî anîb au se göl, kalîp aip mab mali mîdeia.

Anas Jisas nîp manö hag nîña

(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

19 Pen Anas, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl nöd mîdmîdöp u, Jisas nîp hag nîña, “Nîbi bî ne nîbi bî an? Ne manö nîhön nîhön nîbi bî ne hag ñîban?” a gi nîña. 20 Hageia, Jisas pen haga, “Yad manö rîmnap pi gem hag ñagnö; bî kale gau nîñ mîdlö nîñöl gi, Juda magum gep ram gau abe, God sabe gep ram u abe, pör waiö hag ñîbin. 21 Anîb u, nîhön gîntîg yîp manö hag nîñabön? Nîbi bî manö hagnö nîñ mîdeila rîmnap daumim hag nîñmim. Manö nîhön nîhön hagnö u nîñbal me,” a ga.

22 Jisas anîg hageia, God sabe gep ram abad mîdmîdöp polisman ap, nîp alaun u paköm haga, “Nîhön gîntîg bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u nîp manö anîbu rö hagabön?” ö ga.

23 Hageia, Jisas haga, “Yad manö piral ap hagpin a gîmön, manö piral hagpin anîbu nîbi bî gai i kalîp waiö hag ñîmön. Pen manö nîñö hagpin u, ne nîhön gîntîg yîp pakajan?” ö ga.

24 Jisas nîp nagî li rîbîk gîla rö mîdö nîñöl gi, Anas hagö kale Jisas nîp dam, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl hain nîbö u, Kaiapas, ud arla.

Pida kuöyan, “Jisas nîp nîñagpin,” a ga

25 Pen Pida nîpe anîg uraköl gi mîdöm mab mali mîdö nîñöl gi, bî rîmnap nîp hagla, “Bî anîbu bî ap me ne i ar?” a gîla.

Hageia, Pida hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga. 26 Pen bî au Pida rîmîd rîb gi dö ga u, bî rîdîk lö lö nîpe ap God nîp nan sabe gep bî kub u nîp wög gi mîdeia. Nîpe apöm, Pida nîp haga, “Yad nöp nîñbin, ne bî anîbu aip mab olîp wög adîñ au mîdajan ar?” a ga.

27 Hageia Pida kauyan hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga. Anîg hagö nîñöl gi, adîñ kîlakî wîñ ala. *

Jisas nîp dam Pailod mîdeia au arla

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Ram rîk dam lö nîñöl gi, Juda kai kale Jisas nîp Kaiapas ram anîbu nîbö dam Rom gapman bî kub Pailod ram kub u arla. Juda kai hagla, “Hon Rom bî ram raul i arno, hanîp asîñ uî gî nab nîñöm hon Pasopa nan ñîñun rö lagnab,” a göm, hön gîyan mîdeila.

29 Anîb u, Pailod hön amöm haga, “Bî i nîp nîhön manö nîñmim daubim?” ö ga.

30 Hageia, kale hagla, “Nîpe nan naij ap gagböp, nöp anîg dauagbnop,” a gîla.

31 Hageia, Pailod haga, “Kale dam lo kale adö u ke hagöp rö nîñmim, manö kub hagim,” a ga.

Hageia, Juda kai pen hagla, “Hon nîbi bî gau kalîp manö kub hagun, al pak lîno umöl, lo adö u mîdagöp. Rom gapman gau hanîp wasö gîpal,” a gîla. * 32 Juda kai anîg gîla u, Jisas yîp aigöl gîlö umnabin, a göm, haga rö nöp gîla. *

33 Pen Juda kai anîg hageia, Pailod kauyan ado gi ram raul yan amöm, Jisas auan a gö, aueia nîp haga, “Ne Juda kai kin kale u aka?” ga.

34 Hageia, Jisas haga, “Manö yîp hag nîñabön u, maj mîgan ne u ke hagabön aka nîbi bî rîmnap maj mîgan kale u udmön hagabön?” ö ga.

35 Hageia, Pailod haga, “Yad Juda bî wasö. Juda kai ne gau nöp, bî God nîp nan sabe gep bî kub ne gau nöp me, nöp dapöm ñîmagö yad ñîbal. Ne nan nîhön gaina anîg gîpal?” ö ga. *

36 Hageia, Jisas haga, “Yad nîbi bî udem abad mîdeinabin u, kin mînöh naböh il i mîdpal rö, mîdageinabin. Yad mînöh naböh il i kin mîdnîg gaibnep, Juda nîbi bî gau yîp nagî lun, a gîlö, nîbi bî yad gau uraköm kale aip pen pen allblap. Pen yad nîbi bî udem abad mîdeinabin nagî u ke mîdöp; mînöh naböh il i rö wasö,” ga.

37 Anîg hageia, Pailod haga, “Anîb u, ne kin ap aka?” ga.

Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u. Adö anîbu nöp me, Bapi God gö, yîp mînöh naböh il i yag daulö, majö gem, manö nîñö yuö yabîl u hag ñîbin. Nîbi bî manö nîñö yabîl udun, a gi gasî nîñbal gau, manö yad u udpal,” a ga.

38 Anîg hageia, Pailod haga, “Pen manö gau nîbö gau nîbö ke ke iru nöp mîdöp u, hon aigöl gun manö nîñö yabîl me u, a gun nîñun?” ö ga.

Juda nîbi bî Pailod nîp hagla, “Jisas nîp al pak lîmim,” a gîla

(Mad 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pailod manö anîbu hagöm, kauyan hön amöm, Juda kai kalîp haga, “Yad nîpe nan naij ap gajîp nîñagpin. 39 Pen hon Rom gapman, mî u mî u, Pasopa ñîn kub u auajîp, bî nagîman kale ap yîharîñ hubîk yubun. Anîb u, Juda kai kin kale u, yîharîñ hubîk yunö arnîm aka?” ga. 40 Hageia, meg mîgan dap ranöm hagla, “Nîp wasö! Hon Barabas nîp hubîk yumön!” a gîla.

* 18:27: Jon 13:38

* 18:31: Jon 19:6-7

* 18:32: Jon 3:14; 12:33

* 18:35: Jon 1:11

Bî Barabas anîbu, nîbi bî gau wañ wañ gö gapman kai kalîp aip pen pen alla.

19

Pailod Jisas manö kub haga

¹ Anîg hageila, Pailod ami bî nîpe gau hagö, Jisas nîp nagî udöm pak ado malo gîla. ² Anîg göl paköm, nan kalî kalî halö rîmnap udöm, kinj lîbal rö usajîl bad ap göm, Jisas nîp rol gî nîöm, wañj mu mîlö bö ap lî nîöm, * ³ nîp kuöyay amöm kuöyay amöm hagla, “Ne Juda kai kinj kale, ne pör nöp mîdaimön!” a gîla. Anîg hagöl gî, nîp mulu maj mîgan pakla.

⁴ Pen Pailod kuöyay höj amöm, Juda nîbi bî kalîp haga, “Nînjim! Yad Jisas nîp höj i daunabin nîjöm kale nîjnabim, yad nîpe nan naj göp îl ap uhai nîjagpin,” a ga. ⁵ Pen Jisas nîp usajîl kalî kalî halö bad u rol gî nîöm, wañj mu mîlö bö adö lî nîla u halö auö nîjöl gî, Pailod kalîp haga, “Nîp nînjim!” a ga.

⁶ Anîg hageia, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, Jisas nîp nîjöm manö blaö göm hagla, “Nîp mab ba laj al pak lîmim! Nîp mab ba laj al pak lîmim!” a gîla. Anîg hageila, Pailod haga, “Kale ke nîp dammim, mab ba laj al pak lîmim. Yad nan naj göp îl ap uhai nîjagpin!” a ga.

⁷ Hageia, Juda kai hagla, “Nîpe, ‘Yad God Nî nîpe,’ a ga u, lo hon ap hagöp, ‘Umnîm,’ a göp,” a gîla.

⁸ Anîg hageila, Pailod nîjöm, rapîn pîñîj göm, ⁹ kuöyay ram raul yaj amöm, Jisas nîp hag nîjöm haga, “Ne ram mînönj gai nîbö?” ö ga. Hageia, Jisas manö ap pen hagaga. * ¹⁰ Pailod haga, “Ne yîp manö hagagnabön ar? Ne nîjban. Yad nöp abad mîdpin. Anîb u, nöp hubîk yunîg hubîk yunabin; pen nöp mab ba laj al pak löl, a gîno, al pak lînaböl,” a ga.

¹¹ Hageia, Jisas haga, “Pen ne yîp abad mîdpan u, ne ke wasö, God nöp hagö abad mîdpan. Anîb u, yîp gî naj gabön marö u, ne nöp udagnabön; bî yîp udöm nöp nîb u, marö kub yabîl u udnab,” a ga. *

¹² Jisas anîg hageia, Pailod nîp yîharîj hag yun, a göm, gasî nîja u pen Juda kai nîp blaö gî hagöm hagla, “Ne Jisas nîp hubîk yunabön u, Rom bî kub Sisa bî nîjeb nîpe mîdageinabön. Bî, yad kinj mîdpin, a gîpal gau, Sisa aip pen pen al lun, a göm me, manö anîbu rö hagpal,” a gîla. *

¹³ Anîg hageila, Pailod manö anîbu nîjöm, am Jisas nîp uî gî höj amöm, nîpe am bî manö ud asîkep sea adö au laj gîla adö u asîka. Ka asîka anîbu, “Kabö Adan” a

gîmîdal. Pen Arameik manö löm, “Gabada” a gîmîdal.

¹⁴ Pen nîn anîbu, Juda nîbi bî Pasopa nan kale magum gep nîn. Sîdö anj kub laj magö u, Pailod kalîp haga, “Kinj kale me il!” a ga. ¹⁵ Hageia, meg magö dap ranöm hagla, “Nîp al pak lî! Nîp mab ba laj al pak lî!” a gîla.

Hageila, Pailod haga, “Kinj kale anîbi mab ba laj al pak lînam?” ö ga.

Hageia, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau hagla, “Kinj hon ap mîdagöp; Rom bî kub Sisa nöp mîdöp,” a gîla.

¹⁶ Pen anîg gî hag damöm, Pailod manö kalîp u udöm, ami bî gau kalîp haga, “Jisas nîp dam mab ba laj al pak lîmim,” a ga.

Jisas nîp mab ba laj al pak lîla
(Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

¹⁷ Pen nîp al pak lînîg gîla mab u, Jisas nîp nîlö, nîpe dam “Wip Nabîc Cög Ij” a gîpal dum u apjaka. Dum anîbu, Arameik manö löm “Golgoda” a gîmîdal. ¹⁸ Jisas nîp mab kros çîpîl pak löm, bî mîhöp, ap böj lap, ap böj lap, al pak lîla. Jisas anj au mîdeia.

¹⁹ Pen Pailod hagö, bî nîpe gau mab po ap udöm kalî kîñ rîköm, Jisas nîp al pak lîla mab ba nabîc au gîdar dîlam gîla. Kalî kîñ rîkla manö u:

JISAS NASARED NIBÖ JUDA KAI KINJ KALE
ME I.

²⁰ Manö aîñ adö anîbu nöp, Arameik manö kalî kîñ rîköm, Ladin manö kalî kîñ rîköm, Grik manö kalî kîñ rîköm gîla me, Jerusalem söl anîb au mîdeia rö, Juda nîbi bî iru nöp amgö lî nîjla. ²¹ Pen God nîp nan sabe gep bî kub gau am Pailod nîp hagla, “Manö kalî kîñ rîkpan u kabö rö gagöp. ‘Juda kai kinj kale’ manö u mîdagainîm; yîharîj hagmön, ‘Nîpe hagöp, ‘Yad Juda kai kinj kale mîdpin,’ a göp,’ a gîmön, manö anîbu nöp kalî kîñ rîköm,” a gîla.

²² Anîg hageila pen Pailod pen haga, “Yad manö nîhön kalî kîñ rîkpin u, anîg göl nöp mîdnab,” a ga.

²³ Pen Jisas nîp mab ba laj al pak löm, ami bî mîhau mîhau Jisas wañj nîpe gau balu ke ke udöm, wañj mîlö bö göm al dör gagla u, u rö nöp balu udnîg hagla, ²⁴ “Pabu gagun! Yîharîj sadu rö gun, bî an udnîm u, nîpe udnab,” a gîla. Gîla anîbu, God hadame nöp nîbi bî gau kalîp gasî nîö, God Manö u kalî kîñ rîköm, hainö anîg gînaböl, a gîla u me, hainö anîg unbö rö nöp gîla. Manö anîbu kalî kîñ rîköm hagla,

“Wañj yad u balu ke ke udöm,
wañj mîlö bö yad u, sadu rö gun udun,
a gîla,” a gîla. *

* 19:2: Luk 23:11 * 19:9: Mad 27:12 * 19:11: Jon 10:18; Ap 2:23; Ro 13:1 * 19:12: Luk 23:2; Ap 17:7

* 19:24: Sam 22:18

²⁵ Pen ñin anıbu, Jisas nıme u, nımañ u, Klopas nıbin Maria u, Maria Magdala u, ap Jisas nıp al pak lıla goñ söl anıb au mıdeıla.

* ²⁶ Yad Jon, Jisas yıp mıdmagö lımidöp bı u, u rö nöp ap söl anıb au mıdainö u me, Jisas yıp nıñöm, nıme Maria nıp haga, “Ñıbi me, ñı ne me u,” a ga. * ²⁷ Anıg hagöm, nıpe pen nıme Maria nıñöm yıp haga, “Name ne me u,” a ga. Anıg hagö nıñöl gı, ñın anıbu, Jisas nıme nıp uñ gı ram yad u damem, aıp mıdmıdul.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Jisas nıña, wög adö nıpe u magörhalö gı haka u me, God Manö haga u nıñö lınım a göm haga, “Yıp rugu mıhep göp,” a ga. * ²⁹ Pen ñıg wain ası barol ap dap anıb au lıö mıdeıla u me, ami bı ap, nan hain bad ap udöm, wain ası anıbu löm, ud mab hisop lö adıñ u abös alöm, dap ranöm Jisas maj hañ adö nıp u la. * ³⁰ Jisas ñıg wain ası anıbu nıñöm haga, “Nabön juöp,” a göm, ubör yıhön göm, ana nıpe ña.

Jisas rıglöm nıpe u bıñıñ gıla

³¹ Pen Juda bı kub gau, kagoñ ñın u dugo magö u hadö auajıñ nıñöm hagla, “Rol God nıp sabe gep ñın hon u, wıp gau mab ba lan mıdagaiöl,” a göm, am Pailod nıp hagla, “Bı mab ba lan al pak lıbal gau, ami bı gau ma kalıñ gau pa jö gılo, yıñıd umlö, ud mınönj yanj löl,” a gıla. * ³² Hageıla, Pailod ami bı gau kalıñ hagö, am bı Jisas aıp al pak lıla mıhau, ma kalıñ gau pa jö gıla. ³³ Pen Jisas ma nıp u pa jö gun a göm nıñla, nıpe hadö uma. Anıg ga u me, ma nıpe u pa jö gagla. ³⁴ Pen ami bı ap, wałab ap udöm, Jisas nıp rıglöm adıñ u bıñıñ gö, adıñ hagape halö, ñıg halö luga. ³⁵ Anıb u, kale nıbi bı manö kalı kılñ rıkabin anıbi nıñnabım gau abe Jisas nıp nıñ udmım, a gem, yad Jon, Jisas nıp ga u amgö yad ke nıñın rö, kalöp manö nıñö yabıl anıbi hagem kalı kılñ rıkabin. * ³⁶ Pen ga anıbu, God hadame nöp nıbi bı gau kalıñ gası ñö, God Manö u kalı kılñ rıköm, hainö anıg gınaböl, a gıla u me, hainö anıg unbö rö nöp gıla. God Manö u kalı kılñ rıköm hagla, “Le nıpe u, ap pa jö gagnaböl,” a gıla. * ³⁷ Pen manö ap hagla, “Bı nıp bıñıñ gajal u nıp nıñnaböl,” a gıla.

Josep nıpe Jisas hañ roman dam rıgöl ga
(Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Bı Arimadia daun nıbö ap, Jisas manö nıpe nıñ uda u pen, Juda bı kub kalıñ pıñıñ göm, Jisas nıp nıñ uđpin, a göm, waiö hagagmıdöp. Bı anıbu hib nıpe Josep. Nıpe Jisas nıp dam rıgöl gınam, a göm, am Pailod nıp hag nıñö, yau a gö, ud ara. ³⁹ Nikodimas nıpe Josep aıp arlö. Nikodimas, bı au nöd am Jisas nıp sıbön yan nıña bı u. Nikodimas nan hañıñ aij auerp iru nöp, kilo unbö ñınjuöl ado gı da unbö ajıñ böñ danj (35) rö, udöm ara. Nan hañıñ aij auerp anıbu, mab mö cıl u abe, mab alos cıl u abe udöm gıla. * ⁴⁰ Pen kale mıñöp am wıp he u ud asıñ dap lugmil, Juda nıbi bı gımıdal rö, mab cıl ud ara u, wıp he gau anöñ lı ñımil, linın ud wañj rud gıla pro mılö u udmil, wam wam gılo. ⁴¹ Jisas mab ba lan al pak lıla ka anıb söl au wög adıñ ap mıdeıla. Wög adıñ anıbu anj au kabö mıgan gısön nöp luöm, wıp rıgöl gagla ap mıdeıla. ⁴² Juda kai God nıp sabe gep ñın kale u söl söl ga rö, yıñıñ rıgöl gul a gımil, kabö mıgan yöp söl anıb au rıgöl gılo.

20

Wıp rıgöl gıla u kuö nöp mıdeıla

(Mad 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ Sade ñın u, ram rıknıg gö nıñöl gı, Maria Magdala wıp rıgöl gıla mıgan amöm nıña, kabö kub wıp rıgöl pıl gıla u, Hı gı am goł au mıdeıla. ² Nıpe nıñöm, kauyan gı dö gı ap Saimon Pida hol mıhön mıdailo u apöm haga, “Bı Kub u nıp agamıñ ud arbal; pen dap lıbal au nıñagpun,” a ga.

³⁻⁴ Anıg hageıla, Pida hol mıhön nıñıñ gı dö yabıl gul hadlo. Yad nöd amjakem, ⁵ höñ adö löyan nöp mıdem, kabö mıgan jıñ sıpsıp nıñnö wañj bad gau nöp mıdeıla.

⁶⁻⁷ Pen Saimon Pida nıpe hain apöm, kabö mıgan u hııkıd amöm nıña, Jisas nıp wañj wam halö yula gau hubık gaga; rıgöl gıla rö nöp mıdeıla. Pen wañj nabıc jıñ pıral wam gıgabö gıla u, u rö nöp hubıkaga; pıral gıgabö gıla rö nöp asıñ gı ke au mıdeıla.

⁸ Yad nöd wıp rıgöl gıla au apjaknö pen uri yad u rö nöp kabö mıgan hııkıd amem nıñnö, wañj gau wam halula rö mıdeıla u me, anıbu Jisas uraköp, a gem nıñ udnö. ⁹ Pen ñın anıbu, God Manö kalı kılñ rıköm, Jisas umöm uraknım, a gıla manö u, hol nıñ aij gaglo. * ¹⁰ Anıg nıñul ado gı ram arlo.

Maria Magdala Jisas waiö lö nıña

(Mad 28:9-10; Mak 16:9-11)

¹¹⁻¹² Pen Maria wıp rıgöl gıla rıgöl mıgan anıbu höñ adö au uraköl mıdöm mıñör göl gı mıdeıla. Mıñör göl gı mıdöl gı, jöl magö dudu gı kabö mıgan jıñ sıpsıp nıña,

* **19:25:** Mad 27:55-56 * **19:26:** Jon 13:23 * **19:28:** Sam 22:15 * **19:29:** Sam 69:21 * **19:31:** Dud 21:22-23 * **19:35:** Jon 21:24 * **19:36:** Eks 12:46; Nab 9:12; Sam 34:20 * **19:37:** Sek 12:10; Rep 1:7 * **19:39:** Jon 3:1-2 * **20:9:** Ap 2:24-32; 1Ko 15:4

ejol wahj rud l  o m ihau, Jisas wip he n d m deia ka an bu asik m d l g , ap nab+c ad j j j, ap ma ad j m j, m dail . 13 Ejol an b m ihau Maria n p hagl , "N h n g n g mi  j gab n?"   gl .

Hagail  hoga, "B  Kub yad u n p dam m gai dam l bal u n jagpin!" a ga. 14 An g hag m, ado g m n ja, Jisas urak m deia. Pen n p n j , b  unb  ke r  la. Jisas n ja u pen u Jisas n p a g m n jaga. *

15 Jisas pen Maria n p hoga, "N bi me. N h n g n g mi  j gab n? An n p ulhai n jab n?"   ga.

Hageia, Maria hoga e, b  w g ad j nap n b  u n p y p hagab, a g m hoga, "B  kub n jeb. Wip u ud arbin, a g m n, gai dam l ban u y p hagaim n, yad ud arnam," a ga.

16 Hageia, Jisas hoga, "Maria!" a ga. Hageia, Maria, Arameik man  l m, "Rabonai!" a ga. Man  hoga an bu, "Man  Hag  eb B ."

17 Hageia, Jisas hoga, "Yad ram m n j  l i ar  gem, Bapi ado g  au laj aragin r , y p ud m dagaim n. Pen ne arammön, mam b  kal p hagn n, 'Jisas hag p, 'Yad Bapi yad, Bapi kale, God yad, God kale m d p u ado g  arabin," a g p, a g m n," a ga. *

18 Jisas an g hageia, Maria Magdala am Jisas b  n pe gau kal p hoga, "Yad B  Kub u n p n jem auabin," a ga. An g hag m, Jisas man  n h n n h n n p hoga u, Maria n pe Jisas b  n pe kal p man  an bu hoga.

*Jisas wai  l  b  n pe gau n jla
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)*

19 Pen Sade  n u, sid  wad ara n j m, b  n pe gau Juda b  kub gau kal p p n j g m, ram raul am m aj j u g n p d j g m, agam j m deila n j m, Jisas ap an b au wai  l m hoga, "God kal p abad m deiaj," a ga. 20 An g hag m,  n mag  ur n pe gau kal p yam m, r gl m b j lau yam m ga. B  n pe gau n j m, u B  Kub n p, a g m, m n m n yab l g la. *

21 Jisas pen kal p ku yaj hoga, "God kal p abad m deiaj. Bapi y p hag yu  apem w g n pe g pin r , kal p pen abe hag yuabin," a ga. 22 An g hag m, kal p pu g l g  hoga, "Ana U  u udmim. 23 N bi b  r mnap nan si nan najj g pal gau n jmim ar  g nabim u, God u r  n p n j m ar  g nab. Pen n jmim ar  gagnabim u, God u r  n p n j m ar  gagnab," a ga. *

Jisas wai  l  b  n pe Domas n p n ja

24 Pen Jisas ap wai  l m kal p man  hoga  n an bu, b  n pe Domas, hib ap  i Ram  a g m dal u, kal p aip m dageia. 25 An b

u, hain  Jisas b  n pe Domas n p hagla, "B  Kub u n jbun," a g la.

Hageila, n pe pen hoga, "An g hagabim u pen  n mag  n pe c p  pakla u abe, r gl m b n j g la u abe, amg  yad ke n jem  n mag  yad ud n jnabin u me, man  an bu n j udem, urak p, a gem n j udnabin; was  u was ," ga.

26 An g hag m, pen wik a  ap m d m, Jisas b  n pe gau Domas aip ku yaj ram raul u m deila. Aj j g n p d j g la u pen Jisas n pe ap an b au wai  l m hoga, "God kal p abad m deiaj," a ga. 27 Jisas an g hag m, Domas n p hoga, " n mag  ne u, y p c p  pakla u ud n j.  n mag  yad n j. R gl m b j yad b n j g la au i abe ud n j. Gas  m l  lagm n, y p n j udm n," a ga.

28 Hageia, Domas hoga, "B  Kub yad, God yad!" a ga.

29 Pen Jisas Domas n p hoga, "Y p wai  n jm n me, y p n j udpan. Pen n bi b  y p wai  n jag m, y p n j udnab l gau, m n m n yab l g nab l," a ga. *

Jon man  an bi n h n g n g kal  kli  r ka

30 Pen man  kal  kli  r kabin an bi, hon Jisas b  n pe gau n j m dno n j l g , Jisas nan gagep ke ke iru n p g m d p r , mag rhal  kal  kli  r kagpin. 31 Pen kale, Jisas n p me, Kraiss u, God  i n pe yab  u n p, a g mim, n p n j udpe, kal p ud , n p aip kam j m deinabim, a gem, man  an bi kal  kli  r kpin. *

21

Jisas wai  l  b  n pe unb  mudun j j u n p n jla

1 Pen hain  hon Jisas b  n pe gau  n j Wanj  Daibirias au m daino n j m Jisas n pe wai  l  n jno. N h n ga u hagn g gabin. 2 Saimon Pida u, Domas u (hib ap  i Ram  a gal u), Nadanyel Kena daun, ram m n j Galili au n b  u, Sebedi  i Jems hol mamil m ihau, Jisas b  n pe m h p hal  aip, j m  il am  n j Wanj  Daibirias au m daino.

3 Saimon Pida han p hoga, "Yad kabsa  nan arabin," a ga. Hageia, "Hon aip arnabun," a gun, am n p aip  n j mag b udun, g  ajno ajno ram rua pen kabsa  r mnap udagno. *

4 Pen sid  lim g  n j l g , Jisas ap  n j wanj  go  au m deia. N p n jno pen u Jisas n p a gun n jagno. 5 N pe han p hoga, " i game. Kale kabsa  nan g  aj was  nîjbim ar?" a ga. Hageia, hon y  a g no. 6 An g

* 20:14: Luk 24:16; Jon 21:4 * 20:17: Ro 8:29; Hib 2:11-12 * 20:20: Jon 16:22; 1Jn 1:1 * 20:23: Mad 16:19
* 20:29: 1Pi 1:8 * 20:31: Jon 3:15; Ro 1:17; 1Jn 5:13 * 21:3: Luk 5:4-7

hagaino, han+ip haga, “Uben u ud ñ+ig mag+ib ñ+imagö y+ij+g k+id lau adö yumim me, kabsat r+imnap udnabim!” a ga. Hageia, uben u ud ñ+ig an+ yan+ yuun, kabsat iru yab+ñ nöp udun, +ip g+ino aun+im rö laga. ⁷ An+ig geia, yad Jon, Pida n+ip hagnö, “B+ an+ibu B+ Kub u nöp,” a g+inö. An+ig hagainö, Pida n+ñjöm, wah+ij n+ipe au la u ud hib nab an+ au g+idan+ p+iralöm, ujan+id ñ+ig an+ yan+ la. ⁸ Hon b+ r+imnap ñ+ig mag+ib adö u midun, uben kabsat halö ap ran jaköm m+ideia u, +ip g+i dap, m+lö gau wasö, mida unbö ñ+njuöl mam+id (100) rö nöp, ñ+ig got au auno.

⁹ Got an+ib au apun n+ñjno, mab in b+ic ara adö u, kabsat r+imnap in m+ideia. Bred r+imnap u rö nöp m+ideia. ¹⁰ Pen Jisas han+ip haga, “Kabsat m+ñi udpim gau, r+imnap dauim,” a ga. ¹¹ Hageia, Saimon Pida ñ+ig mag+ib adö u amöm, n+ipe aip uben kabsat iru nöp (153) m+ideia an+ibu kabö kulup adö au +ip g+i dauno. Uben u marö ga pen pa g+i dö gaga. ^{*}

¹² Jisas pen han+ip haga, “Apim, nan ñ+ñjim,” a ga. Hon pen nable gö, ne b+ an ammön m+idpan a gun n+ip hag n+ñjagno; u B+ Kub u nöp a gun, n+ñjun arö g+ino. ¹³ Jisas n+ipe am bred u udöm, han+ip n+ime löm, kabsat abe ud han+ip n+ime löm gö, ñ+ñjno.

¹⁴ Pen Jisas umöm uraköm, han+ip b+ n+ipe gau ij m+ihau n+igan+ waiö lö n+ip n+ñjno. ^{*}

Jisas Pida n+ip manö haga

¹⁵ Pen hon nan ñ+ñj p+is gun, Jisas Saimon Pida n+ip hag n+ñja, “Saimon Jon ñ+ n+ipe. B+ gai i rö wasö; ne y+ip n+ñjö nöp m+idmagö l+iban aka?” ga.

Hageia, Pida haga, “B+ Kub. Yad nöp m+idmagö l+bin u, ne n+ñjban me,” a ga.

An+ig hageia, Jisas haga, “Sipsip pi yad gau, abad m+idaimön,” a ga.

¹⁶ Jisas an+ig hagöm, kauyan+ hag n+ñja, “Saimon Jon ñ+ n+ipe. Ne y+ip n+ñjö nöp m+idmagö l+iban aka?” ga.

Hageia, Pida haga, “B+ Kub. Yad nöp m+idmagö l+bin u, ne n+ñjban me,” a ga.

An+ig hageia, Jisas haga, “Sipsip yad gau abad m+idaimön,” a ga. ^{*}

¹⁷ Jisas kauyan+ pen hag n+ñja, “Saimon Jon ñ+ n+ipe. Ne y+ip m+idmagö l+iban aka?” ga.

Pen Jisas an+ig göm, manö adö añ+ an+ibu nöp, “Ne y+ip m+idmagö l+iban aka?” hag n+ñjöm hag n+ñjöm gö me, Pida gas+ iru n+ñjöl g+i haga, “B+ Kub. Ne nan gau magöñhalö n+ñjban. An+ib u, yad nöp m+idmagö l+bin u, ne hadö n+ñjban me,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “An+ib u, sipsip yad gau abad m+idaimön. ¹⁸ Yad nöp n+ñjö yab+ñ

hagabin, ne b+ praj rö m+idaina ñ+in u, wah+ij gas+ ne ke n+ñjna rö ud l+mön ajm+idan. Pen ne hainö b+ m+ñlep l+inabön ñ+in u, ne ñ+imagö ne g+ilan+ g+ m+idö n+ñjöl g+i, b+ ke n+ibö ap nöp nag+ ad+iköm, aragnabön mol u u+ g+i ud arnab.” a ga. ¹⁹ Jisas manö haga an+ibu, n+ibi b+ r+imnap hainö Pida al pak l+inaböl u, Jisas nöd n+ñja me u. N+ibi b+ hain n+ibö gau, Pida n+ip nan n+ñhön g+inaböl umnab u n+ñjöm, God n+ipe mailö aij unbö ke halö m+idöp u n+ñjnaböl. Pen Jisas Pida n+ip haga, “Y+ip hain g+imön,” a ga. ^{*}

²⁰ Jisas manö an+ibu haga n+ñjöm Pida ado göm n+ñja, yad b+ Jisas m+idmagö l+m+idöp u m+idainö. Yad b+ an+ibu me, nöd Jisas Pa-sopa nan ñ+ñj m+ideia it au as+ik m+idem hag n+ñjöl, “B+ Kub. An nöp mumug g+inab?” ö g+inö. ^{*} ²¹ Pida y+ip n+ñjöm Jisas n+ip haga, “B+ Kub. B+ i n+ip n+ñhön g+inab?” ö ga.

²² Hageia, Jisas haga, “U gas+ yad. Yad hagnö n+ipe m+iddep nöp m+idö n+ñjöl g+i, ado g+i aunabin u, manö ne wasö. Pen ne y+ip hain g+imön,” a ga.

²³ Jisas manö haga an+ibu, n+ibi b+ n+ip n+ñj udla r+imnap hagla, “Jisas b+ n+ipe an+ibu umagnab,” a g+ila. Pen Jisas b+ n+ipe an+ibu umagnab a göm manö an+ibu hagaga; n+ipe y+ihar+ñj haga, “Yad hagnö, n+ipe m+iddep nöp m+idö n+ñjöl g+i, ado g+i aunabin u, manö ne wasö,” ga.

²⁴ Jisas b+ n+ipe an+ibu me, n+ipe ke manö an+ibi kal+ kl+ñ r+iköm, magöñhalö manö n+ñj yab+ñ nöp m+idöp u n+ñjöm, kal+ kl+ñ r+iköp me u. ^{*} ²⁵ Jisas nan adö ke ke iru nöp ga u pen manö an+ibu yad r+imnap nöp an+ au kal+ kl+ñ r+iköp. Yad n+ñjöl, manö an+ib gau magöñhalö kal+ kl+ñ r+ik buk iru nöp yan+ l+iblap, m+ñnöh naböñ i pro gö, dam lep ka u m+idagaiböp. ^{*}

^{*} 21:7: Jon 13:23; Mad 14:29 ^{*} 21:11: Luk 5:6 ^{*} 21:14: Jon 20:19,26 ^{*} 21:16: Ap 20:28 ^{*} 21:19: Mad 16:24-25; 2P1 1:14 ^{*} 21:20: Jon 13:23-25 ^{*} 21:24: Jon 19:35 ^{*} 21:25: Jon 20:30

Aposil

Bi Jisas manö ud arep gau kale nan nihön nihön gila

Luk Diopilas nipe kauyan kalı kılın rıka

¹ Mam Diopilas. Yad nöp manö nöd kalı kılın rıknö u, Jisas nıp yag daulö majö göm, wög il göm mid damöm, nan nihön nihön göm, manö nihön nihön hag nöm ga u, nöp köp nöd u kalı kılın rıknö. * ² Hainö, God Jisas nıp dam ap ran jak kumi kabö lan au ud ara. Pen nıpe kumi kabö adö lan au arnıg ga magö u, nıpe gö Ana Uı nıpe manö nıpe ud arep hag la bı gau kalıp hag nı aıg ga. Manö anıbu magöñhalö nöd kalı kılın rıkem nöp nınö u. * ³ Jisas uma pen kauyan uraköm, nın unbö nınjuöl mıhöp (40) an u nın iru nöp waiö löm, manö nıpe ud arep bı nıpe gau aıp mıdöm, God nıbi bı udöm abad mıdeınab manö u kalıp hag nımıdöp. Anıg gö, kale amgö magö kale ke nınıa nıpe kamını mıdeıa. * ⁴ Pen umöm uraköm, mınöñ naböñ adö il i mıdmıdöp nın an anıbu au, nın ap bı nıpe anıbu gau aıp nan magö nınöñm haga, “Yad kalöp nöd hagnö rö, Bapi yad nan nihön kalöp nınabın a ga u, Jerusalem aı nöp mıdmım, abad mıdaimım. * ⁵ Jon nıg pak nıe bı u nıbi bı kalıp nıg u nöp pak nıa, pen nın mıhöp nöp ap arö, Ana Uı apöm kalöp pak nınab,” a ga. *

Jisas nıpe ram mınöñ kumi kabö adö lan au ap ran jak ara

⁶ Pen nın ap Jisas nıpe bı nıpe anıbu gau mıdeıa an au waiö lö, nıp hagla, “Bı Kub, ne mını kın hon mıdö, hon İsrıl nıbi bı ram mınöñ hon i kauyan ke abad mıdun, ram mınöñ rımnab abad mıdun gınabun aka?” gıla. * ⁷ Hageıla, kalıp haga, “Nın mai gınab u, Bapi gası nıpe ke nınöñm hag la; nan kale wasö. * ⁸ Pen Ana Uı nıpe kalöp auö, kale pıdöñ udmım ammım, Jerusalem nıbi bı, Judıa nıbi bı, Samıerıa nıbi bı, nıbi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö gau, yad nihön nihön gıpin u kalıp hag nınabım,” a ga. *

⁹ Anıg hagöm, bı nıpe gau nınımıdlö nınjöl gı, God nıp dam ap ran jak kumi kabö adö lan au ud arö nınjöl gı, kumi bad ap apöm nıp harıka.

¹⁰ Pen nıpe areıa, kale kumi kabö lan nın mıdlö nınjöl gı, magö anıbu nöp bı

* **1:1:** Luk 1:3 * **1:2:** Mak 16:19; Luk 24:49-51 * **1:3:** Luk 24:36-49; Ap 10:41 * **1:4:** Luk 24:49; Jon 14:16-17; Ap 2:33 * **1:5:** Mad 3:11 * **1:6:** Luk 24:21 * **1:7:** Mak 13:32 * **1:8:** Mad 28:19; Luk 24:48 * **1:11:** Mad 26:64; Luk 21:27 * **1:12:** kilomıda anı ap nöp rö * **1:12:** Luk 24:50-53 * **1:13:** Mad 10:2-4 * **1:16:** Sam 41:9 * **1:18:** Mad 27:3-8 * **1:20:** Sam 69:25; 109:8

walıj rud yımlö mıhau ap kalıp pıg urak mıdailö. ¹¹ Bı anıbu mıhau haglö, “Bı Galılı nıbö gai i, kale nıhön gınıg kumi kabö lan nın mıdpım? Kale nınjöl gı mıdpe nınjöl gı, God nıpe gö, Jisas ap ran jak kumi kabö adö lan au ud aröp u, hainö nıpe ke unbö rö nöp ado gı aunab,” a gılö. *

Judas uma u Madaias kuö nıpe uda

¹² Olıp Dum lan mıdeıa u arö göm, Jerusalem ado gı arla. Adan mılö wasö, Olıp Dum Jerusalem nıbö sö; Juda God nıp sabe gep nın u kale ajmıdal rö nöp. *

* ¹³ Jerusalem amöm, ram haneb kale amjaköm, ram raul adö lan mıgan u arla. Bı mıdeıa gau: Pıda, Jon, Jems, Edru, Pilıp, Domas, Badolomyu, Madyu, Alpias nı nıpe Jems u, Saimon Selod u, Jems nı nıpe Judas u. * ¹⁴ Kale pör pör magum göm, God nıp sabe gımıdal. Jisas nıme Maria u, Jisas nımam bı gau, nıbi rımnab halö pör anıg gımıdal.

¹⁵ Pen nın an anıbu au, nıbi bı nınjuöl unbö kagoj nın (120) rö ap magum gılö nınjöl gı, Pıda uraköm kalıp haga, ¹⁶ “Anı mam bı nınım. Ana Uı nıpe hadame nöp Depıd nıp gası nıö, Judas Jisas nıp mumug nınıa bı u gınab rö nınöñm kalı kılın rıkö, haga haga rö nöp ga. * ¹⁷ Jisas bı Judas anıbu udö, hon aıp mıdöm, wög nıpe u jım nıöl gımıdun,” a ga.

¹⁸ Pen hainö nıpe Jisas nıp mumug nınöñm, manı uda u damöm, mınöñ naböñ ap rauöm, mıd damöm, nın anı ap ap lug paköm, mudun nıpe u pabu göm, hıbur magöñhalö lım gı höñ haıauö uma. *

¹⁹ Anıg göl umö, Jerusalem nıbi bı magöñhalö nınöñm, mınöñ naböñ rauöm uma anıbu, hıb Akeldama a gıla. Akeldama hagla manö il u, “Hagape Luga Mınöñ Naböñ?,” a göm hagla.

²⁰ Pıda haga, “Depıd hadame nöp God Manö adını Sam a gıpal u kalı kılın rıköm haga,

‘Ram nıpe cög nöp mıdaimın;

Nıbi bı rımnab ram nıpe am mıdagaiöl,’ a ga.

Depıd manö ap pen haga,

‘Wög nıpe u bı ap udnım,’ a ga. *

²¹ Haga anıbu, bı hon ke ap nınun udnabun. Hon Bı Kub Jisas aıp ajmıdun u, bı hon aıp pör ajmıdöp bı ap nınun udnabun. ²² Bı hon aıp pör ajöm, Jon Jisas nıp nıg pak nıa u nınöñm, mıd damöm, Jisas umöm uraköm kumi kabö adö lan ara nınıa bı ap nınun udnabun. Bı anıbu rö udno

me, Bî Kub Jisas umöm uraka manö u hag ñî aij gî nab," a ga. *

²³ Pida anîg hagö, bî ne Madaias aip Josep aip kalîp mîhön hag lîla. Pen Josep ñî n rîmnap hib nîpe ap Basabas, ap Jasdâs, a gî mîdal. ²⁴⁻²⁵ Bî anîb mîhau kalîp anîg göl hag lôm, God nîp sabe göm hagla, "Bî Kub, Judas nöd gî naij göm umöm, ram nîpe mîdâinîm au ara u, kuö nîpe u an udnîm, a gun, bî mîhöp i hag lîbun. Anîb u, ne nîbi bî magöñhalö gasî nîjöm gîpal rö nîjban u me, nöp hag nîjâbun, ne ke bî u a gö, hon nîjban udnabun," a gîla. ²⁶ Anîg hagöm, bî anîb mîhau ilöñ cal ud gulu gî udlö, Madaias hib apranö, Jisas manö ud arep unbö agîp lanj aip jîm ñôm, kauyanj bî unbö mîgan lanj la.

2

Ana Uî nîpe aua

¹ Nîbi bî Jisas nîp nîj udlâ gau, Pedikos ñî n kub u mîñî, a göm, ap ram raul mîgan aîñ ap mîdeila. * ² Anîg göl mîdlö nîjöl gî, adîj gu kub kumi kabö adö lanj nîbö hagöm, yîgön rö udöm, ram raul mîgan asîk mîdeila au yanj aua. ³ Pen magö anîbu nöp nîjla, mab mîlanj ugan rö u apöm, pîlajîk ke ke pa gî dö gî amöm, nîbi bî nabîc cög adö lanj aîñ aîñ am mîdeila. * ⁴ Am mîdö nîjöl gî, Ana Uî apöm, ana kalîp anj danj ajmanj raua nîjöm kale manö yabî adö ke ke hagla. *

⁵ Pen ñî n anîbu, Juda nîbi bî gau, kale mîgan ke ke, ram mînönj gau nîbö gau nîbö apöm, Jerusalem magum gî mîdeila. Nîbi bî anîb gau kale God Manö haga rö nîjöm gî mîdal. ⁶ Gu kub anîbu hageia nîjöm, nîhön gab a göm, nîbi bî iru nöp yîjîd ram anîbu apöm nîjla, manö yabî adö ke ke kabö göl nöp hageila. ⁷ Kale nîjöm, aiö waiö göm hagla, "Nîbi bî gai i magöñhalö Galili nîbö. ⁸ Pen aige göm manö yabî hon ke ke haggun rö kabö göl hagaböl nîjâbun? ⁹ Hon rîmnap Padiâ nîbö, rîmnap Midia nîbö, rîmnap Ilam nîbö, rîmnap Mesopodemia nîbö, rîmnap Judia nîbö, rîmnap Kapasodia nîbö, rîmnap Podas nîbö, rîmnap Esia nîbö, ¹⁰ rîmnap Prijia nîbö, rîmnap Pampilia nîbö, rîmnap Ijip nîbö, rîmnap ram mînönj Libia, Sairini danj göt gau nîbö, rîmnap Rom nîbö auno. ¹¹ Nîbi bî Rom nîbö aula u, rîmnap Juda nîbi bî yîjîg göl, rîmnap Juda nîbi bî wasö pen uri Juda nîbi bî gîpal rö adö u gîpal. Rîmnap Krir nîbö, rîmnap Arebia nîbö auno. Pen hon nîj mîdno nîjöl gî, manö yabî hon ke ke haggun rö kabö göl hagöm, God nîpe nan unbö ke yabî göp, a göm,

hib nîpe haglö adö arab, nîjâbun," a gîla. ¹² Anîg hagöm, gasî iru nîjöl gî, pen hag nîjö, pen hag nîjö göm hagla, "Ke yabî gab anîbu nîhön gî nîg gab," a göm, gasî iru yabî nîjla.

¹³ Nîbi bî rîmnap pen kale ñîñîtonj lî hagla, "U ñîg wain iru nöp ñîjöm, hau alöp hagaböl," a gîla.

Pida manö hag ña

¹⁴ Pen Pida bî Jisas manö ud arep bî unbö agîp lanj aip uraköm, meg mîgan dap ranöm, nîbi bî iru nöp mîdeila gau kalîp haga, "Kale Juda nîbi bî hon abe, kale nîbi bî Jerusalem aui hanmîdim abe, aui nîhön gajîp u yad kalöp manö hagnîg gabin i nîj aij gîmim. ¹⁵ Kale rîmnap haggim, 'Bî gai i ñîg wain iru nöp ñîjöm, hau alöp hagaböl,' a gîpim u, pen kale ñîg wain ñîjöl hau alagöp. Mîñî sidö gîsön nöp auöp magö u nöp me. ¹⁶ Pen manö yabî ke ke hagaböl nîjâbim anîbi, bî God manö hagep Joel hadame nöp hagöm kalî kîñ rîka rö nöp gab me u. Nîpe manö anîbu kalî kîñ rîkôm haga,

¹⁷ 'God hagöp, "Ñî n hain u, nîbi bî magöñhalö gau kalîp Ana yad yunabin.

Ñî pai kale gau God Manö nîbi bî kalîp hag ñî naböl.

Bî praj kale gau naböñ nîjâböl.

Bî majö kale gau hon nîjâböl. *

¹⁸ Ñî n anîbu, nîbi bî yîp wög gî ñî bal gau, nîbi gau abe bî gau abe,

kalîp Ana yad yunö, manö aij yad u nîbi bî gau kalîp hag ñî naböl.

¹⁹ Pen kumi kabö adö lanj nan ke gagep rö rîmnap gem,

mînönj naböñ adö î i nan nîjeb nîjâgep ke nîbö rîmnap gî nabin.

Hagape göm, mab inöm, hadu adpî kub göm gî nab.

²⁰ Sidö mailö gagnab; rakî n hagape bö lî nab.

Anîg geinab, hainö ñî n unbö ke nîbö waiö lî nab.

Bî Kub mailö aij unbö ke halö aunab.

²¹ Pen nîbi bî an an, Bî Kub yîp ud kamîj yuanj, a göm, hag nîjâböl gau, kalîp ud kamîj yunab," a ga.

²² Pida nîpe Joel kalî kîñ rîka manö anîbu hag pîs göm haga, "Kale Isrel nîbi bî, manö hagnîg gabin i nîj aij gîmim. Jisas bî Nasared nîbö u bî yîharîj wasö; God nîpe ke nîp yuö aua. Ñî yad u yunö, nan gagep rö iru nöp göm, nan nîjeb nîjâgep iru nöp göm gî nab anj kalîp au nîjöm, bî anîbu God nîpe ke hag yuö aua u nîjlanj, a göm, nîp yuö aua. Jisas nîpe nan gagep rö

* 1:22: Mad 16:19; Mak 1:9; Jon 15:27 * 2:1: Lep 23:15-21; Dud 16:9-11 * 2:3: Mad 3:11 * 2:4: Ap 4:31;

10:44-46; 19:6; Mak 16:17 * 2:17: Joe 2:28-32

anj kale ga u, kale ke hadö n+ñbim. ²³ God kale g+ñabim rö nöd n+ñöm, Jisas n+ñp ud ñ+magö adö kalöp u lö, kale dam n+ñbi b+ nan si nan najj g+pal gau kalöp ñ+be, n+ñp mab ba lanj al pak lölö uma. ²⁴ N+ñpe ilön kub yab+il udöm uma u pen böñ nöp wip r+göl au m+ñdöm, hij g+ lug l+ arn+ñm rö laga. God gö kauyanj uraka. ²⁵ Depid pen hadame nöp Jisas n+ñp manö kal+ klññ r+köm haga, 'Yad n+ñbim, B+ Kub yad aip pör pör m+ñdöp.

N+ñpe ñ+magö y+ñj yad lau adö m+ñdöp u me, yad p+ññj gagnabin. *

²⁶ An+g göp u, hibur m+ñdmagö yad p+ñaiöp; yad ñ+ññ+ lem hagabin.

Hañ romanj yad umn+g gab pen gas+ halö m+ñdem p+ñññj gagnabin.

²⁷ Ai g+ññg? Ne y+ñp wip r+göl m+ñgan arö gagnabön.

Ne B+ U+ ne arö gö, hañ romanj n+ñpe hij g+ lug l+ aragnab.

²⁸ Ne y+ñp kam+ñj m+ñdep adan u yamna.

Yad ne aip m+ñdem, m+ññ m+ññ yab+il g+ñabin,' a ga,' a ga.

²⁹ Pida Depid haga manö an+ñbu hag p+ñ göm haga, "Añ mam b+, yad kalöp manö kabö göl hagnö, n+ñj aij g+ñabim. Bac ñ+ñj Depid umö r+göl g+la udöm m+ñgan u m+ñdöp; udöm m+ñgan an+ñbu m+ññi hon u rö nöp n+ñbun. * ³⁰ Pen Depid n+ñpe God manö hag ñ+be b+ m+ñd+ñdöp u me, n+ñpe n+ñja, God hadame nöp manö hag löm haga, 'Ne ñ+ r+ñknabön r+ñk damöm r+ñk l+ñaböl ñ+ ap n+ñpe ka ne udöm, kinj m+ñdeinab,' a ga. * ³¹ Depid nan hainö g+ñab u n+ñjöm, Mesaia u* n+ñpe umöm uraknab, a göm, haga, 'N+ñp wip r+göl m+ñgan arö gaga. Hañ romanj n+ñpe hij g+ lug l+ araga,' a ga. *

³² "M+ññi God gö, Jisas n+ñpe uraköm kam+ñj m+ñdöp. N+ñpe kam+ñj m+ñdöp u hon magöñhalö amgö magö hon ke n+ñbun. ³³ God Jisas n+ñp dam ñ+magö y+ñj adö n+ñpe lau la. Löm n+ñpe Ana U+ ñ+ñabin a göm haga u, Jisas n+ñp ñö, n+ñpe pen han+ñp ñö, apöm gu kub hagö, hon manö ke ke hagabun i n+ñjabin. * ³⁴ Pen Depid manö haga an+ñbu, n+ñpe ke hagaga. Depid n+ñpe m+ñnönj naböñ il i m+ñdöm, kumi kabö adö lanj araga. Pen n+ñpe haga,

'B+ Kub n+ñpe B+ Kub yad u n+ñp haga,

"Ñ+magö y+ñj yad lau adö as+ñk m+ñdaimön me;

³⁵ yad g+ñö kau+ñ maual ne gau, rala m+ñgan ne gau m+ñdeinaböl," a ga,' a ga.

* ³⁶ "An+ñ u, kale Isrel n+ñbi b+ magöñhalö n+ñj aij g+ñmim: Jisas b+ mab ba lanj al pak l+be uma b+ an+ñbu nöp, God gö B+ Kub yab+il m+ñdöp. N+ñpe nöp Mesaia pör abad m+ñd+ñdun me u," a ga. *

³⁷ Pida manö an+ñbu hagö, n+ñbi b+ m+ñdeila gau n+ñjöm ñ+ul ara. An+g gö, kale Pida abe, Jisas manö ud arep b+ gau abe, hag n+ñjöm hagla, "An+ñ u, mam b+, hon m+ññi n+ñhön gun?" ö g+la.

³⁸ Hageila, Pida haga, "Kale añ+ añ+ magöñhalö m+ñdpim rö, nan si nan najj g+ñpim adö u, n+ñhön g+ññg an+g g+ñpun, a g+ñmim, arö g+ñmim, Jisas Kraiss n+ñp n+ñj ud-mim, ñ+ñg pakmim. An+g geinabim, God nan si nan najj g+ñpim u n+ñjöm arö göm, Ana U+ n+ñpe u kalöp ñ+ñab. ³⁹ God hadame nöp haga, 'Ana yad kalöp Isrel n+ñbi b+ ñ+em, ñ+ pai kale yag daunabim gau kalöp ñ+em, n+ñbi b+ m+ñlö gau kalöp abe ñ+em g+ñabin,' a ga. An+ñ u, hon n+ñjbun, God n+ñbi b+ an an aulanj a g+ñab gau, kalöp magöñhalö Ana U+ u ñ+ñab," a ga. * ⁴⁰ Pida kalöp mög n+ñjöm, manö iru nöp hagöm hagöm haga, "N+ñbi b+ uri m+ñdpal r+ñmnap hañöwañö g+ñ najj g+ñpal rö arö g+ñmim, m+ñd aij g+ñmim. Wasö u, ilön kub udnabim," a ga. ⁴¹ N+ñbi b+ iru nöp Pida manö haga u n+ñjöm, Jisas Kraiss n+ñp n+ñj udöm, ñ+ñg pakla. ñ+ñ an+ñbu nöp, n+ñbi b+ dri dausan (3000) rö Jisas Kraiss n+ñp n+ñj udöm, Jisas n+ñbi b+ n+ñpe aip j+ñm ñöl m+ñdeila. *

⁴² An+ñ u, kale pör pör apöm, b+ Jisas manö ud arep b+ gau aip se göl m+ñdöm, God Manö hag ñ+eila u n+ñj aij gun, a göm, hag am+ñl ap+ñl göl g+, bred ud jö göm se göl ñ+ñjöl g+, God n+ñp sabe göl g+ m+ñd+ñdal. *

Jisas n+ñbi b+ n+ñpe gau g+ñm+ñdal rö

⁴³ God b+ Jisas manö ud arep b+ gau kalöp p+ñdöñ ñö, nan gagep rö iru nöp göm, nan n+ñjeb n+ñjagep iru nöp göm g+ñlö, n+ñbi b+ gau n+ñjöm, aiö waiö g+la. ⁴⁴ N+ñbi b+ Jisas n+ñp n+ñj udla gau, se g+ m+ñdöm, n+ñbi b+ nan m+ñdageia gau, n+ñbi b+ r+ñmnap kalöp nan hañöwañö ñ+la. * ⁴⁵ M+ñnönj nabö?, nan gau u rö nöp s+ñkim göm, mani udöm, n+ñbi b+ nan m+ñdageia gau kalöp n+ñme l+ ñ+la. ⁴⁶ Kale pör pör, ñ+ñ añ+ añ+, God sabe gep ram u am magum g+ñm+ñdal. Pen ram kale gau u rö nöp am magum göm, bred ud jö göm, m+ñdmagö apen löl g+, ñ+ññ+ löl g+, nan se göl ñ+ñj+ñm+ñdal. ⁴⁷ Pen n+ñbi b+ m+ñdeila gau magöñhalö, Jisas n+ñj udla n+ñbi b+ kalöp n+ñjöl, aij a ga. Pör pör, ñ+ñ añ+ añ+, B+ Kub n+ñpe n+ñbi b+ r+ñmnap halö ud kam+ñj yuö,

* 2:25: Sam 16:8-11 * 2:29: 1Ki 2:10 * 2:30: 2Sa 7:12; Sam 89:3-4; 132:11 * 2:31: Grik manö "Kraiss u" abe, Hibru manö "Mesaia u" abe il añ+ ap nöp m+ñdöp: "God hag la B+ u." * 2:31: Sam 16:10 * 2:33: Ap 5:32; 7:55-56 * 2:35: Sam 110:1 * 2:36: Ap 5:30-31 * 2:39: Ais 57:19 * 2:41: Ap 2:47; 4:4 * 2:42: Ap 20:7 * 2:44: Ap 4:32-35 * 2:47: Ap 6:7; 11:21

kale Jisas n̄p n̄n̄ udöm, ap Jisas n̄bi b̄i n̄pe nöd n̄bõ gau aip m̄dm̄dal. *

3

B̄i ma naij ga u, Pida gö, kam̄n̄ la

¹⁻³ B̄i n̄me yag daua ñ+n u nöp ma naij ga ap, n̄p ñ+n añt añt pör pör dapöm, God sabe gep ram ajön il, Ajö? Kliñ Aij, a ḡm̄dal u, got au lilö asik m̄dm̄döp. M̄döl ḡi, n̄bi b̄i God sabe gep ram raul m̄gan ap arm̄dal gau, kale mani nan ȳp ap ñim, a ḡi asib̄ ḡm̄döp.

Pen mañ ap, Pida aip, Jon aip sidö gam̄n̄ ga dugo magö u, God n̄p sabe gep magö u, God n̄p sabe ḡn̄ig, ap padilö n̄ñöl ḡi, b̄i ma naij ga an̄bu kal̄p m̄hön̄ n̄ñöm̄ haga, “Ȳp mani r̄m̄nap ñil,” a ga. ⁴ Hageia, kalpe m̄hön̄ n̄p n̄n̄ ij halö li m̄dm̄il, Pida haga, “Hal̄p m̄hön̄ nön̄!” a ga. * ⁵ Haga, ȳp nan ap ñ+n̄ig gabil, a göm, kal̄p m̄hön̄ n̄n̄ m̄dö n̄ñöl ḡi, ⁶ Pida haga, “Mani silpa, mani gol, yad m̄dagöp u pen nan yad añt ap m̄döp u nöp ñ+nabin. Jisas Krai Nasared n̄bõ u, hib̄ n̄pe hagem nöp hagabin, ‘Urak aru!’” a ga. * ⁷ Pida an̄ig hagöm, ñ+n̄magö ȳjig lau n̄p udöm, ud urak ñö n̄ñöl ḡi, magö an̄bu nöp ma abe, ma got abe aij la. ⁸ Aij gö, ȳñid urak amöl ḡi, raña raña göl ḡi, God n̄p aij a göl ḡi, kal̄p m̄hön̄ aip God sabe gep ram raul m̄gan u ara. ⁹ God n̄p aij, a göm, abö göl göm ajeia u, n̄bi b̄i m̄deila gau n̄ñöm̄, ¹⁰ b̄i ma naij pör apöm, God sabe gep ram ajön il, Ajö? Kliñ Aij, a ḡm̄dal u, got au asik m̄döm, mani nan gau asib̄ ḡm̄döp b̄i an̄bu, aigöl göm ma yab̄l̄ abö ḡi auab, a göm, gas̄i iru n̄ñöm̄ aiö waiö ḡla.

Pida manö hag ña

¹¹ B̄i an̄bu n̄pe, God sabe gep ram hön̄ adö, Solomon Ram Bada, a ḡm̄dal, m̄gan u m̄döm, Pida aip, Jon aip kal̄p m̄hön̄ an̄ an̄ li ud m̄dö n̄ñöl ḡi, n̄bi b̄i magöñhalö aiö waiö göl ḡi, ḡi dö ḡi aula. ¹² N̄bi b̄i aueila, Pida n̄pe n̄ñöm̄ haga, “Isrel n̄bi b̄i gai i, kale n̄hön̄ ḡn̄ig gas̄i iru n̄ñm̄im hal̄p b̄i m̄hön̄ n̄n̄ ij halö gabim? ‘Kale m̄hön̄ b̄i klö, b̄i kam̄n̄ aij m̄dm̄il gajil, b̄i an̄bi adan aj aij gab,’ a ḡm̄im, gas̄i u n̄ñabim ar? U wasö. ¹³ Ebrahim, Aisak, Jekop, bac ilan̄ hon b̄i gau sabe ḡm̄dal God an̄bu nöp n̄pe ke gö, b̄i wög ḡi ñeb̄ n̄pe Jisas urakö, n̄bi b̄i gau n̄ñöm̄, n̄pe mailö aij umbö ke halö m̄döp a göm, n̄ñbal. Kale pen Jisas n̄p udagpe. Pailod, Jisas n̄p hub̄k yuñ a ga u pen kale ke, n̄p dam mab ba lan̄ al pak l̄lan̄, a ḡipe. * ¹⁴ Jisas n̄pe B̄i U; n̄pe B̄i Kam̄n̄ Aij pör nöp God hagöp rö nöp

göp. Pen kale hagpe, Jisas n̄pe b̄i n̄ñeb hon wasö; b̄i wip alm̄döp u han̄p hub̄k yu, a ḡipe. ¹⁵ An̄ig ḡm̄im, B̄i kam̄n̄ m̄dep magö ñöb u n̄p al pak l̄be. Pen God gö, n̄pe uraka u, hon amgö magö hon ke n̄ñul hagabul. ¹⁶ B̄i ma naij pör n̄ñbim i, m̄ñi kam̄n̄ laj̄p n̄ñbim. Jisas klö n̄pe gö me, kam̄n̄ löp. Jisas n̄n̄ udul, hib̄ n̄pe haglo, n̄pe gö böñ nöp kam̄n̄ löp.

¹⁷ “Pen m̄deimam yad gai. Kale ke abe, b̄i kub kale gau abe, hau halö m̄dm̄im, Jisas n̄p an̄ig ḡipe. * ¹⁸ Pen God n̄pe b̄i manö n̄pe hagep gau kal̄p hadame nöp gas̄i ñö hagla, ‘Hainö God Mesaia n̄pe ilön̄ kub yab̄l̄ udöm umnab,’ a ḡla u me, hagla rö nöp ḡipe. ¹⁹ An̄b u, nan si nan naij ḡipim u, n̄hön̄ ḡn̄ig an̄ig ḡipun, a ḡm̄im, arö ḡm̄im, God n̄p ado ḡi aube, n̄pe nan si nan naij ḡipim pri u lik ḡi yunab. * ²⁰ An̄ig ḡipe, B̄i Kub n̄pe ana kalöp an̄ dan̄ klö n̄pe ñöm̄, Krai u kalöp hadame nöp hag la u hag yunab. Krai u Jisas me. ²¹ God n̄pe hadame nöp hagö, b̄i manö hagep ut̄ n̄pe gau hagla rö, Jisas n̄pe ram m̄ñön̄ kumi kabö adö lan̄ au m̄döp rö m̄dö n̄ñöl ḡi, God nan magöñhalö kauyan̄ ḡi l̄ aij ḡn̄ab ñ+n u aunab. ²² Mos̄is haga, ‘Hainö B̄i Kub God kale, n̄pe b̄i manö hagep yad rö, b̄i il kale ke ap, hag yunab. N̄pe apöm, manö hagnab u magöñhalö n̄n̄ aij ḡm̄im. * ²³ N̄bi b̄i manö n̄pe udagnaböl gau, n̄bi b̄i n̄pe m̄dageinaböl; kale böñ nöp hön̄ adö yan̄ amöm, umnaböl,’ a ga.

²⁴ “B̄i God manö hagep Samyuel abe, b̄i God manö hagep hain aula gau abe magöñhalö nan uri waiö lab̄ n̄ñabun u hadö hag ñla. ²⁵ God hadame nöp nahai ilan̄ kale manö hag la u, kale ke nan ame udabim me u. God bac Ebrahim n̄p ḡn̄abin, a göm, manö hag la. Manö hag löm haga, ‘Ñt̄ pai ne rikö, kale rik dam dap̄l göm riknaböl gau, b̄i ap m̄döm me, n̄pe gö n̄bi b̄i gau magöñhalö m̄ñ m̄ñ ḡn̄aböl,’ a ga. * ²⁶ Pen God B̄i Wög Ḡi Ñeb̄ n̄pe Jisas ram m̄ñön̄ il i yua u, kalöp n̄pe a göm, nöd yuö aua. Isrel n̄bi b̄i nan si naij naij ḡipal u, n̄hön̄ ḡn̄ig an̄ig ḡipun, a göm, adö an̄bu arö göm, m̄d aij ḡlan̄, a göm, kalöp Isrel n̄bi b̄i gai i nöd yuö aua,” a ga. *

4

Pida aip Jon aip kal̄p manö kub hagla

¹ Pida aip, Jon aip n̄bi b̄i kal̄p manö hag ñilö n̄ñöl ḡi, b̄i God n̄p nan sabe gep b̄i gau abe, God sabe gep ram polisman b̄i nab̄c kale u abe, b̄i Sadyusi gau abe, amöm manö hagailö an̄bu apdi n̄ñla.

* 3:4: Ap 14:9 * 3:6: Ap 4:10; 16:18 * 3:13: Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Ap 2:23 * 3:17: Luk 23:34; 1Di 1:13
* 3:19: Ap 2:38 * 3:22: Dud 18:15,18-19 * 3:25: Jen 22:18 * 3:26: Ap 13:46

² Jisas umöm uraka rö, nïbi bï Jisas nïp nïñ udnaböl gau u rö nöp nöm uraknaböl manö u, nïhön gïñg hag ñabil, a gïlö, mulu luga. ³ Anïb u, kale Pida aip Jon aip ud sïstï göm, uri dugöp magö i wasö, rol manö kub hagnabun, a göm, kalïp bï mïhön dam nagï lïla. ⁴ Pen Pida Jon bï mïhau manö aij anïbu hag ñailö, nïbi bï nïñöm, iru yabïl nïñ udla. Anïb u, nïbi bï Jisas nïñ udla gau unbö paip dausan (5000) rö ara. *

⁵ Pen ruö, Juda bï kub ram mïñöñ anïbu abad mïdmïdal abe, bï manö ud asïkep gau abe, bï lo manö hag ñeb bï gau abe, Jerusalem gau ap magum gïla. ⁶ God nïp nan sabe gep bï kub yabïl Anas aip, Kaiapas aip, yam kale bï Jon u, Aleksada u, bï yam kale rïmnap halö apöm, an anïb au mïdeila. ⁷ Kale magum göm haglö, Pida Jon kalïp mïhön u† gï dap an u lïlö, kalïp mïhön hag nïñöm hagla, “Bï ma naij ga u aigöl gï gajïl kamïñ löp? Pïdön gai nïbö udmil, hib nïhön hagnmil, anïg gïpil?” ö gïla. ⁸ Hageila, Ana U† nïpe am Pida an dan ajmanj rauö nïñöl gï, Pida haga, “Kale Juda bï kub abe, bï manö ud asïkep abe, manö hagabin i nïñim. ⁹ Bï mög gep ma naij ga u gailo kamïñ la u nïñimim, ‘Kale aigöl gï gajïl kamïñ löp?’ ö gïmim, halïp manö kub hagabim ar? ¹⁰ Anïb u, kale manö hagnïg gabin i nïñ aij gïmim. Isrel nïbi bï gau magöñhalö u rö nöp nïñ aij göl. Jisas Kraï bï Nasared nïbö hib nïpe u nöp nïñ udul, hib nïpe haglo, nïpe gö, bï anïbi nïp böñ nöp kamïñ lö, aj aij gab nïñabim. Kale Jisas Kraï nïp mab ba lanj al pak lïbe u pen God gö kauyanj uraka. ¹¹ Bï Jisas anïbu nïp me, God Manö kalï kiñ rïköm hagla, ‘Kale bï ram gep gau, kabö mïlö ap, u kabö naij, a gïmim, arö gïpe u, uri ram padö an yaj bïñg ñöl mïdöp,’ a gïla. *

¹² God nïpe Jisas hib nïpe nöp hanïp haga nïñöm Jisas nïpe nöp hanïp ud kamïñ yunïm rö löp. Mïñöñ naböñ ïl i bï ke nïbö ap hanïp ud kamïñ yunïm rö lagöp wasö yabïl,” a ga. *

¹³ Pida Jon kale bï mïhau urakmil, pïñïñ gaggmil, halöwalö kabö göl nöp haglö u, bï kub anïb gau nïñöm, aiö waiö göm hagla, “Bï mïhai i kale skul hagaglö u pen kale Jisas aip mïdmil anïg gïmil gïpil,” a gïla. ¹⁴ Bï ma naij ga kamïñ la u an kale au mïdö nïñöl gï, kalïp mïhön manö hag göl rö laga. ¹⁵ Anïb u me, kale hagla, “Kansol ram i höñ yanj am mïdaiïl,” a gïla. Höñ yanj am mïdlö nïñöl gï, kale ke hag nïñ hag nïñ göm hagla, ¹⁶ “Bï mïhai i hon nïhön gun? Kale nan gagep rö u gïlö, Jerusalem

nïbi bï magöñhalö hadö nïñbal. Anïb u, kale mïhön nan gagep rö ap gaggil a gun rö lagöp. ¹⁷ Pen kale ammil, manö anïbu nïbi bï rïgonj rïmnap haglö, kale u rö nöp nïñöl rö löp. Anïg göp u, hon kalïp mïhön manö klö hagnun, ‘Jisas hib nïpe u hainö nïbi bï rïmnap hagagmil, wasö yabïl,’ a gïla.

¹⁸ Anïg hagöm, kalïp mïhön haglö auailö hagla, “Jisas hib u hainö hagagmil; nïbi bï rïmnap Jisas manö u hag ñagmil, wasö yabïl,” a gïla. * ¹⁹ Anïg hageila, Pida Jon kale pen pe haglö, “Hol God manö nïp u arö gul, manö kalöp u udlo, God nïp aij gïnab aka wasö? Kale ke nïñim. * ²⁰ Pen Jisas nïhön nïhön ga, manö nïhön nïhön haga u, hol nïbi bï gau kalïp hag ñi arö gul rö lagöp,” a gïlö.

²¹⁻²² Anïg hagailö, Kansol bï kub gau gasï kale ke nïñöm, ‘Bï i mï ñïñuöl mïhöp (40) mïdöm, uri kamïñ löp i, nïbi bï gau nïñöm magöñhalö God nïp aij a gaböl. Hon bï anïb mïhai i kalïp nan ap geinabun u, nïbi bï gai i kal aunaböl,’ a göm, kalïp mïhön yïharïñ manö klö hagöm, hag höñ yula.

Nïbi bï Jisas nïp nïñ udla gau God nïp sabe gïla

²³ Pida Jon kalïp mïhön anïg göl hag höñ yulö, kale am Jisas nïbi bï nïpe gau kalïp nïñmil, bï God nïp nan sabe gep bï kub gau abe, bï manö ud asïkep gau abe, manö nïhön nïhön hagla u kalïp hag ñïlö. ²⁴ Hag ñeilö, kale nïñöm magöñhalö God nïp sabe göm hagla, “Ne Bï Kub anï nïbö mïdpan. Ne kumi kabö adö lanj gï lïmön, mïñöñ naböñ ïl i gï lïmön, ñïg solwara gï lïmön, nan nïhön nïhön mïdöp gau magöñhalö gï lïmön, gï lïna. * ²⁵ Hadame nöp ne gö, Ana U† nïpe bac hon Depid nïp gasï ñö, manö nöp u hagöm haga, ‘Juda nïbi bï wasö gau kale nïhön gïñg kal jubal?

Nïbi bï gau nïhön gïñg gasï nïñ aij göm wasö, manö adö anï hag löm mumug manö hagpal? *

²⁶ Kïñ ram mïñöñ ke ke abad mïdpal gau abe, gapman bï kub ram mïñöñ ke ke abad mïdpal gau abe, manö adö anï hag löm hagla, “God Bï Kub aip, Mesaia nïpe aip, kalïp aip pen pen gun,” a gïla, a ga.

²⁷ Kïñ Herod abe, gapman bï kub Podias Pailod abe, Juda nïbi bï wasö gau rïmnap abe, Isrel nïbi bï gai i nïbö rïmnap abe, Jerusalem i apöm, Bï Wög Gï Ñeb u† ne

* 4:4: Ap 2:41 * 4:10: Ap 3:6,13-16 * 4:11: Sam 118:22 * 4:12: Mad 1:21 * 4:18: Ap 5:28 * 4:19: Ap 5:29 * 4:24: Eks 20:11; Ne 9:6; Sam 146:6 * 4:25: Sam 2:1-2 * 4:27: Mad 27:1-2; Luk 23:7-11; Ap 3:13

u Jisas, Mesaia hag lina u nöp, manö hag adö añi lila. * 28 Pen ne B+ klö nöd gasi ne ke n+ñmön hagna, Kraiis n+ñ an+ñg an+ñg g+naböl a g+na u me, kal+ñ göl rö la; y+har+ñ u klö kale m+ñdagaiböp. * 29 B+ Kub, m+ñi han+ñ manö klö naij yab+ñ hagaböl u ne gasi n+ñmön. Han+ñ n+ñbi b+ wög g+ ñeb ne abad m+ñdmön, p+ñdöñ ne han+ñ n+ñ, hon p+r+kagun, klö yab+ñ gun manö ne n+ñbi b+ gau kal+ñ waiö hag ñun. * 30 N+ñbi b+ nan göp gau, ne gö, hon B+ Wög G+ Ñeb u+ ne Jisas hib n+ñpe hagno, kal+ñ kam+ñ l+ñ+m. Ne gö, hon Jisas hib n+ñpe hagno, nan gagep rö r+ñmnap, nan n+ñjeb n+ñjagep rö r+ñmnap gun,” a g+la.

31 Pen kale God n+ñ an+ñg g+ sabe göl g+ m+ñdlö n+ñjöl g+, ram m+ñdeila u munmon rö udöm, Ana U+ n+ñpe ap an+ñ kal+ñ dan+ñ ajman+ñ rauö, p+ñ+ñ gagöm, God Manö u klö yab+ñ göm hag ñ+la.

Jisas n+ñbi b+ n+ñpe nan n+ñme li ñ+ aij g+la

32 Pen n+ñbi b+ Jisas n+ñ n+ñ udla an+ñb gau, manö adö añ+ñ hagöm, gasi adö añ+ñ n+ñjöm, nan kale nan n+ñhön m+ñdeia gau, nan kale j+ñ ñöl nöp m+ñdö, nan hon halö a göm n+ñjagla. * 33 B+ Jisas manö ud arep gau, n+ñbi b+ gau kal+ñ manö klö g+ hagöm hagn+ñdal, “Jisas n+ñ al pak l+ñl, umöm uraka, n+ñp amgö n+ñjono,” a g+ñm+ñdal n+ñjöm God kal+ñ magöñhalö mög yab+ñ n+ñjöm ud aij yab+ñ g+ñm+ñdöp. 34 Kale b+ nan lugep m+ñdageia; magöñhalö nan m+ñdeia. N+ñbi b+ m+ñnön naböñ aka ram r+ñmnap m+ñdeia gau, s+ñkim g+ mani udöm, * 35 b+ Jisas manö ud arep gau kal+ñ ñ+ñm+ñdal. Kale pen udöm, n+ñbi b+ nan m+ñdageia gau kal+ñ n+ñme li ñ+ñm+ñdal.

36 Pen b+ Lipai i+ r+ñk damöm r+ñkla b+ ap hib n+ñpe Josep. Ram m+ñnön n+ñpe Saipras n+ñbö. B+ an+ñbu n+ñpe n+ñbi b+ r+ñmnap kal+ñ manö hain hagöm hag ñ+ aij gö, kale n+ñjöm gasi halö m+ñdm+ñdal rö, b+ Jisas manö ud arep gau n+ñp Banabas a g+la. 37 Josep m+ñnön naböñ n+ñpe ap hagö, n+ñbi b+ r+ñmnap raula n+ñjöm mani an+ñbu dap b+ Jisas manö ud arep gau kal+ñ ña.

5

Ananaias ber pir allö

1 Pen b+ ber ap m+ñdailö. Nugmul hib u Ananaias, n+ñbin n+ñpe hib u Sapaira. Ber m+ñhau kale m+ñnön naböñ kale ap haglö raula. 2 Raulö, Ananaias n+ñpe mani an+ñbu böñ lau kale ke n+ñme löm, böñ lau dam Jisas manö ud arep b+ gau kal+ñ ña. N+ñbin abe n+ñja. *

3 Pen Ananaias mani an+ñbu an+ñg göl dap ñö, Pida haga, “Ananaias, Seden nöp gasi ñö, ne pir almön hagpan, ‘M+ñnön raubal mani magöñhalö daubin i,’ a g+pan. Manö pir alban an+ñbu, Ana U+ n+ñp u rö nöp pir alban. Mani m+ñnön naböñ raubal an+ñbu böñ lap pi g+ñmön auban. * 4 M+ñnön naböñ an+ñbu, m+ñnön naböñ ne. S+ñkim g+ñn+ñg, s+ñkim g+ñbnap; arö g+ñn+ñg, arö g+ñbnap. Pen m+ñnön s+ñkim gö, mani raula an+ñbu, magöñhalö daun+ñg, magöñhalö daubnap; r+ñmnap nöp daun+ñg, r+ñmnap nöp daubnap; magöñhalö ram ne au ar+ñk aun+ñg, ar+ñk aubnap. Manö m+ñdagebö. Pen ne manö pir alban u, han+ñp b+ nöp manö pir alagan; God n+ñp u rö nöp manö pir alban. Ne ai g+ñn+ñg an+ñg g+pan?” ö ga.

5 Pida an+ñg hagö, Ananaias n+ñjöm, magö an+ñbu nöp ap lug m+ñnön yan+ñ paköm böñ nöp uma. An+ñg gö n+ñjöl g+, n+ñbi b+ gau ga an+ñbu n+ñjöm, an+ñn+ñ gö p+ñ+ñ g+la. 6 Pen b+ praj gau apöm, wip he m+ñlö u wal+ñj wam wam göm, dam r+ñgöl g+la.

7-8 Pen n+ñbin, nugmul n+ñpe umö dam r+ñgöl g+la u n+ñjaga. N+ñpe yöp söl magö ap m+ñdöm apjakö, Pida n+ñp haga, “M+ñnön naböñ kale ber u s+ñkim g+ñlö, mani an+ñg unbö rö nöp raubal aka?” ga.

Hageia, n+ñbin haga, “Raubal u dauub me u,” a ga.

9 Hageia, Pida n+ñp haga, “Kale ber n+ñhön g+ñn+ñg hag n+ñjmil an+ñg g+ñpil? B+ Kub Ana n+ñpe manö pir an+ñbu n+ñjagnab a g+ñmil an+ñg g+ñpil? Nö?! Nagamul umaj+ñp, dam r+ñgöl g+ñpal b+ gau m+ñdpal ajön i+ñ aui. Nöp u rö nöp ud arn+ñg gaböl,” a ga.

10 An+ñg hagö n+ñjöl g+, magö an+ñbu nöp, Pida ma i+ñ au ap lug m+ñnön yan+ñ paköm uma. B+ praj ugan nugmul n+ñp dam r+ñgöl g+la an+ñbu apöm, n+ñbin u rö nöp hadö böñ nöp uma u n+ñjöm, n+ñp dam nugmul n+ñp r+ñgöl g+la böñ lau r+ñgöl g+la. 11 Kraiis n+ñp n+ñ udla n+ñbi b+ gau abe, n+ñbi b+ r+ñmnap gau abe, nan ga an+ñbu n+ñjöm, magöñhalö an+ñn+ñ gö p+ñ+ñ g+la.

Nan gagep rö r+ñmnap ke ke g+la

12 B+ Jisas manö ud arep unbö m+ñgan lan+ñ nan gagep rö iru nöp n+ñbi b+ m+ñdeila an+ñ au g+ñ m+ñdeila. Pen n+ñbi b+ God Manö n+ñjöm Kraiis n+ñp n+ñ udla gau, magöñhalö ap magum g+ñm+ñdal God sabe gep ram höñ adö “Solomon Ram Bada” a g+ñm+ñdal u. *

13 N+ñbi b+ r+ñmnap gau, Kraiis n+ñp n+ñ udla n+ñbi b+ gau kal+ñ n+ñjöl aij a ga u pen, Kraiis n+ñbi b+ n+ñpe m+ñdpal an+ñbu, hon aige gun am kal+ñ aip magum gun, a göm, p+ñ+ñ g+la. 14 Pen pör pör n+ñbi b+ hain n+ñbö iru yab+ñ nöp, B+ Kub n+ñp n+ñ udöm, n+ñbi b+ nöd n+ñbö

* 4:28: Ap 2:23 * 4:29: Ep 6:19 * 4:32: Ap 2:44

* 5:12: Ap 2:43; 14:3

* 4:34: Ap 2:45 * 5:2: Ap 4:34-35 * 5:3: Jon 13:2

gau aip ap magum gîmîdal. ¹⁵ Jerusalem nîbi bî, bî Jisas manô ud arep gau gîla rô nînjôm, nîbi bî mîña ga gau dap adan majô gof au lôm, kôp yad mîgan mîgan lôm hagla, “Pida padiô, sîdô mîmîtan nîpe u kalîp pak ñô, kamînj lî nab,” a gîla. ¹⁶ Nîbi bî yôp ram mînjôn Jerusalem sôl au mîdeila gau, u rô nôp nîbi bî nan ga gau udôm, nîbi bî kîjaki aiôn pi halô mîdeila gau udôm, daula. Daueila, kalîp gîlô, magôñhalô kamînj la.

Jisas manô ud arep bî gau kalîp gî naij gôm nagî lîla

¹⁷ Anîg geila, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u abe, bî nîñeb nîpe bî Sadyusi gau abe, kale nan gagep rô anîg gîlô hib hon lûgnab, a gôm, bî Jisas manô ud arep gau kalîp nînjlô mulu luga. ¹⁸ Kalîp mulu lugô, bî Jisas manô ud arep gau kalîp ud sîsî lôm, dam gapman kai kalîp ñîlô, nagî lîla. ¹⁹ Nagî lîla u, pen ñîn anîbu nôp sîbôn yan, Bî Kub hagô, ejol ap apôm, ajôn u hiikôm, kalîp ut gî dam hön arla. ²⁰ Hön arlô, ejol haga, “Kale God sabe gep ram u ammim, nîbi bî gau kalîp, God gô pôr pôr mîdeinabôl manô aij u magôñhalô hag ñî aij gîmîm,” a ga.

²¹ Hagô, ram rua nînjôl gî, God sabe gep ram u amôm, ejol u haga rô, nîbi bî gau kalîp îl gôm manô hag ñîla. Anîg gôl hag ñîlô nînjôl gî, God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u abe, bî nîñeb nîpe gau abe apjakôm, bî manô ud asîkep gau kalîp magôñhalô wîñ allô, ap Kansol kub u magum gîlô, bî God sabe gep ram abad mîdep bî gau hag yuôm hagla, “Bî Jisas manô ud arep gau nagî lîbun u mîñî am ut gî dauim,” a gîla. ²² Hageila, bî God sabe gep ram abad mîdeila bî gau nagî lep ram u amôm nînja, bî Jisas manô ud arep gau mîdageila. Kale ado gî apôm hagla, ²³ “Hon am nîñbun, ajôn u gîñîbal rô mîdajîp, bî abad mîdep bî gau u rô nôp ajôn îl u nînj mîdajal u pen hon ajôn hiikun, ram raul mîgan yan amun nîñbun, bî ap mîdagajep yabîl,” a gîla. ²⁴ Anîg hageila, bî God sabe gep ram abad mîdeila bî kub kale u abe, God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, manô anîbu nînjôm, anîg gôp nîhôn gî nab, a gôm, gasî iru nôp nînja.

²⁵ Anîg gôl gasî iru nînj mîdlô nînjôl gî, bî ap apôm kalîp haga, “Bî nagî lîbe gau, kale am God sabe gep ram u mîdôl gôm, nîbi bî gau kalîp manô hag ñîbôl,” a ga. ²⁶ Anîg hageila, bî God sabe gep ram abad mîdeila bî kub kale u, bî nîpe rîmnap kalîp ut gôm, bî Jisas manô ud arep anîb gau kalîp udnîg arla. Amôm, Jerusalem nîbi bî gai i hanîp kabô ju paknabôl, a gôm, kalîp hag gagla; agamîj ut gî daula.

²⁷ Jisas manô ud arep bî gau kalîp agamîj ut gî Kansol ap magum gî mîdeila anî au daulô, God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u kalîp haga, ²⁸ “Kalôp, Jisas manô u hagagmîm, a gun, manô klô gî hagun hagpun u pen hag wasô nîñun arô gîpun. Kale pen am Jerusalem nîbi bî kalîp magôñhalô Jisas manô u hag ñîl gî, hanîp hagpîm, ‘Kale nôp Jisas nîp al pak lîbal,’ a gîpîm,” a ga. *

²⁹ Anîg hageila, Pida bî Jisas manô ud arep rîmnap aip hagla, “Nîbi bî manô hagpal u udagnabun; God manô nîpe u nôp udnabun! * ³⁰ Jisas nîp mab ba lan al pak lîbe uma u pen, apîs bac bî sabe gîmîdal God u nôp gô, kauyan uraka. ³¹ Urakôm, God nîpe gô, am ram mînjôn kumî kabô adô lan au amôm, God ñîmagô yîjîg lau adô mîdôp. Anîb u hon nîñbun, nîpe nôp Kînj mîdôm, hanîp ud kamînj yunab. Nîpe hanîp Isrel nîbi bî mөг nînjôm, nan si nan naij gîpun u, nîhôn gînîg anîg gîpun, a gun, arô gîno, nîpe nînjôm nan naij gîpun u arô gôm, hanîp ud kamînj yunab. * ³² God gôp anîbu, hon amgô magô rîmîd mîgan hon ke nîñun, nîbi bî gau kalîp hag ñîabun. Nîbi bî manô nîpe nînj udôm hagôp rô nôp gî nabôl gau, God nîpe Ana Uî u kalîp ñî, nîpe kalîp u rô nôp manô aij anîbu hag ñî aij gô nîñnabôl,” a gîla.

³³ Bî Jisas manô ud arep gau anîg hageila, bî manô ud asîkep ap magum gî mîdeila anîb gau kalîp juôm hagla, “Kalîp bôn nôp al pak lun,” a gîla. ³⁴ Anîg hagla u pen, anî anîb au bî ap mîdeila, hib nîpe u Gameliel. Nîpe bî Perisi, lo manô hag ñeb bî kale ap. Juda nîbi bî magôñhalô nîp nînjlô aij a gîmîdôp. Bî Gameliel anîbu urakôm haga, “Bî ugan anîbi kalîp hagpe hön arôl. Yad kalôp manô ap hag ñîn,” a ga. Anîg hagô, bî anîb gau hag hön yula. ³⁵ Bî anîb gau hag hön yulô nînjôl gî, Gameliel nîpe bî Kansol gau kalîp haga, “Isrel bî gai i, kale bî gai i kalîp nîhôn gînîg gabim u, gasî nînj aij gîmîm gîmîm. ³⁶ Kale nîñbîm, nôd bî Dudas, yad bî kub a gôm hagô, manô nîpe hagmîdôp u nîbi bî iru nôp, po hadred rô, nînj udmîdal. Pen hainô bî rîmnap nîp al pak lîlô, nîbi bî manô nîp nînj udmîdal gau ke ke arla pîs ga. * ³⁷ Pen hainô, hib hon udla ñîn u, u rô nôp bî Judas Galili nîbô u haga, ‘Hon gapman gau aip pen pen gun, kalîp rîdik gî yunabun,’ a ga. Anîg hagô, nîbi bî iru nôp manô nîp udôm, urak gapman aip pen pen gîla. Pen mîd damôm, bî anîbu nîp u rô nôp al pak lîlô, nîbi bî manô nîp nînj udmîdal gau ke ke arla pîs ga. ³⁸ Anîb u me, yad kalôp hagabin, bî manô kub hagabun gai i kalîp gî naij gagmîm. Kalîp yîharînj hag yube

* 5:19: Ap 12:7-10 * 5:28: Mad 27:25 * 5:29: Ap 4:19 * 5:31: Ap 2:33-34; Ep 1:20; Hib 2:10; 12:2 * 5:36:

aröl. Manö kale ke nöp hagnaböl u, kub g'nim a g' wasö n'ñjom ap lugnab. ³⁹ Pen God n'ipe ke hagö g'naböl u, kale ke nöp nan ap g'mim rö lagnab. Kalip g' najj gun, a g'nabim u, kalip aip pen pen gagnabim; God aip pen pen g'nabim," a ga.

⁴⁰ Gameliel anig hagö, b' gau haga rö n'ñjom, b' Jisas manö ud arep gau kalip haglö aueila, kalip nag' ud rap'n pakus paköm, "Jisas manö u hainö hagagmim, wasö yab'ñ," a göm, kalip hag yulö arla. *

⁴¹ Pen b' Jisas manö ud arep gau, hanip n'hön g'nig anig g'pal, a göm, n'ñjagla. God hanip Jisas b' n'ipe kabö göl a göm gö, hanip anig gaböl, a göm, aij a gö n'ñjöl g', Kansol kub an'ibu arö göm arla. ⁴² Amöm, pör pör God sabe gep ram höj adö au amöm, ram ram gau amöm, Jisas n'ipe Kraiss u manö aij u hag n'ñmidal.

6

Nan balu ñeb b' unbö mudun j'ñj hag l'la

¹ Pen m'id damöm, n'ibi b' Jisas n'ip n'ñj udla gau iru yab'ñ m'deila. Pen Juda n'ibi b' Grik manö nöp n'ñjla gau, Juda n'ibi b' Aremeik manö y'dun göl n'ñjla gau, kalip hag göm hagla, "N'ibi adu kale gau kalip mani nan magö nan gau n'ime l' n' aij g'pal pen n'ibi adu hon gau kalip n'ime l' aij gagpal," a g'ila. ² Anig hageila, b' Jisas manö ud arep unbö m'gan lanj gau n'ñjom, n'ibi b' Jisas n'ñj udla gau magöñhalö w'ñ allö aueila hagla, "Añ mam b'. Hon God Manö hag n'ibun u arö gun, n'ibi b' gau kalip nan n'ime l' n'ñnabun u, kabö rö gagnab. ³ An'ib u, kale b' unbö mudun j'ñj n'ñjmim hag l'be, kalip wög an'ibu hag l'no, wög an'ibu g'naböl. Pen God Ana kalip ajmarj rauöm gas' aij n'öb b' gau nöp n'ñjmim hag l'mim. ⁴ Hon pen God n'ip sabe göl g', n'ibi b' gau kalip God Manö u hag n'öl g', g' m'deinabun," a g'ila.

⁵ Manö hageila an'ibu n'ñjöl, kalip magöñhalö aij a gö, b' unbö mudun j'ñj hag l'la. B' an'ib gau me: ap S'idipen u. S'idipen n'ipe God n'ip n'ñj ud p'idön yab'ñ g'm'döp. Ana U' n'ip ajmarj rau m'dm'döp. Ap P'ilip u, ap Prokoras u, ap Naikena u, ap Dimon u, ap Pamenas u, ap Nikolas u. Nikolas n'ipe daun kub Adiok n'ibö. N'ipe nöd b' Juda wasö u pen hainö Juda n'ibi b' gas' n'ñjla rö n'ñj uda. Pen hainö n'ipe Jisas n'ip n'ñj uda. ⁶ B' unbö mudun j'ñj an'ib gau hag löm, kalip dam b' Jisas manö ud arep b' gau m'deila au daulö, kale God n'ip sabe göm, n'imagö nab'c kalip adö lanj l'la.

⁷ Pen kale God Manö hag n'öl, arö n'ñjöl g', Jerusalem n'ibi b' iru yab'ñ nöp Jisas n'ip

n'ñj udla. Pen b' God n'ip nan sabe gep b' gau iru yab'ñ nöp Jisas manö aij u n'ñjom n'ñj udla. *

S'idipen n'ip manö kub hagla

⁸ God n'ipe S'idipen n'ip ud aij yab'ñ göm, p'idön n'ipe n'ip n'ö, S'idipen n'ipe nan gagep rö gau, nan n'ñjeb n'ñjagep gau, iru nöp n'ibi b' m'deila anj gau g'm'döp. ⁹ Pen Juda n'ibi b' ram m'nönj ke ke gau n'ibö r'ñmnap apöm Juda magum gep ram ap apöm God n'ip sabe g'm'idal; Juda magum gep ram an'ibu, "M'ñi Nag' M'idagpun Ram" a g'm'idal. B' Juda an'ib gau, r'ñmnap Sairini daun n'ibö, r'ñmnap daun kub Aleksadria n'ibö, r'ñmnap Silisia Propins n'ibö, r'ñmnap Esia Propins n'ibö. Kale S'idipen ga rö n'ñjom, klö yab'ñ göm n'ip manö pen pen hagla u pen, ¹⁰ God Ana n'ipe S'idipen n'ip gas' aij yab'ñ n'ö n'ñjöl g', b' Juda gau n'ip manö n'ñhön hagla u, gas' n'ñj aij göm pen u rö nöp manö aij yab'ñ hagö, n'ip pen hagöl rö laga. *

¹¹ Pen kale S'idipen n'ip hag wasö n'ñjom, am b' manö pir alep r'ñmnap kalip agamij hag aij g'ilö, kale apöm hagla, "Hon n'ñjbun, b' i n'ipe Mosis manö kal' kl'ñ r'ika u hag juöm, God n'ip hag juöm göp," a g'ila.

¹² Kale manö piral an'ibu hageila, n'ibi b' y'har'ñj gau löm, b' manö ud as'kep gau löm, b' lo manö hag ñeb b' gau löm, hibur kalip u najj gö, S'idipen n'ip manö kub hagnig dam Juda Kansol kub m'deila gau ud arla. ¹³ Damöm, b' manö pir alep r'ñmnap halö daulö, kale hagla, "Hon n'ñjbun, b' an'ibi pör nöp God sabe gep ram u' i hag juöm, Mosis lo manö kal' kl'ñ r'ika u hag juöm göp. ¹⁴ Pen n'ipe manö ap pen haga n'ñjno u, haga, 'Jisas b' Nasared n'ibö u, hainö God sabe gep ram i g' najj göm, geinab, Mosis manö han'ip hag n'a g'pun u arö gun, manö hain n'ibö udun hain g'nabun,' a ga," a g'ila.

¹⁵ Pen Juda Kansol kub m'deila b' gau, S'idipen n'ip n'ñj ij halö löm n'ñjla, mulu ad'ñj n'ipe u ejol mulu ad'ñj rö la.

7

S'idipen Juda Kansol Kub b' gau kalip Kraiss manö aij u manö haga

¹ Kale manö piral an'ig haglö, God n'ip nan sabe gep b' kub yab'ñ u S'idipen n'ip haga, "Manö nöp hagpal an'ibu n'ñjöl hagpal aka pir albal?" ö ga.

² Hageila, S'idipen haga, "Bapi mam b', n'ñjim! Bac it'ñj hon Ebraham hadame nöp daun kub Haran araga adö u, ram m'nönj Mesopodemia m'deila magö u, God mailö aij ke halö m'döp u n'ip haga, * ³ 'Ram m'nönj ne i arö g'mön, n'ibi b' ne gau arö

* 5:40: Ap 4:18 * 5:41: Mad 5:10-12; 1Pi 4:13 * 6:1: Ap 4:35 * 6:7: Ap 2:41; 16:5 * 6:10: Luk 21:15

* 7:2: Jen 11:31; 12:1

gimön, ram minönj ke yad nöp yamnabin u armön,’ a ga.

4 “Hageia, Ebrahim ram minönj kub Kaldia midmidöp u arö göm, daun kub Haran am midmidöp. Hainö Ebrahim nap umö, God hagö, ap ram minönj kale midpim aui midmidöp. * 5 Ñin anibu God Ebrahim nöp minönj naböj migan ap hagaga. Apöm yiharinj nöp midmidöp. Ñin anibu Ebrahim ñi pai ap rikaga; yiharinj nöp midmidöp. Pen God Ebrahim nöp haga, ‘Hainö minönj naböj anibi, ne udnabön. Ñi pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, minönj naböj anibi u rö nöp udöm mideinabol,’ a ga. * 6 Pen God manö ap hagöm haga, ‘Ñi pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, am nibi bi rimnap ram minönj gau midlö, kalip magöñhalö nagit löm, git naj yabit göm, nagit wög rö hag lilo, gilö nijnöl git, mi unbö po hadred (400) innab. * 7 Pen nibi bi kalip anig geinabol gau, yad pen pe kalip git naj ginabin. Nibi bi ne gau, ram minönj anibu arö göm, ap yip sabe göl git mideinabol ram minönj i,’ a ga. * 8 Pen God Ebrahim nöp manö ap hag löm haga, ‘Ñi pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, kalöp abad mideinabin u me, ñinjan hagape bi wan hañ rib git dö gimim,’ a ga. Hagö, hainö Ebrahim ñi nipe Aisak nöp yag dapöm, ñin unbö mudun jin midöm, ñin raleb u ñi u nöp wan hañ rib git dö ga. Aisak pen Jekop nöp yag daua. Jekop nipe pen ñi unbö migan lanj gau kalip yag dauö me, hon Isrel nibi bi il ke ke midpun. *

9 “Bac itanj hon anib gau, nımam nañi bi gau nımam hain Josep nıp gasi naj nıñlö, mulu lugö, bi rimnap ñilö, nıp rau dam ram minönj Ijip ud arla. Ud arlö, mid aij gaga u pen God nıp hauł gaga. * 10 Nan mınjör Josep nıp auaiia u, God nıpe nıñöm Josep nıp abad mid aij gimidöp. God nıpe Josep nıp gasi aij ñöm gö, Ijip Kınj Pero, bi Josep i gasi nınj aij yabit göp, a göm, nıp hagö, minönj naböj Ijip abe, ram nan nıpe gau magöñhalö abe abad midmidöp. *

11 “Hainö ñin ap kiyö kub yabit u, ram minönj Ijip abe, ram minönj hon Kenan i abe auö, bac hon ram minönj Kenan i mideila gau nan magö ulhai nıñöm, nan ñinjeb ap midageia, gasi mlö yabit lila. * 12 Pen nap kale Jekop manö ap nınja, nan magö iru nöp ram minönj Ijip mideia. Anib u nıñöm ñi nıpe gau kalip hagö, nan magö

raunig Ijip arla. 13 Am rau dapöm, ñinj pis göm, kauyanj pen raunig arla. Arlö, nımam Josep kalip haga, ‘Mam bi, kale yip ban a gimim nıñbim? Yad namam kale Josep nöp,’ a ga. Hageia, Ijip Kınj Pero manö anibu nıñöm haga, ‘U Josep nımam bi nıpe gau e!’ ga. * 14 Josep pen, bap yad Jekop, nıbi bi nıpe gau aip yınjıd auöl, a göm, manö hag yuö, nap Jekop nıbi bi ñinjuöl mıhau nıganj ado git a ajıp böñ danj (75) rö udöm, aip arla. * 15 Nap Jekop anig göm, ram minönj Ijip am midöm, uma. Mid damöm, bac bi anib gau magöñhalö um hakla. * 16 Pen hainö ñi kale gau nap le damöm, daun kub Sekem rigöl gıla. Wip rigöl anibu, bac itanj Ebrahim, Hemor ñi nıpe gau kalip mani ap ñöm raua. *

17 “Pen God Ebrahim nıp nöđ ginabin, a göm, manö hag la rö ginig göm ga u me, nıbi bi hon Isrel ram minönj Ijip mideila gau, ñi pai rik damöm rik dam dapıl göm, iru yabit nöp mideila. * 18 Nıbi bi hon Isrel iru nöp mideila ñin anibu, ram minönj Ijip u kınj hain nıbö waiö la. Kınj hain nıbö anibu bac Josep nıp nınjaga u me, 19 nıbi bi hon gau git naj yabit göm, manö klö hagö, ñi pai kale gau yag dapöm, höñ adö gau yulö, ke midöm ummidal. * 20 Anıg gıla u pen, ñin anı au, ber mıñöp ñi hañ aij ke nıbö ap yag dapıl, hib nıpe Mosıs a gilö. Ñi anibu nıp rakın mıhau nıganj ram raul migan gau nöp pi gilö midmidöp. * 21 Hainö ñinjan anibu nıp dam höñ au yanj lilo, Pero pai nıpe u apöm, nıp nıñöm, dam ñi yad, a göm, kabö laumidöp. * 22 Nıpe anıg göm kabö lauö, kub gö, Ijip nıbi bi kale nıñön nıñön gimıdal u, nıp hag ñi aij gıla. Nıpe bi manö klö git hagöm, wög klö göm gimidöp.

23 “Pen Mosıs mi nıpe unbö ñinjuöl mıñöp (40) inö, nıbi bi yad Isrel kalip am nıñem auın a ga. 24 Pen amöm nınja, Ijip bi ap Isrel bi ap nıp mıtıu magö pakaia. Mosıs nıñöm, bi Isrel nıp ud kamıñ yuöm, Ijip bi u nıp böñ nöp al pak lö uma. * 25 Pen Mosıs gasi nıpe nınja u, ‘Nıbi bi yad Isrel hagnabol, “God Mosıs nıp gasi ñö, apöm hanıp ud asik yuö, mid aij ginabun,” a ginabol,’ a git nınja u pen kale gasi anibu nınjagla. 26 Pen ruö Mosıs amöm nınja, Isrel bi mıñöp pen pen gailö. Anıg gilö nıñöm haga, ‘Bi me, kale mamil mıhau midpil; pen pen gabıl u arö gil!’ a ga.

27 “Hageia, bi ap bi ap nıp pakaia u,

* 7:4: Jen 11:31-12:5 * 7:5: Jen 12:7; 15:18; 17:8 * 7:6: Jen 15:13-14; Eks 12:40 * 7:7: Eks 3:12 * 7:8: Jen 17:9-14; 21:4 * 7:9: Jen 28:1-3; 37:11; 39:1-3,21-23 * 7:10: Jen 41:37-44 * 7:11: Jen 41:54; 42:1-2 * 7:13: Jen 45:1-4,16 * 7:14: Jen 45:9-11; 46:27 * 7:15: Jen 46:1-7; 49:33 * 7:16: Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 * 7:17: Eks 1:7 * 7:19: Eks 1:11-22 * 7:20: Eks 2:2 * 7:21: Eks 2:3-10 * 7:24: Eks 2:11-15

Mosis n̄p ud ḡidan̄ yuôm haga, ‘Ne an hagô, b̄i kub m̄dmôn, hal̄ip b̄i manô ud as̄ikep rô abad m̄dpan?’ ²⁸ Ne rol Ijip b̄i u al pak lina u, m̄ñi ȳip pen al pak lin̄g hagabôn aka?’ ga. ²⁹ An̄g hagô, Mosis b̄i al pak l̄bin an̄bu n̄jbal, a gôm, p̄ñ̄n̄j ḡi am ram m̄n̄j Midian amôm, b̄i ȳhar̄n̄j ap rô m̄dm̄döp. N̄n̄ an̄ an̄b̄ au, n̄ipe n̄bi udôm, n̄i m̄h̄öp yag daua. ³⁰ An̄g gôm ȳhar̄n̄j n̄öp m̄dö m̄i n̄njuöl m̄h̄öp (40) ina. Hainö n̄n̄ ap ram m̄n̄j kabö n̄öp m̄döp Sainai Dum söl au m̄döm n̄j̄a, ejol ap apôm, mab ur añ̄i ap m̄t̄an̄ geia an̄ au waiö lö n̄j̄a. ³¹ An̄g geia Mosis n̄j̄öm, nan an̄bu n̄h̄ön göp, a gôm, am söl au apôm n̄j̄ö n̄j̄öl ḡi, B̄i Kub haga, ³² ‘Nahai il̄an̄ Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale yad m̄dpin,’ a ga. An̄g hageia, Mosis, u B̄i Kub n̄öp hagab, a gôm, p̄ñ̄n̄j gôm ḡil ḡil gôm, he gôm amgö n̄j̄aga.

³³ “Pen B̄i Kub Mosis n̄p haga, ‘M̄n̄j nabôn ut i am m̄dpan rô, ma r̄rup ne u ud as̄ik. ³⁴ Ijip n̄bi b̄i gau n̄bi b̄i yad Isrel kal̄ip ḡi naj̄ yab̄i ḡipal, yad n̄jbin. Kale m̄t̄ön gaböl u apdi n̄jem, apem kal̄ip ud as̄ik yun̄g aubin. An̄b̄ u, ne ado ḡi Ijip armôn,’ a ga.

³⁵ “Isrel n̄bi b̄i nöd Mosis n̄p hagla, ‘Ne an hagô, b̄i kub m̄dmôn, hal̄ip b̄i manô ud as̄ikep rô abad m̄dpan?’ ö ḡila. Pen hainö, God ejol n̄ipe hag yuö apôm, mab b̄id m̄t̄an̄ geia an̄ au Mosis n̄p waiö lö, God n̄ipe ke Mosis n̄p n̄bi b̄i kub kale m̄döm kal̄ip ud as̄ik yuan̄ a gôm, hag yua. ³⁶ Pen Mosis Ijip aramôm, nan gagep rô r̄mnap gau gôm, n̄bi b̄i n̄ipe Isrel kal̄ip udôm n̄g solwara ‘A+’ a ḡipal u amôm, nan gagep rô r̄mnap gau gôm, hainö Isrel n̄bi b̄i ut ḡi dam ram m̄n̄j aip̄l n̄öp an̄ gau aramôm, nan gagep rô r̄mnap gau göl ḡi m̄dm̄döp. An̄g ḡi m̄dö m̄dö, m̄i n̄njuöl m̄h̄öp (40) ina. *

³⁷ “Mosis n̄ipe n̄öp me n̄bi b̄i Isrel kal̄ip haga, ‘God n̄ipe b̄i manô n̄ipe hagep ap, n̄i kale ke b̄i yad rô ap, hag yuö, kalöp aunab,’ a ga. ³⁸ Mosis n̄ipe ram m̄n̄j aip̄l n̄öp an̄ gau m̄deia; n̄ipe ap̄is bac hon aip̄ m̄deia; Sainai Dum gau ejol ap apôm Mosis n̄p manô hag ña. Mosis manô an̄bu udôm hon Isrel n̄bi b̄i hag n̄nab, a gôm, God n̄ipe manô kam̄n̄ an̄bu Mosis n̄p ña. *

³⁹ “Mosis manô kam̄n̄ an̄bu hag ña u pen bac hon gau manô an̄bu udagla. Kale Mosis n̄p hag juôm, ado ḡi Ijip arun, a gôm, gas̄i u n̄jla. ⁴⁰ Mosis n̄mam Eron n̄p hagla, ‘B̄i ne Mosis han̄p Ijip n̄bö dauub u, n̄p n̄h̄ön göp u n̄j̄agpun. An̄b̄

u, ne han̄p nan god rô r̄mnap gö, b̄i hon r̄mnap god ḡinabôn an̄b̄ gau ud nöd arlö, hon hain arun,’ a ḡila. ⁴¹ N̄n̄ an̄bu n̄öp, god piral kaj kau pi rô ap ḡi löm, yaur nan gau pak dap sabe ḡi ñila. Kale n̄magö kale ḡila u n̄j̄öm, u god hon a gôm, m̄ñ m̄ñ göl ḡi nan kub lau n̄jla. ⁴² An̄g geila, God kal̄ip arö gôm haga, ‘An̄g ḡipal u, s̄idö, rak̄n, gap̄i gau haöwatö sabe ḡilan̄,’ a ga. N̄n̄ an̄bu kale nan an̄b̄ gau n̄öp sabe ḡila u me, b̄i God manô hagep ap God Manô u kali kl̄iñ riköm haga, ‘Isrel n̄bi b̄i.

Kale nöd m̄i n̄njuöl m̄h̄öp ram m̄n̄j aip̄l n̄öp an̄ gau ajm̄dim n̄n̄ u, kaj kau kaj sip̄ip nan gau pak ȳip sabe ḡi ñagm̄dim. *

⁴³ Kale nan ȳhar̄n̄j piral m̄h̄öp kale ke ḡipe u n̄p nan pak sabe ḡi n̄i m̄döl ḡi, ḡi m̄dm̄dim.

Nan an̄bu, ap Molok a ḡim̄dim, ap gap̄i rô ḡi limim, Repan a ḡim̄dim. Nan god piral an̄b̄ m̄h̄au n̄öp, sel ram ḡi ud ajöl ḡi, sabe göl ḡi m̄dm̄dim.

Ḡi m̄dm̄dim an̄bu, yad kalöp hag yunö, am naḡi m̄deinabim daun kub Babilon ba lau,’ a ga.

⁴⁴ “Bac b̄i hon gau ram m̄n̄j aip̄l gau m̄deila n̄n̄ u sel ram ud ajm̄dal. Sel ram an̄bu m̄deia u n̄j̄öm, God hon aip̄ m̄döp a gôm n̄j̄m̄dal. Sel ram an̄bu, God manô haga rô n̄öp ḡi l̄lö m̄deia. ⁴⁵ Hainö Josua bac b̄i hon aip̄ sel ram an̄bu nap b̄i kale n̄bö udla. Hainö, kale sel ram an̄bu daueilö n̄j̄öl ḡi, God n̄ipe n̄bi b̄i ram m̄n̄j aui m̄deila gau yu ḡi yua. Sel ram an̄bu m̄döm, m̄id damöm, hainö Depid yag daua. ⁴⁶ Bac Depid, b̄i God n̄j̄ö aij ga b̄i u, n̄ipe God n̄p hag n̄j̄öm haga, ‘Ne yau a gö, yad ram n̄öp aij ap ḡi l̄nö, ne God Jekop nöd sabe ḡim̄döp u, ram an̄bu m̄deinabôn,’ a ga. ⁴⁷ Hageia pen God n̄ipe yau a gaga. Hainö Solomon n̄ipe God sabe gep ram an̄bu ḡi la. *

⁴⁸ “Pen God adö i ḡlan̄ m̄döp u, n̄bi b̄i n̄magö udöm ḡi l̄naböl ram gau m̄dageinab. B̄i God manô hagep ap manô an̄bu hagöm haga,

⁴⁹ ‘B̄i Kub u haga, ‘Ram m̄n̄j kumi kabö adö lan̄ au sea kin̄ yad rô adö au as̄ik m̄dem, m̄n̄j nabôn il̄i ma yad abö ḡi löl ḡi m̄dpin.

Ȳip n̄h̄ön ram ḡi l̄be, yad han m̄deinam? Yad ram auai ake l̄nam?

* 7:29: Eks 2:21-22; 18:3-4 * 7:30: Eks 3:1-4 * 7:36: Eks 7:3; 14:21; Nab 14:33 * 7:38: Eks 19:3 * 7:40: Eks 32:1 * 7:41: Eks 32:2-6 * 7:42: Emo 5:25-27 * 7:45: Jos 3:14-17 * 7:46: 2Sa 7:1-16 * 7:47: 1Ki 6:1-38

50 Nan gau magöŋhalö ñimago yad ke gi lagpin aka?" ga, a ga.

51 "Hon ke nŋj aij gŋpun a gŋmim, nan si nan naij nöp gŋmim, God Manö nŋjagpin. Nahai bŋ gŋmidal rö nöp gŋpim. Ana Uŋ nŋpe kalŋp gasŋ aij ñö nŋjbe, pen pör wasö gŋpim. * 52 Nahai bŋ gau, bŋ God manö hagep gau kalŋp magöŋhalö gŋ naij gŋla. Bŋ God manö hagep hadame gau, 'God Bŋ Wög Gŋ Ñeb aij yöl u aunab,' a gŋla. Pen nahai bŋ gau kale bŋ anŋbu gau u rö nöp al pak lŋla. Pen mŋñi God Bŋ Wög Gŋ Ñeb aij yöl anŋbu auö me, kale nŋp mumug nŋjmim al pak lŋbe. * 53 Pen God lo manö nŋpe u, ejol nŋpe gau kalŋp hag yuö daulö udpe, pen hagöŋ rö nŋjmim gagpin," a ga.

Sŋdipen nŋp kabö ju pak lŋla

54 Sŋdipen manö anŋbu hagö nŋjöl gŋ, kalŋp mulu kal yabŋ lügö, meg magö hau rŋbŋköm kal jula. 55 Pen Ana Uŋ nŋpe Sŋdipen ajman rau midö nŋjöl gŋ, nŋpe gŋlan gŋ nŋjöm kumi kabö adö lan au nŋja, God mailö aij unbö ke yabŋ nŋpe mŋdeia nŋjöm Jisas nŋpe God ñimago yŋjg kid lau adö urak mŋdeia. * 56 Sŋdipen nŋjöm haga, "Nŋjim! Yad nŋjabin, kumi kabö adö lan au ajöŋ hiik mŋdöp. Bŋ Ñŋ nŋpe u God ñimago yŋjg kid lau adö urak mŋdöp!" a ga. *

57 Sŋdipen anŋg hagö, rŋmid kale u ñimago ud pŋ göm, adŋj magöŋhalö uraköm, manö blaö göm manö kub yabŋ hagöm, gŋ dö gŋ am nŋpe mŋdeia arla. 58 Nŋp ud sŋsŋ löm, dam dam daun kub anŋbu höŋ adö yan ud arla. Bŋ nŋp manö pir alla gau kal juöm, waŋj mŋlö kale gau ud juöm, bŋ praj Sol mŋdeia söla au yulö, nŋpe abad mŋdö nŋjöl gŋ, kale Sŋdipen nŋp kabö ju pakla. 59 Nŋp anŋg göl paklö nŋjöl gŋ, Sŋdipen Bŋ Kub nŋp wŋñ al hagöm haga, "Bŋ Kub Jisas, ana magö yad ud," a ga. 60 Anŋg hagöm, kugom yŋmöm, wŋñ kub al hagöm haga, "Bŋ Kub! Yŋp al pak laböl i, nan si nan naij gaböl u nŋjmön arö gŋmön," a ga. Anŋg hagöl göm uma. *

8

1 Sŋdipen nŋp kabö ju pak lŋla ñŋn u, Sol söla au mŋdöm, paj hagöm obi ölete ga.

Jisas nŋbi bŋ nŋpe kalŋp rŋdik gŋ yulö, ke ke arla

Ñŋn anŋbu nöp, Jerusalem kai il göm, nŋbi bŋ Jisas nŋj udla gau kalŋp gŋ naij yabŋ gŋla. Anŋg gŋlö, nŋbi bŋ Jisas nŋp nŋj udla gau kale magöŋhalö pŋñŋj gŋ, ram mŋnön Judia gau abe, ram mŋnön Sameria gau abe, ke ke arla. Pen bŋ Jisas manö ud arep unbö mŋgan lan gau kale nöp Jerusalem mŋdeila.

2 Pen God Manö hagöp rö nöp gŋmidal bŋ rŋmnap, Sŋdipen nŋp mög yabŋ göl, mŋñöŋ kub yabŋ göl gŋ, wŋp dam rŋgöl gŋla. 3 Sol pen, nŋbi bŋ Jisas nŋj udpal gau gŋ naij yabŋ gŋnabin, a göm, ram ram göl gŋ, nŋbi bŋ anŋbu gau kalŋp haŋwaŋö ŋp gŋ dam nagŋ lŋmidöp. *

Pilip ram mŋnön Sameria amöm manö hag ŋa

4 Nŋbi bŋ Jisas nŋp nŋj ud mŋdeila gau pŋñŋj gŋ am ram mŋnön ke gau gau mŋdeila. Pen anŋb gau am mŋdöm, Jisas manö aij u dam nŋbi bŋ anŋb gau kalŋp hag ñimidal. 5-6 Bŋ ne Pilip u rö nöp am daun kub ap ram mŋnön Sameria au mŋdöm, nŋbi bŋ gau kalŋp, Mesaia aua manö aij u hag ŋa. Pilip manö haga u abe, nan gagep rö ga u abe nŋjöm, manö nŋpe nŋhön nŋhön haga u, rŋmid lŋ nŋj aij yabŋ gŋla. 7 Nŋpe nŋbi bŋ kŋjaki aiön pi halö mŋdeila gau iru nöp gö, nan anŋb gau aiö göm höŋ arla. Nŋpe nŋbi bŋ ñimago ma pŋno gŋ kŋla ga gau iru nöp abe, nŋbi bŋ ma gŋ ga be wa be ga gau iru nöp abe kalŋp gö, kamŋj la. 8 Anŋg gö nŋjöl gŋ, nŋbi bŋ daun anŋbu hanmŋdeila gau magöŋhalö mŋñ mŋñ yabŋ gŋla.

9 Pen daun kub anŋbu bŋ ap hanmŋdöp, hib nŋpe u Saimon. Nŋpe kuj göm, nan gagep rö rŋmnap gö, Sameria nŋbi bŋ gau magöŋhalö gasŋ iru yabŋ nŋjmidal. Yad bŋ kub yabŋ mŋdpin, a ga. 10 Saimon nŋpe anŋg geia, nŋbi bŋ hib mŋdeia gau abe, nŋbi bŋ hib mŋdageia gau abe, Saimon manö haga rö nöp nŋjöm hagla, "Bŋ anŋbi nŋpe gö 'Kö Kub' a gŋpun u nöp," a gŋla. 11 Nan gagep rö gau pör gŋmŋdöp nŋjöm nŋbi bŋ gau gasŋ iru nŋjöm, manö haga rö nöp nŋjmidal. 12 Pen hainö Pilip apöm, God nŋbi bŋ udöm ram nŋpe kumi kabö lan au abad mŋdeinab manö aij u abe, Jisas Krai manö aij nŋpe u abe, hag ñö, nŋbi bŋ gau kale manö nŋpe nŋj udöm, ñŋg pakla. 13 Saimon nŋpe ke u rö nöp, Jisas nŋp nŋj udöm ñŋg paka. Pilip arö, Saimon nŋp hain gö nŋjöl gŋ, Pilip nan gagep unbö ke rö gaia u nŋjöm, Saimon nŋpe aiö waiö ga.

14 Bŋ Jisas manö ud arep gau Jerusalem mŋdlö nŋjöl gŋ, kalŋp manö ap hagla, "Sameria nŋbi bŋ God Manö nŋj udpal," a gŋla. Kale manö anŋbu nŋjöm, Pida Jon kalŋp mŋhöŋ hag yulö, ram mŋnön Sameria arlö. 15-17 Ammul nŋjöl, nŋbi bŋ gau Jisas nŋp nŋj udöl, Bŋ Kub Jisas hib hagöm kalŋp ñŋg pak ñŋla u pen Ana Uŋ nŋpe kalŋp auaga. Anŋb u, Pida Jon bŋ mŋhöŋ, Ana Uŋ nŋpe kalŋp auan, a gŋmil, sabe gŋmil, ñimago nabŋc cög kalŋp adö lan lŋlö, Ana Uŋ nŋpe kalŋp aññ aññ aua. *

* 7:51: Ais 63:10 * 7:52: Mad 23:31 * 7:55: Sam 110:1 * 7:56: Kol 3:1 * 7:60: Luk 23:34 * 8:3:

¹⁸ Kalpe mihöñ ñimago nabic cög adö lanj lilo, God nipe Ana U† ñibi bi gau kalip ña u, Saimon niñöm, yad u rö nöp ginam, a göm, kalip mihöñ mani yamöm haga, ¹⁹ “Mani i udmil, yip pödör anibu ñilö, yad ñibi bi an an ñimago yad nabic cög adö lanj lilo, kale u rö nöp Ana U† udnaböl,” a ga.

²⁰ Anig hageia, Pida haga, “God nan aij nipe yiharin ñob anibu, ñihön ginig mani raunig gabön? Mani anibu ne ke pig hij gi lugnab! ²¹ Wög hol gipul u ne aip wasö. Hibur gasi midmagö ne niñ ud midpan u, God niñö aij gagöp. ²² Nan si nan naj ginam, a gimön, gasi niñban u arö gimön, God nip sabe geinabön u, gasi naj yabiñ niñban anibu niñöm arö ginim rö löp,” a ga. ²³ Yad niñbin, nan aij kale au nan yad rö midböp a gimön, niñmön, gasi naj niñmön, nan si nan naj gi midpan. Anib u, ne nan si nan naj gep magö u, nag† wög gep bi rö midpan.

²⁴ Hageia, Saimon haga, “Köl mihöñ Bi Kub u nip sabe glö, nan yip ginim rö löp, a gimil hagabil anibu gagnim,” a ga.

²⁵ Pen Pida aip Jon aip, Jisas kalip mihöñ niñhön niñhön ga manö u abe, Bi Kub manö aij u abe, ñibi bi gau kalip hag ñi pis göm, ado gi Jerusalem arnig, adan nab gau amöl gi, ram minöñ Sameria an au ram riñig aglö iru nöp niñbi bi gau kalip Jisas manö aij u hag ñöl gi arlö.

Pilip nipe bi Idiopia niñbö ap nip Jisas manö aij u hag ña

²⁶ Pen Bi Kub ejol ap apöm Pilip nip haga, “Jerusalem niñbö daun kub Gasa arbal adan mñlö u arammön,” a ga. ²⁷ Hagö, Pilip adan haga mñlö anibu amöm niña, bi kub ap, kaj hos tip gi dam ajöp nan bad adö lanj asiköm, adan mñlö anibu areia. Bi anibu nipe niñbi kwin Kadaki, ram minöñ kub Idiopia abad mideia niñbi u nip wög göl gi, mani nipe u abad midmidöp. Pen nipe Jerusalem God sabe gep ram u amöm sabe göl gi mid pis göm, ²⁸ ado gi ram minöñ Idiopia aramöm, God Manö adin Aisaia kal† kliñ rika u udöm, amgö li niñöl gi areia. ²⁹ Pen God Ana Pilip nip haga, “Hos nan bad tip gi dam arab darj am söl ba au ammön, bi anibu aip armil,” a ga.

³⁰ God Ana haga rö nöp, Pilip gi dö gi söl ba au amöm niña, bi Idiopia niñbö anibu, bi God manö hagep Aisaia God Manö adin kal† kliñ rika u, amgö li niñöl gi areia. Pilip niñöm haga, “Ne köp amgö li niñöl gi arabön yagol u, manö if u anig hagöp a gimön niñabön aka wasö?” a ga.

³¹ Hageia, nipe haga, “Niñbi bi rimmnap rö yip hag ñilö niñem rö hagnam,” a ga. Anig hagöm Pilip nip haga, “Ap adö aui asikö hol

aip arul,” a ga. Hagaiö, Pilip am adö anibu asika.

³² Bi anibu God Manö adin Aisaia kal† kliñ rika anibu amgö li niñeia. Manö anibu anigöl midöp:

“Nipe kaj sipsip ut gi dam al pak libal rö nöp mideia.

Kaj sipsip pi un riklö, aiö gi gagöp rö, nipe u rö nöp manö ap hagaga.

³³ Nan naj ap gaga u pen nip manö pir alöm, gi naj gila.

Nip böñ nöp al pak lilo uma u me, hainö bi an rö midöm,

‘Anig anig gimidöp,’ a ginab?” ö ga. *

³⁴ Bi kub Idiopia niñbö u manö anibu niñöm, Pilip nip haga, “Manö hagab anibi, God manö hagep bi u nipe ke hagab aka bi ke niñbö ap nip hagab?” ö ga. ³⁵ Hagö, Pilip God Manö adin amgö li niñajil u nöp if gi hag dam dam, Jisas manö aij u hag ñi aij ga.

³⁶ Pen anig göl manö gi damöl gimil niñlö ñig ap mideia. Bi anibu Pilip nip haga, “Niñ midöp i yip ñig pak niñabön aka?” a ga.

* ³⁷ Hageia, Pilip haga, “Ne Kraiñ nip hibur gasi midmagö yad niñö nöp niñ udpin a geinabön u, yad nöp ñig pak niñabin,” a ga. Hageia, bi anibu pen haga, “Jisas Kraiñ nipe God Niñ nipe midöp u, yad niñ udpin,” a ga. ³⁸ Hagö, kaj hos nan tip gi dam ajep adö asik aueilö u, hos u halö anib au limil, ñig yan ammil, Pilip bi anibu nip ñig pak ña. ³⁹ Anig göl ñig pak ñöm, go† au aulö niñöl gi, adin Bi Kub Ana nipe Pilip nip udöm, ke migam ap ud arö niñöl gi, bi kub anibu nip niñaga. Nipe pen mñ mñ yabiñ göl gi adan ara. ⁴⁰ Pen Bi Kub Ana nipe Pilip nip dam ram minöñ Asodas lö, niñbi bi ram minöñ anib gau daun ke ke mideia gau kalip magöñhalö Jisas manö aij u hag ñi dam dam, daun kub Sisaria amjaka. *

9

Sol Jisas nip niñ uda

¹ Pen Sol nipe Bi Kub manö aij niñ udöm hain gimidal niñbi bi gau kalip al pak län, a göm, pör kö yabiñ gimidöp. Mañ ap nipe am God nip nan sabe gep bi kub yabiñ u nip haga, * ² “Yip köp rimmnap kal† kliñ rik ñaimön, yad dam Juda magum gep ram ke ke midöp daun kub Damaskas amem, kalip niñabin. Köp anibu kal† kliñ rikmön hagnöm, ‘Daun kub Damaskas au, kale niñbi bi Jisas nip niñ udpal rimmnap Juda magum gep ram gau midaiöl u, Sol nip hagpe, kalip nag† löm, Jerusalem daunim,’ a gimön, kal† kliñ rikmön,” a ga. ³ Sol köp anibu udöm, Damaskas söl söl gö niñöl gi, adin mailö kumi kabö adö lanj niñbö ap lugöm nip niña.

* 8:33: Ais 53:7-8

* 8:36: Ap 10:47

* 8:40: Ap 21:8

* 9:1: Ap 8:3

4 Sol kaj hos adö lanj n+bö ap lug m+nöñ yanj pakö n+ñöl g+í, manö ap n+p haga, “Sol, Sol, y+p n+hön g+nig g+mön pör g+í najj gabön?” ö ga. 5 Hageia, Sol haga, “B+ Kub, ne an?” ö ga.

Hageia, haga, “Yad Jisas, y+p pör g+í najj gabön u nöp hagabin. 6 Pen ne urakmön, Damaskas ammön, b+ ap apöm nöp manö hagn+m rö n+ñmön g+mön,” a ga.

7 Pen b+ Sol aip aula gau manö magö u nöp n+ñöm, b+ n+me u n+ñagöm, gas+ mlö löm, manö r+mnap hagagla. 8 Sol pen uraköm amgö hi+köm n+ña, amgö n+pe u böñ nöp we ga. An+g gö, b+ n+pe aip aula gau n+magö k+id n+pe u udöm, ut g+ Damaskas arla. 9 N+p an+g göl amgö we gö, n+g, nan magö nan gau n+ñagöm, n+ñ m+thau n+gan y+har+ñj nöp m+deia.

10 Pen Jisas n+p n+ñj uda b+ ap Damaskas m+deia, hib n+pe u Ananaias. B+ an+bu n+pe naböñ n+ña, Jisas n+p haga, “Ananaias!” a ga.

Hageia haga, “B+ Kub, yad m+dpin,” a ga. 11-12 Hageia, Jisas haga, “Sol b+ daun kub Dasas n+bö u, God n+p sabe göl g+í, naböñ n+ñöb, b+ Ananaias a g+pal u n+p am ud n+ñaj+p, amgö n+pe we ga u n+ñ n+ñöb. N+pe m+ñi y+p sabe göl g+í m+idöp Judas ram u. An+bu u, ne adan ‘Y+j+g’ a g+pal u ammön, Judas ram u amjakmön kal+p hagn+mön, ‘Sol n+p n+ñj+nig auabin,’ a g+mön,” a ga.

13 Jisas n+pe an+g hageia, Ananaias haga, “B+ Kub. Yad n+ñbin n+bi b+ iru yab+ñ nöp hagn+p, ‘B+ Sol an+bu n+bi b+ nöp lau adö m+dpal Jerusalem gau kal+p pör g+í najj yab+ñ göp,’ a g+pal. 14 N+pe m+ñi Damaskas i auöp u, b+ God nan sabe gep b+ kub gau köp r+mnap n+p n+ñö, n+bi b+ an an hib ne hagnö adö arnab gau, kal+p nag+í l+n, a göm, auöp,” a ga.

15 Ananaias an+g hageia, B+ Kub n+p haga, “Aru! B+ an+bu wög r+mnap yad ke n+p hag l+bin. N+pe manö aij yad u Isrel n+bi b+ kal+p hag n+ñöm, Isrel n+bi b+ wasö gau kal+p hag n+ñöm, kinj gau kal+p hag n+ñöm g+nab. *

16 Pen n+pe ake ranö, iru marö gö n+ñöl g+í, wög an+bu g+nab. An+g g+nab u yad ke n+p hag n+ñ aij g+nabin,” a ga. *

17 B+ Kub an+g hageia, Ananaias aramöm, Sol m+deia ram u apjaköm, raul yanj amöm, Sol n+p nab+c cög adö lanj n+magö löm haga, “Mam Sol. B+ Kub Jisas nöp adan anj au ap lugöm waiö la n+ñna u, y+p hag yuöp auabin i. Ne amgö ne kauyanj n+ñ n+ñmön, Ana U+ n+pe nöp am ajmanj raun+m, a göm, y+p hag yuö aubin i,” a ga. 18 Ananaias an+g hagnö n+ñöl g+í, nan hag ga+ bad rö Sol amgö n+p har+köl m+deia u, wat g+í lugö n+ñöl g+í, ad+ñ amgö n+ñ n+ña. Amgö n+ñöm, urak

aramöm, n+g paka. 19 Sol nan n+ñöm këö uda.

Sol Damaskas n+bi b+ gau kal+p Jisas manö aij u hag n+ña

Pen Sol n+pe n+ñ n+r+mnap n+bi b+ Jisas n+p n+ñj udla gau aip Damaskas m+idöl g+í, 20 Juda magum gep ram gau ajöm, Jisas n+pe God N+ n+pe m+idöp manö aij u n+bi b+ gau kal+p hag n+ña. 21 N+pe an+g göl hag n+ m+idö n+ñöl g+í, kale n+ñöm pa g+í g+í göm hagla, “B+ i me, Jerusalem n+bi b+ Jisas n+p n+ñj udla gau kal+p g+í najj g+m+idöp me! M+ñi r+mnap halö nag+í l+ dam, b+ God sabe gep b+ kub gau kal+p n+ñnam a göm auöp,” a g+la. *

22 Pen Sol Jisas manö aij u hag n+ñ damöm, Jisas n+pe nöp Mesaia u manö kabö göl yab+ñ hagnö, b+ Juda Damaskas han m+deila gau manö ap pen hagnö rö laga. *

23 Pen hainö m+id damöm, Juda kai ap magum göm, manö hag adö an+ löm hagla, “Sol n+p al pak lun,” a g+la. 24 Pen manö hagla an+bu, b+ ap n+ñöm Sol hag n+ña. Daun kub an+bu, hadame nöp kabö waryö g+í g+gabö g+la u me, adan ramö ajm+dal gau, Sol n+p alun, a göm, sidö anj s+bön yanj u+h+ñ l+ m+deila. 25 An+g geila n+ñöm Sol b+ n+pe gau s+bön anj yanj n+p wad+ m+gan kub ap yagöm, nag+í ad+iköm, t+p g+í waryö an+bu m+gan ap höñ adö adö lanj n+bö m+nöñ yanj yulö, p+n+ñj g+í ara. *

Sol Jerusalem am m+deia

26 Sol Jerusalem amöm, n+bi b+ Jisas lau adö m+deila gau aip m+deinam, a geia pen kale n+ñöm, b+ i Jisas b+ n+pe ap wasö, han+p al pak l+n+g auöp, a göm, p+n+ñj g+la. *

27 An+g geila, Banabas n+pe Sol n+p dam b+ Jisas manö ud arep gau m+deila au amöm, kal+p haga, “B+ an+bi n+p n+ñmim p+n+ñj g+gmim. Mañ ap daun kub Damaskas amöl g+í, adan anj au amöm, B+ Kub n+p n+ñj, n+p manö r+mnap haga. Hainö am Damaskas n+bi b+ kal+p p+n+ñj gagöm, Jisas manö aij u ha+öwatö nöp hag n+ña,” a ga. *

28 Banabas an+g hagnö, Sol n+p udlö, kal+p aip Jerusalem m+idöm, daun kub an+bu m+gan m+gan gau amöm, Jisas manö aij u ha+öwatö yab+ñ nöp hag n+ña. 29 Pen b+ Juda Grik manö n+ñla gau n+p aip manö pen pen hag am+ñ ap+ñ göm, n+p al pak lun, a göm, gas+ u n+ñla. 30 Pen b+ Jisas n+p n+ñj udla r+mnap manö an+bu n+ñöm, n+p ut g+í dam daun kub Sisaria amöm yulö, daun kub Dasas ara.

31 N+ñ anj an+bu au, ram m+nöñ Judia, Galili, Sameria gau, n+bi b+ Jisas n+p n+ñj udla gau m+id aij g+la. Ana U+ n+pe kal+p abad m+id aij göm, p+idöñ n+ñ n+ñöl g+í, kale

* 9:15: Ap 25:13; 27:24; Ro 1:5

* 9:16: 2Ko 11:23-28

* 9:21: Ap 8:3

* 9:22: Ap 18:28

* 9:25: 2Ko

11:32-33

* 9:26: Gal 1:17-19

* 9:27: 1Ko 9:1

klö göm, Bî Kub nîp gasî nînjöl gî mîdöm, nîbi bî rîmnap halö Jisas manö aij u hag ñîlö, kale u rö nöp Jisas nîp nînj udla.

Pida Inias nîp gö urak ara

³² Pida ram mînnöj ke ke gau gî ajöl gî, nîbi bî Jisas nîp nînj udla gau kalîp nînj ajmîdöp. Anîg göl nînj ajöm, mañ ap, nîbi bî Jisas nîp nînj udla gau kalîp nînjî, a göm, ram rîhîg aglô Lida ara. ³³ Ram mînnöj anîbu bî ap mîdeia, hib nîpe u Inias. Pen ñîmagö ma nîpe gau kîla gö, kuö adö nîpe u nöp han mîdmîdöp mî unbô raleb jînj ina. ³⁴ Pida bî anîbu nîp haga, "Inias. Nan nöp göp u Jisas gö kamînj lî nab. Urakmön, kuö ne u yad aij gî," a ga. Anîg hagö nînjöl gî, magö anîbu nöp Inias nîp kamînj lö uraka. ³⁵ Inias uraköm gî ajö nînjöl gî, ram rîhîg aglô Lida nîbi bî gau abe, ram mînnöj Seron nîbi bî gau abe nîp nînjöm, Bî Kub nîp nînj udla.

Dabida uma, Pida gö, uraka

³⁶ Pen Pida ram rîhîg aglô Lida anîbu mîdö nînjöl gî, nîbi Jisas nîp nînj uda ap uma yöp daun kub Jopa au. Nîbi anîbu hib nîpe Dabida. Pen Grik manö hagöm nîp Dokas a gîmîdal. Nîpe nîbi bî gau kalîp abad mîd aij göm, nîbi bî mög gep rö gau kalîp wög gî ñîmîdöp. ³⁷ Nîbi anîbu nîp nan gö hadö umö, nîp ñîg pak ñöm wip he dam ram raul mîgan adö laj lîla. ³⁸ Jisas nîbi bî nîpe Jopa mîdeila gau manö ap nînja, Pida ap mîdeia ram rîhîg aglô Lida au. Lida daun kub Jopa söl au mîdöp, nînjöm kale bî mîhöp kalîp hag yulö, Pida mîdeia au ammîl manö klö hagmîl haglô, "Ne hol aip yînjîd auö arun," a gîlö. ³⁹ Hagailö, Pida kalîp mîhönj aip Jopa amöm amjaklö nînjöl gî, nîp uî gî dam Dabida uma dam lîla ram raul adö laj arla. Uî gî ud areilö nînjöl gî, nîbi patpat ap mîdeila gau, nîbi uma anîbu nöd kamînj mîdmîdöp u, wakîj mîlö wakîj rîmnap kalîp yîharîj ñîmîdöp gau, Pida nîp yamöl gî, mîhönj gî mîdeila.

⁴⁰ Pida pen nîbi bî ap mîdeila anîb gau kalîp hag hönj yan yuöm, kugom yîmöm. God nîp sabe göl gî, ado göm, wip he nînjöl gî haga, "Dabida, urak!" a ga. Hagö, Dabida amgö ñîl Pida nîp nînjöm, urak asîka. ⁴¹ Pida pen ñîmagö kîd nîpe u udöm, ud urak ñöm, nîbi patpat gau abe, nîbi bî Jisas nîp nînj udla gau abe, kalîp magöñhalö wîñî alö aueila haga, "Dabida i," a ga. ⁴² Pen Pida anîg geia, manö anîbu Jopa nîbi bî magöñhalö nînjöm, nîbi bî iru nöp Bî Kub nîp nînj udla. ⁴³ Pen Pida nîpe daun kub Jopa anîbu, bî kaj kau hañ wög gîmîdöp bî ap aip ñîn rîmnap rapîn mîdmîdil. Bî anîbu hib nîpe Saimon.

10

Ejol ap apöm Konilias nîp manö haga

¹ Pen ami bî gau kalîp abad mîdmîdöp bî kub ap daun kub Sisaria mîdmîdöp. Hib nîpe u Konilias. Ami bî nîpe abad mîdmîdöp anîb gau kalîp "Idali Ami Bî" a gîmîdal. ² Bî kub Konilias anîbu aip, nîbi bî ram nîpe gau aip, God nîp nînj udla. Juda nîbi bî nan kale rîmnap mîdagmîdöp u, Konilias nîpe mani nan gau hañwalaö ñîmîdöp. Pen nîpe God nîp pör sabe gîmîdöp. ³ Mañ ap sîdö gamînj ga magö u, Konilias nîpe naböñ nînja, God ejol ap apöm haga, "Konilias!" a ga. ⁴ Hageia, Konilias pîñînj göm nîp nînj ij halö löm haga, "Bî kub, yîp nîhön hagabön?" ö ga.

Hageia, ejol u nîp haga, "Ne God nîp sabe gîmön, nîbi bî mög gep gau kalîp nan hañwalaö ñîmön gîpan u, God nöp aij göm nöp haul gagöp. ⁵ Ne bî rîmnap hagö, kale am daun kub Jopa amöm, bî Saimon Pida a gîpal u nîp haglô aunîm. ⁶ Nîpe Saimon, bî kaj kau hañ wög göp u aip mîdpîl ñîg solwara goî au," a ga.

⁷ Pen ejol manö anîbu hagöm arö nînjöl gî, Konilias bî wög nîp gî ñîmîdil mîhau abe, ami bî God nîp nînj uda ap abe hagö aueila, ⁸ kalîp ejol u manö nîhön nîhön haga u hag ñî aij göm hag yuö, Jopa arnîg hadla.

⁹ Kale am am adan anj au hanla. Ruö am am, sîdö anj aulîk magö u, Jopa söl söl gîla. Magö anîbu Pida God nîp sabe gînjîg ara ram adö laj mîgan u. ¹⁰ Nîpe amöm, God nîp sabe gî mîdö nînjöl gî, nîp kîyök kub yabîla. Pen nîbi bî nîpe gau nan magö lau gîlö nînjöl gî, nîpe naböñ ap nînja. ¹¹ Pida nîpe naböñ nînjöm nînja, kumi kabö adö laj mîgan hîköm, wadî kub ap ñon mîlö mîhau mîhau goî lap lap adîköl mîdeia anj au lug lug mînnöj îl yan luga. ¹² Wadî mîgan anîb yan kaj, wal wayön, re, yaur ke ke gau magöñhalö nöp mîdeia. ¹³ Manö ap pen nîp haga, "Pida, urakmön nan ñîjeb anîb yagol gau pak ñö?," a ga.

¹⁴ Hageia, Pida pen haga, "Bî Kub. Wasö yabî! Nîhön gînjîg ñö? a gîmön hagpan? Hon Juda nîbi bî nan hil gep anîb gau nan rîmnap ñînjagpin yabî," a ga. *

¹⁵ Hageia, manö anîbu kauyan haga, "Nan nîhön nîhön God nan ñîjeb a ga gau, hil gep a gîmön hagagmön," a ga. *

¹⁶ Ga anîbu, ij mîhau nîganj ga. Hainö me, nan wadî kub anîbu ado gî kumi kabö adö laj ara.

¹⁷ Anîg gö, Pida naböñ nînjîbin anîbu nîhön gî nab, a göm, gasî iru nînj mîdö nînjöl gî, Konilias bî hag yuö nîp hagnîg aula bî kabö u adan îl au apjakla. ¹⁸ Apjaköm

hagla, “Bɪ Saimon Pida au mɪdöp aka?” gɪla.

¹⁹ Pida naböŋ nɪŋajɪp anɪbu gasɪ nɪŋöl gɪ, God Ana nɪp haga, “Ne nö?! Bɪ mɪhau nɪgan nöp ulhai nɪŋ auaböl. ²⁰ Anɪb u, urakmön ram au gɪyan arammön. Yad ke kalɪp hag yunö auaböl. Anɪb u, auö aip arun a gaiöl u, gasɪ iru nɪŋagmön aip armön,” a ga.

²¹ God Ana anɪg hagö, Pida au yan amöm bɪ anɪb gau kalɪp haga, “Bɪ ulhai nɪŋabim bɪ u, yad me i. Yɪp manö ap hagnɪg aubim aka?” ga.

²² Hageia, hagla, “Bɪ kub Konilias, ami bɪ gau kalɪp abad mɪdöp bɪ kub u hanɪp hag yuö auabun. Nɪpe God nɪp nɪŋ udöm, God Manö hagöp rö göp; Juda kai nɪp nɪŋlö kalɪp magöŋhalö aij göp. Pen nɪpe naböŋ nɪŋa, God ejol ap apöm nɪp haga, “Ne bɪ rɪmnap yuö, am Saimon Pida nɪp ul gɪ daulö, manö hagainɪm u nɪŋmön,” a ga,” a gɪla.

Pida Konilias ram ara

²³ Anɪg hagailö, Pida kalɪp hagö ram raul mɪgan amöm hanla.

Ruö Pida, bɪ Jopa nɪbö Jisas nɪp nɪŋ udla rɪmnap udöm, Konilias yua bɪ ugan anɪbu aip am an adan anɪ u hanla. ²⁴ Ruö u, Sisaria amjaköm, Konilias ram u amjakla. Pen Konilias nɪpe Pida auab, a göm, nɪbi bɪ nɪpe gau abe, mɪdeimam nɪpe gau abe, kalɪp wɪn alö ap magum gɪ mɪdeila. ²⁵ Pida nɪpe amöm ram raul arnɪg gö nɪŋöl gɪ, Konilias nɪp nable paköm, nɪp bɪ kub a göm, am ma il nɪpe au kugom yɪma. ²⁶ Anɪg gö nɪŋöl göm, Pida pen nɪp ud urak nöm haga, “Ne urak! Yad u rö nöp bɪ ap me,” a ga. *

²⁷ Hagö, urakö nɪŋöl gɪ, manö hagöl gɪ, ram raul mɪgan yan arlö. Ammil Pida nɪŋa, nɪbi bɪ iru nöp ap magum gɪ mɪdeila. ²⁸ Pida kalɪp haga, “Kale ke nɪŋbim, hon Juda nɪbi bɪ asɪ masɪ gɪ aij gɪpun. Juda nɪbi bɪ wasö gau aip ajagpun; ram kale aragpun. Pen yad naböŋ nɪŋnö, God yɪp manö ap haga. Nɪpe manö haga anɪbu, yad nɪbi bɪ rɪmnap asɪ masɪ mɪdpal, a gem, kalɪp asɪ masɪ gɪnam rö lagöp. ²⁹ Anɪb u nɪŋem me, Konilias manö hagöp u nɪŋem arö gagpin; hagöp rö nɪŋem aubin. Anɪb u, yɪp nɪhön gɪnɪg hagep aubin?” ö ga.

³⁰ Pida anɪg hageia, Konilias haga, “Yad ruö nöp me, mɪŋi sɪdö gamɪŋ göp magö u rö, ram raul mɪgan yan God nɪp sabe gɪ mɪdöl gɪ nɪŋnö, bɪ walɪŋ rud yabɪl yɪma ap apöm, mɪdainö ba au uraköl mɪdeila. ³¹ Nɪpe yɪp haga, “Konilias, ne God nɪp sabe gɪmön, mani nan gau nɪbi bɪ nan mɪdagöp

gau kalɪp haŋöwəlö nɪmön gɪpan u, God nɪŋöb. ³² Anɪb u me, bɪ rɪmnap hag yuö, daun kub Jopa amöm, Saimon hib nɪpe ap Pida a gɪpal u, nɪp ul gɪ daulö. Nɪpe Saimon bɪ kaj kau haŋ wög göp u aip mɪdpil nɪg solwara got au,’ a ga. ³³ Ejol u yɪp anɪg hagö, yad yɪŋɪd nöp bɪ yad rɪmnap hagnö, nöp am ul gɪ dauajal, yɪp aij göp. Hon nɪbi bɪ aui God pɪg mɪdpun rö, Bɪ Kub manö kalɪp hag nɪmön, a göm, nöp hag yuö auban u, mɪŋi hanɪp hag nöp nɪŋun,” a ga.

Pida Konilias nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp manö hag nɪa

³⁴ Konilias anɪg hageia, Pida haga, “Yad mɪŋi nɪŋbin, God nɪpe, bɪ söl aui nɪbö nöp bɪ aij, bɪ mɪlö gau nɪbö bɪ naij, a göm, nɪŋagöp. * ³⁵ Ram mɪnönŋ ke ke gau nɪbö, il ke ke gau nɪbö, nɪbi bɪ an an God nɪp nɪŋöm ana udöm, manö nɪpe nɪŋöm hagöp rö gɪnaböl gau, kalɪp magöŋhalö udnab. ³⁶ Pen God nɪpe hanɪp Isrel nɪbi bɪ manö aij yua u nɪŋbim. Yad ke aip jɪm nöl mɪdlan, a göm, God nɪpe Jisas Krai nɪp hag yua. Jisas Krai nɪpe nöp me, nɪbi bɪ gau magöŋhalö Bɪ Kub kale mɪdöp. ³⁷ Kale ke nɪŋbim, Jon bɪ nɪg pak nɪeb u, nɪg pak nöl gɪ, manö aij anɪbu il göm, ram mɪnönŋ Galili hag nɪa. Anɪg göl hagö, hag damöm, hag damöm, nɪbi bɪ ram mɪnönŋ Isrel mɪdpal gau magöŋhalö nɪŋla. * ³⁸ Pen kale nɪŋbim, Jisas Nasared nɪbö u God aip mɪdöm, Ana Ul u nɪp nöp, abad mɪdö nɪŋöl gɪ, klö nɪpe nöp udöm, ram mɪnönŋ ke ke gau magöŋhalö ajöl göm, nɪbi bɪ gau gɪ aij göl gɪ, nɪbi bɪ Seden kalɪp gö ulham mɪdeila gau kalɪp gö, kamɪŋ lɪmɪdöp. *

³⁹ “Pen Jisas Juda nɪbi bɪ ram mɪnönŋ kale gau gɪ ajöl göm, Jerusalem gɪ ajöl göm, ga ga rö hon amgö hon ke nɪŋno u hagabin. Pen hainö nɪp mab ba lan al pak lɪlö uma. ⁴⁰ Uma u pen nɪn mɪhöp mɪdöm, God gö, nɪn mɪhau nɪgan u kauyan uraköm, am waiö lö amgö nɪŋno. ⁴¹ Nɪbi bɪ magöŋhalö nɪp amgö nɪŋagla. God hanɪp nɪbi bɪ hag la gau nöp Jisas nɪp amgö nɪŋno. Nɪpe umöm urakö nɪŋöl gɪ, aip mɪdun jɪm nöl nan nɪŋun nɪg nɪŋno. * ⁴² Jisas hanɪp haga, ‘Manö aij yad u nɪbi bɪ gau kalɪp hag nɪmim hagem, “God haga rö me, hainö Jisas nɪbi bɪ kamɪŋ mɪdeinaböl gau abe, nɪbi bɪ umnaböl gau abe, kalɪp magöŋhalö manö kub hagnab,” a gɪmim,’ a ga. * ⁴³ Pen adö anɪbu, bɪ God manö hagep gau magöŋhalö Jisas Krai nɪp hagöm hagla, ‘Nɪbi bɪ an an Krai hib klö yabɪl nɪpe u udnaböl gau, nan si nan naij gɪpal u, God nɪŋöm arö gɪnab,’ a gɪla,” a ga. *

* **10:26:** Ap 14:13-15; Rep 19:10 * **10:34:** Dud 10:17; Ro 2:11 * **10:37:** Mad 4:12-17 * **10:38:** Mad 3:16; Luk 4:17-20 * **10:41:** Ap 1:8; Luk 24:42-43 * **10:42:** Ap 17:31; 1Pi 4:5 * **10:43:** Ais 53:5-6; Jer 31:34

Juda n̄ibi b̄i wasō gau Ana Uṭ udla

44 Pen Pida an̄ig gōl manō hag m̄idō n̄iṅōl ḡi, Ana Uṭ n̄ipe n̄ibi b̄i n̄iṅ m̄ideila gau kal̄ip magōṅhalō aua. * 45-46 Ana Uṭ kal̄ip auō, kale manō ke n̄ōp, han̄j ke n̄ōp hagōl ḡi, God hib n̄ipe haglō adō arō, Juda n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla Pida aip Jopa n̄ibō aula gau, God Juda n̄ibi b̄i wasō gau kal̄ip Ana Uṭ ña me u, a gōm, aiō waiō ḡila.

Pida pen haga, * 47 “God n̄ipe Ana Uṭ han̄ip ña rō u, m̄ñi n̄ibi b̄i gai i kal̄ip u rō n̄ōp n̄ōb. An̄b u, kale ñig paknabun, a ḡlō, n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip wasō gōl rō lagōp,” a ga. 48 Pida an̄ig hagōm b̄i n̄ipe r̄imnap kal̄ip haga, “N̄ibi b̄i gai i kal̄ip Jisas Kraiṣ hib n̄ipe hagmim ñig pak ñimim,” a ga. Ñig pak ñilō n̄iṅōl ḡi, kale hagla, “Pida, ne hon aip ñin pro magō ap aui m̄idaimōn,” a ḡila. Haglō, ñin pro magō ap kal̄ip p̄ig m̄ideia. *

11

Pida Jerusalem arō n̄ip manō hag ḡila

1 Pen Jisas manō ud arep b̄i gau abe, ram m̄inōṅ Judia n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla gau abe n̄iṅla, Juda n̄ibi b̄i wasō gau r̄imnap God Manō n̄iṅ udla. 2 An̄b u, hainō Pida Jerusalem arō, Juda b̄i wasō gau u rō n̄ōp hañ r̄ib ḡi dō gōl, a ḡim̄idal b̄i gau, Pida n̄ip kal̄ip gōm hagla, 3 “Ne n̄ihōn ḡin̄ig b̄i hañ r̄ib ḡi dō gaggal gau ram kale ammōn, kal̄ip aip nan j̄im ñōl ñin̄abōn?” ò ḡila. *

4 An̄ig hagaila, Pida daun kub Jopa m̄idōm nabōṅ n̄iṅa aiud u kal̄ip hag ñōl ḡi haga, 5 “Yad daun kub Jopa m̄idem, God n̄ip sabe ḡi m̄idem, nabōṅ n̄iṅnō, kumi kabō adō lan̄ n̄ibō, wad̄i kub ap rō ñon m̄ilō m̄ihau m̄ihau goṭ lap lap adikōl m̄ideia lug lug il yad m̄idainō au ap luga. * 6 Auō, yad wad̄i an̄ibu m̄ideia sōl au amem n̄iṅnō, kaj, wal wayōṅ, re, yaur gau gau magōṅhalō m̄ideia. 7 Pen manō ap ȳip haga, ‘Pida, ne urakmōn nan an̄ib yagol gau pak ñōṅ,’ a ga.

8 “Hageia, yad pen hagnō, ‘B̄i Kub. Wasō yab̄i! N̄ihōn ḡin̄ig ñōṅ a ḡimōn hagpan? Hon Juda n̄ibi b̄i nan hil gep an̄ib gau nan r̄imnap ñin̄aggin yab̄i,’ a ḡinō.

9 “An̄ig hagainō, manō an̄ibu kauyan̄j haga, ‘Nan n̄ihōn God nan ñin̄jeb a ga gau, hil gep a ḡimōn hagagmōn,’ a ga. 10 Ga an̄ibu, ij m̄ihau n̄igan̄j ga. Pen hainō nan wad̄i kub an̄ibu ado ḡi kumi kabō adō lan̄ ara.

11 “Pen magō an̄ibu n̄ōp, b̄i m̄ihau n̄igan̄j ram han m̄idainō u apjakla. B̄i an̄ib gau b̄i kub Konilias, Sisaria n̄ibō hag yuō, ȳip uṭ ḡin̄ig aula. 12 God Ana ȳip haga, ‘Gasi iru n̄iṅagmōn, kal̄ip aip haṭōwadō armōn,’

a ga. An̄ig hageia, yad mam Jisas manō n̄iṅ udpal unbō kagot j̄iṅ udem, kal̄ip aip Konilias ram u arno. 13 Amjakno, Konilias haga, ‘Ejōl ap apōm ȳip haga, “B̄i r̄imnap hagaimōn, daun kub Jopa amōm, b̄i ap Saimon Pida a ḡipal u n̄ip uṭ ḡi dauōl. 14 Uṭ ḡi dauōl, n̄ipe n̄ōp manō r̄imnap hag ñō, n̄ibi b̄i ram ne aip m̄idpim gau, God kal̄ip magōṅhalō ud kam̄iṅ yuō, n̄ibi b̄i n̄ipe m̄ideinabim,” a ga,’ a ga. *

15 “Konilias ȳip an̄ig hagō, yad il gem manō hag ñinō n̄iṅōl ḡi, Ana Uṭ n̄ipe han̄ip nōd aua rō, n̄ibi b̄i an̄ib gau kal̄ip u rō n̄ōp aua. * 16 An̄ig gō, B̄i Kub han̄ip nōd haga manō u gasi n̄iṅnō. N̄ipe haga, ‘Jon kal̄ip ñig pak ña u pen sōl m̄idōp God n̄ipe kal̄ip Ana Uṭ u pak ñinab,’ a ga. * 17 Pen hon B̄i Kub Jisas Kraiṣ n̄ip n̄iṅ udno ñin u, God nan aij yab̄i han̄ip ña rō, kal̄ip u rō n̄ōp ña. An̄b u, yad aigōl gem God n̄ip, ‘An̄ig gagmōn,’ a ḡibnep?” ò ga.

18 Pida an̄ig hageia, b̄i n̄ip manō kal̄ip hag ḡila gau manō haga u n̄iṅōm, manō kal̄ip r̄imnap halō hag gagla. God hib haglō adō arō n̄iṅōl ḡi hagla, “Han̄ip n̄ōp wasō; Juda n̄ibi b̄i wasō gau u rō n̄ōp, nan si nan naij ḡipal u, n̄ihōn ḡin̄ig an̄ig ḡipun, a gōm, n̄ip sabe geinabōl u, n̄ipe n̄iṅōm, nan si nan naij ḡipal gau arō gōm, kam̄iṅ p̄or m̄idep magō u kal̄ip ñinab,” a ḡila. *

Adiok n̄ibi b̄i Jisas manō aij u n̄iṅ udla

19 Pen Siḍipen n̄ip kabō ju pak lila ñin̄ an̄j au, b̄i Juda Jerusalem m̄ideila gau, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla gau kal̄ip ḡi naij yab̄i ḡilō, kale p̄in̄iṅ ḡi ke ke arla. R̄imnap p̄in̄iṅ ḡi ram m̄inōṅ Pōnisia arla, r̄imnap p̄in̄iṅ ḡi ram m̄inōṅ ñig r̄ib gus ga airan Saipras arla, r̄imnap p̄in̄iṅ ḡi daun kub Adiok arla. Amōm, Jisas manō aij u Juda n̄ibi b̄i wasō gau kal̄ip hag ñagla, n̄ibi b̄i kale ke Juda kai ju am an̄ib gau m̄idm̄idal gau kal̄ip n̄ōp hag ñila. * 20 Pen n̄ibi b̄i Jisas manō aij u n̄iṅ udla r̄imnap Saipras n̄ibō, r̄imnap Sairini daun n̄ibō, p̄in̄iṅ ḡi Adiok amōm, B̄i Kub Jisas manō aij u Juda n̄ibi b̄i wasō gau kal̄ip hag ñila. 21 B̄i Kub klō n̄ipe u kal̄ip aip m̄ideia u me, n̄ibi b̄i gau kal̄ip Jisas manō aij u hag ñilō, n̄ibi b̄i iru n̄ōp B̄i Kub n̄ip n̄iṅ udla.

22 Pen Jerusalem n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla gau, manō an̄ibu n̄iṅōm, b̄i kale Banabas n̄ip haglō, Adiok ara. * 23 Banabas n̄ipe Adiok amjakōm n̄iṅa, God n̄ipe n̄ibi b̄i an̄ib gau mōg n̄iṅōm gō, Jisas manō aij u n̄iṅ udla. An̄b u me, n̄ipe ñin̄iṅ lōm, kal̄ip manō r̄imnap halō hag ñōl ḡi haga, “B̄i Kub

* 10:44: Ap 11:15; 15:8 * 10:45-46: Ap 2:4; 19:6 * 10:48: Ap 2:38 * 11:3: Ap 10:28; Gal 2:12 * 11:5: Ap 10:9-48 * 11:14: Ap 16:31 * 11:15: Ap 2:4 * 11:16: Ap 1:5 * 11:18: Ap 13:48; 14:27 * 11:19: Ap 8:1-4 * 11:22: Ap 4:36

nþp nþj udpim u arö gagmim; nþp añi nõp hibur gasi midmagö kale an dan nþj ud pidöj gþmim, cþg göl gi midaimim,” a ga. ²⁴ Banabas nþpe bi aij yöl. Ana Uþ nþpe Banabas apöm ajman raumidöp. Nþpe Jisas manö aij u böj nõp nþj uda. Nþpe Jisas manö aij u nþbi bi gau hag nõ, nþbi bi iru nõp Bi Kub nþp nþj udla.

²⁵ Banabas pen bi Sol nþp am daunam, a göm, daun kub Dasas ara. ²⁶ Banabas Dasas amjaköm, Sol nþp ulhai nþjöm, uþ gi ado gi am Adiok amöm, mi añi anþbu nþbi bi Jisas nþp nþj udla gau kalþ Jisas manö aij u hag nõl gi midailö. Adiok nþbi bi Jisas Kraiss nþp nþj udla gau, nõd hib nõm Kraiss Nþbi Bi a gþla.

²⁷ Nþn anþ au, bi God manö hagep rþmnap Jerusalem nþbö Adiok arla. ²⁸ Amöm, God Ana nþpe bi kale ap Agabas nþp gasi nõ haga, “Kþyö kub yabþ ram mþnõj magõhhalö lþnig gab,” a ga. Hagö, haga rö kþyö kub yabþ u, gapman bi kub Klodias abad midmidöp nþn u aua. ²⁹ Anig göl kþyö kub la nþjöm Adiok nþbi bi Jisas nþp nþj udla gau hagla, “Nþbi bi Jisas manö aij u nþj udpal rþmnap ram mþnõj Judia gau midlö nþjöl gi, kalþ kþyö kub yabþ löp u, hon añi añi kalþ mani rþmnap magum gun nþn,” a gþla. ³⁰ Anig hagöm, mani li magum göm, Banabas aip Sol aip kalþ nõm hagla, “Kale bi mþhõj mani i dammil, Kraiss nþbi bi nþpe abad midpal bi kub gau kalþ nþl,” a gþla. *

12

Herod Jems nþp al pak löm, Pida nþp nagþ la

¹ Nþn anþ au, gapman bi kub Herod, nþbi bi Jisas nþj udla gau rþmnap kalþ gi naji göl gi, dam nagþ löl gi ga. ² Ami bi nþpe gau rþmnap hagö, Jon nþmam Jems nþp ru mlö kþd udöm böj nõp al pak lþlö uma. ³ Herod hagö anig geila, Juda nþbi bi gau nþjöm nþnþi lþla. Nþnþi lþla u, Herod nþjöm, Pida nþp u rö nõp hagö, dam nagþ lþla. Gþla anþbu, Juda nþbi bi Bred Yþs Halö Nþjagep nþn anþ au gþla. ⁴ Herod Pida nþp anig göl dam nagþ löm, ami bi unbö raleb böj dan (16) kalþ nþme li yigwo mlö yigwo mlö löm haga, “Sþdö anþ sibõn yanþ bi mþhau mþhau abad nõp midaimim,” a ga. Herod gasi nþpe u ke nþjöm haga, “Pasopa nþn u ap arainþm me, hainö Pida nþp dam nþbi bi midainabol anþ au amun manö kub hagnabun,” a göm nþja.

⁵ Pida nþpe anig göl nagþ midö nþjöl gi, nþbi bi Jisas nþp nþj udla gau Pida nþp gasi

nþjöm, klö göm God nþp sabe göl gi nõp middeila.

⁶ Pen gapman bi kub Herod Pida nþp manö kub hagnam, a göm, nþja nþn anþbu nõp sibõn au yanþ, Pida nþp sen mþhõp adþköm, ami bi mþhau böj lap lap nþj midlö nþjöl gi, Pida anþ yanþ haneia. Ami bi rþmnap u rö nõp adan il u nþj middeila. ⁷ Pen adþj Bi Kub ejol nþpe ap urak midö nþjöl gi, mab mþþan rö am nagþ lep ram raul mþgan u ara. Eþol anþbu am Pida nþp rþglöm pak nþjöm haga, “Yþjþd urak!” a ga. Hagö, Pida urakö nþjöl gi, sen nþp adþkla u hubþka.

⁸ Eþol Pida nþp haga, “Dip nagþ ne u þig lþmõn, ma rþrup ne u gþmõn gi,” a ga. Hagö, Pida ejol haga rö nõp gö, ejol u pen haga, “Waþj mlö kub ne u yþmõ, yad aip arul,” a ga. ⁹ Hagö, waþj mlö kub nþpe u yþmõ, ram raul mþgan middeia u arö göm, ejol u aip hadlö. Eþol ga anþbu, Pida nþpe hag nþja e, u nabõj nþjabin a göm nþja. ¹⁰ Pen ami bi nþj middeila ajõj il mþhau hil gþmil, ajõj klö yabþ ain udöm gþla ajõj hõj yanþ u ke hiþkö nþjöl gi, hõj arlö. Ammil, adan anþ gau amöl gi Pida nþja, ejol u midageia. *

¹¹ Anig ga nþjöm Pida haga, “Mþni nþj aij gþpin. U Bi Kub nõp, ejol nþpe u hag yöl, ap gapman bi kub Herod yþp nagþ pidõj löp u hubþk yuöp. Gapman bi kub Herod abe, Juda nþbi bi gau abe, nan naji yþp gþnþg gþpal u, göl rö lagöp,” a ga. ¹² Anig hagöm, gasi nþj aij göm, bi ne Jon Mak nþme Maria ram u ara. Ram anþbu nþbi bi iru nõp apöm, God nþp sabe gi middeila. ¹³ Pida apöm, ajõj u pa gu gu gö, pai Roda, ram anþbu wög gþmidöp u ajõj u hiþknig aua. ¹⁴ Pai anþbu ajõj apöm nþja, Pida maj mþgan u nõp hageia. Nþpe anig nþjöm, nþnþi yabþ löm, hauþ padö ajõj hiþkaga; am nþbi bi gau kalþ haga, “Pida ap midöp hõj yanþ,” a ga.

¹⁵ Hageia, kale hagla, “Ne hauþ alajþ hagabõn,” a gþla. Anig hageila, nþpe klö yabþ göm haga, “Piral hagagþn; nþjõ yabþ hagabin. Pida midöp hõj yanþ,” a ga. Hageia hagla, “U ana nþpe u rö löp ap midöp,” a gþla. ¹⁶ Pen Pida nþpe ajõj u kauyanþ pak gu gu gö gö gö, am ajõj u hiþkõm nþja, Pida nõp middeia nþjöm aiö yabþ gþla. ¹⁷ Aiö gþlö nþjöl gi, Pida kalþ nþn mþþc gi nõm haga, “Manö hagagmim!” a ga. Anig hagöm, nagþ lep ram midö nþjöl gi, God ejol ap yuö apöm, nþp nþhõn nþhõn göm daua manö u kalþ hag nõm haga, “Manö anþbi Jems abe, nþbi bi Jisas nþp nþj udpal gau abe, kalþ hag nþmim,” a göm, ke mþgan ap ara.

¹⁸ Ruö ram ruö nþjöl gi, ami bi gau Pida midageia u nþjöm, nþhõn göp, a göm, hag

ap ran ap lugöl gi mîdeila. Piñiñ göm, “Mai,” a göm, ulhaila u pen niñagla. *
 19 Herod ami bi anib gau kalip, Pida nip yinid ulhai niñmim dauim, a gö, ulhai wasö niñlö, kalip manö kub hagöm, manö hagö ami bi nipe rimnap ami bi anib gau böñ nöp al pak lila.

Herod uma

Hainö Herod ram mîñöñ Judia arö göm, am daun kub Sisaria mîdmîdöp. 20 Herod am Sisaria mîdöm, daun kub mîhöp Daia Saidon niñi bi gau kalip niñö mulu luga. Pen Daia Saidon niñi bi apöm, bi Herod ram nipe abada bi Blasdas nip mîñöñ gi ñöm hagla, “Hanip pör kiyo lö, apun Herod ram mîñöñ nipe i nan magö rau ud arbut halö. Anib u, hanip kal kal juagmim; agamij jîm ñöl mîdaiun,” a gîla. Hageila, Blasdas nipe pen haga, “U niñö haggim,” a ga.

21 Pen Herod manö anibu niñöm, ñin ap manö hagnabin, a göm, hag la. Hainö hag la ñin anibu auö, nipe kiñ kai yimbäl rö walij aij aij yabih gau yimöm, sea kiñ kub nipe adö u asiköm, niñi bi gau kalip manö hag ña. 22 Herod manö anibu hag ñö niñöl gi hagla, “U bi ap rö hagagab; god ap rö hagab,” a gîla. 23 Pen Herod manö anibu niñöm, “Yip manö anibu rö hagamim; God hib nipe nöp hagpe adö aran,” a gaga. Anib u, Bi Kub ejol nipe ap hag yuö, apöm Herod nip gö, mîña kub göm, gise lö böñ nöp uma. *

24 Pen God Manö u hag ñilö arö niñöl gi, ram mîñöñ gau kid kid ara. *

25 Pen Banabas aip Sol aip Jerusalem mîdmil, ginig aulo u hadö gîpul, a gîmil, Jon Mak nip ut gi ado gi Adiok arla. *

13

Banabas aip Sol aip manö hag ñöl gi arlö

1 Daun kub Adiok anib au bi God manö hagep bi rimnap, bi God manö hag ñeb bi rimnap mîdeila. Bi anib gau me, ap Banabas; ap Simion. Bi Simion anibu nip Bi Pir a gîmîdal. Bi ap Lusias, nipe Sairini daun niñö. Bi ap Maneyen, nipe Kiñ Herod bi niñeb nipe ap. Pen bi ap Sol. 2 Pen ñin ap kale nan magö ñiñagöm, Bi Kub nip nöp sabe gi mîdlö niñöl gi, Ana Ut nipe kalip haga, “Kale Banabas aip Sol aip hagamim, wög kalip hag lîno u gîlö arnim,” a ga. *
 3 Anig hagö, kale nan magö ñiñagöm, God nip sabe göm, Banabas aip Sol aip kalip ñimago adö lan löm, God kalip mîhön abad mîdeian, a göm, kalip hag yula. *

4-5 Ana Ut nipe kalip abad mîdö niñöl gi, bi ni Jon Mak, wög halip pro pro rimnap gi ñan, a gîmil, nip ut gi Selusia daun ñig goi yan amöm, ñig magib udöm, ram mîñöñ ñig rib gus ga airan Saipras arla. Amöm, daun kub Salamis amöm, Sol aip Banabas aip Juda magum gep ram gau amöm, niñi bi gau kalip God Manö hag ñilö. * 6 Pen niñi bi Saipras mîdeila anib gau kalip God Manö hag ñi dam dam, daun kub Pepos amjaköm, Juda bi ap kuj cage aimö gep bi ap nable paklö. Bi anibu hib nipe Ba-Jisas. Nipe manö piral hagöm haga, “Yad God manö hagep bi ap,” a ga. 7 Daun kub Pepos au, Saipras gapman bi kub yabih hanmîdöp, hib nipe Segias Polas. Bi anibu nipe bi gasi niñ kid yabih hiiköm niñmîdöp. Nipe Banabas aip Sol aip, God Manö yip haglö niñin, a göm, kalip hagö apil, nip God Manö hag ñilö. Pen bi kuj cage aimö gep bi u nipe bi kub anibu bi niñeb nipe ap. 8 Bi Ba-Jisas anibu, Grik manö hagöm nip Elimas a gîmîdal. Banabas aip Pol aip kale Segias Polas nip God Manö aij u hag ñilö, nipe rimid li apdi niñ aij ga u pen, bi kuj aimö gep bi u niñöm, Banabas Pol manö naji kek hagöm, Segias Polas Jisas manö u niñ udagnim, a göm, nip haga, “Bi anib mîhau manö pir alabil u niñagmön,” a ga. 9 Sol hib nipe ap me Pol a gîmîdal. Ana Ut nipe Pol nip ajman rauöm gasi aij ñö niñöl gi, bi kuj aimö gep bi u nip niñ ij halö li mîdöm haga, 10 “Ne kijaki pi yag daua; naji nöp gîpan. Nan niñön niñön aij mîdöp u arö gîmön, niñi bi gau kalip piral nöp gabön. Ne pör pör Bi Kub manö niñö nipe u udmön manö piral rö labön. Ne ñin mai gi naji gabön u arö ginabön? 11 Anig gabön u, God gö, ñin bad ap amgö ne we gö sidö mailö niñagnabön,” a ga.

Pol manö anibu hagö, adin Ba-Jisas niña, kumi pir rö bad ap amgö nipe harikö böñ nöp sib ga. Anig gö, bi ap yip ñimago ud adan yaman, a göm, ud rîrîkol göl gi mîdeia. * 12 Banabas Pol kale bi mîhön Bi Kub manö u nip hag ñailö u niñöñ, Segias Polas nipe aiö ga. Anib u, Ba-Jisas ga u niñöm, nipe Jisas nip niñ uda.

Banabas Pol kale daun kub Adiok, ram mîñöñ Pisidia au arlö

13 Pen Pol bi nipe gau aip ñig magib udöm, Pepos arö göm, Pega daun, ram mîñöñ Pampilia au arla. Am mîdöm, Jon Mak nipe kalip mîhön au arö göm, ado gi Jerusalem ara. * 14 Kale pen Pega daun arö gîmil, daun kub Adiok, ram mîñöñ Pisidia au arlö. Am mîdöm, Juda God nip sabe gep ñin u, Juda magum gep ram u

* 12:23: Dan 5:20

* 12:24: Ais 55:11

* 12:25: Ap 11:29-30; 15:37

* 13:2: Ap 9:15

* 13:3: Ap 6:6

* 13:4-5: Ap 12:12; 15:39

* 13:11: Ap 9:8

* 13:13: Ap 15:38

ammil, asik midailö. ¹⁵ Juda magum ram abad midmidal bi gau uraköm, Mosis lo manö kalı kılın rıka adıñ rımnap abe, bi God manö hagep gau kalı kılın rıkla adıñ rımnap abe, amgö li nıñ nıbi bi mideıla gau kalıp hagla. Kale manö hag pıs göm, bi ap hag yulö Banabas Pol asik midailö au amöm haga, “Mamil mihön. Nıbi bi gai i nıñ udep manö rımnap midainım u, hanıp hag fıılö nıñun,” a gıla.

¹⁶ Hagailö, Pol uraköm manö hagnıg fıımagö dap ranöm haga, “Kale Juda nıbi bi gau abe, Juda nıbi bi wasö God nıp sabe gimıdim gau abe, manö hagnıg gabin i rımid li nıñim. ¹⁷ God nıpe hadame nöp apıs bac bi hon gau uda. God anıbu nıpe Isrel nıbi bi God hon me. Hainö kale ram mınön İjip am mideıla, God kalıp abad mid aij gö, fıı pai yag dapöm, iru yabıl nöp mideıla. Bi kub Pero kalıp, aragnabım, a ga u pen God klö ke yabıl nıpe u göm, kalıp uł gi dam İjip hön adö aula. ¹⁸ Kale mı fııñjuöl mihöp (40) ram mınön kabö nöp midmidöp an au midöm, God nıp manö iru nıbanö sasım li gimıdal u pen God kalıp abad mid aij ga. ¹⁹ Pen nöd ram mınön Kenan nıbi bi rıgon ke ke unbö mudun jıñ mideıla, pen God nıbi bi nıpe kalıp abad mid aij göm pidön nıpe fıı, nıbi bi rıgon ke ke unbö mudun jıñ nöd mideıla gau kalıp aip pen pen göm, rıdik gi yu al pak löm, ram mınön anıbu ram mınön kale ke rö udla. ²⁰ Kale İjip midlö mı ina u wö ralöm, ram mınön aipıl nöp an gau midlö mı ina u wö ralöm, nıbi bi rıdik gi yuöm, ram mınön kale udla mı ina u abe wö ralöm gıılö me, mı unbö po hadred pipdi (450) ina.

“Pen God kalıp dam ram mınön Kenan auil löm, bi manö ud asıkep rımnap hag lö, kalıp abad midmidal. Hainö bi God manö hagep Samyuel mideıla fıın u, ²¹ nıbi bi Isrel gau kale Samyuel nıp hagla, ‘Ne kin ap hag lö, hanıp nıbi bi magönhalö abad midainab,’ a gıla. Hageıla, God bi ne Kis fıı nıpe Sol nıp hag lö, kin kale midmidöp. Bi anıbu Benjamin kolgın rık damöm rık damöm rık lıla. Sol kin kale midö, mı fııñjuöl mihöp (40) ina. ²² Pen hainö God nıpe gö Sol kin midageia. God nıpe Depid kin kale hag la. God nıpe Depid manö hagöm haga, ‘Hibur gası midmagö yad ke gası göp rö u, Jesi fıı nıpe Depid hibur gası midmagö nıpe abe unbö rö nöp gası göp; nan nıhön nıhön ganı a gi nıñnabin u, nıpe anıg unbö rö nöp gınab,’ a ga. *

²³ “Pen God nıpe gö, Depid fıı pai rıkö, rık dam dapıl göm, Jisas nıp yag dula. Anıb u, God nöd manö klö hag la rö, nıpe Isrel nıbi bi kalıp Ud Kamıñ Yuep Bi ap yua. *

²⁴ Pen Jisas il göm wög gaga magö u, Jon nıpe apöm, Isrel nıbi bi kalıp haga, ‘Nan si nan naij gıpım u, nıhön gıñıg anıg gıpun, a gımim, arö gıpe, kalöp fııg pak fıınabin,’ a ga. ²⁵ Jon wög nıpe gi pıs gıñıg geia fıın anı u, nıbi bi gau kalıp haga, ‘Kale yıp bi an, a gımim, gası nıñbım? Bi Kub pör abad midpım bi u, yad wasö. Bı anıbu hainö aunab. Ma rırup nıpe u ud hubıknım rö lagöp,’ a ga. *

²⁶ “Añ mam yad, kale rımnap Ebrahim fıı pai nıpe midpım; kale rımnap Juda nıbi bi wasö pen God nıp sabe gimıdim. Krais nıbi bi ud kamıñ yuep manö Jon hag fıı midmidöp anıbu, God nıpe hanıp nan a göm haga. ²⁷ Jerusalem nıbi bi gau abe, bi kub kale gau abe, Jisas nıpe Krais u auub a göm nıñagla. Jisas nıp al pak fıılö umanı a gıla u, God manö hagep manö kalı kılın rıkla rö nöp gıla. Pen God nıp sabe gıñıg Juda magum gep ram pör aumıdal u, kale manö kalı kılın rıkla anıbu pör pör nöp nıñmıdal. ²⁸ Nıpe nan naij ap göp aka göm ulhai wasö nıñöm gapman bi kub Pailod nıp hagla, ‘Ne hagö nıp al pak lılan,’ a gıla. *

²⁹ Pen God Manö haga rö, magönhalö nöp Jisas nıp gıla. Hainö nıbi bi nıpe gau apöm, wıp he ud asık dam kabö mıgan rıgöl gıla. ³⁰ Rıgöl gıla u pen God gö kauyan uraka. ³¹ Nıpe uraköm, kamıñ midö nıñöl gi, nıbi bi nıpe aip Galılı nıbö Jerusalem aula gau, nıp fıın iru nöp nıñla rö, uri Isrel nıbi bi kalıp Jisas manö aij u hag fııaböl. *

³² “Pen hol bi mihön aubul i, kalöp Krais manö aij u hagnıg aubul. God hadame nöp apıs bac bi hon kalıp manö klö hag löm gıñabin a ga manö anıbu nöp ³³ gası nıñ midöm, God nıpe Jisas nıp ud urak fıı. Ga anıbu apıs bac bi gau nıñagla u pen fıı pai rık lep kale gau mıñi hon nıñbun. Depid nıpe God Manö adıñ Sam a gıpal au Kımıp yıgwö an nıbö kalı kılın rıköm haga, ‘Ne fıı yad.

Yad mıñi Nap ne midpın,’ a ga. ³⁴ God nıpe gö, Jisas uraka u me, hainö umöm hañ romanı hij gi lug li arnım rö lagöp. Manö anıbu God Manö adıñ ap anıgöl midöp: ‘Yad Depid nıp manö uł klö nıñö hag fıınö u kalöp nöp fıınabin,’ a ga. *

³⁵ Pen God Manö adıñ ap anıgöl midöp:

* **13:17:** Eks 1:7; 6:6; 12:51 * **13:18:** Nab 14:34; Dud 1:31 * **13:19:** Dud 7:1; Jos 14:1 * **13:20:** Jaj 2:16; 1Sa 3:20 * **13:21:** 1Sa 8:5,19; 10:20-24 * **13:22:** 1Sa 13:14; 16:12; Sam 89:20 * **13:23:** 2Sa 7:12-16 * **13:24:** Mad 3:1-2 * **13:25:** Jon 1:20,27 * **13:28:** Mad 27:22-23 * **13:29:** Mad 27:59-60 * **13:31:** Ap 1:3,8 * **13:33:** Sam 2:7 * **13:34:** Ais 55:3 * **13:35:** Sam 16:10

“Ne B+ U+ ne arö gö,
hañ roman n+pe hij g+ lug l+ aragn+m,
a ga. *

36 “Pen Depid n+pe God wög n+p hag la u,
n+bi b+ n+pe m+dm+dal ñ+n an+bu g+ damöm
uma. Pen Depid n+pe umö, nap n+hi b+
kal+ip r+göl g+m+dal gau dam r+göl g+ilö, hañ
roman n+pe hij g+ lug l+ ara. 37 Pen God n+pe
gö uraka B+ an+bu, hañ roman n+pe hij g+
lug l+ araga.

38 “An+u u, m+deimam n+njm. Jisas n+pe
umöm uraka u me, God nan si nan najj
g+pim u n+nöm arö g+nab manö aij u kalöp
hagabul. 39 Hon Juda lo manö adö u nöp
n+nun geinabun u, God nan si nan najj
g+pun u n+n nöp m+deinab. Pen Jisas mab
ba lañ al pak l+lö uma u me, hon Jisas n+p
n+n udeinabun u, God nan si nan najj g+pun
u n+nöm, arö göm, han+p n+bi b+ aij yad,
a g+nab. *

40 Pen b+ God manö hagep
gau hadame nöp hagla rö han+p gagn+m, a
g+mim gas+ u n+n aij g+mim. Kale hagla,

41 “Kale n+bi b+ y+p a+ab a+ab ñ+bim gau
n+njm!

Kale m+dpim magö i, nan ke n+bö ap
g+nabin.

Nan g+nabin an+bu kalöp nöd hageinaböl u,
ñ+hon l+ hagaböl, a g+ n+n+nabim.

An+u u, kale pa g+il g+mim

böy nöp um hir g+mim! a g+la,” a ga. *

42 Pol aip Banabas aip manö an+bu hag-
mil, Juda magum gep ram an+bu höñ arlö
n+nöl g+, n+bi b+ gau hagla, “God n+p sabe
gep ñ+n hain u kauyan apil, han+p manö
an+bu r+mnab halö hag ñ+mil,” a g+la.

43 N+bi b+ gau magum g+ m+deila gau ram
u arö göm, ke ke arlö n+nöl g+, Juda n+bi b+
kabö göl r+mnab abe, n+bi b+ gau n+bö Juda
kai n+n+m+dal rö n+n udla r+mnab abe, Pol
aip Banabas aip kal+ip hain göm arla. Adan
añ au amöl g+, b+ m+hau kal+ip haglö, “God
han+p mög n+nöm ud aij göp,” a g+mim, gas+
u n+nöl g+ nöp m+daimim,” a g+lö.

44 Pen Juda God n+p sabe gep ñ+n hain
u, n+bi b+ daun kub an+bu m+deila gau
magöñhalö rö, B+ Kub manö n+n+ng ap
magum g+la. 45 Pen Juda b+ kub gau n+bi
b+ iru n+banö aula u n+nöl, mulu lugö, Pol
Banabas kal+ip b+ m+hau kal+ip n+nöm gas+
najj n+nla. Pol manö n+hön n+hön n+bi b+
gau kal+ip haga u hag juöm, hib n+pe u hag
pro g+la. 46 Juda b+ gau an+g gailö, Pol aip
Banabas aip p+ñ+n gaggim, manö pen klö
haggim haglö, “God Manö aij u kalöp Juda
n+bi b+ nöd hagul a g+pul u pen kale manö
aij an+bu udaggim, hon pör m+dep magö
u n+n udun rö lagöp, a g+pim u me, m+ñi
Juda n+bi b+ wasö gau kal+ip hag ñ+nabul. *

47 N+hön g+nig: B+ Kub han+p hagöm manö
an+g göl haga,

Yad hagnö, kale Juda n+bi b+ wasö gau
kal+ip mailö kale m+dmim,
ram m+nöy ke ke gau ammim,
n+bi b+ gau magöñhalö mailö an+bu n+nöl
n+nöl g+,
yad kal+ip ud kam+n yunabin,’ a ga,” a
ga. *

48 Juda n+bi b+ wasö gau manö an+bu
n+nöm, m+ñ m+ñ göm, B+ Kub manö u,
manö aij unbö ke yab+ñ, a g+la. An+u u, n+bi
b+ God, pör pör m+daöl, a göm, hag la gau
magöñhalö manö aij an+bu n+n udla.

49 Pen B+ Kub manö u, ram m+nöy an+b
gau magöñhalö haglö ara. 50 An+g ga u,
Juda n+bi b+ gau n+nöl mulu lugö, am Adiok
n+bi kub God n+p n+n udla r+mnab abe, b+
kub ram m+nöy an+bu abad m+dm+dal gau
r+mnab abe, kal+ip haglö, kale am n+bi b+
iru nöp dapöm, Pol aip Banabas aip kal+ip
g+ najj göm, ram m+nöy kale gau hag höñ
yula. 51 An+g g+ hag höñ yulö, b+ m+hau kale
Adiok ar+k amöl g+, manö aij dam hag ñ+jul
udaggim, a g+mil, ma kale ac+p ac+p gau h+k
g+ yumil ammim, daun kub Aikoniam arlö.

* 52 Pen Ana U+ n+pe n+bi b+ Jisas n+p n+n
udla gau ajman rauö, kale m+ñ m+ñ yab+ñ
göl g+ m+deila.

14

*Pol aip Banabas aip daun kub Aikoniam
ajailö*

1 Pol aip Banabas aip am daun kub
Aikoniam m+dmil, Juda magum gep ram
u ammim, manö hag ñ+ aij g+ilö n+nöl g+,
Juda n+bi b+ gau löm, Juda n+bi b+ wasö
gau löm, iru nöp Jisas n+p n+n udla. 2 Pen
Juda n+bi b+ r+mnab, Jisas manö hagabil
u n+n udagnabun, a göm, amöm Juda n+bi
b+ wasö gau kal+ip manö n+n+eb n+n+agep
piral hageila n+nöm kale n+bi b+ Jisas n+n
udla gau kal+ip n+nöl mulu kal luga. 3 Pen
Pol aip Banabas aip, manö an+bu n+n+mil,
ram m+nöy an+bu ar+k araglö. Kale au
nöp m+dmil, B+ Kub manö u klö göm waiö
nöp hag ñ+m+dil. B+ Kub kal+ip m+hön aip
abad m+dö n+nöl g+, nan gagep rö r+mnab,
nan n+n+eb n+n+agep rö r+mnab gailö, n+bi
b+ r+mnab n+nöm hagla, “An+u u, manö
hagabil an+bi n+nö nöp hagabil,” a göm,
n+nla. * 4 Pen Aikoniam n+bi b+ an+b gau
as+k ke ke löm, böy u Juda n+bi b+ gau
manö hagla rö n+nla, böy u b+ Jisas manö
ud arep b+ gau hagla u nöp n+nla. 5 Pen
Juda n+bi b+ r+mnab gau löm, Juda n+bi b+
wasö r+mnab gau löm, b+ kub kale gau abe,
Pol aip Banabas aip kal+ip g+ najj gun, kabö

* 13:39: Ro 10:4 * 13:41: Hab 1:5 * 13:46: Ap 3:26; 18:6 * 13:47: Ais 49:6 * 13:51: Mad 10:14; Ap 18:6
* 14:3: Mak 16:20; Hib 2:4 * 14:5: Ap 14:19

ju pak lun, a gôm, gasi u n+ŋla. * ⁶ Kalpe m+hôn pen manô an+bu n+ŋmil, p+i+ŋ gi am daun kub m+hau Lisdra Debi, ram m+nöŋ Likonia au arlö. ⁷ Ammil, an+ib gau gi ajöl gi, Krai manö aij u hag n+i+m+dil.

B+ ma naij ga u, Pol gö, kam+ŋ la

⁸ Pen daun kub Lisdra an+bu, b+ ap n+me n+ŋ yag daua n+i n u nöp ma naij gö, adan ajagm+döp b+ ap m+dm+döp. ⁹ B+ an+bu n+pe ap as+ik m+döm, Pol manö hageia u n+ŋ m+deia. Pol b+ an+bu n+ŋ n+ŋ ij halö löm gasi n+ŋa, b+ an+bi, God y+ŋ gö kam+ŋ lin+m rö löp, a gi gasi n+ŋm+döp. ¹⁰ An+ib u, Pol n+ŋ n+ŋöm, meg m+gan dap ranöm haga, "Urak!" a ga. Hagö, b+ an+bu y+i+ŋ+d uraköm, ma abö göm ara.

¹¹ Pol an+ig gö, n+bi b+ n+ŋ m+deila gau manö yab+ŋ kale Likonia manö u hagöm hagla, "B+ kumi kabö adö lan n+bö gau, god m+höp n+bi b+ rö l+imil ap hagabil i," a g+la.

* ¹² An+ig hagöm, Banabas n+ŋ, god Sus, a g+la. Pen Pol n+pe manö iru nöp hagm+döp rö, n+ŋ, god Hemis, a g+la. ¹³ God piral Sus sabe g+i+m+dal an+bu, sabe gep ram u yöp gi l+la daun göd an+ib au me, god piral Sus sabe gep b+ kub u abe, n+bi b+ au m+deila gau abe, god Sus pör sabe gi pun u m+i+ŋ auöp i, a göm, kaj kau n+bar r+mnap udöm, mab p+i+ŋ aij aij r+mnap ud dauö, n+bi b+ iru yab+ŋ aula.

¹⁴ Pen Pol aip Banabas aip, geila an+bu n+ŋmil, wa+ŋ kale gau ud b+i+ŋ gi mil, n+bi b+ iru nöp m+deila an+ib au ammil haglö, ¹⁵ "Kale n+hön gi n+ig an+ig gabim? Hol m+hön god wasö! Kale n+bi b+ yab+ŋ m+dpim rö, hol u rö nöp umbö rö m+dpun. Hol Jisas Krai manö aij n+pe u kalöp hag n+i+ŋ aubul. God n+pe kumi kabö lan gi löm, m+nöŋ naböŋ il i gi löm, n+ig solwara u gi löm, nan n+hön n+hön m+döp gau magöŋhalö gi löm, ga. Hol kalöp Krai manö aij u haglo, nan y+har+ŋ piral sabe gabim gau arö gi mim, God kam+ŋ m+döp u nöp sabe gi m+daimim, a gul, kalöp hagabul. * ¹⁶ Pen nöd n+bi b+ ram m+nöŋ ke ke gau m+döm, gasi kale ke n+ŋöm nan y+har+ŋ sabe g+la u, God n+ŋöm kalöp gi naij gaga. * ¹⁷ Pen kale y+har+ŋ m+dagpim; n+ŋ n+ŋn+ŋ, n+ŋn+ŋ. N+pe pör pör kalöp ud aij göp. N+pe nöp gö, möŋ alöm, nan magö iru nöp m+dö n+ŋöl gi, m+i+ŋ gö gi nan n+ŋbim. An+ib u, n+pe an+ig gab u n+ŋmim, n+ŋö nöp God hon m+döp u hadö n+ŋbep," a g+ilö. * ¹⁸ An+ig haglö u pen, n+bi b+ an+ib gau, b+ an+ib m+hai i kumi kabö adö lan n+bö aubil, a göm, kaj kau n+bar r+mnap

pak sabe gi n+i+ŋ geila, u+ham yab+ŋ hag hag wasö gi lö.

Pol n+ŋ kabö ju pakla

¹⁹ Pen kalpe m+hön daun kub Lisdra an+bu nöp m+dö n+ŋöl gi, Juda kai daun kub Adiok, ram m+nöŋ Pisidia au m+dm+dal n+bi b+ r+mnap abe, daun kub Aikoniam m+dm+dal n+bi b+ r+mnap abe apöm, n+bi b+ an+ib gau kalöp piral hagöm hagla, "B+ m+hau manö aij hagagabil; piral hagabil," a g+la. An+ig hageila, n+bi b+ an+ib gau n+ŋöm, Pol n+ŋ kabö ju pak löm, böŋ nöp umöb, a göm, t+ŋ gi dam kabö waryö gi gabö g+la u höŋ adö löyan yula. * ²⁰ An+ig g+la n+ŋöm n+bi b+ Jisas n+ŋ n+ŋ udla gau ap b+i+ŋ gi gabö gi lö n+ŋöl gi, Pol uraköm daun kub an+bu ado gi ara. Pen ruö Pol aip Banabas aip Lisdra arö gi mil Debi arlö. ²¹⁻²² Pol aip Banabas aip Debi ammil, Jisas manö aij u n+bi b+ gau kalöp hag n+ilö, n+bi b+ iru nöp Jisas n+ŋ n+ŋ udla. Pen kalpe m+hön nöd aubul adö u nöp arul, a gi mil, ado gi Lisdra, Aikoniam, Adiok ram m+nöŋ Pisidia au amöl gi, n+bi b+ Jisas manö aij u haglö n+ŋ udla gau kalöp kauyan hag n+i aij göl gi arlö. Kalöp hag n+i aij göl gi haglö, "Jisas manö aij u arö gagmim; n+ŋ udplim rö nöp n+ŋ ud m+daimim. An+ig gi pe, kalöp m+ŋör iru n+i+naböl pen gasi u n+ŋagmim; God han+ŋ udöm abad m+deinab, a gi mim, kdö gi mim u nöp n+ŋbe arn+m," a g+ilö. * ²³ An+ig hagmil, cöc ke ke an+ib gau, n+bi b+ Jisas n+ŋ udla gau b+ nab+c m+daöl, a gi mil, b+ r+mnap wög an+bu hag l+lö. An+ig gi mil, kalpe m+hön nan magö n+ŋagmil, God n+ŋ sabe göl gi haglö, "B+ Kub, b+ gai i nöp n+ŋ udpal rö, kalöp abad m+daimön," a g+ilö.

Pol aip Banabas aip daun kub Adiok, Siria Propins au arlö

²⁴ An+ig göl ram m+nöŋ Pisidia gau ajmil, ram m+nöŋ Pampilia arlö. ²⁵ Pampilia ammil, Jisas manö aij u n+bi b+ Pega daun gau kalöp hag n+i mil, daun kub Adalia arlö.

²⁶ Adalia ammil, n+ig mag+ŋ udmil, daun kub Adiok, Siria Propins au, nöd m+dmil aulö u ado gi arlö. Kale nöd arn+ig gailö, Adiok n+bi b+ Jisas n+ŋ n+ŋ udla gau, God n+ŋ sabe göm hagla, "Manö aij ne u n+bi b+ gau kalöp hag n+i+ŋ arabil rö, kalöp m+hön abad m+d aij gi mön," a göm, kalöp m+hön hag yulö, ammil, manö an+bu hag n+i ajm+dil. * ²⁷ An+ib u, ado gi Adiok apil, n+bi b+ Jisas n+ŋ n+ŋ udla gau kalöp wa+ŋ allö aueila, God n+pe gö kale n+hön n+hön g+la gau magöŋhalö hag n+i aij g+la. Juda n+bi b+ wasö gau iru nöp Jisas manö aij u n+ŋ udla

* 14:11: Ap 28:6 * 14:15: Ap 10:26; Sam 146:6 * 14:16: Ap 17:30 * 14:17: Jer 5:24 * 14:19: Ap 17:13; 2Ko 11:25 * 14:21-22: Ap 15:32; 1De 3:3 * 14:26: Ap 13:1-2 * 14:27: Ap 15:4,12

aiud u abe hag ñila. * ²⁸ Kalip anig göl hag ñimil, kalip aip ñin bad ap rapin mïdailö.

15

Bï kub Jerusalem ap magum göm manö hagla

¹ Pen bï rïmnap ram mïnön Judia nïbö Adiok apöm, bï Juda wasö Jisas nïp nïj udla gau kalip hag ñila, “Mosïs hadame nöp hanïp Juda nïbi bï haga, ‘Ñïñan gïson yag dapim, wan hañ kale rïb gï dö gïmim,’ a ga. Anïb u, kale u rö nöp hañ rïb gï dö gagnabim u, God kalöp ud kamïñ yuagnab,” a gila. * ² Anig hageila, Pol aip Banabas aip manö u kabö rö hagagaböl, a gïmil, kalip aip manö pen pen haglö ara. Anig geila, Adiok nïbi bï Jisas nïp nïj udla gau, nïbi bï kale ke rïmnap abe, Pol Banabas bï mïhau abe hag löm hagla, “Kale Jerusalem ammim, manö anïbi dam, bï Jisas manö ud arep bï gau abe, Jisas nïbi bï nïpe gau kalip abad mïdpal bï gau abe kalip hag ñimim, kale pen hag amil apil göm gasi nïhön nïñaböl u nïñmim, ap hagpe nïñun,” a gila. * ³ Anig hagöm, kalip hag yulö, kale am ram mïnön Pönisia an au amöl gï, Juda nïbi bï wasö gau Jisas nïp nïj udla manö anïbu hag ñilö nïñöl gï, an mam nïñöm magöñhalö ñïñï lïla. Ram mïnön Pönisia anïbu arö göm, kale amöm ram mïnön Sameria an au amöl gï, manö u rö nöp hag ñilö nïñöl gï, an mam gau u rö nöp nïñöm ñïñï lïla. ⁴ Pen kale ram mïnön Sameria arö göm, amöm Jerusalem amjakeillö, nïbi bï Jisas nïp nïj udla gau abe, bï Jisas manö ud arep gau abe, Jisas nïbi bï nïpe gau kalip abad mïdeila bï gau abe, kalip hag wïhai udöm aij auabim a gila. Hageila, Pol aip Banabas aip, God nïpe gö nan nïhön nïhön gila u magöñhalö kalip hag ñi aij gila. *

⁵ Anig hagailö, Perisi bï Jisas nïp nïj udla gau rïmnap uraköm hagla, “Juda nïbi bï wasö gau Jisas nïp nïj udnaböl u, hañ rïb gï dö göm, Mosïs lo u hagab hagab rö nöp gïlan,” a gila.

⁶ Anig hageila, bï Jisas manö ud arep gau abe, Jisas nïbi bï nïpe abad mïdeila bï gau abe, manö anïbu hag aij gun, a göm, ap magum gila. ⁷ Ap magum göm, manö anïbu hag amil apil gï mïdlö nïñöl gï, Pida uraköm haga, “Mam bï. Kale nïñbim, nöd God hanïp nïme löm, Juda nïbi bï wasö gau Jisas manö aij u nïj udöl, a göm, yïp hag lö, yad am kalip Kraisi manö aij u hag ñi ajmïdin. * ⁸ God gasi rïmïd mïdmagö hon magöñhalö nïñöb u, Ana U† hanïp ña rö,

Juda nïbi bï wasö gau kalip u rö nöp ña. Anig ga u hon nïñbun, nïpe kalip abe ud aij göp. * ⁹ Hanïp Juda kai manö ap ke hagöm, Juda nïbi bï wasö gau kalip manö ap ke hagöm gagöp. Kraisi manö aij u nïj udla u me, God nïpe nan si nan naij gila gac mïdmagö kalip an dan mïdeia u lik gï yua. ¹⁰ God Juda nïbi bï wasö gau böñ nöp uda rö, kale nïhön gïñig, neb neb göl gï haggim, ‘Mosïs lo manö kalï kïñ rïköm haga haga rö nöp lo pro ap gagnabim u, God kalöp ud kamïñ yuagnab,’ a gïpim? Asi masi gï aij gïmim, a gïpim u, apis bac bï gï wasö nïñla. Hon u rö nöp gï wasö nïñbun u, pen uri Juda nïbi bï wasö Jisas nïp nïj udla gau kalip, mïñör anïbu udöl, a gïmim, hagabim ar? * ¹¹ U aij wasö. Bï Kub Jisas hanïp Juda kai mög nïñöb u, il anï anïbu nöp me, Bï Kub Jisas nïpe ke gö, hon nïp nïj udno, hanïp ud kamïñ yunab. Anïb unbö rö nöp, Bï Kub Jisas Juda nïbi bï wasö gau kalip mög nïñöb u, il anï anïbu nöp me, Bï Kub Jisas nïpe ke gö, kale nïp nïj udöl, kalip u rö nöp ud kamïñ yunab,” a ga. *

¹² Pen nïbi bï ap mïdeila gau magöñhalö, manö ap hagöm wasö, agamïj mïdailö nïñöl gï, Banabas aip Pol aip kalip aiud udöm, kalpe mïñör ram mïnön ke gau gau amöl gï, Juda nïbi bï wasö gau Jisas manö aij u hag ñi ajailö nïñöl gï, God nïpe nan gagep rö gau, nan nïñeb nïñagep gau ga u, aiud u magöñhalö kalip hag ñi aij gïlö.

¹³ Pen bï mïhau manö hag pis gïlö nïñöl gï, Jems uraköm haga, “Mam bï. Manö hagnig gabin i nïñim! * ¹⁴ God Juda nïbi bï wasö gau kalip mög nïñöm ud aij göm, nïbi bï yad ke mïdeinaböl, a göm, hadö uda u, Saimon uri nöp manö hagöp u nïñbun. ¹⁵ God ga anïbu, God manö hagep gau hadame nöp hagöm kalï kïñ rïkla rö nöp ga. Manö anïbu kalï kïñ rïköm hagla,

¹⁶ ‘Bï Kub nïpe hagöp,

“Hainö yad ado gï apem,

Depid ram pa lutö gï pa jö gï luga u,

yad ke kauyan gï aij gïñö, pïdön yabï mïdnab.

¹⁷ Anïb u, Juda nïbi bï wasö ram mïnön ke gau nïbö gau nïbö, rïmnap nïbi bï yad mïdeinaböl a gïpin gau, yïp ulhai nïñaböl.

¹⁸ Nan nïhön nïhön hainö gïñab u, yad Bï Kub hadame dagol gau hag lïñö u me, anig hagabin,” a ga, a gila,” a ga. *

¹⁹ Jems manö anïbu hagöm haga, “Gasi yad nïñbin u, Juda nïbi bï wasö Jisas nïp nïj udnaböl gau, kalip mïñör rïmnap ñagun. ²⁰ Pen kalip köp kalï kïñ rïk yuun

* 15:1: Gal 5:2 * 15:2: Gal 2:1 * 15:4: Ap 14:27

Mad 11:30; Gal 3:10

* 15:11: Gal 2:16; Ep 2:5-8

* 15:7: Ap 10:1-43

15:13: Gal 2:9

* 15:8: Ap 10:44; 11:15

* 15:18: Emo 9:11-12

* 15:10:

hagun, 'Nibi bi rımnap god piral gau nıp nan sabe gı nınıg, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale nınıgagmim. Nibi si bi si gagmim. Wal kaj nan gau, hagape u nınıgagmim. Wal kaj nan gau rugu ud bu gılö umnım u nınıgagmim,' a gun. Manö gau rö hagagun. * ²¹ Pen ai gınıg: bac bi hadame nöp gıla rö, mını u rö nöp daun gau gau magörhalö, God nıp sabe gep nın u Juda magum gep ram u am magum göm, pör pör manö Mosıs hagöm kali kılın rıka u amgö lı nınımdal," a ga.

Juda nıbi bi wasö gau kalıp köp kali kılın rık yula

²² Jems anıg hagö, bi Jisas manö ud arep gau löm, bi Jisas nıbi bi nıpe gau kalıp abad mıdeila bi gau löm, nıbi bi Jisas nıp nını udla gau magörhalö löm, hagla, "Hon bi hon rımnap hag lıno, Pol Banabas bi mıhau aıp Adiok arlan," a gıla. Anıg hagöm, bi Jisas nıbi bi nıpe gau abad mıdeila bi mıhönı Judas Basabas aıp, Sailas aıp, kalıp hag lıla. ²³ Köp ap kali kılın rıköm, Pol Banabas bi gau nıla. Köp anıg göl kali kılın rıkla:

Mam bi, kale mıdpım?

Hon namam kale, Jisas manö ud arep bi gau abe, Jisas nıbi bi nıpe gau kalıp abad mıdpıl bi mıhau abe, kalöp Juda nıbi bi wasö daun kub Adiok abe, Siria Propins abe, Silisia Propins abe mıdmım Jisas nıp nını udpım gau, köp kali kılın rık yuabun. ²⁴ Ai gınıg: manö ap auub nınıbun, nıbi bi hon gai i rımnap, hanıp hag nınıgöm wasö, gası kale ke u nöp nınıgöm, am manö kub kalöp gası mılö lımım rö manö rımnap kalöp hag nıla. ²⁵ Anıb u, hon bi rımnap hon ke hag lıno, bi mıdmagö hon aıp yabı Pol Banabas bi mıhau seg nınaböl. ²⁶ Pol Banabas bi mıhau gau ajmıl, halıp al pak lınaböl, a gımıl, gası u nınıgıpıl. Bi Kub Jisas Kraıs manö aıp nıpe u nıbi bi gau kalıp hag nıl, a gımıl, gası anı anıbu nöp nınıgım, halöwatö hag nı aıp gı ajmıdıl. ²⁷ Judas Sailas bi mıhau yunıg gabun. Kale amıl köp kali kılın rıkabun i manö adö u nöp kalöp hag nı aıp gınıabil. ²⁸ Hon magum gun, manö anıbu hag amıl aıp gıno nınıgöl gı, Ana Uı nıpe hanıp gası aıp nı, köp kali kılın rıkun mınıör rımnap kalöp nıagnabun, a gıno. Yıharı? manö mınıöp nöp hagnabun a gun hagno. * ²⁹ Nıbi bi rımnap god piral gau sabe gınıg, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale nınıgagmim. Wal kaj nan gau, hagape u nınıgagmim. Wal kaj nan gau rugu ud bu gılö umnım u nınıgagmim. Nıbi si bi si

gagmım. Nan hagabun i arö gınıabım u, gı aıp gınıabım.

Manö hagnun me u. Kale mıd aıp gımım. Köp kali kılın rıkla u me u.

³⁰ Köp anıbu kali kılın rıköm bi gau nıla, kale Jerusalem arö göm, daun kub Adiok, Siria Propins gau adö gı arla. Amjaköm, nıbi bi Jisas nıp nını udla gau haglö, magörhalö ap magum gıla nınıgöm köp daula u nıla. ³¹ Köp nıla, nıbi bi kale manö anıbu amgö lı nınıgöl, kalıp aıp yabı gö, gası halö mıdöm hibur kalıp nını yabı la. ³² Judas Sailas bi God manö hagep bi mıhau mıdmıdıl me, nını bad ap Adiok mıdmıl, Jisas nıbi bi nıpe gau kalıp manö iru nöp hag nı aıp gılö nınıgöl gı, kale Jisas manö aıp nıpe nını ud pıdön göm gası halö mıdeila. ³³⁻³⁴ Anıg gımıl hag nı pıs gımıl, arnıg gılö nınıgöl gı, nıbi bi Jisas nıp nını udla anıb gau ap magum göm, sabe göm, Bi Kub kalpe mıhönı abad mıd aıp gö, kale agamıj mıd aıp gıl, a göm, kalıp mıhönı hag yula. ³⁵ Pen Pol aıp Banabas aıp Adiok au mıdmıl, bi anıb gau nıbö rımnap aıp, Bi Kub manö aıp u nıbi bi gau kalıp hag nıl gı mıdeila.

Pol Banabas ke ke arlö

³⁶ Pen mıd damöm, Pol nıpe Banabas nıp haga, "Hol mıhönı nöd aıp Bi Kub manö haglo ara ram mınönı gau, nını ud pıdön göl gı nöp mıdpal aka gul, am nınıul auul," a ga. ³⁷ Hageia, Banabas haga, "Anıb u, Jon Mak nıp abe ut gı ud arul," a ga. * ³⁸ Hageia, Pol haga, "Nı anıbu nöd ut gı ud arlo, wög gı haköm auaga; nıpe Pampılia nöp amöm arık ara. Anıb u, mını nıp ut gı ud aragnabul," a ga. * ³⁹ Pol anıg hageia, kalpe mıhönı ke nöp pen hagnım, Banabas nıpe Jon Mak aıp nıg magıbı udmıl, ram mınönı nıg rıb gus ga airan Saıpras arlö. ⁴⁰ Pol nıpe pen Sailas nıp uda. Nıbi bi Jisas nıp nını udla gau, sabe göm, Bi Kub nıpe Pol Sailas kalıp mıhönı abad mıdeian, a göm, bi mıhau hag yula. ⁴¹ Pol nıpe Siria Propins gau abe, Silisia Propins gau abe gı ajöl gı, nıbi bi Jisas nıp nını udla gau kalıp God Manö rımnap halö hag nı aıp gö, kale nınıgöm nını ud pıdönı gı mıdeila.

16

Pol ram mınönı ajmıdöp gau kauyanı adö gı ara

¹ Pol Sailas kalpe mıhönı aj aj lımıl, Debi amıl, Lisdra amjaklö. Ram mınönı anıb gau Jisas nıp nını uda bi ap mıdeia; hib nıpe u Dimodi. Bi anıbu nıme nıpe u Juda nıbö nıbi ap pen Jisas nıp nını uda. Nap nıpe u Grik nıbö bi ap. * ² Lisdra nıbi bi Jisas nıp

* 15:20: Eks 34:15-17; Lep 17:10-16 * 15:28: Mad 23:4

* 15:37: Ap 12:12,25 * 15:38: Ap 13:13; Kol 4:10

* 16:1: Ap 14:6; 2Di 1:5 * 16:2: Pıp 2:19-22

n+ŋ udla gau abe, Aikoniam n+bi b+ Jisas n+ŋ n+ŋ udla gau abe, Dimodi b+ aij a g+la.
 * ³ Pol pen, Dimodi yad aip Jisas manö u hag ñ+ ajaiul, a göm n+ŋa u pen, Juda n+bi b+ gau hagnaböl, “Dimodi nap n+pe u Grik b+ ap rö, ñ+ n+pe hañ r+ŋ g+ dö gaga rö, manö n+pe u udagun,” a g+ñaböl, a g+ gas+ n+ŋöm, Dimodi n+ŋ dam arö hañ r+ŋ g+ dö g+la. ⁴ Pol Sailas Dimodi kalpe daun daun gau g+ ajöl g+, b+ Jisas manö ud arep gau abe, b+ Jisas n+bi b+ n+pe gau kal+ŋ abad m+deila b+ gau abe, Jerusalem gau magum göm manö n+hön n+hön hagla u, n+bi b+ Jisas n+ŋ n+ŋ udla gau kal+ŋ hag ñöm, an+ŋ an+ŋ g+mim, a g+la. * ⁵ An+ŋ göl gau gau g+ ajöl g+, n+bi b+ Jisas n+ŋ n+ŋ udla gau, kal+ŋ Jisas manö aij u hag ñ+ aij g+lö, kale manö an+bu n+ŋ udöm, k+ö göm, n+pe haga rö nöŋ g+ m+deila. Ñ+n añ+ añ+ pör pör n+bi b+ r+mnap halö Jisas manö aij u n+ŋöm, Jisas n+ŋ n+ŋ udla.

Pol naböŋ n+ŋa

⁶ Pol b+ n+pe gau aip Esia Propins m+dpal n+bi b+ gau kal+ŋ Kraiss manö aij hag ñun a göm, arn+ŋ geila u pen Ana U+ n+pe, aragmim, a ga. An+ŋ u, ram m+ñöŋ Prijia an+ gau ajöm, Galesia Propins an+ gau ajöm geila. * ⁷ Kale am am, ram m+ñöŋ Misia sösöl apöl g+, Bidinia Propins arun a geila u pen Jisas Ana n+pe kal+ŋ, aragmim, a ga. ⁸ Jisas Ana n+pe an+ŋ hagö, kale Bidinia Propins aragla; ram m+ñöŋ Misia an+ au aramöm daun kub Droas arla. ⁹ Droas amöm, s+böŋ an+ yan+ Pol naböŋ n+ŋa, b+ Masedonia Propins n+bö ap uraköl m+dom, n+ŋ manö neb neb g+ hagöm haga, “Ne ñ+ŋ ju böŋ i Masedonia aumön, han+ŋ g+ ñ+mön,” a ga. ¹⁰ Pol an+ŋ g+ naböŋ n+ŋa, hon hagno, “U God nöŋ, Masedonia n+bi b+ kal+ŋ Jisas manö aij u am hag ñim, a göp,” a gun, magö an+bu nöŋ Masedonia arn+ŋ gun nan g+ j+n g+no.

N+bi Lidia Jisas n+ŋ n+ŋ udla

¹¹ Am ñ+ŋ mag+ŋ udun, Droas arö gun, ram m+ñöŋ ñ+ŋ r+ŋ gus ga airan Samodres arno. Ruö pen Samodres arö gun, Niapolis daun amjakno. ¹² Ñ+ŋ mag+ŋ udun, Pilipai, Masedonia Propins an+ au amjakno. Rom gapman n+bi b+ iru nöŋ aram Pilipai m+dom abad m+dm+dal. An+ŋ u, ram m+ñöŋ an+ au Pilipai daun kub yab+ŋ m+deila. Hon ñ+n bad ap Pilipai gau m+daino. ¹³ Juda God n+ŋ sabe gep ñ+n u, God n+ŋ sabe gep ka ap m+deinab, a gun, daun ajöŋ arö gun, ñ+ŋ göŋ gam+ŋ arno. Amun n+ŋno, n+bi r+mnap ap m+deila. An+ŋ au as+ikun, kal+ŋ manö hag ñ+no. ¹⁴ N+bi n+ŋ m+deila an+ŋ gau, n+bi ap daun kub Daiadaira n+bö, hib n+pe u Lidia.

N+pe wa+ŋ mu gau g+ lö, raum+dal. N+pe God n+ŋ sabe g+m+dom. B+ Kub n+pe n+bi an+bu n+ŋ gas+ aij ñö, Pol manö aij haga u, n+ŋö hagab, a göm, n+ŋ uda. ¹⁵ Pen Lidia abe, n+bi b+ ram n+pe aip hanla gau abe, kal+ŋ ñ+ŋ pak ñ+no, Lidia haga, “Yad B+ Kub kabö göl n+ŋ udpin, a g+mim n+ŋbim u, kale ap ram yad han m+daimim,” a ga. Han+ŋ an+ŋ hagö, manö n+pe udun, am ram n+pe u hanno.

Pol Sailas kal+ŋ m+höŋ nag+ŋ l+la

¹⁶ Hon mañ ap God n+ŋ sabe gep ka u amun, pai nag+ŋ wög gep ap n+ŋ nable pakno. Pai an+bu n+ŋ k+jaki aban+ŋ alö, nan n+hön n+hön hainö g+ñab u, n+bi b+ gau kal+ŋ hag ñö, n+ŋ mani ñ+m+dal. N+pe an+ŋ gö, b+ n+ŋ rau daulö, nag+ŋ wög kal+ŋ g+m+dom gau, mani kub udm+dal. ¹⁷ Hon araino n+ŋöl g+, pai an+bu han+ŋ hain göl g+ haga, “B+ gai i, God adö i g+lan m+dom u n+ŋ wög g+pal. Kale nan n+hön n+hön geinabim, God kalöp ud kam+ŋ yunab, manö u nöŋ hagaböl,” a ga. * ¹⁸ Pen pai u manö an+bu rö pör pör hag hag hag, ñ+n ap Pol iru yab+ŋ gö, ado göm k+jaki pai aban+ŋ a u n+ŋ haga, “Jisas Kraiss hib n+pe u n+ŋmön, pai an+bi n+ŋ arö g+mön arul!” a ga. Ad+? k+jaki n+ŋ aban+ŋ ala u höŋ ara.

¹⁹ Pen pai an+bu n+ŋ mani raulö, kal+ŋ nag+ŋ wög g+m+dom b+ gau, Pol k+jaki hag yua manö u n+ŋöm, mani kub udpun u hainö udagnabun, a göm, Pol Sailas kal+ŋ m+höŋ ud s+ŋ udöm Rom b+ kub m+deila gau manö kub hagn+ŋ, +ŋ g+ dam manö hagep kuö u arla. ²⁰ Rom b+ manö ud as+kep b+ kub gau manö kub hagöm hagla, “B+ m+höŋ i b+ Juda n+bö. Daun kub hon i apil g+lö, hon n+bi b+ ram m+ñöŋ hon nuö n+bö i g+lö yuö kal lugöp. * ²¹ Hon Rom n+bi b+ manö nöŋ n+bö adö u ke m+dom pen kale manö g+ŋön n+bö manö hon n+ŋagep u, n+ŋmim g+mim, a g+mil, hag ajabil,” a g+la.

²² N+bi b+ n+ŋ m+deila gau u rö nöŋ, manö adö an+bu nöŋ hagöm, Pol Sailas kal+ŋ m+höŋ manö kub haglö, b+ manö ud as+kep b+ kub gau hagla, “Wa+ŋ kal+ŋ m+höŋ gau ud jumim, ur ud pakim,” a g+la. * ²³ Haglö, ur ud pak ado malo göm, dam nag+ŋ lep ram raul m+gan u yuöm, b+ nag+ŋ lep ram abad m+deila u n+ŋ hagla, “Kal+ŋ m+höŋ n+ŋ aij g+ m+daimön,” a g+la. ²⁴ Haglö, b+ nag+ŋ lep ram abad m+dm+dom u, kal+ŋ m+höŋ u+ŋ g+ dam ram raul m+gan yab+ŋ au yan+ löm, ma k+id kal+ŋ m+han ud mab kub m+gan u yulö arö, pa r+ŋk p+dom ga.

²⁵ Pen s+böŋ an+ kub yan+, Pol Sailas kalpe m+höŋ God n+ŋ sabe göl g+, k+map r+mnap hag m+dlö n+ŋöl g+, b+ nag+ŋman r+mnap

* 16:4: Ap 15:23-29 * 16:6: Ap 18:23 * 16:17: Mak 1:24 * 16:20: Mak 13:9 * 16:22: 2Ko 11:25; 1De

kale apdi nɨŋ mɨdeila. ²⁶ Anɨg gailö nɨŋöl gɨ, naböŋ munmon kub yabɨ u udöm, nagɨ lep ram u halö ud dan i göm, ajöŋ gau ke hiiköm, bɨ nagɨman gau kalɨp sen adɨkla gau magöŋhalö hubɨka. ²⁷ Anɨg gö, bɨ nagɨman gau kalɨp abad mɨdeia bɨ u uraköm nɨŋa, ajöŋ gau magöŋhalö hiiköl mɨdeia. Nɨpe nɨŋöm, “Bɨ nagɨman gau, ajöŋ hiikö, pɨŋɨŋ gɨ amhakpal rö, bɨ kub yad u yɨp al pak lɨnab,” a göm, ru mɨlö kɨd nɨpe ke u ud ɨɨp gɨ udöm, nɨpe ke bɨg lɨnɨg geia. * ²⁸ Pol pen nɨp wiŋ kub al hagöm haga, “Nɨhön gɨnɨg ne ke bɨg lɨnɨg gabön? Hon pɨŋɨŋ gɨ aragpun. Magöŋhalö mɨdpun i,” a ga.

²⁹ Pol anɨg hagö, nagɨman abad mɨdeia bɨ u wiŋ alöm haga, “Hapö yɨŋɨd dauim,” a ga. Hagö, hapö daulö, nɨpe dam gɨ dö gɨ ram raul mɨgan yan amöm, anɨnɨn gö, gɨl gɨl göl gɨ, am Pol Sailas mɨdailö iɨ au kugom yɨma. ³⁰ Pen anɨg göl kugom yɨmöm, uraköm, kalɨp mɨhön ut gɨ hön yan amöm haga, “Bɨ kub aij yad mɨhai, yad nɨhön geinam, God yɨp ud kamɨŋ yunab?” ö ga. *

³¹ Hageia, nɨp haglö, “Bɨ Kub Jisas nɨp nɨŋ udeinabön u, ne ke abe, nɨbi bɨ ne aip hanban gau abe, kalöp ud kamɨŋ yunab,” a gɨlö. ³² Anɨg hagmil, bɨ anɨbu nɨp abe, nɨbi bɨ nɨpe aip hana gau magöŋhalö abe, kalɨp Bɨ Kub manö aij u hag ɨŋlö. ³³ Anɨg hag ɨŋlö, kalɨp mɨhön sɨbön aŋ kub yan nöp damöm, haŋ romanɨ pakla gau ɨŋg lɨ yua. Anɨg gö, magö anɨbu nöp nɨp abe, nɨbi bɨ nɨpe gau abe, kalɨp magöŋhalö ɨŋg pak ɨŋlö. ³⁴ Kalɨp magöŋhalö ɨŋg pak ɨŋlö, bɨ nagɨman gau kalɨp abad mɨdeia bɨ u, kalɨp mɨhön ut gɨ dam ram nɨpe damöm, nan magö ɨö, ɨŋɨlö. Bɨ anɨbu nɨpe ke abe, nɨbin ɨŋ pai nɨpe gau abe, mɨŋi hon God nɨp nɨŋ uɨpun, a göm, mɨŋ mɨŋ yabɨ göl gɨ mɨdeila. ³⁵ Ruö pen, Rom bɨ kub gau polisman gau kalɨp hagla, “Bɨ nagɨ mɨdpil mɨhau kalɨp hubɨk yube, arɨl,” a gɨla. ³⁶ Haglö, bɨ nagɨman gau kalɨp abad mɨdeia bɨ anɨbu, manö anɨbu dam Pol Sailas mɨdailö u amöm haga, “Manö ud asɨkep bɨ kub gau kalöp haggal, ‘Hubɨk yube arɨl,’ a gɨpal. Anɨb u, kale mɨhön arɨl. Bɨ Kub kalpe abad mɨd aij gö, agamɨŋ mɨd aij gɨ mɨdaimim!” a ga.

³⁷ Hageia, Pol haga, “Hol mɨhön u rö nöp bɨ Rom nɨbö mɨhau pen manö kub nɨŋöm wasö, nɨbi bɨ aŋ u halɨp mɨhön ur ud pak ado malo göm, dam nagɨ lɨbal u, aij gagöp. Anɨb u, halɨp mɨhön agamɨŋ pi göl hag yuun, a göm, hagabol ar? Bɨ kub gau kale ke nagɨ lep ram i apöm, halɨp bɨ mɨhön ut gɨ damöm, seg hön yan arun,” a ga.

³⁸ Pol anɨg hagö, polisman gau manö

anɨbu nɨŋöm, ado gɨ am manö ud asɨkep bɨ kub gau kalɨp hag ɨŋlö, Pol Sailas kale Rom nɨbö bɨ mɨhau manö u nɨŋöm, pɨŋɨŋ gɨla. ³⁹ Pɨŋɨŋ göm, kale am Pol Sailas kalɨp bɨ mɨhön ut gɨ damöm, seg hön yan amöm, manö hain hain göm hagla, “Kalɨp mɨhön aij geinab u, daun kub anɨbi arö gɨmil armil,” a gɨla. ⁴⁰ Pol Sailas nagɨ lep ram u arö gɨmil, nɨbi Lidia ram u am mɨdmil, nɨbi bɨ Jisas nɨp nɨŋ uɨla gau aip magum göm, Bɨ Kub manö aij kalɨp hag ɨŋlö kale nɨŋöm, manö aij anɨbu udöm gasɨ halö mɨdöm mɨŋ mɨŋ gɨla.

17

Desalonaika nɨbi bɨ Pol Sailas kalɨp mɨhön al pak lɨnɨg gɨla

¹ Pen Pol Sailas kalpe mɨhön daun kub Pilipai arö gɨmil, ammil daun kub Ampipolis amjakkö. Ampipolis arö gɨmil, am daun kub Apolonia amjakkö. Pen Apolonia arö gɨmil, am daun kub Desalonaika amjakkö nɨŋlö, Juda magum gep ram ap mɨdeia. ² Nɨŋmil, Pol pör gɨmɨdöp rö, Juda God nɨp sabe gep ɨŋ mɨhau nɨgan, nɨbi bɨ gau aip Juda magum gep ram raul mɨgan u amöm, kalɨp aip manö hag amɨl apɨl ga. ³ God Manö iɨ u kalɨp hag ɨŋ aij göm, God manö hagep bɨ gau hadame gau, Mesaia u ilön kub udöm umöm kauyan uraknab a gɨla manö anɨbu hag ɨŋ aij göm, “Mesaia u Jisas, bɨ kalöp hagabin i,” a ga. ⁴ Pol anɨg hagö, nɨbi bɨ rɨmnap nɨŋö hagöp, a göm, manö haga rö nöp nɨŋ udöm, Pol Sailas kɨd u arla. Nɨbi hib halö iru nöp abe, Griik nɨbi bɨ God nɨp nɨŋ uɨla iru nöp abe, Pol haga manö anɨbu nɨŋ uɨla.

⁵ Pol Sailas manö haglö nɨbi bɨ iru nöp nɨŋ udeila u, Juda bɨ gau rɨmnap nɨŋlö, mulu lugö, bɨ naij yɨharɨŋ daun adan aŋ u mɨdeila gau rɨmnap uɨlö, kale pen am nɨbi bɨ iru nöp dap löm, manö pi pug kub yabɨ gɨla. “Pol Sailas kalɨp mɨhön uɨhai nɨŋun, nɨbi bɨ gai i kalɨp ɨŋno, bɨ mɨhau al pak lɨlan,” a göm, am Jeson ram u urön gɨgabö göm uɨhai wasö nɨŋla. ⁶ Uɨhai wasö nɨŋöm, Jeson nɨp udöm, nɨbi bɨ Jisas nɨp nɨŋ uɨla rɨmnap halö udöm, dam gapman bɨ kub mɨdeila au amöm, manö kub hagla. Manö kub hagöm hagla, “Pol Sailas bɨ mɨhau ram mɨnönŋ ke gau magöŋhalö ajmil haglö, nɨbi bɨ gau magöŋhalö manö pen pen manö hauɨ gɨpal. Pen mɨŋi ap mɨdpil ram mɨnönŋ hon i. ⁷ Kale gapman bɨ kub hon Sisa manö nɨpe rɨb juöm, kin hon ke ap mɨdöp, a göm, bɨ Kin anɨbu Jisas a gɨpal. Pen bɨ Jeson i, bɨ anɨb mɨhau kalɨp dam ram nɨpe u lö han mɨdajil,” a gɨla. * ⁸ Anɨg hageila, nɨbi bɨ iru nöp ap mɨdeila gau abe, daun

gapman bî kub gau abe nîjöm, manö hauk kub yabîl gîla. ⁹ Manö hauk kub yabîl göm, Jeson nîp mani rîmnap udöm, nîbi bî nîp aip daula gau mani rîmnap udöm, hagla, “Hainö manö anîbu kuoyan gînamim u, mani kale anîbi böñ nöp udnabun,” a gîla. Anîg hagöm, kalîp hag höñ yula.

Daun kub Beria nîbi bî iru nöp Jisas manö aij u nîj udla

¹⁰ Sîböñ ga magö u nöp, nîbi bî Kraiss nîp nîj udla gau Pol Sailas kalîp mîhönj dam yulö, daun kub Beria arlö. Beria amjakmil, Juda magum gep ram u arlö. ¹¹ Ammil, Jisas manö aij u hag fîlö, Juda nîbi bî Beria mîdeila gau, nîbi bî Desalonaika mîdeila gau rö wasö; manö kalîp mîhönj u nîjöl, aij gö nîjöl gî, “Pol nîjög hagab aka?” göm, God Manö u fîñ añî añî pör pör amgö lî nîj aij gîmîdal. ¹² Pen Juda magum gep ram anîbu nîbi bî aula gau iru nöp Jisas nîp nîj udla. Grik nîbi hib mîdeila gau u rö nöp, iru nöp Jisas nîp nîj udla. Grik bî u rö nöp, iru nöp Jisas nîp nîj udla.

¹³ Pen Pol am Beria nîbi bî kalîp God Manö hag fîab, a gîlö, Juda nîbi bî Desalonaika mîdmîdal gau manö anîbu nîjöl, mulu lugö, apöm, Beria nîbi bî kalîp manö neb neb gîlö, kal junîg geila. ¹⁴ Anîg gö nîjöl gî, nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau, Pol nîp dam yulö, fîng solwara got gau ara. Pen Sailas Dimodi bî mîhau Beria am mîdailö. ¹⁵ Pen bî rîmnap Pol nîp dam daun kub Adens yuöm, ado gî arnîg geila nîjöm Pol kalîp haga, “Sailas Dimodi kalîp mîhönj hagpe, yîñîd auî,” a ga.

Pol daun kub Adens mîdeila

¹⁶ Pol nîpe Sailas Dimodi kalîp mîhönj daun kub Adens au abad mîdöl gî nîjga, nîbi bî anîb gau god piral kale sabe gîmîdal nan gau, iru yabîl nöp mîdeila. Nîpe nîjög, hibur nîp u naj yabîl ga. ¹⁷ Anîg gö, Juda magum gep ram u amöm, Juda nîbi bî gau rîmnap abe, Grik nîbi bî God nîp nîj udla rîmnap abe, kalîp aip manö hag amîl apîl gîmîdöp. Pen fîñ añî añî pör pör manö hagep kuö au amöm, nîbi bî ap mîdeila gau, kalîp aip u rö nöp manö hag amîl apîl gîmîdöp. * ¹⁸ Daun kub Adens anîbu, nîbi bî gasî adö ke ke nîjla gau, hib ke ke hagöm, rîmnap Epikorian nîbi bî a gîla, rîmnap Sîdowîk nîbi bî a gîla. Fîñ ap, Pol nîbi bî anîb gau kalîp Jisas umöm uraka manö aij u hagö, Epikorian bî gasî aij nîjeb rîmnap, Sîdowîk bî gasî aij nîjeb rîmnap, Pol manö haga u nîjöm, nîp aip hag amîl apîl göm, rîmnap hagla, “Bî manö hib fîng löp manö u nîhön manö hagnîg gab?” ö gîla. Pen rîmnap hagla, “Nîbi bî

mîlö gau sabe gîpal god kale gau rö nöp hagab,” a gîla. ¹⁹⁻²⁰ Pen Pol nîp dam kansol kai mîdeila u amöm hagla, “Ne manö gîsön ke nîbö nîbi bî gau kalîp hagabön u, mîñî hanîp u rö nöp hag fî aij gö, hon abe manö îl anîbu nîj aij gun,” a gîla. ²¹ Pen nîbi bî Adens nîbö gau abe, nîbi bî ke gau nîbö apöm Adens mîdeila gau abe, manö gîsön nîbö rîmnap nîjgun hag mîdaian, a göm, gasî u nöp nîjîmîdal.

²² Pol pen nîpe kansol kai mîdeila anj au uraköm haga, “Kale Adens nîbi bî. Yad nîjbin kale klö yabîl gîmîm, nan rîmnap sabe gun, a gîmîm, gasî u nîjîm. ²³ Yad gai i ajem nîjbin, kale kabö ana ke ke gî lîmîm, nan ke ke sabe gîpîm rö, hib u adö anîbu kalî klîñ rîkpe. Pen kabö bîd nan sabe gî fîeb ap gî lîbe u, hib u kalî klîñ rîkpe, ‘Bî sabe gîpal nîjagpun u, kabö ana nîpe me i,’ a gîpe. Manö nîjagpun, a gîmîm, kalî klîñ rîkpe anîbu, mîñî kalöp manö îl u hagnîg gabin.

²⁴ “God mîñönj naböñ îl i gî löm, nan mîñönj naböñ îl i mîdöp gau magöñhalö gî löm ga u, nîpe Bî Kub yabîl. Kumi kabö adö lanj abe, mîñönj naböñ îl i abe, Bî Kub mîdöm abad mîdöp. Nîbi bî gau God sabe gep ram fîmagö kale gî lîlö, nîpe ap ram anj anîb gau mîdagnab, wasö. * ²⁵ Nîpe hanîp gî löm, ake bad u yuö, ake löl gî mîdpun. Nan hon gau magöñhalö nîpe nöp fîöb. Nîpe Bî klö naj anîbu, hon fîmagö hon nan aij ap gun nîp fîun rö lagöp. * ²⁶ Nîpe bî añî ap nöp, Adam nîp gî lö, Adam nîpe pen rîk damöm, rîk dam dapîl gîlö, mîñî nîbi bî ke ke gau mîñönj naböñ îl i rîgon rîgon magöñhalö gau mîdpun. Pen God nîpe nöp nöd gasî nîjöm gaia me, nîbi bî rîmnap ram mîñönj ap ap mîdöm, mîd damöm, hainö nîpe ke haga fîñ u, nîbi bî gau nîbö rîmnap ap ka kale anîbu udpal. ²⁷ God nîpe ke gasî nîjöm gab u, fîñ rîmnap utham mîdöm, yîp uhai nîjöm, ud rîrîkol göl gî gî, yîp uhai nîj udöl, a göm, gab. Pen nîp nîj udnîg geinabol u, nîpe hon magöñhalö mîlö gau mîdagöp. Hon aip mîdöp i. * ²⁸ Fîmagö adö nîpe u me, hon mîdpun. Pen bî manö kalî klîñ rîkep kale ke rîmnap, ‘Hon abe fîñ pai nîpe mîdpun,’ a gîpal u, nîjög hagpal.

²⁹ “Pen hon God fîñ pai nîpe mîdpun rö, gol, silpa, kabö gau udun, gasî hon ke nîjgun, fîmagö hon ke nan rîmnap ana gî lun, sabe gagun. * ³⁰ Nöd God manö aij nîpe nîjagmîdal rö, kalîp manö kub hagaga. Pen uri nîbi bî ram mîñönj ke gau gau magöñhalö kalîp hagab, ‘Nan si nan naj gîpîm u, nîhön gîñîg anîg gîpîm,

* 17:17: Ap 18:19 * 17:24: 1Ki 8:27; Ap 7:48 * 17:25: Sam 50:12 * 17:27: Sam 145:18; Jer 23:23 * 17:29:

a g+mim, arö gim,' a gab. ³¹ Hainö nipe ke nöp n+njöb ñ+n u, B+ nipe hag la u n+p yuö apöm, n+bi b+ m+nöñ naböñ i+ i midpal magöñhalö manö kub hagöm, n+me linab. Hon n+njbun, B+ manö kub hagnab an+bu, n+p al pak l+lö umö, God gö kauyan uraka. An+g ga u, n+bi b+ gau magöñhalö n+njöm, manö kub hagnab haga u, waiö nöp haga u n+njlan a göm ga," a ga. *

³² Pol, b+ ap umöm uraköp manö h-gajip u n+njöm, n+bi b+ m+deila gau r+mnap hag m+hol g+la; pen r+mnap hagla, "Ñ+n r+mnap halö manö an+bu kauyan h-gaimön n+njun," a g+la. ³³ An+g haglö n+njöñ g+ñ, Pol kansol kai m+deila gau kal+p ar+ik ara. ³⁴ Pen daun kub Adens an+bu, n+bi b+ r+mnap Pol manö n+p u udöm, Jisas n+p n+nj udla. N+bi b+ an+ñ gau me, b+ ap hib n+pe u Dionisias. N+pe b+ kub kansol kub kale ram m+nöñ an+bu n+bö b+ ap. N+bi ap hib n+pe u Damaris. Pen n+bi b+ r+mnap halö abe Jisas n+p n+nj udla.

18

Pol am daun kub Korid gau m+deia

¹ Pol daun kub Adens arö göm, daun kub Korid gau ara. ² Pol Korid amöm n+nja, b+ Juda ber m+hau m+dailö. Nugmul hib u Akwila; n+p ram m+nöñ Podas yag daulö, kub göm n+pe ju dam ram m+nöñ Idali, daun kub Rom söla u, m+dm+döp. Pen hainö gapman b+ kub Klodias, Juda n+bi b+ r+mnap Rom m+dagailö, a gö, Akwila aip n+bin n+pe Prisila aip, Idali arö g+mil, am Korid au m+dailö. Pen Pol, ber an+ñ m+hau am n+njñg göm, ram kalpe ara. * ³ B+ ber an+bu, kale sel ram g+m+dil. Pen Pol u rö nöp wög an+bu rö g+m+döp u me, am kal+p aip han m+döm, sel gau g+m+idal. * ⁴ Pol n+pe pen, Juda n+bi b+ gau abe, Grik n+bi b+ gau abe, kale magöñhalö Jisas manö aij u n+nj udlan, a göm, Juda God n+p sabe gep ñ+n u, n+pe pör pör Juda magum gep ram u amöm, klö göm kal+p aip manö hag am+l ap+l g+m+döp.

⁵ Pen hainö Sailas aip Dimodi aip Masedonia Propins arö g+mil, Pol Korid m+deia au aulö, Pol n+pe pör pör Jisas manö aij u hag ñ+ dam dam, Juda n+bi b+ gau kal+p manö hag ñöm, Mesaia pör abad m+dm+dun u me Jisas nöp, a g+m+döp. *

⁶ Pol an+g hageia, Juda n+bi b+ gau manö n+pe u n+njagöm, n+p hag juöm, manö naij haglö n+njöñ g+ñ, Pol n+pe, Jisas manö aij u n+hön g+n+g arö g+p+al, a göm, wal+j n+pe u p+p+al paköl g+ñ haga, "Yad kalöp Jisas manö aij u hag ñ+nö n+njagpim rö, God kalöp ud kam+nj yuagnab u, nan kale ke. M+ñi kalöp

Juda n+bi b+ arö gem, Juda n+bi b+ wasö gau kal+p am hag ñ+nabin," a ga. *

⁷ Pol an+g hagöm, kal+p arö göm, b+ Juda wasö ap ram u ara. B+ an+bu hib n+pe Didias Jasdias. N+pe God n+p sabe g+m+döp. Ram n+pe u Juda magum gep ram go+l söla au. ⁸ Pen Krispas, b+ Juda magum gep ram abad m+dm+döp b+ u, n+bi b+ n+pe aip han m+deila gau aip Jisas n+p n+nj udla. Daun kub Korid gau, n+bi b+ r+mnap iru nöp, Pol Jisas manö aij haga u n+njöm, n+njö hagöp, a göm, manö an+bu n+nj udöm, ñ+g pakla.

⁹ Ñ+n ap s+bön yan Pol naböñ n+nja, B+ Kub n+p haga, "Ne p+ñ+nj g+gmön. Ne gas+ halö m+dmön, klö g+mön, manö aij yad u n+bi b+ gau kal+p hañöwatö hag ñö aran. ¹⁰ Yad nöp aip m+dpin. Daun kub i n+bi b+ yad iru yab+ñ nöp m+dpal; n+bi b+ r+mnap nöp g+ñ naij göl rö lagöp," a ga. * ¹¹ B+ Kub an+g hagö, Pol Korid nöp m+döm, m+ñ a+ñ ap rak+n unbö kago+l j+nj u, n+bi b+ gau kal+p God Manö u hag ñ+ m+dm+döp.

¹² Pen Rom b+ kub gau Galio n+p hag l+lö, n+pe amöm Akaia Propins abad m+deia ñ+n u, Juda n+bi b+ gau, Pol n+p n+njöñ mulu lugö, manö hag adö a+ñ löm, n+p ud sisi l+ dam manö kub hagn+g arla. ¹³ Pol n+p manö kub hagöm hagla, "B+ i n+bi b+ gai a kal+p hagöm, 'Kale God n+p sabe g+n+g g+mim, an+g an+g g+pe,' a göp. Pen manö hagab u udöm geinaböl u, kale lo hon r+ñ junaböl," a g+la.

¹⁴ An+g hageila, Pol pen hagn+g gabin a g+ñ n+nja u pen, Galio pen uraköm, Juda n+bi b+ gau kal+p haga, "Kale Juda n+bi b+. B+ i nan naij ap gaiböp, manö kub hagn+g gabim u n+njbep. ¹⁵ Pen kale y+har+nj manö magö gau n+bö gau n+bö udmim pen pen hagnim, b+ hib kale ñ+la gau u rö nöp udmim, manö pen pen hagnim, u manö kub wasö; manö y+har+nj an+bu yad n+njagnabin. U manö yad wasö. Manö an+bu kale ke hagnim!" a ga. ¹⁶ An+g hagöm, b+ polisman n+pe gau hagö, manö kub hagep m+gan u kal+p ju dam höñ yan yula. ¹⁷ Kale höñ amöl g+ñ, b+ Juda magum gep ram abad m+dm+döp u, Sosdenes, polisman gau n+p ur udöm pak gus g+la. Gapman b+ kub Galio n+njöm, manö ap hagaga.

Pol kauyan daun kub Adiok, Siria Propins au ara

¹⁸ Pen Pol Korid rap+n m+döm, n+bi b+ Jisas manö n+nj udla gau kal+p, "Kölarö au m+daiim," a göm, Akwila Prisila ber m+hau aip ram m+nöñ Siria arun, a göm, Senkria daun, ñ+g solwara go+l au arla. Senkria gau am m+döm, Pol manö klö n+njö n+njö nöp God n+p hagabin a göm, umagö n+pe r+ika.

* 17:31: Sam 96:13 * 18:2: Ro 16:3 * 18:3: Ap 20:34 * 18:5: Ap 17:14-15 * 18:6: Ap 13:46,51; 20:26
 * 18:10: Jos 1:9; Ais 41:10 * 18:18: Nab 6:18; Ap 21:24

* 19-21 N̄ig magiþ udöm, Senkria arö göm, am am daun kub Epesas amjakla. Pol n̄ipe Juda magum gep ram raul m̄igan u amöm, Juda n̄ibi b̄i gau aip manö hag amil apil geia. Anig gö, n̄ibi b̄i gau n̄ip hagla, “N̄in r̄imnap halö hon aip au m̄idaimön,” a gila. Pen manö kalip u udagöm haga, “Kale au m̄idaiim. God yip, yau, a geinab u, hainö ado ḡi kalöb aunabin,” a ga. Anig hagöm, Akwila Prisila ber m̄ihau kalip n̄ibi b̄i anib gau aip Epesas gau hag löm, n̄ipe n̄ig magiþ udöm hada. 22 N̄ig magiþ anibu am am Sisaria amjakö, Pol n̄ig magiþ anibu arö göm, il aramöm Jerusalem ara. Jerusalem amjaköm, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄ij udla gau, “Kale m̄idpim?” a göm, kalip aip manö r̄imnap haga. Pol anig göm, Jerusalem arö göm, n̄ig magiþ kauyanj udöm, daun kub Adiok, Siria Propins au ara.

23 Pol Adiok amöm, yöp rapin n̄in bad ap m̄id arö göm, am Galesia Propins gau abe, ram m̄inöñ Prijia gau abe ḡi ajöl göm, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip nöd n̄ij udla gau, kale Jisas manö aij u n̄ij ud p̄idön göl, a göm, kalip magöñhalö hag n̄i aij ga.

B̄i ne Apolos manö u

24 Pen b̄i Juda daun kub Aleksadria n̄ibö ap, apöm Epesas m̄ideia. Hib n̄ipe u Apolos. N̄ipe b̄i gasi aij n̄ijöm manö hag aij gep b̄i. N̄ipe God Manö adin nöd kal̄i kliñ rikla u n̄ij aij ga. 25 B̄i r̄imnap n̄ip B̄i Kub Adan Arep manö r̄imnap nöp hag n̄ila. Anib u me, n̄ipe klö yabiþ göm, Jisas n̄ipe gai n̄ibö apöm b̄i aigale b̄i rö m̄ideia u n̄ibi b̄i gau kalip kabö göl nöp hag n̄im̄idöp. Pen manö hag n̄im̄idöp anibu, Jon b̄i n̄ig pak ñeb hag n̄im̄idöp rö nöp n̄ijöm hag n̄im̄idöp. Manö r̄imnap halö n̄ijaga. 26 Pen Apolos p̄in̄ij gagöm, Juda magum gep ram u amöm, manö anibu halöwalö yabiþ hag n̄im̄idöp. Pen n̄in ap manö hag n̄i m̄ideia n̄ijöm Prisila Akwila ber m̄ihau n̄ijmil, n̄ip ut ḡi dam ram kale u amöm, God Adan Arep manö n̄ijaga magö r̄imnap hag n̄i aij yabiþ ḡilö.

27-28 Hainö Apolos n̄ipe Akaia Propins arnig gö, Epesas n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄ij udla gau, Apolos n̄ipe am kalip manö aij u hag n̄inab u aij, a göm, Akaia n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄ij udla gau kalip köp ap kal̄i kliñ riköm hagla, “B̄i God wög gep Apolos amjakö, n̄ip udmim,” a gila. Anig ḡilö me, Apolos Akaia Propins amjaköm, köp anibu yamö, Akaia n̄ibi b̄i God kalip mög n̄ijöm gasi aij n̄ö, Jisas n̄ip n̄ij udla gau Apolos n̄ip udla. N̄ip udlö, n̄ipe pen ka kalip udöm, manö hagep kuö au Juda n̄ibi b̄i gau aip manö hag amil apil göm, God Manö adö u hag n̄i aij ḡöl ḡi, “Mesaia, a gamim, abad m̄idpim u Jisas

nöp,” a ga. Anig göm, hag n̄i aij gö, n̄ip manö ap pen hagöl rö laga. Anig gö, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄ij udla gau kalip ḡi n̄i aij gö, m̄id aij gila. *

19

Pol Epesas am m̄idöm Kraiss manö aij u hag n̄a

1 Apolos Korid m̄ideia n̄in an̄ anib au, Pol n̄ipe am Galesia Propins gau abe, ram m̄inöñ Prijia gau abe, an̄ au ḡi ajöl göm, daun kub Epesas amjaka. Amjaköm n̄ijaga, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄ij udla r̄imnap m̄ideila.

* 2 Pol kalip hag n̄ijaga, “Kale Jisas n̄ip n̄ij udpe n̄in u, Ana U† halö udpe aka wasö?” ga.

Hageia, hagla, “Wasö. Ana U† ap m̄idöp, a gun, hon n̄ijagpun,” a gila. *

3 Anig hageila, Pol kalip haga, “Pen kale n̄ig pakpe u, il u n̄ihön, a ḡi gasi n̄ijbim?” ö ga.

Hageia, hagla, “Hon Jon hagm̄idöp manö u udun me, n̄ig pakno,” a gila.

4 Anig hageila, Pol haga, “Jon Isrel n̄ibi b̄i gau hagö, n̄ig pakm̄idal u, nan si nan naj ḡipun u, n̄ihön ḡin̄ig anig ḡipun, a göm, n̄inlö me, kalip n̄ig pak n̄im̄idöp. Pen Jon kalip hagm̄idöp, ‘B̄i Kub hainö aunab u auö, n̄ip n̄ij udmim,’ a ḡim̄idöp. B̄i hainö aunab a ga anibu, Jisas nöp,” a ga. * 5 Pol anig hageila, B̄i Kub Jisas n̄ip n̄ij udun, n̄ibi b̄i n̄ipe yabiþ m̄idaiun, a göm, n̄ig pakla. 6 Kale n̄ig paklö n̄inöl ḡi, Pol n̄imagö n̄ipe kalip adö au lö, Ana U† kalip auö, adin manö yabiþ unbö ke ke hagöm, God manö aij u hag n̄ila. * 7 B̄i unbö m̄igan lanj rö anig gila.

8 Pol rakin m̄ihau n̄iganj, Juda n̄ibi b̄i magum gep ram aula gau aip, God n̄ibi b̄i udöm abad m̄ideinab manö u n̄ij udlö, a göm, klö göm, waiö nöp manö hag amil apil ḡi m̄idm̄idöp. 9 Pen n̄ibi b̄i r̄imnap gasi m̄idmagö kale u gasi m̄idmagö kale an̄ gau nöp m̄ideia n̄ijöm Pol manö haga u udagnabun, a göm, n̄ibi b̄i magöñhalö m̄ideila an̄ au amöm, B̄i Kub Adan Arep u manö naj hagla. Anig haglö, Pol n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄ij udla gau kalip nöp ut ḡi dam, Diranas skul ram kub u amöm, kalip manö hag n̄i m̄idm̄idöp. 10 Pol anig göl hag n̄i m̄idö, m̄i m̄ihöp inö me, Juda n̄ibi b̄i gau löm, Grik n̄ibi b̄i gau löm, Esia Propins m̄ideila gau magöñhalö Jisas manö aij u n̄inla.

Sipa n̄i n̄ipe gau

11 God n̄ipe Pol aip m̄ideia n̄ijöm n̄ipe nan gagep rö ke yabiþ r̄imnap ḡim̄idöp. *

* 18:27-28: Ap 9:22 * 19:1: 1Ko 3:6 * 19:2: Ap 8:16 * 19:4: Mad 3:11 * 19:6: Ap 8:17; 10:44,46 * 19:11: Ap 14:3

12 Nibi bi rımnap kale Pol agsi walj bad nıpe gau dam, nıbi bi mına ga gau hañ roman kalıp lılo, urak armıdal; kįjaki aiön pi nıbi bi aban almıdöp gau kale u rö nöp höñ armıdal. *

13 Juda nıbi bi rımnap kuj nan gau göm, kįjaki aiön pi nan gau hag höñ yu ajmıdal. Pen hainö, Pol gaia rö nıñöm, hon u rö nöp Bı Kub Jisas hib hagno, kįjaki aiön pi höñ arlan, a göm, kįjaki aiön pi nıbi bi aban alla gau kalıp hagla, "Jisas, Pol manö nıpe hagnıdöp bı u, hib nıpe hagabun u nıñmön, höñ aru!" a gıla. 14 Pen bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıñ ap Sipa, ñ nıpe umbö mudun jıñ anıg gı mıdeila. 15 Pen mañ ap kale, kįjaki aiön pi hag yuun, a göm, anıg haglö nıñöl gı, kįjaki bı aban ala u manö kale u nıñöm kalıp pen haga, "Yad Jisas nıñbin, Pol nıp nıñbin u pen kale bı an?" ö ga. 16 Anıg hagöm, bı kįjaki aban ala u kđö ke yabıñ kalıp raña göm, mıñu magö pak ado malo göm, walj kalıp gau ud bıññ gı yuö, kale magö nöp me ram anıbu arö göm, hagape halö pıññ gı arla.

17 Pen manö anıbu, Juda nıbi bi abe, Grik nıbi bi abe, Epesas mıdeila gau magöñhalö nıñöm, anıñn gö pıññ göm, Bı Kub Jisas hib nıpe u nöp haglö adö ara. * 18 Anıg gö, nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau iru nöp ap magum göm, nan nıñön nıñön gı naij gıla gau hag walö lıla. 19 Kuj nan gau göm, buk kalı kılın rik lımıdal gau, nıbi bı rımnap daulö, nıbi bı rımnap gau nıñ mıdlö nıñöl gı, kale mab pak laulö ina. Buk nan anıb gau, mani kabö magö silpa rauep wö ralö, pıpdı dausan (50,000) rö ara. 20 Pen daun kub Epesas anıbu anıg geila me, Bı Kub manö aij u gau gau aramöm pıdön yabıñ ga.

Epesas nıbi bı manö hauñ gıla

21 Pen hainö, God Ana nıpe Pol nıp gası ñö, Pol haga, "Yad Masedonia amem, Akaia amem, Jerusalem arnabin. Pen hainö Rom u rö nöp arnam," a ga. * 22 Anıg hagöm, bı mıhau nıpe aip wög gı mıdıl, Dimodi aip Erasdas aip kalıp hag yuö, Masedonia Propins arlö. Nıpe pen Esia Propins rapın ñın bad ap mıdeia.

23 Pol Epesas mıdeia ñın anıb au, Epesas nıbi bı rımnap uraköm, Bı Kub Adan Arep manö aij anıbu nıñ udla nıbi bı gau kalıp nıñöl, mulu lugö, pen pen gıñıg rö geila. * 24 Pen bı ap, hib nıpe Demidrias u, bı nıpe rımnap aip kabö silpa udöm, god pıral sabe gı mıdıl, hib Ademıs, a gı mıdıl u, ram pro kılın aij rımnap gı lılo, nıbi bı rımnap apöm, rau dam löm, nıbi kub hon Ademıs nıp sabe gep ram u, a göm, sabe gı mıdıl. Bı anıb gau

wög anıbu göm, mani kub yabıñ udmıdal. 25 Demidrias nıpe, bı nıp wög gı mıdıl gau abe, bı wög kale gı mıdıl anıbu rö gı mıdıl bı gau abe hagö, ap magum geila, haga, "Kale nıñbin, hon wög añı anıbu gun me, mani kub yabıñ udpun. 26 Pen uri bı anıb Pol apöm, nıbi bı gau kalıp manö pıral hagöm hagöp, "Ñımagö udöm nan gıpal gau nan sabe gep wasö," göp. Anıg hagajıp, Epesas au abe, Esia Propins gau abe, nıbi bı iru yabıñ nöp manö nıpe udpal. 27 Pol manö pıral u hagö, nıñ udöm, nan gı lıno raumıdal u, hainö rauagnaböl. Pen adö anıbu nöp hagagabin. Hon ke abe, nıbi bı Esia Propins gau magöñhalö abe, nıbi bı ram mıñöñ ke gau gau magöñhalö abe, god kub Ademıs u nıp sabe gıpun. Pen nıp arö göm, ram kub nıp sabe gıpal u u rö nöp arö göl rö löp, a gem, hagabin," a ga.

28 Demidrias anıg hagö, bı anıb gau nıñöl, mulu kal yabıñ lugö, meg mıgan dap ranöm hagla, "Ademıs Epesas nıbö nıpe kub yabıñ! Ademıs Epesas nıbö nıpe kub yabıñ!" a gıla. 29 Anıg göl manö kub haglö arö nıñöl gı, nıbi bı daun kub anıbu magöñhalö apöm, Pol bı nıpe mıhau ud sısı lı gı dam manö hagep ka u ud arla. Pol bı nıpe anıb mıhau nıpe aip Masedonia Propins nıbö ap mıdailö. Hib kalpe mıñöñ u, Gaias aip Arisdakas aip. * 30 Pol pen, nıbi bı ap magum göm, manö hageila anı au arnam, a ga u pen nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau nıp wasö gıla. 31 Pen Esia Propins gapman bı kub rımnap, Pol nıp bı nıñeb nıpe u me, nıp manö yuöm hagla, "Nıbi bı manö hagep ka u ap magum göm, manö hagaböl au aragmön wasö," gıla.

32 Pen nıbi bı iru nöp ap magum göm, manö kub hagöm, manö ke ke yabıñ nöp hagla. Nıbi bı iru nöp kale manö il mıdöp nıñun hagabun u, a göm, nıñagla; hañöwañ nöp hagla. 33 Pen bı Juda rımnap, bı hon Aleksada kalıp hag aij gıñab, a göm, nıp nıbi bı amgö ilö au yuöm, nıbi bı rımnap manö adö rımnap anıg anıg hagnım, a göm, wıñ al hagaila pen nıpe manö hagnıg göm, kale manö hagagım a göm, ñımagö ud mıñc gı ña. 34 Aleksada ñımagö ud mıñc gı ñö nıñöl gı, nıbi bı gau nıñla, nıpe Juda nıbö bı ap, nıñöm maj mıgan dap ranöm, manö adö añı nöp wıñ kub al hagöm hagla, "Ademıs Epesas nıbö nıpe kub yabıñ! Ademıs Epesas nıbö nıpe kub yabıñ!" a göm, manö adö añı anıbu nöp seg wıñ mılo padö yabıñ al hag mıdeila.

35 Kale du au nöp anıg wıñ al hag mıdö mıdö, hainö bı daun gapman wög göm, kalı kılın rıkep bı kub kale u uraköm, kalıp haga, "Agamıj mıdaiim!" a ga. Anıg hagö hagö,

* 19:12: Ap 5:15 * 19:17: Ap 5:11 * 19:21: Ap 23:11; Ro 1:13 * 19:23: 2Ko 1:8 * 19:29: Ap 20:4; 27:2;

agamij m+dlö n+ñöl gi, n+pe haga, “Epesas n+bi bi. Ram m+nöñ hon i, god kub Ademís kabö ana n+pe kumi kabö lanj n+bö ju aua u udun, ram gi li aij gun, sabe g+pun u, bi an n+ñagöp, a g+mim, manö hauñ gabim?”³⁶ Manö an+bu, n+bi bi gau magöñhalö hadö n+ñbal. An+bu u, kale agamij m+dmim dui g+gmim.³⁷ Pen bi daubim m+hai i, god hon Ademís n+p hag jumil, ram sabe g+pun gau nan r+mnap si udagpil u pen kal+p aui daubim.³⁸ An+bu u, Demidrias aka bi n+pe r+mnap bi ap n+p manö kub hagnig g+naböl u, bi kub manö ud asikep bi gau m+dpal gau amöm manö haglö, kale manö kub an+bu n+ñnaböl.³⁹ Pen manö m+ñör r+mnap m+dain+m u, gapman bi manö ud asikep n+ñ m+deinaböl amgö ilö kale au hagpe n+ñöl.⁴⁰ Hon m+ñi aui ap magum gun, manö p+g gabun u, manö iñ ap m+dlö hagagabun. Gapman bi kub yab+ñ ap, ‘N+hön g+nig ap magum g+mim anig gabim,’ a gö, pen manö ap hagnu rö lagöp.” a ga.⁴¹ N+pe anig hagöm, n+bi bi gau kal+p hag yuö, ke ke arla.

20

Pol Masedonia Propins amöm, Akaia Propins ara

¹ Pen n+bi bi gau manö pi p+g hag m+dl arö göm, am ram kale ke ke gau arla. Pol n+bi bi Jisas n+p n+ñ udla gau kal+p w+ñ alö, aueila, kale gas+ halö m+dlöm Jisas n+p n+ñ ud p+dlöñ göl gi m+deilanj a göm, n+pe manö r+mnap hag n+ñ aij göm, “Kale au m+daim,” a göm, kal+p arö göm Masedonia Propins ara.² Amöm, an+bu gau gi ajöl göm, n+bi bi Jisas n+p n+ñ udla an+bu gau, kale gas+ halö m+dlöm Jisas n+p n+ñ ud p+dlöñ göl gi m+deilanj a göm, n+pe manö r+mnap hag n+ñ aij gi damöm, Akaia Propins amjaka.³ Akaia amjaköm, rak+n m+thau n+gan an+bu gau m+dlöm, n+ñ mag+ñ udem Siria Propins arnam a ga u pen n+pe manö ap n+ña, Juda kai n+p al pak l+nig geila. Manö an+bu n+ñöm me haga, “I adö nöp ado gi Masedonia ar+n,” a ga.⁴ Pen Pol n+pe aip ajeila bi gau me: Piras n+ñ n+pe Sopada daun kub Beria n+bö u; Arisdakas aip Sekadas aip daun kub Desalonaika n+bö m+thau u; Gaias daun kub Debi n+bö u; Dijikas aip D+ropimas aip Esia Propins n+bö m+thau u; Dimodi u.⁵ Bi an+bu gau kale nöd amöm, daun kub Droas amöm, han+p abad m+deila.⁶ Pen n+ñ kub Bred Y+ñ Halö N+ñagep n+ñ u m+dlno, ap arö n+ñöl gi, n+ñ mag+ñ udun, n+ñ unbö mam+id u anj hanun, Droas amun, bi nöd arla gau aip am seg m+idun n+ñ unbö mudun j+ñ an+bu gau m+daينو.

Pol n+ñ uma ap n+p gö, kauyanj uraka

⁷⁻⁸ Wik a+ñ ap Droas m+daينو an+bu, wañ+gn+bö yanj n+ñ u, bred ud jö gi n+ñnig gun, ram raul m+gan adö lanj am magum gun, Pol, rol arnabin a göm manö hagö n+ñöl gun, n+ñ m+daينو. Anig göl n+ñ m+dlno m+dlno, s+ñön gö, hapö m+ñanj auñ nöp lau ado au lanj lun, Pol manö hageia u n+ñ m+daينو.⁹ Pen bi praj ap wido adö u asiköm, Pol manö hageia u n+ñ m+deia. Hib n+pe u Yudikas. N+pe anig gi n+ñ m+dl m+dlö, hon kal yab+ñ auö me, amgö juju gi gi böñ nöp ram adö yab+ñ lanj n+bö gi dam m+nöñ au yanj paka. Anig gö, kale am au yanj ud n+ñla, böñ nöp hadö umöl m+deia.¹⁰ Pol n+pe pen au yanj amöm, n+ñ an+bu n+p nab nab li udöm, haga, “Gas+ iru n+ñagmim; n+pe kam+nj m+dlöp,” a ga.¹¹ Anig hagöm, kauyanj ram raul adö lanj amöm, bred r+mnap ud jö göm, j+m nöl n+ñöm, Pol kauyanj manö hag m+dlö m+dlö, ram ru mailö la u ara.¹² Pen bi praj ap lug paköm uma u n+p kam+nj ram damöm m+ñ m+ñ yab+ñ g+la.

Pol Droas arö göm, Midilini ara

¹³ Pol han+p haga, “Kale n+ñ mag+ñ ud-mim, daun kub Asos am m+daimim; pen yad iñ adö apem, daun kub an+bu n+ñ mag+ñ seg udun ram m+nöñ Midilini arun,” a ga. Anig hagö, hon n+ñ mag+ñ udun, Asos arno.¹⁴ Asos amun, Pol n+p udun, ram m+nöñ Midilini arno.¹⁵⁻¹⁶ Ruö Midilini arö gun, ram m+nöñ n+ñ r+ñ gus ga airan Kaios söñ au amjakno. Ruö u, ram m+nöñ n+ñ r+ñ gus ga airan Semos amjakun, Pol n+pe gas+ ap n+ña, Epesas amun, hain nöp gi ajöl gun, Pedikos n+ñ u Jerusalem n+ñagun rö löp, a gi gas+ n+ña. An+bu u me, hon Epesas lau hul gun, böñ nöp daun kub Mailidas arno.

Pol Epesas n+bi bi kal+p haga, “Yad böñ nöp arabin,” a ga

¹⁷ Daun kub Mailidas amjakun, Pol manö yuö, Epesas arö, n+bi bi Jisas n+ñ udla gau kal+p abad m+dm+idal bi gau kal+p haga, “Yad m+dpin i auim,” a ga.^{*} ¹⁸ Anig hagö, bi an+bu gau aueila, kal+p haga, “Nöd Esia Propins kale au apem, kale aip m+dem, m+dl damem, n+hön n+hön g+m+idin u n+ñbim.¹⁹ Hib yad udnö adö araga. Bi Kub n+p wög u g+ñö n+ñöl gi, Juda n+bi bi y+p gi najj gun a g+lö n+ñöl gi, m+ñöñ göl gi manö hag n+ñö ara.²⁰ Kale n+ñbim, yad Jisas manö aij n+pe ap arö gagnö, pen magum g+pim ka gau abe, ram kale gau abe amem, n+hön manö kalöp gi n+ñab u magöñhalö halöwalö hag n+ñö ara.²¹ Kale Juda n+bi bi gau löm, Grik n+bi bi gau löm, manö klö hagem, hag n+ñ aij gem, hagnö, ‘Nan si nan najj g+pim u, n+hön g+nig anig g+pun, a g+mim, arö g+mim, God

* 20:17: Ap 18:21

hagöp manö u udmim, Bî Kub hon Jisas nîp nîj udmim,' a gîno.

²² "Pen mîñi nîjîm! God Ana yîp nagî rô lôm, dam Jerusalem ud arab u, yîp nîhôn rô gî nab u nîjagpin. ²³ Pen yad nîjbin, daun kub gau gau amjaknô, Ana Uî nîpe yîp pôr hagöp, 'Ne Jerusalem arnabôn, nôp nagî lîlô, uþham mîdeinabôn,' a göp. * ²⁴ Pen u manö mîdagöp. Yad ke nôp mîd aij gînam, a gem, gasî u nîjagpin. Yîp paknaböl, a gem, pîñîj gagpin, wasö. Bî Kub Jisas, wög yîp haga u nôp gasî nîjem, God hanîp mög nîjôm udöp manö aij u, hag ñîl gî nôp mîdeinabin. Yad gasî aîñ anîbu nôp nîjem, amem, adan anîbu bôj nôp arnabin. *

²⁵ "Pen yad nîjbin, kale nîbi bî gau gai magöñhalö, God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö anîbu hagnö nîjîm gau, yîp kauyan nîjagnabim, wasö. ²⁶ Mîñi arnîg gem me, kalöp waiö hagabin, nîbi bî an an God manö aij u nîj udagöm, ilôn kub udnaböl u, u nan kale ke; yad wasö. ²⁷ Yad God nan nîhôn nîhôn gînîg gab manö u ap arö gagpin, wasö; magöñhalö yabî kalöp hag ñîbin. ²⁸ Kale ke nîj aij gîmim, nîbi bî Ana Uî nîpe hagö abad mîdpim gau abe nîj aij gîmim mîdaimim. Bî kaj sipsip mukep gau kaj sipsip kale gau abad mîd aij gîpal rô, kale u rô nôp, God nîbi bî nîpe, hagape nîpe ke rau adog uda nîbi bî anîb gau me, kalîp abad mîd aij gîmim midaimim. * ²⁹ Yad nîjbin, yad arnö, kain hauþ gau apöm, kaj sipsip kale mukpim gau rîmnap hau ñîj naböl. * ³⁰ Pen nîbi bî an kale au mîdþal rîmnap u rô nôp, nîbi bî Jisas nîp nîj udþal gau kalîp þîp gî ud arno, kale hon aip arun, a göm, kalîp manö þîral hagnaböl. ³¹ Pen yad mî mîhau nîgan, ram mîñöñ kale Epesas mîdem, sîdö an, sîbön yan, kalöp mög gö, mîþöñ göl gem, kalöp magöñhalö aîñ aîñ hag ñî aij gîno. Manö hag ñîno anîbu hauþ gaggim; nîj aij gî mîdaimim. *

³² "Yad kalöp God ñîmagö adö u lem, manö aij nîpe u, nîpe nîbi bî mög nîjôb manö aij anîbu adö u lem, arabin. God kalöp aip mîdeinab. God manö aij nîpe u nîj udeinabim u, nîpe gö, kale Jisas nîp nîj ud þîdöñ gîmim nîbi bî nîpe ke mîdmim, nan aij aij nîbi bî nîpe ñîñîg gab u udnabim. ³³ Yad kale aip mîdainö ñîn u, nîbi bî rîmnap mani gol, mani silpa, walîj nan kale gau asîb hagagnö. *

³⁴ Kale nîjîm, ñîmagö yad u ke nôp wög gem, bî yad aip ajmîdun gau aip nan magö ñîjrun walîj rau yîmun mîdmîdun. *

³⁵ Pen yad gîpin anîbu rô, kale u rô nôp

gîmim, nîbi bî mög gep rô gau kalîp ud aij gîmim gî ñîmim. Bî Kub hon Jisas nîpe ke manö haga u nîj mîdaimim. Nîpe haga, 'Bî rîmnap kalöp nan ñî naböl u, kalöp aij gî nab; pen kale nîbi bî rîmnap kalîp nan ñî nabim u, kalöp aij yabî gî nab,' a ga," a ga.

³⁶ Pol manö anîbu hag þîs göm, Epesas nîbi bî Jisas nîj udla gau kalîp abad mîdmîdal bî gau aip kugom yîmöm, God nîp sabe ga. ³⁷ Pol sabe gö nîjöl gî, kale mîþöñ göm, nîp am ud wabi göm, mulu rô ñîjôm bom halula. ³⁸ Hainö mulu adîj yad u nîjagnabin, a ga, manö u nôp nîjôm, kale mög yabî nîjôm, mîþöñ gîla. Anîg göl göm, Pol nîp an an lî dam ñîg magîb mîgan u yula.

21

Pol ñîg magîb udöm Jerusalem arnîg ara

¹ Pen hon Epesas nîbi bî gau kalîp, au mîdaiim, a gun, ñîg magîb udun, hadno. Yîgön u ap aij gö, yîjîg göl nôp am am, ram mîñöñ ñîg rîb gus ga airan Kos arno. Pen ruö u, Kos arö gun, ram mîñöñ ñîg rîb gus ga airan Rodos arno. Pen ruö u, Rodos arö gun, daun kub Padara arno. ² Daun kub Padara amun nîjno, ñîg magîb ap ram mîñöñ Pönisia arnîg geia. Anîb u, hon ñîg magîb anîbu udun hadno. ³ Am am, ram mîñöñ ñîg rîb gus ga airan Saipras ñîmagö sîdagö lau adö mîdö nîjöl gî, am am, ram mîñöñ Siria söl apun me, nan kago gau ud yunîg am daun kub Daia þîdöñ gîno. ⁴ Daia am þîdöñ gun, am nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau kalîp ulhai nîjrun, kalîp aip wik aîñ ap mîdaimim. Pen God Ana nîpe kalîp gasî ñö, kale Pol nîp hagla, "Jerusalem arnîg gabön u, aragnöñ," a gîla. * ⁵ Pen arnîg gîno magö u, nîbi bî Jisas nîp nîj udla anîb gau, nîbi bî, ñî pai kale gau magöñhalö hanîp dam daun kub anîb höñ adö ñîg goþ au amun, kalîp aip kugom yîmun, God nîp sabe gîno. ⁶ Pen hon, "Kale au mîdaiim," a gîno, kale pen, "Kale gau arim," a gîlö, hon am ñîg magîb u raul mîgan u arno nîjöl gî, kale ado gî ram kale arla.

Agabas, Pol nîp anîg anîg gî naböl, a ga

⁷ Pen hon ñîg magîb udun, daun kub Daia arö gun, am daun kub Dolemais þîdöñ gîno. Þîdöñ gun, nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau kalîp, "Kale mîdpim?" a gun, ñîn bad ap kalîp aip an anîb au mîdaimim. ⁸ Ruö u kalîp arö gun, am Sisaria amjakun, Pilip rîp u am hanno. Nîpe Jisas manö aij hag ñî ajep bî ap. Nîpe me, nöd Jerusalem mîdöm, bî unbö kagot jîj u aip nan magö

* 20:23: Ap 9:16; 21:11 * 20:24: Ap 21:13; 2Di 4:7 10:12 * 20:31: 1De 2:11 * 20:33: 1Ko 9:11-12 * Ap 6:5; 8:40

* 20:28: 1Di 4:16; 1Pi 5:2-4 * 20:29: Mad 7:15; Jon 20:34: Ap 18:3; 1De 2:9 * 21:4: Ap 20:23 * 21:8:

nîme lîmîdöp. * ⁹ Pen bî Pilip anîbu, pai nîpe mîhau mîhau, Jisas manö aij u hag ñîmîdal. Pai anîb gau kale bî udagla.

¹⁰ Hon Pilip aip mîdaino ñîn anîb au, bî God manö hagep Agabas ram mînön Judia nîbö aua. * ¹¹ Agabas apöm, Pol dip nagî nîpe u udöm, ñîmagö ma nîpe ke nagî löm haga, “Ana U† hagöp, ‘Bî dip nagî nap nîbö anîbi, Juda kai Jerusalem au nîp nagî löm, dam Juda nîbi bî wasö gau kalîp ñînaböl,’ a göp,” a ga. *

¹² Hon magöñhalö manö anîbu nîjun, Pol nîp neb neb gun hagno, “Jerusalem aragmön,” a gîno. ¹³ Hagaino, Pol pen pe haga, “Yîp nîhön gîng mög gö mî†ön gîpe, mîdmagö yad ilön göp. Yad Jerusalem amem, ‘Bî Kub yad Jisas,’ a gînabin. Kale manö u nîñlö, mulu lugö, yîp nagî lîng geinaböl aka böñ nöp al pak lîng geinaböl u, piñîñ gagnabin. Ha†owa†o am hagnabin,” a ga. * ¹⁴ Pen hon Pol nîp anîg gî hag wasö nîjun, arö gun, hagno, “Bî Kub nîpe ke nîñö rö gînab,” a gîno.

Jerusalem nîbi bî Pol nîp hag jula

¹⁵ Pen hon anîg göl Sisaria mîdun, Jerusalem arnabun, a gun, nan hon gau gî jîñ gî lun, hadno. ¹⁶ Nîbi bî Jisas nîp nîñ udla Sisaria nîbö rîmnap aip Jerusalem arno. Kale hanîp dam Neson ram u lîlö, aip hanno. Bî Neson anîbu Saipras nîbö. Nîpe Jisas nîp nöð nöp nîñ uda.

¹⁷ Jerusalem amjakno, nîbi bî Jisas nîp nîñ udla gau magöñhalö hanîp nîñlö aij ga. ¹⁸ Rol Pol hon aip Jems nîp manö hagnîg arno. Jerusalem nîbi bî Jisas nîp nîñ udla gau kalîp abad mîdmîdal bî gau magöñhalö ap magum göm mîdeila. ¹⁹ Pen hon amjakun, Pol kalîp, “Kale mîdpim?” a göm, God nîp abad mîdö nîñlö gî, ram mînön gau gau ajöm, Juda nîbi bî wasö gau nan nîhön nîhön ga u magöñhalö, bî anîb gau kalîp aiud anîbu haga. * ²⁰ Pol anîg göl aiud anîbu hageia nîñöm, God nîp aij a göm, Pol nîp hagla, “Mam. Ne nîñban, Juda nîbi bî iru nîbanö Jisas nîp nîñ udpal u pen klö yabîl göm hagal, ‘Hon Juda nîbi bî mîdpun. Anîb u, Juda lo adö u nöp gun,’ a gîpal. * ²¹ Pen Juda nîbi bî gau rîmnap Jerusalem i apöm hagal, ‘Pol nîpe, Mosis hadame nöp lo manö kali klîñ rîka u arö göm, hon Juda kai gîpun adö u arö göm, Juda nîbi bî ju am Juda nîbi bî wasö ram mînön anî gau mîdpal kalîp hagöp, “Ñî kale gau hañ rîb gî dö gaggim, Juda kai gîpal rö gaggim,” a göp,’ a gîpal. ²² Ne uri Jerusalem i auban, manö anîbu gau gau arö nîñnaböl. Anîb u, hon aige gun a gun,

manö anîbu hag amîl apîl gîno. ²³ Manö hag amîl apîl gun, manö adö anîb hag lîno u uri nöp hageinabun, ne nîñmön, hain gîmön. Bî hon i bî mîhau mîhau, manö klö nîñö nîñö God nîp hagabun, a gîpal. ²⁴ Anîg gîpal rö, God nîp nan pak sabe gî ñîng gaböl. Anîb u, ne am ñîñ rîmnap kalîp aip mîdmön, nan nîhön nîhön göm God amgö ilö ut mîdeinaböl u, gî aij gîmön, nan God nîp sabe gî ñînaböl gau ne rau ñîmön, kalîp gî ñîmön me, hainö nabîc umagö kale u rîknaböl. Anîg geinabön u me, nîbi bî gau magöñhalö nîñnaböl, nöp manö hagla anîbu pîral nöp hagla. Kale nîñnaböl, ne Juda nîbö u me, hon Juda kai gîmîdun rö nöp gîmîdan. * ²⁵ Pen Juda nîbi bî wasö Jisas nîp nîñ udla gau kalîp köp kalî klîñ rîk ñîñ hagno, ‘Nîbi bî rîmnap nan yîharîñ pîral gau sabe göm, wal kaj pakaiöl, kale nîñagmim. Wal kaj nan gau hagape nîñagmim. Wal kaj nan gau rugu bu gîlö umainîm u, nîñagmim. Nîbi si bî si gaggim,’ a gun, köp kali klîñ rîkpun,” a gîla. *

²⁶ Anîg hageila, Pol manö kalîp u udöm, ruö bî mîhau mîhau nan sabe gî ñîng gîla bî anîb gau aip, kale nan nîhön nîhön göm God amgö ilö ut mîdeinaböl u, gî aij göm, God sabe gep ram u arla. Amöm, Pol bî abad mîdeila gau kalîp haga, “Hon ñîñ unbö kagol jîñ u mîdun, ñîñ mudun jîñ u God nîp nan rîmnap ke ke dapun, nîp sabe gî ñînabun,” a ga. *

Juda nîbi bî Pol nîp ud sisî lîla

²⁷ Pol anîg hagöm, kale nan nîhön nîhön göm, God amgö ilö ut mîdeinaböl u, gî damöm, mudun jîñ ñîñ u söl gö nîñöl gî, Juda nîbi bî Esia Propins mîdöm aula rîmnap nîñla, Pol God sabe gep ram raul u mîdeila. Nîpe mîdeila au nîñöm, nîbi bî mîdeila gau manö haglö, kale kal juöm Pol nîp ud sisî lîla. ²⁸ Pol nîp ud sisî löm, wîñ kub alöm hagla, “Nîbi bî Isrel gai. Bî anîbi nîpe ram mînön ke gau gau magöñhalö ajöm, nîbi bî gau kalîp manö pîral hagöm, hon Isrel nîbi bî abe, lo hon abe, God sabe gep ram i abe manö naij hagab. Pen adö anîbu nöp, uri nîpe Juda nîbi bî wasö gau God sabe gep ram raul mîgan au aragep gau, kalîp ha†owa†o ut gî dauub. Anîb u, nîpe ram ut anîbi gî naij göp,” a gîla. ²⁹ Kale manö hagla anîbu, gasî kale ke nöp nîñöm pîral hagla. Pol yîharîñ Dîropimas aip God sabe gep ram söl gau ajailö nîñöl göm, gasî kale ke nîñöm hagla, “Pol bî ne Dîropimas Epesas nîbö u aip God sabe gep ram raul mîgan u arbil,” a gîla. *

* 21:10: Ap 11:28 * 21:11: Ap 20:23; 21:33 * 21:13: Ap 20:24 * 21:19: Ap 15:12 * 21:20: Ap 15:1,5
* 21:24: Nab 6:1-20; Ap 18:18 * 21:25: Ap 15:29 * 21:26: 1Ko 9:20 * 21:29: Ap 20:4

³⁰ Pen kale anig haglö, manö anibu nibi bi gau magönhalö nñjöm, ke nibö ke nibö apöm Pol nüp ud tñp gi dam God sabe gep ram hön yan yulö nñjöl gi, adñj ajön gi ñila. ³¹⁻³² Nibi bi iru yabiñ manö hauñ kub hagöl göm, kal ju Pol nüp böñ nöp al pak lñng geila. Pen geila manö anibu Rom ami bi kub yabiñ mñdeia au arö, nñpe ami bi abad mñdmñdal bi kub nñpe rñmnap udöm, ami bi rñmnap udöm, lel am nñbi bi magum gi mñdeila au amjakla nñjöm Pol nüp pak ado malo geila u arö gñla.

³³ Ami bi kub anibu apöm, Pol nüp ud sisi löm, bi nñpe gau kalip haga, “Kale nüp sen mñhöp lñmim,” a ga. Hagö, haga rö gñla. Pen nñpe bi nöd mñdeila gau kalip hag nñja, “Nñpe nan nñhön gajñp nüp anig gabim?” ö ga. ³⁴ Hageia, kale manö ke ke hagöm, manö pñg kub yabiñ gñla. Anig gñlö, ami bi kub u manö il ap nñjagöm, bi nñpe gau kalip haga, “Nñp dam ram kub pñdön kale ud arim,” a ga. ³⁵ Hagö, ami bi kale Pol nüp dam ajön il goñ au amjaklö nñjöl göm, nñbi bi iru yabiñ nöp se göl amöl göm Pol nüp sññköm, ud pakun, a göm, pen pen gi yueila nñjöm bi ami bi rñmnap Pol nüp ud ka göm, ram raul kale ud arla. ³⁶ Pen nñbi bi gau kale kal hagöm hagöm, hagla, “Nñp böñ nöp al pak lim!” a gñla. *

³⁷ Pen ami bi gau Pol nüp dam ram raul mñgan yan arnig gñlö nñjöl gi, Pol ami bi kub yabiñ u nñp haga, “Manö yad nöp ap hagnam aka?” ga.

Hageia, ami bi kub yabiñ u haga, “Yad nñjbin ne Grik manö nñjban. ³⁸ Yad gasi nñjbin e, ne me, bi au lñp nibö bi pen pen gñpal po dausan (4,000) nöp udöm, dam ram mñnön kabö nöp mñdöp an gau pi göl mñdeila, bi u nöp, a gi nñjbin. Pen ne Grik manö nñjban u me, ne bi anibu wasö,” ga. *

³⁹ Hageia, Pol haga, “Wasö, yad bi Juda ap. Yñp yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Daun kub yad u hib mñdöp. Pen yñp yau, a gñmön, yad nñbi bi gai i kalip manö ap hag ññnam,” a ga.

⁴⁰ Hageia, ami bi kub u yau, a gö, Pol kabö ubññ ran arep adö u abö gi mñdöm, ññn mññc gö, nñbi bi gau manö arö gñlö nñjöl gi, Juda nñbi bi hagnñdal manö u löm, kalip manö haga.

22

¹ Pol nñpe Juda nñbi bi hagnñdal manö u löm, haga, “Bapi mam bi. Manö kalöp hagnñg gabin u nñj mñdaiim,” a ga.

² Anig hageia, nñpe Juda nñbi bi hagnñdal manö yöl haga rö nñjöm, manö manö gagöm, agamñj yabiñ nöp mñdeila. ³ Kale

agamñj mñdlö nñjöl gi, Pol kalip haga, “Yad Juda nñbö u pen yñp yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Pen yad ap Jerusalem i, manö hag ñeb bi Gameliel aip mñdem, kub gñnö u me, apñs bac bi lo manö nñhön nñhön hagla u magönhalö yñp hag ñö, nñjbin. Anñb u, kale God nñp ud aij gun, a gñmim, kñññ aij nöp gñpim rö, yad u rö nöp gñmñdin. * ⁴ Nibi bi Jisas Adan anibu arla gau kalip gi naij yabiñ gñmñdin. Kalip al pak lñn, a gem, nñbi abe bi abe kalip hañwawöl nagñ lem, dam nagñ lñmñdin. Pen rñmnap gi naij gi dam pak lñn, böñ nöp ummñdal. * ⁵ Gñmñdin anñbu, God nñp nan sabe gep bi kub yabiñ u abe, bi manö ud asñkep Kansol mñdpal bi kub gau abe, kalip hag nñjbe, pñral hagöp, a göm, hagagnaböl; nñjög hagöp, a gñnaböl. Nññn ap yad Damaskas arnig gainö, bi kub anñb gau yñp köp rñmnap nñmam bi kale Damaskas mñdeila gau kalñ kñññ rñk ñila. Köp anñbu kalñ kñññ rñköm hagla, ‘Pol nñp abad mñdaimim. Damaskas nñbi bi Jisas nñp nñj udpal gau kalip nagñ löm, dam Jerusalem i daunñm,’ a gñla. Yad köp anñbu udem, kalip nagñ li Jerusalem daunö, ilön udnaböl, a gem, Damaskas arnö.

Pol nöd Jisas nñp nñj uda, aiud u haga

⁶ “Pen yad köp anñb gau udem, bi rñmnap aip am am sñdö an aulñk magö u, Damaskas sösöl gñno nñjöl gi, adñj mailö kub unbö ke kumi kabö adö lanñ nibö ap lugöm yñp nñja.

⁷ Anig gö, yad ap lug mñnön yan paknö nñjöl göm, manö ap yñp haga, ‘Sol, Sol, yñp nñhön gññg gñmön pör gi naij gabön?’ ö ga.

⁸ “Hageia, yad hagnö, ‘Bi Kub! Ne ban?’ ö gñnö.

“Hagainö, haga, ‘Yad bi Jisas Nasared nñbö; yñp pör gi naij gabön u nöp hagabin,’ a ga. ⁹ Bi yad aip araino gau, mailö kub u nñjla u pen manö magö yñp haga u apdi nñjagla.

¹⁰ “Yad pen hagnö, ‘Bi Kub. Nñhön gñnam?’ ö gñnö.

“Hagainö, yñp haga, ‘Ne urakmön, Damaskas ammön, bi ap apöm, nñhön nñhön gñnabön u nöp hagnab,’ a ga. ¹¹ Mailö anñbu mailö kub yabiñ göm, amgö yñp u böñ nöp we ga. Anig gö, bi yad aip araino gau, yñp ññmagö kid u udöm, ut gi Damaskas arno.

¹² “Pen daun kub anñbu bi ap mñdeia. Hib nñpe u Ananaias. Nñpe lo hon u nñj aij göm, hagöp hagöp rö nöp gñmñdöp. Bi anñbu nöp, Juda nñbi bi Damaskas mñdeila gau magönhalö hagla, ‘U bi aij yabiñ,’ a gñla. ¹³ Pen nñpe yad mñdainö söñ au apöm yñp haga, ‘Mam Sol. Amgö magö ne kauyanñ ñññ, a ga. Anig hagö nñjöl gi, adñj amgö

* 21:36: Luk 23:18

* 21:38: Ap 5:36-37

* 22:3: Ap 5:34

* 22:4: Ap 8:3

yad we ga u böŋ nöp kam+iŋ lö, ñi+i n+iŋem n+iŋ n+iŋnö.

¹⁴ “An+iŋ gö, Ananaias y+iŋ haga, ‘God ap+iŋ bac b+i hon sabe g+i+m+iŋdal God u nöp, nöp uda. Udöm, n+iŋpe nan n+iŋhön n+iŋhön g+i+n+iŋ gabin a g+i+nab u nöp yamö n+iŋnabön. N+iŋpe gas+i n+iŋöb, ne B+i Kam+iŋ Aij n+iŋpe u waiö n+iŋmön, manö maj m+iŋgan n+iŋpe ke hagain+iŋm manö u ne ke waiö n+iŋnabön. ¹⁵ God wög g+i ñeb b+i m+iŋdmön, nöp n+iŋhön n+iŋhön gaj+iŋp amgö n+iŋŋban u, manö n+iŋhön n+iŋhön hagaj+iŋp apdi n+iŋŋban u, n+iŋbi b+i gau magöŋhalö kal+iŋp hag ñ+iŋnabön. ¹⁶ An+iŋb u, abad m+iŋdagaimön. Urakmön, God n+iŋp sabe g+iŋmön, ñ+iŋg pakeinabön, n+iŋpe nan si nan naj g+iŋpan gac u ñ+iŋk g+i ke yunab,’ a ga.

“Juda n+iŋbi b+i wasö gau kal+iŋp manö aij yad u hag ñ+iŋmön,” a ga

¹⁷ “An+iŋ hagö, haga rö nöp g+iŋnö. Hainö Jerusalem i apem, God sabe gep ram u amem, God n+iŋp sabe g+i m+iŋdem, naböŋ n+iŋŋnö. ¹⁸ Naböŋ n+iŋŋem, yad B+i Kub n+iŋŋnö n+iŋŋöl göm, n+iŋpe y+iŋp haga, ‘Y+iŋ+iŋd Jerusalem arö g+iŋmön, ram m+iŋnöŋ ke gau armön. N+iŋbi b+i gai i manö aij yad hageinabön u n+iŋŋagnaböl,’ a ga. *

¹⁹ “An+iŋ hageia, yad hagnö, ‘B+i Kub. Kale ke y+iŋp n+iŋŋbal, yad nöd Juda magum gep ram gau ajem, n+iŋbi b+i nöp n+iŋ udla gau kal+iŋp nag+i lem, m+iŋŋu magö nöp pakm+iŋdin. *

²⁰ Pen ñ+iŋn ap b+i manö aij ne hagep S+iŋdipen n+iŋp kabö ju pak l+iŋlö n+iŋŋöl gem, yad b+i n+iŋp pak leila gau waŋ+iŋ kale ud ju l+iŋla gau abad m+iŋdem, paj hagnö,’ a g+iŋnö. *

²¹ “An+iŋ hagainö, B+i Kub y+iŋp haga, ‘Yad nöp hag yunö ammön Juda n+iŋbi b+i wasö m+iŋlö gau m+iŋdpal gau arnabön,’ a ga,” a ga. *

Ami b+i kub u Pol n+iŋp abad m+iŋdeia

²² Juda n+iŋbi b+i Pol manö hageia u n+iŋ m+iŋd damöm, Juda n+iŋbi b+i wasö manö u nöp hagaj+iŋp u n+iŋŋöm, kale meg magö dap ranöm manö kub yab+iŋp hagöŋ hagla, “N+iŋp ud al pak lim! B+i unbö rö kam+iŋ m+iŋdagn+iŋm,” a gila.

²³ Manö kub an+iŋp hagöl g+i, waŋ+iŋ kale r+iŋmnap ud ju löm, haŋ+iŋp gau ñ+iŋhu udlö, ñ+iŋhu udlö, haŋ+iŋp ap rana. ²⁴ An+iŋp geila, ami b+i kub yab+iŋp u, b+i n+iŋpe r+iŋmnap kal+iŋp haga, “N+iŋp dam ram raul m+iŋgan dammim, pakaaimim, n+iŋbi b+i gai i n+iŋhön g+i+n+iŋp n+iŋp manö kub hagaböl iŋ u kalöp hag ñ+iŋ+iŋm,” a ga. ²⁵ An+iŋp hagö, n+iŋp pakn+iŋp damöm, nag+iŋp ad+iŋk l+iŋla. Pen Pol n+iŋpe ami b+i kub söŋ an+iŋb au urak m+iŋdeia u n+iŋp haga, “Hon Rom n+iŋbi b+i lo ap an+iŋ göŋ m+iŋdagöp. B+i Rom n+iŋbö kabö göŋ gau y+iŋhar+iŋp pakagnaböl. Kale

nöd manö kub hagöm, manö ud as+iŋköm, g+iŋnaböl,” a ga. *

²⁶ Pol an+iŋp hagö, ami b+i kub an+iŋbu am b+i kub yab+iŋp u n+iŋp haga, “Ne n+iŋhön g+i+n+iŋp gabön? B+i an+iŋbu n+iŋpe b+i Rom n+iŋbö rö,” a ga.

²⁷ An+iŋp hageia, ami b+i kub yab+iŋp u apöm, Pol n+iŋp haga, “Ne n+iŋö b+i Rom n+iŋbö rö aka? Y+iŋp hagö, n+iŋŋin,” a ga.

Hageia, Pol haga, “Yau. N+iŋö, yad b+i Rom n+iŋbö rö,” a ga.

²⁸ Hageia, ami b+i kub yab+iŋp u haga, “Yad mani kub yab+iŋp u yuem me, Rom b+i m+iŋdpin,” a ga.

Hageia, Pol pen haga, “Y+iŋp Rom n+iŋbö rö yag daula u me, yad b+i Rom n+iŋbö rö m+iŋdpin,” a ga.

²⁹ Pol an+iŋp hageia, b+i n+iŋp nag+iŋp l+iŋla gau p+iŋŋ+iŋ gila. Ami b+i kub yab+iŋp u, “B+i i Rom n+iŋbö rö u pen n+iŋp nag+iŋp l+iŋbin,” a göm, u rö nöp p+iŋŋ+iŋ ga. *

³⁰ Ruö pen ami b+i kub yab+iŋp u, Juda kai Pol n+iŋp manö n+iŋhön hagaböl u n+iŋp aij g+iŋn, a göm, God nan sabe gep b+i kub gau abe, Juda kansol b+i gau magöŋhalö abe, auim a gö, ap magum gila n+iŋŋöl g+i, Pol n+iŋp am hub+iŋk g+iŋp dapöm, m+iŋdeila an+iŋp au la.

23

Pol Juda Kansol kub b+i gau kal+iŋp manö haga

¹ Pol n+iŋpe Juda Kansol kub b+i an+iŋb gau kal+iŋp n+iŋp ij halö löm haga, “Mam b+i. Yad God hagöp rö pör g+iŋpin u me, gas+i m+iŋlö n+iŋŋöl gem m+iŋdagpin,” a ga. ² Pol an+iŋp hageia, Ananaias, b+i God n+iŋp nan sabe gep b+i kub yab+iŋp u, b+i söŋ au m+iŋdeila gau kal+iŋp haga, “Maj hañ n+iŋp pakmim,” a ga. ³ An+iŋp hageia, Pol Ananaias n+iŋp haga, “Ne mulu s+iŋi lauöl m+iŋdpan. N+iŋbi b+i gau nöp n+iŋŋöl, b+i aij rö m+iŋdpin u pen gas+iŋp magö ne n+iŋŋban u naj yab+iŋp göp. An+iŋp hagpan an+iŋbu, God nöp pen pe paknab. Hon Juda g+iŋpun rö n+iŋmön, y+iŋp manö kub hagpan u pen Juda g+iŋpun adö u arö g+iŋmön, ‘N+iŋp haŋöwaŋö pakim,’ a g+iŋpan,” a ga. *

⁴ Pol an+iŋp hageia, b+i söŋ au m+iŋdeila an+iŋb gau hagla, “God n+iŋp nan sabe gep b+i kub yab+iŋp u n+iŋp hag juabön aka?” gila.

⁵ Hageila, Pol pen pe haga, “Mam b+i. N+iŋpe God n+iŋp nan sabe gep b+i kub yab+iŋp hagöp a gem n+iŋŋagpin. God Manö u kal+iŋp k+iŋŋiŋ r+iŋköm hagla, ‘B+i kub kale gau kal+iŋp hag juagmim, wasö,’ gila,” a ga. *

⁶⁻⁸ Pen Pol n+iŋpe n+iŋŋa, b+i Kansol kub m+iŋdeila an+iŋb gau r+iŋmnap Sadyusi n+iŋbi b+i n+iŋŋla rö n+iŋŋla, r+iŋmnap Perisi n+iŋbi b+i n+iŋŋla

* 22:18: Ap 9:29-30 * 22:19: Ap 8:3; 26:9-11 * 22:20: Ap 8:1 * 22:21: Ap 9:15 * 22:25: Ap 16:37

* 22:29: Ap 16:38 * 23:2: Jon 18:22-23 * 23:3: Mad 23:27 * 23:5: Eks 22:28

rö n+ñla. B+ Sadyusi gau gas+ kale u n+ñöm hagn+idal, "Ejol gau m+dagpal. Ana m+dagöp. N+bi b+ gau umöm, böñ nöp umöm, urakagnaböl," a g+m+idal. Pen b+ Perisi gau unbö gas+ n+ñagm+idal. Gas+ kale u n+ñöm hagn+idal, "Ejol gau m+dpal. Ana m+dpöp. N+bi b+ gau umöm, böñ nöp umöm wasö, uraknaböl," a g+m+idal. Pol n+pe yam ke ke m+deila an+bu n+ñöm, manö kub hagöm, haga, "Mam b+. Bac b+ yad gau magöñhalö Perisi n+bö; yad u rö nöp Perisi n+bö nöp. Yad n+bi b+ umöm uraknaböl manö hagnö u me, y+p pen manö kub hagaböl," a ga. An+g hageia, b+ Sadyusi Kansol kub gau asik ke ke löm, b+ Perisi Kansol kub gau asik ke ke löm, manö pen pen hagla. * 9 Manö pen pen hagöm, manö blälö göm, manö hau+ g+la. Hageila, Perisi kai b+ lo hag ñeb b+ kale r+mnnap uraköm, manö pen pen hagöm, hagla, "B+ i nan naij ap göp, a gun, hagagabun. N+pe Damaskas areia ñ+n u, ana ap aka ejol ap n+p hagö n+ña rö löp; hon n+ñagpun," a g+la. 10 An+g hagöm, pen pen hag ud areila n+ñöm, ami b+ kub yab+ u n+ñöm, m+dpö m+dpö an+g hag damöm Pol n+p ud g+ dö g+ ad+ñ ad+ñ löl rö löp, a göm, ami b+ n+pe gau kal+p hagö, Pol n+p ut g+ dam ram kub raul kale dap l+la.

11 Pen ñ+n an+bu s+ b+ an+ yaj B+ Kub apöm Pol m+deia söl ua urak m+dpöm haga, "Gas+ halö m+daimön. Manö aij yad u Jerusalem i hagpan rö, daun kub Rom ammön, u rö nöp hagnabön," a ga. *

Pol n+p al pak l+ nabun, a g+la

12-13 Ruö pen Juda b+ ñ+njuöl m+ñöp rö ap magum göm, manö hag adö an+ löm hagla, "Hon Pol n+p böñ nöp al pak l+ nabun. N+p al pak lagpun magö i, nan n+ñagun, ñ+g n+ñagnabun!" a g+la. 14 An+g hagöm, am God n+p nan sabe gep b+ kub gau abe, b+ manö ud as+kep gau abe, kal+p hagla, "Hon manö klö manö n+ñö n+ñö God n+ñ hagpun. Nan magö n+ñagnabun; Pol n+p böñ nöp al pak lun me, hainö nan n+ñagnabun. 15 An+ b+ u, kale abe Juda Kansol kub b+ gau abe, Rom ami b+ kub yab+ u n+p manö yumim, piral hagnim, 'Pol n+p ut g+ i daube, n+p manö r+mnnap halö hag n+ñ aij gun!' a g+mim. Kale piral an+g hageinabim, hon uñ+n l+ m+duñ, i auö n+ñöl gun, n+p böñ nöp al pak l+ nabun," a g+la. *

16 Pen Pol pi y+ñ n+pe u, Pol n+p pakn+g g+la manö an+bu n+ñöm, n+ bap Pol n+p dam l+la ram u amöm, n+p hag ña.

17 Hag ñö, Pol n+ñöm, ami b+ kal+p abad m+deia b+ ap w+ñ alö, aueia, n+p haga, "B+ praj i manö n+pe ap m+dpöp. N+p ut g+ ami b+ kub yab+ m+dpöp u arö, manö an+bu

hagan," a ga. 18 Pol hagö, ami b+ an+bu pi y+ñ n+pe an+bu n+p ut g+ ami b+ kub yab+ m+deia u ammil, haga, "B+ nag+man Pol u hagöp, 'B+ praj i manö ap m+dpöp n+ñöm n+p ut g+ dam ami b+ kub yab+ m+dpöp u arö, manö an+bu hagan,' a gaj+p, n+p ut g+ dauabin i," a ga.

19 An+g hagö, ami b+ kub yab+ u, n+bi b+ r+mnnap n+ñnaböl, a göm, ñ+ an+bu n+p ñ+nmagö k+ d u udöm, ut g+ ke ke go+ gau amöm, haga, "Y+p manö hagn+g gabön u hag," a ga.

20 Hageia, ñ+ praj an+bu haga, "Juda b+ gau rö nöp manö yuöm, piral hagnaböl, 'Pol n+p dam Juda Kansol kub m+dpal u auaimön, manö r+mnnap halö hag n+ñ aij gun,' a g+naböl. 21 An+ b+ u, manö kale hagaiöl u n+ñagmön, wasö. B+ kale ñ+njuöl m+ñöp rö Pol n+p al pak lun nöp me, kauyan nan magö ñ+njun ñ+g ñ+njun g+ nabun, a göm, manö hag l+bal. Kale manö nöp u n+ñun, an+g gun, a göm, abad m+dpal," a ga.

22 N+ praj an+g hageia, ami b+ kub yab+ u n+ñöm, n+p hag yuöl g+ haga, "N+bi b+ r+mnnap kal+p n+ñmön, 'Ami b+ kub yab+ u n+p an+g an+g g+ hagem auabin,' a g+mön, hagnagmön, wasö yab+," a göm kabö la.

Pol gapman b+ kub Piliks m+deia ara

23 Ami b+ kub yab+ u an+g hagöm, ami b+ abad m+dep n+pe m+thau kal+p w+ñ alö, aulö, haga, "Ami b+ gau ñ+njuöl unbö sidun lañ (200) udmil, ami b+ kaj hos adö as+ik göl pen pen g+pal gau ñ+njuöl m+thau n+gan ado g+ da unbö s+duñ lañ (70) udmil, ami b+ wim gasa+ pen pen g+pal gau ñ+njuöl unbö sidun lañ (200) udmil, m+ñ s+ b+ an+ yaj nöp Sisaria armil. 24 Pol n+p kaj hos r+mnnap halö ñ+nöm, n+p ut g+ dam aij g+mil, gapman b+ kub Piliks m+dpöp u yumil, aumil," a ga.

25 An+g hagöm, n+pe b+ kub Piliks n+p köp ap kal+ k+ñ r+ka:

26 Yad Klodias Lisias. Nöp gapman b+ kub Piliks köp i kal+ k+ñ r+kabin.

Ne m+dpap?

27 B+ nöp yuabin i, Juda n+bi b+ n+p ud sis+ löm, pak l+n+g geila, pen yad n+ñnö n+pe b+ Rom n+bö rö u n+ñem me, ami b+ yad r+mnnap aip am n+p ut g+ daunö.

* 28 Dapem, n+p al pak l+n+g g+la manö il an+bu n+ñnam, a gem, n+p dam Juda Kansol kub manö hagep kale ua amem n+ñnö, * 29 Juda n+bi b+ kale g+pal rö lo manö adö r+mnnap nöp m+deia. Pen n+pe nan r+mnnap gö, n+p böñ nöp al pak lep aka nag+ lep manö il ap m+degeia. 30 Pen manö ap hagla, 'B+ an+bu n+p uñ+n lun, alnabun,' a g+la n+ñem, ne m+dpap u yuabin. B+ n+p manö hagal an+ b+ gau

* 23:6-8: Mad 22:23; Ap 26:5 * 23:11: Ap 27:24; 28:16,23

* 23:15: Ap 25:3

* 23:27: Ap 21:30-33; 22:25-27

* 23:28: Ap 22:30

rɪmnap hag yunö, amöm, nöp manö if anɪbu hagnaböl.

Manö hagpin me u. *

³¹ Ami bɪ kub yabɪ u anɪg hagöm, köp anɪbu gɪ ñö, ami bɪ gau Pol nɪp sɪbön yan nöp uɪ gɪ damöm, daun kub Adipadris amjakla. ³² Ruö ami bɪ if ajmɪdal gau magöñhalö ado gɪ Jerusalem arla. Ami bɪ kaj hos adö asɪk göm pen pen gɪmɪdal gau nöp Pol nɪp dam daun kub Sisaria arla. ³³ Sisaria amjaköm, am köp dauajal u, gapna ram mɪnönj anɪbu abad mɪdmɪdöp u nɪp köp anɪbu ñöm, Pol ñɪmagö adö nɪpe u lɪla. ³⁴ Gapna nɪpe köp anɪbu amgö lɪ nɪñöm, Pol nɪp haga, “Ram mɪnönj ne gai nɪbö?” ö ga. Hageia, Pol haga, “Yad Silisia Propins nɪbö,” a ga. ³⁵ Pol Silisia Propins nɪbö bɪ mɪdeia manö u nɪñöm, bɪ kub nɪp haga, “Bɪ nöp manö hagnaböl gau aueinaböl, manö kub ne hagnabun,” a ga. Anɪg hagöm, bɪ nɪpe rɪmnap kalɪp haga, “Nɪp dam Herod ram kub gɪ la u lɪmim, abad mɪd aij gɪmim,” a ga.

24

Juda bɪ kub gau Pol nɪp manö kub hagla

¹ Pol nɪp dam Herod ram gɪ la u lɪlö, ñɪn unbö yɪgwo mɪlö u mɪdeia. Ruö mamɪd ñɪn u, God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪ Ananaias, daun kub Sisaria u arnɪg, bɪ manö ud asɪkep rɪmnap ut gɪ, bɪ manö hagep kale Dedalas aip Sisaria arla. Manö kub hagep ram u amöm, kale gapman bɪ kub Gapna Piliks u nɪp, Pol anɪg göl anɪg göl ga u manö kub hagnɪg gabun, a gɪla. ² Pol ram raul u daulö nɪñöl gɪ, bɪ manö hagep Dedalas Gapna Piliks nɪp haga, “Ne me mɪlö padö hanɪp abad mɪdajan, pen pen gun gɪ gagun, mɪd aij gɪpun. Ne gasɪ nɪñ aij gɪmön gajan u me, ram mɪnönj hon i nan aij nan hain nɪbö waiö löp u, hon mɪd aij gɪpun. ³ Ram mɪnönj hon i rɪgoñ rɪgoñ gau magöñhalö pör nöp gɪ aij gabön anɪbu nɪñun hon nöp aij yabɪ a gabun. ⁴ Pen nöp manö mɪlö kub hagagnabin. Manö ulep magö ap hagnɪg gabin u, rɪmɪd pak nɪñmön.

⁵ “Bɪ aui mɪdöp i, hon nɪñbun nɪpe pör nöp gɪ najj göp. Nɪbi bɪ gau kalɪp manö piral hagö, kale manö piral anɪbu nɪñ udöm, nɪpe gɪ najj göp rö anɪg unbö rö nöp gɪ najj gɪpal. Ram mɪnönj ke gau gau magöñhalö ajom manö piral hagöm, Juda kai kalɪp ud asɪk ke ke lö nɪñöl göm, kale gapman manö hag juöm, pen pen gɪpal. Nɪbi bɪ Jisas bɪ Nasared nɪbö u nɪp nɪñ uɪpal gau, bɪ kub kale ap me anɪbu. * ⁶⁻⁷ Nɪpe God sabe gep ram gɪ najj gɪnɪg geia, hon nɪñun nɪp ud sɪsɪ lun nan hanɪp gɪ najj ga anɪbu lo

hon ke manö kub hagnɪg gaino, ami bɪ kub yabɪ Lisias kal ju apöm, * ⁸ nɪp damöm haga, “Bɪ u nɪp manö kub hagnɪg gɪpal gau, bɪ kub Piliks mɪdöp au amöm, manö kub hagöl,” a ga. Anɪg hagö me, hon mɪñi aubun. Manö anɪbu Pol nɪp hag nɪñaimön, nɪpe ke, nɪp manö kub hagnun manö if u hagö, nɪñnabön,” a ga.

⁹ Dedalas anɪg hagaiö, bɪ Juda ap mɪdeila gau, manö nɪpe haga adö u nöp hagöm, hagla, “Nɪñj yabɪ hagöp,” a gɪla.

Pol gapna Piliks nɪp manö haga

¹⁰ Gapna Piliks nɪpe ñɪmagö dap ranöl göm, Pol nɪp, manö haga, a gö, Pol haga, “Ne mɪ iru nöp ram mɪnönj i abad mɪdmön, nɪñ aij gɪmön, manö ud asɪk aij gɪpan rö, yɪñg göl nöp hagnabön. Anɪb u nɪñem yɪp aij gö nɪñöl gem nöp manö hagabin. ¹¹ Ne bɪ gau kalɪp hag nɪñaimön, hagnaböl ñɪn unbö mɪgan lañ araga nöp, yad Jerusalem aramem, God sabe gep ram u sabe gɪnabin, a gem, arnö. ¹² Yad nɪbi bɪ rɪmnap udem, God sabe gep ram u aka Juda magum gep ram gau aka Jerusalem an u, hibur najj gep rö manö rɪmnap hagagnö, wasö. ¹³ Yɪp mɪñi manö kub hagaböl u, ne nɪñnabön manö if ap mɪdageinab, wasö. ¹⁴ Pen nöp manö ap waiö hagnɪg gabin. Yɪp hagal, ‘Pol hon Juda gɪpun u rö rɪmnap gagöp; nɪpe pir alöm, Adan gɪsön nɪbö u arab,’ a gɪpal. Yɪp Adan gɪsön nɪbö ajab, a gɪpal u, nɪñj hagpal. Yad Adan gɪsön nɪbö ajem, bac bɪ sabe gɪmɪdal God aɪn anɪbu nöp sabe gɪmɪdin. Mosɪs Lo manö kalɪ kliñ rɪka u abe, bɪ God manö hagep gau manö kalɪ kliñ rɪkla u abe, magöñhalö nɪñ udöl gɪ mɪdpin. ¹⁵ Bɪ Juda aui mɪdpal, nɪbi bɪ aij gau abe, nɪbi bɪ najj gau abe, magöñhalö umöm uraknaböl, a göm nɪñbal rö u, yad u rö nöp nɪñbin. * ¹⁶ God aip am mɪdeinabin, a gem, yad hatöwalö gagɪn, wasö. God nɪñöm aka nɪbi bɪ gau nɪñöm, Pol kabö rö gagöp, a gɪnaböl u nɪñem, pör nɪñ aij gem, mɪd aij gɪpin.

¹⁷ “Pen yad mɪ rɪmnap Jerusalem aragnö. Pen nɪbi bɪ yad nan mɪdagöp gau kalɪp mani rɪmnap ñem, God nɪp nan sabe gɪ ñɪn, a gem, Jerusalem arnö. ¹⁸ Jerusalem amem, hon Juda bɪ God amgö ilö mɪd aij gun, a gun, nɪñön nɪñön gɪmɪdun u, gɪnö. Anɪg gɪ pɪs gem, God nɪp nan sabe gɪ ñɪn, a gem, God sabe gep ram u am mɪdainö. Anɪg göl gɪ mɪdainö u, bɪ aui kale apöm yɪp nɪñla. Pen nɪbi bɪ iru nöp yad aip ap mɪdageila. Pen pen hagep manö rɪmnap hagagnö. * ¹⁹ Pen Juda nɪbi bɪ Esia Propins nɪbö gau Jerusalem apöm, God sabe gep ram au mɪdeila. Manö kale mɪdaiböp u, kale aui

* 23:30: Ap 24:5-8

* 24:5: Ap 17:6

* 24:6-7: Ap 21:28-30

* 24:15: Jon 5:28-29

* 24:18: Ap 21:12-28

apöm, manö anıbu hagblap. ²⁰ Auagpal u, bı Juda Kansol kub gai i yıp Jerusalem manö kub hagöm, yad nan naij gınö manö il nıñla u haglö, ne nõñ! ²¹ Pen yıp manö kub hagla ñın u, yad manö añı ap nõp hagnö. Meg mıgan dap ranem hagnö, ‘Yad nıbi bı umöm uraknaböl, a gem, gası u nõp nıñbin u me, yıp manö kub hagabim i,’ a gınö.” a ga. *

²² Pol anıg hagö nıñöl göm, Gapna Piliks, Adan u a gımıdal manö u nıñ aij ga u me, Juda bı gau manö hageila u udagöm, haga, ‘Hainö ami bı kub yabıl u Lisias auö, manö nıpe u nıñem, manö anıbu hagnabin,’ a ga. * ²³ Anıg hagöm, bı nagıman kai kalıp abad mıdeia u nıñ haga, ‘Pol nıñ abad mıd aij gımön; nıñ bõñ nõp nagı pıdõñ lagmön. Nıpe nan rımnap mıdagainım, nıbi bı nıpe gau kalıp hag nıñö, nıñ ñöl,’ a ga.

Pol mı mıñhõp nagı mıdeia

²⁴ Ñın pro bad ap arö, ñın ap Piliks nıbin nıpe Drusila aip aulö. Nıbi Drusila anıbu nıpe Juda nıbö nıbi. Pen kale ber apil, nugmul nıpe Pol nıñ wıñ alö, apöm, Krais Jısas nıñ aigöl göm nıñ udpal manö u hagö, Piliks nıñ mıdeia. ²⁵ Pol nıpe manö hag damöl gı, hon aigöl gun gı aij gınabun manö u abe, hon aigöl gun hibur gası mıdmagö hon gası göp rö nõp gagnabun manö u abe, God hainö hanıp manö kub hagnab manö u abe Piliks nıñ haga. Pen Pol anıg hagö, Gapna Piliks manö anıbu nıñöm, pıñıñ göm, Pol nıñ haga, ‘Ne mıñı am mıdaımön. Hainö yad ñın ap nõp wıñ alnö, aumön,’ a ga. ²⁶ Pen gapman bı kub anıbu, gası nıpe ke gau nõp nıñ, ‘Yad Pol nıñ pör pör wıñ alnabin u, nıpe pen gası nıñnab, ‘Yad bı i nıñ agamıj mani rımnap ñınö, hagö, arnam,’ a göm, yıp mani rımnap ñınab,’ a gı gası u nıñ. Pen gası anıbu nõp nıñ mıdöm, Pol nıñ dugo ruö wıñ alö, apöm, manö hagnıdıl.

²⁷ Mı mıñhõp pıs ga nıñöm bı ne Posias Pesdas, Piliks kuö nıñ udöm, ram mıñõñ anıbu gapna mıdeia. Pen Piliks, Juda kai yıp bı aij a gınaböl u aij a göm, Pol nagı mıdeia u hubıkaga.

25

Pesdas Pol nıñ manö kub nıñ

¹ Pen Pesdas daun kub Sisaria u am gapna wög anıbu udöm, ñın mıñhau nıgan nõp mıdöm, Jerusalem ara. ²⁻³ Pesdas Jerusalem arö nıñöl göm, God nıñ nan sabe gep bı kub gau abe, Juda bı kub rımnap abe nıñ am nıñöm, Pol anıg göl anıg göl gı naij ga manö anıbu nıñ hagla. Juda bı gau kale ke agamıj manö adö añı hagöm, Pol

nıñ adan anı au uñın lun, al pak lınabun, a göm, hagla, ‘Hanıp mög nıñmön, bı ne rımnap hagaimön, Pol nıñ yıñıd ut gı Jerusalem dauöl,’ a gıla. * ⁴ Anıg hageila, Pesdas haga, ‘Pol nagı mıdöp Sisaria. Anıb u, yad Sisaria arıng gabin rö, ⁵ nıñ manö rımnap mıdaım, bı kub kale rımnap hagpe, yad aip Sisaria amöm, nıñ manö kub hagöl,’ a ga.

⁶ Pesdas anıg hagöm, ñın raleb jıñ aka sıdunı lanı halö Jerusalem mıdöm, ado gı Sisaria ara. Ruö, Pesdas nıpe manö kub hagep ram raul mıgan u amöm, Pol nıñ dauım, a ga. ⁷ Pol nıñ daueila, Juda bı Jerusalem nıbö aula gau apöm nıñ bıñg gıgabö göm, manö adö ke ke iru nõp hagla. Pen manö hagla adö anıb gau manö il mıdö, hagagla. *

⁸ Kale manö hageila, Pol uraköm pen haga, ‘Yad Juda nıbi bı lo manö kale u rıb rıkagın; yad God sabe gep ram u nan naij ap gagın; yad Rom Empra Sisa nıñ manö naij ap hagagın,’ a ga.

⁹ Hageia, bı kub Pesdas, Juda nıbi bı gau yıp bı aij a gınaböl u aij, a göm, Pol nıñ hag nıñöm, haga, ‘Manö kub hagabun anıbi, Jerusalem amun hagun aka?’ a ga.

¹⁰ Hageia, Pol haga, ‘Mıñı Sisa manö kub adö nıpe u hadö mıdpin. Yad Juda nıbi bı kalıp nan naij ap gagın u, ne u rö nõp hadö nıñban. ¹¹ Pen nan naij ap gınö, yıp manö kub hagöm, al pak lun, a gıblap u, pıñıñ gagbne; anıb u yıp al pakblap. Pen manö kub hagöm, manö il ap mıdagöp u, bı ap yıp Juda nıbi bı kalıp ñınım rö lagöp. Anıb u, ne yıp Sisa mıdöp u yuö, nıpe ke manö anıbi nıñnab,’ a ga.

¹² Pol anıg hagö, bı kub Pesdas am bı nıpe gau aip manö anıbu hag amıl apıl göm, ado gı apöm, haga, ‘Sisa manö kub yad u nıñnab,’ a gan u me, nõp Sisa mıdöp u hag yunabin,’ a ga.

Kıñ Agripa aip nıñın nıpe Benis aip

¹³ Pen yöp ñın mıñhõp lugö nıñöl gı, Kıñ Agripa aip nıñın nıpe Benis aip, Pesdas gısön nõp gapna aua rö nıñ am nıñul a gımil, Sisaria ammil, Pesdas aip ñın bad rapın ap mıdailö. ¹⁴ Kale ñın iru rö au mıdnıg gılö nıñöl gı, Pesdas nıpe Kıñ Agripa nıñ haga, ‘Nöd Piliks gapna mıdeia ñın u, nıpe bı ap nagı la. Pen gapna wög nıpe u arö göm, bı anıbu nagı lep ka u arık ara. * ¹⁵ Yad Jerusalem arainö, bı Juda God nıñ nan sabe gep bı kub gau abe, Juda nıbi bı manö ud asıkep bı kub gau abe, bı anıbu nıñ yıp manö kub hagöm, hagla, ‘Ne hagnöm, Pol nıñ al pak lılanı,’ a gıla. ¹⁶ Pen manö il ap hagageila nıñöm yad

* 24:21: Ap 23:6

* 24:22: Ap 23:26

* 25:2-3: Ap 23:15; 24:1

* 25:7: Ap 24:5-6

* 25:14: Ap 24:27

kalip hagnö, 'Hon Rom nibi bi lo ap anig göl midagöp. Nibi bi yiharin al pakagun. Manö kub hagnun nijnöm bi manö midainim gau amöm, bi kalip gi naji ga amgö ilö nipe au manö waiö hageinaböl; nipe manö pen hageinab; manö il ap mideinab u, nip al pak löl a ginabun,' a ginö. ¹⁷ Anig hagem, Juda bi gau yad aip Sisaria i apem, ruö me, am manö kub hagep ram raul migan u asikem, Pol nip am dauim a ginö, daula. ¹⁸ Yad gasi nijnö e, manö kub yabih midöp, a ginö u pen manö kub hagla gau manö haglö nijnöl gem nijnö manö kub midageia, wasö. ¹⁹ Kale yiharin hagla, 'God manö u, hon hag aij gipun rö hagagöp. Pen bi jisas u hadö uma u pen Pol hagöp nipe kamih midöp a göp,' a gila. ²⁰ Manö hageila u yad nih aij gappin rö, Pol nip hag nijnö, 'Ne Jerusalem areinabön, nöp manö kub hagnaböl aka?' ginö. ²¹ Hagainö, nipe wasö ga. Nipe haga, 'Yad nag+ mideinabin. Hainö Empra Sisa nipe ke manö anibu hagnab,' a ga. Anig hagö, yad nip Sisa midöp gau yunabin, a gem, nag+ libin rö midöp,' a ga.

²² Pesdas anig hageia, Kij Agripa haga, "Pesda. Bi anibu manö nipe ke hagö, yad nijnabin," a ga. Hageia haga, "Anib u, rol nijnabön," a ga.

²³ Anig hagö, ruö, Agripa nijnin Benis aip, walij aij aij nöp yimmil, ami bi kub rimmnap abe, bi kub yabih rimmnap abe ut göm, nibi bi kub auabun, a göm, nijn löl gi manö kub nihab ram raul migan u arla. Ap midlö nijnöl göm, Pesdas bi nipe rimmnap kalip haga, "Pol nip am dauim," a ga. ²⁴ Hagö, daueila, Pesdas haga, "Kij Agripa abe, nibi bi ap midpim gai i abe, bi i nip nijnim. Juda nibi bi nip manö kub hagöm, bi anibi bönj nöp al pak lep, a gipal. Yad Jerusalem midainö, yip anig unbö nöp hagla. Aui auajin, unbö nöp halag. ²⁵ Yad nijnin, nibi bi gau nan naji yabih gilö, nin rimmnap al pak libal u pen bi i nip manö kub hagem nijnö, nan anibu rö ap gaga, wasö. Pen nipe ke haga, 'Empra nipe ke manö yad hagnab,' a ga. Anib u me, yad nip Sisa nip yunig gabin. ²⁶ Bi anibi Empra nip hag yunabin u pen nipe nan nihön nihön göp manö il u, köp halö kal+ klij rik nijnam rö lagöp. Anib u, ne Kij Agripa abe, nibi bi rimmnap gai i abe, bi anibi nan nihön nihön göp manö il u nijnabin. Kale manö nipe u nijnim, manö il magö u yip hagnabin yad kal+ klij rikem, Sisa midöp au yunam. ²⁷ Pen gasi yad nijnin u, bi nagiman Sisa midöp au yiharin yuem, lo nihön nihön rib rika u hagnabin u, aij gagöp, wasö," ga.

26

Pol Kij Agripa nip manö haga

¹ Pen Kij Agripa Pol nip haga, "Yad nöp apdi nijnöl midpin, manö hag!" a ga.

Anig hagö, Pol nimagö dap ranöl göm haga, ² "Kij Agripa. Ne nöp apön yip manö hag, a gajan, Juda nibi bi manö yip hagaböl u, nöp hagnig gabin u, yip aij göp. ³ Hon Juda nibi bi gipun gipun adö u abe, manö pen pen haggun haggun adö u abe, ne magöghalö hadö nijnban u me, nöp hagnig gabin i, yip aij göp. Anib u, yad manö hagnö, yip iru nijnagmön.

⁴ "Yad nin pro ram minöj yad ke gau midainö nin u abe, hainö am Jerusalem midainö nin u abe, yad bi aigale bi rö midpin u, Juda nibi bi gau magöghalö hadö nijnbal. ⁵ Kale yip mlö padö nijnmidal. Yad bi Perisi, Juda lo manö nijnem, klö gem, asi mas+ gi yabih gipin. Kale nöp manö anibu waiö hageinaböl u, yad manö nihö haggabin u a gimön nijnabön. * ⁶ Pen God hadame nöp apis bac bi kalip manö aij hagö, gasi halö abad midmidal manö anibu nöp nih udpin u me, kale yip manö kub hagaböl. ⁷ Hon Juda it ke ke unbö migan lan magöghalö, God apis bac bi kalip haga manö aij u abad midpin. God nipe nan aij nijnabin a ga nan aij anibu udun a gun, sidö an sibön yan nip sabe göl gi midpin. Pen Kij Agripa, ne nö?! Manö haga anibu manö nihö nöp hagöp a gem nih udöl gi midpin u me, yip manö kub hagaböl. * ⁸ Pen kale nihön ginig nibi bi umbal gau, God gö urakagnaböl, a gimim, nijnim?"

⁹ "Pen nöd yad ke, Jisas Nasared nihö manö hageila gau kalip gi naji gnam, a gem, gi nijnmidin. * ¹⁰ Pen Jerusalem midem, yad u rö nöp gainö. God nip nan sabe gep bi kub gau yip haglö, nibi bi Jisas nip nih udla gau iru nöp am daunö, nag+ limidal. Yad ke bi manö ud asikep gau aip yau a ginö, rimmnap bönj nöp al pak lölö umla, kalip paj hagnidin. ¹¹ Juda magum gep ram gau ajem, nibi bi Jisas nip nih udla gau kalip mulu kal nijnem, kale Jisas manö nipe u arö gilan, a gem, kalip gi naji gimidin. Yad gasi adö an+ ap nöp nijnem, nin rimmnap nibi bi anib gau kalip uhai nijnin, a gem, ram minöj mlö kub gau ajm+idin.

Jisas Kraiss Pol nip uda u, Pol aiud anibu haga

¹² "Pen nin ap Damaskas nibi bi Jisas nip nih udla gau kalip nag+ li daunam, a ginö, God nip nan sabe gep bi kub gau, yau, a göm, köp kal+ klij rik nijnö, udem hadnö. ¹³ Pen bi kub aij nöj! Yad sidö an aul+ka u magö u, adan an au amöl gi nijnö, mailö

* 26:5: P1p 3:5-6

* 26:7: Ap 23:6; 28:20

* 26:9: Ap 8:3

kub unbö ke kumi kabö adö laŋ nîbö yad bî rîmnap aip araino gau pak ña. Mailö pak ña anîbu, sîdö mailö rö wasö; mailö anîbu ke yabîl ga. ¹⁴ Anîg gö, hon magöŋhalö mîñöŋ yaŋ ap lug pakun, yad nîŋnö, manö ap, manö yabîl hon Arameik manö hagöm, yîp haga, 'Sol! Sol! Yîp nîhön gîñîg pör gî naij gabön? Nöp pör adan aij yammam, a gîpin u pen ne yad aip pen pen gabön u, nöp ke ilön gab,' a ga.

¹⁵ "Hageia, yad hagnö, 'Bî Kub, ne ban?' ö gîñö.

"Hagainö, Bî Kub haga, 'Yad Jisas, yîp pör gî naij gabön u nöp hagabin,' a ga. ¹⁶ Anîg hagöm yîp haga, 'Pen uri ne urak! Yad nöp manö hagnîg aubin. Ne wög gî ñeb bî yad mîdmön, yîp mîñi amgö nîŋban u abe, yad nöp hainö yamnabin u abe, nîbi bî rîmnap gau kalîp hag ñnabön. ¹⁷ Yad nöp hag yunö, ne ammön Juda nîbi bî gau abe, Juda nîbi bî wasö gau abe hag ñö, nöp gî naij gîlö nîŋöl gem, nöp abad mîdem ud asik yunabin. ¹⁸ Ne manö aij yad kalîp hag ñö, amgö we mîdpal u amgö ñil nîŋnaböl. Ne manö aij yad kalîp hag ñö, sîb gau mîdpal u arö göm mailö aunaböl. Ne manö aij yad kalîp hag ñö, Seden pîdöŋ magö nîpe mo gau mîdpal u arö göm God nîp aunaböl. Anîg geinaböl, nan si nan naij gîpal gau, Bapi nîŋöm arö gö, nîbi bî nöd yîp nîŋ udpal gau aip seg kamîŋ mîdeinaböl,' a ga. *

Pol God nîp wög gîmîdöp manö u haga

¹⁹ "Pen Kîŋ Agripa. Yad naböŋ ram mîñöŋ kumi kabö adö laŋ au nîbö apöm manö haga nîŋnö anîbu arö gagnö. ²⁰ Damask amem, nîbi bî anîb gau kalîp manö aij anîbu hag ñnön. Hainö am Jerusalem nîbi bî kalîp hag ñem, ram mîñöŋ Juda nîbi bî mîdpal gau magöŋhalö kalîp hag ñem, Juda nîbi bî wasö gau hag ñem, gîñö. Kalîp hag ñem hagnö, 'Nan si nan naij gîpim u, nîhön gîñîg anîg gîpun, a gîmim, arö gîmim, God nîp anî nîŋ udmim, nan naij gau hadö arö gîpun u nîŋöl a gîmim, hagöp rö nöp gîmim,' a gîñö. ²¹ Yad anîg gîñö u me, ñîŋ ap God sabe gep ram au arainö, Juda bî aui kale yîp ud sîsî löm, al pak lîñîg gîla. ²² Pen God yîp pör nöp abad mîdöp rö, yad uri magö i nöp aui urak mîdem, manö aij nîpe u, nîbi bî hib mîdöp gau abe, nîbi bî hib mîdagöp gau abe hag ñöl gî mîdpin. Manö hag ñabin anîbu, adö ap ke wasö; bî God manö hagep bî gau abe, bî ne Mosîs abe, hainö gînab a göm kalî kliñ rîkla manö u nöp hag ñabin. ²³ God manö hagep bî Aisaia God Manö kalî kliñ rîkôm haga, 'Krais apöm, ilön udöm umnab, pen nîpe bî nöd nöp kauyaŋ uraknab u me,

Juda nîbi bî gau abe, Juda nîbi bî wasö gau abe nîŋnaböl, God kalîp u rö nöp ud kamîŋ yunîm rö löp. Anîg gînab u nîpe kalîp mailö rö pak ñnab,' a ga," a ga. *

²⁴ Pol manö anîbu hagö nîŋöl gî, Gapna Pesdas manö kub hagöm haga, "Pol, ne bî manö adö ke ke nîŋban rö, nabic jîŋ me ne mîlep göp hauŋ almön hagabön," a ga.

²⁵ Hageia, Pol pen haga, "Bî kub aij yad Pesdas. Yad hauŋ alö hagagabin. Gasî nîŋöl nîŋ aij gem, manö nîŋö yabîl u hagabin.

²⁶ Yad nîhön manö hagabin i, Kîŋ Agripa nîpe ke hadö nîŋöb. Jisas nîp nîhön nîhön göm manö nîhön nîhön göm gîla u pi göm gagla. Waiö nöp gîla u me, yad nîŋbin, Kîŋ Agripa nîpe magöŋhalö hadö nîŋöb. Anîg gö nîŋem yad nîp pîñîŋ gem hagagabin, wasö," ga. ²⁷ Pol anîg hagöm Kîŋ Agripa nîp nîŋöm haga, "Kîŋ Agripa. Ne bî God manö hagep gau manö hagla u, nîŋö hagla, a gîmön, gasî nîŋban aka? Yad nîŋbin, manö anîbu nîŋö hagla, a gîmön, nîŋban," a ga.

²⁸ Pol anîg hagö, Kîŋ Agripa pen haga, "Pol. Ne yîp, manö pro ap hagnö, Jisas bî nîpe ap mîdeiaŋ, a gîmön, yîp manö anîbu hagabön aka?" ga.

²⁹ Hageia, Pol haga, "Manö ulep hagnam aka manö mîlö hagnam, yad gasî anî ap nöp nîŋem, God nîp sabe gem hagabin, ne abe, nîbi bî manö hagabin nîŋnaböl gai i magöŋhalö abe, yad mîdpin rö mîdaïim, a gem, sabe gabin. Pen yîp sen adîkpal rö kalöp löl, a gem, sabe gagabin," a ga.

³⁰⁻³¹ Pol anîg hagö, Kîŋ Agripa u, Gapna Pesdas u, Agripa nîñîŋ Benis u, nîbi bî mîdeila gau magöŋhalö uraköm, höŋ amöm, hagla, "Nîbi bî rîmnap gî naij gîlö me, manö kub hagöm, rîmnap nagî löm, rîmnap böŋ nöp al pak lîñaböl. Pen bî i nan naij ap gagöp, wasö," gîla.

³² Anîg hagöm, Kîŋ Agripa nîpe Pesdas nîp haga, "Mîñi nagî lep ram arö göm höŋ arböp u pen nîpe, 'Sisa manö kub yad nîŋnab,' a göp u me, nagî mîdöm, bî kub Sisa mîdöp u arnab," a ga.

27

Pol Rom arnîg göm ñîg magîb uda

¹ Gapna Pesdas Pol Rom uri arnîm a göm hagö, ami bî gau abad mîdep bî kub Julius u, Pol abe nagîman bî rîmnap halö abe udöm abad mîdeia. Ami bî anîb gau kalîp "Empira Ami Bî Nîpe" a gîmîdal. ² Pen ñîŋ anîbu, ñîg magîb ram mîñöŋ Adramidiäm nîbö u, Esia Propîns arnîg göm, Sisaria am pîdöŋ ga. Anîb u, ñîg magîb anîbu udun ñîg aŋ yaŋ arno. Bî daun kub Desalonaika,

* 26:18: Ais 42:16; Ep 2:2; Kol 1:13

* 26:23: Luk 24:44-47; 1Ko 15:20

* 27:2: Ap 19:29

Masedonia Propins au n̄bō b̄i ap aip arno. Hib n̄ipe u Arisdakas. *

³ Ruō daun kub Saidon amjak am p̄idōṅ ḡino. Julius Pol n̄ip ud aij gōm haga, “Am m̄ideimam b̄i kal̄ip n̄iṅmōn, nōp nan n̄ihōn m̄idagaiṅm gau nōp n̄il,” a ga. ⁴ Pen hon Saidon ar̄ik ar̄iṅ gun n̄iṅno, ȳigōn kub yab̄i u apōm, n̄iṅ solwara u abe ral auai. An̄iṅ gō, ram m̄inōṅ n̄iṅ r̄ib gus ga airan Saipras bōṅ lau arno. ⁵ An̄iṅ gun, am am Silisia Propins hil gun, am ram m̄inōṅ Pampilia hil gun, am Lisia Propins amun, daun kub Maira amjak p̄idōṅ ḡino. ⁶ Amjak p̄idōṅ gun, ami b̄i kub b̄i naḡiman gau kal̄ip abad m̄ideia u n̄iṅa, n̄iṅ maḡib Aleksadria n̄ibō ap ram m̄inōṅ Idali ar̄iṅ geia. An̄ib u, n̄ipe han̄ip hagō, n̄iṅ maḡib an̄ibu arno. ⁷ N̄iṅ maḡib an̄ibu amun, n̄iṅ aṅ kub yan̄ amun, hain hain nōp uṅham am am daun kub K̄inidos amjako. Pen ȳigōn kub auageia n̄iṅm ȳiṅ gōl arep rō laga. An̄ib u me, bōṅ lau nōp am am ram m̄inōṅ Salmoni hil gun, ram m̄inōṅ n̄iṅ r̄ib gus ga airan Krir ba lau nōp amun, ⁸ uṅham am am ram m̄inōṅ pro n̄iṅ goṅ au ap, “N̄iṅ Maḡib M̄id Aij Gep Kuō,” a ḡim̄idal, amjak p̄idōṅ ḡino. Ram m̄inōṅ an̄ibu Lasia daun sōl au.

⁹ Hon an̄iṅ gun, hain hain nōp ḡi ajno n̄iṅōl gōm me, Juda n̄ibi b̄i nan n̄iṅagla n̄in u ap arō, n̄iṅ solwara kub ral auap n̄in u hadō aua. ¹⁰ Pen Pol n̄ipe kal̄ip haga, “B̄i gai i. Arep rō lagōp rō, areinabun u, nan wim wañib nan gau magōṅhalō naij gōm, n̄iṅ maḡib abe naij gō, hon magōṅhalō n̄iṅ n̄iṅun rō lōp,” a ga. ¹¹ Pol an̄iṅ haga u pen, n̄iṅ maḡib b̄i wōg ḡim̄idal abad m̄idm̄idōp b̄i kub u abe, b̄i n̄iṅ maḡib nap n̄ibō u abe, manō ke hagailō n̄iṅōm, ami b̄i kub Julius, Pol manō arō gōm, manō kal̄ip u uda. ¹² B̄i iru nōp hagla, “Ram m̄inōṅ i ram m̄inōṅ naij. Ȳigōn kub udōp n̄in i, ram m̄inōṅ naij an̄ibi m̄idagaiun; Piniks sōl m̄idōp au am m̄idaiun. Ȳigōn kub auab n̄in u, n̄iṅ maḡib dam ram m̄inōṅ an̄ibu l̄ino, naij gagn̄im,” a ḡila. Piniks daun an̄ibu, ram m̄inōṅ n̄iṅ r̄ib gus ga airan Krir m̄idōp. N̄iṅ maḡib Piniks aum̄idōp u, ȳigōn kub sidō auab lau adō aueinab u, n̄iṅ maḡib agam̄iṅ sidō wad arab lau adō arnab; pen ȳigōn kub sidō wad arab lau adō aueinab u, n̄iṅ maḡib agam̄iṅ sidō auab lau adō arnab.

Ȳigōn kub apōm, n̄iṅ solwara rala

¹³ Pen kale an̄iṅ haglō, au m̄idaino n̄iṅōl ḡi, ȳigōn pro pro auai u n̄iṅōm, “M̄iñi amun arnabun,” a gōm, b̄i n̄iṅ maḡib wōg ḡim̄idal gau, aga yula u ṅip ḡi udōm, ram m̄inōṅ n̄iṅ r̄ib gus ga airan Krir n̄iṅ goṅ adō u arno. ¹⁴ An̄iṅ gun arno n̄iṅōl ḡi, ad̄iṅ hadal majō yab̄i, airan Krir bōṅ lap n̄ibō,

n̄iṅ maḡib ar̄n̄iṅ ḡino lau adō apōm, n̄iṅ maḡib ud j̄inomno ga. ¹⁵ An̄iṅ gō, b̄i n̄iṅ maḡib wōg ḡim̄idal gau n̄iṅōm, dam ȳiṅ gōl arun, a gōm, ḡi wasō n̄iṅōm, arō ḡilō, han̄ip halō dam n̄iṅ solwara aṅ kub gau ud ara. ¹⁶ Hadal an̄iṅ gōm ud arō, am am ram m̄inōṅ n̄iṅ r̄ib gus ga airan pro Kauda a ḡim̄idal u, bōṅ lap araino n̄iṅōm hadal kub auai u hain ga. An̄iṅ gō n̄iṅōl gun, hagno, “Ȳigōn pro auab rō, n̄iṅ maḡib pro bad u udun, n̄iṅ maḡib kub m̄igan u ud lun,” a gun, uṅham yab̄i ud l̄ino. ¹⁷ N̄iṅ maḡib pro bad u ud l̄i aij gōm, n̄iṅ maḡib kub u pa jō ḡinab rō lōp, a gōm, n̄iṅ maḡib gau n̄ibō gau n̄ibō naḡi ad̄ikōm, ṅip ḡi l̄i p̄idōṅ ḡila. Pen, “Ȳigōn kub auab i, n̄iṅ maḡib hon u dam kabō kulup Sōdis a ḡim̄idal gau amōm, kabō kulup naij u b̄in̄iṅ gō, naij ḡinab,” a gōm, sel ad̄ikla u hub̄ik yulō, an̄in̄in gō p̄iñiṅ gōl ḡi arno. ¹⁸ Ȳigōn kub u apōl ḡi m̄ideia u me, ruō n̄iṅ maḡib u p̄iṅa gan̄, a gōm, wim wañib nan gau ud n̄iṅ yula. ¹⁹ Ruō u, u rō nōp, ȳigōn ud nōp m̄ideia u me, nan n̄ihōn n̄ihōn n̄iṅ maḡib m̄id aij gan̄ a gōm raul m̄igan l̄ilō m̄ideia u, magōṅhalō n̄iṅebir ud n̄iṅ yan̄ yula. ²⁰ Pen hon p̄or p̄or sidō gap̄i gau n̄iṅm̄idagun, wasō. Ȳigōn u an̄iṅ gōl udōl nōp m̄ideia u me, gas̄ ap n̄iṅun, hagno, “Ram m̄inōṅ ap aragnabun; um haknabun,” a gun, gas̄ n̄iṅno.

²¹ Pen m̄ilō padō kale nan magō n̄iṅm̄idagal. Hainō Pol m̄ideia aṅ au urakōm haga, “B̄i gai i, manō yad hagno u n̄iṅbeb rō, hon airan Krir nōp m̄idun, wim wañib nan gau ud n̄iṅ yan̄ yuaghnop. ²² Pen yad kalōp hagabin, uri gas̄ iru n̄iṅagmim; gas̄ halō m̄idaimim. Hon ap umagnabun. N̄iṅ maḡib u nōp bōṅ nōp naij ḡinab. ²³ Yad God n̄ip wōg ḡi ñeb b̄i n̄ipe m̄idpin u me, m̄iñi s̄ib yan̄ God ejol n̄ipe ap yuō, apōm yad m̄idajin sōl au apōm ȳip hagōp, ²⁴ Pol, ne p̄iñiṅ gagmōn! M̄idmōn, b̄i kub Sisa m̄idōp au ammōn, manō kub n̄iṅnabōn. Pen n̄ibi b̄i n̄iṅ maḡib raul m̄igan m̄idpal gau, God kal̄ip u rō nōp abad m̄idō umagnabōl. God n̄ipe nōp mōg n̄iṅōm, kam̄iṅ m̄idep magō kale u nape n̄ib,” a gōp. * ²⁵ An̄ib u, b̄i gai i, kale p̄iñiṅ gagmim; gas̄ halō m̄idaimim. Yad n̄iṅbin, God n̄ip n̄iṅ udpin u, n̄ipe hagōp rō nōp ḡinab. ²⁶ Pen hon am am, ram m̄inōṅ n̄iṅ r̄ib gus ga airan ap arno, n̄iṅ maḡib kabō kulup b̄in̄iṅ ḡi p̄idōṅ ḡinab,” a ga. *

N̄iṅ maḡib bōṅ nōp naij ga

²⁷ Pen ȳigōn u han̄ip an̄iṅ gōl ud dam dam n̄in unbō sidun̄ bōṅ dan̄ ara n̄iṅōm s̄ibōn yan̄ me, n̄iṅ solwara Edriadik, a gal u, aṅ au amōl gun, b̄i n̄iṅ maḡib wōg ḡim̄idal gau, gas̄ ap n̄iṅōm, sōl ram m̄inōṅ ap

* 27:24: Ap 23:11 * 27:26: Ap 28:1

apjahnabun rö löp, a gila. ²⁸ Kale gasi anibu nijnöm, kabö kułup söl söl midöp aka göm, nan ñig li nijnbal ap löm nijnla mlö kub kub 40 mida mideia. Yöp pro pro magö ap amöm, nan anibu kuöyan löm nijnla 30 mida mideia. ²⁹ Anig gö, hon kabö kub hałai adö au arun rö löp, a göm, pñinij göm, aga mihau mihau yula nijnöm, ñig magib pidöŋ ga. Pidöŋ gö nijnöl gi, God nıp sabe göm hagla, “Ram yinid ruöm sidö lan,” a gila. ³⁰ Pen bi ñig magib wög gimidal gau, ram minön ñig rib gus ga airan anibu yöp söl anib au arnig, nibi bi gau nınj mideila rö, piral wai ñöm, hagla, “Ñig magib pro u dam ñig magib nabic lau adö yuun, aga rımnap halö yuun,” a gila. ³¹ Kale piral anig gılö nijnöl gi, Pol nijnöm, Julias ami bi nıpe gau aip kalıp haga, “Bi ñig magib wög gaböl i, kale ñig magib pro u udöm pñinij gi areinabol u, kale magöŋhalö um hknabim,” a ga. ³² Pol anig hagö, ami bi gau, ñig magib ñig yan yunig geila nagı u, böŋ nöŋ rıb gi dö gi yulö, ñig an yan luga.

³³ Pen ram runig ga magö u, Pol kalıp haga, “Ñin unbö sidun böŋ dan u gası iru nijnmim, nan magö ñinijagmim, yıharın nöŋ midpım. ³⁴ Anıb u, uri nan rımnap ñinijmim. Wasö u, aige göl gimim mideinabim. Nibi bi anı ap nabic un anı ap lugagnab,” a ga. ³⁵ Pol anig hagöm, bred rımnap udöm, kale mideila anı au God nıp aij a göm, ud jö göm, nan rımnap ñınja. ³⁶ Pol nıpe ñınjö nijnöl göm, kale u rö nöŋ hibur aij gö, nan rımnap ud ñınja. ³⁷ Hon söl ñın juöl unbö sidun böŋ dan (276) nibi bi ñig magib migın anıbu midaino. ³⁸ Pen nan ñın pıs gun, ñig magib pıta gan, a gun, wid mideia gau ud ñig yan yuno.

³⁹ Ram ruö nijnöl gun, ram minön anıbu nijnno. Pen bi ñig magib wög gimidal gau ram minön anıbu nıhön, a göm, nijnagla. Pen kale nijnla, ñig solwara lajin waj hak ara u, kabö kułup aij nöŋ mideia lau u me, hagla, “Ñig magib adö anıbu kabö rö arnabun,” a gila. ⁴⁰ Anıb u, ñig magib aga yula nagı gau böŋ nöŋ rıb gi dö göm, ñig magib böŋ böŋ lila sidia mihau hubık paliöm, sel kub u hubık lila u, kauyan dap ran adıköm, hadla. ⁴¹ Am am me, ñig magib mulu adınj u, kabö kułup adö u bıninij göm, paköl gi pidöŋ ga. Anig göl paköl gi pidöŋ gö, ñig solwara u ral apöm, ñig magib himgan adınj böŋ nöŋ pa jö ma jö gi ud ara.

⁴² Anig gö, ami bi rımnap apöm, bi kub kale Julias nıp hagla, “Ñig magib i naj gab. Bi nagıman gau pñinij gi arlıö, hanıp hag gınaböl. Anıb u, kalıp al pak lun,” a gila. ⁴³ Anig hagla u pen Julias, Pol nıp gası nijnöm, kalıp wasö göm, haga, “Bi ñig ułan

pırik nijnbal gau nöd ñig ułan pırik aröl. ⁴⁴ Hainö bi ñig ułan pırik nijnagal gau, mab po naböŋ naböŋ gau udöm, ud sıst löm aröl,” a ga. Hagö, haga rö nöŋ gıno. Bi ap ñig ñinijagno; magöŋhalö kamınj arno.

28

Pol ram minönj Molda am mideia

¹ Pen hon ram minönj ñig rıb gus ga anıbu arno, nibi bi anıb gau mideila gau hanıp hagla, “Ram minönj i Molda,” a gila. ² Anig hagöm, hanıp udöm gi aij gila. Hanıp möŋ al kıla ga rö, hanıp ud aij göm, mab dap laulö, mali aij gıno. ³ Pol pen am mab lö lö rımnap lıhu dapöm lauö nijnöl gi, hauı ap mab lö lö daueia anıb u mideia u me, pıböŋ gö, paranom Pol nıp ñımagö kıd u hau ij halö la. ⁴ Anig gö, nibi bi ram minönj anıbu mideila gau nijnöm, kale ke hagla, “Bi nagıman i gi naj göŋ rö kamınj arnım rö lagöp. Ñig solwara anı u midöm, ñig magib u naj gö umagöp u pen mñi umnab,” a gila. ⁵ Anig hagla u pen Pol ñımagö nıpe u pıpal pakö, hauı anıbu lugöm, nöl ina. Pen Pol nıp nan ap gaga.

⁶ Anig gö, nibi bi anıb gau kale ke hagla, “Bi i nıp hauı hauöp u hu gınım aka hu gagö yınid umnım,” a göm, rapın nöŋ nınj mideila. Pen anig gi nınj midlö, nıp nan ap gaga, wasö. Kale nijnöm, hagla, “Bi anıbu bi yabıl ap wasö; nıpe god ap,” a gila. *

⁷ Pen bi kub ram minönj anıbu abad mideia u hib nıpe u Pablias. Ram minönj nıpe u söl anıb u mideia u me, hanıp dam ram nıpe u amun, ñın mihau nıganj abad mid aij yabıl ga. ⁸ Bi kub anıbu nap nıpe u haı romanj nıpe u mab rö inöm, hib yüö göm, um mideia. Pen Pol nıpe Pablias nap nıp nijnöm, God nıp sabe göm, nıp ñımagö lö nijnöl gi, nan ga anıbu böŋ nöŋ kamınj la. ⁹ Anig gö me, nibi bi ram minönj anıbu nan ga gau aulö nijnöl gi, Pol nıpe God nıp sabe gö, kalıp kamınj la. ¹⁰ Pol anig gö me, hanıp abad mid aij yabıl gan, ñig magib udun arnig gaino ñın u, nan nıhön nıhön midageia gau hanıp hałöwatö ñıla.

Pol daun kub Rom amjaka

¹¹ Pen ram minönj anıbu, ñig magib Aleksadria nıbö ap, u rö nöŋ ap mideia. Ñig magib anıbu hib nıpe u “Ñı Ramö” a gila. Ñın anıbu yıgön kub udep ñın u aua u me, arep rö lagö, anıb u mideia. Hon abe ram minönj anıbu midno, rakın mihau nıganj luga. ¹² Pen yıgön kub auagep ñın u, ñig magib Ñı Ramö anıbu amun, daun kub Sairakius amjak pidöŋ gıno. Amjak pidöŋ gun, ñın mihau nıganj anıb u midaino.

¹³ Ñig magib anıbu nöŋ udun, Sairakius

arö gun, daun kub Regium arno. Ruö yigön kub ap jöl adö apöm, ñig magt̃b u udöm, yit̃d arö me, ñin mihöp nöp ñig an au midun, Pudiolai daun amjak pidön gno. ¹⁴ Ram minön anibu nibi b̃ Jisas ñp ñh udla r̃mnap m̃deila u me, hañp hagla, “Hon aip m̃dmim, armim,” a g̃la. Hageila, kal̃p aip ñin unbö mudun j̃h m̃idun, “Rom arun,” a gun, hadno. ¹⁵ Pen Rom nibi b̃ Jisas ñp ñh udla gau, “Pol b̃ gau aunaböl,” a g̃löl, ñhöm, r̃mnap ap hañp Apias Maker añ u nable pakla rö, r̃mnap ap hañp Ram Haneb M̃hau Ñgañ m̃deila ram minön u nable pakla. Pol kal̃p ñhjö, hibur ñpe aij gö, God ñp aij a ga. ¹⁶ Pen hon am Rom m̃daino, gapman b̃ kub u Pol ñp haga, “Ram ne ap ke hanmön,” a ga. Añg hagö, Pol ñpe ram ap ulhai ñhöm han m̃idö ñhöl g̃, ami b̃ ap ñp abad m̃deila.

Pol Jisas manö aij u daun kub Rom au hag ña

¹⁷ Pol ñin m̃hau ñgañ m̃idöm, Juda b̃ kub ram minön anibu m̃deila gau kal̃p w̃ñ alö, ap magum geila, haga, “Mam b̃. Yad ñbi b̃ hon gau nan naj̃ ap gagem, ap̃s bac b̃ manö hagla u r̃b juagin u pen Juda b̃ kub Jerusalem ñbö gau ỹp ud s̃s̃ löm, dam Rom gapman b̃ kub añb gau kal̃p ñla. ¹⁸⁻¹⁹ Rom gapman b̃ gau ỹp manö kub hagöm ñhla manö il ap m̃idageia. Ỹp al pak löl rö laga. Añb u, ỹp, hub̃k yuun, a göm, ñhla u pen Juda kai m̃deila gau klö yab̃ göm, ỹp kauyañ manö kub hagla. Añg gailö me, yad hagnö, ‘Sisa ñpe ke manö yad u ñhnb̃,’ a g̃nö. Pen yad ñbi b̃ yad Juda gau kal̃p manö ap hagñg auagin. * ²⁰ Pen hon Juda kai B̃ Kub ñp gas̃ halö abad m̃dpun manö aij ñpe u nöp hag ñinö, ỹp nag̃ libal i. Manö añbu hagñg me kalöp w̃ñ alnö aubim,” a ga. *

²¹ Pol añg hageia, ñp pen hagla, “B̃ ram minön Judia ñbö añb gau, i apöm aka köp ñhöl auö, manö naj̃ r̃mnap nöp haglö, ñhagpun. ²² Pen hon ñhnbun, Juda ñbi b̃ gau gau magöñhalö hagpal, ‘Ñbi b̃ gas̃ ne ñhban rö ñhbal gau, ñbi b̃ aij wasö,’ a g̃pal. Añb u, ne manö ne ke hagö, hon ke ñhjun,” a g̃la. *

²³ Pen kale añg hagöm, ñin ap manö hagnabun, a göm, hag la. Ñin hag la añbu nöp, ñbi b̃ nöd aula rö wasö, ñbi b̃ iru yab̃ nöp Pol m̃deila ram u s̃b halö nöp ap magum g̃la. Añg göm, ap magum g̃löl ñhöl g̃, Pol ñpe, God ñbi b̃ udñg göm, Ñ̃ ñpe hag yuö, K̃ñ rö aua manö u hag ñiñg, Mos̃s̃ abe, b̃ God manö hagep b̃ gau abe, hadame nöp Jisas añg añg göm g̃nab, a göm, kal̃ kliñ r̃k̃la manö u kal̃p

hag ña. Jisas manö u hagnö ñhlañ, a göm, Pol manö añbu hag m̃idö ñhöl göm, s̃idö wad ara. ²⁴ Pen manö haga añbu, r̃mnap haga rö ñh udla pen r̃mnap ñh udagla. ²⁵ Pol ñbi b̃ ñh udagla gau kal̃p haga, “Hadame nöp Ana Ũ ñpe Aisaia ñp go? lö, ap̃s bac kale gau kal̃p manö ñhjö yab̃ haga. ²⁶ Manö añbu Aisaia ñpe God Manö ad̃h̃ ap kal̃ kliñ r̃k̃öm haga, ‘Juda ñbi b̃ gau kal̃p ammön hagnmön, “Manö hagnaböl ñhnb̃im u pen manö hagöp u, a g̃mim, ñhagnabim.

Amgö ñhnb̃im u pen nan ap ñhagnabim.

²⁷ Ñbi b̃ gai i manö yad hagñp u kal̃p iru gö ñhagpal.

God Manö ñhno, hañp gö, ñbi b̃ ñpe m̃daiun rö löp a göm, r̃m̃d p̃l göm, amgö ju göm nöp m̃dpal,” a g̃mön,’ a ga.

²⁸ “Añb u, Juda ñbi b̃ gai i ñh̃im! Kale Juda kai, God manö aij u arö g̃p̃im rö, ñpe hagö, manö aij añbu Juda ñbi b̃ wasö m̃gañ r̃mnap arnab ñhöm kale manö añbu udnaböl,” a ga. ²⁹ Pol kal̃p manö añbu hag p̃s gö ñhöl göm, Juda ñbi b̃ gau kale ke amöl g̃, pen hagö pen hagö göl g̃ arla.

³⁰ Pen Pol daun kub Rom han m̃dm̃döp ram u rauöl g̃ han m̃deila, m̃ m̃höp ina. Ñbi b̃ ñp ñh̃ñg aueila gau kal̃p magöñhalö hag w̃hai udöm, ud aij ga. ³¹ Ñbi b̃ ñp aula gau, God ñbi b̃ udñg göm, Ñ̃ ñpe hag yuö, K̃ñ rö aua manö u kal̃p hag ñöm, B̃ Kub Jisas Krãs manö aij u hag ñöm, g̃m̃döp. Ñpe añg geia, Rom gapman b̃ kub gau ñp hag g̃la u me, ñbi b̃ gau kal̃p manö klö g̃ hagöm, kabö göl nöp hag ñm̃döp.

* 28:18-19: Ap 25:11; 26:31 * 28:20: Ap 26:6-7 * 28:22: Ap 24:14

Rom Pol Rom n̄ibi b̄i kal̄ip k̄öp kali kliñ r̄ika

Pol Rom n̄ibi b̄i kal̄ip k̄öp kali kliñ r̄ika

¹Yad Pol. Kraiſ Jisas wög gi ñeb b̄i n̄ipe m̄iḍpin. God ȳip hag lö, Kraiſ Jisas manö aij ud arep b̄i ap m̄iḍpin. God n̄ipe ȳip udö, God manö aij u ud ajm̄idin. * ²Pen manö aij an̄ibu, God hadame nöp b̄i manö hagep n̄ipe gau kal̄ip hagö, kale God Manö u Manö U† u kali kliñ r̄iköm hagla rö nöp ga.

* ³Manö U† kali kliñ r̄iköm hagla an̄ibu, kale God Ñi n̄ipe manö u nöp hagla. Ram m̄inöñ i† i lau u, b̄i ne Depid r̄ikö, r̄ik dam dap̄il göm, n̄ip yag daula. ⁴Pen n̄ipe ke God, n̄ipe ke u† yab̄i† u, n̄ipe umöm uraka u me, klö ke yab̄i† an̄ibu n̄iñun n̄iñbun, n̄ipe God Ñi n̄ipe yab̄i†, B̄i Kub hon Jisas Kraiſ.

⁵Jisas Kraiſ ȳip mög n̄iñöm ud aij ga. Jisas Kraiſ hib n̄ipe adö arañ, a göm, God b̄i gau abe ȳip abe hag löm haga, kale m̄inöñ naböñ gau r̄igon r̄igon n̄ibi b̄i magöñhalö yab̄i† kal̄ip Jisas manö aij hag ñibe, kale manö aij an̄ibu n̄iñ udöm, hagöp rö nöp göl, a ga. * ⁶Pen kale Rom n̄ibi b̄i m̄iḍpim au, God kalöp u rö nöp Jisas Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe ke hag la.

⁷An̄ib u, kalöp Rom kai, God, n̄ibi b̄i yad m̄ideilan, a göm ud m̄iḍmagö yab̄i† löp gau, kalöp k̄öp i kal̄i kliñ r̄ikabin. Bapi God, B̄i Kub Jisas Kraiſ, kalöp ud aij ḡimil, abad m̄id aij ḡilö me, kale agam̄ij m̄id aij ḡimim. *

Pol daun kub Rom arnam, a göm, gasi u n̄iña

⁸Manö nöd hagn̄ig gabin u, kale Jisas Kraiſ n̄iñ uḍpim u, n̄ibi b̄i ram m̄inöñ go† adsagö gau magöñhalö aiud an̄ibu n̄iñöm haglö arab. An̄ib u, yad Jisas Kraiſ n̄ip sabe gem, God n̄ip aij a gabin. ⁹⁻¹⁰Yad God Ñi n̄ipe manö aij u, gasi añi u nöp n̄iñem klö gem, hag ñi† ajem, God n̄ip wög ḡim̄idin. God n̄ipe n̄iñöb, yad n̄ip sabe gem, pör nöp hib kale hagabin. God n̄ipe adan hiikö, kale m̄iḍpim au am n̄iñnabin, a gem, n̄ip sabe gabin. *

¹¹Jisas manö aij n̄ipe r̄imnap kalöp hag ñinö, God Ana n̄ipe ana kalöp nan aij ap ñö, ana kalöp an̄i dan̄ p̄iḍöñ m̄idaimim, a gem, kale m̄iḍpim au am n̄iñnam a gem gasi u pör n̄iñabin. ¹²Pen adö an̄ibu nöp wasö. Yad aunabin u, yad Jisas Kraiſ n̄iñ

uḍpin rö n̄iñmim, kale ana kalöp an̄i dan̄ p̄iḍöñ uḍmim, Jisas Kraiſ n̄ip n̄iñ ud p̄iḍöñ yab̄i† ḡinabim. Pen an̄ig unbö rö, kale Jisas Kraiſ n̄iñ uḍpim rö n̄iñem, yad u rö nöp ana yad an̄i dan̄ p̄iḍöñ uḍem, Jisas Kraiſ n̄ip n̄iñ ud p̄iḍöñ yab̄i† ḡinabin.

¹³Añ mam b̄i. Yad kalöp am n̄iñnam, a gem, gasi u pör n̄iñm̄idin u pen adan m̄iḍageia. Amem, Jisas Kraiſ manö aij u hag ñinö, kale manö aij u n̄iñmim, hagöp rö nöp n̄iñ uḍmim, Jisas Kraiſ n̄ip n̄iñ udpe, n̄ipe kalöp ud asik̄ yun̄im, a ḡi gasi n̄iñbin. M̄inöñ naböñ ke ke gau, n̄ibi b̄i r̄imnap an̄i kal̄ip gau ḡinö rö, am an̄i kalöp au u rö nöp ḡibnep. *

¹⁴Pen Jisas Kraiſ ȳip ud kam̄iñ yua u me, yad gasi n̄iñbin yad nan naböñ m̄iḍöp. Yad n̄ibi b̄i gau manö aij n̄ipe u hag ñinam. Grik n̄ibi b̄i gau abe, Grik n̄ibi b̄i wasö gau abe, n̄ibi b̄i kal̄i kliñ n̄iñbal gau abe, n̄ibi b̄i kal̄i kliñ n̄iñagal gau abe, kal̄ip magöñhalö manö aij n̄ipe u hag ñinam, a gem, gasi u n̄iñbin. ¹⁵An̄ib u me, yad kale daun kub Rom m̄iḍpim gau u rö nöp, am Jisas manö aij u kalöp hag ñinam, a gem, gasi añi u nöp n̄iñabin. ¹⁶Jisas Kraiſ manö aij n̄ipe u God p̄iḍöñ halö hagab u me, n̄ibi b̄i manö an̄ibu n̄iñ uḍeinaböl u, manö aij an̄ibu kal̄ip ud asik̄ yunab; Juda n̄ibi b̄i gau abe, Juda n̄ibi b̄i wasö gau abe, kal̄ip magöñhalö ud asik̄ yunab. An̄ib u, yad Jisas manö aij n̄ipe u gasi n̄iñem, gasi halö nöp m̄iḍpin. * ¹⁷Jisas manö aij u n̄iñun n̄iñbun, God n̄ipe aigöl göm n̄ibi b̄i nan si nan naij ḡipal gau kal̄ip n̄ibi b̄i aij, a ḡinab. N̄ibi b̄i gau kale ḡi aij ḡipal u n̄iñöm, God kale n̄ibi b̄i kam̄iñ aij, a gagnab; kale Jisas manö aij u n̄iñ uḍpal u n̄iñöm, kale n̄ibi b̄i kam̄iñ aij, a ḡinab. Adö an̄ibu nöp, God Manö kal̄i kliñ r̄iköm hagla, “N̄ibi b̄i God Manö hagöp rö n̄iñ uḍnaböl gau, God kal̄ip n̄ibi b̄i aij, a gö, kale kam̄iñ yöl m̄ideinaböl,” a ga. *

N̄ibi b̄i Jisas Kraiſ n̄ip n̄iñ uḍagnaböl gau manö kub n̄iñnaböl

¹⁸N̄ibi b̄i God Manö n̄iñö n̄iñblap u pen n̄ibi b̄i r̄imnap God n̄ip gasi n̄iñagöm, ḡi naij göm, God Manö n̄iñö u pa†u ḡipal. An̄ib u me, God n̄ipe kal göm, kal̄ip manö kub hagn̄ig gab. ¹⁹God n̄ipe aigale B̄i rö m̄iḍöp, n̄ipe ke waiö lö n̄iñbal. * ²⁰N̄ipe hadame dagol gau m̄inöñ naböñ gi la ñin u r̄ikö, n̄ipe God klö halö yab̄i† pör pör m̄iḍöp u waiö m̄iḍö n̄iñbal. God n̄ipe nan n̄ihön n̄ihön ḡi la gau nöp n̄iñöm, n̄ipe aigale B̄i rö m̄iḍöp u n̄iñblap. N̄iñageinaböl u, nan kale. * ²¹An̄ib u, God n̄ip n̄iñbal u pen

* 1:1: Ap 9:15 * 1:2: Ro 16:25-26 * 1:5: Ap 26:16-18; Gal 2:7-9 * 1:7: Nab 6:25-26 * 1:9-10: Ap 19:21; Ro 15:23 * 1:13: Ap 19:21 * 1:16: Mak 8:38; 1Ko 1:18-24; Ap 13:46 * 1:17: Ro 3:21-22; Hab 2:4 * 1:19: Ap 14:15-17; 17:24-28 * 1:20: Job 12:7-9; Sam 19:1 * 1:21: Ep 4:17-18

nîp aij, a gôm, hib nîpe u hagle adô aragöp. Gasî hałowalô nînjôm, hauî alôm, sibôn göp gau rô mîdpal. * ²² Hon nîbi bî gasî aij nînjmîdun, a gîpal u pen kale nîbi bî hauî rô mîdpal. * ²³ God pör mîdöp u nîp hauî göm, nan yîharîj rîmnap udôm, nîbi bî rô gî lôm, wal yaur rô gî lôm, hainjo sara rô gî lôm, nan anîb gau, god hon, a gôm, sabe gîpal. * ²⁴ Anîg gîlô, God kalîp arô gö, kale gasî najî yabîl nînjôm, nîbi si bî si gôm, nagî najî adô anîbu amôm, haî romanj kale ke gî najî gîpal.

²⁵ God Manô nînjö u arô gôm, manô pîral nîj udpal. God nan gî la gau nöp sabe gôm, nîpe nan gî la gau nöp hib hagle adô aröp. Pen God nan magôrhalô gî la u, hib nîpe hagle adô arböp. Hib nîpe nöp pör pör nöp hagno adô aranj. Anîb unbö rô aij.

²⁶ Kale anîg göl gî najî yabîl geila u me, God kalîp arô gö, nan nable yabîl göp adô u nöp gîmîdal. Nîbi gau, bî kabö göl ud mîdöl rô arô gôm, nîbi rîmnap aip nagî najî adô rîmnap gîpal. ²⁷ Bî gau u rô nöp, nîbi kabö göl ud mîdöl rô arô gôm, bî ap bî ap nîp nînjö mab rô inô, bî gau kale ke nöp gî najî yabîl gîpal. Anîg gôm pen ilôn udpal. *

²⁸ Hainö God manô nînjagnabun, a gôm, gasî nîjla u me, God kalîp arô gö, nan najî nan gagep kalîp mîdmagô pîlu göp gau nöp gîpal. ²⁹ Pen kalîp nan najî gep adô u gasî aîj u nöp lö, kale najî yabîl nöp göl gôm, nan gau hon nöp mîdanj, a gôm, gasî u nînjöl gôm, hałowalô gî najî göl gôm, gîpal. Nîbi bî nan aij kale gau yad rô lagöp a gôm, gasî najî nînjôm, wîp alôm, pen pen gôm, pîral hagöm, gasî najî nöp nîjbal. Pen, nöp hagöp yîp hagöp, a gôm, ³⁰ nîbi bî hagjuöm, God nîp mulu kal nînjôm, nîbi bî hag pro gôm, hanîp nöp nîbi bî kub, a gî nîjlanj, a gôm, hib kale u ke dap ranbal. Gasî hain nîbô adô rîmnap nîjgun gî najî gun, a gôm, gasî kale anîbu nöp nîjbal. Nîme nap manô haggal u rîb jubal. ³¹ Kale gasî rîmîd lagöp. Manô ke hag lîbal adô u hain gaggal. Nî pai amîlîp apîlîp kale ke gau mîdmagô lagpal. Nîbi bî rîmnap nîjöl, mög gagöp. ³² Gîpal anîbu, God wasô gö ilôn kub udep u nîjbal u pen kale ke gôm aka nîbi bî rîmnap aip gôm, u gî aij gabun, a gîpal.

2

God manô kub hagöm, manô kabö göl nöp ud asîknab

¹ Pen kale nîbi bî rîmnap kalîp hag jumîm hagnabîm, "Nîbi bî gau nîhôn gînjîg nan si nan najî gîpal," a gînabîm u pen kale ke u rô nöp gîpîm u me, God nînjôm

kalöp manô kub hageinab u, kale abe manô pen hagnabîm rô lagnab. * ² Hon nînjun, God nîpe manô nînjö nöp hagöp. Anîb u, nîbi bî anîg unbö rô gînaböl gau, kalîp manô kub hagnab u, manô kabö göl nöp hagnab. ³ Nîbi bî nan si nan najî gîpal gau, a gîmîm, hag junabîm u pen kale ke u rô nöp gîpîm. Anîb u, kale gasî nîhôn nînjîm? God hanîp manô kub hagnab a gîmîm nînjîm aka? ⁴ God bî aij, kalöp nîbi bî pör mög yabîl nînjôm, agamîj hain rîk damôm, yîjîd kal gagöp u nîjbe, nîpe bî yîharîj ap rô löp ar? Pen nîjîm! Nîpe agamîj hain rîk mîdöp u, yad yîjîd kal juageinabîm, kale nan si nan najî gîpal gau, nîhôn gînjîg anîg gîpun a gôm, arô göl, a gôm, agamîj hain rîk mîdöp. * ⁵ Pen God agamîj hain rîk mîdôm yîjîd kal gagöp u, kale nan si nan najî gîpîm u, nîhôn gînjîg anîg gîpun, a gîmîm, arô gagpîm. Kale manô nîpe jî nînjîm, nan si nan najî gîpîm gau nöp göl gî mîdpîm. Anîb u, God nîbi bî gînaböl gînaböl rô nînjôm, manô kub hagnab nîj u, kale manô kub yabîl nînjîm. Nîj anîbu, nîpe manô kub hagöm, kabö rô nöp hagnab u, waiô nînjîm. Nan si nan najî gîpîm u, nîpe nînjôm kal gôm kalöp ilôn pen nîjîm. ⁶ "Nîbi bî aîj aîj gînaböl gînaböl rô nînjôm, God kalîp u rô nöp aîj aîj pen nîjîm." *

⁷ Nîj anîbu nîbi bî an, God hanîp mailö aij nîpe nîm, manô aij hagöm, kamîj pör mîdep magö u nîjîm, a gôm, nîbi bî rîmnap kalîp pör pör gî aij gîpal gau, God kalîp kamîj pör mîdep magö u nîjîm. ⁸ Pen nîbi bî an an, nan haî romanj kale ke nöp gasî nînjôm, nagî aij adô anîbu jî nînjôm, nagî najî adô u arnaböl gau, God kalîp nînjö mulu yabîl lugö, kal juöm, ilôn kub yabîl nîjîm. *

⁹ Pen Juda nîbi bî gau abe, Juda nîbi bî wasô gau abe, nagî najî adô u geinaböl u, God kalîp hagö, kale magôrhalô uîham mîdöl gôm, gasî mlö yabîl löl gôm, gî mîdeinaböl. ¹⁰ Pen Juda nîbi bî gau abe, Juda nîbi bî wasô gau abe, gî aij geinaböl u, God kalîp magôrhalö mailö aij nîpe nîm, manô aij hagöm, ud aij gö, mîd aij gînaböl. ¹¹ Nîhôn gînjîg: God nîpe böj lap aka böj lap aragnab. Kabö göl nöp nînjôm, nîbi bî gau kalîp ud asîk ke ke lînab.

¹² Juda nîbi bî wasô gau, lo Mosîs haga nînjagal gau, nan si nan najî geinaböl u, lo manô nînjagal u pen kale ram mînjîg najî arnaböl. Pen nîbi bî lo Mosîs haga nîjbal gau, nan si nan najî geinaböl u, God lo manô anîbu udôm, kalîp manô kub hagnab. ¹³ Nîbi bî lo manô nînjîmîdal gau,

* 1:22: Jer 10:14 1Ko 1:20 * 1:23: Dud 4:15-19; Sam 106:20 * 1:27: Lep 18:22; 20:13; 1Ko 6:9 * 2:1: Mad 7:1-2; Jon 8:7 * 2:4: Ep 1:7; 2Pi 3:15 * 2:6: Sam 62:12; Pro 24:12; Mad 16:27; 2Ko 5:10 * 2:8: 2De 1:8

God kalþp, nþbi bþ aij yad, a gm hagagnab. Nþbi bþ lo man hagp r np gnabl gau np, God kalþp, nþbi bþ aij yad, a gnab. ¹⁴ Juda nþbi bþ was gau lo Moss haga nþnagal. Pen kale gas kale ke nþnm, lo man hagp r geinabl u, gas mag kale ke lo r mdp. * ¹⁵ Kale an gl gas nþnm gpal u me, hon nþnn nþnbun, lo man u an kale dan mdp. Nþn rmnap g damm, an kale yan, "G naj gabun," a gm nþnbal. Pen nþn rmnap g damm, an kale yan, "G aij gabun," a gm nþnbal.

¹⁶ Jisas Krais man aij hag nþ ajmdin u hagab, man kub hagep nþn u, God Jisas Krais nþ hag, nþbi bþ nan si nan naj pi gl gpal gau hag hik wai l, nþpe gas mag kale ke mdmag an kale dan nþhn nþhn hagp u nþnm, kalþp man kub hagnab.

God nþpe lo man hanþp ña u me, hon Juda kai nþbi bþ nþpe ke yabl mdpun, a gla

¹⁷ Pen kale Juda nþbi bþ gau, hib kale ke dap ranl g haggim, "God nþpe lo man hanþp ña u me, nþbi bþ nþpe ke yabl mdpun. ¹⁸ Hon lo man nþnbun u me, nag ad anþbu aij, nag ad anþbu naj, a g gas nþnn, God nþp aij gp ad u np gpun," a gpim. ¹⁹ Pen man ad ap haggim, "Nþbi bþ nþnagpal gau kalþp hag nþ aij gun, nþbi bþ amg we g sibn gp r mdpal gau kalþp hag nþ aij gun, ²⁰ nþbi bþ lo man nþnagpal gau kalþp hag nþ aij gun, nþ pai pro gau kalþp hag nþ aij gun gpun," a gpim. Haggim anþbu haggim, "God nþpe lo man hanþp ña u me, gas aij magnhal abe, gas nþn magnhal abe had nþnbun," a gpim. *

²¹ Kale lo man u nþnmim, nþbi bþ gau kalþp hag nþnim u pen man nþbi bþ gau hag nþnim r kale ke gaggim. Nþbi bþ rmnap kalþp haggim, "Nan si udagmim," a gpim u pen kale ke nan si udpim aka? * ²² Nþbi bþ rmnap kalþp haggim, "Nþbi si bþ si gaggim," a gpim u pen kale ke an gpim aka? Nþbi bþ rmnap kalþp haggim, "Nan hawa gau God r sabe gaggim," a gpim u pen ram sabe gpal mgan anþ gau ammim, nan dap lþbal gau rmnap si udpim aka?

²³ Hib kale u ke dap ran lmim haggim, "God lo u hanþp Juda nþbi bþ ña," a gpim u pen man nþpe u rb jubim r, hib nþpe u r np hag jubim aka? ²⁴ G naj gpim anþbu, bþ ap nd God Man kal kln rkm haga r np gpim. Nþpe haga, "Kale Juda nþbi bþ, God lo man nþnbun a gpim u

pen kale ke md aij gaggim r,

Juda nþbi bþ was gau,

God nþp hag jubal," a ga. *

²⁵ Kale Juda kai, God nþbi bþ nþpe mdaiun, a gmim, nþ gau yag dapim, pr pr wan hañ rb g d gpim. Pen lo man nþpe u rb jumim, ke nþnabim r gnabim u, nþbi bþ yharn nþ wan hañ rb g d ggal r u mdnabim. ²⁶ Anþb unb r, nþbi bþ au Juda was, nþ hañ rb g d ggal gau, lo man hagp r geinabl u, God kalþp nþbi bþ nþ hañ rb g d gpal u r nþnab. *

²⁷ Juda nþbi bþ was, nþ hañ rb g d ggal gau, lo man hagp r gpal. Pen kale Juda kai, Moss lo kal kln rka u udmim, nþ hañ rb g d gpim u pen lo man rb jubim u me, kalp man kub mdeinab.

²⁸ Hon nþbi bþ rmnap haggim, nþbi bþ nþ hañ rb g d gpal gau np Juda nþbi bþ kab gl, a gpun u pen u man nþn haggipun. Nþbi bþ an an kale Juda nþbi bþ kab gl mdpal? Hañ roman np nþnn, Juda nþbi bþ aka Juda nþbi bþ was, gun, hagagnabun. ²⁹ Juda nþbi bþ kab gl gau, an kale dan nþnn hagnabun, bþ anþbi nþpe Juda nþb kab gl, a gnabun. Mdmag nþpe u hañ rb g d g mdp nþnnabun u, bþ u bþ Juda kab gl, nþbi u nþbi Juda kab gl, a gnabun. Lo Moss kal kln rka u g, mdmag kale au hañ rb g d gagep; God Ana nþpe np mdmag kale au hañ rb g d gnab. Nþbi bþ mdmag kale unb r mdp gau, nþbi bþ gau kalþp nþnl hib mdagp, pen God nþn hib mdp. *

3

God hagab r np gab

¹ An hagabin u, bþ ap hagnab, "Juda nþbi bþ was, hañ rb g d ggal r mdailnop aij gbp," a gnab u pen ad anþbu hagagin. ² Juda nþbi bþ mdpun u aij yabl mdpun. Man yad ke nþbi bþ rmnap kalþp hag nl, a gm, God hanþp Juda nþbi bþ np man aij nþpe ña. ³ Pen Juda nþbi bþ rmnap nþbi bþ man kl hagla r gagla. An gla u, God man kl kalþp haga u ar gnab aka? ⁴ Was yabl, ar gagnab. Nþbi bþ gau magnhal nþn rmnap piral hagnabl, pen God nþpe bþ nþn yabl hagm, hagab r np gnab. Man anþbu r God Man u kal kln rkm hagla, "God, ne man kab gl np hagnan u, np man rmnap pen hagl r lagp. Np man kub hageinabl u,

man il ap mdageinab," a ga. *

⁵ "Hon pr pr g naj gnabun u, nþbi bþ rmnap nþnm, God pr pr g aij gp u wai nþnabl. Anþb u, God hanþp kal gm man kub hagng gab u aij gagp," a gnabun aka? (Pen man anþbu, nþbi

* 2:14: Ap 10:35 * 2:20: 2Di 3:5 * 2:21: Mad 23:3-4 * 2:24: Ais 52:5 * 2:26: Gal 5:6 * 2:29: Dud 30:6; Kol 2:11 * 3:4: Sam 51:4

bɪ nɪŋɔm hagpal rɔ nɔp hagabin.) ⁶ Wasɔ yabɪ! God nɪbi bɪ magɔŋhalɔ manɔ kub hagnab u, bɔŋ lap aka bɔŋ lap aragnab; kabɔ gɔl adɔ u nɔp hagnab.

⁷ Pen kale rɪmnap hagnabim, "Hon pɔr pɔr piral adɔ rɪmnap gɪnabun u, nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋɔm, God pɔr pɔr nɪŋɔ nɔp hagɔp u waiɔ nɪŋɔm, Bɪ mailɔ halɔ yabɪ mɪdɔp, a gɔm, hib nɪpe haglɔ adɔ arnab. Anɪb u, nɪhɔn gɪnɪg God hanɪp nɪbi bɪ nan si nan najj gep, a gɔm, manɔ kub hagɔm, ilɔn kub nɪnab?" ɔ gɪnabim. ⁸ Manɔ piral anɪbu rɔ hagnabim hagnabim, "Nan si nan najj u nɔp gɪno gɪno, God hanɪp mɔg yabɪ nɪŋɔm, nan si nan najj ke ke iru yabɪ gɪnabun anɪbu nɪŋɔm arɔ gɪnab u, nɪbi bɪ gau nɪŋɔm, nɪpe bɪ aij unbɔ ke a gɔm hib nɪpe haglɔ adɔ arnab," a gɪnabim. Pen nɪbi bɪ rɪmnap yɪp ke hag juɔl gɪ, Pol manɔ anɪbu rɔ hagɔp, a gɪpal. Manɔ anɪbu rɔ yad hagagɪn! Piral hagpal rɔ, God nɪŋɔ, kalɪp manɔ kub hagɔm, pen ilɔn kub nɪnab.

Nɪbi bɪ aij ap mɪdagpun

⁹ Anɪb u, nɪhɔn hagnu? God nɪŋɔ, hon Juda nɪbi bɪ gau mɪd aij gɪpun; Juda nɪbi bɪ wasɔ gau mɪd aij gaggal, a gun aka? Wasɔ! Mɪdɔ nɔp me hagnɪn rɔ, hon nɪbi bɪ magɔŋhalɔ, Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasɔ gau abe, nan si nan najj nagɪ adɔ anɪbu hanɪp klɔ gɪ tɪp gɪ ud arnɪg gab. *

¹⁰ Manɔ anɪbu rɔ, God Manɔ u kalɪ klɪn rɪkɔm hagla, "Nɪbi bɪ pɔr gɪ aij gɪnabɔl rɔ rɪmnap mɪdagpal. *

¹¹ Nɪbi bɪ, nagɪ adɔ anɪbu aij, nagɪ adɔ anɪbu najj, a gɔm nɪŋbal gau rɪmnap mɪdagpal.

Nɪbi bɪ, 'God lau adɔ arun, nɪp aip mɪdaiun,' a gɪ nɪŋbal gau rɪmnap mɪdagpal.

¹² Nɪbi bɪ gau magɔŋhalɔ God nɪp arɔ gɔm, nɪbi bɪ najj rɔ mɪdɔm, nan si nan najj nɔp gɪpal. Kale magɔŋhalɔ unbɔ rɔ nɔp gɪpal.

¹³⁻¹⁴ Aɪab kale u ado malo gɔm, pɔr piral yabɪ nɔp hagpal.

Rugu mɪgan kale u, wɪp umɔ paɪu gɪ aij gaglɔ, haɪŋ najj auɔp u rɔ mɪdɔp.

Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp nɪŋlɔ mulu lugɔ, hag juɔm, manɔ najj hagpal u, re najj hauɪ rɔ mɪdpal. *

¹⁵ Kal najj yabɪ juɔm, nɪbi bɪ gau kalɪp ilɔn nɪn, al pak lun, a gɔm, gasɪ u nɔp nɪŋɔm, *

¹⁶ nɪbi bɪ gau kalɪp pɔr gɪ najj gɪlɔ, gasɪ iru yabɪ nɔp nɪŋbal.

¹⁷ Nɪbi bɪ gau aip mɪdɔm, agamɪj mɪd aij gɔl rɔ lagɔp.

¹⁸ God bɪ kub nɪŋ mɪdɔp, a gɔm, pɪnɪŋ gaggal," a gɪla. *

¹⁹ God lo manɔ anɪbu hanɪp Juda nɪbi bɪ nɔp nɪa u me, manɔ anɪbu magɔŋhalɔ hanɪp Juda nɪbi bɪ hagab. Anɪb u, God manɔ kub hagnab nɪn u, nɪbi bɪ ram mɪnɔŋ gau gau magɔŋhalɔ manɔ pen ap hagɔl rɔ lagnab; kale magɔŋhalɔ manɔ mɪdeinab. ²⁰ Anɪb u, bɪ ap lo manɔ hagɔp rɔ geinab u, God bɪ anɪbu nɪp, bɪ aij yad, a gagnab. Pen God lo hagɔp rɔ nɪŋun, hon nan si nan najj gɪpun, a gun nɪŋnabun. *

Nɪbi bɪ Krajs nɪŋ udpal gau nɔp, kalɪp nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagɔp aij yad, a gɪnab

²¹⁻²² Anɪbu, pen mɪnɪ, Mosɪs abe, bɪ God manɔ hagep bɪ gau abe, gɪnab a gɔm, kalɪ klɪn rɪkɔm hagla rɔ, Jɪsas Krajs hanɪp a gɔm uma u me, nɪp nɪŋ udno, God hanɪp hagnab, "Kale nɪbi bɪ aij yad," a gɪnab. Pen hon Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasɔ gau abe, lo adɔ u nɔp nɪŋun gɪno, anɪg hagagnab. *

²³ Hon nɪbi bɪ magɔŋhalɔ nan si nan najj gɪpun rɔ, God mailɔ magɔ aij nɪpe nɔb udun rɔ lagɔp u pen ²⁴ God hanɪp mɔg nɪŋɔm, Krajs Jɪsas yuɔ apɔm hanɪp rau adog uda u me, God hanɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab. *

²⁵ Yad aigɔl gem, nɪbi bɪ nan si nan najj gɪpal gau kalɪp nɪbi bɪ aij yad, a gɪnabin u nɪŋɔl, a gɔm, God nɪpe Krajs Jɪsas nɪp nan sabe gep rɔ mɪnɔŋ nabɔŋ il i hag yua. God nɪpe nɪbi bɪ nan si nan najj nɔd gɪla gau, manɔ kub hagɔm, kal juɔm, ilɔn pen nɔm, bɔŋ nɔp al pak lɪbɔp u pen nɪpe agamɪj hain rɪk mɪdɔm, anɪg gaga. Pen uri Krajs Jɪsas nɪpe apɔm, nɪbi bɪ nan si nan najj gɪpal gau magɔŋhalɔ haɪ romanɪ nɪpe ke udɔm ilɔn kub udɔm uma. Anɪb u me, nɪbi bɪ an an, hagate nɪpe nan si nan najj yad ɪk gɪ yuɔp, a gɔm, Jɪsas nɪŋ udeinabɔl gau, God kalɪp nɪŋɔm kal juɔm ilɔn pen ap nɪagnab. ²⁶ Yad aigɔl gem, nɪbi bɪ nan si nan najj gɪpal gau kalɪp nɪbi bɪ aij yad, a gɪnabin u nɪŋɔl, a gɔm, God nɪpe anɪg ga. Manɔ kub hagem, nan si nan najj gɪpal rɔ pen ilɔn u rɔ nɔp nɪnabin, a ga u me, nɪpe haga rɔ nɔp gɔm, Krajs Jɪsas nɪp nan sabe gep rɔ hag yuɔ, nɪbi bɪ nɪp nɪŋ udnabɔl gau kalɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab.

²⁷ Anɪb u, lo adɔ u gɪno, God hanɪp nɪbi bɪ aij yad a gɔm udɔ, nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun, a gun, hib hon ke hagno adɔ arnɪm rɔ lagɔp.

* 3:9: Ro 1:18-2:24; 3:23 * 3:10: Sam 14:1-3; 53:1-3 * 3:18: Sam 36:1 * 3:20: Sam 143:2; Ro 7:7; Gal 2:16

* 3:13-14: Sam 5:9; 10:7; 140:3 * 3:15: Ais 59:7-8 * 3:21-22: Gal 2:16 * 3:24: Ro 5:1

Jisas hanþp a gm uma man aij u nþj udun me, God nþbi bþ nþpe mþdpun. ²⁸ Anþb u, nþbi bþ gau lo man hagp r gþpal, a gm, God kalþp nþbi bþ aij yad a gagnab. Nþbi bþ Kraiss Jisas ga man aij u nþj udpal, a gm me, God kalþp nþbi bþ aij yad a gþnab.

²⁹ God nþpe hon Juda nþbi bþ, God hon np was; nþpe Juda nþbi bþ was gau God kale abe mþdp. * ³⁰ Nþhn gþnþg: God nþpe aþi u me, nþbi bþ nþ hañ rþb gþ d gþpal gau abe, nþbi bþ rþb gþ d gþpal gau abe, kale adan aþi u np arl, God kalþp nþbi bþ aij yad a gþnab. Anþb u, kale maghþl Kraiss Jisas ga man aij anþbu np nþj udl. *

³¹ Pen hon Jisas man aij u nþj udno, God hanþp nþbi bþ aij yad a gþnab, a gþpin u, lo man gau ar gþnabun a gem hagagabin, was. Nþbi bþ Jisas man aij u nþj udnabl gau, kale man aij anþbu hagp r np gþl, lo man u am pþdh gþnab. *

4

God Ebrahim nþp bþ aij yad a ga

¹ Hon Juda nþbi bþ, bac iþan hon iþ gm rþk, rþk amþl apþl gm, rþkl mþdpun gau me, bþ ne Ebrahim. Pen God Ebrahim nþp uda u, aige gm Ebrahim uþan ² Ebrahim nþpe ke nan aij ap g, God ne bþ aij yad, a gþbp, Ebrahim bþ gau hagm "Yad bþ aij," a gþbp. Pen God nþjb Ebrahim hib nþpe ke dap raneb iþ ap mþdageia. ³ Pen ai gþnþg Ebrahim hib nþpe ke dap ranagbp? God Man hagab, "Ebrahim nþpe God man haga u nþj uda u me, God nþp 'Ne bþ aij yad,' a ga." *

⁴ Bþ ap wg gm pe udm, mani anþbi yþharþj udþin a gagnab; wg gain pen u mani iþ udþin a gþnab.

⁵ Pen nþbi bþ, hon God nþp kl hon ke wg geinabun, nþpe hanþp nþbi bþ aij yad a gþnab, a gþ gasþ nþnþabl gau, God kalþp nþbi bþ aij yad a gagnab. Pen nþbi bþ, nan si nan naij gþpun u pen God nan si nan naij gþpun anþbu yþharþj ar gm, hanþp nþbi bþ kamþj aij yad a gþnab nþnþal gau, kalþp nþbi bþ aij yad a gþnab.

⁶ Man hagabin i r, Depid u r np hadame np God Man u kalþ kþiñ rþkm, nþbi bþ nan aij ap gagnabl pen God kalþp nþbi bþ aij yad a gþnab gau nþnþ lþnabl, a ga. Nþpe haga,

⁷ "Nþbi bþ nan si nan naij gþpal gau,
God nan si nan naij kale nþjm ar
gþnab r,
aij g nþjl gþ mþdeinaböl.
Nþbi bþ nan si nan naij gþpal gau,

God nan si nan naij kale man kub
hagagnab r,
mþñ mþñ gl gþ mþdeinaböl.

⁸ Nþbi bþ nan si nan naij gþpal gau,
Bþ Kub nan si nan naij kale hþk gþ yunab
r,

nþnþ ll gþ mþdeinabl," a ga. *

⁹ Depid nþnþ lep mag haga u, nþbi bþ nþ hañ rþb gþ d gþpal gau np man u udnabl? Was yabþ! Nþbi bþ nþ hañ rþb gþ d gþpal gau abe udnabl. God Man kalþ kþiñ rþkm hagla adþj anþbu uri np hagajþn: "Ebrahim nþpe God man haga u nþj uda u me, God nþp, 'Ne bþ aij yad,' a ga."

¹⁰ Bac iþan hon Ebrahim, hañ rþb gþ d gaga nþn u, God man haga u nþj ud, God nþp, "Ne bþ aij yad," a ga. ¹¹ "Ebrahim man yad nþj uda u me, yad, 'Ne bþ aij yad,' a gþpin u, nþbi bþ gau nþnþan," a gm, hain God hag, Ebrahim hañ rþb gþ d ga. God anþg ga u nþnþun. Anþb u, nþbi bþ nþ hañ rþb gþ d gagm, God Man nþj udl, kalþp, "Nþbi bþ aij yad," a gþnab nþbi bþ gau, Ebrahim bac iþan kale mþdp. *

¹² Pen nþbi bþ nþ hañ rþb gþ d gþpal pen, Ebrahim hañ rþb gþ d gaga nþn u, God man nþpe nþj udmþdp r, u r np nþj udnabl nþbi bþ gau abe, Ebrahim bac iþan kale u r np mþdp.

¹³ Pen Ebrahim lo ad gau nþjm g, God nþp, "Ne bþ aij yad," a gm udaga. Ebrahim nþpe God man haga u nþj uda u me, God nþp, "Ne bþ aij yad," a gm, man kl nþj hagm Ebrahim abe nþ pai nþpe anþb gau abe kalþp haga, "Kale ram mþnh iþ i gau gau maghþl udnabim," a ga. *

¹⁴⁻¹⁵ God man kl nþj haga u, nþbi bþ lo ad u nþjm gþnabl gau hagbp, God man kl nþj haga anþbu nan yþharþj r lþbp. Nþhn gþnþg: nþbi bþ lo ad u hain gm, God nþbi bþ nþpe mþdeinabun a gm nþnþal gau, kale maghþl lo man u rþb junabl nþnþm God kal jum, man kub hagm, pen iþn nþnab. God man kl nþj haga u, nþbi bþ lo ad u nþjm gþnabl gau hagbp, God man haga nþj udpal u nan yþharþj r lþbp. Ai gþnþg: nþbi bþ God man haga nþj udnabl gau nþj aij gagm, dui gþnaböl. God man kl nþj Ebrahim nþp haga u udagnabl. *

¹⁶ Anþb u, hon nþnþun, God gþnabin a gm, man kl nþj hag la anþbu, nþbi bþ God man haga nþj udnabl gau np kalþp haga. Anþb u, God gasþ nþpe ke nþbi bþ mg nþjm, yþharþj ud aij gþnab u me, Ebrahim nþ pai nþpe gau maghþl God man kl nþj haga u r udnabl. Nþbi bþ kalþp lo man nþn gau abe, nþbi bþ Ebrahim r hañ

* 3:29: Ro 10:12 * 3:30: Dud 6:4; Gal 3:20 * 3:31: Mad 5:17 * 4:3: Jen 15:6; Gal 3:6 * 4:8: Sam 32:1-2
* 4:11: Jen 17:10-11 * 4:13: Jen 17:4-6; 22:17-18; Gal 3:29 * 4:14-15: Ro 3:20; 5:13; Gal 3:18

5

rīb gī dō gagōm God manō nīŋ uda rō, nīŋ uɖpal gau abe, kale magōŋhalō manō klō nīŋō haga u nōp uɖnabōl. Ebrahim nīpe bac ilaŋ hon magōŋhalō mīdōp me u. *
 17 God Manō u kalī kliš rīkōm hagla, “God Ebrahim nīp haga, ‘Yad gīnō, nībi bī il ke ke iru nōp mīɖpal gau, nōp bac ilaŋ hon, a gīnabōl,’ a ga,” a gīla. Anīb u, God amgō ilō adō nīpe u, hon nībi bī il ke ke gau nībō nīp nīŋ uɖpun gau magōŋhalō bac ilaŋ Ebrahim nī pai nīpe yabīl mīɖpun. God nīpe nībi bī umbal gau gō, kale urakpal. God nīpe nōp gō, nan nōd mīɖagmīdōp u mīnī waielōp.*

Ebrahim God nīp nīŋ uda rō nōp gun

18 Pen Ebrahim mītep yabīl lōm, nī pai rīknīm rō lagō, God nīp haga, “Ne, it gīmōn, nībi bī nī pai ne hainō mīɖeinabōl gau, il ke ke iru yabīl mīɖeinabim,” a ga. Anīg hagō Ebrahim, God manō nīŋō hagōp, a gōm, gasī halō mīdōm me, haga rō nōp me, nībi bī nī pai nīpe il ke ke iru yabīl nōp mīɖpal.*

19 Pen Ebrahim nīŋa, hañ roman kalpe ber mīthau bir bir gī mīthau luga. Ebrahim mī nīpe sōl nīn juōl unbō mamīd laŋ (100) ara u me, nī pai rīkep rō laga. Nībin nīpe Sera u rō nōp mītep yabīl la, nī pai rīkep rō laga. Pen nīpe God manō nīp haga u nīŋ ud pīdōŋ gī damōm, gasī halō mīɖeia.*
 * 20-21 God nīpe Ebrahim nīp manō klō nīŋō haga u, Ebrahim gasī mīhōp nīŋaga; nīpe bōŋ nōp nīŋ uda. God Bī pīdōŋ halō, manō klō nīŋō haga rō nōp gīnab, a gōm, God manō haga u nīŋ uɖōl gī mīɖeia rō, gasī magō nīpe u pīdōŋ rīmnab halō uɖōm, nīpe God manō haga u ud pīdōŋ yabīl gōm, God hib nīpe u hagō adō ara. 22 Ebrahim ga anību, God Manō u kalī kliš rīkōm hagla, “Ebrahim nīpe God manō haga u nīŋ uda u me, God nīp, ‘Ne bī aij yad,’ a ga,” a gīla.*
 * 23 “God nīp, ‘Ne bī aij yad,’ a ga,” manō kalī kliš rīkla anību, Ebrahim nīp nōp kalī kliš rīkagla. 24 Hanīp abe, nīŋōl a gōm, kalī kliš rīkla. God nīpe gō, Bī Kub hon Jīsas uraka anību nīŋ uɖpun u me, nīpe hanīp abe nībi bī aij yad a gīnab. 25 Pen nan si nan naij gun asīŋ mīɖaino rō, God hanīp mōg nīŋōm, Nī nīpe Jīsas Kraīs nīp yuō apōm, “Kale nan si nan naij gīpal anību God nīŋōm arō gīnīm,” a gōm, uma. Pen Jīsas umō, God gō, kauyan uraka rō, asīŋ kub gac hanīp uŋ ga anību kamīŋ līnīm rō lōp.*

God nīp nīŋ uɖeinabun u, hanīp nībi bī asī masī mīɖagōp a gīnab

1-2 Pen God hanīp mōg nīŋōm ga anību nīŋ uɖno u me, hanīp nībi bī asī masī mīɖagōp a gōm, uda. Anīb u, Bī Kub hon Jīsas Kraīs nīpe gō, hon God aip jīm nīl mīɖun, agamīj mīd aij gīpun. Pen ram mīnōŋ hon hag lōp u amun, God mailō aij nīpe u nīŋun, nīp aip mīɖeinabun a gun, aij gō nīŋōl gī mīɖpun.

3 Mīŋōr auō, uŋham mīɖpun u, mīn mīn gōl gī mīɖpun. Nīhōn gīnīg: mīŋōr auō, uŋham mīɖeinabun u, hon klō gun, Jīsas Kraīs cīg aij gun, arō gagnabun.*
 4 Hon klō gun, Jīsas Kraīs cīg aij gun, gī dam dam, hon nībi bī gasī magō pīdōŋ halō mīɖeinabun. Pen gasī magō pīdōŋ halō mīɖeinabun u, hon gasī halō mīɖeinabun.
 5 Pen anīg gōl gasī halō mīɖeinabun u, yīharīŋ mīɖageinabun. Nīhōn gīnīg: God nīpe Ana Uŋ u hanīp nīōm hanīp mīɖmagō yabīl lībil.

6 Pen hon nībi bī mīnōŋ nabōŋ adō il i mīɖpun gau, nan si nan naij gī damun gac halō mīɖaino, God aip jīm nīl mīɖep rō laga. Hon adan arun ap mīɖageia. Pen God nīpe hag la nīn u nōp, Kraīs hanīp nībi bī naij nan a gōm uma. 7 Pōr nībi bī rīmnab, bī aij ap nīp nīŋōm, “Yad nīp nan a gem umnō, nīpe kamīŋ araŋ,” a gōm umagnabōl. Pen nīn añī añī rīmnab bī ap bī aij yabīl ap rō nīŋōm, “Yad nīp nan a gem umnō, nīpe kamīŋ araŋ,” a gōm umnab aka nīŋagpun. 8 Pen hon nan si nan naij gī mīɖaiun nīn anību nōp, Kraīs hanīp nan a gōm uma. Anīb u, hon nīŋbun, God hanīp mīɖmagō yabīl lōp.*

9 Kraīs nīpe hanīp a gī umōm, hagape nīpe lugō, God hanīp nībi bī aij yad a ga. Anīb u me, hon nīŋbun, God kal ju manō kub hagnab nīn u, Kraīs nīpe hanīp ud kamīŋ yunab.*
 * 10 God kolmaŋ nīpe mīɖaino nīn u me, Nī nīpe umōm, hanīp Nap aip jīm nīa. Uri Nap aip jīm nīl mīɖpun u me, Nī nīpe urakōm kamīŋ mīdōp u, hanīp nīŋō nōp ud kamīŋ yunab! 11 Pen anību nōp wasō. Hon God aip jīm nīl mīɖpun rō, Bī Kub hon Jīsas Kraīs nīpe nōp gō, God aip jīm nīl mīɖpun, a gun, hib kale apil mīthau dap ranōl gun, aij a gō nīŋōl gī mīɖpun.

Adam yam nīpe umbal pen Jīsas yam nīpe kamīŋ pōr mīɖep uɖpal

12 Pen nan si nan naij gōl umeb il u, Adam nōp il gōm gō me, asīŋ nīpe anību nībi bī rīk lep nīpe gau magōŋhalō umbal. Nīhōn

* 4:16: Gal 3:7 * 4:17: Jen 17:5 * 4:18: Jen 15:5 * 4:19: Jen 17:17 * 4:22: Jen 15:6 * 4:25: Ais 53:4-5 * 5:3: Jem 1:2-3; 1Pi 1:5-7 * 5:8: Jon 3:16; 1Jn 4:10 * 5:9: Ro 1:18; 2:5 * 5:12: Jen 3:6; Ro 6:23

gʻinɨg: God nɨŋö, Adam ga anɨbu, hon nɨbi bɨ rɨk lep nɨpe gau magöŋhalö anɨg gɨno. Ñɨn anɨbu hanɨp yag dauagla u pen hon aip gɨno. *

¹³ God Mosis nɨp lo manö ña adö u, nan si nan naj gep gasɨ u mɨnönj naböŋ adö il i nöd mɨdeia. Pen lo mɨdageia ñɨn u, God nan si nan naj gɨla u nɨŋöm, hainö pen ñɨnaböl, a göm, gasɨ nɨŋ mɨdageia. * ¹⁴ Pen Adam il göm gɨ najj gö, asɨŋ nɨpe anɨbu nɨbi bɨ gau kalɨp uɨ gö, magöŋhalö um dap dap, Mosis lo manö hag ña ñɨn u aua. Adam God manö nɨp haga u rɨb jua rö, rɨmnap rɨb juagla u pen Adam ga rö magöŋhalö umla. Adam nɨpe Bɨ hainö aunab Bɨ u rö.

¹⁵ Adam gɨ najj ga u ke; Jisas Kraiis nan aij ña u ke. Adam nan si nan najj gö, nɨbi bɨ magöŋhalö umbal. Pen Jisas Kraiis nɨbi bɨ mög nɨŋöm uma rö, God nɨbi bɨ gau magöŋhalö mög yabɨl nɨŋöm, ud aij göm, nan aij yabɨl ña.

¹⁶ Bɨ aɨɨ anɨbu nan si nan najj ga u ke; God nan aij ña u ke. Adam nan si nan najj aɨɨ anɨbu ga u, God nɨŋöm manö kub hagöm, ne umnabön a ga. Pen Adam ñɨ pai nɨpe nan si nan najj gɨ dam dam, Jisas Kraiis nan aij yɨharɨŋ ñö, God, “Nɨbi bɨ gau magöŋhalö pör pör kamɨŋ mɨdaiöl rö löp,” a ga.

¹⁷ Nöd bɨ aɨɨ ap nan si nan najj gö, asɨŋ klö naj yabɨl anɨbu hanɨp magöŋhalö uɨ ga. Pen hainö, anɨg adö anɨb unbö rö wasö, God nɨbi bɨ mög yabɨl nɨŋöm ud aij yabɨl gö, nɨbi bɨ asɨŋ mɨdagöŋ a gɨnab gau, bɨ aɨɨ Jisas Kraiis gö, kale kamɨŋ mɨdöm nɨpe aip aij gö nɨŋöl gɨ mɨdeinaböl.

¹⁸ Adam nan si nan najj magö aɨɨ ap nöp gö, asɨŋ anɨbu nɨbi bɨ magöŋhalö uɨ gö, God manö kub hagöm, “Nɨbi bɨ magöŋhalö umnaböl,” a ga. Pen Jisas Kraiis ñɨn aɨɨ ap nöp nan aij yabɨl gö, God nɨbi bɨ magöŋhalö kalɨp nɨbi bɨ aij yad a göm, kamɨŋ mɨdep magö u ñɨnɨm rö löp. * ¹⁹ Bɨ aɨɨ ap God manö haga u rɨb jua rö, God nɨŋö, hon nɨbi bɨ magöŋhalö nan si nan najj gɨno. Ñɨn anɨbu hanɨp yag dauagla u pen hon aip gɨno. Anɨb unbö rö nöp, bɨ aɨɨ ap God manö haga rö nɨŋöm umö, God nɨbi bɨ magöŋhalö kalɨp nɨbi bɨ yad a gɨnɨm rö löp. *

²⁰ Nɨbi bɨ nöd nan si nan najj gɨ mɨdmɨdal; God nɨpe lo manö hainö ña. God lo manö ña u, nɨbi bɨ, lo manö rɨb juun nan si nan najj gɨpun u nɨŋöl, a göm, lo manö ña. Anɨb u, nan si nan najj gɨla gau iru yabɨl nöp gɨlö ara. Pen God nɨbi bɨ nan si nan najj gɨla gau kalɨp mög yabɨl nɨŋöm, ud aij yabɨl ga.

²¹ Anɨb u, nan si nan najj asɨŋ anɨbu klö yabɨl göm, nɨbi bɨ magöŋhalö uɨ gö, wip umbal rö mɨdeila. Pen God anɨg göl nɨbi bɨ gau kalɨp mög yabɨl nɨŋöm, ud aij yabɨl göm, nɨbi bɨ aij yad a göm, kamɨŋ pör mɨdep anɨbu ñɨnab. Bɨ Kub hon Jisas Kraiis nɨpe gɨ aij ga u me, God anɨg gɨnab. *

6

Jisas aip umun um hauɨ gɨno a gun, nan si nan najj gep gasɨ adö u nɨŋagun

¹ God hanɨp mög nɨŋöb anɨbu, nɨbi bɨ rɨmnap hagnaböl, “Nan si nan najj haɨöwaɨ göl gɨ mɨdno mɨdno, God hanɨp nöd nɨŋöm ud aij göp rö wasö, hainö hanɨp mög yabɨl nɨŋöm ud aij yabɨl gɨnab,” a gɨnaböl. ² Pen manö piral anɨg rö hagagun! Hon nan si nan najj gep nagɨ adö u, hon hadö umno. Anɨb u, mɨdmagö hon pɨtu gö, nan si nan najj gun rö lagöp. ³ Kale nɨŋbim, hon nɨbi bɨ Kraiis Jisas aip jɨm ñöl mɨdaiun a gun ñɨg pakno gau, “Nɨpe uma rö jɨm ñöl umbun,” a gun, ñɨg pakno. *

⁴ Hon ñɨg pakno u, Kraiis Jisas aip wip rɨgöl mɨgan lugun umno rö la. Nɨhön gɨnɨg: Kraiis nɨpe umö, kabö mɨgan u rɨgöl gɨla pen Nap klö ke yabɨl nɨpe u gö, uraköm kamɨŋ mɨdöp rö, hon unbö rö wip rɨgöl mɨgan rö mɨdpun u urakun, kamɨŋ hain nɨbö adö u mɨdeinabun. *

⁵ Kraiis aip jɨm ñöl umno u me, nɨpe kauyan uraköm kamɨŋ mɨdöp rö, hainö hon u rö nöp urakun kamɨŋ mɨdeinabun.

⁶ God nɨpe gasɨ nɨŋa, nan si nan najj gep nagɨ u böŋ nöp rɨb gɨ dö gö, hainö nɨbi bɨ gau kalɨp nagɨ wög gep bɨ rö, adan najj u ud ɨp gɨ dam aragnɨm, a gɨ gasɨ nɨŋa. Anɨb u me, nagɨ adö najj gɨmɨdun u, Kraiis aip mab ba laŋ al pak lɨlö uma. * ⁷ Pen nɨhön, nɨbi bɨ um hauɨ gɨpal gau, nan si nan najj gep magö u mɨdmagö kale pɨtu gö göl rö lagöp.

⁸ Hon nɨŋbun, Kraiis aip umno u me, nɨpe aip kamɨŋ mɨdeinabun. ⁹ Hon nɨŋbun, Nap nɨpe gö Kraiis uraka rö, nɨpe kauyan umagnab. Uri umeb magö u Kraiis nɨp nan ap gɨnɨm rö lagöp. ¹⁰ Kraiis nɨpe ñɨn aɨɨ ap nöp uma u pen nan si nan najj gep pɨdöŋ u böŋ nöp hir göp. Kraiis kauyan uraköm, am God aip mɨdpil.

¹¹ Anɨb u me, Kraiis Jisas aip uɨ gun, nan si nan najj gep adö u um hauɨ gun, urak God aip kamɨŋ mɨdpun, a gɨmim nɨŋmim.

* ¹² Nan si nan najj gep magö u, kalöp adɨk ɨp gɨ dam, bɨ nagɨ wög gep rö mo gau mɨdmim, nan si nan najj gɨnabim, a gɨnab. Pen kale wɨhög gɨmim. * ¹³ Pen gasɨ najj kale u, haɨ roman ñɨn ma kalöp adɨŋ

* 5:13: Ro 4:15 * 5:18: 1Ko 15:22 * 5:19: Ais 53:11 * 5:21: Ro 6:23 * 6:3: Gal 3:27 * 6:4: Kol 2:12

* 6:6: Gal 5:24 * 6:11: 2Ko 5:15; Gal 2:19 * 6:12: Jen 4:7

ap, nan si nan najj g+n+m, a göm, t+p g+ gain+m rö, kale hañ romanj kale ad+ñ ad+ñ gau magöñhalö böñ nöp w+hö g+mim. Jisas aip umun urakpun u me, gas+ m+mdmagö r+m+id hon God n+p ñun, hañ romanj ad+ñ gau God n+p ñun, n+pe hagöp rö nöp gun, a g+mim n+ñmim. *

¹⁴ Nöd lo manö adö u n+ñun gun, a g+ gas+ u n+ñbe, nan si nan najj gep gas+ u nöp lö, an+g g+m+dim. Pen m+ñi adö an+bu rö m+dagpim. God kalöp mög n+ñöm udö, Krajs n+bi b+ n+pe m+dpim u, n+p c+g g+mim, nan si nan najj gau arö g+inabim. *

Nag+ as+ñ m+dagöp aij adö u nöp arun

¹⁵ Pen God lo manö adö u g+no, God n+ñöm han+p udagnab; n+pe ke han+p mög n+ñöm, Krajs n+p yuö apöm, han+p a göm uma rö, udnab. An+bu u, nan si nan najj nöp g+ m+daiau aka? Wasö yab+! An+g gagun. ¹⁶ Kale n+ñbim, kale b+ kub ap n+p, hon b+ nag+ wög gep ne m+idun, wög n+hön hagnabön g+inabun, a geinabim u, kale b+ kub an+bu mo n+pe gau m+dpim. Kale nan si nan najj gep n+p nag+ wög gep b+ rö m+deinabim u, nan si nan najj gep mo gau m+dmim umnabim. Pen kale God manö hagöp nag+ wög gep b+ rö m+deinabim u, God manö hagöp mo gau m+pe, n+pe kalöp n+bi b+ aij yad a g+inab. *

¹⁷ Nöd kalöp nan si nan najj gep gas+ u nöp lö, b+ nag+ wög gep rö m+dmim, adö an+bu nöp g+m+dim. Pen hainö, Jisas manö aij u n+ñmim, böñ nöp udpim. An+g g+pim u, yad God n+p aij a gabin. ¹⁸ God n+pe gö, kale nan si nan najj mo gau m+dmim, yöñ udmim, God nag+ wög gep n+bi b+ rö m+dmim, n+pe hagöp rö g+ aij g+pim. ¹⁹ Pen kale ke klö m+dagpim rö, manö hagn+g gabin i, yad waiö nöp hagnö n+ñ aij göl, a gem, waiö nöp hagnabin.

Nöd kale gas+ najj yab+ n+ñmim, nag+ wög gep n+bi b+ rö m+dmim, hañ romanj ñ+n ma kale gau nan si nan najj yab+ g+ dammim, g+ najj yab+ nöp g+m+dim. Pen m+ñi gas+ aij yab+ n+ñmim, nag+ wög gep b+ rö m+dmim, hañ romanj ñ+n ma kale gau God manö hagöp rö nöp g+ dammim, kam+ñ aij nöp m+deinabim. ²⁰ Nöd nan si nan najj gep nag+ wög gep n+bi b+ rö m+dm+dim u, God manö hagöp adö u kalöp abadö, mo n+pe gau m+dagm+dim. ²¹ Pen nöd g+ najj g+m+dim an+bu, m+ñi n+ñmim hagnabim, "Pör an+g g+ najj g+m+idun u, nable göp. An+g gun nan aij ap udagpun," a g+inabim. N+bi b+ an+g g+p+al gau umn+g g+inaböl.

²² Pen m+ñi God n+pe gö, kale nan si nan najj mo gau m+dmim, yöñ udmim, God nag+ wög gep n+bi b+ rö m+dmim, God n+ñö aij

g+inab adö u nöp g+mim, kam+ñ pör pör m+deu u udnabim. ²³ Nan si nan najj gep adö u g+ damun, pe udun umnabun; pen B+ Kub hon Jisas Krajs aip j+m ñöl m+deinabun u, God han+p kam+ñ pör pör m+deu magö u y+har+ñ ñ+nab. *

7

Krajs hañ romanj n+pe m+dpim rö, n+pe aip umbe

¹ Kale añ mam lo manö n+ñbim gau. Kale n+ñbim, n+bi b+ kam+ñ m+dpal gau nöp lo manö hain g+inaböl; umeinaböl, marö kal+p r+mnab m+dagm+dim.

² Manö ap ba gau rö ap m+idöp. Lo manö ap haga, b+ n+pe m+deinab, n+bin n+pe nugmul aip m+daim; pen nugmul umnab u, lo an+bu p+s g+inab. ³ N+bi u nugmul m+idö n+ñöl g+, am b+ hain n+bö ap n+ñöm udeinab u, n+p hagnaböl, "Lo manö r+ib jumön, ne b+ si udep n+bi," a g+inaböl. Pen nugmul umö, am b+ hain n+bö n+ñöm udeinab u, manö m+dagöp; "Lo manö r+ib jumön, ne b+ si udep n+bi," a göm, hagagnaböl.

⁴ Pen añ mam b+. An+bu unbö rö nöp, kale Krajs hañ romanj n+pe m+dpim gau, n+pe aip umbe rö, lo manö ud s+s+ l+m+dim u arö g+pe n+ñöm B+ ap kalöp udnab. B+ au umöm uraka B+ u kalöp udö, kale God n+p aij g+n+m adö u nöp g+inabim. *

⁵ Nöd pen Krajs hon udaga ñ+n u, nan si nan najj gep magö u han+p ud s+s+ l+m+idöp. Lo manö adö u nöp hain gun a g+ m+dm+idun u pen gas+ najj an hon danj p+r+al hi+kö, mab as+ ñ+ñ umeb magö u waiö lö, m+id aij g+m+dagun. God aip m+deu rö laga. ⁶ Pen m+ñi Krajs aip umbun rö, lo manö han+p nag+ rö löm ud s+s+ l+m+idöp u pak gulu g+ l+un me, Juda lo manö kal+ kl+ñ r+kla adö u n+ñun gagpun; God Ana gas+ ñöb adö u nöp n+ñun g+pun. *

Lo m+idöp rö, nan si nan najj g+pun u waiö n+ñun

⁷ An+bu u, hon n+hön hagnö? God lo manö hagö hagnö u, manö najj hagöp, a gun aka? Wasö yab+! U an+g hagapun.

Lo m+dagböp, yad nan si nan najj aigeg rö m+idöp u n+ñagbnep. Lo manö adö ap kal+ kl+ñ r+köm hagnö, "N+bi b+ r+mnab nan kale gau nan yad rö m+daiböp, a g+mim, gas+ u n+ñagmim," a g+la. An+bu u me, yad n+ñbin, n+bi b+ r+mnab nan kale gau nan yad rö m+daiböp a g+ gas+ n+ñeinabin u, nan si nan najj g+inabin. * ⁸ An+bu u, yad gas+ n+ñbin, hainö yad nan si nan najj gem, n+bi b+ r+mnab nan kale gau nan yad rö m+daiböp, a g+ gas+ u n+ñagabin. Yad

* 6:13: Ro 12:1 * 6:14: 1Jn 3:6 * 6:16: Jon 8:34; 2Pi 2:19 * 6:23: Ro 5:12,15 * 7:4: Ro 6:2,11 * 7:6:

anigol gasi niñm+idin u pen adiñ nan si nan naj gep magö u am gasi r+m+id yad t+p gi dam arö, n+bi bi r+mnap nan kale gau iru yabiñ nöp nan yad rö m+daiböp a gi gasi u nöp niñnö. Pen lo manö m+dagböp, nan si nan naj gep magö klö m+dagböp, bi hadö umöb rö m+dböp.

9 Lo manö, u g+mön, u gagemön, a gab u, yad nöd niñagm+idin. Yad an+g gem kam+iñ m+dainö. Pen lo manö u auö, nan si nan naj gep magö u, bi kam+iñ m+idöp rö löm, klö udöm y+p t+p gi ud arö, umnö. 10 God lo manö ña u, han+p adan pör m+dep u yamböp, pen y+p umeb magö nöp ña. 11 An+bu u, yad gasi niñbin, hainö yad nan si nan naj gem, n+bi bi r+mnap nan kale gau nan yad rö m+daiböp a gi gasi u niñagnabin. Yad an+göl gasi niñm+idin u pen, adiñ nan si nan naj gep magö u am gasi r+m+id yad t+p gi dam arö, n+bi bi r+mnap nan kale gau nan yad rö m+daiböp a gi gasi niñnö. Nan si nan naj gep magö u, God lo manö haga u nöp udöm, y+p al pak la. *

12 An+bu u, hon niñbun, God lo manö u u+t m+idöp. Hon niñbun, “N+bi bi r+mnap nan kale gau nan yad rö m+daiböp a gi gasi u niñagmim,” lo manö an+bu, God ni+pe ke manö klö haga u, u+t nöp, kabö rö nöp, aij nöp m+idöp. * 13 God lo aij an+bu y+p al pak la umnö aka niñhön? U wasö! God lo manö aij u hagö niñbun rö, marö kub an+bu udagnabun. Nan si nan naj gi+pun rö, marö kub an+bu udnabun. Pen ni+pe han+p lo manö haga an+bu, gasi ap ke niñöm hagaga; nan si nan naj gep magö u gac kub yabiñ m+idöp u niñöl, a göm, lo manö haga. An+bu u, God lo manö u haglö niñbin rö, umagnö; nan si nan naj gep magö u, lo manö aij an+bu udöm, y+p al pak lö umnö.

Nan gagan a gun gasi niñbun gau nöp gabun

14 Hon niñbun, lo manö u, God gasi ñö kal+i kl+iñ r+ikla. An+bu pen yad bi nöp m+idpin; yad nag+i wög gep bi rö m+idem, hibur gasi r+m+id yad u pör arab nan si nan naj gep adö u. 15 An+bu u me, nan aij gi+nam, a gi gasi niñbin adö u gaggin; yad nan si nan naj gep adö u, yad magö an+bu mulu kal niñbin u, yad an+g gagnam, a gi+p in adö u nöp gi+p in. Pen niñhön gi+n+g an+g gi+p in u niñaggin. * 16 Yad gi+naij gagnam, a gi gasi niñbin adö u nöp gi+p in rö, yad niñbin, gasi magö yad abe God lo manö u abe ad+i+p ad+i+p rö m+idöp.

17 Uri yad ke nan naj gaggin me. Yad ke naj gi+nam, a gem, gaggin; nan si nan naj

gep magö u gasi hibur m+dmagö yad an+g dan m+idöp u nöp göp. 18 Yad niñbin, yad bi nöp m+idpin rö, m+dmagö pr+i an+g yad dan m+id aij gagöp. Gasi hibur m+dmagö yad gasi aij ñö, nan aij ap gagnabin. Gasi magö yad u, gi+naij gi+nam a gem niñbin u pen yad gi+nam rö lagöp. 19 An+g gö me, gi+naij gi+nam, a gi niñbin adö u gaggin; gi+naij gagnam, a gi niñbin adö u nöp pör gi+nö arab. 20 An+bu u, yad gi+naij gagnam, a gi niñbin adö u nöp gabin rö, yad ke nan naj gaggin. Nan si nan naj gep magö u gasi hibur m+dmagö yad an+g dan m+idöp u nöp gö gö gab niñgem gabin.

21 An+bu u, yad niñbin, yad gi+naij gi+nam a gi niñbin u pen pör gi+naij gi+nam rö löp. 22-23 Gasi yad u God lo ña u niñ+i yabiñ l+bin u pen gasi hibur m+dmagö yad an+g dan unbö ke göm, gasi magö yad u aip pen den gö, nan si nan naj gep magö u hañ roman+ yad an+g gau m+idöm, y+p ud si+si lö, yad bi nag+i man rö m+idpin. *

24 Yad niñ+i laggin; bi mög gep rö m+idpin. Gasi hibur m+dmagö yad u y+p al pak l+n+g gab; bi an+g y+p ud kam+iñ yunab? 25 Bi Kub hon Jisas Krais nöp! God ni+p aij a gabin!

Pen manö haggin i, an+g göl m+idöp: gasi yad u God ni+p nag+i wög gep bi rö m+idpin u pen m+dmagö pr+i an+g yad dan au, nan si nan naj gep magö u nag+i wög gep bi rö m+idpin. *

8

God Ana hon aip m+ideinab u, hon aigale ni+bi bi rö m+ideinabun

1-2 Pen hon Krais Jisas aij j+m ñöl m+idpin u, Krais Jisas ni+pe umö, God Ana kam+iñ magö ñeb u ni+pe han+p ud kam+iñ yuö, hon uri nan si nan naj gep magö u abe, umeb magö u abe, kal+i nag+i wög gep ni+bi bi rö m+dagpun. An+bu u, God han+p manö kub hagagnab. 3 Pen ni+bi bi aij m+idagpun rö, God lo adö u gi damun, m+id aij gun rö lagö, God Ni+ ni+pe ke u yuö, bi yabiñ hañ roman+ hibur m+dmagö hon unbö rö löm, aua. Ni+pe umö hon nan si nan naj gep magö u böñ nöp gi+ ke yuan, a göm, God ni+pe Ni+ ni+pe ke nan sabe gep rö yuöm, nan si nan naj gep magö u ni+bi bi m+dmagö pr+i an+g kale dan m+idöp u, manö kub hagöm, pi+g göp a ga. 4 God an+g ga u, kale gasi naj m+dmagö pr+i an+g hon yan niñbö auöp adö u arö göm, God Ana gasi ñab adö u gi damöm, lo manö yad hagab rö gi+naij gi+naböl, a göm ga. *

5 Ni+bi bi gasi naj m+dmagö pr+i an+g kale yan niñbö auö, adö an+bu nöp gi+lö aröp gau, hibur m+dmagö kale niñhön gasi göp adö u

* 7:11: Jen 3:13 * 7:12: 1Di 1:8 * 7:15: Gal 5:17 * 7:22-23: Gal 5:17; 1Pi 2:11 * 7:25: 1Ko 15:57
* 8:4: Gal 5:16,25

nöp gasi nıñbal. Pen nıbi bı God Ana kalıp gasi ñö gılo aröp gau, God Ana nıñon gasi göp adö u nöp gasi nıñbal. ⁶ Nıbi bı hibur mıdmagö kale nıñon gasi göp adö u nöp gasi nıñbal gau, adö anıbu nöp nan si nan naij göm umnaböl. Pen nıbi bı God Ana nıp aij gınab u nöp gasi nıñbal gau, adö anıbu nöp gı aij göm, God aip jım ñöl kamıñ mıdöm, mıd aij gınaböl.

⁷ Nıbi bı hibur mıdmagö kale nıñon gasi göp adö u nöp gasi nıñbal gau, gasi magö kale God nıp kauaı mauaı rö mıdöp. Gasi magö kale God lo nıpe nıñagöp; God lo nıpe nıñım rö lagöp. ⁸ Nıbi bı gasi naij mıdmagö prı anı kalıp yan nıbö auö, adö anıbu gılo aröp gau, God nıp aij gınım adö u göl rö lagöp.

⁹ Pen kale nıbi bı God Ana kalöp anı danı mıdöp gau, gasi naij mıdmagö prı anı kale yan nıbö auö, adö anıbu gagabım; God Ana kalöp gasi ñab adö u nöp gabım. Nıbi bı Krais Ana nıpe kalıp anı danı mıdagöp gau, Krais nıbi bı nıpe mıdagpal. * ¹⁰ Krais nıpe anı kalöp danı mıdeınab u, nan si nan naij gep magö u gö, hañ romanı kale umnıg gab; pen Jisas umö God kalöp nıñö, nıbi bı aij rö mıdpım u rö, Ana nıpe gö, ana kale kamıñ mıdeınab. * ¹¹ God gö Jisas uraka u, Ana nıpe anı kalöp danı mıdöp u me, God añı anıbu nöp kalöp u rö nöp gö, Ana nıpe kalöp anı danı mıdöp u nıpe hañ romanı kale kamıñ mıdep magö ñınab.

¹² Anıb u, añ mam bı, hon naböñ mıdöp. Gasi naij mıdmagö prı anı hon danı pılu gı ñö adö anıbu gun, naböñ anıbu ñagnabun. ¹³ Adö anıbu gıpe arö, umnıg gabım. Pen God Ana u kalöp gı ñö nıñöl gı, kale nan si nan naij gıpım anıbu böñ nöp arö gınabım u, God aip kamıñ mıdeınabım. *

¹⁴ God Ana gasi ñö nıñöl gı ajaböl nıbi bı gau, God ñı pai nıpe mıdpal. ¹⁵⁻¹⁶ Ana kale udpım u, kalöp fıp gı dam arö, kale nöd pıñıñ gımıdım rö kauyanı pıñıñ gımım, nagı wög gep nıbi bı rö mıdagnabım. Ana kale udpım u, nıpe gö, God ñı pai nıpe mıdpım. Anıg nıñöm hon nıp “Aba! Bapı!” a gabun. *

¹⁷ Ñı pai nıpe mıdpun u me, nan aij nıñon nıñon ñı pai nıpe ñınab u, hon udnabun. Pen Krais nıp hag juöm gı naij gıla rö, hanıp u rö nöp gı naij gılo, pıñıñı gıgnabun u, God Krais nıp ud aij ga rö, hanıp u rö nöp ud aij gınab. *

Hainö mıd aij gınabun

¹⁸ Gasi yad nıñbin, Krais nıp cıg mıdun, marö rımnıap gö, uıtham mıdeınabun u, u nan pro. Hainö God nıpe nan aij yabıñ

hanıp ñö, nıpe aip mıd aij gınabun u, u nan kub.

¹⁹ God nan nıñon nıñon gı la gau magöñhalö mıñı mıd aij gınım rö lagöp. Nan gau magöñhalö abad mıdö, God nıpe ñı pai nıpe waiö udnab ñın u nöp, nıpe gö, nan anıb gau kauyanı mıd aij gınab. ²⁰⁻²¹ Göp anıbu, God hadame nöp nıñebır gınab a ga rö nöp göp. Pen God hadame gau nıñı, ñı pai yad waiö udnabın ñın u, yad gınö, ñı pai yad ñıñı löm mıd aij yabıñ gınaböl rö, nan magöñhalö gı lınö gau u rö nöp, hij gı lugagöm, ñıñı löm mıd aij yabıñ gınab.

Pen nan gı la anıb gau, nöd mıd aij gıgnab. Pen hanıp gö, ñı pai nıpe ke yabıñ mıdun nıpe aip mıd aij gınabun ñın u nöp me, kauyanı gö nan anıb gau mıd aij gınab. *

²² Hon nıñbun, nan God gı la anıb gau magöñhalö mıd aij gınıg gab u pen hadame nöp marö gö, nıbi ñı pai rıknıg gılo ilön göp rö u gımıdöp. ²³ Pen hon abe marö anıbu mıdöp. Hainö kalıp böñ nöp udnıg gabin, a göm, God nıpe Ana u nöd nöp yuö apöm hanıp anı danı mıdöp u, pen ñın mai rö hanıp ñı pai nıpe ke kabö rö yabıñ waiö udö, hañ romanı gısön nıbö halu lun, a gun, mıdmagö hon anı danı marö anıbu gö nıñöl gı, mıñonı naböñ adö il i abad mıdpun. *

²⁴ God nan hainö waiö lınab a ga manö u nıñ udno, hanıp uda. Pen nan nıñon nıñon hainö waiö lınab u magöñhalö hadö nıñbnop, mıñı gasi halö mıdun ñın hain u abad mıdagabınop. Nan hadö nıñbal u abadagnaböl. ²⁵ Pen, nan hainö waiö lınab, a gı gasi u nıñun me, iru gö nıñöl gı abad mıdagpun; gasi halö abad mıdpun.

²⁶ Nıbi bı pıdöp mıdagpun rö, Ana hanıp gı ñöl gı mıdöp. Hon God nıp sabe gun a gıpun u pen aige gun God nıp sabe gınabun u nıñagun. Pen Ana hanıp ab hak löm, God nıp sabe gınıg gab. Manö nıbi bı nıñeb rö wasö; kaddad manö löm hagnıg gab. ²⁷ God pen gasi hon magöñhalö nıñöb; nıpe Ana gasi nıpe u abe nıñöb. Ana nıpe hon Krais Jisas nıbi bı nıpe marö udöm, God nıp hagö, hagab rö gınab. Ana nıpe God nıp hagab u, God gınam a göm nıñöb adö u nöp hagab. *

²⁸ Hon nıñbun, God nıp mıdmagö lıñun nıbi bı gau, God nıpe hanıp abad mıdö nıñöl gı, nan rımnıap ke gıgnab; mıd aij gınabun adö u nöp hanıp gınab. God nıpe hadame gau gasi nıñöm haga rö, hanıp yıp aumım a ga. * ²⁹ Pen adö anıbu nöp, God nıbi bı nöd nıñı gau, “Yad gınö, kale Ñı yad

* **8:9:** 1Ko 3:16; 12:3 * **8:10:** Gal 2:20 * **8:13:** Gal 6:8; Kol 3:5 * **8:15-16:** 2Di 1:7; Mak 14:36; 2Ko 1:22
 * **8:17:** Gal 4:5-7; Rep 21:7 * **8:20-21:** Jen 3:17-19 * **8:23:** 2Ko 5:2-4 * **8:27:** Sam 139:1 * **8:28:** Ep 1:11
 * **8:29:** Kol 1:18; Hib 1:6

m+döp rö löm, n+nin n+mam hain n+pe iru yab+ m+deinaböl,” a ga. * 30 An+u u, n+bi b+ N+ yad rö m+deinaböl a ga n+bi b+ gau, kal+p y+p aumim a ga. N+bi b+ y+p aumim a ga n+bi b+ gau, kal+p n+bi b+ as+ m+dagöp a ga. N+bi b+ kal+p as+ m+dagöp a ga gau, N+ yad mailö aij halö m+döp rö, kale u rö nöp m+deinaböl a ga.

Han+p m+dmagö löm abad mid aij göp

31 Pen han+p an+g göm ud aij göp u, an han+p g+ naj g+ nab? B+ ap han+p g+ naj g+n+m rö lagöp, wasö yab+! * 32 God n+pe p+ñ+ñ gagöm, N+ n+pe ke u han+p nan a göm yuö apöm uma u nan kub yab+. Pen God han+p an+g ga u me, n+pe han+p ud aij göm, nan aij aij nöp han+p u rö nöp n+ nab. 33 Pen God n+pe han+p hag löp rö, an han+p manö kub hagnab? God n+pe ke gö as+ m+dagöp rö m+dpun u, manö m+dagöp, a ga. * 34 An+u u, b+ an han+p manö kub hagnab? B+ ap an+g hagn+m rö lagöp. Krais Jisas han+p nan a göm umöm, uraköm, am God n+magö y+ig k+id n+pe lau adö midöm, han+p a göm, Nap n+p sabe göl g+ m+döp.

35 Krais han+p m+dmagö yab+ löp u me, an n+p wasö göm han+p ud as+ ke l+nab? Nan ap ke waiö löm, han+p ud as+ ke l+n+m rö lagöp.

Han+p marö r+mnap g+ nab aka,
 u+tham m+deinabun aka,
 k+iyö kub leinab aka,
 w+ñ+ m+dageinab aka,
 gas+ m+lö n+ñ+nabun aka
 b+ r+mnap han+p, Krais p+g m+dpal, a göm,
 han+p g+ naj g+naböl aka,
 al pak l+naböl aka,
 nan n+hön g+ nab,
 Krais aip j+m nöl nöp m+deinabun.

36 Manö an+bu rö God Manö kal+ k+ñ+ r+köm hagla,
 “Nöp p+g m+dpun rö, pör han+p n+ñöm,
 kaj sipsip rö al pak lun a göm n+ñbal,”
 a g+la. *

37 An+u u, umeb rö an u m+dpun u pen Krais, b+ han+p m+dmagö löm uma u aip m+dun, aij gö n+ñöl g+ nöp m+dun, nan an+u gau p+ñ+ñ gagnabun. 38 Adö an+bu yad n+ñbin, umnabun aka m+deinabun, God han+p m+dmagö l+ nöp m+deinab n+ñöm nan ap han+p ud as+ ke l+n+m rö lagöp. God ejol n+pe gau, nan p+dör halö kumi kabö adö lan m+döp gau, nan kal naj gau, nan m+ñi m+döp gau, nan hainö m+deinab gau, 39 nan adö gal+k m+döp gau, nan mo gay+k m+döp gau, nan n+hön n+hön m+döp gau magöñhalö, nan ap han+p ud as+ ke

l+n+m rö lagöp. B+ Kub hon Krais Jisas m+döp rö, God han+p m+dmagö l+ nöp m+deinab.

9

God gas+ n+pe ke n+ñöm Isrel kai kal+p udn+g ga

1 Manö hagabin an+bi, yad Krais b+ n+pe m+dpin rö, piral hagagabin. Ana U+ u gas+ magö yad hagab, manö hagabön an+bu manö n+ñö hagabön, a gab. 2-3 Pen an+ mam b+. Isrel n+bi b+ r+mnap Krais n+p udagpal gau hainö manö kub n+ñöm, ilön kub udnaböl u, y+p mög yab+ göp. An+u u, yad gas+ iru yab+ n+ñbin. M+dmagö yad pör ilön kub göp. Yad n+ñö nöp hagabin, adan m+dböp, yad an+ mam yad gau kal+p nan a gem ilön udnö, kale pen kam+ñ arblap. *

4 Pen n+hön: God Isrel kai nöp kale n+ pai yad m+deilan a göm, mailö aij n+pe kal+p nöp yamöm, yad kalöp unbö g+nabin a göm manö k+ö n+ñö kal+p nöp hag nöm, lo manö n+pe u kal+p nöp hag nöm, kale aigöl göm God sabe gep ram u kabö rö sabe göl manö u kal+p nöp hag nöm, yad aigöl gem n+bi b+ kal+p ud aij g+nam manö aij u kal+p nöp hag n+. 5 Isrel n+bi b+ n+hi ilan kale Ebrahim, Aisak, Jekop b+ gau me. Ebrahim, Aisak, Jekop n+ pai r+klö, r+k dam dap+ g+ damöm, Isrel n+bi b+ kal+p r+k daula. K+g+ñ an+ u nöp r+k dam dap+ g+ damöm, Krais n+p b+ yab+ r+k daula. Krais n+pe ke God m+döm, n+bi b+ magöñhalö abadab. Kale magöñhalö hib n+pe u pör haglö adö aran.

6 God Manö haga u, haga rö nöp ga. Isrel n+ pai r+klö, r+k dam dap+ g+ damöm, r+k daula gau r+mnap Isrel n+bi b+ kabö rö m+dagpal. 7 Ebrahim n+ pai r+klö, r+k dam dap+ g+ damöm r+k daula gau r+mnap Ebrahim n+ pai n+pe kabö rö m+dagpal. God Ebrahim n+p haga, “Aisak n+ pai r+k nab gau nöp n+ pai adö nape rö m+deinaböl,” a ga. * 8 An+u u, Ebrahim n+ pai r+klö, r+k dam dap+ g+ damöm, r+k daula gau r+mnap God n+ pai n+pe kabö rö m+dagpal. God manö k+ö n+ñö hagö, Ebrahim n+ pai yag daunaböl n+ pai gau nöp, kale God n+ pai n+pe m+dnaböl. * 9 God Ebrahim n+p manö k+ö n+ñö an+bu hagöm haga, “N+n yad hag l+nö n+n u nöp yad ado g+ aunö, nabin ne Sera n+ ap yag daunab,” a ga. *

10 Pen ap+ hon Rebeka n+ n+pe m+hau b+ an+ nöp r+ka. B+ an+bu bac hon u Aisak. 11-12 Pen God gas+ n+pe ke n+ñöb rö g+ nab. N+bi b+ an hag l+nabin a g+n+g gab u, hag l+nab. Kale nan aij r+mnap g+naböl u n+ñöm hag lagnab. God gas+ n+pe ke n+ñöb rö g+ nab. An+u unbö rö nöp me, ap+ bac hon

* 8:31: Sam 118:6 * 8:33: Ais 50:8-9 * 8:36: Sam 44:22 * 9:2-3: Eks 32:32 * 9:4: Eks 9:4 * 9:7:

Aisak Rebeka ber mihau ñi ramö ríkaglö magö u, God nipe Rebeka níp haga, “Ñi ne nañi ríknabön u, bî kub rô mîdageinab; nipe ñi ne hain u níp wög gi ñinab,” a ga. Ñi mudun aij gau nöp mîdailö nîme yag dauaga adö u nöp, nan aij nan naj ap gilö nîjöm wasö, God gasi nipe ke nîjöm anig haga. * 13 God Manö adîj ap kalî kîñ ríkla u, God manö hagöm haga, “Yad Jekop níp mîdmagö lîbin pen Iso níp mîdmagö lagpin,” a ga. *

God nipe gab u, kabö rô nöp gab

14 Anîb u, God kabö rô gagab, a gun? Wasö! Nipe kabö rô nöp gab. 15 God nipe Mosîs níp haga,

“Nîbi bî mөг nîjnabin gau kalîp mөг nîjnabin.

Nîbi bî mîdmagö lem ud aij gînabin gau kalîp mîdmagö lem ud aij gînabin,” a ga. *

16 Anîb u nîjbun, hane ke klö gun gîpun u nîjöm hanîp udagnab; hane ke klö gun gasi halö mîdpun u nîjöm hanîp udagnab. Nipe ke mөг nîjnab nîbi bî gau nöp udnab. *

17 God Manö adîj ap kalî kîñ ríkla u, God manö hagöm Pero níp haga, “Yad gasi nîjnö, nîbi bî ram mînøj gau mîdpal gau magöñhalö nîjnaböl, ne kîj Ijip nîbö u bî kub bî klö yabîl pen yad God gînö ne bî yîharîj rô mîdnabön. Anig gînab, kale nîjöm, manö anîbu hag amîl apîl göm hib yad u haglö ram mînøj gau gau magöñhalö arnab. Adö anîbu nöp yad ke gainö, ne Ijip kîj mîdpan,” a ga. * 18 Anîb u nîjbun, God gasi nipe ke nîjög rô, nîbi bî rîmnap mөг nîjnab pen nîbi bî rîmnap kalîp nîjebir gö, gasi naj kale nîjbal u kîdîl arnab.

19 Kale rîmnap God göp anîbu rô nîjmm hagnabim, “God nipe nöp gö, gasi kale u kîdîl aröp u, nîhön gînig pen, mîd aij gag-pim, a göm, hanîp manö kub hagnab? God nipe ke, ‘Nan anîb gau gînab,’ a gînab u, bî an nipe pe, ‘Nan gau gînab,’ a gînab?” ö gînabim. 20 Anig hagnabim u pen kale bî kub an rô mîdmim, manö nipe u naböj udnabim?

Adö anîbu rô, God Manö u bî ne Aisaia kalî kîñ ríköm haga, “Bî ap mînøj udöm, rin cög ap gö, ‘Yîp nîhön gînig anig göl gîpan,’ a göm pen ado göm hagagnab. Wasö yabîl!” a ga. * 21 Bî rin cög gînig gab bî u, nipe gasi nipe ke nîjög rô gînab. Mînøj bad añi ap ud gi dö gi dapöm, rin aij aij ñin añi añi lauep ap löm, rin yîharîj pör

pör lauep ap löm, gînab. U manö mîdagöp; gasi nipe. * 22-23 Anîb unbö rô me, God göp. Nipe nîbi bî gi naj gi mîdpal gau nîjög, iru yabîl gö, kalîp al pak lînim rô löp u pen, nipe mulu halö mîdöp u nîjöm klö nipe mîdöp u nîjlan, a göm, kalîp yîjîd anig gagöp. God hadame dagol gau gasi nipe ke nîjöm haga, nîbi bî mөг nîjem ud aij gînabin nîbi bî gau mailö aij yad u nîjöl, a ga. Anîb u, nîbi bî anîb gau mailö aij yad u nîjöl a göm, nipe nîbi bî gi naj gi mîdpal gau gö, gasi hibur naj kale u kîdîl aröp. 24 Nîbi bî mөг nîjem ud aij gînabin a ga u, hanîp Juda nîbi bî abe, Juda nîbi bî wasö gau abe, haga. 25 Manö adö anîbu rô, God manö haga rîmnap bî ne Hosea God Manö adîj ap kalî kîñ ríköm haga,

“Nîbi bî yad mîdagmîdal gau, kalîp ‘nîbi bî yad’ a gînabin. Pen nîbi bî mîdmagö lagmîdin gau, kalîp ‘nîbi bî mîdmagö yad’ a gînabin. Pen Hosea God Manö adîj ap halö kalî kîñ ríköm haga, *

26 Nöd ‘Nîbi bî yad mîdagpim,’ a gînö u, ram mînøj añi anîbu nöp kalîp, ‘God pör kamîj mîdöp ñi pai nipe,’ a gînabin,” a ga. *

27 Pen God Manö adîj ap, bî God manö hagep Aisaia manö blätö göm hagab, “Isrel kai kabö kuîp ñig goî gau mîdöp rô iru nöp mîdeinaböl u pen

Bî Kub nipe yöp pro bad ap nöp ud kamîj yunab. * 28 Nîhön gînig: Bî Kub nipe dip nöp nîbi bî mînøj naböj îl i mîdpal gau magöñhalö manö kub hagöm böj nöp pen ñinab,” a ga.

29 Gînab anîbu, Aisaia nipe nöd God Manö adîj ap kalî kîñ ríköm haga, “Bî Kub ke pîdøj halö mîdöp u, hanîp ñi pai yöp bad ap nöp arö gaböp,

Sodom Gomora nîbi bî kalîp ga rô u, hanîp gîböp,” a ga. *

Isrel kai abe Jisas manö aij u nîj udlan

30 Anîb u, nîjim! Juda nîbi bî wasö gau, nöd, mîd aij gun God aip jîm ñöl mîdaiun a göm gasi u nîjagla u, pen mîñi Jisas manö aij u nîj udlö, God kalîp asîj mîdagöp a gö, nipe aip jîm ñöl mîdpal. 31 Pen Isrel nîbi bî nöd God lo manö u udöm, hagöp hagöp rô gun a gila u pen mîñi nipe aip jîm ñöl mîdagpal. 32 Pen nîhön, God nîp nîj udöm wasö, hon ke adö rîmnap gun, nipe aip jîm ñöl mîdeinabun, a göm, God nipe kabö aij la adö u arun a gilö nîjöl gi, ma

* 9:11-12: Jen 25:23 * 9:13: Mal 1:2-3 * 9:15: Eks 33:19 * 9:16: Ep 2:8 * 9:17: Eks 9:16 * 9:20: Ais 29:16; 45:9 * 9:21: Jer 18:6 * 9:25: Hos 2:23 * 9:26: Hos 1:10 * 9:27: Ais 10:22-23 * 9:29: Ais 1:9 * 9:32: Ais 8:14

kale u li yuö ap lug pakpal. * 33 Manö anibu rö, Aisaia nipe God manö haga rö kalı kliš rıköm haga,

“Nıjım! Yad daun kub Saion kabö ap lınö, nıbi bı ma adö anıbu li yuö ap lug paknaböl;

pen nıbi bı nıþ nıj udnaböl gau,

God nıþ nıjöm ana udagnaböl,” a ga. *

10

God nıpe ke gö, kale nıbi bı nıpe asıj mıdagöp rö mıdeınaböl u, Isrel nıbi bı kale nıjagal

¹ Mıdeımam yad gau. Gası klö yıþ auöp u, God nıbi bı yad Isrel kai kalıþ ud kamıj yunım, a gem, nıþ pör nöp sabe göl gı mıdþın. ² Yad kale gıpal rö nıjem hagabin, hon God nıbi bı nıpe mıdaiun, a göm, klö yabıþ gıpal u pen gası nıj aij göm gıgal. ³ “Krais uma rö, God hanıþ, ‘Nıbi bı asıj mıdagöp yad,’ a gınab,” a göm gası u nıjþlap u pen adö anıbu nıj aij gagöm, gası kale ke adö u nöp nıjöm hagla, “Lo adö u gıno areınab u, nıbi bı aij nıpe mıdeınabun,” a gıla. Anıb u, lo manö adö anıbu hain gun a göm gı damöm, hainö ap lug pakla. ⁴ Krais ga anıbu, uri lo u þıs göp. Anıb u me, nıbi bı an an Jisas manö aij u nıj udnaböl gau, God kalıþ magöjhalö nıbi bı asıj mıdagöp yad a gınab.

Nıbi bı ram mınöj gau gau magöjhalö kamıj aröl rö löp

⁵ God Manö u, Mosıs manö rımnıþ kalı kliš rıköm, lo manö udöm asıj mıdagöp rö mıdeınaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kalıþ haga, “Lo manö u udnım, hagöp rö nöp gımım me, kamıj arıbnım,” a ga. *

⁶ God Manö u, Mosıs manö rımnıþ kalı kliš rıköm, Krais nıþ nıj udöm asıj mıdagöp rö mıdeınaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kalıþ haga, “Kale, ‘Bı an adö laj arıbnıþ?’ ö gagmım,” a ga. (Manö haga u il u me, kale am kumi kabö adö laj au nıbö Krais nıþ uþ gı dauagnaböl.) * ⁷ Anıb unbö rö nöp, “Kale, ‘Bı an wıþ ana ram mıdöp mo gayık arıbnıþ?’ ö gagmım,” a ga. (Manö haga u il u me, kale am wıþ ana ram mıdöp mo gayık nıbö Krais nıþ uþ gı dauagnaböl.)

⁸ Pen God Manö adıj anıbu, Mosıs manö adö rımnıþ nıhön nıhön kalı kliš rıköm Isrel kai kalıþ haga. Nıpe haga, “Manö magö anıbu mılö gau mıdagöp. Manö magö anıbu mıdmıgö an kale daþ mıdöp pör hagpım adö u nöp,” a ga. Mosıs nıpe Jisas manö aij, manö nıj udep anıbu nöp haga. Manö aij nıj udep anıbu nöp hon pör nöp hag nıbnun u me.

⁹ Anıb u, God gö Jisas uraköp a gımım, gası u nıj mıdmım, “Jisas nıpe Bı kub yad,” wıö hıgnıbnım u, God kalöp nıbi bı asıj mıdagöp yad a göm, kalöp ud kamıj yunab. ¹⁰ Pen nıhön, kale gası mıdmıgö an kale daþ manö nıpe nıj udnıbnım u, God kalöp nıbi bı asıj mıdagöp yad a gınab. Meg mıgan kale manö hıgmım, nıbi bı gau wıö hag nıbnıbnım u, God kalöp ud kamıj yunab. ¹¹ Adö anıbu rö, Aisaia nıpe God Manö adıj ap kalı kliš rıköm haga, “Nıbi bı nıþ nıj udnaböl gau, God nıþ nıjöm ana udagnaböl,” a ga. *

¹² Juda nıbi bı gau, Juda nıbi bı wasö gau, ke ke mıdagıpal. Bı Kub nıpe nıbi bı gau nıbö gau nıbö magöjhalö Bı Kub anıþ nöp mıdöp. Nıbi bı gau nıbö gau nıbö an an nıþ sabe gınaböl gau, kalıþ ud aij yabıþ gınab. * ¹³ Adö anıbu nöp, bı ne Joel, God Manö adıj ap kalı kliš rıköm haga, “Nıbi bı an an Bı Kub nıþ, yıþ ud kamıj yu, a göm hag nıjöl, kalıþ ud kamıj yunab,” a ga. * ¹⁴ Pen kale Bı Kub nıþ nıj udagnaböl u, kale nıþ aıgöl göm sabe gınaböl? Pen kale Jisas manö aij u apdı nıjıgnıbnöl u, kale aıgöl göm manö aij anıbu nıj udnaböl? Pen nıbi bı rımnıþ apöm Jisas manö aij adö u hag nıagnıbnöl u, kale aıgöl göm manö anıbu apdı nıjıgnıbnöl? ¹⁵ Pen nıbi bı Krais Jisas nıj udnıbnöl gau kalıþ hag yuagnıbnöl u, kale aıgöl göm arıbnöl? Adö anıbu nöp, Aisaia nıpe God Manö adıj ap kalı kliš rıköm haga, “Nıbi bı manö aij daunıbnöl gau, gı aij yabıþ gınaböl,” a ga. *

¹⁶ Pen Isrel nıbi bı Krais Jisas manö aij u nıjla gau rımnıþ nıj udıgla. Manö adö anıbu nöp, Aisaia nıpe God Manö adıj ap kalı kliš rıköm haga, “Yad manö aij ne u hıgnö jı bı an nıj udöp?” ö ga. * ¹⁷ Anıb u, nıbi bı rımnıþ God manö hag nılö, nıbi bı nıjöm manö anıbu nıj udnaböl. Pen God manö hag nılö, nıj udnıbnöl u, Krais manö aij u me. ¹⁸ Pen Isrel kai manö anıbu nıjıgla aka nıhön? Wasö yabıþ! Nıjla. Kale nöd nıjla u me, Depıd nıpe God Manö adıj ap kalı kliš rıköm haga,

“Kale ram mınöj gau gau magöjhalö amöm,
manö anıbu hag nıþal;
kale manö hag nılö,
mınöj naböj gau rıgöj rıgöj
magöjhalö yabıþ aröp,” a ga. *

¹⁹ Pen yad hag nıjeb ap halö mıdöp: Isrel kai manö anıbu nıjöm il u nıjıgla aka nıhön? Wasö yabıþ! İı u nıjla. Mosıs nıpe God manö haga u udöm, God Manö adıj ap kalı kliš rıköm haga,

* 9:33: Ais 28:16; 1Pi 2:6 * 10:5: Lep 18:5 * 10:6: Dud 30:12-14 * 10:11: Ais 28:16 * 10:12: Ap 15:9

* 10:13: Joe 2:32 * 10:15: Ais 52:7 * 10:16: Ais 53:1 * 10:18: Sam 19:4

“Yad n̄ibi b̄i haū halō m̄igan r̄imnap kal̄ip udem, ud aij ḡ+nō, kale Isrel n̄ibi b̄i kal̄ip mulu kal n̄ijmim, God han̄ip rō an̄ig gagōp, a ḡmim n̄ijnabim,” a ga. *

²⁰ Aisaia n̄ipe God manō haga u udōm God Manō ad̄iη ap kal̄i kliñ r̄ikōm waiō yab̄i hagōm haga,

“N̄ibi b̄i ȳip n̄ijun a gōm ulhai n̄iηagal gau ȳip ulhai n̄iηbal;

kale ȳip n̄ijun a gōm hag n̄iηagal pen yad ke kal̄ip waiō laj̄n ȳip n̄iηbal,” a ga. *

²¹ Pen Isrel ḡipal rō, Aisaia n̄ipe God manō haga u udōm, God Manō ad̄iη ap kal̄i kliñ r̄ikōm haga,

“Yad p̄or b̄i n̄iηeb kale rō m̄idem, ‘Yad auim!’ a ḡpin pen ȳip auagal.

Kale aleb aleb ñōm, gas̄i kale ke n̄iηbal rō nōp ḡipal,” a ga. *

God n̄ipe ke gō, n̄ibi b̄i r̄imnap manō n̄ipe u n̄ijōm n̄iηagla.

⁸ Adō an̄bu nōp, Mos̄is God Manō ad̄iη ap kal̄i kliñ r̄ikōm haga, “God n̄ipe gō, kale hon hanōm, amgō ju ju ḡi m̄ideila; n̄ipe gō, kal̄ip amgō we gō, amgō n̄iηageila; n̄ipe gō, kal̄ip haū alō, manō apdi n̄iηageila; an̄bu nōp m̄id damōm, uri unbō rō nōp m̄idpal,” a ga. *

⁹ Pen Depid God Manō ad̄iη ap kal̄i kliñ r̄ikōm haga,

“Kale p̄or nan kub ñ̄iηbal u, kal̄ip wanaη hel rō ud sis̄i l̄n̄im. Arun a ḡi gas̄i n̄iηabōl adan an̄bu p̄i ḡinab.

An̄bu u, kale ḡi naij ḡipal u, kale pen udnabōl. *

¹⁰ Amgō kale we gō amgō n̄iηagōl. M̄ij̄or kub auō p̄or ul̄ham wabi ḡi ud ajaiōl,” a ga.

11

God Isrel kal̄ip bōη nōp arō gagōp

¹ An̄bu u, yad hag n̄iηeb ap m̄idōp: God Isrel n̄ibi b̄i gau kal̄ip bōη nōp arō gōp aka? Wasō yab̄i! Kal̄ip bōη nōp arō gagōp. Yad Pol u rō nōp Isrel n̄ibō b̄i. Ebraham r̄ikō, r̄ik damōm, Benjamin n̄ip r̄iklō; Benjamin pen r̄ik dam dap̄il ga īt u, yad m̄idpin. *

² Pen God n̄ibi b̄i hadame nōp n̄ijōm, n̄ibi b̄i yad m̄idaiōl, a ḡi gas̄i n̄iηa gau kal̄ip arō gagōp. Kale b̄i l̄aija n̄ip aiud udōm God Manō kal̄i kliñ r̄ikla u hadō n̄iηbim. l̄aija God n̄ip sabe gōm haga, ³ “Isrel n̄ibi b̄i gau magōηhalō nōp arō gōm, b̄i manō ne hagep gau kal̄ip al pak lōm, kabō k̄inaη gōm nan pak nōp sabe gep kabō gau, pa jō ma jō ḡi yubal. Yad añ̄i nōp m̄idpin u pen ȳip u rō nōp, al pak lun, a gōm, r̄id̄k ḡi ud ajabōl,” a ga. * ⁴ Hagō, God n̄ip pen haga, “B̄i yad iru yab̄i nōp sepen dausan rō (7,000) m̄idpal gau, Bal god piral u n̄ip, ‘B̄i kub hon,’ a gōm, n̄ip sabe gagpal,” a ga. *

⁵ An̄bu u rō, God n̄ibi b̄i mōg yab̄i gōp u me, n̄ipe han̄ip n̄ibi b̄i Isrel yōp bad ap mōg n̄ijōm hag lō m̄idpun. ⁶ Han̄ip mōg n̄ijōm udōp an̄bu, lo adō u gaino aka nan r̄imnap ke gaino n̄ijōm udagōp. Han̄ip ȳihar̄iη mōg n̄ijōm udōp a ḡi gas̄i n̄iηbun u, pen hon nan ap ke gaino han̄ip udaibōp, hon an̄ig gas̄i n̄iηagbnop. * ⁷ N̄ibi b̄i Isrel klō yab̄i gōm, ulhai n̄iη damōm, udagla. N̄ibi b̄i God udnabin a gōm hag la gau nōp udlā.

God Juda n̄ibi b̄i wasō gau udab

¹¹ Pen Isrel kai ap lug pakpal u, bōη nōp ap lug pakapal. Kale nan si nan naij ḡila rō, God kal̄ip arō gōm, Juda n̄ibi b̄i wasō gau kal̄ip udōp. Udōp an̄bu, “Isrel kai, ‘Han̄ip rō an̄ig gōm udagōp,’ a gōm n̄iηlan,” a gōm gōp. *

¹² Pen Isrel kai nan si nan naij geila rō, n̄ibi b̄i ram m̄inōη gau gau nan aij yab̄i udpal. God Isrel kai arō ga rō, Juda n̄ibi b̄i wasō gau nan aij yab̄i udpal. An̄bu u, God n̄ibi b̄i Isrel ud kam̄iη yunab ñ̄in u, n̄ibi b̄i n̄ipe gau magōηhalō nan aij aij yab̄i udnabōl.

¹³ Yad uri kalōp Juda n̄ibi b̄i wasō gau hagabin. Krai Jisas ȳip, “Juda n̄ibi b̄i wasō gau kal̄ip manō aij yad hag ñ̄imōn,” a ga u me, kalōp Juda n̄ibi b̄i wasō gau Jisas manō aij u hag ñ̄i m̄idnō ȳip aij gōp. ¹⁴ Pen yad kalōp Jisas manō aij u hag ñ̄inō n̄iηbe, n̄ibi b̄i yad ke Isrel r̄imnap n̄ijōm, “God kal̄ip udōp rō han̄ip udagōp,” a gōm n̄ip auaiōl u, ȳip aij yab̄i ḡinab. ¹⁵ God Isrel kai kal̄ip arō ga rō, Juda n̄ibi b̄i wasō gau kal̄ip, n̄ibi b̄i yad, a gōm udōp. An̄bu u, hainō Isrel kai kal̄ip udō, wip umōm kauyaη uraknabōl u rō ḡinab.

¹⁶ Kale bred ad̄iη ap God n̄ip sabe ḡi ñ̄inabōl u, bred magō magōηhalō God nan n̄ipe. Kale hagnabōl, “Mab olip īt u God mab īt n̄ipe,” a ḡinabōl u, ramō lōm lō pa gau gau arnab u abe God nan n̄ipe.

¹⁷ Pen God n̄ipe mab olip lō k̄id nōd n̄ibō gau hak yuōm, kalōp olip lō be gau

* **10:19:** Dud 32:21 * **10:20:** Ais 65:1 * **10:21:** Ais 65:2 * **11:1:** 1Sa 12:22; Sam 94:14; Plp 3:5 * **11:3:** 2Ki 19:10,14 * **11:4:** 1Ki 19:18 * **11:6:** Gal 3:18 * **11:8:** Dud 29:4; Ais 29:10 * **11:9:** Sam 69:22-23 * **11:11:** Ap 13:46 * **11:17:** Ep 2:11-19

nibö rö dapöm dım ñö, dım ñöl mıdıpım. Anıb u me, mab olip nöd nibö u kamıj mıdöm mınöj yañ nibö ñıg u udö, lö hain nibö u mıd aij göp. * 18 Kale mab lö nöd nibö u, lö yıharıj, a gımim gası u nıjagmim. Kale nıjımim, kale mab lö hain nibö u ñıg udmim mab il u ñagpım; mab il yañ ñıg udöm kalöp mab lö aña ñöb. 19 Kale hagnabım, “God nıpe, ‘Olip lö be gau nibö dapem ud dım ñınam,’ a göm, olip lö nöd nibö gau hak yuö, ka anıbu udun mıdıpun,” a gınabım. 20 Manö anıbu nıjög hagnabım u pen nıj aij gımim. Isrel kai Kraıs nıj nıj udaglö, kalıp arö ga; kale pen Kraıs nıj nıj udpe, kalöp uda. Pen kale ana udmim, hib kale ke hagpe adö aragnım. 21 Nıhön gınıg: God mab olip lö nöd nibö gau hak yua rö, kale u rö nöp gınım rö löp.

22 God nıpe bı hain aij yabıl u pen nıpe bı klö yabıl rö mıdöp. Nıbi bı nıj arö gıla gau kalıp bı klö rö löm arö ga. Pen kalöp agamıj hain rıköm, mıdmagö löm, uda. Kale anıg göl Kraıs nıj nıj udöl gı mıdeınabım u, kalöp agamıj hain rıköm, mıdmagö löl gı mıdeınab. Pen Isrel kai kalıp ga rö, hanıp u rö nöp gınım rö löp, a gımim, nıj aij gımim. * 23 Isrel nıbi bı anıb gau hainö Kraıs nıj nıj udnaböl u, God kalıp ud pa dım ñınab. God kalıp ud pa dım ñınım rö löp. 24 Pen nıhön, kalöp mab olip lö be gau nibö dapöm, mab olip yabıl pa dım ñö mıdıpım u, olip lö kabö göl gau kauyañ pa dım ñınıg, pa dım ñınab.

Hainö Isrel nıbi bı magöñhalö kalıp udnab

25 Pen añ mam bı. Hib kale ke hagpe adö arnım rö löp. Anıb u, manö nöd nıjagmıdun ap kalöp hagnıg gabin. Isrel nıbi bı iru nöp mıñi amgö we rö mıdıp u pen pör anıg gagnab. God Juda nıbi bı wasö gau kalıp udnabin a göm gası nıjga gau magöñhalö udnab. 26 Nıbi bı anıb gau ud pıs göm, hainö Isrel nıbi bı kalıp magöñhalö ud kamıj yunab. Manö adö anıbu rö, God manö haga u udöm God Manö adıj ap kalı klıñ rıköm hagla, “God haga,

‘Jekop kıgın yıp arö gıla gau kalıp ud kamıj yunab bı u, daun kub Saion nibö aunab. * 27 Yad kalıp aip manö klö nıjög hagnö rö, nan sı nan naij gıpal gac u lik gı yunabın,’ a ga,” a gıla. *

28 Isrel kai Kraıs nıj udagla rö, kale God kauaı mauaı nıpe mıdıpım. Pen kale Kraıs nıj udmim, mıñ mıñ göl gı mıdıpım. Pen God hadame nöp Isrel kai nıhi ilıj kale Ebraham Aısak Jekop bı gau kalıp manö klö

nıjög haga u nıjög, God Isrel kai mıdmagö löl gı nöp mıdöp. 29 God nıpe nan aij ap ñö, hainö gası hain nibö nıjög, nan aij anıbu adog udagnab. Anıb unbö rö nöp, God nıpe, gınabin a göm, manö klö nıjög hageınab, hainö gası hain nibö nıjög, ke gagnab. Manö hagnab u arö gagnab. Hagnab rö nöp gınab.

30 Kale nöd God manö haga u ud yumıdim pen hainö Isrel nıbi bı God manö nıpe arö gılo, kalöp pen mög nıjög ud aij gö, nıpe aip mıd aij gıpım. 31 God kalöp mög nıjög uda u, Isrel nıbi bı nıjöl, mulu lugö, Kraıs manö aij u ud yula, pen hainö God kalıp u rö nöp mög nıjög udnab.

32 Anıb u nıjög, Isrel nıbi bı gau abe, Juda nıbi bı wasö gau abe, God manö haga u ud yula rö, God kalıp magöñhalö nıjög arö gö, kale bı nagıman rö mıdöm, nan sı nan naij gı dam dam ud arlö, hainö kalıp mög nıjög udnab.

God hib nıpe pör hagno adö araj

33 Anıb u, yad nıjög, God nan magöñhalö nıjög;

gası nıpe gası aij yabıl. God nıpe gası nıjög kıd yabıl nıjög, adö anıbu ke yabıl göp.

God nıpe gası nıjög, nan anıg anıg gınabin a göm, gası aij nıjög rö,

bı ap gası aij unbö rö mıdagöp. Hon God gası rımıd nıpe nıjög,

nıpe ke göp rö gun a gun, gagnabun! *

34 God Manö u kalı klıñ rıköm hagla, “Nıbi bı an, Bı Kub gası aij nıjög rö u nıjög?

Nıbi bı an, Bı Kub nıjög, ‘Ne anıg gı, anıg gı,’ a gınab? *

35 Pen nıbi bı an, nan aij ap God nıjög ñö, pen ñınım?

Wasö yabıl! Nıbi bı ap nıjög anıg göl rö lagöp,” a gıla. *

36 Nıhön gınıg: God nıpe nan gau magöñhalö gı la;

klö nıpe nöp nan anıb gau magöñhalö mıdöp;

nan anıb gau magöñhalö God nıjög ñıñı löl gı mıdöl.

Anıb u, hib nıpe u pör pör nöp hagno adö arnım!

Anıb unbö rö aij. *

12

God lau adö mıdıpım, a gımim, nıjög aij gınım adö u gıpe arnım

1 Anıb u, añ mam bı. Kalöp mög nıjög udöp rö, kale pe nan God nıjög sabe gı ñıbal rö, hañ romanı gası rımıd kale u, nan

* 11:22: Jon 15:24 * 11:26: Aıs 59:20-21 * 11:27: Jer 31:33-34 * 11:33: Aıs 55:8-9 * 11:34: Aıs 40:13; 1Ko 2:16 * 11:35: Job 41:11 * 11:36: 1Ko 8:6

kaməŋ halö rö, nan u† rö, God nɪp ɲimim. Nan damöm, God nɪp sabe gɪ ɲibal gau, nan naj naj gau ɲagpal. Nan aij aij nan ap gagöp gau nöp ɲilö me, nɪpe ɲiɲi löm udöp. Anɨg unbö rö me, God hanɪp nan nɪp sabe gɪ ɲibal rö udmim, a gɪmim, nɪp nɪŋ udöl gɪ mɪdmim, hagöp hagöp rö nöp gɪmim. *

2 Pen nɪbi bɪ mɪnönj adö il i gasɪ nɪŋöm gɪpal nagɪ adö u rö gagmim. Pen God nɪp hag nɪŋbe, nɪpe kalöp gasɪ aij ɲö, gasɪ rɪmɪd mɪdmagö kale aŋ daŋ hain nɪbö limim, nɪbi bɪ ke hain nɪbö rö limim. Anɪb u, kale nɪŋnabim, hon aigöl gɪno, God nɪp aij gɪnɪm. Kale nɪŋnabim adan nɪhön adan aij yabɪ; kabö göl nöp gɪnab adö u nɪŋnabim. Pen kale anɨg göl nɪŋ aij gɪmim, anɨg unbö rö nöp gɪnabim. 3 God yɪp mög nɪŋöm udö, wög nɪpe gɪpin. Anɪb u, kalöp magöŋhalö hagabin, hon nɪbi bɪ kub a gɪ gasɪ nɪŋagmim. God nɪpe nɪŋ udep magö u kalöp ke aɲi aɲi ɲöb. Anɪb u me, kale ana udmim, hon aigale nɪbi bɪ rö mɪdpun a gɪmim nɪŋmim. *

4 Hon nɪŋbun, hon magöŋhalö haɲ roman aɲi mɪdöp u pen adɪŋ adɪŋ ke ke iru nöp mɪdöp. Adɪŋ gau wög ke ke mɪdöp; ma u wög nɪpe u ke göp, ɲimägö u wög nɪpe u ke göp, amgö u wög nɪpe u ke göp. Anɪb u, il ke ke mɪdöp rö, il ke ke nöp gɪpal. *

5 Anɪb u rö, hon Kraiss lau adö mɪdpun gau u rö nöp wög ke ke gɪpun u pen nɪbi bɪ kɪgɪn nɪpe jɪm ɲöl aɲi u nöp mɪdpun. 6 God hanɪp aɲi aɲi mög nɪŋöm ud aij göm, nan aij hanɪp ke ke ɲöb rö, adö anɪbu nöp nɪŋun gɪnabun. God nɪbi bɪ rɪmnap nan aij ɲöm, manö yad nɪbi bɪ gau hag ɲimön, a geinab u, nɪpe God nɪŋ udep magö ɲöb rö hag ɲinab. 7 God nɪbi bɪ rɪmnap nan aij ɲöm hagnab, nɪbi bɪ gau wög rɪmnap gɪ ɲimön a gɪnab u, nɪbi bɪ gau wög rɪmnap gɪ ɲinɪm. God nɪbi bɪ rɪmnap nan aij ɲöm hagnab, nɪbi bɪ ɲi pai bɪ gau manö aij rɪmnap hag ɲimön, a gɪnab u, nɪbi bɪ ɲi pai manö hag ɲinɪm. 8 God nɪbi bɪ rɪmnap nan aij ɲöm hagnab, aɲi mam ne ap iru gainɪm u, nɪp manö hag ɲi aij gɪmön, nɪpe gasɪ aij nɪŋöm ɲiɲi lɪnɪm, a gɪnab u, nɪpe unbö rö gɪnɪm. God nɪbi bɪ rɪmnap nan aij ɲöm hagnab, nɪbi bɪ gau mani nan gau ulep göp u, kalöp mani nan rɪmnap ɲimön a gɪnab u, mani nan rɪmnap abönamö ɲinɪm. Nɪbi bɪ rɪmnap nan aij ɲöm hagnab, nɪbi bɪ rɪmnap kalöp abad mɪdmön a gɪnab u, nɪpe gasɪ nɪŋ aij göm kalöp abad mɪdnɪm. Nɪbi bɪ rɪmnap nan aij ɲöm hagnab, nɪbi bɪ rɪmnap kalöp mög nɪŋmön ud aij gɪmön

a gɪnab u, nɪpe ɲiɲi löl gɪ mög nɪŋöm ud aij gɪnɪm.

Nɪbi bɪ gau kalöp mɪdmagö limim

9 “Nɪbi bɪ gau kalöp mɪdmagö labun,” a gɪmim, piral hagagmim; kalöp mɪdmagö yabɪ lɪmim, ud aij yabɪ gɪmim. Nan si nan naj gep magö u nɪp koɲmaɲ kale rö mulu kal nɪŋmim. Pen klö gɪmim nagɪ aij adö u nöp udmim. 10 Nɪbi bɪ aɲ mam bɪ pen pen mɪdmagö lɪbal rö, kale Kraiss lau adö mɪdpim u rö nöp aɲ mam bɪ pen pen mɪdmagö lɪmim. Aɲ mam bɪ kale gau hib kale hagpe adö arɲim; pen hib kale ke gɪpe adö aragnɪm. 11 Wög iru maru gagmim; klö gɪmim gɪmim. Bɪ Kub hon u nɪp wög gabun a gɪmim, aij gö nɪŋöl gɪ gɪmim. 12 Bɪ Kub hanɪp udnab, a gɪmim, aij a rö nɪŋöl gɪ, nɪp abad mɪdaimim. Kalöp marö rɪmnap auainɪm, agamɪj mɪdaimim. God nɪp sabe gep u arö gagmim, pör nöp sabe göl gɪ mɪdaimim. 13 Nɪbi bɪ God lau adö mɪdöm, mani nan kale ulep göp gau, kalöp mani nan rɪmnap nɪme lɪ ɲimim. Nɪbi bɪ mɪlö gau nɪbö auaiöl, u† gɪ dam ram kale ud armim. *

14 Nɪbi bɪ rɪmnap kalöp gɪ naj gaiöl u, pen pe, “God nɪp sabe gɪno kalöp gɪ naj gan,” a gɪmim sabe gagmim; “God nɪp sabe gɪno kalöp gɪ aij gan,” a gɪmim sabe gɪmim. *

15 Nɪbi bɪ rɪmnap kale ɲiɲi löl gɪ mɪdaiöl, kale kalöp aip ɲiɲi löl gɪ mɪdaimim; pen rɪmnap mög gep rö mɪdaiöl, kale kalöp aip mög gö nɪŋöl gɪ mɪdaimim. 16 Nɪbi bɪ hib mɪdöp gau kalöp ud aij gun, nɪbi bɪ hib mɪdagöp gau kalöp ud aij gagun a gɪmim, gasɪ u nɪŋagmim. Kalöp magöŋhalö adɪp adɪp rö ud aij gɪmim. Hon nɪbi bɪ hib mɪdöp, a gɪmim, gasɪ u nɪŋagmim. Nɪbi bɪ hib mɪdagöp gau aip aŋ hakmim mɪdaimim. Hon nöp nɪŋ aij gɪpun, a gɪmim gasɪ u nɪŋagmim. *

17 Pen nɪbi bɪ rɪmnap kalöp nɪŋlö mulu lugö, gɪ naj gaiöl u, kalöp pen u rö nöp gɪ naj gagmim. Nɪbi bɪ gau nɪŋlö, aij gɪnɪm adö u nöp gɪmim. 18 Nɪbi bɪ rɪmnap aip pen pen gun, a gɪmim gasɪ u nɪŋagmim. Nɪbi bɪ gau magöŋhalö agamɪj jɪm ɲöl mɪdaiun, a gɪmim gasɪ u nöp nɪŋmim. 19 Pen nɪbi bɪ aij yad gau. Nɪbi bɪ rɪmnap kalöp gɪ naj gaiöl u, kalöp pen gɪ naj gun, a gɪmim, gasɪ u nɪŋagmim. U God nan nɪpe, a gɪmim nɪŋmim. Yad kalöp pen abe gɪ naj gɪn, a göm, ke gasɪ nɪŋöb rö gɪnab. Mosɪs nɪpe God manö haga u udöm, God Manö adɪŋ ap kalɪ klɪɲ rɪköm haga, “God hagöp, ‘Kalöp gɪ naj gaiöl u, yad

* 12:1: Ro 6:11,13; 1Pi 2:5 * 12:3: 1Ko 12:11; Ep 4:7 * 12:4: 1Ko 12:12,27 * 12:6: 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11
 * 12:10: 1Pi 1:22 * 12:12: 1De 5:16-18 * 12:13: Hib 13:2 * 12:14: Mad 5:44; 1Ko 4:12 * 12:16: Pro 3:7
 * 12:17: 1De 5:15 * 12:19: Dud 32:35; Mad 5:39

kalöp pen abe gî najj gîabin; u gasî yad, ' a göp," a ga. * 20 Anîb u, bî ne Solomon God Manö adîj ap kalî kliñ rîkôm haga,

"Nîbi bî kalöp nöd gî najj gîla gau kale kîyô lînim u, nan magö ñîmim; kale ñîg nan gînim u, ñîg ñîmim.

Anîg gînabim u, bî kalöp nöd gî najj gîla gau

nabîc kale adö laj mab ineb ineb rô yunabim innab nîgnaböl," a ga. *

21 Anîb u me, kalöp gî najj gaiöl, kalîp pen gî najj gagmim; kalöp gî aij gîpe, ke hain gö arnim.

13

Gapman kai hagöl rô gîmim

1 Pen hon magöjhalö gapman hagöl rô nîjun. Ke gasî nîjöm, gapman mîdagöp; God hagö, gapman mîdöp. * 2 Anîb u, nîbi bî an gapman manö rîb jueinab, God haga gapman mîdöp manö nîpe u abe rîb junab. Bî anîbu God nîp manö kub hagnab.

3 Nîbi bî gî aij gînaböl gau, bî gapman bî kub gau anînin gö pîñîj gîgnaböl; nîbi bî gî najj gînaböl gau nöp, bî gapman bî kub gau anînin gö pîñîj gîgnaböl. Anîb u, bî gapman bî kub gau pîñîj gagun, a gî nîgnabim u, mîd aij gîmim nîjöm bî gapman gau, "Kale gî aij gîpim," a gîgnaböl.

* 4 Pen nîhön: God hagö, gapman bî gau, wög gep bî nîpe rô mîdöm, kalöp abad mîdlö me, kale mîd aij gînabim. Pen kale nîj aij gîmim, gî najj gagmim; gapman bî ru mîlö kîd ud ajaböl u, yîharîj ud ajagaböl. God hagö, gapman bî gau, wög gep bî nîpe rô mîdöm, nîbi bî gau gî najj gîgnaböl u, kalîp dam manö kub hagöm, pen ilön ñîgnaböl.

5 Anîb u, pen ilön udun rô löp a gun, gapman manö u hain gagun; God gapman nîjebir hag lö, hanîp abad mîdpal u me, nîhön gîng gapman manö rîb juun a gun, manö kale hain gun agamîj mîd aij gun.

6 Adö anîbu nöp me, dakîs u rô nöp ñun. God gapman bî gau kalîp nîjebir hagö, gapman wög kale anîbu göm, pe udpal. *

7 Nan naböj kale nan nîhön nîhön rô mîdainîm u, naböj magöjhalö ral pîs gîmim. Gapman dakîs ñeb u, kalîp dakîs ñîmim. Nîbi bî rîmnap dakîs adö ke rîmnap ñeb u, kalîp u rô nöp dakîs ñîmim. Nîbi bî manö kale nîj udep gau, manö kale nîj udmim. Nîbi bî hib dap raneb gau, hib kale dap ranmim.

Pen pen mîdmagö lîmim

* 12:20: Pro 25:21-22; Mad 5:44 * 13:1: Dai 3:1; Pro 8:15 * 13:3: 1Pi 2:13-14 * 13:6: Mad 22:21 * 13:8:

Mad 22:39-40; Jem 2:8 * 13:9: Eks 20:13-15,17; Dud 5:17-19,21 * 13:10: 1Ko 13:4-7 * 13:11: Ep 5:14; 1De

5:6-7 * 13:12: 1Jn 2:8 * 13:13: Luk 21:34; Ep 5:18 * 13:14: Ep 5:11 * 14:1: Ro 15:7 * 14:2: Jen

9:3-4

8 Nan naböj kale rîmnap mîdainîm, böj nöp naböj ral pîs gîmim. Pen hon nan naböj añî ap mîdöp hon naböj ral pîs gîpun, a gun hagagnabun; nîbi bî pen pen mîdmagö lep naböj anîbu hagabin. Nîbi bî gau kalîp mîdmagö lînabun u, God lo

manö haga haga rô nöp gînabun. * 9 God nîpe ke manö klö haga u, Mosîs nîpe God Manö adîj rîmnap kalî kliñ rîkôm haga,

"Nîbi si bî si gagmim; wip al pakagmim; nan si udagmim; nîbi bî rîmnap nan kale gau nan yad rô mîdaiböp, a gîmim gasî u nîjagmim," a ga. God manö klö rîmnap

halö haga. Pen God manö klö nîhön nîhön haga u manö il añî u nöp mîdöp: "Kale ke mîdmagö lîbim rô, nîbi bî gau kalîp u

rö nöp mîdmagö lîmim." * 10 Kale nîbi bî rîmnap mîdmagö lînabim u, kalîp gî najj gîgnabim. Adö anîbu nöp, kale nîbi bî mîdmagö lînabim u, God lo manö haga

haga u magöjhalö hain gînabim. *

11 Nîn mîdpun anî anîbi nîj aij gîmim. Jisas nîp hadame nöp nîj udun, hainö God nîpe nîbi bî yad ke, a göm, hanîp böj nöp

dam ram nîpe adö laj u ad arnab, a gî gasî nîjmîdun. Pen mî rîmnap ap ara, ñîn anîbu uri söl mîdöp. Anîb u me, nîhön gîng hon han hau gî mîdpim? Urakmim,

gasî nîjöl gî mîdaimim. * 12 Rapîn sîbön anî mîdpun rô, ram runîg gab. Anîb u me, kale nan nîhön nîhön sîb anî yaj rô ajöm gî najj gîmîdal adö u arö gun, Seden aip pen

pen gep sior klö usajîl bad klö nan mailö halö God ñöb gau ud yîmun. * 13 Anîb u, hon Jisas mailö aij nîpe adö u mîdpun, a gun, gî aij göl gî mîdeinabun. Pen nan iru

yabî ñîjöm, ñîg klö ñîj hau löm, nîbi si bî si göm, halöwatö göm, pen pen göm, nan kale nan yad rô mîdaiböp a göm gîpal gau

gagun. * 14 Pen kale Bî Kub Jisas Kraîs ud wahîj rô yîmim, mîdmagö prî anî hon dan gasî göp adö u aigöl gun gînabun a gîmim

gasî u nîjagmim. *

14

Asî masî gîpal gau kalîp hag gagmim

1 Nîbi bî rîmnap Kraîs Jisas nîp nîj udpal u pen nîj ud pîdön gagöm, gasî mîhöngöl nîjbal gau, "Kalîp udun hag amîl apîl gîno,

gasî nîj aij göl," a gîmim, hag gagmim; kale Jisas Kraîs nîp nîj udpal u, nîbi bî hon, a gîmim, ud aij gîmim. *

2 Hon nîjibun, nîbi bî rîmnap Kraîs Jisas nîp nîj ud mîdöm, nan gau abönamö ñîjbal; pen nîbi bî rîmnap, Kraîs Jisas nîp gasî adö adö

nöp nɨŋ udöm, nɨp aij gagnab, a göm, kaj wal wayöŋ nan gau hil göm, yɨharɨŋ nan magö haɨɨ nöp ñɨŋbal. * 3 Pen nɨbi bɨ nan haɨöwaɨö ñɨŋbal gau, nɨbi bɨ nan hil gɨpal gau kalɨp hag juagöl. Nɨbi bɨ nan hil gɨpal gau, nɨbi bɨ nan abönamö ñɨŋbal gau, God nɨŋö nan si nan naj gaböl, a göm, kalɨp hag gagöl. Nɨhön gɨnɨg: God nɨbi bɨ anɨb gau kalɨp udö, nɨbi bɨ nɨpe mɨdpal. * 4 Bɨ wög gep ap bɨ kub nɨpe nɨp wög rɨmnap geinab, ne nɨŋmön, gɨ aij gɨpan aka gɨ aij gagpan, a gɨmön hagagnabön. Bɨ kub nɨpe ke nɨŋöm, gɨ aij gɨpan aka gɨ aij gagpan, a gɨnab. Pen nɨpe gɨ aij gɨnab me; Bɨ Kub nɨpe ke nɨp gɨ ñö, nɨpe aij gɨnɨm rö löp. *

5 Pen nɨbi bɨ rɨmnap nɨŋlö, ñɨn ap God ñɨn kub nɨpe rö löp, ñɨn ap ñɨn yɨharɨŋ rö löp. Pen nɨbi bɨ rɨmnap nɨŋlö, ñɨn ap God ñɨn kub nɨpe rö lagöp, ñɨn magöŋhalö ñɨn ke ke rö mɨdagöp. Anɨb u, kale ke ke mɨdpim rö, gasɨ kale aij nɨŋbim adö anɨbu nɨŋmim gɨpe arnɨm. *

6 Ñɨn ap God ñɨn kub nɨpe rö löp, a göm nɨŋbal gau, Bɨ Kub nɨp gasɨ nɨŋöm me anɨg göl gasɨ nɨŋbal. Pen nɨbi bɨ kaj wal wayöŋ nan gau ñɨŋbal gau, God nɨp aij a göp a göm ñɨŋbal. Nɨbi bɨ asɨ masɨ gɨ aij göm, nan rɨmnap nöp ñɨŋbal gau u rö nöp, God nɨp aij a göp a göm ñɨŋbal.

7 Hon kamɨŋ mɨdun, hon ke halö mɨdpun, a gun gasɨ u nɨŋaŋun. Umnɨg gɨnabun u, hon ke halö mudun umnabun, a gun gasɨ u nɨŋaŋun. 8 Nɨhön gɨnɨg: hon kamɨŋ mɨdun, nɨbi bɨ Bɨ Kub hib haglö adö araŋ a gun, gasɨ u nöp nɨŋun mɨdnabun. Umnɨg gɨnabun u, nɨbi bɨ Bɨ Kub hib haglö adö araŋ a gun, gasɨ u nöp nɨŋun umnabun. Anɨb u, mɨdeinabun aka umnabun, hon Bɨ Kub nɨbi bɨ wög gep nɨpe mɨdpun. * 9 Adö anɨbu nöp, Kraiss nɨpe umöm uraka. Anɨb u me, hon kamɨŋ mɨdpun gau abe, hadö umla gau abe, hon magöŋhalö Bɨ Kub nɨbi bɨ nɨpe mɨdpun.

10 Anɨb u, kale nɨhön gɨnɨg aɨ mam Kraiss lau adö mɨdpal rɨmnap kalɨp, anɨg gɨpim, anɨg gɨpim, a gɨmim manö hag gabim? Pen kale nɨhön gɨnɨg aɨ mam Kraiss lau adö mɨdpal rɨmnap kalɨp nɨŋbe, kale nɨbi bɨ yɨharɨŋ rö löp. Nɨŋ aij gɨmim: hon magöŋhalö God amgö ilö adö nɨpe u mɨdno, hanɨp manö kub hagnab. * 11 Aisaia God Manö adɨŋ ap kalɨ klɨɨ rɨköm haga,

“Bɨ Kub hagöp, ‘Yad nɨŋö yabɨ hagabin,
hainö nɨbi bɨ gau magöŋhalö yɨp
nɨŋöm,

nable udöm, kugom yimöm,

“God nɨpe aɨɨ Bɨ Kub mɨdöp,” a gɨnaböl,’ a göp,” a ga. *

12 Anɨb u, nɨŋim. Hon aɨɨ aɨɨ mɨdpun rö, God hon magöŋhalö hag nɨŋö, hon kamɨŋ mɨdun nan nɨhön nɨhön gɨpun gau hag ñun, ai gɨnɨg anɨg gɨpun a gun hagnabun.

Aɨ mam Kraiss lau adö mɨdpal rɨmnap kalɨp gasɨ nɨŋmim

13 Anɨb u, aɨ mam Kraiss lau adö mɨdpal rɨmnap kalɨp, anɨg gɨpim, anɨg gɨpim, a gɨmim manö hag gabim u arö gɨmim. Kale gasɨ nɨŋmim, yad gɨnö aɨ mam Kraiss lau adö mɨdöp ap dui göm, adan uɨham ajeper rö u aramöm, lug paköm gɨ naj gɨnab, a gɨmim, agamɨj mɨdmim, adö anɨbu nöp gɨpe arnɨm. 14 Bɨ Kub Jisas bɨ nɨpe mɨdpin rö, gasɨ yad u nɨŋ aij gɨpin, nan hil gep rɨmnap mɨdagöp. Nɨbi bɨ rɨmnap gasɨ kale ke nɨŋöm, nan hil gɨpal. Pen nan anɨbu ñɨŋno, God nɨŋö aij gagnab a göm hil gɨnaböl u, nan anɨbu ñɨŋagöl. * 15 Pen kale, aɨ mam Jisas kalɨp a göm uma anɨb gau kalɨp mɨdmagö lagmim, nan kale asɨ masɨ gɨpal gau haɨöwaɨö ñɨŋbe, kale gasɨ iru nɨŋöm ap lug paköl rö löp. Adö anɨbu gɨ naj gɨnabim. *

16 Kale ke nɨŋmim, adö rɨmnap gɨmim rö lɨnab u pen nɨbi bɨ rɨmnap anɨg gɨnabim u nɨŋöm hagnaböl, “Kraiss lau adö mɨdpun a gɨpal u pen kale nɨŋebir nan si nan naj gaböl u me, hon nɨŋbun, Jisas manö aij nɨpe manö nɨŋ udep a gɨpal u piral haggpal,” a gɨnaböl. 17 Nɨhön gɨnɨg: God nɨpe kɨŋ hon mɨdöp manö adö anɨbu hageinabun u, nan ñɨŋeb ñɨg nɨŋeb manö anɨbu hagagnabun; gɨ aij gep manö adö u nöp hagnabun; agamɨj hain rɨk mɨdep manö adö u nöp hagnabun; mɨñ mɨñ göl gɨ mɨdep manö adö u nöp hagnabun. Nan aij anɨb gau Ana Uɨ nɨpe ñö udnabun me. 18 Hon Kraiss nɨp nɨŋ udun anɨg göl geinabun u, God nɨŋö aij gɨnab; nɨbi bɨ gau nɨŋöm, gɨ aij gɨpal, a gɨnaböl.

19 Hon aigöl gun aɨ mam aip agamɨj jɨm ñöl mɨdun, hon magöŋhalö Kraiss manö aij nɨpe u nɨŋ ud pɨdöŋ gun, a gɨmim, adan anɨbu nöp klö gɨmim hain gɨmim. * 20 Nan magö rɨmnap hil gagep. Pen bɨ ap gasɨ gasɨ löm, nan gau haɨöwaɨö ñɨŋaio, Kraiss nɨp nɨŋ udöp nɨbi bɨ ap nɨŋöm, dui göm, Kraiss nɨŋ udöp u arö göm ap lug paknab u, bɨ haɨöwaɨö ñɨŋnab bɨ anɨbu nɨpe gɨ naj gɨnab. Nan magö ñɨŋöm, God wög nɨpe gɨ naj gɨnab. Kale anɨg unbö rö gagmim. * 21 Anɨb u, hon ñɨŋno aɨ mam ap lug paknɨm rö löp, a gɨ nɨŋnabim u, kaj yuö gau arö gɨmim, ñɨg wain gau arö gɨmim, nan gau arö gɨmim gɨnabim u aij.

* 14:3: Kol 2:16 * 14:4: Mad 7:1; Jem 4:11-12 * 14:5: Gal 4:10-11 * 14:8: Gal 2:20 * 14:10: 2Ko 5:10
 * 14:11: Ais 45:23; Plp 2:10-11 * 14:14: Ap 10:15; Dai 1:15 * 14:15: 1Ko 8:11-13 * 14:19: Ro 12:18; 15:2
 * 14:20: 1Ko 8:13

Nihön g'no añ mam ap lug paknim rö löp, a g' n'ñgabun u, añ mam a g'mim, anig gagmim.

²² Yad nan ñ'ñeb ñ'ñagep manö hagpin u, kale nihön gasi n'ñbim u, kale ke God aip. God hanip gasi aij ñ'öb rö n'ñun gun, añ mam r'imnap rau ñ'agnabun u, ñ'ñi löl gi m'ideinabun. ²³ Pen nan r'imnap gasi mlö lun ñ'ñgabun u, manö m'ideinab. Nihön g'nig: anig geinabun, God n'ip aij g'nim a g' gasi u n'ñun ñ'ñagnabun; n'ip aij g'nim aka aij g'gnim a g' gasi u n'ñun ñ'ñgabun. Hon anig göl rö ha'öwalö geinabun u, nan si nan naj g'gabun.

15

N'ibi b' r'imnap mid aij göl rö adö u nöp n'ñun a g'mim

¹ Hon n'ibi b' Kraiss n'ip n'ñ ud p'dön gi m'ipun gau, hanip ke aij g'gab adö u n'ñun gagun. ² N'ibi b' n'ip n'ñ ud p'dön gagpal gau, n'ip n'ñ ud p'dön göl a gun, gasi u n'ñun gun. Hon ke aij g'gab u nan kub wasö; pen n'ibi b' r'imnap, Kraiss n'ip n'ñ ud p'dön g'gaböl aka n'ip n'ñ ud p'dön g'gaböl u nan kub. ³ Kraiss u rö nöp, ke aij ga adö u gaga. Kraiss n'ipe Nap n'ip manö haga r'imnap, Depid n'ipe God Manö ad'ñ ap kali k'ñ r'iköm haga, "Nöp hag jubal u uri y'p u rö nöp hag juaböl," a ga. ⁴ Kale n'ñ aij göl a göm, God n'ipe geia n'ñöm b' nöd n'ibö gau God Manö u kali k'ñ r'ikla. God Manö an'bu amgö l' n'ñun, manö aij an'bu n'ñ udun, Jisas Kraiss n'ñ ud p'dön gun, klö gun gi aij gun, agam'j ñ'ñi löl gi gasi halö m'ideinabun. Adö an'bu nöp God n'ipe geia, God Manö an'bu kali k'ñ r'ikla. ⁵ God n'ipe gö, kale Jisas Kraiss n'ñ ud p'dön g'mim, klö g'mim gi aij g'mim, agam'j ñ'ñi löl gi gasi halö m'ideinabim. Pen Kraiss Jisas ga rö n'ñun an'ig rö gun a g'mim, ud an'ig göl hain g'mim, God n'ipe gö, kale gasi adö añ' n'ñmim, j'im ñ'öl m'idmim, g'mim. ⁶ Kale an'ig g'mim, gasi añ' nöp, maj m'igan añ' ad'p ad'p u nöp, B' Kub hon Jisas Kraiss Nap hib n'ipe u hagpe adö arn'im.

God Isrel n'ibi b' wasö gau kalip u rö nöp mög n'ñöb

⁷ Gasi n'ñ aij gagpe ñ'in u, Kraiss kalöp mög n'ñöm ud aij gö, n'ibi b' n'ipe m'ipim u, kale ke agam'j pen pen mög n'ñmim, ud aij g'mim, m'idmagö l' m'idpe, n'ibi b' r'imnap n'ñöm God hib n'ipe haglö adö arnab. ⁸ God hadame nöp Juda kai n'hi ilan kale gau kalip manö klö n'ñö haga u, haga rö nöp g'gab u, n'ñöl a göm, Kraiss n'ipe Juda kai kalip nan a göm aua. ⁹ An'ib

u, Juda n'ibi b' wasö gau, God n'ipe hanip mög yab' n'ñöb, a göm hib n'ipe haglö adö arn'im, a göm aua. Kraiss nöd Nap God n'ip manö haga rö, Depid God Manö ad'ñ r'imnap kali k'ñ r'iköm haga,

"An'ib u, yad Juda n'ibi b' wasö an' gau m'idem, k'imap hagem, hib ne u hagnö adö arnab,' a göp," a ga. *

¹⁰ Manö ap Mosi's God Manö ad'ñ ap kali k'ñ r'iköm haga, "Kale Juda n'ibi b' wasö gau, God n'ibi b' n'ipe aip pa j'im ñ'mim, m'ñ m'ñ g'mim," a ga. *

¹¹ Pen manö ap Depid God Manö ad'ñ ap kali k'ñ r'iköm haga,

"Kale Juda n'ibi b' wasö gau magöñhalö B' Kub hib n'ipe hagpe adö aran. Kale n'ibi b' ram m'nöñ ke gau gau magöñhalö k'imap hagöl gi, hib n'ipe hagpe adö i g'lan aran," a ga. *

¹² Pen Aisaia u rö nöp God Manö ad'ñ ap kali k'ñ r'iköm haga,

"B' Jesi r'ikö r'ik damöm r'ik daunaböl ap apöm, n'ibi b' ram m'nöñ ke ke m'ipal gau magöñhalö abad m'ideinab. Juda n'ibi b' wasö gau, B' an'bu nöp gasi n'ñöm,

gasi halö m'ideinaböl," a ga. *

¹³ God n'ipe ga u n'ñun, gasi halö m'ipun. God gö, kale n'ip n'ñ ud p'dön g'mim, manö aij m'ñ göl gi, agam'j hibur hain hain göl gi m'idmim. An'ig göl gi m'idaibe, Ana U' n'ipe p'dön halö gasi r'imid m'idmagö an' kalöp dan' apöm gö, kale gasi halö nöp m'ideinabim.

Pol nihön ginig manö klö hagöm köp kali k'ñ r'ikanj

¹⁴ Pen añ mam b'. Gasi yad n'ñbin kale n'ibi b' aij yöl; nag' adö nihön g'mim God n'ip aij g'gab u n'ñ aij g'pim; kale añ mam kale gau God Manö aij u pen pen hag ñ' aij g'mim rö löp. ¹⁵ Pen kalöp köp kali k'ñ r'ikabin an'ibi, manö klö rö r'imnap hagpin. God y'p mög n'ñöm, ud aij göm, wög gep b' n'ipe hag la u me, yad kalöp manö klö an'bu, kauyan hagnö n'ñ aij gim a gem hagpin. ¹⁶ God y'p hag lö, yad Kraiss Jisas wög gep b' n'ipe m'idem, Juda n'ibi b' wasö gau gi ñ'em, God manö aij u kalöp hag ñ'abin. Yad God manö aij hag ñ'abin u, yad God n'ip nan sabe gep b' rö m'idem, manö aij n'ipe hag ñ'abin. An'ig g'no, Juda n'ibi b' wasö gau, God n'ip nan sabe gi ñ'bal nan aij

* 15:2: 1Ko 10:24,33 * 15:3: Sam 69:9 * 15:4: 2Di 3:16 * 15:7: Ro 14:1 * 15:8: Mad 15:24 * 15:9: Ap 3:25; Sam 18:49 * 15:10: Dud 32:43 * 15:11: Sam 117:1 * 15:12: Ais 11:10 Rep 5:5

yabɪ nan gagöp rö lɪlö, God nɪp aij gɪnab. Ana Uɪ nɪpe gö, kale nɪbi bɪ ke kamɪnɪ aij rö lɪlö, God kalɪp ɪnɪnɪ löm udnab. *

¹⁷ Kraiſ Jisas aip jɪm ɪnɪl mɪɪdpin u me, yɪp aij gö nɪnɪl gɪ, God nɪp wög gɪ mɪɪdpin. ¹⁸⁻¹⁹ Kraiſ geia yad nɪp wög gem, yad wög nɪhön nɪhön gɪpin u nöp hagnabin. Yad Juda nɪbi bɪ wasö gau kalɪp Kraiſ manö aij u hag ɪnɪ ajainö nɪnɪl gɪ, Ana nan gagep rö rɪmnap gö nɪnɪl gɪ, Juda nɪbi bɪ wasö gau nɪnɪm, God manö u uɪpal. Yad ram mɪnön Jerusalem urakem, Kraiſ manö aij u magönhalö kabö göl nöp adan mɪlö yabɪ hag ɪnɪ aij gɪ dam dam ram mɪnön Ilirikam amem, ado gɪ aunö. ²⁰ Gasɪ yad pör nɪnɪbin u, nɪbi bɪ Kraiſ manö nɪpe nöɪ nɪnɪagla ram mɪnön gau nöp amem, hag ɪnɪnam a gem nɪnɪbin. Bɪ Kraiſ manö hag ɪneb rɪmnap nöɪ amön padö bɪnɪnɪ gɪla adö u ram gɪnam a gem nɪnɪagpin. * ²¹ Aisaia nɪpe God Manö adɪn ap kalɪ klɪn rɪköm haga, “Kalɪp manö aij nɪpe hag ɪnɪagal; pen kale nɪnɪnaböl.

Nɪbi bɪ manö aij nɪpe apɪ nɪnɪagal gau, kale nɪnɪm nɪnɪ aij gɪnaböl,” a ga. *

Pol daun kub Rom arnam, a ga

²²⁻²³ Anɪb u, mɪ iru yabɪ nöp, ram mɪnön gai i hag ɪnɪ aj aj, daun kub kale Rom arnam a gɪmɪɪdin u pen nɪnam rö laga. Pen mɪnɪ ram mɪnön rɪgön gai i wög gɪnam rö lagöp nɪnɪm yad kalöp nɪnɪnɪg nɪnabin. * ²⁴ Yöp söɪ mɪɪdöp, ram mɪnön Spen arnɪg gabin. Gasɪ yad nɪnɪbin u, am kale aip pro magö ap mɪɪdnö aij gö nɪnɪl gɪ, hainö yɪp dam Spen adan ramö u yumim, a gɪ gasɪ nɪnɪbin. ²⁵⁻²⁶ Pen Masedonia Propins nɪbi bɪ abe, Akaia Propins nɪbi bɪ abe, Jerusalem nɪbi bɪ Kraiſ lau adö mɪɪdöm mani nan kale mɪɪdagöp gau, kalɪp mani nan kale gau abönamö ɪnɪla u, mɪnɪ kalɪp ɪnɪnam a gem nɪnabin. * ²⁷ Gasɪ kale ke nɪnɪm gɪpal anɪbu, gɪ aij gɪpal. Juda nɪbi bɪ Kraiſ manö aij u dam, Juda nɪbi bɪ wasö gau kalɪp hag ɪnɪbal rö, God mani nan kalɪp ɪnɪb gau rɪmnap Juda nɪbi bɪ kalɪp pen ɪnɪnaböl u aij. *

²⁸ Pen mani yɪp ɪnɪbal anɪbu magönhalö dam Jerusalem bɪ gau ɪnem, Spen adan u amem, kale mɪɪdpim u nɪnabin. ²⁹ ɪnɪn anɪbu apem kalöp nɪnɪnö, Kraiſ gasɪ aij nɪpe ɪnɪ, kale nɪp nɪnɪ uɪ sɪsɪ lɪmim ɪnɪnɪ yabɪ lɪnabin. *

³⁰ Anɪ mam yad gau. Bɪ Kub Jisas Kraiſ lau adö mɪɪdpim u, God Ana anɪ kalöp dan mɪɪdöm kalöp mɪɪmagö lep magö u ɪnab rö, yad a gɪmim, God nɪp sabe göl gɪ nöp

mɪɪdaimim. * ³¹ God nɪp sabe gɪ mɪɪdaimim, yad Jerusalem arnɪg gem, ram mɪnön Judia areinam, Judia nɪbi bɪ Kraiſ nɪp nɪnɪ udagal gau yɪp gɪ naij gaiöl, yɪp ud kamɪnɪ yunɪm. Pen God nɪp sabe gɪ mɪɪdaimim, yad Jerusalem amjakem, Kraiſ nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp nan nɪhön nɪhön gɪ ɪnɪnɪg gabin u gɪnö, kalɪp aij gö nɪnɪl gɪ, aip jɪm ɪnɪl mɪɪdaian. ³² Anɪb u, God yɪp yau a gainɪm, kale mɪɪdpim u amem, magö ap mɪɪdnö aij gö nɪnɪl gɪ, kalöp aip mɪɪdeinabun.

³³ God kalöp magönhalö abad mɪɪdö nɪnɪl gɪ, agamɪnɪ jɪm ɪnɪl mɪɪdmim mɪɪd aij gɪmim. Anɪb unbö rö aij.

16

Pol, “Kale mɪɪdpim?” a ga

¹ Pen anɪ hon Pibi, Senkria daun au cöc wög gab nɪbi u, nab. Nɪpe nɪbi aij yabɪ. Kale mɪɪdpim u amjakö, nɪp ud aij gɪmim. ² Yɪp aij gɪnab u, kale mɪɪdpim u amjakö, kale Bɪ Kub nɪnɪ uɪpim rö, Bɪ Kub nɪbi bɪ nɪpe pen pen ud aij gɪpal u rö, nɪp ud aij gɪmim. Nan rɪmnap mɪɪdagainɪm, haöwätö ɪnɪmim. Nɪpe nɪbi bɪ gau iru nöp kalɪp ud aij göm, yɪp abe ud aij göm göp.

³ Pen nɪbi Prisila abe, nugmul Akwila abe, Kraiſ nɪp wög jɪm ɪnɪn gɪmɪɪdun ber mɪhau kalɪp hagnim, “Pol kalöp ber mɪhön, ‘Mɪɪdpil?’ a göp,” a gɪmim. * ⁴ Nöd yɪp al pak lɪnɪg geila, ber aij yad mɪhau mɪɪdmil, yɪp amdam gɪlö. Pen halpe ke al pak löɪ a gɪmil gasɪ u nɪnɪgmil anɪg gɪlö, yɪp aij göm, Juda nɪbi bɪ wasö ram mɪnön ke mɪlö gau hag ɪnɪnö Kraiſ Jisas nɪnɪ uɪpal gau kalɪp abe aij göm göp.

⁵ Pen nɪbi bɪ Kraiſ Jisas nɪnɪ uɪpal ram kalɪp ber u magum gɪpal gau kalɪp u rö nöp hagnim, “Pol kalöp, ‘Mɪɪdpim?’ a göp,” a gɪmim.

Mam mɪɪmagö yad Epinidas nɪp hagnim, “Pol nöp, ‘Mɪɪdpan?’ a göp,” a gɪmim. Esia Propins au, Kraiſ nɪp nöɪ uda bɪ me anɪbu.

⁶ Nɪbi Maria kalöp klö yabɪ wög gɪ ɪnɪmɪɪdöp u nɪp hagnim, “Pol nöp, ‘Mɪɪdpan?’ a göp,” a gɪmim.

⁷ Pen bɪ rɪɪk yad nɪnɪb rö, Adronaikas abe, Junias abe, kalɪp mɪhön hagnim, “Pol kalöp mɪhön, ‘Mɪɪdpil?’ a göp,” a gɪmim. Kalpe mɪhön Kraiſ nɪp nöɪ nɪnɪ uɪlö, yad hainö nɪnɪ uɪdnö. Yɪp nagɪ lɪla rö, kalɪp mɪhön u rö nöp nagɪ lɪlö, jɪm ɪnɪn mɪɪdmɪɪdun. Pen bɪ Jisas manö ud

* 15:16: Ro 1:5; 11:13 * 15:20: 2Ko 10:15-16 * 15:21: Ais 52:15 * 15:22-23: Ro 1:13 * 15:25-26: 1Ko

16:1-4; 2Ko 8:1; 9:2,12; Ap 24:17 * 15:27: 1Ko 9:11 * 15:29: Ro 1:11 * 15:30: 2Ko 1:11; Kol 4:3; 2De 3:1

* 16:3: Ap 18:2

arep gau, bɪ anɪb mɪhau kalɪp nɪŋ aij yabɪt ɡɪpal.

⁸ Mam mɪdmagō yad Ampliedas, Kraiŋ nɪp cɪɡ aij ɡōp u, nɪp hagmim, “Pol nōp, ‘Mɪdpan?’ a ɡōp,” a ɡɪmim.

⁹ Mam Urbanɪs nɪp hagmim, “Pol nōp, ‘Mɪdpan?’ a ɡōp,” a ɡɪmim. Mam anɪbu yad aip Kraiŋ nɪp wōɡ jɪm ñōl ɡɪmɪdul. Mam aij Sɪdakɪs nɪp u rō nōp hagmim, “Pol nōp, ‘Mɪdpan?’ a ɡōp,” a ɡɪmim.

¹⁰ Apeles, marō auō, Kraiŋ nɪp nɪŋ ud pɪdōŋ ɡōm mɪd aij ɡōp bɪ u, nɪp hagmim, “Pol nōp, ‘Mɪdpan?’ a ɡōp,” a ɡɪmim.

Nɪbi bɪ Arisdobiulas ram mɪdɪpal gau kalɪp hagmim, “Pol kalōp, ‘Mɪdpim?’ a ɡōp,” a ɡɪmim.

¹¹ Bɪ rɪdɪk yad nɪɲeb Herodion nɪp hagmim, “Pol nōp, ‘Mɪdpan?’ a ɡōp,” a ɡɪmim.

Nɪbi bɪ Nasisas ram u mɪdōm, Bɪ Kub nɪŋ udɪpal gau kalɪp hagmim, “Pol kalōp, ‘Mɪdpim?’ a ɡōp,” a ɡɪmim.

¹² Nɪbi Draipina abe Draiposa abe, Bɪ Kub nɪp nɪŋ udōl ɡɪ, nɪp wōɡ ɡɪpɪl nɪbi anɪb mɪhau kalɪp hagmim, “Pol kalōp mɪhōŋ, ‘Mɪdpil?’ a ɡōp,” a ɡɪmim.

Añ aij yad Persis, Bɪ Kub nɪp nɪŋ udōl ɡɪ, nɪp wōɡ klō ɡōp nɪbi anɪbu nɪp u rō nōp, “Pol nōp, ‘Mɪdpan?’ a ɡōp,” a ɡɪmim.

¹³ Bɪ Rupas, Kraiŋ nɪp wōɡ klō ɡōm ɡōp u, nɪp hagmim, “Pol nōp, ‘Mɪdpan?’ a ɡōp,” a ɡɪmim. Nɪme nɪpe u, amɪ yad rō lōp u, nɪp u rō nōp hagmim, “Pol nōp, ‘Mɪdpan?’ a ɡōp,” a ɡɪmim. *

¹⁴ Asinkridas, Pligon, Hermes, Padrobas, Hermas, nɪmam kale aip mɪdɪpal gau abe magōŋhalō kalɪp, “Pol kalōp, ‘Mɪdpim?’ a ɡōp,” a ɡɪmim.

¹⁵ Pilologas, Julia, Nereus, Nereus nɪñɪn nɪpe Olimpas, Kraiŋ nɪbi bɪ nɪpe kale aip mɪdɪpal gau magōŋhalō, “Pol kalōp, ‘Mɪdpim?’ a ɡōp,” a ɡɪmim.

¹⁶ Kale Bɪ Kub nɪp nɪŋ udɪpim rō, pen pen hag wɪhai udōl ɡɪ, alaun bom halumim.

Kraiŋ nɪbi bɪ nɪpe gai i God nɪp sabe ɡɪnɪɡ cōc ke ke magum ɡɪpal gau, “Kale mɪdpim?” a ɡɪpal. *

Manō piral hagpal gau udagmim

¹⁷ Añ mam aij yad gau, nɪŋ aij ɡɪmim. Nɪbi bɪ rɪmnap manō gau nɪbō gau nɪbō

dapōm, nɪbi bɪ Kraiŋ lau adō mɪdɪpal gau kalɪp hag ñɪlō ñɪlō, ɡasɪ aij nōd nɪŋla adō u arō ɡōm, manō piral hagpal anɪbu udōm, asɪk ke ke lɪbal. Kalōp anɪb unbō rō nōp ɡɪnɪm rō lōp u, manō piral hagaiōl u udagmim. * ¹⁸ Nɪbi bɪ anɪɡ ɡɪpal gau, Bɪ Kub hon Kraiŋ nɪp wōɡ u gun, a ɡōm ɡasɪ u nɪŋōm ɡagpal; kalɪp ke aij ɡōp adō u nōp ɡasɪ nɪŋōm ɡɪpal. Kale manō hain hain rō, nɪbi bɪ hib dap raneb manō u nōp hag ɡɪ mɪdlō nɪŋōl ɡɪ, nɪbi bɪ nɪŋ aij ɡagpal gau manō piral kale nɪŋ udōm dui ɡɪpal. *

¹⁹ Kale pen God manō aij u ud aij ɡɪmim, hagōp rō ɡɪmɪdim, nɪbi bɪ gau magōŋhalō nɪŋɪbɪl u, yɪp aij yabɪt ɡōp. Nan nɪhōn God amgō ilō nɪpe aij ɡɪnɪm u, kale nɪbi bɪ ɡasɪ nɪŋeb rō mɪdmim, nan nɪhōn God amgō ilō nɪpe nan si nan naij rō mɪdnɪm u, kale nɪbi bɪ ɡasɪ hauɪ rō mɪdmim u, yɪp aij ɡɪnab. *

²⁰ Sōl mɪdōp, God nɪbi bɪ abad mɪd aij ɡōp u, nɪpe Seden nɪp ud rala mo kale gau lō, klō nɪpe mɪdageinab.

Yad God nɪp sabe gabin, Bɪ Kub hon Jisas kalōp mōɡ nɪŋōm ud aij ɡō nɪŋōl ɡɪ, kale mɪd aij ɡɪmim. *

²¹ Bɪ yad aip wōɡ jɪm ñōl ɡɪpul, Dimodi, kalōp hagab, “Mɪdpim?” a gab. Bɪ rɪdɪk nɪŋeb yad gau Lusias, Jeson, Sosipada u rō nōp kalōp, “Mɪdpim?” a gabōl. *

²² Pen yad bɪ Dedias, Pol hagō kōp kalɪ kɪñ rɪkabin i, u rō nōp kale Rom kai Kraiŋ lau adō mɪdpim gau kalōp, “Mɪdpim?” a gabin.

²³ Bɪ Gaias, yɪp Pol dam ram nɪpe u lōm, abad mɪd aij ɡōp u, kalōp, “Mɪdpim?” a gab. Bɪ anɪbu nōp Kraiŋ lau adō mɪdɪpal nɪbi bɪ gau hagō, ram nɪpe u amōm magum ɡɪpal, kalɪp ud aij ɡɪ mɪdōp.

Pen bɪ kuskus pe ñeb Erasdas abe, mam hon Kwodas abe, u rō nōp kalōp, “Mɪdpim?” a gabil. *

²⁴ Yad God nɪp sabe gabin, Bɪ Kub hon Jisas Kraiŋ kalōp magōŋhalō mōɡ nɪŋōm ud aij ɡō nɪŋōl ɡɪ, kale mɪd aij ɡɪmim. Anɪb unbō rō aij!

²⁵⁻²⁶ Pen God hib nɪpe hagno adō arnɪm. Nɪpe nōp me kalōp abad mɪdō nɪŋōl ɡɪ, nɪp cɪɡ aij ɡɪmim mɪdmim rō lōp. Jisas manō aij anɪbu nōd pi ɡōl mɪdmɪdōp u pen mɪñi, bɪ God manō hagep gau, manō nɪpe God Manō kalɪ kɪñ rɪkla u waiō lō, manō aij anɪbu nɪbi bɪ gau kalɪp pōr hag ñɪbin. God nōp hagō me, nɪbi bɪ ram mɪnōŋ ke gau magōŋhalō hag ñɪno, nɪp nɪŋ udōm hagōp rō ɡōl. *

²⁷ God añɪ ɡasɪ aij ɡasɪ klō ɡōm nɪŋōb u, Jisas Kraiŋ nɪp hanɪp nan a ɡōm yuō aua rō,

* **16:13:** Mak 15:21 * **16:16:** 1Ko 16:20; 1Pi 5:14 * **16:17:** Mad 7:15; Dai 3:10 * **16:18:** Plp 3:19; 2Pi 2:3

* **16:19:** Ro 1:8; 1Ko 14:20 * **16:20:** Jen 3:15 * **16:21:** Ap 16:1-2; 19:22; 20:4 * **16:23:** Ap 19:9; 1Ko 1:14

* **16:25-26:** Ep 1:9; 3:5,9; Kol 1:26; Ro 1:5

hib nıpe pör nöp pör nöp hagno adö araņ.
Anıb unbö rö aij me.

1 Korid Pol köp nöd u Korid n̄bi b̄i kal̄p kal̄i kl̄iñ r̄ika

1-2 Yad Pol. God n̄pe ke ȳip hag la r̄ö, Kraiſ Jisas manö ud arep b̄i n̄pe ap m̄idpin. Mam hon Sosdenes aip au i m̄idul, köp an̄bi, kalöp daun kub Korid au God n̄bi b̄i n̄pe m̄idpin gau kal̄i kl̄iñ i r̄ikabin. Kale Kraiſ Jisas n̄p n̄iŋ udpe u, God hagö, kale n̄bi b̄i ke kam̄iŋ aij n̄pe m̄idpin. B̄i Kub hon Jisas Kraiſ n̄p sabe ḡipal n̄bi b̄i ram m̄inöŋ gau gau magöŋhalö, God kal̄ip n̄bi b̄i u t̄ n̄pe m̄idaiöl a göm hag la. Kraiſ Jisas n̄pe B̄i Kub hon m̄idöp; n̄pe u rö nöp B̄i Kub kale m̄idöp.

3 God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Kraiſ abe, kalöp mög n̄iŋmil ud aij ḡilö, kale m̄id aij ḡimim.

Pol God n̄p aij a ga

4 Kraiſ Jisas n̄p c̄ig m̄idpe, God n̄pe kalöp ud aij göm nan aij ña u n̄iŋem, yad pör God n̄p aij a gabin. 5 N̄ihön ḡin̄g: kale Kraiſ n̄p c̄ig m̄idpe, Kraiſ kalöp ud aij yab̄i gö, kale gas̄i n̄iŋ aij ḡimim, manö hag ñ̄ aij ḡipim. 6 God n̄pe gö, Kraiſ manö aij u aŋ kale daŋ auö, kale n̄iŋ udmim, hagöp rö gabim. 7 An̄b u, B̄i Kub hon Jisas Kraiſ aunab a ḡimim abad m̄idpin ñ̄n i, God Ana nan aij ñab gau hadö magöŋhalö udpim. 8 B̄i Kub hon Jisas Kraiſ kalöp abad m̄idöm ḡi ñ̄ aij gö, kale ram m̄inöŋ i i m̄idmim, manö aij n̄pe u n̄iŋ udöl ḡi m̄idmim, n̄p arö gagnabim. B̄i Kub hon Jisas Kraiſ aunab ñ̄n u, kale manö r̄imnap n̄iŋagnabim. * 9 God hagab rö nöp gab. N̄pe kalöp hag lö, kale Ñ̄ n̄pe B̄i Kub hon Jisas Kraiſ aip j̄im ñöl m̄idpin. *

Kraiſ n̄bi b̄i gau gas̄i ud adö añ̄ n̄iŋöm, j̄im ñöl m̄idaiöl

10 Añ mam bi. B̄i Kub hon Jisas Kraiſ lau adö m̄idpun u me, manö ke ke adö r̄imnap lagmim. Gas̄i adö añ̄ n̄iŋmim, manö adö añ̄ hagmim, j̄im ñöl yab̄i m̄idaimim. * 11 Pen n̄bi Klowi n̄bi b̄i n̄pe r̄imnap apöm ȳip hagö n̄iŋbin, kale añ mam yad r̄imnap kale ke pen pen hagabim. 12 An̄b u, r̄imnap hagpim, “Hon Pol n̄bi b̄i n̄pe,” a ḡipim. R̄imnap hagpim, “Hon Apolos n̄bi b̄i n̄pe,” a ḡipim. R̄imnap hagpim, “Hon Sipas n̄bi b̄i n̄pe,” a ḡipim. R̄imnap hagpim, “Hon Kraiſ n̄bi b̄i n̄pe,” a ḡipim. *

13 Hagpim an̄bu Kraiſ n̄p ud as̄ik ke ke l̄ibim rö löp. Yad mab ba laŋ al pak l̄ilö kalöp nan a gem umnö rö, hib yad hagmim Pol n̄bi b̄i n̄pe m̄idpun a ḡipim akanŋ Pol hib hagmim ñ̄g pakpe akanŋ An̄b u, “Hon Pol n̄bi b̄i n̄pe,” “Hon Apolos n̄bi b̄i n̄pe,” a ḡipim u pir albim. 14 Pen am kale aip m̄idainö ñ̄n u, n̄bi b̄i iru ñ̄g pak ñ̄agnö. B̄i m̄ihöp nöp Krispas Gaias nöp ñ̄g pak ñ̄nö. An̄b u, God n̄p aij a gabin. *

15 Wasö u, ȳihar̄iŋ piral hagbep, “Pol hib n̄pe haguñ ñ̄g pakno,” a ḡibep. 16 Pen hauť ḡipin. Yad Siđepanas n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄ip abe ñ̄g pak ñ̄nö. Pen n̄bi b̄i r̄imnap halö ñ̄g pak ñ̄nö aka n̄iŋagpin. * 17 Kraiſ ȳip, “N̄bi b̄i gau kal̄ip ñ̄g pak ñ̄mön,” a göm hagaga. “Kal̄ip manö aij yad u hag ñ̄mön,” a ga. An̄b u, manö aij n̄pe u hag ñ̄m̄idin. Pen n̄bi b̄i r̄imnap gas̄i kid hiik n̄iŋöm hagpal rö hag ñ̄agm̄idin. Manö an̄g göl hagnö, Kraiſ mab ba laŋ al pak l̄ila manö u manö ȳihar̄iŋ ap rö lö, n̄bi b̄i gau n̄iŋ udagöl, a gem, manö aij n̄pe u kabö göl nöp hag ñ̄m̄idin.

18 N̄bi b̄i mab ke inab adan an̄bu araböl gau, Kraiſ mab ba laŋ han̄p nan a göm uma manö u n̄iŋlö, manö hauť rö l̄inab. Pen God han̄p ud kam̄iŋ yuab n̄bi b̄i gau, Kraiſ mab ba laŋ han̄p nan a göm uma manö an̄bu n̄iŋun, God p̄idöŋ halö, n̄pe ke han̄p ud kam̄iŋ yuöp, a gun n̄iŋbun. * 19 Adö an̄bu God Manö u, Aisaia n̄pe God manö haga u kal̄i kl̄iñ r̄iköm haga, “N̄bi b̄i gas̄i kid hiik n̄iŋbun a ḡipal gau, gas̄i kale u ke n̄iŋöm, gas̄i aij n̄iŋbal. Pen yad ḡinö, gas̄i n̄iŋöm hagpal rö lagnab, manö halöwaťo hagpal rö l̄inab,” a ga. *

20 An̄b u, n̄bi b̄i gas̄i n̄iŋeb gau, n̄bi b̄i koles kub arbal gau, n̄bi b̄i manö n̄ihön n̄ihön hag am̄i ap̄i ḡipal gau, manö kub aij aij kale n̄iŋbal u, God n̄iŋö, manö hauť rö lö, böŋ nöp ap lug pakn̄g gaböl. *

21 God n̄pe ke n̄iŋ aij göp rö, n̄bi b̄i gas̄i hon u ke n̄iŋun a göm, ke ulhai n̄iŋnaböl gau, n̄pe aigale bi rö m̄idöp u n̄iŋagnaböl. N̄bi b̄i an̄b gau Kraiſ manö aij hag ñabun u n̄iŋlö, kal̄ip manö hauť rö l̄inab. Pen God n̄pe ke ḡinabin a göm hag la rö, n̄bi b̄i manö hauť hag ñabun an̄bu n̄iŋ udeinaböl gau, God kal̄ip ud as̄ik yunab. * 22 Juda n̄bi b̄i gau hagpal, “Nan gagep rö r̄imnap ḡipe n̄iŋun, n̄iŋö hagabim a gun n̄iŋnabun,” a ḡipal. Pen Grik n̄bi b̄i gau gas̄i aij aij hain n̄bö adö r̄imnap n̄iŋun, a göm pör nöp ulhai n̄iŋbal. 23 An̄b u me, Kraiſ han̄p nan a göm uma manö u hagaino, Juda n̄bi

* 1:8: 1De 3:13; 5:23 * 1:9: 1Jn 1:3; 1De 5:24 * 1:10: Plp 2:2 * 1:12: 1Ko 3:4; Ap 18:24-28 * 1:14: Ap 18:8; Ro 16:23 * 1:16: 1Ko 16:15 * 1:18: Ro 1:16 * 1:19: Ais 29:14 * 1:20: Ais 19:12; 33:18; 44:25; Job 12:17 * 1:21: Mad 11:25

bî gau nîjôm hagnaböl, “Manö iru göp u nîhôn gîniğ hagamim,” a gî naböl. Pen Juda nîbi bî wasö gau hagnaböl, “Manö hain nîbö ulhai nîjâbun u hagagamim. U manö nîñîtoŋ lîmim hagamim,” a gî naböl. *

²⁴ Pen God hanîp Juda nîbi bî rîmnap abe, Grik nîbi bî rîmnap abe, udnabin a gôm hag la nîjôm hon Kraiŋ nîp nîjûn nîjûn, God pîdöŋ halö mîdöp rô, Kraiŋ abe unbö rô nöp pîdöŋ halö mîdöp; God gasî kîd hiik nîjôb. * ²⁵ Nîbi bî gau Kraiŋ apôm uma u nîjôm, God nîpe klö mîdagöp a gî naböl; pen God nîpe klö nîpe ke ga gasî u nîjagnaböl. Nîbi bî gau Kraiŋ apôm uma u nîjôm, God nîpe gasî aij mîdagöp a gî naböl; pen God nîpe gasî aij nîpe ke gasî nîja îl u rîk nîjagnaböl. *

²⁶ Añ mam bî. Kale ke nîjim! God kalöp wiñ ala nîn u, kale aigale nîbi bî rô mîdaibe kalöp wiñ alaŋ Nîbi bî gasî nîjeb a gîpal gau, nîbi bî kub gau, nîbi bî hib mîdöp gau, kalöp iru wiñ alaga. * ²⁷ Nîbi bî gasî kîd hiik nîjûn a gîpal gau nable gan, a gôm, God nîbi bî gasî aij nîjagpal gau uda. Nîbi bî klö mîdpun a gîpal gau nable gan, a gôm, God nîbi bî klö mîdagöp gau uda. ²⁸ Nîbi bî hib halö mîdpun a gîpal gau nîbi bî yîharîŋ rô mîdeilaŋ a gôm, God kalîp arö gôm, nîbi bî ramö gau hib mîdagöp a gîpal gau kalîp uda.

²⁹ God nîpe anîg ga u, nîbi bî rîmnap God amgö îlô adö u, hib kale ke haglö adö arnîm rô lagnab, a gôm ga. *

³⁰ God gö, Kraiŋ Jîsas aip jîm nîl mîdpim. Anîb u, God gö, Kraiŋ Jîsas nîp nîj udun, nîp aip jîm nîl mîdun, nîp gasî nîjöl gî mîdpun u me, hon gasî kîd hiik nîjeb nîbi bî rô mîdpun. Kraiŋ aip jîm nîl mîdpun u me, God hanîp nîjôm nîbi bî kamîŋ aij yad a gab. Kraiŋ aip jîm nîl mîdpun u me, God hanîp nîjôm nîbi bî asîŋ mîdagöp yad ke a gab. Kraiŋ aip jîm nîl mîdpun u me, God hanîp nîjôm nan si nan naij gîpal gac u Nî yad hadö Hk gî yua a gab. * ³¹ Manö adö anîbu God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, “Nîbi bî mîñ mîñ gun a göl u, kale Bî Kub hanîp nan nîhôn nîhôn nîbö u gasî nîjôm, mîñ mîñ göl,” a gîla. *

2

Pol Kraiŋ hanîp mab kros ba laŋ uma manö u hag nîmîdöp

¹ Pen añ mam bî. Am kale aip mîdainö nîn u, God Manö nîjô yabîl u hag nînam a gem, manö kliñ aij auub gau rô aka gasî kîd

hiik nîjeb manö gau rô hag nîagnö. ² Am kalîp aip mîdem, gasî rîmnap ke nîjem kalîp manö hag nîagnabin; Jîsas Kraiŋ nîp mab ba laŋ al pak lîlô hanîp nan a gôm uma gasî adö añ anîbu nöp nîjem, kalîp hag nînabin, a gem, gasî u nöp nîjûn. ³ Anîb u, kalöp aip mîdainö u, hañ romanŋ yad klö mîdageia; yad anînin gö pîñîŋ gem, gîl gîl göl gî mîdainö. * ⁴ Nîbi bî rîmnap manö ke ulhai nîjôm, manö dö kal adîp adîp adö anîbu nöp rô hagun a gôm gîpal rô gagnö. God Ana u yîp pîdöŋ nîpe u nî nîjöl gî, Jîsas manö aij u pîdöŋ halö hag nînô u waiö nîjbe. * ⁵ God anîg ga u, bî rîmnap manö kliñ aij u haglö, yîp nîj udagöl; pen yad klö yad ke gînô, kale yîp nîj udöl, a gôm, God anîg ga.

God Ana gasî aij nîab

⁶ Pen yad am nîbi bî Kraiŋ nîp kabö rô nîj ud pîdöŋ gîpal gau aip am mîdem, kalîp gasî kîd hiik nîjeb manö rîmnap hag nîmîdin. Pen ram mînön adö îl i gasî kîd hiik nîjbal rô hag nîagmîdin. Kiŋ gau bî kub gau, kale gasî kîd hiik nîjbal rô hag nîagmîdin. Kiŋ gau bî kub gau kale hir gî naböl. ⁷ Pen yad kalîp manö hag nîmîdin anîbu, God gasî kîd hiik nîjeb manö pi göl mîdmîdöp u hag nîmîdin. Gasî kîd hiik nîjeb manö anîbu hadame dagol gau ram mînön gî laga nîn u nöp pi göl mîdmîdöp. God nîpe hadame dagol gau ram mînön gî laga nîn u nöp, Kraiŋ Jîsas aip mailö halö mîdeinaböl a gôm, gasî kîd hiik nîjeb manö aij anîbu hag lö, mîlô padö yabîl pi göl mîdmîdöp. Yad gasî kîd hiik nîjeb manö anîbu nöp kalîp hag nîmîdin. ⁸ Mînön naböŋ adö îl i kiŋ gau abe, bî kub gau abe, gasî kîd hiik nîjeb manö anîbu rîk nîjagla. Nîjblap rô hagep, Bî Kub mailö halö kumi kabö adö laŋ nîbö aua u nîp al pak lagblap.

⁹ Pen God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, “Nîbi bî God nîp mîdmagö lîbal gau,

God kalîp ud aij yabîl gôm, nan aij aij nînab.

Amgö nîjagla; hag nîlô apdi nîjagla;

gasî ke nöp nîjôm, anîg gî nab, a gôm nîjagla;

God kalîp nan aij aij ke nöp nînîg gab,” a gîla. *

¹⁰ Pen manö nîjagmîdal anîbu, God nîpe Ana nîpe hanîp nî nîjûn.

God Ana nan gau magöŋhalö ulhai nîjâb. God nîpe nan pi ga gau abe ulhai nîjâb.

¹¹ Hon gasî nîhôn nîhôn nîjûn u, nîbi bî rîmnap nîjagpal, pen ana hon ke aŋ dan mîdöp u nöp nîjôb. Anîb unbö rô nöp,

* 1:23: Ro 9:32; 1Ko 2:14 * 1:24: Kol 2:3 * 1:25: 2Ko 13:4 * 1:26: Mad 11:25; Jem 2:5 * 1:29: Ep 2:9 * 1:30: Jer 23:5-6 * 1:31: Jer 9:24 * 2:3: Ap 18:9; 2Ko 10:1 * 2:4: 1De 1:5 * 2:9: Ais 64:4

God nıpe gası nıhön nıhön nıñjüb u, God Ana nıpe nöp nıñjüb. ¹² Pen hon nıbi bı mınönj naböñ adö il i gası nıñbal rö gası nıñagpun. God nıpe Ana nıpe ke hanıñp yuö aua nıñjom God nan aij hanıñp abönamö ñöb u rık nıñbun. ¹³ God hanıñp nan aij abönamö ñöb manö adö anıbu nöp hag ñabun. Bı gası kíd hık nıñbal rımnap hanıñp manö anıbu haglö nıñagun; God Ana gası ñöb rö manö anıbu nıñun me, nıbi bı gau kalıñp hag ñabun. God Ana hanıñp manö hagö nıñun, nıbi bı God Ana anı kale danı mıdöp nıbi bı gau kalıñp hag ñabun. ¹⁴ Pen nıbi bı God Ana anı kale danı mıdagöp nıbi bı gau, God Ana nan aij abönamö ñöb nan gau udagnaböl. Manö aij anıbu nıñlö, manö hauñ rö lö, rık nıñagnaböl. God Ana nıbi bı anı kale danı mıdeınab u, God Ana nan aij ñöb gau rık nıñnaböl.

¹⁵ Pen nıbi bı God Ana anı kale danı mıdöp gau, kale nan gau magönhalö nıñjom rık nıñ aij gınaböl. Pen nıbi bı God Ana anı kale danı mıdagöp gau, kale nıbi bı God Ana aip mıdöp nıbi bı gau kalıñp rık nıñagnaböl.

¹⁶ God Manö u, Aisaia adıñ ap kalı kılın rıköm haga, "Nıbi bı an, Bı Kub nıhön gası nıñjüb u rık nıñjom, nıñp, 'Anıg gımön, anıg gımön,' a gınab?" ö ga.

Pen Kraıs nıbi bı nıpe mıdpun gau, hanıñp gası nıpe nıñjüb rö ñö nıñöl gı, hon nıñ aij gıpun. *

3

Jım ñöl mıdmim, asık ke ke lagmim

¹ Anı mam bı. Nöd kale aip mıdainö ñın u, nıbi bı God Ana anı kale danı mıdöp gau kalıñp hag ñımıdın rö, kalöp u rö nöp hag ñıbnep, pen kale Kraıs nıñ nıñ udmim, ñı paınan rö nöp mıdmıdım. Anıb u, kalöp nıbi bı ram mınönj il i rö hag ñımıdım. ² Nı paınan ci ñıñeb rö u mıdmıdım u me, yad kalöp ci nöp ñımıdım; kale nan magö yabıñ ud ñıñ yumım rö lagmıdöp u me, yad nan magö yabıñ kalöp ñagmıdın. Mıdpım ñın i u rö nöp, kale nan magö yabıñ ud ñıñ yumım rö lagöp; kale ñı paınan rö nöp mıdpım. *

³ Mıdpım ñın i u rö nöp, kale nıbi bı ram mınönj il i gası nıñbal rö nöp gası nıñbım. Nıbi bı rımnap nan kale gau nan yad rö mıdaıböp a gımım nıñbım. Mulu lugö, pen pen hag mıdpım. Anıg gımım, nıbi bı yıharıñ mınönj naböñ il i gıpal rö nöp gı mıdpım. * ⁴ Rımnap hagpım, "Hon Apolos nıbi bı nıpe mıdpun," a gıpım. Rımnap hagpım, "Hon Pol nıbi bı nıpe mıdpun," a

gıpım. Anıb u, kale yıharıñ nıbi bı mınönj naböñ il i gası nıñjom hagpal rö gıpım. *

⁵ Apolos hol mıhön bı kub nıhön rö mıdpul nıñmım manö anıbu hagpım? Hol yıharıñ bı wög gep mıhau nöp mıdpul. Bı Kub wög nıhön ke ke hag la u gı mıdul, Jısas Kraıs manö aij u hag ñailo kale nıñmım nıñ udpe.

Pen Bı Kub halıñp mıhön wög ke ke haga rö nöp gıpul. * ⁶ God yıñp hagajıñp, ram mınönj kale u nöd amem nan yıñ u yımnö. God Apolos nıñp hagajıñp, hainö amöm, ñıg am mıl dapöm, nan yımnö anıbu honı ga. Pen God nıpe nöp geia rana. ⁷ Anıg gö, hol bı yıharıñ nan yıñp yımul, ñıg honı gul gıpul u, hib hol u hagpe adö aragnım. God geia rana rö, hib nıpe u nöp hagpe adö arım. ⁸ Nıbi bı nan yıñp yımbal gau, nıbi bı ñıg dap honı gıpal gau, wög adö anı yabıñ gıpal u me, God wög gıpal gıpal rö nıñjom, kalıñp pen ñınab. ⁹ Hol mıhönj God wög u jım ñöl gajul, wög naböñ nıpe u kale mıdpım. *

Kale God ram nıpe mıdpım

Pen manö ap: kale God ram nıpe mıdpım. ¹⁰ God yıñp mög nıñjom ud aij göm nan aij ñı u udem, bı ram gep nıpe yabıñ u mıdem, ram padö kub anı yanı u bıñıñ gı aij gınö; pen hainö bı ap apöm ram adıñ adıñ mıdeınab gau gab. Pen nıbi bı rımnap apöm, ram anıbu gun a gaiöl u, nıñ aij göm göl. ¹¹ God ram nıpe u Jısas Kraıs nıñp padö kub anı yanı hadö böñ nöp bıñıñ göp u, nıbi bı rımnap padö ke hain nıbö ap bıñıñ göl rö lagöp. *

¹² Jısas Kraıs padö kub bıñıñ göl mıdöp u, nıbi bı rımnap, ram adıñ adıñ gun a göm, gol, silpa, kabö aij aij dapöm gınaböl; pen nıbi bı rımnap mab lö, wid lö adıñ adıñ, nan uñan uñan gau dapöm gınaböl. ¹³ Pen Kraıs apöm nıbi bı manö kub hagnab ñın u, wög gı aij gıla adö u ke waiö mıdö nıñnaböl, haföwañ gıla adö u ke waiö mıdö nıñnaböl. Mab mıtönj apöm wög aij gınaböl u mıdeınab; pen wög adö adö gınaböl u böñ nöp in habık arnab me. * ¹⁴ Padö kub bıñıñ göl mıdöp adö u, nıbi bı wög gı aij göm ram adıñ ap gılö, mab mıtönj apöm ram adıñ anıbu in habık aragnab u, kale pen udnaböl. ¹⁵ Pen nıbi bı rımnap wög adö adö nöp göm ram adıñ ap gılö, mab mıtönj apöm ram adıñ anıbu in habık arnab u, God kalıñp ke ud kamıñp yunab pen nıbi bı mög gep rö, ram inö, fıñp gı hön yulö, nan mıdagöp rö u mıdeınaböl ram nıpe adö lanı au.

¹⁶ God sabe gep ram nıpe u kale mıdpım; God Ana anı kale danı mıdöp. * ¹⁷ Nıbi bı

* 2:16: Aıs 40:13 * 3:2: Hib 5:12-13; 1Pi 2:2 * 3:3: 1Ko 1:10-11 * 3:4: 1Ko 1:12 * 3:5: Ap 18:4,11 * 3:9: Mad 13:3-9; Ep 2:20-22 * 3:11: Aıs 28:16; 1Pi 2:4-6 * 3:13: 1Ko 4:5 * 3:16: 1Ko 6:19; 2Ko 6:16

rɨmnap apɔm God sabe gep ram u gɨ najj geinabɔl u, kalɨp pen abe gɨ najj gɨnab. God sabe gep ram anɨbu ram nɨpe ke nɔp. Pen sabe gep ram nɨpe u kale nɨbi bɨ mɨdpim.

¹⁸ Nɨŋ aij gɨmim. Kale rɨmnap gasɨ kub nɨbi bɨ mɨŋɔŋ nabɔŋ il i gasɨ nɨŋɔm hagpal rɔ nɨŋmim, yɨharɨŋ gau ulhai nɨŋbal rɔ nɔp nɨŋun, nɨbi bɨ gasɨ kɨd hiɨk nɨŋeb mɨdpun a gɨnabim u pen hauɨ alɔ anɨg hagnabim. Hon nɨbi bɨ hauɨ halɔ mɨdpun a gɨmim me, gasɨ aij yɔl u ulhai nɨŋnabim. ¹⁹ Nɨhɔn gɨnɨg: mɨnɔŋ nabɔŋ il i manɔ kub kub rɔ hagɔm hagpal adɔ u, God nɨŋɔ, manɔ hauɨ nɨŋgep rɔ lɔp. God Manɔ u kalɨ kɨiɨ rɨkɔm hagla,

“Nɨbi bɨ gasɨ kɨd hiɨk nɨŋun, nɨŋ aij gɨpun a gɨpal gau, nɨpe gɔ, gasɨ kɨd hiɨk nɨŋeb magɔ anɨbu, hel ap rɔ lɔm, gasɨ rɨmɨd mɨdmagɔ kalɨp ud sɨsɨ lɔ,

bɨ nagɨman rɔ mɨdeinabɔl,” a gɨla. * ²⁰ God Manɔ adɨŋ ap halɔ, Depid kalɨ kɨiɨ rɨkɔm haga, “Nɨbi bɨ gasɨ kɨd hiɨk nɨŋbun a gɨpal gau, manɔ rɨmnap haglɔ, Bɨ Kub nɨpe nɨŋɔ,

manɔ il ap mɨdagɔp,” a ga. * ²¹ Anɨb u, nɨbi bɨ rɨmnap, nɨbi bɨ kub mɨdpal a gɨmim, hib hagpe adɔ aragnɨm. Pen nɨbi bɨ aka nan nɨhɔn nɨhɔn mɨdɔp gau, God kalɔp nɨŋɔm gɨ la mɨdɔp. ²² Yad Pol, Apolos, Sipas, hon wɔg gep bɨ kale nɔp mɨdpun. Mɨnɔŋ nabɔŋ il i nɨhɔn nɨhɔn mɨdɔp gau, God kalɔp gɨ ŋɨlan, a gɔm, kalɔp ŋɔb. Kamɨŋ mɨdep magɔ u abe, umeb magɔ u abe, God kalɔp ŋɔb. Mɨŋi mɨdpim rɔ, hainɔ mɨdeinabim rɔ, God kalɔp gɨ ŋan a gɔm magɔŋhalɔ kalɔp ŋɔb. ²³ Pen Bɨ Kub kale Kraiss; Kraiss nɨpe God Ŋɨ nɨpe.

4

Jisas manɔ ud arep bɨ gau

¹ Anɨb u, God manɔ aij pi gɔl mɨdmɨdɔp u, Kraiss nɨpe Apolos Pol kalɨp bɨ mɨhɔŋ hag lɔ, kale wɔg gep bɨ nɨpe mɨdpil, a gɨmim gasɨ u nɨŋmim. ² Bɨ kub ap, bɨ wɔg gɨ ŋeb rɨmnap aip manɔ hag lɔm, wɔg ap kalɨp hageinab u, bɨ wɔg gep bɨ gau nap kale hagnab rɔ nɔp gɔl. *

³ Pen kale yɨp manɔ kub hageinabim u, yad gasɨ iru nɨŋagnabin. Nɨbi bɨ rɨmnap gau yɨp manɔ kub hageinabɔl u, yad u rɔ nɔp gasɨ iru nɨŋagnabin. U yɨp nan yɨharɨŋ ap rɔ lɔp. Yad u rɔ nɔp yad ke manɔ kub hagagabin. ⁴ Yad ke nɨbi bɨ rɨmnap gɨ najj gagpin a gem nɨŋbin u pen yad anɨg hagnɔ, Bɨ Kub yɨp bɨ asɨŋ mɨdagɔp a gɔm hagnab. Bɨ Kub nɨpe ke nɔp yɨp manɔ

kub hagnab. ⁵ Anɨb u, mɨŋi ŋɨn i manɔ kub hagagimim. Bɨ Kub nɨpe ke apɔm manɔ kub hagnab. Bɨ Kub nɨpe gɔ, nan nɨhɔn nɨhɔn pi gɔl gɨpal gau magɔŋhalɔ waiɔ lɨnab; gasɨ mɨdmagɔ rɨmɨd anɨ kale dan gasɨ nɨhɔn nɨhɔn nɨŋbal u, u rɔ nɔp waiɔ lɨnab. Ŋɨn anɨbu, God nɨpe nɨbi bɨ magɔŋhalɔ ke ke anɨ anɨ gɨ aij gɨpal gɨpal rɔ kalɨp manɔ aij hagnab. * ⁶ Pen anɨ mam yad gau. Apolos hɔl mɨhɔŋ manɔ kalɔp hagpin anɨbi, kale manɔ magɔ ap il u nɨŋ aij gɨmim, a gem, kalɔp hagpin. Manɔ magɔ anɨbu hagab: “Gasɨ kale ke wasɔ; nan nɨhɔn kalɨ kɨiɨ rɨkla u nɔp nɨŋmim hain gɨmim.” Hagab rɔ geinabim u, bɨ ap hib dap ranmim, bɨ ap hib dap lugmim, gagnabim. * ⁷ Hon nɨbi bɨ kub, nɨbi bɨ gau nɨbi bɨ pro, a gɨmim nɨŋbim u aij wasɔ. Kalɔp nɨhɔn aij mɨdɔp u, God nɨpe nɔp kalɔp ŋɔb. Anɨb u, kale ai gɨnɨg, hon ke gɨ aij gɨpun a gɨmim, hib kale ke hagpe adɔ arab? *

⁸ Gasɨ kale ke nɨŋbim u, hon ke nan magɔŋhalɔ hadɔ udpun; nan pro ap ulɔp gagɔp, a gɨmim gasɨ nɨŋbim. Gasɨ kale ke nɨŋbim u, hon ke nɨbi bɨ gep rɔ hadɔ mɨdpun; bɨ ap hanɨp gasɨ rɨmnap hag ŋagnab, a gɨmim gasɨ nɨŋbim. Gasɨ kale ke nɨŋbim u, hon ke kinɨ rɔ hadɔ mɨdpun, a gɨmim nɨŋbim. Pen gasɨ kale nɨŋbim u, Jisas manɔ aij ud arep bɨ gau kinɨ rɔ mɨdagal, a gɨmim gasɨ nɨŋbim. Pen kale nɨŋɔ yabɨ kinɨ mɨdaibep, hon mɨŋ mɨŋ gun, kalɔp aip kinɨ mɨdbnɔp. ⁹ Gasɨ yad nɨŋbin u, God nɨpe hanɨp Jisas manɔ aij ud arep bɨ gau dam, nɨbi bɨ gau mɨdpal anɨ au, bɨ najj al pak lep rɔ dam lɔp. Bɨ rɨmnap gɨ najj geinabɔl u, bɨ kub manɔ kub hagɔm, nɨbi bɨ nɨŋ mɨdlɔ nɨŋɔl gɨ, kalɨp al pak lɔl, a gɨnabɔl. Gasɨ yad nɨŋbin u, God nɨpe gɔ, hon anɨb unbɔ rɔ nɔp mɨdpun. Nɨbi bɨ mɨnɔŋ nabɔŋ il i abe, ejol kumi kabɔ adɔ lanɨ abe, nɨŋ mɨdlɔ nɨŋɔl gɨ, hanɨp bɨ najj rɔ al pak lɨnɨg gabɔl. ¹⁰ Kraiss nɨp nɨŋ udun wɔg nɨp gɨno, hanɨp bɨ hauɨ a gɔm nɨŋbal u, pen kalɔp nɨŋɔm, Kraiss nɨbi bɨ nɨpe gasɨ kɔ nɨŋeb gau, a gɔm nɨŋbal. Hon bɨ yɨharɨŋ hain u, pen kale nɨbi bɨ kal yabɨ. Hon bɨ hib mɨdɔp bɨ u rɔ wasɔ, pen kale nɨbi bɨ hib mɨdɔp u rɔ mɨdpim. ¹¹ Hadame nɔp dagal gau rɨkɔl, mɨd damɔm, mɨŋi mɨdpun ŋɨn i kɨyɔ lɔ, rugu mɨlep gɔ, waiɨ mɨdagɔ, ram mɨdagɔ, umeb rɔ lɔ, hon pɔr pak gɨlɔ gɨlɔ uɨham yabɨ mɨdpun. * ¹² Ke nɔp ilɔn mab udun, nan nɨŋbun. Hanɨp hag juɔm gɨlɔ, kalɨp pen God kalɨp abad mɨdeianɨ a gun, nɨp sabe gɨpun. Hanɨp gɨ najj gɨlɔ, aɨagɨpun. * ¹³ Hanɨp manɔ najj hagpal, pen manɔ hain hagpun. Anɨb u, hon nan yɨharɨŋ nan

* 3:19: Job 5:13 * 3:20: Sam 94:11 * 4:2: Luk 12:42 * 4:5: 1Ko 3:8 * 4:6: Ro 12:3 * 4:7: Ro 12:6
* 4:11: 2Ko 11:23-27 * 4:12: Ap 18:3; 2De 3:8; Mad 5:44

haþiþ adin adin ap rō midno midno ñin i auōp.

14 Manō kalɨ kliñ rikabin i, kale nable udmim a gem hagagabin; kale ñi pai midmagō yad gau a gem rɨmid ukem hagabin. 15 Bɨ Kraiɨ lau adō midpal gau, iru yabiþ apōm kalōp ud aij gōm manō hag ñinabōl. Pen bɨ Kraiɨ lau adō midpal gau, kalōp nap añi nōp midōp. Yad nōd Kraiɨ Jisas manō aij nɨpe u kalōp hag ñinō, kale Kraiɨ Jisas nɨn udpe u me, yad nap kale midpin. * 16 Anɨb u, kalōp hagabin, yad gɨpin gɨpin rō nɨnmim, adō anɨbu nōp gɨmim. * 17 Adō anɨbu nōp, ñi midmagō yad Dimodi, Kraiɨ Jisas manō hag ñinō nɨn aij gōm, Bɨ Kub wōg gɨ aij gōp u yunō nɨnab. Amjakōm, yad Kraiɨ Jisas nɨp nɨn udem, Kraiɨ Jisas aip jɨm ñōl midem, aige gō rō gem gɨpin u kalōp yiswem kauyan hagō nɨnɨnabim. Yad Kraiɨ nɨbi bɨ nɨpe gau kalɨ magōnhalō pōr hag ñinɨbin manō u u rō nōp hain gem Kraiɨ Jisas aip jɨm ñōl midpin. *

18 Pen kale rɨmnap, Pol auagnab, a gɨmim, aleb aleb ñōl gɨ midpim. 19-20 Pen Bɨ Kub u yɨp yau a gō, yɨnɨd nɨnabin. Yɨharɨn manō nōp hagōm, God nɨbi bɨ nɨpe midagal; klō nɨpe u udōm me, nɨbi bɨ nɨpe yabiþ midpal. Anɨb u, amjakem nɨbi bɨ aleb aleb ñibal gau manō nōp hagabōl aka God klō nɨpe udōm midpal a gem nɨnɨnabin. * 21 Anɨb u, yad apem kalōp nɨhōn gɨnam? Ur ap daunam aka kalōp midmagō lem, manō hain hain hagnam? Yad nɨhōn gɨnō, kalōp aij gɨnab?

5

Bɨ ap nap nɨbin nɨpe u nɨp si uda

1 Manō ap halō haglō auō yɨp hagpal, “Kale God pɨg midpim gau bɨ kale ap urakōm nap nɨbin nɨpe u nɨp si udōp,” a gɨpal. Pen nɨbi bɨ God nɨp nɨnɨgpal gau nan si nan naj anɨbu rō gagpal me. *

2 Pen gasɨ kale nɨnɨbim u, hon nɨbi bɨ aij, a gɨpim. Pen namam kale ap unbō gōp u, kale mōg gɨbōp; bɨ anɨbu hag hōn yubep; nɨbi bɨ Bɨ Kub lau adō midpim gau ap magum gɨnabim ñin u, bɨ anɨbu kale aip magum gagbōp. Pen namam kale u anɨg gō kalōp nable gōm mōg gagōp ar? 3 Yad mɨlō ke gai i midpin u pen kalōp gasɨ nɨnōl gɨ nōp midpin. Bɨ nan si nan naj gōp anɨbu, nɨp nɨhōn nɨhōn gɨnabun u yad hadō nɨn lɨbin. * 4 Kale nɨbi bɨ Bɨ Kub hon Jisas lau adō midpim gau ap magum gɨnabim ñin u, Pol hanɨp gasɨ nɨnɨb a gɨmim, Bɨ Kub hon Jisas klō nɨpe kalōp ñō udmim, 5 bɨ anɨbu nɨp hag gɨpe, kale aip magum gagnɨm. Seden

aip nōp ajōm me, hañ roman nɨpe naj gō, gasɨ hain nɨbō nɨnōm, Bɨ Kub manō kub hagnab ñin u, ana nɨpe kamɨn midainɨm rō lōp. *

6 Pen kale bɨ nan naj gōp u aip jɨm ñōl midmim, mid aij gɨpun a gɨmim gasɨ u nɨnɨbim u aij gagōp. Bred gun a gaiōl, nan yis pro marap nōp ud plaua rin yan halō lɨlō, yis pro u geinab plaua anɨbu magōnhalō kub yabiþ rannab. * 7 Kale mɨñi bred yis halō midagōp rō midpim u, nan yis nōd nɨbō u magōnhalō ud ke gau yumim, bred yis midagōp rō, nɨbi bɨ asɨn midagōp nōp midaimim. Kale nɨbi bɨ asɨn midagōp hadō midpim me. Nɨhōn gɨnɨg; Pasopa ñin u Juda kai sipsip pi pak God nɨp sabe gɨ ñōm, God nɨpe kalɨp ud asɨk yua u aij gō nɨnōl gɨ midɨila. Pen Kraiɨ nɨp Pasopa sipsip pi hon rō hadō pak sabe gɨla u me, God amgō ilō nɨpe u hon nɨbi bɨ asɨn midagōp hadō midpun. * 8 Anɨb u, Kraiɨ nɨp nan sabe gep rō al pak lɨlō, God hanɨp ud kamɨn yua u, gasɨ nɨnɨn, Pasopa hon u aij gōp a gun ñɨnɨn. Pen Pasopa hon ñɨnɨnabun u, yis halō, nan si nan naj gau halō, ñɨnɨagnabun; gasɨ aij magō u nōp nɨnɨn, manō nɨnō u nōp nɨnɨn, bred yis midagōp gau nōp udun ñɨnɨnabun. *

9 Kalōp kōp ap kalɨ kliñ rikem hagnō, “Nɨbi si udep bɨ gau, bɨ si udep nɨbi gau, kalɨp aip jɨm ñōl midagaimim,” a gɨnō. 10 Pen kale hagnabim, “Pol hagōp, ‘Nɨbi bɨ Kraiɨ nɨp nɨn udpal gau kale nɨbi bɨ Kraiɨ nɨp nɨn udagpal gau kalɨp magōnhalō arō gɨlan,’ a gōm hagab,” a gɨnabim. Pen u wasō. Nɨbi bɨ Kraiɨ nɨp nɨn udagpal gau, nɨbi si bɨ si gōm, pōr nōp nan aij rɨmnap halō udun a gōm, nɨbi bɨ rɨmnap nan kale pɨñ gɨ udōm, nan yɨharɨn gau god hon a gōm sabe gōm gɨmidal nɨbi bɨ gau, mɨnōn nabōn il i pro midagpal. Ram mɨnōn gau magōnhalō midpal u, kalɨp arō gun rō lagōp. 11 Pen kōp nōd nɨbō kalɨ kliñ rik yunō manō anɨbu mɨñi hag aij gɨnabin. Bɨ Kub Jisas nɨn udep a gɨpim nɨbi bɨ gau bɨ ap aka nɨbi ap urak, nɨbi si bɨ si gōm, pōr nōp nan aij rɨmnap halō udun a gōm, nan yɨharɨn gau god hon a gōm sabe gōm, nɨbi bɨ gau manō naj hagōm, nɨbi bɨ rɨmnap nan kale rɨmnap pɨñ gɨ udōm, ñɨg wain ñɨg klō iru nɨnōl haut alō, gɨmidal nɨbi bɨ gau kalɨp aip ajagmim, jɨm ñōl nan ñɨnɨgmmim. *

12-13 Nɨbi bɨ Kraiɨ nɨp nɨn udagpal gau, nan si nan naj gaiōl u, nɨhōn gɨnɨg anɨg gɨpim, a gem, kalɨp manō kub hagnagnam. God nɨpe nōp manō anɨbu kalɨp hagnab. Pen Bɨ Kub Jisas nɨn udepun a gɨpim nɨbi

* 4:15: Gal 4:19 * 4:16: Plp 3:17 * 4:17: Ap 19:22 * 4:19-20: 1Ko 2:4 * 5:1: Lep 18:7-8; Dud 22:30 * 5:3: Kol 2:5 * 5:5: 1Di 1:20 * 5:6: Gal 5:9 * 5:7: Ais 53:7; 1Pi 1:19 * 5:8: Dud 16:3 * 5:11: 2De 3:6; Dai 3:10

bɪ gau, nan si nan najj gaiöl u, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpim, a gɪmim, kalɪp manö kub hagnim. God Manö u Mosıs adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪköm haga, “Nɪbi bɪ nan si nan najj gɪmɪdal gau hag höŋ yube aröl,” a ga. *

6

Krais nɪbi bɪ rɪmnap manö mɪdeinab u, kale ke ud asɪkmim

¹ Pen namam kale Krais nɪp nɪŋ udöp ap manö mɪdö, bɪ Krais nɪp nɪŋ udpal gau nöp manö kub anɪbu nɪŋnaböl. Pen ai gɪnɪg bɪ Krais nɪp nɪŋ udagpal gau manö kub anɪbu nɪŋöl? ² Hon Krais nɪbi bɪ nɪpe, hainö nɪbi bɪ ram mɪnönŋ il i gau gau magöŋhalö kalɪp manö kub hagnun ud asɪknabun. Pen kale nɪbi bɪ ram mɪnönŋ il i magöŋhalö manö kub hagnim ud asɪknabim u, kale nɪbi bɪ kale ke rɪmnap manö mɪdnɪg gab u nɪŋmim hag ud asɪknabim. * ³ Hon hainö ejol gau kalɪp abe manö kub hagnun ud asɪknabun. Anɪb u, mɪnönŋ naböŋ il i manö mɪdnab u, ke hagnun. ⁴ Krais nɪbi bɪ nɪpe gau, kale manö kub ud asɪkep bɪ kub rɪmnap nɪŋöm, Krais manö nɪŋ udagal a göm, kalɪp gasɪ mɪŋjör nɪŋbal. Anɪb u, manö kub rɪmnap mɪdɪnɪm, kale ai gɪnɪg bɪ kub anɪb gau arbim? ⁵ Manö hagabin anɪbi, kalöp nable gɪnɪm a gem hagabin. Kale ke bɪ gasɪ aij nɪŋöb bɪ ap, Krais nɪbi bɪ anŋ hon aui manö kub hagno nɪŋnɪm bɪ ap mɪdagöp a gɪpim akan ⁶ Anɪb unbö rö nöp gɪbep u aij. Pen kale unbö rö gaggim. Krais nɪŋ udöp nɪmam ap urak, Krais nɪŋ udöp nɪmam nɪpe ke dam Krais nɪŋ udagpal nɪbi bɪ gau mɪdpal anŋ au manö kub hagnal.

⁷ Pen kale Bɪ Kub Jisas nɪŋ udpim rɪmnap urakmim, nañɪn namam kale ke rɪmnap dam manö kub hagnim u nɪŋem nɪŋbin, kale Bɪ Kub Jisas nɪŋ udpal nɪbi bɪ gɪpal rö gagabim. Bɪ Kub Jisas nɪŋ udpim nañɪn namam rɪmnap kalöp gɪ najj gaiöl u, arö gɪnabim u aij; urakmim kalɪp dam manö kub hagnabim u aij wasö. Bɪ Kub Jisas nɪŋ udpim nañɪn namam rɪmnap nan kalöp ɪp gɪ u daiöl u, arö gɪnabim u aij; urakmim kalɪp dam manö kub hagnabim u aij wasö. ⁸ Pen kale ado gɪmim, urakmim, Bɪ Kub Jisas nɪŋ udpim nañɪn namam kale ke rɪmnap nan kalöp ɪp gɪ udpim. Kale urakmim Bɪ Kub Jisas nɪŋ udpim nañɪn namam kale ke rɪmnap kalɪp gɪ najj gɪpim. ⁹ Pen kale nɪŋ aij gɪmim. Nɪbi bɪ gɪ najj gɪmɪdal gau, God kalɪp dam ram aij nɪpe laŋ ud aragnab. Nɪŋ aij gɪmim, dui gaggim. Nan yɪharɪŋ gau god hon a göm sabe göm gɪmɪdal nɪbi bɪ gau; nɪbi si bɪ si göm

gɪmɪdal nɪbi bɪ gau; bɪ nɪbi aip wasö bɪ ap nöp aip gɪ ajom gɪmɪdal bɪ gau; God kalɪp dam ram aij nɪpe laŋ au ud aragnab. *

¹⁰ Nɪŋ aij gɪmim. Nan si udmɪdal nɪbi bɪ gau; pör nöp nan aij rɪmnap halö udun a gɪ gasɪ nɪŋmɪdal nɪbi bɪ gau; nɪbi bɪ ñɪg wain ñɪg klö iru ñɪŋöm hau alö gɪmɪdal nɪbi bɪ gau; nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp manö najj manö piral hagnɪdal nɪbi bɪ gau; nɪbi bɪ rɪmnap nan kale pɪŋ gɪ udmɪdal nɪbi bɪ gau; God kalɪp magöŋhalö dam ram aij nɪpe laŋ ud aragnab. U nɪŋ aij gɪmim, dui gaggim. ¹¹ Kale rɪmnap nöd anɪg rö gɪ mɪdmɪdim. Pen Bɪ Kub Jisas Krais hanɪp a göm uma u me, God hon Ana nɪpe u apöm, nan si nan najj gac kale u ɪk gɪ yuöm, kalöp God nɪp wög gep nɪbi bɪ ke löm, nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagöp mɪdpim a ga. *

¹² Kale rɪmnap hagnim, “Yad nan nɪhön gɪnam a gɪnabin u gɪnabin; u manö mɪdagöp,” a gɪpim. Anɪg hagnim u pen adö rɪmnap geinabin yɪp nan aij ap gɪ ñagnab. Kale hagnim, “Yad nan nɪhön gɪnam a gɪnabin u gɪnabin; u manö mɪdagöp,” a gɪpim. Anɪg hagnim u pen yad adö rɪmnap gem, gɪ dam dam mɪdö mɪdö yad bɪ nagnɪman rö mɪdem, adö anɪbu nöp gasɪ nɪŋem gɪnabin; yɪharɪŋ mɪdeinam rö lagnab. Anɪb u nɪŋem, yad anɪg göl gagnabin. *

¹³ Kale rɪmnap pen hagnim, “Hanɪp mudun mɪdöp u me, nan ñɪŋöl gɪ nöp mɪdeinabun,” a gɪpim. Anɪg hagnim u pen God gö mudun u abe, nan anɪb gau abe pɪs gɪnab. God nɪbi bɪ hañ romanŋ kale gɪ la u, nɪbi si bɪ si göl a göm gɪ laga. Hañ romanŋ klö kale u, Bɪ Kub nɪp wög göl gɪ mɪdmim a göm ga. Bɪ Kub nɪpe nöp hañ romanŋ kalöp nan ñɪmɪdöp. * ¹⁴ God klö nɪpe u nöp gö me, Bɪ Kub uraka. Klö nɪpe u nöp gö me, hon u rö nöp uraknabun. *

¹⁵ Nɪŋ aij gɪmim. Kale Krais aip jɪm ñöl mɪdpim u, ñɪn kɪd ma kɪd nɪpe ke u mɪdpim. Krais hañ romanŋ nɪpe u, bɪ si udep nɪbi aip jɪm ñagnɪm, wasö yabɪ! *

¹⁶ God Manö u, Mosıs adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪköm haga, “Bɪ nɪbi udöm aip jɪm ñöl mɪdeinabil u, kale mɪhöŋ hañ romanŋ añɪ ap nöp mɪdeinabil,” a ga. Anɪb u rö, bɪ an nɪpe bɪ si udep nɪbi ap ud aip jɪm ñöl mɪdeinab u, kale mɪhau hañ romanŋ añɪ ap nöp mɪdeinabil. * ¹⁷ Pen nɪbi bɪ an Bɪ Kub aip jɪm ñöl mɪdeinab u, ana nɪpe Bɪ Kub Ana nɪpe aip jɪm ñöl mɪdeinabil. *

¹⁸ Nɪbi si bɪ si gaggim. Nɪbi bɪ nan si nan najj rɪmnap gɪnaböl gau, hañ romanŋ höŋ

* **5:12-13:** Dud 13:5; 17:7 * **6:2:** Rep 3:21 * **6:9:** Gal 5:19-21; Ep 5:5; Rep 22:15 * **6:11:** Dai 3:3-7 * **6:12:** 1Ko 10:23 * **6:13:** 1De 4:3-5 * **6:14:** Ro 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14 * **6:15:** Ep 5:30 * **6:16:** Mad 19:5 * **6:17:** Jon 17:21-23; Ro 8:9-11

adö gınaböl, pen nıbi si bı si gınaböl gau hañ roman kale ke gı naj gınaböl. ¹⁹ Nıñ aij gımim. God nıpe Ana Uı u yuö apöm, an kalöp dan mıdöp. Hañ roman kale u Ana Uı ram raul nıpe mıdep u. Anıb u, ke gası nıñbun rö gun a gun gası u nıñagun. Hañ roman gası rımıd mıdmagö kale nan kale wasö. God nıpe kalöp rau adog uda. ²⁰ Krais nıpe nan aij yabı yuöm kalöp rau adog uda. Anıb u me, hañ roman kale gau gı aij göl gı mıdpe nıñöl gı, God nıñö, nıñ aij gınım; nıbi bı gau nıñöm God nıñ aij a göl. *

7

Ber mıhau hañ roman kale añı ap mıdöp

¹ Yıp köp kalı kñıñ rıkmım manö hagpe u, kalöp pen hagnıg gabin. Bı gau nıbi udagnaböl u aij. ² Pen nıbi si bı si gıpal u naj göp rö, bı gau nıbi kale ke udöm mıdeınaböl u aij; nıbi gau bı kale ke udöm mıdeınaböl u aij. ³ Pen anıg gı mıdöl gı, nıbi gınıg a gainım u, nugmul yau a gınım. Nugmul nıpe gınıg a gainım u, nıbi nıpe u rö nöp yau a gınım. ⁴ Nıbin hañ roman u nan nıpe ke wasö; nugmul aip nan kale jım ñöl. Nugmul hañ roman u u rö nöp nan nıpe ke wasö; nıbin aip nan kale jım ñöl. ⁵ Anıb u, nugmul hagö, nıbin wasö gagnab. Nıbin hagö, nugmul wasö gagnab. Yau nöp gımil gımil. Pen God nıñ gası añı nıñul, sabe göl gı nöp mıdaiul a gımil, manö hag adö añı ap lımil, ñın rımnay yıharıñ mıdmil, God nıñ sabe göl gı mıdeınabil. Hainö kauyan gınabil. Wasö u, yıharıñ mıdeınabil rö, gası rımnay nıñmil gılö arö, Seden kalöp ap udö, ap lug pakmıl rö löp. ⁶ Pen kale ber ñın rımnay yıharıñ mıdmil, God nıñ sabe gı mıdmil, u hagagabin. Pen kale ke ber mıhau manö hag adö añı ap lımil, ñın rımnay yıharıñ mıdul, God nıñ sabe gı mıdaiul, a geınabil u, u manö mıdagöp, a gem hagabin. ⁷ Gası yad nıñbin u, nıbi bı magöñhalö yad yıharıñ mıdpin rö mıdaimim u aij. Anıg göl gası nıñbin u pen God gası nıpe ke nıñöb rö, hanıñ nan aij ke ke ñöb. Nıbi bı rımnay nan aij ap ñö, adö rımnay ke gıpal; pen nıbi bı rımnay nan aij ap ke ñö, adö rımnay ke gıpal. Anıg rö, kale magöñhalö yad yıharıñ mıdpin rö mıdaimim a gem hagagabin.

⁸ Pen nıbi praj bı praj mıdpim gau abe, nıbi palpal gau abe, yad yıharıñ mıdpin rö mıdeınabim u aij. ⁹ Pen nıbi bı rımnay yıharıñ mıdöm, si gun a göm gası u nöp auö, mıd aij gagnaböl. Anıg gainım u, bı gau nıbi kale ke ke udöl, nıbi gau bı kale ke ke udöl. Wasö u, an kale yan mab rö inö, mıd aij gagnaböl. *

¹⁰ Bı ber bı gau, kalıp manö ap hagnıg gabin. Pen yad nöp wasö; Bı Kub u manö nıpe. Nıbi gau nugmul bı kale arık aragmim. * ¹¹ Pen rımnay arık araiöl u, bı hain nıbö udagöl; yıharıñ nöp mıdaiöl. Bı udnıg, am nugmul kale nöd nıbö u nıñ kauyan udöl. Kale bı gau u rö nöp, nabin bı kale u rö nöp hag yuagmim.

¹² Pen kalöp nıbi bı rımnay gau manö ap hagnıg gabin. Pen Bı Kub manö nıpe u udem, kalöp hagagabin; gası yad ke nıñbin rö u kalöp hagabin. Pen bı ap, nıpe nıbi Krais nıñ nıñ udagöp nıbi ap udöl gı mıdeınabil u, nıbi anıbu, nugmul aip mıdaiul, a geınab u, nugmul nıpe, nıbi Krais nıñ nıñ udagöp a göm, ası ması göm hag yuagnab. ¹³ Pen nıbi ap, nıpe bı Krais nıñ nıñ udagöp bı ap udöl gı mıdeınabil u, bı anıbu, nıbin aip mıdaiul, a geınab u, nıbin nıpe, nugmul Krais nıñ nıñ udagöp a göm, ası ması göm arık aragnab. ¹⁴ Nıbi Krais nıñ nıñ udöp u me, bı Krais nıñ udagöp bı nıpe u nıbin aip jım ñöl mıdlö, God nıñö, nıbin u abe nugmul u abe nıbi bı nıpe ke mıhön mıdpil. Pen bı Krais nıñ nıñ udöp u me, nıbin Krais nıñ udagöp nıbin nıpe u nugmul aip jım ñöl mıdlö, God nıñö, nugmul u abe nıbin nıpe u abe nıbi bı nıpe ke mıhön mıdpil. Wasö u, ñı pai kale gau nıbi bı Krais nıñ udagpal ñı pai rö lıblap. Pen nap kale aka nıme kale Krais nıñ nıñ udpal rö, God u rö nöp nıñö, ñı ñı pai nıpe ke rö mıdpal.

¹⁵ Bı ber bı udöl mıdpal gau, nugmul nöp Krais nıñ nıñ udöm mıdö, nıbin nıpe Krais nıñ nıñ udöm mıdageınab u nıpe klö göm nugmul nıpe nıñ arık arıñ gainım u, nugmul nıpe, nıbi yad a göm, ud rıbıkagnım; yau a gö, arım. Wasö u, pen pen gımil mıd aij gagnabil. Pen nıbi u Krais nıñ nıñ udöm mıdö, nugmul nıpe Krais nıñ nıñ udöm mıdageınab u nıpe klö göm nıbin nıpe nıñ arık arıñ gainım u, nıbin nıpe, bı yad a göm, ud rıbıkagnım; yau a gö, arım. U manö mıdagöp. Wasö u, pen pen gımil mıd aij gagnabil me. God agamıñ mıd aij gılan a göm hanıñ udöp. *

¹⁶ Pen kale nıbi gau, Krais nıñ nıñ udpim u, nagamul Krais nıñagöp u aip mıdmil, nıpe Krais nıñ udnım rö löp. Pen kale nugmul bı gau, Krais nıñ nıñ udpim u, nabin Krais nıñagöp u aip mıdmil, nıpe Krais nıñ udnım rö löp. * ¹⁷ Nıbi bı Krais lau adö mıdpal ram gau magöñhalö kalıp pör hagnıdın, “Kale ke nıñön nıñön gımim rö mıdaıbe, God kalöp wıñ alöm uda u, adö anıbu nöp mıdaimim,” a gımıdın. ¹⁸ Bı hañ hadö rıb gı dö gıla ap, hainö God nıñ wıñ alöm udnab u, nıpe anıg göl mıdpin a göm

* 6:20: 1Ko 7:23; 1Pi 1:18-19

* 7:9: 1Di 5:14

* 7:10: Mad 5:32; 19:9

* 7:15: Ro 14:19

* 7:16: 1Pi 3:1

gası iru niŋagnım. Pen bı hañ riþ gi dö gagla ap, hainö God niþ wiñ alöm udnab u, yip hañ riþ gi dö gagal a göm gası u niŋagnab; niþ hañ riþ gi dö gagöl. ¹⁹ God niþe niŋö, bı hañ riþ gi dö gıpal aka riþ gi dö gagal u, u nan yiħariŋ yabi; God hagö niŋun giñabun u, u nan kub yabił. *

²⁰ Kale ke niħon niħon giñim rö mıdaibe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö anıbu nöp mıdaımim. ²¹ Kalöp riñnap bı riñnap rauöm dam wög kale u hag lılo, pe u udagmim, hagpal hagpal rö giñim, nagı wög rö giñim. Pen God kalöp wiñ alöm udö niþi bı niþe mıdımim u, nagı wög rö giñim u arık arun a giñim gası u niŋagmim. Pen hainö arö giñim yiħariŋ mıdımim rö lainım u, arö giñim yiħariŋ mıdaımim. ²² Niþi bı an an, bı riñnap rauöm dam wög kale u hag lılo, pe udagmim, hagpal hagpal rö nöp nagı wög rö giñim gi mıdpe, hainö Bı Kub kalöp wiñ alöm, nan aij yabił yuöm, kalöp rau adog udö, niþi bı niþe ke mıdımim. Pen niþi bı an an, bı riñnap hagpal hagpal rö nöp nagı wög rö giñim gi mıdagpe, hainö Bı Kub kalöp wiñ alöm, nan aij yabił yuöm, kalöp rau adog udö, niþi bı nagı wög gep niþe ke mıdımim. * ²³ Kraıs niþe nan aij yabił yuöm kalöp rau adog udö, niþi bı niþe mıdımim. Anıb u, niþi bı riñnap nagı wög gep niþi bı kale mıdaiun a giñim gası u niŋagmim. ²⁴ Anıb u, añ mam bı. Kale ke nan niħon niħon giñim rö mıdaibe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö anıbu nöp mıdaımim.

²⁵ Pen niþi udmim aka niþi udagmim, manö hag niþbe u hagnıg gabin. Manö anıbi Bı Kub u hagö niñem kalöp hagagabin. Pen niþe yip mög niñöm udöm wög ke hag la rö, gası niñ aij gem kalöp manö hagnıg gabin anıbi, manö niñö a giñim niñmim. ²⁶ Niþi bı Kraıs niþ niñ udpun uri niñör udun uħham mıdnabun u, mıdımim rö nöp mıdaımim u aij. ²⁷ Kale bı niþi halö mıdımim gau, niþi hon gau arö gun yiħariŋ mıdaiun a giñim gası u niŋagmim. Pen kale bı niþi halö mıdagpım gau, niþi udun a giñim gası u niŋagmim. ²⁸ Pen kale bı gau, niþi udnabım u, nan si nan naij gagnabım. Kale niþi praj gau, bı udnabım u, nan si nan naij gagnabım. Udmim uħham mıdaiımim a gem gası u niñem kalöp hagabin.

²⁹ Añ mam bı. Mıdpun niñ i mılo padö mıdagnab. Kale niþi halö mıdımim bı gau, niþi halö bı mıdagpım rö mıdaımim. ³⁰ Mıtörj giñim niþi bı gau, mıtörj gagep niþi bı rö mıdaımim. Mıñ mıñ giñim niþi bı gau, mıñ mıñ gagep niþi bı rö mıdaımim. Nan raubım niþi bı gau, nan

mıdagöp niþi bı rö mıdaımim. ³¹ Mıñörj naböŋ il i nan gau udmim giñim niþi bı gau, gası adö anıbu nöp niñmim gagiñim. Mıñörj naböŋ il i ke hain niþö lıñab niñ u söl mıdöp. *

³² Yip aij göp u, kalöp marö kub gagiñim. Bı niþi udagpal gau, Bı Kub niþ gası niñöm, nan niħon giñö, Bı Kub niþ aij giñab a göm, gası u niñnaböl. ³³ Pen bı niþi udpal gau, niħon giñö, niþi yad u niþ aij giñim a göm, nan mıñörj naböŋ il i gası kub niñöm gö arnab. ³⁴ Anıg gö, niþe gası mıñöp niñnab. Pen niþi bı udagöp u, Bı Kub niþ nöp gası anı nöp niñnab. Hañ roman gası riñmıd mıdmagö yad magöñhalö Bı Kub niþ nöp niñem, niþ mıdmagö lem, wög giñnam a göm, gası u nöp niñnab. Pen niþi bı udpal gau, niħon giñö, bı yad u niþ aij giñim a göm, nan mıñörj naböŋ il i gası kub niñöm gö arnab. ³⁵ Manö hagabin anıbi, kalöp wiñö gem hagagabin; kalöp gası niñem, Bı Kub niþ anı nöp gası niñöl gi, mıdmagö löl gi mıdaımim a gem hagabin.

³⁶ Pen bı ap yiħariŋ mıdö, niþ niþi dap niñö, yad bı wasöke mıdeınabin a göm, mıd damöm, hainö niþi anıbu niþ niñöm, niþe mıd aij gagöp, a göm, niþ mög niñöm udnabin a giñab u, udnım. Manö mıdagöp. Niþe nan si nan naij ap gagnab. Niþi udnab u aij. ³⁷ Pen bı ap yiħariŋ mıdö, niþ niþi dap niñö, yad bı wasöke mıdem mıd aij giñabin a göm, gası adö anıbu nöp klö gi niñ damöm, niþi udagnabin a giñab u, udagnım. Manö mıdagöp. Niþe u rö nöp gi aij giñab. Niþi udagnab u aij. ³⁸ Anıb u, niþi dap niñö, udnım u, gi aij giñab. Pen niþi dap niñö, udagnım u, gi aij yabił giñab.

³⁹ Niþi gau, nugmul kamıñ mıdeınab u, aip mıdeınabil. Umnab u me, am bı hainö udnabin a giñab u, udnab; gası niþe. Pen udnıg giñab u, Bı Kub lau adö mıdöp bı ap nöp udnab. * ⁴⁰ Pen gası yad niñbin u, nugmul umö, niþi yiħariŋ adu mıdpal rö mıdaiımim u aij. Niþe niñı löl gi mıdöm, mıd aij giñab. Yad gası niñbin, God Ana niþe yip gası niñö niñöl gi kalöp manö anıbi hagabin.

8

“Nan pak god piral wip haj nan gau sabe giñal u niñun aka wasö?” giñal

¹ Pen niþi bı nan piral wip haj nan gau sabe giñal gau, nan ap dap pak nan piral anıb gau kalıp sabe giñeınaböl u, niñun aka niñagun a giñim yip hag niñbım u, kalöp pen hagnıg gabin. “Hon niþi bı magöñhalö gası ke ke mıdöp,” a giñim u, niñö nöp haggım. Pen gası riñmıd hon ke niñun, niñ aij giñun a giñabun u, hib hon

* 7:19: Ro 2:25; Gal 5:6; 6:15 * 7:22: Plm 16; 1Pi 2:16

* 7:31: 1Jn 2:17 * 7:39: Ro 7:2-3

ke hagno adö arn+im rö löp. Pen n+ibi b+ gau kal+ip m+idmagö l+inabun u, klö r+imnap halö udu, Kraiss haga rö nöp g+ aij g+no arnab.

² Pen hon gas+ n+ijeb m+idpun a g+ipal n+ibi b+ gau, y+har+ij adö adö nöp n+ijöm an+ig hagpal. ³ N+ibi b+ God n+ip m+idmagö l+ibal gau, God n+ipe kal+ip n+ijöb.

⁴ Pen n+ibi b+ nan ap dap pak nan piral an+ib gau n+ip sabe g+ ñeinaböl u, ñ+ijun aka ñ+ijagun? Pen hon n+ijbun, nan piral sabe g+ipal an+ib gau nan n+ijö w+ihö, u nan y+har+ij. Hon n+ijbun, God a+ñ nöp m+idöp.

⁵ N+ibi b+ r+imnap, god iru nöp, b+ kub iru nöp kumi kabö adö lan+ abe m+inöj naböj il i abe m+idpal, a göm gas+ u n+ijbal. ⁶ Pen God hon u a+ñ yab+ñ m+idöp. N+ipe Bapi hon nan gau magöñhalö g+ lö m+idöp. N+ipe m+idö n+ijöl g+ me, hon m+idpun. B+ Kub Jisas Kraiss u, u rö nöp a+ñ nöp m+idöp. N+ipe m+idö me, God nan gau magöñhalö g+ lö m+idöp. N+ipe m+idö n+ijöl g+ me, hon m+idpun. *

⁷ Pen n+ibi b+ r+imnap manö an+ibu n+ijagpal. Nag+ adö u aij, nag+ adö u najj, a göm n+ij aij gagal. An+ib u, god piral gau n+ip nan pak sabe g+ ñ+ibal nan u ñ+ijöm, n+ihön g+in+ig god piral ñ+ibal nan ñ+ijbun a göm gas+ iru n+ijaböl. ⁸ Pen nan as+ mas+ g+inabun aka hañöwalö ñ+ijnabun u, God n+ijö, manö m+idagöp.

⁹ Pen kale n+ibi b+ n+ij aij g+ipim gau, nan ap ñ+ijno, a+ñ mam hon n+ij aij gagal gau n+ijöm ap lug paköl rö löp a g+mim gas+ u n+ijöl g+mim nan ñ+ijmim. ¹⁰ N+ihön g+in+ig: kale n+ibi b+ n+ij aij g+ipim gau, am god piral sabe g+ipal ram raul m+igan u ammim, nan ñ+ijbe, nañ+n namam n+ij aij gagal gau, ap kalöp n+ijöm, kale u rö nöp ñ+ijöl rö löp.

¹¹ An+ib u, kale n+ij aij g+ipun a g+mim g+ipe, nañ+n namam Kraiss udnabin a göm uma ap gas+ m+ilö löl göm u rö nöp nan an+ibu ñ+ijöm, ap lug paknab. ¹² Kale an+ig geinabim u, adö an+ibu nöp nañ+n namam kale gau n+ijöm, adan aij mai, adan najj mai, n+ij aij gagnaböl. An+ib u, kale nañ+n namam gau kal+ip nan si nan najj g+mim, Kraiss n+ip nan si nan najj g+inabim. ¹³ An+ib u, nan ñ+ijeb r+imnap ñ+ijnö, a+ñ mam ap n+ijöm ap lug pakeinab u, yad nan yuö r+imnap ñ+ijagnabin; y+har+ij ha+ñ maj nan ñ+ijem umnabin. *

9

Pol pe udagm+idöp u n+ip aij ga

¹ Yad Jisas manö ud arep b+ ap m+idpin. Yad B+ Kub hon Jisas n+ip amgö yad ke

n+ijnö. Kale B+ Kub n+ibi b+ n+ipe m+idpin u, yad B+ Kub n+ip wög gem, manö aij n+ipe u hag ñainö, n+ij udmim me, n+ibi b+ n+ipe m+idpin. An+ib u, nan ap y+ip adan wamagöp. ² Yad Jisas manö ud arep b+ ap m+idpin u, pen n+ibi b+ r+imnap y+ip n+ijöm, Pol Jisas manö ud arep b+ ap m+idöp, a göm n+ijagnaböl. Pen gas+ yad n+ijbin, kale n+ibi b+ gau, n+ijö nöp Pol Jisas manö ud arep b+ ap m+idöp a g+mim n+ijbim. N+ibi b+ gau pen, kale B+ Kub n+ibi b+ n+ipe m+idpin u n+ijeinaböl u, n+ijö nöp B+ Kub n+ipe ke Pol manö n+ipe ud arep b+ ap hag lö m+idöp, a g+inaböl. *

³ N+ibi b+ r+imnap y+ip manö kub hagpal gau kal+ip, pen an+ig hagabin. ⁴ Kalöp wög g+ ñ+ibin u rö, pen nan magö udnam rö lagöp akan+ ⁵ Wög kalöp g+ipin rö, yad pen n+ibi Jisas n+ip n+ij udöp ap udem, dam Jisas manö aij hag ñ+ ajöl g+, nan ñ+ijul rö lagöp akan+ B+ Jisas manö ud arep b+ r+imnap abe, B+ Kub n+imam hain n+ipe gau abe, Pida abe, pör n+ibi kale gau halö dam, Jisas manö aij hag ñ+ ajm+idal. ⁶ Aka Banabas hol m+ihöj nöp mani wög gul nan ñ+ijnabul?

⁷ B+ ami gau wög g+ipal rö, nan kale ke ulhai n+ijagpal. Kal+ip nan ñ+ilö ñ+ijbal. B+ wain wög g+ y+mbal gau, y+mbal rö, wain magö r+imnap ral dapöm ñ+ijbal. B+ kaj sipsip mukpal gau, mukpal rö, ci r+imnap udöm ñ+ijbal. ⁸ Manö hagabin an+ibu n+ijbe, n+ibi b+ gau gas+ n+ijbal rö nöp hagab a g+inabim rö löp. Pen lo manö adö an+ibu nöp hagab me. ⁹ God Manö u, Mosis ad+ij ap kal+ kñ+ñ r+iköm haga,

“Kale kaj kau gau pan+id dapim, wid hon abhib jaklö,

magö u ke löm, cög u ke löm gan+ a g+mim dap l+ibe wög g+ilö n+ijöl g+,

maj m+igan kale u nag+ l+ r+ib+k gagmim.

Wög g+inaböl rö r+imnap ñ+ijnaböl,” a ga.

Pen God n+ipe kaj kau gau gas+ n+ijöm manö an+ibu hagaga. ¹⁰ Han+ip n+ibi b+ gas+ n+ijöm haga. N+ibi b+ wög klö yab+ñ göm wög y+mbal gau, n+ibi b+ wög klö göm nan ral daubal gau, wög g+ipal rö kal+ip r+imnap ñ+ilö ñ+ijöl g+, aij a gö n+ijöl g+ wög göl a ga.

¹¹ God manö hagöp nan aij u m+idmagö an+ kalöp dan+ y+mbun u rö, kale pen nan m+inöj naböj il i m+idöp r+imnap han+ip ral dap ñ+inabim u aij. ¹² Pen b+ r+imnap kalöp manö aij u hag ñ+ilö, mani nan gau ñ+ibim rö, Banabas hol b+ m+ihau kalöp pör hag ñ+im+dul u, hal+ip b+ ñ+agnabim akan+

* 8:1: Ap 15:29 * 8:2: Gal 6:3 * 8:4: Gal 4:8; Dud 4:39; 6:4 * 8:6: Ep 4:5,6 * 8:9: Ro 14:13-15; Gal 5:13 * 8:11: Ro 14:15,20 * 8:13: Ro 14:21 * 9:1: Ap 22:17-18; 26:16; 1Ko 15:8-9 * 9:2: 2Ko 3:2-3 * 9:4: Luk 10:8 * 9:9: Dud 25:4; 1Di 5:18 * 9:10: 2Di 2:6 * 9:11: Ro 15:27

Pen kalöp hag n+ñblop, mani nan gau udblop, pen n+bi b+ r+mnap n+ñöm hagblap, “Mani nan a g+ asib göl g+ ajabil u, pen piral limil, ‘Krais manö aij u hag ñ+ ajabul,’ a g+pil,” a g+blap. An+g rö an+bu n+ñul, Krais manö aij u n+ñagnaböl rö löp, a gul, mani nan kale gau udagul. Mani hol ke wög gul, nan rau ñ+ñöl gul, Krais manö aij u hag ñ+ ajpul. *

¹³ Pen kale n+ñbim: b+ God sabe gep ram raul m+gan wög g+pal gau, nan God n+p dap ñ+bal gau r+mnap udöm ñ+ñbal. B+ God wög göl g+, yaur wal b+id adö pak sabe g+pal gau r+mnap udöm ñ+ñbal. * ¹⁴ An+ñ unbö rö nöp, B+ Kub hagö, manö aij n+pe hag ñ+ñaböl n+bi b+ gau, kal+ip pen nan kale B+ Kub n+p ñeb r+mnap ñeinaböl, dam nan ñ+ñeb nan kale gau rauöm, m+id aij göl g+ wög an+bu geinaböl. *

¹⁵ Pen kalöp Krais manö aij u hag ñ+ ajnö udpim rö, mani nan ñ+ñeb kale r+mnap udagpin u y+p aij yab+il göp. M+ñi köp kal+ kliñ r+kbabin i, nan kale r+mnap udnam a gem hagagabin. Wasö yab+il! Mani yad ke wög gem, nan rau ñ+ñnabin; wasö unnabin. Yad nan kale r+mnap udagnabin.

¹⁶ Pen manö hag ñ+ ajm+idin an+bu, gas+ yad ke hag ñ+ ajagm+idin. Wög B+ Kub n+p g+m+idin an+bu, n+pe ke g+mön a ga rö nöp g+m+idin; gas+ yad ke n+ñem gagm+idin. An+ñ u, yad Jisas manö aij u arö g+nam rö lagöp; hag ñöl g+ nöp m+ideinabin. * ¹⁷ Gas+ yad ke n+ñem Jisas manö aij u hag ñ+ñnep, yad nan aij r+mnap udbnep. Pen gas+ yad ke wasö, B+ Kub hagö, manö aij n+pe hag ñabin u rö, yad y+har+ñ wög y+p hag la u gabin. ¹⁸ An+ñ u, yad nan aij udagem, kalöp y+har+ñ hag ñ+m+idin u, yad nan n+hön n+hön pen udnam? Pen udm+idin u, mani nan r+mnap udagem, Jisas manö aij u hag ñ+nö, n+bi b+ gau kale nan r+mnap ñagöm, y+har+ñ manö aij an+bu n+ñöm, Jisas n+p n+ñ udnaböl, a g+ gas+ u nöp n+ñm+idin; pen yad udm+idin me u. ¹⁹ Yad, b+ rau dap h+ö, nag+ wög g+pal rö b+ ap m+idagpin u pen n+bi b+ iru nöp God lau adö m+deilan a gem, n+bi b+ ram m+nöñ ke ke gau m+dpal magöñhalö kal+ip nag+ wög gep b+ ap rö m+dpin. ²⁰ Juda kai m+dpal an+ u amem, Krais manö aij u hag ñ+nö n+ñ udlan a gem, kale g+m+idal adö u nöp g+m+idin. Yad lo Mos+is kal+ kliñ r+köm haga an+bu n+ñem hain gagabin u pen Mos+is kal+ kliñ r+ka lo an+bu hain g+pal n+bi b+ gau m+dpal an+ u amem, Krais manö aij u hag ñ+nö n+ñ udlan a gem, yad lo manö an+bu u rö nöp hain g+m+idin. * ²¹ Pen n+bi

b+ lo manö u n+ñagpal an+ u amem, Krais manö aij u hag ñ+nö n+ñ udlan a gem, n+bi b+ lo manö n+ñagpal gau g+pal rö g+m+idin. Pen an+g gem, halöw+ö göl g+ God lo manö u arö gaggpin; Krais lo manö u hain g+m+idin. ²² N+bi b+ Krais n+ñ u p+idöñ gagan an+ u amem, Krais manö u hag ñ+nö n+ñ udlan a gem, manö kal manö klö wasö, manö hain nöp hag ñ+m+idin. An+ñ u, n+bi b+ ke ke m+dpal rö, r+mnap Krais n+p n+ñ udlö, kal+ip ud kam+ñ yun+m a gem, kal+ip aip m+dem, kale g+m+idal rö nöp g+m+idin. * ²³ G+m+idin an+bu, Krais manö aij u hag ñ+ aij g+nö, n+bi b+ n+p n+ñ udlö, n+pe kale aip yad aip ud kam+ñ yunab, a gem, an+g g+m+idin.

Klö yab+il g+ino areinab me, m+id aij yab+il g+inabun

²⁴ Kale n+ñbim: n+bi b+ res+is g+pal gau iru nöp res+is g+pal, pen b+ añ+ ap nöd amjaknab u nöp nan aij udnab. An+ñ unbö rö, kale u rö nöp klö g+mim, adan dip am aij g+mim, nan aij udnabim. ²⁵ N+bi b+ res+is göm, nöd amjakun a göm gas+ u n+ñbal gau, as+ mas+ g+ aij göm, pör klö göm eksais g+ dam dam, hainö res+is g+ñaböl. Usaj+il bad pör m+dep wasö u, nan pro nöp udun a göm, an+g g+pal. Pen hon usaj+il bad pör m+dep udun a gun, an+g g+pun. * ²⁶ An+ñ u me, yad res+is g+m+idin u, ke gau n+ñagpin; adan arn+g g+pin m+gan u nöp n+ñem, dip nöp gem arm+idin. Pen b+ y+har+ñ ha+p ñöm pen pen pakpal gau, halöw+ö pakagpal, n+ñ aij göm pakpal rö u g+pin. ²⁷ Pen yad hañ roman+ gas+ r+m+id yad ke klö kal gem eksais g+ aij g+m+idin. An+g gem, n+bi b+ gau kal+ip Jisas manö aij u hag ñ+nö, Jisas n+ñ udöm nan aij udlö, yad u rö nöp abe nan aij udnam, a gem, an+g g+nö arm+idöp. *

10

Ap+is bac b+ gau g+la u hau+ gagun

¹ Pen añ mam b+. Ap+is bac ilan hon gau aiud u hau+ gagmim. God kumi bad rö löm, kal+ip rarö rauöm abad m+idö, magöñhalö kam+ñ arla. Kale ñ+g solwara A+ a gal aula u, God n+pe gö, ñ+g an+bu h+ñ g+ lap lap arö, magöñhalö böñ lai kam+ñ aula. * ² Kale magöñhalö Mos+is aip j+m ñöl m+idöm, kumi bad au abe, ñ+g solwara au abe, ñ+g pakla. ³ N+bi b+ an+ñ gau magöñhalö, God ñ+m+idöp nan u ñ+ñm+idal. * ⁴ N+bi b+ an+ñ gau magöñhalö, God ñ+g ñ+m+idöp u ñ+ñm+idal. God kabö ap ña, kal+ip aip areia n+ñöm ñ+g an+bu kabö an+ u nöbö au ñ+ñm+idal. Kabö

* **9:12:** Ap 20:34; 2Ko 11:9 * **9:13:** Dud 18:1-3 * **9:14:** Mad 10:10; Luk 10:7; Gal 6:6 * **9:16:** Jer 20:9
 * **9:20:** Ap 21:20-26 * **9:22:** 2Ko 11:29 * **9:25:** Plp 3:14; 2Di 4:7-8; 2:4-5 * **9:27:** Ro 8:13; 13:14 * **10:1:**
 Eks 13:21-22; 14:22-29 * **10:3:** Eks 16:35 * **10:4:** Eks 17:6; Nab 20:11 * **10:5:** Nab 14:29-30

an'ibu me Krais nöp. * 5 Pen God n'ipe n'ibi b' an'ib gau n'ñi laga. N'ipe kal juöm kalip al pak lö, wip m'lö iru nöp ram m'nönj kabö nöp an' gau hij g' lug ara. *

6 Pen ap'is bac ilan' b' gau an'ig ga u, God han'p n'ibi b' hainö yag daua gau, b' nöd n'ibö pör m'dmagö gasi r'm'id kale nan si nan naj gau n'ñeila rö gagöl a göm ga. *

7 Ap'is bac ilan' b' gau r'mnnap nan piral gau sabe g' m'dm'dal; kale u rö an'ig gagmim. God Manö u, Mos'is ad'ij ap kal' kliñ r'ika manö an'ibu hadö n'ñim: "As'iköm nan n'ñöl g', n'ig n'ñöl g', urak kugom ral ha'pi n'öm g'ilö aröp," a g'ila. *

8 Pen r'mnnap n'ibi si b' si göl g' m'dm'dal; u rö hon an'ig gagun. N'ibi b' an'ib gau an'ig göl gö g'lö arö n'ñöl g', n'ñ an' ap dwedi dri dausan (23,000) n'ibi b' um hakla. *

9 Kale r'mnnap B' Kub n'ip ateb ateb n'ñm'dal; hon unbö rö gagun. N'ibi b' an'ib gau an'ig geila u, God n'ipe gö re hauat' gau kalip haua hadö umla. * 10 Kale r'mnnap God n'ip hag jum'dal; kale u rö an'ig gagmim. N'ibi b' an'ib gau an'ig geila u, God ejol n'ibi b' al pak lep u yuö apöm kalip al pak la umla. *

11 Pen God n'ipe ap'is bac ilan' b' gau an'ig ga u, n'ibi b' r'mnnap gau n'ñöm, gasi n'ij aij göm, an'ig unbö rö gagöl a göm ga. Pen ga an'ibu, God Manö u kal' kliñ r'iköm hagla u, God han'p n'ibi b' hainö yag daua gau, Krais kauyar' ado g' aunab a gun abad m'dpun n'ñ i, gasi n'ij aij göm, ap'is bac ilan' b' gau g' naj g'ila rö gagöl a göm, b' manö hagep n'ipe gau kalip gasi n'ö, God Manö ad'ij ap kal' kliñ r'ikla. Hon God Manö ad'ij an'ibu amgö l' n'ñun hadö n'ñbun. 12 Pen n'ibi b' ke n'ij aij g'ipun a g'ipim gau, ap lug pakun rö löp, a g'mim, n'ij aij g'mim. 13 Nan si nan naj gun a gun gasi adö ke ke auöp u kalöp nöp gagöp; n'ibi b' gau iru nöp kalip u rö nöp an'ig göp. Pen God n'ipe nan n'ñön n'ñön hagnab u, hagnab rö nöp g'nab. An'ib u, kalöp abad m'id aij gö, Seden apöm, nan si nan naj göl a göm, kalöp gasi naj r'mnnap n'ñinab u, God n'ipe gö, rap'n g'n'm rö lagnab. Seden kalöp gasi naj r'mnnap n'ñinab u, God n'ipe adan ap yameinab, adan an'ibu arnabim ap lug pakagnabim.

Bred magö ad'ij a'ñi n'ñm'idun u me, hañ roman' a'ñi nöp m'dpun

14 An'ib u, n'ibi b' n'ñim aij yad gau. Nan piral gau, nan y'har'ij gau, sabe gagmim.

15 Kale n'ibi b' gasi r'm'id halö m'dpim u me, manö hagn'g gabin i, manö n'ñö aka g'mim, kale ke n'ñim. 16 Hon magum gun,

n'ig kap u udun, God n'ip aij a gun n'ñm'idun u, Krais hagape n'ipe n'ñm'idun. Pen bred magö ud jö g' n'ñm'idun u, Krais hañ roman' n'ipe n'ñm'idun. * 17 Hon n'ibi b' iru nöp m'dpun u pen j'm n'öl m'idun bred magö ad'ij a'ñi n'ñm'idun u me, hañ roman' a'ñi nöp m'dpun. *

18 Pen Juda kai g'ipal u n'ñim. Meme sipsip nan gau damöm, pak God n'ip sabe g' n'ñm'dal. Pen kale nöd gasi adö a'ñi ap gasi n'ñöm, aip j'm n'öl meme sipsip nan an'ibu pak sabe g' n'ñm'dal; hainö n'ibi b' an'ib gau aip j'm n'öl ad'ij r'mnnap n'ñm'idal. *

19 Pen yaur wal nan gau god piral n'ip sabe g' n'ñbal u, god piral an'ibu nan yab'it hagagabin; u nan y'har'ij. M'nönj ap, mab ap, kabö gol ap udöm, kaj kau kaj kau pi ana ap g' löm, sabe g'm'dal nan piral an'ib gau, nan yab'it a gem hagagabin; nan piral an'ib gau y'har'ij m'nönj, mab ad'ij, kabö gol ad'ij nöp. * 20 Pen kalöp hagabin: n'ibi b' God n'ip n'ñagpal gau, nan piral an'ib gau sabe gun, yaur wal nan dap pak kabö b'id adö u lun, a geinaböl u, kale k'ijaki wip haj wip ana kabö ad'ij mab ad'ij yuau nan gau sabe göm pakm'dal; God n'ip sabe g' pakagm'dal. An'ib u n'ñem, kale yaur wal nan k'ijaki n'ip sabe g' pak n'ñbal yaur wal nan gau n'ibi b' gau aip j'm n'öl n'ñmim, k'ijaki kai aip j'm n'öl m'deinabim a gem, kalöp manö an'ibi hagabin. *

21 Krais n'ibi b' n'ipe aip magum g'mim, B' Kub n'ig n'ipe aip n'ñmim, am'mim k'ijaki n'ig n'ipe aip n'ñmim rö lagnab; B' Kub nan n'ipe aip n'ñmim, am'mim k'ijaki nan n'ipe aip n'ñmim rö lagnab. * 22 An'ig geinabim, B' Kub n'ip ateb ateb n'ñmim g'nabim. Kale n'ibi b' klö m'dagöp, B' Kub b' klö yab'it n'ip an'ig geinabim u, han'p pen ilön n'agn'm, a g'ipim akan' *

23 Kale r'mnnap haggim, "Hon n'ñön n'ñön gun a g'nabun u, g'nabun; u manö m'dagöp," a g'ipim. Me pen adö r'mnnap geinabun u, pen han'p g' naj g'nab. Kale haggim, "Hon n'ñön n'ñön gun a g'nabun u, g'nabun; u manö m'dagöp," a g'ipim. Pen adö r'mnnap geinabun u, n'ibi b' Krais lau adö m'dpal gau kalip nan aij ap g' n'agnab. * 24 Hon ke m'id aij g'nabun a gun adö u nöp n'ñun gagun; n'ibi b' r'mnnap kalip gasi n'ñun, kale m'id aij göl a gun adö u nöp n'ñun gun. *

25 Kale yaur wal nan pak dam maker laiöl u, k'ijaki wip haj nan gau pak sabe g' dap maker l'bal aka g'mim, gasi iru n'ñmim,

* 10:6: 1Ko 10:11; Nab 11:4,34 * 10:7: Eks 32:6 * 10:8: Nab 25:1-9 * 10:9: Nab 21:5-6 * 10:10: Nab 16:41-49 * 10:16: Mad 26:26-28 * 10:17: Ro 12:5 * 10:18: Lep 7:6 * 10:19: 1Ko 8:4 * 10:20: Dud 32:17; Rep 9:20 * 10:21: 2Ko 6:15-16 * 10:22: Dud 32:21 * 10:23: 1Ko 6:12 * 10:24: Ro 15:1-2

kalip hag n+ηagmim. Halōwalō rau n+ηmim. ²⁶ N+ηōn g+n+g: God Manō u Depid n+pe ad+η ap kal+ kl+ñ r+ikōm haga, “Ram m+nōnō η i i abe, nan m+nōnō nabōn η i m+đōp nan gau abe, magōηhalō B+ Kub nan n+pe m+đōp,” a ga. *

²⁷ Pen n+bi b+ Krais lau adō m+đagpal r+imnap kalōp, “Aube nan n+ηun,” a gaiōl, ram kalip arun a gaibe u, gas+ iru n+ηmim aragmim. Am kalip aip as+kmim, kale yaur wal nan gau dam ad+η kalōp n+ñabōl gau, k+ηjaki wip haj nan gau pak sabe g+ dap n+abōl aka g+mim, gas+ iru n+ηmim, kalip hag n+ηagmim. Nan n+ηeb kalōp n+ñabōl rō halōwalō ud n+ηmim. ²⁸ Pen n+bi b+ r+imnap apōm kalōp hagaiōl, “Nan an+bu k+ηjaki wip haj nan gau pak sabe g+ dap l+ibal,” a gaiōl u, r+ik n+ηmim, hon n+ηno, n+bi b+ han+η hag n+ajal gau gas+ iru n+ηnabōl, a g+mim, arō g+mim. Wasō u, gas+ magō kale aη dan, u aij u naj hagab gas+ magō an+bu, dui g+ nab. *

²⁹ Pen gas+ magō kalpe hagagabin; n+bi b+ r+imnap kalōp hag n+ñabōl gau, gas+ magō kale aη dan m+đōp an+bu naj g+ nab a gem, hagabin.

Pen gas+ magō yad ke n+ηem, nan n+ηōn n+ηōn g+nam a g+nabin u, g+nabin; n+bi b+ ke gas+ magō kale n+ηem, an+g g+nam, a g+nabin. ³⁰ Nan n+ηeb an+η gau, God n+η aij a gem n+ηnabin u, n+ηōn g+n+g n+bi b+ r+imnap y+η manō hag g+ nabōl? *

³¹ An+η u, nan n+ηn+g g+nabim aka n+g n+ηn+g g+nabim aka nan n+ηōn n+ηōn g+n+g g+nabim, God hib n+pe adō ar+n+η a g+mim gas+ u nōp n+ηmim g+mim. *

³² Pen Juda n+bi b+ gau aka Grik n+bi b+ gau aka Krais lau adō m+đpal n+bi b+ gau n+ηlō, aij gagn+η adō u g+mim. * ³³ Yad g+m+đin adō u, y+η ke aij g+n+η adō u g+m+đin; n+bi b+ gau iru yab+ nōp Jisas manō aij u n+η udlō, kalip ud kam+η yun+η, a gem, adō u nōp g+m+đin. *

11

¹ An+η u, yad Krais gōp adō u n+ηem g+pin rō, kale u rō nōp yad g+pin adō u nōp n+ηmim g+mim. *

N+bi b+ God n+η sabe g+n+g magum gein-abōl u, kale n+ηōn rō m+đōl

² Yad nan n+ηōn n+ηōn g+m+đin u n+η dammim, Jisas manō aij u dapem kalōp hag n+ñō u, n+η dammim, n+ηōl g+ nōp m+đmim g+pin u, kalōp n+bi b+ aij yab+ a gabin.

³ Pen m+ñi hagn+g gabin i, n+ηmim. B+ gau nab+η kale Krais; n+bi b+ gau nab+η kale nugmul b+; Krais nab+η n+pe God. * ⁴ Pen

b+ gau nab+η kale pa+u gōm, God n+η sabe gōl g+, aka n+bi b+ gau kalip God Manō hag n+ñōl g+ geinabōl u, nab+η kale dap lugnabōl.

⁵ Pen n+bi b+ gau nab+η kale u waiō m+đō n+ηōl g+, God n+η sabe gōl g+, aka n+bi b+ gau kalip God Manō hag n+ñōl g+ geinabōl u, nab+η kale dap lugnabōl. N+bi b+ an+g geinab u, n+bi nan naj g+nab nable gaη a gōm umagō bōn nōp r+iklō nable g+ nab u, u rō nōp l+ nab.

⁶ Pen n+bi b+ ap umagō pa+u gagnab u, umagō n+pe u r+ik sōsōl lep; wasō u r+ik yuō lep. Pen an+g gōl nable gōp a gain+η u, umagō n+pe pa+u g+n+η. ⁷ B+ gau, God kalip n+pe ke rō g+ lō m+đpal u rō, nab+η kale u pa+u gagōl. Pen n+bi b+ gau, God kalip b+ rō g+ lō m+đpal. *

⁸ God n+bi b+ r+g+lōm k+đ u udōm, b+ g+ laga; b+ r+g+lōm k+đ u udōm, n+bi b+ la. * ⁹ Pen n+bi ke halō m+đōp u naj gōp a gōm, nugmul n+η g+ laga; b+ ke halō m+đōp u naj gōp a gōm, n+bin n+η g+ la. ¹⁰ Adō an+bu, n+bi nab+η pa+u gōl g+ m+đeinab. An+g g+ nab u, n+bi b+ n+ηōm, n+bi an+bu manō n+ηab, a g+ nabōl. An+g g+ nab u, eηol gau n+ηlō nable gagnab.

¹¹ Pen n+η aij g+mim. B+ Kub amgō llō u, n+bi ke halō m+đagōp; b+ ke halō m+đagōp. God n+pe n+bi abe b+ abe m+ηōngōl g+ la.

¹² God b+ r+g+lōm k+đ u udōm, n+bi b+ la u pen m+ñi n+bi gau n+η yag daulō n+ηōl g+, majō g+ kub gōm, b+ l+ nabōl. Pen magōηhalō God n+pe η añ+ an+bu nōp m+đōp. ¹³ Pen n+bi b+ gau nab+η kale waiō m+đō n+ηōl g+, God n+η sabe g+ nabōl u, aij g+ nab aka, kale ke n+ηim. ¹⁴ God n+pe aige gōm b+ g+ lōm, n+bi b+ lōm, g+ la u n+ηmim r+ik n+ηnabim u, b+ gau umagō m+lō m+đeinab u naj g+ nab, ¹⁵ pen n+bi b+ gau umagō m+lō m+đeinab u aij g+ nab u, a g+mim n+ηnabim. Umagō m+lō nab+η pa+u gaη a gōm, God umagō m+lō n+bi gau ηa. ¹⁶ Pen n+bi b+ r+imnap manō hagabin adō an+bi n+ηōm, manō m+đain+η u, yad manō an+bi nōp hagn+g gabin. Yad pōr an+g unbō rō nōp g+pin. N+bi b+ Krais lau adō m+đpal ram m+nōnō gau magōηhalō an+g unbō rō nōp g+pal. Adō ap ke gagpal.

¹⁷ Pen manō kub kalōp hagn+g gabin i, kalōp manō aij r+imnap hagnam rō lagōp. N+ηōn g+n+g: kale Krais lau adō m+đpim n+bi b+ gau aip magum g+m+đim u, añ mam kale gau gas+ n+ηmim, g+ aij g+m+đim.

¹⁸ Pen n+bi b+ r+imnap y+η hagla n+ηnō, kale Krais lau adō m+đpim n+bi b+ am-mim magum g+m+đim n+η u, kale as+η ke ke l+m+đim. An+g haggal u, kale r+imnap an+g g+m+đim a gem n+ηbin. * ¹⁹ Pen gas+ adō ke ke n+ηmim g+pe arab an+bu, n+bi b+ gau Krais n+η ud p+đōn g+pal, pen n+bi b+ gau Krais n+η ud p+đōn gaggal,

* 10:26: Sam 24:1 * 10:28: 1Ko 8:7 * 10:30: 1Di 4:4 * 10:31: Kol 3:17 * 10:32: Ro 14:13 * 10:33: 1Ko 9:20-22 * 11:1: 1Ko 4:16 * 11:3: Jen 3:16; Ep 5:23 * 11:7: Jen 1:26-27 * 11:8: Jen 2:18-23 * 11:18: 1Ko 1:10-12

a gun, waiö n̄ñnabun. ²⁰ Kraiſ n̄bi b̄ n̄pe aip magum ḡmim nan n̄ñm̄dim an̄bu, B̄ Kub n̄g nan j̄m n̄l n̄ñmim a ga r̄o n̄ñagm̄dim; piral ad̄o u ḡm̄dim. ²¹ Kale nan n̄ññig aum̄dim u, kale n̄d apim añ mam auagnab̄l gau gas̄ n̄ñmim abadagm̄dim. N̄d auaiöl u, n̄g wain nan gau iru n̄p ab̄nam̄ n̄ññom̄ n̄ñ hakm̄dal. An̄g göl, n̄bi b̄ r̄imnap hain̄o aul̄o k̄yö l̄im̄d̄öp; n̄bi b̄ r̄imnap n̄d ap̄om̄ n̄g wain iru n̄ñl̄o haū alm̄d̄öp. ²² Pen ram kale m̄daḡo, magum gep ram u am̄mim, nan n̄ññöl ḡ, n̄g n̄ññöl ḡ ḡpim akañ Aka, kale God n̄bi b̄ n̄pe m̄dpim u, nan ȳhar̄ñ r̄o l̄öp akañ Kale an̄g ḡmim, n̄bi b̄ nan m̄daḡöp gau hag jum̄dim. An̄g ḡm̄dim u, kalöp n̄h̄on hagnam? Kalöp n̄bi b̄ aij a ḡnam? Wasö yab̄! Kalöp an̄g hagagnabin.

²³ B̄ Kub ȳp manö hag n̄a u, yad kalöp hag n̄ñn̄o: B̄ Kub Jisas, b̄ n̄p kain ga n̄ñ u, ram duga magö u, bred magö ap uda. ²⁴ Bred magö ap ud̄om, God n̄p aij a göm, ad̄ñ ad̄ñ ud j̄o göm ad̄ñ b̄ n̄pe gau kal̄p n̄l ḡi haga, “Hañ roman̄ yad kalöp n̄abin i. An̄g ḡmim, ȳp gas̄ n̄ññöl ḡ m̄daimim,” a ga. ²⁵ Pen nan n̄ñ hakeila, n̄g wain kap u u r̄o n̄p ud God n̄p aij a göm, kal̄p n̄l ḡi haga, “N̄g wain kap an̄bi, yad umem hagape yad lugö, n̄bi b̄ gau aip j̄m n̄l r̄o l̄inab, a gem, kalöp n̄abin me u. N̄g wain kap an̄bi hain̄o n̄ñmim, an̄g unbö r̄o n̄p ḡmim, ȳp gas̄ n̄ññöl ḡ m̄daimim,” a ga. ²⁶ An̄b u, Jisas ado ḡi auagöp n̄ñ i, bred magö u abe n̄g wain kap u abe n̄ññöl ḡi n̄p m̄deinabim u, Jisas han̄p a göm uma manö aij an̄b u, n̄bi b̄ gau kal̄p waiö hagnabim. An̄g ḡmim, p̄r n̄ñ m̄dpe m̄dpe, n̄pe ado ḡi aunab arö ḡnabim.

²⁷ Pen n̄bi b̄ r̄imnap gas̄ aij n̄ññom̄ wasö, B̄ Kub bred ad̄ñ n̄g wain kap hañwafö ud n̄ññeinab̄l u, B̄ kub han̄p a göm umöb hañ roman̄ hagape n̄pe u, nan ȳhar̄ñ r̄o lö, an̄g ḡnaböl. God n̄ññö, kale Kraiſ hañ roman̄ hagape n̄pe u nan si nan naij ḡnaböl; manö kub n̄ññaböl. ²⁸ An̄b u, aigeg r̄o m̄dpim u, n̄d hibur gas̄ m̄dmagö an̄ kale dan ke n̄ñmim as̄k aij ḡmim, hain̄o bred wain u ud n̄ñmim.

²⁹ N̄h̄on ḡin̄g: n̄bi b̄ an bred n̄g wain u Jisas hañ roman̄ n̄pe u a ḡi gas̄ n̄ññom̄ wasö, hañwafö bred wain a göm ud n̄ññeinab̄l gau, nan si nan naij göm manö kub n̄ññaböl. ³⁰ Adö an̄bu n̄p, n̄bi b̄ kale r̄imnap mas̄s göm, nan göm göp; r̄imnap böñ n̄p umbal. ³¹ An̄b u, aigeg r̄o m̄dpun u, n̄d hibur gas̄ m̄dmagö an̄ hon dan ke n̄ññun as̄k aij gun, hain̄o bred n̄g wain ud n̄ññeinabun u, nan si nan naij gun

manö kub n̄ññagnabun. ³² Pen hon nan si nan naij geinabun u, n̄bi b̄ n̄pe m̄dpun r̄o, B̄ Kub han̄p r̄im̄d uknab. R̄im̄d ukö me, gas̄ n̄ññun, n̄bi b̄ m̄ñññ naböñ il i hañwafö nan si nan naij ḡpal gau aip mab ke inab ka m̄gan yan̄ aragnabun. ³³ An̄b u, añ mam b̄ yad, kale nan n̄ñññg aunabim u, kale n̄d apim añ mam auagnaböl gau gas̄ n̄ññmim abadmim, j̄m n̄l n̄ññmim. ³⁴ Pen kalöp r̄imnap k̄yö l̄inab u, ram kale gau nan n̄ññmim aumim. Wasö u, hañwafö ḡinabim u, manö kub udnabim.

Manö ad̄ñ r̄imnap, hain̄o m̄dpim u amem, hag n̄ aij ḡnabin.

12

God Ana nan aij n̄ab

¹ Pen añ mam b̄. God Ana n̄pe nan aij han̄p aññ aññ ke ke n̄b̄ u, m̄ññ manö an̄bu kalöp hag n̄ aij ḡin̄g gabin. ² Kale n̄ññim: n̄d Kraiſ n̄p n̄ñ udagmim m̄dm̄dim n̄ñ u, m̄ñññ, mab ad̄ñ, kabö göl, nan gau ud ḡi l̄ibal nan gas̄ m̄daḡöp an̄b gau, gas̄ kalöp t̄p gö, nan piral an̄b gau sabe göl ḡi m̄dm̄dim. ³ An̄b u, yad kalöp hagabin, God Ana n̄bi b̄ kal̄p aip an̄ dan m̄deinab u, Jisas n̄p manö naij hagöm hag juep r̄o lagnab. Pen n̄bi b̄ an, Jisas B̄ Kub yad a ḡinab u, Ana Ūt n̄p aip an̄ dan m̄dö n̄ññöl ḡi an̄g hagnab. ⁴ God Ana n̄pe nan aij aññ aññ ke ke n̄b̄ u pen Ana nan aij n̄ab an̄bu n̄pe Ana aññ yab̄ñ m̄d̄öp. ⁵ Wög adö aññ aññ ke ke ḡipun u pen B̄ Kub n̄p wög ḡipun u n̄pe B̄ Kub aññ yab̄ñ m̄d̄öp. ⁶ Nan aij ke ke udun wög adö aññ aññ ke ke ḡipun u pen God aññ yab̄ñ u n̄pe ke gö, hon aññ aññ wög adö ke ke ḡino arab.

⁷ God Ana han̄p nan aij ke ke n̄b̄, wög adö ke ke ḡipun an̄bu, Kraiſ lau adö m̄dpal n̄bi b̄ gau ud aij gun ḡi aij ḡino, n̄bi b̄ n̄pe magöñhalö m̄d aij ḡlan a göm göp. ⁸ God Ana n̄pe han̄p n̄bi b̄ r̄imnap gas̄ aij n̄b̄, gas̄ n̄ññ aij gun Kraiſ manö aij u n̄bi b̄ gau hag n̄ññun. Pen Ana aññ an̄bu n̄pe han̄p n̄bi b̄ r̄imnap gas̄ aij n̄b̄, Kraiſ manö aij u il u gas̄ n̄ññ k̄d hiikun n̄bi b̄ gau hag n̄ññ aij ḡipun. ⁹ Ana aññ an̄bu han̄p r̄imnap gas̄ aij n̄b̄, Kraiſ n̄p n̄ññ ud p̄d̄öñ yab̄ñ ḡipun; Ana aññ an̄bu han̄p r̄imnap gas̄ aij n̄b̄, n̄bi b̄ r̄imnap nan göp gau ḡino kam̄ññ l̄öp. ¹⁰ Ana han̄p r̄imnap nan gagep r̄o ḡlan a göm p̄d̄öñ u n̄b̄. Ana han̄p r̄imnap gas̄ aij n̄b̄, God manö n̄pe ke hagab manö an̄bu n̄ññun n̄bi b̄ gau waiö hag n̄ññun. Ana han̄p r̄imnap gas̄ aij n̄b̄, God Ana aka ana ke n̄b̄ ap kal̄p aban̄ alö hagaböl u n̄ññun. Ana han̄p r̄imnap

* 11:25: Eks 24:6-8; Hib 8:8-13 * 11:27: Hib 10:29
 1Jn 4:2-3 * 12:4: Ro 12:6 * 11:32: Hib 12:5-6 * 12:2: Hab 2:18-19 * 12:3:

gası aij ñö, manö yabił ke ke gau nıbö nõd nıñogmıdun yıñıd magö anıbu nõp nıñun hagpun. Ana hanıp rımnap gası aij ñö, manö yabił ke ke haglö nıñun, ado gun nıbi bı gau kalıp hag ñıbun.

¹¹ Pen God Ana añı yabił mıdöp u, gası nıpe ke nıñöb rö, hanıp nıbi bı añı añı nan aij ke ke ñö nıñöl gı, wög adö ke ke gıno arab. *

Krais hañ romanı nıpe añı nõp mıdpun

¹² Hañ romanı hon añı yabił mıdöp u pen adıñ adıñ ke ke iru nõp mıdöp. Adıñ adıñ ke ke anıb gau magöñhalö aip jım ñıl hañ romanı añı nõp mıdöp. Krais abe anıg unbö rö mıdöp. * ¹³ Anıg unbö rö nõp, hon Juda nıbi bı gau abe, Juda nıbi bı wasö gau abe, nıbi bı nıbi bı rımnap kalıp nagi wög gıpal gau abe, nıbi bı gası kale ke nıñöm gıpal gau abe, God Ana añı anıbu nõp hanıp magöñhalö pak ñö, Krais hañ romanı nıpe añı nõp mıdpun. God nıpe Ana añı anıbu nõp hanıp ñöb mıdmagö anı hon danı mıdöp. *

¹⁴ Hañ romanı hon añı yabił mıdöp u pen adıñ adıñ ke ke iru nõp mıdöp. ¹⁵ Ma kíd u, ñın kíd u nıñöm, yad ñın kíd mıdbnep u aij, pen ma kíd mıdpın u rö, hañ romanı adıñ ap mıdagpın, a geınab u, hon ma kíd anıbu hañ romanı adıñ ap mıdagöp, a gun hagagnabun. ¹⁶ Rımıd u, u rö nõp, amgö u nıñöm, yad amgö mıdbnep u aij, pen rımıd mıdpın u rö, hañ romanı adıñ ap mıdagpın, a geınab u, hon rımıd anıbu hañ romanı adıñ ap mıdagöp, a gun hagagnabun. ¹⁷ Pen hanıp gı la ñın u, amgö gau magöñhalö gaiböp u, aige gun manö haglö rımıd pak nıñbop? Pen rımıd magöñhalö nõp gaiböp u, aige gun hañıñ nıñbop? ¹⁸ Pen God gası nıpe ke nıñöm, hañ romanı adıñ adıñ ke ke magöñhalö gı lı aij ga. ¹⁹ Adıñ adıñ ke ke mıdagböp u, hañ romanı u rö nõp mıdagböp. ²⁰ Anıb u me, adıñ adıñ ke ke iru nõp mıdöp pen magöñhalö aip jım ñıl hañ romanı añı nõp mıdöp.

²¹ Pen amgö u, ñın kíd u nıp, “Nıñön gıñıg yad aip mıdpan? Wög ne ap mıdagöp,” a göm, asık am ke nõp mıdöm, mıd aij gagnab. Nabıc cög magö u, u rö nõp, ma kíd u nıp, “Nıñön gıñıg yad aip mıdpan? Wög ne ap mıdagöp,” a göm, asık am ke nõp mıdöm, mıd aij gagnab. ²² Pen hañ romanı adıñ rımnap klö mıdagöp, a gun gau, wög kale abe mıdöp. Asık ke ke lö, hañ romanı mıd aij gınım rö lagöp. ²³ Pen adıñ anıbu adıñ yıharıñ a gıpun adıñ gau, gası nıñ aij gun, waij rıb adık gı aij gıpun. Pen adıñ anıbu adıñ nıñagep

a gıpun adıñ gau, gası nıñ aij gun, waij rıb adık gı aij gun. ²⁴ Pen adıñ anıbu adıñ aij a gıpun adıñ gau, gası nıñ aij gun, ke gagpun. Pen God nıpe ke hañ romanı adıñ adıñ gau udöm, adıñ anıbu adıñ yıharıñ a gıpun adıñ gau, ud aij yabił göm, adıñ magöñhalö gı jım ñö, hañ romanı añı nõp mıdöp. ²⁵ Anıb u, hañ romanı añı nõp mıdöm, asık ke ke lagöm, nıbi bı nıpe rımnap aip adıñ adıñ rö mıdöm, pen pen mıdmagö lö. ²⁶ Pen adıñ ap marö gainım, adıñ rımnap magöñhalö abe marö gıñab; pen adıñ ap nıp hib haglö adö arainım u, adıñ rımnap magöñhalö abe mıñ mıñ gıñaböl.

²⁷ Pen kale magöñhalö Krais hañ romanı nıpe mıdpım. Hañ romanı nıpe u gö kale añı añı adıñ adıñ mıdpım. * ²⁸ Nıbi bı lı nıpe mıdpun anı u, nıpe hanıp hag löp rö wög ke ke gıpun. Nöd u, rımnap Jısas manö ud arep bı gau mıdpun; yıgwö anı nıbö u, Jısas manö aij u hag ñeb bı gau mıdpun; yıgwö nıganı nıbö u, Jısas manö aij u nıbi bı ñı pai kalıp hag ñeb nıbi bı gau mıdpun; pen hon rımnap nan gagep rö gau gıpun; rımnap nıbi bı nan göp gau kalıp gıno kamıñ löp; rımnap nıbi bı mög nıñun ud aij gıpun; rımnap nıbi bı gau kalıp abad mıdno nıñöl gı, mıd aij gıpal; rımnap manö yabił ke ke gau hagpun. *

²⁹ Pen hon magöñhalö Jısas manö ud arep bı mıdagpun. Hon magöñhalö Jısas manö aij u hag ñeb bı mıdagpun. Hon magöñhalö Jısas manö aij u nıbi bı ñı pai kalıp hag ñeb nıbi bı gau mıdagpun. Hon magöñhalö nan gagep rö gau gagpun. ³⁰ Hon magöñhalö nıbi bı nan göp gau kalıp gıno kamıñ lagöp. Hon magöñhalö manö yabił rımnap ke ke hagapun. Hon magöñhalö manö yabił ke ke haglö nıñun, ado gun nıbi bı gau kalıp hag ñagpun. ³¹ God Ana nan aij ñab anıb gau, gası rımıd mıdmagö anı kale danı gası nıñmım, nan aij aij ñab anıb gau udnabun a gımım gası u nıñmım.

Pen uri yad kalöp adan aij yabił u hagnıg gabin. *

13

Nıbi bı ke nıbö gau kalıp mıdmagö lınabun u, u nan kub yabił

¹ Manö yabił ke ke hagnabun aka ejol manö hagpal rö hagnabun u pen nıbi bı rımnap kalıp mıdmagö lagnabun u, manö hon nıñölö belo paklö paklö hagab u rö lınab.

² God manö nıpe ke hagab manö anıbu nıñun, nıbi bı gau waiö hag ñınabun u pen nıbi bı rımnap kalıp mıdmagö lagnabun

* 12:11: 1Ko 7:7 * 12:12: 1Ko 10:17 * 12:13: Gal 3:28 * 12:27: Ro 12:5 * 12:28: Ep 4:11-12 * 12:31:

u, hon n̄ibi b̄i ȳihar̄iṅ rō l̄inabun. Gas̄i n̄iṅ k̄id hīikun, Kraiṣ manō aij u n̄iṅ aij ḡinabun u pen n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip m̄idmagō lagnabun u, hon n̄ibi b̄i ȳihar̄iṅ rō l̄inabun. Kraiṣ manō aij u manō iṭ u gas̄i n̄iṅ k̄id hīiknabun u pen n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip m̄idmagō lagnabun u, hon n̄ibi b̄i ȳihar̄iṅ rō l̄inabun. Hon n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip m̄idmagō lagun, Kraiṣ n̄ip n̄iṅ ud p̄idōṅ yab̄iṭ gun, ilō magō r̄imnap hagno ke gau arnab u pen hon n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip m̄idmagō lagnabun u, hon n̄ibi b̄i ȳihar̄iṅ rō l̄inabun. * ³ Pen nan hon magōṅhalō m̄idōp rō, n̄ime lun n̄ibi b̄i nan m̄idagōp gau kal̄ip ṅinabun aka God wōg u ḡino n̄iṅlō ḡi, n̄ibi b̄i r̄imnap han̄ip n̄iṅlō, mulu lugō, han̄ip mab inab aṅ u ud yulō umnabun u, God n̄ip aij ḡinab a ḡinabun u pen m̄idmagō lagnabun u, nan ȳihar̄iṅ rō l̄inab.

⁴ Hon m̄idmagō leinabun u, kal̄ip manō hain hain hagnun, ud aij gun, ḡi aij ḡinabun. Hon m̄idmagō leinabun u, nan aij kale gau hon rō lagōp, a gun gas̄i u n̄iṅagnabun. Hon m̄idmagō leinabun u, hib hon ke hagno adō aragnab. Hon m̄idmagō leinabun u, hon nōp n̄ibi b̄i kub n̄ibi b̄i gau n̄ibi b̄i pro, a gun gas̄i u n̄iṅagnabun. ⁵ Hon m̄idmagō leinabun u, n̄ibi b̄i kal̄ip manō najj hagnun, halōwalō gagnabun. Hon m̄idmagō leinabun u, pōr nan n̄ihōn n̄ihōn hane ke aij ḡin̄im adō u gas̄i n̄iṅun gagnabun. Hon m̄idmagō leinabun u, ȳiṅd kal̄ip juun manō pen pen hagagnabun. Hon m̄idmagō leinabun u, n̄ibi b̄i r̄imnap han̄ip ḡi najj ḡinabōl u, manō an̄ibu gas̄i n̄iṅlō ḡi m̄idagnabun.

⁶ Hon m̄idmagō leinabun u, naḡi najj adō an̄ibu n̄iṅun ṅiṅ lagnabun; nan n̄ihōn n̄iṅō nōp m̄idōp u nōp n̄iṅun m̄iṅ m̄iṅ ḡinabun. * ⁷ Hon m̄idmagō leinabun u, marō n̄ihōn n̄ihōn r̄imnap han̄ip aun̄im, gas̄i halō m̄ideinabun. Hon m̄idmagō leinabun u, pōr B̄i Kub n̄ip n̄iṅ ud p̄idōṅ gōl ḡi nōp m̄ideinabun. Hon m̄idmagō leinabun u, pōr B̄i Kub n̄ip n̄iṅ udōl gun gas̄i halō m̄ideinabun. Hon m̄idmagō leinabun u, pōr k̄lō gun B̄i Kub hagōp rō gōl ḡi m̄ideinabun. *

⁸ Hon m̄idmagō leinabun u, rol ruō pōr pōr nōp an̄ig ḡi damun, am B̄i Kub aip kumi kabō adō laṅ au m̄ideinabun ṅin u, m̄idmagō lōl ḡi nōp m̄ideinabun. God Ana han̄ip nan aij ṅō, God manō n̄ipe ke hagab manō an̄ibu n̄iṅun, n̄ibi b̄i gau waiō hag ṅinabun u, hainō an̄ig gagnabun. God Ana han̄ip nan aij ṅō, manō yab̄iṭ ke ke aka ejol manō hagpal rō hagnun u, hainō an̄ig gagnabun. God Ana han̄ip nan aij ṅō, Kraiṣ

manō aij u manō iṭ u n̄iṅ k̄id hīikpun u, hainō an̄ig gagnabun. ⁹ N̄ihōn ḡin̄ig: God Ana han̄ip nan aij ṅō, Kraiṣ manō aij u manō iṭ u n̄iṅ k̄id hīikpun a ḡi gas̄i n̄iṅun u pen uri r̄imnap nōp n̄iṅun. God Ana han̄ip nan aij ṅō, God manō n̄ipe ke hagab manō an̄ibu n̄iṅun n̄ibi b̄i gau waiō hag ṅinabun a ḡi gas̄i n̄iṅun u pen God Manō n̄ipe r̄imnap nōp n̄iṅun, n̄ibi b̄i gau hag ṅinabun. ¹⁰ Pen Kraiṣ B̄i aij umbō ke aunab u, hon nan gau r̄imnap nōp n̄iṅagnabun; hon n̄ibi b̄i magōṅhalō nan gau magōṅhalō waiō n̄iṅ haknabun.

¹¹ N̄i painṅaṅ m̄idm̄idun ṅin u, ṅi painṅaṅ gas̄i n̄iṅbal rō gas̄i n̄iṅun, ṅi painṅaṅ hagpal rō hagnun m̄idm̄idun. Pen hainō majō gun, n̄ibi b̄i kub lun, ṅi painṅaṅ gas̄i n̄iṅōm ḡipal rō u bōṅ nōp arō ḡipun.

¹² Uri ṅin an̄ibi, ṅig ana rō ral n̄iṅbal rō u n̄iṅun, nan gau magōṅhalō n̄iṅ aij gagnun. R̄imnap n̄iṅun; r̄imnap n̄iṅagpun. Pen ṅin hain an̄ibu, nan gau r̄imnap nōp n̄iṅagnabun; hon n̄ibi b̄i magōṅhalō nan gau magōṅhalō amgō magō hon ke waiō n̄iṅun, n̄iṅ haknabun. Uri ṅin an̄ibi, God n̄ipe aigale B̄i rō m̄idōp u r̄imnap n̄iṅun, r̄imnap n̄iṅagpun. Pen ṅin hain an̄ibu, God han̄ip n̄iṅ aij yab̄iṭ gōp rō u, n̄ip u rō nōp n̄iṅ aij yab̄iṭ ḡinabun.

¹³ An̄ib u, manō kub m̄ihau n̄igaṅ pōr m̄idōp: Kraiṣ n̄ip n̄iṅ udep u; Kraiṣ n̄ip gas̄i halō abad m̄idep u; m̄idmagō lep u. Pen manō kub yab̄iṭ u me, m̄idmagō lep u. *

14

God Ana n̄ibi b̄i n̄ipe kal̄ip nan aij ṅab

¹ N̄ibi b̄i gau kal̄ip m̄idmagō l̄inabun u, u nan kub yab̄iṭ; kale gas̄i an̄igōl n̄iṅmim ḡimim. God Ana nan aij ṅab an̄ib gau, gas̄i r̄im̄id m̄idmagō aṅ kale dar̄i gas̄i n̄iṅmim, nan aij ṅab an̄ib gau udnabun a ḡimim gas̄i u n̄iṅmim. Pen nan aij aij yab̄iṭ u, Kraiṣ manō aij u n̄ibi b̄i kal̄ip hag ṅinabun, a ḡimim gas̄i u n̄iṅmim. * ² Pen n̄ibi b̄i manō ke n̄ibō manō n̄iṅagep rō hageinabōl u, kale n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip hagagabōl; kale God n̄ip nōp hagabōl. N̄ibi b̄i r̄imnap manō an̄ibu n̄iṅōm n̄iṅagnabōl. God Ana p̄idōṅ ṅō manō n̄iṅō pi gōl m̄idōp gau hagabōl. ³ Pen n̄ibi b̄i Kraiṣ manō aij u waiō hag ṅeinabōl u, n̄ibi b̄i r̄imnap manō kale u rō nōp n̄iṅōm n̄iṅ aij ḡinabōl. Manō an̄ibu n̄iṅōm Kraiṣ manō aij u n̄iṅ aij gōm p̄idōṅ r̄imnap halō udōm, gas̄i halō m̄idōl ḡi, nan n̄ihōn ḡinab u gas̄i iru n̄iṅagnabōl. ⁴ N̄ibi b̄i manō ke n̄ibō manō n̄iṅagep rō hageinabōl u, kale ke nōp manō an̄ibu r̄ik n̄iṅōm, kale ke nōp p̄idōṅ r̄imnap halō udnabōl. Pen n̄ibi b̄i Kraiṣ manō aij u waiō hag

* 13:2: Mad 17:20

* 13:6: Ro 12:9

* 13:7: 1Pi 4:8

* 13:13: 1De 1:3

* 14:1: 1Ko 12:31; 14:39

ñeinaböl u, n̄bi b̄ Kraiſ lau adö m̄d̄pal gau magöŋhalö u rö nöp n̄ñöm, p̄d̄öŋ r̄m̄nap halö udnaböl. ⁵ Kale magöŋhalö manö ke n̄bö manö n̄ñagep rö hageinabim u, ȳp aij ḡnab u pen ȳp aij yab̄l̄ ḡnab u, Kraiſ manö aij u waiö hag ñinabim. B̄ ap manö ke n̄bö manö n̄ñagep rö hagöm, hainö n̄ipe ke iſ hagpin u an̄g an̄g göl m̄d̄öp a ḡnab u, n̄bi b̄ apdi n̄ñbal gau p̄d̄öŋ r̄m̄nap halö udnaböl. An̄g ḡnab u aij. Wasö, manö ke n̄bö manö n̄ñagep rö hagep u nan pro; Kraiſ manö aij u waiö hagep u nan kub.

⁶ Pen m̄dpim u amem, manö ke n̄bö manö n̄ñagep rö hagem God Manö hageinabim u, kale aigöl ḡm̄im n̄ñmim, Kraiſ n̄p n̄ñ ud p̄d̄öŋ ḡnabim? Pen God Ana ȳp manö r̄m̄nap hagö, kalöp hag ñinabim u aij ḡnab. Aka God Ana gö, gasi r̄m̄id ȳp auöp rö kalöp hag ñinabim u aij ḡnab. Aka God Ana ȳp gasi ñö, Kraiſ manö aij r̄m̄nap kalöp hag ñinabim u aij ḡnab. Yad kalöp hag ñinö, kale Kraiſ Jiſas manö aij n̄ñ aij ḡm̄im, hagöp rö ḡnabim u, aij. Kraiſ manö iſ u r̄m̄nap hag ñeinabim u, Kraiſ n̄p n̄ñ ud p̄d̄öŋ ḡm̄im rö ñinab.

⁷ Nan gau r̄m̄nap gasi m̄dagöp pen manö hagab. Gabu gida nan gau manö hagab. Pen gabu gida manö hag aij gageinab u, n̄bi b̄ gau n̄ñöm manö n̄ñön n̄ñön hagöp a göm dui göm k̄map ha-gagnaböl.

⁸ Pen aſñ magö u, u rö nöp, hag aij gageinab u, b̄ an uraköm pen pen ḡn̄g gabun a göm, abad m̄deinab? ⁹ An̄b u rö me, kale n̄bi b̄ gau kal̄p manö ke n̄bö manö n̄ñagep rö hagemim, God Manö hageinabim u, kale aigöl göm manö hagaböl me u a göm, n̄ñöl? Kale ke nöp hag hag ju ñinabim.

¹⁰ M̄ñöŋ naböŋ iſ i manö yab̄l̄ ke ke iru nöp m̄d̄öp rö, manö iſ u m̄d̄ö n̄ñöl ḡi hagal; ȳhar̄ñ hagalpal. ¹¹ N̄bi b̄ r̄m̄nap manö haglö n̄ñagnabun u, han̄p n̄ñöl, n̄bi b̄ m̄lö gau rö ñinab. Hon pen kal̄p n̄ñno, unbö rö ḡnab. ¹² Kalöp an̄b unbö rö nöp ḡnab u, n̄ñ aij ḡm̄im. Gasi r̄m̄id m̄dmagö aŋ kale dan̄ gasi n̄ñmim, God Ana nan aij ñab an̄b gau udnabun a ḡm̄im gasi u n̄ñbim u aij. Pen n̄bi b̄ Kraiſ lau adö m̄d̄pal gau magöŋhalö Kraiſ n̄p n̄ñ ud p̄d̄öŋ göl a ḡm̄im, nan aij God Ana ñab gau udmim, klö ḡm̄im ḡi m̄deinabim u aij yab̄l̄.

¹³ An̄b u rö me, kale n̄bi b̄ gau kal̄p manö ke n̄bö manö n̄ñagep rö hagemim, God Manö hageinabim u, God n̄p hag n̄ñbe, kalöp gasi ñö n̄ñöl ḡi, manö hagnabim an̄bu ud ado ḡm̄im, an̄g an̄g hagajun a ḡm̄im, kal̄p u rö nöp hag

ñ̄m̄im. ¹⁴ N̄ñön ḡn̄g: manö ke n̄bö manö n̄ñagep rö hagem, God n̄p sabe ḡnabim u, ana yad sabe ḡnab pen manö iſ an̄g göl hagabin u a gem n̄ñagnabin. ¹⁵ An̄b u, yad ana yad u God n̄p sabe ḡnabin; pen yad u rö nöp gasi r̄m̄id yad u n̄ñöl ḡi nöp m̄dem God n̄p sabe ḡnabin. Yad ana yad u God n̄p k̄map hagnabin; pen yad u rö nöp gasi r̄m̄id yad u n̄ñöl ḡi nöp m̄dem God n̄p k̄map hagnabin. ¹⁶ Kale ana kale u nöp God n̄p aij a ḡm̄im sabe geinabim u, n̄bi b̄ gau manö hagnabim u n̄ñöm r̄ik n̄ñagnaböl. An̄b u, kale God n̄p sabe ḡm̄im aij a ḡnabim manö an̄bu iſ u r̄ik n̄ñöm, aij a göp a göm “N̄ñö” a göl rö lagnab. ¹⁷ God n̄p aij a göl ḡi m̄deinabim u pen n̄bi b̄ an̄b gau manö hagnabim u n̄ñöm, gasi r̄m̄nap halö udöm p̄d̄öŋ r̄m̄nap halö udagnaböl.

¹⁸ Pen God Ana nan aij ñö, manö ke n̄bö manö n̄ñagep rö haggun u, kalöp nöp ñagöp. Ȳp u rö nöp ñaj̄p, manö ke n̄bö manö n̄ñagep rö iru nöp pör hagem̄din u, God n̄p aij a ḡpin. ¹⁹ Pen Kraiſ lau adö m̄dpun n̄bi b̄ gau aip magum gun, manö ke n̄bö manö n̄ñagep rö hagnö n̄bi b̄ r̄m̄nap n̄ñöm r̄ik n̄ñagnaböl u, u ȳp aij gagnab. Manö n̄ñeb m̄höp nöp hagnö, n̄bi b̄ r̄m̄nap n̄ñöm gasi r̄m̄nap halö udnaböl u, u ȳp aij ḡnab.

²⁰ Pen aſ mam b̄. N̄i pain̄aŋ gasi n̄ñbal rö gasi u rö n̄ñagemim; n̄bi b̄ kub gasi n̄ñbal rö gasi u rö n̄ñmim. Nan si nan naij gagep adö u nöp ñi pain̄aŋ rö m̄dmim. *

²¹ God manö haga r̄m̄nap hagöm, Aisaia God Manö ad̄ñ ap kal̄i kliñ r̄iköm haga, “B̄ Kub hagöp, ‘Yad n̄bi b̄ gai i r̄m̄id uknö, n̄bi b̄ m̄lö gau n̄bö hagnö apöm, manö yab̄l̄ kale ke hagnaböl, pen n̄bi b̄ gai i manö yad hagnabin an̄bu n̄ñagnaböl,’ a göp,” a ga. *

²² An̄b u n̄ñbun, God Ana nan aij ñö, manö ke n̄bö manö n̄ñagep rö hagal u, n̄bi b̄ Kraiſ n̄p n̄ñ udpal gau n̄ñöl a göm ñagöp; n̄bi b̄ Kraiſ n̄p n̄ñ udagalpau n̄ñöl a göm ñöb. Pen God Ana nan aij ñö, n̄bi b̄ Kraiſ manö aij u waiö hag ñ̄bal u, n̄bi b̄ Kraiſ n̄p n̄ñ udpal gau, n̄p n̄ñ ud aij göl a göm ñöb; n̄bi b̄ Kraiſ n̄p n̄ñ udagalpau, n̄p n̄ñ udöl a göm ñagöp.

²³ Pen kale n̄bi b̄ Kraiſ lau adö m̄dpim gau ap magum ḡm̄im, magöŋhalö manö ke n̄bö manö n̄ñagep rö hagpe n̄ñöl ḡi, n̄bi b̄ manö an̄bu n̄ñagpal gau r̄m̄nap aka n̄bi b̄ Kraiſ n̄p n̄ñ udagalpau r̄m̄nap raul m̄gan an̄bu aueinaböl u, manö kale an̄bu n̄ñöm, n̄bi b̄ gau hauſ alö hagaböl, a ḡnaböl. * ²⁴ Pen Kraiſ manö aij u

* 14:20: Ep 4:14 * 14:21: Ais 28:11-12 * 14:23: Ap 2:13

waiö hag ñöl gı mıdpe nıñöl gı, nıbi bı Krais nıñ nıñ udagpal gau rımnap aka nıbi bı manö anıbu nıñagpal gau rımnap raul mıgan anıbu aueinaböl u, manö kale anıbu nıñöm, kale nan si naij naij gıpal u nıñöm, gası kub nıñaböl. * 25 Gası kub nıñöl nıñöl gı, nan nıñön nıñön gası rımid mıdmagö kale pi göl mıdöp gau waiö lö nıñaböl. Kale anıg göl gası nıñöm, God nıñ nıñlö anıñn gö, kugom yımöm, God hıb nıpe haglö adö arö nıñöl gı hagnaböl, “Nıñö! God kalöp aip mıdöp,” a gıñaböl.

God nıñ sabe gıñıg am magum gımim u, kabö rö nöp gımim

26 Anıb u, anı mam bı, manö hagnıg gabin i nıñmim. Kale ap magum gıñabım nıñ u, bı ap kımıap ap hagnab; bı ap Krais manö aij u adıñ ap manö hag nıñab; bı ap God Ana gası nıñab rö manö u hag nıñab; bı ap manö ke nıbö manö nıñagep rö hagnab; bı ap manö hagnab anıbu, ado göm anıg anıg hagajıp a gıñab. Anıb u me, nıbi bı Krais lau adö mıdpal gau Krais nıñ nıñ ud pıdön göl a gımim gası u nöp nıñmim gımim. * 27 Pen bı rımnap manö ke nıbö manö nıñagep rö hageinaböl u, bı mıñöp aka mıñau nıganı nöp manö hagöl. Iru nöp hagagöl. Pen bı anı ap nöp uraköm manö hagnab; bı seg hagagöl. Bı anı ap anıg göl uraköm manö hageinab, bı ke nıbö ap pen uraköm, manö haga u ud ado göm, anıg anıg hagajıp, a gıñab. 28 Pen manö ado göm, anıg anıg hagajıp a göm hag ñeb bı ap mıdagainım u, manö ke nıbö manö nıñagep rö hagnıg gaböl bı gau manö anıbu hagagöl; kale ke agamı kalıp ke abe God nıñ abe hagöl. 29 Bı mıñöp aka mıñau nıganı Krais manö aij u hag nıñöl nıñöl gı, bı rımnap kabö rö hagaböl aka göm, nıñ mıdaiöl. * 30-31 Pen bı asık nıñ mıdeinaböl anıb gau, bı ap God Ana gö, gası aij pıral hıñkö, bı nöd uraköm hageinım u gası anıbu nıñöm asıkö, bı hain uraköm hagnım. Pen pen ab ralöm hagagöl. Anı anı uraköm hagöl. Anıb u, kale magöñhalö Jisas Krais manö aij u hag dapım apım gımim me, Jisas Krais gası rımnap halö udmım, gası halö mıdeinabım.

32 Nıbi bı God kalöp nan aij ñö, Krais manö aij u hag nıñmıdım gau, gası kale ke nıñ aij gımim, manö hag nıñmim. Pen kale u rö nöp gası nıñ aij gımim, manö hagnım me u a gımim arö gımim. 33 Nıñön gıñıg: God gö nıbi bı Krais lau adö mıdpal gau hañwañö gagpal; gası nıñöl gı gıñö arö, agamıj mıd aij gıpal.

Pen kale ap magum gımim, Krais lau adö mıdpal nıbi bı ram mıñönı gau gau

magöñhalö gımıdal rö gımim. 34 Kale ap magum gımim, God nıñ sabe gımıdım nıñ u, nıbi gau manö hagagöl. Bı gau nöp haglö, nıbi gau yıñarıñ apdı nıñöl. Juda lo manö anıb unbö rö nöp hagöp. *

35 Nıbi gau manö rımnap halö nıñun a geinaböl u, kale ram kale ke gau amöm, nugmul bı kalıp hag nıñlö, hag ñöl. Pen nıbi bı Krais lau adö God Manö nıñun a göm magum geinaböl anı u, nıbi ap uraköm manö hag nıñab u, gı naij yabıñ gıñab.

36 Kale nıbi bı Korid nöd api Jisas manö aij u udmım nıbi bı gau dammım hag ñage. Pen hon Jisas manö aij ud arep bı gau, manö aij anıbu damun, kalöp nıbi bı Korid nöp hag ñagno. 37 Kale bı an an, God Ana hanıñ nan aij ñö, Jisas manö aij u nıbi bı gau hag nıñmıdım a gımim gası nıñbım gau, yad Bı Kub hagöp rö hagıbı me u a gımim nıñmim. * 38 Pen bı an manö hageinabım nıñ nıñagnab u, manö nıpe u rö nöp nıñagmım.

39 Anıb u, anı mam bı. Gası kub kale u Jisas manö aij u hag nıñun a gımim gası u nıñmim. Pen nıbi bı manö ke nıbö manö nıñagep rö hagaiöl u, arö gim a gımim hagagmım. 40 Pen kale nıbi bı Krais lau adö mıdpım gau apım God Manö nıñnabım nıñ u, nan nıñön nıñön geinabım, magöñhalö gası nıñ aij göl gı gıpe arnım.

15

Krais umö kauyanı uraka

1 Anı mam bı. Krais manö aij u nöd hag nıñainö udmım, manö nıñö yabıñ a gımim nıñ ud pıdön gıpım u, kauyanı hag nıñ aij gıñıg gabin. 2 Manö aij anıbu kalöp hagnö nıñmım udpe u, nıñ ud pıdön göl gı mıdeinabım u, God kalöp ud kamıñı yanab. Pen nıñ ud pıdön göl gı mıdageinabım u, kale manö nıñö anıbu yıñarıñ nıñ udmım rö lıñab.

3 Manö yad nöd nıñön anıbu, manö kub manö aij yabıñ a gem kalöp hag nıñö. Hon nan si nan naij gıpun rö, Krais hanıñ a göm uma u, God Manö kalı kılıñ rıköm, gıñab a gıla rö nöp ga. * 4 Krais umö rıgöl gıñö, nıñ mıñöp mıdöm, nıñ mıñau nıganı u kauyanı uraka u, u rö nöp God Manö kalı kılıñ rıköm, gıñab a gıla rö nöp ga. *

5 Pen Jisas kauyanı uraköm, Pida mıdeia au waiö lö, nıñ nöd nıñga. Hainö waiö lö, bı manö nıpe ud arep unbö mıganı lanı u nıñla.

* 6 Hainö nıñ ap, Krais kauyanı waiö lö, nıñ anı anıbu nöp anı mam paip hadred (500) rö nıñla. Anı mam anıb gau rımnap umla pen magöñhalö rö mıdpal. 7 Hainö nıñ ap, Krais

* 14:24: Jon 16:8 * 14:26: 1Ko 12:8-10 * 14:29: 1De 5:21 * 14:34: 1Ko 11:3; 1Di 2:12 * 14:37: 1Jn 4:6
 * 15:3: Ais 53:5-12 * 15:4: Mad 12:40; Ap 2:24-32 * 15:5: Luk 24:34; Mad 28:16-17

kauyan waiö lö, Jems nɨŋa. Ñɨn ap pen, bɨ manö nɨpe ud arep gau magöŋhalö nɨŋla.

* 8 Pen nɨbi bɨ rɨmnap nɨp nɨŋla ñɨn u ap arö, hainö Jisas yad ke waiö la nɨŋnö. Anɨb u, yad ñɨ le pi yag daubal rö ap mɨdainö yɨp uda.*

9 Yad nɨbi bɨ Kraiss lau adö mɨdeilla gau kalɨp gɨ naj yabɨt gɨ mɨdmɨdin u, Jisas manö aij ud arep bɨ mɨdnam rö laga.*

10 Pen God yɨp mög nɨŋjöm ud aij gö, bɨ nɨpe mɨdem, ke yabɨt gɨpin. Jisas manö aij ud arep bɨ rɨmnap wög gɨpal rö gagpin; yɨp mög nɨŋjöm ud aij yabɨt gö, wög kub yabɨt u gɨpin.* 11 Yad nöp God nɨp wög gɨpin a gem hagagabin; kale nöp gɨpal a gem hagagabin. Hon magöŋhalö Kraiss manö aij u, adö añɨ hag ñɨno arö, kale nɨŋmim udpim.

Nɨbi bɨ umla gau kauyan uraknaböl

12 Pen Kraiss umöm uraka a gun manö pör hagnun u, kale rɨmnap nɨhön gɨnɨg nɨŋagmim, wip gau umöm kauyan urakagnaböl a gɨmim nɨŋbim? 13 Pen wip gau umöm kauyan urakagnaböl a gɨnabim u, Kraiss nɨpe ke kauyan urakagöp a gɨnabim.

14 Pen Kraiss kauyan urakagböp u, Kraiss manö aij hag ñɨmɨdun manö u, manö yɨharɨj rö lɨböp. Kraiss kauyan urakagböp rö hagep, Kraiss manö aij nɨŋ udpim u manö yɨharɨj rö lɨböp. 15 Wip umöm uraköl rö lagaiböp u, God Kraiss nɨp gö urakagböp. Anɨb u, God gö Kraiss uraka manö aij pör hag ñɨmɨdun u, manö piral rö lɨböp. 16 Nɨhön gɨnɨg: wip gau umöm kauyan urakagnaböl a gɨnabim u, Kraiss nɨpe ke u rö nöp kauyan urakagöp a gɨnabim. 17 Pen Kraiss kauyan urakagböp, Kraiss manö aij nɨŋ udpim u manö yɨharɨj rö lɨböp. Kraiss kauyan urakagböp, nan si nan naj gɨpim gac u lɨk gɨ yuagböp. 18 Pen Kraiss kauyan urakagböp, nɨbi bɨ Kraiss nɨp nɨŋ udöm umla gau, hadö böŋ nöp um lug lɨ arɨlap. 19 Hon Kraiss nɨp udun me, gasɨ halö mɨdpun. Pen mɨnöhöŋ naböŋ il i mɨdun, böŋ nöp umalnöp, nɨbi bɨ mög gep rö yabɨt mɨdaibnöp.

20 Pen Kraiss uraköm kamɨŋ mɨdöp u me, nɨbi bɨ Kraiss nɨp nɨŋ udöm umbal gau, u rö nöp uraköm kamɨŋ mɨdeinaböl. 21 Bɨ ap gö, nɨbi bɨ umnaböl; bɨ ap gö, nɨbi bɨ uraknaböl.* 22 Manö hagabin anɨbu, Adam nɨbi bɨ yam nɨpe mɨdpun u magöŋhalö umnabun, pen Kraiss nɨbi bɨ yam nɨpe mɨdpun u magöŋhalö uraknabun. 23 Pen God Kraiss nöp nöp gö uraköm, am nɨpe aip

mɨdöp u me, hainö apöm nɨbi bɨ nɨp lau adö mɨdpun gau gö, magöŋhalö uraknabun.*

24 Seden kɨjaki ana naj nɨpe gau nɨbi bɨ gau gɨ naj gɨnaböl u pen Kraiss nɨpe kalɨp pa jö gɨ yuöm, nɨbi bɨ nɨpe abad mɨdeinab gau Bapi God nɨp ñɨnab; anɨbu ñɨn hain anɨbu aunab. 25 Nɨhön gɨnɨg: Kraiss nɨbi bɨ nan gau abad mɨd damöm, Nap gö, kotmaɨ nɨpe magöŋhalö gau Kraiss ma mo gau mɨdeinaböl.* 26 Kotmaɨ añɨ ap nöp mɨdeinab: umeb magö u nöp. Pen ñɨn hain anɨbu, u abe gɨ pɨs gɨnab.* 27 Pen nɨpe gö, nɨbi bɨ nan gau magöŋhalö ma mo nɨpe gau mɨdöp a göm kalɨ kɨñ rɨkla u, God Kraiss mo nɨpe gau mɨdöp hagagla. God nɨpe nöp gö, magöŋhalö Kraiss mo nɨpe gau mɨdöp.* 28 Nɨbi bɨ nan gau magöŋhalö, Ñɨ nɨpe Kraiss mo nɨpe gau mɨdlö nɨŋöl gɨ, nɨpe hagnab, “Bapi mɨñi ne nɨbi bɨ nan gau magöŋhalö abad mɨdpan. Mɨñi yad mo nöp gau mɨdeinabin,” a gɨnab. Anɨb u me, God añɨ nöp nan nɨhön nɨhön mɨdöp gau magöŋhalö yabɨt abad mɨdeinab.

29 Nɨbi bɨ umbal gau, uraknaböl a gɨpin u nɨŋbim. Urakagnaböl u, nɨbi bɨ ai gɨnɨg nɨmdamam umbal gau kalɨp nan a göm ñɨg pakpal? Kale uraknaböl a göm nöp anɨg gɨpal. 30 Pen hon u rö nöp, hon nɨhön gɨnɨg manö aij anɨbu hagnun, bɨ hanɨp gɨ naj gɨnɨg gaböl gau gasɨ iru nɨŋagpun? * 31 Yad pör nɨŋagpin, ñɨn i bɨ ap yɨp al pak linab aka wasö u nɨŋagpin. Yad kalöp nɨbi bɨ gasɨ nɨŋem, Bɨ Kub hon Kraiss Jisas nɨp ñɨñɨ lem aij a göp a gabin. 32 Pen yad daun kub Epesas i apem, kain hapeb gau rö aip pen pen gɨpin. Ummön böŋ nöp umnabön a gɨpim u, yad nɨhön gɨnɨg anɨg gɨpin? “Mɨñi mɨdpun ñɨn i, nan aij aij ñɨŋöl gɨ, ñɨg aij aij ñɨŋöl gɨ, gɨ mɨdaiun; umun böŋ nöp umnabun,” a gɨbnep. Manö aij hag ñɨ ajpin u arɨk arɨnep.*

33 Pen nɨbi bɨ gasɨ anɨbu rö nɨŋbal gau, aip mɨdagaimim. Nɨbi bɨ mɨd aij gɨpal gau, nɨbi bɨ gɨ naj gɨpal gau aip magum gaiöl, adö anɨbu nöp gɨnaböl. 34 Pen gasɨ adö ke nɨŋmim nan si nan naj gɨpim u arö gɨmim, mɨd aij gɨmim. Kale rɨmnap God nɨp gasɨ nɨŋagpin u, kale nable gɨböp.

Kauyan uraköm hañ romanɨ kale u aige rö mɨdeinab?

35 Pen kale rɨmnap hagnabim, “Nɨbi bɨ umbal gau aigöl göm uraknaböl? Uraköm, hañ romanɨ kale u aige rö mɨdeinab?” ö gɨnabim. 36 Pen manö hagnal u manö hauɨ rö. Nan yɨŋ magö gau yube, halö mɨdöm kamɨŋ lagnab; umöm nöp kamɨŋ lɨnab.*

* 15:7: Luk 24:50 * 15:8: Ap 9:3-6 * 15:9: Ep 3:8, 1Di 1:15 * 15:10: 2Ko 11:23 * 15:21: Ro 5:12
 * 15:23: 1De 4:16; Rep 20:5 * 15:25: Mad 22:44 * 15:26: Rep 20:14 * 15:27: Sam 8:6 * 15:30: Ro 8:36
 * 15:32: Ais 22:13 * 15:36: Jon 12:24

37 Wid magö aka nan n̄hön magö yubim u, ran kub göp rö ju y+magpim; magö pro gau nöp yubim. 38 Pen magö ke ke yubim an̄b gau, God rann̄m a göm n̄n̄j la rö ranöb.

39 Hañ roman̄j gau u rö nöp ke ke m̄döp. N̄bi b̄i gau ke la; kaj wal gau ke la; yaur gau ke la; kabsal gau ke la. 40 Hañ roman̄j kumi kabö adö lan̄j gau ke m̄döp; hañ roman̄j m̄nön̄ naböñ adö il i gau ke m̄döp. Hañ roman̄j kumi kabö adö lan̄j aij u ke m̄döp; hañ roman̄j m̄nön̄ naböñ adö il i aij u ke m̄döp. 41 Pen sidö mailö u aij u ke la; rak̄in mailö u aij u ke la; gap̄i mailö u aij u ke la. Pen gap̄i gau u rö nöp ke ke m̄döp rö mailö u aij ke ke la. 42 N̄bi b̄i umöm uraknaböl u an̄bu rö. Wip r̄igöl ḡinaböl hañ roman̄j u hij ḡi lugnab; uraknaböl hañ roman̄j u hij ḡi lugagnab. 43 Nan mög gep rö ulöm l̄ibal; uraköm mailö halö m̄dnab. Nan klö m̄dagöp ulöm l̄ibal; uraköm p̄idöñ halö m̄dnab. * 44 Hañ roman̄j ulöm l̄ibal u hañ roman̄j m̄nön̄ naböñ adö il i ajpal rö m̄döp; uraköm ana kumi kabö adö lan̄j ajpal rö m̄dnab.

45 Adö an̄bu nöp, God Manö ad̄n̄j ap Mos̄is kal̄i kl̄iñ r̄iköm haga, “Adam nöd n̄bö u n̄pe ke b̄i kam̄n̄j halö la,” a ga. Adam hain n̄bö u pen Ana m̄döp; n̄pe n̄bi b̄i gau kam̄n̄j m̄dep magö u ñab. * 46 An̄b u me, nöd hañ roman̄j m̄nön̄ naböñ adö il i ajep; hainö hañ roman̄j ana ajep. 47 B̄i nöd n̄bö u m̄nön̄ nöp aua; B̄i hain n̄bö u kumi kabö adö lan̄j au n̄bö aua. 48 N̄bi b̄i m̄nön̄ naböñ adö il i m̄dpal gau, b̄i nöd n̄bö m̄dm̄döp u rö nöp m̄dpal. N̄bi b̄i kumi kabö adö lan̄j m̄dpal gau, B̄i kumi kabö adö lan̄j m̄döp rö m̄dpal. 49 M̄ñi hon b̄i m̄nön̄ aua rö m̄dpun; hainö B̄i kumi kabö adö lan̄j au n̄bö aua rö m̄deinabun.

50 Añ mam b̄i, yad kalöp hagabin, hañ roman̄j ȳhar̄n̄j u God ram m̄nön̄ aij u arep rö lagöp. Nan um hij ḡi lugnab u pör pör m̄dain̄m rö lagöp. 51 Pen manö nöd n̄n̄jaḡmidal ap kalöp hagn̄g gabin. Hon Krāis n̄bi b̄i n̄pe m̄dpun gau magöñhalö umagnabun. Pen hon magöñhalö ke hain n̄bö rö l̄nabun. * 52 Al̄n̄j magö hagö, añm̄ añm̄ ȳn̄id nöp mailö göp rö, n̄bi b̄i umbal gau urak hañ roman̄j hij ḡi lugagep m̄deinaböl; pen hon magöñhalö ke hain n̄bö rö l̄nabun. * 53 Hañ roman̄j hij ḡi lugnab u, hij ḡi lugagep l̄n̄m; hañ roman̄j umeb u, pör pör m̄dep l̄n̄m. * 54 Hañ roman̄j hij ḡi lugnab u, hij ḡi lugagep l̄nab; hañ roman̄j umeb u, pör pör m̄dep l̄nab

ñ̄n̄ an̄bu, manö kal̄i kl̄iñ r̄iköm haga rö ḡinab. B̄i God manö hagep Aisaia God Manö kal̄i kl̄iñ hagöm haga, “B̄i Kub umeb magö u al pak lö hadö böñ nöp p̄s göp,” a ga. * 55 Pen b̄i God manö hagep Hosea God Manö kal̄i kl̄iñ r̄iköm haga,

“Umeb magö, uri klö ne m̄döp gai?” ö ga *
Umeb magö, uri ilön ne m̄döp gai?” ö ga *

56 Umeb magö ilön u nan si nan najj gep n̄bö; nan si nan najj gep klö u lo manö n̄bö. * 57 Pen God n̄pe B̄i Kub hon J̄isas Krāis n̄p̄ yuö apöm han̄p ud as̄k̄ yuö kam̄n̄j arabun. An̄bu n̄n̄jun, God n̄p̄ aij a gun.

58 An̄b u, añ mam aij yad gau, kale p̄idöñ ḡimim, ke gau aragmim. B̄i Kub n̄p̄ wög ḡipun u ȳhar̄n̄j gagun a ḡimim, pör nöp klö ḡimim, B̄i Kub n̄p̄ wög göl ḡi m̄daimim.

16

Nan God n̄p̄ ñeb

1 Mani ud magum ḡimim, God n̄bi b̄i kal̄ip ñ̄nabim manö u hagn̄g gabin. Krāis J̄isas n̄bi b̄i Galesia Propins m̄dpal gau kal̄ip hagnö rö, kale u rö nöp ḡimim. *

2 Kale n̄bi b̄i ke ke magöñhalö wik añ̄i añ̄i ñ̄n̄ nöd u mani udpim rö u n̄n̄mim r̄imnap ud ke gau l̄mim ud magum ḡimim. An̄ḡ ḡinabim u, yad apjakem mani nan a gem hag ajageinam.

3 Pen yad n̄nabin u, b̄i kale n̄n̄mim b̄i aij m̄dpal gau r̄imnap hagpe, yad kal̄ip köp kal̄i kl̄iñ r̄ik ñ̄n̄ö, kale pen köp u abe mani ñ̄nabin u abe dam Jerusalem ud aröl. 4 Pen ȳp̄ arep rö leinab yad ke kal̄ip u† ḡi ud arnabin.

5 Pen yad Masedonia Propins u amem, m̄dpim u n̄nabin. * 6 Amjakem, kale aip pro magö ap m̄deinam rö löp. Ȳbaud i kalöp aip m̄dem, ram m̄nön̄ r̄imnap arn̄ḡ ḡinö, ȳp̄ dam adan an̄j u yube arnabin. *

7 Kalöp ȳhar̄n̄j mailö sidö an̄j n̄ñöl arep u ȳp̄ aij gagöp. B̄i kub yau a geinab, am kale aip rap̄in m̄dem hainö arnabin.

8 Yad daun kub Epesas i m̄dem, Pedikos ñ̄n̄ kub u ap padiö n̄n̄jem hainö n̄nabin. 9 Daun kub Epesas i, B̄i Kub wög kub gabin, pen n̄bi b̄i iru nöp ȳp̄ j̄i n̄ñbal. *

10 Pen Dimodi m̄dpim u auain̄m, n̄p̄ ud aij ḡimim, n̄pe p̄ñ̄ñ̄j gagnab. N̄pe yad B̄i kub u n̄p̄ wög ḡipin rö nöp göp u n̄n̄mim, *

11 n̄p̄ arö gagmim. Kale magöñhalö n̄p̄ ud aij ḡimim. Hainö arn̄ḡ gain̄m u, n̄p̄ dam adan an̄j u yuaimim, yad m̄dpin i ado

* 15:43: Plp 3:20-21 * 15:45: Jen 2:7 * 15:51: 1De 4:15-17 * 15:52: Mad 24:31 * 15:53: 2Ko 5:4
* 15:54: Ais 25:8 * 15:55: Hos 13:14 * 15:56: Ro 7:13 * 16:1: Ro 15:25-26; 2Ko 8:1-9 * 16:5: Ap 19:21
* 16:6: Ro 15:24 * 16:9: Ap 19:8-10; 2Ko 2:12 * 16:10: 1Ko 4:17 * 16:11: 1Di 4:12

gɨ aunɨm. Mam rɨmnap halö aip aunaböl a gem abad mɨdpin. *

¹² Pen mam hon Apolos nɨp manö klö hagem hagpin, mam rɨmnap arajal rö, aip armön a gɨpin u, pen nɨpe mɨñi nagnab. Hainö neb rö lainɨm nɨnab. *

Manö naböŋ rɨmnap abe haga

¹³ Kale nɨbi bɨ nɨŋöl gɨ mɨdaimim. God nɨp nɨŋ ud pɨdönŋ gɨmim gɨ mɨdaimim. Nan ap pɨñɨŋ gagmim. Klö yabɨ gɨmim gɨ mɨdaimim. ¹⁴ Pen nan nɨhön nɨhön gɨnabim, nɨbi bɨ gau kalɨp mɨdmagö lɨmim gɨmim.

¹⁵ Añ mam bɨ. Kale nɨŋbim, Grik kai Kraiss nɨp nɨŋ udla gau, Sɨdepanas nɨbi bɨ yam nɨpe gau nöd nɨŋ udla. Nɨŋ udöm me, nɨbi bɨ Kraiss lau adö mɨdpal gau kalɨp mɨdmagö löm wög gɨ ñöl gɨ nöp mɨdpal. Anɨb u, añ mam yad kalöp hagabin, * ¹⁶ nɨbi bɨ aij anɨb gau rö abe, añ mam kale aip wög gɨpal gau abe nɨŋmim, hagöl rö nöp gɨmim.

¹⁷ Pen kale ap yɨp nɨŋmim rö lagö, Sɨdepanas, Podyunedas, Akaikas apöm yɨp nɨŋbal u yɨp aij yabɨ göp. ¹⁸ Anɨg gɨpal anɨbu yɨp aij göm kalöp aij göm göp. Bɨ aij anɨb gau manö hagnaböl u nɨŋ aij gɨmim.

¹⁹ Pen nɨbi bɨ God lau adö mɨdpal Esia Propins i, kalöp Korid nɨbi bɨ gau, “Añ mam bɨ, kale mɨdpim?” a gɨpal. Akwila nɨbi nɨpe Prisila aip kalöp Korid nɨbi bɨ, “Bɨ Kub kalöp abad mɨdeian,” a gɨpal. Nɨbi bɨ apöm ram kale ber mɨhau magum göm God nɨp sabe gɨpal gau u rö nöp haggal. * ²⁰ Pen añ mam Kraiss lau adö mɨdpal gai i magöŋhalö, “Kale mɨdpim?” a gɨpal. Kale Bɨ Kub nɨp nɨŋ uɨpim rö, pen pen hag wɨhai udöl gɨ, alaun bom halumim.

²¹ Yad Pol, manö naböŋ magö i ñɨmagö yad u ke kalɨ kɨñ rɨkem “Kale mɨdpim?” a gabin.

²² Nɨbi bɨ an, Bɨ Kub nɨp mɨdmagö lagnab u, pen ilön uɨnɨm. Anɨb u, Bɨ Kub hon, ne aumön! *

²³ Bɨ Kub hon Jisas kalöp mög nɨŋöm ud aij gɨnɨm.

²⁴ Añ mam yad Kraiss Jisas lau adö mɨdpim gau, yad kalöp magöŋhalö mɨdmagö lɨbin. Anɨb unbö rö aij.

me, n̄ibi b̄i iru n̄öp hal̄ip ḡinab u n̄in̄jöm hib n̄ipe hagl̄ö ad̄ö arnab.*

2 Korid Pol köp hain u Korid n̄ibi b̄i kal̄ip kal̄i kl̄iñ r̄ika

¹ Yad Pol. God ȳip hag lö, Krajs Jisas manö ud arep b̄i ap m̄idem, mam hon Dimodi aip aui m̄idul, kalöp God n̄ibi b̄i n̄ipe daun kub Korid m̄idpim gau abe, Akaia Propins an̄ an̄ gau gau magöñhalö m̄idpim gau abe, köp an̄ibi kal̄i kl̄iñ r̄ikabin. ² Kalöp hagabin, ȳip aij göp u, Bapi God abe B̄i Kub Jisas Krajs abe kalöp mög n̄in̄jmil ud aij ḡilö, agam̄ij m̄id aij ḡimim.

Pol God n̄ip aij a ga

³ B̄i Kub hon Jisas Krajs Nap n̄ipe God n̄ip aij a gun. Bapi God ñ̄i pai n̄ipe mög mög n̄in̄jöm, ud aij göm, p̄ör p̄ör abad m̄id aij yab̄iñ göp. * ⁴ Marö r̄imnap han̄ip auaj̄ip, n̄ipe han̄ip abad m̄id aij göp u me, hon pen ado gun, n̄ibi b̄i r̄imnap marö auaj̄ip, kal̄ip u rö n̄öp ud aij gun abad m̄id aij ḡinabun. ⁵ Krajs p̄ig m̄idpun u me, n̄ipe ilön uda rö hon u rö n̄öp ilön r̄imnap udpun. Pen Krajs p̄ig m̄idpun u me, n̄ipe han̄ip p̄ör p̄ör abad m̄id aij göp n̄in̄jöm hon gas̄i halö m̄idpun. * ⁶ Kale m̄id aij ḡimim gas̄i halö m̄idmim, am n̄ipe aip p̄ör p̄ör m̄ideinabim a göm, Krajs Jisas n̄ipe marö r̄imnap han̄ip ñ̄im̄idöp. Pen Krajs n̄ipe han̄ip abad m̄id aij göp rö, hon gas̄i halö m̄idpun u n̄in̄jabinim u me, marö r̄imnap kalöp aueinab u, Krajs han̄ip u rö n̄öp abad m̄id aij ḡinab n̄in̄jöm m̄id aij gun a ḡimim, gas̄i halö m̄ideinabim. ⁷ Gas̄i hon n̄in̄jban u, kale Krajs n̄ip arö gagnabim. Hol b̄i m̄ihau ilön udpul rö, kale u rö n̄öp ilön udnabim; pen God hal̄ip m̄ihöñ ud aij göp rö, kalöp u rö n̄öp ud aij göm abad m̄id aij gö, gas̄i halö m̄ideinabim.

⁸ Pen añ mam b̄i n̄in̄jnim. Hol b̄i m̄ihau Esia Propins m̄idul, marö kub udul uñham yab̄iñ m̄idailo. Kam̄in̄j m̄idaiul rö lagöp, hadö umnabul a ḡilo. * ⁹ Hadö umn̄ig gabul a ḡilo. Pen ga adö an̄ibu, hol gas̄i kub yab̄iñ n̄in̄jmidul u me, hol ke klö m̄idpul a gul hagagpul; God n̄ibi b̄i umbal gau gö urakpal u n̄öp hal̄ip abad m̄idö n̄in̄jöl ḡi m̄idpul, a ḡipul. ¹⁰⁻¹¹ Hal̄ip böñ n̄öp al pak löl rö la u pen n̄ipe hal̄ip ud kam̄in̄j yua u me, uri n̄ipe hal̄ip kauyan̄j ud kam̄in̄j yun̄ig gab. Kale God n̄ip sabe göl ḡi m̄idpe, hainö gau abe n̄ipe u rö n̄öp hal̄ip ud kam̄in̄j yunab a gul gas̄i halö m̄idpul. An̄ib u, n̄ibi b̄i iru n̄öp God n̄ip sabe göl ḡi m̄idlö, God n̄ipe n̄in̄jöm hal̄ip b̄i m̄ihau ud kam̄in̄j yuö

Pol kal̄ip am n̄in̄jaga, manö u haga

¹² M̄idmagö hol an̄ dan̄ n̄in̄jbul, n̄ibi b̄i gau aip m̄idul nan n̄ihön n̄ihön ḡipul gau, God hal̄ip aip m̄idö n̄in̄jöl ḡi, n̄ip gas̄i n̄in̄jöl ḡi ḡipul. Hol manö n̄in̄jö n̄öp hagul ḡi aij n̄öp ḡipul. Yad waiö hagabin, kalöp p̄ör p̄ör an̄ib unbö rö n̄öp ḡipul. Pen n̄ibi b̄i gau gas̄i n̄in̄jbal rö gas̄i n̄in̄jul an̄ig gagul. God hal̄ip mög n̄in̄jöm ud aij göm gas̄i ñ̄ö an̄ig ḡipul. ¹³⁻¹⁴ Köp kalöp kal̄i kl̄iñ r̄ikm̄idin̄j gau, manö ba gau rö hagem r̄ikagm̄idin̄j; amgö li n̄in̄jmim, il u ȳin̄jid n̄in̄jmim a gem, waiö n̄öp r̄ikpin. M̄iñi ke ke rö m̄idpun u me, kale ȳip n̄in̄jnim pen ȳip n̄in̄j aij gaggim; pen ȳip aij göp u, ȳip n̄in̄j aij ḡipe me, hainö B̄i Kub hon Jisas ado ḡi aunab ñ̄in̄j u, ap magum gun, yad kalöp n̄in̄jem m̄iñ m̄iñ ḡinabin; kale pen u rö n̄öp ȳip n̄in̄jmim m̄iñ m̄iñ ḡinabim. * ¹⁵⁻¹⁶ Adö an̄ibu n̄öp me, nöd Masedonia Propins aragnö ñ̄in̄j u, yad gas̄i ap n̄in̄jem köl am n̄in̄jig n̄inabin a ḡinö. Yad Masedonia n̄ibi b̄i kal̄ip n̄in̄jig arnabin, pen nöd am kalöp n̄in̄jem arnam, a ḡinö. Pen ado ḡi apem, Judia arn̄ig, adan m̄ilö añ̄i an̄ibu n̄öp apem, kalöp kauyan̄j n̄in̄jöl ḡi ap padinam, a ḡinö. An̄ig ḡinö me, kale m̄iñ m̄iñ ḡimim ȳip pen ḡi ñ̄imim nan magö r̄imnap ñ̄ibe ñ̄in̄jöl ḡi, Judia arnam, a ḡinö. * ¹⁷ Gas̄i an̄ibu rö n̄in̄jem me, kalöp nöd manö big yunö u pen hainö nagnö. An̄ig ḡinö u, ȳip pen hagnabim, “B̄i m̄ilö u n̄ip ke aij göp adö u hain göm, ‘Ḡinabin ḡinabin,’ a göm, manö n̄öp hagöm, hainö gagöp. N̄ipe ȳihar̄in̄j b̄i manö ñ̄ig pak aijöp m̄ilö u,” a ḡinabim rö löp u pen, ¹⁸ God b̄i n̄in̄jö yab̄iñ n̄öp hagöp u p̄ig m̄idpin rö u, yad gas̄i m̄ihöp n̄in̄jem kalöp hagagpin. ¹⁹ Yad, Sailas, Dimodi, hon kalöp God ñ̄i n̄ipe Jisas Krajs manö hag ñ̄ino. Jisas Krajs gas̄i m̄ihöp m̄idagöp. N̄ipe yau a göm, hainö wasö gagnab. Manö n̄ihön n̄ihön hagöp u, hagöp rö n̄öp ḡinab. * ²⁰ God manö adö n̄ihön n̄ihön haga u, Jisas Krajs apöm, an̄ib unbö rö n̄öp magöñhalö göp. Hon n̄ipe an̄ig göp an̄ibu n̄in̄jban u me, God n̄ip sabe gun u, Jisas Krajs hib n̄ipe hagnun, “N̄in̄jö” a ḡipun. An̄ig ḡipun u, God hib n̄ipe u adö lan̄j araj a gun an̄ig ḡipun. * ²¹ God n̄ipe n̄öp gö me, hon abe, kale abe Krajs n̄ip c̄ig aij gun m̄idpun. N̄ipe n̄öp me han̄ip “N̄ibi b̄i yad ke,” a göm, hag löm, ²² Ana n̄ipe u han̄ip ñ̄ö, apöm m̄idmagö an̄ hon dan̄ goñ li m̄idöp. An̄ib u hon n̄in̄jban, hon God n̄ibi b̄i n̄ipe ke m̄idpun n̄in̄jöm n̄ipe

* 1:3: Ro 15:5 * 1:5: Sam 34:19 * 1:8: Ap 19:23; 1Ko 15:32 * 1:10-11: 2Di 4:18 * 1:13-14: 2Ko 5:12; Plp 2:16 * 1:15-16: 1Ko 16:5-6 * 1:19: Ap 18:5 * 1:20: Rep 3:14 * 1:22: Ep 1:13-14; 2Ko 5:5

haga haga rö nöp magöñhalö hanþ þñab.
*

²³ Pen yad kale Korid kai mïdpim gau nññig gainö u pen amem manö kub hagnö, kale ilön udmim rö löp nññem me, kalöp mög nññem me nagnö. God nïpe mïdmagö yad añ ðarj nññöb yad þiral hagagabin. ²⁴ Pen manö yad u nöp hain göl a gem gasi u nññagpin. Kale ke Krajs nïp gasi nññbim u me, yad am kalöp hagnö, kale klö gñmim Krajs nïp nññ aij gñmim cig þïðöñ gñmim mññ mññ göl gñ mñdeinabim, a gem hagabin. *

2

¹ Pen yad gasi ap nññem hagnö, “Kalþ kauyan am nññem manö klö hagnö, kalþ kauyan ilön udöl rö löp u, am nññagnam,” a gñö. * ² Pen yad gñö kale ilön udeinabim u, an pen mïðdöm yïp geinab mññ mññ gñabin? Nïbi bñ anïbu rö rïmnar mïdageinaböl. ³ Anïbu nññem me, kalöp köp kalþ klññ rïknö. Yad gasi nññö, “Amjakem nïbi bñ gau nññem mññ mññ yabiþ gñbep pen wasö, amjakem kalþ nññö, yïp mññör yabiþ gññim rö löp u me, yad aragnabin,” a gñö. Yad gasi nññö, “Yad ke mññ mññ gñnabin u, kale abe mññ mññ gñnabim,” a gñö. ⁴ Köp kalþ klññ rïknö anïbu, mïdmagö yad u ilön gö, gasi mïlö löl gñ, amgö ññg ud gñ ðö gñ yuöl gñ kalþ klññ rïknö. Kalöp marö kub gññim a gem rïkagnö; kalöp mïdmagö yabiþ lñbin rö nññmim, a gem rïknö. *

Bñ nan najj ga u, uri nan najj ga anïbu arö gñmim nïp mïdmagö lñmim udmim

⁵ Pen yad gasi nññbin bñ ap gö marö ga u, yïp gaga, kalöp nñbi bñ gau mïdpim kalöp magöñhalö ga. ⁶ Pen kale magöñhalö rö nïp arö gñpe u, nïpe ilön udöm, gñ najj ga u hadö nññöb. Anþb u, mññi anig gagmim; arö gñmim. ⁷ Mññi gñ najj ga anïbu arö gñmim, nïp manö hain hain hagmim. Nññön gññig: nïp anig gagpe, mög kub yabiþ gö, böñ nöp ap lug pakñim rö löp. ⁸ Anþb u, yad kalöp hagabin, nïp mam hon a gñmim mïdmagö lñbim u, nïp hagge nññ aij gññim. ⁹ Yad kalöp köp kalþ klññ rïknö u, manö yad u udmim, manö nññön nññön hagnabin magöñhalö hain gñmim gñnabim aka gem köp kalþ klññ rïknö. ¹⁰ Pen nñbi bñ kale gau rïmnar gñ najj gñnaböl kale arö gñnabim u, yad u rö nöp gñ najj gñnaböl anïbu arö gñnabin. Pen yad gñ najj gñnaböl arö gñnabin u, Krajs yïp nññ mïðöp, a gem, kalöp nan a gem arö gñnabin. ¹¹ Pen wasö u, Seden hanþ Krajs nñbi bñ nïpe rïmnar

gö, ap lug pakun rö löp. Seden þör, gñö ap lug paköl a göm nññöb u, nññbun. *

¹² Pen Krajs manö aij u Droas nñbi bñ kalþ hag ññnam a gem, Droas arainö, Bñ Kub yïp adan hiikö, wög nïpe u ram mññöñ anïbu gñnam rö la u pen, * ¹³ mam yad Daidas Droas au ulhai nññagnö u me, yad gasi kub nññem, Droas nñbi bñ kalþ, “Aui mññaiim” a gem, Daidas nïp nñññig Masedonia Propins aui aunö. *

¹⁴ Anþb u, God göp rö nññem, nïp aij yabiþ a gñpin. Nñ nïpe Krajs nïp yuö, apöm Seden nïp ud rala mññan nïpe gau löm, hanþ uda. Nïpe hanþ udöm, ami bñ kub rö hanþ ut gñ arö nññöl gñ, nñbi bñ ke ke gau hanþ nññöm Krajs manö aij nïpe haññ aij yabiþ rö nññbal. ¹⁵⁻¹⁶ Krajs mab haññ aij auer ud God nïp lau sabe gñ ñöb u rö, hon mïdpun. Nñbi bñ Krajs kalþ ud kamññ yuab gau haññ anïbu nññöm haññ aij unbö ke nññlö, kalþ kamññ mïðep magö u ñöb. Pen nñbi bñ Krajs nïp arö gñpal gau, haññ aññ anïbu nöp nññöm wïp haññ najj u a gñlö, kalþ umeb magö u ñöb. Pen nñbi bñ an wög anïbu gññim rö löp? * ¹⁷ Nñbi bñ iru nöp mani nan gau iru nöp udun a göm, God Manö aij nïpe u hag aþal. Pen hon unbö rö gagpun. God nïpe hanþ hag lñ yuöm nññ mïðö nññöl gñ, hon Krajs nñbi bñ nïpe mïdun manö nññö yabiþ nöp hagnu a gun, God Manö aij nïpe u kabö göl nöp hag ññbun.

3

¹ Pen manö kalþ klññ rïkabin anþbi, “Yad köp kalþ klññ rïknö, hanþ ud aij göl,” a gem, rïkagabin. Hon nñbi bñ yñharñ rö mïdun, hanþ udmim, a gun, nñbi bñ kale nññbim rïmnar kalþ hagnö, köp rïmnar kalþ klññ rïk ññlö, hon ðap kalöp ññno nññmim, hanþ udagnabim. Pen kale, “Bñ gai i kalþ udmim,” a gñmim, köp rïmnar kalþ klññ rïk ññbe, hon dam nñbi bñ rïmnar kalþ ññagnabun. * ² Pen köp mïdmagö añ hon ðarj kalþ klññ rïk mïðöp rö me, kale nñbi bñ mïdpim. Gasñ hon nññbun u, kalöp manö hag ññno nññmim udmim u me, nñbi bñ gau kalöp nññöm, hon bñ aigale bñ rö mïdpun u nññnaböl. * ³ Pen hon Krajs nïp wög gñno, Krajs nïpe ke köp anþbi kalþ klññ rïköm hanþ ñña. Yñg nan kalþ klññ rïkeþ udöm rïkpal rö wasö; kabö adö u kalþ klññ rïkpal rö wasö. God þör kamññ mïðöp Ana nïpe u Krajs manö aij nïpe u nñbi bñ mïdmagö añ kale ðarj rïköp. *

⁴ Yad manö hagabin anþbi, God nññön nññön hagöp u Krajs magöñhalö anþb unbö

* 1:24: 1Pi 5:3 * 2:1: 1Ko 4:21 * 2:4: Ap 20:31 * 2:11: Luk 22:31 * 2:12: Ap 14:27; 1Ko 16:9 * 2:13: Ap 20:1 * 2:15-16: Luk 2:34; 2Ko 3:5-6 * 3:1: 2Ko 5:12; Ap 18:27 * 3:2: 1Ko 9:2 * 3:3: Eks 24:12; Jer 31:33; Esi 36:26-27

rö nöp g+ nab, a gem hagabin. ⁵ Hon n+ñ bun, hon klö hon ke g+no wög aij arn+im rö lagöp; God nöp me han+ip g+ ñö n+ñöl g+, g+no wög aij arnab. ⁶ God n+pe nöp gö, hon wög g+ ñeb b+ n+pe m+idun, God Manö hain n+bö hag löp u, damun n+bi b+ gau kal+ip hag ñ+ibun. God Manö hain n+bö hag löp an+bu, lo manö u rö wasö; manö hain n+bö hag löp u, God Ana ñöb. Lo manö gö, n+bi b+ umnaböl; pen God Ana gö, n+bi b+ kam+ñ m+ideinaböl. *

⁷ Lo manö an+bu, God kabö hañai bad adö u kal+ kl+ñ r+kö, Mos+ dauö n+ñöl g+, mailö kub yab+ñ ga. Mailö kub an+bu Mos+ mulu maj m+gan n+pe mailö g+m+idöp. M+idö m+idö mailö kub an+bu hadö ur gaia pen Isrel n+bi b+ Mos+ mulu maj m+gan n+pe n+ñöl rö laga. Lo manö umeb magö daua u pen mailö kub yab+ñ halö aua. * ⁸ Pen God Ana wög n+pe gab u mailö aij unbö ke halö m+idöp. ⁹ Manö kub hagep lo manö u mailö halö aua rö, hon God amgö ilö adö n+pe u n+bi b+ kam+ñ aij rö lep manö aij an+bu mailö halö unbö ke yab+ñ aua. * ¹⁰ Mailö aij unbö ke uri hadö aub u me, lo manö nöd mailö halö aua u uri mailö gagöp. ¹¹ Lo manö u pör m+dagöm ur g+n+g gaia pen mailö halö aua; an+bu u me, manö aij u pör pör m+döm ur gagnab u mailö aij unbö ke halö m+idöp.

¹² An+bu u, hon gas+ halö m+idun, ana udagun, klö gun Krai+ manö aij u waiö hag ñ+ibun. ¹³ Mos+ ga rö gagun. N+pe lo manö u damöm, mulu majman n+pe u mailö kub yab+ñ ga, pen m+idö m+idö mailö kub ga an+bu pro gö auö n+ñöl g+, Mos+ n+pe n+bi b+ gau pro gaj+ip an+bu n+ñagöl a göm, usaj+ñ bad ap udöm, mulu majman n+pe u pañu ga. * ¹⁴⁻¹⁵ Pen gas+ kale n+ñ aij gagla. N+ñön g+n+g: usaj+ñ bad rö gas+ kale wam wam göm m+deia u me, God nöd hadame nöp manö n+ñög hag lep haga manö u amgö l+ n+ñla u pen manö l+ u n+ñagla. M+ñi u rö nöp kale lo manö an+bu amgö l+ n+ñbal pen nan usaj+ñ bad rö gas+ kale wam wam gö, manö l+ n+ñagpal. Nan usaj+ñ bad rö gas+ kale wam wam göp u, Krai+ n+pe nöp ud ke gau yun+im rö löp. ¹⁶ Pen n+bi b+ B+ Kub u n+ip aunaböl u, n+pe usaj+ñ bad gas+ kale pañu göm m+idöp u, ud wal g+ yuöm, gas+ kale p+ral hi+kö, n+ñnaböl. * ¹⁷ B+ Kub hagabin u, Ana u me. Ana n+pe hon aip m+ideinab u, nan n+ñön n+ñön göm han+ip b+ nag+man rö l+n+im u, n+pe pa jö g+ ke gau yuöm han+ip ud as+ñ yunab. * ¹⁸ Pen mulu majman hon u pañu g+ pi gun m+idagpun

rö, hon magöñhalö B+ Kub mailö aij n+pe u waiö n+ñ bun. N+pe gö, hon magöñhalö n+pe ke mailö aij halö m+idöp rö l+nabun. Magö añ+ nöp n+pe m+idöp rö lagnabun; pen ñ+in añ+ añ+ n+pe pör nöp han+ip g+ g+ gö, hon mailö aij n+pe m+idöp rö l+nabun. B+ Kub an+g gab u Ana u me.

4

M+nöñ ud rin cög g+pal rö u, hon n+bi b+ m+idpun

¹ God han+ip mög n+ñöm udöm, wög an+bi hag lö g+pun u me, hon gas+ iru n+ñagpun. ² Pi göm g+pal adö u abe, nable gö n+ñöl g+ g+pal adö u abe hon gagpun. N+bi b+ gau kal+ip manö p+ral hagagpun. Hon God Manö hag ñ+n+g gabun u, manö hon r+mnab halö hagun hag ñagpun. Nan n+ñön n+ñön g+pun gau p+ral adö u gagpun. God Manö aij n+pe u kabö göl nöp waiö hag ñ+ibun. An+g g+no, n+bi b+ gau han+ip n+ñöm, m+idmagö an kale dan n+ñnaböl, hon God amgö ilö adö n+pe u b+ aigale b+ rö m+idpun. * ³ N+bi b+ umaböl gau nöp, manö aij waiö hag ñ+ibun u n+ñöm, usaj+ñ bad rö manö aij adö m+idöp n+ñöm n+ñagun a g+pal. ⁴ Kale n+ñagpal u, Seden ram m+nöñ l+ i god rö m+idöp u, gas+ kale wam wam gö, Krai+ manö aij mailö halö m+idöp manö u n+ñagpal. God n+pe m+idöp rö, Krai+ u rö nöp m+idöp u n+ñagpal. * ⁵ Pen manö hag ñ+ibun u, hon b+ aigale b+ rö m+idpun manö u hag ñagpun; Jis+ Krai+ n+pe nöp B+ Kub m+idöp n+ñöm Jis+ wög n+ip gun, wög g+ ñeb b+ kale m+idpun a gun, manö aij kalöp hag ñ+ibun. ⁶ God nöd “S+ibön an yañ mailö gan,” a ga. God añ+ an+bu nöp mailö n+pe m+idmagö an hon dan ñ+lab. An+bu u, God mailö aij n+pe u Krai+ mulu majman mailö gab u hadö n+ñ bun. *

⁷ M+nöñ ud rin cög g+ l+bal rö u, hon n+bi b+ m+idpun. Pen God n+pe nan aij unbö ke an+bi han+ip an dan löp. An+bu u n+ñ bun, klö hon ke wasö; God klö n+pe ke ñö udun an+g göl m+idpun u n+ñ bun. * ⁸ Han+ip böñ böñ r+dk+ g+pal u pen hon pak gulu g+ arbun. Gas+ iru n+ñ bun u pen gas+ halö m+idpun. * ⁹ Han+ip yu g+ yubal u pen mam hon pör aip m+idöp. Han+ip y+har+ñ gabi pakpal umagpun. ¹⁰ Jis+ n+ip paköm al pak la rö, han+ip u rö nöp paköm al pakn+g g+lö b+slam m+idpun. Pen an+g gö, n+bi b+ gau hañ roman hon n+ñöm, Jis+ kam+ñ m+idöp u waiö n+ñnaböl. * ¹¹ Hon kam+ñ m+idpun u, Jis+ n+ip n+ñ udpal, a göm, han+ip pör pör nöp al pak l+n+g gaböl. Pen gaböl an+bu, n+bi b+ gau hañ roman hon n+ñöm Jis+

* 3:6: Jer 31:31; 1Ko 11:25; Jon 6:63 * 3:7: Eks 34:29 * 3:9: Dud 27:26; Ro 1:17 * 3:13: Eks 34:33 * 3:16: Eks 34:34 * 3:17: Jon 8:36; Ro 8:2 * 4:2: 2Ko 2:17; 1De 2:5 * 4:4: Ep 2:2; Kol 1:15; Hib 1:3 * 4:6: Jen 1:3; Ais 9:2; 2Ko 3:18 * 4:7: 2Ko 5:1 * 4:8: 2Ko 1:8; 7:5 * 4:10: 1Ko 15:31 * 4:11: Ro 8:36

kamij mīdep magō nīpe u nījōl a gōm, God kalīp arō gō anīg gabōl. * ¹² Hon pōr pōr umun rō lōp u pen hon anīg gīno, kale kamij mīdmim rō lōp.

¹³ God Manō u bī ap kalī kliñ rīkōm haga, “God nīp nīj udpin u me, anīg hagpin,” a ga. Anīb u rō, hon u rō nōp God nīp nīj udpin u me, manō hagpun. * ¹⁴ Hon nījnbun, God gō Bī Kub Jīsas kauyan uraka rō, hanīp u rō nōp gō urakno, hanīp abe kalōp abe dam Jīsas mīdōp au līnab. * ¹⁵ Nan hagabin anīb i magōjhalō kalōp nan a gem hagabin. Anīg gīno, nīn añt añt God nīpe nībi bī gau gau iru nōp ud aij gōm abad mīdō, kale God nīp aij a gōl gī gīlō nījōl gī, hīb nīpe u i adō laj ap rannab.

God nīp nīj udun gasī halō mīdpun

¹⁶ Anīb u, hon gasī halō mīdpun. Hañ roman nīn ma hon hainō gī lugnīm rō lōp u pen God hanīp pōr pōr ana aḡ hon dan klō nō nījōl gī kamij mīdpun. * ¹⁷ Marō pro udpin anīb gau nan kub wasō; yīharīj magō ulep ap nōp udpin. Pen marō anīb gau udun, am Kraīs aip mīdun pōr nōp pōr nōp mailō aij kub yabīl gau mīd aij gīnabun. * ¹⁸ Mīnōj nabōj adō īl i mīdun, nan amgō magō nījeb gau gasī iru nījagpun; nan adō laj au amgō magō nījagep gasī nījnbun. Nan amgō magō nījeb gau magō ulep nōp mīdeinab; nan amgō magō nījagep gau pōr nōp pōr nōp mīdeinab. *

5

¹ Hañ roman hon mīñi mīdōp nīn aḡ i, ram bada bad rō mīdōp. Pen ram bada anību ud waī gīlō aka asōl gō, God nīpe hanīp ram hain nībō ap ram mīnōj nīpe kumi kabō adō laj au gī lō mīdeinabun. Ram anību bī ram gīpal rō wasō; God nīpe ke gī lō, pōr nōp pōr nōp mīdeinab. * ² Ram hain nībō anību yījīd udun waīj rō rol gun, a gī gasī nījōl gun abad mīdpun. * ³ Nīhōn gīnīg: God nīpe hanīp waīj rō rol gī fīnab u, magō nōp mīdageinabun. ⁴ Mīñi ram bada anībi mīdun, marō gō nījōl gī ake gabun. Pen arō gun, magō nōp mīdaiun a gī gasī u nījagpun; kumi kabō adō laj mīdep roman u udun a gī gasī u nījnbun. Hañ roman kamij mīdep u apōm, hañ roman umeb nōd nībō u bōj nōp nīj haknab, a gī gasī u nījnbun. ⁵ God gasī nīpe ke nījōm, hañ roman hain nībō nīnam a gōm, Ana nīpe u nōp yuō apōm hanīp aip mīdōp u me, God nīpe haga rō nōp gīnab u nīj aij gīpun.

⁶ Anīb u me, hon pōr pōr gasī halō mīdpun. Pen hañ roman anīb i halō mīdpun nīn aḡ i, Bī Kub ram nīpe kumi kabō adō laj au mīdagpun. * ⁷ Bī Kub nīp gasī nījōl gī aḡpun u pen amgō nījagpun. ⁸ Hon gasī halō mīdpun. Hañ roman hon i arō gun, am Bī Kub aip ram mīnōj nīpe kumi kabō adō laj au mīdaiun, a gī gasī u nījnbun. *

⁹ Anīb u, ram mīnōj hon au hañ roman mīdeinabun aka arō gun Bī Kub ram nīpe am mīdeinabun u, nīp aij gīnab adō u nōp gun, a gī gasī u nījnbun. * ¹⁰ Nīhōn gīnīg: hon magōjhalō am Kraīs amgō īlō adō nīpe au mīdno, mīñi hañ roman halō mīdun nīhōn nīhōn gīpun, aij gīpun aka aigōl gī rō gīpun u nījōm, pen anību rō nīnab. *

¹¹ Bī Kub nīpe Bī pīñīj gep mīdōp u nījnbun, klō gun, nībi bī gau nīp nīj udōl a gun, kalīp manō aij nīpe hag nībun. Hon bī aigale bī rō mīdpun u, God nīj aij gōp; kale u rō nōp, hon bī aigale bī rō mīdpun u abe nījmim rō lōp. ¹² Manō kalī kliñ rīkabin anībi, hon bī aij hanīp udmim manō u rō, kalōp hagagabin. Manō kalī kliñ rīkabin anībi nījmim, hanīp nan a gīmim gasī nījmim mīñ mīñ gīmim, a gem kalī kliñ rīkabin. Anīg gīnō, nībi bī mīdmagō aḡ dan wasō, hañ roman hōj adō u nōp nīhōn rō mīdōp u gasī nījbal gau, kalīp manō pen hgmim a gem manō anību kalī kliñ rīkabin. ¹³ Pen manō hagabun i, kale rīnnap hagnabim, hauī alō manō anību hagab, a gīnabim. Pen kale anīg rō hageinabim u, Pol bī gau God hīb nīpe haglō adō arān a gōm anīg hagabōl, a gīmim gasī u nījmim. Pen bī hauī wasō, bī gasī mīdōp rō hagabōl u, a geinabim u, Pol bī gau manō hagabōl u hanīp nan a gōm hagabōl a gīmim, manō hon nīj udmim. ¹⁴ Kraīs nīpe bī añt yabīl u nībi bī magōjhalō nan a gōm uma rō, hon nībi bī magōjhalō aip umno, a gun nījnbun. Kraīs hanīp nībi bī magōjhalō mīdmagō lōp u nījnbun, gasī hon adō u ke nījnbun gagpun. ¹⁵ Kraīs nībi bī magōjhalō nan a gōm uma. Anīb u, mīñi rīkōl hainō, hanīp ke aij gīnab adō u nījnbun gagun; Bī Kub hanīp nan a gōm umōm kauyan uraka u nīp aij gīnab adō u nōp gun. *

¹⁶ Nībi bī mīnōj nabōj īl i nībō gau nījbal rō nōp nījnbun, “Nībi bī gau aij, nībi bī gau naij,” a gun nījagpun. Kraīs nīp nōd gasī pīral adō anību rō nōp nījno u pen urī nīp adō anību rō nījagpun. ¹⁷ Nībi bī Kraīs nīp cīg gīpal gau, God gō kamij gīsōn nībō adō u mīdpal. Nan nōd nībō u pīs gō, nōd mīdmīdal rō mīdagpal; nan

* 4:13: Sam 116:10 * 4:14: 1Ko 6:14 * 4:16: Ep 3:16 * 4:17: Ro 8:17-18 * 4:18: Kol 1:16 * 5:1: 2Ko 4:7 * 5:2: Ro 8:23 * 5:6: Hib 11:13-16 * 5:8: Plp 1:23 * 5:9: Kol 1:10; 1De 4:1 * 5:10: Ekl 12:14 * 5:15: Ro 14:7-8 * 5:17: Ro 8:1; Gal 6:15

gısön nı̄bō hadō auub. * 18 Hon kamı̄ŋ gısön nı̄bō mı̄dpun anı̄bu, God nı̄pe nōp gō mı̄dpun. Nōd nı̄bi bı̄ al nı̄ŋeb nı̄pe mı̄daino u pen hainō Kraıs nı̄p yuō apōm, hanı̄p ud God aip jım nōl lōm, nı̄bi bı̄ rı̄mnap halō God aip jım nōl mı̄daiōl, a gōm, hanı̄p wōg anı̄bu hag la. * 19 Kraıs kalı̄p nan a gōm uma u me, God nı̄bi bı̄ gau magōŋhalō nan si nan naij gı̄pal gau nı̄ŋem arō gı̄nō, yad aip jım nōl mı̄daiōl, a gōm ga. Pen God nı̄pe hanı̄p manō aij anı̄bu nōm, nı̄bi bı̄ gau magōŋhalō hag nı̄mim a gōm, hanı̄p nı̄bi bı̄ wōg gep nı̄pe hag lōp. * 20 Hon me, Kraıs bı̄ aŋ nı̄bō nı̄pe mı̄dun, God manō aij hagōp u udun nı̄bi bı̄ gau kalı̄p hag nı̄mı̄dun. Kraıs bı̄ nı̄pe mı̄dpun u me, kalōp hagabun, Kraıs manō aij u nı̄ŋ udmim, yau a gı̄pe, God kalōp ud aij gōm nı̄p aip ud jım nı̄nab. 21 Kraıs nan si nan naij ap gaga pen God nan si nan naij hon magōŋhalō Kraıs nı̄p nı̄a. God ga anı̄bu, hon Kraıs aip mı̄dun, God kamı̄ŋ aij mı̄dep magō nı̄pe u halō udnabun a gōm ga. *

6

1 Hon God aip jım nōl wōg gı̄pun rō, kalōp manō klō gı̄ hagun hagabun, God kalōp mōg nı̄ŋōm ud aij gōp u, arō gagmim. 2 God nı̄pe hagōp, “Manō ne nı̄ŋnam a gem mı̄dainō nı̄n u, yı̄p hag nı̄ŋaina nı̄ŋnō. Nōp ud kamı̄ŋ yunam a gainō nı̄n u, nōp gı̄ nı̄nō,” a ga. Pen nı̄ŋim! Mı̄nı̄ nı̄n i nōp God nı̄bi bı̄ gau manō nı̄ŋnam a gōm mı̄dōp. Mı̄nı̄ nı̄n i nōp God nı̄bi bı̄ gau kalı̄p ud ası̄k yuō, kamı̄ŋ arnabōl. *

3 God nı̄p wōg gı̄pun u ar aij gı̄nı̄m, a gun, nı̄ŋ aij gun gı̄pun. Nı̄bi bı̄ rı̄mnap hanı̄p nı̄ŋōm, gası̄ rı̄mnap auō, ap lug paknabōl adō u gagpun. 4 Pen nı̄hōn nı̄hōn gı̄pun u, God nı̄p wōg gabun u nı̄ŋōl, a gun, nagı̄ aij adō u nōp gı̄pun. Anı̄b u, God nı̄p wōg gun bı̄slam mı̄dun arō gagpun. Mı̄ŋōr nı̄hōn nı̄hōn gō, uŋham mı̄dpun a gun gası̄ anı̄bu nı̄ŋagpun. 5 Hanı̄p nı̄n rı̄mnap mı̄ŋu magō pakpal; nı̄n rı̄mnap nagı̄ lı̄bal; nı̄n rı̄mnap ram mı̄nōŋ ap bı̄ urakōm polisman aip aka ami bı̄ aip pen pen gōm sōl hanı̄p aŋ au abe al pak lı̄bal; nı̄n rı̄mnap wōg gı̄ dam dam ake lagpun; nı̄n rı̄mnap han aij gagpun; nı̄n rı̄mnap kı̄yō hanbun. * 6 Pen gası̄ aij nōp nı̄ŋun, nı̄ŋ aij gun, nı̄bi bı̄ kalı̄p nı̄ŋno, hon mulu lugō wasō, kalı̄p ud aij gı̄pun. Hon aige gōl gun anı̄g gı̄pun? Ana Uŋ hanı̄p aŋ danı̄ mı̄dōp u me, nı̄bi bı̄ mı̄dmagō yabı̄l lı̄bun; * 7 God hanı̄p

klō nı̄pe nō, Kraıs manō aij u kabō gōl nōp hagpun; gı̄ aij gep u haŋaun gası̄ hon rō nı̄magō yı̄jg abe nı̄magō sı̄dagō abe mı̄dōp. 8 Nı̄bi bı̄ rı̄mnap hib hon haglō adō arōp; nı̄bi bı̄ rı̄mnap hib hon udlō yagol lugōp. Rı̄mnap hanı̄p manō aij hagpal; rı̄mnap hanı̄p manō naij hagpal. Hon bı̄ pı̄ral hagep a gı̄ gası̄ nı̄ŋbal u pen hon manō nı̄ŋō nōp hagpun; 9 hon nı̄bi bı̄ hib mı̄dagōp yabı̄l a gı̄ gası̄ nı̄ŋbal u pen hib hon nı̄ŋbal; hadō umbun rō lōp u pen kamı̄ŋ mı̄dpun. Hanı̄p mı̄ŋu magō pakpal u pen umagpun; * 10 mı̄ŋōr kub gōp u pen mı̄n mı̄n gōl gı̄ mı̄dpun; bı̄ mōg gep rō mı̄dpun u pen wōg hon gı̄pun adō u nı̄bi bı̄ iru nōp nı̄bi bı̄ gep rō mı̄dpal; nan mı̄dagōp rō mı̄dpun u pen magōŋhalō udpun.

11 Korid nı̄bi bı̄ gau, kalōp manō pi gun hagabun, waiō yabı̄l hagabun; kalōp mı̄dmagō lı̄bun. 12 Hon kalōp mı̄dmagō lı̄mı̄dun u, uri u rō nōp anı̄g gōl nōp gı̄pun pen kale hanı̄p mı̄dmagō lı̄mı̄dim nagı̄ adō u pen dam gai yubim. 13 Kalōp nı̄ pai yad rō lō me hagabin: hon kalōp mı̄dmagō lı̄bun rō, kale u rō nōp hon mı̄dmagō lı̄mim. *

Nı̄bi bı̄ Kraıs nı̄p nı̄ŋ udagpal gau aip jım nı̄ŋagmim

14 Kale nı̄bi bı̄ Kraıs nı̄p nı̄ŋ udagpal gau aip jım nı̄ŋagmim. Nı̄bi bı̄ gı̄ aij gı̄pal gau, aige gōl gōm nı̄bi bı̄ gı̄ aij gagpal gau aip jım nōl gı̄lō arō aij gı̄nab? Nı̄bi bı̄ mailō mı̄dpal gau, aige gōl gōm nı̄bi bı̄ sı̄bōn yaŋ mı̄dpal gau aip jım nōl gı̄lō arō aij gı̄nab? *

15 Kraıs aip kı̄jaki aip manō hag adō aŋı̄ lagnabil. Nı̄bi bı̄ Kraıs nı̄p nı̄ŋ udpal gau, nı̄bi bı̄ Kraıs nı̄p nı̄ŋ udagpal gau aip u rō nōp gası̄ adō aŋı̄ nı̄ŋagnabōl. 16 God kamı̄ŋ u, hon sabe gep ram nı̄pe mı̄dpun. God nı̄pe haga,

“Yad aŋ kalı̄p gau mı̄dem,

God kale u mı̄dnō,

kale pen nı̄bi bı̄ yad mı̄deinabōl,” a ga.

Pen God sabe gep ram aip, nan yı̄harı̄ŋ sabe gı̄pal nan pı̄ral gau aip, manō ap hag adō aŋı̄ lōm gı̄lō arnı̄m rō lagōp. *

17 Anı̄b u, Bı̄ Kub nı̄pe haga,

“Kalı̄p arō gı̄mim, kale ke mı̄daimim.

Nan yı̄p ası̄ŋ la gau uŋ maŋı̄ gageinabim u, kalōp udnabin. *

18 Nap kale mı̄dnō, kale nı̄ pai yad mı̄deinabim.

Yad Bı̄ Kub unbō ke, bı̄ gep yabı̄l u, anı̄g hagabin,” a ga.

* 5:18: Ro 5:10 * 5:19: Ro 3:23-25 * 5:21: Hib 4:15 * 6:2: Ais 49:8 * 6:5: 2Ko 11:23-27 * 6:6: 1Di 4:12 * 6:9: 2Ko 4:10 * 6:13: 1Ko 4:14 * 6:14: Ep 5:11; 2Sa 7:14; Jer 31:9 * 6:16: 1Ko 3:16; Lep 26:12 * 6:17: Ais 52:11; Rep 18:4

7

¹ Mîdaimam aij yad gau. God hanîp manô aij manô nînjô anîbu hagôp rô, nan si nan najî gîpun gau hañ romanj hon abe gasî rîmîd hon abe gî najî gôp u, nan asînj bônj nôp arô gun, God nîp pîñînj gun, pôr pôr nôp gî aij nôp gî mîdaïun.

Pol mîñ mîñ ga

² Kale hanîp ud mîdmagô limim. Hon nîbi bî kalôp ap manô pîral hagun, gî najî gun, hañwâlô gun gagno. ³ Yad kalôp hag pro gînjag hagagabin. Nöd kalôp hagnô rô, hon kalôp mîdmagô yabî libun; kalôp aip kamînj mîdeïnabun aka umnabun u, kalôp mîdmagô lun jim ñöl nôp mîdeïnabun. ⁴ Kalôp gasî ke nîbô rîmnap nînjagpin, aij gôp nôp nînjôl gî mîdpin. Yad kalôp gasî nîjem, ñîñî lem gasî halô mîdpin. Hanîp marô yabî gab u pen yad mîñ mîñ gôl gî mîdpin.

⁵ Pen hon Masedonia Propins apjakno ñînj u, magô ap ake lun yîharînj mîdagaino. Mînjôr ke ke iru yabî mîdô, hanîp pen pen gîlô, gasî iru yabî nîjno. * ⁶ Pen God nîbi bî mîg nîjbal gau ud aij gôp u, Daidas nîp yuô auô, hanîp ud aij ga. ⁷ Daidas nîpe auî apôm, kale nîhôn nîhôn gîmim nîp ud aij gîpe manô adô u hagôm; yîp gasî nînj aij gaibe manô adô u hagôm; kale yad aip gasî adô aîñ nôp nînjagaino u kale mîg gaia manô adô u hagôm; kale yad aip kauyanj jim ñöl mîdaïun, a gasî nîjgaibe manô adô u hagôm; yîp manô anîbu haga nîjem yad aij yabî ga.

⁸ Kôp kalî klîñ rîknô u nîjbe, kalôp mîg yabî ga u yad magô ap gasî kub nîjnô; pen uri yad gasî kub nînjagpin. Manô klô hagem kôp kalî klîñ rîk yunô anîbu, kale nîjbe, mîg ga u pen u yîharînj magô ûtep magô ap nôp ga. * ⁹ Hainô me, anj hon i nagî najî adô u gagun, a gîmim mîg nîjmim arô gîpe u, yad mîñ mîñ gîpin. Kalôp mîg ga anîbu, God gînam a gôm nînjâ rô nôp kalôp gî aij ga u me, kôp kalî klîñ rîknô anîbu, aij nôp rîknô. ¹⁰ Nîbi bî God nîp gasî nîjôm, nan si nan najî gîpal u nîhôn gînjag anîg gîpun a gôm, nagî najî gîpal adô u arô gîlô, God kalîp ud kamînj yunab u aij gôp. Pen nîbi bî God nîp gasî nînjagôm, yîharînj nôp nan dui gîpin u nîhôn gînjag anîg gîpin a gînabôl u, umôm God nîp aragnabôl. * ¹¹ Pen kale nan si nan najî gîpin u nîhôn gînjag anîg gîpun a gîpe anîbu, God gaia, gasî nînj aij gîmim gîpe. Kale klô gîmim, anj hon i gî najî gagpun nînjlanj a gîpe. Kale pîñînj gîmim, kal gîmim, bî anj kale au gî najî ga bî anîbu nîp gasî ñun a gîpe. Klô gîmim, mîdmagô yabî libe u, hon nîjibun kale nan anîbu gî

najî gagpin. ¹² Kalôp kôp nöd kalî klîñ rîk yunô u, bî nan si nan najî ga u aka bî nîp gî najî ga u gasî nîjem kalî klîñ rîkagnô. Kalôp nîbi bî nôp gasî nîjem, God nînj mîdô nînjôl gî, kale hanîp mîdmagô libim u kale ke nînj aij gînabim, a gem, kôp kalî klîñ rîknô. ¹³ Pen kale kôp anîbu nîjmim, hanîp ud aij yabî gîpin u me, hon mîñ mîñ gun gasî halô mîdpun.

Pen Daidas kalôp am nîjôm apôm aiud udôm mîñ mîñ gaia u nîjun, hon u rô nôp mîñ mîñ gîpun. Daidas nîp ud aij gîpe u, mîñî nîpe ñîñî lôm mîd aij gôp. ¹⁴ Daidas nîp nôd, aî mam Korid gau nôp ud aij gînabôl a gîno rô nôp gîpe u me, yad nable gagôp. Manô kalôp hagpin gau pôr nînjô nôp hagpin rô, manô Daidas nîp hagnô u, rapînj hagnô u pen u rô nôp nînjô yabî nôp hagnô. ¹⁵ Pen Daidas apjakôm kalôp manô hagô, kale pa gîl gîl gôl gî, manô nîpe u udmim, nîp ud aij gîpe u gasî nînjôm, nîpe kalôp mîdmagô yabî lôp. ¹⁶ Pen yad mîñî nînj aij gîpin, kale adô ap ke gagnabim; gî aij nôp gînabim u me, yad mîñ mîñ yabî gîpin.

8

Masedonia nîbi bî mani kub ñîla

¹ Pen aî mam bî. Nîbi bî Krais pîg mîdpal Masedonia Propins rîgoj gau, God nîpe kalîp mîg nîjôm ud aij yabî gôp. * ² Mani kale mîdagô, uñham mîdeila u pen kale mîñ mîñ gôl gî mani kale God nîp ñeb hañwâlô ñîla. ³ Yad ke nîjbin, manî kale iru mîdageia u pen mani kale ñeb anj u nôp ñagla; kale kub yabî rô ñîla. Gasî kale ke nîjôm, ⁴ hanîp manô klô hagôm hagla, nîbi bî Krais lau adô mîdpal gau kîyô kub lö yîharînj mîdpal gau kalîp mani ñun a gîla. ⁵ Pen gôl a gîno rô gagla. Kale gasî nîjla, “Bî Kub nîbi bî nîpe mîdpun u me, hanîp wôg nîhôn ñînab u gînabun,” a gîla. Anîg hagôm, Bî Kub nîp wôg gôl gî, God nîp aij ga u rô hanîp wôg rîmnap gî ñîmim a gîno u, kale anîb unbô rô nôp gîla. ⁶ Pen Daidas nîpe nöd am kalôp hagô, wôg aij anîbu îl gîmim gînjag gaibe rô, nîp hagpin, “Am Korid nîbi bî gau aip mîdaimôn, kale nîbi bî gau mîdmagô lep wôg aij gînjag gîpal anîbu, ne gî ñîmôn bônj nôp gîlanj,” a gîpin. ⁷ Kale me, Krais nîp nînj ud pîdônj gîpin; manô aij nîpe u nînj aij gîpin; manô îl u nînj aij gîpin; klô yabî gîpin; hanîp mîdmagô libim. Anîb u me, mîñî mani nîbi bî gau ñînjag gabim u, wôg anîbu u rô nôp gî aij yabî gîmim. *

⁸ Pen yad manô klô hagem anîg gîmim hagagabin. Yad yîharînj manô hain hain hagabin. Anîb u, nîbi bî rîmnap hanîp

* 7:5: 2Ko 2:13 * 7:8: 2Ko 2:4 * 7:10: Mad 27:3-5; Hib 12:16-17 * 8:1: Ro 15:26; 2Ko 9:1-2 * 8:7: 1Ko 16:1-2

mɪdmagō lɪbal u, kale u rō nōp hanɪp mɪdmagō lɪbal aka wasō u nɪŋ aij gɪnabin. ⁹ Bɪ Kub hon Jisas Kraiss hanɪp mōg nɪŋōm ud aij ga rō nɪŋbim; nɪpe ram nɪpe au mɪdōm, nan ap ulep gaga me. Mɪd aij yabɪɪ gaia u pen kalōp nan a gōm, magōŋhalō mɪdeia au arō gōm, ɪ i apōm, bɪ mōg gep rō yabɪɪ u mɪdeia. Nɪpe anɪg ga u, kale nɪbi bɪ gep rō, nɪbi bɪ nan ap ulep gagōp rō mɪdaimim a gōm, anɪg ga. ¹⁰ Mɪ nōd nɪbō u, kale nōd nōp gasɪ nɪŋ aij gɪmim, anɪg gɪnabun a gɪpe. Pen anɪg gōl gasɪ nɪŋmim, kale u rō nōp nōd nōp mani nɪbe. Anɪb u, gasɪ yad nɪŋbin u kalōp hagabin. ¹¹ Mɪ nōd nɪbō u kale gasɪ kō nɪŋmim gɪnabun a gɪpe u gasɪ nɪŋōl gɪ mɪdaimim, pen uri u rō nōp gasɪ kō anɪbu nōp nɪŋmim, nɪhōn gɪnabun a gɪpe u hadō gɪ gɪ pɪs gɪmim. Mani kale uri mɪdainɪm gau nɪme lɪmim, kalɪp nɪb rō u mɪnɪ bōŋ nōp nɪmim. ¹² God nɪp aij gōp u, mani God nɪp nɪb u haŋōwalō nɪn. Pen haŋōwalō nɪn, a gɪno, pro nōp nɪb rō lō, u abe God nɪp aij gōp. God mani nan hon mɪdōp gau nōp wō ralōb; mani nan hon mɪdagōp gau halō wō ralagōp. *

¹³ Nɪbi bɪ mani nɪnabim gau kale mɪd aij gɪlō, kale pen uŋham mɪdaimim, a gem hagagabin. ¹⁴ Pen mani nan kale uri iru mɪdōp rō, kalɪp rɪmnap nɪme lɪ nɪbe me, hainō kalōp mɪdagainɪm nɪn u, kale pen kalōp rɪmnap nɪme lɪ nɪl. Anɪg gɪmim, kalɪp aip adɪp adɪp rō mɪdeinabim. ¹⁵ God Manō u kalɪ klɪn rɪkōm hagla, “Nɪbi bɪ nan mana a gɪpal u iru nōp hɪhu udla gau nɪŋla kub rō gaga; kale nɪŋeb rō u nōp mɪdeia. Pen nɪbi bɪ pro hɪhu udla gau kalɪp u rō nōp rɪk daga; kale u rō nōp nɪŋeb rō u nōp mɪdeia,” a gɪla. *

Pol nɪpe Daidas nɪp Korid yua

¹⁶ God Daidas nɪp gasɪ nɪlō, yad ke klō gem kalōp ud aij gɪnam, a gem nɪŋbin rō nōp Daidas gasɪ nɪŋōb u, God nɪp aij a gabin. ¹⁷ Daidas am kalɪp nɪŋmōn au a gɪnō, nɪp ke aij gōp rō, nɪnɪ lōm kalōp au nɪnab. ¹⁸ Pen bɪ aij hon ap halō Daidas aip yunabun. Bɪ anɪbu nɪpe Kraiss nɪbi bɪ ram mɪnōŋ pro ke ke gau kalɪp manō aij u hag nɪɪ ajō nɪŋōl gɪ, nɪp aij yabɪɪ a gɪpal. ¹⁹ Hon nɪbi bɪ gau gɪ nɪno, kale Bɪ Kub hib nɪpe haglō adō aran a gɪ gasɪ nɪŋbun u me, hon mani anɪbu ud arnabun. Pen Kraiss nɪbi bɪ ke ke gau mɪdpal Daidas nɪp hag lōm, nɪpe hanɪp aip aramōm wōg aij anɪbu gɪnɪm, a gɪla. ²⁰ Pen Kraiss nɪbi bɪ nɪpe mani kub nɪbal u udun abad aij gun, dam bɪ gau kalɪp nɪno, kale pen udōm nɪme lɪ nɪbi bɪ nan mɪdagōp gau nɪme lɪ nɪnabōl. Magōŋhalō gasɪ nɪŋ aij gun, gɪ aij nōp gɪnabun u, hanɪp manō ap

hagōl rō lagnab. ²¹ Bɪ Kub abe nɪbi bɪ gau abe hon gɪ aij nōp gɪpun u nɪŋōl a gɪ gasɪ u nɪŋbun.

²² Pen mam hon ap halō yunabun. Mam anɪbu nɪpe pōr klō gōm mɪn mɪn gōm wōg gōp. Pen uri nɪpe kale nɪbi bɪ aigale bɪ rō mɪdpim u nɪŋōm, nɪpe mɪn mɪn gōl gɪ au nɪnab. ²³ Mɪdamam Daidas nɪp yuabun u, nɪpe me yad aip wōg jɪm nɪl gul, kalōp manō aij hag nɪbul. Pen bɪ nɪpe aip nabil mɪhau, Kraiss nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp mɪhōŋ wōg anɪbu hag lɪlō, Kraiss hib nɪpe haglō adō arnɪm a gɪ gasɪ nɪŋmil nabil.

²⁴ Pen kale yagol u amjaklō, kalɪp mɪdmagō yabɪɪ lɪmim, ud aij gɪmim. Anɪg gɪpe me, manō anɪbu kub arō, Kraiss nɪbi bɪ nɪpe mɪdpal ram mɪnōŋ ke ke gau nɪŋōm hagnabōl, “Pol nɪpe Kraiss nɪbi bɪ Korid au mɪdpal gau hib kale hagō adō ara u, nɪŋō nōp hagōp,” a gɪnabōl. *

9

Pol, “Nɪbi bɪ Kraiss lau adō mɪdpal gau ud aij gɪmim,” a ga

¹ Pen Kraiss nɪbi bɪ nɪpe Jerusalem mɪdpal gau mani nɪmim, a gabin manō u, yɪharɪŋ hagpin; kale ke nɪŋ aij gɪpim. ² Kale Akaia Propins mɪdpim gau, mɪ nōd u, mani kale nɪnɪg gaibe u, yad nɪbi bɪ Masedonia Propins mɪdpal gau kalɪp rapɪn hagem hagnɪdin. Kale Akaia nɪbi bɪ nɪnɪg gaibe u, Masedonia kai kalɪp manō hagnō, uri nɪbi bɪ iru nōp gasɪ nɪŋ aij gōm mani kale nɪbōl. ³ Pen mam hon uri hagajɪn gau kalōp hag yuabin u, kale mani kale God nɪp nɪb u ud lɪ aij gɪmim gɪ jɪn gɪ mɪdpe, Masedonia nɪbi bɪ gau, Pol manō nōp hagōp a gōm hagagōl, a gem kalɪp yuabin. ⁴ Kale mani lɪ magum gɪ aij gagnabim u, Masedonia nɪbi bɪ rɪmnap uŋ gɪ Korid amjakno, hanɪp nable gɪnab. Pen kalōp nable yabɪɪ gɪnɪm rō lōp. ⁵ Anɪb u, mam hon gau kalɪp nōd hag yuabin. Kale am kalōp aip mɪdlō, mani nɪnabun a gɪpe u, lɪ magum gɪpe mɪdainɪm. Hainō yad amjaknabin u, kale nɪnɪ lōl gɪ mani nɪnabim anɪbu gɪ jɪn gɪ mɪdeinab.

⁶ Kale nɪŋbim, nɪbi bɪ nan yɪŋ iru yɪmagnabōl gau, nan iru udagnabōl; nɪbi bɪ nan yɪŋ iru yɪmnabōl gau nōp, nan iru nōp udnabōl. ⁷ Anɪb u, kale nɪbi bɪ aɪn aɪn mɪdpim rō, gasɪ kale ke nɪŋmim mani nɪmim. Iru gō nɪŋōl gɪ nɪagmim. Nɪbi bɪ rɪmnap kalōp neb neb gɪlō nɪŋmim, nɪagmim. Bɪ mɪn mɪn gōm mani nɪnab u, God bɪ anɪbu nɪp mɪdmagō lōp. ⁸ God nɪpe nan aij kalōp nɪnɪg gab u, nan pro nɪagnab; rapɪn nōp nɪnab rō lōp. Anɪb u, pōr nōp

* 8:9: Mad 8:20; Plp 2:6-7 * 8:12: Mak 12:43-44 * 8:15: Eks 16:18 * 8:24: 2Ko 7:13-14 * 9:1: 2Ko 8:1-7 * 9:6: Pro 11:24-25

kale ke nan iru m+deinab n+ñöm n+bi b+ mani ulep lõp gau nan iru ñ+mim rö l+inab. ⁹ Adö an+bu rö, God Manö u kal+ kñ+n r+köm hagla,

“N+pe n+bi b+ mög gep gau kal+p nan aij abönamö ñ+nab.

N+pe pör nöp kal+p ud aij göm g+ aij g+inab,” a g+la. *

¹⁰ God han+p pör nan y+n ñöm, nan magö ñöm göp u, kalöp nan y+n iru yab+ñ ñ+nab. Pen n+pe gö ran aij geinab n+ñöm kale udmim r+mnab n+bi b+ nan ulep lõp gau n+me l+ ñ+be me, aij yab+ñ g+n+m rö lõp. Mani nan kale ñ+nabim u, God n+pe gö nan magö iru yab+ñ nöp p+lnab. * ¹¹ Kalöp pör gö, nan kale iru nöp m+idö, hañöwañ ñeb rö l+inab u me, nan ñöl g+ m+idpe, hon damun Kraiss n+bi b+ Jerusalem m+dpal gau dam ñ+no, n+bi b+ iru nöp God hib n+pe haglö adö arnab. *

¹² An+g g+mim, Kraiss n+bi b+ nan ulep göp gau kal+p g+ aij g+inabim u, kale nan ulep göp an+bu udöm m+id aij göm God hib n+pe haglö adö arnab. ¹³ An+g g+pe, n+bi b+ gau kale God n+p gas+ n+ñöm hagnaböl, “Kraiss n+bi b+ n+pe Korid m+dpal gau, kale Kraiss manö aij u udöm, hagöp rö nöp göm, han+p mani abönamö ñöm, n+bi b+ gau kal+p abönamö ñöm g+pal u, nöp aij yab+ñ a gabun,” a g+inaböl. ¹⁴ God kalöp mög n+ñöm ud aij yab+ñ göp rö n+ñöm, gas+ kale am kalöp wam wam gö aij gö n+ñöl g+, kalöp nan a göm God n+p sabe g+inaböl. ¹⁵ God n+pe nan aij unbö ke han+p ñöb u rö, n+p aij göp a gun me!

10

Pol, “Kale y+p manö piral hagaböl,” a ga

¹⁻² N+bi b+ r+mnab y+p hagpal, “Pol n+pe hon aip m+idöm, b+ hain manö hagagep b+ u m+idöp u pen am m+lö gau m+idöm, köp kal+ kñ+n r+köm, manö kñö göm hagöp,” a g+pal. Pen kale manö adö ap hagöm hagpal, “Pol n+pe n+bi b+ m+inön naböñ i+ i n+bö gau n+ñbal rö nöp n+ñöm hagöp,” a g+pal. Kraiss n+pe B+ hain aij agam+i m+idöp rö, hib n+pe hagem yad ke Pol kalöp manö klö gem hagabin, kale gas+ n+ñ aij g+mim g+ aij g+mim. Yad amem n+bi b+ y+p manö najh hagaböl gau kal+p manö kub hagnabin. Pen kale g+ aij g+pe, kalöp an+g unbö rö gagnabin u y+p aij g+inab. * ³ Hon m+inön naböñ i+ i m+idpun u pen n+bi b+ m+inön naböñ i+ i pen pen g+pal rö gaggun. ⁴ Wim po hon udun pen pen g+pun u, m+inön naböñ i+ i ud pen pen g+pal rö wasö. Wim po hon udun pen pen g+pun u, God kñö halö m+idöp u me, hon wim po an+bu damun,

kijaki aban klö g+ lõp gau am g+ najh g+no, n+bi b+ pen hagöl rö lagöp. * ⁵ N+bi b+ gau kale God gas+ n+ñeb u arö göm, gas+ kale ke u n+ñöm, hib kale ke haglö adö aröp u pen hon God kñö n+pe udun manö aij n+pe hagno, n+bi b+ an+bu gau manö aij an+bu pen hagöl rö lagöp; hon gas+ kale ud nag+ lino, kale Kraiss manö aij n+ñ udöm hagöp rö nöp g+lö arab. ⁶ Pen kale Kraiss manö aij rö göl g+ m+daibe n+ñun me, hainö n+bi b+ Kraiss n+p azeb azeb ñ+ñal gau gas+ ñ+no n+ñöl.

⁷ Kale r+mnab amgö nöp n+ñbe. N+ñ aij g+mim. B+ ap Kraiss b+ n+pe m+dpin a g+ gas+ n+ñöb u, Pol u rö nöp Kraiss b+ n+pe m+idöp u n+ñ+n+m. ⁸ B+ Kub u nöp y+p wög hag lö, kalöp n+bi b+ abad m+dpin a g+pin u, rap+n hagpin u pen, y+p nable gagöp. Pen Kraiss n+pe y+p wög hag la an+bu, kalöp hagnö ap lug pakmim a göm hag laga; kalöp hagnö Kraiss manö aij u n+ñ ud aij g+mim n+p c+g aij g+mim a göm y+p hag la. * ⁹ Pen kalöp köp kal+ kñ+n r+k yubin u, n+ñ+mim p+ñ+n g+mim a gem yuagpin. ¹⁰ N+bi b+ r+mnab y+p hagpal, “N+pe m+lö gau m+idöm, köp nöp kal+ kñ+n r+k yuöm, manö klö yab+ñ hagöp u pen aui auub n+ñbun u b+ kub manö hagpal rö hagagöp,” a g+pal. ¹¹ Pen n+bi b+ an+g hagpal an+ñ gau n+ñ m+idaiöl. Yad amjakem, adö ap ke gagnabin; m+lö gai i m+dem, köp kal+ kñ+n r+kem hagpin rö nöp g+inabin.

¹² Pen n+bi b+ hib kale ke haglö adö arab gau, kale kub aka yad kub aka gem, gas+ u ulhai n+ñag+n. Kale gas+ laga rö hagpal, “Hon nöp me aij. N+bi b+ hon g+pun rö g+pal gau, g+ aij g+pal; n+bi b+ hon g+pun rö gagpal gau, g+ aij gagpal,” a g+pal. ¹³ Pen yad God wög u g+ aij g+pin aka manö an+bu rö hagn+g gabin u, God n+bi b+ ke n+bö gau kal+p wög ke hag la u, yad manö hagnabin; God n+pe y+p ke wög hag la u nöp hagnabin. Pen Kraiss manö aij kalöp hag ñeb wög an+bu, God n+pe y+p ñöb. * ¹⁴ Yad kale m+dpim au amjakagbnep, manö an+bi hagagbnep. Pen kale m+dpim gau yad ke nöd nöp amem, kalöp Kraiss manö aij u nöd hag ñ+no. ¹⁵ God n+pe wög y+p hag la. Ram m+inön ke n+bö gau n+pe n+bi b+ r+mnab kal+p hag la. Kale ram m+inön an+ñ gau amöm wög g+pal u, yad aiud ap udagnabin. Pen y+p aij g+inab u, kale Kraiss manö aij u n+ñ ud klö yab+ñ g+ midaiibe, yad kalöp an gau wög klö g+no, wög ad+n kub rö lö, nan magö p+l aij g+inab. ¹⁶ Hainö me kalöp dauba g+ apem, am ram m+inön nöd hag ñagla dagol gau amem, Kraiss manö aij u n+bi b+ an+ñ gau kal+p hag ñ+nabin. Ram m+inön ke n+bö gau n+pe wög an+bu n+bi

* 9:9: Sam 112:9 * 9:10: Ais 55:10 * 9:11: 2Ko 1:11; 4:15 * 10:1-2: 1Ko 2:3; 4:21 * 10:4: Ep 6:13-17
* 10:8: 2Ko 13:10 * 10:13: Ro 12:3

bɪ rɪmnap kalɪp hag la. Kale ram mɪnɔŋ anɪb gau amɔm wɔg gɪpal u, yad aiud ap udagnabin. ¹⁷ “Nɪbi bɪ hib haglɔ adɔ arnɪg gɪnab gau, Bɪ Kub u hib nɪpe haglɔ adɔ arnɪm.” ^{*} ¹⁸ Hib hon ke hagno adɔ arnab u, God nɪŋɔ udep rɔ lagnab; pen Bɪ Kub u hib hon hagɔ adɔ arnab u me, God nɪŋɔ udep rɔ lɪnab. ^{*}

11

Jisas manɔ hagabun, a gɔm, piral hag-pal gau

¹ Yad manɔ hauɫ rɔ hagnabin u pen manɔ il mɪdɔ nɪŋɔl gɪ hagnɪg gabin. ² God kalɔp mɪdmagɔ lɔp rɔ, yad kalɔp u rɔ nɔp mɪdmagɔ lɪbin. Kalɔp me nɪbi praj mɪd aij gɔp u dam bɪ aɪn ap nɪp nɪnɔ. Bɪ anɪbu me Krais. ^{*} ³ Pen yad pɪnɪŋ gɪpin u, hadame nɔp hainɔ u pir alɔ, Ip nɪŋ uda rɔ, nɪbi bɪ rɪmnap kalɔp u rɔ nɔp manɔ piral gau hag ud arlɔ, gasɪ kale nɪŋbal rɔ nɪŋmim, Krais nɪp gasɪ aɪn nɪŋmim ud aij gɪpim u, arɔ gɪmim rɔ lɔp. ^{*} ⁴ Manɔ hagabin u, yad nɪŋbin, kale nɪbi bɪ gau nɪbɔ rɪmnap kalɪp ka nɪbe, Jisas yad manɔ hag nɪbɪn u rɔ hag nɪgpal; Jisas ap ke rɔ manɔ u hag nɪlɔ, abɔnamɔ udabim. Pen kale Ana u abe, manɔ aij u abe u rɔ nɔp nɔd udpe u wasɔ; ke hain nɪbɔ ap rɔ u udabim. ^{*}

⁵ Pen gasɪ yad nɪŋbin, Krais manɔ aij ud arep bɪ aij aij kale anɪb gau bɪ kub, yad bɪ ramɔ gau rɔ ap mɪdagpin. ^{*} ⁶ Manɔ kale u, dɔ kal yabɪɫ haggal u pen, yad haggin rɔ manɔ il nɪŋ aij gɔm haggapal. Kale nɪŋbim, yad pɔr nɔp manɔ il nɪŋ aij gem kalɔp manɔ hag nɪbin. ^{*}

⁷ Pen kalɔp God manɔ aij hag nɪnɔ u pen mani nan rɪmnap nɪmim a gem hagnɔ. Yad kalɔp anɪ au mɪdem anɪg gɪnɔ u, yad bɪ pro rɔ mɪdnɔ kale nɪbi bɪ kub rɔ lɪ mɪdaimim a gem, anɪg gɪnɔ. Gɪnɔ anɪbu, yɪp bɪ ramɔ gau rɔ ap a gɪmim nɪŋbim aka nɪhɔn? ^{*} ⁸ Yad kalɔp aip mɪdem Krais manɔ aij u hag nɪmɪdin u, Krais nɪbi bɪ ram mɪnɔŋ ke nɪbɔ rɪmnap yɪp mani nan nɪɫa. Mani kale sɪ udem, Krais manɔ aij kalɔp hag nɪnɔ. ^{*} ⁹ Kale aip mɪdainɔ nɪn u, nan kale ap udagnɔ. Aɪn mam Masedonia nɪbɔ auala gau nɔp, nan yɪp nɪhɔn udep a gau yɪp dap nɪɫa. Pen hainɔ u rɔ nɔp, nan kale rɪmnap hag nɪŋagnabin. ¹⁰ Manɔ hagabin anɪbi, hagɔl gɪ nɔp mɪdeinabin. Yad Akai Propins rɪgɔŋ rɪgɔŋ gau amɪl apɪɫ gɪ ajeinabin u, mani nan kale rɪmnap udagnabin. Krais bɪ nɪpe mɪdpin rɔ, nɪŋɔ yabɪɫ hagabin. ¹¹ Pen manɔ hagabin anɪbi,

kalɔp mɪdmagɔ lagpin aka nɪhɔn? Wasɔ yabɪɫ. God nɪŋɔb yad kalɔp mɪdmagɔ lɪbin.

¹² Pen mani nan kale gau udagnɪdin u hainɔ u rɔ nɔp gɪnɔ, nɪbi bɪ manɔ piral hag ajpal gau, hon Pol nɪp rɔ adɪp adɪp mɪdpun a gɔm hagɔl rɔ lagnab. ¹³ Kale hɔŋ adɔ u Krais manɔ ud arep bɪ rɔ lɔm, Krais wɔg gabun a gɪpal u pen Krais manɔ ud arep bɪ mɪdagpal. Manɔ piral ud arep bɪ mɪdpal. ¹⁴ Pen nɪn rɪmnap Seden nɪpe ke, God ejol mailɔ aij nɪpe ap rɔ halu lɔm auɔp. ¹⁵ Seden anɪg gɔp u, bɪ nɪp wɔg gɪpal gau, bɪ wɔg aij gɔm gɪ aij gɪpal rɔ halu lɔm auaiɔl, hon gasɪ kub nɪŋagun. Pen hainɔ gau nɪhɔn nɪhɔn gɪnabɔl gau pen udnabɔl.

Pol God wɔg gɔl gɪ marɔ uda

¹⁶ Yad kauyaŋ hagabin, kale rɪmnap yɪp bɪ hauɫ a gɪmim gasɪ u nɪŋagmim. Pen yɪp bɪ hauɫ a gɪmim nɪŋeinabim u, yɪp arɔ gɪpe, bɪ hauɫ gau hib kale ke haglɔ adɔ arɔp rɔ yad u rɔ nɔp manɔ rɪmnap hagnabin. ¹⁷ Hib yad ke hagnɪg gabin u, Bɪ Kub gɔ anɪg gagnabin; bɪ hauɫ alɔ hib kale ke haglɔ adɔ arɔp rɔ gɪnɪg gabin. ¹⁸ Pen nɪbi bɪ iru nɔp rɪmnap gasɪ ke nɪŋɔm, hib kale ke haglɔ adɔ arɔp rɔ u, yad u rɔ nɔp gɪnabin. ¹⁹ Kale gasɪ nɪŋ aij yabɪɫ gɪpim rɔ, bɪ hauɫ gau manɔ am haglɔ, kalɔp iru gagɔp. ²⁰ Nɪbi bɪ gau kalɔp wɔg gɪ nɪb bɪ kale rɔ mo kale gau lɔm, kalɔp tɪp gɪ damɔm, haɫɔwaɫɔ gɔl gɪ, mulu maj mɪgan kalɔp paklɔ, kale manɔ mɪdagɔp. ²¹ Pen yad bɪ hain bɪ yɪharɪŋ rɔ mɪdem, anɪg gaggin u, yad nable gɔp.

Pen yad manɔ hauɫ rɔ hagabin u, hib kale ke haglɔ adɔ arɔp rɔ, unbɔ rɔ hagabin. ^{*}

²² Kale Hibru nɪbi bɪ? Yad u rɔ nɔp Hibru bɪ ap. Kale Isrel nɪbi bɪ? Yad u rɔ nɔp Isrel bɪ ap. Kale Ebrahim il ap? Yad u rɔ nɔp Ebrahim il u mɪdpin. ²³ Kale Krais nɪp wɔg gɪpal? Yad bɪ hauɫ yabɪɫ rɔ, hib yad ke hagnɔ adɔ arab u pen yad wɔg klɔ gɪ gɪ, marɔ adɔ ke ke udpin rɔ, nɪbi bɪ piral gɪpal gau gaggal. Yɪp nɪn iru nɔp nagɪ lɪɫa. Yɪp nɪn iru nɔp mɪnɪu magɔ pakla. Yad nɪn iru nɔp um dam anɪ lem aunɔ. Nɪbi bɪ gau anɪg unbɔ rɔ gaggal. ^{*} ²⁴ Juda kai nɪn ke ke unbɔ mamɪd u, nagɪ udɔm, yɪp ij iru yabɪɫ nɔp pak gus gɔm nɪn juɔl adɔ gɪ da mamɪd bɔŋ danɪ pakla (39). ^{*} ²⁵ Rom kai u rɔ nɔp nɪn ke ke nɪn mɪhau nɪganɪ yɪp ur udɔm pakla. Nɪn ap nɪbi bɪ iru nɔp yɪp kabɔ ju pakla. Nɪg magɪb kub ajainɔ, nɪn ke ke mɪhau nɪganɪ nɪg magɪb u bɔŋ nɔp pɪral paka. Nɪg magɪb naij ga nɪn anɪb gau, maɪ ap nan adɪŋ bad ap ud sɪsɪ lem, nɪg solwara ut adɔ lanɪ ap ran ap lug sɪsɪb gɔl

^{*} 10:17: 1Ko 1:31 ^{*} 10:18: 1Ko 4:4 ^{*} 11:2: Ep 5:26-27 ^{*} 11:3: Jen 3:4,13 ^{*} 11:4: Gal 1:8-9 ^{*} 11:5: 1Ko 15:10; 2Ko 12:11 ^{*} 11:6: 1Ko 2:1,13 ^{*} 11:7: 1Ko 9:18 ^{*} 11:8: Plp 4:15-16; 2Ko 12:13 ^{*} 11:21: Plp 3:5 ^{*} 11:23: Ap 16:23 ^{*} 11:24: Dud 25:3 ^{*} 11:25: Ap 16:22; 14:19

gɨ mɨdnō mɨdnō, sɨdō wad amōm, sɨbōn gōm gɨ damōm, ram rua. * 26 Yad pōr nōp amil apɨl gɨ ajmɨdin. Pōr ajpin gau, uθham yabɨt ajpin. Nɨg aɨ au jubin; nan si udep bɨ mɨdpal an au ajpin; nɨbi bɨ yad ke aka Juda nɨbi bɨ wasō an gau gɨ ajem, uθham yabɨt ajpin; daun kub gau aka be gau aka nɨg solwara an gau gɨ aramem, uθham yabɨt arbin; nɨbi bɨ aɨ mam a gɨpal u pen Krai s nɨbi bɨ nɨpe mɨdagpal an gau gɨ ajem, uθham yabɨt ajpin. * 27 Yad wōg gostam gem, uhōn hanem wasō, nɨn iru nōp nan magō mɨdagō, kɨyō lō, nɨg nan gō, wahɨj mɨdagō, yɨgōn gōm gōp. 28 Pen marō adō ap me, nɨbi bɨ Krai s lau adō mɨdpal ram mɨnōŋ ke ke gau, mɨd aɨj gɨpal aka gem, gasɨ iru nɨŋabin. 29 Krai s nɨbi bɨ rɨmnap lug paknɨg gɨlō, klō yad ke u rō nōp lugnab rō u nɨŋbin. Pen nɨbi bɨ rɨmnap kalɨp tɨp gɨlō nan si nan naj gɨlō, mɨdmagō yad an daŋ ilōn gōp.

30 Hib yad ke adō rɨmnap hagnam u, yad bɨ klō mɨdagōp u nɨŋmim a gem manō anθbu hagnabin. 31 Bɨ Kub Jisas Nap God, pōr nōp hib dap raneb God u, yad pɨral hagagabin u nɨŋōb. 32 Yad Damaskas mɨdainō, ki? Aredas bɨ nɨpe Damaskas abad mɨdmɨdōp u, yɨp nagɨ lin a gōm, polisman gau hagō, Damaskas adan ramō gau magōŋhalō bɨnōm rɨk hakla. 33 Anɨg gɨla u pen mam hon rɨmnap yɨp ud wadɨ kub mɨgan u lōm, nagɨ adɨkōm, dam kabō waryō gɨgabō gɨla aɨŋ pro mɨgan u tɨp gɨ yulō, am am mɨnōŋ yan amem, pɨrɨkem ke gau arnō. *

12

Pol nabōŋ nɨŋa manō u hag nɨ

1 Hib yad ke hagnō adō arnab u aɨj gagnab u pen Bɨ Kub u bɨ ap nɨp gō nabōŋ nɨŋa manō u hagnɨg gabin. 2 Mɨ unbō sɨduŋ bōŋ daŋ luga u, Krai s bɨ nɨpe ap nɨŋbin u, God nɨp dam ram mɨnōŋ aɨj kumi kabō adō laŋ au ud ara. Pen bɨ anθbu haɨ roman halō anɨg adō laŋ ara aka, haɨ roman arō gōm ana nōp ara aka, nɨŋagpin; God nōp nɨŋōb. 3 Pen yad nɨŋbin, bɨ anθbu — haɨ roman halō aka ana nōp aka, nɨŋagpin; God nōp nɨŋōb — 4 God nɨp dam ram mɨnōŋ aɨj kumi kabō adō laŋ au ud ara. Pen anθb laŋ amōm, manō ke yabɨt nɨŋa. Manō nɨŋa anθbu, manō hagagep, nɨbi bɨ hag nɨb rō wasō; manō ke yabɨt u nɨŋa. 5 Bɨ ga anθbu yad klō gem hib nɨpe nōp hagnō adō arnab u pen hib yad ke gɨnō adō aragnab. Hib yad ke manō rɨmnap hagnɨg gabin u, yad bɨ klō mɨdagōp rō nōp mɨdpin manō anθbu nōp hagnabin. 6 Pen hib yad ke dap raneb manō

rɨmnap hagbnep yad bɨ hau rō hagagbnep; nɨŋō nōp hagbnep. Pen anɨg hagnō, nɨbi bɨ rɨmnap yɨp nɨŋōm, “Bɨ u bɨ aɨj ke mɨdōp,” a gɨblap u yɨp aɨj gagbōp. Yɨp aɨj gōp u, gɨpin gɨpin rō nɨŋōm aka manō hagpin hagpin rō nɨŋōm me, yad bɨ aigale bɨ rō mɨdpin u ke nɨŋōl. 7 God yɨp ud arō, nɨbi bɨ rɨmnap nɨŋagla rō nɨŋnō anθbu, hib yad ke hagnō adō arnɨm rō lōp a gōm, God yɨp nan ilōn nɨb ap nōb. Nan anθbu Seden bɨ nɨpe rō ap apōm, yɨp kalɨ rō bɨnɨg ij bō mɨdōp. * 8 Bɨ Kub u nɨp nɨn mɨhau nɨgan hagnō, yɨp anɨg gab rō gagnɨm a gɨnō u pen 9 yɨp haga, “Ne ke nōp mɨd aɨj gɨmōn rō lagōp u pen yad nɨbi bɨ klō mɨdagōp gau kalɨp mōg nɨŋem klō yad nɨnō nɨŋōl gɨ kale aɨj nōp mɨdeinabōl,” a ga. Anɨg haga u me, hib yad ke hagnō adō arnab u aɨj gagōp; yɨp aɨj gōp u, yad klō mɨdagōp bɨ ap rō mɨdpin u hag mɨdnō nɨŋōl gɨ, Krai s yɨp ud aɨj gōl gɨ mɨdainɨm. * 10 Yad klō mɨdagōp; yɨp hag jubal; yad nan rɨk dōp; yɨp gɨ naj gɨpal; yad uθham mɨdpin. Pen Krai s lau adō mɨdpin rō, yɨp aigōl aigōl gɨnabōl u, mɨn mɨn nōp gɨnabin. Pen yad ke klō mɨdagōp u nɨŋ mɨdeinabin u, God nɨpe gō, klō nɨpe udem klō gōl gɨ mɨdeinabin.

Pol Korid nɨbi bɨ gau kalɨp mɨdmagō la

11 Yad bɨ hau rō hagajɨn. Pen kale nōp gajim yad anɨg gɨpin. Yɨp ud aɨj gɨmim, manō aɨj rɨmnap hagbep u pen yɨp arō gɨmim, bɨ rɨmnap kalɨp udpim. Yad bɨ mɨgan nɨbō bɨ ap rō mɨdpin u pen Krai s manō aɨj ud arep bɨ aɨj aɨj kale anθb gau bɨ kub yad bɨ pro gasɨ u nɨŋagpin. * 12 Yad kale aɨp mɨdem, hon Krai s manō aɨj ud arep bɨ gau gɨpun rō nōp gɨ mɨdainō. Kale nan gagep nan nɨŋagep gainō u nɨŋmim, yad Krai s manō aɨj ud arep bɨ nɨpe mɨdpin u hadō nɨŋbin. * 13 Anθb u, Krai s nɨbi bɨ nɨpe mɨdpal mɨgan rɨmnap kalɨp gɨnō gɨnō rō nōp kalōp u rō nōp gɨnō u pen adō aɨt ap nōp ke gɨnō. Adō anθbu me, nan yɨp ram bɨ da gau, yɨp nɨm a gem hagagnō. Pen kalōp gɨ naj rō gɨnō u nɨŋmim arō gɨmim. *

14 Kalōp nōd nɨn mɨhōp am nɨŋŋō; mɨnɨ kauyan u nɨnɨg gabin. Nan kalōp ap udnam a gem nagnabin; kalōp nɨŋnam a gem nɨnabin. Nɨme nap bɨ nan ud lɨ aɨj gōm, nɨ pai bɨ kale gau kalɨp nɨmɨdal. Pen nɨ pai bɨ gau, nɨme nap bɨ kalɨp anɨg gagmɨdal. 15 Anθb u, gasɨ yad nɨŋbin u, kalōp nan a gem, mani nan yad gau magōŋhalō yu haknabin aka wōg gɨ dam dam Krai s manō aɨj u hag nɨ dam dam umnabin u, manō mɨdagōp. Pen yad kalōp mɨdmagō yabɨt lɨbin u nɨŋnabim u, yɨp pen mɨdmagō lagnabim akan 16 Pen kale

* 11:26: Ap 9:23; 14:5 * 11:33: Ap 9:23-25 * 12:7: Job 2:6 * 12:9: Plp 4:11-13 * 12:11: 2Ko 11:5
 * 12:12: Ro 15:19 * 12:13: 2Ko 11:9

hagnabim, “Mani nan hon udagpan pen ne manö piral hagö hon dui gîpun,” a gînabim. ¹⁷Yad kalöp mam rîmnap yunö u, mani nan kalöp gau amgö amgö lî udnaböl a gem yunö akan ¹⁸Yad kalöp nan a gem Daidas nîp yu-in a gem, nîp hag nînjön yau a ga nînjem mam hon ap halö nîpe aip yunö. Pen yad nîjbin Daidas nan kalöp rîmnap tîp gaga. Daidas yad gîpin adö u nöp göp; nîpe adö ap ke gagöp. *

¹⁹Pen yad nîhön gîngîg manö anîbi kali kliñ rîkajîn? Kale gasî nîhön nînjim? Pol manö hagab u, hib nîpe ap lugagnîm a göm hagab a gîpim ar? Pen adö anîbu hagagajîn wasö. God nîpe nîj midö nînjöl gî, hon Krai nîbi bî nîpe mîdun manö hagajun. Añ mam aij yad kale klö gîmim Krai nîp cîg aij gîmim, a gun gasî nînjun hagajun. ²⁰Yad pîñîj gîpin u, yad am kalöp nînjabin ñîn u, kale gîpim rö nînjö, yîp aij gagnab. Anîbu rö, kale yîp nînjabin u, yad gîpin rö nîjbe, kalöp aij gagnab. Kale pen pen hagnîm asîk ke ke lîmim, nan kale gau hon nöp udun a gîmim, añ mam rîmnap nîjbe mulu lugö, kalöp ke nöp aij gîngîm adö u nöp gasî nînjim, nîbi bî rîmnap kalîp manö naj gîmim, kalîp manö udmim, hib kale ke dap ranmim, halöwalö gîmim, gîmim rö lîmîm u yad pîñîj gîpin. ²¹Pen yad pîñîj gîpin u, yagol au kauyan amem nînjabin, kale rîmnap gasî naj adö u nînjim, nîbi si bî si gîpim u, nîhön gîngîg anîg gîpun a gîmim arö gîmim, nîbi si bî si gî dammim, gasî naj nînjim gî dammim, halöwalö göl gî nöp mîdeinabim. Gînabim anîbu God nînjöb a gem, yad bî mîgan nîbö gau ap rö mîdem, nable gö nînjöl gî, kalöp nan a gem mîtöj göl gî mîdeinabin. *

13

¹Yad nöd kalöp ñîñ mîhöp am nînjö. Mîñî pen kauyan nînjîng gabin. God Manö u kali kliñ rîkôm hagla, “Nîbi bî rîmnap kalîp manö kub hagnîg gaböl u, nîbi bî mîhöp aka mîhau nîgan rö amgö kale ke nîj mîdlö nînjöl gî, gî naj gîla u apöm waiö hagaiöl, nînjö rö lî nab.” a gîla. * ²Ruö ñîñ yîgwö an nîbö u kalöp am nîjem, nîbi bî nan si nan naj gî mîdeila gau hainö apem kalîp hag gînabin a gem kalîp hag aunö. Mîñî kalöp aip mîdagpin pen kauyan manö nöd hagnö rö u nöp hagabin, yad am jakem, nîbi bî nöd nan si nan naj gî mîdeila gau abe, nîbi bî mîñî nan si nan naj gabim gau abe, kalöp mög nînjagnabin. ³Pen kale Pol Krai aip mîdöp aka wasö gî gasî nînjim u, nîj aij gîmim. Krai nan rîmnap ram mînöj an kale gau gö nînjabin, nîpe bî yîharîj wasö; nîpe Bî klö ke nîbö. ⁴Nîpe

bî yîharîj rö lö, nîp mab ba lanj al pak lîlö uma u pen God klö nîpe u gö, kauyan uraköm kamîj mîdöp. Anîb u rö, hon Krai aip mîdun bî yîharîj rö mîdpun, pen Krai kamîj u hanîp God klö nîpe u ñö, kalöp nan a gun wög gînabun. *

⁵Pen kale Krai nîp nîj udun nîp cîg gîpun aka wasö gîmim gasî amîl apîl gîmim, Krai kalöp aip mîdöp u ke nînjabin. Aka pen gasî nîj dammim Krai kalöp aip mîdagöp a gîmim u ke nînjabin.

* ⁶Pen yad gasî nîjbin, hanîp bî gasî nîj dammim me, Krai hon aip mîdöp u ke nînjabin. ⁷Hon kalöp nan a gun, God nîp sabe gun hagabun, “Kalîp abad mîdaimön, naj adö u gagöl,” a gabun. Pen God nîp sabe gabun anîbu, kale mîd aij gîpe hib hon ap rannîm a gun, sabe gagabun. Hib hon lagnab u nan yîharîj; kale gî aij nöp gînabim u nan kub.

⁸Pen Krai manö aij u kub gîngîm adö u nöp gun; Krai manö aij u pro gîngîm adö u gîgun. ⁹Hanîp aij göp u, hon nîbi bî klö mîdagöp rö lun, kale pen nîbi bî klö lîmim. Anîb u, God nîp sabe gîpun, “Kalîp abad mîdaimön, nagî adö aij nöp göl,” a gîpun. ¹⁰Bî Kub nîpe yîp wög hag la anîbu, kalöp hagnö ap lug pakmim a göm hag laga; kalöp hagnö Krai manö aij u nîj ud aij gîmim nîp cîg aij gîmim a göm yîp hag la. Adö anîbu nöp yad mîlö kub gai i mîdem, kalöp nöd nöp köp anîbi kalî kliñ rîk yuabin. Kale manö yad anîbi nînjim, hagabin rö gî mîdeinabim me, yad amjakem manö klö hagnîg gasî nîjbin u arö gînabin. *

¹¹Añ mam bî. Mîñî manö hag junîng gem, “Kale mîdaim” a gabin. Köp kalî kliñ rîkabin anîbi aunab u nînjim, hon nan aij adö u nöp gun a gîmim klö nöp anîg göl gî mîdaimim, manö kalî kliñ rîkabin i udmim, manö hag adö añî lîmim, agamîj mîd aij gîmim. Anîg gîpe me, God nîbi bî mîdmagö löm ud aij göp u, kale aip nöp mîdeinab. ¹²Kale Bî Kub nîp nîj udmim rö, pen pen hag wîhai udöl gî, alaun bom halumim. ¹³Krai nîbi bî au mîdpal magöjhalö, kalöp añ mam gau “Mîdpim?” a gîpal.

¹⁴Bî Kub Jisas Krai kalöp magöjhalö mög nînjöm ud aij göl gî mîdaimîm; God nîpe kalöp magöjhalö mîdmagö löl gî mîdaimîm; Ana Uî nîpe kalöp magöjhalö at ba göl gî mîdaimîm.

* 12:18: 2Ko 8:6,16-18 * 12:21: 2Ko 13:2 * 13:1: Mad 18:16; 1Di 5:19 * 13:4: Plp 2:7-8 * 13:5: 1Ko 11:28 * 13:10: 2Ko 10:8

Galesia Pol Galesia n̄ibi b̄i kal̄ip k̄op kal̄i kliñ r̄ika

¹ Yad Pol, b̄i Jisas manō ud arep ap m̄idpin. Pen w̄og ḡipin an̄ibu, n̄ibi b̄i r̄imnap haglō aka gas̄i yad ke n̄ijem gagpin; Jisas Kraiss abe, Nap n̄ip ḡo uraka u abe, kale apil m̄ihau n̄op haglō ḡipin.

² Hon añ mam Kraiss p̄ig m̄idpun gai i, kal̄op añ mam Kraiss lau adō Galesia Propins m̄idpim gau, “Kale m̄idpim?” a gabun.

³ Bap God abe, B̄i Kub hon Jisas Kraiss abe, kal̄op m̄og n̄ijmil abad m̄idlō m̄id aij ḡimim. ⁴ Hon nan si nan najj ḡol ḡi m̄idaino pen B̄i Kub hon Jisas Kraiss, Bap hon God haga manō u udōm, nan si nan najj ḡipun gau pr̄i u l̄ik ḡi yunam, a ḡom, han̄ip nan a ḡom ilōn udōm uma. Uma u, n̄ibi b̄i nan si nan najj ḡim̄idal an̄j gau m̄idaino, han̄ip ud kam̄ij yunig uma. ⁵ An̄ib u, God Bap hon hib n̄ipe u p̄or p̄or n̄op hagno adō arn̄im. An̄ib unbō rō aij.

Jisas han̄ip nan a ḡom uma manō aij an̄ibu n̄op n̄ij udun

⁶ Yad gas̄i iru yab̄i n̄ijbin. God kal̄op m̄og n̄ijōm, Jisas n̄ip hagō, kal̄op a ḡom uma u pen ȳij̄d n̄op God n̄ip arō ḡimim, manō aij n̄ipe u arō ḡimim, manō hain n̄ibō ke daubal r̄imnap, manō i manō aij, a ḡimim, n̄ij udn̄ig gabim. ⁷ Manō an̄ibu, Kraiss manō aij u wasō; ȳihar̄ij n̄ibi b̄i r̄imnap apōm, manō piral ke n̄ibō r̄imnap kal̄op haglō, kale dui ḡimim, “Manō an̄ibu n̄ijun aka?” ḡimim gas̄i u n̄ijabim. *

⁸ Kraiss manō aij kal̄op n̄od hag ñ̄no u, manō n̄ijō yab̄i u hag ñ̄no. Pen hon ke aka ejol kumi kabō adō laj n̄ibō ap apōm, manō ke n̄ibō manō piral r̄imnap kal̄op hag ñ̄nab u, God b̄i an̄ibu hagō mab ke p̄or inab u aram p̄or p̄or n̄op au m̄idnab u aij. *

⁹ Manō an̄ibu kal̄op kauyan̄j hagabin. B̄i ap apōm, manō aij n̄od n̄ij udpe u ba gau lōm, manō ke n̄ibō manō piral r̄imnap kal̄op hag ñ̄nab u, God b̄i an̄ibu hagō mab ke p̄or inab u aram p̄or p̄or n̄op au m̄idnab u aij.

¹⁰ Manō hagabin an̄ibi, n̄ibi b̄i gau hib yad u haglō adō aran̄j, a gem, hagagabin. God ȳip n̄ijōm ñ̄ñ̄i l̄in̄im a gem hagabin. Yad n̄ibi b̄i gau kal̄ip wañ wañ ḡol ḡi hagagabin. Ai ḡin̄ig: yad an̄ig gem wañ wañ ḡol ḡi hagbnepe u, Kraiss w̄og ḡi ñ̄eb b̄i n̄ipe ap m̄idagbnepe. *

God n̄op hagō Pol w̄og n̄ipe ḡim̄idōp

¹¹ Añ mam b̄i. Yad kal̄op n̄ijō hagabin. Manō aij kal̄op n̄od hag ñ̄no u, n̄ibi b̄i manō hagpal rō wasō. * ¹² Manō an̄ibu, b̄i ap hagō n̄ijagnō; manō an̄ibu b̄i ap ȳip hag ñ̄o udagnō. Jisas Kraiss n̄ipe ke n̄op ȳip waiō hag ñ̄o n̄ijñō.

¹³ Pen n̄od yad Juda n̄ibi b̄i gas̄i n̄ijm̄idal rō gas̄i n̄ijm̄idin u, kale n̄ijbim. God n̄ibi b̄i n̄ipe gau b̄oj n̄op umlan̄j, a gem, kal̄ip ḡi najj yab̄i ḡim̄idin. * ¹⁴ Bac b̄i manō u n̄ij udem, klō yab̄i ḡim̄idin; b̄i Juda yad aip ad̄ip ad̄ip kub ḡino gau, kale ḡim̄idal rō wasō, yad añ̄j Juda lo manō n̄ij aij yab̄i gem, bac b̄i hagm̄idal rō klō gem ḡim̄idin. *

¹⁵ Pen ami ȳip yag dauaga ñ̄in u, God ȳip m̄og n̄ijōm ud w̄og ḡi ñ̄eb b̄i n̄ipe ap hag la. Hainō kub ḡinō, God n̄ipe ke aij ga ñ̄in u n̄op, * ¹⁶ Ñ̄i yad Jisas Pol n̄ip yamnō, n̄ij aij ḡom, Juda n̄ibi b̄i wasō gau kal̄ip manō aij yad u hag ñ̄i aij ḡinab, a ḡom, Ñ̄i n̄ipe ȳip yamō, n̄ij aij ḡinō. An̄ig ḡo, Jisas manō u aigege rō m̄idōp, a gem, n̄ibi b̄i r̄imnap hag n̄ijagnō. ¹⁷ Pen Jisas n̄od hag lō manō aij ud arep b̄i n̄ipe m̄ideila gau kal̄ip n̄ijnam, a gem, Jerusalem aragnō. Ȳihar̄ij ram m̄inōj m̄ilō kub Arebia am m̄idem, ado ḡi apem, daun kub Damaskas m̄idm̄idin. ¹⁸ M̄i m̄ihau n̄igan̄ inō, Pida Jerusalem m̄ideila u n̄ijñig amem, n̄ipe aip ñ̄in iru m̄idagainō; ȳihar̄ij ñ̄in unbō aij̄p b̄oj dan̄j m̄idainō. * ¹⁹ Pen yad b̄i Jisas manō ud arep r̄imnap halō n̄ijagnō; Pida aip Jisas n̄imam Jems aip kal̄ip n̄op n̄ijñō. ²⁰ Manō kal̄i kliñ r̄ikabin an̄ibi, God n̄ij m̄idōp u, kal̄op n̄ijō yab̄i hagabin.

²¹ Pen yad hainō Siria Propins amem, Silisia Propins amem, ḡinō. * ²² N̄od ñ̄in an̄ibu, n̄ibi b̄i Kraiss lau adō Judia ram m̄inōj pro ke ke m̄ideila gau amgō magō kale u ȳip n̄ijagla u ²³ pen n̄ibi b̄i r̄imnap manō yad u yag damōm hagla, “B̄i Jisas manō aij n̄ipe u hag juōm, han̄ip ḡi najj ḡom ḡim̄idōp b̄i u, m̄iñi Jisas manō aij u n̄ibi b̄i gau kal̄ip hag ñ̄i ajab,” a ḡilō ²⁴ n̄ijōm God hib n̄ipe u haglō adō arm̄idōp.

2

Pol Kraiss manō aij ud arep b̄i r̄imnap aip magum ḡom, manō haḡim̄ ñ̄ila

¹ Pen m̄id damem, m̄i in unbō s̄idun̄j b̄oj dan̄j lugō, mam Banabas hol b̄i m̄ihau, Daidas n̄ip ut̄ ḡi Jerusalem arno. * ² God ȳip waiō hagō Jerusalem arno. Amun, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄ij udla b̄i kub rō m̄idm̄idal gau aip am m̄igan̄ ap b̄is gun, kale n̄ihon rō

* 1:4: Gal 2:20 * 1:7: Ap 15:1,24 * 1:8: 1Ko 16:22 * 1:10: 1De 2:4 * 1:11: Mad 16:17 * 1:13: Ap 8:3 * 1:14: Ap 22:3 * 1:15: Ais 49:1; Gal 2:7 * 1:18: Ap 9:26 * 1:21: Ap 9:30 * 2:1: Ap 15:2

hagöl, a gem, Juda n̄bi b̄i wasö gau kal̄p manö aij n̄hön rö hagn̄m̄din manö an̄bu kal̄p hag yamnö. Wög nöð ḡinö u abe wög hainö ḡinam u abe lug pakagn̄m̄ a gem, manö an̄bu kal̄p hag aij ḡinö.

³ B̄i yad Daidas n̄pe Grik n̄bö u pen n̄p hañ r̄ib ḡi dö ḡinab a göm hagla. ⁴ Pen b̄i r̄imnap pir alöm, Krajs Jisas b̄i n̄pe rö löm, agam̄j apöm hon aip u† ḡi m̄deila. Pen hon Krajs Jisas n̄p c̄ig m̄dun, Juda lo manö ke ke adö u gagun, m̄d aij ḡim̄dun rö, kale n̄ñlö, hibur kale naij ga. Juda lo manö ke ke adö u ḡila, a göm, apöm manö piral an̄bu hagla. ⁵ Pen Krajs manö aij u manö n̄ñjö nöp m̄dm̄n̄m, n̄ñjöm kale manö n̄ñjö an̄bu nöp n̄ñj udmim, a gun, manö piral hagla an̄bu udagno.

⁶ Pen n̄bi b̄i Jisas n̄p n̄ñj udla b̄i kub rö m̄dm̄dal gau kale ȳp manö r̄imnap hagla. B̄i kub rö hagabin pen kale b̄i kub aka b̄i pro u ȳp nan ȳhar̄ñj rö löp. God n̄pe b̄i kub ud aij ḡinam b̄i pro ud aij gagnam a göm gas̄i an̄bu rö n̄ñjagöp. ⁷ Pen kale n̄ñja, God n̄pe Pida abe ȳp abe manö aij n̄pe hag ñ̄i ajep wög an̄bu hag la. God Pida n̄p hag lö, hañ r̄ib ḡi dö ḡipal n̄bi b̄i gau kal̄p hag ñ̄i ajm̄döp rö u, ȳp u rö nöp hag lö, hañ r̄ib ḡi dö gagpal n̄bi b̄i gau kal̄p hag ñ̄i ajm̄din. ⁸ An̄b u n̄ñjöm me hagla, “God Pida n̄p klö n̄pe ñöm abad m̄dö n̄ñjöl ḡi, n̄pe am hañ r̄ib ḡi dö ḡipal n̄bi b̄i gau kal̄p Krajs manö aij ud arep b̄i m̄döp rö, Pol n̄p u rö nöp klö n̄pe ñöm abad m̄dö n̄ñjöl ḡi, n̄pe am hañ r̄ib ḡi dö gagpal n̄bi b̄i gau kal̄p Krajs manö aij ud arep b̄i m̄döp,” a ḡila. ⁹ Jems, Pida, Jon kal̄p b̄i kub a ḡipal b̄i gau, God ȳp wög an̄bu ñ̄a n̄ñja u me, wög hon adö añ̄i ḡipun, a göm, Banabas hal̄p b̄i m̄hau ñ̄magö pakla. An̄g göl hon manö hag adö añ̄i l̄no n̄ñjöm kale hagla, “Banabas Pol b̄i m̄hau amm̄il Juda n̄bi b̄i wasö gau kal̄p Krajs manö aij u hag ñ̄imil, hon am hañ r̄ib ḡi dö ḡipal n̄bi b̄i gau kal̄p Krajs manö aij u hag ñ̄un,” a ḡila. ¹⁰ Pen kale manö añ̄i ap hagöm hagla, “Amm̄il ram m̄ñn̄j an̄b gau ajmil, n̄bi b̄i Jisas n̄p n̄ñj udpal gau kal̄p hagaimil, n̄bi b̄i mög gep rö Jerusalem i m̄dpal gau kal̄p haut gagöl; kal̄p mani r̄imnap yuöl,” a ḡila. Manö hagla an̄bu, ȳp aij ga adö u nöp hagla. *

Pol Pida n̄p hag ga

¹¹ Pen hainö Pida daun kub Adiok apöm, adö unbö ke gö, ḡi aij gagöp, a gem, n̄p waiö hag ḡinö. ¹² N̄hön ḡin̄g: n̄pe nöð Juda n̄bi b̄i wasö an̄ gau m̄döm, n̄bi b̄i Jisas n̄p n̄ñj udla gau aip nan j̄im ñ̄öl ñ̄ñj̄m̄döp. Pen hainö Jems b̄i n̄pe r̄imnap

Jerusalem n̄bö aula. Jems b̄i gau ȳp hagnaböl, “B̄i hañ r̄ib ḡi dö gagpal gau aip n̄hön ḡin̄g nan ñ̄ñj̄abön,” a ḡinaböl, a göm, p̄ñ̄ñj göm, hainö Juda n̄bi b̄i wasö gau aip nan ñ̄ñj̄oga. ¹³ An̄g gö, Juda n̄bi b̄i nöð ju am ram m̄ñn̄j an̄b gau m̄deila gau, piral ga an̄bu n̄ñjöm, u rö nöp ḡila. Pen mam Banabas u rö nöp n̄ñjöm, kale ḡila adö an̄bu hain ga.

¹⁴ Pen Jisas manö aij u an̄g arö geila u n̄ñem, n̄bi b̄i gau magöñhalö n̄ñj̄m̄dlö n̄ñjöl ḡi, yad Pida n̄p hagnö, “Ne b̄i Juda n̄bö u pen Juda n̄bi b̄i wasö gau rö m̄dm̄dan. Pen m̄ññi n̄hön ḡin̄g ke as̄ik l̄mön, Juda n̄bi b̄i wasö gau kal̄p, hon Juda n̄bi b̄i ḡipun ḡipun rö ḡimim, a ḡimön, hagabön?” ö ḡinö.

¹⁵ Ami bapi han̄p yag daula u, Juda n̄bi b̄i yag daula. Han̄p Juda n̄bi b̄i wasö gau rö yag dauagla. ¹⁶ Pen hon Juda n̄bi b̄i n̄ñbun, n̄bi b̄i lo manö adö u ḡilö arö, God n̄ñjöm, n̄bi b̄i kam̄ñj aij yad a göm hagagnab. N̄bi b̄i gau Jisas Krajs han̄p a göm uma, a göm, n̄p n̄ñj udpal n̄bi b̄i gau nöp me, God n̄ñjöm, n̄bi b̄i kam̄ñj aij yad, a ḡinab. Hon u rö nöp lo manö adö u ḡino arö, God n̄ñjö n̄bi b̄i kam̄ñj aij n̄pe m̄dagpun. Krajs Jisas han̄p a göm uma, a gun, n̄p n̄ñj udno n̄ñjöl ḡi, God n̄ñjö n̄bi b̄i kam̄ñj aij n̄pe gau m̄dpun. *

¹⁷ Gas̄i hon n̄ñbun u, Krajs manö aij u n̄ñj udno, Krajs han̄p ud n̄pe ke aip ud j̄im ñ̄i l̄nab u me, God n̄pe han̄p n̄bi b̄i kam̄ñj aij yad a ḡinab. Pen Krajs manö aij u n̄ñjün, hon n̄bi b̄i magöñhalö nan si nan naij ḡipun u waiö n̄ñbun. Hon Juda n̄bi b̄i n̄ñbun, Juda n̄bi b̄i wasö gau n̄bi b̄i nan si nan naij gep m̄dpal rö, hon ke u rö nöp m̄dpun. An̄g göp u, n̄bi b̄i r̄imnap hagnaböl, Krajs nan si nan naij gep naḡi u ḡi p̄dön l̄nab a ḡinaböl. Pen wasö yab̄i. ¹⁸ Hon uri n̄ñjün, Juda lo manö ke ke hagöp rö ḡino, God wö ralöm han̄p n̄bi b̄i kam̄ñj aij n̄pe m̄dpim a gagnab. Hon uri n̄ñjün manö an̄bu manö pir alep. Pen yad manö piral manö nöð n̄bö an̄b kauyan n̄bi b̄i gau manö n̄ñjö rö hag ñ̄nabin u, yad nan si nan naij ḡinabin. ¹⁹ Lo manö ȳp al pak la n̄ñjöm uri yad w̄ip he rö m̄dem lo manö u n̄ñj̄gpin. Pen uri yad God n̄p aij ḡin̄m̄ adö u nöp ḡinam. Krajs mab ba lan̄ al pak l̄la u, ȳp Krajs aip al pak l̄lö umnö. ²⁰ God ñ̄i n̄pe ȳp mög n̄ñjöm uma u, yad n̄p c̄ig gem me, n̄pe uma u, yad aip unlo. An̄b u, n̄p c̄ig gem, nöð m̄dm̄din rö m̄dagpin. Krajs yad an̄ dan kam̄ñj m̄döp. M̄ññi kam̄ñj yab̄i m̄dem, n̄p gas̄i n̄ñjöl ḡi, ȳp gas̄i ñ̄öb adö u nöp

* 2:4: Gal 1:7; 5:1,13 * 2:7: Ap 22:21 * 2:10: Ap 11:29-30 * 2:12: Ap 11:3 * 2:16: Ap 15:10-11; Ro 3:20-28; Gal 3:11 * 2:20: Gal 1:4

gipin. * ²¹ God nîpe nîbi bî gau kalîp mōg nîjōm rau adog uda manō aij u hag juagnabin. Nîbi bî gau lo manō ke ke adō u gîlō arō, God nîjōm, nîbi bî kamîj aij yad, a gîbōp u, Kraiss hanîp uma u yîharîj umbōp.

3

Nan kîiñ aij gîmîdal rō wasō; Jissas nîp cîg gun me, God aip jîm ñōl mîdeinabun

¹ Galesia nîbi bî, kale gasî aij mîdagōp. Bî an gō kalōp hau halō lōp. Hon Jissas Kraiss nîp mab ba lanj al rîbîk lîla manō aij u hag ñî aij gîno nîjbe. ² Pen yad kalōp manō aîj ap hag nîjabin. Kale nōd nîhōn nîhōn gaibe, God nîpe Ana nîpe u kalōp ñanj Kale lo manō hagōp rō gîpe, God nîpe Ana nîpe u kalōp yua aka kale manō aij hag ñîno u nîj udpe, God nîpe Ana nîpe u kalōp yuanj ³ God Ana u nîp udmim me, nîbi bî kamîj aij nîpe mîdpim u pen mîñî hau alō, klō hon ke gun, mîd aij gînabun, a gîmim, nîjbmîm aka? ⁴ Nōd Kraiss nîp nîj udpe, kalōp gî najj yabîl gîla ñîn u, nîp arō gagpe. Pen mîñî nîhōn gînîg, lo manō ap haglō, manō kale anîbu udmim, Kraiss nîp arō gînîg gabim? ⁵ Yîp hagpe nîjîm. Kale lo manō hagōp rō gîpe, God nîpe Ana nîpe u kalōp yuōm nan gagep rō anj kale gau gōp aka kale Kraiss manō aij nîjbmîm nîj udpe, God nîpe Ana nîpe u kalōp ñōm nan gagep rō anj kale gau gōp?

⁶ Pen Ebraham nîp gasî nîjbmîm. God Manō u kalî kîiñ rîkōm hagla, “Ebraham God manō haga u nîj uda nîjōm God nîp, bî kamîj aij yad, a ga,” a gîla. *

⁷ Anîb u, nîjbmîm. Nîbi bî God Manō hagōp u nîjōm, “Nîjō hagōp,” a gōm nîj udpal gau, Ebraham rîdîk nîpe mîdpal. ⁸ God Manō hadame gau haga, Juda nîbi bî wasō gau, God manō hagōp u nîj udlō, God kalîp nîbi bî kamîj aij yad a gînab, a ga. Adō anîbu nōp, God Manō hadame nōp Kraiss manō aij u Ebraham nîp haga, “Ne mîdpan u me, God nîpe nîbi bî gau magōjhalō nan aij ñînab,” a ga. ⁹ Ebraham God manō haga u nîj udō, God nîp ud aij ga rō, nîbi bî God Manō hagōp u nîjōm, nîjō hagōp a gōm nîj udpal gau, kalîp u rō nōp ud aij gînab.

¹⁰ Pen nîbi bî lo manō adō u nōp nîjbmîm gîno, God hanîp udnab, a gîpal nîbi bî gau, ilōn kub yabîl udnabōl. Nîhōn gînîg: God Manō u kalî kîiñ rîkōm hagla, “Nîbi bî an, God lo manō kalî kîiñ rîkla rîkla rō magōjhalō hain gagnab u, ilōn kub udnab,” a gîla. *

¹¹ Pen manō ap God Manō kalî kîiñ rîkōm hagla, “Nîbi bî yîp nîj udpal gau nōp

me, nîbi bî kamîj aij yad mîdōm, kamîj mîdeinabōl,” a gîla. Anîb u nîjbmîm, nîbi bî lo manō adō u nōp nîjōm gîlō arnab gau, God nîbi bî kamîj aij yad, a gōm, kalîp udagnab. * ¹² Pen lo manō hagōp rō gep u ke, Kraiss manō aij u nîj udep u ke. Nîbi bî lo manō hagōp rō klō hon ke gînabun a gînabōl u, dui gînabōl. God Manō kalî kîiñ rîkōm hagla, “Bî lo manō ke ke magōjhalō hain gînab bî anîbu me kamîj arnab,” a gîla. ¹³ Hon God lo manō adō u gî wasō nîjbmîm, ilōn kub udnîg gîno u pen Kraiss ilōn kub anîbu udmōm hanîp rau adog uda. God Manō kalî kîiñ rîkōm hagla, “Mab ba lanj al pak lîlō umnabōl bî gau, God nîpe ke pen ñō, ilōn udnabōl,” a gîla. * ¹⁴ Pen Kraiss hanîp rau adog uda u, God Ebraham nîp manō aij haga u, Kraiss Jissas gō Juda nîbi bî wasō gau nan aij anîbu udlō a gōm, anîg ga. Juda nîbi bî wasō gau manō aij anîbu nîj udlō, God nîpe Ana nîpe hanîp Kraiss nîbi bî nîpe ñînîg ga.

Lo manō u ke; God gînabin a gōm hag la manō u ke

¹⁵ Añ mam bî. Yad kalōp manō ap hagnam. Bî rîmnap manō hag adō aîj lōm, hagnabōl rō nōp gînabōl. Bî ap apōm manō rîb rîkōm hañwato gagnab. ¹⁶ God nîpe Ebraham aip ñî nîpe aip manō nîjō hag lep hagōm haga u, God Manō anîbu kalî kîiñ rîkōm, “Ñî gau aip,” kalî kîiñ rîkagla; “Ñî ne u aip,” kalî kîiñ rîkla. Ñî aîj hagla anîbu, Kraiss nîp nōp hagla. * ¹⁷ Pen yad hagabin u, God Ebraham nîp gînabin a gōm hag la manō u, mî iru nōp (430) mîd damōm, hainō God lo manō u ña. Lo manō hainō ña anîbu, aige gōl gōm manō nîjō hag lep nōd haga u nan yîharîj rō lîk gî yu ke gau yunab? Anîg gagnab. * ¹⁸ Pen nîbi bî lo manō hain gîlō God nan aij ñîbōp u, God nōd anîg gînabin a ga manō u gasî nîjōl gî mîdōm nan aij ñagbōp. Pen God nîpe Ebraham nîp nōd haga manō anîbu nōp gasî nîjōl gî mîdōm, nîpe ke Ebraham nîp haga rō nōp ga. *

¹⁹ Pen kale hagnabim, “God Ebraham nîp nan aij haga u yîharîj ñōb u rō, God nîpe nîhōn gînîg lo manō ña?” ò gînabim. Pen God nōd yabîl Ebraham nîp manō haga; hainō yabîl ñî haga u aua. Pen ñî anj au nîbi bî nan si nan najj ke ke gîmîdal rō, kale najj gîmîdal u nîjōl a gōm, God kalîp lo manō ña. Pen lo manō u, God ejol gau nōp dap bî ap nîp ñeila, nîpe pen dam nîbi bî gau kalîp hag ña. * ²⁰ Pen Ebraham ñî nîpe gînab manō haga anîbu manō kub

* 3:6: Jen 12:3; Ro 4:3,16

* 3:10: Dud 27:26

* 3:11: Gal 2:16

* 3:13: Ro 8:3; Dud 21:23

* 3:16: Jen

12:9 * 3:17: Eks 12:40

* 3:18: Ro 4:14

* 3:19: Ro 5:20; Ap 7:38

yabɪ u me, God nɪpe ke apɔm Ebrahim nɪp haga.

Lo manö u hanɪp gasɪ rɪmɪd ukab

²¹ Kale gasɪ ap nɪɲmim hagnabim, “God hanɪp manö mɪhɔp haga. Pen lo manö haga anɪbu, yad gɪnabin a göm manö nɪɲɔ hag la manö anɪbu aip adɪp adɪp mɪdagɔp,” a gɪnabim. “Manö anɪb mɪhau ke ke mɪdɔp,” a gɪnabim. Pen manö ke ke wasö. God nɪbi bɪ kamɪɲ mɪdep lo manö ap ha-gaibɔp, hon lo adö anɪbu nɔp nɪɲun gɪno, God nɪpe nɪɲɔm hanɪp nɪbi bɪ kamɪɲ aij nɪpe a gɪbɔp. Pen lo anɪbu rö ap hagaga.

^{* 22} God Manö kalɪ klɪn rɪkla rö nɔp mɪdɔp. Nɪbi bɪ ram mɪnɔɲ gau magɔɲhalö nan si nan naj adö u gɪlö gɪlö, gac anɪbu kalɪp wam wam gö, ke kamɪɲ aröl rö lagɔp. Pen nɪbi bɪ Jisas Krais nɪp nɪɲ udnaböl gau, God gɪnabin a göm hag la rö, nan aij haga anɪbu kalɪp nɪnab.

²³ Pen Krais auaga nɪn u, nɪp nɪɲ udagno u me, lo manö hanɪp bɪ nagɪman waryö raul an yan mɪdpal rö u, gɪ gɪgabö ga.

^{*} ²⁴ Hanɪp gɪgabö göm, gasɪ rɪmɪd uk damöm, gasɪ nɔ nɪɲöl gɪ mɪdno, Krais auö, manö aij nɪpe u nɪɲ udno, God hanɪp nɪbi bɪ kamɪɲ aij nɪpe a göp.

^{* 25} Krais manö aij u nɪɲ udpun u me, uri lo manö hanɪp gasɪ rɪmɪd uk dam gagɔp. ²⁶ Kale Krais Jisas nɪp nɪɲ udpim u me, kale magɔɲhalö God nɪ pai nɪpe mɪdpim. ^{* 27} Kale nɪg pakmim Krais nɪp cɪg gɪpim u me, ke hain nɪbö Krais nɪpe ke rö halu lɪbim. ^{* 28} Anɪb u, Juda il u ke, Grik il u ke mɪdagpim; nɪbi bɪ nagɪ wög gɪpim gau ke, nɪbi bɪ gasɪ kale ke nɪɲmim gɪpim gau ke mɪdagpim; nɪbi il u ke, bɪ il u ke mɪdagpim; kale Krais Jisas nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim rö, il anɪ yabɪ mɪdpim. ^{*}

²⁹ Kale nɪbi bɪ Krais lau adö mɪdpim u, kale Ebrahim nɪbi bɪ il nɪpe mɪdpim nɪɲɔm God Ebrahim nɪp gɪnabin a göm haga u, kalöp u rö nɔp gɪnab. ^{*}

4

Krais nɔp gö God nɪ pai nɪpe mɪdpun

¹ Manö yad hagabin u anɪg göl mɪdɔp: nɪbi bɪ gau umlö, nan kale gau nɪ pai kale gau kalɪp hag lɪbal. Anɪb u, nɪ pai anɪb gau nan iru mɪdɔp u pen kale nɪ pai pro mɪdpal rö, kale nɪbi bɪ nagɪ wög gɪpal rö nɔp mɪdpal. ² Pen nɪbi bɪ nɪ pai anɪb gau kalɪp abad mɪdpal gau, anɪg anɪg gɪmim, a göm, hag damöm, mani nan kale gau abad mɪdlö mɪdlö, nap hag la nɪn u nɔp, nan kale anɪb gau udpal. ³ Pen anɪb unbö rö

nɔp, hon nɪ pai pro rö mɪdun gasɪ nɪɲ aij gagun, kɪɲaki, wɪp hajɪ, nan nɪhɔn nɪhɔn gau manö nɪhɔn hagla u udun, kalɪp nɪbi bɪ nagɪ wög gep rö mɪdmɪdun. ^{* 4} Pen God hag la nɪn u hadö aua u me, God Nɪ nɪpe u nɪp yuö, Juda nɪbi ap Nɪ anɪbu nɪp yag daua. Yag dauö, nɪpe Juda lo manö adö u nɪɲɔm, mɪd damöm, ^{* 5} Juda nɪbi bɪ lo manö nɪɲbal gau rau adog uda. Kalɪp rau adog uda u, hon God nɪ pai nɪpe yabɪ rö mɪdeinabun a göm ga. ⁶ Kale nɪ pai nɪpe yabɪ mɪdpim rö, God nɪpe Nɪ nɪpe Ana nɪpe u yuö, Ana u apɔm hanɪp at ba göp u me, God nɪp “Aba, ^{*} Bapi,” a gɪpun. ^{* 7} Anɪb u, kale nɪbi bɪ, Seden nɪp nɪbi bɪ nagɪ wög gep rö mɪdmɪdim gau, mɪnɪ God nɪ pai nɪpe mɪdpim u me, God nɪ pai nɪpe kalɪp manö nɪɲɔ hag lep hagöm, “Kalöp nan aij gau nɪnabin,” a ga manö u, manö kale yabɪ.

Pol Galesia nɪbi bɪ, “Kalöp gasɪ iru nɪɲabin,” a ga

⁸ Pen nöd God nɪp nɪɲ udagmɪdim nɪn u, kale nɪbi bɪ nagɪ wög gep rö mɪdmim, nan piral gau sabe göl gɪ, pɪnɪɲ göl gɪ, gɪ mɪd dammim, mɪd aij gagmɪdim. ⁹ Pen mɪnɪ God nɪp nɪɲ udpim. Pen kale nɪp nɪɲmim udagpe; nɪpe nɔp kalöp nɪɲɔm uda. Pen nɪhɔn gɪnɪg kale ado gɪ ammim, nöd gɪ naj gɪmɪdim rö kauyan gɪnɪg gabim? Gabim anɪbu, kauyan nɪbi bɪ nagɪ wög gep gau rö uɪham mɪdun, a gɪmim, gabim aka? ¹⁰ Pör nɪn kub a gɪpal u nɔp nɪɲmim, rakɪn kub a gɪpal u nɔp nɪɲmim, sɪdö kub a gɪpal u nɔp nɪɲmim, mɪ kub a gɪpal u nɔp nɪɲmim gɪpim. Anɪg gɪmim, gɪ naj gɪpim. ^{* 11} Anɪb u, yad manö aij kalöp hag nɪnɔ nɪɲbe u, mɪnɪ arö gɪnɪg gabim rö löp a gem, kalöp gasɪ iru nɪɲabin.

¹² Anɪ mam bɪ. Yad kalöp mög nɪɲem hagabin! Yad nöd Juda lo manö nɪɲmɪdin rö arö gem, kale yɪharɪɲ mɪdmɪdim rö mɪdpin u, kale u rö nɔp lo manö anɪbu arö gɪmim, yad mɪdpin rö mɪdmim. Nöd kale yɪp gɪ naj gagpe. ¹³ Kale nɪɲbim, nöd yɪp nan ga u me, am ram mɪnɔɲ kale u mɪdem, kalöp manö aij u hag nɪnɔ. ¹⁴ Yad nan gaia u, kale uɪham mɪdaibe pen yɪp iru nɪɲmim, arö gagpe; God ejol ap aka Krais Jisas nɪp ke ud aij gɪbep rö u, yɪp unbö rö nɔp ud aij gɪpe me. ¹⁵ Kale nöd mɪn mɪn yabɪ gɪmim yɪp ud aij gɪmim, mög nɪɲmim, amgö magö kale gau ud ju yɪp nɪb rö lɪbɔp, haɪwɔtö ud ju nɪbep. ¹⁶ Pen mɪnɪ yɪp nɪhɔn gɪnɪg arö gɪpim? Manö nɪɲɔ hagnö adö u nɪɲmim mulu lugö yɪp iru nɪɲbim aka?

^{*} **3:21:** Ro 8:2-4 ^{*} **3:23:** Gal 4:3 ^{*} **3:24:** Ro 10:4 ^{*} **3:26:** Jon 1:12 ^{*} **3:27:** Ro 6:3 ^{*} **3:28:** Ro 10:12
^{*} **3:29:** Ro 4:13 ^{*} **4:3:** Kol 2:20 ^{*} **4:4:** Jon 1:14; Ro 1:3 ^{*} **4:6:** Jisas Arameik manö hagnɪdɔp. “Aba” a ga manö magö anɪbu il u “Bapi.” ^{*} **4:6:** Ro 8:15-17 ^{*} **4:10:** Ro 14:5; Kol 2:16

17 Nibi bi kalöp r+mid ukpal gau, kale gasi naj n+nöm anig gipal. Pol bi gau arö gimim, manö hon hagnun u nöp hain gimim a göm anig gipal. 18 Nibi bi klö göm kalöp gi aij g+inaböl u aij. Pen kale pör nöp anig göl. Yad kale aip m+ideinabin n+n u abe, m+lö gau m+ideinabin n+n u abe kalöp gasi n+nöm gi aij g+inaböl u aij. Pen yad m+lö gau m+ideinabin n+n u kalöp piral gipal u, aij gagöp.

19 Pen n+i pai midmagö yad gau. Nöd, “Krais manö aij u hag n+nö, n+n udlö, Krais kalip an dan m+ideian,” a gem, kalöp hag n+i aij g+midim u, n+bi gau n+i pai yag daunig g+lö, ilön kub göp rö u, yip ga. Pen m+ni kauyan Krais kalöp an dan m+ideian a gem, kalöp hag n+i aij gabin u, n+bi n+i pai yag daunig g+lö, ilön göp rö u, yip kauyan gab. 20 Yad kale aip m+daibnep u, manö mai udem hagnam, a gem, n+nbnep u pen m+lö gai i midpin u me, yad kalöp gasi iru n+nö, gasi yad rikö auub.

21 Pen kale lo manö nöp n+nun, a gipim gau, lo manö r+mnap n+nagmim rö löp. 22 Manö an+bu kal+ kliñ riköm hagla, “Ebrahim n+i m+höp yag daua. N+i n+pe ap, n+bi praj ap Ebrahim n+bin u nöp nag+ wög g+midöp n+bi u n+p udöm yag daua; n+i n+pe ap, n+bin n+pe yab+ u aip yag daua,” a gila. * 23 N+bin nag+ wög g+midöp n+i yag daua u, n+i pai yag daubal rö nöp yag daua; pen n+bin nöd u, n+i pai wem midöm, God Ebrahim n+p n+i ap yag daunabön a göm manö hag la rö, n+i ap yag daua. *

24 Aiud adö an+bu rö, manö r+mnap ba gau midöp. N+bi m+höp, manö n+nö hag lep m+höp. Manö n+nö hag lep ap Sainai Dum n+bo apöm, n+i pai yag dauö kale nag+ wög göl gi nöp m+ideinaböl; Hega me u. 25 N+bi Hega n+pe Sainai Dum ram m+nöj Arabia au rö me. N+pe daun kub Jerusalem m+ni midöp u rö midöp. N+hön ginig: Jerusalem abe n+i pai n+pe abe nag+ wög gipal. 26 Pen Jerusalem kumi kabö adö laj midöp au, n+bi bi wög göm aragnaböl. Ram m+nöj an+bu ami hon. *

27 Hadame nöp k+map ap God Manö kal+ kliñ riköm hagla,

“N+bi n+i pai wem n+i pai yag dauagöp u,
m+ñ m+ñ yab+ g+inab.

N+bi n+i pai daunig göm n+nagöp u,
aij gö n+nöl gi, n+n+ l+inab.

N+bi n+i pai wem u,
il n+pe kub m+dnig gaböl;
pen n+bi nugmul aip ajm+dil u,

il n+pe kub m+daghaböl,” a gila. *

28 Añ mam bi. God n+pe manö klö n+nö hag lö, Sera Aisak yag daua. Pen an+nb unbö

rö nöp, God manö klö n+nö hag lö, kale n+i pai n+pe midpim. An+nb u, kale Aisak rö midpim. *

29 N+n an+bu, Ebrahim n+i n+pe n+bi bi n+i pai yag daubal rö nöp yag daua n+i u, uraköm, n+mm adö God Ana gö yag daua u n+p n+nö, mulu lugö, gi naj ga. An+nb u rö, m+ni Juda n+bi bi lo manö n+nbal gau, han+ip n+bi bi Jisas n+p n+n udpun gau u rö nöp gipal. *

30 God Manö u kal+ kliñ riköm hagla, “N+bi wög gi ñeb an+l m+hau kalip hag yumön. N+bi nag+ wög gi ñeb n+i n+pe u, n+bi kabö göl udmön n+i yag daua u, nan n+pe r+mnap udagnab,” a gila.

31 An+nb u, añ mam bi n+nim! Hon n+bi nag+ wög g+midöp n+i pai n+pe rö midagpun; hon n+bi kabö göl nag+ wög gagm+öp n+i pai n+pe rö midpun.

5

Nag+ midaino, Krais han+ip rau adog uda u me, Juda lo manö gau lo hon wasö

1 Krais han+ip böj nöp rau adog uda u, hainö Juda lo manö ap han+ip manö kub hagnam, a göm, han+ip rau adog uda. Krais anig ga u gasi n+nöl gi nöp midaimim; nöd Juda lo manö u bi kub kale rö lö, n+p n+bi bi nag+ wög gep rö midmidim u, kauyan adö gi aragmim. 2 Yad Pol kalöp manö hagabin i n+n aij g+imim! Juda kai manö hon udmim a gipal gau kalip yau a g+pe, hañ kalöp r+ib gi dö geinaböl u, hainö Krais kalöp gi n+n rö lagnab. 3 Yad kalöp kauyan hag aij ginig gabin! Bi gau manö hon udmim a gipal gau kalip yau a g+pe, hañ kalöp r+ib gi dö geinaböl u, hainö kale Juda lo manö u magöhalö udmim hain g+imim. 4 Kale, “Juda lo manö hain g+no arö, God han+ip n+nöm, ‘N+bi bi kam+n aij yad,’ a g+inab,” a gi gasi n+nim n+bi bi gau, Krais n+p arö g+imim; n+bi bi n+pe midagpim. Kale anig g+imim n+nim rö, Krais kalöp mög n+nöm udnim rö lagöp. 5 Pen God Ana han+ip an dan midöp n+bi bi gau, God han+ip n+nöm, “N+bi bi kam+n aij yad,” a g+inab n+n u abad midun aij gö n+nöl gi, gasi halö midpun. 6 N+bi bi Krais Jisas n+p c+g midpal gau, hañ r+ib gi dö göp aka r+ib gi dö gagöp u nan y+har+n. Nan kub añ nöp midöp: Krais n+p n+n udun, n+bi bi gau kalip midmagö lun. *

7 Kale nöd aj aij g+midim u pen m+ni bi an kalöp adan b+nöm r+kaj+ip n+nöm manö n+nö u arö g+ipim? 8 God kalöp adan b+nöm r+kaj+ip n+nöm manö n+nö u arö gagpim. N+pe nöp me kalöp w+ñ alab. 9 N+bi bi gau nan y+ a gal u manö ap hagöm hagnal,

* 4:22: Jen 16:15; 21:2 * 4:23: Ro 9:7-9 * 4:26: Hib 12:22; Rep 21:2,10 * 4:27: Ais 54:1 * 4:28: Ro 9:7

* 4:29: Jen 21:9-10; Jon 8:35 * 5:6: 1Ko 7:19; Gal 6:15

“Yis pro marap plaua rin kub yarj halö lälö, yis anıbu ke aram aram aram plaua anıbu kub yabıř rannab,” a gıpal. * ¹⁰ Krais aip jım nıl mıdpun u me, yad nıñbin manö yad hagajın anıbi kale ke anıb unbö rö nöp nıñnabım. Pen bı an nıpe apöm manö pıral hagö, kale gası ap ap nıñnabım u, bı anıbu manö kub nıñöm pen ilön udnab. *

¹¹ Pen añ mam bı nıñim! Krais nıbi bı nıñ udpal gau kalıp hañ rıb gı dö gımim a gıbnep, bı gau yıp gı naij gagblap. Yad hañ rıb gı dö gımim a gıbnep, Krais nıpe nıbi bı gau a göm, mab ba laj uma manö aij anıbu nıñlö mulu lugagböp. ¹² Pen gası yad, bı manö pıral haglö dui gıpm bı anıb gau kalıp ke böñ nöp rıb gı dö gınaböl u aij!

¹³ Pen añ mam bı. Krais hanıp böñ nöp rau adog uda u, hainö Juda lo manö ap hanıp manö kub hagagnım, a göm, hanıp rau adog uda. Pen gası anıbu nıñmim, gası kale ke nıñmim, halöwalö gagmim; nıbi bı gau kalıp mög nıñmim, ud aij gımim. *

¹⁴ God lo manö u magöñhalö ud jım nıl, manö magö añı ap nöp mıdöp: “Kale ke mıdmagö lıbım rö, nıbi bı rımnab kalıp u rö nöp mıdmagö lımim.” * ¹⁵ Anıb u, kale ke nıñ aij gımim. Kaj kain gau gıpal rö mulu lugö, pen pen gınabım u, magöñhalö ap lug paknabım.

Gası ke nıñbım adö u arö gımim, God Ana u gası nıñım rö gımim

¹⁶ Anıb u, kalöp hagabın, God Ana gası nıb adö u nöp gımim. Anıg geınabım me, gası kale ke nıñmim, nan si nan naij gımıdım adö u arö gınabım. ¹⁷ Gası anıb mıhau, ap böñ lap tıp gı ud arnab, ap böñ lap tıp gı ud arnab u me, gun a gınabım adö u gımim rö lagnab. *

¹⁸ Pen God Ana kalöp gası nı nıñöl gı gıpe arö, Juda lo manö gau lo kale wasö. ¹⁹ Pen nıbi bı gası kale ke nıñöm gımıdal adö u, nıbi sı bı sı göm, halöwalö gı ajöm, gı naij yabıř göm; *

²⁰ nan yıharıñ gau sabe göm, kuj göm, aıön paköm; nıbi bı gau kalıp mulu kal nıñöm, pen pen göm, nan kale gau yad rö mıdagöp a göm, hıbur naij gö, yad ke bı kub mıdnam a göm, pen pen hagöm, am ke ke asık mıdöm, ²¹ nan kale gau yad rö mıdaıböp, a göm; nıg klö nıñöm hauı alöm, nan magö ıru nöp nıñöm, nan nıñeb nıñagep göm, gı naij yabıř gıpal. Yad kalöp nöđ hagnö manö u mıñı kauyar kalöp hagabın: nıbi bı anıbu rö gı mıdpal gau, God kalıp udöm abad mıdageınab.

²² Pen nıbi bı God Ana kalöp gası nı nıñöl gı gılö arab gau, nıbi bı gau mıdmagö

löm, mıñ mıñ göm, hıbur hain hain mıdöm, nıbi bı rımnab gau mög nıñöm, gı aij göm, manö kale ke hagnaböl u anıb unbö rö nöp göm, ²³ nıbi bı rımnab aip manö hain hagöm ud aij göm, nıbi bı rımnab kalıp gı naij gılö, pen kal juagnaböl. Anıg gınaböl u, lo manö ap kalıp manö kub hagagnab.

²⁴ Krais Jısas nıbi bı nıpe gau, gası ke nıñöm halöwalö gımıdal nagı adö anıbu arö gıpal. Nagı adö gımıdun anıbu, mab kros ba laj Krais Jısas aip umöb. * ²⁵ Anıb u, God Ana u nöp hanıp kamıñ hain nıbö nı, kamıñ mıdpun u me, God Ana nan nıñön hanıp hagnım u, anıb unbö rö nöp gun. ²⁶ Pen hon ke hıb kub mıdanı, a gun, pen pen hagun, nan kale gau nan yad rö mıdaıböp, a gun, gası nıñagun. *

6

Nıbi bı gau mıdmagö lımim, gı aij gımim

¹ Añ mam bı. Nıbi bı hon rımnab nan sı nan naij adö rımnab gaiöl u, kale nıbi bı God Ana kalöp aı danı mıdöp nıbi bı gau, kalıp manö hain hain hagnım, hag aij gıpe, kauyar mıd aij göl. “Nıñ rımnab hon u rö nöp gınabun rö löp,” a gımim, nıñ aij gımim. * ² Nıbi bı hon rımnab mıñör gainım, kalıp mög nıñmim abad mıdpe, mıd aij göl. Anıg gınabım u, Krais lo nıpe haga rö gınabım. * ³ Hon ke nan aij ap mıdagöp. Nıbi bı rımnab, hon ke nıbi bı aij a gınaböl u, pıral naböl. ⁴ Bı anıbu bı aij aka yad bı aij, a gımim, gası u nıñagmim; yad ke gı aij gıpin aka gı aij gagpın a gımim, gası u nöp nıñmim. ⁵ Nıñön gıñıg: hon añı añı marö ke ke mıdöp rö nıñun, nıñön nıñön gun mıd aij gınabun u, ke nıñ aij gun. *

⁶ Pen nıbi bı Krais manö aij hag nıbal gau, nıbi bı manö anıbu nıñbal gau, manö hag nıeb nıbi bı anıb gau kalıp hauı gagöl; nan aij kale mıdöp gau kalıp rımnab nıme lı nıl. *

⁷ Pen, God bı hauı, yad nan sı nan naij gınabın nıpe nıñagnab, a gımim, nıñagmim. Gınabun rö, hanıp pen u rö nöp gınab. Hon nıñbun, nan yımnabun rö nöp halnabun; nan ke rımnab hal dauagnabun. *

⁸ Anıb u, gası hon ke nıñbun rö nan yımun a gınabun u, adan naij amöl gı, böñ nöp lug pakun, mab pör inab u halnabun. Pen God Ana gası nıb rö nan yımun a gınabun u, God Ana u hanıp gö, kamıñ pör mıdep magö u nöp halnabun. ⁹ Anıb u, ıru nıñun, gı aij gıpun u arö gagun, klö gı nan

* 5:9: 1Ko 5:6 * 5:10: Gal 1:7; 2Ko 11:15 * 5:13: 1Pı 2:16 * 5:14: Ro 13:9 * 5:17: Ro 7:15-23 * 5:19: 1Ko 6:9-10 * 5:24: Ro 6:6; Kol 3:5 * 5:26: Plp 2:3 * 6:1: Mad 18:15 * 6:2: Ro 15:1 * 6:5: Ro 14:12 * 6:6: 1Ko 9:11,14 * 6:7: Ro 8:13

yimun, ñin hain u nan magö aij halnabun.

¹⁰ Pen nan ñinheb anibu pidön gagöp ñin i, nibi bi Kraiss lau adö midpal gau kalip ud aij gun rö leinab u, ud aij gun. Pen nibi bi yiharin gau kalip magöñhalö u rö nöp gun.

Kraiss hanip a göm mab kross ba lañ uma u nöp nan kub yabit

¹¹ Yad hagnö, mam ap köp anibi kalik klin riköp. Pen mñi ñimagö yad ke kalik klin rikabin u me, manö magö kub kub rö kalik klin rikabin.

¹² Bñ hañ roman nöp ninjom, u aij, u naj, a gimidal bik gau, kale klö göm hañ rib gi dö gimim a gipal. Kraiss uma manö u nöp hagnö, bik Juda rimnap kal juöm, hanip gi naj ginaböl, a göm me, anig hagaböl.

¹³ Hañ kale ke rib gi dö gipal u pen Juda lo manö gau magöñhalö hain gappal. Kalöp hañ rib gi dö gimim a gipal u, hainö kale ñin löm, Juda bik gau rimnap kalip hagnaböl, "Hon hagnö manö hon udöm hañ roman kale anig anig gipal," a ginaböl.

¹⁴ Pen yad nan añi ap nöp gasi ninjem mñi mñi gabin: Jisas yip, a göm, mab kross ba lañ umö, yad aip umnö rö löp u ninjem me, mñi mñi gabin. Nipe aip umnö anibu, bik böñ nöp umöb rö u midnö, nibi bik minöñ naböñ i nibö nan kale mñi mñi gipal gau, yad aij gagöp. Pen nibi bik anib gau u rö nöp yip ninlö, yad nan yiharin ap rö lö, bik böñ nöp umöb bik ap rö midpin.

¹⁵ Hañ rib gi dö göp aka rib gi dö gagöp u nan yiharin. Pen God gö, nibi bik hain nibö lun, nibi bik nipe midpun u nan yabit.

* ¹⁶ Manö hagajin hain gipim nibi bik gau abe, God nibi bik nipe gau magöñhalö abe, God kalöp mög ninjom ud aij gö ninöl gi kale agamij mid aij gi midmim.

¹⁷ Yad manö magö añi ap midöp u, kalöp hagnig gabin. Jisas manö aij u hagnö, yip pakpal adlai gau midöp u me, bik rimnap apöm yip ninjör rimnap ñagöl. *

¹⁸ Añ mam yad gau. Bik Kub hon Jisas Kraiss kalöp mög ninjom, abad midainim. Anib unbö rö aij.

Epesas Pol Epesas n̄ibi b̄i kal̄ip k̄op kal̄i kl̄iñ r̄ika

1 Yad Pol. God ȳip hag lö, Kraiſ Jisas manö ud arep b̄i ap m̄idem, kal̄öp God n̄ibi b̄i n̄ipe daun kub Epesas m̄idpim gau, k̄op an̄ibi kal̄i kl̄iñ r̄ikabin. *

2 God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Kraiſ abe, kal̄öp mög n̄iñmil ud aij ḡilö, kale m̄id aij ḡimim.

Kraiſ p̄ig m̄idpun u, n̄ipe ana hon nan aij ñab

3 B̄i Kub hon Jisas Kraiſ Nap n̄ipe God n̄ip aij a gun. Ñ̄i n̄ipe n̄ip yuö apöm han̄ip udö me, n̄ip c̄ig ḡino, kumi kabö adö lañ nan aij aij m̄idöp gau magöñhalö ana han̄ip ñöb. *

4 Ram m̄inöñ hadame dagol gau ḡi laga ñ̄in u God haga, “Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe m̄ideinabol gau, kale n̄ibi b̄i ut, n̄ibi b̄i as̄iñ m̄idagöp yad gau m̄ideinabol,” a ga.

An̄ib u, hadame dagol gau God n̄ibi b̄i m̄idmagö löm, * 5 ñ̄in an̄ibu nöp, gas̄i n̄ipe nöp n̄iñöm haga, “Ñ̄i yad Jisas Kraiſ n̄ibi b̄i kal̄ip udnab gau, ñ̄i pai yad ke rö l̄ilö, yad ke kal̄ip udem kabö launabin,” a ga. *

6 An̄ig hagöm, Ñ̄i m̄idmagö n̄ipe u hañöwalö yuö apöm, han̄ip ud Nap ñ̄imagö adö n̄ipe la u me, aij gö n̄iñöl ḡi hib n̄ipe u hagno adö arab.

7 Jisas Kraiſ hagape n̄ipe lugö umöm han̄ip rau adog udö, God, B̄i aij yab̄i u, han̄ip mög yab̄i göm, nan si nan naij ḡipun gau n̄iñöm arö göp. An̄ib u, hon n̄iñbun God n̄ipe n̄ibi b̄i gau mög yab̄i göp. *

8 God n̄ipe gas̄i n̄iñ kid hiiköm nan magöñhalö gau n̄iñöb u, han̄ip nan aij aij an̄ib gau hañöwalö ñöb. 9 Pen God n̄ipe Kraiſ aip n̄ihön ḡin̄ig ga u, nan pi göl m̄idm̄idöp an̄ibu han̄ip waiö hagö n̄iñbun. * 10 God ñ̄in hain hag la ñ̄in u, nan kumi kabö adö lañ au abe, nan m̄inöñ naböñ iñ i abe, Kraiſ n̄ipe añ̄i nöp magöñhalö abad m̄ideinab. *

11 God n̄ipe ke gas̄i n̄iñöm hag la u, magöñhalö ḡin̄ig gab. God n̄ipe ke gas̄i n̄iñöm hag la, hon Kraiſ c̄ig ḡipun n̄ibi b̄i gau, n̄ibi b̄i n̄ipe ke l̄inabun. God n̄ipe hadame dagol gau an̄ig gas̄i n̄iñ. * 12 N̄ipe ga an̄ibu, hon n̄ibi b̄i Kraiſ n̄ip nöd n̄iñ udno gau, God hib n̄ipe hagno adö arn̄im, a göm ga. 13 Pen kale u rö nöp, Kraiſ manö aij n̄ibi b̄i ud kam̄iñ yuep manö n̄iñö an̄ibu

n̄iñ udpe, God kal̄öp udöm, Ana Uñ kal̄öp an̄iñ dan löm, Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe yab̄i hag löp. 14 God Ana han̄ip an̄iñ dan m̄idöp u me, hon n̄iñbun, God nan aij aij n̄ibi b̄i yad hainö ñ̄inabin a ga nan gau, hainö udun m̄id aij yab̄i ḡinabun. An̄ib u, God hib n̄ipe hagno adö aran. *

Pol God n̄ip sabe ga

15 An̄ib u, yad nöd n̄iñnö, kale B̄i Kub Jisas n̄ip n̄iñ udmim, n̄ibi b̄i n̄ipe gau kal̄ip m̄idmagö l̄ibim u, 16 yad haul gagem, pör nöp kal̄öp a gem God n̄ip aij a göp a gem, sabe göl ḡi m̄idpin. 17 B̄i Kub hon Jisas Kraiſ God n̄ipe u, Bap aij unbö ke u, n̄ip pör hag n̄iñem hagabin, n̄ipe Ana kal̄öp ñ̄inab n̄iñöm n̄ipe kal̄öp gas̄i aij ñöm, God n̄ipe aigale b̄i rö m̄idöp u kalöp yamö, kale God n̄ip n̄iñ aij ḡinabim. *

18 God n̄ip sabe gem hagabin, n̄ipe m̄idmagö kale an̄iñ dan mailö n̄ipe ñ̄i lö, Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe nan aij unbö ke ñ̄in̄ig gab u n̄iñnabim. Nan aij an̄ibu ñ̄inabin a göm, God kal̄öp w̄iñ ala me. 19 God n̄ip sabe gem hagabin, n̄ipe m̄idmagö kale an̄iñ dan mailö n̄ipe ñ̄i lö, n̄ipe B̄i klö unbö ke yab̄i m̄idö, hon n̄ibi b̄i Kraiſ manö aij n̄iñ udpun gau klö an̄ibu udpun u n̄iñnabim. Klö an̄ibu God ñ̄imagö n̄ipe nöp m̄idöp. *

20 Kraiſ böñ nöp umö, God klö an̄ibu nöp Kraiſ urak ñöm, kumi kabö adö lañ au dam ñ̄imagö yijig böñ n̄ipe lau la. * 21 Kraiſ God aip am b̄is göp u, ana kumi kabö lañ nöd abad m̄idm̄idal gau abe, ana kumi kabö lañ hainö abad m̄ideinabol gau abe, hib kale magöñhalö yagol m̄idö, Kraiſ hib n̄ipe u i adö lañ m̄idö n̄iñöl ḡi, magöñhalö mo n̄ipe gau m̄idöp. 22 God n̄ipe n̄ibi b̄i nan gau magöñhalö Kraiſ mo n̄ipe gau la. Pen hon Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe gau magöñhalö, God Kraiſ n̄ip b̄i nab̄ic u hag la. *

23 Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe gau, hon hañ roman̄ n̄ipe m̄idpun. Kraiſ nab̄ic abe hañ roman̄ abe m̄idöp me u. *

2

Kraiſ nöp gö, hon kam̄iñ m̄idpun

1 Kale nan si nan naij ḡim̄idim u, kale n̄ibi b̄i böñ nöp umla n̄ibö rö m̄idm̄idim.

* 2 N̄ibi b̄i ram m̄inöñ iñ i nan si nan naij ḡipal rö, kale ke nöd u rö nöp ḡim̄idim. Ñ̄in an̄ibu ana kumi au lañ m̄idpal b̄i kub kale göp rö, kale nöd u rö nöp ḡim̄idim. Ana an̄ibu n̄ipe n̄ibi b̄i God Manö udagpal gau kal̄ip an̄iñ dan m̄idöp. * 3 Pen nöd hon magöñhalö an̄ibu rö nöp ḡim̄idun. Gas̄i

* 1:1: Ap 18:19-21; 19:1 * 1:3: Ep 2:6 * 1:4: Jon 15:16 * 1:5: Jon 1:12 * 1:7: Ep 2:7; Kol 1:14 * 1:9: Ro 16:25 * 1:10: Kol 1:16,20 * 1:11: Ro 8:28-29 * 1:14: 2Ko 1:22 * 1:17: Kol 1:9 * 1:19: Kol 1:11 * 1:20: Sam 110:1; 2Ko 13:4; Kol 2:12; 1:16; 2:10 * 1:22: Sam 8:6 * 1:23: Ep 4:10,15; Ro 12:5; Kol 1:18 * 2:1: Kol 1:21; 2:13 * 2:2: Kol 3:7; Dai 3:3

hon ke nɨŋmɨdun rō gōl gɨ, gasɨ rɨmnap ke nɨŋeb rō lagō, nan si nan naij nōp gɨmɨdun. Anɨb u, nɨbi bɨ gau gɨ naij gɨlō God kalɨp pen ilōn kub nɨnɨg gab rō u, hon u rō nōp gɨmɨdun. *

⁴⁻⁵ Anɨb u, hon nɨbi bɨ bōŋ nōp umla nɨbō rō mɨdaino, God aip mɨdep rō lagō, God nɨbi bɨ pōr nōp mōg nɨŋōb u, hanɨp mɨdmagō yabɨl lōm, Kraiis aip ud kamɨŋ lōp. God nɨpe kalōp mōg nɨŋōb u me, kalōp ud kamɨŋ yuōp. * ⁶ God hanɨp Kraiis aip urak nōm, kumi kabō adō laŋ au dam Kraiis Jisas aip asɨk n̄a. *

⁷ Pen God ga anɨbu, nɨbi bɨ hainō yag daunabōl gau, kale God nɨpe hanɨp a gōm, Kraiis Jisas nɨp yuōm hanɨp gɨ aij yabɨl ga u nɨŋōm, God nɨpe bɨ aij ke yabɨl, nɨbi bɨ mōg yabɨl nɨŋōb u nɨŋōl a gōm ga. ⁸ God kalōp mōg nɨŋōm ud kamɨŋ yuōp. Kraiis manō aij u nɨŋ udpe u me, nɨpe anɨg ga. Pen kale Kraiis nɨŋ udpe kalōp udōp u, klō hon ke gɨno hanɨp udōp a gɨmim hagagmim. God nɨpe nōp kalōp nan aij u yɨharɨŋ n̄ōb. ⁹ Kale Kraiis nɨŋ udpe kalōp udōp u, kale nan aij ap gagpe. Anɨb u, hib kale ke hagpe adō arnɨm rō lagōp. * ¹⁰ Pen God hanɨp udōm Kraiis Jisas nɨbi bɨ nɨpe gɨ la u, God hadame gau nɨbi bɨ gau kalɨp gɨ aij gōl a gōm, hanɨp anɨg ga. *

Kraiis Juda nɨbi bɨ gau aip, Juda nɨbi bɨ wasō gau aip ud jɨm n̄a

¹¹ Kale nɨŋbim, name nap kale Juda nɨbi bɨ wasō nɨŋōm kalōp yag dauila u, kale u rō nōp Juda nɨbi bɨ wasō. Juda nɨbi bɨ gau hib kale ke hagōm, “hañ rɨkōp” a gɨmɨdal. Bɨ gau kale hañ romanɨ anɨg gɨpal. Pen kalōp Juda nɨbi bɨ wasō gau hib hagōm, “hañ rɨkagōp” a gɨmɨdal. ¹² Pen hauɨ gagmim. Kale nōd Kraiis lau adō mɨdagaibe; kale Isrel il u hō? adō mɨdaiibe; God manō nɨŋō hag la u nɨŋagpe; kale ram mɨnōŋ il i mɨdmɨdim pen God nɨp nɨŋagmɨdim. * ¹³ Kale nōd God mɨdōp mɨlō au mɨdmɨdim pen mɨŋi Kraiis hagape nɨpe luga u me, Kraiis Jisas aip God mɨdōp au sōl aubim. * ¹⁴ Anɨb u, Kraiis nɨpe uma rō, hon Juda nɨbi bɨ gau, Juda nɨbi bɨ wasō gau mulu kal nɨŋun pen pen gɨmɨdun waryō anɨ u rɨb ju yuōm, il mɨhōp ud jɨm n̄ōl lō, hon il aɨŋ ap nōp mɨdpun. * ¹⁵ Jisas hañ romanɨ lōm uma rō, Juda lo manō ke ke gau magōŋhalō bōŋ nōp pɨs ga. Jisas uma u, hainō Juda nɨbi bɨ gau il u ke, Juda nɨbi bɨ wasō gau il u ke mɨdōm pen pen gagnabōl; nɨbi bɨ magōŋhalō gau il aɨŋ ap nōp mɨdōm agamɨŋ

mɨdeinabōl a gōm uma. * ¹⁶ Jisas hañ romanɨ nɨpe mab kros ba laŋ uma u, il mɨhōp anɨb gau ud God aip jɨm n̄a; pen pen gep nagɨ u abe al pak la. * ¹⁷ Nōd ke ke yabɨl mɨdmɨdun u pen Kraiis manō aij God aip jɨm n̄ōl mɨdep u damōm, kalōp nɨbi bɨ mɨlō kub gau rō mɨdmɨdim gau hag n̄ōm, hon Juda nɨbi bɨ sōl gau mɨdmɨdun gau hag n̄ōm ga. * ¹⁸ Kraiis ajōŋ hanɨp adō aɨŋ hiika anɨbu, God Ana nɨpe aɨŋ mɨdōp u nōp gō, hon il mɨhōŋgōl Bapi mɨdōp arun rō lōp.

Hon Kraiis lau adō mɨdpun gau, God ram nɨpe rō mɨdpun

¹⁹ Anɨb u, mɨŋi nɨbi bɨ ram mɨnōŋ ke gau nɨbō ju apōm mɨdpal rō u mɨdagpim. Nɨbi bɨ adō gau ajpal rō mɨdagpim. God nɨbi bɨ nɨpe nōd nɨbō gau aip magum gɨmim, nɨbi bɨ nɨpe yɨŋg gōl mɨdpim. * ²⁰ Anɨb u, hon God sabe gep ram u rō mɨdpun. Kraiis Jisas ram padō ud mɨdep kub anɨŋ yanɨ mɨdōp. Bɨ Jisas manō ud arep gau abe, bɨ God manō hagep gau abe, ram padō pro pro auan gau bɨnɨŋ gɨpal rō u mɨdpal; ram bagō bɨg gɨgabō gɨpal rō u kale mɨdpim. * ²¹ Kraiis Jisas ram padō kub anɨŋ yanɨ mɨdō, ram anɨbu magōŋhalō jɨm n̄ōl kub gōm, Bɨ Kub sabe gep ram u nɨpe lɨnab. * ²² Anɨb u, kale Epepas nɨbi bɨ Kraiis lau adō mɨdpim gau, God nɨpe kalōp u rō nōp ud ram anɨbu aip ud jɨm n̄ōl lō, ram raul mɨgan aij nɨpe u God Ana amōm mɨdnab. *

3

Pol Kraiis manō aij u Juda nɨbi bɨ wasō gau kalɨp hag n̄imɨdōp

¹ Yad Pol, Kraiis nɨp wōg gɨ n̄ōl gɨ, kalōp Juda nɨbi bɨ wasō gau hag n̄i ajnō, nɨbi bɨ rɨmnap yɨp nɨŋlō mulu lufō nagɨ l̄lō mɨdpin. * ² Pen kale hadō nɨŋbim, God yɨp mōg nɨŋōm manō aij nɨpe yɨp hag n̄ō, yad manō aij anɨbu kalōp hag n̄i ajpin. * ³ God yɨp mōg nɨŋōm, manō nɨpe nōd pi gōl mɨdmɨdōp rɨmnap yɨp yanō nɨŋnō u, kalōp nōd kōp kalɨ klɨŋ rɨkpin. * ⁴ Kale manō kalɨ klɨŋ rɨkabin i nɨŋ aij gɨmim me, God hadame dagol gau Kraiis hainō gɨnab hag la manō u nɨŋmim, yad manō nōd pi gōl mɨdmɨdōp anɨbu nɨŋ aij gɨpin u, nɨŋnabim. ⁵ God Ana nɨpe hanɨp bɨ Jisas manō aij ud arep bɨ nɨpe ke gau abe, bɨ God manō hagep bɨ nɨpe ke gau abe waiō hagōm gasɨ n̄ō, manō nɨbi bɨ nōd nɨŋagmɨdal u nɨŋbun. ⁶ Manō pi gōl mɨdmɨdōp anɨbu anɨg gōl mɨdōp: Juda nɨbi bɨ gau abe, Juda nɨbi bɨ

* 2:3: Kol 3:6 * 2:4-5: Ro 6:13 * 2:6: Kol 2:12 * 2:9: 1Ko 1:29-31; 2Di 1:9 * 2:10: Dai 2:14 * 2:12: Kol 1:21; Ro 9:4 * 2:13: Kol 1:20 * 2:14: 1Ko 12:13 * 2:15: Kol 2:14 * 2:16: Sek 9:10; Kol 1:20,22 * 2:17: Ais 57:19 * 2:19: Ep 3:6 * 2:20: 1Ko 3:11 * 2:21: 1Ko 3:16 * 2:22: 1Pi 2:5 * 3:1: Plp 1:7,13 * 3:2: Kol 1:25 * 3:3: Ep 1:9-10; Kol 1:26

wasö gau abe, God nan aij n̄ibi b̄i ñ̄nabin a ga u udnaböl. Kale m̄ihöngöl hañ roman̄ añ̄i nöp m̄idö, God n̄ipe Kraiſ Jis̄as hag yuöm n̄ibi b̄i kal̄ip ḡi aij ḡnabin a ga manö aij an̄ibu manö kale magöñhalö. Kraiſ Jis̄as manö aij u me u. *

⁷ God B̄i klö yabił u ȳip mög n̄ijöm ud aij göm, nan aij ke ñöm, ȳip Kraiſ manö aij u wög ḡi ñeb b̄i ap hag lö m̄idpin. *

⁸ God n̄ibi b̄i n̄ipe r̄imnap n̄ibi b̄i kub, r̄imnap n̄ibi b̄i pro. Yad b̄i pro yabił u pen God ȳip mög n̄ijöm ḡi aij gö, Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip Kraiſ han̄ip ḡi aij yabił göm ud aij yabił göp manö aij u hag ñ̄bin. Pen manö an̄ibu ad̄iñ juagöp. *

⁹ Pen God n̄ipe ram m̄inöñ ił i m̄idöp nan gau, nan kumi kabö adö lan̄ m̄idöp nan gau magöñhalö ḡi la u, n̄ipe ke nöp gö manö an̄ibu pi göl m̄idm̄idöp. Pen uri God ȳip hag lö, yad manö pi göl m̄idm̄idöp an̄ibu n̄ibi b̄i magöñhalö gau kal̄ip waiö hag ñ̄bin. ¹⁰ God ga an̄ibu, uri Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe ram m̄inöñ ił i m̄idpal gau ḡilö n̄ijöl ḡi, ejol kumi kabö adö lan̄ abad m̄idpal gau, God b̄i gas̄i n̄ij̄ k̄id hīiköm n̄ijöb u n̄ijöl, a göm ga. ¹¹ God ga an̄ibu, n̄ipe hadame dagol gau gas̄i n̄ija rö nöp, B̄i Kub hon Kraiſ Jis̄as n̄ip hag yuöm, nan an̄ibu ga. ¹² Kraiſ Jis̄as n̄ip n̄ij̄ udun c̄ig ḡipun u me, God n̄ip p̄ñ̄iñ gagun, gas̄i halö nöp n̄ipe m̄idöp söł au arun. * ¹³ An̄ib u, kalöp hag ñ̄i ajnö, ȳip ḡi naij ḡilö, uñham m̄idpin u, gas̄i iru n̄ij̄agmim; yad uñham m̄idpin pen God kalöp nan aij ñ̄inab.

Kraiſ n̄ibi b̄i m̄idmagö yabił löp

¹⁴ Adö an̄ibu nöp yad Bapi n̄ip kugom ȳimem sabe ḡipin. ¹⁵ Bapi n̄ipe ke ḡi lö, yam m̄inöñ naböñ ił i m̄idpal gau abe, yam kumi kabö adö lan̄ au m̄idpal gau abe, hon magöñhalö yam n̄ipe m̄idpun. ¹⁶ Bapi God n̄ip sabe gabin, n̄ipe B̄i mailö aij ke halö, ñ̄imago n̄ipe nan aij yabił m̄idöp n̄ijöm n̄ipe Ana n̄ipe kalöp ñö, hibur gas̄i m̄idmagö an̄ kale dan̄ p̄idöp̄ m̄ideinabim. ¹⁷ Bapi God n̄ip sabe gabin, kale Kraiſ n̄ip n̄ij̄ udpe, Kraiſ m̄idmagö an̄ kale dan̄ m̄ideinab. Yad sabe gabin, kale nan n̄ihön ḡin̄ig gabim u, God abe n̄ibi b̄i gau abe m̄idmagö l̄imim ḡinabim. * ¹⁸ Yad sabe gabin, kale abe Kraiſ n̄ibi b̄i magöñhalö gau abe, Kraiſ n̄ipe pör nöp n̄ibi b̄i m̄idmagö yabił löp u n̄ijnabim. ¹⁹ Kraiſ n̄ibi b̄i gau m̄idmagö yabił löp u n̄ijnabim. Pen an̄ibu nöp wasö. Yad God n̄ip sabe gabin u, n̄ipe kalöp m̄idmagö yabił löp u, hibur gas̄i m̄idmagö an̄ kale ke dan̄ n̄ijnabim. An̄ib u, God n̄ipe ke an̄ kale dan̄ ajman̄ raunab.

²⁰ Hon God n̄ip hag n̄ijnabun, pen n̄ipe hag n̄ijnabun rö nöp gagnab; hon gas̄i n̄ijnabun rö nöp gagnab. Klö n̄ipe ke u han̄ip an̄ dan̄ wög göm, n̄ipe ḡi map̄i ḡinab. ²¹ An̄ib u, hon Kraiſ Jis̄as n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idun n̄ip c̄ig m̄idpun gau, hib n̄ipe pör nöp pör nöp ud arno adö aran̄! An̄ib unbö rö aij.

4

Kraiſ hañ roman̄ n̄ipe j̄im ñöl m̄idmim

¹ Yad B̄i Kub wög ḡinö ȳip naḡi l̄ilö m̄idpin u, manö hagabin i n̄ij̄mim. God kalöp n̄ibi b̄i aij yad m̄idaimim a göm uda u, kale an̄ib unbö rö nöp ḡi m̄idaimim. * ² N̄ibi b̄i kub m̄idpun a ḡimim kal̄ juagmim; n̄ibi b̄i hain aij gau m̄idaimim. Kale pen manö hain hain hagmim m̄idmagö l̄imim. * ³ God Ana kalöp ud j̄im ñöl lö, j̄im ñöl m̄idpin rö, an̄ig gun nöp agam̄ij m̄idaiun a ḡimim ḡipe arn̄im. * ⁴ Hon Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe hañ roman̄ añ̄i ap nöp m̄idöp. Ana u añ̄i ap nöp m̄idöp. Kale magöñhalö nan aij añ̄i ap nöp hainö udnabun a ḡimim gas̄i halö m̄idpin. God nan aij an̄ibu ñ̄nabin a göm kalöp wiñ ala. ⁵ B̄i Kub hon u añ̄i ap nöp m̄idöp. Kraiſ n̄ip n̄ij̄ udep adan u añ̄i ap nöp m̄idöp. Ñ̄ig pakep u añ̄i ap nöp m̄idöp. ⁶ N̄ibi b̄i magöñhalö m̄idpal gau kale God añ̄i ap nöp, Bapi añ̄i ap nöp m̄idöp. N̄ipe n̄ibi b̄i magöñhalö gau B̄i Kub m̄idöp. N̄ipe n̄ibi b̄i hag lö, kale magöñhalö wög n̄ipe ḡipal. N̄ipe n̄ibi b̄i magöñhalö gau an̄ kale dan̄ m̄idöp. * ⁷ Pen Kraiſ han̄ip añ̄i añ̄i ke ke nan aij ke ap n̄ime lö udpun. *

⁸ An̄ib u, God Manö u kal̄i kliñ riköm hagla,

“Ram m̄inöñ adö lan̄ ara ñ̄in u,
kauał mauał n̄ipe gau naḡi löm,
kal̄ip dam ðip ḡi ud aramöm,
n̄ibi b̄i gau kal̄ip nan aij aij ñ̄a,” a ḡila.
*

⁹ N̄ipe ram m̄inöñ adö lan̄ ara a ḡila ił u, aige göl göm rö m̄idöp? Me n̄ipe nöd m̄inöñ naböñ an̄ yan̄ aramöm, hainö ram m̄inöñ adö lan̄ ara. * ¹⁰ An̄ib u hon n̄ijnabun, b̄i m̄inöñ naböñ an̄ yan̄ ara u, b̄i an̄ibu nöp adö lan̄ aramöm kumi kabö adö lan̄ au ara. An̄ig ga u, ram m̄inöñ au ḡiyar abe, ram m̄inöñ adö lan̄ au abe, ram m̄inöñ magöñhalö yabił arnabin a göm, an̄ig ga.

¹¹ B̄i an̄ibu nöp n̄ibi b̄i n̄ipe nan aij aij ñöm, r̄imnap hag lö, Jis̄as manö aij ud arep wög u ḡipal; r̄imnap God manö hagep wög u ḡipal; r̄imnap n̄ibi b̄i Kraiſ n̄ip

* 3:6: Ep 2:13,16-19 * 3:7: Kol 1:25 * 3:8: 1Ko 15:9-10 * 3:12: Jon 14:6; Ro 5:2 * 3:17: Jon 14:23; Kol 1:23; 2:7 * 4:1: Kol 1:10 * 4:2: Kol 3:12-13 * 4:3: Kol 3:14-15 * 4:6: 1Ko 12:6 * 4:7: Ro 12:3,6 * 4:8: Sam 68:18 * 4:9: Jon 3:13

nɨŋaɣpal gau kalɨp Kraiŋ manö aij u hag ñɨbal; rɨmnap nɨbi bɨ Kraiŋ nɨp nɨŋ udpal gau kalɨp abad mɨdöm hag ñɨ aij ɣɨpal; rɨmnap nɨbi bɨ ñɨ pai gau kalɨp Kraiŋ manö aij u hag ñɨbal. * 12 God nɨbi bɨ nɨpe nɨp wög ɣɨlö, Kraiŋ hañ romanɨ nɨpe kub göm pɨdöŋ lɨnɨm a göm, nɨbi bɨ nɨpe gau kalɨp nan aij aij anɨb gau ña. 13 Kraiŋ hañ romanɨ pɨdöŋ lö, hon magöŋhalö han romanɨ aɨɨ ap rö manö aij nɨpe nɨŋ udun, God Ñɨ nɨpe aigale Bɨ rö mɨdöp u nɨŋ aij gun, hon ñɨ pai pro rö wasö, nɨbi bɨ majö Kraiŋ nɨpe ke mɨdöp rö lɨnabun. *

14 Anɨɣ geinab u, hainö hon ñɨ pai pro rö mɨdageinabun. Ñɨn hain anɨbu, Bɨ God Manö hagabun a göm, manö ke ke gau nɨbö gau nɨbö ud ud piral piral hagpal gau, hanɨp yɨgön udöm ñɨɣ solwara ud ado malo göp rö u gagnaböl. 15 Ñɨn hain anɨbu, hon nɨbi bɨ gau kalɨp mɨdmagö lun manö nɨŋö nöp hagnun, nan nɨhön nɨhön ɣɨnabun u, Nabɨc nɨhön ɣɨböp u nɨŋun, anɨb unbö rö nöp gun. Nabɨc u Kraiŋ me. * 16 Kraiŋ nabɨc mɨdö, hañ romanɨ kɨd ke rɨmnap kɨd ke ke rɨmnap pen pen mɨdmagö löm, wög ke ke ɣɨlö, kɨdɨɨ aram hañ romanɨ kɨd ke ke ud jɨm ñö, hañ romanɨ magöŋhalö kub göm, pɨdöŋ lɨnab.

Kraiŋ nɨbi bɨ nɨpe mɨdpun rö, nagɨ ɣɨsön nɨbö adö u gun

17 Anɨb u, Bɨ Kub manö nɨpe u udem kalöp manö klö hagem hagabin: nɨbi bɨ God nɨŋ udagpal gau ɣɨmɨdal rö nagɨ adö u rö gagmim. Nɨbi bɨ anɨb gau gasɨ kale mɨdagöp. * 18 Kale sɨböŋ böŋ au mɨdpal. Kale gasɨ ap mɨdagöp yabɨɨ. Gasɨ rɨmɨd mɨdmagö kale ke prɨ göm manö nɨŋagal. Anɨb u, God kamɨŋ nɨpe kalɨp anɨ danɨ mɨdagöp. 19 Nan si nan najɨ nɨhön nɨhön ɣɨpal gau kale nable gagöp. Anɨb u, kale nan si nan najɨ abönamö ɣɨ dam dam, uri nan si nan najɨ hain nɨbö rɨmnap gun a göm rapɨn halöwalö ɣilö arab.

20 Pen nöd Kraiŋ manö aij u hag ñɨno nɨŋ udpe u, Kraiŋ kale nagɨ adö anɨbu ɣɨmim a göp kalöp hag ñɨno nɨŋaɣpim. 21 Kalöp Jisas manö nɨŋö u nöp hag ñɨno nɨŋbim me. 22 Nan si nan najɨ nöd ɣɨmɨdim u, gasɨ rɨmɨd mɨdmagö kale gac ɣɨnab. Anɨb u, nan si nan najɨ ɣɨmɨdim u böŋ nöp arö ɣɨmim. * 23 Gasɨ aij ɣɨsön nɨbö adö u nöp nɨŋmim. *

24 Pen God gö nɨbi bɨ ɣɨsön nɨbö mɨdaimim rö löp. Anɨb u, nagɨ ɣɨsön nɨbö

adö u ud halu lɨmim, God kamɨŋ aij mɨdöp rö u, God nɨpe uɨ ke mɨdöp rö u mɨdaimim. *

25 Anɨb u, hon magöŋhalö Kraiŋ hañ romanɨ nɨpe aɨɨ nöp mɨdpun u me, kale magöŋhalö nɨbi bɨ gau kalɨp piral hagmɨdim u arö ɣɨmim, manö nɨŋö nöp hagmim. * 26 Ñɨn rɨmnap nɨbi bɨ kalöp ɣɨ najɨ ɣɨlö kale mulu lugnab. Pen mulu lugö, nan si nan najɨ gagmim. Anɨɣ göl mulu nɨŋöl ɣɨ mɨdpe nɨŋöl ɣɨ, sɨdö wad aragnɨm. * 27 Wasö u, Seden kalöp gasɨ najɨ ñö, nan si nan najɨ ɣɨmim rö löp.

28 Nɨbi bɨ nan si udmɨdal gau hainö nan si udagöl; klö ke wög göm nan mɨdö nɨŋöl ɣɨ, rɨmnap nɨbi bɨ mög gep rö gau kalɨp ñöl. 29 Manö hagnɨɣ gabim u, manö najɨ rɨmnap hagagmim. Manö aij nɨbi bɨ nɨŋöm, God nɨp ɨɣ aij göl rö lɨnɨm gau nöp hagmim. * 30 God ñɨn hain u hanɨp böŋ nöp udnabin a göm nɨŋ löm. Ana Uɨ nɨpe u nöd yuö apöm kalöp anɨ danɨ mɨdöp u me, najɨ ɣɨmim God Ana Uɨ nɨp marö ñagmim. * 31 Hibur najɨ gö, nɨbi bɨ rɨmnap nɨŋbe mulu lugö, kal jumim, manö pen pen hagmim, nɨbi bɨ hag jumim, ɣɨ najɨ ɣɨmim ɣɨpim u magöŋhalö arö ɣɨmim. * 32 Pen pen mög nɨŋmim, mɨdmagö lɨmim. Kale Kraiŋ lau adö mɨdpe, God kalöp nan si nan najɨ ɣɨpim u nɨŋöm arö göp rö u, kale u rö nöp pen nɨŋmim arö ɣɨmim pen nɨŋmim arö ɣɨmim ɣɨmim. *

5

Mailö adö u ajaiun

1 Kale God ñɨ pai mɨdmagö aij nɨpe mɨdpim u, nɨpe göp rö ɣɨmim. * 2 Kraiŋ hanɨp nɨbi bɨ mɨdmagö löm, God nɨp nan dap sabe ɣilö halɨ? aij auöp rö u, hanɨp nan a göm mab ba lanɨ uma. Kraiŋ ga anɨbu nɨŋmim, kale ke anɨb unbö rö nöp nɨbi bɨ gau kalɨp mɨdmagö löl ɣɨ mɨdaimim. *

3 Pen God nɨbi bɨ nɨpe ke yabɨɨ mɨdpim u, nɨbi si bɨ si ɣɨmim, gau ajmim halöwalö ɣɨmim, nan aij kale gau yad udnam a ɣɨmim, nagɨ adö anɨbu rö magöŋhalö böŋ nöp arö ɣɨmim. 4 Uraŋaɨ hagmim, ñɨhön lɨmim, manö najɨ hagmim gagmim. Manö anɨbu rö hagapep yabɨɨ. Kale pen God nɨp aij a göp a ɣɨmim.

5 Nɨ? aij ɣɨmim: nɨbi si bɨ si ɣɨpal nɨbi bɨ gau abe, gau ajöm halöwalö gagmim nɨbi bɨ gau abe, nan aij kale gau yad udnam a ɣɨpal nɨbi bɨ gau abe kale God Kraiŋ apil mɨhau ram mɨnöŋ kumi kabö adö lanɨ abad mɨdpil

* 4:11: 1Ko 12:28 * 4:13: Kol 1:28 * 4:15: Kol 1:18; 2:19 * 4:17: 1Pi 1:14; Ro 1:21 * 4:22: Ro 8:13; Kol 3:9 * 4:23: Ro 12:2 * 4:24: Jen 1:26; Kol 3:10 * 4:25: Kol 3:8-9; Sek 8:16 * 4:26: Sam 4:4; Jem 1:19-20 * 4:29: Kol 4:6 * 4:30: Ais 63:10; 1De 5:19; Ep 1:13-14 * 4:31: Kol 3:8 * 4:32: Mad 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 * 5:1: Mad 5:48 * 5:2: Hib 10:10; Eks 29:18 * 5:5: 1Ko 6:9-10; Kol 3:5

au aragnaböl yabî. Kale nan si nan najj au aragnaböu gasî nîjbal u, nan anîb gau god kale rô lõp. *

⁶ Nagî najj hagajî anîb gau, nîbi bî rîmnap kalöp pîral hagöm hagnaböl, “Nan anîb gau nan si nan najj wasö,” a gî naböl. Kalöp pîral haglö nîjmim rô lõp u, nîj aij gîmim manö kale udagmim. Nan si nan najj hagajî anîb gau gîpe, God kal juöm kalöp gî najj yabî gî nab. * ⁷ Manö kalîp nîjmim kalîp aip ajagmim.

⁸ Nöd sîbön anj gau mîdmîdim u pen mîñî Bî Kub nîbi bî nîpe lîmim mailö nîpe adö u mîdpim. Mîñî mailö nîpe adö u mîdpim rô, nîbi bî mailö adö u ajpal rô ajmim. Mailö ñî pai rô mîdaimim. * ⁹ Mailö magö u nan aij aij iru nöp pîlnab; gî aij gep magö ke ke iru yabî pîlnab; nan nîhön nîhön God nîjög aij gî nab nan gau magöñhalö pîlnab; nan nîhön nîhön nîjög nöp mîdöp pör nöp pîlnab. ¹⁰ God nîp aij gî nîm adö u nöp nîj aij gîmim gîpe arîm.

¹¹ Sîbön yanj ajöm nan si nan najj gîpal u kale aip agmim. Nan si nan najj gîpal u mailö adö u hagpe nîjöl. ¹² Kale nan si nan najj pi göl gîpal u, hon nan anîb gau manö nöp hagnabun u, nable gî nab. ¹³ Ram ruö magöñhalö waiö nîj bun. Anîb u rô, God mailö nîpe auö, nan nîhön pi göm gîpal u waiö nîj naböl. * ¹⁴ Mailö auö, magöñhalö nîj bun. Adö anîbu nöp, nîbi bî rîmnap hagpal,

“Ne umöl mîdpan u, mîñî urakö,

Krais mailö nîpe u nöp mailö pak ñî nab,” a gî pal. *

¹⁵ Anîb u, nîbi bî rîmnap manö nîjagöm hatöwailö gîpal rô agmim. Nî? aij gîmim gî mîdaimim. * ¹⁶ Nîbi bî nan si nan najj nöp gîpal ñî anîbi, kale pör nöp nîj aij gîmim gî aij gîmim. ¹⁷ Anîb u, bî hauî rô agmim; Bî Kub nîp aij gî nab adö u nöp nîjmim gîmim. ¹⁸ Ñîg wain nîj be, hauî alagnîm; adan anîbu arnabim lug paknabim. Pen, God Ana apöm hanîp anj dan ajmanj raunîm, a gîmim God nîp sabe geinabim u aij. * ¹⁹ God Manö adîj Sam a gîpal gau rîmnap pen pen hagöl gî, Krais manö aij u kîmap ap pen pen hagöl gî, Bî Kub hib nîpe dap raneb kîmap ap pen pen hagöl gî gîmim. Aij a gö nîjöl gî, mîdmagö kale anj dan kîmap rîmnap Bî Kub nîp hagmim. * ²⁰ Bî Kub hon Jisas Krais nîbi bî nîpe mîdpun u me, nan nîhön nîhön gî nîm, kale pör nöp nan magöñhalö gau Bapi God nîp aij a göl gî mîdaimim. *

²¹ Krais Bî Kub hon mîdöp a gîpim u me, aî mam Krais nîbi bî nîpe mîdpim gau pen pen ud aij gîmim. Aî mam ap manö rîmnap hagainîm u, manö nîpe udmim. *

Ber bî gau

²² Kale nîbi gau, Bî Kub manö nîjmim hain gîpim rô, nagamul bî hagöl rô nîjmim hain gîmim. * ²³ Adö anîbu anîg göl mîdöp: Krais nîbi bî nîpe gau haî romanj nîpe ke mîdöp; nîpe ke nabîc mîdöp. Krais nîbi bî nîpe ud kamîj yuöp. Krais nîbi bî udöm nabîc mîdöp rô, bî gau nîbi kale udöm nabîc mîdpal. * ²⁴ Krais nîbi bî nîpe gau kalîp hagö manö nîpe hain gîpal rô, nîbi gau, bî kale gau hagöl rô magöñhalö hain göl.

²⁵ Pen kale bî gau, Krais nîbi bî nîpe gau mîdmagö lõm uma rô nîjmim, nîbi kale gau u rô nöp mîdmagö yabî lîmim. *

²⁶⁻²⁷ Krais nîbi bî nîpe gau mîdmagö lõm uma u, cöc nîpe u nîp manö nîpe hagöm, ñîg lõm, uî maî gî aij göm, cöc mailö halö, gac pro ap, nan najj pro ap, manö pro ap wasö yabî, uî nöp mîdö, nîpe udöm nîp ke ñî nab. * ²⁸ Anîb unbö rô nöp, kale bî gau nîbi kale gau kalîp mîdmagö lîmim. Haî romanj kale ke gî aij gîpim rô, nîbi kale gau u rô nöp gîmim. Bî nîbi nîpe mîdmagö lõp u, nîpe ke mîdmagö lõp. ²⁹ Haî romanj hon u mulu kal nîjagpun; ke nîjno aij gö, nan magö ñöl gî ñöl gî abad mîd aij nöp gîpun. Anîb unbö rô nöp, Krais nîbi bî nîpe abad mîdöp. ³⁰ Nîhön gî nîg: hon Krais haî romanj ñî nî kid ma kîd nîpe gau rô mîdpun.

³¹ Pen God Manö u kalî kîñî rîköm hagla, “Bî ap nîbi udnîg, nîme nap kalîp arö göm, nîbi udöm jîm ñöl mîdmil, haî romanj aîñî rô lõ mîdpil,” a gî la. * ³² Manö anîbu îl ap mîdöp pen kale nöd nîjagmîdal. Yad gasî nîjbin manö anîbu Krais abe nîbi bî nîpe gau abe hagab. * ³³ Pen kale bî gau magöñhalö, haî romanj kale u ke mîdmagö lîbim rô, nîbi kale gau u rô nöp mîdmagö lîmim. Kale nîbi gau magöñhalö, nagamul bî manö kale udmim.

6

Ñî pai gau; nîme nap gau

¹ Kale ñî pai gau, Bî Kub hain gîpim rô, name nap manö hagöl rô udmim. Nagî aij me adö anîbu. * ² God manö unbö sîdu? lanj haga u hagöm haga, “Name nap bî kalîp ud aij gîmim, hagmil rô gîmim,” a ga. Pen God manö anîbu nöp hagöm manö

* 5:6: Kol 2:4,8; Ro 1:18 * 5:8: Ep 2:13; Kol 1:13; 1Pi 2:9; Jon 12:36 * 5:13: Jon 3:20-21 * 5:14: Ais 26:19; Ro 13:11 * 5:15: Kol 4:5 * 5:18: Luk 21:34 * 5:19: Kol 3:16 * 5:20: Kol 3:17 * 5:21: 1Pi 5:5
* 5:22: Kol 3:18; 1Pi 3:1 * 5:23: 1Ko 11:3; Ep 1:22 * 5:25: Kol 3:19; 1Pi 3:7 * 5:26-27: 2Ko 11:2; Kol 1:22;
Dai 3:5 * 5:31: Mad 19:5 * 5:32: Rep 19:7 * 6:1: Kol 3:20 * 6:2: Eks 20:12

ap halö hagöm haga, “Kale unbö geinabim, yad kalöp nan aij ap ñ+nabin,” a ga. * 3 God haga, “Aniḡ g-inabim u, yñ+d umagnabim; m+nöñ naböñ adö it i m+lö padö m+dmim, m+id aij g-inabim,” a ga.

4 Pen nap bi, ñ+i pai kale gau m+id aij g-ilan a g-mim, kalip pa j+ n+ñeb rö manö u rö hagagmim. Aniḡ g+pe, ñ+i pai kale gau pa j+ n+ñöm, manö hagnabim rö n+ñagnaböl. Pen ñ+i pai kale gau kub g-ilö n+ñöl g+i, kale nap bi God Manö hag ñ+i aij g-mim, nag+i aij adö an+bu hag ñöl g+i m+dmim. *

Bi nag+i wög g+pal gau; bi kub kalip abad m+dpal gau

5 Pen kale n+bi bi, bi kub kalöp mani rau dap l+lö kalip nag+i wög g+i ñ+m+dmim gau, Kraiḡ manö hagö, p+ñ+iñ g-mim ud aij g+pim rö, bi kub kale m+nöñ naböñ adö it i gau manö haglö, kale u rö nöp p+ñ+iñ g-mim ud aij g-mim. *

6 Bi kub gau n+ñm+dlö n+ñöl g+i, wög g+i aij g+no, kalip aij gan a g-mim gas+i an+bu nöp n+ñagmim; Kraiḡ n+ñ nag+i wög g+ibep rö, God n+ñ aij gan a g-mim, pör wög g+i aij g-mim. 7 N+bi bi m+nöñ naböñ it i kalip nöp wög gabun a g-mim n+ñagmim; Bi Kub u n+ñ wög gabun a g-mim, aij gö n+ñöl g+i wög g-mim. 8 Kale n+ñbim, n+bi bi nag+i wög g+pal gau abe n+bi bi gas+i kale ke n+ñöm wög g+pal gau abe, Bi Kub wög kale n+ñöm, wög g+i aij geinaböl u kalip u rö nöp pen ñ+inab. *

9 Pen kale bi kub n+bi bi han+ñ nag+i wög g-ilan a g-mim mani rau dap l+ibim gau kalip g+i aij g-mim. Manö klö hagpe p+ñ+iñ göl g+i wög gagöl. Bi Kub kumi kabö adö lan m+idöp u, n+pe n+bi bi nag+i wög g+pal Bi Kub kale abe, n+bi bi kalip abad m+dpal Bi Kub kale abe m+idöp. Bi Kub n+pe n+bi bi gau kub, n+bi bi gau pro, a göm n+ñagöp; amgö ilö n+pe u ad+ñ ad+ñ m+dpal n+ñöm n+pe goñ ap aka goñ ap aragnab. *

Wim po God ñöb u l+hu magum g+i aij gun m+daun

10 Manö hag naböñ jun+iḡ gabin i n+ñ aij g-mim. Bi Kub n+ñ c+g g+pe, n+pe klö n+pe kalöp ñ+n+m. 11 Seden han+ñ pör g+i naij g+n+ḡ göp u, wim po nan God han+ñ ñöb gau magöñhalö ud rol g-mim, adan ramö au ul+ñ+n l+ m+id aij gaimim. * 12 N+bi bi hañ romanḡ hagape m+idöp gau aip pen pen gagabun. K+i+jaki aiön pi nan naij gau bi kub kale it ke ke kumi kabö lan abad m+idöm, s+ibön yan aipal gau aip pen pen gabun. *

13 An+bu u, wim po nan God han+ñ ñöb gau

magöñhalö ud rol l+ aij g-mim m+idpe me, ñ+n b+slam m+dep u auö, klö g-mim nöp m+idpe, nan r+imnap kalöp göl rö lagnab. 14 An+bu u, God Manö n+ñö u, dip nag+i rö p+ḡ l+ aij g-mim. Abad alnaböl a g-mim, pör nöp kabö rö gep magö u, sior p+idöñ l+bal rö, ud pab+ñ ba kale u limim. * 15 Ma r+rup l+bal rö, God aip j+m ñöl m+dep manö aij u ud armim. N+bi bi r+imnap kalip manö aij an+bu hagn+iḡ pör g+i j+n g+i m+dmim, gas+i an+bu nöp n+ñmim ma r+rup rö l+imim. *

16 Hañun r+iñ albal rö, God han+ñ abad m+ideinab a g-mim n+ñ gas+i n+ñ udöl g+i m+idpe me, n+pe gö Bi Naij Gep po n+pe mab rö inö n+ñöl g+i alnab gau böñ nöp hoñ g+inab. Gas+i an+bu nöp n+ñmim, hañun rö r+iñ g-mim. 17 Usaj+l p+idöñ bad l+bal rö, God kalöp möḡ n+ñöm ud kam+iñ yuöp gas+i u, ud nab+c adö lan usaj+l bad rö l+imim. Ru m+lö k+id ud arbal rö, God Ana ru m+lö k+id kalöp ñöb u ru m+lö k+id rö ud armim. God Ana ru m+lö k+id u God Manö n+pe me. *

18 Ana n+pe gas+i ñö n+ñöl g+i, God n+ñ manö adö ke ke hag n+ñöl g+i m+daimim. Gas+i halö m+dmim, n+bi bi Kraiḡ lau adö m+dpal gau magöñhalö God n+ñ pör nöp sabe göl g+i m+daimim. * 19 Y+ñ u rö nöp God n+ñ sabe g+pe, y+ñ abad m+idöm manö magö n+pe ke y+ñ ñö n+ñöl g+i, p+ñ+iñ gagem, Kraiḡ manö aij nöd n+ñagm+idal u, n+bi bi gau kalip hañöwalö hag ñ+nam. * 20 Yad Kraiḡ bi n+pe m+dem, manö aij n+pe u nöp hag ajainö y+ñ nag+i l+lö m+dpin u, pen God n+ñ sabe g+pe yad p+ñ+iñ gagem hañöwalö hag ñ+nam. Yad u rö nöp g+nam aij. *

Manö naböñ magö r+imnap

21 Pen yad aigöl rö gem m+dpin u, wög n+ñön n+ñön g+p+in u, mam aij hon Dijikas, bi God n+ñ pör nöp wög g+i aij göp u, am jaköm kalöp magöñhalö hag ñ+inab. *

22 Hon aige rö m+dpin u, Dijikas amöm hagö n+ñmim, gas+i halö m+daimim, a gem, n+ñ m+dpim au yuabin.

23 Bap+i God Bi Kub Jisas Kraiḡ apil m+ñau kalöp abad m+dlö n+ñöl g+i, God Manö n+ñ ud p+idöñ göl g+i m+dmim, añ mam gau aip agam+iḡ m+dmim, pen pen m+dmagö l+ m+daimim. 24 Bi Kub hon Jisas Kraiḡ n+ñ m+dmagö löl g+i nöp m+dpim gau, God kalöp magöñhalö möḡ n+ñöm ud aij yab+l g+n+ñm.

* 6:4: Kol 3:21; Sam 78:4; Pro 22:6 * 6:5: Kol 3:22-23; Dai 2:9-10; 1Pi 2:18 * 6:8: 2Ko 5:10; Kol 3:24-25 * 6:9: Kol 4:1; Ro 2:11 * 6:11: Ro 13:12; 2Ko 10:4 * 6:12: 1Pi 5:8-9 * 6:14: Ais 11:5; 59:17; 1De 5:8 * 6:15: Ro 10:15 * 6:17: Hib 4:12 * 6:18: Luk 18:1; Kol 4:2; 1De 5:17 * 6:19: Kol 4:3-4; 2De 3:1 * 6:20: 2Ko 5:20; Plm 9 * 6:21: Ap 20:4; Kol 4:7-8; 2Di 4:12

Pilipai

Pol Pilipai n̄ibi b̄i kal̄ip k̄öp kal̄i kliñ r̄ika

1 Yad Pol. Dimodi hol m̄ihōj Kraiſ Jisas n̄ip w̄ög ḡipul r̄ö, n̄ipe ap̄öm m̄id̄ö n̄iñöl ḡi, kal̄öp k̄öp i kal̄i kliñ r̄ikabin. Kraiſ Jisas n̄ip c̄ig ḡimim n̄ibi b̄i n̄ipe daun kub Pilipai gau m̄id̄pim kal̄öp maḡõñhal̄ö k̄öp i kal̄i kliñ r̄ikabin. Kal̄öp maḡõñhal̄ö, Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe m̄id̄pim gau; Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe abad m̄id̄pim b̄i kub gau; b̄i abad m̄idep gau kal̄ip w̄ög ḡi ñ̄ibim n̄ibi b̄i gau; kal̄öp maḡõñhal̄ö man̄ö an̄ibi hagabin. * 2 God Bap̄i hon abe, B̄i Kub Jisas Kraiſ abe, kal̄öp mög n̄iñmil ud aij ḡilö, m̄id aij ḡimim.

Pol Kraiſ n̄ibi b̄i Pilipai gau sabe göm, God n̄ip aij a ga

3 Yad kal̄öp gas̄i n̄iñem God yad n̄ip aij a gabin. 4-5 God n̄ip n̄iñ udpe ñ̄in u r̄ikö, yad Kraiſ man̄ö aij u n̄ibi b̄i gau kal̄ip hag ñ̄im̄idin u, kale p̄ör ȳip ḡi ñ̄im̄idim. An̄ib u, kal̄öp maḡõñhal̄ö God n̄ip sabe gem, yad p̄ör n̄öp m̄iñ m̄iñ gem sabe ḡipin. 6 Yad n̄iñbin, God kal̄öp n̄öd n̄ibi b̄i n̄ipe uda u, kal̄öp ar̄ö gagnab me; n̄ipe w̄ög aij an̄ibu ḡi dam dam kal̄öp abad m̄id dam dam, Kraiſ Jisas ado ḡi aunab. *

7 Yad n̄öd gau gau aramem, Kraiſ man̄ö aij u hag ñ̄ainö, n̄ibi b̄i r̄imnap man̄ö pen pen hagl̄ö n̄iñöl ḡi, yad kal̄ip aip man̄ö hag am̄il ap̄l gem, Kraiſ man̄ö aij u man̄ö n̄iñö yab̄iñ m̄idöp u hag ñ̄i ajm̄idin abe, m̄iñi aui naḡi m̄id̄pin u abe, God ȳip hag lö w̄ög n̄ip ḡim̄idin u, kale maḡõñhal̄ö p̄ör n̄öp ȳip ḡi ñ̄im̄idim. An̄ib u, yad kal̄öp m̄idmaḡö lem, gas̄i n̄iñöl ḡi n̄öp m̄id̄pin me. 8 God n̄iñöb Kraiſ Jisas kal̄öp m̄idmaḡö löp r̄ö u, yad kal̄öp an̄ib unbö r̄ö n̄öp m̄idmaḡö l̄bin.

9 Yad God n̄ip sabe gem hagpin, kale pen pen m̄idmaḡö l̄i m̄idpe, m̄idmaḡö lep maḡö u kub gö n̄iñöl ḡi, kale man̄ö n̄iñö u gas̄i n̄iñ aij ḡimim, man̄ö ud asik̄ ḡi aij yab̄iñ ḡinabin. 10 An̄ib u, adan mai adan aij yab̄iñ u n̄iñ aij ḡimim, adan aij yab̄iñ adö an̄ibu n̄öp arammim, aij yab̄iñ göp adö u n̄öp ḡi m̄idpe me, kal̄öp man̄ö ap m̄idageinab n̄iñöl ḡi Kraiſ ado ḡi aunab. * 11 An̄ib u, Jisas Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe kal̄ip ḡi ñö, kale ḡi aij ḡipal r̄ö u, n̄ipe kal̄öp u r̄ö n̄öp gö, kale ḡi aij göl ḡi n̄öp m̄idpe, n̄ibi b̄i gau n̄iñöm God hib n̄ipe hagl̄ö adö arn̄im.

Pol naḡi l̄ila au m̄ideia pen Jisas man̄ö aij u kub ara

* 1:1: Ap 16:12-40 * 1:6: 1Ko 1:8 * 1:10: 1De 5:23
2:20 * 1:23: 2Ko 5:8

12 Pen añ mam b̄i n̄iñim! Kraiſ man̄ö aij u n̄iñaglan̄ a göm, ȳip naḡi l̄ila u pen naḡi m̄id̄pin r̄ö, Kraiſ man̄ö aij u amöm kub aröp. 13 N̄ibi b̄i gapman b̄i kub Sisa n̄ip w̄ög ḡi ñ̄ibal gau maḡõñhal̄ö abe, n̄ibi b̄i ȳihar̄iñ gau iru n̄öp abe, yad Kraiſ man̄ö u n̄öp hag ñ̄inö, ȳip naḡi l̄ibal u n̄iñbal.

* 14 Pen yad naḡi m̄id̄pin u me, añ mam iru yab̄iñ n̄öp B̄i Kub n̄iñ ud p̄id̄öñ göm, p̄iñiñ gagöm, klö göm God Man̄ö u waiö hag ñ̄ibal. 15 N̄iñö n̄öp, r̄imnap ȳip mulu lugö, hon u r̄ö n̄öp ḡino, hon hib kub m̄ideian̄ a göm, Kraiſ man̄ö hag ñ̄ibal. Pen r̄imnap, ȳip gas̄i n̄iñ aij göm, Kraiſ man̄ö hag ñ̄ibal. 16 God ȳip hag lö, Kraiſ man̄ö aij u man̄ö n̄iñö yab̄iñ m̄idöp u hag ñ̄ibin u n̄iñöm, ȳip m̄idmaḡö löm, kale u r̄ö n̄öp Kraiſ man̄ö aij u hag ñ̄ibal.

17 Pen n̄ibi b̄i ȳip mulu lugö Kraiſ man̄ö hag ñ̄ibal gau, gas̄i m̄ihöp m̄idö, ȳip ḡilö u tham m̄ideinabin, kale pen hib kub udnaböl a göm, an̄ig ḡipal. 18 Pen u man̄ö m̄idagöp! Kale ȳip gas̄i aij n̄iñöm Kraiſ man̄ö aij u hag ñ̄ibal aka ȳip gas̄i naji n̄iñöm Kraiſ man̄ö aij u hag ñ̄ibal u, nan kub u kale Kraiſ man̄ö aij u hag ñ̄ibal. An̄ib u, yad m̄iñ m̄iñ ḡipin.

Pol, Kraiſ ȳip abad m̄ideinab, a ga

Yad m̄iñ m̄iñ ḡipin u, hainö u r̄ö n̄öp m̄iñ m̄iñ ḡinabin. 19 Yad n̄iñbin, kale God n̄ip sabe göl ḡi m̄idpe, Jisas Kraiſ Ana n̄ipe ȳip abad m̄idö, yad naḡi m̄id̄pin i hōj arnabin. * 20 Pen ȳip aij ḡinab u, yad nan n̄ihōn n̄ihōn ḡinabin, kam̄iñ m̄ideinabin aka umnabin, yad gas̄i halö m̄idem hañ roman̄ yad klö gem Kraiſ man̄ö aij n̄ipe u hag ñem, hib n̄ipe u hagnö adö arö n̄iñöl ḡi yad nable gagn̄im. Nöd an̄ig ga u, hainö an̄ib unbö r̄ö n̄öp ḡin̄im u aij. 21 Kam̄iñ yad u Kraiſ me; umnabin u, m̄iñi m̄id̄pin r̄ö wasö, m̄id aij yab̄iñ ḡinabin. * 22 Hañ roman̄ an̄ibi kam̄iñ m̄ideinabin u, w̄ög ḡinö nan magö r̄imnap p̄lnab. An̄ib u, yad umnabin aka m̄ideinabin u n̄iñagpin. 23 An̄ib u, yad gas̄i m̄ihöp m̄idöp, pen umem am Kraiſ aip m̄ideinam a ḡi gas̄i n̄iñbin. An̄ig ḡiböp, ȳip aij yab̄iñ ḡiböp.

* 24 Pen gas̄i yad ap m̄idöp u, hañ roman̄ an̄ibi m̄idem, kal̄öp ḡi ñö, m̄id aij ḡimim u nan kub. 25 An̄ib u, yad ke gas̄i klö n̄iñbin u, umagnabin; kal̄öp ḡi ñ̄inö, Kraiſ man̄ö aij n̄ipe u n̄iñ ud aij göl ḡi, n̄ip c̄ig p̄id̄öñ göl ḡi, ḡi dammim, m̄iñ m̄iñ göl ḡi m̄ideinabim. 26 An̄ib u, kale m̄id̄pim u kauyan̄ amjakem seg m̄ideinabun u, kal̄öp aij gö, Jisas Kraiſ m̄iñ m̄iñ yab̄iñ göl ḡi m̄ideinabim.

Kale p̄iñiñ gagmim

* 1:13: Ap 28:30 * 1:19: 2Ko 1:11 * 1:21: Gal

27 Pen nan kub u, Krais manö aij u hagöp rö nöp nñjmim gi aij gñmim. Anig geinabim u, yad mñdpim u nñnabin aka gai i mñdnö manö auö, kale gasi añi nöp nñjmim, klö yabñ wög jim ñöl gñmim, Krais manö aij u nñj ud pñdön gñmim, nñbi bñ gau hag ññnabim. * 28 Pen nñbi bñ kalöp gi najj gñpal gau nñjmim, pñññj gagmim. Jim ñöl mñdmim pñññj gagpe, kale nñjnaböl, God kalip al pak löm, kalöp pen ud kamñj yunab. 29 God nan aij ap kalöp ñöb u, kale Krais nñj udpim. Pen God nan aij ap kalöp ñöb u, kale Krais nñbi bñ nñpe mñdmim, nñbi bñ rñmnap kalöp mulu lugajñp kale ilön udpim. * 30 Yad bñ nñpe mñdnö yñp gi najj gñpal rö, mññi kalöp u rö nöp gñpal. Kale aip mñdnö yñp gi najj geilla uñham mñdmidin u amgö kale ke nñjbm. Mññi u rö nöp, yñp gi najj gñpal u, nñbi bñ rñmnap kalöp manö hag ññlö, nñjbm.

2

Añ mam gau kalip mñdmagö lun

1 Krais kalöp mög nñjöm udöp u me, kale pñdön lñmim gasi iru nñjagpim. Krais kalöp mñdmagö löp u me, kale gasi halö mñdpim. Ana nñpe kalöp añ danj mñdöp u me, kale nñj jim ñöl mñdmim, añ mam gau pen pen mög nñjmim ud aij gñpim. 2 Anñb u, gasi adö añ nñjmim, pen pen mñdmagö lñmim, gasi kale jim ñöl mñdaimim. Anig geinabim me, yñp aij yabñ gñnab. 3 Hon nñbi bñ kub mñdno, nñbi bñ rñmnap hanñp nñjöm hib hon haglö adö arañ, a gñmim gasi u nñjagmim. Hon nöp nñbi bñ kub, nñbi bñ rñmnap gau nñbi bñ pro a gñmim gasi u nñjagmim. Nñbi bñ gau magöñhalö ud aij gep nñbi bñ mñdpal a gi gasi u nñjmim. * 4 Hon nöp mñd aij gun a gñmim gasi u nñjagmim; nñbi bñ rñmnap u rö nöp mñd aij gñlanj a gñmim gasi u nñjmim. *

Krais Jisas gasi nñjöm ga rö u gñmim

5 Krais Jisas gasi nñjöm ga rö u gñmim:
6 Krais Jisas hadame dagol gau pör nöp God mñdöp rö nöp mñdöp u pen God klö mñdöp rö u,
adñp adñp mñdaiul a gi gasi u nñjaga. *
7 Gasi nñpe ke nñjöm,
nan nñpe magöñhalö gau arö gem,
bñ nagñ wög gep rö mñdeinam a gö,
nñme nñp yag dauö ñññan ap nöp löm,
nñbi bñ mñdpal rö nöp mñdeia. *
8 Pen gasi yad ke nñjem gñnam a göm gaga;
God haga rö nöp gi dam arö nñjöl gi,
bñ najj yabñ kalip pen ilön ññbal rö u,

nñp mab kros ba lanj al pak lñlö uma. *
9 Krais ga anñbu, God nñp dam
ram mñnönj kumi kabö adö lanj au löm,
nñp hib ke yabñ hib adö lanj mñdöp ap ñö,
hib magöñhalö hib nñpe mö gau
mñdpal. *

10 Anig ga u, Jisas hib nñpe dap rannig,
kale magöñhalö,
kumi kabö adö lanj au mñdpal gau abe,
mñnönj nabön adö il i mñdpal gau abe;
mñnönj nabön mö gau mñdpal gau abe;
kugom yñmöm, *

11 kale magöñhalö waiö hagöm,
Jisas Krais nñpe Bñ Kub mñdöp a
gñnaböl.
Manö anñbu hageinaböl u,
Bapi God mailö aij nñpe u nñjnaböl. *

Hapö mailö paköp u rö, mailö göl gi mñdaiun

12 Anñb u, nñbi bñ mñdmagö yad gau. Kale aip mñdainö ññn u, manö hagnö nñjmim gñmñdim. Pen mññi gai i mñdpin u, manö kalöp hagabin anñbi, anñb unbö rö nöp nñjmim gñmim. God nñbi bñ nñpe ram mñnönj kumi kabö adö lanj au ud arnab a ga manö aij u manö hon a gñmim, pör nöp God nñp gasi aij nñjmim, nñpe hagöp rö nöp nñjmim, klö yabñ gi mñdaimim. 13 God nñpe nöp klö göm mñdmagö kale añ danj gasi ñö, nñp aij gñnab adö u gun a gñmim anig gñpim. 14 Mulu lugö, pen pen hagagmim. 15-16 Kale anig gñmim, ram mñnönj il i mñdmim, nñbi bñ najj yabñ nan si nan najj gñmñdal gau aip mñdpim u pen kale God ññ pai nñpe aij yabñ asñj mñdagöp mñdeinabim. Kamñj ñeb manö u ud nñbi bñ nan si nan najj gñmñdal gau kalip ññmim, gapñ magö kumi kabö lanj ññ lab rö u, kale mailö ññ lñmim. Anñb u, Krais ado gi aunab ññn u, Krais manö aij kalöp pör hag ññbin u, hagnö pak lñ aragöp, nñjöm adö anñbu nöp gñpal a gem, mññ mññ yabñ gñnabin. *

17 Kale God nñp nñj udpim u, nñp nan pak sabe gi ññlö nñp aij göp rö u göp. Pen Krais manö aij u pör hag ññnö yñp al pak lñlö hagape yad lugnab u, manö mñdagöp. U yñharññ ññg wain ud nan pak sabe gñpal adö u honj gñpal rö u mñdöp. Kale God nñp nñj udpim u nan pak sabe gep; hagape yad lugnab u ññg wain adö u honj gep. Anñg gö, hon se göl God nñp nan sabe gi ññno, nñp aij gñnab u nñjem, ññññ lem kalöp aip mññ mññ gñnabin. 18 Anñb u, kale u rö nöp mññ mññ gñmim aij gö nñjöl gi mñdaimim. *

Dimodi nñnab

* 1:27: Ep 4:1; 1De 2:12 * 1:29: Ap 16:19-40 * 2:3: Gal 5:26 * 2:4: 1Ko 10:24 * 2:6: Jon 1:1-2;
17:5 * 2:7: 2Ko 8:9; Jon 1:14 * 2:8: Hib 5:8; 12:2 * 2:9: Ap 2:33; Ep 1:20-21; Hib 1:3-4 * 2:10: Ro 14:11
* 2:11: Ro 10:9 * 2:15-16: Dan 12:3; Plp 1:10; 1De 2:19 * 2:18: Plp 3:1; 4:4

¹⁹ Kale m̄d aij ḡipim aka aiḡöl ḡi r̄o m̄dpim u n̄ɲagpin. B̄i Kub Jisas yau a ḡö, s̄öl m̄döp Dimodi n̄p yunö am kalöp n̄ɲöm ap̄öm manö an̄bu hagö, ȳip aij ḡin̄m. ²⁰ Dimodi b̄i aij, yad kalöp mög n̄ɲem m̄dmagö l̄bin r̄o n̄ipe kalöp u r̄o nöp mög n̄ɲöm m̄dmagö löp. B̄i ap unbö gagöp. ²¹ B̄i r̄imnap an̄g gagpal; kal̄ip ke aij ḡin̄m r̄o gas̄i n̄ɲöm ḡpal; Jisas Kraiss n̄p aij ḡin̄m r̄o gas̄i n̄ɲöm gagpal. * ²² Dimodi n̄ipe b̄i aij yab̄i m̄döp u amgö kale ke hadö n̄ɲibim. N̄ipe ñ̄i yad r̄o m̄dö, b̄i apil m̄ihau r̄o Jisas manö aij u hag ñ̄i ajpul. ²³ Yad gas̄i n̄ɲbin u, s̄öl m̄döp naḡi m̄dpin u manö haglö n̄ɲem, ȳip nan n̄ihön ḡinaböl manö u Dimodi n̄p hagnö, n̄ipe amöm kalöp hag ñ̄inab. ²⁴ Gas̄i yad u, B̄i Kub yau a ḡö, s̄öl m̄döp yad ke u r̄o nöp m̄dpim u n̄inabin.

Eprodaidas n̄inab

²⁵ Pen kale mam hon Eprodaidas n̄p hag yube ap̄öm, ȳip abad m̄dö n̄ɲöl ḡi, hol am̄i b̄i ḡipal r̄o klö gul God wög n̄ipe u j̄m ñöl ḡipul. Pen m̄ñi n̄p hag yunö kauyan̄ au ado ḡi n̄inab. * ²⁶ N̄ipe kalöp m̄dmagö löm am n̄ɲnam a ḡöp. N̄ipe nan göp a ḡila u n̄ɲmim mög n̄ɲaibe u n̄ipe n̄ɲöm gas̄i iru n̄ɲab. ²⁷ Eprodaidas n̄p nan kub gö, mel uma u, God n̄p mög n̄ɲöm gö, urak ara. Pen n̄p nöp wasö; God ȳip u r̄o nöp mög n̄ɲa. Mam an̄bu umböp, ȳip mög yab̄i ḡiböp. ²⁸ An̄b u, Eprodaidas n̄p ȳip yad yunö amjakö, kalöp aij gö n̄ɲöl ḡi, yad gas̄i iru n̄ɲbin r̄o n̄ɲagnam. ²⁹⁻³⁰ Kale nöd m̄löl kub gau m̄daiabe, b̄i ȳip abadep ap m̄dagö, b̄i kale an̄bu hagpe, Kraiss wög u ḡinam a ḡöm, apöm ȳip abad m̄döm, mel uma. B̄i r̄imnap unbö r̄o ḡipal gau ud aij ḡimim. An̄b u, n̄ipe amjakö, B̄i Kub n̄p wög göp mam hon u auab a ḡimim, n̄p hag w̄ihai udmim m̄ñ m̄ñ yab̄i ḡimim.

3

Kraiss n̄p n̄ɲ udpin u me, God ȳip n̄ɲöm b̄i kam̄ɲ aij yad hagöp

¹ Añ mam b̄i. Yad manö s̄öl hag jun̄g gem, kalöp manö ap halö hagn̄g gabin. B̄i Kub n̄ibi b̄i n̄ipe m̄dpim r̄o, m̄ñ m̄ñ ḡimim. Manö kalöp nöd hagnö u, kauyan̄ hagnam a ḡinö, ȳip marö gagöp. Kauyan̄ hagnö m̄d aij geinabim u aij.

² Kain haū gau n̄ɲ aij göl ḡi m̄daimim. Kale nan naij yab̄i ḡipal. Kale hañ roman̄ r̄ib ḡi dö ḡipal. ³ Hon me God n̄ibi b̄i n̄ipe ȳijḡ göl m̄dpun. N̄ihön ḡin̄g: God Ana n̄ipe u han̄p aip m̄dö, God n̄p sabe gun. Kraiss Jisas n̄p c̄g gun aij a ḡö n̄ɲöl ḡi

m̄dpun u me, God n̄ibi b̄i n̄ipe ȳijḡ göl m̄dpun. Hon hañ roman̄ nan gau ḡipal gas̄i n̄ɲun God n̄ibi b̄i n̄ipe m̄dageinabun, a ḡi gas̄i n̄ɲbun u me, God n̄ibi b̄i n̄ipe kabö göl m̄dpun. *

⁴ Pen hañ roman̄ nan gau ḡipal manö u hagöm, hon b̄i kub m̄dpun a ḡinaböl u, yad hagnabin, kale hañ roman̄ nan an̄b gau b̄i kub wasö, yad ke nöp b̄i kub m̄dpin. *

⁵ Ȳip yag dapöm ñ̄in unbö raleb u m̄döm, wan̄ hañ u r̄ib ḡi dö ḡila. Bac itan̄ hon Isrel, ñ̄i n̄ipe hain Benjamin it u me, yad b̄i Hibru ȳijḡ göl m̄dpin. Pen Juda lo manö hagpal u, yad b̄i Perisi m̄dainö r̄o, manö an̄bu hagöp r̄o magöñhalö n̄ɲ aij gem ḡi m̄dm̄din. *

⁶ Juda manö an̄bu n̄ɲ damem klö yab̄i juem, Kraiss n̄ibi b̄i kal̄ip n̄ɲem, ḡi naij yab̄i ḡim̄din. Hon Juda n̄ibi b̄i lo manö pro pro ke ke gau ḡim̄din r̄o, b̄i kub gau ȳip manö ap hagöl r̄o laga. * ⁷ Pen hainö gas̄i n̄ɲ aij gem, nöd ḡim̄din adö an̄bu n̄ɲ aij gem gagm̄din u n̄ɲem, Kraiss ȳip göp u nöp nan aij a ḡi gas̄i añ̄i u nöp n̄ɲöl gem, nöd ḡim̄din nan gau magöñhalö nan ȳihar̄ɲ r̄o böñ nöp arö ḡinö. *

⁸ Pen nöd ḡim̄din nan gau nöp wasö. Gas̄i yad n̄ɲbin u, Kraiss Jisas B̄i Kub yad n̄ɲbin u nan kub yab̄i. Nan r̄imnap gau magöñhalö nan ȳihar̄ɲ yab̄i. Kraiss Jisas n̄p wög ḡinam a gem, nan gau magöñhalö arö ḡinö. Kraiss b̄i n̄ipe m̄dem, n̄p n̄ɲ aij ḡinam a gem, nan gau magöñhalö ac̄ip ac̄ip r̄o n̄ɲbin. ⁹ Yad Kraiss aip j̄m ñöl nöp m̄deinam. Yad Juda lo manö adö u geinabin u, God ȳip n̄ɲöm b̄i kam̄ɲ aij yad hagagnab. Pen Kraiss n̄p n̄ɲ udpin u me, God ȳip n̄ɲöm b̄i kam̄ɲ aij yad hagöp. * ¹⁰ An̄b u, Kraiss n̄p n̄ɲ aij gem, n̄ipe uraka u klö an̄bu n̄ɲem, n̄ipe marö kub uda u r̄o marö udem, n̄ipe uma u r̄o umem, * ¹¹ n̄ipe uraka u r̄o God gö yad u r̄o nöp uraknabin.

Pol klö göm ga

¹² Yad nan hagaj̄n an̄ibi magöñhalö udem b̄i as̄ɲ m̄dagön m̄dpin u hagagabin. Pen Kraiss Jisas ȳip udö b̄i aigeg b̄i r̄o m̄deinabin a ḡöm ga u r̄o udnam a gem, klö gem dip arabin. * ¹³ Añ mam b̄i. Nan aij an̄bu hadö udpin a gem hagagabin. Pen yad gas̄i añ̄i ap m̄döp. Nöd ḡim̄din u haū gem, le löm nan aij adan au n̄ɲem dip arabin. ¹⁴ God nan aij ȳip ñ̄inab u udnam a ḡi gas̄i añ̄i u nöp n̄ɲöl gem, adan au kabö r̄o nöp ḡi dö ḡi amem, res p̄s ḡinab naḡi an̄bu dip arabin. God ȳip w̄ih̄i alöm nan aij ñ̄inab u, Kraiss Jisas ȳip gö ram m̄nön̄

* 2:21: 2Di 4:10 * 2:25: Plp 4:18 * 3:3: Ro 2:29 * 3:4: 2Ko 11:18 * 3:5: Luk 1:59; 2Ko 11:22; Ap 23:6 * 3:6: Ap 8:3 * 3:7: Mad 13:44,46 * 3:9: Ro 3:21-22 * 3:10: Ro 6:3-5; 8:17 * 3:12: 1Di 6:12,19 * 3:14: 1Ko 9:24

kumi kabö adö laŋ au pör m+deinabin. *
 15 Hon n+bi b+ God n+p c+g aij g+ m+dpun
 gau magöŋhalö, gas+ an+bu rö nöp n+ŋun.
 Pen manö adö r+mnap gas+ ke n+ŋeinabim
 u, God kalöp gas+ y+ŋg göl n+ŋeb u yamnab.
 * 16 Pen Kraiŋ manö aij n+ŋ udpun u arö
 gagun; manö an+bu n+ŋ aij göl g+ g+no
 arn+m.

17 Añ mam b+. Yad g+pin rö g+ dammim,
 n+bi b+ an+bu rö g+lö aröp gau n+ŋmim, kal+p
 udmim. * 18 N+hön gem g+ŋg: kalöp pör
 hagn+m+din rö m+ŋöŋ gem kauyaŋ hagabin,
 n+bi b+ iru nöp gau nan si nan naij göm,
 Kraiŋ mab kros ba laŋ uma u kauaŋ mauaŋ
 rö m+dpal. 19 Kale ram m+nöŋ naij yaŋ
 u arnaböl. Hañ romaŋ kale gas+ göp adö
 u nöp gas+ n+ŋbal. Nan si nan naij g+lö
 nable g+ŋöp pen kale b+ gau kal+p waiö
 haggal. Nan m+nöŋ naböŋ adö il i m+döp
 nöp gas+ n+ŋbal. * 20 Pen ram m+nöŋ hon u
 ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ au m+döp.
 Kumi kabö adö laŋ au n+bö, B+ n+bi b+
 kal+p kam+ŋ yunab u, B+ Kub Jiŋas Kraiŋ,
 abad m+dpun. * 21 N+pe B+ klö yab+ŋ hagö,
 nan gau magöŋhalö manö n+pe n+ŋöŋ hain
 g+ŋab. B+ Kub Jiŋas Kraiŋ klö an+bu gö,
 hañ romaŋ ña hon hij g+ lugöp gau gö, hañ
 romaŋ aij yab+ŋ, hañ romaŋ n+pe ke rö lö
 m+deinabun. *

4

M+id aij g+mim

1 An+bu u, n+bi b+ aij yad gau. M+lö kub gai
 i m+dem, kalöp m+dmagö lem, am n+ŋnam a
 gem, gas+ u n+ŋöl g+ m+dpin. Kalöp n+ŋem,
 ñ+ñ+ lem gas+ halö m+dpin. Manö kal+ kl+ñ
 r+kpin an+bi n+ŋmim, an+g g+mim, B+ Kub
 n+ŋ ud p+döŋ göl g+ m+daimim. *

2 Yuodia aip Sidiki aip, yad kalöp n+bi
 m+ŋau hagabin, kale B+ Kub u n+p gas+
 n+ŋbil rö, pen pen hagagmil, j+m ñöl
 m+daimil.

3 Pen b+ yad aip j+m ñöl wög g+pul, nöp
 hagabin, n+bi an+bu m+ŋau kal+p g+ ñ+mön,
 m+d aij g+mil. Nöd n+bi an+bu m+ŋau, yad
 u, Klemen u, n+bi b+ r+mnap gau aip j+m
 ñun, Kraiŋ manö aij n+pe u n+bi b+ gau hag
 ñ+m+dun. God hib kale buk pör m+dep yaŋ
 r+kö m+döp. *

4 B+ Kub n+p c+g g+mim, m+ñ m+ñ göl g+
 m+daimim. Kauyaŋ u kalöp hagabin, m+ñ
 m+ñ göl g+ m+daimim! 5 N+bi b+ hain aij
 yab+ŋ m+daimim, n+bi b+ gau magöŋhalö
 n+ŋöl. B+ Kub söŋ aunab. * 6 Gas+ kub
 n+ŋagmim. God n+p hag n+ŋöl g+, aij a göl
 g+, nan magöŋhalö n+p sabe göl g+ g+mim. *

7 An+g g+pe, Kraiŋ Jiŋas n+p c+g aij g+ m+dpim
 u me, God hibur hain hain gas+ m+dmagö
 kale aŋ daŋ lö, kale p+ñ+ŋ g+mim gas+ iru
 n+ŋagnabim. N+bi b+ nöp m+dpun rö, God
 aigegö göm an+g göp u n+ŋagpun. *

8 Añ mam b+. Yad manö söŋ hag jun+g
 gem, kalöp manö ap halö hagn+g gabin.
 Nan n+hön u n+ŋö;

nan n+hön u y+ŋg göl;
 nan n+hön u kabö rö;
 nan n+hön u aŋ+ŋ m+dagöp;
 nan n+hön u m+dmagö lep;
 nan n+hön u n+bi b+ n+ŋöŋ ñ+ñ+ l+bal;
 nan n+hön u aij yöl;
 nan n+hön u n+bi b+ n+ŋöŋ aij a g+pal;
 nan an+bu gau nöp gas+ n+ŋöl g+
 m+daimim.

9 Kalöp aip m+dem, nan n+hön g+no n+ŋbe
 u, manö n+hön hagnö n+ŋbe u, n+ŋbe rö
 nöp g+mim. An+g geinabim, God kalöp
 aip m+döm, gas+ m+dmagö kale abad m+dö,
 gas+ iru n+ŋagnabim. *

*Pilipai n+bi b+ Pol n+p nan ñeila, m+ñ m+ñ
 ga*

10 Yad hagnö e, y+p hauŋ g+pal a g+
 gas+ n+ŋöŋ u pen wasö; y+p gas+ n+ŋöl g+
 m+daibe pen adan m+dageia n+ŋöŋ kale
 y+p nan ap yuagpe. Pen m+ñi yubim rö,
 y+p gas+ n+ŋöl g+ m+dpim u n+ŋem, B+ Kub
 hon u n+p m+ñ m+ñ yab+ŋ gabin. 11 N+ŋ
 r+mnap y+har+ŋ m+dpin gas+ u n+ŋem ha-
 gagabin; B+ Kub y+p gas+ ñö uri n+ŋbin,
 y+p n+hön n+hön g+ŋab u, manö m+dagöp.

12 N+ŋ r+mnap nan iru m+döp; ñ+n r+mnap
 m+dagöp. M+döp ñ+n gau ñ+n+ŋin; m+dagöp
 ñ+n gau y+har+ŋ m+dpin. Göp an+bu, nan
 iru m+dö aka m+dagö, gas+ kub n+ŋagpin.
 13 B+ Kub y+p abad m+döm klö ñöb u me, y+p
 n+hön n+hön gö a g+ŋab u g+ŋabin. *

14 Pen y+p m+ŋör gaia, kale y+p gas+
 n+ŋmim nan ñ+bim u, aij yab+ŋ g+pin.

15 Kale Pilipai n+bi b+ n+ŋbim, kale Jiŋas
 manö aij n+pe u nöd ap n+ŋbe ñ+n u, yad
 Masedonia Propins arö gem, God Manö hag
 ñ+ ajm+din, God n+bi b+ n+pe m+deila gau
 r+mnap y+p nan ñagla. Kale Pilipai n+bi b+
 nöp y+p mani nan gau ñ+m+dim. * 16 Pen
 amem daun kub Desalonaika m+dainö ñ+n
 u, yad nan ap m+dageia pen kale y+p mani
 nan gau pör ñ+m+dim.

17 Pen mani nan gau a gem hagabin;
 gas+ kale ke n+ŋmim, nan halöwalö ñ+be,
 God kalpe m+ñ m+ñ yab+ŋ göm, kale g+pe u
 hauŋ gagnab, a gem hagabin.

18 Nan yube magöŋhalö udpin. B+ kale
 Epaprodaidas n+p mani nan gau ñ+be,

* 3:15: 1Ko 2:6 * 3:17: 1Ko 4:16 * 3:19: Ro 16:18 * 3:20: Ep 2:6,19 * 3:21: 1Ko 15:28,43-53 * 4:1:
 1De 2:19-20 * 4:3: Luk 10:20 * 4:5: Hib 10:25; Jem 5:8-9 * 4:6: Mad 6:25-34; Kol 4:2 * 4:7: Ais 26:3;
 Jon 14:27; Kol 3:15 * 4:9: Ro 16:20 * 4:13: 2Ko 12:10 * 4:15: 2Ko 11:9

dapöm yip ñö, miñi nan iru yabɩ mɩdö mɩd aij gɩpin. Yip yube anɩbu, God nɩp nan lauöm ñilö, haɩɩ aij auö nɩp aij gɩmɩdöp rö u gɩpim. ¹⁹ Kale Krai Jisas nɩbi bɩ nɩpe mɩdmim, yip nan yubim u, God yad bɩ gep yabɩ u kalöp abad mɩdöm, nan nɩhön mɩdagainɩm gau kalöp ñɩnɩm.

²⁰ Anɩb u, God Bapi hon hib nɩpe pör nöp pör nöp hagno adö arnɩm. Anɩb unbö rö aij.

Manö naböŋ magö rɩmnap

²¹⁻²² Krai Jisas nɩbi bɩ nɩpe bɩ kub Sisa aip mɩdpal gau, kalöp Krai Jisas nɩbi bɩ nɩpe mɩdpim gau, “Kale mɩdpim?” a gɩpal. Anɩb u me, God nɩbi bɩ nɩpe aui mɩdpun magöŋhalö, kalöp Krai Jisas nɩbi bɩ nɩpe mɩdpim gau magöŋhalö, “Kale mɩdpim?” a gabun.

²³ Bɩ Kub Jisas Krai kalöp magöŋhalö mög nɩjöm abad mɩdainɩm.

Kolosi Pol Kolosi n̄ibi b̄i kal̄ip k̄öp kal̄i kliñ r̄ika

1-2 Yad Pol. God n̄ipe ke ȳip hag lö, Kraiſ Jisas manö ud arep b̄i ap m̄idpin. Pen m̄iñi mam hon Dimodi yad aip m̄idö n̄iñöl ḡi, kalöp Kraiſ Jisas n̄ip n̄iñ udmim c̄ig aij ḡimim añ mam daun kub Kolosi m̄idpim gau, k̄öp an̄ibi kal̄i kliñ r̄ikabin.

God Bapi hon kalöp mög n̄iñöm ud aij ḡö, m̄id aij ḡimim.

Pol Kraiſ n̄ibi b̄i Kolosi gau sabe göm, God n̄ip aij a ga

3-4 Haglö n̄iñbun, kale Kraiſ Jisas n̄iñ udmim c̄ig aij ḡimim, n̄ibi b̄i n̄ip n̄iñ udpal gau kal̄ip magöñhalö m̄idmagö l̄ibim. An̄ib u, sabe gun, kalöp gasi n̄iñun, p̄ör nöp God B̄i Kub hon Jisas Kraiſ Nap n̄ipe u n̄ip aij a ḡipun. * 5 Ram m̄inöñ kumi kabö adö lañ au aramun nan aij udnabun a ḡi gasi n̄iñbim u me, kale Kraiſ Jisas n̄ip c̄ig aij ḡimim, n̄ibi b̄i n̄ipe gau m̄idmagö l̄ibim. Manö n̄iñö, Kraiſ manö aij u, nöd auö, nan aij kalöp kumi kabö adö lañ au m̄idöp u hadö n̄iñbe. *

6 Nöd api Kraiſ manö aij u n̄iñmim, God n̄ibi b̄i gau mög n̄iñöm ud aij göp manö yuö yab̄i u n̄iñmim, kale ke halö n̄iñ udpim ñin u r̄ikö, Kraiſ manö aij u kalöp an̄ dan magö p̄ilöm kub ranöm arab rö u, an̄ib unbö rö nöp me, ram m̄inöñ gau gau k̄id k̄id magöñhalö gau, Kraiſ manö aij u aramöm n̄ibi b̄i an̄ kale dan magö p̄ilöm kub ranöm arab.

7 Epapras, hon aip naḡi wög göm, Kraiſ n̄ip wög p̄ör ḡi aij göp u, kalöp nöd api Kraiſ manö aij u hag ña. An̄ig ga u, han̄ip ḡi ña. 8 Epapras aui apöm, Ana kalöp an̄ dan m̄idö n̄iñöl ḡi, n̄ibi b̄i gau m̄idmagö l̄ibim u, han̄ip hag ña. *

9 An̄ib u, Epapras n̄ipe nöd api han̄ip manö hag ñö n̄iñö ñin u r̄ikö, kalöp nan a gun God n̄ip p̄ör nöp sabe ḡipun. God n̄ip sabe gun hagabun, n̄ip aij ḡinim adö u nöp, Ana n̄ipe kalöp gasi ñö kale gasi n̄iñ k̄id hiikmim nan n̄ihön God n̄ip aij ḡinab u n̄iñ aij ḡimim, a gabun. * 10 An̄ib u, B̄i Kub n̄ibi b̄i n̄ipe yab̄i rö ḡi m̄idmim, n̄ip aij ḡinab adö u nöp ḡipe ar̄inim. An̄ig ḡimim, nan aij ke ke iru nöp ḡi dammim, God n̄ipe aigale b̄i rö m̄idöp u n̄iñ aij yab̄i ḡinabim. An̄ig ḡipe, nan magö iru nöp p̄inab. 11 God n̄ipe B̄i klö unbö ke yab̄i mailö halö m̄idöp

u, n̄ipe klö n̄ipe magöñhalö kalöp ñö, kale p̄idöñ n̄ipe udmim, marö r̄imnap auö gasi an̄ibu n̄iñagmim, gasi halö m̄idmim, m̄iñ m̄iñ göl ḡi, * 12 Bapi n̄ip aij a göl ḡi m̄idaimim. Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe ram m̄inöñ p̄ör mailö ḡim̄idöp au nan aij udnaböl u, Bapi n̄ipe kalöp gö, kale u rö nöp nan aij an̄ibu udnabim. * 13 Seden, b̄i s̄ibön böñ gau abad m̄idöp u, han̄ip naḡi ad̄ik p̄idöñ l̄im̄idöp u pen God n̄ipe han̄ip hub̄ik yuö, m̄iñi Ñ̄i m̄idmagö n̄ipe han̄ip ud aij göm abad m̄idöp. * 14 Ñ̄i n̄ipe nöp han̄ip nan a göm umöm, naḡi m̄idaino u hub̄ik yua; n̄ipe nan si nan naij ḡipun gau n̄iñöm arö ga. *

Kraiſ nan gau magöñhalö abad m̄idöp

15 Nap God n̄ip waiö n̄iñun rö lagöp u pen Ñ̄i n̄ipe me Nap rö m̄idöp. N̄ibi b̄i nan gau ḡi laga ñin u, Ñ̄i Nap aip m̄ideia. N̄ibi b̄i nan gau magöñhalö yagol rö m̄idöp; Kraiſ n̄ipe adö lañol m̄idöp. * 16 Nan kumi kabö adö lañ gau abe, nan m̄inöñ naböñ iñ i abe, nan amgö n̄iñbun gau abe, nan amgö n̄iñagpun gau abe, ana nan gau abad m̄idpal gau abe, magöñhalö n̄ipe nöp ḡi la. Ḡi la u, Kraiſ hib̄ n̄ipe haglö adö ar̄inim a göm ḡi la. 17 Ram m̄inöñ hadame dagol gau ḡi laga ñin u, Kraiſ m̄ideia. N̄ipe m̄idöp u me, nan gau magöñhalö ka ke u m̄idöm j̄im ñöl m̄idöp. * 18 Kraiſ n̄ipe nab̄ic magö rö m̄idöp; n̄ibi b̄i n̄ipe gau, c̄oc u, hañ roman̄ n̄ipe m̄idöp. N̄ipe gö c̄oc hañ roman̄ kam̄iñ m̄idöp. N̄ipe iñ göm umöm kauyay uraka u me, nan n̄ihön n̄ihön m̄idöp gau yagol rö m̄idöp; n̄ipe nöp adö lañol m̄idöp. * 19 God gasi n̄ipe ke n̄iñöm gö, God n̄ipe m̄idöp rö nöp, Kraiſ an̄ib unbö rö nöp m̄idöp. *

20 An̄ib u, nan n̄ihön n̄ihön m̄inöñ naböñ iñ i m̄idöp abe, ram m̄inöñ kumi kabö adö lañ au m̄idöp abe, nan gau magöñhalö God aip j̄im ñinim rö löp. Nöd nan gau God n̄ip kaua maual rö m̄idm̄idöp. Pen Ñ̄i n̄ipe, Nap n̄ipe ke m̄idöp rö nöp m̄idöm, mab kros ba lañ hagape lugö umö, uri nan gau magöñhalö God aip j̄im ñinim rö löp. *

21 Kale nöd nan si nan naij gasi n̄iñöl ḡi, an̄ib unbö rö nöp göl ḡi m̄idmim, God n̄ibi b̄i al ñ̄iñeb n̄ipe m̄idmim, m̄ilö gau rö m̄idm̄idim. * 22 M̄iñi pen Ñ̄i n̄ipe hañ roman̄ löm uma rö, kalöp ud n̄ipe ke aip j̄im ñöl lö, ram m̄inöñ n̄ipe kumi kabö adö lañ au arammim, God amgö ilö n̄ipe u n̄ibi b̄i uñ, n̄ibi b̄i as̄iñ m̄idagöp, n̄ibi b̄i manö ap m̄idagöp, m̄ideinabim. * 23 Pen kale Kraiſ

* 1:3-4: Ep 1:15,16 * 1:5: Ep 1:13; 1Pi 1:4 * 1:8: Kol 4:12; Plm 23 * 1:9: Ep 1:16,17 * 1:11: Ep 1:19; 3:16 * 1:12: Ep 1:11,18 * 1:13: Luk 22:53; Ep 2:2 Jon 1:1; 8:58 * 1:18: Ep 1:22-23; Ap 26:23; Rep 1:5 * 1:14: Ep 1:7 * 1:15: 2Ko 4:4; Jon 1:18 * 1:17: 1:19; Kol 2:9 * 1:20: Ep 1:10; 2:16 * 1:21: Ro 5:10; Ep 2:12 * 1:22: Ep 2:14-16; 5:27

manö aij n+ŋ udpim u, ram padö rö n+ŋ udöl g+ m+dmim, God nan aij kalöp n+ŋab u gas+ m+dmagö kale aŋ daŋ p+đöŋ l+mmim gas+ n+ŋöl g+ m+daimim. Manö aij kalöp haglö n+ŋbim an+bu, kalöp nöp wasö, n+bi b+ ram m+nöŋ gau k+đ kid magöŋhalö hag n+lo ara. Yad Pol u rö nöp wög adö an+bu nöp g+pin.

Pol Kraiŋ n+ŋ wög geia

²⁴ Kalöp nan a gem Kraiŋ manö aij hag n+ŋö y+ŋ g+ najj g+lo marö udnö u, m+ŋi yad m+ŋ m+ŋ g+pin. Kraiŋ n+ŋe ke marö kub yab+ŋ uda u rö, Kraiŋ n+bi b+ marö kub yab+ŋ udöl a gem, Kraiŋ haŋ romaŋ n+ŋe u, cöc n+ŋe u, g+ n+ŋam a gem, haŋ romaŋ yad marö r+mmap udpin.

²⁵ God y+ŋ hag lö, kalöp God Manö u magöŋhalö hag n+ŋ aij g+ŋm+dim u me, cöc n+ŋe u n+ŋ wög g+ ŋeb b+ ap m+dpin. *

²⁶ Manö aij an+bu hadame gau m+ iru yab+ŋ pi göl m+dm+đöp pen m+ŋi God n+ŋe Kraiŋ n+bi b+ n+ŋe kal+ŋ manö an+bu waiö la. *

²⁷ God gas+ n+ŋöŋ manö hag la u, manö aij yab+ŋ, manö mailö halö pi göl m+dm+đöp u, n+bi b+ gau magöŋhalö n+ŋöl a göm, n+bi b+ n+ŋe kal+ŋ waiö yammab. Manö aij an+bu iŋ u an+ŋ göl m+đöp: Kraiŋ m+dmagö kale aŋ daŋ m+đöp; an+bu u kale ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ au arammim, God mailö ke halö au m+đöp aip pör m+deinabim.

²⁸ An+bu u, hon Kraiŋ nöp hag n+ŋbun. Kale magöŋhalö Kraiŋ n+ŋ c+ŋ aij göl g+, manö n+ŋe n+ŋ aij göm, hagöŋ rö nöp göl g+ m+deinabol a gun, gas+ n+ŋ aij gun n+bi b+ gau kal+ŋ magöŋhalö r+ŋm+đ ukun, Kraiŋ manö aij u hag n+ŋm+đun. ²⁹ Adö an+bu nöp, Kraiŋ k+lo najj n+ŋe ke magöŋhalö y+ŋ n+öb u udem, k+lo gem wög n+ŋe göl g+ m+dpin. *

2

Kalöp manö piral hagöl u, udagmim

¹ Pen n+ŋim! Kale Kolosi n+bi b+ gau abe, Leodisia n+bi b+ gau abe, n+bi b+ r+mmap halö mulu ad+ŋ yad n+ŋagpal gau abe, m+đ aij g+ŋmim a gem, wög k+lo yab+ŋ gabin. ² Kale gas+ halö m+đöŋ, gas+ aŋi ap nöp n+ŋöŋ, pen pen m+dmagö löm, gas+ n+ŋ k+đ hi+köŋ, God Manö pi göl m+dm+đöp u magöŋhalö n+ŋ aij göl, a g+ gas+ n+ŋbin. God Manö pi göl m+dm+đöp u Kraiŋ. ³ Kraiŋ n+ŋ aŋ daŋ nöp God gas+ aij aij magöŋhalö pi göl m+đöp u me, n+ŋe ke nöp God gas+ aij an+bu waiö l+ŋm rö löp. *

⁴ N+bi b+ r+mmap pir alöŋ, manö k+liŋ aij r+mmap haglö n+ŋöl g+, manö piral kale an+bu n+ŋ udmim rö löp a gem, kalöp manö

an+bi hag n+ŋ aij gabin. * ⁵ Yad ram m+nöŋ m+lo au m+dpin u pen gas+ yad u kalöp lau adö m+đö n+ŋöl g+, kalöp gas+ n+ŋöl g+ m+dpin. Pen kale Kraiŋ n+ŋ ud p+đöŋ g+ŋmim, agam+ŋ m+dmim, j+ŋ n+lo m+dpim u, y+ŋ aij yab+ŋ göp. *

Kraiŋ aip m+đun n+ŋe hagöp rö nöp gun

⁶ Kale Jiŋas Kraiŋ n+ŋ n+ŋ udmim, B+ Kub hon a g+ŋmim udpim u me, adö an+bu nöp n+ŋmim g+ŋe ar+ŋm. ⁷ Kraiŋ n+ŋ c+ŋ aij g+ŋmim, manö n+ŋö n+ŋe hag n+lo n+ŋbe u n+ŋ ud p+đöŋ g+ŋmim, hagöp rö nöp g+ŋmim, God n+ŋ aij a göl g+ nöp m+daimim. *

⁸ Pen n+ŋ aij g+ŋmim. N+bi b+ r+mmap kalöp manö y+ŋhar+ŋ manö piral haglö, kale manö piral an+bu udmim k+đ kale gau ammim rö löp. Manö y+ŋhar+ŋ manö piral hagpal u, bac b+ aiud kale abe, ana najj nan gau m+nöŋ naböŋ iŋ i abad m+dpal gau aiud abe udöŋ hagpal. Kraiŋ manö aij u udöŋ hagagpal. ⁹ N+ŋöŋ g+ŋg: Kraiŋ haŋ romaŋ halö m+đöp u pen God m+đöp rö u, Kraiŋ n+ŋe an+bu unbö rö nöp m+đöp. * ¹⁰ God n+ŋe gö, kale Kraiŋ n+ŋ c+ŋ g+ŋmim, n+ŋ aip j+ŋ n+lo m+dmim, kam+ŋ yab+ŋ m+dpim. N+ŋe nöp me, ana najj nan gau m+nöŋ naböŋ iŋ i abad m+dpal gau magöŋhalö adö lagod m+đöp. *

¹¹ Kale Kraiŋ aip j+ŋ n+lo m+dpim u me, kale hadö Juda n+bi b+ haŋ r+ŋb g+ dö g+pal rö u m+dpim. Juda n+bi b+ gau ru pi n+ŋmagö udöŋ haŋ r+ŋb g+ dö g+pal, pen Kraiŋ aip j+ŋ n+lo m+dpim u me, n+ŋe nan si nan najj g+ŋm+dim nag+ u r+ŋb g+ dö göp. * ¹² Kalöp n+ŋ pakla u, kalöp Kraiŋ aip r+ŋöl g+la; kale God k+lo n+ŋe Jiŋas ud urak n+ŋa u n+ŋ udpe u me, God kalöp Kraiŋ aip ud urak n+lo, n+bi b+ kam+ŋ g+ŋsöŋ n+öb n+ŋe m+dpim. *

¹³ Kale nöd nan si nan najj adö u nöp g+ŋm+dim, Kraiŋ n+ŋe nan si nan najj g+ŋm+dim nag+ u r+ŋb g+ dö gaga n+ŋ u, kale n+bi b+ hadö umbal rö m+daibe. Pen God n+ŋe ke gö, uri kale Kraiŋ aip kam+ŋ m+dpim. God nan si nan najj g+ŋno u magöŋhalö n+ŋöŋ arö ga. * ¹⁴ Nan si nan najj g+ŋno u, köp aŋ aŋ kal+ k+liŋ r+köŋ, lo manö ke ke pen ŋeb manö u halö kal+ k+liŋ r+kla u, God köp an+bu ud mab kros ba laŋ c+ŋp+ŋ pak lö, böŋ nöp p+ŋ ga. * ¹⁵ Mab kros ba laŋ Kraiŋ n+ŋe ana najj nan gau m+nöŋ naböŋ iŋ i abad m+dpal gau mo n+ŋe gau löm, n+bi b+ gau n+ŋ m+đö n+ŋöl g+, kal+ŋ nag+ ad+köŋ ud +ŋp g+ ud ara.

¹⁶ An+ŋ ga rö, kale nan magö r+mmap gau n+ŋg r+mmap gau n+ŋbe, n+bi b+ r+mmap kalöp hag pro gaiöl, gas+ iru n+ŋagmim. M+ŋi God n+ŋe sabe gep n+ŋ kub a göm aŋ

* 1:25: Ep 3:2,7-8 * 1:26: Ro 16:25-26; Ep 3:5,9 * 1:29: Ep 3:7,20; Plp 4:13 * 2:3: 1Ko 1:24,30 * 2:4: Ro 16:18 * 2:5: 1Ko 5:3 * 2:7: Ep 3:17 * 2:9: Jon 1:14,16 * 2:10: Ep 1:21-22 * 2:11: Ro 2:29 * 2:12: Ro 6:4 * 2:13: Ep 2:1,4-5 * 2:14: Ep 2:14-16; 1Pi 2:24

masi gʻinaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasi iru nʻnjagmim. Mʻñi rakʻn gʻisön auöp ñʻn kub a göm asi masi gʻinaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasi iru nʻnjagmim. Mʻñi Juda God nʻp sabe gep ñʻn kub a göm asi masi gʻinaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasi iru nʻnjagmim. * 17 Kraus auaga ñʻn u, nan anʻb gau ana rö nʻnjöm gʻimʻdal; pen nan yabʻt u Kraus. *

18 Anʻb u, nʻbi bʻ rʻmnap apöm, manö mʻlö hagöm, naböñ nʻjnbun rö, kale anʻg anʻg gʻimim, aka nʻbi bʻ ramö rö mʻdmim, aka ejol gau sabe gʻimim, a gaiöl u, manö kale udmim, God nan aij kalöp ñʻnab nan u arö gagmim. Nʻbi bʻ anʻb gau, Kraus manö aij u nʻnjagpal; gasi kale ke nöp nʻnjöm, gasi piral gau nʻbö gau nʻbö udöm, hon nʻbi bʻ kub a göm, aiud yʻharʻn mʻlö yabʻt udaböl. 19 Nʻbi bʻ anʻb gau, Kraus nʻp arö göm adö anʻbu arbal. Pen Kraus nʻpe nabʻc magö mʻdöm, hañ romanʻ nʻpe u, magöñhalö kʻdʻt got rö jʻm ñöl löm, nan aij ñöm, abad mʻd aij gö nʻjöl gʻ, God nʻp aij gʻinim rö u, hañ romanʻ kub gö gö arab. *

20 Kraus cʻg gʻipim u me, nʻp aip umbe, ana naj nan gau mʻinöñ naböñ i i abad mʻdpal gau mo kale gau mʻdagpim; kalöp nan ap gʻinʻg klö ap mʻdagöp. Anʻb u, nʻhön gʻinʻg nʻbi bʻ gau gasi nʻjbal rö gasi nʻjbm? 21 “Nan u ñʻmagö udagmim! Nan u ñʻnjagmim! Nan u ud nʻnjagmim,” a gʻipal, * 22 pen nan magö ñʻg nan hagnal nan gau magöñhalö ñʻjöl pʻs gʻinab. Manö kʻiñ aij hag ñʻbal gau magöñhalö nʻbi bʻ gasi ke nʻnjöm hagnal adö u nöp nʻnjöm hag ñʻbal. *

23 Nʻbi bʻ anʻb gau, ejol abe sabe gun a göm, nʻbi bʻ mög gep rö mʻdno aij gʻinab a göm, nan asi masi göm, bislam mʻdpal. Anʻg gʻilö, nʻbi bʻ rʻmnap nʻjöl, manö nʻjöl rö linab u pen nan si nan naj gep gasi u auö, nan piral gau nöp gasi nʻnjöm, Kraus nʻp cʻg mʻdagpal rö, nan ap klö ñö, hañ romanʻ ke gasi göp u arö göl rö lagöp.

3

God hanʻp gö, Kraus aip urakno

1-2 Pen kale Kraus aip urakmim kamʻn gʻisön nʻbö mʻdpim u, mʻinöñ naböñ adö i i nan gau gasi u nʻnjagmim. Gasi kub kale u arnʻm nan ram mʻinöñ kumi kabö adö lanʻ mʻdöp gau. Kraus nʻpe uraköm adö lanʻ au aramöm, God ñʻmagö yʻjʻg böñ lau asi mʻdöp. * 3 Kale Kraus aip umbe u me, kamʻn mʻdep magö kale u God Kraus kalʻp apil mʻhau aip pi göl mʻdöp. 4 Kamʻn

mʻdep magö kale i i u Kraus. Hainö nʻpe aunab ñʻn u, amun nʻpe aip mailö unbö ke halö mʻd aij gʻinabun.

Nöd mʻdmʻdim u ke, uri mʻdpim u ke

5 Anʻb u, nan nʻhön hañ romanʻ gasi göp u al pak limim. Nʻbi si bʻ si gʻimim, gasi naj nʻnjmim, hañwätö gʻimim, nan si nan naj nöp gun a gʻimim, uʻpö kʻhno kʻjbal gol mani nan gau iru nöp udun a gʻimim gʻpe aragnʻm. Uʻpö kʻhno kʻjbal gol mani nan gau iru nöp udun a gʻ gasi nʻjbal nʻbi bʻ gau, kale nʻbi bʻ nan piral sabe gʻipal rö nöp mʻdpal. * 6 Adö anʻb gau nöp gʻilö, God kalʻp kal juö, ilön kub yabʻt udnaböl. 7 Kale ke nöd nagʻ naj adö anʻbu nöp gasi nʻnjmim, anʻb unbö rö nöp gʻimʻdim. 8 Pen mʻñi nagʻ naj adö u böñ nöp arö gʻimim. Nöd mulu kal nʻnjmim, kal yabʻt jumim, gasi naj nʻnjmim, nʻbi bʻ gau kalʻp hag pro gʻimim, uranʻañ hagnim gʻimʻdim rö, mʻñi gagmim. * 9 Manö piral hagnim, pen hagö pen hagö gʻimʻdim u, u rö nöp hagnim. Kraus aip umbe u me, gʻi naj gʻimʻdim nagʻ u kalöp wañj rö wam wam ga u, hibur gasi mʻdmagö nöd nʻbö kale u, ud asi k ke gau yubim. * 10 Hibur gasi mʻdmagö nöd nʻbö kale u ud asi k yumim, hibur gasi mʻdmagö hain nʻbö kale u, wañj rö rol libim. Nʻbi bʻ gʻisön nʻbö mʻdmim, God kalöp gʻi la u pör nöp gö, kale nʻpe ke mʻdöp rö nöp limim, nʻp nʻj aij yabʻt gʻinabim. * 11 God anʻg ga u me, Grik nʻbi bʻ gau ke, Juda nʻbi bʻ gau ke mʻdagpal. Nʻbi bʻ hañ rʻb gʻi dö gʻipal gau ke, nʻbi bʻ hañ rʻb gʻi dö gagpal gau ke mʻdagpal. Nʻbi bʻ köp kalʻ kʻiñ amgö li nʻjbal gau ke, nʻbi bʻ köp kalʻ kʻiñ amgö li nʻnjagpal gau ke mʻdagpal. Nʻbi bʻ wʻyap gau ke, nʻbi bʻ uböl gau ke mʻdagpal. Nʻbi bʻ rau dam lʻlö nagʻ wög gʻipal gau ke, nʻbi bʻ gasi kale ke nʻnjöm wög gʻipal gau ke mʻdagpal. Nʻbi bʻ gʻisön nʻbö mʻdpun u me, Kraus nʻpe ke nöp hanʻp magöñhalö mʻdmagö raul anʻ dan mʻdö, nan rʻmnap magöñhalö nan yʻharʻn rö löp. *

12 God nʻbi bʻ nʻpe mʻdpim. Nʻpe kalöp mʻdmagö löm, nʻbi bʻ nʻpe ke hag la. Anʻb u, wañj rol libal rö, gʻi aij gep nagʻ u rol limim. Nʻbi bʻ gau kalʻp mög nʻnjmim, ud aij gʻimim; hib kale ke hagpe adö aragnʻm; nʻbi bʻ hain aij mʻdmim; nʻbi bʻ gau manö hain hagnim kal juagmim. * 13 Kraus nʻbi bʻ nʻpe rʻmnap kalöp gʻi naj gaiöl, kalʻp pen gʻi naj gagmim. Manö rʻmnap mʻdainʻm, Bʻ Kub kale nan si nan naj gʻpe nʻnjöm arö göp rö u, nʻbi bʻ gau kalöp gʻi naj gaiöl u, u rö nöp nʻnjmim arö gʻimim.

* 2:16: Ro 14:1-12 * 2:17: Hib 8:5 * 2:19: Ep 2:21; 4:16 * 2:21: Gal 4:3,9; 1Di 4:3 * 2:22: Mad 15:9
 * 3:1-2: Mad 6:33; Mak 12:36; 16:19; Ep 1:20 * 3:5: Ro 6:6,11; Ep 4:19; 5:3-6 * 3:8: Ep 4:25-29; 5:4 * 3:9: Ep 4:22,25 * 3:10: Ep 4:24 * 3:11: Gal 3:28 * 3:12: 1Pi 2:9 * 3:13: Ep 4:2,32

* 14 Pen kale nagı aij anıbu rol gımim, hön adö lagod au mıdmagö lep magö u rol gımim. Nıbi bı mıdmagö lep magö u, nan aij gau magöñhalö wam wam ud jım ñöm lö, nan aij ap utep gagnım. *

15 God kalöp udöm hañ roman añı nöp jım ñöl la u, kale agamıj mıdmim pen pen ud aij gımim a göm ga. Anıb u, Krais hibur hain hain ñöb u nıp hag nıñmim, mıdmagö kalöp anıj daj hibur hain hain magö anıbu lö, agamıj mıdmim, nan nıhön nıp aij gınab u nıñnabım. Anıb u, nıp aij a göl gı nöp mıdaimim. * 16 Krais manö aij u anı kalöp daj ajmanı rauöm rö mıdaimım nıñöl gı, manö nıpe u nıñ aij yabıt gımim me, pen pen hag ñı aij göl gı, God Manö adıñ Sam a gıpal rımnab, God hib nıpe dap raneb kımab rımnab hagöl gı, God nıp aij a göl gı mıdaimim. * 17 Pen manö hagnıg aka nıhön nıhön gınıg, Bı Kub Jısa nıbi bı nıpe mıdpun a gımim, God Jısa kalıp apıl mıhau aij a göl gı nöp gıpe arnım. *

Krais nıbi bı nıpe gau mıd aij göl

18 Kale nıbi gau, kale Krais nıñ udpım rö, nagamul bı manö hagöl u hain gımim. *

19 Pen kale bı gau, nıbi kale gau kalıp manö klö gımim hagagımım; kalıp mıdmagö lımim. *

20 Kale ñı pai gau, kale Krais nıñ udpım rö, name nap hagöl rö magöñhalö hain gımim. Anıg geınabım God nıp aij gınab. *

21 Pen kale nap bı, ñı pai kale gau kalıp manö klö gımim hagpe hagpe, gası naij nıñöm, mıd aij gagöl rö löp u, nıñ aij gımim. *

Nıbi bı nagı wög gıpal gau; bı kub kale gau

22 Kalöp nıbi bı, bı rımnab nagı adıtık lı daulö, kalıp nagı wög gı ñımıdım gau, manö rımnab hagnıg gıbın. Bı kub nıñmıdal magö u nöp nıñmıdlö nıñöl gı wög gıno, kalıp aij ganı a gımim gaggım. Gası mıhöp nıñagımım, Bı Kub hon kumi kabö adö lanı u nıñ mıdöp rö, gı aij gun a gımim, aij gö nıñöl gı gımim. * 23 Kale nan nıhön nıhön geınabım, nıbi bı mıñöñ naböñ ilı rımnab kalıp wög gabun a gımim gaggımım; Bı Kub kumi kabö adö lanı u nıp wög gabun a gımim, klö gımim gası aij nıñöl gı gımim. 24 Wög gı ñıbım u, Bı Kub Krais nıp wög gı ñıbım. Kale nıñbım Bı Kub nıpe pen ñöm kalöp nan aij ñıñab. 25 Pen God nıpe nıbi bı gı naij gınaböl gau manö

kub hagnıg, nıbi bı kub gau, nıbi bı pro gau a göm, manö kub gagnab; adö añı u nöp hagöm, ilön ñıñab. *

4

1 Anıb u, kale bı kub rö mıdpım gau, Bı Kub kale kumi kabö adö lanı mıdöp u gası nıñöl gımim, nıbi bı kalöp nagı wög gı ñıbal gau kalıp abad mıd aij gımim, nan kalıp ñeb rö u hatöwatö ñıñım. *

God nıp sabe göl gı mıdaimim

2 Kale gası nıñ aij göl gı, aij a göl gı, God nıp sabe göl gı mıdaimim. * 3 Hanıp u rö nöp God nıp sabe göl gı mıdpe, God nıpe adan hıtkö, Krais manö aij pi göl mıdmıdöp u nıbi bı gau kalıp waiö hag ñıñabun. Krais manö aij u nöp hagnö, yıp nagı leıla mıdpın. * 4 Pen God nıp sabe gıpe, yıp abad mıdö nıñöl gı, manö anıbu hag ñı aij gınö, nıbi bı nıñ aij göl. Yad unbö rö nöp gınam u aij.

5 Kale pör nöp gası nıñöl gı mıdpe, adan hıtknım, nıbi bı Krais nıp nıñ udagpal gau, gası nıñ aij göl gı, kalıp ud aij gımim, Krais manö aij u hag ñıñım. * 6 Maj mıgan kale u dö sol dö kal rö lainım. Anıg gö, nıbi bı manö kale nıñöl, dö gö, nıñ aij gınaböl. Kalöp manö nıhön rö hag nıñnaböl, kalıp pen hag ñı aij gımim. *

Pol Dijikas Onesimas bı mıhau kalıp yua

7-8 Mam mıdmagö hon Dijikas, yad Bı Kub nıp wög klö gıpın rö göp u, nıp yunö nıñab. Nıpe mıdpım u amöm, yad aıgegö rö mıdpın u kalöp hag ñö nıñmım mañ mıñ gımim a gem yunabın. * 9 Pen mam mıdmagö hon Onesimas, bı kalpe ke u, Dijikas aıp nıñnabıl. Onesimas nıpe u rö nöp, yad Bı Kub nıp wög klö gıpın rö, u rö nöp göp. Ammıl, nan nıhön nıhön gai i gab u magöñhalö kalöp hag ñı aij gınabıl. *

Pol manö hag naböñ jua

10 Bı Arısdakas, yad aıp nagı mıdpul u abe, bı hon Mak abe kalöp, "Mıdpım?" a gıpıl. Mak me, bı hon Banabas nımdan nıpe u. Bı anıbu nöp nöd manö yuem hagnö, "Nıp yagol u amıjakö ud aij gım," a gınö. * 11 Bı hon Jısa, hib nıpe ap Jasdas a gıpal u, u rö nöp kalöp, "Mıdpım?" a göp. Bı Juda mıhau nıganı anıb gau me yad aıp wög gıpun. Juda rımnab yıp gası ap anıñöm jım ñöl wög gaggun; kale yam nöp yad aıp God nıbi bı udöm abad mıdeınab manö aij u hag ñıñun.

* 3:14: Ro 13:8-10 * 3:15: Plp 4:7; 1Ko 12:27; Ep 4:4
Ep 5:22 * 3:19: Ep 5:25 * 3:20: Ep 6:1 * 3:21: Ep 6:4 * 3:22: Ep 6:5-8 * 3:25: Ro 2:11 * 4:1: Ep 6:9 * 4:2: Ep 6:18; Plp 4:6 * 4:3: Ro 15:30; Ep 6:19 * 4:5: Ep 5:15-16 * 4:6: Ep 4:29; 1Pı 3:15 * 4:7-8: Ep 6:21-22 * 4:9: Plm 10-12 * 4:10: Ap 12:12; 15:37-39; 13:13

¹² Bî kale Epapras, Krais Jisas nîp wög göp u, kalöp, “Mîdpim?” a göp. Nîpe pör pör klö göm kalöp God nîp sabe göm hagöp, “Kale gasî rîmnap nîngôm, Krais manö aij u nîj ud pîdönj göm, nîp cîg aij göm, hagnabön rö nöp gîlö arnîm,” a göp. *

¹³ Amgö yad ke nîjem kalöp hagabin, nîpe klö göm kalöp wög göm, Leodisia nîbi bî kalîp wög göm, Hirapolis nîbi bî kalîp wög göm göp.

¹⁴ Pen bî aij hon, wös wameb bî Luk abe, Demas abe kalöp, “Mîdpim?” a gîpil. ¹⁵ Añ mam daun kub Leodisia gau, nîbi bî apöm nîbi Nimpa ram God nîp sabe gîpal gau magöñhalö, “Pol kalöp, ‘Mîdpim?’ a göp,” a gîmim.

¹⁶ Kalöp köp yuabin i nîjmim, ñîbe arö, Krais nîbi bî Leodisia mîdpal gau u rö nöp nîjöl. Pen Leodisia nîbi bî kalîp köp yubin u, kale u rö nöp udmim nîjmim.

¹⁷ Pen Akipas nîp hagnim, “Bî Kub wög nöp hag la u gî udmön,” a gîmim. *

¹⁸ Yad Pol, mîñi ñîmagö yad u ke, manö adîj magö i kalî klîñ rîkabin. Yîp sen udöm nagî pîdönj lîbal u, yîp hauî gagnim. God kalöp mög nîjöm ud aij gö, mîd aij gîmim. *

* 4:12: Kol 1:7; 2Di 4:10-11; Plm 23-24

* 4:17: Plm 2

* 4:18: 1Ko 16:21

1 Desalonaika Pol köp nöd u Desalonaika nibi bi kalip kali kliñ rika

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi God Bî Kub Jisas Kraiss apil mîhau nîbi bî kale daun kub Desalonaika mîdpim gau, köp anîbi kalî kliñ rîkabun.

God kalöp mög nîñjôm ud aij gö, mîd aij gîmim. *

Desalonaika nîbi bî Kraiss nîp nîñj udôm cîg aij gîla

² Sabe gun, kalöp magöñhalö pör nöp God nîp aij a gîpun. ³ Bapi God nîp sabe gun, pör nöp kalöp gasî nîñun, kale aige göl rô gîpim u gasî nîñun, God nîp aij a gîpun. Kale Bî Kub hon Jisas Kraiss nîp nîñj udmim cîg aij gîmim, nîp wög gî aij gîpim; kale Bî Kub hon Jisas Kraiss nîp mîdmagö lîmim, klö gîmim nîp wög göl gî mîdpim; kale Bî Kub hon Jisas Kraiss aip ram mîñöñ kumi kabö adö lan au arammim nan aij udnabim a gîmim, marö auö gasî iru nîñagpim. *

⁴ Añ mam aij. Hon nîñbun kale me, God mîdmagö löm nîbi bî nîpe ke uda nîbi bî gau mîdpim. ⁵ Kraiss manö aij nîpe u dam ram kale gau amun, kalöp manö magö nöp hag ñagno. Ana Uî nîpe hanîp an dan mîdôm, klö nîpe hanîp ñö nîñöl gî, Kraiss manö aij u manö nîñj yabîl mîdöp a gun, kalöp manö yîjîg göl yabîl u hag ñîno nîñj udpe. Kalöp aip hanmîdun u, kalöp nan a gun anîg göl gî mîdmîdun u, kale ke hadö nîñbim. *

⁶ Bî Kub gîmîdöp u nîñmim, hon ke gîmîdun u nîñmim, anîb unbö rô nöp gî mîdaibe. Kale bîstam yabîl mîdmîdim pen Ana Uî nîpe gö, kale Kraiss manö aij u nîñmim, mîñ mîñ göl gî nîñj ud mîdaibe. *

⁷ Anîg göl gî aij gîpe anîbu, Kraiss nîbi bî nîpe Masedonia Propins mîdeila gau abe, Akaia Propins mîdeila gau abe nîñjôm, anîb unbö rô nöp gî aij gî mîdeila.

⁸ Kale God nîp nîñj udpe u, manö anîbu aram aram, Masedonia Propins, Akaia Propins gau nöp wasö, ram mîñöñ gau gau magöñhalö ara nîñjôm nîbi bî gau magöñhalö hadö nîñbal. ⁹ Anîb u, hon ram mîñöñ rîmnap amjakno, nîbi bî anîb gau ke aiud udôm haggal, "Desalonaika nîbi bî kalîp manö aij u hag ñaibe, kalöp ud aij göm, nan piral sabe gîmîdal gau arö göm, God nîñj pör kamîñj mîdöp u nîp nîñj udôm, nîpe hagöp rô nöp göm, ¹⁰ Nî nîpe Jisas umö, God gö uraka u, kumi kabö adö lan au nîbö ado gî aunîm a göm, abad mîdpal," a

gîpal. Jisas hanîp nan a göm uma u me, God kal juöm pen ilön kub ñînab u udagnabun.

2

Pol Desalonaika mîdôm Bî Kub nîp wög

ga

¹ Añ mam bî, kale ke nîñbim, nöd ram kale auno u, yîharîñ auagno. ² Daun kub Pilipai nöd amun hag ñîno, nîbi bî rîmnap hanîp manö naj hagöm gî naj gîla u pen God hanîp abad mîdôm gî nö, gîla anîbu gasî iru nîñagun, Desalonaika amun Kraiss manö aij u hag ñîno, hanîp u rô nöp gî naj gîla u pen hañwado hag ñî mîdaino. *

³ Manö kalöp haggun u dui gun, gasî naj nîñun, piral hagnun, hag ñagun.

⁴ Kraiss manö aij ud aröl a göm, God nîpe ke hanîp hag lö, manö aij anîbu hag ñîbun. Kraiss manö hag ñîno, nîbi bî gau nîñlö, kalîp aij gan a gun gagan; God nîpe nîñj, nîp aij gan a gun gabun. God nîpe nöp gasî mîdmagö hon an dan aigöl rô gî mîdpun u nîñjôb. *

⁵ Kale ke nîñbim, kalöp aij gîñîm a gun manö kliñ aij rîmnap kalöp hag ñagno; mani nan gau udun a gun manö hag ñagno. God nîpe u rô nöp nîñjôb. ⁶ Kale Desalonaika nîbi bî hib hon hagpe adö arñîm a gun manö hag ñagno. Nîbi bî rîmnap gau hib hon haglö adö arñîm a gun manö hag ñagno.

⁷ Bî Jisas manö ud arep mîdpun rô, kalöp manö yîñîd hag ñeb rô, pen hane hagagno. Nîbi gau ñî painjan kale ud aij gîpal rô u, kalöp hain aij gun ud aij gîno. ⁸ Kalöp mîdmagö yabîl lî mîdmîdun. God Manö aij nîpe u kalöp hag ñaino, hanîp al pak lîñîg gîblap arö gagbnop. Kale añ mam mîdmagö hon me.

⁹ Añ mam bî, kale nîñbim, kalöp aip mîdun wög klö gun uñham mîdmîdun. Kalöp aip mîdun, God manö aij nîpe u kalöp hag ñî ajun, uñham nan magö hanîp ral dapöm ñînaböl a gun, sîdö an sîbön yan mani wög rô gun nan nîñmîdun. *

¹⁰ Kale nîñbim, hon kalöp nîbi bî Kraiss nîp nîñj udpim gau aip mîdöl gun, kalöp gî aij nöp gun, bî asîñ mîdagöp, bî manö ap mîdagöp rô nöp mîdaino. God nîpe ke u rô nöp nîñjôb. ¹¹ Kale nîñbim, nap bî ñî pai kale ke hag ñî aij gîpal rô kalöp gîno. *

¹² God kalöp udö, nîbi bî nîpe nöp mailö halö mîdeinabim. Anîb u, kale God göp anîbu nîñmim, gasî nîñj aij gîmim, nagî aij adö u nöp gî mîdaimim a gun, kalöp manö hain hag ñîno. Kale gasî halö mîdmim, kalöp gî naj gîla u gasî iru nîñagmim, klö gîmim, nagî aij adö u arö gagmim, a gun, manö anîbu rô kalöp hag ñîmîdun.

* 1:1: Ap 17:1-9 * 1:3: 1Ko 13:13; Kol 1:4-6 * 1:5: 1Ko 2:4-5 * 1:6: Ap 17:5-9 * 2:2: Ap 16:19-24;

17:1-9 * 2:4: Gal 1:10 * 2:9: Ap 20:34 * 2:11: Ap 20:31

¹³ Kalöp God manö aij nıpe hag ñno nıñmim, manö kale ke nöp hagagaböl, God manö nıpe ke hagaböl, a gımim nıñ udpe. Nıñjō me, manö hag ñbun u, God manö kamıñ gası mıdmagö kale anı dañ wög gö, magö pılop. Anıb u, hon pör nöp God nıp aij a göl gı mıdpun. * ¹⁴ Pen añ mam bı. Krais nıbi bı nıpe ram mınön Judia gau cöc ke ke gau ap magum göm God nıp sabe gılo, Juda nıbi bı gau kalıp gı naij gıla rö nöp, nıbi bı kale ke Desalonaika gau mıdpal kalöp u rö nöp gıla. * ¹⁵ Juda nıbi bı gau kale God manö hagep bı gau kalıp al pak löm, Bı Kub Jısas nıp al pak löm, hanıp yu gı yula. God kalıp nıñjōm ññı lagöp. Kale nıbi bı gau magöñhalö nıñjō mulu lugöp. * ¹⁶ Krais nıp nıñ udlö kalıp kamıñ gısön ñnab a gun, Krais manö aij nıpe u Juda nıbi bı wasö gau kalıp hag ñno, Juda nıbi bı gau kal juöm, hanıp adan urön gıpal. Gıpal anıbu, kale pör nöp nan si nan naij gımdal rö nöp gı dam dam dam arö, nan si nan naij kale asmen kub yabıñ rö mıdöp. Pen mıñ God kalıp kal juöm gö marö kub yabıñ kalıp auöp.

Pol kalöp kauyanı am nıñnam, a ga

¹⁷ Añ mam bı. Kale aip mıdno, Juda nıbi bı hanıp yu gı yula u, mög gö nıñjōl gı mıdpun. Hañ romanı hon aui mıdpun pen gası hon kalöp aip mıdöp. Anıb u, kalöp kauyanı am nıñun a gun, gası u nöp nıñ mıdpun. ¹⁸ Kalöp am nıñun a gı gası nıñun, yad Pol, ñın mıñöp aka mıñau nıganı amnabin a gıno, pen Seden hanıp adan wamöb. ¹⁹ Krais nıbi bı rımnap halö gıpal rö, kale abe gıpe me, hon gası halö mıdpun; kale gıpe, mıñ mıñ göl gı mıdpun; kale gıpe, Bı Kub hon Jısas aunab ñın u, manö aij ne hag ñno magö pılop i, a gıñabun. * ²⁰ Kale nöp gası nıñun, mıñ mıñ göl gı, aij a göl gı nöp mıdpun.

3

¹ Pen kalöp mög nıñun am nıñun a gun, yıñıd am nıñeb rö lagö, yad Pol, Sailas, hol mıñhön daun kub Adens mıdul, * ²⁻³ mam hon Dimodi, hol aip God nıp wög göm, Krais manö aij nıpe u hag ñı ajöp u, nıp hag yulo na. Kalöp gı naij gılo, nıbi bı rımnap Krais nıp arö gıñaböl rö löp, Dimodi amöm, kalöp aip mıdöm Krais manö aij u hag ñı aij gö, kale Krais nıp nıñ ud pıdön gımim, gası halö mıdeinabım a gul, nıp hag yulo na. Pen kale nıñbım, Krais nıbi bı nıpe mıdpun rö, hanıp gı naij gılo marö udnabun. * ⁴ Kale aip mıdun, hanıp gı naij gıñaböl

a gıno u, kale anıb unbö rö nöp gıla u hadö nıñbım. ⁵ Anıg geila, kalöp mög yabıñ nıñem, gası iru nıñem, aige göl gımim mıdpım u nıñıñm a gem, Dimodi nıp hag yunö. Gası yad nıñjō u, Seden nıpe kalöp fıp gö manö uñham hag ñno nıñbe u arö gımim rö löp, a gı gası nıñjō.

Dimodi ado gı apöm, mıd aij gıpım, a ga

⁶ Pen Dimodi kalöp am nıñjōm apöm hagöp, Krais nıp nıñ udmım cıg aij gımim, nıbi bı gau kalıp mıdmagö lımim, halıp mıñhön gası nıñjōl gı ññı lıbım. Hol mıñhön mılo gai i mıdul, kalöp mög nıñbul rö, kale pen u rö nöp ram mınön kale gau mıdmım, halıp mıñhön mög nıñbım, a göp. * ⁷ Pen hanıp gı naij gılo mıd aij gagno ñın u, Dimodi apöm, kale Krais nıp nıñ ud pıdön gıpım manö u hagö, hanıp mıdmagö pılu göp. * ⁸ Kale Bı Kub cıg aij gımim nıp aip jım ñöl mıdpım u nıñun, hon kamıñ yabıñ mıdpun.

⁹ Mıd aij gıpım u nıñun, God nıp aij a gun. God nıpe gö, kalöp gası nıñun, mıñ mıñ yabıñ gıpun. Anıb u, nıp aij a göl gı mıdpun. ¹⁰ Kauyanı am kalöp nıñun, Krais manö aij u hag ñno, Krais nıp nıñ ud pıdön gımim a gun, klö gun God nıp sıdö anı sıbön yanı sabe göl gı mıdpun.

¹¹ Anıb u, Bapi God nıpe ke abe, Bı Kub hon Jısas abe hanıp adan hıklö, mıdpım u nıñabun. * ¹² Hon kalöp mıdmagö yabıñ lıbun rö, Bı Kub kalöp gı ñö, kale ke u rö nöp pen pen mıdmagö lımim, nıbi bı gau kalıp magöñhalö mıdmagö lımim gımim. ¹³ Bı Kub Jısas kalöp klö nıpe ñöm abad mıd damöm, nıbi bı uı nıpe gau magöñhalö udöm ado gı aunab ñın u, nıpe apöm kalöp udö, God Bapi hon amgö ilö adö nıpe u, kalöp manö ap mıdagö nıbi bı uı nıpe mıdeinabım.

4

God nıp aij gıñım adö u nöp gımim

¹ Añ mam bı. Kale aip mıdaino ñın u, kale aige göl gımim God nıp aij gıñab adö u nöp gıñabım u kalöp hag ñno. Manö hag ñno u kale udmım anıb unbö rö nöp göl gı mıdpım. Pen uri hon Bı Kub Jısas nıbi bı nıpe mıdpun rö, yad kalöp hagabın kale gı aij gıñıdım u, uri adö anıbu nöp klö gımim rapıñ nöp gıpe arıñm. ² Bı Kub Jısas hanıp hagö kalöp manö nıñhön nıñhön hag ñno u kale hadö nıñbım.

³ God nıp aij gıñab u, kale nıbi bı ke kamıñ aij mıdmım, nıbi sı bı sı gıñabım.

* ⁴ Kale magöñhalö, God nıp aij gıñab adö u nöp hañ romanı kale abad mıd aij gıpe,

* **2:13:** 2De 2:13 * **2:14:** Ap 17:5 * **2:15:** Ap 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19 * **2:19:** Plp 2:15-16; 4:1; 2De 1:4
 * **3:1:** Ap 17:15 * **3:2-3:** Ap 16:1-3; 2Di 3:12 * **3:6:** Ap 18:5 * **3:7:** 2De 1:4 * **3:11:** 2De 2:16 * **4:3:**
 1De 5:23; 1Pi 1:16 * **4:4:** 1Ko 6:13

n̄ibi b̄i gau n̄iñlō kalōp manō ap m̄idagnab.

* ⁵ N̄ibi b̄i God n̄ip n̄iñagpal gau, gas̄i najj n̄iñōm n̄ibi si b̄i si udun a gōm, ḡi ajpal rō gagmim. ⁶ Pen kale Kraisi n̄ibi b̄i añ mam gau nan s̄ikim ḡimim nan kale p̄iñ ḡi udagmim. N̄ibi b̄i r̄imnap an̄iḡi geinabōl u, God kal̄ip magōñhalō pen ilōn ñinab. Manō an̄ibu kalōp nōd hag ñi aij ḡino. ⁷ Nan si nan najj ḡimim a gōm, God han̄ip manō aij n̄ipe hagōm udaga; ḡi aij gōl ḡi nōp m̄idmim, n̄ibi b̄i uť m̄idaimim a gōm han̄ip uda. * ⁸ An̄ib u, n̄ibi b̄i manō hagabun an̄ib i j̄i n̄iñnabōl gau, han̄ip j̄i n̄iñagnabōl; God n̄ip j̄i n̄iñnabōl. Pen God n̄ipe Ana Uť n̄ipe kalōp ñab. *

⁹ Kraisi n̄ibi b̄i añ mam gau kal̄ip m̄idmagō l̄imim a gun manō u kal̄i kl̄iñ r̄ikagun. God kalōp gas̄i aij ñō, kale ke n̄iñmim hadō pen pen m̄idmagō l̄ibim. * ¹⁰ Kraisi n̄ibi b̄i n̄ipe Masedonia Propins m̄idpal gau magōñhalō u rō nōp hadō m̄idmagō l̄ibim. Pen kalōp manō klō hagun hagabun, klō ḡimim p̄ōr nōp adō an̄ibu nōp ḡipe kub arn̄im.

¹¹⁻¹² Pen kalōp nōd hagno rō, n̄ibi b̄i gau aip agam̄ij m̄id aij gun a ḡimim ḡipe arn̄im. Wōg waryō kale gau ke ḡimim nan ñiñmim. An̄ib u, nan magō, mani nan kale gau ke m̄idō n̄iñlō ḡi, nan as̄ib hag n̄iñagnabim me, n̄ibi b̄i Kraisi n̄ip n̄iñagpal gau, kalōp n̄iñlō aij ḡinab. *

B̄i Kub ado ḡi aunab

¹³ Pen añ mam b̄i. Kalōp manō ap hag ñi aij ḡinabun. N̄ibi b̄i kale r̄imnap umaiōl, b̄iñ nōp umbal a ḡimim, n̄ibi b̄i r̄imnap mōg gō m̄iñōñ ḡipal rō gagmim. ¹⁴ Jisasi uma u, God gō urakōm kam̄iñ m̄idōp a gun n̄iñban rō, n̄ibi b̄i Jisasi n̄ip n̄iñ udōm umla gau, Jisasi ado ḡi aunab ñin u, God gō, Jisasi n̄ibi b̄i n̄ipe umla an̄ib gau dap halō aunab a gun, n̄iñbun. *

¹⁵ Pen B̄i Kub n̄ipe ke manō hag ñim̄idōp rō n̄iñbun, hon n̄ibi b̄i kam̄iñ m̄idno n̄iñlō ḡi B̄i Kub ado ḡi aunab gau, n̄ibi b̄i nōd umla gau kal̄ip ar̄ik aragnabun. * ¹⁶ Manō kub ap kumi kabō adō lañ n̄ibō hagōm, ejol magōñhalō gau abad m̄idōp ejol kub u w̄iñ gauñ gō n̄iñlō ḡi, God aññ magō u hagō n̄iñlō ḡi, B̄i Kub n̄ipe ke kumi kabō adō lañ au n̄ibō aunab. B̄i Kub auō, n̄ibi b̄i Kraisi n̄ip n̄iñ udōm umla gau, nōd uraknabōl. ¹⁷ Kale uraknabōl n̄iñōm God n̄ipe han̄ip n̄ibi b̄i n̄ipe kam̄iñ m̄ideinabun gau kal̄ip aip uť gō, kumi kabō lañ ap ran jak am B̄i Kub aip magum ḡinabun. An̄ib u, hon B̄i Kub aip p̄ōr nōp p̄ōr nōp m̄ideinabun.

¹⁸ An̄ib u, manō hagabun an̄ib i pen pen hag am̄il ap̄il ḡimim, gas̄i halō m̄idaimim.

5

B̄i Kub hon ado ḡi aunab u n̄iñjun m̄id aij gun abad m̄idaiun

¹ Pen añ mam b̄i. B̄i Kub n̄ipe ñin mai aunab, n̄ibi b̄i nan n̄iñōn ḡilō n̄iñlō ḡi aunab u, kalōp hagagun. ² Kale ke n̄iñbim, B̄i Kub aunab u, n̄ip abad m̄ideinabōl ñin u auagnab. B̄i nan si udep gau n̄ibi b̄i han arbal magō u aubal rō u aunab. * ³ M̄iñi agam̄ij m̄id aij ḡipun, han̄ip m̄iñi nan ap gagnab a ḡinabōl ñin u nōp ȳiñid auō, gas̄i kub yabiñ n̄iñnabōl. N̄ibi ñi painañ yag daun̄ig ḡilō ilōn gōp rō u ḡinab; ȳiñid nōp ilōn najj udlō p̄iñiñ ḡi arōl rō lagnab. *

⁴ Pen añ mam b̄i. B̄i nan si udep gau apōm ram nap b̄i udlō, m̄idmagō kale p̄iñu ḡinab. Pen kale s̄ibōn bōñ au m̄idagpim rō, ñin kub an̄ibu auō, m̄idmagō kale p̄iñu gagn̄im. ⁵ Kale magōñhalō mailō ñi pai m̄idpim; kale magōñhalō sidō an̄ ñi pai m̄idpim. Hon s̄ibōn ñi pai wasō. * ⁶ N̄ibi b̄i r̄imnap uhōn hanbal rō m̄idagaiun; gas̄i n̄iñ aij gun m̄idaiun. ⁷ N̄ibi b̄i uhōn hanbal gau, s̄ibōn yañ nōp hanbal. N̄ibi b̄i ñig klō ñiñōm hauñ l̄ibal gau, s̄ibōn yañ nōp ḡipal.

⁸ Pen hon n̄ibi b̄i sidō an̄ ajpjun gau, gas̄i n̄iñlō ḡi m̄idaiun. God Manō n̄iñ udun, God n̄ip m̄idmagō l̄i m̄idaiun; an̄ig ḡino, sior p̄idōñ ami b̄i rol l̄ibal rō, pabiñ m̄igan hon u m̄ideinab. B̄i Kub hon Jisasi Kraisi aip ram m̄iñōñ kumi kabō adō lañ au aramun nan aij udnabun a ḡipun u, gas̄i n̄iñlō ḡi m̄idaiun; an̄ig ḡino, usajil p̄idōñ bad l̄ibal rō, nab̄ic cōg hon u m̄ideinab. * ⁹ N̄iñōn ḡiñig: God han̄ip ga u, ilōn kub udlan a gōm gaga; B̄i Kub hon Jisasi Kraisi gō, n̄ip aip ram m̄iñōñ kumi kabō adō lañ au aramun nan aij udnabun a gōm ga. ¹⁰ Kraisi han̄ip a gōm uma u, kam̄iñ m̄idno aunab aka umōl m̄idno aunab u manō m̄idagōp; amun p̄ōr p̄ōr nōp n̄ipe aip kam̄iñ m̄ideinabun. *

¹¹ An̄ib u, Kraisi n̄ibi b̄i n̄ipe pen pen Kraisi manō aij u hag ñim̄im, n̄iñ ud p̄idōñ ḡimim, gas̄i halō m̄idmim. Pen hagajin i kale an̄ib unbō rō nōp hadō ḡipim.

Manō hag nabōñ juōm, kale m̄idpim, a ga

¹² Añ mam b̄i. B̄i kub kalōp uťham wōg ḡi ñōl ḡi, manō ud as̄ikōl ḡi, manō hag ñil ḡi m̄idpal gau, kal̄ip ud aij ḡimim. ¹³ God ke hagō wōg an̄ig ḡipal u, kal̄ip m̄idmagō l̄imim ud aij ḡimim. Pen kale magōñhalō agam̄ij j̄im ñil m̄idaimim.

* 4:7: 1P̄i 1:15-16 * 4:8: Luk 10:16; 2Kō 1:22 * 4:9: Jon 13:34 * 4:11-12: Ep 4:28 * 4:14: Ro 14:9;

1Kō 15:3-4,12 * 4:15: 1Kō 15:51-52 * 5:2: Mad 24:42-43; 2P̄i 3:10; Rep 3:3 * 5:3: Mad 24:39; Luk 21:34-35

* 5:5: Ro 13:12 * 5:8: Ais 59:17; Ep 6:14,17 * 5:10: Ro 14:8-9; 1De 4:14

¹⁴ Añ mam bî nîñim. Nîbi bî wög gagöm mîd aij gagpal gau kalîp manö klö hagemim. Nîbi bî mög gö gasî mlö lî mîdpal gau kalîp manö hain hagemim hag ñî aij gîmim. Nîbi bî hain gau kalîp gî ñîmim. Nîbi bî gau magöñhalö kalîp pör nöp manö hain hagemim agamîj mîdaimim. * ¹⁵ Nîbi bî rîmnap kalöp gî najj gaiöl, pen najj gagmim. Pen pen ud aij gîmim, pen pen gî aij gîmim. Pen nîbi bî ke nîbö gau abe, anîb unbö rö nöp gîmim. * ¹⁶ Pör nöp mîñ mîñ göl gî mîdmim; * ¹⁷ pör nöp God nîp sabe göl gî mîdmim; ¹⁸ pör nöp God nîp aij a göl gî mîdmim. Krais Jisas nîbi bî nîpe mîdmim anîg göl gî mîdaibe me, God nîp aij gî nab. * ¹⁹ God Ana hanîp gasî ñîñîm a gîmim nîñöl gî mîdaimim. * ²⁰ Nîbi bî God manö hagep gau manö hagaiöl arö gagmim. ²¹⁻²² Pen nîbi bî rîmnap pîral hagöl rö löp u, nîñ aij yabîñ gîmim. God Manö yîjîg göl u hagaiöl nîñmim udmim; pîral hagaiöl nîñmim udagemim. Najj adö rîmnap gagmim. *

²³ God hanîp nîbi bî ud aij göp agamîj mîd aij gîpun u, nîpe ke kalöp abad mîdöm gö, kale nîbi bî ke kamîñ aij nîpe mîdeinabim. God nîpe ke gö, Bî Kub hon Jisas Krais aunab ñîñ u, ana kale gau, gasî rîmîd mîdmagö kale gau, hañ roman kale gau magöñhalö, asîñ ap mîdagnîm. *

²⁴ God kalöp manö aij nîpe haga u, manö nîpe hagöp rö, anîb unbö rö nöp göp. Anîb u nîñbun, aui hagajîñ rö kalöp gî nab.

²⁵ Añ mam bî. Hanîp gasî nîñmim, God nîp sabe gîmim. ²⁶ Kale Bî Kub nîp nîñ udpim rö, Krais nîbi bî añ mam magöñhalö pen pen hag wîhai udöl gî, alaun bom halumim. ²⁷ Bî Kub hon u nîñ mîdöp rö kalöp hagabin, manö kalî klîñ rîkabin anîbi, añ mam gau kalîp magöñhalö amgö lî hagep nîñöl.

²⁸ Bî Kub hon Jisas Krais kalöp mög nîñöm, ud aij göl gî mîdainîm.

* 5:14: 2De 3:6,11 * 5:15: Ro 12:17; 1Pi 3:9 * 5:16: Plp 4:4 * 5:18: Ep 5:20 * 5:19: Ep 4:30 * 5:21-22: 1Jn 4:1 * 5:23: 2De 3:3

2 Desalonaika Pol köp hain nîbô u Desalonaika nîbi bî kalîp kalî kliñ rîka

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi hon God Bî Kub Jisas Kraiss apil mîhau nîbi bî kale daun kub Desalonaika mîdpim gau, köp anîbi kalî kliñ rîkabun.

² God Bapi hon abe, Bî Kub Jisas Kraiss abe, kalöp mög nîjmil ud aij gîlô, kale mîdmagô aŋ kale daŋ agamîj mîd aij gîmim.*

Kraiss auô, God nîpe nîbi bî gau kalîp manô kub hagnab

³ Pen añ mam bî. Nöd Kraiss nîj udmîdim rô wasô; nöd kale pen pen mîdmagô lîmîdim rô wasô; uri kale klô gîmim Kraiss nîp nîj ud pîdôŋ gîmim, kale magôŋhalô Kraiss nîbi bî añ mam gau pen pen mîdmagô lîbim u nîjŋun, pör nöp God nîp aij a gun. ⁴ Kraiss nîbi bî nîpe mîdpe, nîbi bî rîmnap kalöp gî naij gîlô, mîjör auô uŋham mîdpim u pen gasî iru nîjagmim, Kraiss nîp nîj ud pîdôŋ gîmim cîg aij yabîl gîpim. Anîb u, God cöc nîpe ram mînôŋ ke ke gau aramun, Kraiss manô aij hag ñî aŋun, pör nöp kale anîg gîpim u kalîp hagnun.* ⁵ Anîb u hon nîjŋun, God nîpe manô ud asîk aij göp nîjôm nîpe hagô kale God ram mînôŋ kumi kabô adô laŋ au am mîdeinabim. Uri pen manô aij anîbu hagpe kalöp gî naij gîlô marô udôl gî mîdpim. ⁶ God nîpe manô ud asîk aij göp rô, nîbi bî kalöp marô ñîbal gau kalîp pen u rô nöp marô ñînab.* ⁷ Pen kale nîbi bî marô udôl gî mîdpim gau, God kalöp abe hanîp abe ud aij gînab. Bî Kub Jisas kumi kabô adô laŋ nîbô ejol klô nîpe gau uŋ gî, mab mîtaŋ rô inô nîjôl gî waiô aunab ñîn anîbu nöp God nîpe anîg gînab.* ⁸ Nîbi bî God nîp gasî nîjagôm, Bî Kub hon Jisas manô aij nîpe u nîj udôm, hagöp rô gagpal nîbi bî gau kalîp pen ilôn ñînab.* ⁹ Nîbi bî anîb gau, Bî Kub ram mînôŋ aij nîpe klô halô mailô halô mîdeinab kumi kabô adô laŋ au arôl rô lagnab; pör höŋ adô mîdôm ilôn kub udôl gî mîdeinabôl.* ¹⁰ Bî Kub auô, nîbi bî uŋ nîpe hib nîpe haglô adô arnab; nîbi bî nîp nîj udpal gau, nîp nîjôm aiô waiô gînabôl. Pen Kraiss manô aij kalöp hag ñîno nîj udpe rô, kale ke abe anîb unbô rô nöp gînabim.*

¹¹ Adô anîbu nöp, kalöp gasî nîjŋun God nîp pör sabe gîpun hagnun, “Desalonaika nîbi bî gau nîbi bî ne ke udna rô, klô ne gîmôn kale nîbi bî ne ke gîpal rô gôl; klô ne gîmôn kale gî aij gun a gî gasî nîjbal u, anîb unbô rô nöp gôl; Kraiss nîbi bî nîpe mîdun nîpe hagöp rô nöp gun a gîpal u, klô ne gîmôn anîg unbô rô nöp gôl,” a gîpun.

* ¹² God Bî Kub Jisas Kraiss kale apil mîhau kalöp mög nîjmil ud aij gîpil rô, kale gî aij nöp gôl gî mîdpe nîjôl gî, nîbi bî gau nîjôm Bî Kub hon Jisas Kraiss bî mailô aij ke halô mîdöp u nîjŋabôl. Pen kale Jisas Kraiss nîbi bî nîpe mîdpim rô, mailô aij ke nîpe anîbu kalöp abe pak ñînab. Anîg gînîm a gun, God nîp sabe gîpun.

2

Bî naij u

¹ Añ mam bî. Bî Kub hon Jisas Kraiss ado gî apôm hanîp lîhu udô nîpe aip mîdeinabun manô u hagnabin. ² Pen nîbi bî rîmnap hagnal, Bî Kub ado gî aunab ñîn u böŋ nöp auöp a gîpal. Pen Pol bî gau God Ana gasî ñô manô hagla u nîjŋun kalöp hagnabun a gaiôl, aka Pol bî gau anîg haglô bî rîmnap nîjôm manô daubal u nîjŋun kalöp hagnabun a gaiôl, aka Pol bî gau köp kalî kliñ rîkôm yulô auöp i a gaiôl u, mîdmagô kale pîlu gô, Pol bî gau kale ke manô anîbi hag yula a gîmim gasî iru nîjagmim. ³ Pen nîj aij gîmim. Nîbi bî rîmnap kalöp manô piral hagaiôl, manô kale u udagmim. Bî Kub ado gî aunab ñîn u hainô aunab. Pen nöd u, nîbi bî iru nöp God nîp arô göm, gasî kale ke hain göm haŋwalaô gînabôl. Anîg gîlô nîjôl gî, God nîp kauaŋ mauaŋ mîdöp bî u waiô lô nîbi bî nîp nîjŋabôl. Pen hainô Bî Naij yabîl anîbu mab ke yaŋ arnab me.* ⁴ Bî Naij anîbu nan nîhôn nîhôn hib god a gîpal gau abe, nan nîhôn nîhôn sabe gîpal gau abe hag pro göm, hib nîpe ke nöp hagô adô arnab. Nîpe am God sabe gep ram u am asîkôm, yad me God a gînab.*

⁵ Kale aip mîdem, anîg gînab a gem hagnô u pen hauŋ gîpim rô löp. ⁶ Kale nîjŋim, nan ap Bî Naij adan wamöb u me, mîñî anîg gînîm rô lagöp. God nîpe ke hag la ñîn u nöp anîg gînab.

⁷ Pen mîñî ñîn i, God nîp kauaŋ mauaŋ mîdöp bî u auô, gînabôl adô u hadô gabôl u pen pro nöp gabôl; kub gîblap pen bî adan wamöb bî anîbu mîdô nîjôl gî, God nîp kauaŋ mauaŋ mîdöp bî u, nîbi bî gau rapîn ðîp gî kîd nîpe gau dam arnîm rô lagöp. Anîb u, nan si nan naij pro rô gî dam dapîl

* 1:2: Ro 1:7 * 1:4: 2Ko 7:4; 1De 2:19 * 1:6: Ro 12:19 * 1:7: 1De 3:13 * 1:8: Ais 66:15 * 1:9: Ais 2:10 * 1:10: Kol 3:4 * 1:11: Kol 1:9; 1De 1:2-3 * 2:3: 1Di 4:1; 1Jn 2:18; 4:3 * 2:4: Dan 11:36; Esi 28:2

gilo nıñöl gı, God gö bı adan wamöb u ke gau arnab. ⁸ God gö bı adan wamöb u ke gau arnab u, God nıþ kauaı mauaı mıdöp bı u waiö lınab. Pen Bı Kub Jısas aunab ñın anıbu, nıpe rıþ adık göm apöm manö nöp hagö, Bı Naij u böñ nöp ap luğ paknab. * ⁹ God nıþ kauaı mauaı mıdöp bı aunab u, nıpe Seden klö nıpe magöñhalö udöm, pir alöm, nan gagep ke ke iru yabıt nöp, nan nıñeb nıñagep ke ke iru yabıt nöp gı dam mıdö nıñöl gı, nıbi bı aiö waiö gınaböl. * ¹⁰ God nıþ kauaı mauaı mıdöp bı u, nıbi bı gau kalıþ pir alöm, neb neb hagöm, tıþ tıþ göm gı dam mıdö nıñöl gı, mab ke yañ arnıg gınaböl nıbi bı gau manö nıpe u udnaböl. Kale Kraıs manö aij u nıñöm manö nıñö a göm nıñ udöm mıdmagö añ kale dañ lıblap u, God kalıþ nıbi bı nıpe ke rö udböp. Pen kale anıg gagla; kale manö aij u jı nıñla. ¹¹⁻¹² Nıñön gıñıg: Kraıs manö nıñö u udagöm, nan si nan naij göm ñıñ lıbal. Anıb u, God gö kale magöñhalö manö pıral arıbu rapın nıñ udnaböl nıñöm nıpe kalıþ manö kub hagöm mab ke yañ hag yunab.

¹³ Pen kalöp añ mam Bı Kub mıdmagö löp gau gası nıñun, pör nöp God nıþ aij gun. Nıñön gıñıg: hadame dagol gau God gası nıpe ke nıñöm haga, nıbi bı gau manö aij yad u nıñ udlö, Ana yad ana kale añ dañ mıdöm gası aij ñö kale nıbi bı ut mıdlö nıñöl gı, yad kalıþ nıbi bı yad ke udnabın a ga. God nıpe anıg haga u, kalöp nöp nıñöm hag la. *

¹⁴ Hon Kraıs manö aij kalöp hag ñaino nıñöl gı, nan aij hagabın anıbi God nıpe ke kalöp ñınabın a ga. God ga anıbu, Bı Kub hon Jısas Kraıs mailö aij unbö ke halö mıdöp u, kale nıpe aip mıdmım mailö aij nıpe anıbu rımnap udmım mıñ mıñ göl gı mıdeınabım, a göm ga. ¹⁵ Anıb u me, añ mam bı, Bı Kub Jısas Kraıs aip mıd aij gınabun a gımım, klö gımım, manö kalöp hag ñıno nıñbe u abe, manö kalı kılın rıkun hagno nıñbe u abe nıñ ud pıdön gımım mıdaimım.

¹⁶ Bapi God hanıþ mıdmagö löm ud aij yabıt gö nan aij udnabun a gun gası halö mıdpun. Bapi God abe, Bı Kub hon Jısas Kraıs nıpe ke abe, ¹⁷ apıl mıhau kalöp abad mıdlö, gası halö mıdmım, wög kale apıl mıthau u arö gagmım, manö aij kale u hag ñımım, gı aij göl gı nöp mıdaimım.

3

Hanıþ gası nıñmım, God nıþ sabe gımım

* 2:8: Aıs 11:4; Rep 19:15 * 2:9: Rep 13:11-13 * 2:13: 2De 1:3; Ep 1:4 * 3:4: 2Ko 7:16; Gal 5:10 * 3:6: Ro 16:17 * 3:7: Plp 3:17 * 3:8: 1De 2:9 * 3:9: 1Ko 9:4; 1De 1:6 * 3:11: 1Di 5:13 * 3:12: 1De 4:11 * 3:13: Gal 6:9

¹ Pen añ mam bı, manö añı ap mıdöp. Hanıþ God nıþ sabe göl gı mıdaimım. Kalöp Bı Kub manö aij hag ñıno nıñ udpe, nıbi bı kale rımnap kalöp nıñöm Bı Kub manö aij u rö nöp nıñ udlö, nıbi bı rımnap iru nöp kıd kıd gau manö aij u nıñöm, Bı Kub manö aij nıpe ke nöp mıdöp u a göm nıñ udlı. Anıb u, God nıþ hag nıñmım, Bı Kub manö aij u nıbi bı ram mıñön añ aui mıdpal kalıþ hag ñıno, nöd kalöp añ au ga rö, anıb unbö rö nöp gınım. ² Pen God nıþ sabe gımım nan ap nıþ hag nıñbe: God nıpe gö bı naij nan si nan naij nöp gımıdal gau, hanıþ nan ap göl rö lagnım. Nıñön gıñıg: nıbi bı rımnap Kraıs manö aij u nıñ udagpal.

³ Pen Bı Kub hagöp rö, pör nöp anıb unbö rö nöp göp. Nıpe kalöp gö kale manö nıpe nıñ ud pıdön gımım nıþ cıg pıdön gımım gı mıdpe Seden kalöp tıþ göm naij gınım rö lagnab. ⁴ Pen Bı Kub hanıþ gası ñö gası halö mıdun nıñun, manö kalöp hag ñıno u, kale udmım anıb unbö rö nöp göl gı mıdeınabım. * ⁵ Bı Kub nıþ sabe gıpun hagpun, nıpe kalöp gası aij ñö, God nıbi bı mıdmagö löp rö nıñmım, Kraıs ilön kub uda pen klö gön nan nıñön gıñıg ga u arö gaga u nıñmım, anıg unbö rö nöp gınabım.

Wög gımım nöp nan nıñnabım

⁶ Añ mam bı. Bı Kub Jısas Kraıs manö yad nıbi bı gau hag ñımım a ga rö kalöp hagabun. Mam rımnap wög gagöm yıharıñ nöp gı ajöm, hagpun rö gagaiöl, kalıþ aip manö manö hagagmım. * ⁷ Kale ke nıñbım, hon kale aip mıdun gımıdun adö u geınabım, Bı Kub nıþ aij gınab. Hon yıharıñ mıdagmım. * ⁸ Nıbi bı rımnap nan magö kale yıharıñ nıñagun a gun, sıdö añ sıbön yañ klö ilön gun nöp nan nıñmıdun. * ⁹ God wög gıpun rö, kalöp hag nıñun nan halöwäö udun nıñbnop u pen kalöp nagı aij adö u yamno nıñmım anıg unbö rö nöp gımım a gun, ke klö ilön gun nan nıñmıdun. * ¹⁰ Pen kale aip mıdun hagmıdun, “Nıbi bı wög gagöl nan nıñagöl,” a gımıdun u nıñbım.

¹¹ Manö ap nıñbun u, nıbi bı kale rımnap wög gagöm, yıharıñ nöp mıdöm, gau gau ajöm, manö pi pıg hagöm, nıbi bı gau anıg gıpal anıg gıpal a gıpal. * ¹² Bı Kub Jısas Kraıs nıþ wög gıpun rö, nıbi bı anıb gau kalıþ manö klö gun hagabun, agamıj mıd aij gımım, wög ke gımım nan nıñmım. *

¹³ Pen añ mam bı. Kale nagı aij adö u nöp gı dammım, iru maru gainım, nan aij nıñön u nöp nıñmım göl gı mıdaimım. *

¹⁴ Manö köp kalî kliñ rîkun hagabun i, nîbi bî rîmnap nîḡagaiöl, nîbi bî an an anîḡ ḡîpal u nîḡ aij ḡîmim, kalîp manö manö hagagmim; yîharîḡ mîdpe kalîp nable ḡîñîm. ¹⁵ Pen kalîp kauat mauat rô nîḡagmim; mam hon a ḡîmim hag ñî aij ḡîmim. *

Pol, "Kale mîdpim?" a ḡöp

¹⁶ Bî Kub hanîp ḡö ḡasî iru nîḡagun u, nîpe ke kalöp magöḡhalö aip mîdö, kale pör nöp nan nîhön nîhön ḡîñabim u, mîd aij ḡîmim ḡasî iru nîḡagnabim.

¹⁷ Yad Pol. Manö naböḡ i ñîmagö yad ke kalî kliñ rîkem, "Kale mîdpim?" a gabin. Ñîmagö yad ke manö kalî kliñ rîkpin u, pör anîb i rô nöp kalî kliñ rîkpin u me, nîḡnabim. ¹⁸ Bî Kub hon Jîsas Kraîs kalöp magöḡhalö möḡ nîḡöm, ud aij ḡöl ḡî mîdainîm.

* 3:15: 1De 5:14

1 Dimodi Pol köp nöd u Dimodi n̄p kal̄i kliñ r̄ika

¹ Dimodi. Yad Pol. God Ud Kam̄n̄j Yuep B̄i Kub hon u abe, Kraiſ Jis̄as hon n̄n̄j udun gas̄i halö m̄iɗpun B̄i Kub u abe, apil m̄ihau ȳp hag l̄l̄ö, Kraiſ Jis̄as manö aij ud arep b̄i n̄pe ap m̄iɗpin. ² Dimodi. Kraiſ manö aij u n̄p hag ñainö, Kraiſ Jis̄as n̄n̄j udpan u me, n̄p ñ̄i aij yad, a gabin. Bapi God, B̄i Kub hon Kraiſ Jis̄as, n̄p mög n̄n̄mil, ud aij ḡimil, abad m̄iɗ aij ḡilö me, ne agam̄j m̄iɗ aij ḡimön. *

Manö p̄iral n̄n̄j udöl rö löp u, kal̄ip hag ñ̄i aij ḡimön, a ga

³ Yad nöd Masedonia Propins arn̄ig gem, n̄p daun kub Epesas ud lem manö hag ñ̄inö u, m̄iñi u rö n̄p kauyan hagn̄ig gabin. Ne Epesas au m̄iɗmön, n̄bi b̄i God Manö hagabun, a göm, manö p̄iral p̄iral hagpal gau kal̄ip wasö ḡimön, hag aij ḡimön. ⁴ Manö aiud p̄iral udöm hagpal u, “Ap̄is bac hon an̄ig göl an̄ig göl r̄iklö auöp,” a ḡipal u, hagn̄mön arö göl. Manö adö an̄ibu hagn̄m, pen pen n̄p hagpal. Manö p̄iral adö an̄ibu n̄bi b̄i gau kal̄ip hagn̄lö, God n̄pe n̄bi b̄i ud kam̄n̄j yun̄ig gab manö aij u n̄n̄agnaböl. An̄ib u, kale Kraiſ manö aij u n̄n̄j udöl rö lagnab. ⁵ N̄bi b̄i Jis̄as n̄n̄j udpal gau kale pen pen m̄iɗmagö löl, a gem, n̄p manö an̄ibi hagnabin. M̄iɗmagö kale ar̄ dan, naḡi ub̄n̄j adö u aij, naḡi ub̄n̄j adö u naij, n̄n̄j aij göm, naḡi ub̄n̄j aij adö an̄ibu areinaböl u, kale n̄n̄j n̄p an̄ mam gau m̄iɗmagö l̄inaböl. Kale an̄igöl an̄ mam gau pen pen m̄iɗmagö leinaböl u, kale n̄n̄j n̄p Kraiſ manö aij u n̄n̄j udöm, hagn̄p rö n̄p ḡipal, a ḡinabun. ⁶ Pen n̄bi b̄i r̄imnap Kraiſ manö aij u hagn̄p rö arö göm, b̄i haul rö manö ȳhar̄n̄j gau hag am̄i ap̄il ḡipal. ⁷ Hon God lo hag ñ̄eb b̄i m̄iɗno, a göm, ana udagö m̄ n̄bi b̄i gau kal̄ip hag ñ̄ibal u pen kale klö göm manö hagabun it̄ an̄ibu m̄iɗöp me u, a göm, it̄ an̄ibu n̄n̄jagal.

⁸ Hon n̄n̄jgun, God lo manö n̄pe haga u, manö kabö göl, manö aij yöl m̄iɗöp. Pen hon God lo manö aij an̄ibu udun, gas̄i hon ke n̄n̄jun hainö gun, abönamö geinabun u, aij wasö. N̄pe haga rö n̄p hag ñ̄einabun u, aij ḡinab; wasö wasö. ⁹ Pen hon n̄n̄jgun, God lo manö n̄bi b̄i ḡi aij ḡipal gau kal̄ip hagagab; n̄bi b̄i lo manö r̄ib jubal gau kal̄ip hagab. N̄bi b̄i God n̄p n̄n̄jagal gau abe, n̄bi b̄i nan si nan naij ḡipal gau abe, n̄bi b̄i God n̄p n̄p sabe gal̄ gau

abe, n̄bi b̄i God n̄p manö naij hagpal gau abe, kal̄ip hagab. N̄bi b̄i n̄pe nap kale ke al pak l̄ibal gau abe, n̄bi b̄i wip albal gau abe, kal̄ip hagab. ¹⁰ N̄bi si b̄i si ḡipal gau abe, b̄i kale n̄bi ap aip wasö b̄i ap aip göm ḡipal gau abe, kal̄ip hagab. N̄bi b̄i kale n̄bi b̄i ñ̄i pai r̄imnap si ud daulö, wög kal̄ip ḡipal, b̄i gau abe, n̄bi b̄i manö p̄iral hagpal gau abe, n̄bi b̄i “God amgö ilö n̄n̄j hagn̄p,” a göm, p̄iral hagpal gau abe, kal̄ip hagab. N̄bi b̄i Kraiſ manö aij n̄pe u r̄ib jubal gau kal̄ip hagab. ¹¹ Manö aij an̄ibu Kraiſ manö aij n̄pe u n̄p. Manö aij an̄ibu God mailö halö u ȳp manö hag ñ̄i ajep b̄i n̄pe hag la.

B̄i Kub Pol n̄p mög n̄n̄ja

¹² Yad Kraiſ Jis̄as B̄i Kub hon u n̄p aij a gabin. Ȳp, b̄i aij yad, a göm, udöm, klö n̄pe u ȳp ñö, b̄i wög gep n̄pe m̄iɗpin.

¹³ Pen nöd yad m̄iɗ aij gagn̄idin. Yad God n̄p hag juem, Kraiſ Jis̄as n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄ip ḡi naij gem, b̄i naij, b̄i kal yab̄i m̄iɗm̄idin. Pen God n̄p n̄n̄jagem, manö haga it̄ u n̄n̄jagem ḡinö u me, ȳp mög n̄n̄jöm uda. ¹⁴ B̄i Kub ȳp mög yab̄i n̄n̄jöm, ud aij göm, Kraiſ Jis̄as n̄p udep magö u abe, n̄bi b̄i gau m̄iɗmagö lep magö u abe, m̄iɗmagö yad ar̄ dan ȳm la.

¹⁵ Manö böñ n̄p n̄n̄j udep ap hagn̄ig gabin: Kraiſ Jis̄as ram m̄iɗn̄j it̄ i aua u, n̄bi b̄i nan si nan naij ḡipal gau kal̄ip ud kam̄n̄j yun̄ig aua. B̄i nan si nan naij kub yab̄i ḡim̄iɗöp u yad n̄p. ¹⁶ Pen Kraiſ Jis̄as ȳp mög n̄n̄jöm, ud kam̄n̄j yunam, a göm, haga, “B̄i nan si nan naij yab̄i ḡim̄iɗöp an̄ibu n̄p ud kam̄n̄j yunö, n̄bi b̄i gau magöñhalö n̄n̄jöm hagnaböl, ‘Kraiſ Jis̄as n̄pe b̄i naij an̄ibu n̄p ud kam̄n̄j yua rö, ȳp u rö n̄p ud kam̄n̄j yunab,’ a ḡinaböl,” a ga. An̄ib u, kale Jis̄as n̄p n̄n̄j udlö, n̄pe kal̄ip pör m̄idep magö u ñ̄inab. Adö an̄ibu n̄p, ȳp mög n̄n̄jöm ud kam̄n̄j yua. ¹⁷ Kin̄ kub n̄pe hadame dagol m̄iɗm̄iɗöp, uri m̄iɗöp, hainö pör pör n̄p m̄ideinab. N̄pe kam̄n̄j m̄idep magö u n̄p m̄iɗöp; umeb magö u m̄iɗagöp. N̄bi b̄i n̄p amgö n̄n̄jagal. N̄pe n̄p God an̄i n̄p m̄iɗöp. B̄i Kub mailö unbö ke halö an̄ibu, hib n̄pe pör pör n̄p hagno adö ar̄n̄j. An̄ib unbö rö aij.

Pol Dimodi n̄p manö ap haga

¹⁸⁻¹⁹ Ñ̄i yad Dimodi. N̄p manö ap hagn̄ig gabin. Manö hagnabin an̄ibu, God nöd n̄bi b̄i r̄imnap gas̄i ñö, ne hainö n̄n̄hön ḡinabön u hagla rö n̄p hagnabin. Manö an̄ibu udmön, Kraiſ Jis̄as manö aij u klö ḡi n̄n̄j udmön, nan n̄n̄hön aij, nan n̄n̄hön naij, a ḡi n̄n̄j aij ḡimön, naḡi ub̄n̄j aij adö

* 1:2: Ap 16:1-3; Dai 1:4 * 1:4: 1Di 4:7; Dai 1:14 *

1:8: Ro 7:12,16 * 1:12: Ap 9:15; Gal 1:15-16; 1Ko 15:9-10

* 1:13: Ap 8:3; 9:1-5 * 1:15: Luk 19:10

u nöp ammön, kɨjaki yam nɨpe gau aip kɨō gɨmön pen pen gɨmön. Nɨbi bɨ rɨmnap anɨg gagöm, God kalɨp gasɨ aij nɨb u arö göm, ap lug pakpal. ²⁰ Bɨ ne Haimenias aip Aleksada aip anɨg gɨlō hagnö, “Anɨg gɨpil u, hon aip jɨm nɨl God nɨp sabe gagan. Kalɨp bɨ mɨhön arö gɨno, Seden böj u mɨdmil, marö yabɨgö, God nɨp hag jubil u arö gɨmil rö löp,” a gɨnō. *

2

God nɨp sabe gep

¹ Manö hagnɨg gabin u anɨg göl mɨdöp: hon nɨbi bɨ gau magöŋhalö gasɨ nɨŋun, kalɨp God nɨp sabe gun; nɨbi bɨ gau kalɨp nan nɨhön mɨdagainɨm, God nɨp hag nɨŋun; nɨbi bɨ gau God kalɨp gɨ nɨm abad mɨd aij gɨnɨm, a gun, sabe gun; nɨbi bɨ gau magöŋhalö God nɨpe gɨ aij göp u gasɨ nɨŋun, God nɨp aij a gun. ² God nɨp hag nɨŋno, kɨj gau abe, gapman bɨ kub gau abe, kalɨp magöŋhalö abad mɨd aij gɨnɨm. Anɨg gö me, hon agamɨj mɨd aij gun, God nɨp gasɨ nɨŋöl gɨ, gɨ aij göl gɨ mɨdeinabun. ³ Anɨb unbö rö gɨnabun aij. God, Ud Kamɨj Yuep Bɨ hon u, nɨp u rö nöp aij gɨnab. ⁴ “Yad nɨbi bɨ gau magöŋhalö ud kamɨj yunɨg gabin u, kale magöŋhalö manö aij yad u nɨj udöm, manö aij manö it u nɨj aij göl,” a gɨ gasɨ u nɨjōb.

⁵ Nɨhön gɨnɨg:
God aɨt ap nöp mɨdöp.

Pen Bɨ aɨ nɨbō u, u rö nöp aɨt ap nöp mɨdöp.

God böj lap mɨdöp;
hon nɨbi bɨ böj lap mɨdpun.

Pen Bɨ aɨt ap nöp nɨbi bɨ ud God aip jɨm nɨnɨm rö löp.

Bɨ anɨbu Kraiŋ Jisas, nɨpe ke bɨ yabɨt ap.

⁶ Nan si nan naij nɨbi bɨ gau magöŋhalö gɨpal gau,

Kraiŋ Jisas nɨpe mab ba laɨ haɨ roman nɨpe ke udöm,

ilön kub udöm, umöm, pen kub hon anɨbu böj nöp raua.

Anɨb u, God hag la nɨn u,

Kraiŋ Jisas ga anɨbu nɨbi bɨ nɨjōm nɨj udnaböl gau,

nɨpe kalɨp magöŋhalö ud kamɨj yunab. *

⁷ Adö anɨbu nöp, Kraiŋ Jisas yɨp hag lö, yad Jisas manö aij ud arep bɨ ap mɨdem, manö aij anɨbu nɨbi bɨ gau magöŋhalö hag nɨ aij gem, Juda nɨbi bɨ wasö gau kalɨp Kraiŋ Jisas manö nɨjō u hag nɨt aipin. Yɨp wög hag la anɨbu, nɨjō yabɨt hagabin. *

* 1:20: 2Di 4:14-15; 1Ko 5:5 * 2:6: Ro 3:29-30; Gal 1:4 * 2:7: Ap 9:15; Gal 2:7-8; 2Di 1:11 * 2:9: 1Pi 3:3-5

* 2:10: 1Di 5:10 * 2:12: 1Ko 14:34 * 2:13: Jen 2:7,21-22; 1Ko 11:8-9 * 2:14: 2Ko 11:3; Gal 3:1-6 * 3:1:

Ap 20:28 * 3:2: Dal 1:6-9

⁸ Bɨ gau, ram mɨnönj magöŋhalö gau, bɨ rɨmnap kalɨp mulu lugagö, pen pen hagagöm, agamɨj jɨm nɨl nöp mɨdöm, pör nöp God hagöp rö nöp göm, nɨp nɨmagö gɨlaɨ göl gɨ sabe gaiöl u, yɨp aij gɨnab.

⁹ Pen nɨbi gau u rö nöp agamɨj mɨd aij göl. Umagö kale malɨkagnaböl. Nan gol udöm kɨɨ aij gɨpal gau, aka bis kɨbap rö mani kub raupe gau, aka walɨj mani kub raupe gau yɨmagnaböl. Nɨbi nan aij aij haɨ roman yɨmbal gau, nɨbi bɨ rɨmnap hanɨp nɨjōl aij gaɨ, a göm, gɨpal u, God nɨp aij gagöp. *

¹⁰ Pen nɨbi God nɨp nɨj udun sabe gɨpun, a gɨpal gau, kale nɨbi bɨ rɨmnap gau kalɨp ud aij göm, wög rɨmnap gɨ nɨm, kalɨp gɨ aij göm, göl. Anɨg gɨnaböl u, God nɨp aij gɨnab. *

¹¹ Bɨ gau God Manö hag nɨaiöl u, nɨbi gau agamɨj mɨdöm, nɨj aij göl. ¹² Yad nɨbi gau kalɨp hagɨn, kale God Manö bɨ gau kalɨp hag nɨagnaböl; kale bɨ gau kalɨp abad mɨdageinaböl. Bɨ gau God Manö hag nɨaiöl u, nɨbi gau kale manö rɨmnap hagagöl. *

¹³ God Adam nɨp nöd gɨ lōm, hainö nɨbi nɨpe Ip nɨp gɨ la. * ¹⁴ God mab magö wasö ga u, kɨjaki manö piral hageia Adam nɨjaga. Nɨbin Ip kɨjaki manö piral u nɨjōm gɨ naij ga. * ¹⁵ Pen nɨbi gau nɨt pai yag dapöm, ana udöm, Kraiŋ Jisas nɨp nɨj udöl gɨ, nɨbi bɨ gau kalɨp mɨdmagö löl gɨ, Kraiŋ Jisas manö aij nɨpe hagöp rö nöp göl gɨ, gɨ mɨdeinaböl u, God kalɨp ud kamɨj yunab.

3

Nɨbi bɨ Kraiŋ Jisas nɨj uɨpal gau kalɨp abad mɨdep bɨ gau

¹ Manö nɨjō yabɨt hagnɨg gabin. Bɨ rɨmnap, Kraiŋ Jisas nɨp wög gun, nɨbi bɨ nɨp nɨj uɨpal gau kalɨp abad mɨdaiun, a göm, gasɨ u nɨjbal gau, gasɨ aij yabɨt nɨjbal. *

² Pen kale nɨbi bɨ Jisas nɨj uɨpal gau kalɨp abad mɨdep bɨ rɨmnap udun, a gɨnabim u, bɨ gɨ aij gɨpal gau nöp nɨjɨm udmim. Nɨbi kale aɨt ap nöp udöm, bɨ hain aij, gasɨ nɨj aij göm, nan naij gagöm, nɨbi bɨ mɨlö gau nɨbō hag wɨhai dam ram kale aip aɨ daɨ udöm, nɨbi bɨ Kraiŋ Jisas nɨj uɨpal gau kalɨp hag nɨt aij göm, gɨpal bɨ gau nöp nɨjɨm udmim. *

³ Pen bɨ nɨg wain iru nɨjbal gau, bɨ kal yabɨt jubal gau, bɨ manö pen pen hagpal gau, bɨ utpö kɨno kɨbap mani mɨdmagö lɨbal gau, kalɨp nɨjɨm udagmim. Bɨ agamɨj hain rɨkōm, mɨd aij göl u nöp nɨjɨm udmim. ⁴ Bɨ nɨbi nɨt pai amɨlap kale gau kalɨp abad mɨd aij gɨlō, nɨt pai kale gau

pen, bapi n+ñjō hagōp, a gōm, n+ñbal b+ gau n+ñmim udmim. ⁵ Pen b+ n+ñbi ñ+ pai n+ñpe ke gau abad m+đ aij gagnab u, n+ñpe aigōl gōm God n+ñbi b+ n+ñpe gau kal+ñp abad m+đ aij g+n+m?

⁶ B+ Kraiſ Jisas n+ñp g+ñsōn nōp n+ñj udpal gau n+ñmim udagmim. B+ Kraiſ Jisas n+ñp g+ñsōn nōp n+ñj udōp u, b+ kub m+đpin, a gōm, lug pakō, God n+ñp manō kub hagōm, hag ke gau yun+m rō lōp. K+ñjaki hadame nōp, yad b+ kub m+đpin, a gōm, God n+ñp arō gō, God pen n+ñp hag yua rō u, n+ñp u rō nōp g+ñab. ⁷ B+ udnabim an+ñb u, n+ñbi b+ Kraiſ manō aij u n+ñj udagpal gau n+ñjōm, b+ u b+ aij, a gōm gas+ n+ñbal, b+ an+ñb rō nōp n+ñmim udmim. Wasō u, n+ñbi b+ Kraiſ Jisas n+ñp n+ñj udagpal gau b+ an+ñbu n+ñp hag julō, k+ñjaki hel n+ñp udn+m rō lōp. *

⁸ Pen kale b+ abad m+đep kal+ñp wōg g+ ñeb b+ r+ñmnap udun, a g+ñnabim u, n+ñj aij g+mim udmim. N+ñbi b+ gau, b+ u b+ aij, a gōm gas+ n+ñbal, b+ gau nōp n+ñmim udmim. Kale manō n+ñjō nōp hagōm, manō piral hagagōm, ñ+g wain iru ñ+ñagōm, u+ñpō k+ñno man+ñ nan +ñp g+ udagōm, g+ñpal b+ gau nōp n+ñmim udmim. ⁹ God Manō u magōñhalō manō n+ñjō nōp, a gōm, klō g+ n+ñj udōm, m+đ aij g+ñpal b+ gau nōp n+ñmim udmim. ¹⁰ An+ñb u, nōd wōg pro r+ñmnap kal+ñp hagpe, kale g+ aij geinabōl u, hagpe, b+ abadep b+ gau wōg g+ ñeb b+ m+đaiōl.

¹¹ Pen b+ abadep kal+ñp wōg g+ ñeb n+ñbi r+ñmnap udun, a g+ñnabim u, u rō nōp n+ñj aij g+mim udmim. N+ñbi an+ñb gau u rō nōp n+ñbi aij nōp m+đaiōl. N+ñbi b+ gau, n+ñbi u n+ñbi aij, a gōm gas+ n+ñbal, n+ñbi an+ñb rō nōp n+ñmim udmim. N+ñbi b+ r+ñmnap kal+ñp hag juagōm, n+ñbi agam+ñ hain r+ñkōm, ñ+g wain iru ñ+ñagōm, manō piral hagagōm, nan r+ñmnap s+ udagōm, pōr gas+ n+ñj aij g+ m+đeinabōl, n+ñbi an+ñb rō nōp n+ñmim udmim. * ¹² Pen b+ abadep kal+ñp wōg g+ ñeb b+ gau, n+ñbi kale a+ñ ap nōp udōm, n+ñbin ñ+ pai am+ñ+ñp kale gau kal+ñp abad m+đ aij g+ñpal b+ gau nōp n+ñmim udmim. ¹³ Wōg g+ ñeb n+ñbi b+ gau wōg kale g+ aij geinabōl u, n+ñbi b+ Jisas n+ñj udpal añ u hib aij udōm, Kraiſ Jisas n+ñp n+ñj ud p+đōñ g+ m+đeinabōl.

¹⁴ Yad nōp y+ñ+đ n+ñnabin, a gem, nōp kōp i kal+ñ kl+ñ r+ñkabin. ¹⁵ Pen y+ñ+đ nagnabin u, ne kōp i ud n+ñmōn, hon God n+ñbi b+ n+ñpe, n+ñbi b+ God pōr kam+ñj m+đōp u n+ñp n+ñj udun cōc n+ñpe m+đpun gau, hon aigōl gun g+ aij g+ñnabun u, n+ñjñabōn. Hon God n+ñbi b+ n+ñpe gau, j+m ñōl ram padō klō yab+ñ rō m+đno me, manō n+ñjō n+ñpe u ur g+ñ+m rō lagōp.

¹⁶ N+ñjō nōp, God manō n+ñpe hagōp u manō n+ñjō yab+ñ hagōp:

Kraiſ Jisas b+ hañ romanñ lō, n+ñbi b+ n+ñp waiō n+ñjla.

God Ana, Jisas g+ aij yab+ñ nōp gōp, a ga. Ejol kumi kabō adō lanñ au n+ñp n+ñjla.

N+ñbi b+ ram m+ñnōñ gau gau aijōm, manō aij n+ñpe n+ñbi b+ gau kal+ñp hag ñeila.

N+ñbi b+ ram m+ñnōñ gau n+ñp n+ñj udla. Nap n+ñpe n+ñp ud mailō aij unbō ke halō

kumi kabō adō lanñ au ud ara. *

4

God manō aij hag ñabun, a g+ñnabōl u pen manō piral hagñabōl

¹ God Ana waiō hagōm hagab, “Ñ+ñ hain n+ñbi b+ r+ñmnap Kraiſ Jisas manō aij n+ñj udla u arō gōm, k+ñjaki manō piral an+ñbu n+ñjōm, k+ñjaki aiōn pi yam n+ñpe gau manō piral hag ñ+ñbal u n+ñj udōm adō an+ñbu nōp hain g+ñnabōl,” a gab. ² N+ñbi b+ k+ñjaki manō piral hag ñ+ñbal gau, kale nag+ adō u aij, nag+ adō u naij, a g+ gas+ n+ñjagpal. Gas+ r+ñm+đ magō kale u, u aij, u naij, a g+ñbōp, pen gas+ r+ñm+đ magō kale u ain m+ñ+ñ rō lau inō bōñ nōp hir ga. Kale manō piral nōp hag ñ+ñbal. ³ N+ñbi b+ an+ñb gau manō piral hagōm hagpal, b+ gau n+ñbi udagōl, n+ñbi gau b+ udagōl, a g+ñpal. Kale hagpal, nan magō an+ñb gau nan ñ+ñjeb pen nan magō an+ñb gau nan ñ+ñjagep asi mas+ gōl, a g+ñpal. Pen God n+ñpe nan magō g+ lōm, n+ñbi b+ y+ñ n+ñj udōm manō n+ñjō yad n+ñjbal gau, kale nan magō gau magōñhalō aij, a gōm, ñ+ñnabōl, a gōm, g+ la. * ⁴ God nan g+ la gau magōñhalō aij u nōp g+ la. God nan magōñhalō aij g+ la m+đōp gau me, hon n+ñbi b+ nan ap asi mas+ gagnabun. Nan aij g+ la m+đōp gau, magōñhalō aij, a gun, ud ñ+ñnabun. ⁵ N+ñhōn g+ñ+g: God n+ñp sabe gun, aij a gōp, a geinabun u, God manō n+ñpe hagōp rō, nan magō an+ñb gau magōñhalō ke kam+ñj aij rō nōp m+đnab.

N+ñbi b+ gau kal+ñp hag ñ+ aij g+ñmōn

⁶ Manō hagabin i, nañ+ñ namam r+ñmnap gau kal+ñp hag ñ+ aij geinabōn u, ne Kraiſ Jisas wōg g+ ñeb b+ aij m+đeinabōn. Ne nōd ñ+ pro m+đmōn, Kraiſ Jisas manō aij n+ñpe nōp hag ñ+ñla u n+ñj aij g+ñmōn, hagōp rō nōp hain g+ñmōn, g+ ñam+ñmōn, uri u rō nōp manō aij u n+ñjñmōn hain gabōn. ⁷ Pen aiud y+ñariñ gau hag am+ñ ap+ñ g+ñpal gau n+ñjagmōn. Ne klō g+ñmōn, God n+ñp aij g+ñnab adō u nōp g+ m+đaimōn. * ⁸ N+ñbi b+ r+ñmnap klō gōm eksais g+ñpal gau, hañ romanñ kale klō g+ñnab. Pen ne klō g+ñmōn, God Manō hagōp rō nōp geinabōn u, klō ke udnabōn. God n+ñp aij g+ñnab adō u nōp geinabōn u, ram m+ñnōñ iñ i m+đeinabōn ñ+ñ i abe, ram m+ñnōñ adō lanñ au m+đeinabōn ñ+ñ u abe, m+đ aij g+ñnabōn.

* 3:7: 2Ko 8:21 * 3:11: Dai 2:3 * 3:16: Jon 1:14; 2Pi 3:3; 1Jn 2:18 * 4:3: Jen 9:3; Ro 14:6; 1Ko 10:30-31

* 4:7: 1Di 1:4

⁹ Manö hagnig gabin anib i, manö ninyö yabif, a gümön, böñ nöp niny udmön. ¹⁰ God pör kaminy midöp u niny udpun u me, gasi halö midpun. Krais Jisas nipe nibi bi gau magöñhalö ud kaminy yunabin, a göm, uma. Nibi bi Krais Jisas anig ga u niny udeinabol gau, God pör kaminy midöp u kalip magöñhalö böñ nöp ud kaminy yunab. Hon gasi adö anif anibu nöp ninyun, wög klö gi midpun. *

¹¹ Manö hagabin i, ne nibi bi gau kalip hag ñaimön ninyöl. ¹² Nibi bi rimmnap, nöp bi praj, a göm, manö hagnabön u ninyagnabol rö löp u, ne niny aij gümön. Pen ne gi aij gümön nöp gö arö, nibi bi Krais Jisas nöp niny udpal gau, ne manö aij hagpan rö, ne gi aij gippan rö, ne nibi bi midmagö liban rö, ne Krais Jisas nöp niny ud pidön gippan rö, ne nagi ubiny aij adö u nöp arabön rö ninyöm, kale ke u rö nöp ginabol. *

¹³ Yad ninabin u pen yip abad midpan ñin i, nibi bi gau kalip God Manö u amgö li hagöl gi, manö if u hag ñöl gi, gi midaimön.

¹⁴ Pen nöd gau nibi bi Krais Jisas niny udpal kalip bi abadep bi gau, ñimagö kale ud nabic adö ne u löm, God kalip gasi ñö, ne hainö nihinöhön rö ginabön manö u haglö, God nöp nan aij ke ña u haut gagmön. * ¹⁵ Nan hagajin i, ne gasi adö anif nöp ninyömön, klö yabif gümön. Anig geinabön u, ne Krais Jisas adan aij nipe u klö gümön, gi dö gi arabön u, nibi bi gau magöñhalö ninyabol. ¹⁶ Ne niny aij gümön, God Manö hagöp rö nöp göl gi midaimön. Niny aij gümön, God Manö hagöp rö nöp gasi ninyöl gi midaimön. Anig göl klö gi dam dam gi midainabön u, ne ke abe, nibi bi manö ne ninyabol gau abe, kalip ud kaminy yunabön.

5

Krais nibi bi nipe gau kalip abad mid aij gümön

¹ Bi nap bi rimmnap kalip hag gagmön; nap ne ke hag ñi aij gippan rö u, kalip u rö nöp hag ñimön. Bi praj gau, namam ne ke gi aij gippan rö u, kalip u rö nöp gümön. ² Nibi majö gau, name bi ne ke gi aij gippan rö u, kalip u rö nöp gümön. Nibi praj gau, nañin ne ke gi aij gippan rö u, kalip u rö nöp gümön. Ne gasi aij adö u nöp ninyömön, gasi naj rimmnap ninyagnömön.

Nibi yadu

³ Nibi yadu ñi pai kale midagöp gau kalip abad mid aij gümön. ⁴ Pen nibi yadu ñi pai kale rimmnap midaiöl, kalip hagaimön, Krais Jisas nöp niny udpal rö, nips nime bi nöd kalip nan magö ñimidal rö, uri kalip

pen nan magö ñöm abad aij göl. Anig geinabol u me, God nöp aij ginab.

⁵ Nibi yadu ke halö yabif midöp u, nipe God anif yip abad midainab, a göm, sidö an sib an yan God nöp sabe göl gi nöp midöp. ⁶ Pen nibi yadu mif mif gi ajpal gau, kaminy midpun a göm ninybal u pen umeb rö midpal. ⁷ Manö hagabin anibi, nibi bi gau kalip hag ñi aij gümön ninyöm nibi yadu abe ñi pai bi kale gau abe manö anibi ninyöm hain gilö, kalip manö ap midagnab.

⁸ Pen nibi bi an, nibi bi nipe ke yabif gau, nips nime bi nipe ke gau, ud aij göm nan ñineb ñöm gagnab u, nipe Krais manö aij nipe u arö göm anig ginab. Nibi bi Krais nöp niny udagpal gau, naj yabif göp anibu rö gagpal.

⁹ Pen nibi yadu rimmnap hagöm, "Hib hon u nibi yadu gau aip kalif kifi rimmim hanip abe nan ñineb nan gau ñimim," a gaiöl, niny aij gümim hib kale udmim. Nibi mifep mif unbö ñin juöl mifhau nigan (60) ina, bi anif ap nöp udö uma, nibi yadu gau nöp udmim. ¹⁰ Nibi yadu nibi bi rimmnap ninyöl aij ginab nibi yadu u nöp udmim. Nibi nagi aij adö u nöp göm, ñi pai pro abad mid aij göm rimmid ukö mid aij gipal gau, nibi bi gau nimb aulö ud aij göm nan magö ñöm, nibi bi Krais nöp niny udpal gau kalip wög rimmnap gi ñöm, nibi bi utham midöm gasi miflö li midpal gau kalip ud aij göp, nibi yadu u nöp udmim. ¹¹ Nibi yadu mifep lagpal rimmnap, hib kale udagmim. Krais nöp cig ginabun a ginabol u pen mid damöm, midmagö kale pifü gö, bi hain nibö udun nöp cig gun, a göm, Krais nöp arö göm bi hain nibö udnabol. ¹² Manö kale ke nöd hagla u rib junabol u, God ninyö naj gö, manö midainab. ¹³ Pen nibi yadu mifep lagpal gau, wög yabif gagöm, yifhariny ram ram gi ajöl göm, nibi bi rimmnap hag juöl gi, manö piral hagagep gau hagöl gi, anig gipal anig gipal, a göl gi, gi midainabol. *

¹⁴ Nibi yadu kale bi hain nibö udöm, ñi pai riköm, ram kale ke wög göm, mid aij ginabol u aij. Mid aij ginabol u, nibi bi God nöp mulu lugö ninybal gau, hanip hag juöl rö lagnab. * ¹⁵ Pen nibi yadu rimmnap Krais Jisas nöp arö göm hadö Seden nöp hain gipal.

¹⁶ Manö ap, nibi Krais Jisas nöp niny udpal gau, nibi yadu yam kale ke ap midaimim, kale ke abad midaiöl. Anig gilö me, nibi bi Krais nöp niny udpal gau jim ñöl, nibi yadu ke halö yabif midpal gau nöp abad midainabol. Wasö u, nibi yadu iru midlö, utham yabif abad midainabol.

Nibi bi Krais niny udpal gau kalip bi abad middep bi gau

* 4:10: 1Di 2:3-4 * 4:12: Dai 2:15 * 4:14: 2Di 1:6

* 5:13: 2De 3:11 * 5:14: 1Ko 7:9

¹⁷ Bî kale nîbi bî Krai Jisas nîŋ udpal gau kalîp abad mîd aij gîpal gau, nîbi bî Krai nîŋ udpal gau, bî anîb gau rî kalîp ud aij gîm pe aij ñîl. Bî klô gîm Krai manô aij u hag ñî ababîl gau abe, bî klô gîm Krai manô aij u nîbi bî nîpe kalîp hag ñî ababîl gau abe, bî anîb gau rî kalîp ud aij gîm pe aij ñîl.

¹⁸ God Manô kalî kîñ rîkîm hagla, “Nan wid magô abhib jaklô, magô gau ke lîm, cîg gau ke lîm gan, a gîmim, kaj kau paŋîd dammim, wid magô rîmnap ñîŋ nabîl, a gîmim, meg magô kale nagî lî rîbîk gagmim; wîg gîpal rî u, rîmnap ñîŋ nîg ñîŋîl,” a gîla. Pen manô ap hagla, “Bî wîg gîpal gau, pe ñeb,” a gîla. ¹⁹ Bî aŋî ap nîp apîm hagnab, “Nîbi bî Krai nîŋ udpal kalîp bî abad mîdep bî u, anîg gîl anîg gîl gî naij gîp,” a gainîm u, nîŋ agmîm. Nîbi bî mîhîp aka nîbi bî mîhau nîgan rî nîŋîm, apîm hagaiîl u, nîŋî haggal rî lîp, a gîmîm, nîŋîmîm. ²⁰ Nîbi bî Krai nîŋ udpal kalîp bî abad mîdep bî u, nan si nan naij gîp u arô gagnab u, Krai nîbi bî am magum gî nabîl ñîn u, magîhîlî nîŋîmîdlî nîŋîl gî, nîp hag gîmîm. Anîg geinabîm u, nîbi bî rîmnap nîŋîm, ana udîm, hainî anîg gagnabîl. *

²¹ Bî yad gau gî naij gaggal, bî kale gau nîp gî naij gîpal, a gîmîm, gasî u nîŋ agmîm. Manô îl mîdîmîm u, nîŋ aij gîmîm nîp, hagnîm. Nîp manô enîbî yîharîŋ haggabin; God, Krai Jisas, ejîl nîpe hag la gau nîŋîmîdlî nîŋîl gî haggabin.

²² Pen Jisas nîbi bî kalîp abadep bî gau, yîŋîd ñîmagî ne nabîc kalîp adî u lîmîm, wîg anîbu hag lagmîm. Nîbi bî rîmnap nan si nan naij gaiîl u, ne aip gagmîm. Ne bî asîŋ mîdagîp rî nîp mîdîmîm. ²³ Pen nîp nan pîr pîr gîm, yîd hauub u, ne urî ñîg nîp ñîŋ agmîm, ñîg wain pro pro rîmnap halî ñîŋîmîm.

²⁴ Nîbi bî nan si nan naij gîpal u, rîmnap waiî gîlî, yîŋîd nîp nîŋîm manô hag gîpun. Pen nîbi bî rîmnap nan si naij agamîj pî gîlî gîlî, yîŋîd nîŋîmîm. Hainî nîŋîmîm. Wasî u, God manô kub hagnab ñîn u nîp waiî lî nab. ²⁵ Pen anîb unbî rî nîp, nîbi bî kale nîbi bî rîmnap kalîp gî aij geinabîl u, rîmnap waiî mîdî, yîŋîd nîp nîŋîmîm. Pen yîŋîd nîŋîmîm u, pî gîlî mîdîmîm rî lagîp.

6

Nîbi bî nagî wîg gep gau

¹ Krai nîbi bî nîpe rîmnap kale nagî wîg gep nîbi bî mîdpal gau, bî kub kalîp

rau daua gau ud aij gîl. Anîg geinabîl, nîbi bî rîmnap nîŋîm, God nîp hag juîm, Krai Jisas manô aij hag ñî bun u hag juîm, gagnabîl. ² Pen nîbi bî Krai nîp nîŋ udpal gau, bî Krai nîp nîŋ udpal rîmnap kalîp nagî wîg gî ñîl gî, gasî naij nîŋîm, Krai nîbi bî mam hon ke gau nîŋîm gîŋîg kalîp nagî wîg gabun, a gîm, haggîl. Mam aij hon Krai nîp nîŋ udpal gau kalîp wîg gî ñî bun, a gîm, wîg kalîp u gî aij yabî gîl. Manô kalî kîñ rîkîbin î nîbi bî gau kalîp hag ñî aij gî nîŋîl. *

Nan iru udun, a gîm, gasî u nîŋ bal

³ Nîbi bî rîmnap, Bî Kub hon Jisas Krai nîpe manô aij haga u abe, manô aij nîpe pîr hag ñî bun u abe arî gîm, manô ke rîmnap hag ñî nabîl gau. ⁴ hon nîp nîbi bî kub mîdpun, a gîm, hauî alîm gasî mîdagî, anîg gîpal. Anîb u, nîbi bî rîmnap kalîp gasî naij nîŋîm, manô magî adî u nîp pen pen hag amîl apîl gîm, nîbi bî rîmnap nîŋîl mulu lugî, kal juîm, manô naij haggîm, gasî naij nîŋîm. ⁵ Kale Jisas manô nîŋî nîpe u arî gîm, God adan arnabun utîpî kîhîno mani nan gau udnabun, a gîm, gasî naij nîp nîŋîm, pîr pîr nîp manô pen pen haggal. *

⁶ Pen hon Krai Jisas nîŋ udun, nan hon hadî mîdîp u ñî ñî lî nabun u, hon nan aij yabî ap udun, mîd aij yabî gî nabun. *

⁷ Ami bî hanîp yag daua ñîn u, nan rîmnap halî udun dauagno. Pen umnabun ñîn u, u rî nîp nan rîmnap halî udun aragnabun. *

⁸ Anîb u, nan ñîŋîp rîmnap, waiŋ hon rîmnap mîdîmîm, nan hon rî mî me u, a gun. ⁹ Pen nîbi bî nan iru udun a gîm gasî nîŋîm gau, hauî alî, gasî aŋî anîbu kalîp tîp gî ud arî, wal nan ñîŋîŋîg aulî, hel udî, adîŋ îlîm kub udpal u rî kalîp gî nab. Kalîp bîŋ nîp naij gî nab. ¹⁰ Nîbi bî utîpî kîhîno kîbap mani nan gau mîdmagî lî bal gau, nan si nan naij adî ke ke iru nîp gîpal. Rîmnap gasî anîbu nîŋîm, God nîp gasî u arî gîm, mîd aij gaggî, kalîp ke mîg naij yabî gîp. *

God nan ñîmagî adî nîp lî ñî u, ud aij gîmîm

¹¹ Dimodi. Ne God bî nîpe mîdpan u me, nan naij nan pîral haggîŋî mîdagîhîlî hîl gîmîm, gî aij gîmîm, God haggî rî nîp gîmîm, Krai Jisas nîŋ udmîm, nîbi bî gau mîdmagî lîmîm, klô gîmîm gî dammîm, bî agamîj hain rîkîmîm, gî mîdmîm. ¹² Ne Jisas nîŋ udpan rî, ñîn rîmnap mîŋîr auî, utîham mîdeinabîm, pen ne klô gîmîm, Krai manô aij u hain gîmîm. Nîbi bî iru

* 5:18: 1Ko 9:9; Mad 10:10 * 5:19: 2Ko 13:1 * 5:20: Ep 5:11 * 6:1: Ep 6:5 * 6:2: Plm 16 * 6:3: Gal 1:6-9 * 6:5: 2Di 3:8; 4:4; Dai 1:14 * 6:6: 1Di 4:8; Plp 4:11-12; Hib 13:5 * 6:7: Job 1:21 * 6:10: Ep 5:5 * 6:11: 2Di 2:22

nɪŋmɪdlō nɪŋöl gɪ, yad Kraiŋ Jisas nɪp nɪŋ udpin, a gɪna ñɪn anɪbu, nɪpe pör mɪdep magö u nöp ñöb. Pör mɪdep magö anɪbu ud pɪdöŋ gɪmön. *

¹³ God nan gau magöŋhalö kamɪŋ magö ñöb u abe, Kraiŋ Jisas Podias Pailod nɪp manö kabö göl haga u abe, kale nɪŋ mɪdlō nɪŋöl gɪ, nöp klö gem hagabin, * ¹⁴ manö nöp hagabin i magöŋhalö nɪŋ aij gɪmön, hain gɪmön, gɪ aij gɪmön gö arö, Bɪ Kub hon Jisas Kraiŋ ado gɪ aunab. Ne anɪg geinabön, nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋöm nöp hag juöl rö lagnab. ¹⁵ Jisas ado gɪ aunab ñɪn anɪbu, God nɪpe ke hag la. Ñɪn hag la ñɪn anɪbu nöp Jisas nɪpe kauyan ado gɪ aunab. God Bɪ aij ke yabɪ. Nɪpe aɪn nöp nan gau magöŋhalö abad mɪdöp. Nɪpe kɪŋ gau magöŋhalö Kɪŋ kale mɪdöp. Nɪpe bɪ kub gau magöŋhalö Bɪ Kub kale mɪdöp. *

¹⁶ Pen nɪpe aɪn nöp umnɪm rö lagöp; pör yabɪ nöp mɪdeinab. Mailö aij nɪpe u ke yabɪ mɪdöp. Nɪbi bɪ rɪmnap nɪp amgö nɪŋagpal yabɪ; nɪp amgö magö nɪŋeb rö lagöp. Nɪbi bɪ ap nɪpe mɪdöp söl au aröl rö lagöp. Nɪpe God Bɪ klö yabɪ unbö ke u, nɪbi bɪ magöŋhalö nɪŋöm, hib nɪpe u pör pör nöp haglö adö aran. Anɪb unbö rö aij.

¹⁷ Nɪbi bɪ utpö kɪno kɪbap mani nan iru mɪdöp gau kalɪp hagaimön, hon nöp nɪbi bɪ ke yabɪ mɪdpun, a göm, nan yɪŋɪd hir gɪnab gau gasɪ nɪŋagöl; God hanɪp nɪbi bɪ abad mɪdöm, mɪd aij gɪnaböl, a göm, nan aij aij iru nöp hanɪp pör ñab u nöp nɪŋ udöm, gasɪ halö mɪdaiöl. * ¹⁸ Anɪb u, kalɪp hagaimön, nan iru mɪdöp rö, nɪbi bɪ gau ud aij göm, kalɪp mög nɪŋöm, nan kale rɪmnap kalɪp hatöwatö ñöl. Kale nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp gɪ aij göm, gɪ ud arlö ud arlö, kalɪp iru gagnɪm. ¹⁹ Anɪb unbö rö geinaböl u, kale nan aij yabɪ kale ap mɪdeinab God ram mɪnön nɪpe kumi kabö adö lan au, nɪŋöm kale amöm kamɪŋ pör mɪdep magö u böŋ nöp udöm, pör nöp pör nöp kamɪŋ mɪdeinaböl. Kamɪŋ mɪdep anɪbu, kamɪŋ nɪŋö yabɪ. *

²⁰ Dimodi. God nan ñɪmagö adö nöp ñɪ la u, ud aij gɪmön. God nɪp gasɪ nɪŋagöm manö pɪral manö yɪharɪŋ pör pör hag amɪ apɪl gɪpal gau abe, manö hauɪ alö pen pen hagaböl gau abe, udagmön. ²¹ Nɪbi bɪ rɪmnap, manö pɪral kale anɪbu udöm, uri God Manö kabö rö nɪŋbun, a göm, ke padö u aramöm, Jisas manö aij nɪpe nɪŋ udla u böŋ nöp arö gɪpal.

God nöp mög nɪŋöm, abad mɪdainɪm. *

* 6:12: 1Ko 9:25-26; 2Di 4:7 * 6:13: Jon 18:36-37 * 6:15: Rep 17:14 * 6:17: Luk 12:20 * 6:19: Mad 6:20 * 6:21: 1Di 1:6; 2Di 2:18

2 Dimodi Pol köp hain nîbö u Dimodi nîp kali kliñ rîka

¹ Yad Pol. God geia nîjöm yad Krai Jisas nîp cig gem, kamîj gîsôn nîbö kamîj pör mîdep hag la u u dîpin. Anîg nîjöm, God nîpe ke hagö, Krai Jisas manö aij ud arep bî nîpe ap mîdîpin.

² Nî mîdmagö yad Dimodi, nöp köp anîbi kali kliñ rîkabin. Bapi God, Bî Kub hon Krai Jisas, nöp mög nîjmil, ud aij gîmil, abad mîd aij gîlö me, ne agamîj mîd aij gîmön. *

God manö hagun u, nable gagnîm

³ Apîs bac bî God nîp wög gî mîdmîdal rô u, yad u rô nöp gasî mîhöp nîjagem God nîp nöp gasî nîjem, wög nîpe gîmîdin. Yad sidö aij sîb aij yaj God nîp sabe gîmîdin u, yad pör nöp hib ne hagem, God nîp aij a gabin. * ⁴ Mîtöj gîna u nîjöl gî mîdîpin. Anîb u, nöp am nîjem, yad mîñ mîñ yabî gînabin.

⁵ Ne gasî aîñ adö nöp nîjmön Krai Jisas nîp nîj ud pîdöj gîpan u, nîjöl gî mîdîpin. Napîs Lois aip, name Yunis aip, Krai Jisas nîp nîj ud pîdöj gîmil mîdmîdil rô, ne u rô nöp nîp nîj ud pîdöj gîpan, a gî gasî nîjbin. * ⁶ Ne Krai Jisas nîp nîj ud pîdöj gîpan rô, yad nöp hagabin, nîmagö yad ud nabîc adö ne u lînö, God nöp nan aij ña u, gasî nîjöl gî mîdmön. Nan nöp aij danj mîdöp anîbu, pu gaimön Mîtöj gînîm. *

⁷ God nîpe Ana nîpe hanîp ñö, pîñîj gagun; God Ana nîpe gö, pîdöj halö mîdun, nîbi bî gau kalîp mîdmagö lun, gasî hañ romanj hon ke gasî göp adö u gagun, gînabin. *

⁸ Anîb u, ne Bî Kub hon manö aij nîpe hagmön, nable gagnîm. Nîbi bî gau kalîp haöwâlö hag nîmön. Yad Bî Kub manö aij nîpe hag ñainö, yîp nagî lîla u, nöp u rô nöp nable gagnîm. Pen God nîpe pîdöj nîpe nöp ñöb rô, Jisas manö aij u hag ñî ajmön. Anîg gaimön, nöp gî naj gîlöl, gasî iru nîjagmön. ⁹ God hanîp ud asîk yuöm, nîbi bî uî yad ke mîdeinabim, a ga. Hon nagî aij adö u arno nîjöm God hanîp udaga; nîpe ke nöd anîg gînabin, a ga rô, hanîp nîbi bî mög yabî nîjöm uda. Ram mînöh hadame dagol gau gî laga ñîn u, God nîbi bî mög yabî nîjöm, Krai Jisas nîbi bî gau kalîp ud asîk yunab, a göm gasî u nîja. *

¹⁰ Pen mîñi, God nîbi bî mög yabî nîjög u, waiö nîjbun. Krai Jisas apöm, hanîp nîbi bî nan a göm uma u me, God hanîp

nîbi bî magöjhalö mög yabî nîjög u, waiö nîjbun. Krai Jisas hanîp nîbi bî nan a göm ilön udöm uma u me, uri umeb magö u klö ap mîdagöp. Jisas anîg geia u me, kamîj mîdep magö u abe, pör pör mîdep magö u abe, hanîp nîbi bî waiö yamöb. *

¹¹ Manö aij anîbu nîbi bî gau magöjhalö nîjlan, a göm, Krai Jisas nîpe ke yîp hagajîp, yad Jisas manö aij ud arep bî nîpe ap mîdem, manö aij anîbu nîbi bî gau magöjhalö hag ñî aij gem, manö yuö u hag ñî aij gem, gîpin. * ¹² Jisas manö aij nîpe u hag ñî ajainö u me, yîp gî naj gîlöl, uñham mîdîpin. Pen yad ana arö nîjöl gî mîdagpin; yad gasî halö mîdîpin. Bî nîj udîpin u, Bî anîbu hadö nîjbin. Yad nîp nan ñîbin u, nîpe nan anîbu ud abad mîd aij göm, gî dam dam, ñîñ hain u aunab.

¹³ Manö hagnö nîjban u, kabö göl nöp mîdöp, a gîmön, nîbi bî gau kalîp hag ñîmön. Anîg gîmön, Krai Jisas nîp nîj udöl gî, nîbi bî gau kalîp mîdmagö löl gî, gî mîdaimön. Krai Jisas nîp cig aij gîpan u me, ne anîg gîmön rô löp. ¹⁴ God nan aij ñîmagö adö ne la u, ud aij gîmön. Ana Uî hanîp aij danj mîdöp u, klö nîpe nöp gî ñö, ud aij gîmön. *

¹⁵ Ne nîjban, nîbi bî Esia Propins nîbö gau magöjhalö yîp arö gîla. Pîgelas abe, Hemogenis abe, anîg unbö rô nöp gîlöl. ¹⁶⁻¹⁷ Bî Kub nîpe Onesiporas nîbi bî ram nîpe gau mög nîjöm ud aij gînîm. Nîhön gîñîg: nîpe daun kub Rom ap mîdeia ñîñ u, nable udnabin, a göm, yîp arö gaga. Yad aui nagî mîdîpin, nîpe uñham uñhai nîjöm, apöm yîp nîja. Ñîñ iru nöp apöm nîjaia, yîp aij yabî ga. ¹⁸ Anîb u, ñîñ kub hain u, Bî Kub nîpe Onesiporas nîp mög nîjöm ud aij gînîm. Epesas mîdainö, yîp ud aij göm nan ke ke nîhön nîhön iru nöp gî ñîmîdöp u, ne ke nîj aij gîpan.

2

Jisas nîp cig gun, ami bî nîpe rô mîdaiun

¹ Pen ñî yad Dimodi. Ne Krai Jisas nîp hain geinabön u, nîpe nöp mög nîjöm ud aij gînab. Anîb u, ne gasî aîñ nöp nîjmön, klö gî mîdaimön. ² Manö aij nîbi bî gau kalîp pör hag ñîmîdin nîjban u, nîbi bî Krai Jisas manö aij hain gîpal rîmnap uñhai nîjmön, hag ñî aij gîmön; kale pen nîbi bî ñî pai rîmnap kalîp hag ñî aij gînaböl.

³ Krai Jisas nîp wög gîpun rô, nîbi bî rîmnap hanîp gî naj gîlöl, uñham mîdîpin. Ne u rô nöp, Jisas Krai ami bî aij nîpe mîdpan u me, yîp u rô nöp gînaböl, a

* 1:2: Ap 16:11; 1Di 1:2 * 1:3: Ap 23:1 * 1:5: Ap 16:1 * 1:6: 1Di 4:14 * 1:7: Ro 8:15 * 1:9: Ep 2:8-9; Dai 3:5 * 1:10: Hib 2:14 * 1:11: 1Di 2:7 * 1:14: 1Di 6:20 * 2:3: 2Di 1:8

gimön, pñññ gimön, nñp arö gagmön; wög nñpe u halöwalö gimön. *

4 Ami bi gau, bi kub kale u nñp aij ganj, a göm, gasi aññ u nöp nññbal. Nan höñ adö gau, a göm, gasi u nññagpal. 5 Nñbi bi resis gñpal gau, bi resis abad mñdpal gau hagnal hagnal rö nöp göm, nan aij udpal. *

6 Pen nñbi bi maj wög gñpal gau, le ilön gñpal rö, kale ke nöð ral ñññöl. Hainö nñbi bi rñmnar ral ñññaböl. * 7 Manö hagabin i, ne nññöl gñ mñdö, Bi Kub nöp gasi ñö, nññ aij gññabön.

8 Jisas Kraiss nñp gasi nññöl gñ mñdaimön. Depid ññ rñkö, rñk dam dapil göm, Jisas nñp yag daula. Nñpe umöm uraka. Jisas Kraiss manö aij hagabin u, manö anñbu me u. *

9 Yad manö aij anñbu hag ññainö, yñp bi najj gep rö nagñ lñlö mñdpin. Pen God Manö u nagñ mñdagöp. * 10 Anñb u, God nñbi bi udnñg gabin, a göm, nññ la gau, Kraiss Jisas kalñp ud asñk yuö, kale God aip mailö aij nñpe halö pör pör nöp kamññ mñdaiöl, a gem, nñbi bi gau yñp mulu lugö gñ najj gaiöl, yad pñññ gem arö gagnabin.

11 Manö böñ nöp nññ udep ap hagnñg gabin: Hon Jisas aip umno u me, nñpe aip pör pör nöp kamññ mñdeinabun. *

12 Kraiss Jisas nñp wög gaino, nñbi bi gau hanñp mulu lugö gñ najj gaiöl,

pññññ gun arö gagnabun u, nñpe Kin mñdöm nñbi bi gau abad mñdeinab ñññ u,

hon nñpe aip mñdun, u rö nöp nñbi bi gau abad mñdeinabun.

Kraiss Jisas nñp nññagpun, a gññabun u, hanñp u rö nöp, kalñp nññagpin, a gññab. *

13 Pen Kraiss Jisas manö aij hagöp rö gagnabun u,

nñpe manö aij nñpe hagöp rö nöp gññab. Nñññ gññg: Kraiss pör nöp manö nññö nöp hagöp;

manö nññö anñbu arö gñññm rö lagöp. *

God wög hag la u, klö gimön gñ aij gimön

14 Manö kalñ kliñ rñkabin anñbi, nñbi bi gau kalñp pör pör hag ññ aij gimön hauñ gagöl. God nññ mñdö nññöl gñ, nñbi bi gau kalñp hag aij gimön, kale manö magö adö u nöp pen pen hag amñl apñl gagöl; manö magö pen pen hagnaböl u, nan aij ap gagnab; nñbi bi manö anñbu nñññaböl

gau kalñp gñ najj yabiñ gññab. * 15 Yad God nñp wög gñ aij gem, manö nññö nñpe u kabö rö nöp hag ññ aij gññabin u, God yñp aij a gññab, a gimön, gasi adö aññ anñbu nöp nññmön, klö gimön gñ mñdaimön. *

16 God nñp gasi nññagöm manö yñharññ pör pör hag amñl apñl gññaböl u, ne aip hagagmön. Hag dam dapil göm, kale God Manö nññö u arö göm, mñlö gau arñaböl. *

17 Manö pñral hag ñññaböl anñbu, wös pro ap löm, mñd damöm, hainö wös gñsa kub yabiñ löp rö u gññab. Bi hag ñeb bi Haimenias aip, Pailidas aip, kale adö anñbu gñpñl. * 18 Bi gau God Manö nññö u arö göm hagnal, "Hon hadö urakno; umun kauyan urakagnabun," a gñpal. Pen kale manö pñral anñbu hagnal, nñbi bi rñmnar Jisas manö aij u hadö arö gñpal.

19 Pen God ram padö bñññ gñ aij ga u pñdöñ mñdöp. Padö anñ au kalñ kliñ rñmnar mñdöp: "Bi Kub nñpe nñbi bi nñpe ke nññöb." Manö ap abe mñdöp: "Nñbi bi kale Bi Kub nñbi bi nñpe mñdpun, a gñpal gau, nagñ najj adö u aragöl." *

20 Pen ram kub yabiñ gau, kñññ ke ke mñdöp. Kñññ rñmnar, gol aka silpa udöm gñpal. Rñmnar pen mab aka mññöñ nöp udöm gñpal. Rñmnar udöm, nan pññ wasö, nan aij aij gau nöp lñbal; pen rñmnar nan yñharññ halöwalö gau lñbal. 21 Nñbi bi Kraiss Jisas nññ udpal gau magöññhalö unbö rö nöp. Nñbi bi an an nan pññ nan halöwalö gau asñ masñ gññaböl gau, kale nñbi bi uñ nñpe ke mñdöm, wög aij nñññ nñññ mñdeinab gau kale mññ mññ göl gñ gññaböl. Anñb u, Bi Kub nñbi bi uñ nñpe ke anñb gau nññöm, kalñp wög aij rñmnar hag lññab.

22 Pen nñbi praj bi praj rñmnar gasi najj nññbal rö u nññagmön. Ne pen gñ aij gimön, God hagöp rö nöp gimön, Kraiss Jisas manö aij nñpe nññ udmön, nñbi bi gau mñdmagö lñmön, klö gimön gñ dammön, bi agamññ hain rñkmön, gñ mñdaimön. Nñbi bi mñdmagö asññ mñdagöp rö mñdöm Bi Kub nñp sabe gñpal gau aip jñm ññl mñdmön, hagajññ adö anñbu nöp gñ mñdaimön. *

23 Pen manö yñharññ hag amñl apñl göm, pen pen hagnal gau, ne aip hagagmön. Nñññ gññg: anñg geinaböl u, hainö mulu lugö, kal juöm, manö najj hagöm, pen pen gasi najj nñññaböl. * 24 Nñbi bi Bi Kub nñp wög geinaböl gau, pen pen hagagöm, agamññ mñdöm, nñbi bi ud aij göm, hag ññ aij gññaböl. Kalñp gñ najj gñlö, pen gñ najj gagöl. 25 Pen nñbi bi rñmnar manö kale udagaiöl, kale pen agamññ hag ññ aij göl gñ mñdöl, God

* 2:5: 2Di 4:8 * 2:6: 1Ko 9:7 * 2:8: 1Ko 15:4; Ro 1:3 * 2:9: Ep 3:1,13; Plp 1:12-14 * 2:11: 2Ko 4:11 * 2:12: Mad 10:33 * 2:13: Ro 3:3-4; Dai 1:2 * 2:14: 1Di 6:4; Dai 3:9 * 2:15: 1Di 4:6 * 2:16: 1Di 4:7 * 2:17: 1Di 1:20 * 2:19: Jon 10:14; 1Ko 8:3; Ais 52:11 * 2:22: 1Di 6:11 * 2:23: 1Di 4:7

n̄bi b̄i an̄b̄ gau kal̄p gas̄i aij n̄ō, nan si nan naj ḡpal u n̄h̄ōn ḡn̄ig an̄ig ḡpun, a ḡōm, ado ḡ n̄p̄ lau ad̄ō ap̄ōm, man̄ō n̄n̄jō yuō yab̄i u n̄n̄ ud̄ōl r̄ō l̄ōp. ²⁶ An̄ig ḡōl agam̄ij haḡ n̄i aij ḡōl ḡi m̄dl̄ō, gas̄i aij auō, Seden kal̄p pir pir al̄ōm ud̄ō, k̄id n̄pe u m̄d̄ōm, man̄ō p̄iral n̄pe n̄n̄m̄dal u ar̄ō ḡōm, m̄id aij ḡn̄ab̄ōl.

3

N̄in hain an̄bi n̄bi b̄i ḡi naj yab̄i ḡinab̄ōl

¹ Pen ne n̄n̄ban, n̄in hain an̄bi n̄bi b̄i uḥam m̄deinab̄ōl. * ² Kale hañ roman̄ kale n̄p̄ gas̄i n̄n̄j̄ōm, uḥp̄ō k̄iḥno k̄ibap mani n̄p̄ m̄idmaḡō l̄ōm, hon n̄p̄ b̄i kub m̄idpun, a ḡōm, hib kale ke dap ran̄ōm, n̄bi b̄i gau kal̄p haḡ juōm, n̄ime nap b̄i kal̄p man̄ō r̄ib juōm, n̄bi b̄i kal̄p ḡi aij ḡpal gau kal̄p aij a ḡōp hagaḡōm, God n̄p̄ gas̄i n̄n̄j̄agnab̄ōl. ³ Kale n̄bi b̄i r̄imnap m̄idmaḡō laḡōm, n̄bi b̄i kal̄p ḡi naj ḡn̄ab̄ōl u n̄n̄j̄ōm ar̄ō gaḡōm, n̄bi b̄i r̄imnap kal̄p man̄ō naj man̄ō p̄iral haḡōm, agam̄ij hain r̄ikaḡōm, kal naj yab̄i ḡōm, nan n̄h̄ōn n̄h̄ōn aij m̄idp̄ō u n̄n̄j̄ō, kal̄p mulu luḡnab. ⁴ Kale mumug n̄n̄j̄ōm, haḥōwal̄ō ḡi naj ḡōm, hon n̄p̄ n̄bi b̄i kub m̄idpun a ḡōm, hañ roman̄ hon ke aij ḡn̄im ad̄ō u n̄p̄ gun, m̄ñ m̄ñ gun, a ḡōm, God n̄p̄ m̄idmaḡō lagnab̄ōl. ⁵ Hon n̄bi b̄i an̄b̄ gau n̄n̄un, n̄bi b̄i God n̄p̄ n̄n̄ udpal r̄ō n̄p̄ ḡpal, a ḡinabun u pen God Ana n̄pe ḡō, p̄id̄ōn hal̄ō m̄idun, God haḡōp r̄ō n̄p̄ gun, a ḡōm, gas̄i u n̄n̄j̄agnab̄ōl. N̄bi b̄i an̄b̄ unb̄ō r̄ō ḡpal gau ar̄ō ḡim̄ōn, aip magum gagm̄ōn. *

⁶ B̄i an̄b̄ gau r̄ō r̄imnap, agam̄ij ram ram uḥai am n̄n̄ ar̄lō n̄n̄j̄ōl ḡi, n̄bi gas̄i aij m̄idaḡōp gau, kal̄p haḡ w̄ihai ram raul kale ud ar̄lō, kale man̄ō p̄iral kal̄p haḡ n̄ail̄ō, n̄bi an̄b̄ gau b̄ōn an̄b̄ lau ad̄ō ar̄nab̄ōl. N̄bi an̄b̄ gau, nan si nan naj ḡpun gau p̄r̄i u, aiḡōl gun l̄ik ḡi yuun, m̄id aij gun, a ḡōm, m̄inj̄ōr kub yab̄i n̄n̄j̄ōm, gas̄i kub n̄n̄j̄ōl ḡi m̄idpal. Pen m̄idmaḡō kale p̄iḥu ḡō, gas̄i naj ke ke iru n̄p̄ am kal̄p ud dan̄ i ḡōm, adan naj an̄b̄ gau ud ḥ̄ip ḡn̄ig gab. ⁷ N̄bi an̄b̄ gau r̄ō, man̄ō gau n̄b̄ō gau n̄b̄ō n̄n̄j̄nab̄ōl u pen Krai J̄is man̄ō aij u n̄n̄j̄einab̄ōl u, u man̄ō n̄n̄j̄ō me u, a ḡōm, n̄n̄j̄agnab̄ōl. ⁸ Pen b̄i Janis J̄abris b̄i m̄ihau Mos̄is man̄ō haga u j̄i n̄n̄j̄ōl u r̄ō, b̄i p̄iral haggal gau u r̄ō n̄p̄ Krai J̄is man̄ō n̄n̄j̄ō u j̄i n̄n̄j̄bal. Kale gas̄i naj yab̄i n̄p̄ n̄n̄j̄ōm, Krai J̄is man̄ō aij u j̄i n̄n̄j̄bal r̄ō, God kal̄p u r̄ō n̄p̄ j̄i n̄n̄j̄ōb. * ⁹ Pen ḡpal ad̄ō an̄bu rap̄in ḡil̄ō ar̄n̄im r̄ō laḡōp. Janis J̄abris b̄i

m̄ihau ḡi naj ḡil̄ō, n̄bi b̄i waiō n̄n̄j̄a r̄ō u, n̄bi b̄i m̄ñi an̄b̄ unb̄ō r̄ō n̄p̄ man̄ō p̄iral haḡ n̄ibal gau u r̄ō n̄p̄ waiō n̄n̄j̄nab̄ōl.

J̄is Krai man̄ō aij u n̄n̄j̄ ud aij ḡim̄ōn

¹⁰ Pen yad aip m̄idul, gas̄i ad̄ō añi n̄p̄ n̄n̄ul, J̄is Krai man̄ō aij u haḡ n̄bin u abe, naḡi aij ad̄ō yad ḡipin u abe, ne had̄ō n̄n̄j̄ aij ḡim̄ōn an̄ig unb̄ō r̄ō n̄p̄ ḡpan. Krai n̄p̄ n̄n̄j̄ ud p̄id̄ōn gem, w̄ōg n̄pe k̄lō yab̄i n̄p̄ ḡōl gem, n̄bi b̄i gau kal̄p m̄idmaḡō lem, m̄inj̄ōr auō uḥam m̄idem ar̄ō gagḡin u, ne n̄n̄ban. ¹¹ Krai man̄ō aij haḡ n̄ain̄ō ȳip ḡi naj ḡil̄ō uḥam m̄idain̄ō u, ne had̄ō n̄n̄ban. N̄bi b̄i daun kub Ad̄iok, Aikoniam, Lisdra gau ȳip ḡi naj ḡil̄ō ḡil̄ō, uḥam yab̄i m̄idain̄ō u pen B̄i Kub ȳip ud kam̄iḥ yua u, ne n̄n̄ban. *

¹² N̄bi b̄i Krai J̄is n̄p̄ c̄ig ḡōm, haḡōp r̄ō n̄p̄ ḡn̄ig gab̄ōl gau, kal̄p maḡōnhal̄ō m̄inj̄ōr n̄il̄ō, uḥam m̄ideinab̄ōl. * ¹³ Pen n̄bi b̄i naj man̄ō p̄iral ad̄ō u n̄p̄ haḡ n̄ibal gau, naj yab̄i ḡil̄ō ḡil̄ō ar̄ō, kale n̄ōd n̄bi b̄i naj m̄idm̄idal r̄ō was̄ō, hain̄ō n̄bi b̄i naj unb̄ō ke m̄ideinab̄ōl. Kale ke God adan aij u n̄n̄j̄ōm, n̄bi b̄i r̄imnap kal̄p man̄ō p̄iral an̄bu haḡ n̄il̄ō, kale u r̄ō n̄p̄ God adan aij u n̄n̄j̄agnab̄ōl.

¹⁴ Pen ne n̄i pro n̄p̄ m̄idm̄ōn, n̄p̄ Krai J̄is man̄ō n̄n̄j̄ō u haḡ n̄il̄ō, n̄n̄j̄m̄ōn b̄ōn n̄p̄ n̄n̄j̄ udpan man̄ō aij u k̄lō ḡim̄ōn, n̄n̄j̄ ud̄ōl ḡi, haḡōp r̄ō n̄p̄ ḡōl ḡi, ḡi m̄idaim̄ōn. Hon n̄bi b̄i n̄p̄ man̄ō aij u haḡ n̄il̄ō n̄n̄j̄na u, ne had̄ō n̄n̄ban. ¹⁵ Ne n̄n̄ban, n̄i pro yab̄i m̄idaina n̄in u, ne God Man̄ō Uḥ u had̄ō n̄n̄na. Hon God Man̄ō Uḥ u amḡō l̄i n̄n̄j̄einabun u, God Man̄ō Uḥ u han̄p̄ gas̄i k̄id hīk n̄n̄j̄eb maḡō an̄bu n̄ō, Krai J̄is n̄p̄ n̄n̄j̄ udno han̄p̄ ud as̄ik̄nab man̄ō il̄ u n̄n̄j̄ aij ḡinabun. ¹⁶ God Man̄ō u maḡōnhal̄ō, God n̄pe ke ake l̄ōm Ana n̄pe u pu ga. An̄b̄ u, God Man̄ō u maḡōnhal̄ō udun, n̄bi b̄i gau kal̄p haḡ n̄un, n̄bi b̄i man̄ō n̄n̄j̄ō ar̄ō ḡpal gau kal̄p r̄im̄id ukun, n̄bi b̄i ḡi naj ḡpal gau kal̄p haḡ gun, n̄bi b̄i kale, aiḡōl gun God Man̄ō haḡōp r̄ō gun, a ḡi gas̄i n̄n̄j̄bal gau, kal̄p haḡ n̄i aij ḡinabun. * ¹⁷ An̄ig geinabun u, God n̄p̄ w̄ōg ḡi n̄eb n̄bi b̄i n̄pe gau, God Man̄ō u n̄n̄j̄ aij yab̄i ḡōm, God kal̄p w̄ōg aij n̄h̄ōn n̄h̄ōn haḡ l̄nab u, kale gas̄i n̄n̄j̄ aij yab̄i ḡōm, ḡi aij yab̄i ḡinab̄ōl.

4

God Man̄ō kab̄ō ḡōl u haḡ n̄im̄ōn

¹ N̄p̄ man̄ō an̄bi ȳih̄ar̄iḥ haggagabin. Krai J̄is n̄bi b̄i gau maḡōnhal̄ō K̄in̄ kale abad m̄ideinabin, a ḡōm, ado ḡi aueinab n̄in u, n̄pe n̄bi b̄i kam̄iḥ m̄ideinab̄ōl gau

* 3:1: 1Di 4:1 * 3:5: Mad 7:15,21; Dai 1:16 * 3:8: Eks 7:11 * 3:11: Ap 13:14-52; 14:5,8-20 * 3:12: Mad 16:24; Jon 15:20; Ap 14:22 * 3:16: Ro 15:4

abe, n̄ibi b̄i umla gau abe, n̄ime ke ke l̄in̄ig gab. An̄ib u, God abe, Kraiſ Jisas abe n̄iŋm̄dlō n̄iŋöl ḡi, n̄öp manō an̄ibi hagn̄ig gabin. ² God Manō aij u hag n̄im̄ön. N̄ibi b̄i gau n̄iñ̄i l̄inab aka n̄iñ̄i lagnab, a ḡim̄ön, j̄i n̄iŋagm̄ön; m̄iñ̄i udnaböl aka udagnaböl, gasi u n̄iŋagm̄ön; klō ḡim̄ön n̄öp God Manō aij u hag n̄im̄ön. N̄ibi b̄i ḡi naij ḡipal gau hag ḡim̄ön, n̄ibi b̄i manō n̄iŋö arō ḡipal gau r̄im̄id ukm̄ön, n̄ibi b̄i kale, aigöl gun God Manō hagöp rö gun, a ḡi gas̄i n̄iŋbal gau, kal̄ip agam̄ij hain r̄ikm̄ön hag n̄i aij ḡim̄ön, ḡim̄ön. ³ N̄ih̄ön ḡin̄ig: n̄in hain u, God Manō kabō göl u n̄iŋöm, udagnaböl; hag n̄eb n̄ibi b̄i iru n̄öp uł ḡi daulō, kale manō piral manō yhar̄iŋ yhar̄iŋ gas̄i kale ke aröp adō u n̄öp hag n̄ilō, kale n̄iŋöm m̄iñ̄ m̄iñ̄ göl ḡi udnaböl. * ⁴ God Manō n̄iŋö u arō göm, aiud yhar̄iŋ gau haglō, ȳiŋid n̄iŋnaböl.

⁵ Pen ne ke, nan n̄ih̄ön n̄ih̄ön ḡinab u, gas̄i n̄iŋ aij göl ḡi m̄idaim̄ön. M̄iŋör auain̄im, gas̄i iru n̄iŋagm̄ön. Ne klō ḡim̄ön, Kraiſ Jisas manō aij u n̄ibi b̄i gau hag n̄i ajm̄ön. Ne God wög ḡi n̄eb b̄i m̄idpan u me, God n̄öp wög n̄ih̄ön n̄ih̄ön hag la u, magōŋhalō ḡi dam dam arō, b̄öŋ n̄öp ḡi hagnab.

Yad söl umn̄ig gabin, a ga

⁶ Yad Kraiſ wög n̄ipe ḡinō, ȳip naḡi l̄ilō m̄idnō m̄idnō, m̄iñ̄i pak l̄ino hagape n̄ip lugn̄im, a göm, ȳip gaböl. An̄ib u, m̄inōŋ nabōŋ adō ił i m̄idpin i, ar̄ik arep n̄in u söl auub. * ⁷ Yad klō gem, Seden aip pen pen ḡi damem, adan söl au hadō aubin. Yad klō gem, Kraiſ Jisas manō aij u n̄ibi b̄i gau hag n̄i dam dam arō, Kraiſ Jisas n̄ip n̄iŋ udöl ḡi m̄idem, wög ȳip haga u arō gagpin; haga rö n̄öp magōŋhalō ḡipin. * ⁸ N̄ipe B̄i Kub, n̄ipe manō ud as̄ik aij göm hagöp u me, n̄ih̄ön n̄ih̄ön ḡipin u n̄iŋ m̄idöm, n̄in kub n̄ipe u auō, ȳip b̄i kam̄iŋ aij yad, a ḡinab. Pen yad n̄öp wasō; n̄ibi b̄i, B̄i Kub aunab, a göm, aij gö n̄iŋöl ḡi abad m̄idpal gau, kal̄ip magōŋhalō u rö n̄öp ḡinab. *

⁹ Dimodi. Adan m̄idain̄im u, yad m̄idpin i ȳiŋid aum̄ön. ¹⁰ B̄i yad aip m̄idm̄idun gau, m̄iñ̄i yad aip aui m̄idagpal. B̄i ne Demas, nan m̄inōŋ nabōŋ adō ił i m̄idmagō löm, ȳip b̄öŋ n̄öp arō göm, hadō daun kub Desalon-aika ara. B̄i yad Kreseŋ Galesia Propins ara. Daidas Dalmesia Propins ara. * ¹¹ B̄i añ̄i Luk n̄öp yad aip m̄idpul. Kraiſ Jisas n̄ip wög gabin aui, Mak n̄ipe ḡi n̄i aij ḡinab. An̄ib u, ne Mak n̄ip amm̄ön uł ḡi dauō, yad aip m̄idul, wög an̄ibu gul. ¹² Dijikas n̄ip hag yunō Epesas ara. ¹³ Aunabön n̄in u, daun

kub Droas apön, kolsior milō yad u, b̄i ne Kapas ram ud l̄inō u udm̄ön daum̄ön; adan m̄idain̄im u, köp yad wam wam ḡi m̄idöp gau magōŋhalō udm̄ön daum̄ön; wasō u, köp kaj meme sipsip hañ hib halō kal̄i kl̄iñ r̄ikla gau n̄öp magōŋhalō udm̄ön daum̄ön. *

¹⁴ B̄i kapa wög göp Aleksada ȳip ḡi naij yab̄il ga. Ȳip ga an̄ibu, God n̄ip pen u rö n̄öp ḡinab. * ¹⁵ Kraiſ Jisas manō aij hagnun u, Aleksada n̄ipe j̄i naij yab̄il ga u me, ȳip ḡi naij ga rö, n̄öp u rö n̄öp ḡin̄im rö l̄öp u, n̄iŋ aij ḡim̄ön.

¹⁶ Ȳip n̄öd manō kub hagla n̄in u, n̄ibi b̄i ap ȳip j̄öl gau n̄iŋ m̄idō manō kub hagnō; kale magōŋhalō ȳip arō ḡila. Pen God kal̄ip gas̄i an̄ibu n̄iŋöl ḡi m̄idagain̄im. ¹⁷ Ȳip manō kub hagla an̄ibu, B̄i Kub ȳip abad m̄idō n̄iŋöl ḡi, manō aij n̄ipe u n̄ibi b̄i gau n̄ibō iru n̄öp apöm m̄ideila gau, kal̄ip hałowałō hagainō n̄iŋla. B̄i Kub gö, kaj laiön ȳip hau n̄iŋöl rö laga. ¹⁸ Yad n̄iŋbin, B̄i Kub ȳip abad m̄idō, nan naij ap ȳip ḡin̄im rö lagnab; ȳip ud kam̄iŋ yuöm, dam ram m̄inōŋ aij n̄ipe kumi kabō adō laŋ au ud arnab. B̄i Kub an̄ibu, hib n̄ipe u p̄ör p̄ör n̄öp haglō adō aran̄. An̄ib unbō rö aij.

Pol hagöp, "Kale m̄idpim?" a göp

¹⁹ N̄ibi ne Prisila abe, nugmul n̄ipe Ak-wila abe, b̄i ne Onesiporas n̄ibi b̄i ram n̄ipe m̄idpal gau abe kal̄ip hagnm̄ön, Pol "Kale m̄idpim?" a göp, a ḡim̄ön. *

²⁰ B̄i ne Erasdas aui auaga; m̄idöp daun kub Korid u. B̄i ne Dropimas n̄ip nan gö, ar̄ik aunō daun kub Mailidas. *

²¹ Ȳigön kub auöp n̄in u söl m̄idöp rö, adan m̄idain̄im u, ȳigön auagnab adō u ȳiŋid aum̄ön.

Pen Yubulas, Pudens, Lainas, Klodia, Kraiſ Jisas n̄ibi b̄i n̄ipe daun kub Rom i m̄idpal gau magōŋhalō n̄öp, "Ne m̄idpan?" a gaböl.

²² Dimodi, B̄i Kub n̄öp aip m̄idain̄im.

God kalōp magōŋhalō mög n̄iŋöm ud aij ḡin̄im.

* **4:3:** 1Di 4:1 * **4:6:** Plp 2:17 * **4:7:** 1Di 6:12 * **4:8:** 1Ko 9:24-25 * **4:10:** 2Ko 8:23; Ap 15:37-39; Kol 4:14 * **4:13:** Ap 20:6 * **4:14:** 1Di 1:20; Sam 62:12; Ro 2:6 * **4:19:** Ap 18:2; 2Di 1:16-17 * **4:20:** Ap 19:22; 20:4; Ro 16:23

Daidas Pol Daidas n̄p kōp kal̄i kl̄iñ r̄ika

1 Yad Pol. God ȳp hag lō wōg ḡi ñeb b̄i n̄pe ap m̄idem, Jisas Kraiss manō aij n̄pe ud ajep b̄i n̄pe ap m̄idpin.

God ȳp hag la u, n̄bi b̄i n̄pe udn̄ig gab gau kal̄ip God Manō u hag ñ̄nō kale manō an̄ibu n̄ñj ud p̄idōñ gōm, manō n̄ñjō yuō u n̄ñj aij gōm, hagōp rō nōp gōl, a gōm, God ȳp wōg an̄ibu hag la. 2 God n̄pe manō p̄iral ap hagagōp. N̄pe hadame dagol gau ram m̄inōñ ḡi laga ñ̄n u manō n̄ñjō hagōm haga rō, n̄bi b̄i an an manō n̄ñjō n̄pe an̄ibu n̄ñj udōm, manō n̄ñjō yuō u n̄ñj aij gōm, u rō nōp ḡinabōl gau, n̄pe kal̄ip p̄or m̄idep magō u ñ̄nab. *

3 Ñ̄n n̄pe ke hag la ñ̄n u nōp, God manō n̄pe waiō la. God, Ud Kam̄ñ Yuep B̄i hon u, ȳp hag lō, manō aij n̄pe waiō hag ñ̄+ ajpin.

4 Daidas, nōp kōp an̄ibi kal̄i kl̄iñ r̄ikabin. God Manō u nōp hag ñ̄ainō, Kraiss Jisas n̄ñj udmōn, manō aij adō añ̄i n̄ñjbul u me, nōp ñ̄+ aij yad, a gabin. Bapi God abe, Ud Kam̄ñ Yuep B̄i hon Kraiss Jisas abe, nōp mōg n̄ñjmil, ud aij ḡimil, abad m̄id aij ḡilō, ne agam̄ij m̄id aij ḡimōn. *

5 Yad nōp ram m̄inōñ ñ̄ig r̄ib gus ga airan Krir hag lem, hagnō, “N̄bi b̄i kal̄ip Kraiss manō aij u hag ñ̄ilo gau kauyan̄ am n̄ñjmōn, wōg r̄imnap gaglo u gōl ḡi, b̄i kub kal̄ip abad m̄idep ram m̄inōñ ke ke m̄idpal gau hag l̄imōn,” a ḡinō.

6 Pen n̄bi b̄i Kraiss n̄ñj udpal gau b̄i kub kal̄ip abad m̄idep r̄imnap udn̄ig, b̄i ȳhar̄ñj udagmōn. B̄i ḡi aij ḡipal gau nōp n̄ñjmōn udmōn. N̄bi kale añ̄i ap nōp udōm, ñ̄+ pai kale gau kal̄ip abad m̄id aij ḡilō, Kraiss n̄p n̄ñj udōm, ami bapi manō udōm hain gōm hañ̄owalō gagpal, b̄i gau nōp n̄ñjmōn udmōn. *

7 Kraiss n̄bi b̄i n̄pe abad m̄idep b̄i gau kale God wōg n̄pe ke abad m̄idpal. An̄ib u, b̄i abad m̄idep b̄i gau kale ḡi aij nōp ḡilō, n̄bi b̄i r̄imnap kal̄ip manō hag juōl rō lagn̄m. Pen b̄i manō pen pen hagpal gau, b̄i ȳñ̄id kal̄i jubal gau, b̄i ñ̄ig klō ñ̄ñjōm hauñ̄ l̄ibal gau, b̄i urak pen pen pakpal gau, b̄i uñ̄pō kl̄no mani si udn̄ig ḡipal gau, kal̄ip n̄ñjmōn udagmōn. 8 Pen n̄bi b̄i Kraiss n̄ñj udpal gau b̄i kal̄ip abad m̄idep gau, n̄bi b̄i m̄ilō gau n̄bō hag w̄hai dam ram kale aip an̄j dan̄ udōm, nan n̄ñhōn n̄ñhōn aij m̄idōp gau m̄idmagō lōm, gas̄i hañ̄ roman̄ kale ke gas̄i gōp rō gagōm, n̄bi b̄i gep abe n̄bi b̄i ramō gau abe magōñhalō ud aij gōm, b̄i ut

m̄idun a gōm, p̄or nōp God Manō hagōp rō nōp gas̄i n̄ñjōm, klō gōm hagōp rō nōp gōm, gaiōl. 9 Kraiss manō n̄ñjō nōd hag ñ̄ilō n̄ñjla u nōp n̄ñj ud p̄idōñ gōl ḡi, Kraiss n̄bi b̄i gau kal̄ip Kraiss manō ȳidun gōl u nōp hag ñ̄+ aij ḡilō, kale n̄ñj udōm gas̄i halō m̄ideinabōl. Pen n̄bi b̄i manō ȳidun gōl an̄ibu r̄ib jubal gau, kal̄ip manō ȳidun gōl adō u hag ñ̄+ aij geinabōl, manō pen hagōl rō lagnab.

10 N̄ñhōn ḡin̄ig: n̄bi b̄i Kraiss n̄bi b̄i n̄pe m̄idpun a ḡipal gau iru nōp God Manō u r̄ib juōm, manō p̄iral gau n̄bō udōm n̄bi b̄i r̄imnap kal̄ip hag ñ̄om, adan naij u ñ̄+ ḡi ud arbal. B̄i an̄ib gau iru nōp b̄i Juda n̄bō. Kale Kraiss n̄p n̄ñj udpal u pen Juda n̄bi b̄i wasō gau kale Kraiss n̄p n̄ñj udōm, hañ̄ r̄ib ḡi dō gōm me, Kraiss n̄bi b̄i n̄pe m̄idnabōl a ḡipal. * 11 Ne ḡimōn manō p̄iral u arō ḡilaj. Mani nan gau udun a gōm kale manō p̄iral an̄ibu nōp hag ñ̄ilō, b̄i r̄imnap n̄bi b̄i ñ̄+ pai ram kale aip hanbal gau magōñhalō manō p̄iral an̄ibu udpal. *

12 Pen b̄i manō hagep kale ke Krir n̄bō b̄i ap haga, “N̄bi b̄i Krir n̄bō gau p̄or nōp manō p̄ir alōm, nan naij nōp gōm, kale iru gō wōg gagōm, nan aij iru nōp udun a gōm, kain hapeb rō m̄idpal,” a ga. 13 B̄i Krir n̄bō manō haga an̄ibu n̄ñjō yab̄i haga. An̄ig ḡipal an̄ibu ne kal̄ip manō klō yab̄i hagmōn, manō p̄iral hagpal u arō gōm, Kraiss manō aij u ȳidun gōl nōp n̄ñj udōl. *

14 Kal̄ip manō klō hagmōn, Juda n̄bi b̄i aiud ȳhar̄ñj hadame gau hagm̄idal gau arō gōl; n̄bi b̄i Kraiss manō n̄ñjō j̄i n̄ñjbal gau an̄ig an̄ig ḡimim a ḡipal gau, manō kale udagōl. *

15 God n̄bi b̄i aij n̄pe gau nan r̄imnap hil gagpal; nan aij a gōm hañ̄owalō udpal. Pen n̄bi b̄i nan si nan naij nōp ḡim̄idal gau abe, n̄bi b̄i Kraiss n̄p n̄ñj udagpal gau abe, nan iru nōp hil ḡipal.

N̄bi b̄i an̄ib gau rō, gas̄i r̄im̄id kale bōñ nōp naij gō, gas̄i n̄ñj aij gagpal. 16 God Manō n̄ñj udun, n̄bi b̄i n̄pe m̄idpun a ḡipal u pen kale ḡipal rō n̄ñj n̄ñjbun, kale God n̄bi b̄i n̄pe wasō. Kale God Manō aij hagōp rō j̄i n̄ñjbal u me, kale nan aij ap gōl rō lagōp. Ḡipal an̄ibu God n̄ñjō mulu lugōp. *

2

Kraiss n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄ip abad m̄id aij ḡimōn

1 Pen ne n̄bi b̄i gau kal̄ip God Manō kabō gōl adō u nōp hag ñ̄imōn. 2 B̄i majō rō gau kal̄ip hag ñ̄+ aij ḡimōn, ñ̄ig wain iru

* 1:2: Kol 1:27 * 1:4: 2Ko 8:23; Gal 2:3; 2Di 4:10; Ro 1:7 * 1:6: 1Di 3:2-7; 2Di 2:24-26 * 1:10: 1Di 4:7
* 1:11: 1Pi 5:2; 2Di 3:5-6 * 1:13: 2Di 4:2 * 1:14: 1Di 4:7 * 1:16: 1Jn 1:6; 2:4

ñiηagöl; gasi nηi aij göm, nan naij gagöl; hañ roman kale ke gasi göp rö nöp gagöl; nan nηhön gainim, kale klö göm Kraiss manö aij nηpe u nηi ud pidiöη göm, Kraiss nηp cηg pidiöη göm, nηbi bη gau midmagö yabη löm, klö göm gηi damöm, bη agamij hain riköm, gηi midaiöl. ³ Nηbi majö rö gau kalip u rö nöp hag ñi aij gηimön, kale nηbi God Manö hagöp rö nöp göm gηi aij gηipal rö nöp göl; kale nηbi bη rimnap hib hag juöm haglö lugagnim; ñig wain iru ñiηagöl; kale nηbi ñi pai bη gau kalip nagηi aij adö u nöp hag ñi aij göl. ⁴⁻⁵ Anig göl mid aij göm, kale nηbi ma il gisön libal gau kalip hag ñi aij gηilö, kale pen nugmul bη kalip midmagö löm, ñi pai kale gau kalip midmagö löm, hañ roman kale ke gasi göp rö nöp gagöm, asηiη midagöp rö nöp midöm, wög ram kale gau gηi aij göm, nηbi bη rimnap gau ud aij göm, nugmul bη manö hagöl mo gau midöl. Anig gηilö, nηbi bη rimnap nηiηöm, God Manö u hag juagnaböl. *

⁶ Pen bη praj gau kalip manö klö hagnöm, kale hañ roman kale ke gasi göp rö nöp gagöl. ⁷ Pen ne manö nηhön nηhön kalip hag ñinabön u, ne ke pör nöp nan magöηhalö anig unbö rö nöp gηimön, bη praj gau nöp nηiηöm, kale anig unbö rö nöp göl. Pen ne nηbi bη gau manö hag ñinabön u, mηhol mηhol göl gηi hagagmön; gasi nηi aij gηimön God Manö kabö göl nöp hag ñi aij gηimön. ⁸ Manö magö hagnig gabön u nηi aij gηimön hagnöm, nηbi bη hanip nηiηlö mulu lugöp gau manö rimnap uhai wasö nηiηöm kalip nable gηinim. *

⁹ Pen Kraiss nηbi bη nηpe, nηbi bη rimnap rau daulö, nagηi wög rö gηipal gau kalip hagnöm, bη kub yad aij gηinim adö u nöp gηinam a göm, manö rimnap pen hagagöm, bη nap kale gau hagöl rö nöp göl. ¹⁰ Nap kale gau nan si udagöm, pör nöp nap nan kale gau magöηhalö abad aij göm, wög magöηhalö gηi aij göm göl. Anig göl gηi aij geinaböl u, nηbi bη gau nηiηöm, God Ud Kamηiη Yuep Bη hon u manö nηpe nηiηöm hagnaböl, manö anηbu manö nηiηö manö nηi udep a gηinaböl.

¹¹ Pen God nηbi bη gau magöηhalö mög yabη nηiηöb rö, Kraiss Jisas ram mηnöh ηi i waiö apöm umö, nηbi bη gau magöηhalö ram nηpe kumi kabö adö lan au pör nöp Kamηiη midaiöl rö löp. ¹² God nηpe hanip mög yabη nηiηöb u nηiηun nηiηun, nan si nan naij gηipun gau abe, hañ roman hon ke gasi göp rö gun a gηipun u abe, arö gun, ram mηnöh ηi i midpun i, gasi nηi aij gun, nηbi bη rimnap nan naij ap gagun, klö gun

God Manö hagöp rö nöp gun. ¹³ Anηb u, God hon Jisas Kraiss hanip ud Kamηiη yuöp u, mailö halö ado gηi aunab a gun, gasi halö midpun aij gö nηiηöl gηi midpun. ¹⁴ Jisas hanip a göm uma u, “Nan si nan naij gηipal gau magöηhalö pen ñinö, kale nηbi bη asηiη midagöp yad ke midöm, gηi aij nöp gun a gηi gasi nηiη midaiöl,” a göm, hanip a göm uma. *

¹⁵ Manö hagajin anηbi nηbi bη gau kalip hag ñi aij gηimön. Pen nηbi bη hañwalo gηipal gau kalip klö gηimön hag ñimön, maj mηgan ne u sipsip nηiηagöl. *

3

Kraiss nηbi bη kale aige göl gηinaböl

¹ Kraiss nηbi bη gau kalip hagnöm, kin gau abe, gapman bη kub gau abe manö hagöl rö nöp göl. Pör nöp nηbi bη rimnap gau kalip gηi aij göl rö linim u, kalip gηi aij göl. ² Pen nηbi bη rimnap gau kalip manö piral haglö hib kale lugagnim; pen pen hagagöm, nηbi bη rimnap gau hag ud aij göm, nηbi bη gau magöηhalö aip nηbi bη hain mid aij göm, göl. ³ Pen nηhön: hon ke nöd u rö nöp gasi nηiη aij gagun, God Manö hagöp rö jη nηiηun, hañ roman hon ke gasi göp rö nöp gun a gun, bη nagηiman rö midmidpun. Hon nan si nan naij nöp göl gηi midmidpun; nηbi bη gau kalip gasi naij nηiηun, nan kale gau nan hon rö midaiöb, a gun, kalip pen nηiηno mulu lugö pen nηiηlö mulu lugö gηimidpun. Pen jη nηiηlö pen jη nηiηun gηimidpun. *

⁴ Nöd anig gηimidpun u pen hainö God, Ud Kamηiη Yuep Bη hon u, God nηbi bη mög nηiηöm midmagö löp u hanip nηbi bη waiö la. ⁵ God nηpe hanip ud Kamηiη yua. Hanip ud Kamηiη yua u, hon ke nan aij rimnap gηino hanip ud Kamηiη yuaga. Nηpe hanip mög yabη nηiηöb u me, hanip ud Kamηiη yua. Ga anηbu, Ana Uη u hanip yuö apöm, gac hon u lik gηi yuö, nηbi bη hain nηbö yabη libun. ⁶ God nηpe Ana Uη hanip böη nöp yuö apöm hanip aj daj midöp u, Jisas Kraiss hanip nan a göm umöm ud Kamηiη yua u me, anig ga. ⁷ God ga anηbu, hanip mög nηiηöm nηbi bη Kamηiη aij nηpe rö udöm, Kamηiη pör midep u udun a gηipun u, hanip ñinabin, a göm ga. ⁸ Manö nηiηö yabη me anηbu.

Manö hagajin anηbu nηiη aij gηimön klö gηimön hag ñimön, God nηp nηiη udpal nηbi bη gau gasi anη anηbu nöp nηiηöm, nηbi bη rimnap kalip gηi aij göl gηi midaiöl. Anig gηinaböl u gηi aij yabη gηinaböl. Manö anηbi manö aij yabη; ram mηnöh gau gau ud arlö,

* 2:3: 1Di 3:11 * 2:4-5: Ep 5:22 * 2:7: 1Di 4:12 * 2:8: 1Pi 2:15 * 2:9: 1Di 6:1 * 2:12: 1Jn 2:16 * 2:14: Gal 1:4; Eks 19:5; Dud 4:20; 7:6; Esi 37:23; 1Pi 2:9 * 2:15: 1Di 4:12 * 3:1: Ro 13:1-7; 1Pi 2:13-14 * 3:3: 1Ko 6:11; Ep 2:2; 5:8 * 3:5: 2Di 1:9; Ep 5:26 * 3:6: Ap 2:17-18

hagöp rö nöp geinaböl u, nibi bi magöŋhalö agamij mid aij ginaböl.

⁹ Pen nibi bi rimnap manö hałowalö hag amil apil göm, apis bac hon gau anig anig göl riklö auöp, a göm, Juda lo manö u anig anig göl midöp, a göm, pen pen hagaiöl u, ne aip hagagmön. Manö anib gau it ap midagöp; nibi bi manö yiharig anibu niŋöm agamij mid aij göl rö lagöp. *

¹⁰ Anib u, nibi bi rimnap God Manö kabö göl u arö göm, manö rimnap ke hagaiöl, mañ añi ap hagmön. Pen niŋagaiöl, mañu u rö nöp hagmön. Mañu u rö nöp niŋagaiöl, kalip böŋ nöp arö gimön. * ¹¹ Ne niŋban, nibi bi anig gipal gau kale gasi naji nöp niŋöm, nan si nan naji nöp göl gi midlö, gasi midmagö aŋ kale dan gac midöp u waiö lö niŋbun.

¹² Yad hainö Ademas aka Dijikas hag yunö, nöp am hagö, ne yigid auerp rö lainim yigid Nikopolis daun aumön. Yibaud göm yigön ginab ñin u yad am mideinabin ram minöŋ anibu. * ¹³ Bi ne Sinas lo manö niŋöb u aip, bi ne Apolos aip, kalip ud aij gimön, adan arnig gaimil u, nan kale rimnap midagainim ñimön ud armil. * ¹⁴ Krai nibi bi nipe Krir midpal gau, kale wög göl gi midlö nan niŋeb pilnim. Kale ktö göm pör nöp gi aij göl gi midöm, wög göl gi midöm, nan magö niŋöm, nibi bi nan midagöp gau kalip rimnap ñinaböl. *

¹⁵ Daidas. Nibi bi yad aip midpun aui nöp, "Midpan?" a gipal. Pen hon Krai manö aij niŋ udpun rö niŋ udöm, hanip midmagö libal gau kalip, "Midpim?" a gimön.

God kalöp magöŋhalö mög niŋöm abad midainim.

* 3:9: 2Di 2:14,16

* 3:10: Mad 18:15-17

* 3:12: Ep 6:21-22; Kol 4:7-8

* 3:13: Ap 18:24; 1Ko 3:5-6; 16:12

* 3:14: Ep 4:28

Pilimon Pol Pilimon n̄p kōp kal̄i kl̄iñ r̄ika

1 Yad Pol. Kraiſ Jisas n̄p wōg gainō, ȳp naḡi l̄lō m̄dpin. Yad mam hon Dimodi aip m̄dul, kalōp kōp an̄ibi kal̄i kl̄iñ r̄ikabul.

Mam aij hon Pilimon, hon wōg j̄m ñl̄ ḡipun. ² Ne u, añ hon Apia u, b̄i hon aip God wōg kl̄ō gōm gōp Akipas u, Kraiſ Jisas n̄bi b̄i n̄pe ram ne apim God n̄p sabe ḡipim gau magōñhalō, kalōp kōp i kal̄i kl̄iñ r̄ikabul. *

³ God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Kraiſ abe, kalōp mōg n̄ñmil ud aij ḡimil abad m̄dlō, kale agamij m̄d aij ḡi m̄daimim.

N̄ibi b̄i God n̄p n̄ñ udpal gau kal̄ip m̄dmagō l̄iban, a ga

⁴⁻⁵ Ne B̄i Kub Jisas n̄p n̄ñ udōl ḡi, God n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄ip magōñhalō m̄dmagō l̄iban u ȳp haglō n̄ñem, yad God yad n̄p sabe gōl ḡi, nōp gas̄i n̄ñem p̄r nōp aij a ḡipin. ⁶ N̄p hagpin, “Bapi. Hon Pilimon aip Kraiſ manō aij u hag am̄l ap̄l gun me, han̄p n̄bi b̄i Kraiſ n̄p n̄ñ udun c̄ig gōl ḡi m̄dpun gau nan aij n̄ñhōn n̄ñhōn ñ̄iban u, Pilimon n̄pe magōñhalō n̄ñ aij ḡin̄m,” a ḡipin.

⁷ Pen mam aij yad Pilimon nōñ! Ne God n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄ip m̄dmagō yab̄i l̄iban u, kale m̄dmagō añ kale dan̄ m̄ñ m̄ñ ḡipal. Yad u rō nōp n̄ñem m̄ñ m̄ñ gōl ḡi gas̄i halō m̄dpin. *

Onesimas n̄p mulu n̄ñagmōn, a ga

⁸ Ne God n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄ip m̄dmagō yab̄i l̄iban u n̄ñem, ne yad Kraiſ b̄i n̄pe mamil m̄ñhau m̄dpul rō, yad nōp manō kl̄ō hagem ne an̄ig ḡimōn a ḡibnep. ⁹ Yad Pol ur̄i b̄i m̄ñep l̄ibin. Kraiſ Jisas manō aij u hag ñ̄i ajainō, ȳp naḡi l̄lō m̄dpin rō, nōp manō kl̄ō hagn̄ig hagnep u pen nōp an̄ig hagagnabin. Ne b̄i m̄dmagō yad m̄dpan rō, yad hagnam rō ḡimōn. ¹⁰ Pen manō yad u, Onesimas n̄pe ñ̄i yad ke rō lōp. Nōp wōg gōm ar̄ik ara u, aūi yad aip naḡi m̄dul, Kraiſ manō aij u hag ñ̄inō n̄ñ udōp u me, yad nap n̄pe rō m̄dpin; n̄pe ñ̄i yad ke rō m̄dōp. * ¹¹ Nōd n̄pe nōp wōg ḡi ñ̄i aij gagm̄dōp; pen uri n̄pe nōp wōg ḡi ñ̄i aij gōm, ȳp wōg ḡi ñ̄i aij gōm ḡinab.

¹² Pen ñ̄i m̄dmagō yad rō u nōp yuabin. ¹³ Nōd hag n̄ñem manō ne u udem rō, n̄p yuagbnep. Kraiſ manō aij hagainō, ȳp naḡi l̄lō m̄dpin i, ne apōn ȳp abad m̄daimōn rō lagōp u, Onesimas ȳp abad

m̄daibōp. ¹⁴ Pen yad ke Onesimas n̄p ud m̄deinabin u kabō rō gagnab a gem, n̄p nōd yuem, nōp hainō hag n̄ñabin. Ȳp lau adō kauyan̄ yun̄g yumōn. ¹⁵ Yad gas̄i n̄ñbin e, God n̄pe ke gō, Onesimas nōp magō pro marap arō gōm arōp u me, uri nōp ado ḡi apōm ne aip p̄r p̄r m̄daim̄m. ¹⁶ Pen m̄ñi n̄p ȳihar̄iñ naḡi wōg gep b̄i ne ap n̄ñagagnabōn; m̄ñi n̄p mam m̄dmagō hol m̄ñhōn ȳj̄ig gōl rō n̄ñabōn. N̄pe mam m̄dmagō yad yab̄i, pen n̄pe b̄i naḡi wōg ḡi ñeb ne m̄dōp u me, ne m̄ñ m̄ñ ḡimōn b̄i naḡi wōg ḡi ñeb aij ap abe, B̄i Kub b̄i n̄pe mam aij ap abe udnabōn. * ¹⁷ An̄ib u, ȳp b̄i n̄ñeb ne yab̄i rō, B̄i Kub wōg aip ḡipul, a ḡimōn n̄ñban u, ñ̄i Onesimas n̄p hag ḡinam a ḡimōn gas̄i u n̄ñagmōn. Yad am̄jaknō ȳp ud aij ḡibnap rō u, n̄p u rō nōp ud aij ḡimōn. ¹⁸ Pen n̄pe nōp ḡi naij ga aka nan r̄imnap pen ñ̄aga, a ḡimōn, manō r̄imnap m̄daim̄m, n̄p hagagnmōn; manō an̄ibu ȳp hagnmōn. Hagō, yad nōp pen ñ̄inabin. ¹⁹ N̄ñō hagpin rō, hib yad ke kōp halō kal̄i kl̄iñ r̄ikem labin. Pen yad Kraiſ manō aij u nōp hag ñ̄inō ne n̄ñ udmōn, Kraiſ Jisas b̄i n̄pe m̄dpan u, nōp hagagnabin; ne ke n̄ñban. ²⁰ Mam yad. B̄i Kub n̄p wōg aip ḡipul rō, hagabin rō nōp ḡimōn. Kraiſ hal̄ip m̄ñhōn ud aij gō mamil m̄ñhau m̄dpul rō, ne an̄ig ḡimōn n̄ñōm yad m̄ñ m̄ñ ḡinabin. ²¹ Yad hagpin rō nōp wasō, ne n̄ñban adō u nōp n̄ñmōn, Onesimas n̄p abe adō an̄ibu nōp ḡinabōn, a gem, aij a gō n̄ñōl ḡi nōp kōp an̄ibi kal̄i kl̄iñ r̄ikabin.

²² Manō an̄i ap m̄dōp u hagagpin. Ȳp ram magō raul m̄gan ap n̄ñmōn ud l̄i aij ḡimōn. Kale magōñhalō God n̄p sabe ḡipim rō, sōl m̄dōp naḡi arō gem n̄ñam rō lōp a gem gas̄i halō m̄dpin. *

Manō hag jua

²³ B̄i ne Epapras u rō nōp Kraiſ Jisas manō hag ñ̄eia, n̄p naḡi leila, yad aip m̄dpul i. N̄pe nōp “M̄dpan?” a gōp. *

²⁴ B̄i wōg j̄m ñl̄ ḡipun Mak u, Arisdakas u, Demas u, Luk u nōp “M̄dpan?” a ḡipal.

* ²⁵ B̄i Kub Jisas Kraiſ kalōp n̄bi b̄i gau mōg n̄ñōm abad m̄daim̄m.

* 1:2: Kol 4:17; 2Di 2:3 * 1:7: 2Ko 7:4 * 1:10: Kol 4:9; 1Ko 4:15 * 1:16: 1Di 6:2 * 1:22: Plp 1:25; 2:24
* 1:23: Kol 1:7 * 1:24: Kol 4:10-12,14; 1Di 4:10-11

Hibru Hibru n̄ibi b̄i Kraiſ lau adō m̄ideila gau kal̄ip kōp kal̄i kliñ r̄ika

God N̄i n̄ipe han̄ip manō aij ña

¹ Nöd God n̄ipe apis bac hon Juda n̄ibi b̄i gau kal̄ip manō hagn̄ig, b̄i manō hagep n̄ipe gau adan ke ke gas̄i ñö, kale n̄iñöm hag ñ̄im̄idal. ² Pen ñ̄in hain m̄idpun i, N̄i n̄ipe ke yuö apöm han̄ip manō hag ña. God hagö, N̄i n̄ipe ram m̄inöñ nan gau magöñhalö hadame dagol gau ḡi la. God hagö, N̄i n̄ipe ram m̄inöñ nan gau magöñhalö abad m̄ideinab. * ³ Nap mailö kub halö yab̄i m̄idöp rö u, N̄i u rö nöp mailö kub halö yab̄i m̄idöp. Nap b̄i aigege b̄i rö m̄idöp u, N̄i n̄ipe u rö nöp unbö rö nöp m̄idöp. N̄i manö klö yab̄i n̄ipe hagö, ram m̄inöñ nan gau magöñhalö m̄idep nöp m̄idöp. N̄i n̄ipe apöm, han̄ip n̄ibi b̄i magöñhalö a göm unöm, n̄ibi b̄i magöñhalö gau nan si nan naij ḡipal gau magöñhalö ðik ḡi ke gau yuöm, kauyan̄ urak ap jak Nap klö ke halö m̄idöp u ñ̄imagö yij̄ig böñ lau adö as̄iköm aip m̄idpil. *

Ejol gau yagol rö m̄idpal; God N̄i me Bi Kub yab̄i m̄idöp

⁴ God n̄ipe gö, Kraiſ n̄ipe ejol gau rö wasö; n̄ipe Bi Kub m̄idöp. God Kraiſ n̄ip N̄i yad a ga u, hib n̄ipe ejol hib rö wasö; hib n̄ipe i adö lan̄ol au m̄idöp. * ⁵ God Manö ad̄iñ ap God manö hagöm haga, “Yad m̄iñi nöp hagabin, ne N̄i yad m̄idpan, yad Nap ne m̄idpin,” a ga.

Pen manö an̄bu God n̄ipe ejol ap hagaga.

* ⁶ Pen N̄i n̄ipe nöd u m̄inöñ naböñ i yun̄ig ga ñ̄in u, God n̄ipe ejol n̄ipe kal̄ip haga, “God ejol gau magöñhalö hib n̄ipe haglö adö aran̄,” a ga. *

⁷ Pen ejol gau manö hagöm God haga, “God ejol n̄ipe gau gö, ñ̄in ap ȳgön rö udöm aubal.

Wög ḡi ñeb b̄i n̄ipe gau gö, ñ̄in ap mab m̄iñan̄ rö udöm aubal,” a ga. *

⁸ Pen God n̄ipe N̄i n̄ipe n̄ip manö hagöm haga,

“Ne God. Ne Kiñ pör nöp pör nöp m̄idmön, n̄ibi b̄i ne gau pör nöp abad m̄ideinabön.

N̄ibi b̄i ne abad m̄idmön, ḡi aij ḡimön,

* 1:2: Jon 1:3 * 1:3: Ap 2:33-34; Kol 1:20; Hib 8:1
* 1:6: Ro 8:29 * 1:7: Sam 104:4 * 1:8: Sam 45:6-7
Sam 34:7; 91:11 * 2:2: Gal 3:19 * 2:3: Hib 10:29; 12:25

kabö rö nöp ḡimön, abad m̄ideinabön.
*

⁹ N̄ibi b̄i ḡi aij gilö,
ne ñ̄iñ̄i l̄iban,
pen n̄ibi b̄i nan si nan naij gilö,
ne mulu kal n̄iñban.
An̄ib u, yad, God ne, ḡinö,
ne nöp Bi Kub ke yab̄i m̄idpan;
b̄i n̄iñeb ne gau mo ne gau m̄idpal,” a ga.

¹⁰ God manö r̄imnap halö hagöm haga,
“Bi Kub, ne ke hadame dagol gau nöp m̄idmön,
m̄inöñ naböñ iñ i ḡi löm, kumi kabö au ñ̄imagö ne ḡi l̄ina. *

¹¹⁻¹² Nan an̄ib gau magö ap m̄idöm, ur ḡin̄ig gab,
pen ne m̄idep nöp m̄ideinabön.
Nan an̄ib gau, wal̄ij pap̄i l̄i lugö,
ud as̄ik ke au löm, ḡisön n̄ibö rol ḡipal rö ḡinabön.

Pen ne Bi Kub, nöd m̄idm̄idan rö,
uri an̄ib unbö rö nöp m̄idpan;
ke ap lagnabön; uri m̄idpan rö
hainö an̄ib unbö rö nöp nöp pör pör nöp m̄ideinabön,” a ga.

¹³ God Manö ad̄iñ ap God manö hagöm haga,

“Ne ñ̄imagö yij̄ig böñ yad aui as̄ik m̄idö,
nan n̄ihön n̄ihön nöp kauāl mauāl rö m̄idöp gau magöñhalö,
rala m̄igan ne gau l̄nabin,” a ga.

Pen manö an̄ibu God n̄ipe ejol ap hagaga.

* ¹⁴ An̄ib u, ejol gau n̄ihön rö m̄idpal?
God kal̄ip hag yuö. n̄ip wög ḡi ñöl ḡi, n̄ibi b̄i Kraiſ ud kam̄iñ yuö kumi kabö adö lan̄ au God aip pör nöp kam̄iñ m̄ideinaböl gau kal̄ip ḡi ñ̄ibal. *

2

God han̄ip uda u nan kub yab̄i

¹ An̄ib u, manö hag ñ̄ilö n̄iñbun u, n̄iñ ud p̄idöñ gun, gas̄i n̄iñöl ḡi nöp m̄idaiun. Pen n̄iñ ud aij gagnabun u, gas̄i piral r̄imnap n̄iñun, manö piral böñ gau arun rö löp.

² Ejol gau nöp lo manö u damöm, Mos̄is n̄ip ñ̄ila u pen manö an̄ibu manö n̄iñö nöp m̄idö n̄iñöl ḡi, n̄ibi b̄i manö an̄ibu magö ap hagöp rö gagla gau abe, n̄ibi b̄i magö ap r̄ib r̄ikla gau abe, ilön pen udla. * ³ An̄ib u, hon God N̄i n̄ipe manö aij dauöp u arö ḡinabun u, hon kam̄iñ arun rö lagnab. Bi Kub n̄ipe ke manö an̄ibu dap auö, n̄ibi b̄i manö n̄ipe an̄ibu n̄iñla gau, han̄ip manö n̄iñö yab̄i an̄ibu n̄iñmim a göm, hag ñ̄i aij ḡila. * ⁴ Pen gas̄i kale u nöp n̄iñöm hagagla; God kal̄ip

* 1:4: Plp 2:9 * 1:5: Ap 13:33; 2Sa 7:14; 1Kr 17:13
* 1:10: Sam 102:25-27 * 1:13: Sam 110:1 * 1:14:

aip mîdö nîjöl gî, nan nîheb nîjagep rō rîmnap göl gî, nan gagep rō rîmnap göl gî, hanîp hag nîla. God gasî nîpe ke nîjôm, Ana Uî nîpe u nîbi bî rîmnap nan aij nîo ke yabîl geila u, u rō nöp nîjno. Anîb u me, Kraîs manö aij u nîjō yabîl hagaböl a gun nîjbun. *

Jisas hanîp rau adog udöm hanîp añ mam yad a göp

⁵ Pen God hanîp ud nîpe aip kumi kabö ado laj au pör nöp mîdeinabun manö hag-pin adö u, ejol gau bî kub adö lajol rō, hon yagol rō mîdageinabun. ⁶ Manö adö anîbu, God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, "God. Ne nîbi bî gau kalîp gasî nîjmön udpan.

Pen kale ne ke rō mîdagpal; kale nîbi bî yîharîj rō u, ne nîhön gîngî kalîp abad mîd aij gîpan? *

⁷ Ne gaina, magö ulep ap ejol gau bî kub rō mîdeila,

nîbi bî gau yagod au rō mîdeila u pen mîñî nîbi bî gau kalîp gō, kale hib mîdō,

⁸ nan magōjhalö gau abad mîdeinaböl," a gîla.

God gō nîbi bî nan magōjhalö gau abad mîdeinaböl a gîla u, hon nîjbun nan magōjhalö nîbi bî mo kale au mîdnab. Pen mîñî hon nîjbun nan magōjhalö nîbi bî mo kale au mîdagöp.

⁹ Pen Jisas ga u nîjbun. God Jisas nîp yuö mîñöj naböj adö il i apöm mîdeila nî+n u, ejol gau nîbi bî kub rō mîdeila; Jisas nîpe bî yîharîj pro rō mîdeila. Pen God nîpe nîbi bî mög nîjō rō, Jisas nîbi bî magōjhalö gau ud kamîj yunam a göm ilön kub udöm umö, God gö mîñî Bî Kub mailö halö mîdö nîjöl gî, hib nîpe haglö adö arab. *

¹⁰ God nîpe nan gau magōjhalö gî löm abad mîdöp u, nîbi bî iru nöp ud ram mîñöj aij yabîl nîpe u ud lîngî, Jisas yuö apöm ilön ke yabîl udö, God nîp ka aij ke yabîl nîpe ke u nîa. Nîhön gîngî: Jisas nîpe ke ga manö aij u nîj udöm, nîbi bî iru nöp ka aij ke yabîl anîbu Jisas aip am mîdeinaböl. ¹¹ Pen nîbi bî nan si nan naij gac u îk gî yuab Bî anîbu abe, nîbi bî uri gac halö mîdagpal gau abe, Nap kale añî. Anîb u, Jisas nîbi bî anîb gau kalîp añ mam yad bî gau a göm hagö nable gagöp. *

¹² Jisas nîpe God nîp haga, "Añ mam bî yad gau kalîp aiud nöp u ud nînabin;

nöp sabe gîngî magum gun, kîmap hagöl gî,

hib ne hagnö adö arnab," a ga. *
¹³ Pen manö ap haga, "God nîpe yîp abad aij gî nab a gî gasî u nîjem gasî halö mîdeinabin," a ga.
 Pen manö ap haga, "God nî pai yîp nîa gau aip mîdpin i," a ga.
 *

Krais nîbi bî udnam a göm, bî rō löm, auu

¹⁴ Nî pai haga anîb gau kale nîbi bî u me, nîpe bî yabîl ap löm apöm, Seden nîbi bî ðîp gî udö umbal bî u nîp al pak lîngî uma.

* ¹⁵ Anîg gö me, nîbi bî umnabun a göm pör nöp gasî mîlö löm bî nagîman rō mîdeila gau, kalîp hubîk yuö pör pör nöp kamîj mîdaiöl rō löp. ¹⁶ Pen Kraîs anîg ga u, ejol gau ud aij gînam a göm gaga; Ebraham nî pai ud aij gînam a göm anîg ga. ¹⁷ Adö anîbu nöp, Kraîs apöm hon añ mam nîpe mîdpun rō bî yabîl u nîp anîj gîpal gau gac anîbu nîjôm arö gî nab. ¹⁸ Pen apöm mîñöj naböj adö il i mîdöm, hanîp marö nîhön nîhön göp u, nîp u rō nöp gö me, nîpe ke nîj aij göp rō, hanîp mög nîjôm abad mîd aij gî nab.

3

Jisas bî kub; Mosîs bî pro

¹ Añ mam bî yad. God kalöp u rō nöp manö aij nîpe haga, hon God nîbi bî nîpe ke mîdpun. Jisas nîpe bî God manö aij dam nîeb bî u. Jisas nîpe bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u. Jisas manö aij nîj udun, God Manö hagöp rō nöp gîngî gun u, nîpe pör nöp hanîp gî nîob. Anîb u, kale pör nöp Jisas nîp nöp gasî nîjöl gî mîdaimim. *

² Mosîs God manö haga u nîjöm God nîbi bî nîpe udöm abad mîd aij gîmîdöp. Anîg unbö rō nöp Jisas God manö haga u nîjöm magōjhalö gî aij ga. God Jisas nîp wög anîbu hag la. ³ Bî ap ram gî lî nab u, ram hib haglö adö aragnab; bî ram gî lî nab bî anîbu nöp hib nîpe haglö adö arnab. Adö anîbu rō nöp, God Mosîs nîp ud aij göm gö, nîbi bî Mosîs bî kub a gîpal; pen Jisas hib kub yabîl mîdöp rō, nîbi bî hib nîpe haglö adö lajol au aran. ⁴ Ram haneb ap ke waiö lagöp; bî geia mîdöp. Adö anîbu rō nöp, nan nîhön nîhön mîdöp gau magōjhalö God nîpe geia mîdöp.

⁵ Mosîs God nîbi bî nîpe anj au wög gî nî aij göl gî, God hanîp hainö manö nîhön

* 2:4: Mak 16:20; 1Ko 12:4,11 * 2:6: Sam 8:4-6 * 2:9: Plp 2:8-9 * 2:11: Mad 25:40 * 2:12: Sam 22:22
 * 2:13: Ais 8:17,18 * 2:14: 1Jn 3:8; Rep 12:10 * 3:1: Hib 4:14; 7:26; Nab 12:7 * 3:5: Nab 12:7

hagnab u, manö aij r+mnab hag ña. *
 6 Pen Krais God Ñi n+pe yijig göl m+idöp u me, han+þ God it n+pe m+idpun gau, b+ ram nap n+þö rö m+idöm abad m+id aij göp. Nan aij hainö udnabun u n+þ udun gas+ halö m+ideinabun u, n+þi b+ n+pe nöp m+ideinabun.

God manö aij u n+þ udöl g+ g+mim, arö gagmim

7 An+þ u, Ana U+ haga rö n+þun. N+pe haga,

“Ñ+n i God manö apdi n+þeinabim u, manö n+pe u n+þ udmim. *

8-9 Nap+is nahai b+ hadame nöp, m+ ñ+n juöl m+þau ram m+nöþ kabö nöp m+idöp an gau m+idlö,

kal+þ nan gagep rö gau göl g+, abad m+id aij gainö u pen

God n+pe han+þ n+þön g+nab a göm, manö yad u n+þagöm,

gas+ kale ke nöp n+þöþ gölö arm+idöp. Nap+is nahai b+ g+la rö u, kale God manö hag juagmim. *

10 An+g gölö, yad nap+is nahai b+ gau n+þnö mulu lugö hagnö,

‘Kale pör nöþ y+þ j+ n+þöþ, manö yad hain gaggal,’ a g+no.

11 An+g g+la u, yad kal+þ n+þnö mulu lugö, ‘Ram m+nöþ aij aramöm, yad aip m+idöm,

ake löm m+id aij göl a g+no u, aragnaböl,’ a g+no.

Manö klö hagem böþ nöþ wasö g+no!’ a ga. *

12 An+þ u, an+ mam b+. Nan si nan naij g+mim, God kam+þ m+idöp u manö n+pe u arö g+mim, gas+ kale ke n+þmim rö löp u, n+þ aij g+mim. 13 God Manö ad+þ hajag+þn u, “Ñ+n i God manö apdi n+þeinabim u, manö n+pe u n+þ udmim,” a göp. An+þ u, uri hon “Ñ+n i” m+idpun u, pör pör ñ+n an+ an+ nañ+n namam gau aip Krais manö aij u hag am+þ ap+ göl g+, pen pen hag ñ+nim, gas+ halö m+idmim. Wasö u, Seden kalöp nan si nan naij gep manö piral r+mnab hagöþ kalöp +þp g+ ud arö Krais manö aij u arö g+inabim.

14 Nöd Krais manö aij n+pe u n+þun, manö n+pe n+þ ud p+idöp gun, n+þ c+g aij g+no u rö, hainö pör nöþ klö gun an+þ unbö rö nöþ Krais manö aij n+pe u n+þ ud p+idöp gun, n+þ c+g aij gun gas+ halö m+ideinabun u, Krais n+þi b+ n+pe m+idun n+þ aip j+m ñöl wög g+þun.

15 God Manö ad+þ hajag+þn u hagöp, “Ñ+n i God manö apdi n+þeinabim u, manö n+pe u n+þ udmim.

Nap+is nahai b+ hadame nöp, God n+pe han+þ n+þön g+nab a göm, manö yad u n+þagöm, gas+ kale ke nöp n+þöþ gölö arm+idöp. Nap+is nahai b+ g+la rö u, kale God manö hag juagmim,” a ga. *

16 Mos+is n+pe Isrel n+þi b+ nöþ udöm Ijip n+þö daua n+þi b+ an+þ gau magöþhalö God manö n+þöþ j+ n+þla. * 17 M+ ñ+n juöl m+þau Isrel n+þi b+ nöþ nan si nan naij g+ m+idlö, God kal+þ mulu lugö g+ m+idö n+þöl g+, ram m+nöþ kabö nöþ m+idöp an gau m+idöm iru nöþ um hakla. * 18 Pen Isrel n+þi b+ nöþ pör nöþ God n+þ j+ n+þöþ, manö n+pe hagöp rö gagla u me, God n+pe manö klö hagöm, “Yad kalöp n+þnö mulu lugö, ram m+nöþ aij arammim, yad aip m+idmim ake l+mim m+id aij g+mim a g+no u, aragnabim,” a göm, böþ nöþ wasö ga. 19 An+þ u n+þun, manö n+pe n+þ udagla u me, am ram m+nöþ aij ake löm m+id aij g+þlap au aröl rö laga.

4

1 “Kale ram m+nöþ aij arammim, yad aip m+idmim ake l+mim m+id aij g+inabim,” a ga manö u Isrel nap+is nahai b+ n+þ udagla. Pen uri God han+þ nöþ manö n+þö an+þu hagöp. An+þ u, kale magöþhalö n+þ aij g+mim, hon magöþhalö ram m+nöþ aij aramun, God aip m+idun ake lun m+id aij gun, a g+ gas+ n+þmim. N+þ aij g+pe, God kalöp n+þi b+ an+þ ap, nan aij nöþ ñ+nabin a g+no u udagnabön, a gagn+m. 2 God gö Krais manö aij u Isrel n+þi b+ kal+þ hag ñ+ilö n+þla rö, han+þ u rö nöþ Krais manö aij u hag ñ+ilö n+þno. Pen Isrel n+þi b+ Krais manö aij u n+þöþ, n+þö hagöp a göm, n+þ udagla. An+þ u, Krais manö aij u kal+þ g+ ñ+aga. 3 Pen hon n+þi b+ Krais manö aij u n+þun, n+þö hagöp a gun n+þ udpun gau, “Kale ram m+nöþ aij arammim, yad aip m+idmim ake l+mim m+id aij g+inabim,” a ga u, manö n+þö an+þu haga rö g+inabun. God haga,

“An+g g+la u, yad kal+þ n+þnö mulu lugö, ‘Ram m+nöþ aij aramöm, yad aip m+idöm,

ake löm m+id aij göl a g+no u, aragnaböl,’ a g+no.

Manö klö hagem böþ nöþ wasö g+no!’ a ga.

God an+g haga u pen n+pe hadame dagol gau ram m+nöþ i g+ laga ñ+n u, nan magöþhalö g+nab gau magöþhalö hadö gas+ n+þöþ g+nabin a ga. *

4 God Manö u ad+þ ap amgö l+ n+þmön, ñ+n mudun u manö r+mnab n+þnabön. Manö an+þu kal+ kl+ñ r+köþ hagla, “God

* 3:7: Sam 95:7-11 * 3:8-9: Eks 17:7; Nab 20:2-5 * 3:11: Nab 14:21-23 * 3:15: Hib 3:7-8 * 3:16: Nab 14:1-35 * 3:17: 1Ko 10:10 * 4:3: Sam 95:11; Hib 3:11

ñin unbö kagoł jıñ ram mınöñj nan gau magöñhalö gı lı haköm, ñin mudun jıñj u ake lınam a göm, yıharıñj mıdeıa,” a gıla.
*

5 Pen God Manö adıñ mıdö nöp hagajın anıbu, God haga, “Ram mınöñj aij aramöm, yad aip mıdöm, ake löm mıd aij göl a gınö u, aragnaböl,” a ga. *

6 God gö Kraıs manö aij u Isrel nıbi bı kalıp hag ñıla pen nıñöm, nıñjög hagöp a göm, nıñj udagla. Anıb u me, ram mınöñj aij aramöm, God aip mıdöm ake löm mıd aij gıblap u, aragla. Pen nıbi bı ke nıbö rımnap arnaböl. 7 Anıb u, nıbi bı manö nıpe nıñöm arö gıla gau umlö, mı iru nöp inö, bac ıñaj Depıd God Manö kalı klıñ rıköm, manö magö uri nöp hagajın u hagöm haga,

“Ñın i God manö apdı nıñeinabım u, manö nıpe u nıñj udmım. God manö nıpe nıñmım iru göp a gımım jı nıñjagmım,” a ga.

Pen God kauyañj u, “Ñın i” a ga u me, hon nıñjıun, ñın nıpe nıbi bı udnab ñın u auagöp; mıdep nöp mıdöp. *

8 Pen kale hagnabım, “God hadame nöp, ‘Ram mınöñj aij arammım, yad aip mıdmım ake lımım mıd aij gınabım,’ a ga u, bı kub Josua apıs bac bı kalıp dam ram mınöñj Kenan arö, mıd aij gıla adö u haga,” a gınabım. Pen ñın anıbu nöp hagaga; kale amöm ram mınöñj Kenan mıdlö nıñjöl gı, manö anıbu kauyañj haga. * 9 Anıb u, God nıpe ñın mudun u ake löm mıd aij ga rö, nıbi bı nıpe u rö nöp ake löm mıd aij gınaböl. 10 God ñın kagoł jıñj wög göm, ñın mudun jıñj u ake löm yıharıñj mıdeıa rö, nıbi bı an an God ram mınöñj aij au arnaböl gau, kale anıb unbö rö nöp wög geıla u arö göm, ake löm, yıharıñj am nıpe aip mıd aij gınaböl. * 11 Anıb u, ram mınöñj aij anıbu aramun, God aip mıdun ake lun mıd aij gınabun a ga manö u, kđö gun, nıñj ud pıdöñj gun, God Manö hagöp rö nöp göl gı mıdaiun. Anıg unbö rö gınabun u, Isrel nıbi bı nöd God manö haga u nıñj udagöm ram mınöñj aij aragöm, ap lug pakla rö u, hon nıbi bı añj ap unbö gagnab.

12 Nıñön gıñıg: God Manö u kamıñj nöp mıdöp. God Manö u, nan nıñön gıñıg gınab. Ru mılö kıd gau magöñhalö kału göp; God Manö u kıd yabıñ. Anı hanıñj yañ amöm, gası rımıd mıdmagö ke löm ana ke löm gınab; anı hanıñj yañ amöm, le goł ke löm le cıl ke löm gınab; anı hanıñj yañ amöm, gası aij nıñjıun aka gası naij nıñjıun u, ud höñ lö nıñj aij gınabun. * 13 Nıñön

nıñön gınabun gau, God nıñj mıdö nıñjöl gı gınabun; agamıj pı göl gun rö lagöp. Pen nıpe nöp hanıñj manö kub göm, nıñön nıñön gıñpun manö u hag nıñjög nıñjöl gı nıñj hag ñınabun.

Jısas God nıñj nan sabe gep Bı Kub yabıñ mıdöp

14 Anıb u, God Nıñj Nan Sabe Gep Bı Kub Yabıñ hon u, God Nıñj nıpe Jısas u, amöm Nap aip mıdöp rö, Kraıs manö aij nıñj udupun u, nıñj ud pıdöñj göl gı mıdaiun. * 15 God Nıñj Nan Sabe Gep Bı Kub Yabıñ hon u apöm mınöñj ıñ i mıdmıdöp rö, nan sı nan naij hanıñj fıñj gı ud arnım rö löp gau abe, marö hanıñj nıñön nıñön göp gau abe, nıñj u rö nöp ga u pen nıpe gı naij gaga. Anıb u, marö nıñön nıñön hanıñj gınab u, God Nıñj Nan Sabe Gep Bı Kub Yabıñ hon u nıñj aij göp rö, hanıñj mög yabıñ nıñjöm, 16 bı anıñbö hon aij yabıñ u mıdöp. Anıb u, hon gac halö mıdpun u, God anıñın göp Bı u nıñj pıñıñj gun, arö gagun. God hanıñj mög nıñjöm, Nıñj nıpe nıñj yuö apöm uma rö, God sea Kın asık mıdöp söł au areınabun u, nıpe hanıñj mög nıñjöm ud aij göm abad mıd aij gö agamıj mıd aij gınabun. *

5

1 Bı God nıñj nan sabe gep bı kub gau magöñhalö, bı yıharıñj nıbi bı anı gau nıbö u pen God kalıp hag lö, bı anıñbö mıdöm wög nıpe u gıpal. Nıbi bı nan sı nan naij gıpal u nıñjöm, kaj meme aka kaj sıpsıp dap bı God nıñj nan sabe gep bı kub ñılö, kale pen bıd adö u pak lauöm, God nıñj sabe gı ñıbal. Wög kale ap pen, nıbi bı God nıñj gası nıñjöl aij gö, nan rımnap dap bı God nıñj nan sabe gep bı kub ñılö kale nan anıñj gau God nıñj sabe gı ñıbal. 2-3 Pen bı God nıñj nan sabe gep bı kub anıñj gau, bı yabıñ gau me, kale ke u rö nöp nan sı nan naij gıpal. Anıb u, nıbi bı rımnap gau nan sı nan naij kale gıpal u abe, kale ke nan sı nan naij gıpal u abe gası nıñjöm God nıñj nan sabe gı ñıbal. Anıb u, nıbi bı nıñj aij gagpal gau ap lug paknıg rö geınaböl u, God nıñj nan sabe gep bı kub u kalıp mög nıñjöm, manö hain hagpal. * 4 Kale ke, bı kub mıdno a göm, wög anıbu udagpal; God Eron nıñj hag lö wög anıbu gıñmıdöp rö, kalıp anıg unbö rö nöp hag lö gıpal. *

5 Adö anıbu nöp, Kraıs nıpe ke, yad bı God nıñj nan sabe gep bı kub yabıñ mıdeınam a göm hagaga; God nöp nıñj haga, “Ne Nıñj yad; mıñı yad Nap ne,” a ga.

* 4:4: Jen 2:2 * 4:5: Sam 95:11 * 4:7: Sam 95:7-8 * 4:8: Dud 31:7; Jos 22:4 * 4:10: Hib 4:4 * 4:12: Ep 6:17; Rep 1:16; 19:13-15 * 4:14: Hib 3:1; 10:23 * 4:16: Hib 10:19 * 5:2-3: Lep 9:7; 16:6 * 5:4: Eks 28:1

⁶ Pen God Manö u adin ap amgö li ninun, God manö ap halö haga u ninun. Ni nipe nip haga,

“Melkisedek nipe yip nan sabe gep bi midmidöp rö u,

ne yip nan sabe gep bi pör pör nöp mideinabön,” a ga.*

⁷ Pen Jisas minöy naböy adö il i midöm, nip alnig geila, Nap nip minöy göl gi, meg migan dap ranöm sabe göl gi mideia. Nap nip hag ninöm haga, “Yip abad midaimön. Pen anig anig gimön hagagabin; ne ke ninban rö yip gimön,” a ga. Jisas anig hagö, God manö nipe ninöm, hag nina rö nöp ga.*

⁸ Jisas nipe God Ni nipe yabul u pen nipe minör udöm u tham midmidöp u, yad aige gö Nap manö hagnab rö ginabin a gi gasi ninöm, anig unbö rö nöp geia. ⁹ Pen Nap manö ninön haga, magöhalö ga u me, nipe nibi bi manö nipe nin udöm hain gipal gau ud asik yuö, kale ram minöy aij kumi kabö adö lan au aramöm pör pör nöp kaminy nöp mid aij ginaböl. ¹⁰ Pen adö anibu nöp, God Jisas nip haga, “Melkisedek nipe yip nan sabe gep bi midmidöp rö u, ne yip nan sabe gep bi kub yabul mideinabön,” a ga.

God manö yuö yabul u nin aij gimim, nin ud pidöy gimim

¹¹ Manö kal kün rikabin anib i rö iru midöp u pen yinid ninagpim u rö, u tham hagnö ninabim. ¹² Kalöp God Manö pör hag ninun u nin aij gimim nibi bi rimnap kalip hag ninbe u pen yinid ninagpim rö, manö nöd ninbe gau kalöp kauyan hag nun rö löp. Mäni nan klö ninbe rö u pen ci nin nöp midpim.* ¹³ Ni painan ci nin nöp midpal gau, nag adö u aij, nag adö u najj a göm ninagpal. ¹⁴ Pen nibi bi gasi halö gau gi damöm, adö u gep, adö u gagep a göm nin aij gipal. Kale nan magö yabul ninbal.

6

God manö yuö u nin udun

¹ Krais manö aij kalöp pör hag ninbal gau, kauyan hagem kauyan hagem hagagnabin. Ram ginig, padö binin göm kauyan ud juöm, kauyan u binin göm, kauyan u binin göm gappal. Anib u, hon ke nöp kün aij gun me, God nibi bi nipe mideinabun a gun gasi ninmidun u böy nöp arö gun, God Ni nipe nip yuö hanip a göm ama manö aij u böy nöp nin udun. Padö u ud juöl, rol göl, ud juöl, rol göl, unbö gagun. ² Nig pakpal manö u; God kalip ud aij ginim a göm ninmagö nabu adö libal manö u; nibi bi umöm urakpal manö u; God nibi bi

magöhalö manö kub hagöm kalip nime lö rimnap ilön pör udnaböl manö u; manö anibu kauyan hagagnabin. Krais manö aij nöd ninbe anib gau, gasi nin nöp midöl gi, Krais manö aij rimnap halö ninabim u aij. ³ Anib u, God hanip abad midö ninöl gi, Krais manö aij rimnap halö hag nino ninabim.

⁴ Nibi bi Krais manö aij nipe nin udöm, hainö arö ginaböl gau, kale kauyan nan si nan najj gipal u mög ninöm, Krais manö aij nipe u nin udagnaböl. Kale God mailö aij nipe u hadö ninla; God nan aij kumi kabö adö lan ninbön nöb u hadö ninla; Ana U7 nipe kalip an dan hadö aua. ⁵ God Manö aij u dö yabul göp u hadö ninla; God nipe nibi bi ram minöy il i abad midnig gab u, klö nipe u hadö ninla. ⁶ Nan anib gau magöhalö hadö ninla u pen Krais manö aij u arö gila. Anib u, kale kauyan nan si nan najj gipal u mög ninöm, Krais manö aij nipe u nin udagnaböl. Ninön ginig: God Ni nipe u kauyan mab kros ba lan al pak kilö nibi bi gau nip hag junaböl.*

⁷ Minöy au yin yimlö, möy paköl gi paköl gi, yin ran aij göm nan magö pil aij gö, nibi bi ni pai wög anibu nininig gaböl gau ninöl. Anig gö God minöy anibu nin löm nan aij ninab. ⁸ Pen minöy au yin yimlö, möy paköl gi paköl gi, kipul kal kal halö gau nöp ranö, nan magö pilagnab u, minöy anibu minöy najj yabul. God minöy anibu manö klö hagö mab ke yan innim rö löp.*

⁹ Pen bi ninbe aij yad gau. Manö kub rö hagabin u pen kale ke Krais manö aij u arö gipim a gun hagagabun; nin aij gimim a gun hagabin. Ninön ginig: Krais nibi bi nipe midmim, nibi bi nipe gau gipal rö gipim u ninun. ¹⁰ God hatöwalö gagnab; hagöy rö nöp ginab. Kale nöd God nip wög gimim, midmagö limim, nibi bi nipe kalip ud aij gimim gi nibe u abe, muni u rö nöp ud aij gimim gi nibim u abe, nipe hau gagnab.*

¹¹ Pen hanip aij ginab u, kale magöhalö adö anibu nöp pör nöp göl gi mid dammim mid dammim, amun God aip pör nöp mid aij gun a gimim gasi ninbim rö, ginab.

¹² Kalöp iru maru ginim rö löp u, nin aij gimim. Krais manö aij nipe u nin ud pidöy göm, marö auö klö göm gasi halö midpal nibi bi gau, God nan aij ninabin a ga u udnaböl. Kale anib unbö rö nöp göl gi midpe, kalöp nan aij anibu ninab.

¹³ God bac ilan Ebrahim nip manö ninö u hagnig, bi kub God rö ap halö midageia ninöm, nibi bi rimnap hib kale hagaga; hib nipe ke hagöm haga, ¹⁴ “Yad midpin rö, nöp manö ninö yabul hagabin, nöp abad midnö

* 5:6: Sam 110:4; Hib 6:20; 7:1 * 5:7: Mad 26:36-46; Plp 2:6-8 * 5:12: 1Ko 3:1-3 * 6:6: Mad 12:31; Hib 10:26-27; 1Jn 5:16 * 6:8: Jen 3:17-18 * 6:10: Hib 10:32-34 * 6:14: Jen 22:16-17

nɨŋöl gɨ, nɨbi bɨ ne iru yabɨɨ mɨdeinaböl,” a ga. * 15 Ebrahim manö nɨpe anɨbu nɨŋöm, agamɨj abad mɨdö mɨdö, God nan aij haga u uda.

16 Hon nɨbi bɨ, manö klö nɨŋö yabɨɨ hagnɨg, bɨ kub ap hib nɨpe hagnu, nɨŋö yabɨɨ hagabun a gɨpun. Anɨg gɨno, nɨbi bɨ gau nɨŋöm, u rö nöp u nɨŋö yabɨɨ hagaböl a gal. 17 Anɨbu rö, God hib nɨpe ke hagöm, “Yad mɨdpɨn rö, nöp manö nɨŋö yabɨɨ hagabin,” a ga u, nɨbi bɨ gau nɨ pai yag daunaböl gau, yad gasɨ hain nɨŋem adö ke gagnabin u, nɨŋ aij göl a göm, manö anɨbu rö haga. 18 Anɨb u, hon nɨbi bɨ nan si nan najj gun, pɨnɨg God nɨp lau adö aubun gau, nɨŋö nöp nan aij kalɨp nɨnabin a ga u udnɨg gabun a gun, gasɨ halö mɨdaiun. God hib nɨpe ke hagöm, yad mɨdpɨn rö, a ga; nöp manö nɨŋö yabɨɨ hagabin, a ga. Manö mɨhöp haga u, God manö piral hagnɨm rö lagöp. Ke gagnab. * 19 God Ram Magö Raul Mɨgan Uɨ Ke Yabɨɨ u walɨj bad yuö yuö gö, nɨp amgö nɨŋagpun u pen manö nɨŋö yabɨɨ u hagö, gasɨ aɨnɨ anɨbu nöp nɨŋun, gasɨ halö nɨp abad mɨdpun. Manö nɨŋö yabɨɨ anɨbu, God ram magö raul mɨgan nɨpe u aröp u me, kabö klö rö mɨdöp; anɨ anɨ gagnab. * 20 Melkisedek nɨpe bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ mɨdmɨdöp rö u, Jisas nɨpe God Nɨp Nan Sabe Gep Bɨ Kub Yabɨɨ hon u löm, God Ram Magö Raul Mɨgan Uɨ Ke Yabɨɨ u nöd amöm, hanɨp a göm Nap nɨp sabe göl gɨ mɨdöp. Nɨpe God Nɨp Nan Sabe Gep Bɨ Kub Yabɨɨ pör pör nöp mɨdeinab.

7

Kɨŋ ap bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ mɨdmɨdöp

1 Melkisedek anɨbu nɨpe Kɨŋ mɨdöm, nɨbi bɨ ram mɨnörj Salem abad mɨdöl gɨ, bɨ God klö halö yabɨɨ u nɨp nan sabe gep bɨ u u rö nöp mɨdmɨdöp. Pen Kɨŋ rɨmnap apöm, bac ilaŋ Ebrahim nɨp gɨ najj geila, kalɨp yu gɨ yuöm, nan aij aij kale gau dap auö nɨŋöl gɨ, Melkisedek apöm nɨp adan anɨ au nɨŋöm, God nɨp sabe göm, Ebrahim nɨp abad mɨdaimön a ga. * 2 Melkisedek anɨg a nɨŋöm Ebrahim nan pɨɨ gɨ daua gau, magöŋhalö nɨme lɨ Melkisedek nɨp magö aɨnɨ ap nöm, nɨpe ke magö unbö aɨp laŋ uda. Pen Melkisedek hib nɨpe u il mɨhöp mɨdöp. Hib nɨpe Melkisedek u ad ado göm, “Kɨŋ Aij Yabɨɨ Nöp Göp” a gɨpal. Pen nɨpe ram mɨnörj Salem Kɨŋ mɨdmɨdöp u, hib anɨbu ud ado göm, “Kɨŋ Agamɨj Mɨdep Magö Nöb” a gɨpal.

3 Melkisedek nɨpe bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ u pen nɨme il u anɨg göl mɨdöp,

nap nɨhi il u anɨg göl mɨdöp a göm haglö nɨŋagpun. Pen nɨp kalɨ klɨn rɨkla nɨn u, nɨme yag daua nɨn u a göm haglö nɨŋagpun; uma nɨn u a göm u rö nöp haglö nɨŋagpun. Nɨpe pör nöp bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ mɨdöp rö, nɨpe God Nɨ nɨpe rö mɨdöp.

4 God bac ilaŋ Ebrahim nɨp nɨŋö aij gö, bɨ kub mɨdeinabön a ga u nɨŋbun nɨpe bɨ kub mɨdeia. Pen Ebrahim Melkisedek nɨp bɨ kub yabɨɨ mɨdeia u nɨŋöm, nan pɨɨ gɨ daueia gau, nɨme lɨ nɨp magö aɨnɨ ap nöm, nɨpe ke magö unbö aɨp laŋ uda.

5 U nöd yabɨɨ anɨg ga. Hainö Mosɨs nɨp yag daueila kub göm, God Manö u adɨŋ ap kalɨ klɨn rɨköm haga, “Ebrahim rɨkö rɨk damöm, nɨbi bɨ Lipai il mɨdpal gau God nɨp nan sabe gep wög gɨ mɨdlö nɨŋöl gɨ, kale Isrel nɨbi bɨ gau magöŋhalö, mani nan nɨhön nɨhön udnabim gau, kalɨp nɨme lɨ magö aɨnɨ aɨnɨ dap nɨmim, kale ke unbö aɨp laŋ u udmim,” a ga. Anɨb u, hon Mosɨs lo adö u nɨŋun nɨŋbun, kale magöŋhalö Ebrahim il nɨpe mɨdmɨdal u, pen namam Lipai il mɨdmɨdal gau kalɨp pör magö aɨnɨ ap nɨme lɨ nɨmɨdal. *

6 Pen God bac Ebrahim nɨp haga, “Nɨbi bɨ ne gau ud aij gɨnabin,” a ga. God manö haga nɨn u, Ebrahim nɨpe bɨ rɨmnap kalɨp nan nɨŋagmɨdöp; pen Melkisedek apöm Ebrahim nɨp nɨŋöm, God nɨp sabe göm, Ebrahim nɨp abad mɨdaimön a gö, Ebrahim nan daua gau magö aɨnɨ ap nɨme lɨ Melkisedek nɨp nɨ. Pen Melkisedek Lipai il bɨ ap mɨdagmɨdöp. 7 Hon nɨŋbun, bɨ ap apöm bɨ ap God nɨp sabe göm, bɨ anɨbi nɨp abad mɨdaimön a geinab u, bɨ God nɨp sabe gɨnab u bɨ kub, bɨ ap bɨ pro. Hon nɨŋbun Melkisedek bɨ kub, bac Ebrahim bɨ pro. 8 Bɨ Lipai il Isrel nɨbi bɨ magö aɨnɨ nɨme lɨ nɨmɨdal u udöm, mɨd damöm mɨlep löm umla. Pen Melkisedek nɨpe Ebrahim magö aɨnɨ ap nɨme lɨ nɨn uda u, God Manö u kalɨ klɨn rɨköm, Melkisedek umöm wög nɨpe arö ga a göm, hagagla.

9-10 Ebrahim Melkisedek nɨp nan nɨme lɨ nɨn anɨbu, nɨ pai rɨk dauaga nɨn u nɨn. Hainö me, Aisak nɨp rɨkö, Aisak pen Jekop nɨp rɨkö, Jekop Lipai nɨp rɨkö, rɨk amɨl apɨl gɨlö, Lipai bɨ anɨb gau God nɨp nan sabe gep bɨ wög gɨlö nɨŋöl gɨ, Isrel nɨbi bɨ gau mani nan kale gau kalɨp nɨme lɨ nɨmɨdal. Pen Ebrahim Melkisedek nɨp nan nɨme lɨ nɨn u, kalɨp rɨk dauagla magö u nɨn u me, Ebrahim abe, bac nɨpe Lipai il abe, Melkisedek nɨp nɨme lɨ nɨb rö nöp mɨdeila u nɨŋbun.

Bɨ God nɨp nan sabe gep gɨsön nɨbö u, bɨ nöd nɨbö gau ka kalɨp u uda

* 6:18: Nab 23:19 * 6:19: Lep 16:2-3 * 7:1: Jen 14:17-20 * 7:5: Nab 18:21

11 Mosís God Manó kalí kliñ ríkóm, aníg aníg gímim a ga niñóm, Juda nìbi bì kaj meme kaj sipsip nan gau damóm, Lipai ìt God nìp nan sabe gep bì gau kalíp ñìlò, kale pak lauóm God nìp sabe gí ñìmìdal. Kale aníg gól God nìbi bì nìpe mìdaiblap, God Bì hain nìbò Melkisedek rò ke ap yuagböp; Lipai bì gau, God nìp nan sabe gí ñìl gí nöp mìdaiblap. Pen God Bì hain nìbò Melkisedek rò ap yua. 12 Bì God nìp nan sabe gep hain nìbò anìbu apóm, bì God nìp nan sabe gep nöd nìbò gau ka kalíp udeinab u, lo hain nìbò u rò nöp apóm, lo nöd nìbò u ka u udnìm.

13 Pen God Manó adìñ hagajìn i, bì God nìp nan sabe gep hain nìbò u, Bì Kub hon u nöp. Lipai nìbi bì ìt u rík damóm nìp rík dauagla; Bì Kub hon ìt nìpe u bì añ ap God nìp nan sabe gep wög u gaga. 14 Juda nìbi bì ìt u nöp rík damóm Bì Kub hon nìp rík daula. Pen Mosís bì Juda ìt rìmnap God nìp nan sabe gep wög gól a góm manó rìmnap hagaga. * 15 Pen Bì God nìp nan sabe gep hain nìbò anìbu, Melkisedek bì God nìp nan sabe gep mìdmìdöp rò mìdöp u me, nan hagabin anìbi waiò yabìl mìdöp. 16 Bì Kub hon u, bì ìt nìhòn mìdöp lo ap hagö, God nìp nan sabe gep bì ap mìdagöp. Pen nìpe bì klò ke halò mìdöp, nan ap nìp al pak lìnìm rò lagöp u me, God nìp nan sabe gep bì ap mìdöp. 17 Nìhòn gínìg: God Manó adìñ ap kalí kliñ ríkóm, god manó rìmnap Kraiss nìp haga u kalí kliñ ríkóm hagla,

“Bì yìp sabe gep Melkisedek rò pör nöp mìdeinabön,” a ga.

18 Lo God Mosís nìp hagö Mosís nìbi bì kalíp hag ña lo anìbu, nìhòn gínìg geia u gínìm rò laga; manó yìharìñ rò la u me, God nìpe ud ke gau la. 19 Lo God Mosís nìp hagö Mosís nìbi bì kalíp hag ña lo u, nan naij gau ap ud gö aij rò laga. Pen God nìpe nan aij hanìp ñòb; nan nöd nìbò u wasò. Anìb u, gasì halò mìdpun. Nan aij hain nìbò u nìñ udun, God mìdöp au söl aunabun. *

20 Bì God nìp nan sabe gep nöd nìbò gau wög kale nöd udla ñìn u, God manó klò rìmnap hagaga. Pen Bì Kub hon God nìp nan sabe gep bì la ñìn u, God manó klò ke hagöm haga. 21 Bì Kub hon God nìp nan sabe gep bì lìnìg, God manó klò ke hagöm haga,

“Yad Bì Kub, yad manó nìñò yabìl hagabin; hainó manó ap ke hagagnabin.

Ne pör nöp yìp nan sabe gep bì mìdeinabön,” a ga. *

22 God manó klò hagöm manó nìñò yabìl haga u me, hon nìñbun Jisas uma u me,

God manó hain nìbò aij yabìl u ud ke gau lagnab. *

23 Bì God nìp nan sabe gep nöd nìbò gau, iru nöp rò wög anìbu udla. Ap umö, bì God nìp nan sabe gep hain nìbò ap haglö, wög anìbu gí mìdmìdöp; u umö hain nìbò u mìdmìdöp; u umö hain nìbò u mìdmìdöp. Anìbu me, ap pör mìdagmìdal. 24 Pen Jisas anìbu rò gagöp; nìpe pör kamìñ mìdöp u rò, wög anìbu arò gagöp. God nìp nan sabe gep bì pör nöp mìdeinab. 25 Jisas pör nöp kamìñ mìdeia, uri kamìñ mìdöp, hainö pör nöp kamìñ mìdeinab u me, nìbi bì God nìbi bì nìpe mìdnìg, Jisas kalìp a góm uma manó aij u nìñ udeinaböl u, nìpe pör nöp kalíp ud asìk yunìm rò lõp. *

26 Jisas nìpe bì ut yabìl; nìpe nan si nan naij pro pro rìmnap gagöp; nìpe asìñ mìdagöp. Jisas ram mìnòñ ìt i nìbi bì nan si nan naij gìpal gau aip mìdeia u pen God nìp ud ke dam ram mìnòñ aij kumi kabö adö lagod au la. God Nìp Nan Sabe Gep Bì Kub Yabìl hon me u. Hanìp gí ñì aij gínìm rò lõp. 27 Bì God nìp nan sabe gep bì kub yabìl yìharìñ gau, ñìn añ añ pör nöp nan si nan naij kale ke gìpal rò, nan pak God nìp sabe gí ñòm, hainö nìbi bì ke nìbò gau nan si nan naij gìpal rò, nan pak sabe gí ñìbal. Pen Jisas hanìp nìbi bì gau magòñhalö, nan si nan naij gìpun u nìñóm, mañ añ yabìl mab ba lanì nìp ke sabe gí ña. Me aij! *

28 Lo God Mosís nìp hagö Mosís nìbi bì kalíp hag ña lo u hagöp rò göm, bì nan si nan naij gìpal gau kalíp hag lölò, kale bì God nìp nan sabe gep bì kub yabìl mìdpal. Pen hainö u, God manó ke klò hagöm manó nìñò yabìl haga u, God Ñì nìpe ke hag la. God nan nìhòn nìhòn Ñì nìpe gínìg gab a góm gasì nìña u, Ñì nìpe nan magòñhalö gínìm rò lõp.

8

Jisas nìpe God Nìp Nan Sabe Gep Bì Kub Yabìl hon

1 Pen manó hagabun ìt u aníg gól mìdöp: God Nìp Nan Sabe Gep Bì Kub Yabìl hon u amöm God kumi kabö adö lanì au mailö halö mìdöp u ñìmagö yìjìg böñ lau adö asìk mìdöp. 2 God Nìp Nan Sabe Gep Bì Kub Yabìl hon anìbu, nìpe God sabe gep ram au wög göp. God sabe gep ram au wög göp u, nìbi bì gí lagla; God sabe gep ram nìñò u, God Bì Kub nìpe ke gí la.

3 Bì God nìp nan sabe gep bì kub yabìl mìnòñ adö ìt i gau magòñhalö, nìbi bì nan si nan naij gìpal gau kaj meme aka kaj sipsip nan gau dap nan sabe gep bì kub yabìl ñìlò, kale pen rìmnap pak God nìp aij a góm sabe

* 7:14: Ais 11:1; Mad 2:6; Rep 5:5 * 7:19: Hib 9:9 * 7:21: Hib 5:6 * 7:22: Hib 8:6; 12:24 * 7:25: Ro 8:34 * 7:27: Hib 5:3

gî ñîmîdal; rîmnap pen pak nan si nan naij gôm gac halö mîdpal u God nîñmôn arö gîñîm, a gôm, bîd adö u pak lauöm God nîp sabe gî ñîmîdal. Anîb unbö rö nöp, God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon nan rîmnap God nîp ñîñîg ga. ⁴Jîsas ram mîñöñ kumi kabö adö lanî mîdöp u me, nîpe God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl mîdöp. Pen nîpe ram mîñöñ îl i mîdböp, God nîp nan sabe gep bî ap mîdagaiböp. Nîhön gîñîg: God haga rö, bî Lipai îl yag daubal gau nöp, God nîp nan sabe gep wög göl gî, Mosîs lo manö kalî kliñ rîka rö nîñöm, nan pak God nîp sabe gî ñîbal. ⁵Pen mîñöñ naböñ adö îl i God nîp nan sabe gep wög gîpal u, ana ral nîñöm gîpal rö nöp gîpal; nan yabîl u ram mîñöñ kumi kabö adö lanî au mîdöp. Adö anîbu nöp, Mosîs God sabe gep sel ram u gîñîg ga u, God nîp haga, “Nö îlö gau mîdmôn, yad nöp yamnö nîñna rö nöp magöñhalö anîb unbö rö nöp gîmôn,” a ga. *

⁶ God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon Jîsas, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl nöd nîbö gau gîmîdal rö gagab; nîpe wög kub yabîl gab. God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon Jîsas gö God nîbi bî nîpe udnab manö u, Mosîs kalî kliñ rîka manö u rö mîdagöp. God nîbi bî nîpe udnab manö u hagnîg, nîpe manö klö hagöm haga, “Yad kalöp manö nîñö hagabin, nîbi bî yad kalîp nan aij yabîl ñîñabin,” a ga. *

⁷ Pen God manö nöd hag la u aij gaiböp, manö gîsön nîbö u dauagböp. ⁸Nîbi bî gau mîd aij gagla rö, God kalîp hag gîñîg, bî manö hagep nîpe ap gasî ñö, God Manö kalî kliñ rîkôm haga,

“Yad Bî Kub kalöp hagabin,
hainö yad Isrel nîbi bî gau abe
Juda nîbi bî gau abe

kalîp manö aij gîsön nîbö hagnabin. *

⁹ Nîpîs nîhi îlanî gau kalîp ñîmagö adö lem ud îjip nîbö daunö u pen manö hag adö añî lem hagnö u nîñageîla u me, yad kalîp arö gîñö. Anîb u, manö anîbu rö,

kalîp kauyanî hagagnabin.

¹⁰ Yad Bî Kub kalöp hagabin,
hainö yad Isrel nîbi bî gau
kalîp manö hain nîbö hagem manö hag adö añî lem,
lo yad u gasî mîdmagö anî kale danî lî ñîñö,
nîñ aij gôm gasî nîñöl gî mîdeinaböl.

Anîb u, yad God kale mîdeinabin;
kale nîbi bî yad mîdeinaböl.

¹¹ Ñîñ anîbu, nîbi bî yad gau,

nîmdamam nîbi bî rîmnap kalîp,
‘Bî Kub nîpe God u nîñ udmim,’ a gôm,
hagagnaböl.

Nîhön gîñîg: nîbi bî pro abe, nîbi bî kub abe,

kale magöñhalö yîp nîñaböl.

¹² Nan si nan naij gîpal gau,
kalîp mög nîñem arö gîñabin.

Nan si nan naij gîpal gau
gasî nîñöl gî mîdem kalîp manö kub
hagagnabin,” a ga.

¹³ God nîpe manö aij hain nîbö anîbi hag löm, “manö aij gîsön nîbö” haga u me, hon nîñbun manö nöd nîbö u mîñî ram luö göp rö wög mîdagöp a ga; nan luö göp u söl böñ nöp ur gîñîg gab.

9

*God nîp nan sabe gep bî nöd nîbö gau,
meme sîpsîp hagape u udöm, God nîp sabe
gî ñîla*

¹ God manö aij nöd haga adö u hain gôm, God nîp sabe gîñîg geila u, yîharîñ sabe göl rö laga; kliñ aij göl gî nöp sabe gîmîdal. God nîpe hagö, sel ram ap gî löm am nîp sabe gîla. * ² Sel ram anîbu, ram raul mîgan mîhöp geila. Ram magö raul mîgan ap gî löm, Ram Raul Mîgan Uî u a gîla. Raul mîgan anîbu hapö mîñan lauep nan ap löm, abañ bad ap löm, God nîp sabe gî ñeb bred u pör pör dam abañ adö anîbu lîmîdal.

³ Pen ram magö raul mîgan ap, wakî kub yabîl u pîl gîla. Raul mîgan anîbu, Ram Raul Mîgan Uî Ke Yabîl u a gîla. * ⁴ Raul mîgan anîbu, mab abañ bad ap gî löm, kabö gol ud pak goî bad löm magöñhalö harî göl, nan hañî aij auöp u adö anîbu laumîdal. Kes kabö gol udöm gîla kub ap, God Manö Aij Kes Magö a gîmîdal u, u rö nöp mîdeia. Kes mîgan anîb yan, God lo manö kalî kliñ rîka kabö mîhau u abe, Eron îlöñ adîñ ud ajep marep ga u abe, nan mana rin kabö gol udöm gîla mîgan u rîm leila mîdeia u abe lîlö mîdmîdöp. *

⁵ God mîdöp i a gôm, Kes Magö mîdeia adö adö au gîlan, ejöl rö mîhau auan bad halö böñ böñ geila. Nan si nan naij gîpun gac u, God nîñöm arö ganî a gôm, hagape pro pro dap sabe gî ñîmîdal anî anîbu. Nan anîb gau manö u, mîñî hag mîlöbö lem kalî kliñ rîknam rö lagöp. *

⁶ Pen nan anîb gau magöñhalö gîlö mîdö nîñöl gî, bî God nîp nan sabe gep gau pör pör, sel ram raul mîgan hön adö u amöm, God nîp wög u gîmîdal. * ⁷ Pen bî God nîp nan sabe gep yîharîñ anîb gau, ram raul magö anî yanî aröl rö laga. Mî añî

* 8:5: Kol 2:17; Hib 9:23; Eks 25:40 * 8:6: Hib 7:22 * 8:8: Jer 31:31-34 * 9:1: Eks 26:1-30; 25:23-40
* 9:3: Eks 26:31-33 * 9:4: Eks 16:33; 25:10-16; 30:1-6; Nab 17:8-11; Dud 10:3-5 * 9:5: Eks 25:18-22 * 9:6: Nab 18:2-6

añi, God nîp nan sabe gep bi kub yabił u nöp, sipsip hagape dam nöp, raul mîgan anîbu armîdöp. Nan si nan naij nîpe ke ga gau gac u abe, nîbi bi nîj aij gagöm nan si nan naij gîla gau gac u abe God nîjöm arî ginîm a gôm, hagape u dam raul mîgan anîbu amöm, God nîp sabe gi ñîmîdöp. *

⁸ Ga anîbu, Ana Uł u hanîp yamö nîjebun, sel ram anîbu ram raul mîgan mîhöp halö mîdmîdöp rö, Ram Raul Mîgan Kamîj Aij Uł Ke Yabił anîbu aröl rö laga. ⁹ Pen gîmîdal anîbu, God hanîp nîbi bi mîñi mîdpun ñîñ i gasî nîjun a gôm haga. Pen nan ñîmîdal u abe, kaj meme kaj sipsip nan gau damöm, pak God nîp sabe gîmîdal u abe, nan si nan naij gîlö gac mîdmagö aij kale dañ mîdeia u ñîk gî yuö, God nîbi bi asîj mîdagöp nîpe mîdaiöl rö laga. *

¹⁰ Anîg gîmîdal u, kale yîharîj nan ñîjeb, ñîg ñîjeb, ñîg pakep, nan adö adö gau nöp nîjöm gîmîdal. Lo manö nöd nîbö anîb gau nîjöm nan kîñ aij gîmîdal anîbu, yîharîj God manö aij gîsön nîbö hagnîg ga manö anîbu abad mîdöl gi, ana rö nîjöm gîpal rö u gîmîdal.

God nîp nan sabe gep bi hain nîbö u, hagape nîpe u ke dam God nîp sabe gi ña

¹¹ Pen Krais geia nan aij hadö aua gau, nîpe ke nan aij gau God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabił mîdöp. Pen ram nîpe au bi anî nîbö hon mîdöm hanîp gi ñab ram anîbu, nîbi bi gi lîlö sel ram nöd nîbö mîdmîdöp rö mîdagöp; God mîñöj naböñ i gi löm, Krais wög gab ram u gi laga. Krais wög gab ram u ram aij unbö ke. ¹² Krais kaj meme kaj kau pi paköm, hagape dam God nîp sabe gîmîdal rö gaga; hagape nîpe u ke yua u nöp God nîp sabe gi ña. Pen bi God nîp nan sabe gep nöd nîbö gau pör pör nöp hagape hon gôm sabe gi ñîmîdal rö gaga; hanîp ud God aip jîm ñîñîg, hagape nîpe ke mañ añi yabił dam Ram Raul Mîgan Uł Ke Yabił lañ ara u me, hon pör pör nöp kamîj mîdaiun rö löp.

¹³ Nîbi bi lo nöd nîbö nîjöm nan kîñ aij gîblap rö gagöm asîj mîdmîdal nîbi bi gau aulö, bi God nîp nan sabe gep gau, ñîñ rîmnap kaj meme ap pak hagape u udöm, nîbi bi anîb gau yuö pîsmas gi paköm kamîj lîmîdöp; ñîñ rîmnap kaj kau nîbar ap pak hagape u udöm, anîg gîmîdal; ñîñ rîmnap kaj kau neb pi ap mab laulö böñ nöp in bic rîka bad rîmnap udöm, ñîg halö uł małî gôm udöm u rö nöp nîbi bi kalîp gau yuö pîsmas gi paköm kamîj lîmîdöp. *

¹⁴ Hagape yîharîj pîsmas gi yuö kamîj lîmîdöp anîbu nîjun nîjebun, Ana pör pör nöp mîdöp u Krais Bî Uł Ke Yabił u aip

mîdöm, hanîp a gôm umö, hagape yua u hanîp gö, nan si nan naij gîpun gac u mîdmagö aij hon dañ mîdöp u ñîk gi yuö, nagî ubîj ap lug paköm umnaböl adö u arö gun, God pör kamîj mîdöp u nîp nöp wög gi ñun. *

Krais hagape nîpe yua rö, hanîp God aip ud jîm ñöl la

¹⁵ Krais God manö aij gîsön nîbö dapöm bi anî nîbö mîdöp u, God nîbi bi yad udnam a gôm hag la gau, kalîp nan aij ñînabin a ga nan gau udnaböl a gôm göp. Krais uma u me, nîbi bi Mosis lo manö ña u rîb juöm, nan si nan naij gîpal gau gac anîbu ñîk gi yunîm rö löp.

¹⁶⁻¹⁷ Nîbi bi rîmnap manö klö hagöm hagpal, “Yad umnö, nan yad gau hagpin rö nîme lîmim,” a gîlö, manö anîbu nîjöm, yîharîj nöp mîdlö mîdlö, böñ nöp umlö nöp, hagpal rö nîme lîbal. Kale kamîj mîdlö nîjöl gi, nan kale nîme lagpal. ¹⁸ Anîb u rö, God manö aij nöd nîbö Isrel nîbi bi kalîp haga u, nan ap dap paklö hagape lugö uma me, manö anîbu pîdöñ ga.

¹⁹ God Mosis nîp hagö Mosis lo manö köp kalî kîñ rîka. God manö anîbu hagö, Mosis nîjöm manö anîbu magöñhalö nîbi bi gau magöñhalö kalîp hag ñî naböñ juöm, kaj kau pi pak hagape udöm, kaj meme pak hagape udöm, ñîg rîmnap halö hon gôm, nan hisop a gal lö kîd u udöm, sipsip unj u ud adîj lañ adîköm, ñîg hagape anîbu rauöm, lo manö köp anîbu abe, nîbi bi apöm mîdeila gau magöñhalö abe yuö pîsmas gi pakö haga, ²⁰ “Hagape yunö köp abe kalöp abe pîsmas gi pakab anîb i, God manö aij u klö hagöm hagöp u, kale anîb unbö rö nöp gîmim a ga u, hadö nîjebun a gem yuabin,” a ga. ²¹ Pen hagape rîmnap udöm, God sabe gep sel ram u yuö pîsmas gi paköm, nan nîhön God nîp nan sabe gîñîg lîla ram anîbu mîdeia gau magöñhalö yuö pîsmas gi paköm ga. ²² Lo manö Mosis kalî kîñ rîka anîbu amgö lî nîjun nîjebun, nan nîhön God nîp nan sabe gîñîg lîla ram anîbu mîdeia gau magöñhalö rö, ke uł aij mîdageia; hagape ud yulö pîsmas gi pakö nöp, uł aij mîdmîdöp. Lo manö Mosis kalî kîñ rîka anîbu amgö lî nîjun nîjebun, nîbi bi nan si nan naij gîlö, nan ap dap paklö hagape lugö me, gac anîbu ñîk gi yumîdöp. *

Krais hanîp a gôm umöm, gac hanîp ñîk gi yuöp

²³ Nan anîb gau, nan ram mîñöj kumi kabö adö lañ au mîdöp gau ana rö nîjöm

* 9:7: Lep 16:2-34 * 9:9: Hib 10:1-2 * 9:13: Lep 16:15-16; Hib 10:4; Nab 19:9,17-19 * 9:14: 1Pi 1:18-19
 * 9:19: Eks 24:6-8 * 9:21: Lep 8:15,19 * 9:22: Lep 17:11

gipal rō nöp mīdmīdöp. Pen nan ana rō mīdmīdöp gau, sipsip ap hagape lugō me, gac anību hīk gī yua u me, nan yabīl u ram mīnōḡ kumi kabō adō laḡ au mīdöp u, nan yīharīḡ anīb rō wasō, nan aij ke yabīl sabe gī űeb. * ²⁴ Sel ram nōd nībō Isrel nībi bī gī lōm God nīp sabe gī űīmīdal u, nan ram mīnōḡ kumi kabō adō laḡ au mīdöp gau ana rō nīḡōm gīpal rō nöp mīdeia. Pen Kraīs ram mīgan raul anību rō araga. Nīpe ram mīnōḡ kumi kabō adō laḡ au aramōm, uri hanīp bī aḡ nībō rō mīdōm God mīdöp aip mīdöp. ²⁵ Isrel God nīp nan sabe gep bī kub yabīl gau, mī añī añī, hagape kale ke wasō, sipsip nan gau pakōm hagape udōm, God nīp sabe gī űīnīg, Ram Raul Mīgan Uḡ Ke Yabīl raul mīgan u armīdal. Pen Kraīs adō anību rō, űīn iru nöp nīp ke sabe gī űīnīg ram mīnōḡ kumi kabō adō laḡ au araga. ²⁶ Kale gīmīdal rō, Kraīs abe unbō rō gīböp u, God hadame dagol gau mīnōḡ nabōḡ i gī la űīn u rīkōp, mīd damōm mīdpun űīn i, Kraīs pōr pōr mī añī añī hanīp a gōm, ilōn kub udōm umböp. Pen uri űīn hain nībō mīdpun i, nan si nan naij gac u, nībi bī nōd mīdmīdal gau gīla, nībi bī uri mīdpun gau gīpun, nībi bī hainō mīdeinabōl gau gīnabōl, nan si nan naij gac u magōḡhalō, mañ añī yabīl nībi bī magōḡhalō a gōm ram mīnōḡ iḡ i apōm uma.

²⁷ Nībi bī gau magōḡhalō mañ añī yabīl umōm, hainō manō kub u nīḡnabōl rō, ²⁸ Kraīs nīpe mañ añī nöp nībi bī nan si nan naij gac kale magōḡhalō hīk gī yunīg uma. Nīpe bī añī nöp; kale nībi bī iru yabīl. Kraīs kauyaḡ aunab. Pen kauyaḡ ado gī aunab űīn u, nībi bī nan si nan naij gīpal gau kalīp kauyaḡ nan sabe gī űīnam a gōm auagnab; nīpe anīg hadō bōḡ nöp ga. Pen nībi bī nīp aij gō nīḡlōl gī abad mīdpal gau kalīp bōḡ nöp udōm nan aij űīnabin a ga u űīnīg aunab.

10

Sabe gep nōd nībō u, nan si nan naij gac u hīk gī yuagnab

¹ Mosīs lo manō kalī klīñ rīka rō nīḡōm, sipsip nan gau pak sabe gīpal u, yīharīḡ hainō gau gīnīg gab u ana ral nīḡōm gīpal rō gīpal. Gīpal anību, mī añī añī pōr gīpal. Anīb u, nībi bī God nīp aunīg gabōl gau, nan sabe gep lo gau hain gōm, God nībi bī asīḡ mīdagōp nīpe mīdōl rō lagōp. ² Sipsip nan gau pak God nīp sabe gī űīlō, God nan si nan naij gac kale u bōḡ nöp hīk gī yuböp u, gasī iru nīḡōm, kauyaḡ gun kauyaḡ gun a gōm gagblap; mañ añī ap nöp gōm arō gīblap. ³⁻⁴ Kaj kau nībar hagape u abe, kaj

meme hagape u abe, nan si nan naij gīpal gac u hīk gī yunīm rō lagōp u me, mī añī añī pōr nöp nan gau pak God nīp sabe gīpal u, kale nībi bī nan si nan naij gac halō mīdpal u haut gōl rō lagōp. *

⁵ Anīb u, Kraīs mīnōḡ nabōḡ adō iḡ i aunīg gōm, nīpe God nīp haga,

“Nībi bī kale sipsip nan gau pak nöp sabe gīpal u nöp aij gagōp.

Nībi bī nan nöp űeb ap dam nöp űībal u nöp aij gagōp.

Pen ne yīp bī hañ romanḡ ap gī līban. *

⁶ Pen kaj kau kaj sipsip nan anīb gau halō laulō

bōḡ nöp in bīc rīkōp u abe,

nībi bī nan si nan naij gīpal gac u gasī nīḡōm

sipsip nan gau pak sabe gīpal u abe, u rō nöp ne nīḡōl aij gagōp.

⁷ Pen manō rīmnap halō hagem hagnō, ‘God, yad mīdpin.

Hadame nöp kōp u kalī klīñ rīkōm hagla rō u,

yad aubin u, gasī ne nöp nīḡmōn hagnabōn rō gīnabin,’ a ga.

⁸ Kraīs manō anīb mīhau haga. Manō ap u God nīp hagōm haga, “Nībi bī kale sipsip nan gau pak nöp sabe gīpal u ne nīḡōl aij gagōp; nībi bī nan űeb ap dam nöp űībal u abe ne nīḡōl aij gagōp; kaj kau kaj sipsip nan anīb gau halō laulō bōḡ nöp in habīk lugōp u abe ne nīḡōl aij gagōp; nībi bī nan si nan naij gīpal gac u gasī nīḡōm sipsip nan gau pak sabe gīpal u, u rō nöp ne nīḡōl aij gagōp,” a ga. Mosīs lo manō kalī klīñ rīkō mīdöp rō nöp sabe gī űīmīdal u pen Kraīs nīḡōm, “God nīp aij gagōp,” a ga.

⁹ Pen Kraīs manō ap God nīp hagōm haga, “God, yad mīdpin. Yad aubin u, gasī ne nöp nīḡmōn hagnabōn rō gīnabin,” a ga. Anīb u, nībi bī nan pak God nīp sabe gī űī mīdeila manō nōd nībō u, God nīpe wasō gōm, manō aij hain nībō u gō pīdōḡ gō ara.

¹⁰ Anīb u, Jīsas Kraīs Nap manō u nīḡōm, nan si nan naij gīpun gau u hīk gī yunīg, mañ añī yabīl hañ romanḡ nīpe ke bōḡ nöp sabe gī űa u me, hon nībi bī magōḡhalō nan si nan naij gac u hīk gī ke gau yuō nībi bī uḡ nīpe mīdpun. *

¹¹ Bī God nīp nan sabe gep gau űīn añī añī wōḡ kale gīpal. űīn añī añī kale pōr pōr nan gau pak God nīp sabe gīpal. Pen anīg gīlō, nībi bī nan si nan naij gīpal gac u hīk gī yunīm rō lagōp. *

¹² Pen Kraīs nībi bī nan si nan naij gac u hīk gī yunam a gōm nīp ke mañ añī ap nöp sabe gī űōm, wōḡ anību gī uḡpin a gōm, am God űīmagō yīḡg adō bōḡ lau asīka.

* 9:23: Hib 8:5; 10:1 * 9:26: Hib 10:10 * 10:3-4: Hib 9:13 * 10:5: Sam 40:6-8 * 10:10: Hib 9:12
* 10:11: Eks 29:38

13 Krais God ñimago yijig adö böñ lau asik midö nñjöl gí, God ñipe Krais ñip kauai mauai midpal gau ma ara ñipe mo gau linab. *

14 Krais ñipe mañ añi nöp uma u, ñibi bñ nan si nan naij gac kale ñik gí yuöp gau, kale ñibi bñ uñ ñipe hadö midpal. Pen kale ñibi bñ uñ ñipe pör nöp mideinaböl. 15 Ana Uñ u rö nöp hanip manö anibu rö hag ñöb. Ñipe manö hagep bñ ñipe ap ñip gasi ñö, God Manö u adin ap kalí klíñ riköm haga,

16 “Yad Bñ Kub hagabin, hainö yad manö hain nñbö kalip hagem manö hag adö añi lem, lo yad u gasi midmagö anj kale dan ñ ñinö, nñj aij göm gasi nñjöl gí mideinaböl,” a ga. *

17 Pen manö ap haga, “Nan si nan naij gipal u nñjem arö gem, hainö gasi nñjöl gí midageinabin,” a ga. *

18 Anib u hon nñjbun, God ñipe ñibi bñ magöñhalö nan si nan naij gipal gac u hadö nñjom arö göp rö, God ñip nan sabe gep bñ gau wög ap midagöp yabíl.

God midöp söl auun

19-20 Añ mam bñ. Jisas hañ roman ñipe ke hagape ñipe ke nöp sabe gí ñöm ilön udöm uma u me, wahij kub Ram Raul Mñgan Uñ Ke Yabíl pñ gíla u pak gí dö gö, adan gisön nñbö adan kamñj arep ap hon böñ nöp hiñka. *

21 Krais ñipe hon God il ñipe midpun gau, bñ ram nap nñbö rö midöm, God Ñip Nan Sabe Gep Bñ Kub Yabíl hon u midöp.

22 Anib u me, Krais nan si nan naij gipun gac u hadö ñik gí yuö, gasi magö hon mid aij göp nñjom hon ñig pak aij gipun rö uñ nöp midun, God manö aij u nñj ud pñdönj gun, gasi añi nöp nñjun, God midöp au sölarun.

* 23 God pör nöp hagöp rö nöp ginab u me, God hanip dam ram minöñ kumi kabö adö lanj au ud arnab a göp manö nñjö anibu nñj ud pñdönj gun gasi halö abad midaiun. God hainö anig ginab manö u ñibi bñ gau hag ñibun rö, hon ke gasi añi anibu nöp nñj ud pñdönj göl gí midaiun. 24 Pen añ mam bñ rímnap kalip midmagö lun gí aij gñno, kale pen ñibi bñ rímnap kalip midmagö löm gí aij gñlö, añ mam gau pen pen ud aij gun, gí ñun, pen pen midmagö lun, gí aij gun. Gasi u nöp nñjöl gí midaiun. 25 Ñibi bñ rímnap God Manö nñjun a göm apöm magum gímidal u pen hainö arö gipal rö, gagan. Bñ Kub ado gí apöm manö kub hagnab ñin u söl midöp a gun, ap magum

gun, manö aij nñjbun u, pen pen hag ñöl gun, jím ñöl midaiun. *

Krais ñip arö ginabun u, böñ nöp ap lug pakun rö löp

26 Krais manö aij manö yuö u haglö nñj aij gun, pen ado gí nan si nan naij adö u kauyan göl gí midnabun u, nan ap God ñip sabe gí ñino gac hon u ñik gí yunim rö lagöp. * 27 Adö anibu, adan hon ap midageinab. God ñip pñññ gun, manö kub u abe, mab mñññ kub God kolmañ ñipe gau kalip in hij gí lugñig gab u abe abad mideinabun. * 28 Mosís lo manö kalí klíñ ríka u, ñibi bñ nñjöl, nan yiharñj rö lö, ríñ ríkeila u, ñibi bñ mñhau aka mñhau nñgan amgö nñjöl, manö kub gímidal ñin u, kalip mög nñjññm rö lagö, bñ manö ud asikep gau manö anibu nñj aij göm haglö böñ nöp al pak lñmidal. * 29 Anib u, ñibi bñ God Ñi ñipe u nöp azeb azeb ñinaböl u, God ñibi bñ manö kub hagnab ñin u kalip manö kub hagöm, kalip pen ilön naij ñinñg gab. God Ñi ñipe nñj azeb azeb ñinaböl anibu, Krais hagape ñipe ke hanip God aip ud jím ñöl linam a göm yua u, kalip nan yiharñj rö lö, anig ginaböl. Pen God Ana kalip mög nñjöb u, ñip u rö nöp azeb azeb ñinaböl.

* 30 Hon nñjbun God Bñ Kub ñipe haga, “Ñibi bñ nan si nan naij gipal gau, yad añi kalip pen gí naij ginabin,” a ga. Pen manö ap haga, “Bñ Kub ñipe ke ñibi bñ ñipe gau kalip manö kub hagnab,” a ga. * 31 Pen God Bñ Kub pör pör midöp u, ñibi bñ gau kalip manö kub hagnab u nñjöl anñññ gö pñññ ginaböl.

God Manö hagöp rö nöp gino arñim

32 Pen nöd gímidim u hauñ gaggim. Krais mailö aij kalöp pak ñö manö aij ñipe u nñj udpe, ñibi bñ rímnap kalöp marö kub ñíla u pen ñip arö gagpe. 33 Ñin rímnap kalöp manö naij hagöm, gí naij gímidal u pen gasi anibu nñjaggim, Krais ñibi bñ mñgan rímnap kalip gí naij geila anib gau adö armídim. 34 Ñibi bñ Krais manö aij u nñj udlö, nagí lñla gau, mög nñjñmidim. Bñ kub ram minöñ kale abadpal gau apöm nan kale magöñhalö ud gau nñbö gau nñbö pññ gí ud arlö, gasi iru nñjaggim, aij gö nñjöl gí, kale nan pññ gí ud aragep, nan aij yabíl pör pör nöp midnab u gasi nñjöl gí nöp midmídim. * 35 Anib u, hain hain gaggim; klö gímidim gasi halö mideinabim u, God kalöp pen nan aij yabíl ñinab. 36 Krais manö aij nñj udpim u arö gaggim. God Manö hagöp rö nöp gípe arö me, God Manö

* 10:13: Sam 110:1 * 10:16: Jer 31:33; Hib 8:10 * 10:17: Jer 31:34 * 10:19-20: Mad 27:51; Hib 4:16
* 10:22: Lep 8:30; Esi 36:25; Ep 5:26 * 10:25: Hib 3:13 * 10:26: Hib 6:4-8 * 10:27: Ais 26:11 * 10:28: Dud 17:6; 19:15 * 10:29: Eks 24:8 * 10:30: Dud 32:25-36 * 10:34: Mad 6:20; 19:29

hagöp rö nöp kalöp nan aij anþbu ñinab.
37 God Manö u nþjun nþjun, manö ap kalí kfiñ ríkóm hagla,

“Magö ulep nöp ap mþdöp

Bí aunig gab u aunab. *

38 Pen nþbi bþ kamþj aij yad gau,
yþp nþj udöm kamþj mþdeinaböl.

Pen nþbi bþ rþmnap yþp arö gþnaböl u,
yþp aij gagnab,” a gþla.

39 Pen hon nþbi bþ God nþp arö göm ap lug paknaböl rþmnap mþdagpun; nþbi bþ nþp nþj udöm, pör pör nöp kamþj mþdeinaböl gau mþdpun.

11

Nþj udep magö u

1 Nþbi bþ God Manö hagöp u manö nþjö hagöp a göm, God nþp nþj udþal gau, God Manö hainö kalöp gþ aij gþnabin a göp u, kale gasþ mþhöp wasö, God Manö hagöp rö nöp nþj ud pþdöj gþpal. Nþbi bþ God Manö hagöp u manö nþjö hagöp a göm, God nþp nþj udþal gau, God Manö nan anþb gau anþg göl anþg göl mþdöp a göp u, kale nan anþb gau amgö nþjagþal u pen kale gasþ mþhöp wasö, God Manö hagöp rö nöp nþj ud pþdöj gþpal. * 2 Nþbi bþ rþmnap hadame nöp gau, mþñi nöp kalí kfiñ rþkajñ rö gþla rö, God nþp aij ga.

3 God nþp nþj udun, God Manö hagöp u manö nþjö hagöp a gþpun u me, nan kumi kabö adö lanj abe, nan mþnöj naböj il i abe, God nan ap udöm gþ laga, God manö u nöp hagö la u, nþjunbun. *

Ebol, Inok, Noa God nþp nþj udla

4 Hadame nöp bþ ne Ebol God nþp nþj udöm, God manö hagöp u manö nþjö hagöp a ga u me, nan dapöm God nþp pak sabe gþ ñö, God nþjö aij ga. Pen nþmam Ken nan dapöm sabe gþ ña u, God nþjö aij gaga.

Ebol nþpe God nþp nþj udöm, God manö hagöp u manö nþjö hagöp a ga u me, God nþp pen bþ kamþj aij yad a göm, nan sabe gþ ña u nþjöm, yþp aij göp a ga. Ebol umöm arö, mþñi aip mþdagpun u pen, nþpe God nþp nþj uda aiud anþbu, hanþp nþbi bþ rþmnap gasþ ñöl gþ nöp mþdöp. *

5 Pen Inok nþpe u rö nöp God nþp nþj udöm, God manö hagöp u manö nþjö hagöp a göm, God nþp nþj ud mþd damöj umaga. God nþp nþj udöm, God manö hagöp u manö nþjö hagöp a ga u me, God nþp pen bþ kamþj aij yad a göm, kamþj nöp ud ara. Nþbi bþ nþp ulþai ulþai nþj wasö gþla; God nþpe ke nþp dam ram mþnöj kumi kabö adö lanj au ud ara. * 6 Nþbi bþ God nþp nþj udöm,

God Manö hagöp u manö nþjö hagöp a gþnaböl gau nöp, God nþjö aij gþnab. Nþhön gþing: nþpe kamþj mþdöp rö, nþp sabe gþno, hanþp manö hagöp rö gþnab a gþpal nþbi bþ gau nöp ud aij gþnab.

7 Pen Noa nþpe u rö nöp God nþp nþj udöm, God manö hagöp u manö nþjö hagöp a göm, God hagöp rö nöp gþnab a göm, haga rö nöp ga. God Noa nþp möj kub paknab a gö, Noa amgö nþjaga u pen God nþp nþj uda rö, manö nþjö hagöp a göm, ñþg magþþ kub u gþ la. Ñþg magþþ kub anþbu gþ löm, nþbi nþpe ñþ pai nþpe gau magöjhalö raul mþgan anþbu arlö, möj kub yabþ u ala pen kamþj mþdeila. Pen God möj kub paknab a gö, amgö nþjaga ñþn u, God manö hagöp u manö nþjö hagöp a göm gö arö ñþg magþþ gþ la u me, God nþp bþ kamþj aij yad a ga. Nþpe kamþj arö nþjöj gþ, nþbi bþ manö nþpe rþb jula gau nþbi bþ nan si nan najj nöp göl gþ mþdeila u waiö mþdöp. *

8 Bac ilañ Ebrahim u rö nöp God nþp nþj udöm, God manö hagöp u manö nþjö hagöp a göm, haga rö nöp ga. Nap ram mþnöj u mþdö nþjöj gþ God haga, “Ñþ pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, kalöp ram mþnöj kub ap böj nöp hagnabin u me, ammöñ anþb gau mþdaimön,” a ga. God anþg hagö, Ebrahim ram mþnöj anþbu mþdöp gau a göm nþjaga; God yþp abad mþdeinab a göm, halöwalö ara. * 9 Pen God ram mþnöj nþp hag la am mþdeia ram mþnöj anþbu ram mþnöj nþpe wasö, nþbi bþ rþmnap ram mþnöj kale. Nþpe bþ mþlö gau nþbö rö mþdeila. Nþpe anþg göl mþdöm, sel ram nöp göm han ajöm, ñþ nþpe Aisak nþp yag daua. Yag dauö kub göm, nap ga rö nöp sel ram nöp han ajeia. Aisak ñþ nþpe Jekop nþp yag dauö kub göm, u rö nöp sel ram nöp han ajeia. Pen God ram mþnöj nþp hag löm Ebrahim nþp haga u, ñþ nþpe Aisak Jekop kalþp u rö nöp hag la. * 10 Pen Ebrahim God ram mþnöj klö aij pör mþdeinab a göm gþ la u, am mþdeinabin a gþ gasþ nþjöj gþ mþdeila.

11 Ebrahim bþ mþþep löm, nþbin Sara nþbi wasöke mþþep yabþ löm, mþdailö. Pen Ebrahim God nþp nþj udöm, God manö hagöp u manö nþjö hagöp a göm, hagöp rö nöp halþp gþnab a göm, ñþ Aisak nþp yag daulö. * 12 Ebrahim bþ hadö umöb rö mþdeia u pen ñþ nþpe anþbu rþkö, rþk dam dapþ gþlö, hon nþbi bþ iru nþbanö yabþ, gapþ kumi kabö lanj au iru nþbanö yabþ mþdöp rö, kabö kulup airan ñþg goþ au iru nþbanö yabþ mþdöp rö, wö ral nþjagþal rö u, mþdpun. *

* 10:37: Hab 2:3-4 * 11:1: 2Ko 5:7 * 11:3: Jen 1:1; Sam 33:6; Jon 1:3 * 11:4: Jen 4:3-10 * 11:5: Jen 5:21-24 * 11:7: Jen 6:13-22; 7:1 * 11:8: Jen 12:1-5 * 11:9: Jen 35:12 * 11:11: Jen 18:11-14; 21:2; Ro 4:19 * 11:12: Jen 15:5; 22:17

¹³ Bı hadame nöp hagabin anıb gau, God nıþ nıj udöm, God manö hagöp u manö nıjög hagöp a göm, hagöp rö nöp hanıþ gınab a göm, umla. God kalıþ nıhön nıhön hagö, hagöp rö nöp hanıþ gınab a göm, nıþ nıj udö mıdeıla u pen God haga anıbu gö nıjöm umagla. God kalıþ nıhön nıhön haga u, amgö nıjagöm, mılö gau nıbö rö gası kale nöp nıjöm, hainö God nan aij hanıþ nıtab a ga u hanıþ nıtab, a göm, aij gö nıjöl gı mıdöm umla. Mınöj naböj adö il i mıdöm hagnıdal, “Hon nıbi bı ke gau nıbö yıharıj apun mınöj naböj adö il i mıdpun,” a gımıdal. * ¹⁴ Nıbi bı manö anıbu rö hagpal gau, ram mınöj hon yıjg göl ap mıdöp u a gı gası u nıjöm, anıg hagpal. ¹⁵ Ram mınöj kale arö göm aula u gası arö, ado gı arblap pen ado gı aragla. ¹⁶ Pen gası kub kale ara God ram mınöj aij kumi kabö adö lanj au. God nıpe pen kalıþ ram mınöj ap gı lı aij ga u me, kale God nıþ God hon a gıpal u, nıpe nıjög nable gagöp.

¹⁷⁻¹⁹ Pen God, Ebrahim hagnabin rö gınab aka göm, nıþ haga, “Nı ne Aisak, ‘Rıkö rıklö rık dam dapıl gılö iru mıdeınaböl,’ a gınö nı u nöp, nıþ dam al pak lımön, yıþ sabe gı nımön,” a ga. Hagö, Ebrahim God nıþ nıj udöm, God manö hagöp u manö nıjög hagöp a göm, yıþ hagöp rö nöp gınab a göm haga, “Nı yad anıbu rıkö rıklö rık dam dapıl gılö iru mıdeınaböl a ga manö u arö gagnab; nı yad anı yabı u al pak lınö, nıpe gö kauyan uraknab,” a göm, nı nıpe Aisak nıþ dam bıd adö u nagı adık löm, ru udöm bıg lınıg gö, God haga, anıg gıgmön a ga. Anıb u, nı nıpe Aisak nıþ hadö böj nöp uma rö la u pen nıþ kamıj udöm dam ado gı ara. *

²⁰ Aisak pen kub göm nı mıhau yag daua. Nı ap hib nıpe u Jekop; nı ap hib nıpe u Iso. Pen nap Aisak u rö nöp God nıþ nıj udöm, God manö hagöp u manö nıjög hagöp a göm, bı mıþep yabı löm, God hagöp rö nöp gınab a göm, nı nıpe mıhau kalıþ nan aij hainö gınab manö u rımnap nöd hag nıa. Umö, hainö haga rö nöp ga. *

²¹ Pen nı nıpe Jekop u rö nöp God nıþ nıj udöm, God manö hagöp u manö nıjög hagöp a göm, hagöp rö nöp gınab a göm, bı mıþep yabı löm söm umnıg ga nı nı u, ilöj adıj ud ajep nıpe u udöm, God hib nıpe hagö adö arö nıjöl gı, nı nıpe Josep nı rıka mıhau u kalıþ hagöm, God kalıþ mıhau ud aij göm abad mıd aij gınım, a ga. *

²² Pen nı nıpe Josep u rö nöp God nıþ nıj udöm, God manö hagöp u manö nıjög hagöp a göm, hagöp rö nöp gınab a göm, bı

mıþep yabı löm söm umnıg ga nı nı u, Isrel nıbi bı nıpe gau kalıþ haga, “Hainö ram mınöj Ijip i arö gımım, ado gı ram mınöj Kenan arnabım. Nı nı anıbu, le yad gau halö dammım anıg anıg gımım,” a ga. Hagöm umö, hainö kalıþ haga rö nöp gıla. *

Mosis nıþ yag dapıl pi gılö

²³ Mosis nıme nap ber u rö nöp God nıþ nıj udımil, God manö hagöp u manö nıjög hagöp a gımıl, hagöp rö nöp gınab a gımıl, nı Mosis nıþ yag daumıl, klıf aij mıdeıla u nıjımıl, rakın mıhau nıganj pi gılö mıdeıla. Ijip Kınj Pero nıþ pıñıj gaglö. * ²⁴ Mosis kub göm, nıpe u rö nöp God nıþ nıj udöm, God manö hagöp u manö nıjög hagöp a göm, hagöp rö nöp gınab a göm haga, “Yıþ Pero paı nıpe nı nıpe hagagöl. ²⁵⁻²⁶ Mınöj naböj adö il i nan sı nan naij göl gı mıdnö, yıþ aij gıgnab; pör pör mıdeınam a gem, Mesaia nıþ nıj udön, yıþ hag junaböl u aij; pen Ijip nıbi bı arep auer nan aij aij kale gau yıþ aij gagöp a ga. Yad nıbi bı God lau adö mıdöl, kalıþ gı naij gıpal gau aip magum gem mıdeınam,” a ga.

²⁷ Pen Mosis nıpe God amgö nıjagep u nıþ nıj udöm, waiö nıjıñım rö lö, Kınj Pero nıþ mulu kal nıjı u pıñıj gaga. God nıþ nıj udöm, God manö hagöp u manö nıjög hagöp a göm, hagöp rö nöp yıþ abad mıdeınab a göm, God haga rö nöp göm, Isrel nıbi bı kalıþ uł gı Ijip arö göm aua. ²⁸ Pen Mosis nıpe God nıþ nıj udöm, God manö hagöp u manö nıjög hagöp a göm, hagöp rö nöp hanıþ gınab a göm, hagö, Isrel nıbi bı Pasopa sıpsıp pi gau paköm, hagape udöm ajöj il böj böj yulö pısmas gı pakö, naböj adö lanj abe yulö pısmas gı pakö, ejol apöm Ijip nıbi bı nı nöd yag daua gau magöjhalö al pak löl gı, Isrel nıbi bı ram kale u amöm nı nöd kale gau al pak laga. *

²⁹ Isrel nıbi bı God nıþ nıj udöm, God manö hagöp u manö nıjög hagöp a göm, hagöp rö nöp hanıþ gınab a gılö, Ijip kai kalıþ rıdık gılö, amöm nıg solwara Hagape u rıknıg gılö nıjöl gı, God gö nıg anıbu nıg gı böj böj arö, mınöj mıþep adö u rö amöm, böj lödan arla. Pen Ijip kai kalıþ yu gı dam an anıbu auıla, nıg apöm kalıþ paı gö magöjhalö nıg nıjöm um hakla me. *

³⁰ Pen hainö Isrel nıbi bı God nıþ nıj udöm, God manö hagöp u manö nıjög hagöp a göm, hagöp rö nöp gınab a göm, amöm daun kub Jeriko kabö wıryö klö u nı nı unbö

* **11:13:** Jen 23:4; 1Kr 29:15; Sam 39:12; 1Pi 2:11 * **11:17-19:** Jen 21:12; 22:1-14; Ro 4:17 * **11:20:** Jen 27:27-29,39-40 * **11:21:** Jen 47:31-48:20 * **11:22:** Jen 50:24-25; Eks 13:19 * **11:23:** Eks 1:22; 2:2 * **11:28:** Eks 12:21-30 * **11:29:** Eks 14:21-31 * **11:30:** Jos 6:12-21

mudun u g+gabö g+lä g+lä, kabö waryö u böñ nöp lug paka. *

³¹ B+ si udep n+bi Rehap u, God n+ip n+ij udöm, God manö hagöp u manö n+ijö hagöp a göm, n+bi b+ n+pe God manö n+pe arö g+la gau aip umaga. N+hön g+ing: b+ Isrel m+hau daun kub Jeriko arlö, kal+ip m+hön al pak l+ing g+lä, God Rehap hagö, ram m+nön hon n+ij l+n+g aubil a göm, ud amdam gö, kam+ij m+dmil ado g+ arlö. *

³² Pen n+bi b+ God n+ip n+ij udöm, God manö hagöp u manö n+ijö hagöp a g+lä, kal+ip ke yab+il ga aiud gau aige göl gem m+löbö hagnam. B+ ne Gidion, Barak, Samson, Jepda, Depid, Samyuel b+ gau abe, b+ God manö hagep gau abe g+la g+la rö hagnö, manö m+lö kub arnab. * ³³ N+bi b+ an+ib gau God n+ip n+ij udöm, God manö hagöp u manö n+ijö hagöp a göm, r+imnap n+bi b+ ram m+nön ke r+imnap kal+ip yu g+ yula. Kale g+ aij g+la rö, God g+nabin a ga rö nöp kal+ip ga. R+imnap kal+ip kain hapeb laiön m+deila an u ud yula, God kal+ip abad m+idö hauagla. * ³⁴ Pen r+imnap mab kub ineia an u ud yula inaga. R+imnap ru m+lö k+id udöm kal+ip b+ing lun a g+la u pen p+in+ij g+ arla. N+bi b+ r+imnap n+bi b+ hain u pen God kal+ip abad m+deila kal klö yab+il m+deila. Pen pen göl g+, amöm ami b+ ram m+nön ke n+bö gau kal+ip yu g+ yula. * ³⁵ N+bi r+imnap nugmul b+ n+ pai kale gau umeila, God n+ip n+ij udöm sabe g+lä, n+pe gö kauyan urakla.

N+bi b+ r+imnap God n+ip n+ij udeila rö, kal+ip ilön n+la. God n+ip arö g+blap, kal+ip hub+k yulö kam+ij arblap u pen, umno God han+ip gö urakun ram m+nön aij n+pe au pör pör m+id aij gun a göm, God n+ip c+ig göl g+ nöp m+idöm n+ip arö gaglö, kal+ip rap+in g+ najj göm ilön mab n+lö n+lö umla. * ³⁶ R+imnap kal+ip hag juöm, ilön ud rap+in pakla. R+imnap ad+köm nag+ yula. * ³⁷ R+imnap kabö ju pak l+lö umla. R+imnap kal+ip so udöm r+ib g+ dö g+ ad+ij ad+ij l+la. R+imnap ru m+lö k+id udöm, kal+ip böñ nöp b+ing l+la. R+imnap kal+ip pör nöp g+ najj göm, yuk g+lä g+lä u+ham yab+il m+idöm, n+bi b+ mög gep rö m+idöm, kaj meme sipsip hañ udöm wal+ij rö y+möm g+ ajm+idal. * ³⁸ Pen n+bi b+ gau n+bi b+ aij yab+il; n+bi b+ najj gau an kale au m+dagaiblap. Hon aip m+iddep rö lagöp a göm, kal+ip g+ najj g+lä g+lä, p+in+ig g+ am ram m+nön kabö nöp m+idöp an gau m+idöm, kabö m+gan m+nön m+gan gau han ajm+idal.

* **11:31:** Jos 2:1-21; 6:21-25; Jem 2:25 * **11:32:** Jaj 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sa 16:1-1Ki 2:11; 1Sa 1:1-25:1 * **11:33:** Dan 6:1-2 * **11:34:** Dan 3:23-27 * **11:35:** 1Ki 17:17-24; 2Ki 4:25-37 * **11:36:** 1Ki 22:26-27; 2Kr 18:25-26; Jer 20:2; 37:15; 38:6 * **11:37:** 2Kr 24:21 * **12:1:** 1Ko 9:24-25 * **12:6:** Job 5:17; Pro 3:11-12; Rep 3:19 * **12:7:** Dud 8:5

³⁹ N+bi b+ hagabin an+ib gau, God n+ip n+ij udöm, God manö hagöp u manö n+ijö hagöp a göm, hagöp rö nöp g+inab a g+lä, God kal+ip magöñhalö, g+ aij yab+il g+mim n+bi b+ kam+ij aij yad m+dpim, a ga. Pen God kal+ip nan aij n+inabin a ga u, nan aij u n+in an+bu udagla. ⁴⁰ N+hön g+ing: God han+ip nan aij yab+il n+ing gabin a göm gas+ n+ja rö, n+in hain an+ bu nöp, kale n+bi b+ gau abe, hon n+bi b+ abe han+ip magöñhalö udö, seg am j+im n+lö n+bi b+ u+ n+pe m+deinabun.

12

¹ Pen n+bi b+ iru nöp hagaj+in an+ib gau han+ip b+ig g+gabö göl g+ m+dpal rö, nan gas+ kub n+ñgun gau arö gun, nan si nan najj han+ip y+id c+ig g+n+im rö löp u arö gun, klö gun adan han+ip hag la u g+ dö g+ arun. *

² Jisas haga rö, hon God n+ip n+ij udun, God manö hagöp u manö n+ijö hagöp a gun, hainö God manö hagöp u magöñhalö waiö nöp n+ij aij g+nabun. Jisas n+ip mab kros ba lan al pak l+ing g+lä, y+ip b+ najj rö al pak l+lö nable udnabin a göm hagaga. Hainö ram m+nön kumi kabö adö lagod au m+n m+n yab+il g+nabin a göm, han+ip n+bi b+ a göm umöm, urak am God n+magö y+ig adö böñ lau as+ka. An+ib u, pör pör nöp Jisas n+ip nöp gas+ n+ijöl g+ m+da+un.

³ N+bi b+ iru nöp Jisas n+ip mulu kal n+ijöm g+ najj göm g+lä arö, n+pe p+in+ij gaga u n+ijmim. Jisas ga adö an+bu n+ijmim, an+ig unbö rö nöp g+mim, gas+ halö m+dmim, God hagöp rö nöp göl g+ m+da+imim. ⁴ Jisas n+pe Seden aip pen pen ga u, b+ gau n+ip mab ba lan al pak l+lö uma. Kale pen, Seden kalöp nan si nan najj g+ing +ip gö, an+ig gagun a g+mim, n+ip aip pen pen g+ipim u, kalöp al pak lagpal. ⁵ God kalöp n+ pai yad a göm manö aij hagö God Manö u kal+ kliñ r+ikla u haul g+ipim akan N+pe haga,

“N+ pai yad gai i!
B+ Kub u kalöp r+im+id ukn+ig marö n+inab u,
gas+ kub n+ijagmim.
B+ Kub kalöp hag g+inab u,
han+ip böñ nöp arö göp a g+mim,
gas+ iru n+ijagmim.

⁶ B+ Kub n+bi b+ m+idmagö löp gau kal+ip r+im+id uknab.
N+ pai n+pe gau me, kal+ip magöñhalö marö n+inab,” a ga. *

⁷ An+ib u, u+ham m+deinabim u, gas+ iru n+ijagmim; God han+ip r+im+id ukab a g+mim gas+ halö m+da+imim. Kale n+ijbim, nap b+ gau n+ pai kale gau magöñhalö r+im+id ukpal.

* 8 God nıpe nı̄ pai nıpe magöñhalö rı̄mıd uknab. God kalöp rı̄mıd ukagnab u, kale nı̄ pai nıpe wasö, nı̄ pai nap halö mıdagpım u me, kalöp rı̄mıd ukagnab. 9 Bapi hon mınönñ naböñ adö il i gau, hanı̄p rı̄mıd uklö, aij ukpal u a gun nıñyun. Anı̄b u rö, Bapi hon kumi kabö adö lañ mıdöp u hanı̄p rı̄mıd ukö, aij yabı̄l anı̄g göp a gun nıñyun kamıñ mıdaiun.

10 Bapi hon mınönñ naböñ adö il i rı̄mıd ukpal gau, nı̄ pai mıdaino pro magö u nöp, gası kale ke nıñöm hanı̄p rı̄mıd ukpal. Pen God hanı̄p a göm, uı̄ mıdpin rö nöp mıdeilañ a göm, hanı̄p rı̄mıd uköp. 11 God hanı̄p rı̄mıd uköp magö u aij gagöp u pen rı̄mıd ukö, nagı̄ aij adö anı̄bu nıñyun, agamı̄j mıdun gı̄ aij göl gı̄ nöp mıdeinabun.

God nan nıpe gau nöp gası nıñöl gı̄ mıdaimim

12 Anı̄b u me, nı̄n ma kala gö auöp u, yı̄harı̄ñ göp a gımim, urak amıl apıl gı̄pe klö gınım. * 13 Adan yı̄jı̄g göl aij aij adö u arbe, rı̄mınap ma pı̄g juainım, klö gımim ammim gı̄pe gı̄pe, kamıñ lınab. *

14 Nı̄bi bı̄ gau aip magöñhalö jım nıl mıdaiun a gımim mıdaimim u pen God nı̄bi bı̄ uı̄ nıpe mıdaimim. God nı̄bi bı̄ uı̄ nıpe gau nöp Bı̄ Kub u nı̄p nıñnaböl.

15 Kale nıñ aij gımim, God hanı̄p mög nıñöm ud aij göp u arö gagmim. Nıñ aij gımim, an kale gau nı̄bi ap bı̄ ap gası naj nıñöm, nı̄bi bı̄ rı̄mınap gası naj anı̄bu hageinab u, kale pen u rö nöp gı̄lö gı̄lö, nı̄bi bı̄ ı̄nöp kalı̄p asıñ uı̄ gınım rö löp. 16 Nıñ aij gımim, an kale gau nı̄bi bı̄ ap nı̄bi si bı̄ si gagnım. Kale magöñhalö God nan nıpe gau nöp gası nıñöl gı̄ mıdaimim. Iso hadame nöp ga rö gagmim. Iso nıpe God nan nıpe gau gası nıñagöm, kı̄yö lö, nan nıñıñ a göm, God nap Aisak nan aij nı̄ u, Aisak nı̄ nıpe nöd u Iso nı̄p nı̄nı̄g ga u, Iso nı̄ nöd mıdöm udböp u, pen nan aij anı̄bu nan yı̄harı̄ñ rö lö arö göm, nan magö u nöp uda. * 17 Pen kale nıñbım, nap Aisak nan aij nı̄ nöd Iso nı̄p nı̄nı̄g ga nan aij anı̄bu, Iso udaga u me, hainö mög gö mıtöñ göl gı̄, kauyañ udnam a göm, adan udnım ap mıdagö, mög yabı̄l gö mıtöñ gı̄ mıdeia. *

God pör kamıñ mıdöp u ram mınönñ nıpe u aubım

18 Isrel nı̄bi bı̄ ram mınönñ Sainai Dum mıdöp u amöm dum anı̄bu il au aulö, mab kub yabı̄l inöm, sıbön yabı̄l apöm, yı̄gön kub udöm gö, amgö kale ke nıñla. Pen kale

ram mınönñ anı̄bu rö auagpım. * 19 Aıñ magö manö kub u hagöm, manö kumi kabö adö lañ nı̄bö ap hagö, nı̄bi bı̄ gau pı̄ñıñ göm Mosıs nı̄p hagla, “Ake! Manö hagab anı̄bu rö, manö rı̄mınap hagö nıñagun,” a gı̄la. * 20 Nıñön gını̄g: God manö nöd hag la u Isrel nı̄bi bı̄ gau hag nı̄nı̄g göm Mosıs nı̄p haga, “Nı̄bi bı̄, kaj meme, kaj sipsip nan gau dum anı̄bi auaiöl, kabö ju böñ nöp pak lep,” a ga. Manö anı̄bu nıñöl mıdmagö aröp. * 21 Nan ga anı̄bu nıñöm pı̄ñıñ gı̄la u, Mosıs u rö nöp nıñöm haga, “Yad gı̄l gı̄l gem pı̄ñıñ gabin,” a ga. *

22 Kale pen Sainai Dum anı̄bu auagpım; kale Saion Dum aubım. Saion Dum aubım u, God pör kamıñ mıdöp u ram mınönñ nıpe u aubım, ram mınönñ Jerusalem kumi kabö adö lañ, ejol iru nı̄banö yabı̄l nı̄nı̄ löl gı̄ mıdpal au, ram mınönñ anı̄bu aubım.

23 Nı̄bi bı̄ Kraıs manö aij u nıñ udlö, God kalı̄p nı̄ nöd rö udöm, nı̄ pai yad a göm, hib kale ram mınönñ nıpe kumi kabö adö lañ au kalı̄ klı̄ñ rı̄köp; kale magum göm mıñ mıñ göl gı̄ mıdpal au, ram mınönñ anı̄bu ammim, Kraıs nı̄p nıñ udpal kalı̄p aip jım nıl mıdpm. Kraıs nı̄p nıñ udpım u me, God nı̄bi bı̄ gau magöñhalö manö kub hagnab God u aip jım nıl mıdpm. Nı̄bi bı̄ ram mınönñ il i mıdöm, God nı̄p nıñ udöm, God Manö hagöp rö göm, nı̄bi bı̄ kamıñ aij nıpe mıdöm, umöm ana kale am God aip nı̄bi bı̄ uı̄ nıpe mıdpal gau, kalı̄p aip jım nıl mıdpm. 24 Jı̄sas nıpe God manö aij gı̄sön nı̄bö dapöm bı̄ an nı̄bö mıdöp u, nı̄p nöp aubım. Ken nı̄mam Ebol nı̄p al pak lö hagape yua u, manö kub yabı̄l uda; pen Jı̄sas hagape nıpe u hanı̄p a göm yua rö, God aip jım nıl mıdaiun rö löp. *

Nıñ aij gımim

25 Anı̄b u, nıñ aij gımim. Nı̄bi bı̄ Sainai Dum il au mıdöm, God manö haga u udagla gau, kamıñ aröl rö laga rö u, God ram mınönñ kumi kabö adö lañ au nı̄bö manö aij gı̄sön nı̄bö u haga u arö gınabun u, hanı̄p u rö nöp kamıñ arun rö lagnab yabı̄l. *

26 Nı̄n nöd anı̄bu God kalı̄p manö hagö nıñöl gı̄, munmon rö laga. Pen hanı̄p haga, “Hainö unbö rö kauyañ gı̄nö, mınönñ naböñ il i abe, kumi kabö adö lañ abe magöñhalö an anı̄ gınab,” a ga. * 27 “Kauyañ” a ga anı̄bu nıñbun, nan pör mıdageinab a göm gı̄ la gau magöñhalö uı̄ gınab; nan pör pör mıdeinab a ga nan gau nöp mıdeinab. 28 Anı̄b u, hon ram mınönñ anı̄ gagep, ram mınönñ pör pör nöp pı̄döñ mıdep, ram mınönñ aij yabı̄l arnabun rö, aij a göl gı̄

* 12:11: Jem 3:17-18 * 12:12: Ais 35:3 * 12:13: Pro 4:26 * 12:16: Jen 25:29-34 * 12:17: Jen 27:30-40
 * 12:18: Eks 19:16-20; Dud 4:11-12 * 12:19: Eks 20:18-21; Dud 5:22-27 * 12:20: Eks 19:12-13 * 12:21: Dud 9:19
 * 12:24: Hib 8:6; Jen 4:10 * 12:25: Hib 2:1-3; 10:26-29 * 12:26: Hag 2:6

mıdun, God nıþ nıþ ud pıdöŋ gun, bı kub klö halö mıdöp u gası nıþöl gun, hib nıþe hagno adö arnım. ²⁹ God hon mab ke inab rö mıdöp. *

13

Añ mam rımnap kalıp mıdmagö yabıñ lun

¹ Krais nıbi bı gau aip añ mam rö pen pen mıdmagö löł gı nöþ mıdaimim. ² Krais nıbi bı gau nıþö kalöp lau adö auaiöl, kalıp ud aij gımim. Nıbi bı rımnap, nıbi bı gau nıþö aulö, nıbi bı yıharıþ gau nıþö auaböl a göm, hag wıhai udöm, nıbi bı wasö, ejol rımnap kalıp hag wıhai udla. * ³ Krais nıbi bı rımnap nagı mıdaiöl, hon aip nagı mıdpun a gı gası nıþmim kalıp gı aij gımim. Krais nıbi bı rımnap uþham mıdaiöl, hon aip uþham mıdpun a gı gası nıþmim kalıp gı aij gımim.

⁴ Ber mıhau udmil, gı aij gıpil. Kalıp ber mıhau gı najı gagöl. Pen ber mıhau udmil, hainö nıbi si bı si gınabil gau abe, bı praj nıbi praj nıbi si bı si gınaböl gau abe, God kalıp manö kub yabıñ hagnab. *

⁵ Nan hon udpun gau pro göp a gımim, uþpö kınö kibap gol mani nan gau gası kub u nıþagmim. Nan pro hon mıdöp u mel mıdöp a gımim gası u nıþmim. God haga, “Kalöp arö gagnabin;

kale aip pör pör nöþ mıdeinabin,” a ga.

*

⁶ Anıþ u, gası halö mıdun haguñ, “Bı Kub yıþ abad mıdöp rö, pıñıþı gagnabin.

Nıbi bı rımnap yıþ gı najı göl rö lagöp,”

a gun. *

⁷ Bı kub kalöp God Manö aij haglö nıþbe u gası nıþöl gı mıdaimim. Kale God nıþ nıþ udöm, manö nıþe hagöp rö gıñö arö umla u gası nıþöl gı mıdmim, anıg unbö rö nöþ göl gı mıdaimim. * ⁸ Jisas Krais nöd mıdmıdöp rö, uri anıþ unbö rö nöþ mıdöp; pen uri mıdöp rö, hainö pör pör nöþ anıþ unbö rö nöþ mıdeinab. ⁹ Nıbi bı rımnap kalöp manö pıral ke ke hagaiöl u, udagmim. God kalöp mög nıþöm, ud aij göm, abad mıd aij göp u nöþ gası nıþmim, mıdmagö anı kale danı pıdöŋ udmim, gası halö mıdaimim. Pen nan ñıþeb lo gau gası ap nıþagmim. Nıbi bı nan ñıþeb lo gau hain göm mıd aij gagnaböl. * ¹⁰ God nıþ nan sabe gep bı gau, God sabe gep ram u mıdöm, nan pak bıd adö au God nıþ sabe gıpal gau, nan bıd hon adö mıdöp u nıþöl

rö lagöp. ¹¹ God nıþ nan sabe gep bı gau kaj kau kaj meme paköm hagape u dam God nıþ nan sabe gep bı kub yabıñ u nıþ ñıñö, nıþe pen nıbi bı nan si nan najı gımıdal a göm, God nıþ sabe gınıg, dam Ram Raul Mıgan Uþ Ke Yabıñ u honı göp. Nıme u pen dam, mıdpal höŋ adö au laulö böŋ nöþ in habık lugöp. *

¹² Anıþ u rö, Jisas nıbi bı nan si nan najı gıpal gac anıbu hagape yad ke ıık gı yunam a göm, daun kub Jerusalem aþöŋ höŋ adö au amöm, ilön kub udöm, hagape lugö uma. *

¹³ Anıþ u, nıþ hainı gun, nıbi bı yıharıþ gau gıñö aröp adö u arö gun, höŋ adö u arno, nıþ hag jula rö hanıþ u rö nöþ hag juöl. *

¹⁴ Nıþön gınıg: mıñöŋ naböŋ adö ilı pör pör mıdaiun ka ap mıdmagöp u pen hainö ram mıñöŋ kumi kabö adö lanı au amun pör pör mıdaiun a gun abad mıdpun. *

¹⁵ Anıþ u, hon pör pör nöþ Jisas Bı Kub hon a gun hib nıþe hagno adö arnım. Anıg gıno, God amgö ilö nıþe nan sabe gep aij rö ıınab. * ¹⁶ Nıbi bı rımnap gau kalıp ud aij gun gı aij gun, nan hon rımnap kalıp nıme ıı ñun. Anıg gıno, God nıþöm nan sabe gep aij rö lö, ñıñı ıınab. *

¹⁷ Bı kub kalöp abad mıdpal gau, manö kale udmim, hagnaböl rö gımim. God wög gıpun u, God nıþö aij gınım a göm gası u nıþöl gı kalöp pör nöþ nıþ aij göm abad mıd aij gıpal. Anıþ u, kale nan nıþön gımim a gınaböl u, u rö nöþ gımim. Anıg geınabım u, aij gö nıþöl gı wög kale gınaböl. Pen hagnaböl rö gagnabım u, wög gınıg gınaböl u gınaböl u pen aij gö nıþöl gı gagnaböl. Anıg gıñö, kalöp abad mıd aij göl rö lagnab. *

God nıþ sabe gıþe, nıþe hanıþ abad mıdainım

¹⁸ Pen God nıþ sabe gıþe, nıþe hanıþ abad mıdainım. Hon gası mıþöp wasö, gası añı nöþ nıþun, nan nıþön gınabun, God Manö hagöp rö nöþ göl gı mıdaiun a gı gası u nöþ nıþun. * ¹⁹ Yad nan kub ap klö gem kalöp hag nıþabın: God nıþ sabe gıþe, nıþe gö, mıdpım u yıñıd nınam.

²⁰⁻²¹ God manö aij pör pör mıdeþ u, Bı Kub Hon Jisas hagape nıþe lugö uma manö aij anıbu mıdeþ nöþ mıdöp. Hagape nıþe lugö umö God gö nıþe urak Sıpsıþ Muþep Bı Kub Yabıñ mıdöp. God nıbi bı ud aij gö agamıþ mıd aij gınaböl u, kalöp u rö nöþ nan aij ñö, nan nıþön nıþön God gımim a gınab u, gınabım. Pen Jisas Krais mıdmagö anı hon danı mıdöm, God nıþe hanıþ nıbi

* 12:29: Dud 4:24; 9:3 * 13:2: Ro 12:13; Jen 18:1-8; 19:1-3 * 13:4: Ep 5:5 * 13:5: Dud 31:6,8; Jos 1:5 * 13:6: Sam 118:6 * 13:7: 1Ko 4:16 * 13:9: Ro 14:17 * 13:11: Lep 16:27 * 13:12: Jon 19:17 * 13:13: Hib 12:2 * 13:14: Hib 11:10,16; 12:22 * 13:15: Sam 50:14,23 * 13:16: Plp 4:18 * 13:17: 1De 5:12 * 13:18: Ap 24:16; 2Ko 1:12

bɪ aigale nɪbi bɪ rō mɪdeinabun a gɪnab u, Jisas Kraiss hanɪp gō anɪb unbō rō nōp lɪnabun. Anɪb u, Jisas Kraiss hib nɪpe pōr pōr nōp hagno adō arnɪm. Anɪb unbō rō aij. *

Manō nabōŋ rɪmnap

²² Pen añ mam bɪ. Kōp ulɛp kalɪ kɪɪn rɪkpin anɪbi, manō hagabin u nɪŋ aij gɪmim udmim.

²³ Mam hon Dimodi nɪp nagɪ lɪla u, mɪɲi hōŋ auōp. Sōl aueinab u, aip nɪnabul.

²⁴ Bɪ kub kale gau abe, God nɪbi bɪ nɪpe gau abe, kalōp magōŋhalō “Mɪdpim?” a gabun. Kraiss nɪbi bɪ nɪpe ram mɪnōŋ Idali nɪbō gau kalōp “Mɪdpim?” a gabōl.

²⁵ God kalōp magōŋhalō mōg nɪŋōm ud aij gōm abad mɪdan.

* **13:20-21:** Jer 32:40; Esi 37:26; 1Pi 2:25

Jems Jems köp kalı klıñ rıka

¹ Yad Jems. God, Bı Kub Jisas Kraıs, kalıp apıl mıhau wög gı ñabin. Kalöp nıbi bı Jisas Kraıs manö aij nıpe u nıñ udmım, ju am ram mınönj ke gau gau mıdpım gau, köp anıbi kalı klıñ rıkem, “Kale mıdpım?” a gabin. *

Marö nıñön nıñön aunab, kale gası iru nıñagmım

² Añ mam bı. Marö nıñön nıñön aunab, gası iru nıñagmım; mıñ mıñ göl gı nöp mıdaimım. * ³ Kale nıñbım, marö auö bıslam mıdeınabım u, kale Jisas Kraıs nıp cıg aij gıñabım. Anıb u, hainö marö nıñön nıñön kalöp aunab, kale pıñıñ gıgmım, Jisas Kraıs nıp nıñ ud pıdönj gımım, nıp cıg aij gımım. * ⁴ Utham mıdmım, Jisas Kraıs nıp cıg aij göl gı nöp mıdmım, gı dammım me, kale nıbi bı klö, nıbi bı aij, nıbi bı asıñ mıdagöp, mıdeınabım. ⁵ Pen kale nıbi bı rımnab, hon nıñön nıñön gıno aij arnab, a gıñabım u, God bı hanıp ud aij yabıtı göp u nıp hag nıñbe, nıpe kalöp gası aij kabö göl u ñnab. God nıp hag nıñeinabım u, yıp nıñön gıñıg anıg hag nıñbım, a göm, hagagnab. * ⁶ Pen God nıp hag nıñıñıg, gası anı nöp nıñmım hag nıñmım. Pen hanıp nıñnab aka nıñagnab, a gımım, gası mıñöp nıñmım hag nıñagmım. Pen kale gası mıñöp nıñmım hag nıñnabım u, yıgön apöm, ñıg solwara ralöm ud danı j göp rö u gıñabım. ⁷⁻⁸ Nıbi bı anıb gau rö, gası ap ap nıñöl gı gılö aröp u me, Bı Kub nıp hag nıñnaböl u, nan ap kalıp ñagnab.

Nıbi bı nan mıdagöp gau; nıbi bı nan iru mıdöp gau

⁹ Kraıs nıbi bı añ mam mög gep rö gau, God amgö ilö nıpe yad hib mıdöp, yad ñı pai nıpe mıdpın, a göm, mıñ mıñ gıñab; ¹⁰ pen añ mam nan iru mıdöp gau, God amgö ilö nıpe yad añ mam nan mıdagöp gau rö adıp adıp mıdpın, a göm, mıñ mıñ gıñab. Nıñön gıñıg: nan aij nıpe u mab pıpıtı rö yıñıd hir gıñab. * ¹¹ Sıdö u lım göm, mab pıpıtı aij aij anıbu kal nıñö, mıñep göm lugöp. Nıbi bı nan iru mıdöp gau, wög kale gı dam arlö nıñöl gı, kalıp unbö rö nöp gıñab. Kale unbö rö nöp ur gıñaböl.

Nıbi bı marö auö, God nıp arö gagpal

¹² Pen nıbi bı marö auö, God nıp arö gagöm, cıg aij göl gı nöp mıdeınaböl gau, usajıl bad pör pör mıdep u udnabun a

göm, mıñ mıñ gıñaböl. Nıbi bı God nıp mıdmagö lıbal gau, God kalıp usajıl bad pör pör mıdep u rol ñnab. Nıpe manö klö hagöm anıg haga.

¹³ Nıbi bı, gı naij gun, a göm gası u auö, God gası ñö anıg gun a gı gası nıñbun, hagagöl. God, nan si nan naij gıñnam, a gı gası nıñagnab rö, nıbi bı rımnab kalıp gası anıbu rö ñagnab. ¹⁴ Pen gası naij kale ke nıñbal adö u, kalıp fıp gı ud arö, nan si nan naij gun a gı gası nıñnaböl. ¹⁵ Gası nıñnaböl anıbu, nan yıñ rö yımlö, ranöm kıdıtı am pıdönj gıñab rö u, nan si nan naij gıñaböl. Pen nan si nan naij gıñaböl anıbu, böñ nöp mıd pıdönj gö, umnaböl.

¹⁶ Pen añ mam aij yad gau. Manö pıral hagaiöl u, nıñagmım. ¹⁷ Nan aij nıñön nıñön kabö rö udupn gau, ke gau nıñö auö udagpun. Bapı sıdö, rakın, gapı mailö ñıñmıdöp gau gı la u nöp, hanıp adö gılanı nıbö ñöb. Nıpe nagı adö ap gı damöm, nan ana rö ado göm, nagı adö ap ke gagnab. ¹⁸ Gası nıpe ke nıñöm gö, hon manö nıñö nıpe u nıñ udun, kamıñ gıñön nıbö udun, ñı pai nıpe ke lun, nan magö nöd nıbö mıñ mıñ göl gı ralmıdal rö mıdpun. *

God Manö u nıñ aij gımım, hagab rö nöp gımım

¹⁹ Añ mam aij yad gau nıñim! Nıbi bı kalöp manö hagaiöl u, yıñıd nıñmım; pen manö yıñıd hagagmım; nıbi bı gau kalıp yıñıd mulu kal nıñagmım. ²⁰ Nıbi bı mulu kal nıñnaböl u, God kale gı aij göm, mıd aij gılanı, a gı gası nıñöb rö gagnaböl. * ²¹ Anıb u, gası naij nıñmım, nan si nan naij gıpım u, nıñön gıñıg anıg gıpun, a gımım, nan gac göp anıbu böñ nöp arö gımım, God mıdmagö anı kale danı manö nıpe yımöb u, ud aij gımım. Manö anıbu kalöp ud asık yunab. *

²² God Manö anıbu rıñıd u nöp apdı nıñmım, hadö nıñbun, a gımım hagagmım. Anıg geınabım u, kalöp ke manö pır alnabım. God Manö nıñmım, hagöp rö gımım me, nıñbun, a gımım. * ²³ Pen nıbi bı God Manö nıñöm, hagöp rö gagpal gau, aññañ mulu adıñ lı nıñbal u rö gıpal. ²⁴ Aññañ lı nıñöm, mulu adıñ kale nıñön rö mıdöp, a göm, nıñ aij gıpal u pen arö göm amöm, yıñıd nöp hauı göm, aıge gö rö mıdajıp nıñbun, a göm, nıñagpal. ²⁵ Pen God Manö aij nıbi bı ud kamıñ yuöp manö aij u nıñ aij göm, hauı gagöm, nıñöl gı nöp gılö arnab nıbi bı gau, God kalıp abad mıdö, nıñön nıñön gıñaböl u ar aij gıñab. Nıbi bı anıb gau kale God Manö aij u nıñ aij göm, hagöp rö nöp gı mıdpal. *

* 1:1: Mad 13:55; Gal 1:19; Ap 15:23; 1Pi 1:1 * 1:2: Ro 5:3-5 * 1:3: 1Pi 1:7 * 1:5: Pro 2:3-6 * 1:10: Aıs 40:6-7 * 1:18: Jon 1:13 * 1:20: Ekl 7:9 * 1:21: Kol 3:8; 1Pi 2:1 * 1:22: Mad 7:26; Ro 2:13 * 1:25: Ro 8:2; Jem 2:12

26 Pen n̄ibi b̄i, God n̄ip w̄ög ḡi aij gun, a ḡöm, a†ab kale ke n̄iŋ aij gagnaböl gau, kale dui ḡöm, kal̄ip ke manö pir albal. Kale w̄ög n̄ihön ḡipal u, magöŋhalö nan y†har̄iŋ rö löp. * 27 N̄i pai, n̄ime nap umla u†ham m̄idpal gau abe, n̄ibi kan̄ŋ mög gep rö gau abe, kal̄ip ud aij ḡimim. Pen n̄ibi b̄i m̄inön naböŋ il i gas† naj n̄iŋbal gau aip magum ḡimim, as̄iŋ kale an̄ibu u† ḡagmim. An̄ig geinabim, God n̄ipe n̄iŋöm, kale n̄ibi b̄i as̄iŋ m̄idagöp yad w̄ög ḡi aij yab† ḡipim a ḡinab.

2

N̄ibi b̄i gau n̄ibi b̄i aij, n̄ibi b̄i gau n̄ibi b̄i naj, a ḡimim hagagmim

1 Añ mam b̄i. Kale B̄i Kub hon Jisas Kraiss, B̄i aij yab† unbö ke n̄ip n̄iŋ udpim rö, n̄ibi b̄i gau n̄iŋmim, n̄ime ke ke l̄imim, b̄i u b̄i kub, b̄i u b̄i m̄igan gau, a ḡimim, hagagmim. * 2-4 Kale God n̄ip sabe ḡin̄ig ap magum ḡinabim. Pen b̄i nan iru m̄idöp b̄i ap, wa†ŋ aij aij löm, riŋ gol ñ†magö n̄ipe löm aueinab u, kale b̄i an̄ibu n̄iŋmim hagnabim, “Ne am pom adö aij aij gau as†k,” a ḡinabim. Pen b̄i mög gep rö ap, wa†ŋ naj löm aueinab u, kale b̄i an̄ibu n̄iŋmim hagnabim, “Ne gol gau urak m̄id,” aka “Ne m̄inön ma il yad aui as†k m̄id,” a ḡinabim. Pen an̄ig geinabim u, kabö rö gagnab. Kale ke gas† naj n̄iŋmim, n̄ipe b̄i kub, n̄ipe b̄i m̄igan gau, a ḡimim, an̄ig geinabim.

5 Pen añ mam aij yad gau n̄iŋim! N̄ibi b̄i m̄inön naböŋ il i, n̄ibi b̄i mög gep r̄imnap n̄iŋöm, n̄ibi b̄i au kale n̄ibi b̄i m̄igan gau, a ḡim̄idal. Pen God n̄ipe n̄ibi b̄i mög gep gau kal̄ip an̄ig gagöp. God n̄ipe kal̄ip ud aij ḡöm, gas† aij ñö, kale God n̄ip n̄iŋ udöm c̄ig aij ḡöm, ana kale aŋ dan̄ n̄ibi b̄i gep yab† n̄ipe gau m̄idlö n̄iŋöl ḡi, n̄ipe pör pör nöp K̄iŋ kale m̄ideinab. N̄ipe manö klö hagöm, n̄ibi b̄i y†p m̄idmagö l̄ibal gau kal̄ip an̄ig ḡinabin, a ga. * 6-7 Kale pen n̄ibi b̄i mög gep rö gau kal̄ip hagpe, “Ne gol gau urak m̄id,” aka “Ne m̄inön ma il yad aui as†k m̄id,” a geinabim u, n̄ipe nable gö n̄iŋöl ḡi as†knab. N̄ibi b̄i nan iru m̄idöp gau nöp, B̄i Kub aij kalöp udöp u n̄ip hag juöm, kalöp hag pro göm, dam manö kub haggal.

8 Pen God Manö u kal† kl̄iñ r̄iköm hagla, “Ne ke m̄idmagö l̄iban rö, n̄ibi b̄i gau kal̄ip unbö rö nöp m̄idmagö l̄imön,” a ḡila. God lo manö kub yab† haga u rö geinabim u, kale ḡi aij yab† ḡinabim. * 9 Pen wa†ŋ nan gau rol ḡipal rö n̄iŋmim, n̄ibi b̄i n̄ime

l̄inabim u, God lo manö an̄ibu r̄ib jumim, nan si nan naj ḡinabim. *

10 N̄ihön ḡin̄ig: God lo manö n̄ipe gau magöŋhalö n̄iŋ dammim, pen lo manö añ† ap nöp r̄ib junabim u, God lo manö magöŋhalö r̄ib junabim rö l̄inab. * 11 God n̄ipe lo manö hagöm, “N̄ibi si b̄i si ḡagmim,” a ḡöm, “Wip al pakagmim,” a ḡöm, haga. An̄ib u, kale n̄ibi si b̄i si ḡagnabim, pen wip al paknabim u, kale God lo manö u r̄ib junabim. *

12 An̄ib u, manö hagn̄ig aka n̄ihön n̄ihön ḡin̄ig, gas† ap n̄iŋmim hagnim, “God Manö n̄ibi b̄i ud kam̄iŋ yuöp manö aij an̄ibu nöp n̄iŋöm, han̄ip manö kub hagnab,” a ḡimim gas† u n̄iŋmim. * 13 N̄ibi b̄i kale n̄ibi b̄i r̄imnap gau mög n̄iŋagnaböl gau, God kal̄ip manö kub hagöm, kal̄ip u rö nöp mög n̄iŋagnab. Pen n̄ibi b̄i, n̄ibi b̄i gau mög n̄iŋagnaböl gau, God kal̄ip u rö nöp mög n̄iŋöm, manö kub hagagnab. *

Manö nöp hagagmim; God manö hagöp rö ḡimim

14 Añ mam b̄i. N̄ibi b̄i r̄imnap, God n̄ip n̄iŋ udpun, a ḡipal u pen God hagöp rö gagnab. Manö nöp hagöm, God hagöp rö gagnaböl u, God kal̄ip pen ud kam̄iŋ yuagnab.

15-16 Añ mam r̄imnap wa†ŋ m̄idagöm, nan magö m̄idagöm ḡinab gau n̄iŋmim, pen wa†ŋ nan magö r̄imnap dam ñöl ḡi wasö, y†har̄iŋ, “Ammim m̄id aij ḡimim,” a ḡinabim u, ḡi aij ḡagnabim. * 17 An̄ib u, kale God n̄ip n̄iŋ udnabim pen God Manö n̄ipe hagöp rö gagnabim u, n̄iŋ udep kale u nan y†har̄iŋ rö l̄inab.

18 Kale r̄imnap hagnabim, “N̄ibi b̄i r̄imnap God n̄ip n̄iŋ udpal; pen n̄ibi b̄i r̄imnap God Manö hagöp rö göm, n̄ibi b̄i gau ḡi aij ḡipal. An̄ib u, manö m̄idagöp,” a ḡinabim. Pen manö hagnabim an̄ibu, kalöp pen hag n̄iŋnabin, “N̄ibi b̄i God n̄ip n̄iŋ nöp n̄iŋ udeinaböl u, kale aigöl göm n̄ibi b̄i gau kal̄ip ḡi aij ḡagnaböl? Yad God n̄ip n̄iŋ udpin u me, n̄ipe hagöp rö n̄iŋ aij gem, n̄ibi b̄i gau kal̄ip ḡi ñ̄ibin,” a ḡinabin.

* 19 Kale God añ† nöp m̄idöp, a ḡimim, gas† n̄iŋbim u aij ḡipim. Pen k̄ijaki gau u rö nöp, gas† adö an̄ibu nöp n̄iŋöm, p̄iñ†ŋ göm ḡil ḡipal. 20 Kale n̄ibi b̄i hau† rö! Kale, “God n̄ip n̄iŋ udpun,” a ḡipim u pen n̄ipe hagöp rö ḡagpim. An̄ig ḡipim u, God n̄ip n̄iŋ udpun, a ḡipim u nan y†har̄iŋ rö löp. Manö hagabin an̄ibi hadö n̄iŋbim aka yad manö r̄imnap halö kalöp hagnam n̄iŋmim?

* 1:26: Sam 141:3 * 2:1: Ap 10:34; Jem 2:9 * 2:5: 1Ko 1:26-28 * 2:8: Mad 19:19; Gal 5:14 * 2:9: Dud 1:17 * 2:10: Mad 5:19 * 2:11: Eks 20:13-14; Ro 13:9 * 2:12: Gal 6:2; Jem 1:25; 1Pi 2:16 * 2:13: Mad 5:7; 18:32-35 * 2:15-16: 1Jn 3:17 * 2:18: Gal 5:6 * 2:21: Jen 22:9-12

²¹ Kale niñbim, bac hon Ebrahim ñi nipe Aisak níp God níp pac sabe gí ñiníg geia, God niñjöm, Ebrahim nipe bi aij, a ga. * ²² Anib u, Ebrahim God níp niñ uda u me, God níp bi aij hagaga; Ebrahim nipe God níp niñ uda u abe, God haga rö nöp ga u abe, God nan anib miñau niñjöm haga, Ebrahim nipe bi aij, a ga. * ²³ Ñin nöd anibu me, God Manö adiñ ap kalí kñiñ ríköm kale hadö niñla, manö kalí kñiñ ríkla anibu, manö niñjök kalí kñiñ ríkla: “Ebrahim God manö nipe niñ uda u me, God Ebrahim nipe bi kamñiñ aij, a ga.” Ebrahim ga anibu, God Ebrahim níp, bi niñeb yad, a ga. * ²⁴ Anib u kale niñbim, kale God níp niñ udnabim u nöp, God kalöp, niñbi bi aij yad, a gagnab. Kale God níp niñ udmim, nipe hagöp rö gñinabim u me, God kalöp niñbi bi aij yad, a gñab. ²⁵ Anib u rö nöp, niñbi Rehap ga. Nipe bi si udep niñbi midmidöp u pen bi Isrel miñöp ram miñöñ nipe u agamiñ si niñniñg aueilö, Rehap kalíp miñöñ ram nipe udöm gau pi göm, hainö adan ke niñböp ap hag yuö, kale piññiñ gí ammil, ram kale ado gí arlö. Rehap ga rö niñjöm, God Rehap níp niñbi kamñiñ aij a ga. * ²⁶ Pen niñbi bi hañ roman nöp midöm, ana halö midagpal u, kale kamñiñ mdep magö u midagöp. Anib u rö, niñbi bi God níp niñ udpun, a gípal u pen God Manö hagöp adö u gappal gau, kale u rö nöp kamñiñ mdep magö u midagöp.

3

Atab hon niñ aij gun

¹ Añ mam aij yad. Kale iru nöp manö hag ñeb bi midaiun, a gímim, niñagmim. Niñhön gñiñg: hon manö hag ñeb bi gau, manö kub klö rö niñjnabun. ² Hon magöñhalö kabö rö gagöp adö u ke ke iru nöp gípun. Pen niñbi bi atab kale abad mid aij göm, manö kabö rö gñinab adö u nöp hagnaböl gau, hañ roman kale magöñhalö niñ aij göl rö lñab. ³ Kaj hos u kaj kub yabñ u pen nan ain pro ap nagí u halö adiköm, ud meg miñgan u löm, arniñg gípal lau adö ñip gñlö arbal. ⁴ Niñg magib kub gau u rö nöp, yñgön apöm nan kub anibu dam yiñariñ gau arböp u pen, bi kapden gau siñia pro u udöm, arniñg gípal lau adö ud kabö rö gajöl aröp. ⁵ Atab hon u rö nöp nan pro yabñ u pen manö hagno iru nöp löp. Kale niñbim, be kub yabñ anj u, pro bad ap hapö ññilö, in damöm magöñhalö innim rö löp. ⁶ Atab mab miñan rö midöp. Hañ roman naböñ hon u, naij anibu rö ap halö midagöp; atab u nöp gö, hañ roman hon magöñhalö gac gñinab. Atab u nöp gö, arep auep hanip u magöñhalö gí naij gñinab.

Pen mab miñan anibu, ram miñöñ Hel u niñb apöm me, atab u anig göp. *

⁷ Wal yaur; haiñj sara, nan be gau midöp gau abe, nan niñg solwara gau midöp gau abe, damöm muklö, gasi niñjöm, nap kale hagnab rö gñinaböl. Kale wal yaur nan gau damöm muköm anig gípal u pen ⁸ atab hon u hagno, gasi niñniñm rö lagöp. Atab pör pör nan si nan naij niñhön gñinab, a gí gasi niñjöm, niñg asi niñbi bi al pak lep u ajman rau midöp. * ⁹ Atab hon u, Bi Kub Bapi hon u hib nipe hagno adö arnab, pen niñbi bi God nipe ke rö gí la gau, nan naij apöm kalíp pakniñm, a gñinabun. ¹⁰ Anig göl, atab aññ anibu nöp, manö aij abe hagnab, manö naij abe hagnab, gípun. Añ mam bi. Niñhön gñiñg anig gípun? U aij gagöp. ¹¹ Niñg ilam aññ ap juöm, niñg aij rímnab, niñg naij rímnab auagöp. ¹² Añ mam bi. Mab u, nagí magö pñlagnab; nagí u, mab magö pñlagnab. Pen dö ajöñ u, niñg kamñiñ aij lagnab.

Mulu lugö, asik ke ke lagmim

¹³ Kale gasi niñ aij gípin akanj Gasi niñ aij gípin, a gñinabön u, ne niñ aij gímön, hib ne ke hagö adö aragnim. God níp aij gñinim adö u nöp gímön. Ne anig gñinabön u me, gasi niñ aij gípin, a gímön, hagnabön. ¹⁴ Pen gasi anj ne yan, nan aij kale yad ke udnam, a gasi niñjnabön u, aka yad nöp bi kub mideinam, a gasi niñjnabön u, yad gasi niñ aij gípin, a gímön, hagagnöm. Anig hagnabön u, manö piral hagnabön; manö niñjö u pañ gñinabön. ¹⁵ Niñbi bi gasi niñ aij gípun a gípal pen nan naij anib rö gípal gau, God gasi aij ñöb adö u niñagpal; niñbi bi ram miñöñ il i niñbal rö nöp niññbal. Gasi kale u God Ana nipe ñagöp; Seden nipe nöp ñöb. ¹⁶ Pen niñbi bi, nan aij gau yad ke udnam, a gasi niñjnaböl gau, aka yad nöp bi kub mideinam, a gasi niñjnaböl gau, kale pör pör pen pen göl gí, nan si nan naij adö u nöp gñlö arnab. ¹⁷ Pen niñbi bi God gasi aij ñöb rö niñbal gau, midmagö anj kale danj nan si nan naij gac anibu midagöp. Niñbi bi kauañ mauañ rö midpal gau aip manö hagöm, kale jñm niñmim mid aij gímim, a gípal. Kale niñbi bi gau kalíp hag wiñhai udöm, ud aij gípal. Kale niñbi bi gau midmagö yabñ löm, mög niñjöm, ud aij göm, kalíp aij adö u nöp gípal. Kale bi aij u aip hagnabin, bi naij u aip hagagnabin, a göm, gasi u niñagpal. Manö piral hagagpal. ¹⁸ Niñbi bi kauañ mauañ rö midpal gau aip manö hagöm, kale jñm niñmim mid aij gímim, a gñilö, kale manö anibu niñjöm jñm ñöl mideinaböl u, nan yñ yimbal anibu nan aij pñlnab. *

* 2:22: Hib 11:17-18 * 2:23: Jen 15:6; 2Kr 20:7; Ais 41:8 * 2:25: Jos 2:1-21; Hib 11:31 * 3:6: Mad 12:36-37; 15:11,18-19 * 3:8: Ro 3:13 * 3:18: Mad 5:9; Hib 12:11

4

God nɪp cɪg aij ɡɪmim

¹ Pör pör mulu lugö pen pen ɡɪpim u, gasɪ naj anj kale daɲ pen pen ɡöm, hañ romanj kale ud tɪp ɡɪnɪg gab u me, anɪg ɡɪpim. * ² Nan aij udnɪg nɪɲbim gau udagim, kal yabɪt jumim, nɪbi bɪ al pak lun a ɡɪmim ɡɪpim. Nan aij gau udagmim rö lö, pen pen hagmim, pen pen gun a ɡɪmim nɪɲbim. God nɪp hag nɪɲbep, udbep. Pen nɪp hag nɪɲagpim. ³ Pen God nɪp hag nɪɲbim ñɪn u, gasɪ nɪɲ aij ɡɪmim hag nɪɲagpim. Hanɪp ke aij gan, a ɡɪmim, hañ romanj hon ke aij gan, a ɡɪmim, hag nɪɲbim u me, hag nɪɲbim rö gagöp.

⁴ Kale bɪ si udep nɪbi rö mɪdpim! Nɪɲim! Nɪbi bɪ gasɪ kale nan mɪnönj naböŋ il i lau adö nöp aröp gau, God nɪp mulu lugö, nan anɪb gau nöp gasɪ nɪɲbal. Anɪb u, kale nan mɪnönj naböŋ il i mɪdöp nan gau mɪdmagö lɪnabim u, kale God kauat mauat nɪpe mɪdeinabim. * ⁵ Adö anɪbu God Manö kalɪ klɪñ rɪköm hagla, “God Ana hanɪp anj daɲ la u, hon nan mɪnönj naböŋ il i mɪdöp nan gau mɪdmagö lagnabun, a ɡöm, gasɪ nɪñöl ɡɪ mɪdöp,” a ɡɪla. Pen God Manö adɪn anɪbu nɪɲbe, yɪharɪɲ rö löp ar? ⁶ Pen nɪpe hanɪp mög nɪɲöm, ud aij ɡöm, abad mɪd aij yabɪt ɡöp. Adö anɪbu nöp, God Manö u kalɪ klɪñ rɪköm hagla,

“Nɪbi bɪ ke nöp mɪdun, mɪd aij ɡɪpun, a ɡɪpal gau,

God kalɪp manö klö rö hagöp; pen nɪbi bɪ hib kale ke haglö adö aragnab gau,

nɪpe mög nɪɲöm, ud aij ɡöm, abad mɪd aij ɡöp,” a ɡɪla. *

⁷ Anɪb u, God nɪp böŋ lau mɪdmim, nɪpe hagöp rö nöp ɡɪmim. Seden nɪp wasö ɡɪnabim me, kalöp arɪk arnab. * ⁸ God nɪp cɪg aij ɡɪpe, nɪpe kalöp cɪg aij ɡɪnab. Kale nɪbi bɪ nan si nan naj ɡɪpim gau, nɪbi bɪ aij mɪdaiun, a ɡɪmim, ñɪmagö kale gac ɡöp u ñɪg lɪ yu aij ɡɪmim. Pen kale God nɪp hain ɡɪpun, a ɡɪmim, piral hagpim gau, gasɪ mɪhöp nɪɲbim u arö ɡɪmim, gasɪ aij aɪt nöp nɪɲmim, God nɪp nöp cɪg aij ɡöl ɡɪ mɪdaimim. * ⁹ Mɪhol ɡɪpim u arö ɡɪmim, mög ɡö nɪñöl ɡɪ mɪtöŋ ɡöl ɡɪ mɪdaimim. ¹⁰ Bɪ Kub nɪɲ mɪdöp rö, hon nɪbi bɪ hib mɪdagöp, a ɡɪmim, nɪp sabe ɡɪnabim me, nɪpe hib kale gö adö laɲ arnab. *

¹¹ Añ mam bɪ. Añ mam rɪmnap, kale nɪhön ɡɪnɪg anɪg ɡɪpal, a ɡɪmim, kalɪp hag dap lugagmim. Nɪbi bɪ añ mam hag dap lugpal gau, God lo manö nɪpe u abe hag dap

lugpal. Anɪg ɡɪmim, nɪbi bɪ God lo manö hain ɡɪpal rö mɪdageinabim; nɪbi bɪ God lo manö aij mɪdöp aka nɪhön rö mɪdöp, a ɡöm, gasɪ uhai nɪɲbal gau rö mɪdeinabim. ¹² Pen God nɪpe nöp lo manö hag la. Nɪpe nöp lo manö nɪñöm, nɪbi bɪ manö kub nɪɲnab. Nɪpe nöp hanɪp ud kamɪɲ yunab aka al pak lɪnab. Anɪb u, kale nɪhön ɡɪnɪg, “Nɪbi bɪ gau nɪbi bɪ aij, nɪbi bɪ gau nɪbi bɪ naj,” a ɡɪmim hagabim? Kale anɪg ɡagmim. *

Hib kale ke hagpe adö aragnɪm

¹³ Pen nɪɲim! Kale rɪmnap hagpim, mɪñi aka rol rö, daun kub ap amun, anɪb gau mɪ aɪt ap wög bisnis gun, mani kub udun, ado ɡɪ auun, a ɡɪpim. Pen nɪɲ aij ɡɪmim. *

¹⁴ Hainö nɪhön nɪhön ɡɪnab u nɪɲmim hagagpim. Mɪñi kamɪɲ mɪdpun u pen kamɪɲ mɪdpun anɪbu, kumi yuö yuöp rö nöp ɡöp. Magö u mɪdöp, magö u agamij ur gö aröp. * ¹⁵ Göp anɪbu rö, manö hagpim anɪbu arö ɡɪmim hagmim, “Bɪ Kub nɪp aij ɡeinab u, hon kamɪɲ mɪdun, anɪg anɪg ɡɪnabun,” a ɡɪmim. ¹⁶ Pen bɪ kub nɪbi kub mɪdpun, a ɡɪmim, hib kale ke ɡɪpe adö aröp u, naj yabɪt ɡöp.

¹⁷ Unbö rö gep u aij, a ɡɪ gasɪ nɪɲbun u pen anɪg ɡagnabun u, nan si nan naj ɡɪnabun. *

5

Nɪbi bɪ nan iru mɪdöp gau

¹ Kale nɪbi bɪ gep yabɪt gau, manö hagnɪg gabin i nɪɲim! Marö kub udnɪg gabim rö, mög gö mɪtöŋ ɡöl ɡɪ mɪdaimim. ² Uɪpö kɪhno kɪbap mani nan aij kale iru mɪdmɪdöp gau hadö papɪt ɡɪ hij ɡɪ lugöp. Walɪj aij iru nöp kale mɪdmɪdöp gau, ɡɪse pro ñɪɲ ñɪɲ mɪgan mɪgan juöp. * ³ Gol silpa kale hij ɡɪ lugöp rö, kale nan si nan naj ɡɪpim u nɪɲ aij ɡɪnabim. Hañ romanj kale abe mab mɪtɪɲ rö inöm hij ɡɪ lugnab. Ñɪn hain u söl auab magö i, kale uɪpö kɪhno kɪbap mani nan gau iru nöp ud gau pi ɡɪpim. ⁴ Nɪɲim! Nɪbi bɪ wög naböŋ kale ɡɪpal gau, kalɪp pe ñagpe, kale uɪham mɪdöm mɪtöŋ ɡɪlö, Bɪ Kub klö ke yabɪt u nɪñöb. * ⁵ Kale mɪnönj naböŋ adö il i mɪdmim, wög waryö gagim yɪharɪɲ mɪdmim, mɪñ mɪñ yabɪt ɡɪ aɲpim. Anɪb u, kaj gau muk aij ɡöm, mol gö pak ñɪɲbal rö mɪdpim u, magö mɪlö mɪdageinabim. *

⁶ Nɪbi bɪ aij kalöp nan naj ap gagpal gau, kalɪp piral hagmim al pak lɪbim.

Marö auainɪm, iru maru jɪ nɪɲagun, Bɪ Kub auab a gun nɪp abad mɪdaiun

* 4:1: Ro 7:23 * 4:4: Ro 8:7; 1Jn 2:15 * 4:6: Pro 3:34; 1Pi 5:5 * 4:7: Ep 6:12 * 4:8: Sek 1:3; Mal 3:7; Ais 1:16 * 4:10: Job 5:11; 1Pi 5:6 * 4:12: Ro 2:1; 14:4 * 4:13: Luk 12:18-20 * 4:14: Pro 27:1; Sam 39:5,11 * 4:17: Luk 12:47 * 5:2: Mad 6:19 * 5:4: Dud 24:14-15 * 5:5: Luk 16:25

1 Pida Pida kōp nōd u kalı klıñ rıka

1 Yad Pida, bı Jısas Kraıs manō ud arep ap. Yad kalōp nıbi bı God hadame dagol gau nıbi bı nıpe ke hag la gau, kōp i kalı klıñ rıkabin.

Kale rımnap Podas mıdpım, rımnap Galesia mıdpım, rımnap Kapadosia mıdpım, rımnap Esia mıdpım, rımnap Bidinia mıdpım. Kale nıbi bı ram Mınōñ mılō gau nıbō rō mıdpım. Manō anıb i kalı klıñ rık yunō, ram Mınōñ ke ke mıdpım gau arō nıñnabım.

2 Bapi God hadame dagol gau kalōp gası nıññōm, nıbi bı yad mıdeınabōl, a ga. Anıb u, God Ana nıpe u gö, kale nıbi bı nıpe mıdmım, Jısas Kraıs hagōp rō gınabım nıññōm hagape nıpe nan sı nan naij gıpım gag u ĩk gı yunab.

Anıb u, God apıl mıhau kalōp mög nıññıl, ud aıj gımıl, abad mıdlō, kale pōr nōp agamıj mıdaimım. *

Mıd aıj gep hon u mıdōp God ram Mınōñ adō lañ au

3 Bı Kub hon Jısas Kraıs God nıpe nıp aıj a gun! Jısas Kraıs Nap nıpe nıp aıj a gun! Nıpe nōp hanıp mög yabıl nıññōm, Nı nıpe Jısas Kraıs nıp yuō apōm umōm, kauyan uraka u me, nı pai nıpe yabıl mıdun, nıpe aıp pōr pōr mıdeınabun, a gun, gası halō mıdpun. 4 God nı pai nıpe mıdpun rō, hanıp ram Mınōñ aıj nıpe kumi kabō adō lañ au ud aıj gınab. Mınōñ nabōñ adō ıñ i nan gau papıl lı hij gı lugnab u pen God ram Mınōñ kumi kabō adō lañ au unbō gagnab. God nan aıj gau kalōp hag la nıññōm pōr pōr nōp mıd aıj yabıl gınab. Hanıp hagōp rō, amun nıpe aıp pōr pōr nōp mıd aıj gınabun. *

5 God nıpe klō yabıl. Kale God nıp nıñ udmım cıg aıj gıpe, nıpe kalōp abad mıd aıj göm, mıd damōm, nıñ hain u, kalōp dam ram Mınōñ aıj nıpe u ud arnab. * 6 Anıb u, mıñ mıñ göl gı mıdaimım.

Pen mıñı magō pro marap kalōp, nıbi bı Kraıs lau adō mıdpal, a göm, gı naij gılō ułham mıdnabım rō lōp. * 7 Nıbi bı gol raubal gau laulō inō, magōñhalō gol nōp mıdōp aka nan nabōñ nabōñ halō mıdōp, a göm, nıñbal. Gol nan yıharıñ rō u pen anıg gıpal. Pen God nıp cıg gıpım aka cıg gagpım u nan kub yabıl u me, marō auō ułham mıdeınabım anıbu, nıp cıg aıj gıpım aka cıg aıj gagpım u nıñnab. Pen marō auō, nıp

cıg aıj göl gı nōp mıdeınabım u, Jısas Kraıs ado gı aunab nıñ u, God nıpe kalōp, gı aıj yabıl gıpım, a göm, ĩb kale gö adō lañ arō, kalōp wıhai damōm, ram Mınōñ aıj nıpe ud arnab. *

8-9 Kale nōd Jısas Kraıs nıp amgō nıñagpe u pen nıp mıdmagō lıbım. Kale uri u rō nōp nıp amgō nıñagpım u pen nıp nıñ udmım, mıñ mıñ yabıl gıpım. Jısas Kraıs nıp nıñ udpe, God nıpe ana kale pōr nōp kamıñ mıdeınabōl, a göm, kalōp abadō mıdōp. Anıb u me, kale mıñ mıñ yabıl gı mıdpım. Hon mıñ mıñ gep magō anıbu hagun, a gun, manō ulep gınab. *

10-11 Hadame nōp Kraıs Ana nıpe bı God manō hagep gau kalıp anı dañ mıdōm gası nıñ, kale Kraıs ilōn nıññōn nıññōn udōm, hainō nan aıj yōl nıññōn nıññōn gınab manō u hagōm kalı klıñ rıka. Pen Kraıs ilōn udōm umō, God kalōp mög nıññōm ud aıj gö, mıd aıj gınabım manō hagla anıbu, kale ke nıñ aıj gagōm, hanıp uri mıdpun hagōp aka nıbi bı hainō gau ke hagōp, a göm, klō göm ulhai nıññōl gı mıdmıdal. *

12 Pen Kraıs Ana nıpe gası nıñ, God manō hagep bı gau nıññōm manō hageıla anıbu, God kalıp, a göm hagaga; kalōp mıñı mıdpım nıñ i nōp haga. Manō aıj hageıla anıbu me, God nıpe Ana Uı kumi kabō adō lañ nıbō yuō apōm nıbi bı rımnap kalıp gası nıñ, kale pen kalōp Jısas Kraıs manō aıj u haglō nıññım. God gö kale uri nan aıj aıj nıññōn nıññōn nıññım u, ejol gau, hon abe nıññnop, a göm, nıñagpal.

God hanıp, “Nıbi bı uł mıdaimım,” a göp

13 Anıb u, gası yıharıñ adō rımnap nıñagmım; gası magō kale ke, hañ romanı kale ke gası göp rō nōp gagmım; Jısas Kraıs ado gı apōm kalōp udōm nan aıj nıñnab, gası u nōp nıññım, aıj gö nıññōl gı, gası halō mıdaimım.

14 Kale nōd Jısas Kraıs manō aıj u nıñagmım, gası naij kale ke nıññım gıññım rō gagmım; kale God nı pai nıpe mıdpım u me, manō nıpe hagōp rō u nōp gımım. * 15 Nıññōn nıññōn gıññıg gımım u, God kalōp wıñ alōp u nıpe uł mıdōp rō, kale u rō nōp uł nōp mıdaimım. 16 God haga rō God Manō yanı kalı klıñ rıkōm hagla, “Yad nan sı nan naij gep ke gau nıbō mıdem uł mıdpın rō, kale u rō nōp nan sı nan naij gep ke gau nıbō mıdmım uł mıdmım,” a gıla. *

God nan aıj yōl yuōm, hanıp rau adog uda

* 1:2: Ro 8:29; 2De 2:13 * 1:4: Kol 1:12 * 1:5: Jon 10:28; 17:11 * 1:6: 1Pi 5:10; Jem 1:2 * 1:7: Pro 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3 * 1:8: Jon 20:29; 2Ko 5:7 * 1:10-11: Sam 22; Aıs 53; Mad 13:16-17; Luk 24:26-27 * 1:14: Ro 12:2; Ep 2:3; 4:17-18 * 1:16: Lep 11:44-45; Mad 5:48

17 God nɪpe nɪbi bɪ gau kalɪp nɪme lɔm, haɔwawɔ gagɔp; gɪpal gɪpal rɔ nɔp nɪjɔm nɪme lɔp. God anɪg gɔp anɪbu, Bapi hon, a gɪpim u, ram nɪpe kumi kabɔ adɔ laŋ aragpim nɪn i, nɪpe Bɪ kub unbɔ ke, a gɪmim, hagɔp hagɔp rɔ nɔp gɪmim. * 18-19 Kale apɪs bac bɪ gɪmɪdal adɔ u gɪ damun kamɪŋ arnabun, a gɪmim, gɪ wasɔ nɪŋbe, God kalɔp uda u, gol silpa utpɔ kɪno nan hij gɔp nan yɪharɪŋ gau rɔ rauɔm udaga. Pen sipsip pi adɔai mɪdagɔp gac gagɔp damɔm pak God nɪp sabe gɪ nɪmɪdal rɔ u, Krai damɔm al pak lɪlɔ hagape nɪpe gol silpa utpɔ kɪno rauagep u lugɔ uma u me, God kalɔp rau adog uda. * 20 God Mɪnɔŋ nabɔŋ ɪɪ i gɪ laga nɪn u, Krai nɪp adɔ anɪbu gɪnab a gɔm hag la u pen uri nɪn hain i nɔp, kalɔp gɪ aij gɪnɪg waiɔ aua. * 21 God gɔ, Krai urakɔ, God Krai nɪp ud adɔ i gɪlaŋ yabɪɪ uda. Anɪb u, God nɪp nɪŋ udmim, cɪg aij gɪmim, hanɪp arɔ gagnab, a gɪmim, gasɪ halɔ mɪdpim. *

Añ mam gau kalɪp mɪdmagɔ lɪmim

22 Kale God Manɔ nɪŋɔ yabɪɪ u nɪŋmim, hagɔp rɔ gɪpe, kalɔp nan si nan naij gac u mɪdagɔp. Anɪg gɪmim, kale añ mam God lau adɔ mɪdpal gau kalɪp mɪdmagɔ yabɪɪ lɪbim. Anɪb u, kale klɔ gɪmim pen pen mɪdmagɔ yabɪɪ lɔl gɪ mɪdaimim. * 23 God Manɔ nɔp gɔ, kale kauyan nɪ painaŋ hagape bɪ rɔ lɪbim. Pen kamɪŋ gɪsɔn nɪbɔ udmim u, nɪme nap gau ñagpal; nɪme nap nɪ pai yag daulɔ umbal. Pen God Manɔ u, manɔ pɔr pɔr nɔp mɪdeinab manɔ kamɪŋ anɪbu nɔp gɔ, God nɪ pai nɪpe mɪdmim pɔr pɔr mɪdeinabim. 24 God Manɔ u kalɪ klɪŋ rɪkɔm hagla, “Nɪbi bɪ gau magɔrhalɔ nan utɔŋ utɔŋ rɔ nɔp mɪdpal; hib kub udmim u mab pɪpɪɪ pɪpɪɪ rɔ nɔp mɪdɔp.

Nan anɪb gau yɪŋɪd mɪtep gɔm lugɔp. *

25 Pen God Manɔ u pɔr pɔr nɔp mɪdeinab,” a gɪla.

God Manɔ anɪbu, manɔ aij kalɔp hag ñɪlɔ nɪŋbim u nɔp.

2

Bɪ Kub nɪpe Kabɔ Kamɪŋ rɔ pɔr mɪdeinab

1 Anɪb u, gɪ naij gɪpim adɔ u magɔrhalɔ bɔŋ nɔp arɔ gɪmim, manɔ piral hagpim u bɔŋ nɔp arɔ gɪmim, manɔ nɔp hagpim u bɔŋ nɔp arɔ gɪmim, nan aij kale gau hon udmim, a gɪ gasɪ nɪŋbim u bɔŋ nɔp arɔ

gɪmim, nɪbi bɪ rɪmnab hag jubim u bɔŋ nɔp arɔ gɪmim, gɪmim. *

2-3 Nɪ painaŋ gɪsɔn yag daubal gau ci nɪŋun, a gɔm, gasɪ añ nɪŋbal. Anɪb u rɔ, kale Bɪ Kub bɪ aij yabɪɪ kalɔp ud aij gɔp u hadɔ nɪŋbim rɔ, manɔ aij nɪpe ci rɔ nɪŋun, a gɪmim, gasɪ añ u nɔp nɪŋmim. Ci anɪbu nɪŋnabim u, kale kub gɪmim, kamɪŋ mɪdep magɔ anɪbu ɪɪ u nɪŋ aij gɪnabim. *

4 Jisas Krai nɪpe kabɔ ap rɔ. Nɪpe kabɔ yɪharɪŋ ap wasɔ; nɪpe Kabɔ kamɪŋ. Kabɔ kamɪŋ anɪbu nɪbi bɪ rɪmnab jɪ nɪŋɔm arɔ gɪpal u pen God nɪpe udɔm, kabɔ anɪbu kabɔ aij unbɔ ke, a ga. Kale Kabɔ kamɪŋ anɪbu aumim, 5 kale ke kabɔ kamɪŋ rɔ lɪbe, God nɪpe kabɔ anɪb gau udɔm ram nɪpe gɪnab. Ram anɪbu, Jisas Krai nɪpe ram nabɪc mɪdeinab nɪŋɔm kale God nɪp sabe gep nɪbi bɪ ut mɪdmim, nan nɪhɔn nɪhɔn God nɪp aij gɔp u, nan sabe gep rɔ God nɪp nɪnabim. Nan sabe gɪ ñeb anɪbu sipsip nan gau wasɔ; nan ana sabe gɪ ñeb nɔp nɪnabim. *

6 God Manɔ u kalɪ klɪŋ rɪkɔm hagla, “Nɪŋim! Yad kabɔ ap daun kub Saion lɪnɔ, kabɔ anɪbu Saion ram padɔ rɔ mɪdeinab.

Kabɔ anɪbu yad ke hag lɪnɔ; kabɔ anɪbu kabɔ aij unbɔ ke. Nɪbi bɪ an an nɪp nɪŋ udɔm cɪg gɪnabɔl gau, hainɔ kale, hon nɪhɔn gɪnɪg nɪp nɪŋ udmim, a gɔm, hagagnabɔl yabɪɪ,” a gɪla. *

7 God anɪg hagɔ, nɪbi bɪ nɪp nɪŋ udmim gau, kabɔ anɪbu kabɔ aij unbɔ ke rɔ lɪnab; pen nɪbi bɪ nɪp nɪŋ udagpal gau, God Manɔ u kalɪ klɪŋ rɪkɔm hagla, “Kabɔ jɪ nɪŋɔm arɔ gɪla kabɔ u nɔp mɪŋi ram padɔ klɔ yabɪɪ an laŋ u mɪdɔp,” a gɪla. *

8 Pen manɔ ap hagla, “Kabɔ anɪbu nɔp, nɪbi bɪ aramɔm ma bɪnɪŋ gɪnabɔl; kabɔ anɪbu nɔp, nɪbi bɪ apɔm, lug paknabɔl,” a gɪla.

Krai manɔ aij u nɪŋ udagla u me, ap lug pakla. Pen kale ap lug pakla u, God gɪnab a ga rɔ nɔp ga. *

9 Pen God nɪpe ke kalɔp udɔm, yam nɪpe ke hag la. Kale Kɪŋ nan sabe gep nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim. Kale nɪbi bɪ ut nɪpe mɪdpim. Kale God yam nɪpe ke mɪdpim. Anɪg gɔp u, kale nɪbi bɪ gau nɪbɔ gau nɪbɔ, God nɪpe nan aij unbɔ ke gɔp u hag waiɔ gɪmim, nɔd sɪbɔn an gau mɪdmim, bɪslam gɪ ajmɪdim u pen God nɪpe gɔ, uri mailɔ aij nɪpe nɪŋmim

* 1:17: Ro 2:11; Rep 2:23 * 1:18-19: Ap 20:28; Hib 9:12-14 * 1:20: Ep 1:4 * 1:21: Jon 14:6; Ro 5:1-2 * 1:22: Jon 13:34; Ro 12:10 * 1:24: Ais 40:6-8 * 2:1: Ep 4:22; Jem 1:21 * 2:2-3: Sam 34:8 * 2:5: Ep 2:21-22; Rep 1:6 * 2:6: Ais 28:16; Ep 2:20 * 2:7: Sam 118:22 * 2:8: Ais 8:14-15 * 2:9: Dud 7:6; 14:2; Ais 9:2; Dai 2:14; Ap 26:18; Ep 5:8

aj aij gabim, manö an+bu waiö hagnabim. Anig hagnim, hib n+pe hagpe adö arnab. *

¹⁰ Nöd God n+bi b+ n+pe m+dagm+dim, pen uri n+bi b+ n+pe ke m+dpim. Nöd God kalöp mög n+ñöm udagm+döp, pen uri kalöp mög n+ñöm udöp. *

God n+bi b+ n+pe m+dpim rö, m+id aij g+mim

¹¹ An+bu u, n+bi b+ n+ñeb aij yad gau. M+ñönj naböñ il i ram M+ñönj kale kabö rö wasö, y+har+ñ apim m+dpim. An+bu u, nan si nan najj M+ñönj naböñ il i hañ romanj gas+ göp nan gau, m+dmagö l+mim g+pe aragn+m. Nan an+bu gau gas+ n+ñmim g+pe arö, ana kale aip pen pen gö, ap lug pakmim rö löp. *

¹² N+bi b+ God n+bi b+ n+pe m+dagpal gau aip m+dpim u, g+ aij yab+ñ g+ m+daimim. An+g g+pe, ñ+n r+mnap, kalöp, g+ najj g+pipim, a göm, hag junaböl u pen kale g+ aij g+pipim u n+ñöm, hainö Jisas Kraiss aunab ñ+n u, g+ aij g+pipim rö hag hi+keinaböl, God hib n+pe u ap rannab. *

¹³⁻¹⁴ B+ Kub n+bi b+ n+pe m+dpim rö, b+ kub kalöp M+ñönj naböñ il i abad m+dpal gau hagöl rö g+mim. Kiñ kale b+ kub yab+ñ m+döp u manö n+pe u n+ñmim, b+ n+pe yuö apöm kalöp abad m+dpal gau manö kale magöñhalö n+ñmim g+mim. B+ kub an+bu gau, n+bi b+ g+ aij g+ñaböl gau kalöp ud aij g+ñaböl; pen n+bi b+ g+ najj g+ñaböl gau kalöp manö kub hagöm, ilön pen ñ+naböl. N+ñön g+ñig: God b+ an+bu gau wög an+bu göl, a göm, hag la. ¹⁵ Pen God n+p aij g+ñab u, kale g+ aij göl g+ nöp m+daibe, n+bi b+ gas+ m+dagöp gau kalöp manö piral hagöm hag juöl rö lagnab. ¹⁶ N+bi b+ r+mnap, ke n+ñbim rö g+mim, a g+pal. U aij pen gas+ an+bu n+ñmim, nan si nan najj ap g+mim. God n+bi b+ wög gep n+pe m+dpim rö, n+ñön n+ñön g+ñig g+ñabim u, n+pe hagöp hagöp rö nöp g+ñabun, a g+mim, g+mim.

¹⁷ N+bi b+ gep gau abe n+bi b+ y+har+ñ gau abe manö kale n+ñmim. An mam Kraiss lau adö m+dpal gau kalöp m+dmagö l+mim. God n+pe B+ klö unbö ke, a g+mim, ana udmim n+ñmim. Kiñ kale b+ kub a g+mim manö n+pe n+ñmim. *

Kraiss n+p hain gun, marö auain+m, p+ñ+ñ gagun

¹⁸ Kale Kraiss n+bi b+ n+pe m+dmim, b+ r+mnap kalöp nag+ wög rö g+pipim u, b+ kub kale gau ud aij g+mim, hagnaböl rö nöp g+mim. Kalöp g+ aij göm agam+j m+id aij g+pal b+ gau nöp wasö, klö yab+ñ jubal b+

gau u rö nöp, ud aij g+mim, hagnaböl rö nöp g+mim. ¹⁹ Pen kalöp g+ najj gaiöl, God n+p gas+ n+ñbim rö, kalöp gas+ najj n+ñageinabim u, God kalöp ud aij g+ñab. ²⁰ Pen kale g+ najj g+pe, kalöp pakaiöl, kalöp gas+ najj n+ñageinabim u hagabin; an+g g+ñabim u, God kalöp ud aij gagnab. Pen kale m+id aij g+pe, kalöp g+ najj gaiöl, kalöp gas+ najj n+ñageinabim u hagabin; an+g g+ñabim u me, God kalöp ud aij g+ñab. *

²¹ Kalöp marö ñ+lö agam+j nöp m+daimim, a göm, God kalöp uda. An+bu u, Kraiss han+ñ, a göm, ilön uda gas+ u nöp n+ñmim. Kalöp marö ñaiöl, gas+ kub n+ñagmim. N+pe göp rö g+mim, g+pe arn+m. *

²² "N+pe nan si nan najj ap gaga; manö piral ap hagaga." *

²³ Kraiss n+p hag jueila, n+pe pen hag juaga. N+p g+ najj geila, n+pe ilön udöm kalöp manö pen pen hagaga. Nap n+pe manö kub kabö göl nöp hagöp u, y+ñ abadnab, a göm, gas+ u nöp n+ñ m+deia. ²⁴ Kraiss n+p mab ba lañ al pak leila, n+pe nan si nan najj hon magöñhalö g+ñabun gau, hañ romanj n+pe ke udöm uma. "Yad nan si nan najj kalöp udem umnö, nan si nan najj gep gas+ magö kale u umöm, kale kam+ñ aramöm, g+ aij göl g+ m+daiöl," a göm, nan si nan najj hon gau, hañ romanj n+pe ke udöm uma. Kraiss n+pe ilön kub uda u me, kalöp nan ga u kam+ñ la. ²⁵ Kale kaj sipsip hauñ gau amöm rul arbal rö m+dm+dim u pen m+ñi B+ Kaj Sipsip Mukep, B+ ana kalöp abad m+id aij göp u, n+p ado g+ aubim. *

3

Nugmul abe n+bin abe

¹⁻² Pen kale b+ halö n+bi b+ m+dpim gau, kalöp u rö nöp manö hagn+g gabim. Naga-mul b+ hagöl rö n+ñmim, g+ aij g+mim. Nagamul b+ Jisas Kraiss manö aij u uda-gaiöl, n+ñön g+ñig manö aij u udagan, a g+mim, hagagmim. Pen kale ke g+ aij g+mim, kalöp ud aij g+pe me, n+bi yad u Jisas Kraiss n+p c+g göm g+ aij yab+ñ göp, a göm, n+p n+ñ udnaböl. ³ Pen n+bi k+ñ aij m+daian, a g+mim, nan r+ñ ad+ñ y+ñ+d nöp najj g+ñab gau lun, a g+mim, n+ñagmim. Umagö mal+kmim, wah+j aij aij y+mmim, nan aij aij kabö gol udöm g+pal gau ud hañ romanj ad+kmim, gagmim. *

⁴ N+bi hain m+dmim, gas+ n+ñ aij g+mim, kal juagmim, n+bi b+ gau aip agam+j m+id aij g+mim. An+g g+ aij g+ñabim u, nan aij an+bu gau m+dmagö an kale danj m+döp rö,

* 2:10: Hos 2:23 * 2:11: Gal 5:17,24 * 2:12: Mad 5:16 * 2:13-14: Dai 3:1 * 2:15: 1Pi 3:16 * 2:17: Ro 12:10 * 2:18: Ep 6:5 * 2:20: 1Pi 3:14,17 * 2:21: Mad 16:24; Jon 13:15 * 2:22: Ais 53:9 * 2:23: Ais 53:7; 1Pi 3:9 * 2:24: Ro 6:11; Ais 53:5-6 * 2:25: Esi 34:5-6; Mad 9:36; Jon 10:14; Hib 13:20-21 * 3:1-2: Ep 5:22 * 3:3: 1Di 2:9

n̄bi b̄i amgö n̄n̄agnaböl pen God amgö n̄pe u, nan k̄l̄iñ aij unbö ke rö l̄inab. Nan k̄l̄iñ aij aij an̄b̄ gau hij gagnab; pör pör nöp m̄ideinab. ⁵ Nan k̄l̄iñ aij an̄b̄ gau m̄idmagö aij dan̄ kabö gol rö m̄idöp u, ap̄s hon God n̄p̄ n̄ñj udm̄idal gau udöm kale ke r̄ib̄ ad̄ik̄m̄idal; kale nugmul b̄i kal̄ip̄ manö u n̄ñm̄idal. ⁶ N̄bi Sara nugmul Ebraham n̄p̄, b̄i kub yad, a göm, hagn̄m̄idöp rö nöp ḡim̄idöp. Kale p̄ñ̄ñ̄ gagmim, Sara ḡim̄idöp u rö ḡi aij geinabim u, Sara pai n̄pe yab̄ñ̄ rö m̄ideinabim. *

⁷ Pen kale n̄bi halö b̄i m̄idpim gau, kalöp u rö nöp manö hagn̄ḡ gabin. N̄bi gau b̄i rö klö m̄idagpal rö, n̄bi kale gau ud aij ḡimim. God kalöp b̄i gau nöp udöm, n̄bi gau kal̄ip̄ arö gagöp; kalöp b̄i gau mög n̄ñjöm udöp rö, n̄bi gau kal̄ip̄ u rö nöp mög n̄ñjöm udöp. N̄bi kale gau kal̄ip̄ abad m̄id aij ḡimim me, God n̄p̄ sabe ḡipe, manö kalöp u n̄ñnab. *

J̄im ñöl m̄idaimim

⁸ Manö hag jun̄ḡ gabin. Kale añ mam Krai lau adö m̄idpim gau magöñhalö gas̄i adö añ̄ nöp n̄ñmim; añ mam r̄imnap ilön u daiöl, kal̄ip̄ mög n̄ñmim; añ mam r̄imnap m̄ñ̄ m̄ñ̄ gaiöl, kale u rö nöp m̄ñ̄ m̄ñ̄ ḡimim; añ mam pen pen m̄idmagö l̄mim, pen pen mög n̄ñmim ud aij ḡimim; yad n̄bi kub, yad b̄i kub, a ḡimim, gas̄i u n̄ñagnim. ⁹ N̄bi b̄i r̄imnap kalöp ḡi naj̄i gaiöl, kal̄ip̄ pen ḡi naj̄i gagmim. Kalöp hag juaiöl, kal̄ip̄ pen hag juagmim. Kalöp n̄ññ n̄ññ gaiöl, God n̄p̄ sabe ḡimim hagnim, kal̄ip̄ ḡi aij ḡimön abad m̄idaimön, a ḡimim. N̄ññ ḡin̄ḡ: God kalöp uda u, kale n̄bi b̄i gau kal̄ip̄ ḡi aij ḡinabim, a göm, uda. An̄ḡ ḡinabim u, God kalöp u rö nöp ḡi aij ḡinab. ¹⁰ God Manö u kal̄i k̄l̄iñ r̄iköm hagla, “N̄bi b̄i m̄id aij gun, m̄iñ̄ yab̄ñ̄ lun umun, a göm n̄ñbal gau,

manö p̄iral, manö naj̄i hagagöl. *

¹¹ Pen nan si nan naj̄i ḡipal adö u arö göm, ḡi aij nöp göm, gas̄i klö n̄ñjöm, j̄im ñöl m̄idaiun, a göm, agam̄ij nöp m̄idaiöl.

¹² N̄ññ ḡin̄ḡ: n̄bi b̄i God Manö hagöp rö nöp ḡipal gau,

B̄i Kub kal̄ip̄ abad m̄id aij göm, n̄p̄ sabe ḡinaböl manö kale u n̄ñnab; pen n̄bi b̄i ḡi naj̄i ḡipal gau n̄ñjö, mulu lugnab,” a ḡila.

M̄id aij ḡipe, kalöp ḡi naj̄i gaiöl, p̄ñ̄ñ̄ gagmim

¹³ Ḡi aij gun, a ḡimim, klö ḡipe arö, n̄bi b̄i r̄imnap kalöp ilön ñagnaböl. ¹⁴ Pen kale ḡi aij ḡipe kalöp ḡi naj̄i gaiöl u, m̄ñ̄ m̄ñ̄ ḡimim. N̄bi b̄i kalöp ḡi naj̄i ḡipal gau

kal̄ip̄ p̄ñ̄ñ̄ gagmim, gas̄i kub n̄ñagnim.

* ¹⁵ Pen m̄idmagö aij kale dan̄ u, Krai n̄pe nöp B̄i Kub, a ḡimim, hib̄ n̄pe hagpe adö aran̄. Pen kale pör nöp gas̄i n̄ñjöl ḡi m̄idaimim, n̄bi b̄i r̄imnap, n̄ññ ḡin̄ḡ gas̄i halö m̄idpim, a göm, hag n̄ññaiöl, kal̄ip̄ ud aij ḡimim, manö hain hagnim, Krai manö aij u kal̄ip̄ hag ñ̄ aij ḡimim. ¹⁶ Pen hag ñ̄nabim u, hon manö n̄ññ hagno God n̄p̄ aij ḡin̄m, a ḡimim, hag ñ̄mim. Krai n̄p̄ c̄iḡ ḡimim, ḡi aij ḡinabim u, b̄i gau kalöp hag jun̄ḡ gaböl gau, kal̄ip̄ nable gö arö ḡinaböl. * ¹⁷ Kale ḡi aij ḡipe n̄ñjöl ḡi, God kal̄ip̄ n̄ñebir arö gö, kalöp ḡi naj̄i geinaböl u, manö m̄idagöp. Pen kale ḡi naj̄i ḡipe, kalöp ḡi naj̄i ḡinaböl u, God n̄p̄ aij gagnab.

Krais umöm gac hon ñik ḡi yua

¹⁸ Kale ḡi aij ḡipe, kalöp ḡi naj̄i geinaböl u, manö m̄idagöp, a ḡipin u, Krai n̄pe B̄i aij pen n̄p̄ ḡi naj̄i geila, uma. N̄pe aij nöp ḡim̄idöp u pen kale n̄bi b̄i nan si nan naj̄i ḡipim gau God aip̄ j̄im ñ̄nabin, a göm, uma. Mañ añ̄ yab̄ñ̄ uma; hainö kauyan̄ umagnab. Krai hañ̄ roman̄ al pak l̄löl uma u pen Ana n̄pe umaga. Ana n̄pe kam̄ij m̄idöm, n̄pe kauyan̄ uraka. ¹⁹ Ana n̄pe an̄ḡ geia n̄pe amöm, n̄bi b̄i nöd umöm am̄ naḡi m̄ideila gau kal̄ip̄ manö aij n̄pe u hag ñ̄a. ²⁰ N̄bi b̄i naḡi m̄ideila gau, Noa m̄ideia ñ̄n̄ u, God n̄p̄ manö u n̄ñageila u pen God kal̄ip̄ manö kub hagaga; manö ȳip̄ n̄ññaböl aka göm, abad m̄ideia. Abad m̄idö n̄ñjöl ḡi, Noa n̄p̄ ñ̄ñḡ maḡib̄ ḡimön, a ga u ḡi damöm, n̄bi b̄i iru wasö, Noa ap̄lap̄ unbö raleb u nöp ñ̄ñḡ maḡib̄ raul m̄igan amöm, ñ̄ñḡ aij dan̄ aram̄ m̄idöm m̄id damöm, God gö kam̄ij arla. * ²¹ Pen ñ̄ñḡ maḡib̄ raul m̄igan am̄ m̄idöl, ñ̄ñḡ u kal̄ip̄ dap ranö, kam̄ij arla an̄bu rö, uri hon J̄isas Krai umöm uraka manö u n̄ñj udun, ñ̄ñḡ pakun, u rö nöp kam̄ij arnabun. Pen ñ̄ñḡ pakpun an̄bu, hañ̄ roman̄ gac ñ̄ñḡ ḡi yuun, a gun, pakagpun. Krai han̄p̄, a göm, umöm kauyan̄ uraka rö, God gas̄i m̄idmagö aij hon n̄ñjöm gac ap̄ m̄idagöp. Gas̄i an̄bu nöp n̄ññun, ñ̄ñḡ pakpun. God n̄pe manö klö n̄ñjö an̄ḡ hag la me u. ²² Krai n̄pe pen umöm uraköm, am ram̄ M̄inöñ kumi kabö adö lan̄ au aramöm, God ñ̄ñmagö ȳij̄ḡ böñ lau adö m̄idöp n̄ñjöm ejol gau abe, k̄j̄j̄aki nan klö m̄idöp gau abe, magöñhalö mo n̄pe gau m̄idpal.

4

Marö udöl gun, naḡi naj̄i nöd n̄ñbö adö u arö gun

* 3:6: Jen 18:12 * 3:7: Ep 5:25 * 3:10: Sam 34:12-16

* 3:14: Ais 8:12-13; Mad 5:10; 1P1 2:20; 4:14 * 3:16:

1P1 2:12 * 3:20: Jen 6:1-7:24

1 Kraiſ hañ romaſ nıpe ilön kub uda rō, hon u rō nöp ilön udnabun, a gımim, gaſi anıbu nöp nıſöl gı mıdaimim. Nıhön gıniſ; nıbi bı hañ romaſ kale ilön kub uđpal gau, nan ſi nan naij gun, a gōm, gaſi u nıſagpal. * 2 Nın anıbu rıkōm, nın aigeſ Mınōſ nabōſ il i hañ romaſ mıdeinabun u, God nıſ aij gıniſm adō u nöp gun, a gōm, mıdmagō kale ke uraknab adō u gagnabōl. 3 Kale nōd nıbi bı God Manō udagmıdal gau rō gı mıdmıdım. Gaſi naij nıſim, nıbi ſi bı ſi gımim, niſ klō nıſ haultımim, nan iru yabıſ nıſim, haſōwaſō gımim, nan pıral God ſabe gıgmim a gōp nan gau ſabe gōl gı mıdmıdım. * 4 Mıñi pen, nıbi bı God Manō udagpal gau, kale mıd aij gıſim u nıſōm, nıhön gıniſ hon aip magum gımim haſōwaſō gıgmim, a gōm, kalōp hag jubal. 5 Pen ſōl mıdōp, Bı Kub nıbi bı kamıſ mıdeinabōl gau abe, nıbi bı hadō umla gau abe, nıhön nıhön gıla gau, nıhön gıniſ anıſ gıſim, a gōm, manō kub hagō, kale nıhön nıhön gıpal gau magōſhalō nıſ hag waiō linabōl. * 6 Nıbi bı magōſhalō umbal rō umōm, hañ romaſ u bōſ nöp hij gı luga u pen ana gau amōm, God kamıſ mıdōp rō u kamıſ mıdeinabōl, a gōm, Kraiſ manō aij nıpe u nıbi bı hadō umla gau kalıſ hag nıa.

God wōg hanıſ adō ke ke hagōp rō, gı aij gun

7 Sōl mıdōp, nan nıhön mıdōp gau magōſhalō pıſ gıniſ gab. Anıb u, gaſi nıſ aij gımim, agamıſ mıd aij gımim, God nıſ ſabe gımim. * 8 Pen manō kub yabıſ u, kale Kraiſ nıbi bı pör nöp pen pen mıdmagō yabıſ lı mıdaimim. Kale pen pen mıdmagō lōl gı mıdeinabım u, Kraiſ nıbi bı rımnap nan ſi nan naij gōm kalōp nın iru nöp gı naij gaiōl u, kale yıſıd nıſim arō gı nabım. * 9 Kraiſ nıſ uđpal nıbi bı rımnap ram kalōp auaiōl, gai am ram ade aubım, a gımim, hagıgmim; kalıſ hag wıhai udmım. 10 God nıbi bı mōg nıſōm ud aij gōm, kalıſ gaſi aij ke ke nıb. God gaſi aij kalōp nıb anıbu, kalōp nöp waſō, añ mam Kraiſ nıbi bı nıpe mıdpal gau kalıſ magōſhalō u rō nöp gaſi nıſōm nıb. Anıb u, God kalōp gaſi aij nıb anıbu nıſim, añ mam gau kalıſ gı aij gımim. * 11 God kalōp gaſi aij nıb, kale nıbi bı gau kalıſ hag nı nabım u, gaſi nıſ aij gımim, God Manō aij u kabō gōl nöp hag nıſim. God kalōp gaſi aij nıb, kale nıbi bı rımnap wōg gı nı nabım u, God kalōp klō nıpe nıb u udmım, nıbi bı gau kalıſ wōg gı nıſim. Anıſ geinabım u, Jiſaſ Kraiſ nıbi bı nıpe mıdſim u nıſōm, kale God hib nıpe u haglō adō arnab. Jiſaſ Kraiſ, Bı klō yabıſ u

nöp, nıſ aij a gōl gı, hib nıpe pör pör hagno adō arıſ. Anıb unbō rō aij.

Kraiſ nıbi bı nıpe mıdſim rō, kalōp marō nı nabōl

12 Mıdamam aij yad gau. Kraiſ nıſ cıſ pıdōſ gı nabōl aka arō gı nabōl a gōm, nıbi bı rımnap hanıſ ilön kub mab mıtaſ rō nıbal u, hanıſ nıhön gıniſ anıſ gab, a gımim, gaſi u nıſagımim. 13 Kraiſ nıbi bı nıpe mıdſim u me, nıſ gıla rō hanıſ gabōl, a gımim, mıñ mıñ gōl gı mıdpe me, nıpe mailō aij yabıſ nıpe halō aunab nın u, kale mıñ mıñ gōl gı mıdeinabım. * 14 Kale Kraiſ nıbi bı nıpe, a gōm, kalōp hag juaiōl, mıñ mıñ gōl gı mıdaimim. God Ana mailō aij yabıſ halō u hanıſ aip mıdōp u nıſōm me, anıſ gabōl, a gımim, mıñ mıñ gōl gı mıdaimim. * 15 Kale wıſ alagımim; nan ſi udagımim; nıbi bı rımnap kalıſ gı naij gıgmim; nan kale rō gımim gıgmim. Kale anıſ gımim, ilön udnabım u, nable gı nab. Pen gı aij gımim ilön udnabım u, nable gıniſ gab. 16 Pen kale Kraiſ nıſ nıſ udmım nıpe hagōp rō gıſim rō, kalōp marō nıaiōl, nable gı nab. Kraiſ nıbi bı nıpe mıdſim rō, hanıſ anıſ gabōl, a gımim, aij gō nıſöl gı, God hib nıpe hagpe adō arıſ. 17 Sōl mıdōp, God nıbi bı manō kub hagnab. Nıpe il gōm nıbi bı nıpe ke manō kub hagnab. Pen hon nıbi bı nıpe ke uſham mıdeinabun u, nıbi bı manō aij nıpe udagpal gau kale aigōl gōm mıdnabōl? 18 God Manō u kalı kłiñ rıkōm hagla, “Nıbi bı God hagōp rō gıpal gau uſham yabıſ kamıſ arnabōl; anıb u, nıbi bı God Manō udagōm, nan ſi nan naij gı mıdpal gau, kale aigōl gōm kamıſ arnabōl?” ö gıla. * 19 Anıb u, God marō hanıſ hag la rō nöp udnabun u, gaſi iru nıſagun. Bı Kub hanıſ gı la u, haſōwaſō gı nab, pen nıpe nōd haga rō nöp hanıſ ud aij gı nab, a gun, gaſi u nıſun, gı aij nöp gōl gı gıno arnıſm.

5

Nıbi bı Kraiſ nıſ uđpal gau bı abadep mıdmim, kalıſ abad aij gımim

1 Nıbi bı Kraiſ nıſ uđpal gau kalıſ bı abadep mıdſim gau, kalōp manō hagnıſ gı nabım. Wōg kale gıſim anıbu rō, yad u rō nöp nıbi bı Kraiſ nıſ uđpal gau kalıſ abad mıdſim. Kraiſ ilön kub udeıa u, yad nıſ mıdınō. God nıpe Kraiſ mailō aij yabıſ nıpe nıbi bı gau magōſhalō kalıſ yannab nın u, yad amem nıſ mıdeinabım. Anıb u, yad kalōp manō anıbi hagnıſ gı nabım. 2 Bı kaj ſıſıſ mukep gau kaj ſıſıſ kale muk

* 4:1: Ro 6:2,7 * 4:3: Ep 2:2-3 * 4:5: Ap 10:42 * 4:7: Ro 13:11-12 * 4:8: 1Pi 1:22 * 4:9: Hib 13:2
 * 4:10: Ro 12:6-8 * 4:13: Ap 5:41; Jem 1:2; 1Pi 1:6-7 * 4:14: 1Pi 2:20 * 4:18: Pro 11:31

aij gıpal rö, God nıbi bı nıpe ke fıımagö adö kale la gau, kalıp abad mıd aij gımim. Nıbi bı rıınap kalöp neb neb göm haglö, God wög u gagmim. Mani nan gau udun a gımim God wög u gagmim. Mıñ mıñ göl gı, aij göl gı nöp God wög u gımim. Anıg geınabım u, God nıp aij gınab. * ³ Hon bı kub mıdpun, a gımim, God sipsip nıpe gau kalıp hag gagmim. Kale ke gı aij gıpe, kalöp nıñöm u rö nöp göl. * ⁴ Adö anıbu gıpe, Bı Sipsip Mukep Nap kabö göl u apöm, usajıl bad ktö pör pör nöp mımailö gı mıdeınab u kalöp fıınab.

Hıb hon ke dap ranagun; gası kabö rö nöp nıñun

⁵ Pen kale bı praj gau, bı majö kalöp abad mıdpal gau hagöl rö nıñmim. Kale magöñhalö, Kraıs nıbi bı anı mam gau nıñmim, kale nıbi bı pro, hon nıbi bı kub, a gımim, gası u nıñagmim. God Manö u kalı kılın rıköm hagla,

“God nıbi bı hıb kub udnabun a gıpal gau kalıp jı nıñöm,

nıbi bı pro pro udpal gau, kalıp mög nıñöm, ud aij yabıl göp,” a gıla. *

⁶ Anıb u, God Bı ktö unbö ke u nıp nıñmim ana udmim, hagöp rö gımim. Anıg gınabım u, fıın hain hag la u, nıpe gö, kale bı kub rö mıdeınabım. * ⁷ God nıpe ke kalöp abad mıd aij göp rö, marö mıdainım, magöñhalö ud fıımagö adö nıpe u lımim. *

⁸ Pen pör pör gı jın göl gı mıdmim, nıñ aij göl gı mıdaimim. Kauaf mauaf bı kale u kıjaki, kain kub laiön manö kub hagöp rö gau gau amöm, nıbi bı ap hau fıının, a göm, ulhai nıñöl gı ap ran ap lug arab. *

⁹ Kıjaki anıg gab u, hanıp nöp gagab; Kraıs nıbi bı anı mam hon ram Mıñöñ gau gau magöñhalö kalıp u rö nöp gab, a gımim, kıjaki nıp wasö gımim, Kraıs manö aij u nıñ ud pıdöñ göl gı mıdaimim. * ¹⁰ God nıbi bı mög nıñöm, ud aij yabıl göp rö, pör pör Kraıs nıbi bı nıpe mıdaimim, a göm, ram Mıñöñ aij yabıl kalöp hag la u me, magö i kalöp gı najı gılö ilön udpim u pen magö pro marap God nıpe ke apöm ktö nıpe kalöp fıı, kale Kraıs nıp nıñ ud pıdöñ gımim, nıp cıg aij yabıl gımim, nıbi bı ktö nıpe mıdmim, mıd aij yabıl gınabım. ¹¹ God Bı ktö yabıl u nıbi bı gau magöñhalö pör nöp pör nöp abad mıdeın! Anıb unbö rö aij.

Manö adıñ magö rıınap

¹² Mam aij yad Sailas aıp mıdpul. Manö kalöp hagabın i nıpe kalı kılın rıkab nıñöm yad köp ılep i kalöp yunabın. Mam anıbu, gası hon nıñbun rö nıñöb. Kalöp manö ktö

hagem, manö pro kalı kılın rıkpın anıb i, God nıbi bı mög nıñeb magö yuö yabıl u nöp rıkpın. Manö anıbi, manö nıñö yabıl, a gımim, nıñöl gı nöp mıdaimim. *

¹³ Pen Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal daun kub Babilon aui kalöp, “Mıdpim?” a gıpal. God kalöp hag la rö, nıbi bı anıb gau u rö nöp hag la. Nı yad Mak kalöp u rö nöp, “Mıdpim?” a göp. * ¹⁴ Kraıs nıbi bı anı mam mıdmagö lıbun, a gımim, pen pen hag wıhai udöl gı, alaun bom halumim. Kraıs nıbi bı nıpe mıdpim gau, Kraıs kalöp magöñhalö ud aij gö, kale agamıj mıd aij göl gı mıdaimim.

* 5:2: Jon 21:15-17; Ap 20:28 * 5:3: 2Ko 1:24; Plp 3:17; Dai 2:7 * 5:5: Ep 5:21; Jem 4:6 * 5:6: Mad 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 * 5:7: Mad 6:25-30 * 5:8: 1De 5:6 * 5:9: Ep 6:11-13; Jem 4:7 * 5:12: Ap 15:22,37-40; 12:2,25; 13:13 * 5:13: 2Di 4:11

2 Pida Pida kōp hain n̄bō u kalī klīñ r̄ika

¹ Yad Saimon Pida, Jisas Kraiſ manō ud arep b̄i ap. Yad wōg gep b̄i n̄pe ap m̄dpin.

God hon Jisas Kraiſ han̄p ud kam̄n̄j yua u, n̄pe B̄i aij unbō ke. Jisas Kraiſ han̄p mōg n̄ñōm gas̄ aij n̄bō, hon n̄p n̄ñ udpun. Kale n̄bi b̄i gau, Jisas Kraiſ kalōp gas̄ aij n̄bō, kale u rō nōp n̄p n̄ñ udpin gau, kalōp kōp an̄bi kalī klīñ r̄ikabin. ² Kale God abe, B̄i Kub hon Jisas abe, kalīp gas̄ n̄ñ m̄dpe, kale apil m̄hau kalōp mōg n̄ñmil, ud aij ḡmil, abad m̄dlō, kale pōr pōr agam̄j m̄d aij ḡmim.

God han̄p uda a gun, n̄p c̄ig aij gun

³ Hon n̄bi b̄i Jisas Kraiſ lau adō m̄dpun gau, nan si nan naij arō gun, n̄pe hagōp rō nōp ḡ m̄daiun rō lōp. Hon Jisas Kraiſ n̄p n̄ñ udpun u me, Kraiſ n̄pe u rō nōp God m̄dōm, klō n̄pe nōp han̄p n̄bō, hon God Manō hagōp rō nōp ḡ m̄daiun rō lōp. N̄pe B̄i aij unbō ke, B̄i mailō aij yab̄i halō pen n̄pe han̄p gas̄ n̄ñōm, n̄bi b̄i yad ke m̄daiōl, a gōm, han̄p hag la. ⁴ An̄b u, Jisas Kraiſ nan aij yab̄i an̄b gau han̄p n̄bō. Nan aij aij n̄bō u udun, gas̄ naij m̄nōñ nabōñ il i n̄ñōm lug pakōl rō lōp gau arō gun, God n̄pe ke m̄dōp rō m̄daiun rō lōp.

⁵ An̄bu, Kraiſ kalōp gas̄ aij n̄bō, n̄p n̄ñ udpin. Pen kale Jisas Kraiſ n̄ñ udōl ḡ m̄dmim, kale klō ḡmim, n̄bi b̄i gau kalīp ḡ aij ḡmim. Pen kale n̄bi b̄i gau kalīp ḡ aij nōp gōl ḡ m̄dmim, kale klō ḡmim, Jisas Kraiſ n̄pe B̄i aigale B̄i rō m̄dōp manō yuō yab̄i u n̄ñ aij ḡmim. ⁶ Pen kale Jisas Kraiſ n̄pe B̄i aigale B̄i rō m̄dōp manō yuō yab̄i u n̄ñ aij nōp gōl ḡ m̄dmim, kale klō ḡmim, hañ roman̄ kale gas̄ gōp rō ḡgmim. Pen kale hañ roman̄ kale gas̄ gōp rō ḡgmim, kale klō ḡmim, Jisas Kraiſ n̄p n̄ñ ud p̄dōñ ḡmim, c̄ig aij ḡ m̄dmim, n̄pe hagōp hagōp rō nōp gōl ḡ m̄daimim.

⁷ Pen Jisas Kraiſ n̄p nōp gas̄ n̄ñmim c̄ig aij ḡmim, n̄pe hagōp hagōp rō nōp gōl ḡ m̄dmim, kale klō ḡmim, añ mam gau pen pen ud aij ḡpal rō, kale Kraiſ n̄bi b̄i añ mam kale gau pen pen ud aij gōl ḡ m̄dmim, kale klō ḡmim, Kraiſ n̄bi b̄i añ mam kale gau pen pen m̄dmagō l̄mim. ⁸ Pen yad au manō n̄ñōn n̄ñōn kalī klīñ r̄ikaj̄n u, kale nan an̄bu nōp gas̄ n̄ñ aij ḡmim, klō ḡmim ḡ m̄deinabim u, kale B̄i Kub hon Jisas Kraiſ n̄pe B̄i aigale B̄i rō m̄dōp, a

ḡ gas̄ n̄ñmim, wōg n̄p ḡ aij ḡpe, n̄p nan magō aij r̄imnap p̄lnab. ⁹ Pen yad au manō n̄ñōn n̄ñōn kalī klīñ r̄ikaj̄n u, kale r̄imnap nan an̄bu n̄ñagnabim u, kale n̄bi b̄i amgō we rō. Nan si nan naij ḡpim u, God n̄pe gac an̄bu h̄k ḡ yua u haū ḡpim.

¹⁰ An̄b u, añ mam yad gau. God gas̄ n̄pe ke n̄ñōm, ȳp hain gōm n̄bi b̄i yad m̄daiōl, a gōm, kalōp udōp u, klō ḡmim n̄p hain ḡmim, n̄bi b̄i n̄pe m̄daimim. An̄g ḡmim me, Kraiſ manō aij n̄pe u pōr nōp n̄ñ ud p̄dōñ ḡmim, ḡ dammim, arō gagnabim. ¹¹ Pen B̄i Kub hon Jisas Kraiſ han̄p ud as̄k yuōp u apōm, kalōp hag w̄hai udōl ḡ, n̄bi b̄i n̄pe pōr pōr abad m̄deinab ram raul m̄gan an̄bu da lōm abad m̄deinab.

God manō hagep b̄i gau, Ana Ūt kalīp gas̄ n̄bō n̄ñōl ḡ God manō hagla

¹²⁻¹⁵ Kale manō hagaj̄n an̄bu n̄ñmim, hadō ud aij ḡpim, pen yad pōr nōp kalōp manō an̄bu hagōl ḡ nōp m̄deinabin. B̄i Kub hon Jisas Kraiſ ȳp, umnabōn, a gōm, n̄ñ hag la u sōl auōp u me, hañ roman̄ halō m̄dpin n̄ñ i, yad klō gem, kalōp manō an̄bu hagōl ḡ nōp m̄deinabin u aij. An̄g ḡnabin u, kale haū gagnabim; yad umnabin pen kale manō an̄bu n̄ñōl ḡ m̄deinabim. *

¹⁶ Kalōp nōd hagem, B̄i Kub hon Jisas Kraiſ ke yab̄i lōm klō halō aua, a ḡno u, aiud klīñ aij udpal rō hagagno. Nōd B̄i Kub an̄bu ke yab̄i klō halō lō, amgō hon ke n̄ñun, hainō kalōp hagno. * ¹⁷⁻¹⁸ N̄ñ an̄bu, hon Jisas Kraiſ aip am dum ūt au m̄daino n̄ñōl ḡ, Bap̄i God mailō aij yōl n̄pe u apōm, Jisas Kraiſ hib n̄pe dap ranōm haga, “B̄i i N̄ñ m̄dmagō aij yad; n̄p n̄ñnō ȳp aij yab̄i gōp,” a ga. God n̄pe an̄g hagō, hon ke manō n̄pe u apdi n̄ñno. *

¹⁹ Hon ke God manō apdi n̄ñno u me, hon n̄ñbun, b̄i God manō hagep gau kale manō hagla u, God manō n̄pe nōp hagla; manō bōñ nōp udep u nōp hagla. Manō hagla an̄bu, hapō m̄t̄aj̄ s̄bōn yaj̄ lauōm klō, han̄p mailō yamōb rō u gōp. Mailō an̄bu, n̄ñ lōl ḡ damōm, ram m̄nōñ r̄ikn̄g gō n̄ñōl ḡ, gap̄i paḡl̄n hañ aunab m̄dmagō an̄ kale dan̄ n̄ñnabim. Hañ aunab u, ram bōñ nōp r̄ikōp u rō ḡnab. ²⁰ Manō hagabin i n̄ñ aij ḡmim: God manō hagep b̄i gau God Manō n̄pe kalī klīñ r̄ikōm hagla u, gas̄ kale ke nōp n̄ñōm, manō il u hagōl rō lagōp. ²¹ N̄ñōn ḡn̄g: God manō hagep b̄i gau, God manō u hagn̄g, ke n̄ñla rō hagagla; Ana Ūt n̄pe kalīp gas̄ n̄bō n̄ñōl ḡ, God manō hagla. *

* 1:6: Gal 5:22-23 * 1:12-15: 2Ko 5:1; Jon 21:18-19
2Di 3:16; 1Pi 1:11-12

* 1:16: Mad 17:1-5 * 1:17-18: Mad 17:5 * 1:21:

2

Bi God Manö hagabun, a göm, manö piral hag ñibal gau

1 Hadame nöp bi rímnap, God manö hagabun, a göm, ñibi bi Isrel kalíp manö piral hag ñimídal. Gíla aníbu rö, ñibi bi rímnap anj kale u midöm, u rö nöp manö piral haglö, ñibi bi rímnap manö piral kale u nínjabim rö löp. Bi Kub kalíp rau adog uda u npe Bi Kub wasö göm, hag junaböl. Pen kale manö piral hagöm anig gínaböl u, God gö, adín pen ilön kub yabiñ udnaböl. *

2 Kale gi naj yabiñ gípal. Krai ñibi bi npe midpal ñibi bi iru nöp manö piral kale u udöm, u rö nöp gínaböl. Anig gínaböl rö, ñibi bi gau nínjöm, adan kamín arep u rau acíp acíp gínaböl. 3 Mani nan gau udun, a göm, kalöp manö piral yabiñ hagnaböl. Anig gínaböl u pen God npe hadame nöp nín nöp midmidöp. Npe kalíp manö kub hagöm al pak línig gab. 4 God ejol nan si nan naj gíla gau kalíp uöm mígan naj yan yuö, nagí klö síbön auöp au midöm, God manö kub hagnab ñin u abad midpal.

* 5 Pen hadame dagol gau ñibi bi níp arö gíla gau, God kalíp mög nínjaga. Npe gö, möñ kub alöm ñig ut ap ranö, ñibi bi gi naj gíla gau magöñhalö ñig nínjöm um hakla. Pen bi ne Noa ñibi bi gau kalíp, God hagöp rö nöp gímim, a gímídotöp. Aníb u, God npe Noa abe, ñibi bi npe unbö mudun jín abe, kalíp nöp abad midöm ud kamín yua. *

6 Pen ñibi bi God Manö hagöp rö gagnaböl gau, kalíp gínabin u ñibi bi gau magöñhalö nínj aij gílan, a göm, mab mítanj u kumi kabö adö lanj níbö yuö, apöm Sodom Gomara ñibi bi kalíp bön nöp in habík ara. *

7 Lod npe, ñibi si bi si göm, nan naj yabiñ gímídal u nínjöm, gasí kub nínjmidöp u, God níp ud kamín yua. * 8 Lod bi aij, anj kale gau midöm, ñin añí añí pör pör God lo manö npe u ríb juöm, nan si nan naj gímídal gau amgö nínjöm, manö naj hagnídal gau apdí nínjöm, iru yabiñ ga. 9 Npe nöd anig ga rö, hon nínjbun, marö nínhön nínhön aunab, Bi Kub npe ñibi bi God Manö hagöp rö gípal gau kalíp abad midöm, ud kamín yuním rö löp. Pen ñibi bi God Manö hagöp rö gappal gau nagí rö lö, marö udöl gi, manö kub hagep ñin u abad mídeinaböl. 10 Pen ñibi si bi si gímídal gau, manö kub ke yabiñ udnaböl. Ñibi bi kub kalíp abad midpal gau, manö kale nínjagöm, gasí kale ke auöp rö gípal ñibi bi gau abe, manö kub ke yabiñ udnaböl.

God Manö hagabun, a göm, manö piral hagpal bi aníb gau, pínínj göm ana udagöm, bi mailö aij ke halö kumi kabö adö lanj au midpal gau kalíp hañöwätö hag jubal. *

11 Ejol gau aníbu rö gappal. Ejol kale bi klö yabiñ midpal u pen kale Bi Kub amgö ilö npe au bi aníb gau kalíp hag juagpal. *

12 Pen bi God Manö hagabun, a göm, manö piral hagpal bi aníb gau, wal wayöñ gau gasí midagöp hañöwätö gípal rö u gípal. Kale gasí midagöp pen kale manö naj yabiñ haggal. Gípal aníbu, wal wayöñ hel líbal udöp u rö, kalíp gínab. Umnaböl me. * 13 Kale ñibi bi gau ilön ñibal u pen kale ke ilön udnaböl. Kale gi naj göl gi, sídö anj nan kub nínjöl gi, ñig klö nínjöl gi, hañöwätö gi damöm, nable udagpal. Ñibi bi aníb gau kale apöm, kalöp aip magum göm nan nínjbun u, kale midmagö uraknab rö hañöwätö gi damöm, nan gac göp ap rö aka wös hapeb ap rö líbal. 14 Kale pör pör nöp ñibi si udun, bi si udun, a göm, amgö lí nöp ajpal. Ñibi bi Krai níp cíg aij gappal gau kalíp neb neb gi dap kíd kale u amöm, nan si nan naj gípal. Nan gau nan hon nöp mídeian, a göm, gasí u nöp nínjbun. God npe gi naj yabiñ gípal gau nínjöm, kalíp pen ilön kub yabiñ nínig gab.

15 Kale adan kabö göl adö u arö göm, nan si nan naj gun, a göm, gasí u nöp nínjbun. Bi Beo ñi npe Belam ga rö nöp gípal. Belam mani nan gau udnam, a göm, gi naj ga. *

16 Kaj donki gau manö hagappal u pen donki npe u, bi hagpal rö Belam níp hag gö, piral hagnig geia aníbu arö ga. Aníb u, Belam gi naj ga aníbu, God Belam níp hag ga. *

17 Pen mañ rímnap, ñig mílnig amun nínjbun, ñig ilam juöp gau mílep göp. Mañ rímnap möñ alnig gö, yígön kub apöm lígö, alagöp. Aníb u rö me, bi manö píral alep bi gau, God Manö hag íbabun, a gípal. Anig gípal u, God kalíp síbön kub auöp anj gau hag yunab. *

18 Bi aníb gau, hib kale ke dap ranöm hagpal, "Haníp hain gímim, midmagö uraknab rö hañöwätö gímim," a gípal. Ñibi bi rímnap nöd bi nínjeb kale gau aip ajöm, gi naj göm hañöwätö geila, pen hainö gasí aij nínjöm nagí adö aníbu arö göm, sól míd aij gínig gaböl. Pen bi naj aníb gau amöm, ñibi bi uri sól míd aij gínig gaböl gau gasí naj ñilö, kale adan aij u arö göm, ado göm, kauyanj nan si nan naj u gípal. 19 Bi naj aníb gau hagpal, "Kale midmagö uraknab rö hañöwätö gínabim," a gípal u pen bi naj gau kale ke nan si nan naj gep

* 2:1: Mad 24:11; Jud 4 * 2:4: Jud 6 * 2:5: Jen 6:1-7:24; 2Pi 3:6 * 2:6: Jen 19:24; Jud 7 * 2:7: Jen 19:1-16 * 2:10: Jud 7-8,16 * 2:11: Jud 9 * 2:12: Jud 10 * 2:15: Nab 22:7; Jud 11; Rep 2:14 * 2:16: Nab 22:28-35 * 2:17: Jud 12-13

magö u nagt wög gep n̄bi b̄i rö m̄d̄pal. B̄i r̄imnap apöm, b̄i r̄imnap aip pen pen göm, nagt l̄inaböl u, kale nagt wög gep b̄i kale m̄d̄pal. Nan si nan najj gep magö u, n̄bi b̄i r̄imnap aip pen pen göm nagt l̄inab u, kale nan si nan najj an̄b̄i gau nagt wög gep n̄bi b̄i rö m̄d̄pal. Nagt wög an̄bu ḡt damöm, ȳhar̄iṅ m̄daïöl rö lagöp. ²⁰ Nöd B̄i Kub hon Jisas Kraiss han̄p ud kam̄iṅ yuöp u n̄p n̄iṅ udöm, n̄bi b̄i aip aijöm nan najj m̄n̄n̄j naböṅ il i gas̄i n̄iṅöm halöwalö ḡm̄d̄dal gau arö göm, m̄d̄ aij ḡla. Pen hainö u, kale ado ḡt amöm, nan si nan najj nöd ḡm̄d̄dal adan an̄bu kauyan̄ arnaböl u, nöd najj m̄dm̄dal rö wasö, uri najj yab̄t̄ m̄deinaböl. ^{*} ²¹ Kam̄iṅ m̄dep nagt u n̄iṅagblap u, aij rö ḡiböp. Pen God kal̄p haga manö aij u n̄iṅöm, hainö arö ḡinaböl u, ḡt najj yab̄t̄ ḡinaböl. ^{*} ²² B̄i God Manö arö ḡipal gau, kale manö m̄höp hadame nöp hagn̄d̄dal u rö ḡipal. Manö m̄höp an̄bu ap hagla, “Kain gau t̄haköm ado ḡt apöm, nan t̄hak l̄ibal u kauyan̄ n̄iṅnaböl,” a ḡla. Manö ap pen hagla, “Kaj gau ñḡ paköm, ad̄iṅ waleb̄ karkol ḡinaböl,” a ḡla. ^{*}

3

Jisas hainö ado ḡt aunab, a ḡimim, gas̄i halö m̄d̄aimim

¹ N̄bi b̄i m̄dm̄magö yad gau. Kalöp köp ap nöd kal̄t̄ kl̄iñ r̄ik̄ yunö. M̄ñi köp hain n̄b̄ö kalöp kal̄t̄ kl̄iñ r̄ikabin. Köp m̄höp pen il añ̄ nöp. Yad kalöp köp m̄höp kal̄t̄ kl̄iñ r̄ikn̄ö, kale manö nöd n̄iṅbe u n̄iṅ aij ḡimim, gas̄i n̄iṅöl ḡt nöp m̄deinabim, a gem, kalöp köp m̄höp kal̄t̄ kl̄iñ r̄ikpin. ² God n̄ipe ke b̄i manö hagep ut̄ n̄ipe gau hag lö, kale hadame nöp manö n̄ipe hagla. Ud Kam̄iṅ Yuep B̄i hon, B̄i Kub hon u, n̄ipe ke b̄i manö ud arep n̄ipe hag lö, manö klö hagöm an̄ḡ ḡimim, a ga, manö u hag ñ̄m̄idun. Manö an̄bu nöp, kale hadame hagla abe, hon uri hagabun abe, n̄iṅ m̄d̄aimim, a gem, kalöp köp an̄bi kal̄t̄ kl̄iñ r̄ikabin. ^{*}

³ Pen nan kub hagabin i n̄iṅim. Ñ̄n̄ hain m̄dpun i rö, n̄bi b̄i gas̄i najj kale ke n̄iṅbal rö ḡipal gau, r̄imnap apöm Jisas Kraiss manö aij n̄ipe u hag juöm hagnaböl, ^{*} ⁴ “B̄i aunabin, a göm, manö hag la u, aunab m̄igan gai n̄b̄öṅ N̄bi b̄i nöd n̄b̄ö gau m̄dlö n̄iṅöl ḡt, aunabin a ga u pen kale umhakla u auagöp. Nan magöṅhalö hadame dagol ḡt la ñ̄n̄ u m̄deia rö nöp m̄d̄öp,” a ḡinaböl. ^{*} ⁵ B̄i an̄b̄i gau, God

hadame dagol gau manö nöp hagö, kumi kabö adö laṅ löm, ñ̄ḡ u ḡigabö göm, m̄n̄n̄j naböṅ u aṅ yan̄ löm ga. God ga an̄bu, kale n̄iṅ aij ḡipal u pen kale n̄iṅebir arö ḡipal. ^{*} ⁶ Hainö, God manö nöp hagö, ñ̄ḡ an̄b̄i gau apöm, m̄n̄n̄j naböṅ nan gau nöd m̄dm̄döp u yuö yuö gö, böṅ nöp najj ga. ^{*} ⁷ God manö an̄bu nöp hagö, kumi kabö adö laṅ abe m̄n̄n̄j naböṅ il i abe uri m̄d̄ aij göp u pen n̄bi b̄i God Manö hagöp rö gagpal gau kal̄p manö kub hagöm ilön kub ñ̄n̄ab ñ̄n̄ u, kumi kabö laṅ abe m̄n̄n̄j naböṅ il i abe mab lauö böṅ nöp innab.

⁸ Pen n̄bi b̄i m̄dm̄magö yad gau. Manö ap haūt̄ ḡimim rö löp. Hon ñ̄n̄ añ̄ ap n̄iṅbun u pen B̄i Kub n̄iṅö m̄ i ru yab̄t̄ rö löp. Hon m̄ i ru yab̄t̄ nöp wö ral n̄iṅbun u pen B̄i Kub n̄iṅö ñ̄n̄ añ̄ ap nöp rö löp. ^{*}

⁹ An̄b̄i u, B̄i Kub n̄ipe, aunabin, a göm, ȳñ̄id auagöp u, n̄bi b̄i r̄imnap manö nöp hagöm arö ḡipal rö gagöp; n̄bi b̄i nan si nan najj göm, mab ke yan̄ ar̄n̄ḡ gaböl gau, r̄imnap ur gagöl, kale magöṅhalö ȳp̄ lau adö aulö kal̄p udnam, a göm, abad m̄d̄öp. ^{*}

¹⁰ Pen B̄i Kub aunab u, b̄i nan si udep gau kal̄p n̄iṅ m̄dlö auagpal rö u aunab. Ñ̄n̄ an̄bu, gu m̄l̄öbö hagö n̄iṅöl ḡt, kumi kabö mu adö laṅ ke ke arnab. Gap̄i nan n̄ihön n̄ihön kumi kabö adö laṅ m̄döp gau inöm, m̄n̄n̄j naböṅ il i nan n̄ihön n̄ihön m̄döp gau magöṅhalö innab. ^{*}

¹¹ Hainö nan gau magöṅhalö an̄ḡ göl innab a ḡimim, kale uri ḡt aij ḡinabim aka halöwalö ḡinabim? Ñ̄n̄ kub aun̄ḡ gab an̄bu gas̄i n̄iṅmim, God Manö hagöp rö nöp ḡimim n̄bi b̄i ut̄ n̄ipe m̄d̄aimim. ¹² Pen God ñ̄n̄ kub n̄ipe u ȳñ̄id aun̄m̄ a ḡimim, manö aij n̄ipe u n̄bi b̄i gau kal̄p haḡ ñöl ḡt m̄dmim. Ñ̄n̄ an̄bu, rak̄in, gap̄i, nan kumi kabö adö laṅ gau, in̄ ñ̄ḡ bad l̄inab u pen ¹³ God kumi kabö adö laṅ abe, m̄n̄n̄j naböṅ il i abe, hain̄ n̄b̄ö ḡinabin, a göm, manö hag la u abad m̄dpun. Ram hain̄ n̄b̄ö an̄bu, n̄bi b̄i God aip m̄döm n̄ipe hagöp rö nöp ḡilö arnab. ^{*}

¹⁴ An̄b̄i u, n̄bi b̄i m̄dm̄magö yad gau. N̄ipe aunab, a ḡimim, abad m̄dpim ñ̄n̄ i, gas̄i klö n̄iṅmim, God amgö ilö n̄ipe n̄bi b̄i as̄iṅ m̄dagöp, n̄bi b̄i manö m̄dagöp rö m̄idun, n̄p̄ aip j̄m̄ ñöl m̄d̄aiun, a ḡimim, ḡipe arö me, n̄ipe apöm kalöp n̄iṅö, aij yab̄t̄ ḡin̄m. ¹⁵ Pen n̄ipe ȳñ̄id auagöp u, kale gas̄i n̄iṅmim, kalöp n̄bi b̄i r̄imnap halö ȳp̄ lau adö aulö, yad ud kam̄iṅ yunam, a göm, abad m̄döp. God n̄ipe mam m̄dm̄magö hon

^{*} 2:20: Mad 12:45 ^{*} 2:21: Luk 12:47-48 ^{*} 2:22: Pro 26:11 ^{*} 3:2: Jud 17 ^{*} 3:3: 1Di 4:1; Jud 18 ^{*} 3:4: Mad 24:48 ^{*} 3:5: Jen 1:6-9 ^{*} 3:6: Jen 7:11; 2Pi 2:5 ^{*} 3:8: Sam 90:4 ^{*} 3:9: Hab 2:3; 1Di 2:4 ^{*} 3:10: Luk 12:39; 1De 5:2; Mad 24:29,35 ^{*} 3:13: Ais 65:17; 66:22; Rep 21:1,27 ^{*} 3:15: Ro 2:4

Pol nɪp gasɪ aij ñö nɪŋöl gɪ, kalöp köp kalɪ
kliñ rɪkôm, manö añɪ anɪbu rö haga. *

¹⁶ Pol manö nɪpe kalɪ kliñ rɪka u, köp nɪpe
rɪka gau magõŋhalö manö añɪ anɪbu nöp
mɪdöp. Pol köp nɪpe gau manö uɰham
nɪŋeb rö rɪmnap halö hagö me, nɪbi bɪ God
Manö nɪŋagöm, Kraiss nɪp cɪg aij gappal
gau, Pol manö uɰham nɪŋeb anɪbu nɪŋöm,
ado gôm manö piral adö u haggal. God
Manö bɪ rɪmnap kalɪ kliñ rɪkla gau, kale u
rö nöp manö anɪbu nɪŋöm, ado gôm manö
piral adö u haggal. Anɪg gɪlö, God manö
kub hagnab ñɪn u adan kale kamɪŋ arep ap
mɪdagnab.

¹⁷ Pen nɪbi bɪ aij yad gau. Kale manö
anɪbi hadö nɪŋbim u me, nɪŋ aij gɪmim.
Kale uri Kraiss nɪp cɪg aij gɪmim mɪdpim.
Pen nɪbi bɪ rɪmnap apöm, manö piral
haglö, kale u rö nöp gasɪ naj nɪŋmim, kale
gɪ naj gɪpal rö gɪmim, ap lug pakmim rö
löp. * ¹⁸ Pen Bɪ Kub hon Jisas Kraiss hanɪp
ud kamɪŋ yuöp u, nɪpe nɪbi bɪ mög nɪŋöm
ud aij göp u nɪŋbim rö, Jisas Kraiss nɪp nɪŋ
aij yabɪŋ gun, a gɪmim, gasɪ anɪbu nɪŋöl gɪ
mɪdpe arnɪm. Bɪ Kub hon hib nɪpe u pör
nöp pör nöp hagno adö arnɪm! Anɪb unbö
rö aij.

* 3:17: Mak 13:33; 1Ko 10:12

2

1 Jon
Jon köp nöd u kalı kfiñ rıka

God Manö Kamıj u

1 Ram mınöñ hadame dagol gı laga ñın u, Manö Kamıj u mıdmıdöp. Pen nıpe ke hainö ñın i nöp apöm manö hagö, hon apdi nıñun, nıpe ke amgö nıñun, ñımagö lı nıñbun. Yad Manö Kamıj anıbu nöp hagnıg gabin me. * 2 Nıpe pör pör nöp kamıj mıdmıdöp u, hañ romanj lóm waiö aua u, hon amgö nıñno. Kamıj pör mıdep Bı u, Bapi aip mıdöm ram mınöñ il i apöm waiö la u, nıpe amgö hon ke nıñun, manö nıñö anıbu kalöp hagabun. * 3 Nan nıñön nıñön amgö nıñbun u, manö nıñön nıñön apdi nıñbun u, kalöp abe hagabun. Hon Bapi God Ñı nıpe Jisas Krais apil mıhau aip jım ñöl mıdpun. Pen kalöp manö anıbu hagno, nıñmim nıñ udpe me, hon magöñhalö God apil mıhau aip jım ñöl mıdeinabun. 4 Anıg gınabım u, hon mıñ mıñ gınabun. Gası u nıñun, kalöp manö anıbi kalı kfiñ rıkabun. *

God nıpe Mailö

5 Jisas Krais hanıp hagö nıñbun manö u kalöp hagnıg gabin. God nıpe mailö; nıpe sıbön halö mıdagöp. * 6 God aip jım ñöl mıdpun, a gınabun u, pen nan si nan naij gı damun, sıb au ajeinabun u, manö pıral hagnıg, nan naij gıpun u abe pıral gun gınabun. * 7 Pen God mailö aij pör pör mıdmıdöp rö, hon mailö aij nıpe lau adö mıdeinabun u, hon añ mam Jisas nıpe nıñ udpal gau aip jım ñöl mıdno, Ñı nıpe Jisas hagape nıpe u nan si nan naij gıpun gac u magöñhalö hık gı yunab.

8 Pen nan si nan naij rımnıp gagpun, a gınabun u, manö pıral hagnabun; God Manö nıñö nöp u mıdmıdög anj hon dan mıdagöp. * 9 Pen hon nan si nan naij gıpun u, God nıpe hag payık pe gınabun u, nıpe pör pör hagöp rö nöp göm, pör pör kabö göl nöp göm gab rö, nan si nan naij gıpun gau nıñöm arö göm, gac anıbu magöñhalö hık gı yu haknab.

10 Pen nan si nan naij gagpun, a gınabun u, God manö pıral hagab, a gınabun; God Manö aij nıpe u mıdmıdög anj hon dan mıdagöp.

Krais hanıp a göm, nıpe ke Nap nıpe sabe gı ña

1 Ñı pai yad gau. Kale nan si nan naij gagmım, a gem, kalöp manö anıbi kalı kfiñ rıkabın. Pen nan si nan naij geınabım u, Jisas Krais pör pör kabö rö nöp gımdöp u, nıpe hanıp gı ñöm Nap nıpe hagöm, nan si nan naij gıpal u nıñmön arö gımön, a gımdöp. * 2 God nıpe nan si nan naij gıpun gau nıñöm, hanıp mılö ke gau yuböp. Pen Jisas Krais nıpe ke nan si nan naij gıpun gau mab ba lañ au hañ romanj adö nıpe ke udöm umöm, nan si nan naij gıpun gac u magöñhalö hık gı yua. Pen nan si nan naij hon nöp wasö; nıbi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö nan si nan naij gıpal gac u hık gı yua. *

3 God Manö hagöp rö geınabun u, hon nıñö nöp God nıpe nıñbun u, nıñnabun. 4 Bı ap, God nıpe nıñbın, a gınab pen God hagöp rö gagnab u, nıpe manö pıral hagnab; manö nıñö u mıdmıdög anj nıpe dan mıdagöp. 5-6 Pen nıbi bı God Manö hagöp rö gıpal gau, kale God nıpe mıdmıdög yabıl lıbal. God aip jım ñöl mıdpun, a gıpal, nıbi bı gau, Jisas gımdöp rö nöp gınaböl. Nıpe gımdöp rö gınabun u me, hon nıñnabun, God anj dan mıdpun. *

Pen pen mıdmıdög lımim

7 Nıbi bı mıdmıdög yad gau. Manö kalı kfiñ rıkabın anıbi, manö gısön nıbö wasö; manö hadame dagol hagla mıdmıdöp; manö nöd nıbö anıbu nöp yad uri kalöp hagabın. * 8 Pen manö kalöp kalı kfiñ rıkabın anıbi manö gısön nıbö mıdöp. Jisas Krais gımdöp u nıñöm, manö gısön nıbö anıbu manö nıñö nöp, a gıpal. Pen kale nıbi bı gau gabım u abe nıñöm, kale u rö nöp, manö gısön nıbö anıbu manö nıñö nöp, a gıpal. Sıbön u uri hadö ur gab; mailö magö nıñö u hadö mailö gab. *

9 Nıbi bı, mailö mıdpun, a göm, añ mam kale rımnıp mulu kal nıñbal gau, kale sıb au mıdpal. *

10 Pen nıbi bı añ mam kale gau kalıpe mıdmıdög lıbal gau, mailö mıdpal. Mailö gau ajöm, ap lug pakagnaböl. * 11 Nıbi bı añ mam kale rımnıp mulu kal nıñbal gau, kale sıb au mıdpal. Kale sıb gau mıdlö, amgö kale hadö we göp nıñöm sıb gau ajöm, gai araböl u nıñagpal. *

12 Jisas Krais nıpe uma u me, God nan si nan naij gıpım u nıñöm arö göp.

* 1:1: Jon 1:1 * 1:2: Jon 1:14 * 1:4: Jon 16:24 * 1:5: 1Di 6:16; Jem 1:17 * 1:6: 1Jn 2:4 * 1:8: Sam 32:5; Pro 28:13 * 2:1: Hib 9:24 * 2:2: Jon 1:29; Kol 1:20; 1Jn 4:10 * 2:5-6: Jon 14:21,23 * 2:7: Jon 13:34; 2Jn 5-6 * 2:8: Ro 13:12; Jon 1:9 * 2:9: 1Jn 4:20 * 2:10: Ro 14:13 * 2:11: Jon 12:35

Anɪbu, yad kalöp ñɪ pai mɪdmagö yad gau manö anɪbi kalɪ kɪñ rɪkabin.

¹³ Kale bɪ majö gau,

Jisas Kraiss hadame dagol gau mɪdöm uri mɪdöp u,

nɪp hadö nɪnbim u me,

yad kalöp bɪ majö manö anɪbi kalɪ kɪñ rɪkabin.

Kale bɪ praj gau,

Seden, Bɪ Najj Yabɪ u, nɪp

ma kale mo gau hadö lɪbim u me,

yad kalöp bɪ praj manö anɪbi kalɪ kɪñ rɪkabin.

Kale ñɪ pai mɪdmagö yad gau

Bapɪ nɪp hadö nɪnbim u me,

yad kalöp ñɪ pai mɪdmagö yad manö anɪbi kalɪ kɪñ rɪkabin.

¹⁴ Kale bɪ majö gau,

Jisas Kraiss hadame dagol gau mɪdöm uri mɪdöp u,

nɪp hadö nɪnbim u me,

yad kalöp bɪ majö manö anɪbi kalɪ kɪñ rɪkabin.

Kale bɪ praj gau,

God Manö kamɪŋ u

mɪdmagö anɪ kale danɪ kamɪŋ mɪdö, kale klö gɪmim,

Seden, Bɪ Najj Yabɪ u,

nɪp ma kale mo gau hadö lɪbim u me,

yad kalöp bɪ praj manö anɪbi kalɪ kɪñ rɪkabin.

Nan mɪnön naböŋ il i mɪdmagö lagmim

¹⁵ Kraiss nɪbi bɪ nɪpe mɪdagpal gau, nagɪ gɪpal adö u gun, a gɪmim, gasɪ u nɪŋagmim. Gasɪ kale nan mɪnön naböŋ il i gau amöm wam wam gö, nan gau mɪdmagö lɪnabim u, kale Bapɪ nɪp gasɪ u arö gɪmim, nɪp mɪdmagö lagnabim. * ¹⁶ Nɪbi bɪ nan mɪnön naböŋ il i gasɪ nɪnbal gau, hañ romanɪ hon nan sɪ nan najj gasɪ göp rö gun, a göm, nan nɪhön nɪhön amgö nɪnaböl gau, sɪ udun a göm, nan gau iru nöp udun, hɪb kub udun, a göm, nɪnbal rö gɪlö aröp. Bapɪ kalɪp gasɪ ñö anɪg gaggal; mɪnön naböŋ il i nan gau gasɪ nɪŋöm, anɪg gɪpal. * ¹⁷ Ram mɪnön il i abe, nan nɪhön nɪhön ram mɪnön il i gasɪ tɪp göp gau abe, ur gɪnɪg gab; pen nɪbi bɪ God hagöp rö gɪpal gau pör pör mɪdeinaböl. *

Kraiss nɪp mulu kal nɪheb bɪ u

¹⁸ Ñɪ pai mɪdmagö yad gau. Ñɪn hain u söl mɪdöp. Bɪ Kraiss nɪp mulu kal nɪheb bɪ u aunab, a gɪla, u nɪnbim. Mɪñi nɪbi bɪ Kraiss nɪp mulu kal nɪnbal gau iru mɪdpal rö, ñɪn hain u söl mɪdöp u, nɪnbun. *

* **2:15:** Ro 8:7 * **2:16:** Ro 13:14 * **2:17:** Mad 7:21 * **2:18:** Mad 24:5,24; 2Jn 7 * **2:19:** Ap 20:30

* **2:20:** 1Ko 2:15 * **2:22:** 1Jn 4:3; 2Jn 7 * **2:23:** Jon 5:23; 1Jn 4:15; 5:1 * **2:27:** Jon 16:13 * **2:29:** 1Jn

3:10 * **3:1:** Jon 1:12-13; 16:3

¹⁹ Nɪbi bɪ Kraiss nɪp mulu lugö nɪnbal anɪb gau, hon aip magum göm, hainö arö göm höŋ adö arla; hon aip magum gaila pen hon aip jɪm ñöl mɪdagmɪdal. Hon aip jɪm ñöl mɪdaiblap u, hanɪp arö göm ke ke aragblap. Pen höŋ adö arla u, nɪbi bɪ yad waiö nöp nɪnaböl, bɪ gau kalɪp aip jɪm ñöl mɪdagpal, a göm, God nɪpe ke gö, kale höŋ adö arla. *

²⁰ Pen Kraiss, Ana Uɪ yuö kalöp adö apöm aip mɪdöp rö, kale magöŋhalö God Manö nɪŋö u nɪnbim. * ²¹ Kale Jisas Kraiss manö nɪŋö u nɪnagpim, a gem, kalöp manö i kalɪ kɪñ rɪkagabin; kale hadö nɪnbim. Pen Jisas Kraiss manö nɪŋö u, manö piral ap auagöp.

²² “Jissas nɪpe Mesaia wasö,” gɪnab bɪ anɪbu nöp nɪpe bɪ pir alep bɪ. Anɪg gɪnab u, nɪpe Bapɪ abe, Ñɪ abe wasö gɪnab. Bɪ anɪbu nɪpe Kraiss Nɪp Mulu Kal Nɪheb Bɪ anɪbu. * ²³ Nɪbi bɪ Jissas nɪpe God Ñɪ wasö gɪpal gau, kale Nap nɪp nɪnagpal. Pen nɪbi bɪ Jissas nɪpe God Ñɪ nɪpe mɪdöp hag waiö gɪpal gau, kale Nap nɪp abe nɪnbal. *

Ana Uɪ kalöp Kraiss manö nɪŋö u hag ñɪnab

²⁴ Manö nöd nɪnbe u, mɪdmagö anɪ kale danɪ ud aij göl gɪ mɪdmim. Manö nöd nɪnbe u, mɪdmagö anɪ kale danɪ ud aij göl gɪ mɪdeinabim u, God Ñɪ aip jɪm ñöl mɪdmim, Nap aip jɪm ñöl mɪdmim mɪdeinabim. ²⁵ Hanɪp manö nɪŋö hag löm haga, “Kale pör pör nöp kamɪŋ mɪdeinabim,” a ga.

²⁶ Manö uri nöp hagajɪn i, nɪbi bɪ manö piral hagöm gasɪ kalöp tɪp gɪ ud arnɪg gaböl gau gasɪ nɪnem hagajɪn. ²⁷ Nɪbi bɪ gau kalöp hag ñagöl. Kraiss nɪpe Ana Uɪ yuö kalöp adö apöm aip mɪdöp rö, nɪpe ke kalöp hag ñab; pen nɪpe manö piral wasö, manö nɪŋö nöp magöŋhalö kalöp hag ñɪnab. Anɪb u, God Ana gasɪ ñöb rö, Kraiss nɪp cɪg gɪmim nöp mɪdaimim. *

²⁸ Ñɪ pai mɪdmagö yad gau. Kraiss nɪp cɪg gɪmim nöp mɪdpe me, nɪpe ado gɪ aunab ñɪn u, nɪp nɪŋno nable gagnab; hubɪköl u nöp gun mɪdeinabun. ²⁹ Kraiss nɪpe nagɪ yɪjɪg göl adö u nöp gɪ aij göp nɪnbim u, kale u rö nöp nɪnbim, nɪbi bɪ nagɪ yɪjɪg göl adö u nöp gɪpal gau, kale God ñɪ pai nɪpe mɪdöm me, anɪg gɪpal. *

3

God ñɪ pai nɪpe mɪdpun u nɪŋun, mɪd aij gun

¹ Bapɪ God hanɪp mɪdmagö yabɪ löm, hanɪp ñɪ pai yad ke, a göp u, yad aiö gabin. Hon God ñɪ pai nɪpe nöp mɪdpun. Anɪb

u, n̄ibi b̄i ram m̄inōḡ iḡ i nōp gas̄i n̄iḡbal gau han̄iḡp n̄iḡagpal u me, han̄iḡp u rō nōp n̄iḡagpal. * ² N̄ibi b̄i n̄iḡeb aij yad gau. M̄iñi hon God ñ̄i pai n̄iḡpe m̄id̄pun pen hainō n̄ibi b̄i aigale b̄i rō m̄ideinabun u n̄iḡagpun. Pen hon n̄iḡbun, J̄isas Krāis n̄iḡpe waiō l̄inab ñ̄in u, n̄iḡpe ke m̄id̄ōp rō u amgō n̄iḡjun, n̄iḡpe m̄id̄ōp rō lun m̄ideinabun. * ³ God han̄iḡp Krāis rō l̄inab a gōm gas̄i n̄iḡnabōl n̄ibi b̄i gau, Krāis uḡ m̄id̄ōp rō, hon u rō nōp uḡ m̄idaiun, a ḡi gas̄i n̄iḡnabōl.

⁴ N̄ibi b̄i nan si nan naij ḡinabōl gau, kale magōḡhalō God lo manō r̄ib junabōl. Nan si nan naij gōm me, God lo manō r̄ib junabōl. ⁵ Pen kale n̄iḡbim, J̄isas Krāis n̄iḡpe aua u, hon n̄ibi b̄i m̄inōḡ nabōḡ iḡ i nan si nan naij ḡipun gac u l̄ik ḡi yun̄ig aua. N̄iḡpe ke nan si nan naij ap gagōp. * ⁶ An̄ib u, n̄ibi b̄i n̄iḡp aip j̄im ñ̄ol m̄id̄pal gau, nan si nan naij gagpal. N̄ibi b̄i nan si nan naij ḡipal gau, J̄isas Krāis n̄iḡp n̄iḡagpal; n̄iḡpe b̄i aigale b̄i rō m̄id̄ōp u n̄iḡagpal.

⁷ Ñ̄i pai m̄id̄magō aij yad gau. N̄iḡp aij ḡimim! N̄ibi b̄i r̄imnap manō p̄iral hagōm gas̄i kalōp ḡiḡp ḡi u arn̄ig gabōl gau, manō p̄iral kale u n̄iḡ udagmim. N̄ibi b̄i ḡi aij ḡipal gau nōp kale n̄ibi b̄i kam̄iḡ aij; Krāis n̄iḡpe ke kam̄iḡ aij m̄id̄ōp rō, kale u rō nōp n̄ibi b̄i kam̄iḡ aij m̄id̄pal. ⁸ Pen n̄ibi b̄i nan si nan naij ḡipal gau, Seden ñ̄i pai n̄iḡpe m̄id̄pal; Seden hadame dagol gau iḡ gōm, ḡi damōm, nan si nan naij ḡim̄id̄ōp rō ḡipal. God Ñ̄i n̄iḡpe ram m̄inōḡ iḡ i aua u, Seden nan naij ḡim̄id̄ōp naḡi u r̄ib ḡi dō ḡin̄ig aua. * ⁹ N̄ibi b̄i God ñ̄i pai n̄iḡpe m̄id̄pal gau, God ȳiḡ kal̄iḡp aḡ daḡ la u m̄id̄ōp u me, nan si nan naij gagnabōl. God Nap kale m̄id̄ōp, kale God ñ̄i pai n̄iḡpe m̄id̄pal u me, kale nan si nan naij gōl rō lagōp. * ¹⁰ An̄ib u hon n̄iḡbun, n̄ibi b̄i an an kale God ñ̄i pai n̄iḡpe m̄id̄pal, n̄ibi b̄i an an kale Seden ñ̄i pai n̄iḡpe m̄id̄pal; n̄ibi b̄i ḡi aij gagpal gau kale God ñ̄i pai n̄iḡpe m̄id̄agpal; n̄ibi b̄i aḡ mam gau kal̄iḡp m̄id̄magō lagpal gau kale u rō nōp God ñ̄i pai n̄iḡpe m̄id̄agpal.

God ñ̄i pai n̄iḡpe gau pen pen m̄id̄magō l̄imim

¹¹ Hon pen pen m̄id̄magō lun. Manō i hadame dagol gau nōp hagla n̄iḡbe. * ¹² Adam ñ̄i n̄iḡpe Ken ga rō gagmim. N̄iḡpe Seden, B̄i Naij Yab̄iḡ u, ñ̄i n̄iḡpe m̄id̄ōm, n̄imam hain n̄iḡp al pak la. N̄iḡpe n̄imam n̄iḡp al pak la u, n̄ihōn ḡin̄ig al pak laḡ n̄iḡpe ke ḡi naij gaia pen n̄imam Ebol n̄iḡpe ḡi aij gaia

u n̄iḡōm n̄iḡp al pak la. * ¹³ An̄ib u, aḡ mam yad gau. N̄ibi b̄i m̄inōḡ nabōḡ iḡ i kalōp mulu kal n̄iḡnabōl u, aiō gagmim. *

¹⁴ Hon Krāis n̄ibi b̄i aḡ mam gau kal̄iḡp m̄id̄magō l̄ibun u me, hon n̄iḡbun, hon n̄ibi b̄i hadō umbal rō m̄id̄aino adō u arō gun, kam̄iḡ ḡisōn n̄ibō u hadō udpun. N̄ibi b̄i m̄id̄magō lagpal gau, kale n̄ibi b̄i hadō umbal rō m̄id̄pal. * ¹⁵ N̄ibi b̄i an an n̄ibi b̄i r̄imnap mulu kal n̄iḡbal gau, kale kal̄iḡp w̄ip albal rō lōp. Pen kale n̄iḡbim, n̄ibi b̄i w̄ip albal gau, kale kam̄iḡp p̄ōr m̄idep magō u udagpal. *

¹⁶ Krāis han̄iḡp mōg n̄iḡōm uma u me, hon aige gun aḡ mam hon m̄id̄magō lun, n̄iḡbun. Hon u rō nōp, aḡ mam hon gau kal̄iḡp n̄iḡō yōl m̄id̄magō lun, klō gun, kal̄iḡp ḡi aij gun; an̄ig gun umnabun u, manō m̄id̄agōp. * ¹⁷ N̄ibi b̄i nan iru m̄idō m̄iḡōl ḡi, aḡ mam nan m̄id̄agōp gau kal̄iḡp n̄iḡōm mōg n̄iḡaggnabōl u, kale God n̄iḡp m̄id̄magō lagpal. * ¹⁸ An̄ib u, ñ̄i pai m̄id̄magō yad gau. Aḡ mam gau m̄id̄magō l̄ibun, a ḡinabun u, manō nōp hagagun; kal̄iḡp n̄iḡō nōp m̄id̄magō lun, klō gun, kal̄iḡp ud aij gun, ḡi aij gun. An̄ig ḡinabun u, hagnabun, hon aḡ mam gau m̄id̄magō l̄ibun, a ḡinabun. *

N̄ibi b̄i God n̄iḡp c̄ig ḡipal gau hañ hub̄ikōl u nōp m̄id̄pal

¹⁹20 Aḡ mam kal̄iḡp m̄id̄magō lun, ḡi aij ḡinabun u me, hon n̄iḡnabun, Krāis manō n̄iḡō n̄iḡpe u n̄iḡ udpun. An̄ib u, gas̄i magō hon ke aḡ daḡ han̄iḡp manō kub hagnab u pen God amgō ilō adō n̄iḡpe u hon m̄iñ m̄iñ gōl ḡi agam̄iḡ m̄ideinabun. Gas̄i magō hon aḡ daḡ u hain, pen God n̄iḡpe klō yab̄iḡ. N̄iḡpe gas̄i magō hon magōḡhalō n̄iḡp aij gōp. ²¹ An̄ib u, n̄ibi b̄i n̄iḡeb aij yad gau. Gas̄i magō hon ke aḡ daḡ han̄iḡp manō kub hagagnab u, gas̄i halō m̄id̄un, God m̄id̄ōp au sōl aramun, amgō ilō adō n̄iḡpe u ana udagnabun. * ²² God manō klō hagōp rō gun, nan n̄ihōn n̄ihōn n̄iḡp aij ḡinab u gōl ḡi damun, n̄iḡp hag n̄iḡeinabun u, hagnabun rō ḡinab. ²³ God manō klō hagōm an̄ig hagab: hon Ñ̄i n̄iḡpe J̄isas Krāis n̄iḡp n̄iḡp udun, aḡ mam gau pen pen m̄id̄magō lun. God han̄iḡp manō klō hagōm, an̄ig ḡimim, a ga. * ²⁴ N̄ibi b̄i God manō klō hagōm haga rō nōp ḡipal gau, kale God aḡ daḡ m̄id̄pal; n̄iḡpe kal̄iḡp aḡ daḡ m̄id̄ōp. God n̄iḡpe Ana han̄iḡp ñ̄ōb u me, hon n̄iḡbun, God n̄iḡp han̄iḡp aḡ daḡ m̄id̄ōp. *

* 3:2: 2Ko 3:18 * 3:5: Jon 1:29; 1Pi 2:22-24; 1Jn 2:2

13:34 * 3:12: Jen 4:8 * 3:13: Jon 5:18-19 * 3:14: Jon 5:24

* 3:17: Dud 15:7 * 3:18: Jem 2:15-16 * 3:21: Hib 4:16

* 3:8: Jon 8:44 * 3:9: 1Jn 5:18 * 3:11: Jon

13:34 * 3:12: Jen 4:8 * 3:13: Jon 5:18-19 * 3:14: Jon 5:24

* 3:15: Rep 21:8 * 3:16: Jon 13:1; Gal 1:4

* 3:17: Dud 15:7 * 3:18: Jem 2:15-16 * 3:21: Hib 4:16

* 3:23: Jon 6:29; 13:34 * 3:24: 1Jn 4:13

4

God Ana aka nan ke ap kalip gasi ñöb

¹ Mídamam aij yad gau. Níbi bí God Manö piral hag ajaböl gau iru mídpal u me, níbi bí rímnap God Ana aip jím ñöl mídpun, a gaiöl u, níj aij gímim, manö kalíp u udmim. God Ana aka nan rímnap ke kalíp gasi ñö hagaböl, a gímim, níjmim.

* ² God Ana ana kale aip jím ñöl mídpöp mídagöp u, ai göl gímim níjnabim? Jisas Kraiss nípe bí hañ romanj lóm, ram mánöj il i aua, a gínaböl u, God Ana kale aip mídpöp u, a gí níjnabim. * ³ Pen Jisas Kraiss nípe bí yabí laga, a gínaböl u, God Ana kale aip mídagöp, a gí níjnabim. Jisas Kraiss Níp Mulu Kal Níjeb Bí aníbu, ana nípe kalíp anj danj mídpöp rö, manö aníbu rö hagnaböl. Ana aníbu aunab, a gilö, níjbe. Pen mání ñin i nöp ram mánöj il i hadö auub. *

⁴ Ní pai mídmagö yad gau. God nípe kalöp anj danj mídpöp; nípe Bí klö yabí. Pen Seden nípe níbi bí ram mánöj il i mídpal gau kalíp anj danj mídpöp; nípe bí klö yabí wasö. God Bí klö yabí u, nípe kalöp anj danj mídpöp u me, níbi bí manö piral hagnal gau gasi kalöp íp gí ud aröl rö lagöp. * ⁵ Níbi bí manö piral hagnal gau, kale ram mánöj il i níbö u me, manö hagnal u u rö nöp ram mánöj il i níbö. Manö hagnal u ram mánöj il i níbö u me, níbi bí ram mánöj il i níbö gau manö piral kale níj udpal. * ⁶ Pen hon God ní pai nípe mídpun. Níbi bí God níj níj udpal gau, manö hon níj udpal. Pen níbi bí God níj níj udagal gau, manö hon níj udagal. Adö aníbu, Ana níj nöp kalíp gasi ñö hagnal aka ana piral u gasi ñö hagnal u, níjbun.

God haníp mídmagö yabí löp

⁷ Níbi bí mídmagö yad gau. Añ mam gau pen pen mídmagö lun. God nípe gö me, níbi bí mídmagö líbal. Níbi bí an, níbi bí gau kalíp mídmagö líbal gau, kale God ní pai nípe mídpöp, God níj níjbal u me, níbi bí gau mídmagö líbal. ⁸ God nípe níbi bí kalíp mídmagö löp u me, níbi bí an, níbi bí gau kalíp mídmagö lagpal gau, kale God níj níjagal. ⁹ God Ní nípe añt yabí u yuö apöm gö, hon níbi bí ram mánöj il i mídpun pör pör nöp kamíj mídaiun rö löp. Aníbu u, God haníp mídmagö yabí löp u, waiö níjbun. * ¹⁰ Hon God níj mídmagö lagnö; God nípe nöd haníp mídmagö la. God nípe nan si nan naij gípun gau níjöm, haníp mílö ke gau yuböp. Pen nípe haníp mídmagö lóm, Ní nípe Jisas Kraiss hag yuö

apöm, nan si nan naij gípun gau, mab ba lanj au hañ romanj adö nípe ke udöm umöm, nan si nan naij gípun gac u lík gí yua. *

¹¹ Mídamam aij yad gau. God nípe aníg göm, haníp mídmagö yabí löp rö, hon u rö nöp añ mam gau pen pen mídmagö lun. ¹² Níbi bí añt ap God níj amgö níjagöp; pen hon añ mam gau pen pen mídmagö línabun u, God nípe haníp anj danj mídeinab. Nípe haníp anj danj mídeinab u me, nípe níbi bí gau mídmagö yabí löp rö, hon u rö nöp níbi bí gau mídmagö yabí línabun. * ¹³ Haníp Ana nípe ke yuö apöm haníp anj danj mídpöp u me, hon God anj danj mídpun, nípe haníp anj danj mídpöp u, níj aij gípun. * ¹⁴ Bapi God Ní nípe níbi bí kalíp ud kamíj yunim, a göm, yua u, hon amgö hon ke níjün, níbi bí gau kalíp hag níbun. ¹⁵ Níbi bí, Jisas nípe God Ní nípe yabí mídpöp, a göm waiö hagnal gau, God anj danj mídpal; kale God anj danj mídpal. ¹⁶ Aníbu, God nípe haníp mídmagö yabí löp u níj udun, gasi aníbu níjöl gí nöp mídpun.

God Bí mídmagö lep. Níbi bí mídmagö líbal gau, God anj danj mídpal; God kalíp anj danj mídpöp. ¹⁷ Hon God aip jím ñöl mídeinabun u, nípe níbi bí mídmagö yabí löp u rö, hon u rö nöp níbi bí mídmagö yabí línabun. Aníbu u me, God manö kub hagnab níj u, anínin gö píñíj gagnabun; hubíköl u nöp gun mídeinabun. ¹⁸ God haníp mídmagö yabí löp u me, hon píñíg gun rö lagöp. Haníp ilön níj naböl, a gínabun u me, anínin gö píñíj gínabun. Aníbu, níbi bí píñíj gípal gau, God haníp mídmagö yabí löp, a göm, níjagal.

¹⁹ God nípe ke nöd haníp mídmagö la u me, hainö hon níj mídmagö líbun. ²⁰ Níbi bí God níj mídmagö líbun, a gínaböl u, pen añ mam gau kalíp mulu kal níjnaböl u, piral nöp hagnaböl. Níbi bí waiö níjbal gau kalíp mídmagö lagnaböl u, kale aigöl göm, God Bí waiö níjagal u, níj mídmagö línaböl? ²¹ God manö klö hagöm haga, “Níbi bí yip mídmagö líbal gau, añ mam gau kalíp u rö nöp mídmagö löl,” a ga. *

5

God Ní nípe níj níj udep magö u

¹ Níbi bí, Jisas nípe Kraiss, a göm níj udpal gau, kale magöñhalö God ní pai nípe mídpal. Pen níbi bí nap mídmagö líbal gau, ní nípe u rö nöp mídmagö líbal. ² God níj mídmagö lun, nípe manö klö hagöm, aníg gímim, a göp rö gínabun u,

* 4:1: Mad 7:15; 1Jn 2:18; 2Jn 7; 1De 5:21 * 4:2: 1Ko 12:3 * 4:3: 1Jn 2:18 * 4:4: Mad 12:29; 1Jn 5:4-5
 * 4:5: Jon 8:47; 15:19 * 4:9: Jon 3:16 * 4:10: Ro 5:8-10; 1Jn 2:2 * 4:12: Jon 1:18 * 4:13: 2Ko 1:22; 1Jn 3:24 * 4:21: Mak 12:29-31 * 5:2: 1Jn 4:15

hon nɨŋnabun, God ñi pai nɨpe gau kalɨp mɨdmagö lɨbun. *

³ God manö klö hagöm, anɨg gɨmim, a göp rö nöp gɨnabun u me, hon God nɨp mɨdmagö linabun. God manö klö nɨpe hagöp anɨb gau, marö gagöp. * ⁴ Nɨhön gɨnɨg: God hanɨp udö, ñi pai nɨpe mɨdpun u me, nɨbi bɨ yɨharɨŋ gau nagɨ gɨpal adö u, gasɨ hanɨp tɨp gɨ ud aröl rö lagöp. Jisas nɨpe Kraiss a gun nɨŋ udno me, nɨbi bɨ yɨharɨŋ gau nagɨ gɨpal adö u, gasɨ hanɨp tɨp gɨ ud aröl rö lagöp. ⁵ Nɨbi bɨ, Jisas nɨpe God Ñi nɨpe yabɨ, a göm, nɨŋ udpal gau nöp, nɨbi bɨ God Manö nɨŋagpal gau nagɨ gɨpal adö u, gasɨ kalɨp tɨp gɨ ud aröl rö lagöp.

Jisas God Ñi nɨpe yabɨ

⁶ Jisas Kraiss aua u, bɨ yɨharɨŋ auaga. Nɨpe ñɨg paka; hainö hagape nɨpe lugö uma. Ñɨg nöp pakö, God Ñi nɨpe u, a gun, hagagpun; ñɨg paköm hainö hagape nɨpe lugö uma u me, God Ñi nɨpe mɨdöp u nɨŋbun. God Ana nɨpe u u rö nöp hanɨp gasɨ ñö nɨŋbun, Jisas God Ñi nɨpe yabɨ u mɨdöp. Nɨhön gɨnɨg: God Ana pör pör manö nɨŋö nöp hagöp. * ⁷ Anɨb u, manö adö mɨhau nɨganɨ mɨdöp: ⁸ Ana u; ñɨg u; hagape u. Manö mɨhau nɨganɨ anɨbu, jɨm ñöl adö añi hagöp rö, Jisas nɨpe God Ñi nɨpe mɨdöp u, nɨŋ aij gɨpun. * ⁹ Nɨbi bɨ gau manö hagnaböl u, manö kale nɨŋ udnabun; pen God manö hagöp anɨbu, manö anɨbu manö nɨŋö yabɨ, a gun, yɨŋɨd nöp nɨŋ udun. Nɨhön gɨnɨg: God nɨpe ke Ñi nɨpe u manö anɨbu hagöp. *

¹⁰ Nɨbi bɨ Jisas nɨpe God Ñi nɨpe yabɨ, a göm, nɨŋ udpal gau, God manö nɨŋö nɨpe u kalɨp anɨ danɨ mɨdö, kale God Ñi nɨpe nɨŋ udpal. Pen nɨbi bɨ Jisas nɨpe God Ñi nɨpe wasö gɨpal gau, God nɨpe bɨ pir alep bɨ, a gɨpal. Nɨhön gɨnɨg: God nɨpe ke Ñi nɨpe manö nɨŋö hagöp u nɨŋ udagpal. * ¹¹ Manö nɨŋö u anɨg göl mɨdöp: God nɨpe kamɨŋ pör mɨdep magö u hanɨp ñöb; kamɨŋ pör mɨdep magö u Ñi nɨpe aip mɨdöp. ¹² God Ñi kale aip mɨdöp nɨbi bɨ gau, pör pör kamɨŋ mɨdep magö u hadö udpal; pen God Ñi kale aip mɨdagöp nɨbi bɨ gau, pör pör kamɨŋ mɨdep magö u udagpal. *

Jisas Kraiss nɨp nɨŋ udpim rö, God ñi pai nɨpe mɨdpim

¹³ Kale Jisas nɨpe God Ñi nɨpe u, a gɨ gasɨ nɨŋbim nɨbi bɨ gau, pör pör mɨdeinabim u nɨŋ aij gɨmim, a gem, manö anɨbi kalöp kalɨ klɨñ rɨkabin. *

¹⁴ Hon nɨŋbun, God nɨp amun, nɨp aij gɨnab adö u nöp hag nɨŋeinabun u, nɨpe nɨŋnab. * ¹⁵ Anɨbu, hon nɨŋbun, nan nɨhön nɨhön hag nɨŋeinabun, hagnabun rö nöp gɨnab.

¹⁶ Pen añ mam ap, nan si nan naj mab ke yan aragep rö u geinab u, kale God nɨp sabe gɨpe, God nɨpe añ mam anɨbu kamɨŋ mɨdep magö u kauyanɨ ñinab. Pen nan si nan naj mab ke yan arep rö u gaiöl, God nɨp sabe gɨmim, a gem, hagagabin. * ¹⁷ God nan nɨhön nɨhön wasö göp gau gɨnaböl u, nan si nan naj gɨnaböl, pen nan si nan naj adö rɨmnap gɨnaböl, God nɨŋöm arö gɨnab.

¹⁸ Hon nɨŋbun, nɨbi bɨ God ñi pai nɨpe mɨdpal gau, nan si nan naj gagnaböl; God Ñi nɨpe kalɨp abad mɨdö, Seden kalɨp gɨ naj gɨnɨm rö lagöp. *

¹⁹ Hon nɨŋbun, hon God ñi pai nɨpe mɨdpun; pen nɨbi bɨ ram mɨnöhɨ il i gasɨ nɨŋbal gau magöŋhalö Seden ñimago adö nɨpe mɨdpal.

²⁰ Hon nɨŋbun, God Ñi nɨpe apöm gasɨ aij hanɨp ñö, God pör kabö göl hagab u nɨp nɨŋnabun. Ñi nɨpe Jisas Kraiss aip jɨm ñöl mɨdpun u me, Nap God Bɨ kabö göl u aip jɨm ñöl mɨdpun. Jisas Kraiss nɨpe God kabö göl me. Nɨpe kamɨŋ pör mɨdep Bɨ u.

²¹ Ñi pai mɨdmagö yad gau. God hon, a göm, nan piral sabe gɨpal gau, kale asɨ masɨ gɨmim.

* 5:3: Jon 14:15,23-24 * 5:6: Jon 1:29-34 * 5:8: Jon 15:26 * 5:9: Jon 5:32-37 * 5:10: Gal 4:6 * 5:12: Jon 3:36 * 5:13: Jon 20:31 * 5:14: Jon 14:13; 1Jn 3:21-22 * 5:16: Mad 12:31 * 5:18: 1Jn 3:9

2 Jon Jon köp an u kali kliñ rika

¹Yad nıbi bı Jısas Kraıs nıþ nıþ udpal gau kalıþ abad mıdþın.

Kalöp, nıbi God hadame nöþ udnabin a ga u abe, ñı pai nıpe abe, kalöp köp i kali kliñ rikabin. Yad kalöp mıdmagö yabıñ lıbin. Pen yad nöþ wasö, nıbi bı Jısas Kraıs manö nıþö nıþ udpal gau magöñhalö kalöp mıdmagö lıbal. ²Kalöp mıdmagö lıbun u, Jısas Kraıs manö nıþö nıþ udno, hanıþ mıdmagö an dañ kamıþ mıdöm, pör pör nöþ mıdeınab. ³Nap God abe, Ñı nıpe Jısas Kraıs abe, hanıþ mög nıþmil ud aıj gımil, abad mıd aıj gılö nıþöl gı, hon Jısas Kraıs manö nıþö nıþ udöl gı mıdun, pen pen mıdmagö löl gı mıdeınabun.

Jısas Kraıs manö nıþö nıþ udöl gı, pen pen mıdmagö löl gı mıdaımım

⁴Ñı pai kale rımnap Jısas Kraıs manö nıþö nıþ udöl gı, hagöp rö gaböl u nıþem, yad mıñ mıñ yabıñ gıþın; Bapı hanıþ anıg gımım, a ga. ⁵Pen nıbi aıj. Yad nöþ manö kali kliñ rikem hagabin, hon mıdmagö pen pen lı mıdaiun. Manö anıbi manö gıson nıbö ap wasö; God nıpe hadame dagol gau it göm, manö klö hagöm, manö anıbi haga.

* ⁶God manö klö hagöm, anıg gımım, a ga rö nöþ geınabun u, God nıþ mıdmagö lun, nıbi bı gau abe kalıþ mıdmagö lıbabun. God nıpe hadame dagol gau it göm, manö klö hagöm, manö anıbi hagö nıþım: kale magöñhalö pen pen mıdmagö lımım.

Nıbi bı rımnap manö pıral hag ñıbal

⁷Nıbi bı God Manö hagabun, a göm, manö pıral hag aþaböl gau, kale iru mıdþal. Kale hagpal, “Jısas Kraıs nıpe hañ romanþ löm, ram mıñöñ it i auaga,” a gıþal. Nıbi bı anıg gıþal gau, kale bı pıral hageþ bı, bı Jısas Kraıs Nıþ Mulu Kal Nıþeb Bı. * ⁸Pen kale nıþ aıj gımım. Wasö u, wög nıþ gıþım u hir gıñm rö löp. Nıþ aıj gımım, God kalöp nan aıj ñınbın a ga u magöñhalö udmım.

⁹Nıbi bı Kraıs manö hag ña u arö göm, manö pıral rımnap udnaböl gau, God nıþ aıþ jıþm ñöl mıdagþal; nıbi bı Kraıs manö hag ña u nıþ udöl gı nöþ mıdþal gau, Bapı Ñı apıl mıhau aıþ jıþm ñöl mıdþal. ¹⁰Anıþ u, nıbi bı rımnap kalöp God Manö hag ñıñg auaiöl, nıþ aıj gımım, kalıþ udmım. Manö kabö göl anıbu arö göm, manö pıral rımnap hagaiöl, kalıþ hag wıþai dam ram kale raul dañ ud aragmım. ¹¹Nıþön gıñg: nıbi bı anıþ gau kalıþ hag wıþai uþ gı dam

ram kale ud arbe, manö pıral kale hagpal anıbu, kale ke abe hagþım rö lıbab.

Manö magö adıþ rımnap

¹²Yad kalöp manö iru mıdöp gau kali kliñ rikbnep u pen köp ñıg ig nöþ rikagnabin; yad ke amem, kalöp amgö nıþem, aıþ asıþ mıdun manö hagun, mıñ mıñ yabıñ gıbabun. ¹³Nıbi aıj. Nañın mıdmagö ne auı mıdöp ñı pai nıpe nöþ, “Mıdþan?” a gıþal.

3 Jon

Jon köp hain n̄bō u kali k̄iñ r̄ika

¹Yad n̄bi b̄ Jisas Krai n̄p n̄n̄ udpal gau kal̄p abad m̄dpin.

N̄p b̄ n̄n̄eb aij yad Gaias köp i kal̄ k̄iñ r̄ikabin. Yad n̄p m̄dmagō yab̄i l̄bin.

* ²M̄damam aij yad. Yad God n̄p sabe gem hagpin, “Gaias n̄p abad m̄daimōn, n̄p m̄ñā nan ap gagn̄m, m̄d aij ḡn̄m,” a ḡpin. Yad n̄n̄bin, ne ana ne aḡ daḡ m̄d aij ḡpan. ³Krais n̄bi b̄ añ mam r̄imnap auī apōm, ne Jisas Krai manō n̄n̄ō n̄n̄ ud p̄dōḡ ḡmōn, hagōp rō n̄p gōl ḡ m̄dpan, a geila u, yad m̄ñ m̄ñ yab̄i ḡpin. * ⁴N̄i pai yad gau, Jisas Krai manō n̄n̄ō hagōp rō n̄p ḡpal, a ḡnabōl u, yad m̄ñ m̄ñ yab̄i ḡnabin.

Gaias ḡ aij ga u n̄n̄ōm, Jon m̄ñ m̄ñ yab̄i ga

⁵M̄damam aij yad. Yad n̄n̄bin, Jisas Krai hagōp rō n̄p ḡmōn, Krai n̄bi b̄ añ mam r̄imnap kal̄p p̄r ud aij yab̄i ḡpan. Añ mam ram m̄n̄ōḡ m̄lō kub gau n̄bō n̄n̄agpan gau, kal̄p haḡwaḡō udmōn, abad m̄d aij ḡpan. ⁶Krais n̄bi b̄ kal̄p an̄g ḡpan gau r̄imnap apōm, Krai n̄bi b̄ cōc auī m̄dpal kal̄p hagla, “Gaias Krai n̄bi b̄ n̄pe gau kal̄p m̄dmagō yab̄i l̄p,” a ḡla. N̄bi b̄ God wōg ḡ aḡpal an̄b̄ gau ud aij ḡ dammōn, kale ram m̄n̄ōḡ ke n̄bō ap arn̄g ḡnabōl u, nan ḡ ñeb r̄imnap kal̄p ñmōn. Nan kal̄p ñnabōn u kale udōm, gau aḡm, God n̄p wōg gōm, nan magō rauōm ñn̄nabōl. * ⁷Kale Jisas Krai manō aij u hag ñi aḡl ḡ, n̄bi b̄ Krai n̄p n̄n̄ udagpal gau kal̄p hag n̄n̄ōm, nan magō nan gau udagpal. * ⁸An̄b̄ u, n̄bi b̄ aij an̄bu rō kal̄p ud aij gun, nan r̄imnap ñun, aip j̄m ñun, Jisas Krai manō n̄n̄ō wōg u ḡno, ar aij ḡnab.

Daiodrepis ḡ naij ga

⁹Yad Krai n̄bi b̄ m̄dpim gau kal̄p köp ap kal̄ k̄iñ r̄iknō u pen b̄ Daiodrepis, b̄ kub m̄deinam, a gōm, manō yad hagabin hag hain gōm n̄n̄agab. ¹⁰An̄b̄ u, yad m̄dpim u amem, n̄pe manō naij hagōm, han̄p hag juōp manō u hagnabin. Pen an̄bu n̄p wasō; n̄pe Krai n̄bi b̄ añ mam God Manō hag ñi aḡpal gau kal̄p udagōm, n̄bi b̄ r̄imnap añ mam gau kal̄p udn̄g ḡlō, n̄pe wasō gōm, an̄g ḡmim cōc i hainō auagmim, a gōp.

Demidrias ḡ aij ga

* **1:1:** Ap 19:29; Ro 16:23 * **1:3:** 2Jn 4 * **1:6:** Dai 3:13 * **1:7:** 1Ko 9:12 * **1:11:** 1Jn 3:6-10 * **1:13:** 2Jn 12

¹¹M̄damam aij yad. N̄bi b̄ r̄imnap naḡ ub̄n̄ naij adō u hain gaiōl, ne unbō rō gagmōn. Pen n̄bi b̄ r̄imnap naḡ ub̄n̄ aij adō u hain gaiōl, ne unbō rō ḡmōn. N̄bi b̄ naḡ ub̄n̄ aij adō u hain ḡpal gau, God ñi pai n̄pe m̄dpal. N̄bi b̄ naḡ ub̄n̄ naij adō u hain ḡpal gau, kale God n̄p n̄n̄agpal. *

¹²N̄bi b̄ magōḡhalō Demidrias n̄p n̄n̄ōm, b̄ aij, a ḡpal. Demidrias n̄pe Jisas Krai manō n̄n̄ō u hagōp rō gab u me, n̄pe b̄ aij u waiō lō n̄n̄bun. Yad u rō n̄p Demidrias n̄pe b̄ aij, a gabin. Ne n̄n̄ban, yad manō n̄hōn hagnabin manō n̄n̄ō n̄p hagnabin.

Manō magō ad̄n̄ r̄imnap

¹³Yad n̄p manō iru n̄p kal̄ k̄iñ r̄ikbneḡ u pen köp ñḡg ig n̄p r̄ikagnabin; * ¹⁴⁻¹⁵sōl m̄dōp, yad ke amem, n̄p mulu ad̄n̄ n̄n̄em, aip as̄ik m̄dul manō hagnabul.

God n̄p abad m̄dō, agam̄j m̄daimōn. M̄damam gai i m̄dpal n̄p, “M̄dpan?” a gabōl. M̄damam ne aip m̄dpim gau kal̄p magōḡhalō, “Jon kal̄p hagōp, ‘M̄dpim?’ a gōp,” a ḡmōn.

Jud Jud köp kalî kliñ rîka

1 Yad Jud, Jems nîmam nîpe u. Jisas Kraïs wög gi ñeb bi nîpe ap mîdpin.

Manö kalî kliñ rîkabin anîbi, kalöp nîbi bi Bapi God, kalöp udnabin a göm udöm mîdmagö löp nîbi bi gau, kalî kliñ rîkabin. Jisas Kraïs nîpe kalöp abad mîdöp.

* 2 God apil mîhau kalöp mög nîjmil, ud aij gîmîl, mîdmagö lîmîl, gîlö aran.

Bi God Manö piral hagep gau

3 Nîbi bi nîjeb aij yad. Kalöp köp kalî kliñ rîkem, Jisas Kraïs hanîp ud kamîj yua manö aij u rîmnap hagnabin, a gem, gasî u nîjnö. Pen yad uri gasî nîjbin, kale klö yabîl gîmim, Jisas Kraïs manö aij hanîp nîbi bi nîpe hag ña u, nîj ud pîdöñ göl gî mîdaimim, manö anîbu uri nöp köp kalî kliñ rîkem, kalöp yunabin, a gîpin. 4 Bi naij God nîjagal rîmnap agamîj apöm, kalöp aip magum gîpal. God nîpe nîbi bi mög nîjöm, Nî nîpe hag yuö apöm, uma u me, nîbi bi nan si nan naij geinaböl u, God nîp hag nîjöl, nîpe nan si nan naij gînaböl u nîjöm arö gînab. Pen bi naij anîb gau, manö aij anîbu ud ado göm haggal, "Hon nan si nan naij hatöwalö gîno, God hanîp pen nan ap gagnab," a gîpal. Anîg gîpal anîbu, Bi Kub hon Jisas Kraïs nîp arö göm, gî naij yabîl gîpal. Hadame dagol gau God Manö kalî kliñ rîköm, nîbi bi anîg gînaböl gau ilön kub yabîl udnaböl, a gîla. * 5 Hadame nöp ga u nîjbim u pen hauî gîmim rö löp rö, kalöp kauyan hagnîg gabin. God nîbi bi nîpe Isrel kai, ram mînönj Ijip nîbö ud asîk daua, pen hainö nîp gasî nîjagla gau kalîp al pak lö umla. *

6 Ejol rîmnap, ram mînönj aij kale mîd aij gîla gau arö gîlö, God kalîp sîböñ göp mîgan u nagî lö, manö kub hagep ñîñ kub u abad mîdpal. *

7 Anîb unbö rö, Sodom Gomara abe, dau rîmnap ram mînönj yöp söl anîb gau abe, kale nîbi si bi si gî damöm, gî naij yabîl geila. Nîbi bi mab ke pör pör innab au amöm, ilön kub udnaböl u, nîbi bi gau magöñhalö nîjlan, a göm, Sodom Gomara nîbi bi gau kalîp mab mîtan kumi kabö lan nîbö u yuö, apöm kalîp in habîk ara. *

8 Bi nabönj nîjöm manö piral haggal, hagabin anîb gau, kale u rö nöp hañ roman

kale ke gî naij göm, Bi Kub manö nîpe hag juöm, ejol gau kalîp manö naij hagöm, gîpal. 9 Pen Mosîs umö, ejol kub yabîl Maikel aip, Seden aip, Mosîs wîp he u udnîg pen pen hagî u, Maikel Seden nîp hag juaga. Nîpe yîharîj haga, "God nîpe ke nöp gasî ñîñîm!" a ga. * 10 Maikel gasî nîj aij göm anîg haga u pen bi hagabin gau, nan nîhön nîjagpal gau, manö naij naij nöp hagöm hatöwalö hag jubal. Pen kale, gasî nîj aij gagöm, kaj kain gîpal rö gîpal u me, God pen kalîp ilön kub yabîl ñîñab. *

11 Bi anîb gau kalîp mög nîjbin. Adam ñî nîpe Ken gî naij ga rö gîpal. Mumug mani nan gau nöp gasî nîjöm, bi ne Belam hadame nöp ga rö gîpal. Anîb u, kale bi ne Kora, God Manö rîb juöm uma rö umnîg gaböl. *

12 Pen kale God nîp mîdmagö lölö gî, añ mam pen pen mîdmagö lölö gî, nan jîm ñöl ñîjîñîg apim, magum gîpim ñîñ u, kale God nîp gasî nîjöm wasö, yîharîj apöm nan unjam ud ñeb gî ñîjöl, gac kale kalöp u rö nöp çîg göp. Anîb u, kumi apöm möñ alagöm yîharîj pak gî dö gî aröp rö u mîdpal. Mab ñîjeb magö pîlagö îl halö ud julö hadö böñ nöp mîlep ga rö mîdpal. *

13 Nan naij ke yabîl gî damöm, ñîg solwara pa jö ma jö göm, kîñu habkob lî ap lugöp rö gîpal. Nîbi bi anîb gau, God nîpe gö, kale gapî ju sîböñ an gau am ado gî auagep rö adö u arnaböl.

14 Adam îl nîpe rîka u, rîk damöm, Inok nîp me kagol jîj u * yag daua. Inok nîpe hadame nöp God manö nîpe hagöm, bi kalöp piral haggal anîb gau rö nîjöm haga, "Nîjîm! Bi Kub ejol u nîpe ñîñ juöl îru yabîl nöp damöm, * 15 nîbi bi magöñhalö manö kub hagnab. Nîp gasî nîjagöm, manö nîpe hagöp rö gagöm, nan si nan naij adö ke ke göm, nîp manö klö naij adö ke ke hagöm gîpal rö, kalîp ilön kub yabîl ñîñab," a ga. 16 Bi manö piral haggal, kalîp hagabin gau, kale pör hag har har göl gî, manö udöl gî, gî mîdpal. Hanîp ke aij gînab adö u gun, a göm, hatöwalö gî naij gîlö arab. Yad nöp bi kub mîdpin, a göm, gasî u nîjöm, haggal. Pen nîbi bi rîmnap hanîp aij gîñîm adö u gîlan, a göm, kalîp hib dad raneb manö piral nöp hag hag gîlö aröp.

17 Pen bi nîjeb aij yad gau. Bi Kub hon Jisas Kraïs bi manö nîpe ud arep gau nöð hagla manö u gasî nîjöl gî mîdaimim. 18 Kalöp hagla, "Ñîñ hain u, nîbi bi God nîp gasî nîjagal gau, gasî naij kale ke nîjbal rö göl gî, kalöp hag hain gînaböl," a gîla.

* 1:1: Mad 13:55 * 1:4: Gal 2:4; 2Pi 2:1 * 1:5: Eks 12:51; Nab 14:29-30 * 1:6: 2Pi 2:4 * 1:7: Jen 19:1-25; 2Pi 2:6,10 * 1:9: Dan 10:13,21; 12:1; 2Pi 2:11; Rep 12:7; Sek 3:2 * 1:10: 2Pi 2:12 * 1:11: Jen 4:7-8; 1Jn 3:12; 2Pi 2:15; Nab 16:1-35 * 1:12: 2Pi 2:13,17 * 1:14: Adam abe wö ralnabön u, Inok nîp muðun jîj u yag daua * 1:14: Jen 5:18,21-24 * 1:18: 2Pi 3:3

* ¹⁹ Bɪ hagabin bɪ anɪb gau, God Ana kalɪp aip mɪdagɔp. Gasɪ ke auɔp rɔ nɪŋɔm gɪpal u me, kalɔp nɪbi bɪ ud asɪk ke ke lɪbal. ²⁰ Pen nɪbi bɪ nɪjeb aij yad gau. Jisas Kraiss manɔ aij u nɪj udepim u, nɪj udep magɔ uɪ yabɪ anɪbu nɪj ud pɪdɔŋ gɪmim, manɔ aij anɪbu yuɔ u pɔr nɔp rɪmnap halɔ nɪj aij gɪmim, gɪ dammim, gɪpe arnɪm. Ana Uɪ u kalɔp gasɪ nɔ nɪjɔl gɪ, klɔ nɪpe ud nɪp sabe gɔl gɪ mɪdaimim. * ²¹ Bɪ Kub hon Jisas Kraiss kalɔp mɔg nɪjɔb u me, nɪpe kalɔp dam ram mɪnɔŋ kumi kabɔ adɔ lan au lɔ, pɔr pɔr nɔp kamɪŋ mɪdeinabim. Pen am nɪpe aip pɔr pɔr mɪdaiun, a gɪmim, abad mɪdpim nɪn i, God hanɪp mɪdmagɔ lɔl gɪ nɔp mɪdɔp, a gɪmim, gasɪ u nɪj mɪdaimim.

²² Nɪbi bɪ gasɪ mɪhɔp nɪjɔm, gasɪ iru nɪjbal gau, kalɪp mɔg nɪjɪmim, manɔ hain hagmim. ²³ Nɪbi bɪ rɪmnap mab mɪtan adɔ u arɔl rɔ lɔp gau, kalɪp ud kamɪŋ yumim, kamɪŋ arɔl. Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp u rɔ nɔp mɔg nɪjɪmim udmim, pen mɪdmagɔ kale ke auɔp rɔ gɪpal rɔ, hane u rɔ nɔp gɪ naj gun rɔ lɔp, a gɪmim, nɪj aij gɪmim mɪdaimim. Nan si nan naj kale gɪpal gau pɪnɪŋ gɪmim, asɪ masɪ gɪmim. Nan si nan naj gɪ mɪdlɔ waɪŋ kale abe gac gɔp a gɪmim, udagmim.
*

Bɪ Kub hib dap raneb manɔ ap

²⁴ Mɪnɪ kalɔp God nɪmagɔ adɔ u labin.

Nɪpe kalɔp abad mɪdɔ nɪjɔl gɪ, ap lug pakagnabim.

Hainɔ kalɔp udɔm, nɪpe ke mailɔ aij ke halɔ mɪdɔp au lɔ,

nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagɔp nɪpe mɪdmim, mɪn mɪn yabɪ gɪnabim. *

²⁵ God nɪpe aɪnɪ. Nɪpe hanɪp ud kamɪŋ yuɔp.

Bɪ Kub hon Jisas Kraiss hanɪp, a gɔm, umɔm uraka u,

hadame dagol gau rɪkɔm, mɪd damɔm, uri, hainɔ, pɔr pɔr nɔp nɪpe mɪdep nɔp mɪdɔm,

nɪpe Bɪ mailɔ aij halɔ, Bɪ aij unbɔ ke,

Bɪ klɔ naj yabɪ, Bɪ magɔŋhalɔ abadep mɪdɔp.

Anɪbu, hib nɪpe pɔr nɔp hagno adɔ aran.

Anɪb unbɔ rɔ aij.

Repelesin Jon naböŋ niŋöm kalı klıñ rika

1 Yad Jon, God wög gı ñeb bı nıpe ap mıdpin. Manö kalı klıñ rikabin anıb i, nöd waiö niŋagla. Nıbi bı God nıp wög gı ñıbal gau, nan niñön niñön söl gınım u niŋlaŋ, a göm, God nıpe Jısas Kraıs nıp hagö, nıpe pen ejol nıpe u yuö apöm gö, yad naböŋ niŋnö. * 2 Naböŋ niŋnö anıbu, God manö nıpe haga u abe, Jısas Kraıs manö nıpe haga u abe niŋnö u, köp anıbi kalı klıñ rikabin. 3 Söl mıdöp, nan niñön niñön naböŋ niŋnö u magöŋhalö il göm gı dam arnab. Anıbu, nıbi bı manö kalı klıñ rikabin anıb i kale ke amgö lı niŋnaböl gau abe, nıbi bı rımnar amgö lı niŋnaböl apdı niŋnaböl gau abe, God Manö anıbi niŋ udöm hain gaiöl u, God gö, mıñ mıñ gınaböl. *

Jon nıbi bı cöc unbö mudun jıŋ mıdeila gau kalıp manö hag ña

4 Yad Jon kalöp nıbi bı Esia Propins ram mınöŋ pro ke ke unbö mudun jıŋ Kraıs cöc nıpe mıdpin gau, köp i kalı klıñ rikabin.

God nıpe mıñi mıdöp, nıpe hadame dagol gau mıdmıdöp, nıpe hainö pör pör nöp mıdeinab u kalöp mög niŋöm, ud aij göm, abad mıdö, kale agamıj mıd aij gı mıdaimim. God anıbu abe, ana mudun jıŋ sea kiŋ asıkep nıpe adö au mıdpal gau abe, kalöp mög niŋöm, ud aij göm, abad mıdö, kale agamıj mıd aij gı mıdaimim. *

5 Jısas Kraıs, manö aij u damöm, God haga rö nöp göm umöm, il gı uraköm, ram mınöŋ gau kiŋ mıdpal gau kalıp magöŋhalö abad mıdöp u, nıpe u rö nöp kalöp mög niŋöm, ud aij göm, abad mıdö, kale agamıj mıd aij gı mıdaimim.

Nıpe hanıp mıdmagö löm, hagape nıpe lugö umöm, nan si nan naij gıpun gac u ħk gı yuöp. *

6 Hon Kiŋ kub Jısas Kraıs ram nıpe mıdun, Nap God nıp sabe gep nıbi bı nıpe mıdpu.

Anıb u, Jısas Kraıs, Bı mailö aij halö u, Bı klö yabı u,

hib nıpe u pör nöp pör nöp hagno adö arnım!

Anıb unbö rö aij. *

7 Pen niŋim! Nıpe kumi halö auö,

* 1:1: Rep 22:6 * 1:3: Rep 22:7,10 * 1:4: Eks 3:14-15; Rep 3:1; 4:5 * 1:5: Kol 1:18; Sam 89:27 * 1:6: 1Pi 2:9; Rep 5:10; 20:6 * 1:7: Dan 7:13; Sek 12:10; Mad 24:30; Jon 19:34-37; 1De 4:17 * 1:8: Rep 21:6; 22:13
* 1:13: Dan 7:13; 10:5 * 1:14: Esi 43:2; Dan 7:9; 10:6; Rep 2:18; 19:12; 14:2 * 1:16: Hib 4:12; Rep 2:12; 19:15

nıbi bı ram mınöŋ gau nıbö gau nıbö magöŋhalö nıp waiö niŋnaböl.

Bı nıp walaŋ ud bınıŋ gıla gau abe magöŋhalö nıp waiö niŋnaböl.

Nıp niŋöm, nıbi bı ram mınöŋ gau nıbö gau nıbö magöŋhalö,

niñön gınıg anıg gıpun, a göm, mög gö mıtöŋ kub gınaböl.

Nıŋö, anıg gınab me u!

Anıb unbö rö aij. *

8 God Bı Kub klö ke halö nan gau magöŋhalö gınım rö nöp mıdöp u, nıpe mıñi mıdöp, hadame dagol gau mıdmıdöp, hainö pör nöp pör nöp mıdeinab. Nıpe hagöp, “Yad nöp gınö, nan gau magöŋhalö il göm mıdöp. Yad nöp gınö, nan gau magöŋhalö ur gınıg gınab,” a göp. *

Jon naböŋ niŋöm Jısas nıp niŋa

9 Yad namam Jon, Kiŋ hon Jısas ram nıpe mıdun, nıp wög gı ñıno, nıbi bı gau hanıp gı naij gılö, gası iru niŋagun, gası halö mıdun, nıp arö gagun, klö yabı gun gıno arab. Yad God Manö u hag ñem, Jısas apöm manö aij hanıp hag waiö la manö niŋö anıbu hag ñıno, yıp nagı löm, dam ñıg solwara rıb gus ga airan Padmos au ħla.

10 Airan Padmos gau mıdnö, Bı Kub ñın nıpe ap, God Ana u yıp ba lö niŋöl gı, jöl yad gau adö manö kub ap, aıŋ magö rö hagöm haga, 11 “Ne nan niñön niñön niŋnabön gau, köp kalı klıñ riköm, nıbi bı daun kub ke ke unbö mudun jıŋ Kraıs cöc nıpe mıdpal gau, kalıp köp anıbu yuö arnım. Epesas ap, Smöna ap, Pegamam ap, Daiadaira ap, Sadis ap, Piladelpia ap, Leodisia ap yuö arnım,” a ga.

12 Manö anıg hagö niŋöl gı, yad bı manö hagab anıbu niŋıŋ, a gem, ado gem niŋnö, lam kabö gol udöm gıla unbö mudun jıŋ u mıdeia. 13 Pen lam anıb au, yad niŋnö, Bı ap Ñı nıpe rö bı ap mıdeia. Nıpe waiŋ mılö kub yabı ap yımö ma gol nıpe patu ga; kabö gol udöm gıla dip nagı kub ap ud pabı anı au gılaŋ pıg la. * 14 Nabic cög umagö nıpe u, kaj sipsip urud mıdöp rö, aka kumi rud mıdöp rö, la. Amgö nıpe u, mab mıtıŋ rö mıdeia. * 15 Ma kíd nıpe u, nan kapa klö “bras” a gıpal u laulö, in kıñd udöp rö u ga. Pen manö nıpe u, ñıg hij kub bıg gu hagöp rö u haga. 16 Ñımagö yıjıg kíd nıpe u, gapi unbö mudun jıŋ u udöl mıdeia. Pen ru mılö kíd gol gol ga ap meg mıgan adö laŋ ajmanı raua. Mulu majmanı nıpe u, sıdö anı aulık apöm, mailö kíd yabı hagöm göp rö u ga. *

17 Yad n̄p n̄ñem, ma il n̄pe au ap lug maben y+mem, n̄bi b̄ umbal k̄la ḡp u r̄o m̄d̄ainō. An̄g ḡnō, n̄n ȳj̄g b̄ñ n̄pe u ȳp ud n̄ñom haga, “P̄ññ̄ñ̄ gagm̄n! Yad ke ḡnō, nan gau magōñhalō il ḡm m̄d̄öp. Yad ke ḡnō, nan gau magōñhalō ur ḡn̄g ḡnab. * 18 Yad me B̄ P̄r Kam̄ñ M̄d̄öp u. N̄d̄ umnō u pen n̄ñ! M̄ññ̄ kam̄ñ m̄dem, p̄r n̄p p̄r n̄p kam̄ñ m̄deinabin. Yad ‘Umeh Magō’ u abad m̄d̄pin. N̄bi b̄ umōm, am ‘Wip Ana Ram’ m̄d̄pal gau, yad ki rib u udōl m̄dem, ‘Wip Ana Ram’ ka u abe, n̄bi b̄ ‘Wip Ana Ram’ au m̄d̄pal abe abad m̄d̄pin. Yad āññ̄ hi+keinabin kale u r̄o n̄p kam̄ñ arnabōl.

19 “An̄b u, nan n̄ñhōn n̄ñban u k̄p kali k̄ññ̄ r̄ikm̄n. M̄ññ̄ gab r̄o n̄ñm̄n, hainō ḡnab r̄o n̄ñm̄n, magōñhalō k̄p yan̄ kali k̄ññ̄ r̄ikm̄n. 20 Pen nan n̄ñabōn gau, manō il u an̄g ḡl m̄d̄öp: lam gol udōm ḡla unbō mudun j̄ñ n̄ñabōn gau, n̄bi b̄ ram m̄ññ̄ ke ke unbō mudun j̄ñ Krai c̄c n̄pe m̄d̄pal gau n̄ñabōn. Pen gap̄ unbō mudun j̄ñ n̄magō ȳj̄g b̄ñ yad adō u n̄ñabōn gau, ejol c̄c unbō mudun j̄ñ abad m̄d̄pal gau n̄ñabōn,” a ga.

2

Krais n̄bi b̄ n̄pe Epesas m̄dm̄dal manō hag ñeb

1 “Pen daun kub Epesas Krai n̄bi b̄ n̄pe m̄d̄pal gau, ejol kal̄p abad m̄d̄öp u n̄p manō kal̄ k̄ññ̄ r̄ikm̄n hagm̄n:

‘B̄ gap̄ unbō mudun j̄ñ n̄magō ȳj̄g b̄ñ lau n̄pe adō u udōl ḡ, lam gol udōm ḡla unbō mudun j̄ñ an̄ au āññ̄ u, Epesas n̄bi b̄ abad m̄d̄pan gau kal̄p manō an̄bi hag yuōp. *

2 N̄pe hagōp,

“Kal w̄g k̄ō ḡmim ḡ dammim b̄slam m̄dm̄m, j̄ n̄ñagpim u, n̄ñbin. N̄bi b̄ ḡ naj̄ ḡpal gau kal̄p n̄ñbe, kal̄p aij gagōp. B̄ J̄is manō ud arep m̄d̄pun, a ḡm, manō p̄ral hagpal gau kal̄p n̄ñ aij ḡmim, as̄ mas̄ ḡpim. * 3 Ȳp n̄ñ udmim manō yad hagge kal̄p marō ññlō, j̄ n̄ñagmim, yad aip c̄g ḡl ḡ n̄p m̄d̄pim u, ȳp aij ḡp.

4 “Pen yad manō ap m̄d̄öp. Yad aip n̄d̄ c̄g ḡmim m̄dm̄magō yab̄ñ l̄ m̄d̄aibe naḡ adō u dam yubim gai? 5 N̄d̄ ȳp m̄dm̄magō l̄ m̄dm̄m ḡ aij ḡpe naḡ aij an̄bu, n̄ñhōn ḡn̄g arō ḡp̄n u a ḡmim kuōyan̄ udmim, n̄d̄ m̄d̄ aij ḡm̄dm̄m r̄o m̄d̄aimim. Wasō u, yad apem lam kale u p̄ññ̄ ḡ udnabin. *

6 “Pen adō ap ḡpim u, ȳp aij ḡp. N̄bi b̄ kale b̄ Nikolas manō p̄ral n̄pe u udōm, naḡ naj̄ adō u ḡlō ȳp aij gagōp r̄o, kal̄p u r̄o n̄p aij gagōp.

7 “Kale n̄bi b̄ gas̄ r̄im̄d̄ m̄d̄ain̄m gau, God Ana n̄pe Krai n̄bi b̄ n̄pe m̄d̄pal ram m̄ññ̄ ke ke gau kal̄p manō hagōp u n̄ñ aij ḡmim.

N̄bi b̄ marō auō, gas̄ iru n̄ñagōm, ȳp c̄g ḡl ḡ n̄p m̄deinabōl gau, ññ hain aunab u kal̄p hagnō, mab magō ur p̄r m̄dep God w̄g nabōñ aij n̄pe adō lan̄ ranab u udōm ñññabōl,” a ḡp,’ a ḡm̄n. *

Krais n̄bi b̄ n̄pe Smōna m̄dm̄dal manō hag ñeb

8 “Pen daun kub Smōna Krai n̄bi b̄ n̄pe m̄d̄pal gau, ejol kal̄p abad m̄d̄öp u n̄p manō kal̄ k̄ññ̄ r̄ikm̄n hagm̄n:

‘B̄ n̄pe ḡ, nan gau magōñhalō il ḡm m̄d̄öp u; B̄ n̄pe ḡ, nan gau magōñhalō ur ḡn̄g ḡnab u; B̄ umōm kauyan̄ uraka u, Smōna n̄bi b̄ abad m̄d̄pan gau kal̄p manō an̄bi hag yuōp.

9 N̄pe hagōp,

“Yad n̄ñbin, n̄bi b̄ r̄imnap, hon God n̄bi b̄ ȳj̄g ḡl m̄d̄pun a ḡpal u pen Seden sabe gep ram n̄pe m̄d̄m, kal̄p manō udōl ḡ m̄d̄pal. Marō kal̄p n̄ñhōn n̄ñhōn m̄d̄öp gau, yad u r̄o n̄p n̄ñbin. Kale n̄bi b̄ m̄g gep r̄o m̄d̄pim u pen yad n̄ñbin God amgō ilō adō n̄pe u kale n̄bi b̄ gep yab̄ñ m̄d̄pim. * 10 Kal̄p marō ḡn̄g gab u, gas̄ kub n̄ñagmim. N̄ñjim! S̄l m̄d̄öp, Krai n̄p c̄g aij ḡpal aka ap lug paknabōl, a ḡm, Seden ḡ, kal̄p r̄imnap ud naḡ l̄nabōl. Kal̄p ññ unbō s̄duy lan̄ u r̄o ḡ naj̄ ḡl ḡ m̄deinabōl. Pen kal̄p n̄ñhōn n̄ñhōn ḡm, b̄ñ n̄p al pak l̄n̄g geinabōl u, gas̄ kub an̄bu n̄ñagmim. Ȳp c̄g ḡl ḡ n̄p m̄d̄pe al pak leinabōl u, kal̄p usaj̄ñ bad p̄r kam̄ñ m̄dep u ññnabin. *

11 Kale n̄bi b̄ gas̄ r̄im̄d̄ m̄d̄ain̄m gau, God Ana n̄pe Krai n̄bi b̄ n̄pe m̄d̄pal ram m̄ññ̄ ke ke gau kal̄p manō hagōp u n̄ñ aij ḡmim.

Seden kal̄p neb neb ḡnab u pen n̄bi b̄ ȳp c̄g ḡl ḡ n̄p m̄deinabōl gau, ilōn kub udōm umla r̄o u kuōyan̄ umagnabōl,” a ḡp,’ a ḡm̄n. *

Krais n̄bi b̄ n̄pe Pegamam m̄dm̄dal manō hag ñeb

12 “Pen daun kub Pegamam Krai n̄bi b̄ n̄pe m̄d̄pal gau, ejol kal̄p abad m̄d̄öp u n̄p manō kal̄ k̄ññ̄ r̄ikm̄n hagm̄n:

* 1:17: Ais 44:6; 48:12; Rep 2:8; 22:13 * 2:1: Rep 1:16 * 2:2: 1Jn 4:1 * 2:5: Rep 3:3 * 2:7: Jen 2:9; Rep 22:2,19 * 2:9: 2Ko 11:14-15; Rep 3:9 * 2:10: 2Di 4:8; Jem 1:12 * 2:11: Rep 20:14; 21:8

‘Bı ru mılö kíd nıpe goł goł kíd mıdöp u, Pegamam nıbi bı abad mıdpan gau kalıp manö anıbi hag yuöp.

¹³ Nıpe hagöp,

“Yad nıñbin, kale bıslam yabıt mıdıpim. Nıbi bı ram mınöñ kale mıdıpim anı au, Seden kın rö abad mıdöp. Pen kale manö yad nıñ ud aij gımim, yıp cıg aij göl gı mıdıpim. Ram mınöñ Seden abad mıdöp anıbu, namam Adipas manö aij yad u nıbi bı gau kalıp hag nı mıdö, nıp al pak lıla u pen yıp arö gagpe.

¹⁴ Pen manö rımnap mıdöp. Nıbi bı kale rımnap, Belam manö hag nımıdöp rö hag nıbal. Bı Belam anıbu, Belak nıp rımıd ukö me, Belak nıpe am Isrel nıbi bı gau kalıp fıp gı ud arö, kale yıp arö göm, nan nıñeb nan yıharıñ god pıral gau nıp pak sabe gı ñeıla u nıñla. Belak Isrel nıbi bı kalıp hagö, kale nıbi bı bı sı gıla. * ¹⁵ Isrel nıbi bı hadame gau gıla rö, kale rımnap bı Nikolas manö pıral nıpe u udmim, nagı naj adö nıpe u hain gımim gıpe aröp. ¹⁶ Anıb u, nan sı nan naj gıpım u, nıñon gıñıg anıg gıpun a gımim, arö gımim. Pen anıg gagnabım u, yad söl yıñıd apem, ru mılö kíd meg mıgan yad yan nıbö amjaköp u udem, nıbi bı anıg gıpal gau aıp pen pen gınabın. *

¹⁷ Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, God Ana nıpe Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal ram mınöñ ke ke gau kalıp manö hagöp u nıñ aij gımim.

Seden kalöp neb neb gınab u pen nıbi bı yıp cıg göl gı nöp mıdeınaböl gau, yad nan nıñeb mana pı gıla u rımnap nıñnö nıñnaböl. Pen kalıp kabö rud ke ke nıñnabın. Kabö nıñnabın adö anıb gau, hıb gısön nıbö u rık ke ke anıñ nıñnabın, nıbi bı udnaböl gau nöp nıñnaböl,” a göp,’ a gımön. *

Kraıs nıbi bı nıpe Daiadaira mıdmıdal manö hag ñeb

¹⁸ “Pen daun kub Daiadaira Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal gau, ejol kalıp abad mıdöp u nıp manö kalı kılın rıkmön hagmön:

‘God Nı nıpe, amgö mab mıtın rö mıdö nıñöl gı, ma kíd nıpe u, kapa bras a gıpal u laulö in kıñd udöp rö mıdöp u, Daiadaira nıbi bı abad mıdpan gau kalıp manö anıbi hag yuöp. *

¹⁹ Nıpe hagöp,

“Kale gıpım nagı adö u, yad nıñbin. Yıp abe, nıbi bı gau kalıp abe mıdmagö lımim, klö gımim yıp wög göl gı nöp mıdıpım u, yad nıñbin. Anı mam gau pen pen ud aij gımim, gı nımım, marö

auö bıslam mıdmım gası iru nıñgıpım u, yad nıñbin. Gıpım anıbu, nöd pro gımıdım u pen mıñı rapın gıpım u, yad nıñbin.

²⁰ Pen manö ap mıdöp. Nıbi Jesebel u hag yuagıpım. Manö pıral hagöm, yad nıbi God manö hagep mıdıpın a göp. Nıbi bı yıp nıñ udpal gau kalıp manö pıral hag ñöm, fıp gı ud arö, kale yıp arö göm, nıbi bı bı sı gıpal. Nıpe kalıp hagö, nan nıñeb nan yıharıñ god pıral gau nıp pak sabe gı nımıdal u nıñbal. * ²¹ Nıpe nagı naj adö anıbu arö göm mıd aij gımım aka gem, nıñ mıd wasö nıñem arö gıpın. ²² Anıg göp rö yad nıp abañ adö au yunö, nıp mıña kub gö, ilön kub yabıt udnab. Nıbi bı nıpe aıp nıbi bı bı sı gıpal anıb gau, nan sı nan naj gıpun u nıñon gıñıg anıg gıpun a göm arö gagnaböl u, kalıp u rö nöp gıñö, mıña kub gö, ilön kub yabıt udnaböl. ²³ Nıbi bı nıp hain gıpal gau kalıp böñ nöp al pak leınabın me, nıbi bı yad ram mınöñ ke ke cöc ke ke mıdpal gau, yıp nıñ aij göm nıñnaböl, yad nıbi bı gası rımıd anı kale yan nıñ aij gem, magöñhalö gıpım rö nıñem, kalöp anıñ pen anıbu rö nıñnabın. * ²⁴ Pen kale Daiadaira nıbi bı rımnap, nıbi anıbu manö naj hag nıb manö u udagımım, Seden manö naj yuö a gıpal manö u udagımım rö, manö marö kalöp rımnap hagagnabın. ²⁵ Pen yıp nıñ udmım cıg aij gıpım nagı u ud sısı göl gı mıdpe mıdpe, hainö yad nınam! *

²⁶ Nıbi bı yıp cıg aij göl gı nöp mıd damöm, mıñör auö yıp arö gagnaböl gau, yad kalıp hagnö, nıbi bı ram mınöñ ke ke gau kalıp abad mıdeınaböl. * ²⁷ Nıñon gıñıg: Bapı manö ap yıp hagöm haga, ‘Yad hagnö, ain ilön ap udöm, rin cög gau pa jö ma jö gıpal rö, nıbi bı ram mınöñ ke ke gau klö naj yabıt göm kalıp abad mıdeınab,’ a ga.

²⁸ Pen nıbi bı yıp nıñ udöm cıg aij göm nagı u ud sısı göl gı mıdeınaböl gau, kalıp gapı pagıtın aij ram mınöñ jın parıkö nıñöl gı nıñbal rö u nıñnabın. *

²⁹ Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, God Ana nıpe Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal ram mınöñ ke ke gau kalıp manö hagöp u nıñ aij gımım,” a göp,’ a gımön,” a ga.

3

Kraıs nıbi bı nıpe Sadıs mıdmıdal manö hag ñeb

* 2:14: Nab 22:1-25:2; 31:16; 2Pi 2:15 * 2:16: Rep 3:11 * 2:17: Eks 16:4,14-15,33-34; Jon 6:48-50; Aıs 62:2
* 2:18: Rep 1:14-15 * 2:20: 1Ki 16:31; 2Ki 9:22 * 2:23: Sam 7:9; Jer 17:10; Rep 20:12-13 * 2:25: Rep 3:11
* 2:26: Sam 2:8-9 * 2:28: Rep 22:16

1 “Pen daun kub Sadis Kraiss n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpal gau, ejol kal̄ip abad m̄id̄öp u n̄ip manö kal̄i kliñ r̄ikmön hagmön:

‘B̄i God Ana ramö pak unbö mudun j̄n̄j löp u abe, gap̄i unbö mudun j̄n̄j u abe ud m̄idöp u, Sadis n̄ibi b̄i abad m̄idpan gau kal̄ip manö an̄ibi hag yuöp.

N̄ipe hagöp,

“Naḡi kale n̄ihön n̄ihön ḡipim u hadö n̄in̄bin. N̄ibi b̄i gau n̄njöl, kam̄n̄j m̄idmim ȳip hain ḡipim rö löp u pen böj nöp ummim ȳip hain gagpim. * 2 God yad manö hagöp rö ḡi dammim, an̄j au arö ḡipe u, God n̄ip aij gagöp. An̄ibu, amgö kale ñañ̄i m̄idöp u rö, urakmim, kam̄n̄j magö kale hir ḡin̄g gab u n̄n̄j aij ḡipe, klö ḡin̄m. 3 An̄ib u, Kraiss manö aij u hag ñeila n̄in̄bim u, n̄n̄j ud p̄idöj ḡimim, nan si nan naij ḡipim u, n̄ihön ḡin̄g an̄ig ḡipun a ḡimim, arö ḡimim, Kraiss manö aij u hagöp rö ḡimim. Pen uhön hauñ hanmim urakagnabim u, yad b̄i nan si udep gau n̄n̄j m̄idlö auagpal rö u aunö, n̄n̄jmim pa ḡiñ̄ ḡinabim. *

4 Pen Sadis n̄ibi b̄i r̄imnap ne gau wañj kale ḡipe pr̄i gagöp; manö aij yad n̄n̄j udöm, hagöp rö nöp göl ḡi m̄idpal rö, kale wañj rud löm, yad aip ajeinabun. *

5 N̄ibi b̄i marö auö, klö göm, ȳip n̄n̄j ud p̄idöj göm, c̄ig göl ḡi nöp m̄idlö arnab gau, yad kal̄ip u rö nöp wañj rud aij an̄ibu li ñ̄nabin. Pen hib kale pör m̄idep buk yan̄ kal̄i kliñ r̄ik l̄nö m̄idöp u, ð̄ik ḡi yuagnabin yab̄i. Bapi abe, ejol n̄ipe gau abe n̄n̄jm̄idlö n̄n̄jöl ḡi, n̄ibi b̄i yad m̄idpal, a gem, waiö hagnabin. *

6 Kale n̄ibi b̄i gas̄i r̄im̄id m̄idain̄m gau, God Ana n̄ipe Kraiss n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpal ram m̄inöj ke ke gau kal̄ip manö hagöp u n̄n̄j aij ḡimim,” a göp,’ a ḡimön.

Kraiss n̄ibi b̄i n̄ipe Piladelpia m̄idm̄idal manö hag ñeb

7 “Pen daun kub Piladelpia Kraiss n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpal gau, ejol kal̄ip abad m̄idöp u n̄ip manö kal̄i kliñ r̄ikmön hagmön:

‘B̄i Uñ̄ u; B̄i manö n̄n̄j yab̄i hagöp u; kin̄ Depid ki rib n̄ipe nöd abad m̄idm̄idöp u, B̄i ki rib an̄ibu uri udöl m̄idöp u, adan hiñkö, n̄ibi b̄i r̄imnap ḡi ñöl rö lagöp; pen adan ḡi ñö, n̄ibi b̄i r̄imnap hiñköl rö lagöp. B̄i an̄ibu nöp, Piladelpia n̄ibi b̄i abad m̄idpan gau kal̄ip manö an̄ibi hag yuöp. *

8 N̄ipe hagöp,

“Kale ḡipim rö n̄in̄bin. Kale n̄ibi b̄i iru m̄idagpim u pen manö ȳip n̄n̄j ud

p̄idöj ḡimim, kale n̄ibi b̄i yad m̄idpim manö u waiö hag ñ̄ibim. An̄ibu, kalöp adan hiñkön, n̄ibi b̄i r̄imnap ḡi ñöl rö lagöp. * 9 N̄ibi b̄i r̄imnap, hon God n̄ibi b̄i ȳijg göl m̄idpun a ḡipal u pen Seden sabe gep ram n̄ipe m̄idpal. Pen yad kal̄ip ḡinö, kale magöñhalö am ma ð̄ kalöp au kugom ȳimöm, ubör ȳihöj göm, yad kalöp m̄idmagö l̄bin u n̄n̄jöl.

* 10 Kalöp ḡi naij ḡipal u pen yad hagpin rö nöp ḡimim, gas̄i iru n̄n̄jagmim, klö ḡimim, wög yad göl ḡi m̄idaibe rö, n̄ibi b̄i m̄inöj naböj ð̄ i ke ke gau, ȳip c̄ig ḡi m̄idpal aka ȳip arö ḡinaböl a gem, kal̄ip magöñhalö marö ñ̄nabin ñ̄in u, kalöp abe ñ̄agnabin. *

11 Söl m̄idöp n̄inabin. Manö aij yad n̄n̄j udpim u, n̄n̄j ud p̄idöj ḡimim, ȳip c̄ig göl ḡi nöp m̄idpe, kalöp usajil bad pör kam̄n̄j m̄idep kalöp ñ̄nabin a ḡipin u, n̄ibi b̄i r̄imnap p̄iñ̄ ḡi ud aröl rö lagn̄m.

12 N̄ibi b̄i an̄ God Manö hagöp rö gö, n̄ip ḡi naij ḡilö, gas̄i iru n̄n̄jagöm, God Manö hagöp rö nöp ḡi damöm, ȳip c̄ig göl ḡi nöp m̄ideinab u, yad n̄ip ḡinö, God yad sabe gep ram u padö kub ap rö m̄ideinab. God sabe gep ram an̄ibu n̄ipe pör pör nöp raul an̄j dan̄ m̄idöm hön adö aragnab. Yad hañ adö n̄ipe, God yad hib n̄ipe u abe kal̄i kliñ r̄ikem, God yad daun kub n̄ipe Jerusalem ḡisön n̄ibö kumi kabö adö lan̄j au n̄ibö aunab u, daun kub an̄ibu hib u abe kal̄i kliñ r̄ikem, hib yad ḡisön n̄ibö u abe kal̄i kliñ r̄ikem ḡinabin. *

13 Kale n̄ibi b̄i gas̄i r̄im̄id m̄idain̄m gau, God Ana n̄ipe Kraiss n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpal ram m̄inöj ke ke gau kal̄ip manö hagöp u n̄n̄j aij ḡimim,” a göp,’ a ḡimön.

Kraiss n̄ibi b̄i n̄ipe Leodisia m̄idm̄idal manö hag ñeb

14 “Pen daun kub Leodisia Kraiss n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpal gau, ejol kal̄ip abad m̄idöp u n̄ip manö kal̄i kliñ r̄ikmön hagmön:

‘B̄i hib n̄ipe “An̄ib Unhö Rö Ḡin̄m” u; B̄i, God n̄ipe hagö, nan gau magöñhalö ḡi la u; B̄i n̄ipe God hagöp rö nöp göm, manö aij u dam kabö göl nöp hag ñöb u, Leodisia n̄ibi b̄i abad m̄idpan gau kal̄ip manö an̄ibi hag yuöp.

15-16 N̄ipe hagöp,

“Naḡi adö kale ḡipim u yad n̄in̄bin. Ȳip böñ nöp c̄ig gagpim; ȳip böñ nöp arö gagpim. Manö aij yad u böñ nöp n̄n̄j udmim, hagöp rö ḡimim aka böñ nöp arö ḡimim u aij! Ȳip gas̄i adö adö nöp n̄in̄bin rö, kalöp ð̄hak yun̄ig gabin. * 17 Kale hagpim,

* 3:1: Rep 1:4,16 * 3:3: Mad 24:43-44; Rep 2:5; 16:15; 1De 5:2 * 3:4: Jud 23 * 3:5: Eks 32:32-33; Mad 10:32; Luk 10:2; 12:8 * 3:7: Ais 22:22 * 3:8: 1Ko 16:9 * 3:9: Rep 2:9; Ais 45:14; 49:23; 60:14 * 3:10: Luk 21:19; 2Di 2:12 * 3:12: Ais 62:2; 65:15; Rep 14:1; 21:2 * 3:15-16: Ro 12:11

‘Hon n̄bi b̄i gep m̄id aij ḡipun; nan hon iru m̄idöp; nan ap ulep lagöp,’ a ḡipim u pen manö n̄n̄agḡim u, kale n̄bi b̄i ramö gau rö m̄idpim; kale n̄bi b̄i mög gep rö m̄idpim; kale n̄bi b̄i nan m̄idagöp rö m̄idpim; kale n̄bi b̄i amög we m̄idpim; kale magö nöp m̄idpim. * 18 An̄b u me, kalöp manö hagn̄ig gabin i n̄n̄ aij ḡimim, an̄b unbö rö nöp ḡimim. N̄bi b̄i mög gep rö m̄idpim rö, ȳip aumim kabö gol yad launö inöm ad̄iñ ad̄iñ halö m̄idagöp u raumim me, n̄bi b̄i gep m̄ideinabim. Magö nöp m̄idpim u, n̄bi b̄i n̄ñlö nable ḡin̄m rö löp rö, ȳip aumim wal̄j rud ap raumim l̄imim. Amgö n̄n̄agḡim rö, ȳip aumim amgö maras̄n ap raumim l̄imim, amgö we göp u ñ̄l n̄ñnabim. *

19 N̄bi b̄i kal̄p m̄idmagö l̄ibin gau ḡi najj geinabol u, kal̄p arö gagnabin; m̄id aij ḡilan, a gem, marö ñ̄öl ḡi r̄im̄id ukpin. An̄b u, gas̄ klö n̄ñmim, nan si nan najj ḡipim u, n̄ñön ḡin̄g an̄g ḡipun a ḡimim, böñ nöp arö ḡimim, m̄id aij ḡimim. *

20 N̄ñim! Yad apem, hön̄ an̄ yan̄ m̄idöl ḡi, ajön̄ pa gu gu göl ḡi abad m̄idpin. N̄bi b̄i an̄ manö yad u n̄ñöm ajön̄ hīkeinab u, yad ram raul m̄igan n̄ipe u amem, aip nan ñ̄ñul j̄im ñ̄öl m̄ideinabul. *

21 Seden ȳip marö kub ñ̄a ñ̄in u, Bapi yad manö n̄ipe u arö gagnö; haga rö nöp ḡi damem me, Bapi aip sea kin̄ n̄ipe adö u as̄knö. An̄b u rö, n̄bi b̄i Seden kal̄p marö ñ̄ö, manö aij yad u arö gagöm, ȳip c̄ig göl ḡi nöp m̄ideinabol gau, kal̄p hag dam yad aip sea kin̄ yad adö u as̄knabun.

22 Kale n̄bi b̄i gas̄i r̄im̄id m̄idain̄m gau, God Ana n̄ipe Kraiss n̄bi b̄i n̄ipe m̄idpal ram m̄inöñ ke ke gau kal̄p manö hagöp u n̄ñ aij ḡimim,” a göp,’ a ḡimön,” a ga.

4

1 Pen manö kal̄i kl̄iñ r̄ikpin an̄ibu naböñ n̄ñ damem, kauyan̄ u naböñ n̄ñem n̄ñnö, God ram m̄inöñ kumi kabö adö lan̄ au ajön̄ hīköl m̄ideia. Nöd āñ̄ magö rö hagö n̄ñnö u, kauyan̄ u hagöm ȳip haga, “Adö i aumön, nan hain̄ ḡinab gau nöp yamnam,” a ga. *

2 An̄g hagö n̄ñöl ḡi, God Ana u apöm ȳip ba la n̄ñöm yad n̄ñnö, kumi kabö adö lan̄ au b̄i ap sea kin̄ adö au as̄ik m̄ideia. * 3 B̄i au as̄ik m̄ideia u mailö halö m̄ideia; kabö j̄aspa abe kabö kanilian abe rud mailö göp rö mailö halö m̄ideia. Pen kin̄ sea as̄ik m̄ideia u, s̄iböñ n̄p ḡigabö

göm, kabö emral rö in̄ r̄ikñ̄ r̄ikñ̄ göm, in lak lugöl ḡi m̄ideia. * 4 Sea kin̄ n̄ipe u an̄ yan̄ m̄idö n̄ñöl ḡi, b̄i kub b̄is ḡipal sea kin̄ unbö ñ̄in juöl adö ḡi da m̄ihau m̄ihau (24) gau löm̄ ḡigabö ḡila. B̄i kub manö ud as̄ikep gau wal̄j rud ȳimöm, kabö gol udöm̄ ḡila usajil bad gau ke ke löm, as̄ik m̄ideia. *

5 B̄i sea kin̄ an̄ yan̄ as̄ik m̄ideia au n̄bö, āñ̄im āñ̄im udöl ḡi, r̄imu hagöl ḡi, ḡigabö göl ḡi aram m̄ilö bö ara. Sea kin̄ ñ̄ an̄b au hapö mailö unbö mudun j̄iñ u inöm mailö ḡi m̄ideia. Hapö mailö an̄b gau me, God Ana unbö mudun j̄iñ n̄ipe u. *

6 B̄i sea kin̄ an̄ yan̄ as̄ik m̄ideia ñ̄ au, kabö ḡi mas̄i u glas rö kid̄ yab̄i göl m̄ideia. Sea kin̄ ba au, nan kam̄iñ m̄idöp ke ke m̄ihau m̄ihau m̄id ḡigabö ḡila. Nan an̄b gau amgö iru nöp jöl gau m̄idöm, pab̄i gau m̄idöm ga. *

7 Nan kam̄iñ an̄b gau, ap laiön rö la, ap kaj kau n̄bar rö la, ap b̄i mulu ad̄iñ rö la, ap yaur du auan m̄ilö löp u rö la. 8 Pen nan kam̄iñ m̄ihau m̄ihau an̄b gau magöñhalö auan unbö kagoñ j̄iñ la. Amgö iru nöp, adö gau löm, pab̄i gau löm magöñhalö h̄i haka. Amgö auan mo gau abe m̄ideia. Pen sidö an̄ s̄ibön yan̄, k̄imap hag m̄idöl ḡi hagabol, “NIPE BI UL! “NIPE BI UL! “NIPE BI UL!

GOD BI KUB KLÖ UNBÖ KE YAB̄I! NIPE NAN GAGEP AP MIDAGÖP! NIHÖN NIHÖN GIN̄G, GINAB! NIPE HADAME DAGOL GAU MIDMIDÖP, NIPE MEÑI MIDÖP, NIPE HAINÖ PÖR PÖR NÖP M̄IDEINAB!” a gaböl. *

9 Pen nan kam̄iñ ke ke m̄ihau m̄ihau an̄b gau, b̄i pör nöp pör nöp kam̄iñ m̄ideinab sea kin̄ adö as̄ik m̄idöp u, n̄ipe b̄i aij unbö ke m̄idöp a göm, nöp aij a göl ḡi, hib mailö halö n̄ipe haglö adö arö n̄ñöl ḡi, 10 b̄i kub manö ud as̄ikep ñ̄in juöl adö ḡi da m̄ihau m̄ihau (24), b̄i sea kin̄ as̄ik m̄idöp ñ̄ au kugom ȳimöm, b̄i pör nöp pör nöp kam̄iñ m̄ideinab u, n̄ip aij a göl ḡi, hib n̄ipe haglö adö arab. Usajil bad kale gau ud ju n̄ipe m̄idöp au löm, hagabol, *

11 “God B̄i Kub hon!

N̄bi b̄i magöñhalö gau, ne B̄i kub ke yab̄i, a göm, hib ne haglö adö aran̄.

N̄bi b̄i magöñhalö gau, ne B̄i aij ke yab̄i, a göm, hib ne haglö adö aran̄.

N̄bi b̄i magöñhalö gau, ne B̄i klö ke yab̄i, a göm, hib ne haglö adö aran̄.

Ne nan gau magöñhalö ḡi l̄ina. Ne nöp hagö,

* 3:17: 1Ko 4:8; Luk 12:21 * 3:18: Ais 55:1; Rep 4:4

* 4:1: Rep 1:1,10 * 4:2: Ais 6:1 * 4:3: Esi 1:28

11:19; 16:18 * 4:6: Esi 1:5-10,22; 10:14 * 4:8: Ais 6:2,3; Esi 1:18; 10:12

* 3:19: 1Ko 11:32; Hib 12:6; Rep 2:5 * 3:20: Jon 14:23

* 4:4: Rep 3:18 * 4:5: Esi 1:13; Sek 4:2; Rep 1:4; 8:5;

* 4:10: Rep 7:10,15; 19:4

nibi bi midöm,
nan gau magöñhalö midöp,” a gaböl.

5

Jon köp nagı la ap niña

¹ Pen naböñ niñ damem niñnö, bi sea kinj adö u asik mıdeia u, köp mılö kub naböñ naböñ wamla ap niñmagö yijig niñpe lau adö udöl mıdeia. Köp anıbu, höñ adö gau kalı kılın rıköm, raul yanj kalı kılın rıköm gıla. Pen naböñ naböñ wamöm, nagı ke ke unbö mudun jıñ u adık aij yabıl gıla. * ² Pen yad niñnö, God ejol klö yabıl ap wıñ kub alöm haga, “Nibi bi an rö nagı lıla i hubıköm, köp anıbi i pilai gınım rö löp?” ö ga. ³ Anıg haga u pen kumi kabö adö lanj au abe, mınöñ naböñ il i abe, mınöñ yuö yanj abe, nibi bi köp anıbu nagı ud ju pilainım rö ap mıdageia. ⁴ Kumi kabö adö lanj au abe, mınöñ naböñ il i abe, mınöñ yuö yanj abe, nibi bi köp anıbu nagı ud ju pilai gınım rö la ap ulhai niñagla rö, yad mög yabıl gö mıtöñ göl gı mıdainö. ⁵ Pen bi kub manö ud asıkep mıdeila gau ap yıp haga, “Ne mıtöñ gagmön. Nöñ! Laiön Juda nibö u kinj Depid rıko rık dam dapıl gilö, niñ yag daula. Niñpe kaua! maua! niñpe u rıdık gı yua u me, köp anıbu nagı ud ju pilai gınım rö löp,” a ga. *

Jon Sipsip Pi u niña

⁶ Anıg hagö niñöl gı niñnö, Sipsip Pi al pak lılö umöm uraka rö ap, sea kinj anj au mıdeia. Nan kamıñ mıdöp ke ke mıhau mıhau abe, bi kub manö ud asıkep gau abe, mıd gıgabö gıla. Sipsip Pi anıbu kom unbö mudun jıñ u, amgö unbö mudun jıñ u la. Amgö unbö mudun jıñ la manö il u, God niñpe Ana niñpe unbö mudun jıñ u yuö, ram mınöñ gau magöñhalö kıd kıd aröp. * ⁷ Pen Sipsip Pi u Bi sea kinj asık mıdeia il au amöm, köp niñ yijig niñpe lau adö udöl mıdeia u uda. ⁸ Udö niñöl gı, nan kamıñ mıhau mıhau abe, bi kub manö ud asıkep unbö niñ juöl ado gı da mıhau mıhau (24) abe apöm, mıdeia au kugom yımıla. Bi kub manö ud asıkep anıñ gau kale nan gıda rö gau ke ke udöm, kınanj kabö gol udöm gıla gau ke ke ud mıdeila. Kınanj ud mıdeila mıgan anıñ gau, nan laulö in hadu göm haññ aij auöp u, ajmanj rauöm mıdeia. Nan God niñpe laulö in haññ aij auöp anıbu, God nibi bi niñpe gau niñpe sabe gıpal u. * ⁹ Pen kale kımaj gısön nibö ap hagöm hagla, “Nöp al pak lılö, hagape ne lugö, nibi bi ram mınöñ ke ke mıdpal rö, il ke ke mıdpal rö,

manö yabıl ke ke hagpal rö,
hañ ke ke löp rö,
ne rauna niñöm
kale God nibi bi niñpe mıdpal.
Anıb u me, ne nöp köp wam adık aij ga anıbu,
hubık pilai gı niñmön rö mıdöp. *
¹⁰ Pen ne gına u, kale kinj ram rö löm,
God niñpe sabe gep nibi bi löm, God hon niñpe wög gı niñbal.
Kale hainö ne aip nibi bi mınöñ naböñ il i gau,
kalıñ magöñhalö abad mıdeinaböl,” a gıla. *

Sipsip Pi u hib niñpe haglö adö ara

¹¹ Pen naböñ niñ damem kauyan niñnem niñnö, ejol niñ juöl niñ juöl, dausan dausan iru yabıl nöp manö hageila. Sea kinj anıbu abe, nan kamıñ mıhau mıhau gau abe, bi kub manö ud asıkep gau abe, kalıñ bıg gıgabö gı mıdeila. * ¹² Pen meg mıgan dap ranöm kımaj hagöl gı hagla, “Sipsip Pi al pak lıla u, niñpe aij yabıl. Niñpe nan gau magöñhalö gı la, a gun, hib niñpe hagno adö aranj. Niñpe nan ap ulep lagöp, a gun, hib niñpe hagno adö aranj. Niñpe gası aij ke yabıl mıdöp, a gun, hib niñpe hagno adö aranj. Niñpe klö ke yabıl mıdöp, a gun, hib niñpe hagno adö aranj. Niñpe aij ke yabıl mıdöp, a gun, hib niñpe hagno adö aranj. Niñpe mailö aij ke halö mıdöp, a gun, hib niñpe hagno adö aranj. Niñpe hib ke halö mıdöp, a gun, hib niñpe hagno adö aranj,” a gıla. ¹³ Pen yad niñnö, nan niñhön niñhön God gı lö ake lab kumi kabö adö lanj, mınöñ naböñ il i, mınöñ yuö yanj, niñg solwara anj gau magöñhalö, kımaj hagöm hagla, “Bi sea kinj bıg göp u abe, Sipsip Pi u abe, kale hib ke halö mıdpil, a gun, hib kalpe mıhau hagno adö aranj. Kale aij ke yabıl mıdpil, a gun, hib kalpe mıhau hagno adö aranj. Kale mailö aij ke halö mıdpil, a gun, hib kalpe mıhau hagno adö aranj. Kale klö ke yabıl mıdpil, a gun, hib kalpe mıhau hagno adö aranj,” a gıla.

¹⁴ Anıg hageila, nan kamıñ mıhau mıhau hagla, “Anıb unbö rö aij,” a gıla. Anıg hageila, bi kub manö ud asıkep gau kugom yımöm, God Sipsip Pi kalpe mıhau hib haglö adö ara.

* 5:1: Ais 29:11; Esi 2:9-10 * 5:5: Jen 49:9; Ais 11:1,10; Rep 22:16 * 5:6: Sek 4:10; Jon 1:36; Rep 13:8 * 5:8: Rep 8:3-4; Sam 141:2 * 5:9: Sam 33:3; 40:3; 96:1; 98:1 * 5:10: Eks 19:6; Ais 61:6; Rep 1:6; 20:6 * 5:11: Dan 7:10; Hib 12:22

6

Sipsip Pi u nagɨ unbö mudun jɨŋ u hubɨka

1 Pen nɨŋ midnö nɨŋöl gɨ, Sipsip Pi u, köp wam nagɨ adɨk pɨdöŋ la ud mɨdeia u, nagɨ adɨŋ waɨŋgnɨbö u ud ju hubɨkō nɨŋöl gɨ, nan kamɨŋ mɨhau mɨhau, aɨŋ ap manö kub rɨmu hagöp rö hagöm haga, “Aue!” ga. *
2 Hageia nɨŋnō, kaj hos rud ap apjaka. Hos adö anɨbu bɨ ap wim udöl gɨ asɨk mɨdeia. God gö win gɨnɨm rö nöp löp rö, God nɨp usajɨ bad win göm uɨpal u lɨ ñö, ram mɨnönŋ kumi kabö adö laŋ arö göm, nɨbi bɨ ram mɨnönŋ il yanŋ aip pen pen göm, al rɨdɨk yunɨg ara. *

3 Pen Sipsip Pi u, nagɨ adɨŋ yɨgwö aŋ nɨbö u ud ju hubɨkō nɨŋöl gɨ, nan kamɨŋ mɨhau mɨhau, yɨgwö aŋ nɨbö u haga, “Aue!” ga. *
4 Hageia nɨŋnō, kaj hos aɨ yabɨŋ ap apjaka. Bɨ ap hos adö anɨbu asɨk mɨdeia. God gö bɨ anɨbu klö nɨpe udöm, ram mɨnönŋ il yanŋ aramöm gö, nɨbi bɨ ram mɨnönŋ gau gau magöŋhalö agamɨ mɨdeila u arö göm, pen pen al paköl göm gɨlō arnab. Anɨbu God nɨp ru mɨlö kɨd kub ap ña.

5 Pen Sipsip Pi u, nagɨ adɨŋ yɨgwö nɨganŋ nɨbö u ud ju hubɨkō nɨŋöl gɨ, nan kamɨŋ mɨhau mɨhau, yɨgwö nɨganŋ nɨbö u pen haga, “Aue!” ga. Hageia nɨŋnō, kaj hos pɨr ap apjaka. Bɨ kaj hos adö anɨbu asɨk mɨdeia u, nan magö nan skel lɨbal rö skel ap udöl mɨdeia. *
6 Manö ap, nan kamɨŋ mɨhau mɨhau mɨdeila aŋ au nɨbö hagöm, bɨ kaj hos pɨr adö asɨk mɨdeia u nɨp haga, “Kɨyö kub aunab rö, mani kɨd aɨŋ damöm, nan iru raumɨdal rö rauagnaböl. Wid magö cög* aɨŋ ap raunɨg, mani pe ñɨn aɨŋ ap uɨpal rö nöp rauöl; pen bali magö cög mɨhau nɨganŋ raunɨg, u rö nöp mani pe ñɨn aɨŋ ap uɨpal rö nöp rauöl. Pen olip wel u abe, ñɨg wain u abe pör raubal rö rauöl!” a ga.

7 Pen Sipsip Pi u, nagɨ adɨŋ yɨgwö mɨlö nɨbö u ud ju hubɨkō nɨŋöl gɨ, nan kamɨŋ mɨhau mɨhau, yɨgwö mɨlö nɨbö u pen haga, “Aue!” ga. *
8 Hageia nɨŋnō, kaj hos he paköp ap apjaka. Bɨ kaj hos adö anɨbu asɨk mɨdeia u, hib nɨpe Umeb; pen bɨ nɨpe aip hain aueia u, hib nɨpe Wip Ana Ram. God gö me, bɨ anɨb mɨhau adö ke ke gɨlō, nɨbi bɨ ram mɨnönŋ gau iru nöp umöl rö la. Rɨmnap pen pen alöm umnaböl, rɨmnap kɨyö kub auö umnaböl, rɨmnap mɨña nan gau gö umnaböl, rɨmnap kain hapeb nan hauŋ gau hau lɨlö umnaböl. Anɨg göl um damöm me,

nɨbi bɨ mɨnönŋ naböŋ il i mɨdpal iru nöp rö umnaböl, pen iru nöp yabɨŋ mɨdeinaböl. *

9 Pen Sipsip Pi u, nagɨ adɨŋ mamɨd u ud ju hubɨkō nɨŋöl gɨ, nɨŋnō, God nɨp nan sabe gep bɨd mo u, nɨbi bɨ God Manö nɨŋ udöm, pɨŋŋŋ gagöm, nɨbi bɨ gau kalɨp hag ñöm, Krai nɨbi bɨ nɨpe mɨdpun waiö haglö, kalɨp al pak lɨla ana kale gau mɨdeila. *
10 Kale wɨŋ kub alöm hagla, “God Bɨ Kub klö yabɨŋ. Ne Bɨ Uɨ. Ne nɨŋö yabɨŋ adö u nöp gɨpan! Pen ñɨn aigeö rö mɨdmön, nɨbi bɨ ram mɨnönŋ il yanŋ, hanɨp al pak lɨla gau kalɨp manö kub gɨmön, ilön ñɨnabön?” ö gɨla. *
11 Anɨg haglö nɨŋöl gɨ, ejol gau kalɨp waiŋ ru mɨlö ke ke ñöl gɨ hagla, “Söl mɨdöp; abad mɨdaimim. Namam naɨŋŋ kalöp aip God nɨp wög gɨ ñɨbal gau, rɨmnap halö al pak löl me, God wö ral la naba u arö, hagabim rö gɨnab,” a gɨla. *

12 Pen Sipsip Pi u, nagɨ adɨŋ kagol jɨŋ u ud ju hubɨkō nɨŋöl gɨ, nɨŋnō, munmon kub yabɨŋ u udö nɨŋöl gɨ, sɨdö u, wadɨ asöl mab inöm pɨr göp rö u gö, rakɨn u böŋ nöp hagape mɨdöp rö aɨ yabɨŋ la. *
13 Gapɨ gau, pɨnöm klö udöm kia magö po gagöp gau gu lugöp rö u ju luga. *
14 Pen kumi kabö adö laŋ, hanai ral lɨbal u rö ga. Ram mɨnönŋ ilö gau abe, ram mɨnönŋ ñɨg rɨb gɨgabö ga gau abe, mɨdmɨdal ka u arö göm, lɨŋ gɨ ke ke arla. *
15 Anɨg gö nɨŋöl gɨ, kɨŋ ram mɨnönŋ ke ke gau, kɨŋ ñɨ pro kale gau, bɨ kub ami bɨ abad mɨdeila gau, nɨbi bɨ gep yabɨŋ gau, nɨbi bɨ hib mɨdeia gau, nɨbi bɨ rau dam lɨlö nagɨ wög geilla gau, nɨbi bɨ gasɨ ke nɨŋöm wög geilla gau, magöŋhalö, pɨŋŋŋ gɨ amöm kabö mɨgan, mɨnönŋ mɨgan gau pi gɨ mɨdeila. *
16-17 Pi gɨ mɨdöm hagla, “Bɨ sea kɨŋ adö asɨk mɨdöp u abe, Sipsip Pi u abe hanɨp ilön kub ñɨnabil ñɨn hain pör hagpun u hadö auöp u me, hon mɨdagaiun. Kabö juöm aka ram mɨnönŋ ilö kub gai i pa jö gɨ apöm, hanɨp böŋ nöp pasa gö, Bɨ sea kɨŋ asɨk mɨdöp u hanɨp nɨŋagnɨm; Sipsip Pi hanɨp manö kub hagöm pen ilön kub ñagnɨm,” a gɨla. *

7

Isrel nɨbi bɨ iru nöp God klɨŋ nɨpe udla

1 Pen kuöyanŋ u nɨŋnō, ejol mɨhau mɨhau ram mɨnönŋ göl mɨhau mɨhau ke ke urak mɨdöm, pɨnöm mɨhau mɨhau udöl mɨdöm, mɨnönŋ naböŋ, ñɨg solwara, mab gau, naij gagnɨm, a göm, naböŋ kale ke aɨŋ aɨŋ udöl gɨ mɨdeila. *
2 Pen yad nɨŋnō, ejol ap sɨdö lɨm göp gau nɨbö, God Bɨ Pör Kamɨŋ

* 6:1: Rep 4:6; 5:1 * 6:2: Sek 1:8; 6:1-6 * 6:6: Grik manö koiniks a göp u, lida aɨŋ ap nöp rö. * 6:8: Jer 15:1-3; Esi 5:12,17; 14:21 * 6:11: Rep 7:9,13; 19:14 * 6:12: Mad 24:29; Ap 2:20; Rep 8:12; 11:13; 16:18 * 6:13: Ais 34:4 * 6:14: Rep 16:20 * 6:15: Ais 2:10,19,21 * 6:16-17: Joe 2:11; Mal 3:2; Luk 23:30 * 7:1: Jer 49:36; Dan 7:2

Mîdöp nan kliñ rik lep nîpe u damöm, ejol mîhau mîhau God hagö söl ram mînöñ ñîg solwara gî naji gîñîg gaila anîb gau kalîp haga, ³ “Pîdöñ gim! Nîbi bî God hon nîp wög gî ñîbal gau kliñ nîpe u nable kale lañ rikaiun; hainö pînöñ yube, amöm ram mînöñ, ñîg solwara, mab nan gau gî naji gîñîm,” a ga. *

⁴ Pen manö ap hagla nîññö, nîbi bî God kliñ nîpe nable lañ rikla anîb gau, Isrel nîbi bî it ke ke gau jîm ñîla u wan hadred podi po dausan (144,000). *

⁵ Nîbi bî anîb gau, Juda it u kale 12,000;

Ruben it u kale 12,000;

Gad it u kale 12,000;

⁶ Asa it u kale 12,000;

Napdalai it u kale 12,000;

Manasa it u kale 12,000;

⁷ Simion it u kale 12,000;

Lipai it u kale 12,000;

Isaka it u kale 12,000;

⁸ Sebyulan it u kale 12,000;

Josep it u kale 12,000;

Benjamin it u kale 12,000,

u me, jîm ñîla u wan hadred podi po dausan me u.

⁹ Pen manö kalî kliñ rikpin anîbu naböñ nîñ damem, kauyan u naböñ nîñem nîññö, Bî sea kin asîka u abe, Sipsip Pi u abe mîdlö nîñjöl gî, nîbi bî iru nöp amgö ilö adö kale au urak mîdeila. Nîbi bî anîb gau, ram mînöñ ke ke la rô, it ke ke la rô, hañ ke ke la rô, manö yabîl ke ke la rô, gau nîbö gau nîbö apöm mîdeila. Nîbi bî wö ralep rô mîdageia anîb gau, magöñhalö walîj rud nöp yîmöm, galon ufan u mîdöl gî, ¹⁰ God hib nîpe haglö adö arö nîñjöl gî, wîñ kub hagöm hagla,

“God hon sea kin bis göp u abe,

Sipsip Pi u abe hanîp nan a gîmil gî aij gîlö u me,

kamîñ arnabun,” a gîla. *

¹¹ Ejol gau magöñhalö Bî sea kin asîk mîdeila u abe, bî manö ud asîkep gau abe, nan kamîñ mîhau mîhau gau abe, kalîp bîg gîgabö gî mîdeila. Kale ap lug kugom yîmöm, ubör yîhöñ göm, God hib nîpe u dap ranöm, ¹² hagla,

“Nîñjö yabîl!
God hon hib ke halö mîdöp, a gun,

hib nîpe hagno adö aran.

Nîpe mailö aij ke halö mîdöp, a gun,

hib nîpe hagno adö aran.

Nîpe gasî aij ke yabîl mîdöp, a gun,

hib nîpe hagno adö aran.

Nîpe ga u, nîp aij yabîl, a gun,

hib nîpe hagno adö aran.

Nîpe aij ke yabîl mîdöp, a gun,

hib nîpe hagno adö aran.

Nîpe nan nîhön gînam a gînab u, u nöp gînab, a gun,

hib nîpe hagno adö aran.

Nîpe klö ke yabîl mîdöp, a gun,

hib nîpe hagno adö aran.

God hon hib nîpe u pör pör nöp hagno adö aran.

Nîñjö yabîl!” a gîla. *

Kuöyan ilön udagnaböl

¹³ Pen bî kub manö ud asîkep anîb gau bî ap, yîp hag nîñjöm haga, “Nîbi bî walîj rud lîbal anîb gau an? Pen kale gai nîbö aubal?” ö ga.

¹⁴ Hageia hagnö, “Bî kub. Yad nîñagpin; pen ne nîñban,” a gîñö. Anîg hagnö, yîp haga, “Nîbi bî gai i kalîp marö ñîlö, bîslam yabîl mîdöm kamîñ aubal. Pen kale Sipsip Pi hagape nîpe u udöm, walîj kale gau u† matî gîlö, rud göp. * ¹⁵ Anîb u me,

“Kale God sea kin it an au mîdöl gî, sidö an,

sîböñ yan,
sabe gep ram raul mîgan nîpe u wög nîpe göl gî, gîpal.

Bî sea kin bis gî mîdöp u

kalîp abad mîd aij yabîl gînab. *

¹⁶ Kalîp kîyö kuöyan gagnab, ñîg nan kuöyan gagnab,

sidö kal kuöyan nîñjöm ilön gagnab. *

¹⁷ Nîhön gîñîg: Sipsip Pi sea kin an au mîdöp u,

sipsip abadep bî kale mîdöm,
kalîp u† gî ñîg ilam junab gau arö,
ñîg kamîñ magö ñeb u nîññaböl.

Pen God nîpe mîföñ ñîg kale u
magöñhalö wik gî yunab,” a ga.

8

Sipsip Pi u nagî mudun jîñ u hubîka

¹ Pen Sipsip Pi u nagî mudun jîñ u hubîka nîñjöm kumî kabö adö lañ au manö ap hagagöm, yöp magö ap magöñhalö agamîj yîharîñ mîdeila. ² Pen mîdem, ejol unbö mudun jîñ God amgö ilö adö au urak mîdpal gau nîññö. Ejol anîb gau añîj magö ke ke udla.

³⁻⁴ Pen ejol ap rin aij kabö gol udöm gîla ap udöl mîdeila. Nîpe pen amöm, God nîp sabe gîpal bîd adö gol au gîlan urak mîdeila. Nîp nan laulö in hañîñ aij auöp u iru nöp ñîla. God nîp nan sabe gep bîd kabö gol udöm gîla u sea kin adö au mîdeila nîñjöm ejol anîbu, nan hañîñ aij anîbu ud God nîbi bî nîpe nîp sabe gîla manö u aip u† matî göm, bîd adö au ud magum gî dap lauö nîñjöl gî, hadu anîbu in ap ran ara. * ⁵ Pen rin aij anîbu udöm, mab mîfan God nîp

* 7:3: Esi 9:4,6; Rep 9:4 * 7:4: Rep 14:1,3 * 7:10: Rep 4:10 * 7:12: Rep 5:12 * 7:14: Dan 12:1; Mad 24:21 * 7:15: Ais 49:10 * 7:16: Sam 23:2; Ais 25:8; Rep 21:4 * 8:3-4: Rep 5:8; Eks 30:1-3

nan sabe gep b'ad adö lanj ineia gau ud rin m'igan yanj löm, ud m'inön naböñ il yanj yua n'ijöm r'imu hagöl g'i, g'gabö göl g'i aram m'ilo bö arö n'ijöl g'i, a'n'm a'n'm udöl g'i, munmon uda. *

Ejol a'tij magö gau pu g'inig geila

⁶ Magö an'ibu, ejol unbö mudun j'ij a'tij magö ud m'ideila gau, ud dap ranöm pu g'inig geila.

⁷ Ejol nöd u, a'tij magö n'ipe u pu gö, möñ gap'i magö u abe, mab m'itanj u abe, hagape u't ma'ti göl g'i, m'inön naböñ il yanj honj yua. An'ig gö, m'inön naböñ il i naböñ m'ihau n'iganj rö hagöm, naböñ m'ihöp m'dailö, naböñ a'n' ap, mab, nan u'tanj kam'ij kam'ij urak m'ideila gau, magöñhalö in hab'ik n'ij ara. *

⁸ Pen ejol y'igwö anj n'ibö u, a'tij magö n'ipe u pu gö, ram m'inön ilö kub yab'it mab rö ineia ap, n'ig solwara anj au ud yua. An'ig gö, n'ig solwara au naböñ m'ihau n'iganj rö hagöm, naböñ m'ihöp m'dailö, naböñ a'n' ap n'ig solwara magöñhalö hagape la. ⁹ Pen kabsa't nan n'ig solwara m'ideila gau, naböñ m'ihau n'iganj rö hagöm, naböñ m'ihöp m'dailö, naböñ a'n' ap magöñhalö um hakla. N'ig mag'ib n'ig solwara au m'ideila gau naböñ m'ihau n'iganj rö hagöm, naböñ m'ihöp m'dailö, naböñ a'n' ap böñ nöp pa jö ma jö göm p'iral ara.

¹⁰ Pen ejol y'igwö n'iganj n'ibö u, a'tij magö n'ipe u pu gö, gap'i pag'tin kub mab m'it'ön rö apöm, kumi kabö adö lanj n'ibö big jua. An'ig gö, n'ig r'ibö gau abe, n'ig ilam gau abe naböñ m'ihau n'iganj rö hagöm, naböñ m'ihöp m'dailö, naböñ a'n' ap g'i najj ga. ¹¹ Gap'i an'ibu hib n'ipe, "Maras'in Asi". N'ibi b'i iru yab'it nöp, n'ig g'i najj ga an'ib gau n'ijöm umla. *

¹² Pen ejol y'igwö m'ilo u, a'tij magö n'ipe u pu gö, s'idö, rak'in, gap'i gau hadu rö patu göm, mailö aij pör göp rö gaga. S'idö u, naböñ m'ihau n'iganj rö hagöm, naböñ m'ihöp m'dailö, naböñ a'n' ap g'i najj ga. Rak'in u, naböñ m'ihau n'iganj rö hagöm, naböñ m'ihöp m'dailö, naböñ a'n' ap g'i najj ga. Gap'i gau, naböñ m'ihau n'iganj rö hagöm, naböñ m'ihöp m'dailö, naböñ a'n' ap g'i najj ga. S'idö mailö magö u, naböñ m'ihau n'iganj rö hagöm, naböñ m'ihöp m'dailö, naböñ a'n' ap s'idö mailö gaga. S'ib anj yanj magö u, naböñ m'ihau n'iganj rö hagöm, naböñ m'ihöp m'dailö, naböñ a'n' ap rak'in mailö gaga. *

* **8:5:** Lep 16:12; Eks 19:16-19; Rep 11:19; 16:18 * **8:7:** Eks 9:23-26; Esi 38:22; Joe 2:30 * **8:11:** Jer 9:15 * **8:12:**

Esi 32:7; Rep 6:12-13 * **8:13:** Rep 9:12; 11:14 * **9:1:** Rep 20:1 * **9:2:** Jen 19:28; Joe 2:2,10; Eks 10:12-15

* **9:4:** Rep 7:3 * **9:6:** Job 3:21; Jer 8:3 * **9:7:** Joe 2:4 * **9:8:** Joe 1:6 * **9:9:** Joe 2:5 * **9:11:** Hibru

manö Abadon abe, Grik manö Apolyon abe, manö il u "B'i n'ibi b'i al pak lep."

¹³ Pen yad an'ig göl n'ij m'id n'ijöl gem n'ijnö, yaur du ap kumi kabö anj aul'ik u g'i ajöl göm, manö kub rö hagöm haga, "Ake! Ake! Naij yab'it g'inig gab. Ejol r'innap halö a'tij magö kale pu g'inig gaböl. Ejol m'ihau n'iganj an'ib gau a'tij magö kale gau pu g'ilo, n'ibi b'i m'inön naböñ adö il i m'idpal gau kal'ip najj yab'it g'inab!" a ga. *

9

Ejol mam'id u a'tij magö n'ipe u pu ga

¹ Ejol mam'id u, a'tij magö n'ipe u pu ga n'ijöm, yad n'ijnö, gap'i kumi kabö adö lanj n'ibö big ju m'inön naböñ il yanj ap lug g'i m'ideia. Pen gap'i an'ibu n'ip ki rib ulöm m'igan mau'tin juaga u ñeila. ² Gap'i an'ibu ki rib u udöm, hadu m'igan mau'tin juaga ajön u hi'kö, hadu kub yab'it ap ranöm, s'idö u gö patu göm, s'ibön aua. ³ An'ig gö, jonj hab'lad'ij gau, hadu anj an'ib gau n'ibö g'i dam m'inön naböñ adö yanj löm, God n'ipe gö, r'irabö gau n'ibi b'i big ilön n'ianab rö g'inig geila. ⁴ God n'ipe jonj hab'lad'ij an'ib gau kal'ip haga, "Nan u'tanj, mab u'tanj, nan n'ihön n'ihön m'inön naböñ il yanj rann'im gau, g'i najj gaggim; n'ibi b'i k'hiñ yad u nable kale lanj m'idagöp gau nöp g'i najj g'imim," a ga. ⁵ God haga an'ibu, jonj hab'lad'ij gau n'ibi b'i kal'ip böñ nöp al pak lö umöl rö laga; y'ihar'ij rak'in unbö mam'id u ilön najj unbö ke kal'ip ñöl rö la. Kal'ip ilön n'ianaböl an'ibu, r'irabö gau n'ibi b'i big ilön n'ianab rö n'ianab. ⁶ N'in anj an'ibu, n'ibi b'i an'ib gau umnabun, a göm, n'ij'jaböl u pen umeb adan ramö ap m'idageinab. *

⁷ Jonj hab'lad'ij an'ib gau, b'i kaj hos dam pen pen aln'ig, nan k'ö l'ibal rö gau li m'ideila. Nab'ic cög kale adö lanj usaj'it bad kabö gol udöm g'ila gau rö rol g'ila. Mulu majmanj kale gau n'ibi b'i rö la. ⁸ Nab'ic umagö kale gau, n'ibi nab'ic umagö rö la. Pen meg kale gau, kain hapeb, laiön a g'ipal u, meg rö la. ⁹ Pab'it gau, ain sior rö u l'ila. Pen iru nöp auan pakeila u me, kaj hos iru nöp gadal badal gau iru nöp t'ip g'i dam pen pen aln'ig amöm, gi gu göp rö u haga. ¹⁰ Himgan ad'ij m'ij, r'irabö am'in n'ibi b'i hauö ilön göp rö u la. God gö, rak'in unbö mam'id u, n'ibi b'i gau kal'ip ilön ke najj yab'it ñöl g'i m'ideinabol. ¹¹ Jonj hab'lad'ij an'ib gau kinj kale, ejol ulöm m'igan mau'tin juaga abad m'idöp ejol an'ibu me. Hibru manö hagöm, hib n'ipe Abadon a g'im'idal pen Grik manö hagöm, Apolyon a g'im'idal. *

12 Anib u, mɨnjɔr kub nɔd u hadɔ pɨs gɔp pen mɨnjɔr kub mɨhɔp mɨdɔp.

Ejol kagot jɨŋ u aɨŋ magɔ nɨpe u pu ga

13 Pen ejol kagot jɨŋ u, aɨŋ magɔ nɨpe pu ga nɨŋɔm yad nɨŋnɔ, manɔ ap auaiabɨd kabɔ gol udɔm gɨla adɔ au, kom mɨhau mɨhau mɨdmɨdɔp anɨb au nɨbɔ. Bɨd anɨbu God amgɔ ilɔ au gɨlan mɨdeia. 14 Manɔ anɨbu ejol kagot jɨŋ aɨŋ magɔ ud mɨdeia u nɨp haga, "Ejol mɨhau mɨhau nagɨ adɨk lɨlɔ, nɨg kub yabɨl Yupredis goɨ au mɨdpal gau, hubɨk yumɔn," a ga. 15 God ejol mɨhau mɨhau anɨb gau kalɨp nɔd hag lɔ, mɨ anɨbu nɔp, rakɨn anɨbu nɔp, nɨn anɨbu nɔp, magɔ anɨbu nɔp abad mɨdmɨdal u me, nɨn anɨbu hadɔ aua rɔ, nɨbi bɨ mɨnɔŋ nabɔŋ iɨ i iru nɔp al pak lɔl, a gɔm, hubɨk yua. Nɨbi bɨ mɨnɔŋ nabɔŋ adɔ iɨ i mɨdpal gau magɔŋhalɔ nabɔŋ mɨhau nɨgan rɔ hagɔm, nabɔŋ mɨhɔp mɨdailɔ, nabɔŋ aɨŋ ap al pak lɨnɨg arla. * 16 Pen yɨp hagla nɨŋnɔ, amɨ bɨ kaj hos adɔ asɨkɔm nɨbi bɨ pen pen al pak lɨnɨg arla gau du hadred mɨtɔn (200,000,000) mɨdeila.

17 Pen yad nɨŋnɔ, kaj hos kale gau abe, bɨ hos adɔ asɨkla gau abe kapa sior yɨmla gau, rɨmnap mab mɨtaŋ aɨ rɔ ga, rɨmnap kabɔ mu "sapaia" a gɨpal u rɔ ga, rɨmnap kabɔ uhaɨn "salpa" a gɨpal u rɔ ga. Kaj hos nabɨc gau, laiɔn nabɨc rɔ la. Meg mɨgan kale laŋ nɨbɔ mab mɨtaŋ abe, hadu abe, nan salpa haɨŋ naij asɨ yabɨl u abe aua. 18 Meg mɨgan kale laŋ nɨbɔ mab mɨtaŋ abe, hadu abe, nan salpa haɨŋ naij asɨ yabɨl u abe apɔm gɔ, nɨbi bɨ iru nɔp um hakla. Nɨbi bɨ mɨnɔŋ nabɔŋ adɔ iɨ i mɨdpal gau magɔŋhalɔ nabɔŋ mɨhau nɨgan rɔ hagɔm, nabɔŋ mɨhɔp mɨdailɔ, nabɔŋ aɨŋ ap umla. 19 Kaj hos anɨb gau klɔ kale u mɨdeia maj mɨgan kale abe, amɨn adɨŋ mɨŋ kale abe. Amɨn kale gau, hainɔ nabɨc rɔ la u me, nɨbi bɨ gau kalɨp gɨ naij gɔl rɔ la. 20 Pen nan naij anɨb gau gɔ, nɨbi bɨ iru nɔp um hakla u, nɨbi bɨ mɨdeila gau ga anɨbu nɨŋɔm, nɨhɔn gɨnɨg kabɔ mab nan gau udun nɨmagɔ hon ke nɔp nan piral gɨ lɨbun a gɔm, arɔ gagla. Nɨhɔn gɨnɨg nan si nan naij gɨpun a gɔm, arɔ gagla. Pen nan yɨharɨŋ gau, nan amgɔ nɨŋagmɨdɔp gau, nan manɔ nɨŋagmɨdɔp gau, nan adan ajagmɨdɔp gau, nan kabɔ gol, silpa, bras, kabɔ, mab udɔm gɨla gau nɔp sabe gun a gɔm, kɨjaki aiɔn pi nan naij gau kalɨp nɔp sabe gun a gɔm, gɨ mɨdeila. *

21 Pen wɨp alɔm, kuj gɔm, nɨbi si bɨ si gɔm, nan si udɔm, gɨlɔ arɔ nɨŋɔl gɨ, nɨhɔn gɨnɨg anɨg gabun, a gɔm, arɔ gagla.

10

Ejol ap Jon nɨp kɔp nɔ nɨŋa

1 Pen nabɔŋ nɨŋ damem nɨŋnɔ, ejol klɔ yabɨl unbɔ ke ap kumi kabɔ adɔ laŋ nɨbɔ auajɨp. Ejol anɨbu nɨp kumi rud ap wam wam gɔ nɨŋɔl gɨ, sɨbɔŋ nabɨc nɨpe pɨral gɨgabɔ gɔm, mulu adɨŋ nɨpe u sɨdɔ rɔ mailɔ gɔm, ma kɨd nɨpe u mab inɔm mɨtaŋ gɔp rɔ u ga. 2 Nɨpe kumi kabɔ adɔ laŋ nɨbɔ apɔm, ma yɨjɨg kɨd u nɨg solwara adɔ u rauɔm, ma sɨdagɔ kɨd u mɨnɔŋ adɔ u raua. Kɔp pro bad ap pɨlai udɔl gɨ mɨdeia. 3 Pen nɨpe kaj laiɔn manɔ kub hagɔp rɔ u hagɔ, rɨmu unbɔ mudun jɨŋ u manɔ kub hagɔm manɔ rɨmnap pen haga. 4 Manɔ haga anɨbu kalɨ klɨŋ rɨknam, a gɨnɔ, manɔ ap kumi kabɔ adɔ laŋ nɨbɔ haga, "Manɔ anɨbu halɔ kalɨ klɨŋ rɨkagmɔn; manɔ anɨbu pi gɔl mɨdan," a ga. *

5 Pen ejol ma bɔŋ lap u nɨg solwara adɔ u rauɔm, bɔŋ lap u mɨnɔŋ adɔ u rauɔm mɨdeia nɨŋnɔ u, nɨn yɨjɨg kɨd nɨpe u dap ranɔm, God ram mɨnɔŋ adɔ laŋ au yama.

* 6 Anɨg gɔm, God pɔr nɔp pɔr nɔp kamɨŋ mɨdɔp u, kumi kabɔ adɔ laŋ nan gau magɔŋhalɔ gɨ la u, mɨnɔŋ nabɔŋ nan gau magɔŋhalɔ gɨ la u, nɨg solwara nan gau magɔŋhalɔ gɨ la u, God nɨŋɔ anɨbu mɨdɔp rɔ nɨŋɔ yabɨl hagabin a gɔm haga, "God mɨŋi rapɨn mɨdagnab! 7 Pen ejol mudun jɨŋ u aɨŋ magɔ nɨpe pu gɨnɨg gɨnab nɨn anɨbu nɔp, God nɨpe manɔ hagep bɨ nɨp wɔg gɨla gau kalɨp haga rɔ nɔp, manɔ nɨpe pi gɔl mɨdɔp u uri gɨnab," a ga. *

8 Pen manɔ kumi kabɔ adɔ laŋ nɨbɔ nɔd nɨŋnɔ u, yɨp kauyaŋ hagɔm haga, "Ejol ma bɔŋ lap u nɨg solwara adɔ rauɔm, bɔŋ lap u mɨnɔŋ adɔ rauɔm mɨdɔp u nɨp ammɔn hagɔ, kɔp pro pɨlai ud mɨdɔp u, nɔp nɨnɨm," a ga.

9 Anɨg hageia, ejol mɨdeia u amem, yɨp kɔp pro yagol u nɨ, a gɨnɔ, yɨp nɔl gɨ haga, "Ud nɨŋ. Nɨŋɔ, meg mɨgan ne u bom nɨg dɔ kal gɔp rɔ gɨnab u pen mudun aŋ yaŋ amɔm, asɨ gɨnab," a ga. * 10 Hageia, kɔp pro anɨbu udem nɨŋnɔ, bom nɨg dɔ kal rɔ ga u pen nɨŋ pa bo yunɔ, mudun aŋ yaŋ amɔm asɨ ga.

11 Pen yɨp haga, "Nɨbi bɨ ram mɨnɔŋ ke ke gau iru nɔp, haɨ ke ke gau iru nɔp, manɔ yabɨl ke ke gau iru nɔp, kɨŋ ram mɨnɔŋ gau abad mɨdpal ke ke gau iru nɔp, hainɔ kalɨp nɨhɔn nɨhɔn gɨnab u, God manɔ u kauyaŋ hag nɨmɔn," a ga.

11

Bɨ God manɔ hag nɨb mɨhau

* 9:15: Rep 8:7-12 * 9:20: Rep 16:9,11; Sam 115:4-7; 135:15-17; Dan 5:23 * 10:4: Dan 12:4,9 * 10:5: Dud 32:40; Dan 12:7 * 10:7: Emo 3:7 * 10:9: Esi 2:8; 3:1-3

1 Pen yip ur mīlō nan lī nīḡbal ap nīl gi hagla, “Am God sabe gep ram u lī nīḡmōn, God nīp nan sabe gīpal bīd adō u lī nīḡmōn, gīmōn. Nībi bī God sabe gep ram raul mīgan apōm nīp sabe gīnabōl gau u rō nōp, wō ral nīḡmōn. * 2 Pen Juda nībi bī wasō gau, pōr apōm waryō hōḡ anḡ yanḡ mīdpal rō, ka anību halō lī nīḡagmōn. Nīhōn gīnīg: kale nōp daun kub ut Jerusalem naij gōl gī mīdlō mīdlō, rakīn unbō nīn juōl mīhōp ado gī da yīgwō anḡ nībō (42) arnab. * 3 Yad pen, bī manō yad hag nēb mīhōp hag yunō, yīharīḡ wadī asōl rō gau yīmōm, manō yad hag nī ajlō, nīn wan dausan du hadred sikīsī (1260) arnab,” a ga.

4 Bī God manō hagep anīb mīhau, Bī Kub mīnōḡ nabōḡ il i abad mīdōp u, amgō ilō nīpe au mīdpil. Kale mab olip ur mīhau, lam mīhau me. * 5 Pen nībi bī rīmnāp kalīp mīhōḡ gī naij gīnīg gīlō, mab mītan meg mīgan kale u nībō apōm, kalīp in haknab. Kalīp mīhōḡ gī naij geinabōl nībi bī gau, kalīp anīg unbō rō nōp gīnab. * 6 God kalīp mīhōḡ klō nīpe nī, manō hagep wōḡ nīpe gī damōl gī, mōḡ alagan, a gīlō, alagnab; nīg gau hagape laḡ, a gīlō, hagape līnab; nībi bī gau kalīp marō nīhōn nīhōn gau gaḡ, a gīlō, gīnab. Nīn aigeḡ anīg gīnīm a gīnabil u, anīg unbō rō nōp gīnab. * 7 Pen God manō u hag nī dammil, nabōḡ hag haklō, nan hapeb ulōm mīgan mauīn juaga yanḡ nībō aunab u, kalīp mīhōḡ aip pen pen gī damōm, bōḡ nōp al pak lō umnabil. *

8 Wip he mīlō anīb mīhau mīdeinabil daun kub yabī u lor anḡ au. Daun kub yabī anību me, Bī Kub u nīp mab kros ba laḡ al pak līla. Pen daun kub yabī anību hib ap Sodom, hib ap Ijip, a gīpal. *

9 Pen nībi bī ram mīnōḡ gau ke ke mīdpal gau, it ke ke mīdpal gau, manō ke ke hagpal gau, hañ ke ke la gau, kalīp mīhōḡ nīḡōl gī nōp mīdōm, wip he mīlō anīb mīhau dam rīgōl gagmīm, a gīlō, umnabil nīn adīḡ u rīkōm, nīn mīhau nīgaḡ halō kuō au nōp mīdlō nīḡōl gī, nībi bī anīb gau wip he mīlō anīb mīhau nīḡ sīsī gīnabōl.

10 Bī God manō hagep anīb mīhau, nībi bī mīnōḡ nabōḡ adō il i mīdpal kalīp mīḡōr kub nī mīdmīdil rō, pen paj hagōm, nan kub nīḡōl gī, nan aij pen nīō pen nīō gīnabōl.

11 Pen nīn adīḡ u abe, nīn mīhau nīgaḡ abe, wip he mīlō anīb mīhau gau mīdailō pen God nīpe ake bad ap yuō anḡ kalīp yanḡ arō urakmīl nanōl mīdailō. Anīg ga nīḡōm, nībi bī nīḡeila gau kalīp anīn nīn yabī ga.

* 12 Pen bī God manō hagep anīb mīhau nīḡlō, manō kub ap kumi kabō adō laḡ nībō, “Kale auī!” a ga. Nībi bī kauaī mauaī kale mīhōḡ gau nīḡ mīdlō nīḡōl gī, kumi rud ap kalīp wam wam gī udō, God ram mīnōḡ kumi kabō adō laḡ au arlō. *

13 Pen magō anību nōp, munmon kub yabī udōm, daun kub anību nabōḡ unbō sīduḡ laḡ rō hagōm, nabōḡ unbō aijp u mīdeila nīḡōm nabōḡ aīn ap pa jō ma jō gō, nībi bī sepen dausan um hakla. Pen nībi bī mīdeila gau, nan ga anību nīḡōm pīnīḡ gōm, God ram mīnōḡ kumi kabō adō laḡ au mīdōp u nīp hib haglō adō ara. *

14 Pen nīḡim! Mīḡōr kub yīgwō anḡ nībō u hadō pīs gōp, pen mīnī mīḡōr kub yīgwō nīgaḡ nībō u sōl gīnīg gab. *

Ejol mudun jīḡ u atīḡ magō nīpe pu ga

15 Magō anību nōp ejol mudun jīḡ u, aīḡ magō nīpe u pu gō nīḡōl gī, manō ap kumi kabō adō laḡ nībō hagōm hage, “Uri Bī Kub hon u, Kraīs nīpe u aip, ram mīnōḡ gau magōḡhalō pōr nōp pōr nōp abad mīdnab,” a ga. *

16 Pen bī kub manō ud asīkep nīn juōl aīn ap ado gī da yīgwō mīlō u (24), sea kīḡ adō kale u God amgō ilō nīpe asīk mīdeila gau, kugom yīmōm ubōr yīhōḡ gōm, God nīp sabe gōl gī hagla,

17 “God, ne Bī Kub klō ke yabī u! Nōd mīdmīdan, mīnī mīdeḡ nōp mīdpan!

Bī klō unbō ke yabī pōr mīdpan rō, mīnī nībi bī ram mīnōḡ gau magōḡhalō Kīḡ kale mīdpan u rō, nōp aij yabī gabun!

18 Nībi bī ram mīnōḡ gau nībō nōp nīḡōm, kal yabī jula.

Pen mīnī ne kal juep nīn u hadō auōp. Mīnī nībi bī umla gau kalīp manō kub hagep nīn u hadō auōp.

Mīnī nībi bī nōp wōḡ gōm, manō ne hag nībal gau abe, nībi bī manō aij ne nīḡ udōm, hib ne nīḡōm ana uḡpal gau abe, nībi bī hib halō mīdpal aka ramō gau mīdpal gau magōḡhalō, nan aij kalīp pen nīnabōn, nīn u hadō auōp.

Pen nībi bī haḡōwaḡō gōm, nībi bī rīmnāp kalīp al pak lībal gau, kalīp pen u rō nōp al pak līnabōn, nīn u hadō auōp,” a gīla. *

19 Anīg haglō nīḡōl gī, God sabe gep ram kumi kabō adō laḡ au mīdōp u mīgan

* 11:1: Esi 40:3; Sek 2:1-2 * 11:2: Luk 21:24; Rep 13:5 * 11:4: Sek 4:3,11-14 * 11:5: 2Sa 22:9; Sam 9:7:3
 * 11:6: 1Ki 17:1; Eks 7:17-20; 1Sa 4:8 * 11:7: Dan 7:21; Rep 12:17; 13:7; 17:8 * 11:8: Luk 13:34 * 11:11:
 Esi 37:5,10 * 11:12: 2Ki 2:11 * 11:13: Rep 6:12; 16:18 * 11:14: Rep 9:12 * 11:15: Eks 15:18; Sam 10:16;
 Dan 2:44; 7:14 * 11:18: Sam 110:5; Ro 2:5; Rep 20:11-13; Sam 115:13

hiiköm, God Manö m+deia kes magö u waiö la n+ñnö. Magö an+bu nöp añ+im añ+im udöm, r+mu hagöm, gu kub yab+il u hagöm, munmon udöm, möñ gap+ magö kub yab+il paköm, ga. *

12

N+bi u abe re ub+il kub u abe

¹ Pen naböñ n+ñ damem n+ñnö, nan ke hain n+bö kub ap kumi kabö anj aul+ik ga. N+bi ap si+dö wai+j rö löm, ma n+pe rak+in adö au löm, gap+ unbö m+gan lañ u, kwin rol g+pal rö usaj+il bad n+pe nab+ic adö lañ lö m+deia. ² Pen n+pe ñ+ pain+an r+kn+g, ñ+ pain+an ñ+ñö n+ñöl g+, wög paköm gaia. *

³ Nan ke hain n+bö ap halö, kumi kabö anj aul+ik waiö la n+ñnö. Re ub+il hagape halö kub yab+il unbö ke ap m+deia. Nab+ic cög n+pe unbö mudun j+ñ löm, kom n+pe unbö sidu+j lañ löm, kinj rol g+pal usaj+il bad gau, nab+ic cög adö n+pe ke ke löm m+deia. ⁴ Re ub+il kub an+bu, am+in n+pe u gap+ kumi kabö adö lañ gau pakö, iru nöp b+g ju m+ñöñ naböñ il i ju luga. An+bu u, gap+ magöñhalö m+deila gau naböñ m+ihau n+gan rö hagöm, naböñ m+höp m+idailö, naböñ añ+ ap b+g ju yua. Pen n+pe n+bi ñ+ pain+an yag daun+g geia u, yag dauö ñ+ñ+in, a göm, apöm abad m+deia. ⁵ Pen n+bi an+bu ñ+ ap yag daua. Ñ+ an+bu n+pe ain ur m+ilö udöm, n+bi b+ ram m+ñöñ gau magöñhalö abad m+deinab. Pen n+bi u ñ+ an+bu n+ñ yag dauö, ejol ap ñ+ an+bu p+ñ+ g+ udöm, dam God n+pe sea kinj n+pe kumi kabö adö lañ m+idöp au ud ara. ⁶ God n+bi an+bu n+ñ ka ap g+ lö, p+ñ+ñ g+ an+bu gau amöm, an+bu gau nöp m+idö n+ñöl g+, God n+ñ nan magö ñöl g+ abad m+deinab ñ+ñ wan dausan du hadred sikisdi (1260) arnab.

⁷ Pen kumi kabö adö lañ au, ejol kub Maikel ejol n+pe gau udöm amöm, re ub+il kub an+bu yam n+pe gau aip pen pen göm g+ damöm me. ⁸⁻⁹ re ub+il kub u yam n+pe gau halö, kumi kabö adö lañ n+bö al r+id+ik yuöm böñ nöp m+ñöñ naböñ il i yula. Re hadame dagol gau m+deia, re an+bu k+ñjaki aka Seden a g+pal u, n+pe nöp n+bi b+ ram m+ñöñ gau gau magöñhalö kal+ip manö pir alö, manö piral n+pe u n+ñla. *

¹⁰ Pen manö kub ap kumi kabö adö lañ au n+bö hagöm haga,

“M+ñi God n+pe n+bi b+ gau ud kam+ñ yunab.

M+ñi God n+pe klö n+pe udöm, n+bi b+ ram m+ñöñ gau gau magöñhalö Kinj kub ke yab+il m+deinab.

M+ñi God Kraiss n+pe u nöp, B+ Kub klö ke yab+il m+idöm, n+bi b+ ram m+ñöñ gau gau magöñhalö abad m+deinab.

N+ñön g+ñ+g: Seden n+pe God amgö ilö n+pe au m+idöm, si+dö anj, si+bön yanj, añ mam hon gau nan si nan najj n+ñön n+ñön geila gau hagn+idöp u, n+ñ m+ñöñ naböñ il yanj ud yula. *

¹¹ Pen añ mam hon gau, Sipsip Pi hagape n+pe u abe, Kraiss manö n+ñö hag ñ+m+idal u abe gö, Seden n+ñ mo kale gau hla.

N+bi b+ n+pe nöp m+idpun, a göm, p+ñ+ñ gagöm, han+ip al pak l+ñ+g al pak löl, a g+ gas+ n+ñla.

¹² An+bu u, kale kumi kabö adö lañ au m+idpim gau, m+ñ m+ñ göl g+ m+idaimim.

Pen kale m+ñöñ naböñ abe, ñ+g solwara u abe m+idpim gau, kalöp mög n+ñbin.

N+ñön g+ñ+g: Seden n+ñ kale m+idpim an+bu yanj ud yulö, ñ+ñ n+pe iru m+idagöp rö, kal yab+il juöp,” a ga. *

¹³ Pen re ub+il kub an+bu, y+ñ m+ñöñ naböñ adö il i ud yubal, a göm, gas+ u n+ñöm, n+bi ñ+ yag daua an+bu n+ñ r+id+ik g+ yuaia pen, ¹⁴ God n+bi an+bu n+ñ yaur du kub auan kub m+ihau l+ ñö, n+pe u göm ram m+ñöñ kabö nöp m+idöp anj au God ka n+pe g+ la an+bu ara. Am an+bu gau m+idö n+ñöl g+, God n+pe n+ñ nan magö ñöl g+ abad m+idö, m+ m+ihau n+gan rak+in unbö kagol j+ñ arnab. Re ub+il u n+bi u n+ñ nan najj ap g+ñ+im rö lagnab. *

¹⁵ Pen re ub+il u, ñ+g ul rö ñ+hak yunö n+bi an+bu n+ñ ugal aranj, a göm, ñ+haka u, ¹⁶ pen m+ñöñ u n+bi an+bu n+ñ g+ ñö, ñ+g re ub+il ul rö ñ+hak yua an+bu m+ñöñ naböñ m+gan gau pa jö g+ amöm, ur ur gö ara. ¹⁷ An+g gö, re ub+il u n+bi an+bu mulu kal yab+il lugö, n+bi u ñ+ pain+an n+pe gau, God Manö hagöp rö göm, Jisas manö n+ñö n+pe n+ñ udöm hain göm n+bi b+ r+imnap kal+ip hag ñ+bal gau aip pen pen g+ñ+g ara. ¹⁸ Pen re ub+il u amöm ñ+g solwara göl au urak m+deia.

13

Nan hapeb ap ñ+g solwara anj gau n+bö appjaka

¹ M+idem n+ñnö, nan hapeb rö ap, ñ+g solwara anj gau n+bö aueia. Nab+ic cög n+pe

* **11:19:** Hib 9:4; Rep 8:5; 15:5; 16:21 * **12:2:** Mai 4:10 * **12:3:** Dan 7:7 * **12:4:** Dan 8:10 * **12:5:** Ais 7:14; 66:7; Sam 2:9; Rep 19:15 * **12:7:** Jud 9 * **12:8-9:** Jen 3:1,14; Luk 10:18; 22:31; Rep 20:2 * **12:10:** Job 1:11; Sek 3:1 * **12:12:** Ais 44:23; 49:13 * **12:14:** Dan 7:25; 12:7 * **12:17:** Rep 11:7

unbō mudun jīn lōm, kom unbō sīduŋ laŋ lōm, kiŋ rol gīpal usajīl bad gau, kom adīŋ ke ke lōm mīdeia. Pen nabīc nīpe unbō mudun jīn u, God nīp hag juep hīb naij rīmnap añī añī kalī klīñ rīk līlō mīdeia.

* 2 Nan hapeb anību, kain hapeb leped rō la u pen ma nīpe gau kain hapeb bea ma rō la. Meg mīgan nīpe u, kain hapeb laiōn meg mīgan rō la. Pen re ubīl u, klō nīpe ke abe, kiŋ kub ke yabīl mīdeia klō u abe, nan hapeb anību nīp ña. * 3 Pen nan hapeb anību nabīc cōg nīpe ap, nōd bōŋ nōp al pak līlō kīla ga rō la u pen kuōyaŋ mītep ga. Anīg gō, nībi bī mīnōŋ nabōŋ adō īl i gau gau magōŋhalō gasī gasī lōm, nan hapeb anību nīp hain gīla. * 4 Pen re ubīl anību kiŋ kub ke yabīl mīdeia klō u nan hapeb anību nīp ña u me, nībi bī gau re ubīl anību nīp hīb haglō adō ara. Pen nan hapeb anību abe kiŋ kub ke yabīl rō mīdōp u, nībi bī rīmnap nīp aip pen pen gōl rō lagōp, a gōm, nībi bī gau magōŋhalō nan hapeb u, u rō nōp hīb nīpe haglō adō ara.

5 Pen God nan hapeb anību nīp nīŋebir arō gō, hīb nīpe ke hagō adō arō, God hīb nīpe manō naij hagōm dap lugō, rakīn unbō ñīn juōl mīhōp adō gī da unbō yīgwō aŋ nībō u (42) ara. * 6 Nīpe anīg gōm, God nīp hag juōm, hīb nīpe manō naij hagōm, ram mīnōŋ nīpe kumi kabō adō laŋ au hag juōm, adō laŋ au nīpe aip mīdpal gau kalīp hag juōm, ga. 7 Pen God nan hapeb anību nīp nīŋebir arō gō, Krai nībi bī nīpe gau aip pen pen gōm, al juōm, nībi bī gau magōŋhalō, īl ke ke mīdpal rō, ram mīnōŋ ke ke mīdpal rō, manō yabīl ke ke hagpal rō, hañ ke ke lōp rō, kalīp magōŋhalō abadōl mīdeia. * 8 Nībi bī mīnōŋ nabōŋ adō īl i gau gau magōŋhalō rō, nan hapeb anību hīb nīpe haglō adō arnab. Pen nībi bī au, ram mīnōŋ hadame dagol gau gī laga ñīn u, God nībi bī pōr kamīŋ nōp mīdeinabōl buk anīb yaŋ hīb kale kalī klīñ rīka gau nōp, nan hapeb anību hīb nīpe haglō adō aragnab. Buk anību, Sipsip Pi al pak līlō uma u buk nīpe me u. *

9 Kale nībi bī gasī rīmīd mīdainīm gau manō anīb i nīŋim!

10 Nībi bī God nagī arōl, a gōm, nīŋōb gau, nagī arnabōl.

Nībi bī ru mīlō kīd udōm bīnīŋ gīlō umōl, a gōm, nīŋōb gau,

ru mīlō kīd udōm bīnīŋ gīlō umnabōl.

Anīg gīnab rō, Krai nībi bī nīpe gau ap lug pakagun, a gōm, Krai manō aij u nīŋ ud

pīdōŋ gōm, hagōp rō gōm, Krai nīp cīg aij gōl gī nōp mīdaīōl. *

Nan hapeb ap halō mīnōŋ nabōŋ aŋ gīyaŋ nībō apjaka

11 Pen kauyaŋ nīŋem nīŋnō, nan hapeb rō ap halō mīnōŋ nabōŋ aŋ gīyaŋ nībō apjaka. Kom nīpe mīhau u, sipsip pi kom rō la u pen manō nīpe u, re ubīl rō haga. 12 Nīpe nan hapeb nōd nībō u nīp wōg gī ñōl gī, nībi bī ram mīnōŋ gau magōŋhalō manō klō hagōm gō, nan hapeb nōd nībō nōd bōŋ nōp al pak līlō kīla ga rō la u pen kuōyaŋ mītep ga anību nīp hīb haglō adō ara.

13 Nan hapeb hain nībō u nan gagep rō gōm, nan nīŋeb nīŋagep rō gōm, ga. Nībi bī nīŋmīdlō nīŋōl gī, nīpe gō, mab mītaŋ kumi kabō adō laŋ nībō ap mīnōŋ nabōŋ īl yaŋ luga. * 14 Pen God nīpe nan hapeb hain nībō anību nīŋebir arō gō, nan hapeb nōd nībō amgō īlō nīpe au nan gagep rō gaia u me, nībi bī mīnōŋ nabōŋ gau gau magōŋhalō manō pīral nīpe u nīŋ udla. Nan hapeb hain nībō u nībi bī gau kalīp hagō, kale nan hapeb ru mīlō kīd ud bōŋ nōp al pak līla u pen kauyaŋ mīdōp u hīb nīpe dap rannīg, nan nīp rō ap gī līla.

15 Pen God nan hapeb hain nībō u nīp nīŋebir arō gō, nan ana nan hapeb nōd nībō rō gī līla anību nīp ake bad u pu gō arō, kamīŋ lōm, manō hagōm haga, “Yad bī kub. Hīb yad nōp hagmīm adō aran,” a ga. Anīg hageia, nībi bī hīb nīpe haglō adō araga gau magōŋhalō hagō al pak līla.

16 Nīpe hagō, nībi bī hīb mīdeia gau, nībi bī hīb mīdageia gau; nībi bī mani īru mīdeia gau, nībi bī mani mīdageia gau; nībi bī nagī wōg geila gau, nībi bī gasī kale ke wōg geila gau; kale magōŋhalō klīñ ap ñīmagō yījīg kīd u aka nable laŋ udla. * 17 Pen nībi bī klīñ anību udagla gau, nan rauōl rō aka nan sīkim gōl rō laga. Klīñ anību me, nan hapeb u hīb nīpe aka naba nīpe me u.

18 Nībi bī gasī nīŋ aij gīpal gau manō īl anību ūthai nīŋōl rō lōp. Nīŋ aij gōm me, nan hapeb anību naba nīpe īl u nīŋnabōl. Naba anību, bī ap hīb nīpe u mīdōp. Naba anību me kagoī kagoī kagoī (666).

14

Nībi bī īru nōp kīmap gīsōn nībō ap hagla

1 Pen kauyaŋ nīŋem nīŋnō, Sipsip Pi u Saion Dum īlō laŋ ranōl mīdō nīŋōl gī, nībi bī wan hadred podi po dausan (144,000) gau nīpe aip mīdeia. Nībi bī nīpe aip

* 13:1: Rep 12:3; 17:3,7-12 * 13:2: Dan 7:4-6 * 13:3: Rep 17:8 * 13:5: Dan 7:8,25; 11:36; Rep 11:2

* 13:7: Rep 11:7 * 13:8: Sam 69:28; Rep 17:8; 20:12,15; 21:27 * 13:10: Jer 15:2; 43:11; Rep 14:12 * 13:13:

Mad 24:24; 1Ki 18:24-39; Rep 19:20 * 13:16: Rep 14:9-11; 16:2; 20:4

m̄ideila an̄b gau, nable kale laŋ hib n̄pe u abe, Nap hib u abe kali k̄liñ r̄ik l̄ilō m̄ideia. ² Pen manō ap kumi kabō adō laŋ au n̄bō ñ̄g hij kub b̄ig gu hagōp rō aka r̄imu gu m̄lōbō hagōp rō u hagō n̄ñnō. Manō an̄bu, nan gida rō pakpal hagōp rō u haga. ³ Pen n̄bi b̄i wan hadred podi po dausan (144,000) an̄b gau kale sea kin adō au ḡidaŋ m̄idōm, nan kam̄ŋ m̄hau m̄hau abe, b̄i manō ud as̄ikep gau abe n̄ŋ m̄idlō n̄ñjōl ḡi, kale k̄imap ḡisōn n̄bō ap hagla. K̄imap ḡisōn n̄bō an̄bu, n̄bi b̄i m̄ñnōj adō il i n̄bō r̄imnap n̄ñjōl rō laga; n̄bi b̄i wan hadred podi po dausan (144,000) God rau adog uda an̄b gau nōp k̄imap an̄bu n̄ñjōl rō la. ⁴ B̄i an̄b gau kale n̄bi aip ḡi ajagpal; b̄i praj rō m̄idpal. Sipsip Pi n̄pe gai arab n̄ñjōm, n̄p hain ḡipal. Krais kal̄p n̄bi b̄i an̄ gau n̄bō rau adog udōm, God n̄p abe, Sipsip Pi n̄p abe kal̄p nan magō nōd ral daum̄dal rō nōp ñ̄a. ⁵ Manō piral r̄imnap hagagla; nan si nan naj r̄imnap gagla.

Ejol m̄hau n̄gaŋ manō hag ñ̄la

⁶ Pen kauyaŋ u n̄jem n̄ñjōn, ejol ap kumi kabō an̄ aul̄ik u ḡi ajōl ḡi, n̄bi b̄i m̄ñnōj nabōj adō il i, hañ ke ke lōp rō, il ke ke m̄idpal rō, manō yab̄i ke ke hagpal rō, ram m̄ñnōj ke ke m̄idpal rō, Krais manō aij p̄r m̄ideinab u kal̄p hag ñ̄n̄g ga. ⁷ W̄iñ kub alōm haga, “God n̄pe manō kub hagnab ñ̄n̄ u hadō auōp rō, God n̄p an̄ñn̄n gō p̄ñ̄ŋ ḡimim. B̄i Kub kumi kabō adō laŋ, m̄ñnōj nabōj il i, ñ̄g solwara, ñ̄g ilam gau magōñhalō ḡi u, hib n̄pe u hagpe adō aran̄,” a ga.

⁸ Ejol ap, ejol nōd u n̄p hain gōl ḡi haga, “God gō daun kub Babilon bōj nōp ap lug pakōp o! N̄bi b̄i Babilon gau kale n̄bi si b̄i si gōm, ḡi naj unbō ke ḡilō ḡilō, n̄bi b̄i ram m̄ñnōj gau gau magōñhalō n̄ñjōm an̄b unbō rō nōp ḡila. Babilon n̄pe ñ̄g wain klō n̄pe ke ñ̄ñjōm, n̄bi b̄i ram m̄ñnōj ke r̄imnap gau kal̄p ñō ñ̄ñjōl, n̄pe göp rō, kale u rō nōp haū alō ḡi naj nōp ḡila,” a ga. ^{*}

⁹ Ejol ap pen, ejol nōd m̄hau u kal̄p hain gōm, w̄iñ kub alōm haga, “N̄bi b̄i nan hapeb u hib n̄pe dap ranōl ḡi, nan n̄p rō n̄ñjōm ḡi l̄ila u hib n̄pe dap ranōl ḡi, k̄liñ n̄pe u nable laŋ aka ñ̄magō adō au udeinabōl gau. ¹⁰ God n̄p mulu yab̄i lugō, ñ̄g wain as̄ yab̄i u, kap kale yaŋ ralō ajman̄ rauō, ñō ñ̄ñjōnabōl. Ejol u† gau abe, Sipsip Pi u abe n̄ñm̄idlō n̄ñjōl ḡi, kal̄p hag mab ke yaŋ u yuō, mab m̄i†aŋ salpa halō

u kal̄p inō n̄ñjōl ḡi, wōg pak m̄ideinabōl.

^{*} ¹¹ Mab m̄i†aŋ u kal̄p inō n̄ñjōl ḡi, mab hadu an̄bu ranōm, ḡi damōm, p̄r p̄r nōp ap ranōl ḡi m̄ideinab. An̄b u, nan hapeb an̄bu hib haglō adō arnab n̄bi b̄i gau, nan ana n̄p rō ḡila an̄bu hib haglō adō arnab n̄bi b̄i gau, hib n̄pe k̄liñ an̄bu udnabōl n̄bi b̄i gau, God kal̄p pen ilōn kub yab̄i u sidō an̄, s̄ibōn yaŋ, p̄r p̄r nōp ñ̄nab,” a ga. ^{*} ¹² An̄g ḡinab rō, Krais n̄bi b̄i n̄pe gau ap lug pakagun, a gōm, God Manō hagōp rō n̄ŋ ud p̄dōñ gōm, hagōp rō gōm, Jisas n̄p c̄ig aij gōl ḡi nōp m̄idaïōl. ^{*}

¹³ Pen manō ap kumi kabō adō laŋ n̄bō ȳp haga, “Manō hagn̄g gabin i kali k̄liñ r̄ikmōn. M̄ññ marō göp ñ̄n̄ i, n̄bi b̄i B̄i Kub n̄p n̄ŋ udōm umnabōl gau, m̄ñ m̄ñ ḡinabōl,” a ga. Hageia, God Ana n̄pe haga, “N̄ñjō yab̄i. Kale marō udōl ḡi wōg u†ham ḡi m̄idpal rō, kale ake lōm, m̄ñ m̄ñ gōl ḡi m̄ideinabōl,” a ga.

Nan wōg m̄ñnōj adō il i p̄dōñ gōp

¹⁴ Pen yad n̄ñnō, B̄i ap ñ̄i n̄pe rō b̄i ap, kumi kabō rud bad adō au as̄ik m̄ideia. Nab̄ic cōg n̄pe laŋ, kabō gol udōm usaj̄il bad ḡila ap rōl gōm, ru agon ḡi†api rō ḡigabe göp ru k̄id yab̄i wid magō r̄ik daubal rō ap ud m̄ideia. ^{*}

¹⁵ Pen ejol ap, God sabe gep ram raul m̄gan yaŋ n̄bō apōm, b̄i kumi kabō rud bad adō au as̄ik m̄ideia u n̄p w̄iñ kub alōm haga, “M̄ñnōj nabōj adō yaŋ wid magō gau po göp. Wid r̄ik daupe ñ̄n̄ u auōp rō, ru agon ḡi†api rō ne an̄bu udmōn, r̄ik dap magum ḡimōn,” a ga. ¹⁶ Hageia, b̄i kumi kabō rud bad adō au as̄ik m̄ideia u, ru agon ḡi†api rō n̄pe u ud r̄ib ḡi dō madō gōm, wid magō m̄ñnōj nabōj adō gau rana gau magōñhalō r̄ib ḡi dō madō ḡi dap magum ga.

¹⁷ Ejol ap pen God sabe gep ram raul m̄gan kumi kabō adō laŋ au n̄bō hōj aua. N̄pe u rō nōp ru agon ḡi†api rō ap udōl m̄ideia.

¹⁸ Magō an̄bu nōp, ejol mab m̄i†aŋ abad m̄dm̄idōp u, God n̄p nan sabe gep b̄id au n̄bō apōm, ejol ru agon ḡi†api rō udōl m̄ideia u n̄p w̄iñ kub alōm haga, “Wain magō m̄ñnōj nabōj adō yaŋ n̄bō gau po göp rō, ru agon ḡi†api rō ne u ud wain magō magōñhalō r̄ik dap magum ḡimōn,” a ga. ^{*} ¹⁹ An̄g hageia, ejol an̄bu, ru agon ḡi†api rō n̄pe u ud r̄ib ḡi dō madō gōm, wain magō gau r̄ik dam, God n̄p mulu lugō wain magō abhib Jakep ka m̄gan u yua. Ka an̄bu God

^{*} **14:2:** Rep 1:15; 19:6 ^{*} **14:3:** Ais 42:10; Rep 5:9; 7:4 ^{*} **14:8:** Ais 21:9; Jer 51:7,8; Rep 17:2; 18:2,3 ^{*} **14:9:** Rep 13:12-17 ^{*} **14:10:** Jen 19:24; Sam 75:8; Ais 51:17,22; Jer 25:15-16; Esi 38:22; Rep 16:19; 20:10; 21:8 ^{*} **14:11:** Ais 34:10 ^{*} **14:12:** Rep 13:10 ^{*} **14:14:** Dan 7:13 ^{*} **14:18:** Joe 3:13

nibi bi gi naji gimidal gau kalip pen ilön ñinim rö mädöp.

²⁰ Wain magö abhib jakep ka migan anibu daun kub höj adö mideia. Wain magö migan anibu yuö, abhib jaklö nñjöl gi, hagape u ran ajman rauöm, ñig ut kub ap lugöp rö, hag ap lugöl gi, kilomida unbö ñin juöl ajip böj dan (300)* rö ara. Hagape ut kub anibu kaj hos nab+c adö lagod mädöp rö u nöp adö lagod areia. *

15

Ejol gau geinaböl, marö kub ke ke unbö mudun jñj u ginab

¹ Pen nan ke hain nibö nñjöm aiö hagep rö ap halö, kumi kabö anj aulik ga nñjön. Marö unbö mudun jñj gau gö, God nip mulu yabñ lugöp u böj nöp naböj junab, a göm, ejol nipe unbö mudun jñj gau kalip hagö, marö kub anib gau dap mñnönj naböj it i aunig geila.

² Pen it anib au nñjön, ñig wajö glas rö ap mab mi+an halö ut ma+ göm au mideia. Nibi bi nan hapeb hib naba mädöp nan u abe, nan ana nip rö gila u abe aip pen pen göm win gila gau, gö anib au urak mideila. God kalip nan gida rö ke ke ñö, ³ bi Mosi God nip wög gi ñimädöp manö u abe, Sipsip Pi manö u abe hagöl gi, kimap hagöm hagla, "God, ne Bi Kub klö unbö ke halö.

nan nñhön ginabin a ginabön, ginabön. Ne kin bi kub ram mñnönj gau magöñhalö, Kin kale mädpan u,

pör pör yijig gimön,
kabö rö nöp gipan. *

⁴ Nibi bi magöñhalö nöp nñjöm, ana udnaböl.

Ne añi nöp ut mädpan.
Nöp Bi Kub, a göm,
hib ne haglö adö arnab.

Ne nag+ yijig göl adö u nöp
gi aij gipan u nñjöm,
nibi bi ram mñnönj gau nibö gau nibö
magöñhalö apöm

nöp sabe ginaböl," a gila. *

⁵ Pen yad kauyan nñjem nñjön, God nip sabe gep sel ram au Ram Raul Migan Kamñj Aij Ke Yabñ u hiiköl mideia. *

⁶ Pen ejol unbö mudun jñj u, nibi bi mñnönj naböj adö it i gau kalip marö kub unbö mudun jñj ñinig, God sabe gep ram raul migan yan nibö höj aula. Ejol anib gau, wañj rud aij mimalö ga gau nöp löm, dip nag+ kabö gol udöm gila gau pabñ anj au pig löm aula. ⁷ Nan kamñj mihau mihau anib gau añi ap apöm ejol unbö mudun

jñj gau kalip kñnan kabö gol udöm gila ke ke ña. Kñnan migan anib gau, Bi Kub pör pör mideinab u, nibi bi gi naji gilö God kalip mulu kal nñjöm mñjör ñinab u ajman rauöm mideia. ⁸ God mailö aij ke nipe u abe, klö naji nipe u abe gö, hadu kub yabñ God sabe gep ram anibu ajman rau mideia. Nibi bi ap sabe gep ram anibu raul migan aröl rö laga. Ejol unbö mudun jñj u, marö kub unbö mudun jñj nibi bi ñinig geila gau ñi haknaböl u nöp, hainö ram raul migan anibu aröl rö ñnab. *

16

Ejol marö kub unbö mudun jñj gau ud daula

¹ Pen yad nñjön, manö ap God sabe gep ram raul migan yan nibö ejol unbö mudun jñj gau kalip wññ kub alöm haga, "Nibi bi gi naji gilö God kalip mulu kal nñjöm mñjör ñinab u, kñnan unbö mudun jñj ajöñ lanj ajman rauöm mädöp gau, dam mñnönj adö yan honj gipe aran," a ga.

² Anig hageia, ejol nöd u kñnan nipe dam mñnönj adö yan honj gö, nibi bi nan hapeb kññ u udöm, nan ana nip rö gila sabe geila gau, kalip wös hapeb ilön kub udep gau la. *

³ Ejol yigwö anj nibö u, kñnan nipe dam ñig solwara adö u honj gö, ñig solwara u, bi uma hagape u rö löm, nan ñig solwara anj anib gau mideila gau, magöñhalö um hakla. *

⁴ Ejol yigwö nigan nibö u, kñnan nipe dam, ñig ilam yöp gau abe ñig yharñj ap lugöp adö gau abe honj gö, ñig gau magöñhalö hagape la. ⁵ Pen ejol ñig magöñhalö abad mädöp u haga, "Ne Bi Ut.

Ne hadame dagol mädmidan; ne uri u rö nöp mädpan.

Ne manö ud asik aij yabñ gimön,
kalip nñjö yabñ anig gipan.

⁶ Nibi bi anib gau nöp me, nibi bi ne gau kalip al pak löm,
bi manö ne hagep gau kalip al pak löm
gilö,

hagape kale luga u me,
ne kalip pen u rö nöp hagape ñö
ñinaböl u,
kale ke göm udaböl me u," a ga.

⁷ Anig hageia, manö ap God nip nan sabe gep b+d adö au nibö haga,
"God Bi Kub klö naji ke yabñ.

Ne manö ud asik aij yabñ gimön
kalip nñjö yabñ anig gipan," a ga. *

* 14:20: Grik manö hagöm 1,600 sidadia * 14:20: Ais 63:3; Rep 19:15 * 15:3: Eks 15:1; Sam 139:14; 145:17

* 15:4: Jer 10:6-7; Sam 86:9 * 15:5: Eks 38:21 * 15:8: 1Ki 8:10-11; 2Kr 5:13-14; Ais 6:4 * 16:2: Eks 9:10;

Rep 13:12-17 * 16:3: Eks 7:17-21 * 16:7: Sam 19:9; Rep 15:3

8 Ejol y+gwo m+lö u, k+nanj n+pe u dam sidö u n+p hoj gö, n+bi b+ gau kal+p kal yab+ñ n+ñj+n+m rö la. 9 Kal yab+ñ n+ñjöm, kal+p rap+in ina u pen nan si nan naj g+la u, n+hön g+n+g an+g g+pun, a göm, arö göm, mid aij göm, God hib n+pe haglö adö araga. God han+p marö ñab u, a göm, n+p hag jula. *

10-11 Ejol mam+id u, k+nanj n+pe u dam nan hapeb sea kin n+pe adö au hoj gö, n+bi b+ n+pe abad m+dm+döp anj au ad+ñ s+ib ga. Wös hapeb löm, ilön kub gö, a+tab hau g+ dö g+la u pen nan si nan naj g+la u, n+hön g+n+g an+g g+pun, a göm, arö gagla; göl g+ nöp m+idöm, God kumi kabö adö lanj au m+idöp u n+p hag jula. *

12 Ejol kagot j+ñj u, b+ kinj ram m+nöñj s+idö auab gau n+bö aunaböl a göm, k+nanj n+pe u dam ñ+g kub yab+ñ Yupredis hoj gö, ñ+g an+bu böñj nöp m+lep ga. *

13 An+g gö n+ñjöl g+, aiön pi m+thau n+ganj baj m+thau n+ganj rö leia n+ñjö. Ap re ub+ñ meg m+gan u n+bö apjaka; ap nan hapeb meg m+gan u n+bö apjaka; ap b+ God manö hagabin a göm manö piral nöp hagnab u meg m+gan u n+bö apjaka. 14 Aiön pi an+bu gau nan gagep rö göl rö la. Kale amöm kinj ram m+nöñj ke ke gau gau m+dpal gau magöñhalö ut g+ dap magum göm, God B+ klö ke halö ñ+n kub n+pe hag la an+bu, pen pen g+inaböl. *

15 “N+ñj aij g+mim! Yad aun+g gabin u, b+ nan si udep gau n+ñj m+dagpal magö u nöp aubal rö u aunabin! An+bu u me, n+bi b+ uhön hanagöm waij+ñ aij göm m+deinaböl gau m+ñ m+ñ g+inaböl; magö nöp gau ajlö, kal+p nable gagnab!” *

16 Pen aiön pi an+bu gau, b+ kinj ram m+nöñj ke ke gau n+bö kal+p ut g+ dap magum g+la; ram m+nöñj dap magum g+la an+bu Hibru manö hagöm Amagedon a g+pal. *

17 Ejol mudun j+ñj u, k+nanj n+pe u hoj ga anj nöp adö lanj gau. Hoj gö, manö ap sea kinj God sabe gep ram raul m+ganj yanj n+bö w+ñ kub alöm haga, “Naböñ juöp,” a ga. 18 An+g hagö n+ñjöl g+, r+mu hagöm gu gö arö n+ñjöl g+, an+ñm an+ñm udöl g+ amdam magö bol gau ap lug paköm, munmon kub yab+ñ n+bi b+ m+nöñj naböñj it i nöd n+ñjagm+idal rö ap aua. * 19 Munmon kub yab+ñ an+bu udöm, daun kub yab+ñ Babilon u pabu göm, as+ik naböñj m+thau n+ganj löm, daun kub ram m+nöñj ke ke gau ram nan gau b+g ju pa jö ma jö gabin, a göm, ul+is mal+is ga. Ga an+bu, God n+pe mulu kal n+ñjöm, Babilon n+bi b+ g+la u hau gagöm, kal+p ñ+g as+ kap

ajöñ lanj ajmanj raua u ñö ñ+ñjla. * 20 Pen ram m+nöñj pro ñ+g r+ib g+gabö ga gau abe, ram m+nöñj ilö gau abe, böñj nöp ur ga. * 21 Marö kub yab+ñ u me, möñj gap+ magö kub yab+ñ gau, magö an+ñ an+ñ ñ+n juöl m+ñöp ado g+ da unbö s+idun lanj (50) kilo rö, kumi kabö adö lanj n+bö lugöm, n+bi b+ gau kal+p kal halö paka. Kal+p kal halö pakö God n+p böñj nöp hag jula. *

17

B+ si udep n+bi u ilön kub udnab

1 Ejol unbö mudun j+ñj marö ke ke daula gau, ap apöm y+ip haga, “H i auö, nöp nan ap yamnö nöñj! God geinab b+ si udep n+bi naj yab+ñ u pen ilön kub udn+g gab. Daun kub yab+ñ ñ+g iru nöp söla au m+idöp u nöp hagabin. * 2 B+ kinj ram m+nöñj ke ke m+dpal gau, b+ si udep n+bi an+bu aip g+ ajöl göm, n+bi b+ m+nöñj adö it i y+har+ñ gau u rö nöp, nan si nan n+pe g+m+idöp u kal+p ñ+g wain n+pe ñö ñ+njöl, kal+p hau alöp,” a ga. *

3 Pen God Ana u y+ip ba lö n+ñjöl g+, ejol u y+ip dam ram m+nöñj kabö nöp m+idöp anj gau arö n+ñjö, n+bi ap, nan hapeb hagape ap adö lanj as+ik m+deia. Nan hapeb an+bu, hañ romanj n+pe gau, hib God n+p hag juep iru yab+ñ nöp kal+ k+ññ r+ik l+lö m+deia. Nab+ic cög n+pe unbö mudun j+ñj u löm, kom unbö s+idun lanj löm ga. * 4 Pen n+bi n+ñjö an+bu, waij+ñ hagape n+bi kub libal rö löm, kabö gol iru nöp, kabö aij aij mani kub rauerp iru nöp, magö pro k+ñbap m+lep rö rud gab “pöl” a g+pal u iru nöp, hañ romanj n+pe gau magöñhalö lö, mailö mailö göl g+ m+deia. Kap kabö gol udöm g+la ap ud m+deia. Kap m+ganj an+bu yanj, b+ aip si göm nan si pr+ naj yab+ñ geia gau ajmanj rau m+deia. * 5 Nable cög n+pe lanj manö pi göl m+dm+döp ap kal+ k+ññ r+ikla:

DAUN KUB YAB+ñ BABILON U, N+BI SI B+ SI G+ AJPAL GAU ABE, N+BI B+ NAG+ NAIJ YAB+ñ G+PAL GAU ABE, N+ME KALE ME U.

6 Pen yad n+ñjö, n+bi an+bu, n+bi b+ Jisas n+ñj udöm manö aij n+pe waiö hag ñeila gau kal+p al pak löm haga kale ñ+g wain rö ñ+nöñj hau al m+deia.

Ga an+bu n+ñjem, ju damem gas+ m+lö li m+da+ñö. * 7 Pen ejol an+bu y+ip haga, “N+hön g+n+g ju dammön gas+ m+lö libannj Nan hapeb nab+ic unbö mudun j+ñj löm, kom unbö s+idun lanj löm göp u abe, b+ si udep n+bi nan hapeb adö lanj as+ik ajab u abe, manö it u nöp hag ñ+n+g

* 16:9: Rep 9:20-21 * 16:10-11: Eks 10:22; Ais 8:21-22 * 16:12: Ais 11:15 * 16:14: Rep 19:19 * 16:15: Mad 24:43-44; Rep 3:3 * 16:16: Sek 12:11 * 16:18: Rep 4:5; 8:5 * 16:19: Rep 14:10 * 16:20: Rep 6:14 * 16:21: Eks 9:23-24; Rep 11:19 * 17:1: Jer 51:12-13 * 17:2: Ais 23:17; Jer 51:7; Rep 14:8 * 17:3: Rep 13:1 * 17:4: Jer 51:7; Rep 18:16 * 17:6: Rep 18:24; 19:2 * 17:7: Rep 13:1

gabin. * 8 Nan hapeb n+ηabön an+bu, nöd m+dm+döp, m+ñi m+dagöp, pen söl m+idöp, n+pe ulöm m+gan mau+ñ juaga yan n+bö auö, God gö böη nöp ur g+ nab. God ram m+ñöη hadame dagol gau g+ laga ñ+n u, n+bi b+ m+ñöη naböη adö il i udnabin a göm n+ηa gau, hib kale kal+ kñiñ r+ka buk n+pe yan. Pen n+bi b+ hib kale kal+ kñiñ r+ka gau, nan hapeb an+bu kauyan m+dnab u n+ñöm, aiö yab+ g+ naböl. N+ñön g+n+g: n+pe nöd m+dm+döp, m+ñi m+dagöp, pen hainö kuöyan m+deinab. *

9 “Manö an+bu gau n+η aij göm nöp me, n+ηbal. Nan hapeb nab+c n+pe unbö mudun j+η m+idöp n+ηajan u, manö il adö m+ñöp m+idöp. Nab+c unbö mudun j+η an+bu gau, dum unbö mudun j+η n+bi an+bu as+ik m+idöp gau me. 10 Pen nab+c unbö mudun j+η an+bu gau, kiη unbö mudun j+η gau me. Kiη an+bu gau, unbö mam+id u kiη m+idöm hadö umla, m+ñi kago+ j+η u n+pe kiη m+idöp. Kiη mudun j+η u hainö aun+g gab. Pen aueinab u, pro magö ap nöp m+deinab. 11 Pen nan hapeb nöd m+dm+döp, m+ñi m+dagöp u, n+pe ke kiη raleb j+η u aunab. N+pe me, kiη unbö mudun j+η gau n+bö b+ ap. God gö n+pe böη nöp ap lug paknab. 12 Pen kom unbö s+duη lan n+ηajan gau, kiη unbö s+duη lan. Kale m+ñi kiη m+dagpal pen hainö God gö kale magö a+ñ ap nöp kiη m+idöm, nan hapeb u aip wög göl g+, n+bi b+ gau abad m+deinabol. * 13 Kale gas+ adö a+ñ n+ñöm, nan hapeb u n+η haglö, n+pe kuö kal+p u udöm, n+bi b+ gau kal+p abad m+deinab. 14 Kiη an+bu gau, Sipsip Pi u aip pen pen g+ naböl u pen n+pe b+ kub gau magöηhalö B+ Kub kale m+idöm, kiη gau magöηhalö Kiη kale m+idöm göp rö, n+η al pak löi rö lagöp. N+bi b+ n+pe ke w+ñ alöm udöp gau, n+η c+g göl g+ nöp m+deinabol rö, n+pe aip kiη an+bu gau g+lö böη nöp ap lug paknabol,” a ga.

15 Pen ejol an+bu y+ηp haga, “Ñ+g gau b+ si udep n+bi as+ik m+daj+p n+ηajan gau, n+bi b+ hañ ke ke löm, manö yab+ñ ke ke hagöm, ram m+ñöη ke ke m+dpal gau me. 16 Kom unbö s+duη lan n+ηajan gau abe, nan hapeb u abe, b+ si udep n+bi u n+η mulu kal yab+ñ n+ñöm, nan n+pe gau magöηhalö p+ñ+ g+ udeinabol me, magö nöp m+deinab. Pen hañ roman n+pe u ñ+ñöm, naböη naböη m+deinab gau laulö in hab+ik arnab. * 17 N+ñön g+n+g: God kal+p gas+ ñö, gas+ adö a+ñ n+ñöm, nan hapeb u n+η hagö, kuö kale u udöm gö arö me, God g+ nab a göm hag la rö nöp g+ nab. 18 Pen b+ si udep n+bi n+ηajan an+bu, n+pe me daun kub yab+ñ kiη ram

m+ñöη ke ke gau magöηhalö abad m+idöp daun kub an+bu,” a ga.

18

Babilon ap lug pakn+g gab

1 Pen naböη n+ñem n+ñnö, ejol ap halö kumi kabö adö lan n+bö auaj+p. Ejol an+bu, God hag lö b+ kub yab+ñ m+deia. Kumi kabö adö lan n+bö apöm, mailö aij n+pe u gö, m+ñöη naböη il i magöηhalö mailö ga. 2 Ejol an+bu apöm w+ñ kub alöm haga,

“God gö daun kub yab+ñ Babilon böη nöp ap lug paköp o!

Böη nöp ap lug paköp o!

God gö daun kub an+bu, n+bi b+ ap m+dagöp yab+ñ;

k+ñjaki aiön pi yaur naj gau nöp m+idöp e. *

3 N+ñön g+n+g: n+bi b+ Babilon gau kale n+bi si b+ si göm,

g+ naj unbö ke g+lö g+lö,

n+bi b+ ram m+ñöη ke ke gau magöηhalö n+ñöm

an+bu unbö rö nöp g+pal.

Babilon n+pe ñ+g wain klö n+pe ke ñ+ñöm, n+bi b+ ram m+ñöη ke r+mnab gau kal+p

ñö ñ+ñlö,

n+pe göp rö, kale u rö nöp

haut alöm g+ naj nöp g+pal.

Kiη m+ñöη naböη adö il i gau,

n+pe aip g+ ajöm, g+ naj nöp g+pal.

Pen n+pe nan aij aij gau udnam a göm pör gas+ n+ñöb rö,

b+ m+ñöη naböη adö il i nan s+kim g+pal gau mani kub udpal,” a ga.

4 Pen yad n+ñnö, manö ap halö kumi kabö adö lan n+bö haga,

“N+bi b+ yad Babilon m+dpim gau, daun an+bu höη adö ammim,

Babilon kai aip u+ gagmim.

Nan si nan naj kale g+pal gau, kale aip gagmim.

Ilön kub kale udn+g gaböl u, kale u rö nöp udagmim. *

5 Nan si nan naj g+pal gac u, nan asmen kub rö aram aram

kub yab+ñ ap ran ara kumi kabö adö lan.

God n+ñöm kale nan si nan naj g+pal u

gas+ n+ñöl g+ m+idöp. *

6 Babilon n+pe n+bi b+ r+mnab kal+p g+ naj ga rö u,

ne pen n+η u rö nöp g+ naj g+mön.

Pen Babilon n+pe n+bi b+ r+mnab kal+p g+ naj ga rö nöp wasö;

n+η pen g+ naj ke yab+ñ g+mön.

* 17:8: Dan 12:1; Rep 11:7; 13:7

* 17:12: Dan 7:7,24

* 17:16: Rep 18:8

* 18:2: Rep 14:8; Ais 13:21;

34:11-14; Jer 50:39

* 18:4: Ais 48:20; Jer 50:8; 51:6,45; 2Ko 6:17

* 18:5: Jen 18:20-21; Jer 51:9

* 18:6: Sam

137:8; Jer 50:15,29; 2De 1:6

Babilon n̄ipe n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip n̄iḡ asi
 n̄ōb r̄ō wasō;
 n̄ip pen n̄iḡ asi ke yab̄iḥ kap n̄ipe hon
 ḡim̄ōn n̄ip n̄ō n̄iḡn̄im. *

7 Nan iru n̄ōp udnam, a ḡōm, hib n̄ipe ke
 dap ranōb r̄ō u,
 n̄ip pen il̄ōn mab unbō ke yab̄iḥ n̄ō,
 m̄ōḡ yab̄iḥ ḡin̄im.

Gas̄i n̄ipe ke n̄iḡōm hagōp,
 ‘Yad n̄ibi kw̄in aui as̄ik m̄idpin.

Yad n̄ibi adu m̄idagpin;
 m̄iḡōr r̄imnap ȳip udn̄im r̄ō lagōp,’ a
 ḡōp. *

8 An̄iḡ hagōp u
 pen God B̄i Kub
 n̄ip manō kub hagōm il̄ōn n̄inab u,
 b̄i kl̄ō unbō ke yab̄iḥ m̄idōp.

God B̄i Kub n̄ipe ḡō, n̄in añ̄i ap n̄ōp m̄iñ̄a
 kub ḡinab;
 m̄iḡōḡ kub ḡinab; nan magō p̄ilagnab,
 k̄iyō kub ḡinab.

Pen God B̄i Kub n̄ipe ḡō,
 Babilon mab m̄iḡōḡ lug in hab̄ik n̄iḡ
 arnab. *

9 “Babilon mab in̄ōm hadu ap ranō
 n̄iḡōm, kin̄ ram m̄inōḡ ke gau n̄bō n̄ibi
 an̄ibu aip ḡi ajm̄idal gau m̄ōḡ ḡō m̄iḡōḡ
 ḡinabōl. * 10 N̄ibi u n̄ip il̄ōn mab ke yab̄iḥ
 ḡinab an̄ibu, han̄ip u r̄ō n̄ōp ḡin̄im r̄ō l̄ōp,
 a ḡōm, ke ke au daḡ m̄idōm m̄iḡōḡ ḡōm
 hagnabōl,

‘Wasō e! Wasō e! Daun kub ke yab̄iḥ e!

Babilon daun kub kl̄ō ke yab̄iḥ e!
 Ne wan aua n̄ōp manō kub n̄iḡm̄ōn,
 pen il̄ōn kub udm̄ōn b̄ōḡ n̄ōp ap lug
 pakpan,’ a ḡinabōl.

11 “Pen daun kub an̄ibu ap lug paknab
 r̄ō, b̄i nan s̄ikim ḡim̄idal gau, m̄iñ̄i n̄ibi b̄i
 gau nan han̄ip rauagnabōl, a ḡōm, m̄ōḡ ḡō
 m̄iḡōḡ ḡinabōl. * 12 Nan kale an̄ib gau me,
 kabō ḡol, kabō silpa, kabō pro aij aij ke ke
 mani kub rauep, magō pro k̄ibap m̄iḡep r̄ō
 rud gab ‘p̄ōl’ a ḡipal u; laplap aij yab̄iḥ nan
 ‘lin̄in’ a ḡipal u r̄ik dam pak al d̄ōr ḡim̄idal
 u, laplap mu, laplap aḡi, laplap ganwan hib
 naḡi r̄ō ud al d̄ōr ḡōm ‘silk’ a ḡipal u; mab
 haḡiḡ aij auep ke ke gau; kaj elpad meg kub
 udōm nan ke ke iru n̄ōp ḡim̄idal gau; mab
 po aij aij mani kub rauep nan ke ke iru n̄ōp
 ḡim̄idal gau; nan ain r̄ō ‘brons’ a ḡipal u,
 ain u, kabō ‘mab̄i’ a ḡipal u udōm nan ke ke
 iru n̄ōp ḡim̄idal gau; * 13 nan haḡiḡ aij auep
 n̄iḡ ke ke gau, pauda ke ke gau ‘s̄inam̄in’
 u, ‘spais’ u, ‘insens’ u, ‘mō’ u, ‘p̄l̄aḡinsens’
 u; n̄iḡ wain abe, olip wel abe; wid magō
 abe, plaua abe; kaj kau abe sipsip abe; kaj
 hos abe, nan kaj hos ad̄iḡkl̄ō ḡip ḡi ud aipal

gau abe; n̄ibi b̄i kal̄ip rau daulō naḡi w̄ōḡ
 ḡim̄idal gau abe, n̄ibi b̄i aip pen pen ḡōm
 kal̄ip naḡi l̄i daulō naḡi w̄ōḡ ḡim̄idal gau
 abe. Nan kale s̄ikim ḡim̄idal an̄ib gau me
 u.

14 “Pen b̄i nan s̄ikim ḡim̄idal gau Babilon
 n̄ip hagnabōl, ‘Hañ roman̄ ne gas̄i ḡōp nan
 aij aij ne gau magōḡhalō ad̄iḡ hir ḡōp. Kabō
 ḡol silpa mani nan aij ke ke iru n̄ōp ne
 u magōḡhalō hadō ur ḡōp. Hainō kuōyan̄
 udagnabōn,’ a ḡinabōl.

15 “B̄i Babilon au nan gau s̄ikim ḡōm,
 mani kub udm̄idal b̄i gau, Babilon u n̄ip
 il̄ōn mab ke yab̄iḥ ḡinab an̄ibu, han̄ip u
 r̄ō n̄ōp ḡin̄im r̄ō l̄ōp, a ḡōm, ke ke au daḡ
 m̄idōm m̄iḡōḡ ḡōl ḡi * 16 hagnabōl,
 ‘Wasō e! Wasō e!

Daun kub ke yab̄iḥ e!
 Daun kub kl̄iñ aij an̄ibi, waḡiḡ aij aij,
 laplap aij yab̄iḥ lin̄in r̄ik dam pak al d̄ōr
 ḡim̄idal u,
 laplap mu, laplap aḡi udōm r̄ib ad̄ik l̄i
 m̄idm̄idōp;

kabō ḡol, kabō pro aij aij ke ke mani
 kub rauep,
 magō pro k̄ibap m̄iḡep r̄ō rud gab “p̄ōl” a
 ḡipal u udōm

r̄ib ad̄ik l̄i m̄idm̄idōp. *

17 Pen m̄iñ̄i wan aua n̄ōp nan aij aij n̄ipe
 an̄ib gau
 magōḡhalō hadō b̄ōḡ n̄ōp ur ḡōp,’ a
 ḡinabōl.

“N̄iḡ maḡib kapden gau abe, b̄i w̄ōḡ gep
 kale gau abe, n̄ibi b̄i n̄iḡ maḡib adō ajpal
 gau abe, n̄ibi b̄i n̄iḡ maḡib nan kago ud
 s̄ikim ḡipal gau abe, magōḡhalō ke ke au
 daḡ m̄ideinabōl. * 18 Ke ke au daḡ m̄idōm,
 daun kub an̄ibu mab in̄ōm hadu kub up̄i
 areinab u n̄iḡōm hagnabōl, ‘Daun kl̄ō ke
 yab̄iḥ i r̄ō ap n̄ōd m̄idagm̄idōp e!’ ḡinabōl.

* 19 Kale haḡiḡ udōm, nab̄ic adō kale laḡ ud
 yuōl ḡi yuōl ḡi hagnabōl,

‘Wasō e! Wasō e! Babilon daun kub kl̄ō ke
 yab̄iḥ e!

Babilon n̄ipe m̄idō n̄iḡōl ḡi, kabō ḡol,
 kabō silpa, mani,
 nan aij aij mani kub rauep nan gau ke ke
 iru n̄ōp m̄idō,

n̄iḡ maḡib ajōl ḡun, mani iru n̄ōp
 udm̄idun u,
 pen m̄iñ̄i wan aua n̄ōp nan aij n̄ipe an̄ib
 gau

magōḡhalō hadō b̄ōḡ n̄ōp ur ḡōp,’ a
 ḡinabōl.

20 “Pen God n̄ipe ḡō Babilon b̄ōḡ n̄ōp pa jō
 ma jō ḡi m̄idōp u,
 kale kumi kabō adō laḡ m̄idpim gau

* 18:7: Ais 47:7-9 * 18:8: Rep 17:16 * 18:9: Esi 26:17; 27:30-35 * 18:11: Esi 27:36 * 18:12: Esi
 27:12,13,22 * 18:15: Esi 27:31,36 * 18:16: Rep 17:4 * 18:17: Ais 23:14; Esi 27:27-29 * 18:18: Esi 27:32

paj haggimim obi ale ale g+mim m+n m+n
g+mim!

God gö, b+ si udep n+bi an+bu böj nöp
ap lug paköp u,

kale Kraiss n+bi b+ n+pe m+dpim gau abe,

Kraiss manö aij n+pe ud arep b+ gau abe,
God manö hagep b+ gau abe, kale obi ale ale
g+mim
m+n m+n g+mim!

N+pe kalöp g+ najj ga u n+ñöm

God n+pe n+p manö kub hagöm,
n+p pen ilön kub yab+ñ n+öb me u," a ga.

²¹ Pen magö an+bu, ejol klö ke yab+ñ ap,
kabö kub yab+ñ wid magö pak hib jaköm
plaua g+pal kabö u rö ap ud n+g solwara an
au ud yuöm haga,

"An+g unbö rö nöp daun kub ke yab+ñ Ba-
bilon

ud wa+ g+ yulö hainö n+bi b+ kuöyan
n+ñagnaböl. *

²² Babilon n+bi b+ m+n m+n göl g+, nan gida
rö paköl g+,
gabü paköl g+, a+ñ magö pu göl g+
m+dageinaböl.

Wög adö ke ke g+pal rö u, gagnaböl.

Wid magö pak hib jaköm plaua g+pal rö
u, gagnaböl. *

²³ N+bi b+ lam mailö daun kub an+ an+bu
kuöyan n+ñagnaböl.

N+bi b+ n+ilö udöm, m+n m+n göm,
gagnaböl.

N+bi b+ ne s+kim g+m+dal gau,
ram m+nönj ke ke gau b+ kub yab+ñ
m+dm+dal.

Pen n+bi b+ ne kuj göm, manö piral hagöm
g+ilö,

n+bi b+ ram m+nönj ke ke gau
n+ñöm magöñhalö hain göm
an+g unbö rö nöp g+ najj g+m+dal. *

²⁴ "Babilon n+bi b+ gau nöp,
God manö hagep b+ n+pe gau kal+p al
pak löm,
n+bi b+ n+pe gau kal+p al pak löm,
g+m+dal.

N+bi b+ m+nönj naböñ il i al pak l+m+dal gau
magöñhalö il u me Babilon nöp.

An+g göp rö, God n+p pen ilön kub yab+ñ
u n+öb," a ga. *

19

¹ Ejol klö ke yab+ñ u manö an+bu hag p+is
ga n+ñöm yad gu kub yab+ñ apdi n+ñnö.
Gu an+bu, n+bi b+ iru nöp kumi kabö adö
lanj m+n m+n göl g+, meg m+gan dap ranöm
hagla,
"God hib n+pe hagno adö aran!"

* **18:20:** Ais 44:23; Dud 32:43; Jer 51:48

* **18:21:** Jer 51:63-64; Esi 26:21

* **18:22:** Ais 24:8; Esi 26:13

* **18:23:**

Jer 7:34; 16:9; 25:10

* **18:24:** Jer 51:49; Rep 17:6

* **19:2:** Dud 32:43; Rep 6:10

* **19:6:** Rep 14:2

* **19:7:**

Ais 61:10; Rep 21:2

God hon nöp n+bi b+ ud kam+nj yuab.

God hon nöp mailö aij ke halö m+idöp.

God hon nöp b+ klö ke yab+ñ m+idöp.

² God hon manö kub hagöm, manö ud as+ik
aij göm,

n+bi b+ gau kal+p pen n+ñöj nöp n+öb.

B+ si udep n+bi najj yab+ñ an+bu,

b+ si udöm aip g+ ajöm gö,

n+bi b+ ram m+nönj ke ke gau n+bö apöm,

n+pe geia u n+ñöm, an+g unbö rö nöp g+
najj geila.

N+bi an+bu n+pe God n+bi b+ n+p wög
g+m+dal gau al pak la u me,

God n+pe n+p manö kub hagöm pen ilön
kub n+öb," a g+la. *

³ An+g hageila, kauyanj meg m+gan dap
ranöm hagla,

"God hib n+pe hagno adö aran!"

Daun kub ke yab+ñ Babilon in hadu
göm,

hadu u pör pör nöp ap rannab," a g+la.

⁴ An+g hageila, b+ manö ud as+ikep n+ñ
juöl a+ñ ap ado g+ da m+hau m+hau (24) gau
abe, nan kam+nj m+hau m+hau gau abe, God
sea kinj adö as+ik m+deia il u kugom y+möm
he göm hagla,

"N+ñö yab+ñ!

God hib n+pe hagno adö aran!" a g+la.

⁵ An+g hageila, manö ap sea kinj m+deia
au g+lanj n+bö hagöm haga,

"Kale n+bi b+ ramö gau abe, n+bi b+ gep gau
abe,

God hon n+p wög g+mim n+p p+n+ñ
g+pim gau

magöñhalö hib n+pe hagpe adö aran,"
a ga.

*Kraiss n+bi b+ n+pe gau kal+p ud ram
m+nönj n+pe arö, m+n m+n g+ñaböl*

⁶ Pen magö u yad gu kub yab+ñ ap, n+g hij
b+g hagöp rö aka r+mu hagö m+löbö arab u
rö, apdi n+ñnö. Gu an+bu, n+bi b+ iru yab+ñ
nöp meg dap ranöm hagla,

"God hib n+pe u hagno adö aran!"

God B+ Kub hon u B+ klö ke yab+ñ.

N+pe Kinj m+idöm n+bi b+ gau

kal+p magöñhalö abad m+idöp. *

⁷ An+ñ u, aij gö n+ñöl g+ m+n m+n gun;

Gor n+pe B+ klö ke yab+ñ m+idöp u n+ñun,
hib n+pe hagno adö aran.

N+ñön g+n+g: Sipsip Pi u n+bin n+pe udnab
n+ñ u auöp rö,

n+bi u ram n+pe arn+g, nan g+ j+n göl g+
m+idöp. *

⁸ Lin+n ud wa+ñj u+ rud m+mailö göl g+
m+idöp ap,

God n+bin n+pe n+p n+ö y+möb," a g+la.

Lin+n wal+j aij an+bu il u, God n+bi b+ n+pe g+ aij g+la an+g gau me u.

9 Pen ejol an+bu y+g haga, "God manö n+ñö yab+g hagöp u, manö n+pe r+mnap hagnö kal+ kli+n r+kmön. N+pe hagöp, 'N+bi b+ Sipsip Pi u w+n alö amöm n+pe aip nan kub n+ñaböl gau, m+n m+n yab+g g+inaböl,' a göp" a ga. *

10 Pen ejol an+bu an+g hagö, yad ma il n+pe au kugom y+mem, n+g sabe g+nam, a g+nö u pen y+g haga, "Ne an+g gagmön! God an+g nöp n+g sabe g+mön. Kale abe, an mam kale gau abe, Jisas manö aij n+pe u n+ñ udmim hagöp rö g+pim rö u, yad u rö nöp b+ God n+g wög g+ ñeb b+ ap m+dpin. Jisas manö n+ñö hag waiö la manö aij u nöp udöm, God manö hagep b+ n+pe gau manö haggal," a ga. *

Krais kaj hos rud adö lañ asiköm ajeia

11 Pen magö u n+ñö, kumi kabö adö lañ m+gan hi+ka n+ñöm b+ ap kaj hos rud ap adö asik m+deia. B+ kaj hos adö asik m+deia b+ an+bu, hib n+pe m+höp: hib ap C+g Göp, hib ap Kabö Rö. N+pe n+bi b+ gau kal+p manö kub hagöm, manö ud asik aij göm, pen ilön ñöb u, halöwalö ñagöp, g+päl rö nöp n+ñöm ñöb. An+g unbö rö nöp u, n+bi b+ gau aip pen pen göm al r+d+ik yuöp u, gas+ n+ñ aij göm, manö ud asik aij göm, pen pen göm al r+d+ik yuöp. * 12 Amgö n+pe u mab m+ñan rö. Kiñ rol g+päl usaj+l bad iru nöp nab+c adö n+pe lañ lö m+deia. Hañ romanj n+pe au hib ap m+deia. Pen hib an+bu, n+bi b+ r+mnap n+ñagpal; n+pe ke nöp n+ñöb. * 13 Wal+j li m+deia u, hagape r+im lö hagape halö m+deia. Pen hib n+pe u, "God Manö." * 14 Ami B+ kumi kabö adö lañ au n+bö gau, wal+j rud u+ yab+g ke ke löm, kaj hos rud adö gau ke ke asiköm, n+g hain g+la. 15 Meg m+gan n+pe yan, ru m+lö k+id yab+g ap apjaka. Ru m+lö k+id an+bu udöm, n+bi b+ ram m+nöñ ke ke gau aip pen pen göm al pak löm, ain ur m+lö ap udöm, kal+p abad m+deinab. Pen God hag la n+ñ an+bu, God B+ Kub, B+ klö ke yab+g u, n+bi b+ g+ naj göm n+g j+ n+ñaböl gau kal+p mulu kal yab+g n+ñöm, wain magö rö udöm, God wain magö abhib jakap ka m+gan u yuöm, B+ kaj hos rud adö asik m+dpöp an+bu kal+p pak hib jaknab. * 16 Pen wal+j m+lö n+pe u abe, ma kuw+g n+pe u abe, hib ap kal+ kli+n r+kla m+deia:

KIÑ GAU KIÑ KALE U BI KUB GAU BI KUB KALE U *

17 Pen yad n+ñö, ejol ap sidö an au g+lan urak m+dpö n+ñöl g+, yaur u göm ajeila gau kal+p w+n kub alöm haga, "God kalöp nan magö kub n+ñ+g gab u, magöñhalö apim magum g+mim!" * 18 Aumim, kiñ gau hañ romanj kale n+ñmim, ami b+ abad m+dep b+ kub gau hañ romanj kale n+ñmim, ami b+ klö gau hañ romanj kale n+ñmim, kaj hos gau hañ romanj n+ñmim, b+ kaj hos ud ajpal gau hañ romanj n+ñmim g+mim. Pen n+bi b+ nag+ wög g+päl gau, n+bi b+ gas+ kale ke wög g+päl gau, n+bi b+ hib kub m+dpöp gau, n+bi b+ hib m+dagöp gau magöñhalö, hañ romanj kale n+ñnabim," a ga.

19 Pen magö u n+ñö, nan hapeb u abe, kiñ m+nöñ naböñ il i ke gau n+bö gau n+bö abe, B+ kaj hos rud ud ajöp u aip, ami b+ n+pe gau aip pen pen g+n+g, ami b+ kale gau dap magum g+la. 20 An+g geila u pen B+ hos rud ud ajeia u, nan hapeb u abe, b+ n+pe n+bi b+ gau kal+p manö piral hagöm nan gagep rö ga u abe, kal+p ud sis+ göm, mab m+ñan salpa halö inm+dpöp n+g warö yan yua. Pen nan hapeb b+ n+pe u n+pe nöd n+bi b+ iru nöp manö pir alö, nan hapeb kli+n u udöm, nan ana n+pe rö g+la u, sabe g+la. *

21 Pen B+ kaj hos rud ud ajeia u, ru m+lö k+id meg m+gan n+pe yan n+bö apjaka an+bu ami b+ gau kal+p magöñhalö al pak lö, yaur gau apöm hañ romanj kale gau n+ñ n+ñ wasö n+ñöm arö g+la.

20

Seden nag+ m+dpö m+ unbö wan dausan innab

1 Pen magö u n+ñö, ejol ap ulöm m+gan mau+n juaga ki rib u abe, sen klö yab+g bol u abe, n+magö n+pe u udöl göm, kumi kabö adö lañ n+bö auaj+p. * 2-3 Dapöm, re ub+g u, re hadame dagöl n+bö u, n+g ud sis+ göm, n+bi b+ ram m+nöñ ke ke gau kal+p kuöyanj piral gagn+m, a göm, nag+ ad+ik dam ulöm m+gan mau+n juaga an+g yan yuöm, ajöñ g+ ñöm, p+dpön g+ aij yab+g ga. Geia u me, n+pe an+g gau nag+ m+dpö m+dpö, m+ unbö wan dausan arö, kuöyanj u hub+ik yuö apöm, pro magö ap y+har+ñ g+ ajeinab. Re hadame piral gep an+bu me, k+jaki u, Seden nöp. *

4 Pen n+ñö, n+bi b+ r+mnap ana kale kiñ sea asikep adö ke ke gau asik m+deila. N+bi b+ an+g gau, God hagö kale n+bi b+ gau kal+p manö kub hagöm manö ud asikn+g geila. Pen n+bi b+ an+g gau, nan hapeb u n+g ke abe, ana n+pe rö g+la nan u abe sabe gagöm, kli+n n+pe nab+c kale lañ aka n+magö kale

* 19:9: Mad 22:2-3 * 19:10: Ap 10:25,26; Rep 22:8-9 * 19:11: Rep 1:5; 6:2; Sam 96:13; Ais 11:4 * 19:12: Dan 10:6; Rep 1:14; 2:17 * 19:13: Ais 63:1-3; Jon 1:1,14 * 19:15: Sam 2:9; Rep 1:16; 14:20 * 19:16: Rep 17:14 * 19:17: Esi 39:17-20 * 19:20: Rep 13:12-17; 20:10 * 20:1: Rep 9:1 * 20:2-3: Jen 3:1; Rep 12:9

u udagöm, Jisas manö aij nıpe nıbi bı gau kalıp waiö hag nöm, God Manö hagör rö nöp göm geıla nıñöm, kalıp nabıc cög rıb gı dö gıla. Yad nıñöl gı mıdainö nıñöl gı, ana anıb gau kamıñ löm, Krais aip nıbi bı gau kalıp kınj rö abad mıdlö mıdlö, mı wan dausan u ina. * 5 (Pen nıbi bı rımnap umla gau, nıñ anıbu urakagla. Mı wan dausan u ina, hainö urakla.) Manö hagabin i, God nıpe nöd gö nıbi bı anıb gau urakla u nöp hagabin. 6 Nıbi bı nöd uraknaböl gau, God nıbi bı nıpe ke nöp mıdöm aij gö nıñöl gı mıñ mıñ yabıt göl gı mıdeinaböl. Kauyanı umagnaböl. Kale God Krais kalıp apıl mıhau sabe gep nıbi bı rö wög gı nöl gı mıdöm, Krais aip nıbi bı gau kalıp kınj rö abad mıdlö mıdlö, mı wan dausan u innab.

Seden ilön kub udnab

7 Mı wan dausan anıbu ap arnab nıñöl gı, God ejol nıpe gau kalıp hageinab, Seden nıp nagı hubık yulö, 8 amöm nıbi bı ram mınönj il i ke ke gau magöñhalö mıdpal gau kalıp manö pıral hagnab. Nıbi bı anıb gau me, Gog aip Megog aip. Seden kalıp magöñhalö fıp gı dauö, kale pen pen gınıg aunaböl. Nıbi bı pen pen gınaböl anıb gau, kabö kulup nıg solwara göl gau iru nöp mıdöp rö nöp mıdeinaböl. * 9 Kale mıgan gau mıgan gau nıbö apöm, daun kub God nıbi bı nıpe han mıdeıla, daun kub God nıpe mıdmagö löp anıbu nöp, bıg gıgabö geıla. Daun bıg gıgabö gıla u pen adını mab mıtanj kumi kabö adö lanj nıbö apöm, kalıp in habık ara. * 10 Pen God ejol nıpe gau, kınjaki nıbi bı gau kalıp manö pıral hagöm fıp gı daua u, nıp dam nıg wanö mab mıtanj salpa halö inab yanj ud yula. Nan hapeb u aip, bı nıpe nıbi bı gau kalıp manö pıral haga u aip, nöd nıg wanö anıb yanj yulö mıdailö. Mailö abe, sıb abe, pör pör nöp ilön mab udöl gı mıdeinaböl. *

Manö kub hainö yabıt u

11 Pen sea kınj rud kub yabıt ap abe, Bı adö anıbu asıköl mıdajıp u abe nıñnö. Bı Kub nıpe au mıdö nıñöl göm, mınönj naböñj il i abe, kumi kabö adö lanj abe, adını böñ nöp pıñınj gı ke gau arö, kuöyanı nıñagın. 12 Pen yad nıñnö, nıbi bı kub mıdöm umla gau abe, nıbi bı ramö gau mıdöm umla gau abe, magöñhalö apöm sea kınj il anıb au urak mıdlö nıñöl gı, köp rımnap ud pıñaila. Köp ap, nıbi bı kale kamıñ mıdöl gı, gıla gıla rö nıñöm, kalı kılın rıkla. Köp anıbu ud pıñailöm, köp ap ud pıñaila. Köp

hain nıbö ud pıñaila u, nıbi bı pör pör kamıñ mıdeinaböl hib kale kalı kılın rıkla. Ud pıñaila nıñöm God nıpe nıbi bı umla gau nıñnön nıñnön gıla u nıñöm, manö ud asıköm, kalıp nıme la. * 13 Pen nıbi bı nıg solwara anj gau umla gau arlö nıñöl gı, God nıpe kalıp manö kub haga. Umeb Magö u abe Wıp Ana Ram u abe nıbi bı umöm am abad mıdeıla gau kalıp magöñhalö dam nıñöl nıñöl gı, kale ke ke nıñnön nıñnön gıla u nıñöm, God kalıp manö kub haga. * 14 God nıpe anıg ga nıñöm, Umeb Magö u abe Wıp Ana Ram u abe, God hagö kalıp mıtönj dam mab mıtanj inab wanö yanj ud yula. Mab mıtanj inab wanö arbal u, Kuöyanı Umnaböl, a gıpal. 15 Pen nıbi bı pör pör kamıñ mıdeinaböl gau hib kale kalı kılın rıkla köp anıbu, nıbi bı an an hib kale köp anıbu mıdageıla, God hagö, kalıp magöñhalö u rö nöp dam mab mıtanj inab wanö yanj ud yula.

21

Mınönj naböñj il i abe, kumi kabö adö lanj abe ke hain nıbö la

1 Mıdem nıñnö, mınönj naböñj gısön nıbö abe, kumi kabö gısön nıbö abe mıdeıla. Mınönj naböñj nöd nıbö u abe, kumi kabö nöd nıbö u abe hadö ur göm mıdageıla. Nıg solwara nöd mıdmıdöp u, u rö nöp hadö ur göm mıdageıla. * 2 Pen yad nıñem nıñnö, God gö Daun Kub Uıt u, Jerusalem gısön nıbö u, kumi kabö adö lanj au nıbö auajıp. Daun Kub Uıt anıbu, nıbi gau bı udnıg, waiñj kılın aij löm abad mıdpal rö u mıdeıla. *

3 Pen yad apdı nıñnö, sea kınj mıdeıla anj au nıbö, manö kub wıñ al hagöm haga, “Mıñı rıköm, God nıpe ke nıbi bı gau aip ram gı löm mıdeinab. Nıpe nıbi bı gau aip han mıdeinab nıñöm kale nıbi bı nıpe mıdeinaböl. God nıpe ke kalıp aip mıdöm, God kale mıdeinab. * 4 Nıpe amgö nıg amgö kale mıdöp u magöñhalö lık gı yanub. Nıbi bı umagnaböl; mınör udö, mög gö mıtönj gagnaböl; ilön udagnaböl. Nıñnön gınıg; mınönj naböñj nöd nıbö u had ur göm uri mıdagöp,” a ga. *

5 Pen Bı kınj sea adö asıka u yıp haga, “Yad nan magöñhalö gısön nıbö gı labin,” a ga. Anıg hagöm yıp haga, “Manö hagabin i kalı kılın rıknön. Manö anıbi, manö nıñö yabıt, nıbi bı gau böñ nöp nıñ udöl,” a ga.

* 6 Anıg hagöm yıp haga, “Nan uri hagajın

* 20:4: Dan 7:9,22,27; 1Ko 6:2; Rep 13:17 * 20:6: Rep 1:6 * 20:8: Esi 38:2,9,15-16 * 20:9: 2Ki 1:10
 * 20:10: Sam 11:6; Rep 19:20; 21:8 * 20:12: Dan 7:9-10; Mad 25:31-46; Ap 17:31; 2Ko 5:10; Rep 13:8 * 20:13:
 Ro 2:6; 1Pi 1:17; Rep 2:23; 22:12 * 21:1: Ais 65:17; 2Pi 3:13 * 21:2: Ais 52:1; 61:10; Hib 11:16; 12:22; Rep 3:12
 * 21:3: Lep 26:11,12; Esi 37:27; Sek 2:10; 2Ko 6:16 * 21:4: Ais 35:10; 65:19; Rep 7:17 * 21:5: 2Ko 5:17

gau magõrhalõ hadõ gɨpin. Yad hadame dagol gau mɨdmɨdin, hainõ pör nöp pör nöp mɨdeinabin. Yad nöp gɨnõ, nan gau magõrhalõ ïl gõm mɨdöp. Yad nöp gɨnõ, nan gau magõrhalõ ur gɨnɨg gɨnab. Nɨbi bɨ an ñɨg nan gainɨm, kalɨp hagnõ, ñɨg ilam nɨbõ ñɨg kamɨŋ magõ ñeb u ñɨŋnabõl; rauagnabõl, yɨharɨŋ nöp ñɨŋnabõl. * 7 Nɨbi bɨ marõ auõ, gasɨ iru nɨŋagõm, yɨp cɨg gõl gɨ nöp mɨdeinabõl gau, kalɨp nan hagajɨn i magõrhalõ ñɨnabin. Yad Nap kale mɨdnõ, kale ñɨ pai yad mɨdeinabõl. * 8 Pen nɨbi bɨ God nɨp cɨg gɨno, hanɨp marõ aunab a gõm pɨñɨŋ gɨpal gau; nɨbi bɨ yɨp nɨŋ udõm arõ gɨpal gau; nɨbi bɨ nan naij yabɨl nan gac yabɨl gɨpal gau; nɨbi bɨ wɨp albal gau; nɨbi si bɨ si gɨpal gau; nɨbi bɨ kuj gɨpal gau; nɨbi bɨ god piral nan yɨharɨŋ gau sabe gɨpal gau; nɨbi bɨ manõ piral hagnal gau; kale magõrhalõ am mɨdeinabõl ñɨg wanõ mab mɨtaŋ salpa halõ inab u. Nɨbi bɨ mɨŋan anɨbu arnabõl u, Kuõyay Umnabõl, a gɨpun,” a ga. *

Jerusalem gɨsõn nɨbõ

* 9 Ejol unbõ mudun jɨŋ nõd kɨnan kale dauajal gau, ejol anɨ ap apõm yɨp haga, “Auõ, Sipsip Pi u, nɨbi nɨpe udnɨg gab u, nɨbi anɨbu nöp yamnõ nɨŋnabõn,” a ga. * 10 Anɨg hageia, God Ana u yɨp ba lõ nɨŋõl gɨ, ejol u yɨp udõm, dam ran mɨnõŋ no ilõ kub yabɨl i adõ gɨlan ap amõm, yɨp yamõ nɨŋnõ, Daun Kub Uɨ u, Jerusalem u, God kumi kabõ adõ laŋ mɨdöp au nɨbõ auajɨp. * 11 God Jerusalem gɨsõn nɨbõ u yuõ auõ nɨŋõl gɨ nɨŋnõ, God nɨpe mailõ aij ke halõ mɨmailõ gab rõ u, daun anɨbu u rõ nöp mailõ aij ke halõ mɨmailõ gajɨp. Daun kɨñ aij anɨbu kabõ aij aij mani iru rauep rõ, kabõ jasp a mɨmailõ gõp rõ u, mɨmailõ gõm mɨdeia. * 12 Kabõ waryõ mɨlõ yabɨl Jerusalem gɨsõn nɨbõ u gɨgabõ gõm, adan ramõ unbõ mɨŋan laŋ gau mɨdeia. Adan ramõ unbõ mɨŋan laŋ gau ajõŋ ke ke mɨdeia. Pen ejol unbõ mɨŋan laŋ adan ramõ ajõŋ anɨb gau ke ke abad mɨdeila. Adan ramõ ajõŋ anɨb gau, nabõŋ adõ laŋ Juda ïl ke ke unbõ mɨŋan laŋ mɨdpal rõ, ajõŋ unbõ mɨŋan laŋ gau ke ke kalɨ kɨñ rɨkla. * 13 Adan ramõ ajõŋ anɨb gau: ain adõ mɨŋ mɨhau nɨgan; usɨŋ adõ jɨŋ mɨhau nɨgan; gõl lõdan mɨhau nɨgan; gõl lõdan mɨhau nɨgan. * 14 Pen waryõ anɨbu nõd ïl gõm, kabõ mɨlõ kub unbõ mɨŋan laŋ mɨlõbõ lɨ ïl udõm, hainõ waryõ gɨla adõ

anɨbu. Kabõ mɨlõ kub anɨb gau, Sipsip Pi manõ ud arep bɨ unbõ mɨŋan laŋ gau, hib kale gau kalɨ kɨñ rɨkla.

* 15 Ejol yɨp manõ hagajɨp anɨbu ilõŋ kabõ gol udõm gɨla ap udõl mɨdeia. Ilõŋ anɨbu rõ udõm, nan ap ilõŋ adɨp adɨp lõm, nan anɨbu mɨlõ aige gõ rõ mɨdöp u wõ ral nɨŋbal. Pen ejol ilõŋ anɨbu udõm daun kub anɨbu lɨ nɨŋnɨg geia; adan ramõ ajõŋ abe, kabõ waryõ abe, daun kub magõrhalõ lɨ nɨŋnɨg geia. * 16 Pen ejol nɨpe ilõŋ anɨbu udõm, daun nɨme u ilõŋ u ud adɨp adɨp lõm, daun kub anɨbu mɨlõ aige gõ rõ mɨdajɨp u wõ ral nɨŋõ, yad nɨŋnõ, mɨŋ nɨbõ jɨŋ dwelp dausan sɨdadia ara; lõdan nɨbõ lõdan dwelp dausan sɨdadia ara. Pen gɨlan gɨ ke mɨdageia, adɨp adɨp anɨbu nöp dwelp dausan sɨdadia ara. * 17 Pen ejol anɨbu nɨpe ilõŋ anɨbu udõm, daun kub waryõ gɨgabõ ga u, nɨbi bɨ ilõŋ lõm wõ ral nɨŋbal rõ wõ ralõm, mɨnõŋ yan nɨbõ nabõŋ adõ laŋ wõ ral nɨŋõ, yad nɨŋnõ, kiubid unbõ ñɨn juõl mudun jɨŋ ado gɨ da mɨhau mɨhau (144) ara.† * 18 Waryõ anɨbu, kabõ jasp a gɨpal u udõm gɨ lõ mɨdeia. Daun kub u, kabõ gol aij aij glas rõ kɨd yabɨl gõl mɨdöp u nöp udõm gɨ lõ mɨdeia u me, kɨd yabɨl gõl mɨdeia. * 19 Kabõ mɨlõ kub, kabõ waryõ ïl yan mɨdeia gau, kabõ aij aij mani kub rauep ke ke iru nöp udõm, kabõ mɨlõ kub unbõ mɨŋan laŋ anɨb gau gɨ lõ mɨdeia. Nabõŋ wañɨg nɨbõ yan kabõ jasp a u gɨ lõ mɨdeia; nabõŋ yɨgwõ an nɨbõ u kabõ mu, sapaia u gɨ lõ mɨdeia; nabõŋ yɨgwõ nɨgan nɨbõ u kabõ kamɨŋ kamɨŋ bõ, aged u gɨ lõ mɨdeia; nabõŋ yɨgwõ mɨlõ u kabõ kɨkamɨŋ bõ, emral u gɨ lõ mɨdeia; * 20 nabõŋ mamɨd u kabõ aɨ abe rud abe uɨ maɨ gɨ mɨdöp, sadoniks u gɨ lõ mɨdeia; nabõŋ kagol jɨŋ u kabõ aɨ, kanilian u gɨ lõ mɨdeia; nabõŋ mudun u kabõ uhaɨn, krisolaid u gɨ lõ mɨdeia; nabõŋ raleb u kabõ kɨkamɨŋ bõ, berɨl u gɨ lõ mɨdeia; nabõŋ ajɨp u kabõ uhaɨn ke yabɨl, dopas u gɨ lõ mɨdeia; nabõŋ sɨduŋ laŋ u kabõ kɨkamɨŋ bõ abe uhaɨn abe uɨ maɨ gɨ mɨdöp, krisopres u gɨ lõ mɨdeia; nabõŋ agɨp laŋ u kabõ aɨ, haiasin u gɨ lõ mɨdeia; nabõŋ mɨŋan laŋ u kabõ mu, amedis u gɨ lõ mɨdeia. * 21 Adan ramõ ajõŋ unbõ mɨŋan laŋ gau, magõ kaɨum kɨbap mɨlep rõ rud gab, põl a gɨpal kub ke yabɨl unbõ mɨŋan laŋ udõm gɨ lõ mɨdeia. Daun kub anɨbu, lor gau kabõ gol aij aij glas rõ kɨd gõl mɨdöp u nöp udõm gɨ lõ mɨdeia u me, kɨd yabɨl gõm mɨdeia.

* 21:6: Ais 55:1; Jer 2:13; Jon 7:37; Rep 1:8,17; 22:17

* 21:7: 2Sa 7:14; Sam 89:26-27

* 21:8: Mad 25:41; Hib

10:38-39; Rep 20:15; 22:15

* 21:10: Esi 40:2

* 21:11: Ais 60:1-2,19

* 21:12: Esi 48:30-35

* 21:15: Esi

40:3; Rep 11:1

* 21:16: Grik manõ hagõm 12,000 sɨdadia a ga u, 2,200 kilomida rõ.

† 21:17: Grik manõ hagõm

kiubid unbõ ñɨn juõl mudun jɨŋ ado gɨ da mɨhau mɨhau (144) a ga u, mida unbõ ñɨn juõl mɨhau nɨgan ado gɨ da mamɨd u (65) rõ. * 21:18: Ais 54:11-12

22 Pen daun kub anıbu yad God sabe gep ram ap nıñagnö. God Bı Kub, Bı kłö ke yabıñ u abe, Sipsip Pi u abe mıdpıl rö, God sabe gep ram ap mıdagöp; kale apıl mıhau God sabe gep ram mıdpıl. ²³ Pen God mailö aij ke yabıñ nıpe mımailö göm, Sipsip Pi lam mailö gab rö u mımailö göm gıpıl rö, daun anıb au sıdö rakın wög ap mıdagöp. * ²⁴ Nıbi bı ram mınöñ ke ke gau nıbö apöm daun anıbu am mıdeinaböl gau, mailö aij anıbu nıñöl gı ajeinaböl. Kın mınöñ naböñ il i ke ke gau nıbö daun anıbu am mıdeinaböl gau, nan nıhön nıhön aij, nan nıhön nıhön mailö halö ram kale gıla gau, halö dam daun kub raul mıgan anıbu am mıdeinaböl. * ²⁵ Pen daun anıbu, ajöñ gau gıñagnaböl; sıbön auagnab nıñöm ajöñ pör pör hıköl nöp mıdeinab. * ²⁶ Nıbi bı ram mınöñ ke ke gau nıbö apöm daun anıbu am mıdeinaböl gau, nan nıhön nıhön aij, nan nıhön nıhön mailö halö ram kale gıla gau, halö dam daun kub raul mıgan anıbu am mıdeinaböl. ²⁷ God nıp ası ması göp nan u, daun raul mıgan anıbu aröl rö lagnab. Nıbi bı god pıral sabe göm gı naij yabıñ gıpal gau, daun raul mıgan anıbu aröl rö lagnab. Nıbi bı pör pör nöp kamıñ mıdeinaböl köp anıbu yan, Sipsip Pi hib kale kalı klıñ rıknab gau nöp, daun raul mıgan anıbu arnaböl. *

22

Nıg Kamıñ Magö Ñeb u

¹ Ejöl anıbu, nıg kamıñ magö ñeb u yıp yamö nıñnö. Nıg auajıp anıbu, glas mımailö göp rö mımailö gı auajıp. Nıg anıbu, God aip, Sipsip Pi u aip, sea kın kale apıl mıhau asıkpıl au gılan nıbö ilam juöm, * ² daun kub lor anı au amöm ara. Nıg goñ böñ böñ mab nıñöm pör pör mıdeinaböl mab u rana. Mab ur anıbu, mı añı añı rakın ke ke mıgan lanı u nöp, pör nöp magö pılöp. Pen mab ułan anıbu, nıbi bı ram mınöñ ke ke gau nıbö kalıp gö kamıñ lınım rö nöp mıdöp. *

³ Daun kub anıbu, God nıp ası ması göp nan u mıdagöp. God aip, Sipsip Pi u aip, sea kın kale u daun kub anı au mıdeinab. God nıbi bı nıpe gau, nıp wög gı ñöl gı mıdeinaböl. ⁴ Daun kub anıbu, God nıbi bı nıpe gau Sipsip Pi mulu adıñ nıpe u nıñnaböl. Sipsip Pi hib nıpe u nable kale lanı kalı klıñ rık lılö mıdeinab. * ⁵ Sıbön auagnab. God Bı Kub u mailö kale u mıdeinab u me, hapö mıñan abe, sıdö abe

wög ap mıdageinab. Kale pör nöp pör nöp kın rö mıdeinaböl. *

Söl mıdöp Jıas aunab

⁶ Pen ejöl anıbu yıp haga, “Manö hagabin anıbi manö pıral wasö; manö nıñö yabıñ. God Bı Kub, Ana nıpe bı manö hagep nıpe gau kalıp gası ñö manö nıpe hagnıdal God anıbu nöp, yıp yuö apem, söl mıdöp gıñab manö u hag ñabın,” a ga. *

⁷ Jıas manö hagöm hagab, “Nıñım! Söl mıdöp nıñnabin. Nan nıhön nıhön hainö gıñg gab u, buk anıbi mıdöp. Nıbi bı anı manö anıbi nıñ udöm, hagöp rö gıñaböl gau, aij gö nıñöl gı mıñ mıñ gıñaböl,” a göp. *

⁸ Yad Jon, ejöl manö hagajıp u abe, nan nıhön nıhön gajıp u abe magöñhalö nıñnö. Pen ejöl manö hagajıp u abe, nan nıhön nıhön gajıp u abe magöñhalö nıñ pıs gem, ap lug ejöl anıbu ma il nıpe au kugom yımem, nıp sabe gınam, a gıñö u pen * ⁹ yıp haga, “Wasö! Yıp anıg gıñmön; God nıp nöp sabe gıñmön. Ne God nıp wög gı mıdpın u, namam God manö hagep bı gau abe, nıbi bı manö mıdöp buk anı anıbi hagöp rö gıpal gau abe, kale God nıp wög gıpım rö, yad u rö nöp God nıp wög gıpın,” a ga.

¹⁰ Pen ejöl anıbu yıp haga, “Hainö gıñab manö kalı klıñ rıkpan yagol u, ud mamoc gıñmön gau pı gı lıgmön; söl mıdöp, manö kalı klıñ rıkpan rö magöñhalö gıñab. ¹¹ Anıb u nıñöm, nıbi bı gı naij gıpal gau, kale u rö nöp nagı naij adö u nöp göl gı mıdaiöl; nıbi bı gı gıpal gau, kale adö anıbu nöp göl gı mıdaiöl; nıbi bı gı aij gıpal gau, kale adö aij anıbu nöp göl gı mıdaiöl; nıbi bı ut mıdpal gau, kale unbö rö nöp ut mıdaiöl,” a ga. * ¹² Jıas manö hagöm hagab, “Nıñım! Söl mıdöp nıñnabin. Nıñ anıbu, kale nıbi bı yad gau nıhön nıhön gıpım u nıñem, pen u rö nöp nan aij nıñnabin. * ¹³ Yad hadame dagol gau mıdmıdın, hainö pör nöp pör nöp mıdeinabin. Yad nöp gıñö, nan gau magöñhalö il göm mıdöp. Yad nöp gıñö, nan gau magöñhalö ur gıñg gıñab. Il u yad nöp, pıñ u yad nöp mıdpın. *

¹⁴ “Nıbi bı wañj kale nıg lı aij gıñaböl gau, mıñ mıñ gıñaböl. Mab magö nıñ pör pör mıdeinaböl u nıñö, kale nıñöm am daun kub raul mıgan anıbu arnaböl. * ¹⁵ Pen kain hapeb gau, daun anıbu aröl rö lagöp. Nıbi bı kuj gıpal gau, nıbi bı bı si

* 21:23: Ais 60:19-20; Rep 22:5 * 21:24: Ais 60:3,5
6:9-10 * 22:1: Esi 47:1 * 22:2: Jen 2:9; Esi 47:12; Joe 3:18; Sek 14:8 * 22:4: Mad 5:8; Rep 3:12 * 22:5:
Dan 7:18,27; Rep 5:10; 20:6; 21:23,25 * 22:6: Rep 1:1 * 22:7: Rep 1:3 * 22:8: Rep 19:10 * 22:11: Dan
12:10 * 22:12: Ais 40:10; Jer 17:10; Rep 2:23 * 22:13: Ais 44:6; Rep 1:8,17; 21:6 * 22:14: Jen 2:9; 3:22

* 21:25: Ais 60:11 * 21:27: Ais 52:1; Esi 44:9; 1Ko
* 22:4: Mad 5:8; Rep 3:12 * 22:5:
Dan 7:18,27; Rep 5:10; 20:6; 21:23,25 * 22:6: Rep 1:1 * 22:7: Rep 1:3 * 22:8: Rep 19:10 * 22:11: Dan
12:10 * 22:12: Ais 40:10; Jer 17:10; Rep 2:23 * 22:13: Ais 44:6; Rep 1:8,17; 21:6 * 22:14: Jen 2:9; 3:22

gipal gau, wip albal gau, nan yihar+ij gau
god hon a gôm sabe gipal gau, manö piral
hagpal gau, kale höj yan nöp m+deinaböl.

¹⁶ “Yad Jisas, ejol yad u hag yunö, amöm
kalöp n+bi b+ yad cöc ram m+nöj ke ke gau
m+dpim gau, kalöp manö yad an+bi hag
ñöb. Yad me, Depid r+kö, r+klö r+k dam
dap+l g+lö, B+ Kub m+deinab a g+la u nöp
yad m+dpin. Yad me, gap+ pagh+n kub ram
run+g gö n+ijöl g+, ap rannab, a g+pal u nöp
yad m+dpin,” a ga. *

¹⁷ God Ana u abe, B+ n+bi udnab n+bi
an+bu abe, “Aue!” a g+pil.

N+bi b+ manö an+b i n+iheinaböl gau u rö
nöp, “Aue!” a göl.

Kale n+bi b+ ñ+g nan göp gau magöjhalö
aum! Aumim, ñ+g kam+ij magö ñeb u
yihar+ij ud ñ+i+jim. *

¹⁸ N+bi b+ manö buk an+bi m+döp amgö l+
n+i+jöm haglö, kale n+i+jim gau, nan n+hön
n+hön hainö g+n+m manö u n+i+j aij g+mim.
N+bi b+ r+mnap manö an+b i n+i+jöm, manö
r+mnap halö u+ ma+ geinaböl u, God kal+p
pen ilön ñöm gö, marö kub buk an+bi hagöp
rö halö udnaböl. * ¹⁹ Pen n+bi b+ manö an+b
i, naböj r+mnap udagun a göm arö geinaböl
u, God kal+p pen mab magö ñ+i+j pör pör
m+deinaböl hagöp u wasö gö ñ+i+jagnaböl;
Daun Kub U+ am m+deinaböl hagöp u abe
wasö gö aragnaböl.

²⁰ B+ manö kal+ k+i+ñ r+kpin an+bi hagöp B+
u hagöm hagöp, “Yau! Söl m+döp n+nabin,”
a göp.

An+b unbö rö aij! B+ Kub Jisas, ne aumön!

* ²¹ B+ Kub hon Jisas kalöp God n+bi b+
n+pe mög gö abad m+d aij göl g+ m+dain+m.
An+b unbö rö aij.

* **22:16:** Nab 24:17; Ais 11:1,10; Ro 1:3; Rep 2:28; 5:5

* **22:20:** Rep 2:16

* **22:17:** Ais 55:1; Rep 21:6

* **22:18:** Dud 4:2; 12:32

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Madyu 1:1–2:12
2	Madyu 2:13–3:6
3	Madyu 3:7–4:11
4	Madyu 4:12–25
5	Madyu 5:1–26
6	Madyu 5:27–48
7	Madyu 6:1–24
8	Madyu 6:25–7:14
9	Madyu 7:15–29
10	Madyu 8:1–17
11	Madyu 8:18–34
12	Madyu 9:1–17
13	Madyu 9:18–38
14	Madyu 10:1–23
15	Madyu 10:24–11:6
16	Madyu 11:7–30
17	Madyu 12:1–21
18	Madyu 12:22–45
19	Madyu 12:46–13:23
20	Madyu 13:24–46
21	Madyu 13:47–14:12
22	Madyu 14:13–36
23	Madyu 15:1–28
24	Madyu 15:29–16:12
25	Madyu 16:13–17:9
26	Madyu 17:10–27
27	Madyu 18:1–22
28	Madyu 18:23–19:12
29	Madyu 19:13–30
30	Madyu 20:1–28
31	Madyu 20:29–21:22

date	Scripture
1	Madyu 21:23–46
2	Madyu 22:1–33
3	Madyu 22:34–23:12
4	Madyu 23:13–39
5	Madyu 24:1–28
6	Madyu 24:29–51
7	Madyu 25:1–30
8	Madyu 25:31–26:13
9	Madyu 26:14–46
10	Madyu 26:47–68
11	Madyu 26:69–27:14
12	Madyu 27:15–31
13	Madyu 27:32–66
14	Madyu 28:1–20
15	Mak 1:1–28
16	Mak 1:29–2:12
17	Mak 2:13–3:6
18	Mak 3:7–30
19	Mak 3:31–4:25
20	Mak 4:26–5:20
21	Mak 5:21–43
22	Mak 6:1–29
23	Mak 6:30–56
24	Mak 7:1–23
25	Mak 7:24–8:10
26	Mak 8:11–9:1
27	Mak 9:2–29
28	Mak 9:30–10:12

February

March

date	Scripture
1	Mak 10:13-31
2	Mak 10:32-52
3	Mak 11:1-26
4	Mak 11:27-12:17
5	Mak 12:18-37
6	Mak 12:38-13:13
7	Mak 13:14-37
8	Mak 14:1-21
9	Mak 14:22-52
10	Mak 14:53-72
11	Mak 15:1-47
12	Mak 16:1-20
13	Luk 1:1-25
14	Luk 1:26-56
15	Luk 1:57-80
16	Luk 2:1-35
17	Luk 2:36-52
18	Luk 3:1-22
19	Luk 3:23-38
20	Luk 4:1-30
21	Luk 4:31-5:11
22	Luk 5:12-28
23	Luk 5:29-6:11
24	Luk 6:12-38
25	Luk 6:39-7:10
26	Luk 7:11-35
27	Luk 7:36-8:3
28	Luk 8:4-21
29	Luk 8:22-39
30	Luk 8:40-9:6
31	Luk 9:7-27

date	Scripture
1	Luk 9:28-50
2	Luk 9:51-10:12
3	Luk 10:13-37
4	Luk 10:38-11:13
5	Luk 11:14-36
6	Luk 11:37-12:7
7	Luk 12:8-34
8	Luk 12:35-59
9	Luk 13:1-21
10	Luk 13:22-14:6
11	Luk 14:7-35
12	Luk 15:1-32
13	Luk 16:1-18
14	Luk 16:19-17:10
15	Luk 17:11-37
16	Luk 18:1-17
17	Luk 18:18-43
18	Luk 19:1-27
19	Luk 19:28-48
20	Luk 20:1-26
21	Luk 20:27-47
22	Luk 21:1-28
23	Luk 21:29-22:13
24	Luk 22:14-34
25	Luk 22:35-53
26	Luk 22:54-23:12
27	Luk 23:13-43
28	Luk 23:44-24:12
29	Luk 24:13-53
30	Jon 1:1-28

date	Scripture
1	Jon 1:29-51
2	Jon 2:1-25
3	Jon 3:1-21
4	Jon 3:22-4:3
5	Jon 4:4-42
6	Jon 4:43-54
7	Jon 5:1-23
8	Jon 5:24-47
9	Jon 6:1-21
10	Jon 6:22-40
11	Jon 6:41-71
12	Jon 7:1-29
13	Jon 7:30-52
14	Jon 7:53-8:20
15	Jon 8:21-30
16	Jon 8:31-59
17	Jon 9:1-41
18	Jon 10:1-21
19	Jon 10:22-42
20	Jon 11:1-53
21	Jon 11:54-12:19
22	Jon 12:20-50
23	Jon 13:1-30
24	Jon 13:31-14:14
25	Jon 14:15-31
26	Jon 15:1-27
27	Jon 16:1-33
28	Jon 17:1-26
29	Jon 18:1-24
30	Jon 18:25-19:22
31	Jon 19:23-42

date	Scripture
1	Jon 20:1-31
2	Jon 21:1-25
3	Aposil 1:1-26
4	Aposil 2:1-47
5	Aposil 3:1-26
6	Aposil 4:1-37
7	Aposil 5:1-42
8	Aposil 6:1-15
9	Aposil 7:1-29
10	Aposil 7:30-50
11	Aposil 7:51-8:13
12	Aposil 8:14-40
13	Aposil 9:1-25
14	Aposil 9:26-43
15	Aposil 10:1-33
16	Aposil 10:34-48
17	Aposil 11:1-30
18	Aposil 12:1-23
19	Aposil 12:24-13:12
20	Aposil 13:13-41
21	Aposil 13:42-14:7
22	Aposil 14:8-28
23	Aposil 15:1-35
24	Aposil 15:36-16:15
25	Aposil 16:16-40
26	Aposil 17:1-34
27	Aposil 18:1-21
28	Aposil 18:22-19:12
29	Aposil 19:13-41
30	Aposil 20:1-38

date	Scripture
1	Aposih 21:1-16
2	Aposih 21:17-36
3	Aposih 21:37-22:16
4	Aposih 22:17-23:10
5	Aposih 23:11-35
6	Aposih 24:1-27
7	Aposih 25:1-27
8	Aposih 26:1-32
9	Aposih 27:1-20
10	Aposih 27:21-44
11	Aposih 28:1-31
12	Rom 1:1-17
13	Rom 1:18-32
14	Rom 2:1-24
15	Rom 2:25-3:8
16	Rom 3:9-31
17	Rom 4:1-12
18	Rom 4:13-5:5
19	Rom 5:6-21
20	Rom 6:1-23
21	Rom 7:1-14
22	Rom 7:15-8:6
23	Rom 8:7-21
24	Rom 8:22-39
25	Rom 9:1-21
26	Rom 9:22-10:13
27	Rom 10:14-11:12
28	Rom 11:13-36
29	Rom 12:1-21
30	Rom 13:1-14
31	Rom 14:1-23

date	Scripture
1	Rom 15:1-21
2	Rom 15:22-16:7
3	Rom 16:8-27
4	1 Korid 1:1-17
5	1 Korid 1:18-2:5
6	1 Korid 2:6-3:4
7	1 Korid 3:5-23
8	1 Korid 4:1-21
9	1 Korid 5:1-13
10	1 Korid 6:1-20
11	1 Korid 7:1-24
12	1 Korid 7:25-40
13	1 Korid 8:1-13
14	1 Korid 9:1-18
15	1 Korid 9:19-10:13
16	1 Korid 10:14-11:1
17	1 Korid 11:2-16
18	1 Korid 11:17-34
19	1 Korid 12:1-26
20	1 Korid 12:27-13:13
21	1 Korid 14:1-17
22	1 Korid 14:18-40
23	1 Korid 15:1-28
24	1 Korid 15:29-58
25	1 Korid 16:1-24
26	2 Korid 1:1-11
27	2 Korid 1:12-2:11
28	2 Korid 2:12-17
29	2 Korid 3:1-18
30	2 Korid 4:1-12
31	2 Korid 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Korid 5:11-21
2	2 Korid 6:1-13
3	2 Korid 6:14-7:7
4	2 Korid 7:8-16
5	2 Korid 8:1-15
6	2 Korid 8:16-24
7	2 Korid 9:1-15
8	2 Korid 10:1-18
9	2 Korid 11:1-15
10	2 Korid 11:16-33
11	2 Korid 12:1-10
12	2 Korid 12:11-21
13	2 Korid 13:1-14
14	Galesia 1:1-24
15	Galesia 2:1-16
16	Galesia 2:17-3:9
17	Galesia 3:10-22
18	Galesia 3:23-4:20
19	Galesia 4:21-5:12
20	Galesia 5:13-26
21	Galesia 6:1-18
22	Epesas 1:1-23
23	Epesas 2:1-22
24	Epesas 3:1-21
25	Epesas 4:1-16
26	Epesas 4:17-5:2
27	Epesas 5:3-33
28	Epesas 6:1-24
29	Pilipai 1:1-26
30	Pilipai 1:27-2:18

date	Scripture
1	Pilipai 2:19-3:6
2	Pilipai 3:7-4:1
3	Pilipai 4:2-23
4	Kolosi 1:1-20
5	Kolosi 1:21-2:7
6	Kolosi 2:8-23
7	Kolosi 3:1-17
8	Kolosi 3:18-4:18
9	1 Desalonaika 1:1-2:9
10	1 Desalonaika 2:10-3:13
11	1 Desalonaika 4:1-5:3
12	1 Desalonaika 5:4-28
13	2 Desalonaika 1:1-12
14	2 Desalonaika 2:1-17
15	2 Desalonaika 3:1-18
16	1 Dimodi 1:1-20
17	1 Dimodi 2:1-15
18	1 Dimodi 3:1-16
19	1 Dimodi 4:1-16
20	1 Dimodi 5:1-25
21	1 Dimodi 6:1-21
22	2 Dimodi 1:1-18
23	2 Dimodi 2:1-21
24	2 Dimodi 2:22-3:17
25	2 Dimodi 4:1-22
26	Daidas 1:1-16
27	Daidas 2:1-14
28	Daidas 2:15-3:15
29	Pilimon 1:1-25
30	Hibru 1:1-14
31	Hibru 2:1-18

date	Scripture
1	Hibru 3:1-19
2	Hibru 4:1-13
3	Hibru 4:14-5:14
4	Hibru 6:1-20
5	Hibru 7:1-19
6	Hibru 7:20-28
7	Hibru 8:1-13
8	Hibru 9:1-10
9	Hibru 9:11-28
10	Hibru 10:1-18
11	Hibru 10:19-39
12	Hibru 11:1-16
13	Hibru 11:17-31
14	Hibru 11:32-12:13
15	Hibru 12:14-29
16	Hibru 13:1-25
17	Jems 1:1-18
18	Jems 1:19-2:17
19	Jems 2:18-3:18
20	Jems 4:1-17
21	Jems 5:1-20
22	1 Pida 1:1-12
23	1 Pida 1:13-2:10
24	1 Pida 2:11-3:7
25	1 Pida 3:8-4:6
26	1 Pida 4:7-5:14
27	2 Pida 1:1-21
28	2 Pida 2:1-22
29	2 Pida 3:1-18
30	1 Jon 1:1-10

December

date	Scripture
1	1 Jon 2:1-17
2	1 Jon 2:18-3:2
3	1 Jon 3:3-24
4	1 Jon 4:1-21
5	1 Jon 5:1-21
6	2 Jon 1:1-13
7	3 Jon 1:1-14
8	Jud 1:1-25
9	Repelesin 1:1-20
10	Repelesin 2:1-17
11	Repelesin 2:18-3:6
12	Repelesin 3:7-22
13	Repelesin 4:1-11
14	Repelesin 5:1-14
15	Repelesin 6:1-17
16	Repelesin 7:1-17
17	Repelesin 8:1-13
18	Repelesin 9:1-21
19	Repelesin 10:1-11
20	Repelesin 11:1-19
21	Repelesin 12:1-18
22	Repelesin 13:1-18
23	Repelesin 14:1-20
24	Repelesin 15:1-8
25	Repelesin 16:1-21
26	Repelesin 17:1-18
27	Repelesin 18:1-24
28	Repelesin 19:1-21
29	Repelesin 20:1-15
30	Repelesin 21:1-27
31	Repelesin 22:1-21